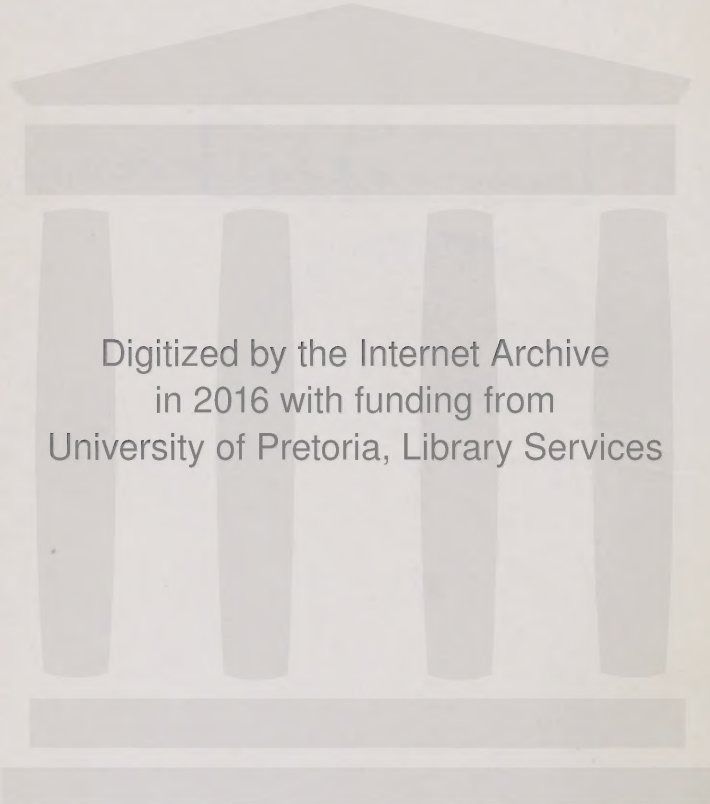

BOUSTOWWE VIR DIE GESKIEDENIS

VAN DIE
NEDERDUITS-GEREFORMEERDE
KERK IN DIE TRANSKARIEP

Dr. G. B. A. Gerdener

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
University of Pretoria, Library Services

BOUSTOWWE VIR
DIE GESKIEDENIS
VAN DIE
NEDERDUITS-GEREFORMEERDE
KERK IN DIE TRANSGARIEP

Versamel deur

Dr. G. B. A. Gerdener

(Wakkerstroom, Transvaal.)

Uitgegee deur en verkrygbaar by :

DIE NASIONALE PERS BEPERK, KEEROMSTRAAT, KAAPSTAD.

1930.

VOORWOORD.

Ruim tien jaar gelede het die Sinode van die Ned.-Herv. of -Geref. Kerk van S.A. (in die wandel as die Verenigde Kerk van Transvaal bekend) besluit om sy Notule sedert die vroegste jare te laat bewerk en vir die publiek toeganklik te maak. Hierdie besluit is by die voorlaaste Sinodale vergadering uitgebrei, sodat ook ander argiefstukke by hierdie bewerking moes opgeneem word, en eindelik is by die jongste vergadering van voornoemde Sinode (April 1928) besluit om, in samewerking met die Ned.-Geref. Kerk van die O.V.S., alle nodige boustowwe vir die Transgariëpse Kerkgeskiedenis in die lig te gee. Die Moderature van hierdie twee Kerke het toe die saak in hande geneem en ondergetekende gevra om die nodige snuffel- en versamelwerk te doen, waarvan hierdie boek die resultaat is.

Boustowwe is gewoonlik maar houterige goeters, en die Transgariëpse stof sal op hierdie reël nouliks 'n uitsondering wees. En tog koester ons die hoop dat die stukke wat betrekking het op die veelbewoë geskiedenis van die Voortrekker-wêreld, nie net vir die student van die kerkgeskiedenis nie, maar vir elke liefhebber van sy Kerk van belang sal wees. Veral wil ons hoop dat hierdie boustowwe sal gebruik word om te bou.

Dit was deel van ons opdrag om ook mondelinge mededelings te probeer verkry en op te neem. Hierdie deel van die opdrag het op 'n nul uitloop, om die eenvoudige rede dat daar, so te sê, niemand meer oorbly wat uit die eerste hand betroubare gegewens, wat nodig is om geskrewe of gedrukte bronne aan te vul, kan verstrek nie.

Net soos die Staatsargiewe vir die publiek toeganklik is tot omstreeks 1890, het ons ook in die algemeen daardie datum as ons *terminus ad quem* gekies—behalwe in enkele gevalle, waar ons tot by die twintigste eeu deurgestoot het. Niemand sal tog durf kla dat hy nie self die hand kan lê op die boustowwe van die laaste dertig jaar nie.

In 'n land soos ons s'n, waar die biblioteek-fasiliteite en die prikkeling tot studie ewe minimaal is, is dit nog moeiliker om te besluit watter stukke by 'n versameling boustowwe mag weggelaat word en watter moet opgeneem word. So het ons b.v. waardevolle stukke wat in *De Kerkbode* en *Elpis* verskyn het, soms maar gedeeltelik weergegee en soms net na hulle verwys, met die gedagte dat hierdie publikasies tog wel vir die meeste navorsers toeganklik sal wees. Om alles oor te skryf, sou hierdie boekdeel te lywig gemaak het; buitendien stel die wetenskap nie die eis dat elke denkbare stuk in 'n werk soos hierdie moet opgeneem word nie. Dit was ons te doen om onmisbare en minder toeganklike stukke op te neem, en voorts die weg aan te wys waarlangs verder stof moet gesoek word.

Met hierdie bronne-publikasie, meen ons, is nou die materiaal voorhande vir die skrywers van die geskiedenis van die Ned.-Geref. Kerk in die Transgariëp. Vir die voorgeskieiedenis sal natuurlik moet kennis geneem word van sir George Cory se *The Rise of South Africa* (4 dele) en *The Grahamstown Journal*, sedert sy ontstaan in 1832. Ook die Soutter-Kolleksie, in die Pretoriase Staatsargief, kan in hierdie verband nagesien word, en, les bes, die onlangs verskene werk van eerw. A. Dreyer, *Die Kaapse Kerk en die Groot Trek*. Die verskyning van laasgenoemde werk, toe ons manuskrip al persklaar was, verklaar die abrupte begin van ons werk: oorspronklik was ons Deel I gewy aan die Groot-Trek-periode. Met die verskyning van eerw. Dreyer se werk is hierdie deel heeltemal weggelaat. Dit was onmoontlik om uit ons latere dele uit te haal wat moontlik hier en daar ook by eerw. Dreyer voorkom, aangesien ons werk reeds persklaar was toe *Die Kaapse Kerk en die Groot Trek* verskyn het.

Die taak van die versameling van hierdie *Boustowwe* is baie vergemaklik deur die welwillende medewerking van 'n hele aantal persone, aan wie ons hier ons opregte dank toebting. Vereers is daar ds. William Nicol, wat verantwoordelik is vir die uittreksels uit die Transvaalse Sinodale Notule, wat in hierdie werk in ses groepe verskyn. Sy aandeel is so oorweënd groot dat ons dikwels getwyfel het of ons nie die werkwoord "geredigeer" i.p.v. "versamel" op die tittelblad moet gebruik het nie. Vir die betrokke deel is dit in elk geval die juiste woord, en kom die dank aan ds. W. Nicol toe vir die "versameling".

Voorts ons dank aan die Argivarisse op Pietermaritzburg, Bloemfontein en Pretoria. Dis 'n ware genot om met sulke welwillende staatsamptenare te doen te hê, soos die here Martin Basson (Pietermaritzburg), L. B. van der Walt (Bloemfontein) en dr. Coenraad Beyers en sy personeel in Pretoria. Ons verseker hulle van ons innige waardering van hulle hulp. Ook is ons dank verskuldig aan prof. dr. S. P. Engelbrecht vir insage van sy waardevolle versameling argiefstukke, pamflette, ens. Eindelik nog aan die groot aantal persone, veral in die oudste gemeentes van die Transgariëp, wat met raad en daad gehelp het, en die Nasionale Pers, Kaapstad, wat die uitgee en verspreiding van hierdie werk op hulle geneem het.

G. B. A. GERDENER.

Wakkerstroom,
9 November 1929.

INHOUD.

Voorwoord	Blds.
...	iii

DEEL I.—DIE NEDERDUITS-GEREFORMEERDE KERK IN NATAL.

A. KERKLIKE ARGIEF.

I. GEMEENTELIKE ARGIEF.

1. PIETERMARITZBURG (1839)	Blds.
Stuk 1. Verlof aan Eerw. D. Lindley om onder die emigrante te werk	3
Stuk 2. Ds. D. Postma aan die Kerkraad van Pietermaritzburg	5
Stuk 3. Brief van die Kerkraad van Pietermaritzburg oor die naam van die Kerk in Natal	6
2. LADYSMITH (1854)	8
3. GREYTOWN (1859)	9
4. WEENEN (1859)	9

II. RINGSARGIEF.

1. VAN 1850 TOT 1862	10
2. VAN 1862 TOT 1865	11

III. SINODALE ARGIEF.

A. SINODALE NOTULE	12
B. SINODALE STUKKE—	
Stuk 4. Oproep van S. A. Cilliers vir reparasie van Kerk	12
Stuk 5. Oproep van A. Pretorius vir bou van Kerk	13
Stuk 6. Ds. A. Faure aan die Kerkraad P.M.B.	15
Stuk 7. Kerkraad (P.M.B.) aan Kerkraad (Transvaal)	16
Stuk 8. Petisie aan Wetgewende Raad	17
Stuk 9. Law, No. 13, 1872	19
Stuk 10. Brief aan Herv. Kerk, Transvaal	21
Stuk 11. Brief aan Skotse Kerk	22

B. ALGEMENE ARGIEF.

I. BRIEWE EN STUKKE.

STUKKE—

Stuk 12. Brief oor ruil van Inboorlinge	23
Stuk 13. Kollektelys	24
Stuk 14. W. H. Jacobsz aan D. Botha	25
Stuk 15. Bekendmaking van Kerk	26
Stuk 16. Brief uit Holland oor Algemene Sake	27
Stuk 17. Die Amsterdamse Kommissie en die Emigrante—	
a. Die Amsterdamse Kommissie aan die Kerkraad, Pietermaritzburg	28
b. Diaken Jacob Swart aan die Kerkraad, Pietermaritzburg	31
c. Ds. P. N. Ham aan die Kerkraad, Pietermaritzburg	32
Stuk 18. Brief (vermoedelik van Smellekamp)	34
Stuk 19. Kollektelys	35
Stuk 20. Memorie van Volksraad aan Cloete	36
Stuk 21. Korrespondensie oor Vrywillige Beginsel (tussen Komm. H. Cloete en Hoë-kommissaris)	37

B. ALGEMENE ARGIEF.

I. BRIEWE EN STUKKE.

STUKKE—

	Blds.
Stuk 44. Manifes van Sir Harry Smith	92
Stuk 45. Warden oor Sendelinge en N.G. Kerk	96
Stuk 46. Petiesie van Kerkraad Fauresmith om Zuurfontein as Kerkplaas te kry	98
• Stuk 47. Brief van Warden aan Smith	100
• Stuk 48. Dr. Robertson aan Sir H. Smith	101
• Stuk 49. Dr. W. Robertson aan Sir H. Smith	103
• Stuk 50. Gebed (1849)	106
Stuk 51. Moshesh aan Ouderling Snyman	107
Stuk 52. Kerkraad Fauresmith aan Sir H. Smith	108
Stuk 53. C. U. Stuart aan Sir Harry Smith	109
• Stuk 54. Warden aan Goewerneur insake Skole	111
• Stuk 55. Onderwys en Opvoeding	113
Stuk 56. T. J. Biddulph aan Kol. Garrock	115
Stuk 57. Bloemfonteinse Kerkraad insake Kerkbou	116
Stuk 58. Kerkinwyding Bloemfontein	117
Stuk 59. Memorie van Bloemfontein om Ds. A. Murray te behou	119
Stuk 60. Verhaal (uittreksel) van onderwyser J. Pierik	121
Stuk 61. Ongehinderde Godsdien in die O.V.S.	123
Stuk 62. Ds. D. van Velden aan Winburg-gemeente e.a.	124
Stuk 63. Memorie van Meester J. E. J. Williamse	127
Stuk 64. Brief van Winburgse Ouderling oor Kompensasiegeld	128
Stuk 65. Algemene Toestand op Kerklike Gebied	129
Stuk 66. Memorie teen Engelse Amptenare	131
• Stuk 67. Memorie teen Engelse en Roomse Amptenare	132
Stuk 68. Algemene Kerklike en Maatskaplike Toestande	133
Stuk 69. Ds. P. Roux versoek Engelse Leraar op Smithfield	135
Stuk 70. Berig oor Ring van Transgariëp	136
Stuk 71. Die Nuwe Kweekskool op Bloemfontein	138
Stuk 72. "Afscheiding tusschen de Psalmzingers en de Gezang- zingers van de Gereformeerde Kerk"	140
Stuk 73. Die Afskeiding	141
Stuk 74. Protes teen J. J. Venter as President	142
Stuk 75. Hoeksteen van Kerk op Kroonstad	143
Stuk 76. Konferensie op Fauresmith	145
Stuk 77. Petiesie teen Sondagsontheiliging	147
Stuk 78. Verslag van Kerkvergadering op Bloemfontein(1863)	148
Stuk 79. Verder verslag van dieselfde Samekoms	151
Stuk 80. Kerkvergadering op Winburg (1864)	154
Stuk 81. Sarel Cilliers aan Sekelo Moshesh	156
Stuk 82. Vervolg van Voorgaande	159
Stuk 83. Eerste Sinode aan Volksraad	161
Stuk 84. Versoek om beter Onderwysers	163
Stuk 85. Ds. G. van de Wall aan Staatspresident oor Sending- werk	164
Stuk 86. Ring van Fauresmith aan Regering	165
Stuk 87. Ds. F. L. Cachet oor Basoeto-oorlog	166
Stuk 88. Onderwys in Jacobsdal	168
Stuk 89. Sinode aan Volksraad oor Naam van Kerk	169
Stuk 90. Ds. G. van de Wall trek aanname van beroep terug	170
Stuk 91. O.V.S.-Sinode oor Vrywillige Beginsel	172
Stuk 92. Staatsteun in Verowerde Gebied	174
Stuk 93. Staatsteun vir nuwe gemeente Bethlehem	175
Stuk 94. Sinode oor Onderwys	176
Stuk 95. Onderwys in Verowerde Gebied	177
Stuk 96. Memorie oor Vrywillige Beginsel	179
Stuk 97. Memorie in verband met stigting van nuwe dorpe	180

II. ANDER BRONNE.

	Blds.
1. KOERANTE	181
2. TYDSKRIFTE EN PAMFLETTE	181
3. BOEKE	182

DEEL III.—DIE NEDERDUITS-GEREFORMEER- DE KERK IN TRANSVAAL.

A. KERKLIKE ARGIEF.

I. GEMEENTELIKE ARGIEF.

1. POTCHEFSTROOM (1842)	185
2. RUSTENBURG (1850)	186
3. LYDENBURG (1850)	186
4. PIETERSBURG (1852)	186
5. PRETORIA (1852)	187
6. UTRECHT (1854)	187
7. WATERBERG (1860)	187
8. WAKKERSTROOM (1861)	188
9. HEIDELBERG (1865)	188
10. MIDDELBURG (1866)	188

GEMEENTELIKE STUKKE—

Stuk 98. Grond vir Kerk op Rustenburg	190
Stuk 99. Leraar uit Holland vir Rustenburg	191
Stuk 100. Rustenburg en die Kerkstryd	192
Stuk 101. Rustenburg en die Kerkstryd (2)	193
Stuk 102. Inlywing van Vryheid by Transvaalse Kerk	194
Stuk 103. Brief van Prokurasie-kommissie aan Kerkraad van Potchefstroom	196
Stuk 104. Onder die hoeksteen van Vryheid se Kerk	197
Stuk 105. Gemeentevergadering op Rustenburg	201

II. RINGSARGIEF 203

III. SINODALE ARGIEF.

A. SINODALE NOTULE—

GROEP 1.—“Handelingen van de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Gereformeerde Gemeenten in de Zuid-Afrikaansche Republiek (1853-1881).”

Eerste Algemene Kerkvergadering	207
Tweede Algemene Kerkvergadering	211
Derde Algemene Kerkvergadering	214
Vierde Algemene Kerkvergadering	217
Vijfde Algemene Kerkvergadering	219
Sesde Algemene Kerkvergadering	220
Sewende Algemene Kerkvergadering	220
Agste Algemene Kerkvergadering	222
Neende Algemene Kerkvergadering	227
Tiende Algemene Kerkvergadering	251
Elfde Algemene Kerkvergadering	253
Twaalfde Algemene Kerkvergadering	258
Dertiende Algemene Kerkvergadering	261
Veertiende Algemene Kerkvergadering	269
Vyftiende Algemene Kerkvergadering	274
Sestiende Algemene Kerkvergadering	300

	Blds.
Sewentiende Algemene Kerkvergadering	307
Agtiende Algemene Kerkvergadering	310
Neentiende Algemene Kerkvergadering	314
* Een-en-twintigste Algemene Kerkvergadering	318
GROEP 2.—Notule van die Nederduits-Gereformeerde Kerk in die S.A. Republiek (1865-1881).	
Verslag van Utrecht, Desember 1865	322
Eerste Algemene Kerkvergadering	332
Twede Algemene Kerkvergadering	335
Derde Algemene Kerkvergadering	339
Vierde Algemene Kerkvergadering	344
Vyfde Algemene Kerkvergadering	345
Sesde Algemene Kerkvergadering	351
Sewende Algemene Kerkvergadering	356
Agste Algemene Kerkvergadering	362
Neënde Algemene Kerkvergadering	367
Tiende Algemene Kerkvergadering	368
GROEP 3.—“Notulen van de Zitting der Verenigde Commissie van de Ned. Herv. en Ned. Geref. Kerken in de Z.A. Republiek (1882)”	
	374
GROEP 4.—HANDELINGE van die Ned. Herv. Kerk (1882-1885).	
Twee-en-twintigste Algemene Kerkvergadering	391
Drie-en-twintigste Algemene Kerkvergadering	394
GROEP 5.—HANDELINGE van die Ned. Geref. Kerk (1883-1885).	
Elfde Algemene Kerkvergadering	404
Twaalfde Algemene Kerkvergadering	411
Dertiende Algemene Kerkvergadering	418
GROEP 6.—HANDELINGE van die Ned. Hervormde of Gereformeerde Kerk van Suid-Afrika (1885-1897).	
Stichtingsvergadering van die Ned. Hervormde of Gereformeerde Kerk in de Z.A. Republiek	423
Eerste Algemene Vergadering	428
Twede Algemene Vergadering	442
Buitengewone Algemene Vergadering	464
Derde Algemene Vergadering	480
Buitengewone Algemene Vergadering	489
Buitengewone Algemene Vergadering	498
Vierde Algemene Vergadering	505
Buitengewone Algemene Vergadering	510
Vyfde Algemene Vergadering	522
Sesde Algemene Vergadering	527
B. SINODALE STUKKE	531

B. ALGEMENE ARGIEF.

1. BRIEWE EN STUKKE.

STUKKE—

Stuk 106. Redakteur Brand aan Generaal Pretorius	533
Stuk 107. Ordening van Eerw. D. Lindley	535
Stuk 108. Hulp vir Kerkbou op Potchefstroom	536
Stuk 109. Die Behoeftte aan Leraars	537
• Stuk 110. Godsdienstige Grondslag van Regering	539
Stuk 111. Lys vir Kerkbou (Lydenburg)	540
Stuk 112. Generaal Pretorius oor die Behoeftte aan 'n Leraar	542
Stuk 113. Prof. Rooyards aan Prof. Lauts	543
- Stuk 114. Dr. Philip Faure aan Generaal Andries Pretorius... ..	544
Stuk 115. Ds. J. Spyker oor Onderwysers	547
Stuk 116. Generaal Pretorius aan Ds. A. Murray	548
Stuk 117. Generaal Pretorius vra Bydraes vir Kerkbou	552
Stuk 118. Verhaal (Uittreksel) van Onderwyser J. Groenendaal	553
Stuk 119. Emigrante-leiers en Sendelinge	555
Stuk 120. A. W. J. Pretorius aan Eerw. Fredoux	556
Stuk 121. Ds. A. Murray aan Oorvaalse Kerkleiers	557

	Blds.
Stuk 122. Prof. Lauts oor Eendrag	559
Stuk 123. Ds J. Spyker aan Prof. Lauts	561
Stuk 124. J. J. H. Smuts aan Prof. Lauts	563
Stuk 125. Amsterdamse Kommissie oor die Behoeftes van die Emigrante	565
Stuk 126. Kommissieraad Besluite, Rustenburg, 9/13 Aug. 1853	567
Stuk 127. "Zendingen werk over de Vaalrivier"	569
Stuk 128. Besluite van die Volksraad	570
Stuk 129. Herderlike Brief van Transgaripe Ring	572
Stuk 130. Aankoms Ds D. van der Hoff	576
Stuk 131. Dankbetuiging aan Besoekende Predikante	580
Stuk 132. Inlywing by die Kaapse Kerk	582
Stuk 133. Smellekamp aan Knecht	587
Stuk 134. Onderwyser Groenendaal aan Prof. Lauts	589
Stuk 135. Onderwyser Spruyt oor Toestande in Transvaal	590
Stuk 136. Berig oor Ds. van der Hoff en Smellekamp	592
Stuk 137. Onderwyser Groenendaal aan Prof. Lauts	593
Stuk 138. Onderwyser Groenendaal aan Prof. Lauts (2)	594
Stuk 139. Kerkrad van Lydenburg aan Ds. D. van der Hoff	595
Stuk 140. Die Transvaalse en die Kaapse Kerk	599
Stuk 141. Volksraad aan Amsterdamse Kommissie	601
Stuk 142. President M. W. Pretorius aan Ds. Berrangé	604
Stuk 143. Protes teen Vonnis vanweë verband met Kaapse Sinode	606
Stuk 144. Amsterdamse Kommissie verklaar uitbly van Werkers	608
Stuk 145. Brief van M. W. Pretorius aan Ds. van der Hoff	610
Stuk 146. Transvaalse Toestande	611
Stuk 147. Pres. Boshof aan Pres. Pretorius	613
Stuk 148. Dr. van Zwell aan Komm.-Genl. Pretorius	614
Stuk 149. Ds. van der Hoff en "Dordrecht"	616
Stuk 150. Utrecht en Ds. van der Hoff	617
Stuk 151. President Pretorius oor Besoekende Leraars	618
Stuk 152. Ds. van der Hoff oor voorgaande brief van Utrecht (No. 150)	619
Stuk 153. Verband met die Kaapse Kerk	620
Stuk 154. Verslag van Besoekreis van D. J. H. Neethling en A. A. Louw	621
Stuk 155. Eerw. D. Lindley gevra om na Transvaal te kom	626
Stuk 156. Manifest uit Lydenburg	627
Stuk 157. G. H. L. Rosa (Landdros van Kroonstad) aan Pres. J. N. Boshof oor Transvaalse toestande	630
Stuk 158. Bekendmaking van Kerkwette	632
Stuk 159. Ds. A. Murray oor "Eene Stem uit de Kaapstad weerklonken in Mooirivier"	635
Stuk 160. Ds P. Huet oor sy Transvaalse Reis	640
Stuk 161. By die Aankoms van Ds. Postma	642
Stuk 162. Ds. D. Postma aan die Algemene Kerkvergadering	645
Stuk 163. Algemene Vergadering N.G. Kerk aan Ds. Postma	646
Stuk 164. Goewerneur Grey aan Pres. Pretorius	648
Stuk 165. Ds. van der Hoff oor die Ontstaan van die Geref. Kerk	649
Stuk 166. Ds. D. van der Hoff oor die Geref. Kerk en Lydenburg	651
Stuk 167. Ds. van der Hoff oor die Geref. "Afskeiding"	656
Stuk 168. Die Dagbladpers oor die "Afskeiding"	660
Stuk 169. Ds. van der Hoff en Ds. Postma	662
Stuk 170. Evangelies Verbond aan die Emigrante	663
Stuk 171. Sarel Cilliers oor die Geref. "Afskeiding"	666
Stuk 172. Antwoord aan Sir George Grey oor Kuruman	669
Stuk 173. Godsdien op die Skool	671
Stuk 174. Ds. D. van der Hoff oor Vereniging met Kaapse Kerk	672
Stuk 175. Ds D. Postma aan die Ned. Herv. Sinode in die S.A.R.	674

	Blds.
Stuk 176. Vereniging met die Kaapse Kerk	676
Stuk 177. Transgariëpse Ring oor Kerkvereniging	677
Stuk 178. Ds. P. Huet aan Pres. Pretorius	678
Stuk 179. Lydenburg se Kerk by die Inlywing van die Republiek	681
Stuk 180. Vereniging met die Kaapse Sinode	682
Stuk 181. Ds S. Hofmeyr oor die Gereformeerde "Afskeiding"	683
Stuk 182. Kaapse Sinode aan Herv. Kerk, Transvaal	685
Stuk 183. Testament van Eerw. A. MacKidd	687
Stuk 184. Ds. F. Lion Cachet en die Herv. Kerk	689
Stuk 185. Wakkerstroom oor "oude Gereformeerde Kerk"	692
Stuk 186. Manifes van Lydenburg	693
Stuk 187. Ds. Cachet aan Staatspresident oor mislukking van Verenigings-poging	696
Stuk 188. Hervormde Sinode aan President en Uitv. Raad	699
Stuk 189. Ned. Geref. Sinode aan Gemeente Wakkerstroom	702
Stuk 190. Ned. Geref. Sinode oor Vrywillige Beginnel	704
Stuk 191. Die Naam van die Kerk	706
Stuk 192. Die Hervormde kant in Lydenburg	709
Stuk 193. Memorie (Gereformeerde Kerk) oor Vrywillige Beginnel	711
Stuk 194. Memorie	712
Stuk 195. Die Vrywillige Beginnel	713
Stuk 196. Verslag (verkort) van Ds. J. H. Neethling aan die Sendingkommissie	714
Stuk 197. Korrespondensie tussen Kaapse Kerk en Herv. Kerk insake besoekreis van Di. J. H. du Plessis en A. I. Steytler	717
Stuk 198. Brief van Ds. F. Lion Cachet by sy vertrek na Europa	724
Stuk 199. Hoeksteenlegging op Jacobsdal	726
Stuk 200. Reisindrukke van Ds. S. J. du Toit	729
Stuk 201. Behoeftes aan Predikante	731
Stuk 202. "Christelyke Gemeente Wakkerstroom" aan N.G. Sinode	732
Stuk 203. Ds. H. S. Bosman, Hollanders en Sondagsont-heiliging	733
Stuk 204. Antwoord aan "Vele Hollanders"	735
Stuk 205. Die Gereformeerde Kerk en Kerkvereniging (1)	737
Stuk 206. Die Geref. Kerk en Kerkvereniging (2)	740
Stuk 207. Petities tydens Kerkvereniging	741
Stuk 208. Ds. H. L. Neethling oor Ontslag Ds. G. W. Smits	742
Stuk 209. Diaken Barnard oor Oorsaak van seker Memorie	744
Stuk 210. Ontslag Ds. G. W. Smits	745
Stuk 211. Die Staat, die Verenigde Kerk en Witfontein	746
Stuk 212. Herderlike Brief van N.G. Sinode (1888)	747
Stuk 213. Interdik in verband met Hervormde Eiendomme	750
Stuk 214. Regsgeleerde Opinie in Kerkstryd	751
Stuk 215. Verslag en Konsep-voorstel insake Kerkvereniging	752
Stuk 216. Verslag insake Vrede in Kerkstryd	756
Stuk 217. Verslag van Eerw. T. J. A. Maré oor die Sending	753
Stuk 218. Ned. Herv. of Geref. Sinode aan President en Uitv. Raad	760
Stuk 219. Die Volksraad aan die Verenigde Kerk	762
Stuk 220. Uittreksels uit "De Locale Wetten der Z.A. Republiek, 1849-1885"	764
Stuk 221. Sondagswet	767
Stuk 222. Beroep op Kristelike Kerk in Anglo-Boere-oorlog	771

II. ANDER BRONNE.

1. KOERANTE	773
2. TYDSKRIFTE EN PAMFLETTE	774
3. BOEKE	776
REGISTER	778

DEEL I
DIE NEDERDUITS-GEREFORMEERDE
KERK IN NATAL.

A.—KERKLIKE ARGIEF.

I. GEMEENTELIKE ARGIEF

1. Pietermaritzburg¹⁾ (1839).

A.—DOOPREGISTERS.

Drie Doopregisters, van groot historiese belang, berus in hierdie Argief. Die *eerste* is 'n klein boekie van 40 bladsye, in die fyn handskrif van Eerw. Erasmus Smit en dra tot opskrif:

“Doop Register van de Gereformeerde Kerk Reizende door Z.O. Africa Aan Modder Rivier By de Bles Berg aan de Noord Oost zeiden.” Die eerste Doopsbediening is van “Adrijana Petronella,” dogter van “Petrus Hendrik Potgieter Ende Sara Johanna Janse van Vuuren, gebooren den Eerste December 1836 te Blesberg,” gedoopt op 17 Maart, 1837. Hierdie Register loop tot 1 Des. 1840.

Die *twede* Doopregister het sy ontstaan gehad “in den Laager van den Heer Petrus Lavras Uys door den Eerwaarde Heer J. Aardsbell.”²⁾ Hierdie Register loop van 7 Oktober 1837 tot 24 Nov. 1842, met 'n leemte gedurende 1838 en 1839. Vermoedelik is die Register deur die Trekkers uit die Vrystaat saamgeneem na Natal. Die eerste registrasie in 1840 bevat o.a. as getuies die name van Dr. Newton Adams en Daniel Lindley, sodat laasgenoemde waarskynlik die Doop bedien het.

Die *derde* Doopregister loop van 13 Feb. 1841 tot 28 April 1883 en bevat besonderhede van 2,546 doeplinge. Die bedienaars van die Heil. Doop is agtereenvolgens D. Lindley, H. E Faure, J. L. Döhne, D. van Velden, P. Huet, A. van Velden, D. Bosman van die N.G. Kerk, asook Ds. D. Postma op sy deurreis in 1858 en 'n aantal Engelse, Skotse en Duitse Leraars.

B.—LIDMAATREGISTERS.

Daar is twee sodanige Registers in hierdie Argief. Die *eerste* dra tot opskrif op die papieromslag “Register van alle de Ledemaate van het Distrik Port Natal die door de Eerwaarde Heer D. Lindlij

¹⁾ Die argief van die gemeente Pietermaritzburg, berus nou in die Staatsargief, P.M.B., en is behoorlik voorsien van inventarisse. Die navorsers het hier 'n gebaande weg.

²⁾ Die Wesleyaanse Sendeling J. Archbell, van Tabantsjoe, O.V.S., word bedoel.

is aangenomen en ook alle oude Ledematen van de Gerevormeerde Kerk die hier sijn ingetrokken. Port Natal den 20 October, 1840." Hierdie argiefstuk, wat ver van volledig gehou is, bevat heelwat van historiese belang, veral seker kantttekenings wat die kennis van die aannemeling beskryf. In een geval is dit "zeer zuinig."

Die tweede Lidmaatregister loop van 14 Oktober 1847 tot 5 April, 1913. Met uitsondering van enkele kleine leemtes, is hierdie boek metodies aangelê en volledig gehou.

C.—HUWELIKSREGISTERS.

Daar is drie hiervan in die argief van die N.G. Gemeente Pietermaritzburg.³⁾

Die eerste loop van 6 April 1847 tot 14 Oktober 1850 en bevat 67 Huweliksbevestigings. Onder die beroepe van die bruidegoms vind ons "koninklike advocaat," "hoedemaker," "landboer."

Die tweede loop van 29 Des. 1852 tot 17 Des. 1856 en bevat 53 Huweliksbevestigings. Een van die bruids is 'n "naaister," onder die bruidegoms is daar 'n "waarnemende agent" en 'n "houtzager."

Die derde Huweliksregister loop van 1 Jan. 1857 tot 21 Feb. 1911 en bevat 262 Huweliksbevestigings. Hier verskyn onder die bruidegoms 'n predikant, 'n student in die teologie, en 2 sendelinge. Verreweg die meeste volg, soos vandag nog, die beroep van "Boer."

D.—NOTULE.

Die vroegste notuleboek van hierdie oudste gemeente in die Transgariëp dateer van 10 Jan. 1853.⁴⁾ Van daardie jaar af is die notule tot op datum volledig en 'n vrugbare bron vir die geskiedenis.

E.—ALGEMENE STUKKE.

Daar is 'n groot aantal briewe (ingekome), lyste, rapporte en ander stukke, wat veral vir die geskiedenis van die gemeente van belang is. In enkele gevalle is hulle ook van algemene belang. Vir 'n volledige beskrywing van al hierdie stukke verwys ons die belanghebbende leser na die deeglike stukke van Prof. Dr. G. Besselaar en die heer Martin Basson, B.A., Staatsargivaris op Pietermaritzburg, wat gedurende die eerste helfte van 1927 in *Die Afrikaner* verskyn het.

Drie van daardie stukke verdien o.i. om in meer permanente vorm te verskyn en ons neem hulle derhalwe hier op:

³⁾ Oor die jaar 1840 is daar 'n lys van 26 huwelike in die handskrif van Eerw. Erasmus Smit, waarop net die twee name en die datum vermeld word.

⁴⁾ Dat iemand, wat so presies soos Erasmus Smit in sy Dagboek aangeteken het, nie Kerkraadsnotule gehou het nie, is baie onwaarskynlik. Hierdie oudste stukke moet verloor gegaan het.

1. Verlof aan Eerw. D. Lindley om onder die Emigrante te werk.

Missionary House, Boston, U.S.A.,

June 16. 1842.

To J. Boshof, Esq.,
Landdrost, etc., etc.,
Pietermaritzburg.
Natal, South Africa.

Sir,

Your letter of October 16, 1841, was received to-day, and has been read with great pleasure. Although we value Mr. Lindley very highly as a missionary, and should gladly have had him remain in connection with us, yet such was his interest in your people and such his conviction as to the good he might do, that we cheerfully gave permission to his becoming a Pastor in the Reformed Dutch Church of South Africa. May his usefulness ever be great among you!

I shall forward a copy of your letter to the proper authorities in the Reformed Dutch Church of this country, that they may see that the interest they have taken in your spiritual welfare is appreciated and may consider what more they can do.

Our mission to the Zulus, after so long tossing on the sea of events, appears to have quiet at last. We thankfully acknowledge the kind interest you have taken in its welfare. We trust it will be found more and more useful, and more and more worthy of protection and countenance from those who are in authority.

I am, Sir, with great respect,

Your obedient servant,

R. ANDERSON,

Secretary of the American Board of
Commissioners for foreign Missions.

2. Ds. D. Postma aan die Kerkraad van Pietermaritzburg.

Eerwaarde Vergadering en zeer geachte Broeders in onzen Heere Jezus Christus! Genade en Vrede!

Reeds door Ulieden met alle broederlijke toegenegenheid ontvangen en met het grootste vertrouwen begiftigd, mag ik niet afzien van U mijnen welgemeenden dank te betuigen en gevoel mij verplicht en des te meer vrijmoedig U bij deze gelegenheid eene bepaalde informatie te doen toekomen aangaande mijne deputatie in Afrika, ten einde Gij daarvan officieel notitie kunt nemen, zoo Gij dit goed vindt.

Onze kerk gevoelde zich opgewekt en door de liefde Christi gedrongen mede deel te nemen aan 's Heeren bevel, Matth. 28: 19 en Mark 16: 15, n.l. in uitgebreider zin, dan tot nogtoe door haar als kerk was gedaan. Dan, de toestand van onze stamverwanten en geloofsgenooten, inwoners van die Transvaalseche Republiek, werd op onze laatstgehoudene Synodale Vergadering ernstig in overweging genomen en verwierf in de eerste plaats boven alles de voorkeur. Onze Kerk is bereid de broeders aldaar, zooveel mogelijk met raad en daad (onderlyn) te helpen. En dit te behartigen is onze Synodale Commissie opgedragen.

En om dit niet maar zoo te doen, zonder eene juiste kennis van hunnen toestand, gezindheid en verlangen, heeft de Synodale Commissie, in overleg met de Curatoren der Theologische School (uit elke provincie één, dus tien) gedacht de beste weg te zijn eenen leeraar, bij hen in de dienst welbekend, eens af te vaardigen naar de Republiek.

Ten gevolge van dat besluit ben ik benoemd en uitgezonden, als afgevaardigde predikant, om die correspondentie met gemelde broeders in persoon te oefenen en daarvan in Nederland ook in persoon, of per brief rapport te doen, ten einde onze kerk ooreenkomstig dien handele (Ik voeg hierby een afschrift van mijnen lastbrief).

Wij heeten Christelijke afgescheidene Gereformeerde Kerk. Wij zijn egter eenvoudig de (Historische) Gereformeerde Kerk van Nederland, zoals die zich te Dordrecht in 1618 en 1619 heeft geopenbaard, n.l. wat het wezen der zaak betreft, al moeten wij nog streven naar veel, dat zij meer volmaakt bezaten.

De bijnaam *Afgescheidene* is ons tegen wil en dank opgedrongen. Wij zoeken dien, bij goedkeuring van 't Goevernement, weer af te leggen (en wij reikhalzen naar dien tijd, dat geen bijnaam boven *Christelijke Kerk* meer noodig zal zijn.)

Zoover wij bekend zijn met de Gereformeerde Kerk van Z. Afrika, beschouwen wij deze met ons homogeën, en het is ons innigst verlangen al wat wij hier doen, met haar in de beste overeenstemming te doen, alware het dan niet in diezelfde kerkelijke gemeenschap.

Wij bedoelen en zoeken: De opbouwing en uitbreiding van Gods Koninkrijk in echt Gereformeerde (Christelijken) zin (Hierdie paragraaf is weer onderstreep, die woord Christelijken tweemaal). En jagen naar de gemeenschap der broederen.

En dat dit mijn bede en streven is, zult Gij vertrouwd ik, niet betwijfelen. En dat Gij mij daarin wilt bijstaan, is mij reeds duidelijk gebleken. Ik acht het dus overbodig, dit verder te verzoeken, maar beveel mij met een vol vertrouwen verder Uwe liefde en medewerking aan, en noem mij (ens. ens.)

D. POSTMA, V.D.M., en

Gereformeerd Afgevaardigde predikant uit Nederland.

In die kopie van sy lasbrief gedateer Kampen, 26/3/1858, namens die Synod. Kom. v. d. Chr. Afgesk. Geref. Kerk in Ned., staan dieselfde opdrag: „onderzoek te doen naar den Godsdienstigen toestand van onze stamverwanten en geloofsgenooten, broederlijke betrekkingen met hen aan te knopen, en in alles te handelen gelijk het hemzelve het nuttigst zal voorkomen in het belang van Gods Koninkryk en van onze stamverwanten en geloofsgenooten”

3. Brief van die Kerkraad van Pietermaritzburg oor die naam van die Kerk in Natal.⁵⁾

P.M. Burg,
18 Februarie, 1892.

Den Wel Ed. Heer,
J. F. Joubert, P. zoon,
Wakkerstroom.

Waarde Heer en Broeder in Christus.

Ik heb op uw verzoek welke naam die kerk in Natal bij hare stichting gedragen heeft, al de oude documenten, die onder de Kerk papieren alhier te vinden zijn, nagezien en bevonden, dat allen de naam Gereformeed gebruikten. Ik vond vooral twee documenten die de zaak buiten twiifel stelt, dat de Voortrekkers met den naam Gereformeed hier zijn aangekomen.

Het eerste document bevat een lijst van de kinderen gedoopt door den Eerw. Heer Erasmus Smit en begint als volgt:

Doop register van de Gereformeerde Kerk reizende door S.O. Afrika.

Aan Modderrevier by de Bles Berg, 1837 den 17 Maart een dochter gedoopt met name Adrijana Petronella door den Eerw. Heer Erasmus Smit waarby te boek is gesteld: Den Vader, Petrus Hendrik Potgieter en de moeder Sara Johanna gebore Janse van Vuuren.

Het dochtertjie is geboren den eersten Dec. 1836.

Het tweede document is een lidmaat register en draagt buiten op deze woorden:

Register van alle de Ledematen van het district Port Natal die door de Eerwaarde Heer D. Lindley is aangenomen en ook alle de oude ledematen van de Gereformeerde kerk die hier zijn ingetrokken, Port Natal den 20ste October 1840.

Uw Dienstw. Dienaar en Broeder in Christus.

Noem ik mij

[Ongelukkig is die Voorsitter van die kerkraad se naam nie op die afskrif onderteken nie.]

⁵⁾ Volgens Stuk No. 10 van Prof. Dr. G. Besselaar kom die naam van die N. G. Kerk in Natal in die argief van P.M.B. op 12 verskillende maniere voor.

2. Ladysmith (1854).

Die Registers van hierdie gemeente is volledig voorhande (in 'n brandkas in die Pastorie op Ladysmith). Die Doopregister begin op 23 April, 1854; Die "Ledematen Boek . . . is begonnen door Ds. P. Huft in April 1859," terwyl die Huweliksregister van 16 Aug. 1856 dateer. Voorts is daar die Kerkraadsnotule, wat begin op 29 April, 1854, kort na die stigting van die gemeente, en wat deurloop tot op datum. Van hierdie notule is 'n waardevolle uittreksel van 94 geskrewe foliobladsye gemaak deur Ds. H. F. Schoon, jarelank predikant van die N.G. Gemeente Ladysmith.⁶⁾

3. Greytown (1859).

Die oudste Doop-, Lidmate-, en Huweliksregisters van hierdie gemeente dateer uit sy stigtingsjaar, 1859. Ongelukkig ontbreek die oudste Notuleboek. Die vroegste notule dateer van 1873. In hierdie gemeente se argief is daar 'n eksemplaar van *De Kondschapper* (No. 4 van Sept. 1909) waarin 'n belangrike "Geschiedkundig Verslag van de Nederd. Geref. Gemeente Greytown, voorgelezen bij de Feestviering van haar 50 Jarige Bestaan, 12 Juni, 1909" verskyn, oor die name van H. C. de Wet, V.D.M., Gert van Rooyen, Oudl., en J. G. Nel.⁷⁾

4. Weenen (1859).⁸⁾

Ook van hierdie gemeente (in dieselfde jaar as Greytown gestig) het daar 'n belangrike geskiedkundige oorsig verskyn in *De Kondschapper* van Maart, April en Mei, 1910.⁹⁾ Die Notule van hierdie gemeente is van die stigting af tot op datum kompleet. Die Doop- en Lidmaat-Registers is resp. van 5 Sept. 1859 en Mei 1868 voorhande. Laasgenoemde is deur Ds. J. McCarter, "Predikant-Consulent der Gemeente" aangelê.

⁶⁾ Geskenk deur Ds. Schoon aan die Federale Raad, in wie se argief die stuk berus.

⁷⁾ 'n Belangrike berig van die hoeksteenlegging van die skoolgebou in "Rooyenburg," soos Greytown destyds geheet het, is te lees in *De Geref. Kerkbode* van 1855, bl. 109, (oorgeneem in Ds. C. Spoelstra se "Kerkelijk en Godsdienstig Leven der Boeren na den Grooten Trek," 1915, bl. 170.

⁸⁾ Die volgende gemeente (Newcastle) is eers in 1883 gestig. In die tussentyd word die Rings- en later die Sinodaal Argief die vernaamste bronne vir die algemene geskiedenis van die N. G. Kerk in Natal.

⁹⁾ In die gemeente-argief is daar 'n getikte eksemplaar hiervan voorhande. Ds. H. F. Schoon van Ladysmith en Ds. G. M. Pellissier (Carolina) besit genoemde eksemplare van *De Kondschapper*.

II. RINGSARGIEF.

Die Rings-argief van die N.G. Kerk in Natal val in twee dele:

1. Vóór 1862, toe die Kerk van Natal deel gevorm het van die Kaapse Kerk.
2. Na 1862, toe daardie Kerk onafhanklik georganiseer is.

1. Van 1850 tot 1862.

In Sept. 1850 het die Sinodale Kommissie van die Kaapse Kerk op Swellendam besluit dat die gemeentes van die Soewereiniteit (O.V.S.) met die van Natal beskou sou word as die Ring van Transgariëp (vide *De Gereformeerde Kerkbode* Deel II, bl. 314). In 1852, toe die Transvaalse gemeentes by die Kaapse Sinode ingelyf is, het hierdie Sinode besluit dat hierdie gemeentes sou behoór by die Ring van Transgariëp (vide *De Geref. Kerkbode*, Deel IV, bl. 371).¹⁰⁾

Die Notule van die Ring van Transgariëp kon ons ongelukkig in hulle oorspronklike vorm nie vind nie. Daar is egter vry volledige Verslae van die sittings van hierdie Ring in *De Geref. Kerkbode*, as volg:

Eerste Sitting, Bloemfontein, 1853 (*Kerkbode*, Deel V, bl. 412).
Tweede Sitting, Winburg, 1855 (*Kerkbode*, Deel VII, bl. 364 en 382).¹¹⁾

Derde Sitting, Pietermaritzburg, 1856 (*Kerkbode*, Deel VIII, bl. 402).¹²⁾

Vierde Sitting, Winburg, 1858 (*Kerkbode*, Deel X, bl. 387).

Vyfde Sitting, Fauresmith, 1859 (*Kerkbode*, Deel XI, bl. 320; Deel XII, bl. 15).

Sesde Sitting, Ladysmith, 1861 (*Kerkbode*, Deel XIII, bl. 407).

By hierdie sitting van die Transgariëpse Ring was al die gemeentes van Natal verteenwoordig, t.w. Pietermaritzburg, Ladysmith, Greytown en Weenen. Hulle statistiek word as volg aangegee:

Pietermaritzburg: ong. 200 lede, ong. 500 siele.

Ladysmith: ong. 500 lede ong. 1,200 siele.

¹⁰⁾ Die Ring van Transgariëp sou dan bestaan uit Pietermaritzburg Winburg, Fauresmith, Smithfield, Bloemfontein, Harrismith, Potchefstroom, Rustenburg en Lydenburg.

¹¹⁾ Ook in *The Natal Chronicle* (Nov. 28, 1855) verskyn van hierdie vergadering 'n kort verslag.

Sien ook O.V.S. Briewe en Stukke, No. 26.

¹²⁾ 'n Belangrike Verslag van die Staat van Godsdiens van die gemeente Pietermaritzburg by genoemde Ring voorgelê, is te lees op bl. 418 van hierdie uitgawe.

Greytown: ong. 250 lede, ong. 700 siele.

Weenen: ong. 200 lede, ong. 500 siele.

Dit dien opgemerk te word in hierdie verband, dat die Kaapse Sinode van 1857 besluit het dat die gemeentes van Natal 'n afsonderlike Ring sou vorm, sodra hulle drie leraars het. Dit is toe ook bepaal dat die gemeentes van Lydenburg en Utrecht tot die Ring van Natal sou behoort. Deur die inlywing van die onafhanklike Republieke Lydenburg en Utrecht by die Transvaal,¹³⁾ is van hierdie Ring van Natal vereers niks tereggekom nie. Eers tydens die Kaapse Sinode van 1862 is 'n Transgariapse Ringsvergadering (die laaste) gehou en toe is die Vrystaatse en Natal-Transvaalse Ringe uitmekaar.

2. Van 1862 tot 1865.

In hierdie periode is die Kerk van Natal, na die losmaking van die Kaapse Sinode, selfstandig gekonstitueer en het daar drie Ringsvergaderinge plaasgevind, waarvan die gedrukte Notule in die Sino-dale Argief van die Natalse Kerk voorhande is. Die vergaderinge was as volg:

Eerste Ringsvergadering, gehou op Ladysmith, 30 April tot 2 Mei, 1863.¹⁴⁾

Tweede, Utrecht, 23-25 Maart, 1864. Hier word die band met Lydenburg en Utrecht nou finaal losgemaak.¹⁴⁾

Derde, Pietermaritzburg, 19 Okt., 1864.¹⁴⁾

In hierdie vergadering word die eerste Wette en Bepalinge¹⁵⁾ van die selfstandige Natalse Kerk vasgestel (afgedruk agter die Notule van hierdie derde vergadering). Die Ring word nou vervang deur die Sinode.

¹³⁾ In 1859, nadat Lydenburg en Utrecht die vorige jaar kerklik en staatkundig met mekaar verenig is.

¹⁴⁾ "De Kerkbode," 1863, bl. 195; 1864, bl. 230 en 386.

¹⁵⁾ Die oudste uitgawes van die Natalse Kerkwet dra die datums 1865, 1873 en 1889.

III. SINODALE ARGIEF.

A. SINODALE NOTULE.

Hierdie argief van die Natalse Kerk is heeltemaal volledig en alles gedruk. Die *Eerste* Algm. Kerkvergadering is gehou in die Ned. Geref. Kerk op Pietermaritzburg, op 7 Junie 1865 e.v.d. Daarvandaan loop die reëks deur (in los deeltjies) in die jare 1866 (Weenen), 1867 (Greytown), 1868 (Ladysmith), 1869 (Pietermaritzburg), 1870 (Weenen), 1871 (Greytown), 1872 (Ladysmith), 1873 (Pietermaritzburg), 1874 (Do.), 1875 (Greytown), 1876 (Pietermaritzburg), 1880 (Ladysmith), 1882 (Greytown), 1883 (Pietermaritzburg), 1884 (Sterkspruit—in die gemeente Weenen), 1885 (Ladysmith), 1886 (Newcastle), 1887 (Greytown), 1888 (Pietermaritzburg), 1889 (Ladysmith), 1890 (Weenen), 1891 (Newcastle), 1892 (Greytown), 1893 (Pietermaritzburg), 1894 (Ladysmith), 1895 (Pietermaritzburg), 1896 (Weenen), 1897 (Greytown), 1898 (Pietermaritzburg), 1899 (Do.), 1903 (Ladysmith), en so verder tot op 1929 (Dundee), die 55ste Sinodale Vergadering van die N.G. Kerk in Natal.

B. SINODALE STUKKE.

Behalwe die Sinodale Handelinge self berus daar 'n aantal briewe en stukke in die Natalse Sinodale Argief en die Staatsargief, Pietermaritzburg,¹⁶⁾ wat onder hierdie hoof opgeneem word:

*Natalse Staatsargief.*¹⁷⁾

4. Oproep van S. A. Cilliers vir reparasie van Kerk.

Pietermaritzburg,
den 6 July, 1841

seergeliefde Veldcornet belief het u wees tog van de goedheid en stuur desen lyst in u wyk want die allen belangryk is op de dag van voorberyden is er een regen geweest en de menschen moest allen toen uit de kerk gaan soals de kerk gelekt heeft en de kerkraad is tot de besluit over gegaan om een grasdak op de kerk te sitten en sy is ook overtuig dat de kerk te klein is om de gemeente te bevatten so is onsen besluit om de galdery te maken dus is onsen versoek dat een ieder als een offer aan gods huis toe sal brengen hetsy wat het weesen moog hetsy geld of beesten of gras of hout of werk gedink die aan die here geef hy sal ook aan ons syn segen geven en als ons kerk bloey sal ook ons land en volk bloeijen ik blyf in een goed verwagting u opregte siele vriend,

S. A. CILLIERS,
Ouderling.

¹⁶⁾ Die Natalse Sinodale Argief is nou pas ook oorhandig aan die Staatsargief, Pietermaritzburg.

¹⁷⁾ Hierdie argief berus in die Koloniale gebou, Pietermaritzburg.

Natalse Staatsargief.
(Ned. Geref. Kerk.)

5. Oproep van A. Pretorius vir bou van Kerk.

Pietermaritzburg,
den 8 July, 1841.

Zeer geliefde broeders en susters in den heren als me-de alle amps persoonen soo wel kekelijk als andersins terwyl de hoogen nootsaaklykheid vir vereyst wort een verandering aan onsen tegenswoordigen kerk of de godsdienstigen huys te make omtrent de planken dak af te nemen en een strooye dak op het selven te sittē als meden gaderyen te laten maken in de kerk soo veel als mogelyk zyn plaats te brereyden voor onse gemynte die dagelyks vermeerdert den eerwaarden leeraar als meden de commessaarsen ouderlingen en kerkraden doet vooraf hun van harte danksegginge aan alle degene alreeds hun milde hand tot opbouwing van onsen kerk heef open gedaan en wens van harte dat er een hemels segen na siel en lighaam door onsen opperwesen aan hun mag worden toegekend en begeer op den aller eerbiedigste en nedrigste wyzen nog om een aalmoes als het u belief aan onsen kerk te doen tot voltooyen van bovenstaande documenten dien armoedigen toestand omtrent gelde-loosheid dring ons tot nootsaaklykheid ons toevlug op dien bovenstaande wysen tot u te nemen met vertrouwendheid dat u en bysonderlyk die gene die den naam van onzen lieven here Jesus en syn dierbaar evangelium tragt grootte maken en wyt bryden hun milden hand sal open doen geef dan als u belief na u vermogen opdat u gegeven mag worden door den opperwesen alle noodigen behoefkens na siel en lighaam laten wy by dragen tot onsen ware gerifformeerde godsdienstigen huys na mate dat onse liven here ons heeft gesegend en in staat het gestelt na vermogen te doen laten wy geliefde broeders en susters als mede alle amps persoonen en ook vreemdelingen in dit distrik woonagtig onsen vyanden namenlyk den satan en alle zyn gesanten als medem die genen die in veragting over ons dink en spreek laten sien dat de here met ons is en gedurig moet syn hemels segen agtervolg gedenk ook aan dien grootten segen die onuitspreeklyk zyn daar de here ons mede gesegend heeft aan ons niets-waardigen sondaars een leeraar ¹⁸⁾ toegekend daar wy volkomendlyk reden toe dank erkenenis te doen aan onse opperwesen voor den grooten genade aan ons arme uytgewekene schepsels die grootluks om dien ware gerifformeerde geloof onsen geboern land heeft verlaten wy voor dien grooten segen doen wat onsen vermogen mede bring en laten wy onsen vrienden maken uyt dien onregvaardigen mammon soos als we leesen in Lucas 16 vers ?

de minste en geringste penningen sal in groten aanmerking genomen worden diegene die het aan gelt ontbreek en begeerig zyn aan de kerk iets te geven die kan aan vee betalen die door den

¹⁸⁾ Daniel Lindley.

opsienders van de kerk verkogt sal worden als meden sal ook aangenomen worden dekgoed hetsy strooy ofte gras daarmede gedek kan word en als mede latten balken planken ook selfs dik latten spykers kabel garen beeste vellen gebrande Bakstenen stygerhout om die dak te leggen al sulke documenten die nodig syn sal aangenomen worden als in een gelyken graat van kontant gelt die begeerig syn aan de kerk te werken het sy dekkers binne naayers handlangers strooyopgooyers messelaars timmermans die ken ook tekenen al was het voor een halwe dag het sal alles met grote dank erkentenis in aanmerking genomen worden. —

De Here des hemels synde der aarde segend diegene dubbelt met syn hemels segen na siel en lighaam die tot onsen kerk iets mag toe doen het is opregten harten wens en in verwagting synde van u geliefde guns en mildadigheid het wy de eer te syn geliefde broeders en sustems ende Heren UEdelen dienswilligen en onderdanigen dienaar,

A. W. J. PRETORIUS,

Commisaaris.

Natalse Staatsargief.
(Ned. Geref. Kerk.)

6. Ds. A. Faure aan die Kerkraad, P.M.B.

Leeuwen Rust,
18 September, 1849.

Waarde Broeders,

Gisteren ontvang ik uwe letteren van 18 Augustus, my te kennen gevende dat de WelEerw. Heer Döhne, om redenen, in dezelve aangehaald, de dienst in de Gemeente niet langer kunnende waarnemen, de bediening in dezelfde aldus op den 31 sten July neergelegd en tot de Zendelings-Arbeid was terug gekeerd.

Het doet my niet minder leed dan eer dat uwe Gemeente verstooken gelaten zy van de dienst eens Leeraars, en hoe vurig wensch ik dat in uwe behoefte terstond zoude kunnen worden voorzien, en wil ik ook overeenkomstig uw uitgedrukt gevoelen en verlangen, by dezen of genen der reeds geplaatste predikanten eene poging beproeven of er diegenen zyn die de bediening zouden onder u willen aanvaarden, hoewel het gebrek aan Leeraars in de Kolonie groot is, en zou ik niet slagen dan weer naar Holland schryven, hoewel, volgens ontvangen berigten, weinigen aldaar worden gevonden, die genegen zyn een beroep in de binnenlanden aan te nemen.

De WelEed. Heer D. van Velden wordt verwacht als Leeraar in de Souvereiniteit, doch daar hy hier niet zal kunnen zyn voor het begin van aanstaande jaar, heb ik de WelEw. Heer A. Murray verzocht tot u over te komen om de Bondzegelen te bedienen en by wien ook dan u eene uitnodiging aan zyn WelEerw. zoude geschieden, twyfel ik niet of hy zal geredelyk daaraan voldoen.

Een Consulent is er eigentlik voor uwe Gemeente als nog niet aangesteld, doch naar den geest der wet zoude Ds. A. Murray van Bloemfontein de plichten hebben te vervullen. —

Hoe gaarne ik aan uwe verzoek zoude willen voldoen om aan de Synodale Commissie voor te dragen dat dezelve door eene Circulaire de gevoelens der onder u beiden Predikanten zoude inwinnen betrekkelyk de vaste aanstelling van den WelEerw. H. Döhne, spyt het my u te moeten melden dat daaraan niet kan worden voldaan, daar de Synodale Commissie tot zulk een zaak, als zoo geheel buiten den regel en de wet, niet zoude mogen besluiten, en al deed zy het ook de Ouderlingen niet kunnen worden voorbygegaan, die in de Synode in de meerderheid hebben gestemd. Ik verheug my dat u ook eene poging wilt aanwenden om eene kollekte te doen voor de oprigting der Theologische Kweekschool—hartelyk vereenig ik my met u in de gebeden dat het den Heer der Kerk moge behagen om weldra eenen getrouwen Arbeider onder u te zenden zullende, om dat doel te bereiken alles worden aangewend wat in zyn vermogen is, onder afbidding van's Heeren zegen, door,

U Heilwenschenden Vriend,
en Dienaar in den Heer,

A. FAURE,
Actuaris.

Natalse Staatsargief.

(Ned. Geref. Kerk)

7. Kerkraad (P.M.B.) aan Kerkraad (Transvaal).

Pietermaritzburg,

22ste Mei, 1854.

Eerwaarde en Zeer geachte Broeders,

Het is my door den Kerkraad van de Ned. Gereformeerde Kerk alhier in zyne laatste zitting opgedragen geworden om ter kennis van den Eerw. te brengen het besluit des Kerkraads in de zaak van de jongeling *Weinand Janse van Rensburg* die door den Eerw. Heer v.d. Hoff tot lidmaat is aangenomen geworden, toen hy zich het verlope jaar toevallig op eene reis bevond agter den berg en er juist aanneming tot ledematen was in de plaats waar hy zich ophield het doet het kerkeraad leed dat hy deze handelwyze niet anders kan beschouwen dan als een onbehoorlyk ingrypen in de regten van deze Kerkraad allersinds berekend om de goede order in de Gemeente te verstooren; want al ware uwe Gemeente ressorterende onder onze Synode dan nog mag zulks niet geschieden, (ziet Art. 46 van de Synode wetten en bepalingen alwaar men leest: . . . „het tot Lidmaat aannemen van iemand uit eene andere Gemeente, zal, zonder, schriftelyk verlof van den Leeraar der Gemeente niet mogen geschieden.” hoe veel te minder dan, wanneer gy uzelf, zoo als officieel is bekend gemaakt in ons kerkelyk orgaan van onze Synode hebt afgescheiden? Om dus alle verwarring en wanorde in de gemeente tydig te voorkomen heeft de Kerkeraad het besluit genomen om gesegden jongeling *niet* te erkennen als Lidmaat der kerk vóór en aler hy door ons op de behoorlyke wyse zal zyn ondersocht; te meer daar wy ten eene male twyfelen of hy de vereischte kunnen bezit omdat hy reeds tweemaal door ons is afgewezen geworden by het onderzoek voor het Lidmaatschap.

Hiermede heb ik de eer te zyn,

U.Eerw. Dw. Dienaar en Broeder

in Christus Jezus onsen Heer.

G. J. NAUDE. (Ouderling)

Scriba des Kerkraads.

Aan den Eerw. Kerkeraad in het Transvaal.

Natalse Staatsargief:
(Ned. Geref. Kerk).

8. Petiesie aan Wetgewende Raad.

To the Honourable the Legislative Council of the Colony of Natal, _____ The Petition of the members and adherents of the Dutch Reformed Church of P.M.Burg.

Humbly Sheweth,

That memorialists have lately held a public meeting to discuss the interests of the Congregation to which they belong, and which includes the Dutch Population spread over the whole of the Colony on this side of the Tugela River, and that the said public meeting came to the unanimous conclusion to apply to your Honourable Council for additional support from the public chest towards the cause of Religion among them, by placing such sum as your Honorable Council may deem just and equitable on the Estimates of this year towards the supply of another Dutch Reformed Minister.

In support of this our humble petition members would inform the Council that the whole body of members of the Dutch Reformed Church look upon the so called Voluntary principle in religious matters as decidedly inapplicable to the Dutch portion of the population so sparsely scattered over this Colony, they therefore esteem it the duty of the State in providing for their welfare, to make provisions in the first instance for what they themselves earnestly consider to be their chief interests.—Memoralists feel prepared to assure your Honourable Council that whatever the others may wish to see the portions which they contribute to the Public Revenue of the Colony turned to, they without exception one and all would desire to see their moneys extend towards the advancement of the Religion of their Fathers, among them, and that they would rather prize all their political than their religious privileges, and if obliged to choose between the two rather seek from their Grant Support for Religion and Education than for their political rights and privileges—hence the Dutch population has hitherto cheerfully paid their annual taxes, because a portion of those taxes were annually set aside for the support of their Minister—

Memorialists would humbly suggest to your Honourable Council that the monies as prepared at present for essential purposes are by no means fairly and equally divided between Dutch and English Christians. It seems £500 is prepared to be given to the latter and only £200 to the former, whereas as far as has been ascertained the English and Dutch are very nearly equal in number in this Colony.

Memorialists remember with gratitude that the former Council placed £100 on the Estimates for the county of Umvoti and a similar further amount to the county of Weenen, beyond the salary annually paid to our present minister, who was then and is now also the officiating Minister of these counties as well as that of P.M.Burg and the acting Minister of Ladysmith for which place also £100 has been hitherto placed in the Estimates for a Dutch Reformed Minister, Memorialists would therefore humbly hope that this praiseworthy example may be nobly followed by the freely elected members of the public, seeing such is the earnest prayer and the decided wish for a large body of the people without exception — our Memorialists as in duty bound will ever pray,

On and in behalf of the members and adherents of the Dutch Reformed Church of P.M.Burg.

J. P. Z.(IETSMAN),

Officiating Elder.

S.tendent of the Public Meeting,

P.M.Burg.

22nd April 1857.

Sinodaal Argief, Natal.

9. Law, No. 13, 1872 ¹⁹⁾.

Enacted by the Lieutenant-Governor of Natal, with the advice and consent of the Legislative Council thereof,

For declaring certain Civil Rights to be possessed by the Dutch Reformed Church of Natal.

Whereas a certain community of Christians, residing in the Colony of Natal, up to the 26th day of November, 1862, were considered to belong to, and to form a part of, a certain Christian community in the Colony of the Cape of Good Hope, and to be entitled to participate in the provisions of an Ordinance No. 7, 1843, passed by the Legislature of the said Colony, thereby investing the Dutch Reformed Church in South Africa with the power of regulating its own internal affairs:

And whereas by the judgment of the Supreme Court of the said Colony, given on the aforesaid 26th day of November, 1862, in a suit of Messrs. H. H. LOEDOLFF and H. H. SMUTS *versus* Rev. A. A. LOUW, it was ruled that the above Ordinance could only have effect in and apply to the Dutch Reformed Church within the boundaries of that Colony:

And whereas, in consequence of that decision, it has become necessary that the members of said Church, residing in the Colony of Natal, should form themselves into a separate Church or community, and frame and adopt for themselves certain laws and regulations regulating their own internal affairs; and whereas the said members of the said Church have framed and adopted such laws and regulations, which were approved of and published in and by the General Assembly of the Dutch Reformed Church of Natal, held at Pietermaritzburg on the 19th day of October 1864, and following days:

And whereas the said community of Christians called the Dutch Reformed Church of Natal is in possession of houses, land, and other property, obtained by grants from Her Majesty, or by purchase or gift, and transferred to and in the name of the Consistory for the time being of the Dutch Reformed Church of Pietermaritzburg, or other such place as is named in such grant, and title, and deed of transfer.

And whereas it is possible that questions or disputes may arise with regard to such properties, and other matters in which the said Church may be interested, and it is requisite that provision be made by law in what manner the said Church shall be legally represented in the Courts of Law in this Colony: or by whom any act or deed having reference to any landed property may be legally executed and passed:

¹⁹⁾ Hierdie Wet (No. 13 van 1872) is ook te vind in Hitchins' *Statutes of Natal*.

Be it therefore enacted by the Lieutenant-Governor of Natal, with the advice and consent of the Legislative Council thereof, as follows:—

1. In any civil suit or action, instituted by and on behalf of, or against, the General Assembly of the Dutch Reformed Church of Natal, in any Court of Law within this Colony, that body shall be legally represented, either to sue or defend, by the Praeses and Scriba at the time in function or acting as such.

2. In any civil suit or action, instituted as above by and on behalf of, or against, the Consistory (Kerkeraad) of the Dutch Reformed Church of Natal of any particular locality or Parochie (Gemeente) in Natal, the officiating Minister or Consulent, and one or more Elders acting as such at the time, shall legally represent such local Consistory or "Kerkeraad," either to sue or defend.

3. Any deed or transfer of any fixed property, or any mortgage bond or deed or security, if such property shall be owned by the General Assembly (Algemeene Kerkvergadering), shall and may be made and effected by the Praeses and Scriba of such Assembly, under the special instructions from the General Assembly legally assembled; and if owned by or held in the name of the Consistory (Kerkeraad) of the Dutch Reformed Church of Pietermaritzburg, or Consistory (Kerkeraad) of any particular Parochie (Gemeente), or division of such Church, it shall and may be made and effected by the officiating Minister or Consulent, and one or more Elders acting as such at the time, and under special instructions from the Consistory (Kerkeraad) of such Parochie (Gemeente) legally assembled: Provided nothing in this Clause contained shall be held to affect either the piece of land granted to the Consistory of the Dutch Reformed Church at Pietermaritzburg as a Public Burial Ground, or the legal right of individuals in and to said piece of land.

4. This Law shall commence and take effect from and after the promulgation thereof in the *Government Gazette* of this Colony.

Given at Government House, this Third day of December, 1872.

(Signed) D. ERSKINE,

Colonial Secretary.

Sinodaal Argief, Natal.

10. Brief aan Herv. Kerk, Transvaal.

Ladysmith, Natal,
26 April 1895.

Der HoogEerw. Algemeene Kerkvergadering
der Ned. Herv. Kerk in de Z.A. Republiek.

HoogEerw. Heer! Wel Eerw. en Eerw. Heeren
en Broeders in den Heer!

In antwoord op het broederlijk schrijven van Uw HoogEerw. Scriba (Ds. C. W. du Toit) namens uwe Kerk, d.d. 6 Maart 1895, inzake eene regeling omtrent het over en weer prediken van Predikanten onzer en uwer Kerk, hebben wij het volgende te zeggen:

1. Dat het niet nodig is voor onze HoogEerw. Vergadering, officiël zoodanige regeling vas te stellen tegenover uwe Kerk *in het bijzonder*, daar wij zulks niet officiël doen tegenover andere Zuster-Kerken in Zuid-Afrika, anders dan dat Art. 52 onzer Kerkewet het den Plaatselijken Predikant vrijlaat te beslissen, indien noodig met advies van den Kerkeraad, wie al dan niet tot den kansel zal worden toegelaten.

2. Dat wij onze Officiële houding *in het algemeen* tegenover u niet kunnen uitspreken, daar wij niet bekend zijn met de grondstellingen uwer Kerk in betrekking tot de Leer en Tucht.

3. Ten slotte meenen wij, de Algemeene Kerkvergadering der Ned. Ger. Kerk van Natal, u openlijk doch tevens broederlijk onze afkeuring te moeten te kennen geven over de Kerkelijke onaanvaamheden in Transvaal, terwijl wij alle betrokkene partijen wijzen op het Woord van God waar het zegt in 1 Cor. 6: 6, 7, 8: „Maar de eene broeder gaat met den anderen broeder te recht, en dat voor ongeloofigen. Zoo is er dan nu ganschelijk gebrek onder u, dat gij met elkander rechtzaken hebt. Waarom lijdt gij niet liever ongelijk? Waarom lijdt gij niet liever schade? Maar gijlieden doet ongelijk, en doet schade, en dat den broederen.”

Met verschuldigde eerbied, achting en Broedergroete,

Uw Dw. Drs. en Broeders in den Heer,

Namens de Algemeene Kerkvergadering der Ned. Ger.
Kerk van Natal,

(w.g.) H. F. SCHOON, V.D.M., Scriba Synodi.

Sinodaal Argief. Natal.

11. Brief aan Skotse Kerk.

Ladysmith, Natal,
26 April '95.

Het HoogEerw. Presbyterie der
Schotsche Presbyteriaansche Kerk in Natal.

HoogEerw. Heer! WelEerw. en Eerw. Heeren en
Broeders in den Heer!

In antwoord op uw broederlijk schrijven, d.d. 30 Aug. 1894, door uw HoogEerw. Scriba (Ds. John Smith) namens het Presbyterie aan ons gericht, hebben wij te zeggen:

1. Dat wij de zaak van vereeniging met u, daarin vermeld in onze HoogEerw. Algemeene Kerkvergadering van 22 April '95 en volgende dagen uitvoerig besproken hebben, gelijk gij zelf wel weet; doch dat wij, na rijp en biddend overleg, meenen (hetgeen gij ook schijnt te meenen), dat er op dit oogenblik onoverkomelijke bezwaren zijn, die een onvoorwaardelijke organische vereeniging in den weg staan, zijnde de drie volgende de voornaamste dezer bezwaren: Onze band met de Moederkerk in de Kaapkolonie, de taal en het vraagstuk omtrent eigendommen.

2. Dat het ons verblijdt, in de Schotsche Prebyteriaansche Kerk te kunnen erkennen eene Zusterkerk in Zuid-Afrika met dezelfde Leer en hetzelfde Kerkrecht, tot wie wij de broederhand van gemeenschap in den Heer uitstrekken, gelijk wij dit doen tot alle andere Zusterkerken.

3. Dat wij meenen, dat het tot bevordering van het Koningrijk Gods zou zijn, zoo de verschillende deelen van de Algemeene Christelijke Kerk over den ganschen aardbodem meer één konden zijn en medewerken tot de eer en verheerlijking van onzen gezamenlijken Heer en Koning.

Met de bede, dat de Heer de eenheid in Hem versterke, en dat Hij uwe Kerk zegene met Zijn rijksten zegen, noemen wij ons

Uw Dw. Drs. en Brs. in Zijne liefde,

Namens de Algemeene Kerkvergadering der

Ned. Ger. Kerk van Natal,

(w.g.) H. F. Schoon, V.D.M., Scriba Synodi.

B.—ALGEMENE ARGIEF.

Onder hierdie hoof neem ons op :

- I. Briewe en Stukke, veral uit die Staatsargief.¹⁾
 - II. Ander Bronne van kerkgeskiedkundige belang.
-

I. BRIEWE EN STUKKE.

Natalse Staatsargief: Verbatim Records.

(Copied in The Hague).

12. Brief oor ruil van Inboorlinge.

Weenen, 26 July, 1841.

Terwyl hier die gerugt rond gaat dat hier een sikkere Gideon Jubert met vruchte en Drank handelend verzoekt kaffertjes te reulen, so word mits desen gereliwereerd acht tegeven, by benoemen Jubert zyn uitgaan naer Drakensberg en wanneer Kaffertjes zoude voorwende hulle af te neemen, goedwillig of met geweld en hulle met gen. Jubert na Weenen te stuur en opdat hy zyn straff voor de overtreding na de Raadsbesluit kan ontvang.

Word verzogt deeze Order verder naar den Veldcornet Botha te stuur en.

Het verder die eer van te zyn,

Vriend en Dienaar,

p. S. W. VAN DER MERWE,

Fungirender Landdrost.

(get.) H. A. REPSOLD,

Clerk.

Den Heeren,

C. LABUSCHAGNE,

en

D. BOTHA,

Veldcornet.

¹⁾ Ons volg hier die kronologiese orde.

*Natalse Staatsargief: Verbatim Records.***13. Kollektelys.**

Weenen, den 6e December, 1841.

Colekte lyst aan den engezeetinne van de distrik Weenen mede landgenoote en vriende daar wy ons tans bekend als burgers die gewoon was onder een Godsdienst te verkeeren waar wy onze kindere kunne inlyve met de doop en het maatskap nu zyn wy van een gevoelens om op de dorp een kerk op te bouwe hoewel wy eens zyn maar wanneer een ieder mildelyk toe doen tot opbouw van dien kerk zoo kunnen wy eenen ryke zegen verwach "ten van onze voorzienigheid doet dan mildelyk tot volhoogen van dit huis aan hout, gelde stroo zelf werk of kleppe aan brengen de balke moet wezen 24 voet lank kapstyl 15 voet lank. Geef dan vriende na vermoogen wy begeere niet oover u vermoogen doet het alleen als een vrywillige gift tot op regten van een huis Gods wy hebben reeds een voorbeeld op Maritzburg waar een huis Gods gestigt word aldaar gebied te Heere zyn zegen alle ankoomende gelde hout, stroo bouw stoffe van kalk of steene klippe en ook slagvee zal den Heer Piet Cronjee ontvangens als en de selfde de beste bestier. Wy verwagten dat een ieder zyn belange daar en zal zien om de lyst ten spoedigste te laten rond gaan en ons terug te zende opdat wy kunne weete of wy tot volhoogen van dat huis kunt koomen. Verder wort de broeders verzog zyne naam te onderteeke waar en by tot bevordering van het huis kunt weesen,

als gemelde van beeld.

	Kontant.	Beeste.
Willem Jacobs	R. 20	
Cornelis Coetzee	26	
Daniel Pieter Bezuidenhout		1
Daniel Opperman		1
Johannes Prinsloo	1	
P. J. J. Bezuidenhout	6	
A. T. T. Olivier	100	vatplanken.
J. Strydom	R. 2	
S. L. Venter	2	
H. N. Ras (dood)	3	
Willem Botha	10	
David Botha	10	
Jacobus H. Botha	R. 5	
Johannes P. Botha	3	
Martinus Schoeman		1 slag bees 200 boss.
S. J. F. Schutte		1 slag bees 200 boss.

Natalse Staatsargief: Verbatim Records.

14. W. H. Jacobsz aan D. Botha.

Weenen, den 7 Maart, 1842.

Waarde en veel geagte Neef,

Ja so gy met myn eens gesint zyn wil zyn wy broederen in den Heere daar ik dan alle moeite aangewend heef myn mede broederen op te wekke om een mildadiege gif te willen geven tot op bouw van een kerk alhier moet ik met hartelyke leetwese betuige dat ik siet dat de liefde voor de naam en zaak van onze here Jezus zeer klein is ag mag vele de noodsaaklykheid daarvan tog insien daar ik wel weet dat een Veldcornet in zyn Wyk veel kan doen laat ik u als uwe opregte vriend en aller welsyn soeke, bidde tog om te doen zoo veel als u kan om alle uwe manschappen de gewig daarvan onder het oog te bringe denk tog dat wy alle hulp en segen van de here hebbe moet en hoe zal wy vrymoedigheid hebbe iets van hem te vrage als wy voor zyn zaak niets over heeft gevoel met my de noodzaaklikheid van de godsdienste hoe verblyd zou ik tog niet zyn als ik zag dat de harte van u en vele met myn same brandende wort tot deze gewigte werk niet alleen maar ook om gereg en geregtigheid onder ons te oefenen. Ja ik mag wel segge een man hier als regter onder ons te moge hebbe die geregtigheid doen zal en die de vrese des here tot zyn begin stelle sal wy weet dat er veele is die zich selfe gaarne uitgeef voor manne van geregtigheid maar by nadere ondervinding bleek dat de ygenbelang alle moontlyke geregtigheid wegneemt al wat uit de hart niet voorkomt is niets waard daarom geliefde broeders wees van harte werksaam om alles te vergadere daar wy een huis mee bouwe kan om de heere onze dankoffere voor zyn goedheid dat van hem genade heef al die teid dat wy het aan zyn veel kon ik hier omtrent schreive maar ik vertrouwd dat dit genoegsaam is om een ieder mens die de naam van een kristen heef gewillig te make tot deze twee gewigtige stukke daar er een gelegend gegevend zal worde voor een kiesing te make wees voorzichtig ik blyf dan na hartelyk groete u heilwenshende en belangstellende Vriend en Neef,

(Get.) WILLEM HENDRIK JACOBZ.

Aan den Heer DAVID BOTHA,
Veldtkornet,
Bove Dongela.

Natalse Staatsargief: Verbatim Records.

15. Bekendmaking van Kerk.

Weenen, 15 September, 1842.

Mynheer en goede vriend David Bootha,

Hiermee maak ik UE. bekend dat het heilige avondmaal alhier op Weenen op den 16 October zal uitgedeel word op Vrydag den 14de is aannemen en Saterdag den 15de is voorbereiding en Sondag den 16de is nachtmaal en dankzeggen gelief het in u wyk bekend te maake opdat een ieder het moogen bekend worde verblyve met agting.

UE. vriend en neef,

(Get.) A. G. SPIES.

Aan den Heer

D. Ботна,

Veldcornet.

Natalse Staatsargief: Verbatim Records.

16. Brief uit Holland oor algemene sake.

Amsterdam, den 7 October, 1842.

De Eerwaarde Heeren,

L. BATENHORS,
J. STEENEKAM,
J. H. BROUWER,
E. J. POTGIETER.

Eerwaarde Heeren,

Slechts eenige oogenblikken schieten myn over van deze gelegenheid gebruik te maaken U eenige regelen van my te doen toekomen doch ook die wil ik niet laten voorbygaan wouden UED. iets van my te doen hooren UE letteren voor het 8 April 1842 zyn myn door de Heer Smellekamp geworden de brief aan de Amsterdamsche kerke Raad is alhier niet aangekoomen altans niet officieel aan den kerke-raad medegedeeld is intusschen kan ik u melden dat uwe kerkelyke behoeftens alreeds hierby onderscheidene predikanten ter sprake is gekomen, en een hunner een de oudste heeft my een besoek gemaakt en by myn ondersogt of ook iets bepaaldst betrekelyk uwe belangen konde mededeelen myn antwoord as altoen dat ik reeds naar P. Natal had geschreven van daar antwoord verwachte den Predekant is dat oogenblik uit de stad doch zodra hy terug komt dat binnen twee of drie dage zal plaats hebben zal ik hem gaan spreken en geloof het myn aan geen yver zal ontbreken om alles u ter wereld te doen wat in myn vermoogen is, ik herhaal dit weynige regelen dien alleen om u te berigte uwe brief en de berigten van de Heer Ohrig alhier zyn aangekoomen dat een en ander is voor zoo verre my bewust is het eerste dat wy in dit land van u alle uit Natalie in Holland hebben ontvangen by het doorbladeren van al dat geene dat de Heer Smellekamp heeft medegebracht is myn gevoel voor al nog te sterk om er bepaald een bedaad op te antwoorden en er onwillekeurig slipte my schier de wensch had ik hier slechts niets te verliezen geene belangeryke zaak op te offeren. O ik bedenk my geen ogenblik en verliet deze grond en word met vrou en kinders een inwoonder van Natal om het goede en bettere met u allen te deelen indien gy kunt schryf my dan spoedig terug—iets moet ik hier noch byvoegen hetgeen u egter welligt reeds kent zal zyn der familley Ohrig is tot de Roomsche Chatolieke godsdiens behorende voor het overige is uwe zaak noch tans toegedaan en een warm vriend van u alle en die achting en liefde waardig is.

Nu myn Heere gods zegen ruste op u en den uwen en hy zegene alle uwe pogingen met de kring zyner zegeningen.

Met alle achting noem ik myn

UE Dienaar

(Get.) J. SWART.

Overbuitenkant,
Lyden Nuwebrug
No. 256.

Natalse Staatsargief.

(S.C. 493), bl. 1—19).

*Correspondence between
H.M. Commissioner H. Cloete
and the High Commissioner.*

17. DIE AMSTERDAMSE KOMMISSIE EN DIE EMIGRANTE.

(a.) Die Amsterdamse Kommissie aan die Kerkraad, Pietermaritzburg.

Amsterdam,
18th January, 1843.

The Church Court,
of The Dutch Reformed Church,
Pietermaritzburg.

Rev. Sirs and Brethren,

Having become acquainted with your writings to Mr. J. Swart, dated 25th April 1842, as also the thereunto annexed Copy of a letter to the clergymen of Cape Town, we, the undersigned deeply moved by the deplorable state in which the inhabitants of the different parts of Natalie are placed, have immediately associated ourselves to inquire whether, and in how far, your wishes, to have Ministers and Schoolmasters sent to you, can be complied with.

We cannot conceal from you, dear Brethren, that the uncertainty as to the arrangements entered into by the inhabitants of Natalie, with the English Government, and the fear of doing anything that might be considered to be contrary to the respect due to the legal powers, have long made us doubt whether it would be advisable to undertake anything until we should have received further tidings from you. To this may be added that we could not sufficiently explain to the parties whom we intended to apply for the desired purpose, the terms on which they could undertake the duties among you.

From a conviction, however, that no power on earth, provided we abstained from all political interferences, could take offence at our care for the spiritual welfare of so many thousand creatures and in the hope that our undertaking, even if attended with some difficulty, would be crowned with success, we have resolved to constitute ourselves as a "Commission for the religious interests of the inhabitants of Natalie," and to seek for the Minister and Pastor, as also a Teacher for the school,—men who possess courage and energy sufficient to undertake three charges among you, under the guidance of the Supreme Being and your co-operation.

We have been so fortunate as to find, in the Rev. P. N. Ham, Candidate for the Holy Ministry, who has already for many years been labouring in preaching the Gospel and Mr. L.M.,²⁾ an examined and admitted teacher of the third class, such persons as will remove all difficulties and encounter all dangers, to make themselves useful to you and their Brethren, together with the rising generation, according as they have been endowed by God.

²⁾ L. Martineau, op die reis oorlede.

Although we could not sufficiently inform these gentlemen as to the conditions on which they were to undertake their labours among you, we have, however, on the ground of the foregoing letter, given them the assurance, in your name, that the Minister will, at least for the first three years, have a salary of not less than 1,000 Guilders per annum, and the Teacher, a sum in proportion to his station; and also be provided with a good dwelling, extensive and fruitful garden, and all that a worthy Minister of the Gospel, and a faithful teacher of the congregation, wherein they labour with diligence, can with confidence expect. We doubt not, dear Brethren, that you will not only fulfil this engagement,—but also never forget what these gentlemen have undertaken for your sakes, and that you will amply reward their further services.

With respect to Mr. H., we have still two points to communicate to you:—

- (1). That we have allowed him to take with him, his beloved, to whom he has bound himself sometime ago to contract a marriage, and she will, therefore, as his wife, accompany him to the place of his destination. We trust, that you will likewise receive this our sister in the Lord with all love and endeavour to make her residence among you as happy as possible.
- (2). Mr. H. however, formerly proponent, (Licentiate) now Candidate for the second Ministry, is nevertheless not yet a Minister, such as you have applied for; but you will be aware, that the candidate agreeable to our existing Church Laws obtains the character of Minister the moment he is installed in the Congregation which gave him the call with the formula of confirmation, and make the declaration therein prescribed. We are of opinion, that if there should be no ordained Clergymen among you, who can perform the ceremony of confirmation, one of the Bretheren Elders has the same authority to do so, either in an Assembly of the Congregation or, in case of necessity, in a Meeting of the Church Wardens, by the reading of the formula, putting the necessary questions, and receiving him as the Minister of the Congregation.

It has not escaped us, Rev. Sirs and Bretheren, on reading your letters, that you would wish to have more than one Minister, and also more than one Teacher, but we have been of opinion that, for the present we should not do more; as we would rather await the results of our enterprize, as also that, for a further appointment, we required more qualification and a fuller statement of the conditions upon which such appointment could be made, and finally, because we have already made such considerable advances, which we could without some difficulty increase.

You have also desired to have a supply of school and useful books, and likewise a folio Bible. With this we also have endeavoured to comply; and in a case, marked P.I. shipped on Board the same Vessel *Brazilia*, Capt. De Reus, with which Messrs. H. & M. intend to depart, the books as contained in the accompanying list, and in a

separate parcel marked P.2. the Bible and several other books and loose pieces, which the Rev. Mr. W.B., one of our worthy Members, makes you a present of.

At our request the Netherland Bible Society have forwarded by the same opportunity 60 Bibles with Psalms and formulas, and in the expectation, that, if the inhabitants of Natalie are not wholly deprived of the means, you will, agreeably to the Statutes of the Society, make some contributions to it. The Netherland Tract Society has likewise, by our interference, sent you a few thousand Tracts, Bible Almanacs, etc., of which we have nothing further to mention, as the Directors of the Society have forwarded the consignment to you with a letter (not yet received D.L.).

With reference to the payment which will be charged to you, we have paid to the Rev. Mr. H. and Wife £400, Mr. M. £300; thus together £700, further equipment on the voyage; and to the Bookseller for the books £398, for which sum of £1,098 we request you will make remittance by the Ship *Brazilia*, or so much sooner as opportunity will permit, to our Secretary the Rev. I. I. van V. For the expense of Transport for the three passengers, we have made the agreement with Messrs. R. and Co. for whose house the Vessel *Brazilia* trades, that you will pay the Assigns of that House the sum of £900, that is £300 for each and further for the Books, so much freight as shall be charged against you according to Custom. We do not doubt that you will honour this our Contract.

It will give us pleasure Dear Bretheren, as speedily as possible to learn that our endeavours have met with your approbation and that they, whom we have sent to, have not only arrived safe, but are already of great blessing and labouring among you.

You will be pleased to make use of our services, when you will require more persons for the service of Ministers, or School Masters. We will consider it a Holy and at the same time an agreeable duty, when you will enable us with the necessary information and remittances to comply with your wishes in the best possible manner.

Further, Brethren, we recommend you to God, and the Word of His Grace; the Lord of Peace give you peace at all times, and in every way; the Lord be with you all.

The Commission for the Religious Interests,
of the Inhabitants of Natalie.

(b.) Diaken Jacob Swart aan die Kerkraad, Pietermaritzburg.

Amsterdam, 20 Jan., 1843.

The Rev. Church Court,
at Pietermaritzburg,
in Natalie.

Gentlemen—respected Friends,

Highly qualified is it for me to have to communicate to you much good from hence. Since my last of Oct. 7, 1842, (sent to you by Mr. P. I. Roux) I have more and more happily succeeded for you and the Almighty Father has prospered my endeavours. In the first place, a Church Commission has been appointed for you, and at my request the following gentlemen have joined therein, namely—R——— W. B——— I. I. van V——— I. B. H. B——— and myself.³⁾

Our letters herewith sent will give you further particulars.

Secondly, an Association to Trade with Natal has been established, consisting of Messrs. G. G. O.——— A. R.——— and myself.

What I, and we all, in our different capacities have done for you all, and for Natalie, you will easily perceive, if you will consider the result thereof. A Commission for Spiritual matters and for the education, will continue to attend to your wants and remain at your Service for the future. And in Trade, aye, even therein, we will exert ourselves and the Cargo of the Brazilia will prove to you that therein, as much as possible attention has been paid to your wants. It remains for you, gentlemen, and Brothers to acknowledge all this gratitude, and you will readily confess, that in this I have said much for you, and as it were your Surety.

The Spiritual Commission has made Disbursements, or advanced money, as:

1. For the Books.
2. Equipment of Minister and Teacher.
3. They have become Surety for the passage of the Minister, Wife and Teacher.
4. And if these persons could not be landed then for their return passage.
5. Became Surety for the Freight of (a). Books.
(b). Bibles.
(c). Tracts.

If you can contribute anything towards the Tracts and Bible Society it will be gratefully accepted from you.

From all this, my friends, you see what we have here been enabled to collect. God has prospered my endeavours, and I feel

³⁾ Prof. Rooyens, Di. W. Broes, J. J. van Voorst, J. B. H. Bruinier en Jacob Swart.

confident that, if you can, you will all, cheerfully contribute yours to refund the Disbursements or Ordinances of money, for which we have become Sureties. Through Mr. S.⁴⁾ you can send me all; and by a regular and good settlement in this respect, much will be effected for the future in finding open hearts for you here. Our Commission is perfectly disinterested, and my wish is therefore that they may receive back their Ordinances and they require nothing more.

With respect to your situation at present we are totally uncertain and ignorant, neither Mr. O.—— or me.——have learned anything further from you and cannot conceal that we are uneasy.

And now Gentlemen once more, I recommend to your kind and paternal love Mr. H.—— his wife and the Teacher——L. M.——greet Messrs. P. & B. and others for me; and those who give you their advice. Believe me that I reflect and contemplate as much as possible your ways. In all circumstances fix your hope and trust on Him, who can and will provide in all that tends to your welfare; the proof thereof you have already experienced in your many wanderings and dangers.

I rejoice, at present I am no longer alone with Mr. O.—— who takes an interest in your welfare. The Peace of God be and remain with you all for ever

Your Friend and Br.

J. SWART.

(c.) Ds. P. N. Ham aan die Kerkraad, Pietermaritzburg.

Delagoa Bay,

1st Aug. 1843.

Reverend Bretheren,

When at about the latter end of the past year your voice was heard in Holland, namely, to have in the midst of you a minister of the Holy Gospel from thence, I was solicited to fill that important situation among you. After some consideration, I have, under the guidance of Him, the Almighty Disposer of all things accepted this appointment and undertook the great and dangerous voyage on the 8th February—But “Gods ways are not our ways, and his thoughts are not our thoughts”; this we fully experienced during our voyage, the same was not only long and difficult but it was likewise *irksome*, because we were prevented from coming to you by the shortest way. Some few days ago we arrived in this harbour, and hope soon to be with you as we trust that the endeavours of Mr. S. will be crowned with a favourable result, by the giver of all blessings, if agreeable to His divine Will.

I felt myself induced to add a few lines to the writings of Mr. S. in order to request you urgently that some from among

⁴⁾ J. A. Smellekamp.

you will speedily come to us to fetch me with my Wife, and also my Library and other goods, in the event of your continuing to adhere to the conditions submitted to the Rev. Church Court of Amsterdam, and read by me—and which I cannot expect but from a Dutch People such as you, and who have also in your writings shewn to have God in view in everything; to possess Jesus in your heart, and also with such hearts to gain the Kingdom of Heaven.

Brethren! I am very anxious to see you; that I might preach to you Christ, and Him crucified, and administer to you spiritual gifts, so that you may be strengthened and comforted through mutual faith. Then give a hearing to my desire, and come speedily with the necessary wagons to us, in manner Mr. S. certainly has mentioned to you.

The God of all Grace give to you the needful support in everything and to me courage and strength to preach the Crucified amongst you, and so to gain souls for His Kingdom.—May He bless the means used thereto, abundantly—and herewith, Brethren, I recommend you to God and His Grace, and believe me to be,

Rev. Brethren,

Your mournful but sympathizing Brother,

P. N. HAM.

Natalse Staatsargief: Verbatim Records.

18. Brief (vermoedelik van Smellekamp).

Delagoa Baay den 1 Augustus, 1843.

Aan den Edel Achtbare Volksraad der

Hollandsche Emigranten in Zuid-Africa.

Edel Achtbare Heeren,

Vol andoening over de Wederwaardigheden welke UEd sedert myn vertrek uit u midden getroffen hebben, vat ik de pen op om UEd. Achtbare die berigten te doen toekomen waaraan Ued. zeker reeds reikhalsend zult uitgezien hebben. Doch de gelegenheid heeft myn ontbroken uwe dezelve eerder te doen geworden.

Met bygaande brieven zult UEd. vernemen wat in Holland voor u is tot stand gebracht, doch toen ik den 8 myn laasleden te Port Natal aankwam vind ik aldaar aller door de Englesche bezit welke my niet vergunde tot U door te gaan, Waardoor ik genoodsaakt was anderen middelen te beramen ten einde tot UEd. te komen, geen andere weg stond my hier voor open Alles langs de Delagoa Baay waarom ik my naar Mosambique moes begeven ten einde in Delagoa Baay te kunnen worden toegelaten veel zeer veel is er sedert ik u verlaten heb in de omstandigheden verandert maar de vooruitzigten tot welvaard door hun en nywerheid en landbou zyn niet verdwenen en ik bevind my hier om deze vooruitzigten onder UEd. medewerking te verwezentlyke de grootste zorg thans voor my is dat ik niet hoegenaamd omtrent uwe teenwoordige omstandigheden weet en waarom ik ook verplicht ben geweest omtrent schiplading eenige andere maatregelen te nemen als de brief van de heeren Swart koomen Ued. meld ten einde aanzienlyke verliesen te vootkoomen, het is daarom aller noodzaaklikste er met de meeste spoet eene Commissie uit u midden naar hier komt waarmede ik al dat geene beraadslag en kan wat te coysloopig (?) is om geschreven te worden volgens bygaande brief van de geestelyke commissie welke zich voor uwe belangen in Holland heeft saam-gestel zal UEd. hier een waardige Hollandsche predikant en huis-vrouw zich met my hier bevind beryd om zich met en onder u te vervoegen op conditien daartoe aan de kerkeraad in Holland voorgeslagen.

de Schoolmeester hebben wy egter het ongeluk gehad op reis door den dood te verliesen.

Niets is dus in de tegenwoordige omstandigheden beter dan eene Commissie uit u midden met de meeste spoed naar hier te zenden met wien ik overal dat geen gedaan kan en moet worden kun beraadslagen en dat gezegde commissie zich ook de benooidigde wagens doet vergezellen om den eerwaarde heer Predikant en derself goederen naar UEd. voor te brengen voor werk transport.

Natalse Staatsargief: Verbatim Record.

19. Kollektelys.

Weenen, den 23 October, 1843.

De ingeseten en broeders van distrik Weenen word hiermede ten vriendelyks bekend gemaakt en versogt iets toe te dragen ter onderhouding onses geagte Leeraar den Eerw, Heer Lindley om rede dat de inkomst niet toereekend is van de kerk nu broederen een ieder die belang stelt aan onze kerk gelief een mildadigheid na ieders vermoogen toe te dragen het zy aan geld of kooren en een ieder gelief zyn naam te teeken waarvoor hy teeken.

(get.) A. G. SPIES.

Hendk. Pretorius	R 13	—	—
Jan Labuschagne	6	—	—
Philip Steenekam	6	—	—
Jan Davel	12	—	—
Piet Viljoen	3	—	—
Martienes Pertorius	3	—	—
Anderis Smit	6	—	—
Nicolaas Smit	1	mud kooren.	
Nichlaas Smit N. Zoon ...	$\frac{1}{2}$	„	„

Deze menschen die hier opgeteeken heef (heb) betaald.

Aan de Velcornet Kasper Labuschagne en de Veldcornet David Bootha waarde broeder Velcornets ik vertrouwen deze kollekte onder de bestelling van UEd. by de Veldcornets en vertrouwe dat UEd. zal werksaam zyn om deze kollekte onder de menschen te laten teeken en dien iemand voor koorn teeken die moet die kooren by die Heer Lindley bezorgen en dien iemand voor geld teeken moet UEd. de geld invorder en aan de heer Frans Jubert afgeeven ik ben in een goede verwachten.

UEd. vrind en dienaar,

(get.) A. G. SPIES.

Natale Staatsargief.

(S.C. 493), bl. 245—246.

20. Memorie van Volksraad aan Cloete.⁵⁾

That the Dutch language shall be used in all Courts of Law except when the majority of the inhabitants of the district shall speak English.

§ 11. With respect to Public Worship we wish to submit, for your recommendation, that *every denomination of Christians* shall be acknowledged by Government, and protected against all violence, persecution, or disturbance.

That the Congregations of every Church shall be at Liberty to elect and appoint their own Ministers and other Church Officers agreeably to their own Church Laws and Regulations, without any meddling or interference on the part of Government and that the Public Revenue shall not be burdened with any expenses for the support of any Church Establishments whatsoever; but that the Congregations shall themselves provide therein. —

That, however no Idolatory, profane or other blasphemous sects, shall be tolerated, which may tend to the corruption of morality or disturbance of the Public Peace.

That with respect to the Schools the Legislature shall make provision as in all other legal matters.

(4 Sept. 1843.)

⁵⁾ Deel van "Correspondence between H. M. Comm. H. Cloete and the High Commissioner."

Natalse Staatsargief.

(S.C. 493), bl. 178—180.

**21. Korrespondensie oor Vrywillige Beginsel (tussen komm.
H. Cloete en Hoë Kommissaris).**

With regard to the *eleventh* paragraph⁶) of the Memorial I cannot but concur entirely in the suggestions therein contained:

The voluntary system therein recommended as to the Church Establishments appears to me well suited to the present state of the country here, as it will save the Government from being charged from the expense of paying any clerical Establishments and from the suspicion of exercising any undue preference towards any religious section. It will however be necessary for the due observance of the right of the Dutch Reformed Church that the Clergy of that Church, and the Regulations for its Government should be subject to control of the Synod of the Colony of the Cape of Good Hope, so long as the members of that Congregation do not warrant formation of a Synod here. Their suggestion that the education of the youth should be left to the peculiar charge of Government will enable it to exert such an influence in regard to the moral and intellectual improvement of the rising generation, as will tend to dispel the state of ignorance, in which the large mass of the present population is growing up, and prepare them for the enjoyment of a more refined state of Society, and a higher state of Civilization.

(8 Sept. 1843.)

⁶) Vorige stuk.

Natalse Staatsargief:

(C.O. 25, No. 165, § 21.)

22. Memo van Koloniale Kantoor insake belofte van sekere Regte aan Emigrante.

§ 21. That this meeting desires to record that when the English Government took possession of this Colony, the Boers were promised that, if they would become good subjects, they should be allowed to retain their own Laws and customs—that their language should be used in Courts of Justice, and that a Clergyman and Schoolmaster should be provided acquainted with their language. That these promises, having been repeated by Sir Harry Smith, in his visit to the Colony, have, with the single exception of the one relating to the retention of the Roman Dutch Law, remained unfulfilled, the Boers having for years been left without a Clergyman and without any means of instruction for their children whom they see growing up around them in utter ignorance.

Natalse Staatsargief:

De Natalier, 17/5/1844.

23. Koerantartiekelt insake Ds. P. N. Ham.

Wy hebben de volgende aanmerkingen van den Editeur des *Zuid-Afrikaans* overgenomen, omdat zy betrekking hebben op zekere gebeurtenissen waarin elke Natalier, naar ons dunks, zeer veel belang stelt;— en omdat ons veelligt aanleiding zal geven by eene nadere gelegenheid een paar woordjies daarover te zeggen.

De aankomst van de *Brazilia*, berucht ten aanzien van Port Natal, heeft de Publiek alhier in de geleentheid gesteld bekend te worden met zekere handelingen van den Heer Smellekamp en de Uitgewekene Boeren.

Het blykt, dat by diens Heers eerste aankomst onder de Uitgewekenen in 1842, zy aan hem hunne behoeften voorstelden aan Leeraren tot de Nederduitsche Hervormde Kerk behoorende en hem verzochten by zyne terugkomst in Holland, voor hunne Gemeente de aanstelling te bekomen van eene Leeraar tot dat Kerk-Genootskap behoorende.

De Heer Smellekamp schyn by zyne terugkomst in Holland in briefwisseling te zyn getreden met de geestelikheid te Amsterdam, die zich in een Committee verenigde, bestaande uit de Wel-Eerwaarden Heer G. J. Rooyens, Professor in de Godgeleerdheid, de Wel-Eerw. Heeren W. Broers, J. B. H. Bruinier, en J. J. van Voorst, Leeraren, en de Heer J. Swart, Diaken, van de Nederduitsche Hervormde Kerk, die met het eenige doel om in de behoefte hunner geloofsgenooten te voorzien, den Wel-Eerwaarden Heer P. N. Ham, tot Leeraar der Gemeente onder de Uitgewekenen beriepen.

Wy zyn verblyd, zoowel uit de briefwisseling van dat Committee (welke door een onzer tydgenooten in de Engelse taal gepubliceerd is, en door ons in ons volgend nommer in de Engelsche en Hollandsche talen zal worden overgenomen) als uit de andere meedelingen, met welker inzage wy begunstigd zyn geworden te vernemen, dat de bemoeienis van dat Committee afgescheiden van alles, dat betrekking had op de staatkundigheid op de publieke kwestie of maatregelen in opzigt tot Port Natal, maar blootelyk van eene godsdienstige geaardheid, gelykstandig in karakter met de hulp welke het Nederduitsche Gereformeerde Kerkgenootskap van Amsterdam in vorige dagen gewoon was te verleenen aan hunne geloofs-genooten zoo wel in Frankryk als andere landen, in zaken van Godsdienstige verlegenheid en gebrek.

Het is te bejammeren dat de *Brazilia*, toen zy voorleden jaar naar Natal terugkeerde, met den Heer Smellekamp, vergezeld door de Wel-Eerw. Hr. Ham deze plaats (Kaapstad) niet heeft aangedaan instede direct naar Natal te stevenen. Indien de Heer Ham alhier ware aangekomen, had Zyne Excellentie die Goeverneur, ongetwyfeld volkomen bekend wordende met de louter godsdienstige oogmerken zyner zending, zyn Wel.-Eerw. verlof gegeven dadelik naar

de Boeren te vertrekken ten einde hunne godsdienstige behoeften te voorzien.

Ongelukkig stevende de *Brazilia* naar Natal alwaar zy gelast worden te vertrekken zonder den Heer Ham of den Onderwyzer te hebben mogen landen. Sedert dien tyd heeft zyn Wel.-Eerw. veel ellende geleden. Eerst naar Mozambique gedreven vervolgens naar Madagascar en eindlik naar Delagoabaai, de ergste behoeften en ontberingen verdurende, was hy verplicht ter laatstgm. plaats te vertoeven en de Uitgewekenen—tot wier Gemeente hy beroepen was—van zyne aankomst kennis te geven en te wachten tot zy hem en zyn gezin de middelen zouden verschaffen om zich naar hen te begeven.

Intusschen begaf zich de *Brazilia* naar Batavia om lading te bekomen en terwyl de Wel.-Eerw. Heer naar het antwoord der Emigranten wachte, ontrukte hem de dood zyne vrou en zyn kind en word hy zelf bykans het slagtoffer der besmetting van de plaats genaamd de „Matoepa.”

De *Brazilia* keerde terug naar Delagoabaai, en na aldaar omtrent 6 weken vertoeft te hebben—gedurende welken tyd het grootste gedeelte van het scheepsvolk overleed, was men verplicht de vrydom van 4 slaven te kopen ten einde hen als matroozen te gebruiken, den Wel.-Eerw. Heer Ham aan boord te nemen en den Heer Smellekamp aldaar latende, bereikte men deze plaats op den 27 Feb. jl.

Wy zyn niet in staat te weten te komen welke stappen de Heer Ham hierna nemen zal. Zyn lyden in het Heilig werk is veel en zwaar geweest; en in gene betrekking staande, ja, wy zyn gerechtigd te zeggen, zelfs geheel onbekend met eenige der staatkundige bewegingen van den Heer Smellekamp, verdient zyne zaak de deelneming van allen.

Natalse Staatsargief:
De Natalier, 2 Aug. 1844.

24. 'n Pleidooi teen Sterk Drank.

Cape Town,
 23rd May, 1844.

TO THE EDITOR :

Sir,

In your last letter, you call upon Missionaries to make any suggestion that will facilitate commerce in Africa.

As one who had nine years experience and observation in my work, I would suggest whether an entire discontinuance of the traffic of spirituous liquors would not do much to produce a healthy and prosperous commerce. It is true that men make a profit upon their liquors, but who does not know that the merchant always looks with suspicion upon everyone who buys his liquor. And he has reason to do so. Men who use drink freely, as most heathen do, and was in common with many who commence a new settlement, are bad paymasters, they are indolent and dissipated. I heard a merchant at Natal say recently that though he had two wagons and oxen, he was obliged to hire all his wagon work done, simply because he could not get men to drive his own wagons. Those who would otherwise have worked, would only work enough to buy the means of drunkenness.

The original natives of Natal did not know the use of distilled liquor, till the whites brought it to them. They do not know the *art* of distillation and they have not yet become drunkards; they are as industrious as could be expected of a heathen people. They have grown, not only the cargoes of Indian Corn that have been brought thence, but most that is there consumed is grown by them. It is common for a single man after reserving what is necessary for his own use, to sell 20 muids of mielies together with many pumpkins, etc. Now these natives can learn to cultivate cotton or whatever else shall be found a profitable article for exportation if you but keep them a sober people as they now are, and show them how they can profitably dispose of their produce.

But let commercial men continue to send to Natal their cargoes of brandy, and I can assure there are men enough to learn them how to drink it. And when they become drunkards they will of course be like all drunkards, indolent, vicious, and dissipated. Prevention is better in all cases than cure. If the Zulus become drunkards the blame must rest chiefly upon those that furnish the means, and both they and every body else; in fact the world suffers, drunkards being worse than lost to the world. Men who furnish the means of intoxication, would do less of the two evils if they would at once put the knife to the drunkard's throat. It is my honest conviction that commerce as well as morality and religion, suffer by every gallon of spirits that is shipped.

A. GROUT.

Natalse Staatsargief:

C.O. 38, No. 69.)

25. Brief oor Engelse dienste in N.G. Kerk.

Pietermaritzburg,
25th April, 1846.

D. Moodie Esq.,
Pietermaritzburg.

Sir,

I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of this day's date, requesting the consent of our Board, to be allowed the use of the Dutch Reformed Church on Sunday mornings after the Dutch service. The Rev. Mr. Richards having offered to preach to the English inhabitants, and in reply I beg to say, that having seen the four deacons on the subject and having obtained their consent I feel convinced the two absent Elders will have no objection. I am happy to inform you that the use of our Church may be had at the time and for the purpose above stated.

I have the honor to be,

Sir,

Your obedient Servant,

J. B. RUDOLPH,
Elder.

Natalse Staatsargief: (C.O. 2175.)

26. Brief van Kol. Sek. oor Eerw J. L. Döhne.

Colonial Office, Natal,
March 31st, 1847.

Gentlemen,

I am directed by the Lieut. Governor to acknowledge the receipt of your letter of the 30th inst., conveying your thanks for the measures taken to supply the vacancy in your Church, caused by the resignation of Rev. D. Lindley, and requesting that, in consequence of the death of Mr. Stucki, who had been nominated to succeed Mr. Lindley, His Honor will appoint the Rev. Mr. Döhne, ordained Minister of the Berlin Missionary Society, to the Ministry of this branch of the Dutch Reformed Church, Mr. Döhne having expressed his willingness to conform to the revised and approved Regulations of that Church.

I am to inform you, in reply, that the recent nomination of Mr. Stucki, was founded upon a report made to His Excellency the Governor of the Cape of Good Hope, by the Rev. A. Faure, Actuarius Synodi at Cape Town, that Mr. Stucki, being a regularly ordained Minister of the Dutch Reformed Church, had subscribed the Regulations of the Dutch Reformed Church in that Colony, and was thus eligible for any vacant charge to which he might be appointed.

The Lieut. Governor understands that your Congregation are desirous of conforming to the Regulations in question, as enacted by the Ordinance No. 7 1843, His Honor is also disposed to be guided by these Regulations, although they have not as yet been extended to this District by Law. He is likewise desirous of being guided, in the selection of a Minister, by the ascertained desire of the Congregation here, in as far as is consistent with the said Regulations.

By the 5th Section of the Ordinance in question, it appears that the selection by Her Majesty of Ministers to supply vacancies in the Dutch Reformed Church, is confined to individuals who "by the Rules and Regulations of the said Dutch Reformed Church, for the time being, are competent to be appointed to supply vacancies in the Ministry thereof."

It appears to His Honor that this competency can only be ascertained after reference has been had, to the Synod at Cape Town; and I am directed to inform you that, should it appear after this reference has been made, that the Rev. Mr. Döhne is eligible for the appointment, and that measures have not been already taken to supply the vacancy, upon the first intelligence of the death of Mr. Stucki, as is not improbable from His Honor's known anxiety to supply the vacancy—the Lieutenant Governor will have much

pleasure in meeting the wishes of the Congregation by provisionally appointing Mr. Döhne until Her Majesty's pleasure is known, and I am to inform you that His Honour will lose no time in making the necessary reference.

I have, etc.,

(Signed) D. MOODIE.

The Kerkenraad of the
Dutch Reformed Church,
Pietermaritzburg.

*Enclosure in Letter to Secretary to Government dated March 31st,
1847 (C.O. 43).*

Pietermaritzburg,
March 30th, 1847.

Sir,

The Kerkenraad of the Dutch Reformed Church at this place have the honor respectfully to request, that you will be pleased to convey herewith their sincere thanks to His Honor the Lieut. Governor for the kindness His Honor has shown in promoting the interests of this Church, by appointing the Rev. A. C. Stucki as minister to the same, after the Rev. D. Lindley has expressed his intention to resign that office.

The Kerkenraad at the same time beg leave to represent that in consequence of the sudden death of the Rev. A. C. Stucki on his voyage to this Colony and the subsequent departure of the Rev. D. Lindley to Inanda, the Congregation have been deprived of the indispensable aid of a Minister, and therefore pray that it may please His Honor to appoint the Rev. Jacob Ludwig Döhne, ordained Minister of the Berlin Missionary Society, now at Pietermaritzburg as the Minister of this branch of the Dutch Reformed Church, the said Rev. J. L. Döhne having expressed his willingness to conform to the revised and approved Regulations of that Church.

Begging that you will kindly submit the above prayer to the favorable consideration of His Honor the Lieut. Governor, the Kerkenraad have the honor to be,

Sir,

Your Most Obedt. Humble Servants,

By the Order of the Kerkenraad of the
Dutch Reformed Church at Pietermaritzburg,

J. D. MARQUARD,
Scriba.

To D. Moodie, Esq.,
Secretary to Government,
Pietermaritzburg.

*Enclosure in Letter to Secretary to Government, Cape Town,
dated April 7th, 1847 (C.O 443).*

Pietermaritzburg, April 5th, 1847.

Sir,

We the undersigned members of the Kerkenraad of the Dutch Reformed Church at this place, have the honor to acknowledge the receipt of your letter dated the 31st ult., conveying the pleasure of His Honour the Lieut. Governor to meet the wishes of the Congregation by provisionally appointing the Rev. Mr. Döhne as their Minister until Her Majesty's pleasure is known; but not before reference has been made to the Synod at Cape Town as to the eligibility of Mr. Döhne for the appointment, and provided no measures should have been already taken there to supply the vacancy.

We feel highly thankful to His Honor for the willingness expressed by His Honor of being guided in the selection of a Minister by the ascertained desire of the Congregation, as well as by the Church Regulations, but as our case is rather a peculiar one and a reference to Cape Town might cause considerable delay, we again beg leave to represent that the want of a Minister is more and more felt by the Congregation and we therefore humbly pray that it may please His Honour to appoint Mr. Döhne temporarily, pending the decision of the Synod at Cape Town, or the receipt of such information on the subject, as may be necessary for further guidance.

Humbly requesting that you will be pleased to submit our wishes to the favourable consideration of His Honour the Lieut. Governor.

We have the honor to be,

Sir,

Your Most Obedt. Humble Servants,

K. P. LANDMAN, *Elder.*

P. Ferreira,	} Deacons.
J. D. Marquard,	
J. H. Kriel,	

Natalse Staatsargief:

(C.O. 7, No. 48.)

27. Versoek van Erasmus Smit om Pensioen.

Pietermaritzburg, 14th April, 1847.

To His Honor,

Martin West, Esquire,

Lieutenant and Governor for Natal.

Sir,

In reply to your letter of the 9th inst., enclosing a copy of a despatch received by you from Dordrecht—as the Secretary of State for the Colonies, and in answer to questions contained in that despatch—I beg leave to inform you that I arrived in the Cape Colony in the year 1804, whither I was sent by the Rotterdam Missionary Society and after producing my appointment as a Minister to the then Governor, Jan Willem Janssens, I was allowed by that officer to proceed to the Missionary station called Bethelsdorp, where I remained until the year 1813, when I was called to form a station amongst the Bushmen, at the place now called Colesberg, but then known by the name of Genadeberg, at which place I was stationed until the year 1818 when in consequence of the disturbed state of the country, and with the consent of Lord Charles Henry Somerset I was removed to the station at Klipfontein in the then newly formed District of Beaufort, being paid by the Government to form a new Station there for the Bushmen and Bastard Hottentots, where I remained until the year 1821 when I removed to Stellenbosch, at which place I was appointed by Lord Charles Henry Somerset as a teacher in the Government Free School for the coloured population, in which capacity I remained at that place until the end of September 1832, when I was obliged to resign in consequence of bad health. That from Stellenbosch I removed first to Olifants River and thence to Graaff-Reinet, continuing when my health would allow to preach to the farmers and coloured population at those places, until the year 1836, when, at the earnest request of a large number of farmers, then about to leave the Colony for this place, I was induced to join them and to come up with them as their officiating Minister of the Dutch Reformed Church to which they belong, that since my arrival here in consequence of bad health, and old age, a Mr. Lindley was appointed by the Emigrant Farmers to officiate as a Minister for their congregation, and a pension of £45 Sterling granted me by the late Volksraad in consideration of my services—and that on arrival of Her Majesty's Commissioner here in the year 1843, he upon representation of the circumstances under which the said pension was granted to me, stated that he would recommend such pension to be continued—and which took place until now.

Such, Sir, is a short statement of the facts connected with my claim for the continuance of my said pension.

I have the Honor to be,

Sir,

Your most Obed. Servant,

ERASMUS SMIT.

Natalse Staatsargief:

("The Patriot," 25 Junie 1847.)

28. Huldeblyk aan Lindley.

Pietermaritzburg,

Juny 17, 1847.

Aan Die Redakteur van die „Patriot“:

Mynheer; Daar de Eerw. Heer Lindly dezen morgen met zyne familie is vertrokken, om aan de plichten van zyne oorspronklyk zending te voldoen, twyfel ik geenzins of gy zult my door middel van uwe Drukkers, geredelyk medewerken om aan onze Land— en geloof genooten eenige weinige woorden te zeggen.

LANDGENOOTEN: Gy zult u nog zeer herinneren, dat de Wel.-Eerw. Heer Lindly ten dage toen wy nog door de donkere wolken van rampen beneveld waren, en gy in 1840 door de Zoolah oorlogen en andere tegenspoeden in eenen bitteren staat van armoede leefdet, dat hy als dan de edelmoedigheid had om in de Umlaas lager afwisselend voor u Godsdienst te houden en uwe kinderen voor eenen tyd van 18 maanden gratis onderwys had gegeven, waarvan de meesten tamelyk geleerd waren. Verder nam hy het besluit, van een liberaal genootschap in Amerika verlof te krygen, om het ambt van leeraar onder ons waar te nemen, totdat wy in staat zoude gesteld zyn ons van een ander te kunnen voorzien. Aan deze plicht heeft hy getrouw voldaan, en ofschoon onze armoedigen hem niet meer dan slechts £100 in het jaar konde toeleggen, welke hy selfs ongeregeld moest ontvangen, ontbeerde hy alles, alleenlyk om als eenen waren christen in de behoeften van onze zielsomstandigheden te voorzien; hy ontzag selfs de grootste moeilikheden niet, om in de verste streken aan onze landgenooten van Jezus te getuigen. Wie hy ontmoette was zyn vriend en waar hy kwam, was hy welkom. Een man die dus ruim zes jaren, en onder alle omstandigheden het leeraars ambt dubbel heeft waardig getoond, verdient meer dan onze bloote erkentenis. Komt dus voorwaarts, Landgenooten, contribueert elk eenige shillings, en laten wy den Eerw. Heer Lindley iets tot onzen allen gedachtenis geven; hetzy een stuk zilverwerk of een fraaien Bybel. De waardige Dr. Adams, die uit bloote mensche-lievendheid u altoos met medicele hulp zonder eenige betaling, noch voor praktyk noch voor medicynen, heeft bygestaan, verdient zeker ook onze aandacht, en indien er fondsen genoegzaam mogten gevonden worden, zoude ik voor stellen om ook aan hem een teeken van onze dankerkentenis te geven.

Ik ben, Mynheer, enz.,

EEN EMIGRANT VAN 1839.

Natalse Staatsargief:
(G.H. 73, No. 78.)

29. Ds. A. Faure oor Eerw. J. L. Döhne.

Leeuwen Rust,
13th July, 1847.

Sir,

With reference to my letter of the 10th of May I beg to state that the Commission of Synod, having perused the correspondence between His Honor Lieutenant Governor of Natal and the Consistory of the Dutch Reformed Church at that place, respecting the eligibility of the Rev. J. L. Döhne to the situation of Minister of the Reformed Church—having also considered that the Certificate of Ordination, granted at *Berlin* on the 1st of August 1835, of which a copy had been forwarded, regret that they cannot recommend Mr. Döhne to fill the situation of Minister of the Reformed Church because it appears that he has been "*exclusively* set apart for the Ministry of the Gospel amongst the heathen"—it being also clearly stipulated that said Ordination should not be construed as conferring on him any right whatever for performing any spiritual service in the established church at the place;—and moreover because Mr. Döhne refused unconditionally to subscribe the articles of faith of the Dutch Reformed Church.

The Church would be happy to meet the wishes of Mr. Döhne and the Consistory at Natal if he would submit to obtain from the Synod his admission as Minister of the Dutch Reformed Church in the manner prescribed by our Laws and Regulations.

I have the honor to be,

A. FAURE,
Actuarius Synodi.

Natalse Staatsargief:
(C.O. 43, No. 128.)

30. Eerw. J. L. Döhne aan die Kerkraad (P.M. Burg).

Pietermaritzburg, 17 Augustus, 1847.

Eerwaarde Heeren Kerkeraad.

Overeenkomstig met u verzoek aan my gedaan, om een antwoord of nader verklaring te geven, betrekkelyk tot die objectie welke de Hoog Eerw. Commissie Synodi gemaakt heeft tegen myn aanstelling in deze Gemeente zal ik by het volgende bepalen.

Hoog Eerw. Com. Synodi, in de conclusie van Hare Hoog Eerw. brief, niet bepaaldelyk uitgesproken hebbende aan welke § § ik my zal onderwerpen, om tot dezen dienst te kunnen worden toegelaten, schynt het my als betreffe de uitslag die twee punten in genen brief vermeld, te weten, myne ordinatie en myne aanmerking op het leerstuk van de Predestinatie.

De Hoog Eerw. Com. Synodi schynt dus de wettiglykheid van myne ordinatie tot den dienst aan de Gereformeerde Kerk in twyfel te trekken, en te vorderen, dat ik van de Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika tot dezen dienst moest worden geordineerd. Hiertoe geene noodzakelykheid ziende, zal ik my aan deze vordering niet kunnen onderwerpen om volgende redenen:—

Ten eerste, omdat ik myne Ordinatie eene Kerkelyke wettige en volmaakte te zyn houd, want ik heb deze in een aanzienlike Landskerk en van zoodanige Dienaren ontvangen, welke door de Landskerk tot de functie van te ordeneren zyn bestemd en belast geweest.— Indien het my het selfde geval waren als dit in het algemeen met de Engelsche Zendelingen—behalwe die van de Hooie Kerk—en ook met de meeste Duitsch Zendelingen is, welke door Leeraars worden geordineerd, die door de Commissie van het genootschap daartoe belast zyn, ik zou dan zonder omslag toestaan dat myne Ordinatie, aldus een privaatsaak zynde, geen Kerkelyke aanzien konde hebben. Doch nu ben ik door Ledematen van het Berlynsch Zendel. genootschap selfe als van eene Kerkelyke sekte—maar door de landstreek in Pruissen.

Ten tweede, dat myne Ordinatie eene Kerkelyke en eene wettige is, heeft zelfs het Konsistorie te Berlyn indirekt verklaard door de voorwaarde zich te behouden, van dat myne Ordinatie voor het Genootschap geen recht of aanspraak zou volgen, om voor my een bediening in de Landskerk te bevordering zynde dit slechts eene vergunning of voorrecht aan het genootschap bewezen. (Dat nu zelfs in deze voorwaarden de mogentlykheid legt opgesloten dat eene Zendeling eene bediening in eene Landskerk kan zoeken—wie kan dit ontkennen? gelyk als hy ook niet belet wordt by eene andere Landskerk een dienst aan te nemen wanneer hy daartoe verzocht word.) Het Consistorie van Berlyn vond het egter nodig om deze

voorwaarde te maken omdat de Berlynsche Zend. genootschap eerst in dien tyd opkwam en zyne oogmerken nog niet opentlik bekend waren, noch had hetzelfde algemeen gezag verkregen. En maar weinige jaren daarna is dezelfde betrekking geheel veranderd geworden, naardien het genootschap niet slechts het volkome Kerkelyke aanzien heeft verkregen, maar zyne geordineerde Zendingelingen hebben ook van den dag hunner Ordinatie af aan overal in de Landskerk den Predikdienst verrigt en de heilige Sacramenten mogen bedienen.

Ten derde, weet ik my noch uit de Kerkelyke geschiedenis noch uit eene kerkregt dat ik heb leeren kunnen, te bezinnen, of de Protestantsche kerk ooit iemand, die door eene Landskerk is geordineerd geweest, nog eenmaal geordineerd heeft, wanneer hy in een ander land tot eene predikdienst beroepen wordt, of zelfs wanneer hy tot eene andere Denominatie overgaat. Alleen de Roomsche kerk die de Ordinatie een Sacrament te zyn leert houdt, dat Leeraars welke van de Protestantsche Kerk tot haar overkomen, nog eens van haar behooren geordineerd te worden. Het tegendeel hiervan is zelfs niet in de Protestantsche kerk het geval, want eene Rooms priester tot haar overgaande wordt niet eens van haar geordineerd.

Wat nu myne aanmerking, aangaande het leerstuk van de Predestinatatie betreft—weet de Eerw. Kerkeraad, dat ik zelve ben geweest, die bedenking gemaakt had of er niet ergens verschil zouden zyn tusschen de Gemeente en my, omdat ik in de Gereformeerde Kerk van Hessen (myn Vaderland) ben opgevoed. De Eerw. Kerkeraad heeft my dan ondervraagd en ik heb geantwoord, en weet dat men daarmede tevrede was.—De reden nu van die aanmerking was, dat ik de geloofs Art. der N.G. Kerk in Zuid Afrika zoude ondertekenen, welke ik tot op dien tyd toe nog niet gekend had,—want zy waren my niet voorgelegd hoewel ik graag wenschte dezelve in te zien. Dat is eerst naderhand geschied, gelyk de Eerw. Kerkeraad bewust is. In het geval nu dat de Hoog Eerw. Komm. Synodi echter niet daarmede voldaan is, wil ik nog aanmerken: (1) dat ik in het geloof der Gereformeerde Kerk in Hessen opgevoed zynde, in de Art. 16 van de Geloofs Art. der Geref. kerk in Nederland etc.:—geen zwaarigheid voor myne conscientie vind, om denzelven te onderteekenen; (2) Dat ek het objective der Reprobacie niet betwist, maar slechts van myne Subjective omhelzing gesproken heb, en hier in myn gevoelen niet kan en niet zal veranderen —; (3) Dat ik niet de eerste of de enigste van dit gevoelen ben in de Geref kerk. Want gelyk de Wel-Eerw. Heer D. Lindley ook de Reprobacie nóch omhelst nóch hier in deze gemeente gepredikt heeft en gelyk men namelyk *een* lidmaat hier in deze gemeente vind, hetwelk de Reprobacie omhelst, mogen er wel ook vele Leeraaren zyn die ze niet omhelzen. Ik weet tenminste dat vele vermaarde Godgeleerden die aan de Hoog Eerw. Dordrecht Synode hebben deel genomen zich tegen de Reprobacie verklaarden, en daarom van die Synode niet uit de Geref. kerk zyn uitgesloten geworden. Immers heeft de Heidelbergse Catechismus, die op de Synode te Dordrecht kerkelyk is goedgekeurd geworden, het leerstuk van de Predestinatatie geheel uitgesloten, waarvan de redenen geen andere kan zyn dan de bedenking die ik tegen de Reprobacie heb gemaakt. Dus kan ik zelfs op dezen Catechismus staat maken.

Hoewel het nu het geval is en moet zyn dat ieder Landskerk hare vaste regulatien en wetten heeft, wie is er, die echter niet zou weten dat nietteenstaande deze regulatien, hier of daar eene uitzondering zoude plaats hebben met betrekking tot de byzondere omstandigheden van eene gemeente? Ik sta eindelijk toe dat de Hoog Eerw. Komm. Synodi der Geref. Kerk in Zuid Afrika de macht heeft myne aanstelling te weigeren en te vorderen, dat dezelve naar hare wetten zoude geschieden—als zy niet *cens* van den letter wil afstappen—: doch geloof ik niet dat zy dit kan doen om die reden, dat ik nóch de voldoende legitimatie aangaande myne Ordinatie kan vertoonen, nóch de kwalificatie bezit aangaande de aanmerking, die ik op de Reprobacie gemaakt heb. Dus moet ik als besluit byvoegen, als de gemeente hier, onder de voorwaarde van zoodanige legitimatie als ik getoond heb, en aan zoodanige kwalificatie als ik gedurende die tyd der bediening aan de gemeente hier bewezen heb—als zy my onder voorwaarden niet tot haren Leeraar kan verkrygen, dan zal ik hiermede voor dien dienst bedankt hebben. Want ik heb eenen dienst, en zie volstrekt geen reden, waarom ik my aan moeilijkheden zou onderwerpen om een ander dienst te verkrygen.

Ik ben Eerw. Heeren,

Uwe geringe Dienaar,

J. L. DÖHNE.

Aan de Eerw. Heeren

Kerkeraad van de Geref.

Gemeente te Pietermaritzburg.

Natalse Staatsargief:
(Bird Collection.)

31. Verhaal van Lindley se werk.

On reaching Natal, the state of the country decided Mr. Lindley to take up his life with the Dutch. Assisted by Mrs. Lindley, he started a school among the Dutch children. The ignorance was so great that when he taught the world was round and hung on nothing in the air, they declared him a heretic because the Bible spoke of "the pillars" of the earth. In spite of the globe in school, they declared the earth as flat as a pancake. Every Saturday Mrs. Lindley made a house to house visitation. She generally found the floors wet from a fresh coating of manure diluted with water, a custom learned from the natives as a protection against swarming insects. All were civil and kind and the religious literature which she distributed, was joyfully received. A school for the natives was conducted in the evenings.

The former inhabitants of Natal, who had been carried captive by Dingaan now flocked back into the country. After it became safe for the Boers to break up and return to their farms and to the place they had selected as their capital, at their earnest entreaty Mr. Lindley decided to throw in his lot with them as their Minister. On arriving at Maritzburg, he found that they had prepared for him one of the best houses, though owing to the lack of timber the floor had to be one of sand. As the Boers advanced in prosperity they provided a better house, the floor of which was laid with stone, and later on with wood. Having but an imperfect knowledge of Dutch, the writing of such long sermons as were considered proper was a work of much labour, with dictionary and grammar always in hand. The Boers became attached to Mr. and Mrs. Lindley, and much blessing followed their work among them.

In a proclamation dated the 14th of Nov. Sir George Napier declared his intention to seize Port Natal, to erect a fort and keep possession until otherwise directed by Her Majesty's Commissioner. The occupation was to be of a temporary nature, and not to partake in any degree of the nature of colonization or annexure to the Crown of Great Britain. In 1842 the English under Captain Smith made an attack upon the Boers. Dr. Adams remained at his station at Umlazi and there, during a part of the war, Mr. Lindley sent a part of his family. It was on a visit to Umlazi, after Colonel Cloete had taken command, that Mr. Lindley saw he was making cats-paws of the natives to steal cattle from the Boers. Of this fact he informed the Volksraad on his return to Maritzburg. Mr. Pretorius sent a letter of remonstrance against these proceedings to Colonel Cloete, who replied that he would endeavour to prevent excesses but that he could not annul the order. He wrote—"You have caused this state of things by rebelling and you must bear the consequences." The attack of the English ended in the conquering of

the Boers. After the English had taken possession, a woman started for Jerusalem in order there to be beyond the reach of the English. Many of the Dutch who had suddenly submitted, because there was no safety for their families gradually withdrew from Natal and, after a number of years, formed the Orange Free State.

After the English officials came in, Mr. Lindley preached for the Dutch in the morning and the English in the afternoon, being the only Minister in Maritzburg. Feeling that many Ministers would be willing to work among the Dutch and that few were willing to work among the native heathen, he asked the Boers to send to Holland for a Minister, so that he might return to his missionary work. Hoping to induce him to remain, for the sake of his influence, the English Government offered to double his salary of £100, but this acted only as deterrent. Several efforts to get a Minister from Holland were unsuccessful, and Mr. Lindley was not released until he had been Minister of the Dutch for seven years. During this time he made long journeys into the country beyond the Drakensberg to baptize, confirm and marry the people. He had great gatherings, and at one time baptized 500.

When at last Mr. Stucki, a Dutch Minister, sailed from Holland to Natal, Mr. Lindley renewed his connection with the A.B.C.F.M.,⁷⁾ and, selecting a station at Inanda, made his preparations to remove. Mr. Stucki died when the ship was within a week of Natal, but Mr. Lindley, having put his hand to the plough, felt that he could not look back. He knew also that, as long as he was with them the Dutch would make no strenuous effort to get another Minister. He therefore moved to his new Station. Of this movement he said in after years that it was the one action in his missionary life of the correctness of which he stood in doubt. While all who knew Mr. Lindley felt certain that his motives were only these of self-sacrifice, and unswerving adherence to duty, many have felt that he made a mistake.

At this time some German Missions in Kaffirland were broken up by war, and after Mr. Lindley's departure Mr. Döhne, one of the missionaries who understood Dutch, took charge of the Dutch Church in Maritzburg, but almost to the end of his days Mr. Lindley received most touching petitions from the Boers in the Orange Free State to come to them.

⁷⁾ Amerik. Sendinggenootskap (American Board of Commissioners for Foreign Missions).

Natalse Staatsargief:
(G.H. 72, No. 27.)

32. Petiesie van Erasmus Smit.

The Memorial of Erasmus Smit of Pietermaritzburg, Ordained Minister of the Gospel,

Respectfully Sheweth:—

That your memorialist, in the month of September 1836, at the request of a great number of persons then about to emigrate from the Cape Colony to this country, joined them at Graaff-Reinet as Minister of the Gospel—That on the 30th of April 1837 your memorialist was unanimously chosen by the people as their Minister and consequently duly appointed by their then leader our Chief, Pieter Retief, for which duties your memorialist was to receive a salary of 600 Rixdollars per annum, with a further promise that as soon as they have arrived at the place of their destination to build him a dwelling house surrounded by a wall, at the public expense:—That your Memorialist under these conditions continued his labour until the 9th of February 1841, when he was allowed by the then "Volksraad" to retire from public duty and retain his salary in full as a pension for former services.

That on the arrival of Her Majesty's Commissioner here, that officer in treating with the "Volksraad" agreed and undertook that the said pension should be continued and paid by the British Government and that he would recommend the building of the said dwelling house; which former has been continued and paid up to the present, while as yet no answer has been received with respect to the latter.

That your Memorialist consequently finding this sum insufficient for the maintenance of himself and Wife, and being unfit for other business, did apply to the local Government here for an increase of pension so as not to suffer want, received for answer that his request would be recommended to the Home Government;—and lastly, That your memorialist having witnessed your Excellency's desire to do good and alleviate the cares of the distressed, now throws himself on your Excellency's kind consideration of his circumstances, in the fullest confidence that your Excellency will never fail to save from want, one old man who has faithfully served his Divine Master for 46 years as a preacher of the Gospel and his country for a much longer period.

And your memorialist as in duty bound will ever pray.

E. SMIT.

P.M.Burg

12 February, 1848

Natalse Staatsargief:
(Imp. Blue Book, Vol. 46.)

33. Uittreksel uit Briewe van J. C. Chase, Kommissaris van distrik Albert.

"The Manifesto was read at the meeting of about 64 of the townspeople, of course in Dutch, under deep and marked attention and silence; and after a parting commentary, the meeting separated, with three cheers for Her Majesty and the Governor."

Burghersdorpe, April 18, 1848.

"The 'Nachtmaal' or sacramental services, which commenced here last Saturday, affording a favourable opportunity, by the large assemblage of the population for a more general diffusion of the views and the intentions of Government regarding its policy across the Orange River, the Rev., Mr. Taylor the minister of the Dutch Reformed Church, officiating, and myself, embraced the occasion to converse with many of the visitants, especially the most influential and intelligent, and explained the meaning of the manifesto and previous proclamations. The former gentleman, also, at the close of a ceremony of laying the corner stone of the church, addressed the multitude collected there in terms both feeling and firm, reminding them of the duties they owed to themselves, their deluded countrymen, their Sovereign, and their God; and conjured them, as their pastor and friend, especially such as had connections over the River, at once to use their best endeavours to recal them to a sense of their folly and wickedness, and to receive with a deep gratitude the boon and blessings which his Excellency's Proclamation had conferred upon them.

"The crowd collected on this occasion could not have mustered less than 700 persons, several of whom were from beyond the Orange River, and I have reason to know that Mr. Taylor's address had a most salutary impression upon it; for besides being called upon by numbers after the ceremony for copies of the manifesto, I was made acquainted with the prevailing sentiment: and I can assure his Excellency it was that of the most loyal kind mingled with deep regret at the blind obstinacy of their misguided relatives and friends."

Uit *De Kerkbode*, 1852.

Bladsy 255.

34. Ds. D. van Velden oor sy besoek aan Natal.

Het kan zekerlijk hem, die eenigermate belangstelt in den gang van het Godsrijk, ook buiten de grenzen van zijn eigen persoonlijk verblijf, niet onverschillig zijn iets van andere streken dienaangaande te hooren.—Zoo wil ik dan ook geenszins in gebreke blijven te voldoen aan het verlangen van zulke vrienden die iets van mijne laatste reis naar het Natalsche Distrikt begeeren te weten. Reeds te lang was ik hier alvorens zulk eene reis te kunnen ondernemen, daar de treurige gesteldheid der dingen alhier mij zulks ten eenenmale beletteden.—Eindelijk was 't zoo verre gekomen dat de landswonde eene uiterlijke gedaante ten minsten van genezing bekwam, en de gesteldheid der dingen, naar het uitwendige ten minsten, een min of meer gunstig aanzien verkreeg.

Zoo ging ik dan op Dingsdag Morgen den 30sten Maart van huis, om naar gemaakte plan den eersten Zondag (4 April) aan Liebenbergsvallei door te brengen. Kerkplaats was aldaar besteld bij den ouden Adriaan Olivier, en 't ontbrak aan eene sterke opkomst niet. Van daar naar het dorp HARRY-SMITH gaande, alwaar ik Dingsdag den 6den in den middag aankwam, verbleef ik aldaar tot Donderdag daaraanvolgende, toen ik in den namiddag mijne reis verder voortzette over Drakenberg. Zaterdag den 10den kwam ik op het nieuw aangelegde dorp LADYSMITH, aan Kliprivier gelegen. was er aan Liebenbergsvallei een tamelijk groot boerenhuis tot kerkdienst bestemd, en op het dorp HARRY-SMITH een onlangs nieuw gebouwd, net en ruim Schoolhuis, mede tot tijdelijk kerkgebouw bestemd; op LADYSMITH, een dorp dat veel belooft maar nog ten eenenmale in deszelfs geboorte te beschouwen, moet andere raad geschaft worden. Zaterdag's namiddags zag men minstens een vijftigtal ossenwagens aankomen, die allen met kerkgangers vervuld een talrijk gehoor vormden. De wakkere, in Godsdienst en opvoeding warm belangstellende Magistraat aldaar, de Heer Struben, was zelf de eerste en de laatste in het maken van de noodige schikkingen, om al wat hij in huis (hij heeft zich eene regte deftige woning gebouwd) niet plaatsen kon, wist hij onder daartoe regt geschikten tent en veranda, in verbinding met zijn huis, eene goede en doelmatige plaats te bezorgen. Zoo ging alles uiterst ordentlijk en geregeld toe, en vertrok ik Woensdag morgen den 14den van daar, met regte verkwikking voor mij zelve terugziende op zoo veel aangenaams en genoegliks, als ik onder die vrienden had mogen genieten. Jammer maar dat de genoemde Magistraat Struben, reeds sinds eenige dagen ongesteld, doch steeds op de been, op den voorlaatsten dag van mijn verblijf ten zijnent, ernstig krank en geheel bedlegerig werd, iets waaraan de buitengewone bedrijvigheid en woelingen dier dagen ongetwijfeld veel hadden bijgedragen. Nu ook vervielen al zijne gemaakten plannen en bestellingen ten eenen-

male in duigen. Immers, alles was er bij hem op ingerigt, om mij van LADY-SMITH naar WEENEN en MOOR-RIVIER tot aan het dorp PIETER-MARITZBURG te vergezellen. Thans echter moest, van kerkplaats tot kerkplaats, in der haast bestelling worden gemaakt tot verder vervoer, en kwam ik dan ook na gehoudene Godsdienst oefeningen en verder dienstwerk te WEENEN en MOOR-RIVIER, behouden en wel te MARITZBURG aan. Die aankomst was echter als een vernieuwd verschijnen in het leven te beschouwen, daar ik bij het doorrijden van de Umgienie-rivier een vreesselijk ongeluk kreeg. Onze wagen geraakte nam: in een zeekoegat, gelukkiglijk kwam het bovenstel los van het onderstel, en dreef ik met nog drie andere personen bij mij, op dit bovenstel van den wagen, de rivier af, minstens eene lengte van een goed half uur gaans te voet. Naast God had ik en mijne reisgezellen ons leven te danken aan de hulp van een paar kloeke jongelingen, zonen van eene ouden Engelschman LIVERSAGE genaamd, en die aan de drift van Umgienie woont. Ofschoon ongeveer een uur lang my tot aan de borst toe in het water bevonden hebbende, kon ik niet zeggen dat mijne gezondheid iets geleden had, waaraan als middel veel toebragt dat ik in het minst niet ontsteld was geweest toen het ongeluk ons bejegende.—Mijn lederen porte-manteau is weg gedreven, en alle nasporingen om dien weder te krijgen bleven tot hiertoe vruchteloos. Mijn verlies in dezen kan ik op niet minder dan PLUS MINUS 180—200 ponden sterling schatten. Genoeg, ik kwam te MARITZBURG des avonds van den 23sten April, en moest nu ten gevolge van gemeld ongeluk daar eene week langer vertoeven dan mijn plan was, naardien ik in de eerste noodwendigheden van kleeding, enz. daar moest voorzien. Zoo vertoeft ik daar tot Maandag den 10den Mei; die tijd was echter kort bij zoveel als er voor mij te doen was, want ook daar vooral zoekt het pausdom dikke wolken van donkerheid te verspreiden.⁸⁾ Van MARITZBURG vertrokken, werd Zondag den 16den April aan KLEIN TOGELLA doorgebracht. De vrienden uit die omstreken hadden daar een zeer knap kerkgebouw gesticht, zoo om bij gelegenheid van het bezoek eens leeraars te dienen, als ook vooral ten dienste van den Eerw. Zending Guldenpfennig, die voor die lieden zich veel moeite en zelfsoffering getroost, om onder oud en jong te arbeiden. De diensten van dien broeder aldaar zijn waarlijk hoog te schatten. Van KLEIN TOGELLA ging 't weder terug naar HARRY-SMITH, alwaar wij 's Woensdags den 19den aankwamen, en nadat wij den volgenden dag weer in bovengemeld schoolgebouw Godsdienstoefening gehouden hadden, vertrok ik Vrijdag morgen van daar en kwam Zaterdag den 22sten aan ASCHRIVIER, alwaar de Heer Jacob Naudé zijn onlangs gebouwd huis, hetwelk eene goede ruimte heeft, tot kerkgebruik had ingerigt. Dingsdag den 25sten ging 't vandaar verder, en in den avond van den volgenden dag kwam ik behouden en wel weer onder de mijnen, die ik mede allen in tamelijken welstand aantrof. Ruime stof tot danken en hetwelk na zulk een vreesselijk onheil, en waarbij ik als aan het graf ontruikt

⁸⁾ 'n Berig op bladsy 128 van dieselfde jaargang van *De Kerkbode* verklaar hierdie woorde: "NATAL—Alhier is onlangs aangekomen een Roomsche Bisschop met vier Priesters; hoog tijd wordt het dus dat er een herder die getrouw het Evangelie van Christus verkondigt, zijne stem laat hooren."

was geworden, te levendiger gevoeld moest worden. Aan werkdadige deelneming in mijn verlies had 't van den kant der Natalsche vrienden geenszins ontbroken, en de Heere beware mij van immer aan dit alles anders dan dankende te gedenken.

En wat indruk maakte uw bezoek op uw gemoed ten aanzien van de Godsdienstige gesteldheid dergenen die gij op die reize mogt aantreffen? Zoo vraagt gij welligt, lezer! en ik wil van ganscher harte uwe billijke en belangstellende vraag beantwoorden. Ik kan niet anders dan van levendige belangstelling en gretigheid naar onderrigt spreken. Mij strekt het tot innerlijk genoegen te vernemen, dat MARITZBURG weldra een getrouwen en wakkeren leeraar hebben zal, en ik houd mij verzekerd dat die leeraar ondervinden zal, met lieden te doen te hebben die alle waarde hechten aan ernstige en getrouwe evangelie-prediking.

Natalse Staatsargief:
(C.O. 41, No. 104.)

35. Aanstelling Dr. H. E. Faure.

Pietermaritzburg,
June 21st, 1852.

Sir,

Having ascertained by the late arrivals that the Rev. H. E. Faure has accepted the call on behalf of the Congregation of the Dutch Reformed Church of this place, to the Ministry of the same *subject to the approval of the Government*, the Consistory of the said Church have directed me to request His Honor the Lieut. Governor to appoint Mr. Faure to the spiritual charge of their Church with the usual salary of £200 per annum, if possible, to commence on the 1st Jan. last, being the date when he received the call in Holland, and as he has incurred considerable expense for the passage to Cape Town for himself and Lady.

The Consistory would also respectfully solicit that the appointment may be forwarded to Cape Town by the first opportunity, as he is only awaiting its receipt to proceed at once to the destination.—

I have the honor to be,

Sir,

Your most Obedt. Humble Servant,

J. MARQUARD,

Scribā.

To The Honourable,

The Actg. Secretary to Government,
Natal.

Natalse Staatsargief:

(G.H. 50, No. 209, §§ 19-24.)

36. Verslag van Besoek aan Kliprivier (Ladysmith).

(B. C. C. Pine aan Goewerneur).

19. After all political matters had been discussed, the Rev. Mr. Campbell, the Presbyterian Minister who accompanied me, requested Captain Struben⁹⁾ to read a pastoral letter to the Boers, from the Rev. D. van Velden, the Dutch Minister in the Sovereignty. It was an able and eloquent document.

20. After this, upon the farmers being told that a clergyman would be provided for them, if they would be prepared to pay part of his salary, and upon their being asked whether they would prefer a Dutch or Presbyterian Minister, they at once declared for the latter on the ground that he would be able to superintend the instruction of their children in the English language. I shall address your Excellency hereafter on this point. The Boers I think will subscribe £100 per annum and another £100 can be easily supplied out of the proceeds of the taxes raised in the Division.—Mr. Campbell is about writing to Scotland on the subject.

21. I did not, as your Excellency and Earl Grey may remember, recommend the measure now carried into effect with any great hope of causing the Boers to remain contentedly in the district, but because whether they remain or trekked, I considered such a measure necessary in consequence of the state of things which preceded it. But the foregoing detail will have prepared Earl Grey and Your Excellency for the gratifying intelligence that there is a great probability that the Boers now in the district will with few exceptions remain upon their lands and become loyal and contented subjects of the Queen—I have thought even until very lately that one-third of the Boers would leave the Colony; but Captain Struben, Carl Landman and the Maritz's, who as Your Excellency knows must be well acquainted with the sentiments of the Klipriver Boers, have assured me that not half a dozen will leave the District and that for every one who treks, twenty will come in from beyond the Vaal River and elsewhere. God grant that it may be so and that these poor men may at last rest in peace under the shadow of Her Majesty's authority and bring an accession of strength to these Her Settlements at a time when they need it so much.

22. In perusing the foregoing narrative Your Excellency will not be surprised at the good feeling manifested by the Boers upon several occasions. You know the large leaven of good, which resides in the heart of the true Boer, but you and Earl Grey will, I think, be surprised at the intelligence and reasonableness which they have displayed. This is in a great measure the work of that excellent officer Captain Struben. Since his appointment he has laboured with untiring energy to ameliorate the conditions of the people, committed to his charge by dispelling the strange delusions which bewildered them, by explaining to them the true character of our

⁹⁾ Magistraat in Klipriviëse distrikt.

Government and its institutions and by trying to induce them to adopt improvements in agriculture, and he seems to me to have been rewarded by a large measure of success. When I visited the Division for the second time, although only a few months had elapsed since my first visit, the change in the aspect of everything was very marked. The manner of the Boers was far more respectful, their very dress and appearance seemed changed for the better. The bearing of the natives was also quite altered and no complaints were made to me of their conduct.

23. More than a year's continued intercourse with the Emigrant Boers has satisfied me that their character has not been duly appreciated in England or elsewhere and that due allowance had not been made for the circumstances in which they have been placed. I will not attempt to defend their conduct in leaving the Cape Colony and resisting its authority, nor do I wish to discuss the delicate question whether the policy pursued towards them by the local Government during these latter years has been judicious or otherwise. But let me remind Your Excellency that for upwards of fourteen years these poor men have been wanderers in the wilderness, from all civilizing and humanizing influences, frequently fighting for their lives against ruthless savages—and yet, Sir, what are they to-day?—Ignorant no doubt and therefore necessarily full of prejudice.—There is no doubt too that their feelings towards the natives are such as we cannot admire, and their treatment of them is at times very harsh. But then consider the light in which these men must view the natives—not as a Philanthropist in England as an offensive and oppressed race, but as cruel treacherous foes and as faithless allies. These natives are associated in their minds with scenes of blood, blazing homesteads, foul acts of treachery, dastardly murder of women and children.—But then consider their many good qualities—their hearty though rude hospitality to strangers, their kindness to one another, their undoubted chastity and above all their deep reverence for the Word of God. Let us try then, Sir, to retain these Boers within our borders and enlighten their ignorance without destroying the sterling excellency of their character and soul, if they should hereafter again become the pioneers of our European Rule in South Africa. They may go forth among the savage tribes as the spreaders of peace and true civilization instead of the Emissaries of wrong and oppression.

24. The importance in a political point of view of retaining these Boers in the District as loyal subjects, more especially at the present time, is obvious. Your Excellency will doubtless have gathered from the tenor of a late Despatch that our management of the natives of this district has not been attended with much success and that we owe their present disposition to various accidental circumstances, with which we have little or nothing to do—such as the divisions and jealousies existing among themselves, their natural dispositions, compared at all events to the frontier Kafirs, their intense dread of the Chief Panda, and especially, their terror of the Boers. The natives tremble at these warlike men, they have not forgotten the many defeats they have received at their hands, more especially, that terrible Sunday morning when 400 Boers scattered an army of more than 20,000 Zoolahs with their great Chief Dingaan at its head.

Natalse Staatsargief:

De Ware Patriot, 11 Feb. 1857

37. Het Nachtdmaal (Ladysmith).¹⁰⁾

Laatsleden Zondag was de dag bepaald voor het vieren van het Heilige Avondmaal. De opkomst was niet zoo talryk als by vorige geleentheden, hetwelk toegeschreven wordt aan den invloed dien de Eerw. D. van der Hoff, onder een gedeelte dezer gemeente, zoude gewonnen hebben. Dat er eenige redenen zyn, is bykans niet aan te twyfel, daar wy buitengewoon gunstig weder de laatste veertien dagen hebben gehad, en de rivieren gevolgelyk gene verhinderingen konden teweeggebracht hebben. De opzigters dezer kudde kunnen dus niet te veel op hunne hoede zyn, voor de aan hun door den Herder toebetrouwde, te waken; daar welligt, by de terug komst des Herders, het getal der schapen te kort mogt worden bevonden. De Eerw. Dr. Faure, die hier op Vrydag avond arriveerde, hoorde eenige jonge dochters en jongelingen, die zich aangeboden hadden om als ledematen dezer gemeente te mogen worden ingelyfd, waarvan een gedeelte aangenomen en het andere tot eene nadere gelegenheid afgewezen is geworden.

Zaterdag morgen werd een paar in den echt verbonden.

In den namiddag hield de leeraar Voorbereiding, zyne toehoorders smeekende om zich met alle ootmoedigheid voor den Heere te buigen; Hem biddende om gespaard te moogen blyven; want hy die den Heere aanroeft, die zal verhoord worden. In den avond werd Bedestond gehouden, in welke de broeders Abraham Spies, Carel Landman en Evert Potgieter hartelyk in het gebed deelnamen.

Op den volgende dag (Zondag) werd het Heilig Avondmaal gevierd. Zyn Eerw. openbaarde het doel van dat Heilig verbondsteken, hetwelk zy nu gereed waren deel aan te nemen; en aan de tafel sprak hy degenen die het genot van spys en drank genoten hadden, op eene voortreffelyke wyze aan. Met gevoel van aandoening moet men zich overmeesterd gevoelen, indien men getuige is, met welke byzondere plegtigheid de Heilige bondteekens in de Nederlandsche Geref. Kerk toegediend en de diepe eerbied met welke zy ontvangen worden. De broederen doen ons aan Patriarchen van ouds gedenken, en wy kunnen niet nalaten te wenschen dat dit waardig volk immer hun oorspronkelyke eenvoudigheid blyve behouden, en voor altyd vry blyven van de ondeugden die ongelukkiglyk hand aan hand met beschaving gepaard gaan. In den namiddag had men Dankzegging, (by welke geleentheid negen kinderen den Heiligen Doop ontvingen). Dr. Faure maakte in zyne redevoering, eene diep-indruk-makende toepassing op de gebeurte-

¹⁰⁾ Deel van Inleidingsartikel.

nissen van den dag, in welke hy op eene zinnebeeldige wyze toepaste op den toestand zyner gemeente in hunnen zondigen stryd met den Koning der Koningen.

Des avonds hield men weder Bedestond, toen de oude achtenswaardige grysaard en zeer beminde broeder Frederik de Jager de gemeente met een pragtig en treffend gebed stichtte, hetwelk door den broeder Jan Davel opgevolgd werd.

Ten volgenden dag (Maandag) vergaderde de Kerkeraad, en veele zaken werden behandeld en afgedaan; onder anderen het kiezen van nieuwe Diakenen en het ontvangen van een verslag van de thans byna voltooidde Pastory. Als Diakenen werden gekozen de Heeren Salomon Maritz, Ignaas zoon, en Jac. Truter, en de Pastory zal ten eersten voltooid moeten worden, daar de Kerkeraad tot besluit gekoomen is eenen Leeraar onmiddellyk van de Kaap deze Afdeeling te ontbieden. Dit fraaij en kostelyk gebouw is zoo goed als voltooid, moetende de deuren en glazeringen slechts noch ingezet worden, en is voorzien van eene stoep die rondom hetzelfde gaat, met afdaken rustende op net gemesselde pilaren, welke eene zeer aanzienlyke vertooning maken.

En na een kort verslag der Predikanten en Gemeente gegeven te hebben, vergunt ons nu iets over den Leeraar zelve aan te merken, hetwelk wy niet aan twyfen kunnen of zal met even veel belangstelling gelezen worden.

Nimmer hebben wy Dr. Faure met meer ernst, geestdrift en meening het woord des Heeren hooren verkondigen dan by deze gelegenheid. De indruk welke zyne predikationen, gebeden ens., op zyne toehoorders maakten, was treffend, en oogenschynlik op ieders gelaat te lezen. Een ieder zat met de grootste aandacht en ingetogenheid, als of men in groote bekommernis verkeerde dat de Leeraar zyne leerrede te spoedig zoude afbreken. En by elke uitgaan van de kerk vergaderde verscheiden personen in de tenten, waar men schier geene andere argumenten hoorde dan dat geene Avond-maal vieren meer aan deszelfs doel had beantwoord dan de tegenwoordige. Men kon niet genoeg spreken van des Leeraars buitengewone aanvallige en liefderyke gesprekken, die hy gedurende de tusschenpozingen de godsdienstoefeningen, met elke familie in de tenten onderhoude, welke, in alle waarschyndigheid veel klem aan de Leerredenen ens. hebben by gezet.

Om duidelyker te zyn, de Dr. heeft by deze geleentheid vele harten gewonnen; en, voorwaar, wy kunnen het een gelukkig voor-teeken noemen; want wy hebben hier eenen Herder van een ander gewest onder de kudde, die langzamerhand veld wint; en om de harten te blyven behouden en er noch veelen by te wennen, denken wy het niet te onpas, het volgende, zynde een gedeelte eener zedeleer van een eerbiedwaardigen verkondiger des Evangeliums, hier by wyze van slot te doen volgen:—

“Myne Geliefden Broederen: wy zyn alte maal aan dwalingen onderhevig, omdat wy doorgaans een alte kunstig denkbeeld van onszelven hebben. Wy bespeuren zeer ras den splinter in het oog onzes naasten, en worden den balk die ons eigen gezicht belemmert, niet gewaar. Herinneren wy ons, dat onze Heiland de ootmoedigste

en tevens de toegevendste der menschen was. Hy maakte het blinddoek der onwetenschap zachtjes lost; Hy rukte het niet af. Zyn zachte licht verdreef langzamerhand de duisternis, doch stichte geen brand. Zyne woorden drongen zonder moeite aller harten in, omdat zy niet met bitterheid gemengd waren. Wy zeide: Gy zyt allen zonen van den zelfden vader; bemint dus elkanderen gelyk broeders, en doet de eene niet aan den anderen hetgeen gy niet zoudt wenschen dat aan uzelfen gedaan werd. Laten wy, mynen geliefde broederen ons steeds naar deze goddelyke leer gedragen: en trachten wy de vergiffenis onzer zonden waardig geworden, door de bereidwilligheid waarmede wy de gebreken onzer mede-schepselen verschoonen.

Natalse Staatsargief:

Die Ware Patriot, 18 Maart, 1857.

38. Opvoeding in Weenen.¹¹⁾

Ladismith,

Maart 18, 1857.

Op den 14den en 15den dezer hield de Eerw. Dr. Faure Kerkvergaderingen te Weenen. De opkomst van Boeren en hunne familien van alle gedeelten des Distrikts, was zeer talryk. Op den 16den werd eene Byeenkomst in de kerk gehouden, om in overweging te neemen welke middelen best geschikt zullen zyn aan de hand genomen te worden voor het spoedige daarstellen van een School te Weenen.

De Magistraat, de heer MacFarlane, verwittigde de Vergadering dat Zyne Excellentie de Gouverneur goedgunstiglyk 50 pond per jaar vergund heeft voor de ondersteuning van eene Onderwyser, en twee Erven op welke eene woning voor den Onderwyser en een schoolvertrek gebouwd konden worden; en de Magistraat gaf zyne hoop te kennen dat deze milddadigheid aan den kant van Zyne Excellentie door de Ingezetenen mogten gewaardeerd worden, en dat zy niet in gebreken zullen blyven aan de bedoelingen van deze geschenken te beantwoorden.

Dr. Faure sprak de Byeenkomst aan in eene lange en indruk-makende redevoering, en toonde de ouders de groote belangrykheid aan om hunnen kinderen de zegeningen van opvoeding te verschaffen, zonder welke zy in onwetendheid van alles, dat het leven kostbaar maakt, zouden opgroeien. De Eerw. Dr. ging verder voort de belangrykheid van het daarstellen eener School, waar de Engelsche Taal onderwezen wordt, aan te wyzen; en toonde aan uit de gevolgen van de onlangsche kiezing van Leden voor den Wetgevende Raad, dat slechts een Boer als lid ingezonden werd,—dat de Boeren zelf erkenden dat zy niet geschikt waren in den Raad te zitten om vergenoegdheid aan allen te geven; en wat was de reden?—omdat zy niet zoo ver in kennis gevorderd waren als het grootste gedeelte van hunne mede-onderdanen, die in eenen gunstigen positie geplaast waren en gevolgelyk eenen beteren kans hadden de voorregten van opvoeding te genieten; hy verheugde zich egter te denken dat eene nieuwe tydkring zich stond te opene, en dat een ieder nu de noodzakelykheid schynt in te zien om hunne kinderen eene kennis van de Engelsche Taal te doen verkrygen; en het verschaft hien veel genoegen te vernemen dat de Onderwyser, voor Weenen aangesteld, de bekwaamheid ten volle bezit de Engelsche Taal te onderrigten.

De Eerw. Dr. eindigde met, voor de gelegenheid eenige toepasselyke aanmerkingen, en verzocht zyne toehoorders voorwaarts te komen om mildelyke bydragingen te doen—een ieder naar hy van God begunstigd is—voor het bouwen van de nodige schoolvertrekken.

De intekenings-lyst werd toen geopend, en voordat de Byeenkomst uit een ging had men voor £135 ingeteekend.

¹¹⁾ Inleidingsartikel.

Uit *De Kerkbode*, van 1863.

Bladsy 254.

39. Herderlike Brief van die Natalse Ringsvergadering.

(Sterk verkort).

Aan de Leden der Nederduitsch-Gereformeerde Kerk, behoorende tot den Ring van Natal.

Geliefde Broeders en Zusters!

Genade zij u en vrede van God onzen Vader en den Heere Jezus Christus!

Het is ons eene behoefte, na de eerste vergadering van onzen Natalschen Ring, een algemeen schrijven tot u te doen uitgaan, ten einde u te overtuigen van onze hartelijke belangstelling in u aller geestelijk welzijn, en u omtrent verscheidene gewichtige aangelegenheden onzer kerk in te lichten.....

Verblijvend is de gedachte, dat zoovele vakante gemeenten van onzen Ring, en van naburige gewesten, thans voorzien zijn van geregelde Evangeliebediening. Wij herinneren ons, vijf jaren geleden, dat slechts een leeraar, Dr. H. E. Faure, nog in liefde door zooveelen herdacht, al de gemeenten van Natal en Utrecht had te bedienen, terwijl later nog Harrismith daarbij gevoegd werd. Sedert dien tijd zijn in Natal de gemeenten Ladismith, Greytown en Weenen vervuld, terwijl in de Vrijstaat de gemeenten Harrismith, Winburg en Philippolis; en in de Zuid-Afrikaansche Republiek de gemeenten Lijdenburg, Pretoria en Rustenburg van leeraren zijn voorzien.

Onze gemeenten in Natal worden van Gouvernementswege op aanmerkelijke wijze en bij voorkeur boven andere kerkgenootschappen ondersteund. En, hoewel het niet onmogelijk is dat te eenigertijd die ondersteuning mogt worden teruggetrokken, willen wij toch die hulp met blijdschap erkennen, daar wij zonder dezelve welligt nimmer in staat zouden geweest zijn de vakaturen vervuld te krijgen, terwijl wij nu de gegronde hoop mogen koesteren, dat de gemeenten, eenmaal onder geregelde bearbeiding, van lieverlede meer voor de instandhouding der openbare eeredienst zullen overhebben, en alzoo in staat om, indien zulks geëischt werd, Gouvernements hulp te ontberen, en hierin het voorbeeld te volgen van andere kerkgenootschappen, als het Wesleyaansche en het Independentie.

Wat het schoolwezen betreft, kunnen wij op ontegenzeggelijke verbetering wijzen. Wel is waar mogen wij ons niet verheugen in zogenaamde "kerkscholen," vaste scholen onder opzicht van de Gereformeerde Kerk, uithoofde van de gemengde Engelsche en Afrikaansche bevolking en de moeilijkheden om bekwame onderwijzers te verkrijgen, die beide talen magtig zijn; nochtans ook hierin

laat zich het Gouvernement kennen door milde ondersteuning, niet alleen van vaste scholen, maar ook van rondreizende onderwijzers, onder welke wij meer dan eenen trouwen man noemen kunnen, die zich van zijne moeilijke taak op prijsenswaardige wijze kwijt; terwijl de geachte Superintendent van Onderwijs, Dr. Mann, ten allen tijde alle geneigdheid betoont tot het ontvangen en volgen van goeden raad, hem van wege onze kerk, voor zooverre het onze Afrikaansche gemeenten geldt, gegeven.

Wat de Zendingzaak betreft, sedert meer dan een jaar mag onze kerk hier te lande zich ook verblijden in het begin van werkzaamheid ter uitbreiding van Gods Koninkrijk onder de Heidenen. Het belangrijke en stichtelijke verslag van het zendingswerk te Ladismith, opgesteld door Ds. Cachet, zal gewisselijk door allen, die den Heer liefhebben, met dankbaarheid worden gelezen, en doet zien op welke opmerkelijke wijze de Heer in dezen eene deur heeft willen openen.

.....

Bij deze gelegenheid kunnen wij niet anders dan te gelijker tijd gewag maken van de gereedheid van sommigen, vooral op de grenzen onzes lands, om bij alle aanleiding zich aan de kerk te onttrekken en geneigdheid te betoonen zich onder dezen en geen anderen leeraar te voegen, meesttijds onder zulk eenen, die met betrekking tot aanneming, Doop en Avondmaal het minst stipt gevoelt en handelt.

Deze dingen behooren alzoo niet te zijn, en mogen ook alzoo niet voortduren. Vooral sedert de gemeenten onzes Rings bijna alle voorzien zijn van hare eigene leeraren, behooren de reglementen onzer kerk met zooveel getrouwheid als mogelijk te worden opgevolgd, en behoort ieder lidmaat der gemeente zich te houden aan zijne kerk en aan zijnen eigenen leeraar. En wanneer er waarlijk tegen dezen of genen leeraar, of tegen dezen of genen kerkeraad, of tegen dezen of genen maatregel, bezwaren zijn of klagen, is daar de gelegenheid aan allen opengesteld om zich bij den kerkeraad, of bij het Ringsbestuur, op bescheiden en fatsoenlijke wijze aan te melden, als wanneer ook alle bezwaren en klagen met liefde zullen worden ontvangen en met onpartijdigheid gewogen.

Wij komen alzoo van zelve op de beroeringen in de gemeente Ladismith, ter oorzake van de aanstelling van Ds. Cachet.

Wij twijfelen niet of die notulen van onze Ringsvergadering, die gelijktijdig met dezen brief worden gedrukt en verzonden, zullen de twijfelingen en onzekerheden omtrent deze zaak bij de gemeente wegnemen.

Uit dezelve blijkt, dat Ds. Cachet, voor zijnen overgang tot onze kerk, een leeraar was uer Vrije Schotsche Kerk. Met eene licentie van die kerk was Z.Eerw. naar Zuid-Afrika gekomen en door een wettig erkend Presbyterium van die kerk geordend tot de Heilige Bediening.

Als zoodanig was Z.Eerw. door den kerkeraad van Ladismith uitgenoodigd om, als waarnemend leeraar, de bediening des Woords en der Sacramenten op zich te nemen, tot de zitting der Synode in de Kaapstad, alwaar hij zich had aan te melden om gelegitimeerd te worden.

De vraag of de werkzaamheden van Ds. Cachet gedurende dien tijd wettig waren, werd voor de Synode gebragt en door dezelve volkomen bevestigd. Klagten hierop betrekking hebbende, werden insgelijks voor de Synode gelegd, met zorgvuldigheid behandeld en na rijp beraad van de hand gewezen.

Ds. Cachet werd daarop na ondergaan onderzoek omtrent zijne gehechtheid aan de leer onzer kerk, door den Actuarius Synodi gelegitimeerd als leeraar der Nederduitsch-Gereformeerde Kerk, gelijk men lezen kan in het officieel gedeelte van *De Kerkbode* van den 13den Dec. 1862, ten gevolge van welke legitimatie Ds. Cachet, gelijk eenig ander leeraar onzer kerk, beroepbaar is verklaard in eenige gemeente der Nederduitsch-Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika.

Inmiddels had de gecombineerde kerkeraad van Ladismith met algemeene stemmen een beroep op Ds. Cachet uitgebragt. Er bestond alzoo geene wettige verhindering waarom Ds. Cachet niet als herder en leeraar van de gemeente Ladismith zoude worden voorgesteld. En zoo heeft dan ook die voorstelling op den 3den Mei II. plaas gehad.

Wij vertrouwen dat de gemeente nu zal berusten in de besluiten van de Synode, destijds door ons beschouwd als ons hoogste kerkbestuur, en in de handelingen van den Ring, en met dankbaarheid zal erkennen het voorregt van geregelde en getrouwe Evangeliebediening, het oor sluitende voor inblazingen van enkele personen, die rond gaan om kwaad zaad te zaaijen en booze geruchten te verspreiden, op valsche voorstellingen of misverstand berustende.

Wij verheugen ons om te denken, dat het slechts twee of drie personen zijn die zich tegen de voorstelling van Ds. Cachet hebben verzet, en dat wij alzoo van de gemeente, over het geheel genomen, mogen gelooven dat zij daarmede niet instemt. Laten wij toch beseffen dat, vooral in zulke kleine gemeenten als de onze, eendragt het onmisbaar vereischte is tot voorspoed. En laat iedereen van zijne zijde daartoe het zijne bijdragen, om allen noodlottigen tweestrijd te voorkomen of te stuiten. Zoo mogen wij hopen, dat onze gemeenten nog een bloeiende gedeelte van de Nederduitsch-Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika zullen uitmaken.

De tegenwoordige toestand onzer kerk schijnt een onzekere. Nogtans is zulks in waarheid minder het geval dan wel schijnen mag.

Het is waar, dat het Hooge Gerechtshof in de Kaap heeft beslist dat afgevaardigden van de Transgariepsche gemeenten geen regt op zitting in de Kaapsche Synode hebben, en wij alzoo los gemaakt zijn van wat plagt ons hoogste Kerkbestuur te wezen. De grond van die beslissing ligt in eene Gouvernements-Ordonnantie, volgens welke de Synode bestaat uit dienstdoende leeraren, ens., van de Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie. De vraag blijft: Wat de Synode van de Kaapkolonie, wanneer zij in de maand Oct. aanst. weder vergaderen zal, met betrekking tot die beslissing zal aanvangen? Of zij zal trachten de vereeniging met de Transgariepsche gemeenten te herstellen, hetzij door eene verandering, hetzij door geheel opgeven van de Ordonnantie.

Inmiddels heeft onze Ringsvergadering het besluit genomen om afgevaardigden te zenden naar de aanstaande Ringsvergadering in

de Vrijstaat en naar de algemeene Kerkvergadering in de Zuid-Afrikaansche Republiek. Wanneer dan onze aanstaande Ringsvergadering zal zitten, in Maart aanst. te Utrecht, zal het voor ons te bezien zijn wat ons openstaat; eene vereeniging met de Kaapsche Synode, of met de Vrijstaat, of met de Vrijstaat, en de Zuid-Afrikaansche Republiek, dan wel of het voor ons het verkieslijkste zijn zoude eene afzonderlijke Synode te vormen.

Tot zoolang echter zijn wij verre van alle vastigheid verloren te hebben. Wij vormen eenen Ring van zes gemeenten met vijf predikanten. Wij hebben besloten ons voorloopig te houden aan de Reglementen der Ned. Ger. Kerk, en kunnen alzoo even geregeld als immer met onze kerkelijke handelingen voortgaan. De gemeenten behoeven zich dus niet te laten verontrusten door geruchten alsof alles onder ons nu in eenen toestand van onwettigheid ware gebragt, en dat te minder daar het Hooge Geregts-hof in de Kaap, wel verre van de handelingen der Synode onwettig te verklaren, eenen eisch ten dien einde heeft van de hand gewezen.

P. HUET.

Maritzburg,
Januarie 1863.

Uit *De Kerkbode*, van 1864.

Bladsy 270.

40. Die verhouding van die Natalse Kerk tot die Moederkerk.

Pietermaritzburg,

27 Junij, 1864.

Den Wel-Ew. Zeer Gel. Heer,
den Heere WM. ROBERTSON, Th. Dr.,
Scriba van de Hoog Eerw. Synode van de
Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie.

Wel-Eerwaarde Heer, geachte Medebroeder,—Bij de Vergadering van den Ring van Natal, gehouden te Utrecht op den 22sten, 23sten en 24sten Maart ll., is uwe missive d.d. Swellendam, 3 Feb., 1864, met bijgevoegde afschriften, ter tafel gelegd en gelezen.

Mij is opgedragen, namens de vergadering, in dank ontvangst van dezelve te erkennen.

Met niet gering leedwezen verneemt de vergadering dat het der Hoog-Ew. Synode "ondoenlijk is voorgekomen hare betrekking tot de Natalsche gemeenten weder op den ouden voet daar te stellen," terwyl het haar echter tot genoegen verstrekt, dat de Hoog-Ew. Synode met de Natalsche gemeenten "onder de bestaande omstandigheden" in de naauwst mogelijke vereeniging wenscht te verkeeren, en te dien einde wenscht:

- a. Ledematen wederzijds aan te nemen en te erkennen als van zusterkerken, zonder onderwerping aan de bepalingen voor vreemdelingen.
- b. Predikanten wederzijds te beroepen, mits de predikanten in Natal zich bij de Synode der Kaapkolonie laten legitimeren, of anders geheel op dezelfde wijze laten legitimeren als zulks bij de Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie plaats grijpt.
- c. Deputatien over en weer naar de verscheidene kerkvergaderingen te zenden.

Met genoegen treedt de Geref. Kerk van Natal in de bovengenoemde voorstellen.

Met betrekking tot het deelhebben aan het Predikanten Weduwenfonds, hoopt en vertrouwt de Ring van Natal dat *niet alleen* de deelhebbers die vroeger tot de Synode behoorden, regt op het weduwenfonds behouden, maar dat alle Leeraren der Ned. Geref. Kerk in Natal, gelegitimeerd volgens voorstel lit. b, en zich onderwerpende aan de bepalingen van dat fonds, regt op hetzelfde zullen verkrijgen.

Wat het heffen voor het fonds betreft, reeds bij de vorige Ringsvergadering is besloten dezelve op de gewone wijze te doen plaats hebben, en dezelve worden met de contributien als vroeger geregeld aan de Quaestor overgemaakt.

U Wel-Eerw. en de Nederd. Geref. Kerk in de Kaapkolonie in het algemeen, den besten zegen des Heeren toewenschende, ben ik U Wel-Eerws. Dw. Dienaar en Heilbiddende Broeder,

P. HUET, Scriba.

II. ANDER BRONNE.¹²⁾

1. Koerante.

Onder hierdie hoof het die Natalse Staatsargief 'n ryk bron—verreweg die rykste van die Transgaripepe Staatsargiewe of Biblioteke. Daar is

- (a) *De Natalier en Pietermaritzburgse trouwe Aanteekenaar*, wat in die Staatsargief begin met No. 3 van Deel I, op 10 April 1844. Verder is die reeks volledig. Daar is orals krummeltjies vir die kerkgeskiedenis in hierdie nuusblad, wat tot 29 Sept. 1846 loop. Maar meer nie.
- (b) *The Natal Witness*. As tweetalige blad begin op 27 Februarie 1846, bestaan hierdie koerant tot vandag toe nog. Belangryk vir ons doel.¹³⁾
- (c) *The Patriot* (Red. Cornelius Moll, die vroeëre Redakteur van *De Natalier*). Loop van 10 Desember 1846 tot 31 Desember 1847. Min van kerkgeskiedkundige belang.
- (d) *De Natal en Zuid Oost Afrikaan*. 'n Puur Hollandse blad¹⁴⁾ (die eersgenoemde drie was tweetalig), wat bestaan het van 2 April 1853 tot 17 Augustus 1855. Hierin is heelwat te vind, veral oor Transvaalse toestande, tydens die koms van Ds. D. van der Hoff.
- (e) *De Natal Bode*. 'n Handels-, Kerklike en Godsdienstige weekblad wat van 17 Februarie tot 22 Desember 1862 bestaan het en 45 nommers bevat. Die Redaksie het bestaan uit Di. P. D. M. Huet, L. G. F. Biccard en F. Lion Cachet. Hierdie name laat ons verwag dat hier 'n ryk bron vir die kerkgeskiedenis sal wees; maar hoewel hierdie verwagting nie juis in alle opsigte teleurgestel word nie, is daar nie veel uit die eerstehand te vind nie.
- (f) *De Natal Boerenvriend*. Van 24 September 1885 tot 4 November 1887. Feitlik niks van belang vir die kerkgeskiedenis nie.

¹²⁾ Hoewel baie van die Bronne onder hierdie en selfs ook die vorige Hoof (Briewe en Stukke) heeltemal van sekondêre aard is, meen ons tog die belangstellende leser en ondersoeker 'n diens te bewys deur hulle te noem. Ons probeer natuurlik nie om 'n volledige Bibliografie te gee onder hierdie Hoof nie—daarvoor moet bestaande lyste raadgepleeg word. Ons doel is net om die rigting aan te wys waarin boustowwe vir die Kerkgeskiedenis moet gesoek word.

¹³⁾ Eers ná Okt. 1854 tweetalig.

¹⁴⁾ 'n Brief van A. W. J. Pretorius, in die uitgawe van 7 Maart 1881, is opgeneem onder "Briewe en Stukke," Transvaalse Deel.

2. Tydskrifte en Pamflette.

(a) *De Kerkbode*. Veral van 1849 tot 1862 het ons hier die vernaamste bron onder hierdie hoof vir die geskiedenis van die Kerk en gemeentes van Natal.

(b) *Gereformeerde Maandblad*, November 1897. Rede van Ds. H. F. Schoon by die Kaapse Sinode oor die geskiedenis van die N.G. Kerk in Natal. Op die vorige bladsy 'n afskeidswoord van Dr. H. E. Faure, met enkele historiese gegewens.

In die uitgawe van Februarie 1917 verskyn 'n kort lewensskets van Daniel Lindley, deur G. B. A. Gerdener.

(c) *De Kondsapper*. "Circuleert in de Ned. Geref. Kerk van Natal." Het geloop van Oktober 1908 tot Januarie 1912. Bevat van tyd tot tyd stukke van historiese waarde. Natal se eie kerkblad vir 'n tydperk.¹⁵⁾

(d) *Na vijftig Jaren*. "Openingsrede van de Natalsche Synode, uitgesproken te Greytown, de 17de April 1915, door Ds. H. F. Schoon." Vol waardevolle informasie, veral biografiese besonderhede van Natalse predikante.

3. Boeke.

(a) *The Annals of Natal*. By John Bird, P.M.B. 1888. Twee dele. 'n Uitsers belangryke bronne-versameling, wat ook veel vir ons doel bevat. Ons noem hier: Deel I, bl. 652, "Rev. J. Archbell to Editor of the *Grahamstown Journal*." Deel II, bl. 124, 285 (Ds. A. Faure), 287 (do.), 331 (Ds. Ham, die here Martineau en Smellekamp), 332, 355-363 (Verslag van Ds. A. Faure oor sy besoek in Natal), 415 (Amsterdamse Kommissie) 436 (do.), 461 (do.).

(b) *The Natal Papers*. By J. C. Chase, Grahamstown, 1843. Hierdie werk, in twee dele, bevat waardevolle stukke in verband met die Trekbeweging. In Deel I dien veral gelet te word op bl. 53-135. Deel II loop van 1838-'43.

(c) *Voortrekker Wetgewing*. Notule van die Natalse Volksraad, 1839-1845, met inleiding en aantekeninge van Gustav S. Preller, Pretoria, 1924. 'n Onmisbare deel van ons boustowwe.

(d) *Uit het Dagboek van Erasmus Smit*, "Predikant by de Voortrekkers, geredigeerd door H. F. Schoon," Kaapstad, 1897. Ook hierdie werkie is heeltemal onmisbaar vir ons doel en verdien aandagtige studie. Verder kan in verband met die Groot Trek geraadpleeg word:

(e) F. Lion Cachet: *De Wcrstelstrijd der Transvalers*, Amsterdam, 1882. Veral die Tweede Afdeling beskryf die stryd in Natal en bevat hier en daar oorspronklike stukke, soos b.v. op bl. 235 die Memorie van die Volksraad aan Sir George Napier.¹⁶⁾

¹⁵⁾ *De Natal Bode* was in seker sin die eerste Natalse Kerkblad. Vandag verskyn, van enige maande gelede, *Die Voortrekker*.

¹⁶⁾ Ook die werk van Cachet, *Vyftien Jaar in Zuid-Afrika*, 1875, hoewel heeltemal 'n sekondêre bron, verdien geraadpleeg te word, sowel as *Pierre Dammes Marie Huet*, 'n Lewensskets van die welbekende predikant van Ladysmith en Pietermaritzburg.

(f) G. S. Preller: *Piet Retief*¹⁷) en *Voortrekkermense* (3 Dele), Kaapstad, 1920. Laasgenoemde bevat die beste versameling mondelinge mededelings en verklarings wat ons besit, en is vir die inwendige geskiedenis van die Voortrekkers onmisbaar.

(g) G. B. A. Gerdener: *Sarel Cilliers, die Vader van Dingaansdag*, Pretoria, 1924. Die Bylaes (bll. 112-166) kan as boustowwe geraadpleeg word.

(h) G. W. Eybers: *Select Constitutional Documents, illustrating S.A. History*, London, 1918. Die stukke oor Natal loop van bl. 143 tot 218. Hier is nie veel van kerkgeskiedkundige belang nie (cf. Nos. 106 en 115).

In verband met OPVOEDING word verwys na E. G. Malherbe, *Education in South Africa*, 1925, Hf. IX, en O. E. Emanuelsen, *A History of Native Education in Natal*, 1927 (Staatsargief, Pietermaritzburg); en in verband met SENDINGWERK na J. du Plessis, *A History of Christian Missions in South Africa*, 1911, veral Hff. XXIII en XXIV en Appendix II, Notes O, P en Q. Vir 'n deurlopende verhaal van die geskiedenis van Natal word die leser verwys na G. M. Theal, *History of South Africa* (from 1795 to 1872), Deel II, Hff. 35-39, en Deel III, Hff. 52 en 53.

¹⁷) Bylae 1 bevat 'n waardevolle lys van werke in verband met die Groot Trek.

DEEL II.

DIE NEDERDUITS-GEREFORMEERDE
KERK IN DIE ORANJE-VRYSTAAT.

A.—KERKLIKE ARGIEF.

I. GEMEENTELIKE ARGIEF

1. Winburg (1842).

A.—DOOPREGISTERS.

Die oudste Doopregister dra tot tiel "Register van zodanige kinderen, enz., die door den Heil. Doop zijn ingelijfd in de Geref. Chr. Kerk by de gemeente van Wenburg, zedert 31 Maart 1842." Die eerste 1303 name in hierdie Register, deur Lindley, op sy besoekreise gedoop, is op Pietermaritzburg ingeskryf in 1846 deur die ouderling Gerrit Jacobus Naudé. Hierdie deel van die Register loop tot 18 Januarie 1846. Daarna word die Doop bedien deur A. Murray, sr., en P. K. Albertyn tot No. 1533. Vandaar af tot 1789 deur P. E. Faure en Wm. Robertson, en van 1790 tot 1935 deur A. Murray, jr. Eindelik begin Ds. D. van Velden, die eerste gevestigde predikant, met No. 1936, op 15 Desember 1850.

B.—LIDMAATREGISTERS.

Die oudste Lidmaatregister bevat name sedert 1842, deur Lindley voorgestel. Eers in later jare is die Register alfabeties opgemaak.

C.—TROUREGISTERS.

Die oudste begin met 3 April 1848, in die huwelik bevestig deur P. K. Albertyn, met A. Murray en B. Pienaar as getuie. Uit die Aanmerkingskolom blyk dat 'n aantal trouers in hierdie dae reeds jare van tevore "voor Landdrost en Heemraden" op Mooirivier en Winburg getroud was.¹⁾

D.—NOTULE.

Die oudste Notuleboek dateer van 31 Maart 1848. Of daar 'n ouere was, is onseker.

¹⁾ Vgl. vir 'n vollediger beskrywing *Het Zoeklicht*, Maart, 1929, "Twee Geskiedkundige Registers" (G. B. A. Gerdener). In die Kantoor vir Registrasie van Huwelike (Pretoria), begin die Register van Winburg met 20 Sept. 1843.

2. Fauresmith (1848).

Die Doop- en Lidmaatregisters is hier volledig voorhande en begin in die stigtingsjaar van die gemeente, met 12 Maart 1848 en 5 Mei 1848 resp. Die besoekende Kaapse predikante het hier opgetree. Ook die Notule dateer van "Groenekloof, die 11de Maart 1848," en is aan die begin in die fyn, netjiese handskrif van die onderwyser J. G. Bantjes, wat teken as "Klerk van den Kerkeraad." Die eerste Huweliksregister loop van 21 Maart 1853.²⁾

3. Smithfield (1848).

In hierdie gemeenteargief dateer net die oudste Doopregister uit die stigtingsjaar, nl. 22 November 1848. Ds. P. E. Faure en Wm. Robertson het hier begin en daarna Ds. (later Prof.) John Murray van Burgersdorp. Die Lidmaat- en Huweliksregister is in 1850 aangelê deur Ds. (later Dr.) A. Murray, destyds predikant op Bloemfontein, terwyl die Notule begin in die handskrif van Ds. P. Roux op 3 Julie 1853.³⁾

4. Bloemfontein (1848).

Hierdie gemeenteargief is ook betreklik volledig, hoewel dit opmerklik is dat daar in byna g'n enkel gemeente inkomende Briewe en Stukke of uitgaande afskrifte te vind is nie. Wel is daar gewoonlik 'n groot aantal geldstate bewaar! Ons vind op Bloemfontein:

Die oudste Doopregister aangelê op 6 Januarie 1849 deur Drs. Faure en Robertson. Die eerste dopeling was al ses jaar oud. Die Lidmaatregister begin met 29 November 1848, en die Huweliksregister met 31 Oktober 1848. Die Notule begin met 'n "Algemene Byeenkomst" van die lede van die gemeente, tydens die besoek van Drs. Faure en Robertson, om kerkraadslede te kies. Van 1849 tot 1853 is die Notule in die handskrif van Ds. A. Murray.

5. Harrismith (1849).

Hier ontbreek die oudste Doop-, Huwelik- en Lidmaatregister. Eersgenoemde begin in 1856. Ook die eerste Notuleboek skyn verlore gegaan te wees, aangesien die oudste die datum 19 Maart 1859 dra. Hierdie vergadering was onder leiding van Ds. P. D. M. Huet.

6. Boshof (1855).

Die Doop-, Lidmaat- en Huweliksregister is volledig van 1856 af. Die Notule begin met 'n gemeentevergadering wat in November 1856 op die plaas Vanwyksvlei (die oorspronklike naam van Boshof) saamgekom het, onder leiding van 'n kommissie van die Transgariëpse Ring wat, in opdrag van die Ring, hier 'n gemeente gestig het.⁴⁾

²⁾ Van hierdie Notule is klaarblyklik die eerste deel verlore.

³⁾ Vide Stukke 41 en 43, afkomstig uit die Kerkradeargief van Fauresmith.

⁴⁾ In *Ons Kerkblad*, maandblad van die N.G. Gemeente Boshof, verskyn 'n interessante reeks artikels „Kykie in die Geskiedenis van die gemeente Boshof" (Apr., Julie, Aug. en Nov. 1928; Maart en April 1929).

7. Jacobsdal (1860).

Hierdie gemeente se boeke is volledig. Die Doopregister begin op 11 Julie 1860, die Lidmaatregister met 15 Januarie 1861, en die Huweliksregister met 18 Februarie 1861. Die Notule loop van 11 Julie 1860, met Ds. A. A. Louw van Fauresmith as Konsulent.

8. Kroonstad (1860).

Die Doopregister van hierdie gemeente begin 11 jaar vóór die stigting van die gemeente, nl. op 24 September 1849, toe Ds. A. Murray o.a. op Wolwekop die doop bedien het. Aangesien Wolwekop 'n kerkplaas was van die gemeente Harrismith, het hierdie gemeente se oudste Doopregister waarskynlik na Kroonstad verdwaal. Die naam "Kroonstad" verskyn eers in 1859. Ook die Lidmaatregister begin hier in 1849. Die oudste Notule dateer van 10 Julie 1852, toe Ds. D. van Velden van Winburg gepresideer het. Dit is duidelik dat dit aan die begin Notule is van 'n wyksvergadering van Harrismith.

9. Edenburg (1862).

Al die Registers en Notule is hier bewaar van 1863 tot op datum. Ook 'n aantal belangryke dokumente van 1862 af.

10. Philippolis (1863).⁵⁾

Die Doop- en Lidmaatregister begin hier in 1863, en die interessante Notule van die ou Grikwadorp begin op 9 Maart 1863.⁶⁾

Drie stukke, wat berus in die gemeentelike argief van Fauresmith en Kroonstad, word onder hierdie hoof opgeneem:—

⁵⁾ Dat ons die gemeentelike argief nie later as 1863 bespreek nie, is daaraan toe te skryf dat die Rings- en Sinodale Argief na daardie jare die vernaamste bronne word vir die geskiedenis van die N.G. Kerk in die O.V.S.

⁶⁾ Nou en dan lewer die kerkhof ook 'n stukkjie geskiedenis op. So is dit op Philippolis, o.a. met die grafskrif van Eerw. Peter Wright, "21 jaren zendeling van 't Londen Zending Genootschap, overleden April 15, 1843, nadat hij 17 jaar werkzaam was onder de Griquas."

*Fauresmithse Gemeente-Argief.***41. Kerkraad van Fauresmith insake hulle Kerkplaas.**

Groene Kloof, aan Riet Rivier,
den 18de October 1848.

De Kerkeraad der
Gemeente te Riet Rivier.

Aan den Hoog Eerwaarden
Heer A. FAURE,
Actuarius Synodi,
Kaapstad.

Hoog Eerwaarden Heer,

Wy hebben de eer, den ontvangst te erkennen van uwe zo zeer gewenschte Brieven d.d. 6de en 13de July 11, zynde de laatste derzelve op den 21ste September en de eerste op den 7de dezer maand, aan een onzer broederen ter hand gesteld, ter overweging waarvan de Kerkeraad op heden vergaderde en gevolgelyk besloot U Hoog Eerwaarde ootmoedig te antwoorden.

Vooraf wenschen wy U ootmoedig onzen hartelyksten dank te betuigen voor de belangstelling welke U.H.Ew., naar inhoud van Uwe brieven voormeld, zo naar onze wensch en bede, hebt betoond; en voor uw opgewekt gevoelen zulks verder te willen doen, om onze welzyn te bevorderen, temeer daar wy het geluk hebben ook van U.H.Ew. te vernemen dat zulks ook het gevoel met onze teenswoordige Gouverneur is.

Hoe opgewekt zouden wy, vervuld met dankbaarheid zo als wy ons nu gevoelen, U geantwoord hebben, op uwe belangryke vraag "Waar de plaats is, daar Het Gods-Huis gebouwd zal worden" en "of er Grond voor Kerk en Pastory uitgehouden wordt."

Dog wy moeten vol treurigheid antwoorden, Wy weten alsnog de bedoelde plaas niet:—

Door de Eerwaarde Commissie, ten onze behoeven afgevaardigd, en die hunne Commissie zo eervol onder ons hebben verrigt, werden wy benoemd als opzienders der Gemeente te Riet Rivier en in die betrekking bevestigd met last om uit te zien naar de geschiktste plaats in ons omtrek, tot een Kerkplaats. Wy deden zulks met de grootste yver, en blymoedigheid, hopende hetgeen van den beginne onzer emigratie, onze voornaamste wensch en bedoeling was, nu verkregen te hebben, vervolgens verkozen wy, met en benevens een groot getal dezer Gemeente, de Plaats "ZUURFONTEIN," een ongeoccupeerd lap grond, behorende aan een Griqua Ingezetene, *allergeschiktst tot den bedoelde einde*; wy

stelden zulks in onze Vergadering voor, aan bovengemelden Commissie, waarop twee onzer broederen belast werd, met de Commissie, om aanzoek te doen by den Britschen Resident Majoor Warden, op gemelde plaats, tot verkoping waarvan, de eigenaar zelve aandringt, dog de kapitein of Oppelhoofd van het land weigert zyne sanctie te geven—verkrygbaar zoude zyn. Majoor Warden voormeld, niet zelve daaromtrent kunnende beslissen, nam op zich onze begeerte en verzoek aan zyn Excellentie den Goeverneur te recommenderen. Wy vervolgden onze aanzoek om het antwoord van zyn Excellentie te mogen weten, totdat eindelyk door gemelde Majoor berigt werd, dat zyn Excellentie zwaarigheid ziet in het toestaan van ons verzoek en Bloemfontein “De tegenwoordige Residentie Plaats van den Majoor” vastgesteld had als de Kerkplaats, zoals wy ook nader overtuigd werden uit zyn Excellentie’s Proclamatien. Zulks was voor ons een buitengemene teleurstelling, daar wy ons beschouwde in onze betrekkingen bevestigd te zyn voor de Gemeente te Riet Rivier en dier omtrek. De oorzaak hiervan zult Uw.Ew. kunnen afleiden uit de volgende schets van populatie dezer district, nu begrepen in het district van Bloemfontein.

Bloemfontein is gelegen ten Noordoosten van de Oranje-, Riet- en Kaffer Rivieren, juist op de eene uiterste hoek der gevestigde Gemeente, ruim of meer dan 120 mylen van de Oranje Rivier. De grond tusschen beide wordt bewoond van de wal van de Oranje tot uiterlyk aan de Kaffer Rivier, nog eene grote distantie van Bloemfontein, tusschen dewelke zo te zeggen geheel open en onbewoond blyven, en waarover de grootste gedeelte der gemeente, naar Bloemfontein, heenreizen moeten, om derzels geestelyke behoeften, en wat meer is, de Opzieners dezer Gemeente, indien zy hunne Amptsplichten aldaar zullen moeten verrichten, gevoelen zich ten uitersten bezwaard, zo het somtyds niet onmogelyk zyn zal daaraan te voldoen, terwyl, een en twee hunner uitgezonderd, die de naaste aan Bloemfontein wonen:—omtrent twee en zeventig mylen te paard gaan moeten—daar zy nu juist in het midden der Gemeente wonen.

Wy kunnen niet besluiten te denken, dat zyn Excellentie, met deze, en meer andere omstandigheden, alsnog ten volle onderrigt is geworden terwyl wy niet twyfelan of zyn Excellentie zoude edelmoedig genoeg zyn geweest, in onze dringende behoeften, naar aanbelang, voorziening te maken en behalve de Kerk voor de Gemeente te Bloemfontein, ook deze Gemeente, die er van den beginne om gesmeekt hebben, vergund hebben, om Kerk en Scholen in hun midden te hebben.

Wy houden ons verzekerd van uwe hartelyke belangstelling in ons lot, waarom wy verder vryheid nemen, onze behoeften ten enigermate, op deze wys, aan U.H.Ew. voorgesteld hebbende, nederig te verzoeken, ons in deze radeloosheid te willen adviseren in hetgeen er nu voor ons te doen zyn. En of U.H.Ew. niet, gevoeglyker, ons ten gunste Zyn Excellentie den Goeverneur deswegens spreken kunt—daar wy, hoe gaarne wy zulks hadden willen doen by gelegenheid, dat zyn Excellentie hier was, met de jongste ontroering, door zulke omstandigheden, zo verre van elkanderen verwyderd waren, dat wy het geluk niet hadden kunnen hebben.

De door U.H.Ew. gegevene hoop, van eene andere Commissie van Leeraaren, die ons eerlang door de Eerw. Synode zal worden toegezonden, om in onze geestelyke behoeften te voorzien, heeft ons zeer blymoedig gemaakt en, doen stemmen dat uwe geheele voorstel zeer voldoende is:—Ter eeniger Plaats in de nabyheid van de Oranje Rivier, alwaar nader bepaald mag worden, zullen wy ons gelukkig achten, die Eerw. Heeren, te ontvangen, en naar ons over te brengen.

Aleer wy met deze sluiten, kunnen wy niet dan U.H.Ew. nogmaals hartelyk dankzeggen voor de belangstelling in onzer welvaart, en ootmoedig verzoeken, dat U.H.Ew. niet ophouden wilt, aan ons te gedenken in de ontberingen onzer geestelyke behoeften, volgens deze eenvoudige voorstel, maar vooral in den gebede tot den Troon van den Almagtigen, zo als wy trachten zullen, aan U te gedenken als ons.

Hoog Eerwaarden Heer

U.H.Ew. Toegen. Ootm. Diensw.

Door de Tegenw. zynde Leeden

A. J. LUBBE,
W. J. COERTZE
THOMS. A. DU TOIT
W. D. JACOBS
R. WEIDEMAN
A. J. GRIESEL

Kroonstadse Gemeente-Argief:
(*Geskrewe Stuk*).

42. Klag teen Ds. D. van der Hoff.

Winburg,
14 July 1870.

Den Hoog Eerw. Zeer Gel. Heer
A. J. Begemann.

Hoog Eerw. Zeer Gel. Heer,

Het zal u bekend zyn, dat de predikanten der Ned. Hervormde Kerk van de Z.Afr. Republiek zich verbonden hebben geene kinders te doopen of jongelieden aan te nemen behoorende tot de Ned. Ger. Gemeente van Kroonstad in den O. Vrystaat, gelyk ook de predikant van Kroonstad zich verbond zich te onthouden van eenige Kerkelyke werkzaamheden in de gemeenten der Z.Afr. Republiek. Hoezeer nu reeds vroeger de Wel Eerw. en Zeer Gel. Heer D. v. d. Hoff de vrywillig gegeven belofte schynt verbroken te hebben, zoo heb ik evenwel geen noodzakelykheid gezien om daarover te klagen. Thans evenwel klaagt myn opvolger Ds. H. W. v. d. Merwe dat Ds. v. d. Hoff vele en grove inbreuken maakt in zyne gemeente en ik neem de vryheid U Hoog Eerw. te verzoeken by de eerste Algemeene Vergadering uwer Kerk zoodanige maatregelen voor te staan als strekken mogen om aan dezen staat van zaken een einde te maken.

Met de hartelyk bede voor den bloei en de welvaart der Ned. Hervormde Kerk in de Z.A. Republiek, noem ik my

Hoog Eerw., Zeer Geleerde Heer,

Uw Zeer dw. Dienaar in J.C.

P. A. C. VAN HEYNINGEN,

prdt. van Winburg, Consulents van Kroonstad.

*Fauresmithse Gemeente-Argief.***43. Boodschap van Ds. A. A. Louw by die gemeente se Jubelfees.**

Paarl,
29 October, 1898.

Aan den Eerw. Kerkeraad en de Gemeente Fauresmith vergaderd
ter gedachtenis viering van het vyftigjarige bestaan der gemeente.

GELIEFDEN IN DEN HEERE.

Daar ik om meer dan eene reden heb bedankt voor uwe vriendelijke uitnoodiging en mij het genoegen moest ontzeggen van tegenwoordig te zijn op uw Jubileum, zoo moet dit schrijven dienen om te voldoen aan eene behoefte in mijn binnenste, en om u te verzekeren van mijn onveranderde belangstelling in het heil mijner eerste gemeente waar ik 12½ jaren met veel genoegen en zegen heb mogen arbeiden.

Toen ik in Mei 1867 den herderstaf onder u neerlegde om dien te Murraysburg weder op te nemen, is die verandering van standplaats geschied om geen andere reden dan omdat ik meende van den Heere daartoe geroepen te zijn. En hoe wist ik dit? Wel, ik vond 't uit door eindelijk en ten laatste naar de Schrift (Spr. 16: 33 en Hand. 1: 26) in mijne radeloosheid door het lot tot een besluit te komen. Zoo verliet ik mijn eerste gemeente; en na een verblijf en arbeid van 15½ jaren te Murraysburg heb ik op dezelfde wijze mij moeten losscheuren van die gemeente, welke mij even dierbaar was geworden als die te Fauresmith.

Naar de Paarl verhuizende, had ik den ouderdom bereikt, waarop men niet meer verwacht om veel langer in het arbeidsveld te blijven. Mijne beste krachten waren in het Onderveld besteed. Doch de Opperherder die mij geroepen had, was getrouw. Hij schonk mij voortdurend gezondheid en kracht; zoodat ik verwaardigd werd om nog 15 jaren de gemeente Noorder Paarl te dienen, tot dat een ernstig en doodelijk ziekbed op mijn leeftijd en een steeds toenemenden arbeid voor mij, mij noodzaakten om in het belang van de gemeente plaats te maken voor eenen opvolger, jonger en sterker dan ik. Omtrent een jaar geleden ontving ik mijn ontslag en werd ik rustende leeraar. Een verblijf van 6 maanden in de drooge en zuivere onderveldsche lucht is in Gods hand het middel geweest tot mijne herstelling, en daarvoor dank ik Hem van ganscher harte.

Op een Jubelfeest als te Fauresmith staat gevierd te worden, denkt men natuurlijk terug aan het verledene. Nog denk ik met genoegen aan het een en ander in verband met onze eerste kennismaking, en de wijze waarop de Heer ons heeft geleid en vereenigd als leeraar en gemeente. Hoe leerden wij elkander kennen, en hoe werd ik uw leeraar? De bejaarden onder u zullen het zich wel nog

herinneren, hoe de hooggeachte Broeder Ds. A. Murray—destijds leeraar te Bloemfontein—in 1853 zijne gemeente voor eenigen tijd moest verlaten om eene reis naar Engeland te ondernemen. In de Kaapstad ontmoetten wij elkander. Hij stond op vertrek naar Europa, ik was pas teruggekeerd uit Holland na volbrachte studie voor het leeraarsambt. Toen was het, dat ik, op zijn dringend verzoek, het op mij nam om gedurende zijne afwezigheid het werk te Bloemfontein en elders, waar hij Consulent was, voor hem te doen. De 7 maanden door mij in den Oranje Vrijstaat doorgebracht zijn mij geweest een tijd van gezegende oefening en voorbereiding tot den arbeid in mijn toekomstigen werkkring. Waar? Dat wist ik toen nog niet. Ik had meer dan een beroep—ook een van Fauresmith—want een predikant was in dien tijd een schaarsch artikel. Toen ik, na verloop van mijn diensttijd te Bloemfontein, naar de Paarl terugkeerde waar mijne moeder woonachtig was, reisde ik over Fauresmith.

Daar was ik niet meer onbekend en had ik nu weer kerk besteld. Nooit zal ik dien Zondagmorgen vergeten, toen ik door den Kerkeraad ten huize van den heer Theodoor Radloff werd afgehaald naar de kerk. Een gesprek vond plaats waarvan het einde was, een dringend verzoek om het beroep aan te nemen en zulks dien Zondag nog af te kondigen.

Als een jongeling zat ik daar tusschen ouderlingen en diakenen, eerwaardige grijsaards, en mannen in de gemeente bekend en geacht als hare voorgangers. Eenige ernstige en hartelijke gebeden werden gedaan om de leiding des Heeren in deze gewichtige zaak. Door een gevoel van diepe onwaardigheid overmeesterd, werd 't mij onmogelijk om te volharden met mijn verzoek om uitstel. Ik nam het beroep aan en kondigde het in de Kerk af. Dat de vreugde daarover algemeen en groot was, behoeft niet gezegd te worden. En nimmer heb ik berouw gehad over mijn besluit. Naauw en altijd naauwer werd de band tusschen leeraar en gemeente toegehaald. Genoegelijk en gezegend is mijn twaalfjarige arbeid geweest te Fauresmith en in andere gemeenten die door mij als Consulent moesten bediend worden. Zwaar viel 't ons toen wij weder van elkander gescheiden werden. Er waren banden gelegd die niet anders dan met geweld konden losgemaakt worden. Den 19den Mei 1867—den dag des afscheids in de Kerken, en den daarop volgende 23sten dier maand—den dag van mijn vertrek en het afscheid bij de "Houtkopjes"—zullen sommigen uwer zich wel nog herinneren. Niet gemakkelijk viel ons die scheiding, voorwaar!

Mijn plan is niet geweest om in dit schrijven zooveel te gewagen van dingen die, oppervlakkig beschouwd, van weinig waarde kunnen gedacht worden. Zij zijn mij onwillekeurig uit de pen gevloeid. En wat voor anderen van weinig waarde is, dat heeft nog beteekenis, als herinneringen op een Jubelfeest, voor de gemeente Fauresmith en haar eersten leraar. Onder schrijven komen mij voor den geest vele mannen en vrouwen die ik 44 jaren geleden te Fauresmith heb ontmoet bij mijne komst aldaar. Ik denk aan Andries Lubbe, Hans Coertse, Hendrik Snyman, Christiaan Liebenberg, Schalk v. d. Merwe, Robert Robinson, Christiaan van den Hever, Daniel v. d. Hever, Christoffel Visser, Cornelis Visser, Gert Visser, Jacob van Niekerk, Jan Hefer, Hendrik Coetze, Willem Lubbe, Willem

Jacobs, Thomas du Toit, Giel en Stoffel Oberholzer, Hans Botha, Evert Grobbelaar, Sias Snyman, Thomas en Flip Liebenberg, Theodoor Radloff, Charles Hutton, William Dickson, Ruben Ayliff, Siebert Rorich, Rev. George Scott, Dr. Eagle, William Gibbon, Piet Louw, Jan Marais, Jan Roos, Fred Holme, Dirk Vermooten, Jacob Weideman, Stepha du Plessis, Christiaan du Toit, Andries du Toit, Hendrik v. d. Merwe, en zoovort. Van deze allen leven er niet meer dan zeven. De anderen zijn den weg van alle vleesch gegaan. Hun heengaan moet ons herinneren, dat wij hier geen blijvende stad hebben; en ons met vernieuwden ernst bepalen bij ons aanstaand vertrek van deze wereld. Laten de ouden van dagen onder u, daar de tijd voorts kort en de levenszon aan 't dalen is, roepen tot God: "Heere! maak en houd mij gereed. Heiland! wasch mij wit, witter dan sneeuw van al mijn zonden in uw dierbaar zoenbloed. Vernieuw mijn hart door de krachtdadige werking des heiligen Geestes en neem Uw intrek bij mij opdat ik voor de eeuwigheid veilig zij. Laten vooral mijn laatste dagen blijken dragen dat ik Jezus eigen ben."

Onder de vele ontslapenen heb ik etteliken gekend en bemind, die hunne belijdenis beleefd en hun geloof door een godzaligen wandel bezegeld hebben: die als levende leden van Christus' lichaam en als ware navolgers van den Zoon van God, anderen door woord en wandel tot een voorbeeld en zegen zijn geweest; die als godvreeze vaders en vrome moeders veel voor hunne kinderen gebeden hebben en hen op den weg naar den Hemel zijn voorgedaan. Mijne verwachting is om hen daar weder te ontmoeten. Welke tijd kan ik hen brengen van hun kroost? Hoe is het met hunne nakomelingen gesteld? Hoedanig is het met het leven hunner kinderen en kleinkinderen? Welken weg hebben zij ingeslagen? Wandelen zij op het spoor van hunne vrome ouders? Staan zij in de Kerk en in de samenleving bekend als ware Christenen en nuttige leden van de maatschappij? Als zonen en dochteren van den God hunner vaderen? Is er niemand die zichzelf iets te verwijten heeft? Geliefden, beschuldigt uw geweten u niet. Gij zijt inwoners en burgers van een land, hetwelk den naam draagt van "Vrijstaat."

Gij viert Jubelfeest—het feest der "Vrymaking." Veroorlooft mij als uw gewezen leeraar, de welgemeende vraag: of gij de vrijheid in Christus Jezus deelachtig zijt? of gij ware burgers zijt van Zijn Koninkrijk op aarde om daarna als hemelburgers daarboven verwelkomd te worden? Het feest der "vrijwording" dat door u gevierd wordt, stemt niet alleen tot vreugde en dankzegging, maar roept ook tot diepen ernst en onpartijdig zelfonderzoek. "Indien de Zoon u zal vrijgemaakt hebben zoo zult gij waarlijk vrij zijn." (Johs. 8: 36) "De wet des Geestes des levens in Christus Jezus maakt ons vrij van de wet der zonde en des doods." (Rom. 8: 2) "Waar de Geest des Heeren is, aldaar is vrijheid." (2 Cor. 3: 17) O laat mij allen die nog niet vrij zijn van de banden der zonde, en op de rol van Koning Jezus nog niet ingeschreven zijn als toekomstige hemelburgers—met de meeste liefde raden: Staat en streeft rusteloos naar de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods—de vrijheid met welke Christus vrijmaakt, opdat gij niet beschaamd en veroordeeld mocht staan in zijne toekomst.

Maar ik moet mij haasten opdat dit schrijven niet te lang worde. Hebt geduld met mij voor nog eenige regelen voor dat ik eindig? Niet minder dan 50 jaren zijn vervlogen sedert de stichting van de gemeente. Veel en velerlei zijn de veranderingen en gebeurtenissen in die halve eeuw op allerlei gebied. Veelzijdig zijn de verbeteringen, groot is de vooruitgang in den Oranje Vrijstaat geweest! Zeer in 't ooglopend is zulks ten opzicht van den Staat en de Regeering, de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke machten des lands; kerk en school, opvoeding en onderwijs, de beschaving in het maatschappelijk leven, veeteelt en landbouw, handel en onderling verkeer met naburige Staten en Kolonien per spoortrein, ens. Met verwondering staat het oog van den bejaarde op den vooruitgang in den Vrijstaat van 1848 tot 1898. Met een danktoon op de lippen slaan de ouden van dagen de vele veranderingen gade op elk gebied.

Maar een spreekwoord zegt: "Alle veranderingen zijn geene verbeteringen." Wellicht zal dit ook van toepassing zijn op den Vrijstaat. De vraag is: of de vooruitgang op zedelijke gebied en in het kerkelijk godsdienstig leven gelijken tred gehouden heeft met de toenemende beschaving in het land? De geschiedenis van andere landen geeft hierop geen gunstige antwoord. Wij zouden ons zeer verblijden indien onze Vrijstaatsche vrienden in dit opzicht konden roemen dat zij eene uitzondering zijn op den regel. God geve het! Maar gij gevoelt het—hoop ik—dat hier weder iets is van geen ondergeschikt belang; iets dat u als een volk moet noopen tot ernstig zelfonderzoek. Verdraagt mij, vraag ik alweder, waar ik na een veeljarige ondervinding met niet minder dan 71 mijlsteenen achter mij en de eeuwigheid voor mij wellicht voor 't laatst tot mijn eerste gemeente zoo openhartig en ernstig spreek?

Dan, er ligt mij nog iets op 't hart dat uit moet, eer ik eindig. Ik bedoel de vermenigvuldiging van slagen en nieuwe plagen ten uwent zoowel als elders in ons land in de laatste 40 of 50 jaren. Ook daarmee hebben wij rekening te houden op het Jubelfeest. Ik denk—om te beginnen—aan droogte en sprinkhanen. Deze beide plagen zijn van oudsher in uwe gewesten wel bekend; maar waren zij ooit te voren zoo erg en zonder ophouden als in de laatste 10 of 15 jaren? Schijnt het niet als of zij blijvende landsrampen geworden zijn?

En hebt gij er op gelet welke verwoesting door hagelstorm, stortregen en bliksem aangericht worden bij het eindigen van een lange droogte. Gaat de zegen van den langverwachten regen niet menigmaal gepaard met een of ander straf? Ik ga verder en noem brandziekte, haarworm, runderpest, steekgras, boete-boschje, phyloxera, roest en allerlei insecten op den graanakker, in de vruchtenboomen, tuinen en veldgewas, armoede en achteruitgang onder onze menschen, groote verandering in de natuur daar buiten, onbestendigheid en verrassende wisseling van het weder, zoodat wij niet meer onze oude zomers en winters, koude en hitte, regen en droogte, gereëld hebben—en ons klimaat, daardoor ongezond geworden, nadeelig werkt op mensch en dier. Wat wisten onze vaders in den ouden tijd van deze dingen.

En wat beteekenen al die slagen en rampen? Strekken zij niet tot bewijs, dat God wel lankmoedig en barmhartig maar ook heilig en rechtvaardig is? Dat Hij de zonde die met de beschaving en

voortgang van Z. Afrika allengs de overhand kreeg, moest straffen en stuiten door Zijne oordeelen? Zijn die kwellingen en plagen niet liefde-kastijdingen om ons te ontnuchteren en te redden voordat wij als een volk, door den stroom der ongerechtigheid meegesleept, reddeloos verloren zijn? Voorwaar, God is liefde, hetzij Hij ons zegent, hetzij Hij ons straft. Hij blijft de Onveranderlike en Getrouwe en heeft aanspraak op al de liefde en de hulde van ons hart. Dat wij Hem toch nimmer in den weg staan om Zijn wijze en heilige bedoelingen met ons te bereiken. Daartoe make de Heere ook bevorderlijk al de verrichtingen op uw Jubelfeest! Zijn goede Geest verlichte, leere en leide u in alles bij die gelegenheid! Die Geest vervulle de Broeders die spreken en prediken zullen, en verwarme hun hart om allen daar tegenwoordig ten zegen te zijn. God geve dat er in den Hemel Jubelvreugde zij over de vele zielen die te Fauresmith op het Jubelfeest bekeerd zijn geworden.

In den Geest hoop ik alsdan in u midden te zijn. Aan mijne gebeden voor U zal het niet ontbreken. Vergeet mij en de mijnen niet? Ontvang de hartelijke groeten en beste wenschen van mijne gade en gezin.

Met heilbede en broederliefde,

Geheel de uwe in onzen Heer,

A. A. Louw, Sr.

II. RINGSARGIEF.

Ook hier, soos in die geval van Natal, val die Ringsargief in twee dele, nl.:—

1. Die Transgariapse Ring tot 1862.

2. Die afsonderlike Ringe van die Oranje Vrijstaat daarna.⁷⁾

Vir die eerste deel (tot 1862) verwys ons na II (1), bl. 10, onder die Kerk van Natal, waar die Verslae van die Transgariapse Ring in die *Kerkbode* genoem word.

2. *Afsonderlike Ringe na 1862.*—Die oudste Kerkwet van die O.V.S. dra tot datum 1864. Daar vind ons, in Art. 25, melding van twee Ringe, nl.:—

Winburg: Met die gemeentes Winburg, Bloemfontein, Harri-smith, Boshof en Kroonstad.

Fauresmith: Met die gemeentes Fauresmith, Smithfield, Jacobsdal, Philippolis, Edenburg en Heidelberg (later Bethulie).

Tydens die eerste Sinode (Mei 1865) vergader hierdie Ringe vir die eerste maal. (*Acta Sinodi*, N.G. Kerk, O.V.S. I, bl. 16.)

Die Notule van die Ring van Winburg is voorhande in 'n geskrewe boek in die Sinodale Argief (Saakgelastigde, Bloemfontein) van 11 Julie 1866 tot 12 April 1876,—ses vergaderings. In laasgenoemde jaar was die getal gemeentes van 5 tot 12 vermeerder. Nuwe Kerkgeboue, Opvoeding en Onderwys, Vaderlandsliefde en Sending is die vernaamste onderwerpe wat bespreek word.⁸⁾

Van die Ring van Fauresmith is net twee los geskrewe stukke in die Sinodale Argief (Bloemfontein) voorhande, t.w. van die eerste twee vergaderings: 9 Mei 1866,⁹⁾ en 10 Junie 1868, altwee gehou op Fauresmith. Veral die Sendingsaak, en wel onder die Basoeto op die "Verowerde Gronde," neem hier die aandag in beslag. Verdere berigte van hierdie Ring se sittings vind ons in *De Kerkbode*, as volg:—

DERDE Sitting, Edenburg, 13 en 14 April 1870. *De Kerkbode* Deel XXII, bl. 172.

VIERDE Sitting, Philippolis, 10 tot 13 April 1872. *De Kerkbode*, Deel XXIV, bll. 107 en 153.

VYFDE Sitting, Jacobsdal, 9 April 1873. *De Kerkbode*, Deel XXV, bl. 59.

⁷⁾ Tussen die twee val die Kerkvergadering op Bloemfontein in 1863 (*vide* Stukke, Nos. 78 en 79).

⁸⁾ Sien verder *De Kerkbode*: 1866, bl. 192; 1872, bl. 141; 1873, bl. 269; 1875, bll. 176 en 270.

⁹⁾ Sien verder *De Kerkbode*: 1866, bl. 190.

SESDE Sitting, Fauresmith, 14 April 1875. *De Kerkbode*, Deel XXVII, bl. 175.¹⁰⁾

In die Sinode van 1877 is besluit om die O.V.S.-Kerk in vier Ringe te verdeel,¹¹⁾ nl.: Noordelike, Suidelike, Oostelike en Westelike.

In die Notule van hierdie vier Ringe is die grootste leemtes van die O.V.S.-Kerkargief, wat anders nogal volledig is. So is daar b.v. van die Oostelike Ring niks voor 1886 en in die Noordelike selfs niks voor 1904 deur ons ontdek nie. Gelukkig dat die Sinodale Argief en berigte in kerkblaai hierdie leemtes byna heeltemal aanvul, vir sover die algemene Kerkgeskiedenis betref.

¹⁰⁾ Vide *The Express* (Bloemfontein, Staatsargief), 14 April 1875.

¹¹⁾ Vgl. *Acta Sinodi*, Index, bl. 256, "Ring, Ringen." By hierdie vier Ringe het later die Sentrale gekom. Sedert 1925 bestaan die N.G. Kerk in die O.V.S. uit die volgende ag Ringe: Winburg, Fauresmith, Smithfield, Bloemfontein, Harrismith, Bethlehem, Ficksburg en Heilbron.

III. SINODALE ARGIEF.

(a) SINODALE NOTULE.

Tot in 1862 behoort die Vrystaatse gemeentes onder die Kaapse Sinode. Van 10 Mei 1865, toe die eerste Sinode van die O.V.S. in Bloemfontein vergader het, is die Notule volledig (en gedruk) tot op datum.

1. *Acta Synodi*, Ned. Ger. Kerk, O.V.S. Vergg. 1-16, 1865-1889. (Bloemfontein, 1916.)

2. *Acta Synodi*, Ned. Ger. Kerk, O.V.S. Vergg. 17-24, 1891-1912.

3. Tot op datum (in April 1928 het die 29ste Sinode vergader), is die Notule volledig in die Sinodale Argief, Bloemfontein.¹²⁾

(b) SINODALE STUKKE.

Behalwe die Sinodale Notule, is daar onder bewaring van die Saakgelastigde, Bloemfontein, op 18 geskrewe folio-bladsye (voor in 'n lywige Sinodale Notuleboek) die Notule van die voorlopige Kerkvergadering, wat van 10-15 November 1864 op Smithfield gehou is, en waar die nuwe Kerkwet, ("Wetten en Bepalingen voor de N.G. Kerk in den O.V.S.," Bloemfontein, 1865) vasgestel is.¹³⁾ Ook 'n boekdeel met geskrewe Notule van die Sinodale Sendingkommissie, sedert 13 Julie 1874.

¹²⁾ Ook die Afskrifte van Doop- en Lidmaatregisters is van 1865 tot op datum daar voorhande.

¹³⁾ In 1863 is op Bloemfontein 'n vergadering gehou wat tot hierdie een op Smithfield besluit het. *Vide* Stukke, No. 78.

B.—ALGEMENE ARGIEF.

I. BRIEWE EN STUKKE.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 99, Stuk 18.

44. Manifes van Sir Harry Smith.

Gouvernements Huis,

Kaapstad, 29 Maart 1848.

Zyne Excellentie de Hooge Commisaris heeft goedgevonden te gelasten dat het volgende Manifest gepubliceerd worde.

Op last van Zyne Excellentie den Hooge Commisaris,

(Get.) RICHARD SOUTHEY, Secretaris.

MANIFEST, OF OPENBARE VERKLARING.

NADEMAAL, er eenige boosaardige personen, geneigd tot snoodheid, ondeugd, en kwaadgezindheid, in het Landgebied aan de overzyde van de Oranje Rivier, over hetwelk ik de Souvereiniteit van Hare Majesteit heb geproclameerd, geweest zijn;—byeenkomsten hebben gehouden om de ware bedoeling en meening van myne Proclamatien van den 3 en 10 February te verdraaijen; en hebben voorgegeven myne Agenten te zyn om de neiging van het volk te gewinnen, tot einden van kwaade opwekking; en myne naamteekening onder de Proclamatie van den 3 February hebben aangegeven, voorgevende dat dezelve een Document is dat gevoelens geheel verschillend van de ware behelst;—acht ik het myn pligt een uitleg te publiceren van de beweegredenen welke my noopten om een Gouvernement daartestellen over misleide, teleurgestelde, en misnoegde menschen, die uit het Land hunner Vadersen zyn uitgevoken;—de woningen daar zy in groot geworden zyn hebben verlaten,—afgescheiden van bloedverwanten en vrienden, de gezellige omgang met wien strekte tot hun geluk,—van hunne leeraren, hunne kerken, en gevolglik ook hun God. Velen dezer menschen inderdaad, de meeste hunner, zyn my persoonlyk bekend,—hunne gastvryheid heb ik gesmaakt in hunne vorige genoegelyke huisgezinnen en goede woningen;—hunne diensten heb ik met bewondering gade geslagen wanneer zy onder myn bevel in het veld waren tegen eenen algemeenen vyand. Deze banden van toegeneigdheid, welke in 1835-6, ontstaan zyn, zyn naderhand door verschillende

gebeurtenissen versterkt geworden. Ik ben genoodigd geworden van binnen de Kolonie en van de andere zyde van de Oranje Rivier, om te zien in welken staat myne vrienden zich bevinden, en eenige middelen te beramen om hen tot den gezelligen kring terug te brengen, tot eensgezindheid en vertrouwen in elkander, tot hunne Kerk, en tot hunne verwaarloosden God, die ons leert te zamen te vergaderen in den gebede en dankzegging tot Hem. Ik heb, onder den zegen des Allerhoogsten, zoo ik vertrouw, eenen bestendigen vrede hersteld met de Tarka en T'Slambie Kafferstammen, en in 54 dagen sedert myne aankomst was ik onder myne oude vrienden, die aldus Kolonel Smith hadden verzocht om hunnen toestand te komen bezien en denzelven te verbeteren. Ik ben overal ontvangen geworden met de allerduidelykste blyken van toegenegenheid, met adressen, verheugingen, salutschoten, en alle betooningen van blydschap. Op eene zekere gelegenheid zyn omtrent dertig personen naby Drakensberg te zamen gekomen, en na my met alle betooning van persoonlyk respect ontvangen te hebben, maakten zy my bekend dat zy getracht hadden hun eigen Gouvernement daartestellen, en hoopten daarin te zullen slagen. Wy scheidden in vriendschap. Ik had naauwelyks twee mylen afgelegd, wanneer verscheiden my navolgden, en my verzekerden dat zulks niet te stem van de helft van hun getal was. Zy schilderden den staat van ellende in welken zy verkeerden uit gebrek aan Kerk en Wetten; verklaarden dat zy in geen tien jaren eene Kerk hadden gezien; zy konden hunne dochters niet getrouwd krygen, noch hunne dooden begraven; dat hunne kinderen zonder opvoeding blyven; en dat zy onkundige Barbaren en Slaven van de Zwarte Natien zouden worden, die Zendelingen, Scholen, en Kerken hadden, terwyl zy van alles ontbloot waren. Zy verklaarden, met betraande oogen, dat zy bevreesd waren om in elkanders byzyn te spreken, want er bestond geen wederkerig vertrouwen, en men kon niet op elkanders handelwyze staat maken. Ik maakte aan een hunner bekend de voornaamste zaken welke ik voornemens was te verrigten. Hy verzocht my de uitvaardiging der Proclamatie te vertragen tot dat eenige byeenkomsten welke bestemd waren, zouden zyn afgelopen. Ik zeide, "Zeer wel, ik zal het niet doen voor dat ik uw groote leidsman zal gezien hebben." Toen ik hem zag, spoorde hy my aan om dezelve uittevaardigen, beloofde dat hy zoude verklaren dat hy zulks aanbevalen had, daar het zyne handen zoude versterken om alle tot een stelsel van regeringsvorm te bewegen; en de billykheid van de Land questie was zoodanig, dat zy overtuiging met zich voerde. Indien hy zulks gedaan heeft, dan heeft hy zyn woord bevestigd; indien hy zulks niet gedaan heeft, dan heeft hy beide u en my bedrogen.

Gy hebt inderdaad sedert jaren geen Gouvernement gehad. Zyt gy gelukkiger? zyt gy ryker? zyt gy betere Christenen?—Gy zyt ellendig, gy zyt armen, de helft uwer zyn geruineerd. Gy wykt af van uw geloof, zonder leraars om mede te raadplegen of in te vertrouwen; terwyl uwe broeders, uwe neven, uwe vrienden, onder een regtvaardig en vry Gouvernement, gelukkig en tevreden zyn, wol en koorn afscheppen, kostbare paarden, schapen en vee verkoopen, en alle zegeningen genieten welke een goed geweten opleveren en beschaving en godsdienst daargestellen. 's Zondags naar de Kerk gaan met hunne fraaije spannen paarden en wagens, met hunne

vergenoegde vrouwen en kinderen, terwyl uwe Zondagen doorgebracht worden in uwe ellendige hutten, niet in de goede huizen waarin gy opgevoed zyt, maar woest en onvergenoegu, uwe mannelijke en waarlyk goede harten begeeren een staat van zaken welke de kwaadgezinde buiten uw bereik trachten te stellen, doch hetgeen zy niet zullen doen.

* * * *

Nu myne vrienden! myne half-verloren vrienden, en aarzelende Christenen! Ik heb u aangespreken als Kolonel Smith,—ik heb my beroepen op uwe gevoelens als menschen als vaders van huisgezinnen, als redelyke menschelyke wezens, onsterfelyke zielen bezittende. Ik heb gedaan wat ik kon zoo ver myn vermogens en krachten my toelieten. Nu spreek ik tot u, niet meer als Kolonel Smith, maar als Gouverneur dezer Volkplanting, en ik **PROCLAMEER AAN U**, dat ik de voorzieningen van de Proclamatie, die ik tot uw uitsluitelyk voordeel, en op uwe eigene begeerte heb vervaardigd, ten u'tvoor zal brengen, of in de poging sneven zal. De twistzieke volkscheeuwer zal sidderen by den naam die hy niet zelfs eerbiedigt, en voor welken gy allen, wyd en zyd en luidkeels uwe gehechtheid hebt verklaard. Gy weet wel dat ik nooit myn woord heb verzaakt. Gy weet wel, want velen van u hebben met my in de oorlog gediend, de snelheid waarmede ik het zwaard hanteer. Denk niet dat ik my van de middelen beroofd heb door het naar huis zenden der troepen. Ik zeg u, en ik zeg het U als een opregt en eerlyk man, ik houd een magt in gereedheid van kanonnen, ruitery, en beproefde Britsche soldaten, die binnen vijftien dagen onder u zullen zyn, mannen geschikt om stoutere harten dan de uwe te doen beven. Toen ik het bevel over u had, waart gy dapper; nu! hebt gy geen opperhoofd waarin gy vertrouwen stellen kunt, uwe harten zyn in de verkeerde plaats, omdat uwe zaak onregtvaardig is,—eenige weinige domme misnoegde menschen trachtende de menigte aan te hitsen. Spreekt gy van wederstand en byeenkomsten, gy, die twee jaren geleden door een klein getal dragonders als schapen omver gereden werd? Durft gy u verbeelden dat gy in staat zyt te doen, hetgeen eene menigte van oproermakende windzakken nimmer hebben kunnen doen,—de ongeoeffenden, de geoefende legermagt van een geregeld Gouvernement te wederstaan, en een langdurige wederstand voltehouden? Dan ach, welk een afschuw heb ik zelfs voor den naam van oorlog en beroering. De vele veldslagen welke ik bygewoond heb, komen als schimmen voor mynen geest. Doch even als ik den oorlog haat, zal ik deszelfs verschrikkelyke kracht handhaven wanneer gy my van uwe toegenegenheid afscheidt. Indien gy my noopt het noodlottige zwaard te zwaayen, na al hetgeen ik voor U beproefd heb, zoo blyve de misdaad op uw eigen hoofd; en hoewel myne troepen in triomf zullen juichen, zal ik wenen, gelyk gy my hebt zien doen, over de gevallenen, de verslagenen, de misleiden. Uwe landen zullen u ontnomen worden; uwe huizen vernield, uw kudden weggevaagd, uwe eigene harten zwartgeverwd door goddelooze ondankbaarheid; en uwe getrouwe, uwe edelmoedige vriend, die zich ten uwen behoeve heeft afgesloofd, veranderd in een wreker van het kwaad. Gy zult worden gelyk de Ismaëlieten van ouds, “uwe hand

zal tegen elk man zyn, en elk mans hand zal tegen u zyn." "Wraak is de myne," zegt de Heere; en in zynen naam, en tot nut van zyne schepselen, zou ik hen tuchtigen, die ik zoo bemin, en wien ik getracht heb te bewyzen dat ik zulks doe.

Er bestaan grenspalen voor de deugdzzaamste gevoelens, in deze wereldsche en onzekere beproeving des levens. Komt my te hulp, gelyk ik u verzoek, om dezelve te bewaren; en zoo als in weldadige en onbedorvene harten, de verhevenheid van Godsdienst ons door moeilijkheden van dit voorbygaand leven voortvoert, laten wy te zamen bidden:—

Heer van alle Kracht en Magt, Beschikker van alle dingen, goed en kwaad, verwaardig U nedertezien op ons, zwakke en zondige Schepselen; leer ons wie onze ware vrienden zyn; bewaar en versterk ons in alle beproevingen en verzoeking; behoed ons tegen de slechte daden van goddelooze menschen, leer ons U te aanbidden met onze harten, onze zinnen, onze zielen, U toegedaan door Jezus Christus; rigt onze harten en onze daden jegens onze naasten; leer ons alzoo te leven dat onze loop in dit leven ons brengen mag tot het eeuwige leven; leer ons onze vyanden te vergeven, en onze vrienden lief te hebben; leer ons, na een vreedzaam leven, uit te zien na die vereeniging in den hemel, de bron van onze hoop op aarde, de gelukkige plaats der rust voor onze onsterfelyke zielen.— Wanneer wy het sterfelyk kleed moeten afleggen, en op het doodsbed nederliggen, laten wy vrede hebben met U, O Heer! Vrede met de wereld, en Vrede met onze eigene harten!!! Schenk ons dit, O Heer, onze Almagtige God, door Jezus Christus.—Amen.

(Getekend) H. G. SMITH.

Gouvernements Huis, Kaapstad,
29 Maart 1848.

O.V.S.-Staatsargief,
O.R.S. No. 5, bl. 119.

45. Warden oor Sendelinge en N.G. Kerk.

Bloemfontein,
November 26th, 1848.

My dear Sir Henry Smith,

I this day received Your Excellency's letter of the 15th inst. with regard to the controversy between Moshesh and Sikonyella, both Mr. Southey and myself were of opinion that as the Chiefs had formally told they must await Your Excellency's Commands, any further interference on our part would have but little weight and perhaps give rise to a suspicion that we were acting without due authority, the Chiefs through their Missionaries knowing about the time an answer from Cape Town may be expected. Your Excellency may well say "I fear the feelings of the Chiefs receive some bias or impression from their advisers." Of this I have long ago had good evidence and during the late sitting of the Land Commission it was most apparent. The Boundary question would appear a matter having more relation to Wesleyan and Paris Societies than to the Chiefs themselves, and upon this point, some Missionary Gentlemen, who lately attended the Chiefs expressed themselves somewhat improperly, one of them Mr. Dyke said to me, "In case you fix upon the Puteatsani River as the line between the Chiefs, is Government prepared with 500 soldiers to enforce it, for Moshesh will never agree to such a Boundary? The Rev. Mr. Hartly during the whole sitting of the Commission was in a very excited state, and the day after my return to Bloemfontein came in here expressly to withdraw some expressions he made use of regarding some imaginary wrongs Sikonyella had received at the hands of Government. The occurrences of the last few days had so worked upon the mind of the Revd. Gentleman that he was seized with *Brain fever*, from which I lament to say he expired shortly after reaching his home.

Of the outstanding Fines in this District only Five have been paid during the past week, and there are about 20 Boers, who I believe will not come in, it would perhaps be injudicious just now to take out a Military party, as the Ministers of the Dutch Reformed Church are holding service among the farmers, and will be at Bloemfontein on the 29th inst. The Civil power is altogether too weak to work with turbulent characters living at a distance and to allow Mr. Fredk. Otto to hold possession of a farm confiscated and sold, and other farmers who tacitly refuse to pay their fines will never do.

Mr. Southey left this on the 23rd inst. to meet Potgieter on the Vaal River, he will be here again about the 3rd proximo.

I lately received a letter from Mr. Bester; he tells me all goes on well in his part of the Country and that the Land Commission had issued 47 Land Certificates.

We have had a sale of the Erven at Bloemfontein which brought near £900. I trust Your Excellency will sanction half the proceeds to go in aid of building Church and School.

The Land Commission for this District resumes its work to-morrow.

I have &c,,

(Sgd.) H. D. WARDEN,

B. Resident.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 99, Stuk 65.

**46. Petiesie van Kerkraad Fauresmith om Zuurfontein as
Kerkplaas te kry.**

To His Excellency,

Sir Henry G. W. Smith, Bart. G.C.B.

Governor, &c. &c. &c.

The Memorial of the undersigned, forming the Consistory of the Congregation of the Dutch Reformed Church of Riet River, beyond the Orange River,

HUMBLY SHOWETH:

That Your Memorialists were duly elected and installed as a Consistory by the Deputation of the Synod, which visited this Country in April and May last. That your Memorialists have ever since been exerting themselves to find a suitable spot for the erection of a Church, in which the inhabitants of Riet River, who amount, they believe, to at least three thousand souls, might regularly assemble for the public worship of God.

That your Memorialists, have not been able to find a more suitable place for the purpose required, than *Zuur Fontein*, situated in Griqualand, at a distance of about 15 miles from *Krom Elleboog*, and belonging to *Petrus Hendrikse*, by whom it is entirely neglected, remaining without any buildings or cultivation, and who is not only willing to sell the Farm, but urgent that Your Memorialists, who are ready to give a liberal price for it, should become the purchasers.

That Your Memorialists were informed by letter from Major Warden in the month of July last, that they could not become the purchasers of the said farm, without the consent of the Griqua Chief, Adam Kok, whose principal objection, they understand, is, that he would thereby be infringing the Treaty entered into by him with the Colonial Government.

Your Excellency's Memorialists beg to state, that, should they be included in any congregation to be formed at Bloem Fontein, the distance, at which they reside, is so great, and the difficulties of leaving home for any considerable time so numerous, that they would be unable to avail themselves, or, at most, very seldom, of any religious privileges which might be held out to them at that place: that they would, in consequence, be but little inclined to contribute towards the erection of a Church at Bloem Fontein; whereas should they become possessors of Zuur Fontein, they would not only complete the Church and other necessary buildings, without applying for any assistance from Government, but would, moreover,

contribute, according to their means, and, in such degree, as a feeling of Christian liberality might dictate, towards the erection of a Church at Bloem Fontein.

Your Memorialists beg to remind Your Excellency that, with very few exceptions, the Inhabitants of Riet River have been, and still are, sincerely attached to the British Government; on all of which accounts, Your Memorialists humbly pray, that Your Excellency may be graciously pleased to approve of the purchase of the Farm *Zuur Fontein* for the purpose of erecting a Church, and establishing a village, and, moreover, to use Your Excellency's influence in obtaining the consent of the Griqua Chief, Adam Kok:—and further, that Your Excellency will be graciously pleased to approve of the Congregation of Riet River being put upon the Ecclesiastical establishment, in order that the regular services of a Minister may thus be secured to its numerous population.

And Your Excellency's Memorialists, as in duty bound, shall ever pray &c.

Groene Kloof, Riet River,
8th November, 1848.

A. J. LUBBE
W. J. COERTSE
J. H. SNYMAN

Elders.

R. WEIDEMAN
W. J. JACOBS
A. J. GRIESEL
A. A. VENTER
PH DUTOOIJ

Deacons.

We, the undersigned, forming the Deputation from the Synod, have seen and examined the place applied for by the Memorialists, and consider it eminently suited for the erection of a Church, and the formation of a Village. The Inhabitants of Riet River seem particularly anxious, as far as they have as yet been able to ascertain, to enjoy the Ordinances of Religion, in a regular manner.

WM. ROBERTSON,
Minr. of Swellendam.

P. E. FAURE,
Minister of Wynberg.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 99, Stuk 71.

47. Brief (deel) van Warden aan Smith.

Bloemfontein,

Janry. 7th 1849.

My dear Sir Harry Smith,

I had yesterday the satisfaction of laying the Foundation Stone of the Church in presence of the two Ministers Faure and Robertson and a large assemblage of Farmers. I told them that although I was not a Member of the Dutch Reformed Church, I regarded that Church equally with my own and I pledged myself to aid the Building Committee by every means in my power. All went off well and a good collection was made in aid of the Building Fund. Upon my return to Bloemfontein I will have copied the plan of this rising Village and transmit the same to Your Excellency.

The Revd. Mr. Robertson speaks favourably of the state of affairs beyond the Vaal River; this Gentleman and his colleague Mr. Faure, are of opinion that the farmers will never again attempt opposition to the British Government. At a meeting of the farmers at Mooi River, while Messrs. Faure and Robertson were there, Mr. A. Pretorius stated something like the following. Had I been successful at Boomplaats, you would all have worshipped me, but now you all appear desirous to tread me under your feet. Remember that many better men than myself have been equally unsuccessful.

Believe me to be,

Your Excellency's most obedt. and faithful servt.

H. D. WARDEN.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 99, Stuk 77.

48. Dr. Robertson aan Sir H. Smith.

Swellendam,

14th February, 1849.

My dear Sir Harry,

I feel much honoured by your letter of the 9th, in which you have been pleased so kindly to express the importance you attach to the labours of myself and Mr. Faure in the Sovereignty, and the countries beyond it.

It was indeed a source of much gratification to us to perceive the cordiality with which we were everywhere received, and the confidence which was universally reposed in us: and I do sincerely trust, that, under the Divine Blessing, our Mission has been productive of good, which may continue to develop itself in years yet to come.

I sincerely rejoice at the appointment to Bloemfontein of the younger Mr. Murray, a young man of talent, piety, and zeal: and I shall not fail to correspond with him, and to give him every direction which my experience may have enabled me to do. I feel confident that his appointment will prove a blessing to the Sovereignty, and that he will be welcomed with open arms by the Inhabitants; and I trust that he will be able, at least once a year, to visit the countries beyond the Vaal River, whose Inhabitants will, I trust, by such appointments in the Sovereignty, soon feel convinced of the superior advantages enjoyed by those who live under a regular Government.

Mr. Faure and myself have a person in view, who might, we think, be confidently recommended as a fit person to accompany Mr. Murray in the capacity of Church Clerk and Sexton, on which subject Your Excellency will most probably hear from us, after we shall have consulted with Mr. Murray.

Fully convinced of Your Excellency's sincere desire to benefit the Emigrants in every possible manner, I shall take the liberty, on a future occasion of submitting, for Your consideration, certain things which occurred to me, and which are, strictly speaking, of a political nature. The only ecclesiastical subject which I would now urge upon Your Excellency's attention is the case of the Inhabitants of Riet River, who, with very few exceptions, proved themselves, during the late commotions, faithful subjects of the British Government,—who were the first to apply for religious privileges, and who, undoubtedly, are the most religious part of the community. They are exceedingly anxious to build a Church, could a suitable spot for the purpose be obtained, and, more especially could they obtain the place Zuurfontein, in Griqualand, which the owner is anxious to

part with, and for which they are ready to give a very handsome price. The Inhabitants of Riet River are, in every way, most deserving of Your Excellency's patronage, and that patronage could not, in my opinion,—in which I feel confident Mr. Faure will fully concur,—be better manifested than by rendering them assistance in attaining the object of their most ardent desires, and, as soon as an opportunity offers, by providing them with a resident Minister of the Gospel.

I beg most sincerely to thank you for your very flattering letter; and, praying that in all your endeavours to promote the welfare of the people in question, you may be guided by the wisdom that cannot err.

I remain, my dear Sir Henry,

Yours very respectfully,

WM. ROBERTSON.

Sir Harry Smith, Bart.,
Governor, &c. &c. &c.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 99, Stuk 80.

49. Dr. W. Robertson aan Sir H. Smith.

Swellendam,

14th March, 1849.

Private.

My dear Sir Harry,

In accordance with the liberty kindly granted me in your letter, I now beg to submit to your Excellency some things which occurred to me, while in the Sovereignty and beyond it, and which I would have done sooner, had not the many duties, consequent of my return home, prevented me.

1. It struck me very forcibly that, so long as all the Inhabitants of the Sovereignty are not brought immediately under British rule,—a consumation perhaps to be wished for, though scarcely to be expected,—it is of the utmost importance, that, in all mixed cases, in which white and coloured persons are concerned, such cases should be tried by a white or European Magistrate. This occurred to Mr. Faure and myself, especially in the Caledon and Bloemfontein Districts, and I believe that, unless this is carried into effect, many of the present Inhabitants, more particularly of Caledon, will leave that part of the country, and proceed to the Interior.

2. My friend Mr. Faure, will, I presume, have already brought under Your Excellency's notice the discontent of the Inhabitants, generally at the way, in which the sale of Erven and other matters have been conducted at Smithfield; and their determination neither to purchase Erven there, nor even to contribute what they have subscribed towards the erection of a Church. The money-making spirit of the proprietors of the farm where it was proposed to establish Smithfield, was so evident, that it seemed to us entirely to have defeated its object. Some of the leading men expressed to us their anxious desire to purchase another farm, and to establish the village on it; we advised them to take no step, but in conjunction with the Civil Commissioner and with the consent of Your Excellency. Should Smithfield remain where it is,¹⁴⁾ I believe it will never rise to any importance: the present proprietors seem much disliked, and I may add, they were the only persons from whom Mr. Faure and myself experienced an almost total want of hospitality, or even of common civility.

¹⁴⁾ Die dorp Smithfield was eers aangelê op die plaas Waterval, 14 myl van die teenswoordige dorp, op die pad na Bethulie.

3. It appears to me that the system cannot long continue of preventing the white man from purchasing ground of the Griqua: the latter may purchase to any extent his means permit, within the Colony, or even, I believe, the Sovereignty; why then should not the white man be allowed to make a fair and equitable purchase from the Griqua? The place *Zuurfontein*, for which the Church Wardens have offered a Griqua Rds. 12,000 is a case in point: Is it just towards the Owner,—a poor man—that the Chief, who is receiving his annual allowance of £300, should prevent this man from benefitting himself and his family to such an extent? There are no doubt many other similar cases in which the Griquas are allowing valuable farms to lie waste and uncultivated; which, if they were allowed to sell them, might soon, in other hands, be highly cultivated and productive.

4. With one general cause discontent, at Winburg, of a moral nature, Your Excellency is, I believe, already acquainted. It is of the highest importance that respectable married men, examples of domestic propriety, should fill situations among such a population. Many functionaries, in that respect such as Major Warden is, would be a blessing to the country.

5. It seemed to me, either that the Vaal River District should be attached to that of Winburg, or that a separate Magistrate should be appointed to it, as to the other Districts. Such men as those who now fill the office of Provisional Landdrosts may, in their sphere, be respectable, and I believe are so, but they are not fit for such offices; on which account, I think, the appointment of a Magistrate,—a man of Education, would be highly advantageous. Perhaps I may add that the German, at present employed as clerk to the Landdrost, might, without any injury to the public service, also be allowed to return to his proper sphere,—that of a carpenter. There is nothing about him, fitted to give any dignity or respectability to his office.

6. As to the Emigrants beyond the Vaal River, concerning whose warlike intentions I continually see communications in some of the Newspapers, I do not doubt but there are among them some turbulent characters, but, generally speaking, I believe they are inclined for peace, and that no danger is to be anticipated from that quarter. They have some imaginary ideas of the advantages to be derived from self-Government, but I believe that, if proper men are sent to conduct the affairs of the Sovereignty, so that the advantages of a regular Government become visible to them, many will soon long to have similar advantages on the other side of the Vaal River. When perusing from time to time, the rumours that have been abroad, and which I believe to be false, I have wished that I had some means of communication with them, in which case I would request Mr. Faure to join me in addressing the influential men among them, in a general way, expressing our hope that they might ever characterize themselves by a desire to promote peace, and, in every way, to conduct themselves as becomes professing Christians. If Your Excellency approves of this suggestion, and would kindly give orders for any letters from Mr. Faure and myself being forwarded, we would most willingly act upon it, and I trust,—

from the confidence we acquired among the Emigrants—not without good effect.

7. When travelling among the Missionary Stations, it occurred to us both, that it would, in every respect, be better, if the Missionaries were not made the medium of communication between the Government and the Native Chiefs: if the necessary communications were made, either through a Diplomatic Agent, or the Magistrate of the District, or some other duly qualified person, it would relieve the Missionary from the unpleasant position, in which he is frequently placed, and which cannot but have an injurious effect on his spiritual labours.

8. When the Revd. Mr. Murray proceeds to Bloemfontein, which I hope he will do soon, it would be well, if some strong opinion were expressed by Your Excellency respecting the propriety of the troops attending the English Service,—if no *order* can be given,—as it was a source of disappointment to myself, and of much regret to Major Warden, that when, on a week-day, I had an English service, only 4 of the soldiers attended, and on a later occasion, on a Sabbath, only the Officers, and I believe 5 soldiers were present; while others, in the most irreverent manner, were strolling about in our immediate vicinity.

I have thus freely given my opinion on such subjects as at present occur to me: thanking Your Excellency for your kindness in permitting me to do so, I beg to subscribe myself,

My dear Sir Harry,

Your very respectfully,

WM. ROBERTSON.

To His Excellency,

Sir Harry Smith,

H.M. High Commissioner.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. No. 1, dokument No. 7.

50. Gebed (1849).

By den aanvang der Vergadering van de Volksraad:

Almagtig God! die in uwe oneindige wysheid en voorzienigheid de betrekking en van Regenten en Raadslieden hebt ingesteld, tot welzyn van de zamenleving en het regtmatig bestier van het menschedom, wij smeken U met welgevallen te willen nederzien op ons, uwe Dienaren, die het U behaagd heeft te verkiesen tot de uitoefening van zulke belangryke betrekkingen in dit Grondgebied.

Wy erkennen, O Heer! onze afhankelykheid van U, in alle dingen, en onze onbekwaamheid tot de behoorlyke vervulling der gewigtige pligten welke wy thans te betrachten hebben, zonder uwen goddelyken bystand;—wy smeken U derhalven om ons te willen bezielen met wysheid en Kennis, en ons gemoed te doordringen met een diep gevoel van de Vreze uwer Wet.

Laat uw zegen op ons nederdalen terwyl wy alhier in Raad vergaderd zijn, en geef, O Alwetend God!! dat wy, als in uwe tegenwoordigheid, alle zaken, welke ter onzer overweging zullen worden voorgebragt, mogen behandelen en beslissen op zoodanige regtmatige en getrouwe wyze, dat uwe eer en heerlykheid daardoor bevorderd worden, en dezelve strekken mogen tot welzyn der genen wier belangen gy ons hebt toevertrouwd, en ons, dus doende, uw hemelsch Koninkryk doen beërven.

Dit alles smeken wy van U, in den Naam en om de Verdiensten van Uwen Zoon Jezus Christus onzen Heer en Zaligmaker.

AMEN.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 21, V. d. 2.

51. Moshesh aan Ouderling Snyman.

Thaba Bosigo,

13 September 1849.

Aan de Heer T. Snyman,
Ouderling.

Myn Heer en goede vriend!

Ik heb ue brief van den 21 August j.l. ontvange met den Heer Jos. P. Hoffman. Ik dank U voor de liefderyke inhoud. En ik geeve aan uwe gemeente de Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika op desen brief en de voorspraak van den Heer Jos. P. Hoffman de plaats genoemd Rietpoort tot een Kerkplaats en dorp, uit een welmeenende hart en ik hoop dat uwe God- ons alle mogte zegenen en vrede schenken onder de bestiering van het tegenwoordige Gouvernement.

Ue vriend,

geteken X MOSHESH.

Als getuige,

H. M. Dyke.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 8, No. 13.

52. Kerkraad Fauresmith aan Sir H. Smith.

To His Excellency Lieutenant General Sir Henry George Wakelyn Smith, Baronet, Governor and Commander in Chief of the Settlement of the Cape of Good Hope, and Her Majesty's High Commissioner for the Orange River Sovereignty, &c, &c.

We the undersigned duly qualified by the Church Wardens of the New Church now erecting at Groene-Kloof¹⁵⁾ in the Griqua country in the Territory of Captain Adam Kok, beg most respectfully to acquaint your Excellency that we have purchased the right and title to the above-named place, and that we have contracted for the building of the Church, which will be finished in the month of May next.

We have had the Place surveyed by Mr. Bain,, Land Surveyor, and laid out in Building Lots, a Chart of which we forward herewith, and respectfully submit it to your Excellency's favourable consideration.

The whole of the expense of purchasing the Place, and of erecting the Church and Parsonage house has been readily subscribed by the Members of the congregation, and other friends, British Residents within the Sovereignty.

We hope and trust that Your Excellency will approve of what we have done, as we have already Your Excellency's repeated assurance that Your Excellency will be ready to assist us in spreading the Gospel amongst Her Majesty's loyal subjects within the Sovereignty.

We request most respectfully that, as the Church will be finished in the month of May next, that your Excellency will be pleased to take the earliest opportunity of appointing a Resident Clergyman thereto; and more especially as the Members of the Congregation have already subscribed the sum of One Hundred and Fifty Pounds Sterling yearly for his support.

We beg at the same time, in the name of the community, of which we are the Elders and Deacons, to assure Your Excellency that your former kindness has made a deep and lasting impression and beg to express their heartfelt gratitude, and their warmest attachment to Your Excellency's person and Government.

And Your Memorialists, as in duty bound, will ever pray.

A. J. LUBBE, Ouderling.
W. J. COERTZE, Ouderling.
T. A. DU TOIT.
W. D. JACOBS, Diaken kassier.
A. GRIESEL.
R. WEYDEMAN.

Groene Kloof,

8th January 1850.

¹⁵⁾ Fauresmith.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 26.

53. C. U. Stuart aan Sir Harry Smith.

Bloemfontein,

27th April 1850.

Private.

My dear Sir,

Your mind, strong and vigorous though it may be, cannot, I think, have pondered the condition and prospects of the Transvaal Boer without solicitude. That country is in fact the Ireland of South Africa, and the permanent adjustment of its relations to our Colony is a topic worthy of immediate and deep consideration. These constantly re-iterated reports of the advent of Pretorius have a most injurious effect on the mind of the resident farmers. Some are prevented from sowing—others from building and improving, whilst to my certain knowledge Colonial Boers who require more pasture for their flocks and herds are deterred from embarking Capital on this side of the Orange River, lest the fruits of their labours should be destroyed in a day. Any hint at all calculated to suggest a remedy or a line of Policy, having a tendency to place affairs on a better footing cannot be unwelcome to Your Excellency and it is under this conviction that I have taken upon myself to call your attention to a point of some delicacy. It is this: The Transvaal Boers have set their hearts upon having Mr. Murray of Bloemfontein as their Minister, and I know from his own lips that his heart is almost entirely with them. He deplores their destitute condition, and would require very little persuasion to comply with their wishes. He is a young man of no common mind. His presence at Magaliesberg would tend more towards the security of our Frontier than 2000 soldiers. Your Excellency's understanding is so keen that I shall not offend it by endeavouring to prove this by illustrations. Permit your faithful servant to urge this upon Your Excellency's serious consideration. For this place could be easily filled up here—at any rate much more easily than a suitable person could be provided for Magaliesberg. Another point would soothe feelings and disarm disunity. Pretorius might be pardoned. Giving such a first-rate Minister to the people—a Minister whose admirable temper and perfect zeal, and fine intelligence and loyalty cannot be surpassed—and pardoning the man who proved himself a Rebel would crown Your Excellency's Government with glory. The measure would be regarded by all good and intelligent men as worthy of a great mind.

Mr. Van der Meer, the Teacher could act as Minister till another could be sent. Van der Meer is quite competent.

I write to Your Excellency without restraint and you will not I trust, deem me presumptuous.

I am, My dear Sir,

Your Excellency's
faithful servant,

C. U. STUART,
C.C.

His Excellency
The Governor.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 5, bl. 279.

54. Warden aan Goewerneur insake Skole.

Bloemfontein,

June 16th 1850.

Sir,

Your letter of the 6th inst. on the subject of Schools, I had the honour to receive by yesterday's post. This is indeed a subject worthy of the countenance His Excellency is disposed to afford, but it is also a matter of £.s.d. and in this light the Burger Members of the Council gravely view it; they say that any deficiency of Revenue required to meet the expenditure will be sure to be called for by some additional Tax on the people.

What the farmers desire to have for the instruction of their children are Itinerant Schoolmasters, Dutchmen belonging to the Dutch Reformed Church.

I have had much conversation with the Burgher Members of Council upon the interesting subject; they are all of opinion that the Building of School Rooms at present is a useless expenditure. Bloemfontein and Winburg have well built Commodious School Rooms, the one here is well attended, not so the other. However, a few farmers can afford to pay Board and Lodging for their children, and unless they do so, the local Schools in Villages, such as Winburg, Smithfield and Harrismith must, for years to come, be comparatively useless. The Burgher Members of Council, and who form a majority, are ready enough to cut off, but most loath to give, and if it be left to them to aid his Excellency's measures the Sovereignty will progress but slowly.

At our last Session these Burgher Members devoted a sum of £250, to be paid out of the sale of Erven for an Episcopal Church, but who are the purchasers of Erven, parties who belong to that Church, so that the grant was not a very liberal one. As I am confident that our income for the present year will exceed expenditure by at least £600, I am induced to suggest for His Excellency's consideration, whether it would not be desirable to appoint two Schoolmasters, to be employed in conformity to the wishes of the Boers, I would recommend that each of them should receive £100, per annum, and be furnished with a commodious tent. The cost might be for the two £50., and they would last some years, as such farmers who could conveniently give up a spare room, would readily do so, the farmers would, also, without any charge transport the Govt. Teacher from one part of the country to the other.

I beg also to bring to the notice of His Excellency the very small stipend at present allowed to the Govt. Teachers at Bloemfontein and Winburg, the one at Sannah's Post has an additional sum of £30., as House Rent. From my own knowledge the Schoolmaster here has much difficulty in supporting his family. I do therefore trust that His Excellency will at once sanction my paying them at the rate of £100. p. annum.

From the situation of Harrismith being within a few hours ride of the Natal District, I believe that it will soon become a large Village. At this place I should be glad to see a permanent School House erected such a one as would meet the wants of the people, for a time until a Church were built. I purpose visiting Harrismith in the month of August and remaining there some weeks as I am led to believe that many Emigrants from the Natal District will be there about the middle of that month. The Vaal River District can give at least 300 farmers and it is most desirable to get that part of the Sovereignty occupied and I trust it soon will be only Englishmen.

In regard to Schools and all other matters connected with the advancement of the people of the Country His Excellency will not find me wanting in all endeavours to forward his views.

I have &c.

H. D. WARDEN,
B. Resident.

Lt. Col. Garrock,
Sec. to H.C.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend van 8/Julie/1850.

55. Onderwys en Opvoeding.

Er zyn voorzeker geene middelen die krachtiger op beschaving en algemeene ontwikkeling werken, dan het onderwys en de opvoeding. Eerstgemelde geeft den mensch de hulpbronnen aan de hand, om zyne wetenschappelyke kennis uit te breiden, en zyn verstand te ontwikkelen; terwyl laatstgemelde hem in staat stelt om de verkregene kundigheden op de regte wijze toe te passen, tot wezenlyk nut voor zich zelve en anderen, en ter bevordering van welvaart, en zegen der algemeene menschelyke maatschappy.

Zonder opvoeding is geen onderwys denkbaar—althans wanneer het laatste niet met het eerste gepaard gaat is het een geestverdoovend sleurwerk, dat de ziel koud laat en het menschedom in het agemeen geen voordeel aanbrengt. Maar wanneer beide hand aan hand gaan, en wederkeerig door elkander geleid en bestuurd worden, dan heeft de Staat daarvan alles goeds te verwachten.

De meeste Europesche Gouvernemen ten hebben dit gedurende de laatst verloopen eeuw meer en meer ingezien, en gepoogd eene algemeene verbetering daar te stellen, waarvan zy nu de vruchten oogsten. Alle vakken van wetenschap zyn sedert dien tyd herleefd, en een nieuw tydvak in de letterkunde is aangebroken. Daar echter waar onderwys en opvoeding verwaarloosd, of ten minste niet byzonder beginstigd en in acht genomen worden, heerschen bygeloof, onkunde en dwaling. Getuige daarvan zyn Spanje, Portugal, en België, drie Europesche ryken, die ten opzichte van verstandelyke beschaving, kennis en wetenschappen verre by andere achterstaan.

Om echter de treurige gevolgen van de verwaarloozing van opvoeding en onderwys op te geven, behoeven wy niet naar landen en wereld deelen te wizen, en geene verafgelegene volken op te noemen. Ook onder een groot deel der bevolking van Zd. Afrika in het algemeen, en de Souvereiniteit in het byzonder heerscht eene beklagenswaardige onkunde, voortspruitende, of uit nalatigheid, of uit onverschilligheid en geringschatting. Wy willen niet ontkennen dat vele Boeren niet in staat zijn hunne kinderen te onderwysen, of te doen onderwysen uit hoofde hunner onbemiddeldheid of eigene onkunde. Maar wy zyn niet minder overtuigd, dat er velen zyn, die niet doen hetgeen zy kunnen doen, en minder dan hun pligt zulks vereischte.

En beschouwt men nu het onderwys en de opvoeding die gegeven wordt van naderby, O! dan ziet het er betreurenswaardig uit. Meestal worden deze gewigtige zaken toevertrouwd, of aan een afgedankten of gedeserteerden soldaat, of aan een weggeloopten

matroos, of aan den eersten den besten, die zich maar voor een "schoolmeester" uitgeeft. Wy zwygen er van dat zulke personen aangenomen worden, niet alleen zonder van hunne bekwaamheid eenig bewys te hebben, maar zelfs zonder te weten hoe hun handel en wandel zyn. Hoe menige treurige gebeurtenis heeft er reeds met dergelyk slag van menschen plaats gehad. Eenigen waren dronkaards, om van anderer zedeloosheid te zwygen en over het algemeen geene enkele eigenschap bezittende, die hen voor hunne belangryke taak geschikt maakte, en zoo geeft men dan de wetenschappelyke en godsdienstige vorming zyner kinderen in hunne handen, van kinderen die eerlang als burgers van den Staat moeten optreden.

En och! hoe jammerlyk ziet het er dan met de meesten uit. Bezwaarlyk kunnen velen hunnen naam teekenen, of eenige regels met groote moeite verward by elkander krygen. Byna niet een is in staat om op eenen natuurlyken en vloeienden toon te lezen. Nagenoeg niet een die geheel verstaat wat hy leest, men leest klanken, en deze brengen soms het onontwikkelde brein nog meer in verwarring.

Andere wetenschappen worden geheel verwaarloosd. Van Aardrykskunde heeft men geen denkbeeld. Geschiedenis? men weet nie welk monster het is. Taalkunde? men heeft ze nooit hooren noemen. Vertel vry den grooten hoop, dat de aarde rond is en de zon stil staat—men zal u niet gelooven of u verbaasd aanstaren. Zeg daarentegen dat Mahomed in zynen tyd Keizer van China was, en men zal het aannemen. Met moet verbaasd staan over de vragen, die men hoort, en die allen het treurig bewys opleveren, van bekrompenheid van oordeel, en eene groote mate van onkunde.

Het is bedroevend, wanneer men hoort dat er alleen in het District van Winburg, waar meer dan 2,000 kinderen, beneden de zestien jaren zyn, geen 1,000 gevonden worden die lezen kunnen. In de Districten van Bloemfontein, Caledon, en Harrismith, alwaar het aantal kinderen van denzelfden leeftyd ongetwyfeld drie malen grooter is, zal het zeker niet beter zyn.

Wy moeten het erkennen, in dit opzigt zijn de vooruitzigten voor de Souvereiniteit niet zeer gunstig, tenzy er van wege het Gouvernement meer bekwame onderwyzers gezonden worden, of dat er door de bewoners der Souvereiniteit krachtdadige stappen worden gedaan, om door geldelyke opofferingen dezelve te verkrijgen. Hoe het zy—maatregelen van eenigen aard, dienen genomen te worden, opdat zoo spoedig mogelyk in de groote behoefte worde voorzien, te meer daar de bevolking hoe lang zoo meer toeneemt.

Spannen wy dan te zamen om dit ons doel te bereiken, dan zullen weldra in deze landstreek welvaart en zegen met beschaving en kennis gepaard gaan.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 99, Stuk 192.

56. T. J. Biddulph aan Kol. Garrock.

Bloemfontein, Monday,

19th August, 1850.

My dear Col: Garrock,

Yesterday I arrived here to attend the Court of Enquiry in Norval's case, and found your letter of the 1st, whereby we learn the gratifying intelligence that Mr. van Velden may be looked for in a short time—

I know that *seven* Wagons are in readiness to fetch him, besides a number of the most respectable Inhabitants who are determined to ride to Maritzburg on purpose to welcome their Minister.

I shall not fail on every occasion to let the loyal Inhabitants of Winburg know His Excellency's anxiety on this and every other subject, to meet their wishes and promote their welfare—and I would beg you to take some opportunity of letting His Excellency know from me, that my District is as peaceable and prosperous as any of the old Districts within the Colony—the Farmers pay their Rents admirably—are happy and contented and busily employed in improving their circumstances, particularly in building better Farm houses and introducing a better description of live stock, especially the Merino Sheep—their wives and children are extremely well dressed, and I may say that every man seems to be *looking up*, the only thing which has damped their spirits is the recent announcement that their Farms are to be surveyed, a measure which might have waited a few years and which they can ill afford to pay, having more urgent claims upon them in the way of contributions for the erection of a Parsonage House and Church.

Some of the Wittebergen Farmers are annoyed and alarmed by the proceedings of Sikonyella, who has turned out quite a Robber—destroying small Native Kraals and sweeping off cattle to a great extent. With this exception there is nothing to prevent the Farmers going on prosperously.

Believe me to remain,

Your very faithful servant in haste,

T. J. BIDDULPH.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 8, bl. 79.

57. Bloemfonteinse Kerkraad insake Kerkbou.

Aan Zyne Excellentie,
den Hoogen Commissaris.

Geeft met verschuldigten eerbied te kennen de Kerkeraad der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Bloem Fontein.

Dat de opbouw der Nieuwe Kerk voor deze Gemeente reeds aanmerkelyk gevorderd is, zoodat er vooruitzicht bestaat, dat dezelve, binnen zes maanden voltooid kan zijn. De snelle voortgang echter, die met den opbouw gemaakt is, heeft veroorzaakt dat de bestaande fondsen geheel daaraan zijn besteed, en er bestaat derhalve gegronde vrees, dat zonder hulp en ondersteuning van elders het werk zal moeten worden gestaakt.

Tevens geeft de Kerkeraad Uwe Excellentie te kennen, dat binnen korten tyd een aanmerkelyke aanvoer van hout en andere materialen benoodigd zal zijn, terwyl daarvoor hoegenaamd geene gelden in kas zijn.

En eindelyk dat het vurig verlangen, zoowel van den Kerkeraad als van de Gemeente leden is, om een geschikt en afzonderlyk gebouwt te bezitten voor hunne openbare godsdienstoefeningen, iets waaraan op dit oogenblik meer dan ooit behoefte is, naardien het Gouvernements Schoolgebouwt, thans reeds moet dienen, tot de godsdienstige byeenkomst van de onderscheidene Kerkgenootschappen.

De aangevoerde redenen nopen den Kerkeraad, zich eerbiedig tot Uwe Excellentie te wenden met het nederig maar tevens dringend verzoek om de noodige maatregelen te nemen dat de beloofde toelage van £500. voor den opbouw der Nederduitsche Gereformeerde Kerk worde uitbetaald; terwyl de Kerkeraad de vryheid neemt Uwe Excellentie beleefdelyk te herinneren aan de gedane belofte om "Zoodra de Gemeenteleden voor Rds. 2000 hadden ingeteekend eene dergelyke som uit de Coloniale kas aan hen te leen te geven".

Door het ten uitvoer brengen van dit een en ander zal Uwe Excellentie den Kerkeraad en de geheele Gemeente grootelyks verpligten.

De Kerkeraad heeft de eer zich van betuiging der meeste hoogachting te noemen.

Uwe Excellentie's getrouwe Dienaren,

ANDREW MURRAY, Jr.
W. S. PRETORIUS.
J. D. GRIESEL.

Bloem Fontein, Augustus 1850.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—19den Juny 1852.

58. Kerkinwyding Bloemfontein.

Verleden week, op Vrydag, is een ongewoon getal wagens na Bloemfontein gekomen. Ja! het was een treffend gezigt om eenen langen ry wagens, elkeen met zes paarden voor, in onze kleine stad te zien rollen, den eenen kort agter den anderen. Het getal is tot op Zaterdag tot 180 vermeerderd geworden, hetwelk op een middel getal van 8 dieren voor elken wagen, zou op den dorp 1440 ossen en paarden uitmaken. Tegen 5 menschen by elke wagen (eene lage schatting) waren daar 900 vreemdelingen in de stad. De Hollandsche Kerk, (een fraai gebouw, op eenen kost van 1500 pond sterling opgerigt) is met eenen godsdienst op Zaterdag den 29sten ll. geopend geworden, en op Zondag en Maandag zyn speciale godsdiensten gevierd geworden. De Predikanten, die met deze gelegenheden gediend hebben, waren de Eerwaarde Heer Murray van Bloemfontein, de Eerwaarde Heer J. H. Neethling van Prins Albert, de Eerwaarde Heer D. Van Velden van Winburg. De Kerk vergadering beliep omtrent 800 menschen. Op Zondag avond waren wy tegenwoordig toen de Heer Murray van Burgersdorp predikte. Het was niet juist de plek om over politieke zaken te peinzen, maar wy konden niet anders dan wenschen dat Generaal Cathcart 800 Europeanen gezien kon hebben net zoo wel gekleed als eenige kerkvergadering in de Kaapsche Colonie, na het Evangelie luisterende van de lippen van eenen voorbeeldigen jongen Evangelie-dienaar, die, al heeft hy niet al zyner broeders vurigheid, heeft veel van zynen vaders godsvrucht. "Geef de Souvereiniteit op" peinsden wy, en deze menschen tot de genade overlaten van eene samenleving waar de sterkste man de baas zou zyn? Onmogelyk!

Eene kleine gebeurtenis heeft ons geamuseerd en behaagd. De Heer Sluiter was klaarblykelyk—door te veel te zingen—afgemat geworden—en met het uiteinde van den Godsdienst van Zondag avond, wenkte hy Ds. Van Velden toe, die eene goede stem heeft, om hem, met het voorzingen te helpen. Daar was eenig uitstel met de bladzyde te vinden, toen de brafe oude Willem Sterrenberg Pretorius, Luther's "Oud Honderden" Psalm uitgaaf, denwelken de gansch vergadering in voortreffelyke wys en met groot yver tezamen zongen. De nieuwe Hollandsche Kerk is een fraai gebouw, mogen daar veele diergelyken in dit nieuw land opstaan—en eerwaardige Evangelie dienaars om hen te vullen.

Sir Harry Smith had zyne gebreken—en wie heeft ze niet? Hy was zonder bedrog, en een listig mensch kon hem ligt misleiden—hy was haastig en zeide en deed dingen waar hy in zyn nagedagte berouw over hebben zal—maar niets na onze nederige gedagte dan louter persoonlyke haat voor den goethartige ouden Generaal, kan

zyne pogingen Noord van Oranje Rivier blameeren om de Christenheid en de beschaafdheid in de plaats van het heidendom en van barbaarschheid te planten en Kerkgebouwen te voorschyn komen die over dit land zullen langdurige gedenktekenen van zynen naam en van de wysheid van dien maatregel zyn, die de Heerschappy der Koningin van Engeland geproclameerd heeft over eene verstrooide en lang verwaarloosde gemeente.

De Kerkbode, 1853.

Bladsy 352.

59. Memorie van Bloemfontein om Ds. A. Murray te behou.

De ondergeteekenden, leden des kerkeraads van Bloemfontein, gevoelen zich gedrongen aan de Hoog Eerwaarde Synode, hunnen opregten dank te betuigen voor de medewerking, onder Gods hulp, den Wel-Eerw. Hr. A. Murray, Jr., als leeraar dezer gemeente aan te stellen, die zich sedert eenige jaren, deze zoo lang alleen gelatene gemeente, op de groene weide van het kostelijke Woord van God gevoed, en door zijnen ijver en liefderijken omgang, zoo bemind en geëerd heeft gemaakt, dat wij zegenend het uur herdenken dat zijn Wel-Eerw. onder ons aangekomen is.

Het is om die reden wat wij ons tot in het diepste van ons hart bedroefd gevoelen, als wij bedenken, dat het mogelijk zou zijn, onzen waardigen herder en leeraar te verliezen. Dat de mogelijkheid bestaat, houden wij voor zeker, dewijl het ons bekend is, dat onze broeders aan de andere zijde van Vaalrivier den Wel-Eerw. Hr. Murray beroepen hebben, en dat zijn Wel-Eerw. bewogen zijnde over den ongelukkigen toestand aldaar, door zijn grooten ijver, niet ongenegen zou zijn hunnen herder te worden, indien de Synode zulk een stap zou aanraden.

Hiervoor dus zeer bevreemd zijnde, haasten wij ons de Hoog Eerwaarde Synode met onzen treurigen toestand bekend te maken, in de hoop dat deze onze ootmoedige bede weerklink zal vinden, zoo dat wij de verzekering bekomen, onder de zorg te blijven van hem die zijn werk met zichtbaren zegen onder ons begonnen heeft.

Het zal aan de Hoog Eerwaarde Synode niet onbekend zijn, dat deze uitgebreide streek, nog kort geleden een treurige woestijn was. Ook in eene geestelijke betrekking, was het bekommerniswaardig gesteld met vele duizenden van zielen die tot de Hollandsche Gereformeerde Kerk behooren, waarvan zelf nu nog overal de treurige sporen zijn. Vele, zeer veel verdwaalde schapen zijn er hier, die door den herder moeten worden opgezocht om hen aan te sporen tot het zoeken der zaligheid.

Zulk een toestand van de gemeente vordert een leeraar, met een buitengewonen ijver bezielde zoo als de Heere, die onze behoeften kent, ons er eenen geschonken heeft in den Hr. Murray, die tot hiertoe onvermoeid, en met de grootste inspanning van krachten onder ons werkzaam is geweest, en door zijnen liefderijken omgang met allen zonder onderscheid, ons volste vertrouwen gewonnen heeft. Nogtans is ons, bij al zijn onvermoeiden arbeid, die zorg niet ten deel gevallen, welke wij noodig hebben, daar het veld van zijnen arbeid al te uitgestrekt is.

Dat, bij de ongunstige uiterlijke omstandigheden, het ons echter gelukt is alhier een goed kerkgebouw te hebben, dit hebben wij grootendeels aan den Hr. Murray te danken, dewijl zijn Wel-

Eerw. de voortzetting en voltooiing van hetzelfde op zich nam; en nu staan wij zeer groote moeilijkheden, met opzigt tot het financieele te wachten, indien onze tegenwoordige leeraar verplaatst wordt.

Deze en vele andere redenen zouden wij kunnen aantonen, om te bewijzen dat de ijver van den Hr. Murray voor ons tot groot schade zou uitloopen, en wij vertrouwen dus vast dat de Hoog-Eerwaarde Synode het niet behagen zal dat de Wel-Eerw. Hr. Murray eene andere standplaats bekome.

Wel wenschen wij van ganscher harte, dat de Hoog Eerwaarde Synode den toestand onzer broeders over de Vaalrivier in overweging nemen zal, en pogingen aanwenden om een leeraar onder hen te zenden, doch nooit den onzen, dien wij ons, met Gods hulp, waar-diger hopen te maken. Wij meenen ook te mogen onderstellen, dat de Hr. Murray zijn beroep naar Bloemfontein, als door God bestuurd, en als het veld van zijn arbeid beschouwen mag, en dat hier, zelfs niettegenstaande zijn onvermoeiden ijver, genoeg werk is.

Wij smeken u daarom deze onze vurige wenschen gehoor te geven, en vleijen ons spoedig berigt te zullen ontvangen, dat de Wel-Eerw. Hr. Murray zijnen onder ons begonnen arbeid, met zegen zal mogen blijven voortzetten. Wil de Hoog Eerwaarde Synode ons daarin de behulpzame hand bieden, dan zullen wij ons steeds innig dankbaar gevoelen. In die hoop teekenen wij ons,

W. STERRENBERG, PRETORIUS, J. VAN ZYL, J. D. GRIESEL, Diaken.

RUDOLF BRITZ.

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 5, VIII. 1351.

60. Verhaal (uittreksel) van onderwyser J. Pierik.¹⁶⁾

.....De Emigranten in Zuid Afrika zyn uit Engeland, Schotland, en Ierland, Duitschland, Frankryk en Nederland. Zy zyn egoïstisch, ieder zorgt maar voor zich zelve. De Afrikaansche boeren zyn meest van Fransche afkomst; hunne Fransche toenamen duiden dit aan. Enkele zyn van Hollandsche afkomst, waarop zy zeer hoogmoedig zyn. De boeren hebben meer de Fransche dan de Hollandsche geaardheid, zy zyn wispelturig van aard en daarby oproerig en trotsch. Hun levensbestaan hebben zy uit hun koren; mielies (in Nederlandsch Oost Indië "weite," alhier ook "turksche tarwe" genoemd), schapen, koeien, ossen en paarden. Wanneer de Kaffers hun vee niet rooven, hebben zy een ruim bestaan. Alleen uit de wol der schapen maken zy wel 50.£ St: Zy maken ook een weinig boter en kaas. Des Zondags, gaan de boerinnen in kostelyke zyde gekleed, ter kerk, terwyl zy een voile voor het gezigt hebben. Het zyn dan Staatsiedames, vooral de meisjes, vóór zy getrouwd zyn. De Afrikaners trouwen zeer jong, de meisjes somtyds in den ouderdom van 14 en meestal met 16 en 17 jaar, de jongelingen met achttien à negentien jaren. Ongetrouwd te blyven is hier schande; zoodat men zich verwondert, wanneer men eene jonge dochter van 22 jaren ontmoet. Het is hier geene moeite om te trouwen, doch een Europeaan, die keurig is, vindt hier niet ligt eene voor zich geschikt. De boerendochters zyn hier weinig ontwikkeld in verstand: zy weten byna niets te spreken, en laten het woord aan iemand alleen over, zy beantwoorden alles met een "ja" op een eenvoudigen toon uitgesproken. Van het huiselyke leeren zy ook niet veel, doordien het huisraad van een boer eenvoudig bestaat uit twee à drie kisten, twee eenvoudige tafels, weinige slechte Stoelen, katels, (rustbanken) om op te slapen, die van yzer of hout zyn. De boerenkinderen en de volwassenen leggen zich veelyds geheel gekleed te slapen. In de week zyn het op verre na zulke heeren en dames niet als des Zondags; zy zien er dan somtyds vry slordig uit. De vrouwen noemen hare zyden japonnen *tabberts*, die sierlyk zyn. Al de Afrikaners spreken elkander onder die naam van *Oom* en *tante*, *neef* en *nicht* aan, de ouden met den eersten de jongen met den laatsten. Zy hebben eene dwaze voorliefde voor elkander; terwyl zy alles wat naar Engelsch zweemt verafschuwen. De Afrikaners zyn over het algemeen groot en zwaar van ligchaam; vooral zyn de bejaarde vrouwen zeer zwaar. Zoo is te Pietermaritzburg een boerenvrouw, die wel zeven honderd ponden weegt, en hier is een boer, *Dik Jan* geheeten, die een buik van een monsterachtige dikte heeft, zyne vrouw is ook buitengemeen zwaar. Hier zyn ook boeren, *Doppers* genaamd, die eenvoudiger in kleeding zyn dan de andere en in

¹⁶⁾ Hy was op Winburg werksaam en het met Ds. D. van Velden na Ladismith, K.P., verhuis..

verachting zyn. Opervlakkig beschouwd zyn de boeren nog al godsdienstig en orthodox. De boerendochters en de jonggetrouwden ryden te paard naar elkander toe en ook naar de kerk. Des Zaturdags komen vele ossenwagens en paardenwagens, bezet met ouders en kinderen, naar Winburg, om de godsdienst by te wonen; somtyds zijn er wel 20 wagens. Vele boeren komen op losse paarden. Wanneer zy elkander bezoeken op hunne boerenplaatsen, noemen zy dat *kuyeren*; loopen doet men hier geen half uur. Jong en oud, zelfs kinderen- alles werpt zich te paard, voorzien van een prachtig zadel. De jongelingen en jonge dochters werken zeer weinig. Zy kuyeren wel en doen alsdan groote reizen, somtyds van 200 uren, te paard of met den wagen, naar de familie en bekenden. Het Hollandsch, dat men hier spreekt, (Afrikaansch geheeten) is zeer verbasterd en met Hottentotsche woorden vermengd. Zy gebruiken al de werkwoorden gelykvloeyend; zy zeggen, b:v: "ik heb gebrengt," "ik heb gedoen," "ik heb geslaan". Het woordje *niet* gebruiken zy dubbel, b:v: "ik zal het niet doen nie."

De leerlingen, die in den kost zyn, blyven op zyn langst een jaar op school; er zyn, die met een halfjaar zyn vertrokken. In dien korten tyd eischen de ouders, dat hunne kinderen goed lezen, schryven en een weinig rekenen kunnen; terwyl zy bovendien van den onderwyzer als van een catechiseermeester, verlangen, dat hy hen ook in de godsdienst onderwyst, ten einde zy, 16 of 17 jaren oud, als leden der Gereformeerde kerk kunnen aangenomen worden. Daarom doe ik myn uiterste best, ook ten aanzien der kennis van den Bybel en laat, behalve in de leerboekjes, ieder schooltyd des morgens in het Oude en des middags in het Nieuwe testament lezen, terwyl ik daarna met hen over het gelezene catechiseer. Drie meisjes van vyftien jaren heb ik ter school, van welke eene my verre boven het hoofd uitsteekt, en zoo zwaar van ligchaam is, als men in Nederland naauwelyks eene getrouwde vrouw zal vinden. Een boeren jongen van 16 jaren komt des morgens te paard van huis en vertrekt des namiddags op dezelfde wyze; hy moet een half uur ryden. Met groot genoegen houd ik school, daar de kinderen vry gehoorzaam zyn.

Zondag 5 Sept. Op dezen rustdag werd alhier Nachتماال gehouden. By deze gelegenheid waren er *honderd en rier* boerenwagens, bezet met huisgezinnen te Winburg by elkander gekomen. Zaterdag, Zondag en Maandag werd druk godsdienst voor die ongeveer acht honderd menschen gehouden. De helft der personen konden niet in onze kleine en onaanzienlike kerk; terwyl diegenen, die met groote moeite in de kerk drongen, zoodanig opgepakt zaten, dat zy geene stichting van de schoone leerredenen van Myn Heer *Van Velden*, konden hebben. Ik voor my althans, als voorzanger, dankte het Opperwezen, dat die dagen voorby waren. Vrydag 3 Sept. werden van de 41 personen van beider sekse slechts 23 aangenomen als ledematen der Gereformeerde kerk. Myn Heer *Van Velden* is zeer streng ter opzigte der aanneming van ledematen. Het ware te wenschen, dat in Nederland op dit punt ook die strengheid des onderzoeks plaatsgrepe. Den 14 Septemb. is Myn Heer *Van Velden*, vergezeld van den Ouderling A. Odendaal, op reis naar de Kaapstad gegaan, om aldaar de *Synodale Vergadering* by te wonen, die elke vyf jaren plaats vindt.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend of the Sovereignty/18/3/1854.

61. Ongehinderde Godsdienst in die O.V.S.

PROCLAMATIE.

NADEMAAL, het Provisioneel Gouvernement, niet onkundig is van vele valsche berigten alom in Zuid Afrika, tot zelfs in Europa, verspreid dat de bevolking van de Souvereiniteit, zoodra H. M. Gezag ware neergelegd, de vrye verkondiging van het Evangelie zou tegenwerken; zoo proclameert en verklaart het Provisioneel Gouvernement, in naam zyner bevolking, dat zulk een oogmerk nooit heeft bestaan, en dat alle Protestansche Eerediensten in dit land ongehinderd zullen toegelaten, en tegen all aanranding gewaarborgd worden.

Deze verklaring, zal met des te meer nadruk ondervonden worden, naarmate de bedienaars des Evangelies, door hunne daden en handelingen, toonen zullen, gezanten van Jezus en geene Politieke Agenten te zyn.

Aldus te Bloemfontein gepasseerd dezen 10den dag van Maart 1854.

Uit last van het Provisioneel Government,

J. P. HOFFMAN,

President.

O.V.S.-Staatsargief.

O.R.S. 94, d. 192.

62. Ds. D. van Velden aan Winburg-gemeente e.a.

Ladysmith, den 13 April 1854.

ZEERGELIEFFDEN in Chr. J. Onzen Heer!

Dat ik, ofschoon thans verre van u verwyderd, nogtans de Souvereiniteit en hare Kerkelyke belangen geenszins uit het oog verlies, zal ik niet nodig hebben u te verzekeren. Immers ben ik genoeg onder U bekend geworden, gedurende myn driejarig verblyf en dienstwerk te Winburg, zoodat ge zeer goed weet dat ik geen onverschillig aanschouwer ben van hetgeen om my henen niet alleen maar insgelyks van al wat in de verte geschiedt. Dat ik myne reis van Winburg naar Ladysmith gelukkiglyk heb mogen ten einde brengen is hoogstwaarschynlik U reeds uit myn privaatschryven ter oore gekomen. Dank zy den Heer mynen God en Verlosser! Hy was my en den mynen ten Leidsman en Beschermer.

Regt verlangend zoude ik zyn te vernemen hoe 't U, vooral ten aanzien uwer geestelyke behoeften gaat. Dan, aan den anderen kant mogt ik beducht zyn zulks te horen daar ik van U meer klaag dan jubeltoon verwacht—Wel is waar, gy hebt te Bloemfontein den waardigen leraar Louw gekregen om de plaats van den onwaardbaren Murray gedurende diens afwezen te vervullen. Ook twyfel ik geenszins of de W.E.W. Heer Louw zal behalven te Bloemfontein ook buiten af, te Winburg en elders zoo veel mogelyk onder U arbeiden. Dat echter op zulk eene wyze niet dan zeer gebrekkig in uwe geestelyke nooden voorzien kan worden, zal bezwaarlyk iemand beter verstaan dan ik zelf, die weet wat één man kan doen in zulk eene verbazende uitgestrektheid lands als ten uwent:—Treuriger nogtans is voor myn oog het verschiep in de toekomst—In de publieke bladen uwer gewesten toch zie ik aan het hoofd de namen van zulke lieden die in elke beschaafde en waarlik achtenswaardige Maatschappy,—in Holland allereerst, verafschuwde zouden worden— Niet genoeg dat *lage* geldzucht, *vuil* gewinbejag tevens met *beestachtige* domheid en *sluwe* huichelary de heerschende karaktertrekken uitmaken van hen die thans toongevers en gezagvoerders moeten heeten, maar wat nog erger is ik zie uit "The Friend of the Sovereignty" dat ditzelfde rot in het openbaar den oorlog verklaren durft aan zulke Evangeliedienaren als de W.E.W. Heer Murray is, en wiens weerga men zekerlyk nog tevergeefs zal zoeken. Wel is waar, Br. Murray wordt niet met name genoemd, maar de domme zoowel als gemene schimptaal van eenen vuilen proclamatie-braker doet genoeg zien dat de *Nietsnut* hem bedoelt. Byna had ik op dat liederlyke schryven van genoemd blad geantwoord, doch werd terruggehouden door de volgende overwegingen.

Vooreerst:—Ik heb meer dan drie jaren onder U gepredikt, geleerd, gewaarschuwd. Aan den Tekst myner intreedende Jez. 1.19.20. heb ik, vooral in den laatsten tyd van myn verblyf onder U, meermalen herinnerd en op de dreigende gevaren gewezen. De goddeloozen en huichelaars die rebellen en oproerlingen in de Kerk van Chr. zyn—de kinderen des duivels die God en Zyn Gezalfden smaden en die van den meergenoemden A. Murray als van eene verrader spreken—dat volkje is nogtans gebleven wat het was en diezelfde kruisgezant Murray zal in hunne verzwaarde verdoemenis geregtvaardigd worden ten dage als de vraag Hebr. 10.29. zal beantwoord worden. Wat zoude ik aan zulk volk nog schryvende, of sprekende doen.

Eene andere reden om op bedoelde liederlyke schimptaal niet te antwoorden was voor my de vrees dat ik er mynen waardigen ambtgenoot Murray door verlagen mogt indien ik hem tegen zulk gemeen gespuis verdedigen zoude.

Eindelyk, ten laatsten. Het is myner eigener eer en karakter als mensch en als leeraar te na met zulk uitvaagsel van het menschelyk geslacht my te bemoeijen. Wel sta ik den minsten en geringsten ten dienste. Dat weet gy. Arm en ryk, aanzienlyk en gering is voor my één. Gy kent my genoeg; doch lieden als by dezen bedoeld, moedwillige en openbare vyanden van den Heer en zyne zaak moeten nooit verwachten dat ik hun de eer zal aandoen van hen aantezien. Daar men mee verkeert, wordt men mee gëeerd.

Genoeg. Gy weet nu waarom ik in de Koerant niet schreef. Maar waarom schryf ik dan aan U? Ik schryf aan U medezondaren en zondaressen, aan U opregten! Wien het door de genade Gods om waarheid te doen is en die de waarheid lief hebt—aan U die belang stelt in het heil uwer zielen en der zielen uwer kinderen aan U die ik niet zoo gemakkelek verlaten heb, ook al bedwong ik myzelven, en die ik nimmer vergeten zal.—Gy die den Heer vreest en in Zyne dienst de wellust uwer ziele vindt, terwyl gy de getrouwe knechten des Heeren hoogacht en bemint, gy bevindt U tans gewis in zeer moeilijke omstandigheden en zware verzoekingën. De Heer heeft in den weg zynen ondoorgrondelyke voorzienigheid *toegelaten*, dat dezulken die zich niet ontzien de getrouwe Evangeliedienaars, gelyk de leraar van Bloemfontein, te beschimpen en te smaden dat dezulken tans de groote woordvoerders zyn.—Ontegengeggelyk zal het oordeel Gods over dezulken niet ledig blyven en hun verderf niet sluimeren want de Heer zal met vlammand vuur wrake doen over degeenen, die God niet kennen en het Evangelie zyns Zoons ongehoorzaam zyn.—Wat, een trotsch ver. . . . schepsel durft schryven: “Er zullen predikanten *geduld* worden.” Waarlyk, de goddelooze barmhartigheid zal geen leraar, die door het geloof voor rekening van den Heer zich kent, behoeven:—Ook zullen zy *beschermd* worden”? Zeker, ja, want de beloften Gods (Ps. 91) staan er hun borg voor, maar van eenen opgeblazen wetvertrapper zullen ze die bescherming niet verwachten. Mits, zy moeten dienaren van Jezus zyn, geene politieke agenten. Ik herinner my niet, myzelven wil ik niet bedoeld hebben, ik laat den Heer over my oordeelen dat men nog andere dienaren in de Souvereiniteit gehad heeft dan die dienaren van Jezus waren. Ik geloof zelfs

zy waren zulks voor velen te stipt en te nauwkeurig en daarom konden zy aan lage gelukzoekers en belagers van gemeen eigenbelang niet altyd behagen omdat zy derzulken lage plannen te vaak in den weg zaten:—En wat politiek agentschap betreft het komt zulk slag van lieden als hierbedoeld geenszins toe om over leraaren te oordeelen. Meent men dat eenig leraar zich in leer of leven te buiten gaat dan is er in Ring en Synode waarborg tot teregtstelling. Daarom dan, wacht U voor alle verwickeling met dat slag van rebellie en oproerkraayers die eerst in opstand tegen wettig gezag en het wereldlyke zich geopenbaard hebben en nu dienzelfden verwaanden oproersgeest ook op kerkelyk gebied aan den dag zouden willen leggen door aan leraren der kerk van Chr. de wet te willen voorschryven. Wat er nog van de Souvereiniteit worden zal, is alleen den Heer bekend. Ik heb duidelyk genoeg steeds te kennen gegeven wat ik verwacht.—Dit nogtans is zeker. Van de dienst der leraaren aldaar in het openbaar en by de huizen, van al hunne bemoeyingen ten goede voor land en Kerk zal eenmaal rekenschap gegeven worden in den dag des oordeels. De Heer vervulle aan U opregten! genadiglyk Zyne beloften van trouwe hoede en bescherming. De smeekingen voor U en uw kroost mogen naar Zyne eeuwige ontferming verhooring vinden in Chr!—"Waakt en bidt"! Onderzoekt biddende Gods Woord! Voedt uwe kinderen, die door den Doop aan den Drieënigen Verbondsgod zyn opgedragen, op in de vreeze en in de vermaning des Heeren. Opdat zy nimmer als getuigen tegen u opstaan in het gerigt en ondervindt in de ruimste mate voor U en de uwen de bevestigingen van Ps. 134.3.

Biddt veel voor hem die steeds U in den gebede wenscht te gedenken en van ganscher harte zich noemt;

Uw opregt heilwenschende in Chr. J. onzen Heer,

D. VAN VELDEN,

V.D.M.

Aan:

Al zulke leden van Winburg's gemeente en andere Souvereiniteits bewoners, die in het heil der Kerk van Jezus en hunner eigene Zielen belang stellen.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 182, bl. 309.

63. Memorie van Meester J. E. J. Williamse.

Eenzaamheid,

Dist. Smithfield.

May 22nd 1854.

To the Honble. the President and the Volksraad
of the Orange River Free State.

The memorial of the undersigned John Evan Jones Williamse humbly sheweth that by reason of the Volksraad having been pleased for the benefit of the State to set apart a certain sum of money for the maintenance of Travelling Government Schoolmasters: Memorialist has been requested by a considerable number of resident farmers in this District to memorialize the honourable the President and the Volksraad of the Orange River Free State for the situation of Government Schoolmaster for the district of Smithfield between the Caledon and Orange Rivers as the want of Schoolmasters in that district is greatly felt. Memorialist would humbly observe that he has in the land held School from the twenty second day of May, One thousand eight hundred and forty three to the present date and entirely among the Dutch farmers.

Memorialist is qualified to instruct children in the English, Dutch, French and Latin or Greek Languages. Also in Arithmetic in all its branches. The number of children that memorialist (through his instruction) has so far brought as to be received by various clergymen as members of the Dutch Reformed Church is great and no children that memorialist had under his tuition were ever sent back by the Minister of the Church, they being always ready with their answers.

Herewith is enclosed a recommendation to the Honble. the President and the Volksraad of the Orange River Free State signed by zestig residents in this district all of whom have families and most of them a large number of children for whom a Master is much wanted.

In conclusion the undersigned humbly requests that the Honourable the President and the Volksraad of the Orange River Free State will be pleased to take this memorial into their consideration and Memorialist as in duty bound will ever pray.

JOHN EVAN JONES WILLIAMSE.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 182, bl. 381.

64. Brief van Winburgse Ouderling oor Kompensasiegeld.

Aan de Hoog Edele Staats President J. P. Hoffman.
En de overige Raads Leden,
te Bloemfontein.

NADEMAAL by my gelyk by meerdere Kerkeraads Leden dezer gemeente in kennis is gelegd van het Compensatie geld, over de Plaats gelegen aan Sand Rivier, gehoord hebbende dat voor de genoemde Plaats alreeds de som van Rkds. 3,000 of 4,000—van Zyn Exilentie Sir George Clark, uitbetaald was, zoo neem ik my mits dezen de vryheid uit naam der Kerkeraads leden en der gansche gemeente by Uw Hoog Edelen aan te vragen om gemeld compensatie geld, want het is doch wel voorzeker van de Hooge Commissaris tot welstand der Kerk gegeven. —en indien al gegeven, verzoek ik Uwe Hoog Edele needrigst my te willen aantoonen waar het geld te vinden is.

EN INGEVAL nog geen compensatie van zyne Excellentie gegeven, wilde ik den Hoog Edele Raad indachtig maken dat gedachte Plaats gelegen aan Zand Rivier (ik geloof dat de naam is Doorn Kop) niet aan een enkel persoon kan gegeven worden, maar voor de algemeene Kerk blyven moet, waarvoor hy in de tyd der Emigranten is gegeven en van het toenmalige burger Gouwernement en de Landcommissie is hy gegeven voor *publieke einde* vooral voor de "*Kerk*".

Myn wensch is dat gedachte plaats per publieke Vendusie dan moest verkocht en het geld geheel en al ten opbouw der Kerk bestierd te worden. Deze mijn wensch is ook de wensch en de wil der gansche gemeente, de gemeente is onwillig iets ter bevordering der Kerk by te dragen voor dat zulke publieke gelden zyn tot dit einde gebruikt. De Kerk is arm en de gemeente belast, en een ieder in de gemeente weet dat gedachte plaats, voor publieke einde is terug gehouden.

Goedgunstig eene regtmatige gegronde antwoord afwachtende noem ik my met hoog achting.

Uwe Hoog Edele,

D. W. DIENAAR,

Fr. VAN BILJON.

Ouderling der Gemeente.

Uit naam den gemeente en Kerkeraads Leden.

Koppies Vontein,

District Winburg,

op de 30ste Augustus 1854.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—9 Dec. 1854. (Inleid. kolom).

65. Algemene Toestande op Kerklike Gebied.

Er is in dit land ontzaggelyk veel onkunde; maar indien men den ongunstigen toestand der inwoners in overweging neemt, is het wonderbaar dat die onkunde niet grooter is. Het is voor menschen in andere landen woonachtig, byna ongeloofbaar, dat het gebruik van zekere woorden in Proclamatien van het Engelsch Gouvernement, veel verwarring verookzaakt heeft. Door eene onnaauwkeurige vertaling, by voorbeeld, van de woorden "Roman Dutch Law" heeft men het woord "Rocmsch" instede van "Romeinsch" gebezigd. Dus waren wy voor eenige dagen verwonderd om eenige eenvoudige personen, niet ver van Bloemfontein, van de Roomsche Hollandsche Wet met afschuw, als van iets Pauselyks, te hooren spreken. Men zeide ons: "Wy willen onder de Roomsche Hollandsche Wet niet leven, het is vreesselyk om te denken dat de duim-schroeven op ons kunnen gebezigd worden, om ons dingen te doen bekennen, waar wy onschuldig van zyn—dat ons vleesch van onze leden kan afgescheurd worden, onze hoofden afgesneden, onze harten uitgetrokken, en ons gansch geslacht vernietigd". Zulke aanmerkingen hebben wy naby Bloemfontein hooren maken. Zulks legt een betreurenswaardige onkunde bloot. Het is immers de plicht van de Gouvernment, voor de part des Volksraads en der Publiek handelende, om middelen te beramen om deze diepe onwetenheid van dagelyksche kennis en geschiedenis te verdryven. Het komt ons voor, dat indien zulke huiselyke kennis dus ontbreekt, er ook omtrent nog hoogere en belangeryker dingen veel onkunde kan bestaan. Daar is te Harrismith geen Leeraar. De Leeraar van Winburg heeft eene aanneemelyker uitnoodiging naby de Kaapstad ingewilligd; dus zyn gemelde groote Districten zonder Leeraars. Bloemfontein is ook onvoorzien. De Heer Murray, wiens weerga wy weinig verwagting koesteren om te zien, legt te Londen ziek, en ofschoon dat zyne welgemeende zending na Engeland, uit eene komplette omkeering van publieke gevoelens,—vruchteloos is uitgevallen, wordt hy door onze Burgers ten hoogsten geacht en vurig na verlangd, niettegenstaande de kleinhartige vrees van eenigen dat zyne beweegredenen niet genoeg verstaan noch gewaardeerd zullen zyn geworden. In het Griqua District is er ook nog geen Leeraar, alhoewel dat men aldaar den Heer Louw verwagt. Slechts in het District van Caledons Rivier is er een vastgesteld Leeraar.—Deze bloote daadzaken te melden, is slechts genoeg om den toestand van het gros der inwoners te toonen. De "Z.A. Advertizer", wanneer dezelve met de "C.T. Mail" vereenigd wierd, en voor een tydje daarna, publiceerde onder der naam van "De Kansel", eene lyst van Teksten, waarop Leerredenen op elken Zondag in die Kaapstad gepredikt wierden, toonende licht stralen welke zelden

of nooit over ons schynen. Het zou echter blyken dat of geene leerredenen meer in de Kaapstad gepredikt worden, of dat de Editeur zyn licht onder een korenmaat verborgen heeft. Wy zouden het als eene heerlyke belooning voor alle onze werkzaamheden en angstvalligheden in dit fraai land beschouwen, (en zulks noemen wy het, niettegenstaande het Blaauw Boek), indien wy den dag beleven zouden, wanneer een Leeraar en zes Schoolmeesters in elk District geplaatst worden, dat elk man, elke vrouw, en ieder kind, vlot lezen en schryven kan, en dat vrede, liefde, en algemeen order en gerechtigheid ten Noorden van Oranje Rivier heerschen.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 182, bl. 231.

66. Memorie teen Engelse Amptenare.

MEMORIE van den Ingezetenen van Bloemfontyn District aan

Het Geëerde Raad van de Vreyje Staat.

Eerbiediglyk, te kennen gevende dat wy ondergeteekende geheel en al ontevreden zyn dat door de Geëerde Raad Engelsche aangesteld is als onze Magistraaten of Landdrosten dien aan onze Kerk niet behoort en wy ondergeteekende zyn ook geheel ontevreden dat Engelsche in onze Raad zal zitten om voor ons wetten te maaken en over ons te regeren. Er zyn fatsoenlyke Afrikaansche Boeren genoeg dien over ons kan aangesteld worden om over ons te regeren verder moeten wy ondergeteekende eerbiediglyk aan het geëerde Raad onderdaniglyk zeggen dat Hare Magesteit Speciale Commissaris Sir George Russel Clerk de voorledenen Soeverenitiet niet aan de Engelsche heeft afgegeven maar wel aan ons Afrikaansche Boeren zoodat wy nu onderdaniglyk aan het Geëerde Raad verzoek om de Engelsche dien thans als Goevernements amptenaren zyn aangesteld om hen hun ontslag te geven wy moet verder zeggen dat dien Engelsche aan het Goevernement om Compensatie vraag en wil dit land verlaaten om dat wy Boeren te sleg zyn om onder ons te leeven en hoe kan wy toelaaten om zulke heeren over ons te laten regeeren vertrouwende dat het Hollandsche gedeelte van de Raad aan onze verzoek zal voldoen om de vrede te bewaren.

En wy blyve U.w. Edelens onderdanige Dienaaren.

W. H. ACKERMAN, V. cornet, en 90 ander.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 184, bl. 1.

67. Memorie teen Engelse en Roomse Amptenare.

Aan den President en Edelen Raad
van de Oranje R. Vrystaat.

Weledele Heer en Heeren,

Wy de ondergeteekenden, Ingezetenen der Vrystaat, neemen de vryheid, zich needriglyk te vervoegen by UEd. Heeren als een ligchaam door ons ingezetenen gevormd, het Gezacht onzes lands uit makende,—verzoeken ernstig onze begeerten stellig na te komen, volstrekt te zorgen geen Engelsch of Roomsche gezinde Raadslid of enig Regeerder in te nemen, over ons te Regeeren; daar wy over eens opgestaan zyn, dit land van H.M. Specialen Commissaris op ons over te nemen, wy zonden en volmagtigden Hollandsche Afrikanen daartoe!—en dit land werdt aan ons Hollandsche Boeren, als een nieuw Gouvernement overgegeven, en niet aan de zodanige personen die ons tegen gewerkt hebben tot op den laatsten oogenblik en nu nog zeggen, “wy zullen blymoediglyk het beste maken van een kwade zaak”, als blykt in den 15den April’s Courant, daar blykt dat zy onze zaak een kwade of slegte noemen; Zoo verklaren wy openhartig, elke natie te veelen als vriendschappelyken Inwoners, buigende onder ons eigen wetten, doch nimmer een Engelsch of Roomsche gezinde Raadslid of Regeerder over ons in onze Gouvernment te veelen wy zullen dat niet dulden, dus wacht UEdelen, voor ontevredenheid onder ons volk, opdat eendracht onder ons blyve, wy hebben nooit gehoord dat in de Britsche Raad, een Hollander of Franschman is ingenomen, noch dat Holland een Engelsch Raadslid gehad heeft;—En wy verzoeken dat er ook in onze Grondwetten voorzieningen zal gemaakt worden, zulks stellig te beletten en voor te komen, tot op onze Erfgenamen of opvolgers hierna. Dan verzoeken wy stellig, een onpartydige Drukker van ons eigen geslacht die ons ook alles in ons eigen taal mededeelt die zal genoemd worden “Vriend van de Hollandsche Vrystaat”,—en dat al onze Gouvernements en lands verrigtingen, ook Gerechtshoven, in de Hollandsche taal gedaan en gehouden worden voor altyd, zynde de grondtaal van ons land.

Wy noemen ons.

UEds. D. Willige,

Landsbroeders,

D. H. JACOBS en 54 ander.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend, 3de Februry 1855 (Deel, Inleid. Art.).

68. Algemene Kerklike en Maatskaplike Toestande.

Er werd gezegd toen het land aan het nieuw Gouvernement overgehandigd werd:—"Nu zullen wy Evangeliedienaars en bekwame schoolmeesters aanstellen—nu zullen wy kerken, en voor ons zelve huizen met platten, in stede van hutten van klei en mattjesgoed gemaakt, opbouwen". Maar wat is er hieromtrent gedaan geworden? Niets of byna niets. In Harrismith is er gewis de zeer respectabele en bekwame onderwyser, de Heer Moll, die onder het oud Gouvernement daar ook onderwyser was, maar hy staat, zegt men, om te vertrekken. Wederom te Winburg, ziet men het fondament, omtrent 5 voeten hoog, van een fraai kerkgebouw, net juist in den selfden staat, als toen dat dorp door Sir George Clerk in 1853 bezocht werd. En wat eenen schoolmeester aanbetref, is de gemeente in eenen bitteren tweedragt verdeeld, aangaande welke uit twee zeer bekwaame personen de gekozene des publieks zyn zal, dus aan de wereld het betreurenswaardig gezigt vertoonende van een huis over elk mogenlyk punt, van den Godsdienst af tot het geringst artikel van dorps politiek, tegen zich zelf verdeeld. Dit is immers geheel onwaardig van mannen van het opregtste en beste gevoelen over byna elk mogelyk onderwerp, uitgenomen altoos wanneer een ander persoon van opinie durft te verschillen, en dan "Tot uwe Lagers, O gy Burgers" schynt de algemeen uitroep te zyn. Het heeft ons met bewondering vervuld, om menschen zoo vriendelyk en gastvry, zoo door en door, met de betaling hunner regtvaardige schulden eerlyk, en zoo overvloediglyk, met alle de zegenen eener milde Voorzienigheid omringd.—Om de zulke te zien stryden en twisten aangaande dinge die op eene stille en vredige wyze zouden gemakkelek kunnen geskiedt worden, in stede van hand aan hand te slaan om de middelen van de opvoeding en van den godsdienst te verbeteren, en op eene wyze te handelen, om de achtig en vertrouwen hunner medelandlieden in de nabuurige Kolonien, te verwerven.

Wederom, te Bloemfontein, ofschoon dat wy een fraai kerkgebouw hebben, en hopen zeer gauw den yverigen Andrew Murray onder ons weder te sien, vallen wy met snelle schreden achteruit, tot hetgeene wy hier met woorden niet zullen melden.

Voor ons is er te Bloemfontein niets, waardoor wy den Zondag uit den Zaturdag kunnen onderscheiden. Uitgenomen de daadzaak, dat de winkels toegesloten zyn, en dat de vogeltjes denzelven als den moorddadigsten dag in het Almanak beschouwen. Wel is waar, onze Kaffersch jong trekt zyn beste baadje met eenen schoonen hemd aan. Daar is een schoolgebouw, en een goed getal van kinderen, die aan onderwys ontbreken, maar geen jongetjes school en geen meester! By geluk is er een school voor kleine

meisjes, maar daarmede heeft het Gouvernement niets te doen. Er zyn bekwame meesters te bekomen, maar zoodra als de aanstelling van eenen byzonderen persoon het onderwerp van discussie wordt, schynen de menschen in strydende klompjes opgebroken te worden. Te Fauresmith is er geen Leeraar, maar men geloof dat de Heer Louw zich daar binnen kort zal nederzetten. Wy zyn niet bewust of er een schoolmeester op dat Dorp is, ofschoon dat het met een ryke en fatsoenlyke gemeente omsingeld is.

Te Smithfield is er een Leeraar der Hollandsche Gereformeerde Gemeente, de Heer Roux, en er is de Heer Hoendervangers, een Roomsche Priester. Zoo als wy geloven is daar geene Schoolmeester, en geene school, uitgenomen die van gemelden Heer Hoendervangers, eene persoon, die, alhoewel zeer verschillende Godsdienstige gevoelens van onze eigene belydende, kan niet anders dan geprezen worden, om zynen onvermoeiden yver met te trachten om goed te stichten.

Nu, toont dit alles een vreezelyk deel van zedelyk gebrek niet? Daar zyn hierin tegenstrydigheden welke de inwoners van Europa zouden verbaasd doen staan. Gy zult eenen waardigen Burger in zynen wagen met acht superbe paarden na de Kerk, (wanneer er een enkel maal Godsdienst plaats vindt), zien ryden, en nochtans benydt dezelfde man aan zyne kinderen de opvoedings middelen, alhoewel dat zy geene Vers in het Nieuw Testament zonder zes fouten kunnen lezen. Het is verschrikkelyk om honderd paarden op eene plaats te zien, en de kinderen naauwelyks in staat om te lezen, en in het geheel niet, om te schryven.

Dat doet ons herinneren van zekere boeren in het Noord van Schotland, die u als eenen vorst zullen behandelen en nochtans, indien gy eenen dankbrief na hen zend, zonder het postgeld te betalen, melden zij in het toekomende uwen naam slegts en alleen in verbintenis met dat geld verlies.

Waardige Burgers! staat op! gedraagt u als mannen! ondersteunt orde en wet. Hervormt de misbruiken. Stelt goede en bekwame mannen aan om uwe wetten uit te dienen, versterkt hunne handen, en betaalt ze met mildheid. Blaast vertrouwen in opmerkers in ander Koloniën in. Benadeelt en vernielt het crediet van den Vrystaat niet, door gelyk de winden des hemels geduriglyk te veranderen. Vereenigt u in liefde en vriendschap, en gaat met elk goed werk voort. Diegene die u integendeel raden, zyn uwe ware vrienden niet.

Wy hadden byna vergeten om te melden, dat laag onder aan Valsrivier een dorp, met een vooruitzicht van geluk, in den gang is. Wy willen hopen dat hetzelfde by de lyst van verwaarloosde dorpen in dit land niet mag gevoegd worden.

Wy hebben rondborstiglyk uitgesproken, en wy twyfel en geenszins dat het gevoelen welke wy dus met eene eerlyke meening geuiterd hebben, door de verstandige leden der gemeente behooryk zullen gewardeerd worden.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 184, bl. 123.

69. Ds. P. Roux versoek Engelse Leraar op Smithfield.

Smithfield,

23st. Augustus 1855.

Aan de Voorsitter van den

Hoog Ed. Volksraad der O. Vrystaat.

Hoog Ed. Heer,

In het vooruitzigt dat de zitting van den H.Ed: Volksraad in eenige dagen zal plaats vinden, neem ik de vryheid H.Ed: Heer het voorstel te ondersteunen dat gedaan zal worden ten opzigt van een Leeraar voor dezulken die de Engelsche Godsdienst aan deze plaats zyn toegedaan.

Hier zyn allen met uitzondering van twee of drie die tot myne gemeente behoren tot de Engelsche Kerk behorende en hoe gaarne ik ook in hunne behoefte zoude willen voorzien, zyn myne diensten in myne eigene gemeente te veel, dan dat ik dit naar behooren zoude kunnen waarnemen.

Daar er hier een Roomsche Kerk gevestigd is en velen gevaar loopen tot die Kerk over te gaan, en door geene Godsdienst te hebben de losbandigheid toeneemt zoo zoude gaarne aan den Hoog Ed. Raad de noodzakelijkheid willen voorstellen daar het eene wel-daad zoude zyn aan de bewoners van dit dorp en tegelyk tot belang van het welzyn van den Staat zoo de Hoog Ed. Raad eenige bydrage, al was het slechts £100, jaarlyks zoude toestaan tot onderhoud van een Leeraar voor diegenen die de Engelsche Godsdienst zyn toegedaan.

Ik heb de eer te zyn,

Hoog. Ed. Heer,

Uw. Dw. Dienaar,

P. Roux,

Leraar den Geref. Gem. van Smithfield.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend, 3 November 1855.

70. Berig oor Ring van Transgariëp.

Winburg, 22sten Oct 1855.

Dezer dagen hadden wy het genoegen de Vergadering van den Ring van Transgariëp, alhier te zien plaats vinden. Op Donderdag, 18den Augustus, waren er 16 leden alhier byeen—de Leeraars van Pietermaritzburg, Fauresmith, Bloemfontein, en Smithfield, met hunne Ouderlingen en afgevaardigde Ouderlingen of Diakenen van Winburg, Harrismith, Lydenburg, in het Overvaalsche, Ladismith, in Natal, en Utrecht, eene nieuw opgerigte gemeente in de streken van Buffel Rivier, in het land van Panda.

Van den Kerkeraad van Mooirivier is er een brief ingekomen, verklarende dat dezelve geen deel kon nemen in de Ringsvergadering, wegens de afscheiding van de Synode, reeds vroeger bekend gemaakt.

Het belangrykste dat er gebeurd is, is het volgende:—

De oprigting eener nieuwe gemeente onder aan Modder Rivier, (in de streek van Van Wyks Vallei¹⁷), werd goedgekeurd, en eene Commissie werd gekozen, om de grens-scheidingen te bepalen, en Kerkeraden aan te stellen.

Verscheidene ander Commissien werden ook benoemd, om de grenscheidingen te bepalen, die tot hiertoe altyd onzeker zyn gebleven, tusschen de gemeenten van Bloemfontein, Fauresmith, en Smithfield—desgelyks tusschen de gemeenten van Smithfield en Aliwal, en Fauresmith en Hopetown.

Zeër uitvoerig werd de zaak van de gemeenten over de Vaal Rivier behandeld. De Ouderling Bothma, van Lydenburg, verklaarde zeer sterk hoe de geheele gemeente aldaar besloten was onder opzigt der Synode te blyven. Er werd bepaald dat de Eerw. Heer Neethling verzocht zoude worden een te wezen van eene Commissie, om ze zoo spoedig mogelyk te bezoeken—ingeval dat hy niet kon gaan, zouden de Heeren Roux en Murray de Commissie uitmaken.

Een brief werd ook voorgelegd van den Hr. Buhrman, als Lid van de gemeente van Lydenburg, met verzoek om inligting in eenige van de zwarigheden, waardoor men zocht wantrouwen in de Synode in te beezenen. Eene Commissie werd benoemd om dien brief te beantwoorden, en ook aan de gemeente van Lydenburg te schryven.—Een copy van dezen laatsten brief zend ik u.

Voorts werd nog behandeld het plan tot oprigting van eene Nieuwe School, te Bloemfontein, waar onderrigt in het Hooger Onderwys gegeven konde worden. Het plan was van Z. Excellentie

¹⁷) Boshof.

den Gouverneur uitgegaan, die deze Inrigting wenschte te plaatsen onder opzigt van den Ring. Daardoor zouden wy in de gelegenheid zyn onze eigene Onderwyzers en Ambtenaren op te leiden. Ja, zelfs van onze kinderen, die als Predikant zoude willen studeren, voor de Akademie voorbereiden. De Ring nam groot genoeg in het plan en stelde eene Commissie aan om nader met Z. Excellentie te communiceren.

De Ring besloot ook nog de Synodale Commissie weder dringend te bidden, om maatregelen te nemen, dat de Kweekschool te Stellenbosch, een voortgang neme, en vooreerst Professoren uit onze eigene Predikanten tydelyk aan te stellen, totdat de volgende Synode bepale hoe er in de behoefte aan Hoog-Leraaren voorzien zal worden.

Eindelyk werd er besloten dat de volgende Ring te Pietermaritzburg gehouden zal worden.

Op Zaterdag, Zondag, en Maandag, werd er Godsdienstoefening gehouden. De gemeente was groot—men telde boven de 100 wagens—en eene buitenkerk moest er gemaakt worden van wagens en zeilen. Regt aangenaam was het ons van zoo onderscheidene lippen het Evangelie te hooren. Moge de Heer deze gelegenheid rykelyk voor onze gemeente zegenen. 's Zaturdags werden voor onze Nieuwe Kerk gecollecteerd. De nieuwe intekening bedroeg byna de som van £1,000. 's Zondags was de Collecte bestemd voor de noodlydenden in Holland. £21 10s. werd er verzameld.

Ook heeft de Kerkeraad hier weder eenen Leeraar beroepen—den Eerwaarde Heer S. Hofmeyr. Wy bidden dat de Heer hem ons geve, opdat onze verlaten gemeente weder herleve.

B.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—18 Oktober 1856.

71. Die Nuwe Kweekskool op Bloemfontein.

De belangryke plegtigheid van den Hoeksteen van deze Instelling te leggen, vond op den 13den dezer te Bloemfontein, plaats. Op Zondag den 12den, werd eene treffende leerrede op deze gebeurtenis toepasselyk door den Wel Eerw. Heer A. Murray, junior, gehouden. Op Maandag voormiddag, ten 9 uren, vergaderden zich de hooge Ambtenaren aan het publiek-kantoor waarvan zy tot den stand van het gebouw in St. George-straat, in de volgende orde in processie gingen—

1. De Nieuwe Schoolcommissie, zynde de H.Ed. President; de Wel Eerw. Heer A Murray, jun., en de W.Ed. Heer J. D. Griesel.

2. De Leden van den H. Ed. Volksraad.

3. De Landdrosten en andere Ambtenaren.

Zoodra als de vergadering zich rondom de plek geschaard had, begon de Heer Murray de plegtige verrigtingen met het volgend geschrift ¹⁸⁾ voortelezen, eene Copy waarvan onder den Hoeksteen gedeponeerd werd:—

“In de laatste Vergadering van den Hoog-Eerw. Nederduitsehe Gereformeerde Ring van Transgeriep, gehouden te Winburg, op den 17 October 1855, werd er een verzoek ingediend van wege Zyne Excellentie den Gouverneur der Kaap Kolonie, Sir George Grey, dat een Commissie zoude worde aangesteld, aan welke het opzigt en bestier mogen worden toevertrouwd van eene Kweekskool, die hy te Bloemfontein wenschte op te rigten. Het doel van Zyne Excellentie was een Inrigting tot stand te brengen, alwaar de gelegenheid kon verschaft worden, om onderwys te genieten in al de vakken van hoogere kennis, waardoor de jeugd van den Oranje Vrystaat konde bereid worden, om de ambtelyke betrekkingen van den Staat met eer te bekleeden, of Europeesche Akademien, des verkiezende, met nut by te wonen. Daartoe bood Zyne Excellentie de noodige gelden aan, tot het daarstellen van het noodige gebouw, gelyk ook tot de gedeeltelyke voorziening in het traktement van een Hoofd-onderwyzer. Het geheel wenschte hy onder het toezigt te stellen van de Kerk des Lands, en daartoe verzocht hy dat eene Commissie benoemd zoude worden, aan dewelke hy de administratie over genoemde gelden en inrigtingen zoude toevertrouwen, onder de voorwaarden verder te worden bepaald.

“De Hoog Eerw. Ringsvergadering gaf het groote genoegen te kennen, dat zy in dit voorstel nam, en benoemde tot leden der Commissie, den Hoog-Ed. Heer J. N. Boshof, Staats President; den Wel Eerw. Zeer Geleerde Heer Andrew Murray, Jun., en den

¹⁸⁾ Ook te lees in *De Kerkbode*, 1856, bl. 363.

Wel-Ed. Heer J. D. Griesel, Ouderling der gemeente van Bloemfontein.

“Aan deze Commissie is door Zyne Excellentie de somma van Twee Duizend Ponden Sterling ter beschikking gesteld,—waarvan £320 zyn gebruikt tot den aankoop van de drie erven waarop het gebouw zal opgerigt worden; zullende het resterende tot goedmaking van deszelfs onkosten strekken, naar de plannen die onder goedkeuring van Zyne Excellentie, door den Civielen Engineur van de Kaap Kolonie zyn vervaardigd.

“Voorts heeft de Commissie van Zyne Excellentie de belofte ontvangen van £3,000, als fonds voor het Jaarlyksche Traktement van den Hoofd Onderwyzer. Met de renten van dit kapitaal, vermeerderd door eene toelage die verwacht wordt in antwoord op een Memorie aan den H.Ed. Volksraad ingediend, hoopt de Commissie eerstdaags eenen Onderwyzer te beroepen.

“Op heden den 13den October, 1856, wordt de Hoeksteen door Zyn H. Ed. den Staats President gelegd, in tegenwoordigheid van den H.Ed. Volksraad, de Landdrosten, en de Leden der Schoolcommissie.

“J. N. BOSHOFF, President,

“A. MURRAY, Jun.,

“J. D. GRIESEL.

“Bloemfontein,

“13den October 1856.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—Apr. 15den 1859.

72. "Afscheiding tusschen de Psalmzingers en de Gezangzingers van de Gereformeerde Kerk."

2 April 1859.

Aan den Eerwaarden Leeraar en Kerkeraad
te Bloemfontein.

Eerwaarde Heeren,

Wy, de ondergeteekende, ledematen van de Gereformeerde Kerk te Bloemfontein, geven U Eerwaardens hiermede te kennen, dat wy ons onttrekken van het Kerkbestuur thans te Bloemfontein, en alle Kerkebestuur thans onder de Kaapsche Synode, en ook alle Kerkebestuur dat niet met ons overeenkomt in ons gereformeerde geloof, om onze kerkelyke regels vast te houden volgens besluit te Dordrecht, in het jaar 1618 en 1619, met bede tot de God des Hemels, dat hy zyn zegen mogt schenken tot beide gemeenten, dat zy beiden als broeders en zusters mogen leven al de dagen die zy lieden van den Heere mogen ontvangen, en in vrede mogen leven met alle sekten, welke in dit land thans mogen gevonden worden, of die staan te komen, dat alle in vrede mogen elk zyn geloof laten behouden zonder dwang: en nu sluiten wy met bede tot God des Hemels, dat hy mogte zyn zegen geven over de scheidende gemeentens en alle sekten, die in waarheid tot Hem komen gevloeden.

U E. vrienden en heilwenschende mede-christenen in den Heere. Amen.

J. P. VAN DER WALT, Jz., en omtrent 8 ander huisgesinne
(almal Van der Walts).

Erasmusfontein, 30 Maart 1859.

Den Eerwaarden Leeraar en Kerkeraad te
Bloemfontein.

Eerwaarde Heeren:—Wy, ondergeteekende, door gemoeds bezwaar verplicht zynde tot uwe kennis te brengen, dat wy, ledematen der Christelyke Kerk, ons afscheiden van uwe gemeenschap en uwe kerken, en alle kerken behoorende onder de Kaapsche Synode, met heil bede dat de God des Hemels U wil zegenen, en uwe geestelyke akker veel vrugt doen dragen.

De rede van onze afscheiding is omdat U bekend is, dat eenen geruinen tyd van jaren een geskil bestaat in de kerken in ons land, en wy nog altoos gehoopt hebben, dat in het vervolg, de kwesties eindigen zullen door grondige overtuiging aan de een of de andere zyde. Nu ziende dat deze hoop by voortdoring vruchteloos is, en daar wy zeer begeerig zyn zoo de Heer wil, ook in het huis des Heeren te gaan zonder een gekwetst geweten, en wy zyn bereid voor ons uit te zien naar eene Kerkelyke inrigting, die aan ons voldoening zal geven, zonder U in uwe styl van godsdienst te verhinderen, mits gy lieden ons niet bevekt of verhindert in onze godsdienst: dus doende, hopen wy, zal vrede en zegen ons te beurt vallen.

Blyven wy, ondergeteekende, met heilbede, uw vrienden en dienaren.

JACOBUS JOHANNES VENTER, en vier ander huisgesinne.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—20sten Mei 1859.

73. Die Afskeiding.

Van Mooirivier hebben wy nog alle gunstige tydingen omtrent den afloop der kerkelyke vergadering aldaar. Behalve den Leeraar van Potchefstroom met zyne Kerkenraadsleden waren er de Leeraaren van Heyningen van Lydenburg, Louw van Fauresmith, Hofmeyr van Colesberg en Postma van de afgescheiden gemeente van Rustenburg.

Twee vragen werden aan de vergadering door den Uitvoerenden Raad te beantwoording voorgelegd. Op de eerste werd er spoedig een toestemmend antwoord gegeven; namelyk—Of de afgescheiden Gemeente te Rustenburg beschouwd kon worden tot de ware Gereformeerde Kerk te behooren, volgens Art. 20 der grondwet. De tweede vraag—Of eene vereeniging tusschen de twee Gemeenten niet mogelyk was, schynt aanleiding gegeven te hebben tot velerlei discussien. Eerst op den vyfden dag der zitting is men dan ook tot besluiten gekomen, waarvan men hoopte, dat zy de grondslag eener vereeniging zouden worden. Men is overeengekomen namelyk het aan den Leeraar vry te laten om gezangen te zingen of niet, naar zyn goedvinden; verder om Ds. Postma als predikant der gemeente Rustenburg aan te stellen, en de afgescheidenen wederom in den boezem der gemeente op te nemen. Deze besluiten schynen ook de toestemming van Ds. Postma en zyne vrienden in de vergadering weggedragen te hebben; daar zyn kerkeraad echter op de plaats niet tegenwoordig was, kan geen beslissend antwoord van hunne zyde staande de vergadering ontvangen worden. Een commissie werd echter benoemd om de vereeniging verder te bewerkstelligen. By het uiteengaan der vergadering schynt men zich nog al verblyd te hebben in de hoop dat zy het haar voorgestelde doel zoude bereiken.

Na bovenstaande mededeeling zal hetgeen wy verder te berigten hebben misschien vreemd voorkomen. Sedert Donderdag den 5den bevindt Ds. Postma zich op de plaats van den heer J. Venter in deze nabyheid, en ontvangt hy de namen dergenen die zich tot de Afgescheiden Gemeente voegen. Zelfs van Burgersdorp en Colesberg zyn er geweest om hunne vereeniging met de nieuwe kerk te belyden en de bediening der Sacramenten van Ds. Postma te ontvangen. Gisteren zouden kerkeraadsliden aangesteld worden op de plaats van den hr. J. v. d. Walt, de bediening van het Avondmaal plaats vinden, en tevens het besluit genomen worden omtrent de oprigting eener kerkplaats. Daarna vertrekt zyn Eerw. naar Burgersdorp met een van de diakenen der gemeente, die hem derwaarts is komen afhalen.

In hoe ver deze handelwyze met den geest der vergadering te Mooirivier overeenstemt, kunnen wy niet goed begrypen; welligt zal het ons later duidelyk worden, wanneer wy omtrent een en ander beter ingelicht zyn.

10 Mei, 1859.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—28sten October 1859.

74. Protes teen J. J. Venter as President.

Rietrivier, 29 Sept., 1859.

Aan de Hoogedele Leden van den Volksraad, die hunne stemmen uitgebragt hebben, of gestemd hebben, om den hr. Jacobus Johannes Venter als kandidaat aan de burgers van den Vrystaat voor te stellen, om van ons gekozen te worden als Staats-president.

Wy de ondergeteekenden, steingeregtigden uit Rietrivier, district Fauresmith, maken aan de edele leden van den Raad bekend, dat wy zeer ontevreden zyn op U Ed. dat U den hr. Jacobus Johannes Venter aan ons voorstelt als kandidaat daar wy in de publieke couranten gelezen hebben een brief van Jacobus Johannes Venter, dat hy voor onze Gereformeerde Kerk heeft bedankt, en zich by den afgescheidenen Postma heeft gevoegd: Zoo hebben wy U Ed. hierdoor bekend te maken, dat wy in 't geheel met Venter niets willen te doen hebben; en omdat hy voor onze Kerk heeft bedankt, willen wy ook volstrekt hem niet erkennen als onzen Staatspresident, indien hy zal mogen worden gekozen. Wy zeggen dat by tyds, en noemen ons leden van de Gereformeerde Kerk.

G. D. KOTZE en omtrent 60 ander.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—4den October 1861.

75. Hoeksteen van Kerk op Kroonstad.

Aan de Redactie van de *Friend of the Free State*, Bloemfontein.

Mynheer,—

Aangezocht door den Wel Ed. Heer Truter, Landdrost, alsmede door eenige leden van Croonstad, zend ik U Ed. hierby een kort verslag omtrent het leggen van den Hoeksteen der kerk te Croonstad, op 21 September 1861, des middags ten 5 ure met verzoek dit in uw blad te willen opnemen.

De orde van de processie was:—De leden van den Volksraad met den Landdrost in het midden; de leden van den Kerkeraad met den Predikant in het midden; verder Bouwcommissie, Heemraden en Veldkornetten; daarna de Gemeente 2 aan 2.

De plegtigheid werd geopend, toen allen rondom den hoeksteen geschaard stonden, door een kort gebed van den consulent. Daarna hield de Wel-Ed. Heer Truter de volgende aanspraak:—

“Waarde landgenooten en zeer geliefde broeders in den Heer Jezus Christus!

Ik twyfel niet of velen uwer die hier thans tegenwoordig zyn, hebben sedert lang, in biddend opzien tot den Almagtigen God, deze heilige plegtigheid, welke wy thans het geluk hebben door Zyne alvermogene goedheid te mogen vieren, met smarte te gemoet gezien. Welke groote zegeningen genieten wy niet, boven zoo vele anderen om dien gelukkigen dag te mogen beleven om den hoeksteen van ons kerkgebouw op deze plaats te mogen leggen, waarin wy van onzen dagelykschen arbeid ontslagen en vermoeid van ligchaam te zamen kunnen komen om in liefde en eensgezindheid, in onze gebeden en lofgezangen vereenigd, den Heere voor zyne onverdiende weldaden onze dankbetuigingen toe te wyden! Welaan dan geliefde broeders, weest opgeruimd en juicht in de goedheid des Heeren! Hy heeft immers onze zuchten en smeeken verhoord en veroorlooft ons ook thans reeds de vruchten van ons begonnen werk te mogen smaken en, daar God ons Zyne nabyheid heeft getoond, door onze gebeden te verhooren en ons het leven heeft geschonken om deze plegtigen oogenblikken te kunnen bywonen, terwyl velen onzer natuurgenooten dezelve niet mogen beleven, kunnen wy hem niet genoeg loven en pryzen, voor die ondoorgrondelyke en oneindige liefde en genade zoo overvloediglyk aan ons bewezen. Ja, groot en oneindig is de goedheid Gods, jégens ons arme zondaren, om ons zoo vele gunsten en zegeningen te schenken, om zoo een heilig en groot werk ter zyner eer en tot heil en genot van onze onsterfelyke zielen en die onzer nakomelingen te mogen verrigten. Ja, hoe groot en menigvuldig zyn onze voorregten niet in vergelyking met die ver-

volgingen waaraan onze voorvaders blootgesteld waren? Zy hebben het geluk niet mogen smaken om hunnen hemelschen Schepper by dag en in het openbaar te aanbidden, nog minder eenen hoeksteen van een kerkgebouw te leggen, waarin zy zich in het gebed te zamen vereenigen konden; Neen, achtervolgd en gedreigd met schavot en andere gruwelyke moordtuigen, waren zy gedrongen en verplicht, wilden zy hunnen God dienen in den stillen donkeren nacht, in geheimste en afzonderlykste schuilplaatsen; ja, op kerkhoven, grafkelders en spelonken by elkander te komen, om vereenigd in het gebed tot hunnen God te naderen! Woorden ontbreken my om al die smarten en folteringe waaraan zy blootgesteld waren hier op te sommen; genoeg is het voor ons te weten dat wy de overtuiging hebben, dat de Heere ons vele gunsten en zegeningen heeft geschonken welke onze voorvaders niet hebben mogen genieten.

Dus laten wy met den dichter sluiten.

11 en 12 vers. van Psalm 118.

Na het zingen van deze twee schoone verzen, werd door ZEd. den hoeksteen gelegd. Hierop nam de Consulent het woord naar aanleiding van Ezra 3 vers 11, hoe nl. de grondlegging van dit huis des Heeren ook voor onze gemeente eene stoffe van gejuich is. Nu sprak de Ouderling dezer gemeente S. A. Cilliers de schare toe, en wekte hen op tot liefde en eendragt en het tot stand brengen van dit God geheiligd werk.

De plegtigheid werd besloten door het zingen van Ps. 84 vs. 1, een dankzegging van den Leeraar en een redelyke bydrage op den Hoeksteen voor de kerk. Het geheel was met de grootste stille aandacht bygewoond.

Dien avond hielden wy eene bidstond, waarby de Heer in ons midden was. Op den dag des Heeren aanvaardde de Consulent zyn Evangelie-arbeid in deze Gemeente naar Ezechiel 3 vs. 17-20. Het vertrek, waarin de Godsdienst-oefening plaats had, kon de zaamgekomenen lang niet bevatten, zoodat de meesten onder tenten buiten zich zoo goed mogelyk moesten behelpen. De onmisbaarheid van een Godsgebouw voor deze Gemeente werd my by deze gelegenheid te meer duidelyk. Ik verblyd my dan ook met haar, dat er zulk een goed begin is gemaakt en dat het aanbesteede werk in zulke goede handen is als die van den heer P. G. Pretorius, en hoop met de Gemeente, dat wy over een goed jaar zullen kunnen vergaderen in het kort begonnen huis des gebeds.

Niet twyfelende of U Ed. zult aan het verzoek ter plaatsing willen voldoen, heb ik de eer my met alle achting te noemen.

U Ed. dw. Dienaar,

H. VAN BROEKHUIZEN,
Consulent van Croonstad.

Winburg, 27 Sep., 1861.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—16den Mei 1862.

76. Konferensie op Fauresmith.

Aan den Editeur: Mynheer—

Gaarne had ik u verledene week een kort berigt voor uw blad toegezonden omtrent de Christelyke Conferentie welke te Fauresmith gehouden is op den 24 en 25 April j.l. doch ik werd in dat voornemen door veelvuldige bezigheden verhinderd, en alweder is het postdag zoodat ik my haasten moet.

De dagen der Conferentie te Fauresmith behooren tot de genoegelykste welke wy hier ooit gesleten hebben; zy zullen lang in het geheugen bewaard blyven van diegenen die toen te Fauresmith geweest zyn. Met reikhalzend verlangen zagen wy de Conferentie naderen, met geen gering genoegen woonden wy haar by en met smart gingen wy, na afloop van alles, weder uiteen. Belangstellende vreemdelingen uit alle de aangrenzende gemeenten waren tegenwoordig. Bloemfontein en Smithfield waren echter slecht vertegenwoordigd. Zy hebben veel verloren. De Kerkeraad van Fauresmith verdient allen lof voor de wyze waarop zy alles ingerigt hebben, en de commissie door hen benoemd om vreemdelingen te ontvangen en te plaatsen heeft zich waarlyk op eene onverbeteryke wyze van haren pligt gekweten. Men werd niet alleen zelve gul en goed onthaald maar zelfs de paarden der vrienden van verre werden met voeder voorzien, welk artikel in dit land schaars en duur is. Al de predikanten die verwacht werden (uitgezonderd die van Smithfield!) waren tegenwoordig. Woensdag avond den 23sten. riep de klok de gemeente naar het ruime en nette kerkgebouw der Hollandsche gemeente alhier alwaar de verrigtingen der twee volgende dagen met een plechtig biduur geopend werden onder de leiding van Ds. A. A. Louw. Den volgende morgen om 9½ ure namen de eigenlyke werkzaamheden der Conferentie eenen aanvang. De kerk was natuurlyk propvol. Op den "Platform" voor den kansel telden wy niet minder dan 15 predikanten en zendelingen; zy waren de leeraars van Graaff-Reinet, Worcester, Middelburg, Murraysburg, Cradock, Colesberg, Winburg en Fauresmith; de eerw. hrn. Longdon en Richardson van Fauresmith en Philippolis, Lemue van Carmel, Jousse en Mabile uit Basutoland, Meyfarth en Wuras van Bethanie'. Om alles te zeggen wat op de Conferentie behandeld is geworden en de heerlyke, wy hopen ook blyvende indrukken terug te geven, welke gedurende die onvergetelyke dagen te weeg gebragt zyn, is my onmogelyk en zou bovendien te veel ruimte in uw Courant vereischen. Genoeg zy het u te berigten dat onder andere de volgende onderwerpen tot nut en zegen voor de aanwezigen besproken werden, t.w. "Hoe geloovigen op elkander kunnen en mogen achtgeven tot

opscherping der liefde en der goede werken". "Geloofsverzekering". "Heiligmaking". "De Zondagsviering". "Liberalisme en Orthodxie", "De Zending zaak", "Zuster werkgezelschappen". "Onze Dienstboden". De aard dezer onderwerpen spreekt reeds op zichzelf genoegzaam voor de belangrykheid en nuttigheid der Conferentie-byeenkomsten. Zy die deze vergadering mogten bywonen zullen ze zeker niet ligt vergeten. Zy zullen eenparig moeten getuigen: "het was my goed daar te zyn geweest". Wat my grootelyks verwonderd heeft, was de deelneming der gemeente by de behandeling der Zending's Zaak, het vrymoedig opstaan en spreken der gemeente leden ten gunste van die zaak, iets dat men anders van den bevooroordeelde Afrikaner niet zou verwachten. De gemeente van Fauresmith schynt in dit opzigt een loffelyk voorbeeld te geven aan de overige gemeenten in den Vrystaat. Niet lang geleden heeft zy een wagen present gedaan aan de Eerw. hrn. McKidd en Gonin voor de reis naar Lydenburg. Ds. A. Murray, jr., kreeg zonder de minste moeite een span paarden voor die reis: en op den avond van den dag van de behandeling der Zending zaak werd er by de kerkdeuren de som van £33 18s. gecollecteerd als een gift aan de Fransche Zendingen die uit het Basutoland op de Conferentie tegenwoordig waren. Ik ben echter onwillekeurig afgeweken van het eigenlyke punt. Ik wilde slechts nog vermelden dat wy na de Conferentie vergaderingen 's voor- en namiddags, elken avond van Donderdag tot Zondag het genoeg smaakten van één of ander der aanwezige leeraars op den kansel te zien om de gemeente in de openbare godsdienstoefening voor te gaan, zoodat wy gelegenheid hadden om alle de leeraars te horen. Op den 26st. werd eerst 's morgens het Bazaar der mansleden gehouden, daarna 's middags dat der zusters. Eerstgenoemde heeft £1093. en laatstgenoemde £150 opgebracht. Het was een plezier om de menschen te zien opbieden, koopen en weder aan de kerk terug geven wat zy gekocht hadden. Op die wyze heeft 1 hamel £126.—1 do. £45.—1 do. £35.—1 do. £30. Een varken £17. Een patatta £2 12s. Een paar Boschaapjes uit de Transvaal £8. &c. &c. opgebracht. Vertrouwende dat iemand anders in uw blad of door ander Couranten uitvoeriger en beter berigten omtrent de Conferentie en Bazaar te Fauresmith leveren zal, eindig ik met den opregten wensch dat dergelyke Conferentien meer dikwyls in den Vrystaat zullen plaats vinden.

Uw D. W. Dienaar &c.,

EEN DIE BY DE CONFERENTIE TE FAURESMTIH
TEGENWOORDIG WAS.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 203, Stuk 57.

77. Petiesie teen Sondagsontheiliging.

Bloemfontein,

7de February 1863

Aan den Hoog Edele

Volksraad, thans te

Bloemfontein Vergaderd.

Hoog Edele Heeren,

De ondergeteekenden ingezetenen van het Dorp, en District Bloemfontein wenden zich eerbiediglyk tot uwe Hoog. Edele Vergadering met het verzoek om behoorlyke wetten op de heiliging van den Christelyken Rustdag van den Oranje Vrystaat.

Niet alleen uit een godsdienstig, maar ook uit een maatschappelyk oogpunt beschouwd is de viering van den Sabbat van het hoogste gewigt, daar hierdoor blykens Godswoord, en de Geschiedenis, orde, welvaart, en goede zeden worden gekweekt.

Om deze redenen vinden wy dan ook in andere landen, onder andere ook in de naburige Kaap Kolonie, geschikte regelen daaraan gaande voorschreven.

In aanmerking van uwe positie als Vaders des Volks, als belyders der Christelyke Godsdienst en dus als Eerbiedigers, en handhavers van Gods Wetten zien wy vertrouwend tot u op, tot het uitvaardigen van geboden.

Tegen het schenden van den Zondag door het ryden van Togt-gangers, of andere middelen van vervoer.

Tegen het dryven van handel in Winkels of andere plaatsen van koop en verkoop.

Tegen het uitoefenen van Ambachten, landbouw of andere takken van Volksbestaan.

Tegen het openen van huizen tot verkoop van Sterken drank en bier, of andere voorwerpen van wat aard dan ook, die gewoonlyk in zulke huizen worden verkocht, of gebruikt, tot het spelen van *Billiard*, *kaart* of ander spelen, hoe ook genaamd.

In een woord tegen het veroorlooven van iets dat uwe wysheid tegen de stichtelykheid van den Christelyken Rustdag betamelyk oordeelt.

Wy vragen dit van U, als Vrienden van het welzyn der Maatschappy, van het welzyn ook onzer jeugd opdat wy niet in ons midden zien tooneelen van wanorde, en Zedenbederf, vloeyende uit verwaarlooing van dit gebod Gods, door wereldsche bezigheden, maar vooral ook door dronkenschap, en het booze, dat daarin aanleiding vindt.

Het welk doende :

G. VAN DER WALL, V.D.M.

en 47 ander.

O.V.S.-Staatsargief.

De Tyd—30 Sept. 1863.

78. Verslag van Kerkvergadering op Bloemfontein (1863).¹⁹⁾

Brieven worden voorgelezen van de WEerw. heeren McCarter, Lion Cachet, en anderen.

Ds. Lion Cachet wenscht eene vereeniging van den Ring van Natal met die van Transgariep.

Eene petitie wordt voorgelezen van 187 personen, uit verschillende gemeenten, verzoekende eene afzonderlyke Synode in den Vrystaat te stichten.

Ds. van de Wall wil eene conferentie gehouden hebben, waar over dit belangrijk onderwerp kan gesproken worden. Hy spreekt verder over de noodzakelykheid eener afzonderlyke Synode. Hij zegt: "Wij zijn uitgeworpen en waarom dan weer gesmeekt om aangenomen te worden? Wij zijn een afzonderlyk land en regering en door geene ordonnantie aan den Staat verbonden. De Kaapsche regering zegt, predikt het Evangelie tot aan Grootrivier, doch de Heere Jezus gebiedt om het Evangelie aan alle creaturen te brengen". Hij wijst verder op de vermeerdering van gemeenten en leeraren in dit land en op eene mogelyke wijziging van de ordonnantie der Kaapsche regering, die de Kerk nog meer onder het juk zal brengen. Hij wijst ook nog op de gevaren en den tijd die aan de reize naar de Synode verbonden zijn. Ook is, zegt ZEerw., eene blijvende vereeniging met eene Kerk, waar het Liberalisme is ingeslopen, zeer gevaarlyk. Eene eigene Synode zal ook het werk Gods in ons midden en de bevordering van een waar christelyk leven bevorderen. De inkomsten zouden ook verdubbelen, zoo als in Amerika, waar de inkomsten der Kerk sedert hare onafhanke-lykheid verdriedubbeld zijn, terwyl de Geest Gods over haar is uitgestort geworden, die de uitbreiding van Gods rijk bevordert heeft.

De ouderling van Winburg zegt, dat van het jaar 1839 de gementeleden om eene afzonderlyke Synode verzocht hebben; nu is het de tijd om daaraan gevolg te geven.

Ook de Ouderling van Boshof is het met den leeraar van Bloemfontein eens: alleen wil hij vragen of eene Conferentie nog zal noodig wezen om dit te beslissen.

Ds. van de Wall zegt dat eene Conferentie uit al de leden der gemeenten bestaat, die over deze zaak hunne gevoelens kunnen uitbrengen.

Ook de andere Ouderling van Boshof drukt dit verlangen uit.

¹⁹⁾ Hoewel dit gewoonlik 'n Ringsvergadering genoem word, was hierdie samekoms eintlik 'n Vrystaatse samekoms om oor die toekoms van die Kerk te beraadslaag

De diaken van Fauresmith deelt ook het gevoel van den leeraar van Bloemfontein vooral met het oog op de uitbreiding van Gods rijk in ons midden.

Ds. Fraser zegt, dat er nog te veel Kaapsch bloed in hem is, om eene vereeniging met de Kaapsche Synode te verbreken. Wy moeten nog met de Synode blijven strijden tegen het liberalisme, daar toch eendragt magt maakt. Ook met een blijvende vereeniging der Synode kan Gods rijk even goed hier worden uitgebreid, als wanneer wij afzonderlijk zijn.

Ds. Roux deelt niet het gevoel van den leeraar van Bloemfontein. ZEerw. meent dat al zijn wij nu zuiver, daarom ook bij ons het Liberalisme wel kan binnensluipen, en dat wij te zwak zijn om alleen te staan; ook zegt ZEerw. dat dit doodelijk is, en dat hij den dag zegenen zal, waarop hij weder tot de Synode toegelaten zal worden; want hij begroet de Kaapsche Kerk nog als de Kerk van Christus.

Ds. Louw zegt, dat het hem nog niet duidelijk is naar welken kant de schaal zal overslaan. Hij wil wachten wat de Kaapsche Synode in October doen zal, en wederlegt de punten die door den leeraar van Bloemfontein ten voordeele eener afzonderlijke Synode aangevoerd zijn. Hij wil wikken en wegen en daarna zeggen wat hij doen zal.

Ds. van Broekhuizen meent dat een afzonderlijke Synode nu nog te voorbarig is. De tijd is daartoe nog niet gekomen, zegt hij, en wil nog met de Kaapsche Synode verbonden blijven. Hij haalt als voorbeeld de Transvaal aan, om te wijzen op den ongelukkigen toestand eener zelfstandige Synode.

De ouderling van Winburg zegt, als wij zoo blijven zijn wij krachteloos en kunnen niets uitrigten.

Ds. van Broekhuizen zegt, dat wij onzen toestand aan de Synode moeten bekend maken en leest de beschrijvingspunten der aanstaande Synode voor, waarin de scheiding der Vrystaatsche broeders zal ter sprake gebragt worden.

Ds. van de Wall zegt, dat hij de zaak nu niet in eens wil door-drijven.

De diaken van Fauresmith zegt, dat wij niet gekomen zijn om reeds nu een besluit te nemen, maar wel om onze gevoelens te openbaren, want daaruit wordt de waarheid geboren.

De tijd der ochtendzitting reeds verstreken zijnde, zal de discussie over dit onderwerp heden middag worden voortgezet

Ds. van de Wall doet het voorstel, om heden avond godsdienst-oefening te houden.

Besloten dat Ds. Fraser de dienst verrigten zal.

NAMIDDAG ZITTING.

Ds. van de Wall komt andermaal terug op hetgeen in de morgenzitting door hem ten voordeele eener afzonderlijke Synode is aangevoerd. Het doel der scheiding is ontwikkeling van leven en kracht. Hij wil met de Kaapsche Synode blijven waken en bidden en samenwerken tot het gemeenschappelijk doel om ons licht te laten schijnen voor de menschen, te midden van de ons omringende duisternis des heidendoms. Hij wil niet gaarne de

omgang met vele godvruchtige mannen der Kaapsche Synode missen, maar het voordeel van dien omgang zal niet opwegen tegen de voordeelen, die eene afzonderlijke Synode zal opleveren.

Nadat er nog veel over en weder over dit gewigtige punt gesproken is wordt, op voorstel van Ds. van Broekhuizen, het volgende besluit genomen:

“De vergadering beseffende het moeilijke van hare positie (na hare verwijdering uit de Synode) besluit eerst de beraadslagingen van de aanstaande Synode in October af te wachten, alvorens stappen te nemen tot het zamenstellen eener zelfstandige Synode.”

Een voorstel van Ds. Louw om dit besluit met een begeleiden brief aan de Kaapsche Synode te zenden, wordt mede aangenomen.

Op voorstel van Ds. van de Wall wordt besloten, dat de Ring van Natal van dit besluit kennis gegeven zal worden, met vermelding dat er nog geen gevolg kan gegeven worden aan de wenschen van dien Ring om tot eene vereeniging te komen.

De toestand der gemeente Hartebeestfontein in de Transvaal wordt uitvoerig besproken, en besloten, op voorstel van Ds. Louw:

“Dat de consulent van Winburg of de toekomstige predikant van Kroonstad die gemeente zal bedienen, en de gemeentelieden die in strijd met de kerkelijke reglementen de Sacramenten te Mooirivier gebruiken, ernstiglijk daarover te onderhouden”.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—2de October 1863.

79. Verder Verslag van dieselfde Samekoms.

De Ring van de Transgariep vergaderde hier op Woensdag 16 Sept. en adjourneerde op den volgende Zaterdag. Er was een vol gezantschap van elke kerk in den Staat, behalve Smithfield, waarvan de Predikant alleen kwam, zijnde de leek-gezant ongesteld geworden. De Eerw. Heeren Cachet en McCarter, met hunne ouderlingen, werden verwacht als afgevaardigden van de Kerk van Natal, maar geen van allen kwam, gedeeltelyk omdat de vergadering eene maand vroeger plaats had dan gewoonlyk en gedeeltelyk door de ongunstige toestand van het veld, waardoor het reizen zeer moeiljelyk wordt. Behalve de gewone loop van zaken, werden verschillende belangryke onderwerpen tot heil van Kerk en Staat besproken.

Een dezer was : "Is hereeniging met de Synode in de Kolonie mogelyk en raadzaam?" De vraag werd lang betwist en verzoekschriften uit de gemeenten van Winburg, Bloemfontein, Boshof, Jacobsdal en Bethulie, dragende 187 namen, werden voorgelegd ten gunste van onafhankelyk bestuur. Eene reden waarom niet meer zulke documenten waren ingezonden, en waarom die welke ingezonden waren, niet talryker waren geteekend, is, ongetwyfeld de korte tyd, gedurende welken hetzelfde begonnen was. De punten aangehaald ten faveure van eene afzonderlyke Synode waren, o.a. :

1. Wy leven onder een afzonderlyk bestuur en onder afzonderlyke wetten.

2. Eene onafhankelyke positie zoude in onze kerken een sterker gevoel van verantwoordelykheid opwekken. Dit zoude meer leven inboezemen en sterker handeling voortbrengen in de zaak van het Evangelie. Behalve onder onze eigene leden een gebrek aan geestelyk leven te beklagen te hebben, moet onze Kerk zich schamen zoo weinig te hebben gedaan voor haren Meester, onder de heidenen in ons midden en rondom.

3. Het langdurig afwezen van drie of vier maanden van al de predikanten in den Staat dat alle vyf jaren voorvalt, om de byeenkomst van de generale Synode by te wonen.

4. Onkosten daarmede verbonden.

5. Wy zyn sterk genoeg tot onafhankelykheid; er zyn zes predikanten. De zevende, die te Boshof zal arbeiden, wordt spoedig verwacht. Croonstad, Jacobsdal, Bethulie, Edenburg, Bethlehem en Rouxville, zyn nieuwe dorpen, waarvan sommige nu predikanten

beroepen, terwyl andere in staat zullen zyn zulks weldra te doen. Het getal predikanten van de *N.G. Kerk* zal elk jaar vermeerderen, en eerlang stygen tot dertien, in aanmerking nemende dat dit een jongen Staat is wiens ontwikkeling zal voortgaan nieuwe gemeenten te stichten, zou de sterkte van eene afzonderlyke Synode onophoudelyk aangroei.

6. Terwyl onafhankelyk bestuurd, konde eene correspondentie met de Moederkerk, als een gezantschap naar derzelver Synodale Vergadering aangehouden worden, zoodat hoewel afgescheiden, wy voort konden gaan in werk en doel.

Onder de redenen voortgebragt tegen zulke organisatie merkten wy op.

1. De Synode byeentekomen in Kaapstad in October e.k. zal ongetwyfeld maatregelen nemen om de verbroken banden te herstellen door het Parlement te vragen om de Ordonnantie te herroepen of te wyzygen, waaronder de Koloniale N.G. Kerk bestaat

2. Het voordeel van de ondervinding en godsvrucht van zoo menige geëerde vaders in de Godsdienst genoten op de byeenkomst der Synode, zou voor de meesten van ons verloren gaan.

3. Het getal geestelyken in onzen Staat is klein. De ligging, jeugd en beperkte geestelyke en opvoedings middelen in ons land, werpen ernstige hinderpalen op tegen het bestaan eener onafhankelyke kerk.

4. Verdeling verzwakt: Eendragt maakt magt.

De overweging van dit gewigtig punt eindigde in de algemeene beslissing om verdere handelingen te stoppen, tot dat de Voorzienigheid ons zal in staat stellen onzen weg schoon te zien, door de stappen der Synode, die de volgende maand in Kaapstad zal vergaderen.

De opvoeding der jeugd vorderde veel oplettendheid. Onze Gouvernements en district scholen zyn in eene deplorabele staat. De meesten der vorige hebben opgehouden te bestaan. De herziene wet op Gouvernements scholen juist gepubliceerd zynde, was het te hopen, dat onze dorpen spoedig mogen worden teruggegeven aan het voorregt van goede opvoeding. De oplettendheid der byeenkomst was getrokken tot hen die zichzelven als onderwyzers aanboden. Menschen, volkomen onwetend, gaan als onderwyzers der jeugd door. Anderen aan deze gewigtige roeping verbonden, verbaaren het vertrouwen van gelovige ouders door wangedrag, of open vyandschap tegen de waarheden van Gods Woord. Gedrongen door een gevoel van de treurige gevolgen van deze omstandigheden, had de Ring reden om een woord van waarschuwing tot de ouders te rigten.

Het Bloemfonteinsch Collegie was ook een ernstig punt van overweging. De aanvraag voor eenen bevoegden rector wordt verwacht te zullen slagen, en wy hopen hem spoedig zyne werkring te zien intreden. De vereeniging van deze school met de

Gouvernements school, voorgesteld door den Uitvoerenden Raad werd toen besproken. De voorwaarden waarop de curatoren van het Collegie, met het oog op hunne verantwoordelykheid tegenover den vrygevigigen stichter, zich vry gevoelden om de vereeniging aan te gaan, zyn aan den Volksraad voorgesteld. Maar daar dit ligchaam er nog andere voorwaarden byvoegde, volkomen in stryd met de bepalingen der acte van overeenkomst, werd de voorgestelde vereeniging onraadzaam geacht. Een besluit werd daarom genomen, den Raad verzoekende dezelfs handelingen te herzien, en dezelve zoo te wyzygen om tot het doel te geraken.

Met het oog op den toestand van onzen Staat, en onze behoefte aan Goddelyke hulp, werd de laatste Zondag in October bepaald, tot eene algemene Biddag, opdat de Heer in genade de harten en stemmen des volks moge leiden by de aannaderende verkiezing van eenen President.

Er werd ook besloten eene conferentie te houden van al de leden der congregatie in dezen Staat, op den 13den January, 1864, te Bloemfontein, om zulke zaken te overwegen als onze oplettendheid vorderen, betreffend de tydelyke en geestelyke welvaart van Kerk en Staat in de toekomst.

Hoewel de opinies der sprekers in eenige punten verschilden, bestuurde de Geest van Christus evenwel al de beraadslagingen—en de vergadering adjourneerde om hare werkzaamheden te hervatten te Winburg in October, 1864.²⁰⁾

²⁰⁾ *Vide* volg. Stuk.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—9den Sept. 1864.

80. Kerkvergadering op Winburg (1864).

Winburg,
8 Augustus 1864.

Mijnheer,

Reeds een paar malen las ik in uw veel gelezen blad iets over de Junyvergadering van de Vrystaatsche Predikanten, om de wetten voor de Nederduitsch Gereform. Kerk alhier te regelen.

Had ik tyd gehad, dan zou ik als scriba dier vergadering, u een kort verslag hebben toegezonden van enkele bijzonderheden, hetwelk een paar onjuistheden van de correspondenten uit Fauresmith en Philippolis zou zijn voorgekom. Hierover thans een enkel woord.

Het speet mij zeer en mijne ambtgenooten alhier zeker niet minder, dat de hooge toon door eerstgenoemden correspondent aangeslagen over onze verrigtingen op 15 Junij en volgende dagen, den indruk heeft verwekt, alsof wij zulke hooge ideën hebben over onze eigene zelfstandigheid, wetsbepalingen, enz. Niemand kan meer overtuigd zijn van de moeilijkheden, waarin onze afscheiding van de Kaapsche Synode ons gebragt heeft, met het oog op de constituering onzer kerk, dan wij zelve, jeugdige en grootendeels onervaren voorgangers der gemeente, vooral met het oog op, het wijzigen van wetten, geschikt voor onze Vrijstaatsche Kerk. Ware de correspondent in ons midden geweest, dan zou hij hebben kunnen hooren, hoe dikwerf wij den wensch hebben geuit om eenige eervoorde grijze ambtsbroeders uit de Kolonie onder ons te mogen zien, ten einde ons met hunne beproefde ervaring van dienst te zijn, en tevens zou hij dan niet gewaagd hebben van "de ontaarde moeder in de Kolonie, waarover wij ons misschien later door opname ontfermen zullen," en meer dergelijke uitdrukkingen uit de hoogte.

Het beste bewijs dat wij niet zoo verwaand zijn, zal later gegeven worden, als, na de November vergadering te Smithfield, de wetten bekrachtigd en in druk gekomen zijnde, zal blijken, dat wij doorgaans de bepalingen onzer moederkerk hebben behouden, en slechts hier en daar, om bijzondere redenen veranderingen hebben gemaakt.

De correspondent van Philippolis zegt, dat op onze vergadering besloten is, geen kinderen aan te nemen onder 17 jaar voor meisjes, onder de 18 voor jongelingen. Dit is onjuist, want schoon dat wel door enkelen werd voorgesteld, heeft de meerderheid, om eigenaardige redenen van dit land, den leeftijd van 16 en 17 jaar bepaald.

Schoon ik de zienswijze van den schrijver deel, dat deze, en zelfs de bepaling van 17 en 18 jaar nog te jong is, kan ik minder instemmen met zijne ingewikkelde beschuldiging, alsof de leeraren in den

Vrijstaat nog niet ontwaakt zijn tot hunne hooge roeping omtrent het onderwijs.

Zoo ver mij bekend is, zijn al de hier arbeidende predikanten ijverig en belangstellend om deugdelijk onderwijs te bevorderen in de gemeenten en op de dorpen.

Wat de districten aangaat, getuige daarvan het Rapport der Commissie, aangesteld door de Conferentie te Bloemfontein, om het onderwijs in onzen Vrijstaat te bevorderen. (Zie Verslag dier Conferentie, onlangs uitgekomen, pag. 35.) Dat juist hield het plan in, om door het geheele land scholen te doen verrijzen, met godvruchtige onderwijzers aan het hoofd. Dit Rapport is echter door den HEd. Volksraad (wien het is voorgelegd), als onuitvoerbaar verworpen; terwijl met enkele wijzigingen het oude stelsel voor de districtsscholen, met £30 toelage voor den onderwijzer, is gehandhaafd.

Bij de meest mogelijke belangstelling in het onderwijs, zal in de districten altijd veel te wenschen overblijven, zoolang de bevolking zoo dun, en het leven, vooral op de grenzen, gelijk hier, zoo onveilig is. Niettemin hopen wij met den schrijver, dat het onderwijs buiten de dorpen, naauwlettend behartigd en bevorderd zal worden, niet alleen door de bemoeijingen der Leeraren, maar van alle weldenkenden in dit land.

Op de dorpen zal het spoedig beter gaan dan vroeger gelijk het reeds hier en elders plaats heeft, dank zij ook de welwillende medewerking van het Gouvernement. Op Winburg althans verheugen wij ons sinds eenige maanden in een deugdelijk onderwijs voor het opkomende geslacht. Reeds wordt het schoollokaal te klein, terwijl er nog meer kinderen te wachten zijn. Aan het hoofd onzer dorpschool staat de bekwame onderwijzer H. J. Hofstede, die reeds een assistent heeft moeten ontbieden en verkregen, daar hij al de klassen alleen niet behartigen kan.

Wij zijn het volkomen eens met den schrijver, dat "het geluk, de bloei en welvaart onzer kerk vooral (niet alleen) afhangen van het onderwijs."

Dat ieder in zijn kring en met zijne gaven daarvoor met alle geoorloofde middelen ijvere, is dure pligt, en de innige wensch van

UEd's Dw. Dienaar,

H. VAN BROEKHUYZEN,

Predikant.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—16den Sept. 1864.

81. Sarel Cilliers aan Sekelo Moshesh.

Doornkloof, 5 Julij 1864.

Aan den Editeur:

Mijnheer, daar ik een brief van Sekelo Moshesh in de courant te Bloemfontein zie van den 3 Junij l.l. zoo geworden hem op een zeer eenvoudige wys een antwoord, toegezonden door de eerste voortrekkers en wenscht schrijver dezes bij de volle waarheid te blijven, dat toch den Heer des hemels behaagd. Vraag het aan Moroka en ook aan uw vader Moshesh, in dienzelfden tijd toen wij de Oranjerivier doortrokken, in welken toestand zij waren, hoe ten roof en vernieling door de Korannas en de bastaards, sedert wij toen als een muur van bescherming rondom hen waren. Hoe het toen met hem is gegaan, daar de Eerw. Heer Andswel en de Heer Siften²¹⁾ van kunnen getuigen, met waarheid zeg ik, in het jaar 1834, toen wij in de gezelschap op een commissie waren gegaan tot door de Valschrivier met 10 man, met name A. en J. Struijs, A. en P. Pienaar, H. en P. van Heerden, A. Duvenhage, A. Visasie, P. Cilliers en ik, de ondergeteekende, hebben deze landstreek van de Modderrivier tot dicht aan Rhenosterrivier gezien, in dien tijd was deze landstreek ledig, zoo te zeggen zonder inwoners, hier en daar vond men enkele zeer vermagerde en uitgeteerde Kaffers, die van honger omkwamen, en zoo ver wij waren heb ik in dien tijd geen schaaap, bok of beest gezien, van het overblijfsel door het zwaard van Cilkaat, van de bastaards en Korannas ja ook van honger, en ik heb den leeftogt gezien der overblijvenden in vanggaten, die zij bij de wateren gegraven hadden, en het wild, dat de leeuw en wolf des nachts doodde, heb ik meer dan eens gezien als de vogels er op aasden, dat zij dan de beenen en het overschot naar de kraal droegen. Uit medelijden hebben wij veel wild voor hen geschoten, en een deel van hen heeft ons ook vergezeld. Ik was op twee plekken waar het te akelig voor mij was. Op de eene plek heb ik aan eene spruit gezien, dat het water de lijken op elkander heeft gespoeld; op eene andere plaats in de opening tusschen eene kraans. was het zoo te zeggen met menschenbeenderen opgevuld. Toen wij te huis kwamen hebben wij eene memorie, door 72 man onder-teekend, aan den Gouverneur van de Kaap gepresenteerd, en ver-zochten om op dien grond te gaan wonen. Maar hij stond het ons niet toe. In het jaar 1836, als ik regt meen, hebben wij onder-nomen ons moederland te verlaten, en zijn over de Oranjerivier getrokken. Getuig nu tegen ons, of wij bij onzen doortogt iets van iemand voor niet genomen hebben. Integendeel, wij hebben veel

²¹⁾ Eerw. J. Archbell en miskien Sephton.

koren en mielies met alle stammen verhandeld voor ons vee, waarmee wij ook uw vader Moshesh hebben rijk gemaakt. Wij zijn getrokken tot aan de Vaalrivier, alwaar uw aller veroveraar Cilkaad in het onverwachts ook ons overviel en een goed deel der onzen vermoordde, een zeer groot gedeelte van ons roofde, in een tijdstip dat ik op eene commissie was naar Zoutpansberg. Toen zijn wij van daar teruggekeerd naar Rhenosterrivier, op Vegkop, alwaar hij ons andermaal aanviel en al ons vee ontroofd heeft. Toen wij alzoo hulpeloos waren en in grooten nood, heeft niet uw vader Moshesh, maar de Eerw. Heer Andswel met Maroka ons geholpen, waarvoor ik hen nog dank, en zij zijn ook nog onze vrienden, die ons tot nu toe nog geen kwaad deden, ook Maroka zijn volk heeft ons niet beroofd, gelijk herhaalde wijs het geval was dat onze broeders veel van de roofzucht door uw vaders volk geleden hebben.

Ik kom nu weder op mijn verhaal. Toen zijn wy van Vegkop teruggetrokken op Marokas grond. Hij ontving ons als zijne vrienden, gaf ons ook een geschenk aan koren present voor onze hongerige vrouwen en kinders en zond ons van zijn volk mede op het eerste kommando, dat wij op onzen en ook uw vaders groote vijand Cilkaads maakten. Toen hebben wij hem een grooten slag toegebracht, en daarna tot onzen vriend Maroka wederkomende, zijn onze hoofdmannen de Heren P. Retief, G. Maritz, H. Potgieter en de andere hoofden te zamen vergaderd, en ook ik als veldkornet, waar ik heb voorgeslagen dat wij brieven moesten schrijven aan al de hoofden der Bastaards en Korannas, dat uit naam van al ons hoofden hen aangezegd werd dat zij van nu aan geen roof- en moordtogten op de volkstammen rondom ons moesten plegen, die wij dachten dat onze vrienden waren, en als de vijand weder mogt komen dat wij dan allen trouw zouden helpen en den vijand ganschelijk ten onder brengen zouden. Dit werd toen gedaan en de brieven aan de hoofden der Bastaards en Korannas gezonden. Van toen aan had uw vader, Masus, Maroka, Sinkojale en Mallesane vrede. Al hunne vijanden hadden groote vrees voor ons, en toen is uw vader groot en rijk geworden. Uw vader Moshesh heeft zelf getuig, dat voor wij hier waren gekomen, hij als een aas was daar alle roofvogels op aanvlogen. Maar door ons is alle onheil van hem afgekeerd, hij noemde ons in dien tijd zijn vader, omdat wij hem als een kind hebben groot gemaakt. Toen was hij onze vriend, en daarna hebben wij een tweede kommando op Cilkaads gemaakt, en verwonnen hem door Gods hulp, zoodat wij hem geheel uit zijne bezitting verdreven, en hij voor ons een vlugteling is geworden tot waar hij thans is. Oordeel, Sekelo Moshesh, een regtvaardig oordeel, gegrond op Gods Bijbelboek. Was de Vrijstaat, veronderstel, geheel te voren uw vader Moshesh eigendomsgrond, en de groote vijanden Sellekaats, de Bastaards en de Korannas hadden uw vader overwonnen en uit zijn bezit gedreven gelijk het geval waarlijk is, en daarna kwamen wij met de hulp van den grooten God des hemels, en overwonnen deze vijanden en namen dit land, dat te voren wel het land van uw vader was, maar door het geweld van oorlog het land van uw vaders vijanden is geworden, door verovering in ons bezit kwam, van waar komt het dat hij, Sekelo Moshesh, zegt, dat uw vader Moshesh ons den grond geleend heeft? Zoekt gij wit zwart te maken, zoo als een advokaat,

die zijn best doet om eene onregtvaardige zaak te winnen, zoo als je in uw brief zegt, laten wij elkander goed verstaan.

Verder, toen wij naar Natal trokken, en onze bevolking aangroeide in het land, dat ik zeg door ons zwaard uit de hand van Cilkaad wettig genomen, en onze broeders en landgenooten die dit land toen bewoonden, ook Potgieter van Natal met een deel onzer menschen terugkwam, in het, door ons zwaard gewonnen land woonden, toen was het de begeerte van uw vader Moshesh, en ook van een deel van ons, dat door onzen Generaal A. Pretorius eene lijn of afdeeling zou worden gemaakt tusschen ons en uw vader. Ik was vertegenwoordiger, toen onze Volksraad aan onzen Generaal de instructie gaf, dat hij daartoe was aangesteld.

Bij zijne terugkomst, toen hij zijn verslag weer aan den Volksraad deed, was ik vertegenwoordiger. Ik herinner mij, dat zijn verslag toen was van den Jammerberg, het bovenste trekpad, door en langs de Wittebergen, tot op Drakenberg. Dit is door onzen Volksraad goedgekeurd, en de verdeeling tusschen Moshesh, Gert Taaibosch, Sekkonjala en, als ik regt zeg, oude Makewaan. Doch daarna is weder een deel grond gekocht of verhandeld met onze menschen, en wettig betaald met beesten, waarvan, naar ik meen. F. Bezuidenhout, P. Venter, M. Willemse, J. Vermeulen en P. de Nikker hoofden waren. Maar het is voor mij niet duidelijk hoe de lijn daarvan bepaald is. Vriend Sekelo Moshesh, is het die grond, waarvan ge zegt dat die uw vader aan ons geleend heeft, toen onze hoofden dezen handel hebben gedreven, en het uw vaders grond, waarom heb ik er niets van gehoord, als uw vader het tegensproken zou hebben, en gezegd, het is mijn grond, en het voor onwettig moeten verklaren. Als het dezen grond is door u bedoel, dan is die nooit door ons geleend, maar als een koopschat wettig betaald, die grond is ook door het Britsche Gouvernement, die het voor een tijd bezat, aan ons wettig toegekend, en de plaatsen door de Land-commissie afgestaan, daarvoor hebben wij recognitie betaald aan het Gouvernement. Voor heden eindigende, noem ik mijn naam,

S. A. CILLIERS,

Oud-Ouderling van de Voortrekkers.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—23sten Sept. 1864.

82. Vervolg van Voorgaande.

Mijn verhaal vervolgende, dat wij recognitie aan het Gouvernement betaalden, voor den gekochten grond, bewijs ik daarmede tevens, dat wij niet in schaapskleederen tot uw vader Moshesh gekomen zijn, en als grijpende wolven waren. Maar het komt mij voor of gij en ook uw vader en een groot deel van de Basutos het is. Gij spreekt van oorlog en wil ons wijzen op Amerika, laat ik u ook wijzen op Sambe Hijnsa, Dijkka, hoever was hun land en hoever is het nu, dat aan die stammen behoort? Hebben daar ruwe moorden en roof plaats gehad door hun volk in de oorlogen, die zij achtereen maakten, is hun land vergroot of verminderd. Zijn zij sterker of zwakker geworden? Laat ik u wijzen op Moselikatse, toen hij moordende en roovende op ons aanviel, had hij voordeel of schade, kon hij in zijn land blijven of moest hij vlugten? Laat ik u wijzen op Dingaan, die in zijn voorkomen een schaap geleek, met ons onderhandelende, maar in zijn hart een verscheurende wolf was, hoe is het hem gegaan, had hij voordeel of schade? Gij zegt dat wij ons klaar maken voor oorlog, het is waar, naar mijn inzien tergen de Basutos ons en grof ook, en in al hun doen wachten wij dat het een aanvang zal nemen, hoewel door ons met grooten weerzin, want ik weet wat oorlog is, en daar gekapt wordt zullen spaanders vallen, het zwaard zal zoowel dezen als genen verteren. Maar als het onvermijdelijk zijn zal, weet het dan vriendje Sekelo Moshesh, dat de hooge God van den hemel het bewind in zijne hand heeft, en de overwinning aan die geven zal dien Hij wil, en die hunne zaak regtvaardig zal beschouwen. Het kan gebeuren, zoo als gij zegt, dat de rijkste in volk en magtige arm zwak zal worden, en die veel had zal beroofd worden. Ik kan u vele Bijbelplaatsen voorstellen hoe de Heer van den hemel zelfs een engel des hemels in het leger van de Assyriërs heeft gezonden, die in een nacht een honderd vijf en tachtig duizend man versloeg, om dat zij God niet vreesden en steunden op zijne magt en de sterkte zijns volks. Hij, diezelfde God zal tot in eeuwigheid regeren, en vriend Sekelo Moshesh, zal uw vader en ook gij en de andere kapiteinen meer volk bijeenzamelen als de hooge God in den hemel aan ons diezelfde engel zal bijzetten tot onze hulp, of gelooft gij en u vader Moshesh het niet, dat er een zoo sterken God in den hemel leeft? Zult gijlieden Hem ook lasteren gelijk Sanherib en Rapsake gedaan hebben? Gij spreekt van 10 of 12 boeren, die nu zijn beroofd van hun vee, en of wij daarom oorlog willen maken, en gij stelt ons voor ons oogen, dat er wel 20 of 30 zouden vernield kunnen worden. Het is waar, als God het wil toelaten dan kan dat ook gebeuren. Gij zegt als de oorlog niet tegengegaan wordt, dat dan de weduwen en weezen de oversten

van ons zullen vloeken, maar zullen zij ook niet nog meer de roovers en moorders vloeken, en zal de vloek des Heeren niet op uws vaders rijk rusten? Zal God u ook niet vloeken? daar Hij in zijne wet zegt: gij zult niet stelen? En hoe veel diefstallen hadden al plaats, vriend Sekelo Moshesh? Kom, doe naauwkeurig onderzoek, hoeveel duizend stuks vee door uwe Basutos al gestolen zijn uit den Vrijstaat alleen? Heeft de rooverij ook Flip Venter niet verontrust, toen hij vernam dat er Kaffirs op zijnen grond gezien waren? Ik zeg niet op geleenden grond, en hoe is het met hem gegaan? Hij moest het ondervinden dat het zijne moordenaars waren. Is het kwaad gestraft toen de moordenaars door ons Gouvernement gevraagd werden, is de eigendom door Moshesh aan onze regters gegeven, of ligt het nog als eene bloedschuld op het rijk uws vaders? De zaak van Roese, die een Kaffer schoot, zoo als ik hoor, die hem in zijn huis wilde vermoorden, (het spijt mij zeer dat toen hij vlugte, Roese hem maar niet liet loopen), en wat is daarop gevolgd? Heeft de kapitein waaraan die Kaffer behoorde, aan onze regters om Roese gevraagd, of waren zij zelf regters? Zij kwamen met eene moordenaarsbende, en beroofden Roese van alles dat hij bezat, vond een onnoozel kind van hem bij zijne schapen en vermoorden het jammerlijk. Is dit kwaad gestraft of is het ook nog eene bloedschuld, die op het rijk van Moshesh rust, en de laatste onlusten die er plaats hadden, welk een moedwil is er gepleegd onder de Basutos, onderzoek hoe zij met Van de Winer en Botha handelden, hoe zij met eene groote magt hen hebben overstroemd, en al hun vee wegnamen voor hunne oogen, hen verjaagden, en wat kon toen van de grensbewoners verwacht worden, gaf het aanleiding om hunne plaatsen te verlaten, of was het nog niet erg genoeg? Ik geef maar eene schets, zal ik alles optellen en hoe ook de beraadslagingen van uw vader waren, tot den ondergang van den blanke? Maar ik dank mijn God en Heer, die uwe beraadslagingen vrijdelde.

Kom, nu verstaan wij elkander. Blusch de rooverij geheel. Zeg niet verder: de grond van den Vrijstaat is geleend. Doe niet verder wat tot nu gedaan is, dat groote aanleiding tot oorlog geeft. Onderzoek met het jagen op Vrijstaatsch grondgebied, of de jagers vragen om te mogen jagen. Onderzoek hoe met de edele wilddieren gehandeld wordt, of ze levend worden gevangen en de voorpooten de eerste leden afgesneden en door de hakseheen gestoken worden. of het zoo ligt tot den anderen dag. Met het terugkeeren van de jagt is ook al veel vee gestolen, zelfs het waschvrouwen goed. Ook heb ik gehoord dat drie wagens naar Zandrivier zijn gekomen om steenkolen te halen. Is daarom gevraagd, of behoeft dat niet? Gedenk toch, gedenk wat de Bijbel zegt: "Doet aan een ander wat gij wilt dat aan u zal geschieden". Ik denk dat dan de ware vrede tusschen ons zal ontstaan, en gij zelf hebt ook gezegd dat er geen troep zoo schoon is of er loopt schurft onder, maar naar mijn inzien, als de dieverijen zwaar gestraft worden zal het een einde nemen, en wat zal er beter als vrede wezen.

S. A. CILLIERS,

Oud-Ouderling van de Voortrekkers.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 206, bl. 465.

83. Eerste Sinode aan Volksraad.

Bloemfontein,

13 Mei, 1865.

Den Hoog Edelen,
Volksraad van den O.V.S.

Hoogedele Heeren!

Brengen met verschuldigden eerbied, ter Uwe H.E.D. kennis de ondergeteekenden Leraars en Opzieners Vertegenwoordigers van de gemeenten der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in den Oranje Vrystaat, thans alhier als Synode vergaderd!

dat door een zamenloop van omstandigheden U H.Ed. waar-schynlyk niet onbekend—de gemeenten in dezen Staat, sedert het jaar 1862, niet meer als tevoren tot de Synode der Ned. Geref. Kerk in de Kaap Kolonie behooren;

dat de Kerk uit dien hoofde geroepen werd zichzelve als eene onafhankelyke Synode te organiseren door eenstemmige goed-keuring en aanname van kerkelyke Wetten en Bepalingen tot hand-having harer leer, Orde en Tucht, hetwelk geschied is in eene daartoe byeen geroepen kerkelyke Vergadering, bestaande uit gedeputeerden van al de Gemeenten in den O. Vrystaat, en gehouden te Smithfield in de maand November 1864.

dat de aldaar geconstitueerde Synode, voor de eerste maal als zoodanig vergaderd, niet alleen aan eene in haar eigen boezem be-staande behoefte voldoet, maar ook gevolg geeft aan den alge-meenen wensch der talryke ledematen die zy vertegenwoordigt, door by hare eerste zitting U.H.Ed. de welmeenenden dank der Kerk te betuigen gelyk zy by dezen doet voor de ondersteuning en onge-stoorde vryheid tot dusver onder Uw. H.Ed. weldadig bestuur genoten, tevens de vryheid nemende, om U H.Ed. hiernevens aan te bieden een Exemplaar harer Wetten waaruit de Regering, die krachtens Art. 22 van s'land Constitutie de Nederlandsch Hervormde Kerk *bevordering en ondersteuning* waarborgt, inzage verkrygen kan van de wyze van Bestuur in gezegde Kerk;

en met de meeste bescheidenheid submitterende, dat het U.H.Ed. moge behagen, de in de Constitutie abusievelyk gebruikte benaming “Nederlandsch Hervormde Kerk” ter voorkoming van misverstand te veranderen in den juister geformuleerden Titel “Nederduitsch Gereformeerde Kerk.”

Terwyl de Kerk het zich voortdurend tot plicht en roeping stelt, om door getrouwe verkondiging des Evangelies, tot daarstelling en

handhaving van Orde en onderdanigheid aan Overheid en weldadige wetten krachtig mede te werken aarzelt zij niet te eindigen met de verzekering dat zy nimmer zal nalaten, om den onmisbaren zegen des Allerhoogsten af te smeeken over U.H.Ed. en uwe beraadslagingen.

Hetwelk doende noemen wy ons met verschuldigde hoogachting.

Hoogedele Heeren!

U.H.Ed. Onderdanige dienaren en medeburgers,

G. VAN DER WALL,

Praes. Syn.,
en 18 ander.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 207, bl. 227.

84. Versoek om Beter Onderwyzers.

Aan Zyn Hoog Edele den Staats President
van den Oranje Vrystaat.

Hoog Edele Heer!

By deze heb ik U.H.Ed. zeer vriendelyk te verzoeken om by de eerste zitting van den Volksraad in het oog te houden, dat alle personen, die zich uitgeven voor Districts—of private Onderwyzers dat zy behoorlyk zullen geëxamineerd worden, of zy wel de bekwaamheden, voor dat vak, bezitten waarvoor zy zich uitgeven; want zy zyn niet alle kokken die lange messen dragen: trouwens er zyn personen in het Middelveld die zich uitgeven voor Onderwyzers, en waarlyk niet weten hoeveel klinkletters er in het A.B.C. zyn, die dan nog bovendien behoorlyke pryzen, afeischen en de kinderen, als kalveren ontvangen en als ossen loslaten; die van geen Cijfer—of schryfkunst iets weten. In het aangename vertrouwen dat U.H.Ed. tot verlichting van ons Land, niet onopgemerkt dit punt zult laten; zoo heb ik die eer met verschuldigde hoogachting steeds te zyn.

Hoog Edele Heer!

U.H.Ed. onderdanige Dienaar,

F. P. Louw, A. zoon.

Jacobsdal, 2 Nov. 1865.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 208, bl. 623.

85. Ds. G. van de Wall aan Staatspresident oor Sendingwerk.

Bloemfontein,

8 Mei, 1866.

Hoogedele Heer!

Toevallig hoor ik heden namiddag, dat, tydens het sluiten des vredes met Molappo, dit Opperhoofd U.H.Ed. syne begeerte heeft uitgedrukt, om een Zendeling uit ons volk te ontvangen.

Het schynt alleszins betamelyk, dat naast den Magistraat eener Christen-natie, de Godsdienst-onderwyzer uitga, en dat deze laatste behoore tot de Kerk, welke de Regering zoo ruimschoots ondersteunt.—De invloed van zoodanige schikking moet, niet slechts Godsdienstig, maar ook Staatskundig gewenschte vruchten dragen.

Ik beschouw, dat de Ned. Ger. Kerk gewigtvolle roepingen te vervullen heeft, ten aanzien des Heidens, die zich onder onzen Septer boog; dat zy in de *eerste* plaats geroepen is, haar Evangelie-Dienaaren en onderwyzers dien Heiden toe te zenden, daar aan haar, evenzeer als aan andere Kerkgenootschappen het bevel "Predikt het Evangelie allen creaturen" gegeven is: Ik ben er verder van overtuigd, dat zy dit bevel reeds te lang tot hare eigene oneer en tot schade aan land en volk veronachtzaamde.

Ik neem dus de vryheid, als Leraar dier Kerk en als Voorzitter harer Synode de hoop uit te drukken dat U.H.Ed., wanneer de tyd tot arbeiden daar is, zich over deze gewigtvolle zaak, met onze Kerk zult willen beraden, en haar door uwen invloed en wenken, dit veld ter bearbeiding zult willen helpen openen.

Uw lidmaatschap in verband met de Ned. Ger. Kerk, de Kerk uwer vaderen, doet my inzyelfen vleyen met de gedachte, dat U.H.Ed. de eer en roeping dier Kerk, na aan het hart liggen.

Met heilbede over U.H.Eds. persoon en werkkring, blyf ik,

Hoogedele Heer,

U.H.Ed. Dienaar in Christus,

G. VAN DE WALL.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 208, bl. 590.

86. Ring van Fauresmith aan Regering.²²⁾

Fauresmith, 11 Mei 1866.

Aan den Hoog. Ed. Volksraad,
thans vergaderd te Bloemfontein.

Hoog Edele Heeren!

Met verschuldigden eerbied wenden zich ondergeteekenden namens den Hoog Eerw. Ring van Fauresmith, die op den 9e en 10e dezer alhier vergaderd was, tot U.H.Ed. met eene aan ons opgedragene taak van welke wy de eer en het genoegen hebben by dezen ons te kwytten.

Er is namelyk in gemelde Vergadering des Rings onder andere breedvoerig beraadslaagd over den pligt en de hooge roeping der Nederduitsche Gereformeerde Kerk van den Oranje Vrystaat, om, als het uitgebreidste en meest vermogende Kerkgenootschap in dit Land, onmiddellyk gebruik te maken van eene schoone gelegenheid welke der Kerk zoo zichtbaar als ongezoekt aangeboden wordt tot het onderneemen van eene Zending onder de Basutos in het algemeen, maar vooral en in de eerste plaats onder de zoodanigen hunner die toegelaten zijn of zullen worden, om op het Veroverd Grondgebied te blyven wonen, ten einde aldus met den zegen des Allerhoogsten Godsdienst en beschaving te bevorderen onder de door Gods hulp veroverde Heidenen.

Ongaarne echter zoude de Kerk zonder advies en medewerking van 's Lands Bestuur dezen gewigtigen en met vele moeylykheden gepaard gaanden stap willen doen. En overtuigd als zy is, dat de bedoelde onderneming niet alleen *Kerkelyk* maar ook *Maatschappelyk* de heilzaamste vruchten zal opleveren, werd het hieronder volgend voorstel met algemeene stemmen aangenomen, en besloten daarvan copy te zenden aan den H.Ed. Volksraad, gelyk ondergeteekenden by dezen de eer hebben te doen:—

Voorgesteld door den Scriba en gesecondeerd door den afgevaardigen ouderling van Jacobsdal.

“Dat deze vergadering zich onmiddellyk per brief zal “wenden tot den H.ED. Volksraad thans te Bloemfontein “zitting hebbende ten einde dat Ligchaam bekend te maken “met de bereidwilligheid der Kerk, om onder approbatie en “met advies en hulp der Regering de Zending zaak te onder- “nemen onder de op het Veroverd Grondgebied wonende “Basutos.”

Hiermede aan de ons opgedragene taak voldaan hebbende en U.H.Eds. gunstig besluit afwachtende, hebben wy de eer,

Hoog Edele Heeren,

ons met verschuldigden eerbied te noemen,

U.H.Eds onderdanige dienaren,

A. A. Louw, V.D.M. Voorzitter.

C. FRASER, V.D.M. Scriba.

²²⁾ Ook in *De Kerkbode*, 1866, bl. 191.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—19 Oct. 1866.

87. Ds. F. L. Cachet oor Basoeto-oorlog.

In the following letter the case of the Free State against the Basutos is very clearly and fairly stated by the Rev. Mr. F. Lion Cachet:—

With respect to the Basutos the question stands thus: It was chiefly through the influence of the Dutch Emigrants that many years ago the Basuto Nation escaped annihilation. Moshesh the Paramount Chief of the Basutos still speaks of the Commandant Pretorius as his father. But of late the Basutos have become a great nation, and the question about the boundary line between the Free State and the Basutos has been for the latter a constant plea to annoy the frontier Boers,—driving them away from their farms, stealing cattle, horses, sheep, etc. I have been acting Minister in one of the frontier congregations of the Free State, and have always found the people harrassed by the Basutos. Visiting Molappo, one of the sons of Moshesh, and a considerable Chief, some time ago at Leribe, I asked him with respect to a certain farm whether it was within the boundary. His answer was: "I know no such thing as a boundary line, it is a white man's notion. We know of no such things."

But with such Basuto notions, there remained no security for the frontier farmers, and after the installation of Mr. Brand as President of the Free State, it was one of his first steps to try to settle the boundary question in an amicable way. To do this more effectually, he called in the aid of His Excellency Sir Philip Wodehouse, Governor of the Cape Colony, who, as High Commissioner of Her Majesty, was by some old treaty, appointed or mentioned as arbitrator between the Free State and the Basutos in questions touching the boundary. Both parties, the Free State and Moshesh, acquiescing to accept the decision of Sir Philip as binding he laid down the boundary line. Whereupon the Free State Government gave the Basutos living within the Free State boundary notice to quit the territory within a certain time or else place themselves under Free State authority. Moshesh, as I am informed, gave notice to his subjects to leave the Free State, but Moshesh is old and has very little power over the subjects. The consequence was that the Basutos did not leave the Free State, but a number of them under Letsoane began hostilities. The Free State complained,—Moshesh made promises.

A few miserable horses and goats were paid as an indemnity; the Basutos went on in their annoying way, it was felt that it was impossible to live on the Free State frontier unless the decision of the High Commissioner was enforced, and the Free State Govern-

ment was compelled to declare war. And how have the Basutos conducted themselves during the war? Answer: As could be expected from Barbarians, they have attacked peaceful bastards and murdered without mercy. A little while ago they attacked two wagons on the main road from Natal to the Transvaal Republic murdering in cold blood in the presence of a fainting wife and daughter, her husband, her father and several kaffirs, all travelling to their homes in the Transvaal Republic. The unfortunate woman far advanced in pregnancy was sent with her little ones in the veld without food or clothing without shelter. I myself attended her afterwards during her illness at Utrecht.

This is only one case out of many to show the way in which the Basutos conduct the war. The results of a war nobody can foresee. Should the Basutos remain conquerors, then may the Lord be merciful unto the Colonists in Africa from Grahamstown to Zoutpansberg. The Basutos have already twice made an inroad into Natal. Cetchwayo, the cruel treacherous Zulu chief, is only waiting to see how Moshesh will succeed in the war between him and the white man and if successful to follow his example. Woe unto South Africa, if the black race should have dominion over the white race, but the Lord will not punish us according to our sins, but will break the rod after he has used it to punish us.

The missionaries in Basutoland, if they do not meddle with the war, are quite safe. Before actual hostilities began from the side of the Boers, I wrote to an influential member of my former congregation requesting him in my name, to recommend to the people of his "commando" (division), in case of the war actually breaking out, a certain missionary,—a dear brother of mine, and well known to them. My letter was read by order of His Honour the President before the whole commando, and strict orders given to respect all missionaries and their property; which order has been strictly obeyed, except in the case of my friend Dr. Lautre's property, which I am informed has been destroyed, because certain natives used it during the Doctor's absence, no doubt as a kind of fortress.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 210.

88. Onderwys in Jacobsdal.

Jacobsdal, 20 November 1866.

Hoog Ed. Heer!

Daar my in den naam van zyn H.Ed. den Staats President, door den Staats Secretaris gevraagd werd, wat myne inzichten zyn omtrent de verbetering van het opvoedings systeem in dezen Staat, zend ik U H.Ed.deze weinige regelen toe.

Niemand kan ontkennen dat het met den Staat der opvoeding in deze volkplanting maar zeer armoedig gesteld is, hier zyn geene behoorlyke scholen en ook geene geschikte Onderwyzers. In deze gemeente althans is er geene school, zoodat er in de meeste huisgezinnen niets gedaan wordt aan de opvoeding der kinderen, en de ouders zyn daar tevreden onder. Het eenigste dat er aan de opvoeding der kinderen in deze gemeente gedaan wordt is dat een paar Boeren-onderwyzers van plaats tot plaats rondgaan om school te houden en die onderwyzers kunnen zelve ter naauwernood schryven, en dan zyn er noch velen die niet eens kunnen betalen om hunne kinderen zulk een gebrekkig onderwys te laten genieten.

In onze laatste Kerkeeraadsvergadering alhier gehouden, heb ik het voorstel gedaan om daar er nog geene vooruitzichten zyn een Gouvernmentsschool in deze gemeente tot stand te krygen, te trachten vooreerst eene Kerschool hier op te rigten. Maar, er werd toen allerlei bezwaren gemaakt ten eerste werd gezegd, dat hier nog geen geschikte huis is voor eenen onderwyzer; dan dat er niemand op het dorp is die kinderen kan innemen; en eindelyk dat er geen kans is een fonds byeen te krygen, waaruit de onderwyzer gesalariëerd kan worden. Zoodat men werkelyk tot het besluit kwam: dat er vooralsnog niets tot verbetering van de opvoeding der jeugd in deze gemeente gedaan kan worden. Ik heb dus nog geen ander plan gevormd op welke wyze er beter voor het onderwys der kinderen kan worden gezorgd, in deze gemeente ten minste want met de andere dorpen in dezen Staat ben ik nog onbekend.

De eenigste raad die ik op dit oogenblik geven kan is: dat er door het Gouvernment een geschikte schoolgebouw op elk dorp worde opgerigt, en dat er dan aanvraag worde gedaan naar geschikte Gouvernements onderwyzers, die ten minste in het Hollandsch en in het Engelsch goed bedreven zyn, dan kunnen de verschillende gemeenten van haren kant ook bydragen tot onderhoud dier onderwyzers, maar eerst moet er voor geschikte schoolgebouwen gezorgd worden, want de Boeren zien byna even zoo zwaar op tegen het bouwen van een groot huis, als om tegen de Kaffers ten stryde op te trekken.

Ik ben door den Kerkeeraad alhier verzocht geworden aan H U.Ed. de twee plaatsen te vragen, welke door den Volksraad aan de Ned. Geref. Kerk in deze gemeente zyn toegekend. Die plaatsen waarom zy verzoeken: zyn *Roodepan* grenzende aan *Brakpan*, en de *plaats* grenzende aan *Scholtzfontein* en *Bosjesmanspan*; of, indien deze niet meer te krygen zyn, dan om twee andere plaatsen door 't Gouvernment zelve aan te wyzen. Ik verblyve H.Ed. Heer uwen onderdanigen

E. A. J. DU TOIT, V.D.M.

O.V.S.-Staatsargief.
V.R. 215.

89. Sinode aan Volksraad oor Naam van Kerk.

Fauresmith, 16 April 1867.

Aan den Hoog Edelen Volksraad
van den Oranje Vrystaat.
Hoog Edele Heeren!

De Synode der Ned. Geref. Kerk in den Oranje Vrystaat, vergaderd te Fauresmith op den 10den April 1867 en volgende dagen, heeft de eer uwe vergadering andermaal voor te leggen een verzoek om in de grondwet dezes lands den naan Nederduitsch Hervormd te veranderen in "Nederduitsch Gereformeerd" terwyl zy uwe vergadering dankt dat gedeeltelyk aan haar vroeger verzoek is voldaan en hoopt, dat het U moge behagen daaraan thans volledig gevolg te geven.

De Synode wenscht de Kerk hier te lande in de Grondwet bedoeld, beschouwd te hebben als gelyk in naam, leer, tucht en dienst aan de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Kaap Kolonie, daar uit de geschiedenis blykt dat deze Kerken denzelfden oorsprong hebben.

Deze Kerk is genoemd eene Nederduitsch Gereformeerde hetgeen blykt uit de volgende feiten.

Toen de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Kaap Kolonie een zelfstandig bestaan heeft verkregen, heeft zy besloten, haar Gereformeerd te noemen en zoo als uit hare Wetten en Bepalingen blykt, wordt zy aldus genoemd; dien naam draagt zy ook in 's Gouvernements Ordonantie en word't er van de Ordonantie No. 7, 1843, van de Bataafsche Republiek gesproken als een Ordonantie voor de Nederduitsch Gereformeerde Kerk.

De vertaler echter der Ordonantie No. 16, 1845, heeft het woord *Reformed*, in 1843 Gereformeerd geschreven, in 1845 *Hervormd* genoemd.

Voor die vergissing is de Kerk niet verantwoordelyk. De Kerk in de Kaap Kolonie noemt zich Gereformeerd en niet *Hervormd*.

De gemeenten in den Oranje Vrystaat—of vroeger Souvereiniteit aan die Kerk verbonden, waren verbonden aan de Gereformeerde Kerk.

De Kerk hier te lande heeft zich in het jaar 1864 als eene Nederduitsch Gereformeerde geconstitueerd. Daar er aldus geen grond schynt te bestaan om de Kerk hier te lande Hervormd en niet Gereformeerd te noemen, hopen wy dat uwe vergadering dit verzoek in gunstige overweging gelieve te nemen.

Gods zegen over uwe werkzaamheden afbiddende noemen wy ons Hoog Edele Heeren!

Namens de Synode,

Uw H.E.D. dienstwillige Dienaren,

G. VAN DE WALL, Praes. Syn.

A. A. LOUW, Assessor.

ALBS. P. MEIRING,

Scriba en Quaestor Synodi.

O.V.S.-Staatsargief.
Friend—5 Julij 1867.

90. Ds. G. van de Wall trek aanname van beroep terug.

Bloemfontein, 6 Junij, 1867.

Aan den Eerw. Kerkeraad der Ned.
 Geref. Gemeente, Kaapstad.

Wel-Eerw. en Eerw. Heeren, geachte Broeders in Christus!

Met den post, die morgen voor acht dagen van hier vertrok, berigtte ik u dat ik vrijmoedigheid had gevonden, uwe roeping aan te nemen. Sedert die tijd heeft zich alhier onverwacht voor allen eene daadzaak opgedaan, die, van wege hare buitengewoonheid en gewigt, mij tot den buitgewonen en gewigtigen stap noopt, om op mijn genomen besluit terug te komen.

Gij zult weten, dat de HEd. Volksraad dezer dagen hier ter plaatse zitting houdt. Gister namiddag werd er een petitie ingediend, die vraagde om Gouvernements ondersteuning voor een der Leeraren van de Afgescheidene kerk, onder leiding van den Wel-Eerwaarden Heer J. Beyer gevormd. Hier tegen kwam men in verzet. Toen de andere zijde zag, dat zij haren wensch niet zou verkrijgen, veranderde zij hare taktiek; en handelende op het principe van "the dog in the manger" stelde zij voor: opheffing van alle toelagen aan de kerk:—die namelijk, welke verbonden zijn aan zoodanige standplaatsen, als nu vacant zijn, of nog zullen worden. Nieuw te stichten gemeenten zouden dus mede nimmer op ondersteuning uit des lands kas kunnen rekenen. De toestand onzer finantien is niet gunstig. Men was reeds druk aan bezuiniging bezig, weshalve het voorstel aanstonds zoo veel bijval scheen te vinden, dat de zaak der kerk in gevaar gebragt werd. Daarbij werd groot gewigt in de schaal gelegd door het vertrek van eenen leeraar en het aanstaande vertrek van mijn persoon. Hieruit werd beredeneerd, dat Staatstoelagen de leraars van ondervinding en invloed toch niet bonden, zoodat men ze ook daarom maar kon intrekken. Mijn voorgesteld vertrek had verslagenheid in vele gemoederen verwekt. Vele monden werden daardoor gesnoerd, vele aangezigten met schaamte bedekt. Aldus adjourneerde men.

Ik wist niets van het aanhangige, tot dat eenige ervarene en invloedrijke leden, die de kerk lief hebben, des avonds bij mij kwamen om huime bedrukte harten te ontlasten. Zij verhaalden mij het bovengemelde, en dit schokte mij zeer. Ik ben in beginsel geen vijand van het Vrijwillig stelsel, maar heb bij ondervinding geleerd, dat, zoo men er in de kolonie niet rijp voor is, hier nog minder. De kerk oefent hier een heilzamen invloed op den burger uit. Allen beaanden bij andere gelegenheden, dat zij de steun des Staats is, dat hare verzwakking mede tot ondergang des Staats

zou leiden; eenigen schenen nu echter hiervoor blind. De opheffing der salarissen, aan leeraars verstrekt, zou de burgerij in ernstige beroering brengen. Ik zag Bloemfontein, in het licht dezes maatregels, door mijn vertrek niet slechts van zijnen leraar beroofd, maar ook van een groot deel des onderhouds, waarop het een opvolger zou kunnen beroepen. Ik zag Fauresmith en andere reeds vakante gemeenten in denzelfden toestand. Ik zag de heiligste belangen op aarde onder ons in gevaar. Mijn vertrek werd aangewend als dwangreden om dit gevaar over land en kerk te brengen. Wat stond mij te doen? Mijn geweten vraagde: Kunt gij een stap doen, die zoo vele jammeren voor Gods rijk in Zuid Afrika na zich sleept? Kunt gij uwe kudde verlaten, die geslagen is en verbijzeld door de gedachte; "Wij zullen weldra herderloos omzwerven", en dat wel met de wetenschap, dat zij, menschelijkerwijze gesproken, herderloos zal blijven? Kan dit Gods wil zijn? Is dit geen wenk voor u, om nog terug te treden, en aldus redding aan de Kerk, heil aan den Staat, en vreugde aan het hart van de kinderen des Heeren te verschaffen? Mijn besluit werd weldra biddend genomen. Ik moest zonder verzuim, den invloed van mijn heengaan op het doordrijven van dien maatregel stremmen, en alzoo verslagenheid door moed in de harten van God Zion doen vervangen. Ik moest trouwe harten sterken, en rigtte daartoe een schrijven aan den Hoog-Ed Raad, mij bereid verklarende om ter wille eener gansch buitengewone geschiedenis, een gansch buitengewonen stap te nemen en voor als nog te blijven waar ik ben.

Zie daar de verwickelingen u medegedeeld, waarin de Heer in zijne Voorzienigheid mij bragt, en die mij nu dringen u verlof te vragen om mijn u bekend gemaakt besluit terug te trekken, en in de plaats daarvan, voor uwe vereerende roeping te bedanken.

Ik bid de Heer, dat uwe Christelijke belangstelling in de zaken der kerk van den Oranje Vrijstaat, u moge doen gevoelen, dat mijn verzoek, door gansch onvoorziene omstandigheden uitgelokt, billijk, ja dringend noodzakelijk is.

De opofferingen hieraan verbonden, zijn mij niet weinig noch gering. Evenwel, ik durf niet tegen God strijden, ik mag de hand niet leenen aan de verwoesting Zijner zaak. Hij make alles wel, en doe u en mij in Zijnen heiligen wil berusten.

Ik dank u voor het vertrouwen, mij in uwe roeping gebleken, en smEEK den grooten Herder der Schapen, dat hij weldra, ruimschoots, in de behoefte uwer kudde voorzie.

Met ware achting en liefde verblijf ik, Wel-Eerw. en Eerw. Heeren, geachte broeders in den Heiland,—

U dienaar in het Evangelie.

G. VAN DE WALL.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 217, No. 23.

91. O.V.S.-Sinode oor Vrywillige Beginsel.

Winburg, den 20sten April 1869.

Aan den Hoogedelen

Volksraad van den Oranje Vrystaat.

Hoogedele Heeren!

Het is den ondergeteekenden, Leeraren en Ouderlingen, vertegenwoordigers van de Nederduitsch Gereformeerde Kerk, in den Oranje Vrystaat,—dezer dagen te Winburg, als Synode vergaderd, onder de aandacht gekomen, dat er van tyd tot tyd, in uwe achtbare vergaderingen, voorstellen worden gedaan, om de Nederduitsche Gereformeerde Kerk, de toelage uit s'lands kas te ontnemen.

De Synode neemt derhalve de vryheid, in alle bescheidenheid eenige bedenkingen tegen zoodanige maatregel in het midden te brengen.

De Grondwet van ons land belooft in Art. 22²³) dat de Nederduitsch Gereformeerde Kerk door den Staat bevorderd en ondersteund zal worden. Hieruit blykt, dat de Regering by de eerste vorming van den Staat, lettende op den gewigtigen invloed, dien de Evangelie prediking onzer Kerk uitoefent, op de hechtheid des bands, tusschen het bestuur en het volk,—op de bevordering van goede zeden en gehoorzaamheid aan s'lands wetten,—op de kweeking van rust en welvaart in de maatschappy, stoffelyken onderstand aan de Kerk toezegt. Het schynt dus genen twyfel te lyden, dat een maatregel, als boven bedoeld niet in overeenstemming zoude zyn, met het verbond, tusschen Overheid en Burgers, aangeaan.

De Synode wenscht mede te wyzen op de daadzaak, dat de Nederduitsch Gereformeerde Kerk zamengesteld is, uit verreweg de meerderheid van de inwoners dezes Staats,—weshalve de afgevaardigde Ouderlingen, in onze vergadering, eenstemmig de gegronde vrees uitdrukten, dat de opheffing der geldelyke ondersteuning geene geringe ontvreemding onder de burgers zou veroorzaken. Dit, voorzeker zou in den zwaar geschokten toestand onzes lands, diep te betreuren zyn, liever zag de Synode die eendragt tot binnenlandsch herstel bevorderd, welke ons naar buiten de erkenning onzer regten bezorgde.

Eindelyk is de Synode bescheidenlyk van oordeel, dat de bewysvoering ten gunste van de intrekking van Predikants salarissen aangewend, en zich grondende op het beginsel van regtvaardigheid.

²³) Sien "Constitutie van den O.V.S.", 1854, Artt. 21 en 22.

jegens andere gezindten, die niet uit 's lands kas trekken, van allen grond ontbloot is. Het is toch duidelyk dat de Grondwet alleen aan de Ned. Ger. Kerk bevordering en ondersteuning toezegt,—dat de leden dier Kerk de oorspronkelyke meest talryke en meest hechte bestanddeelen des Staats zyn,—dat de Kerk met de vroegst herwaarts getrokken inwoners medegebragt, in het eerst in ons land geplant, steeds veelbeteekenende diensten aan den Staat bewees,—dat de groote meerderheid der burgers, tevens leden dier Kerk zynde, des lands finantien ook hoofzakelyk door hen ondersteund worden.

De Synode meent dus, krachtens deze en vele andere beschouwingen, die zy zou kunnen aanvoeren, de hoop te mogen koesteren, dat het de Edele Raad zal behagen, verder te handelen, overeenkomstig het verbond der Grondwet,—den wil der meerderheid van de burgery, en, alzoo, tot heil van land en volk,—der Kerk verder die hulp zal verstrekken welk haar zoo ruimschoots vergund werd, en welke de Synode steeds, gelyk ook by deze, dankbaar wenscht te erkennen.

Met de bede, dat de Heer in uwe vergaderingen wone met den Geest des raads en der sterkte, noemen wy ons,

Hoogedele Heeren!

Uw H.E.D. Onderdanige Dienaren,

P. Roux, Praeses,
en 20 andere.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 217. No. 25.

92. Staatsteun in Verowerde Gebied.

Winburg, 21 April 1869.

Aan den Hoog Edelen Volksraad
van den Oranje Vrijstaat.

Hoog Edele Heeren,

De Synode van de Ned. Ger. Kerk in den Oranje Vrijstaat heeft in hare vergadering te Winburg op 14 April 1869 en volgende dagen, gesproken over de geestelyke behoeften van de bewoners van het Veroverd Grondgebied.

Er is daar behoefte aan eene geregelde Evangelie prediking en de bediening der H. Sacramenten en het schijnt moeyelyk om daarin zonder ondersteuning van staatswege, behoorlyk te voorzien.

Naardien de Synode steeds dankbaar erkent de zorg door den Hoog Edele Volksraad besteed aan de verzorging der behoeften van de openbare eeredienst, zoo wenscht zy zich ook thans op de erkende weldadigheid te beroepen en verzoekt nederig, dat het U Hoog Edelen moge behagen, om voorlopig, een jaarlykse som van £275 af te zonderen voor de behoeften der openbare eeredienst in het Veroverd Grondgebied, ter beschikking van de Hoog Eerw. Rings commissies van Winburg en Fauresmith.

Dit verzoek bescheiden ter overweging U Hoog Edelen aanbevelende, hebben wy de eer te zyn,

U Hoog Edele Heeren,

Uw gehoorzame Dienaren,

P. Roux, Praeses,
en 20 andere.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 217, No. 249.

93. Staatsteun vir nuwe gemeente Bethlehem.

Bethlehem, 25 April 1869.

Aan den Hoog Edelen Volksraad
van den Oranje Vrystaat.

Hoog Edele Heeren,

Sedert langen tyd hebben de inwoners van Bethlehem verlangd, eene afzonderlyke gemeente uit te maken der Ned. Gereformeerde Kerk en thans is aan dat verlangen voldaan doordien de Rings commissie van de Ring van Winburg, op last van de Hoog Eerwaarde Synode der Ned. Geref. Kerk van den O. Vrystaat eene Kerkelyke grenslyn voor de gemeente Bethlehem daarstelde, welke zekerlyk een zielental van byna 3000 insluit.

De gemeente van Bethlehem, welk dorp reeds in 1859 is begonnen, wenscht thans ook een eigen leeraar te beroepen en zy voelt zich daarom gedrongen om een beroep te doen op de milddadigheid en ook op de regtvaardigheid van den Hoog Edelen Volksraad.

Het wordt toch alleszins erkend dat hier te lande veel gedaan wordt, tot instandhouding der openbare eeredienst en door de zorg van U Hoog Edelen, zyn de Godsdienst leeraars der Ned. Geref. Kerk, de Kerk des Volks gevrywaard van te groote aardsche zorgen.

De gemeente van Bethlehem heeft veel geleden door de jongste oorlog. Met den besten wil zou zy naauwelyks instaat zyn, om een leeraar behoorlyk te verzorgen en zy wendt zich tot U Hoog Edelen met het eerbiedig verzoek om eene jaarlyksche toelage van £275 ter bezoldiging eens leeraars, welke toelage zelfs aan jongere en kleinere gemeenten geschonken werd.

Dit verzoek nederig aan de overweging van U Hoog Edelen aanbevelende, hebben wy de Eer te zyn,

Hoog Edele Heeren,

Uwe gehoorz. Dienaars,

S. W. BRUWER, en 34 ander.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 220, 1e Stuk.

94. Sinode oor Onderwys.

Edenburg,
3 Mei 1869.

Den Hoog Ed. Heere
J. H. Brand,
Bloemfontein.

Hoog Ed. Heer,

Ik heb de eer UHed. by deze te doen toekomen eene copy van het Rapport der jongste Synodale Commissie over het onderwys: een Rapport waarop de Synode geene actie genomen heeft.

De Notulen der Predikanten-Conferentie (19 Juny, 1866) te Bloemfontein inziende, bleek het dat daarin slechts van eene toen beraadslaagde Zending onder het volk van Molappo sprake is.

Met de meeste hoogachting, heb ik de eer te zijn,

UHoog Ed. Heer,
Uw HEds. Dienaar,
ALBS. P. MEIRING.

UHEerws.Commissie om over de beste middelen ter bevordering van het onderwys in dezen Staat te beraadslagen, heeft de eer het volgende rapport te doen: Dat zy na ryp beraad tot de overtuiging gekomen is, dat de beste wyze waar op het onderwys in de Buitengewyken bevorderd kan worden is, wanneer de Leeraren en Opzieners der Gemeenten door eigene bemoeying zoo veel mogelyk het onderwys trachten te bevorderen; door het aanbevelen van goede onderwyzers aan de Ouders; door het bezoeken der Scholen op de boerenplaatsen; door het uitreiken van recommendaties aan zoodanige Onderwyzers die zich verdienstelyk gemaakt hebben. Voorts dat ZHoog. Edele de Staatspresident gemagtigd worde om op de ontvangst van een aanbevelings brief door den Predikant en Landdrost van het district eene toelage zegge £30 des jaars zoodanigen onderwyzer te geven, die ook minstens 15 kinderen in school moet hebben. Wat de Dorp-Scholen aangaat, betreurt uwe Commissie, dat zy geene betere wyze, dan die thans bestaat, aan de hand kan geven. Met leedwezen dat uwe Commissie geen ander plan, dat meer aanbevelings-waard heeten mag ter tafel leggen kan, hebben wy de eer te zyn enz.

G. VAN DER WALL,
en 7 ander.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 220, 2de stuk. No. 24.

95. Onderwys in Verowerde Gebied.

Aan den Hoog Edelen Volksraad
van den Oranje Vrystaat,
Zitting houdende te Bloemfontein.

Hoog Edele Heeren!

De Hoog Eerw. Synode der Ner. Geref. Kerk van den Oranje Vrystaat, heeft in hare zitting te Winburg op den 14de April 1869 en volgende dagen gesproken over de wenschelykheid om in het Veroverd Grondgebied van Staats wege te zorgen voor de behoeften van Kerk en School.

De belangen toch van het onderwys der jeugd zyn van zoo groot gewigt, dat hunne behartiging der Regering als de eerste harer verpligtingen is opgedragen.

Die uitwendige belangen der Kerk zyn mede van uitnemend gewigt.

Het zoude onnoodig geacht kunnen worden om daarover uit te weiden, doch het is zeker dat de inwoners van het Veroverd Grondgebied byzonder ondersteuning behoeven tot het stichten van schoolgebouwen en kerken.

Wanneer immers een land voor het eerst door eene blanke bevolking bewoond wordt, dan moet er zooveel gedaan worden, dat de krachten ligt te kort kunnen schieten om ook voor dat noodigste te zorgen.

En waarom zou de HoogEd. Volksraad niet in de behoefte kunnen voorzien?

Door de gunstige beskikking der Voorzienigheid is een schoone landstreek voor den Oranje Vrystaat gewonnen en de Regering heeft zich een gedeelte daarvan ten behoeve des lands voorbehouden.

Er zyn geen dringender behoeften dan die van Kerk en School, en het zoude zeer wenschelyk zyn indien de HoogEdele Volksraad ten behoeve van 't onderwys, een zeker gedeelte van de plaatsen ter harer beskikking wilde afzonderen, en, voor het oprigten van een kerkgebouw der Ned. Geref. gemeente voor elk der te stichten dorpen twee plaatsen.

Met dankbaarheid erkent de Synode de goede zorgen door den Hoog Ed. Volksraad steeds voor het onderwys en de Godsdienst in dezen Staat; maar nogthans wenscht zy bescheiden op te merken, hoe nuttig het kon geweest zyn indien er vroegtydig voor het daarstellen van een fonds ware gezorgd. Door het ontbreken van zulk een fonds is het thans, by de beste gezindheid der regering zeer

moeyelyk behoorlyke schoolgebouwen te stichten, genoegzame salarissen te geven aan Onderwyzers, het onderwys in de buiten wijken te ondersteunen.

Voor het stichten van Kerk gebouwen werden gewoonlyk twee plaatsen toegekend.

Het is niet onmogelyk dat er bezwaar worde gemaakt tegen het beschikken over grond, naardien alle onroerende gouvernements eigendommen zyn verbonden voor eene schuld door het volk van den Oranje Vrystaat aangegaan.

Het zoude hoogst betreurenswaardig zyn zoo de Regering dezes lands door eenig verbintenis belet wierde om behoorlyk voor kerk en schoolgebouwen te zorgen.

Dit verzoek nederig aan de overweging van UHoog. Edelen aanbevelende, hebben wy de eer te zyn,

Hoog Edele Heeren,

Uwe gehoorzame dienaren,

P. Roux, Praeses,
en 20 ander.

O.V.S.-Staatsargief.

V.R. 220—Memorie.

96. Memorie oor Vrywillige Beginself.

Caledonrivier, January 1870.

Aan den Hoog Edelen Heeren,

Voorzitter en Leden van den Volksraad,

Bloemfontein.

Geven met verschuldigde Eerbied en hoogagting te kennen de ondergeteekenden allen inwoners van den Oranje Vrystaat dat zy met blydschap vernomen hebben uit de notulen van de laatst gehoudene zitting van de HEd. Volksraad dat **verbetering van** het onderwys voor het opkomend geslacht aanstaande is en er door UHEd. de eerste stappen tot zoodanig doel en heilige pligt werd genomen door bekwame mannen te kiezen die den HEd. Raad thans het beste plan zoude voorleggen, dat zij vermenen dat thans zal gedecideerd worden of Gouvernements-Scholen op zekere te bepalen plaatsen zullen worden gebouwd om het onderwys te verbeteren, door bekwame rondgaande onderwyzers aan te stellen welk laatste memorialisten geloven het beste te zullen beantwoorden, dat zy UHEd. by deze een plan wenschten voor te leggen om de daartoe benoedigde fondsen te krygen, namelyk door de tractementen der leeraren te ontnemen en die in plaats van voor kerken voor scholen te besteden om de volgende redenen:

1e. omdat de omstandigheden der burgers het heden niet toelaat genoegzame ondersteuning tot bekoming van een fonds te geven.

2e. dat het altyd onpasselyk zelfs onregtvaardig is, dat niet alle burgers evenveel regt op de besteding en genieting van de publieke gelden kunnen hebben tenzy men Nederduitsch Gereformeerd is.

3e. omdat de Ledematen meer dan overvloedig hunne predikanten van salarissen kunnen voorzien dewyl sommige gemeenten duizenden van ponden sterling vermorsen aan gebouwen die met honderden kondens betaald worden.

4e. omdat de afhankelykheid van de gemeenten en leeraren veel invloed zal maken op de behartiging der pligten van leeraren en gemeenten.

5e. omdat de dubbele salarissen door predikanten genoten de oorzaak zyn van de weelde van den eenen en het spoedige vertrek van andere leeraars.

6e. omdat het onpasselyk is van eene gemeente die haren eigen leeraar kan onderhouden eenen uitgeputten land kas lastig valt om salarissen,

en ten 7de. omdat de £275, door elke gemeente getrokken toereikend zal zyn om minstens 5 rondgaande onderwyzers in elke gemeente aan te stellen die op de (door eene school commissie) aan te wyzen plaatsen nuttig kunnen zyn.

Dat memorialisten met het oog op de bekrompene omstandigheden des lands ernstig verzoeken dat deze in rype en ernstige overweging moge genomen worden.

Het welk doende enz.

J. J. JOUBERT,
en 20 ander.

O.V.S.-Staatsargief.
V.R. 233, 3 Mei 1875.

Bloemfontein, 3 Mei 1875.

97. Memorie in verband met stigting van nuwe dorpe.

Aan den HoogEdelen Volksraad
van den Oranje Vrystaat.

Geven de ondergeteekenden, Voorzitter en leden van den Kerkeraad der Ned. Ger. gemeente te Bloemfontein met verschuldigde eerbied te kennen,

dat zy gedurende de laatste jaren hebben opgemerkt hoe van tyd tot tyd in verskillende districten van den Staat door private personen in kleiner of grooter getal pogingen in het werk werden gesteld, om nieuwe dorpen en afzonderlyke gemeenten op te richten;

dat hoewel door Art. 33 der Kerkwet uitdrukkelyk bepaald word:—"het zal den leden eener gemeente niet geoorloofd zyn "maatregelen te nemen, die leiden kunnen tot het verdeelen der "gemeenten, waartoe zy behooren, of eene localiteit tot Kerkplaats "vast te stellen, tenzy zy verlof bekomen hebben van den Leeraar "in het byzonder en den Kerkeraad in het algemeen; en tenzy de "plaats vooraf door een Ringscommissie geïnspecteerd en goedgekeurd zy"—nogthans de voorstanders der jongst gestichte dorpen Bultfontein en Brandfort zich aan die wetsbepaling niet hebben gestoord, maar, in weerwil van al de vermaningen en waarschuwingen der Kerkelyke opzieners, op die plaatsen erven hebben laten opmeten en verkoopen, Committees hebben aangesteld enz., *alvorens* die plaatsen ooit door eene Ringscommissie waren geïnspecteerd en goedgekeurd;

dat zy vernomen hebben, hoe men thans in de omstreken van Paulsmitsberg en Rietfontein het voorbeeld van Brandfort schynt te willen opvolgen en nieuwe dorpen te willen stichten, zonder tot nogtoe Art. 33 der Kerkwet in acht genomen te hebben;

dat zy innig overtuigd zyn, dat met het oprichten van nieuwe dorpen de belangen niet alleen der Kerk, maar ook des Staats gemoeid zyn, en dat derhalve niet alleen eene wetsbepaling van wege de Kerk, maar ook eene wet van wege de Regering des Lands behoort te bestaan, door welke het oprichten van nieuwe dorpen binnen de grenslynen van bestaande en erkende distrikten moet geregeld worden;

en dat zy derhalve met bescheidenheid deze vraag aan de ernstige overweging van den Hoog Ed. Volksraad voorleggen: of de tyd niet gekomen is, dat door het Wetgevend Bewind eene wetsvoorziening gemaakt worde, door welke het niet meer aan de willekeur van private personen zal overgelaten blyven, om plaatsen te bepalen, die, eenmaal tot dorpen geworden, onvermydelyk de voorzorg van Staat en Kerk vereischen, maar dit van de beslissing van bevoegde autoriteiten zal moeten afhangen?

't welk doende enz.

GUSTAV RADLOFF, Voorzitter,
en 11 ander.

II. ANDER BRONNE.

1. Koerante.

a. *The Friend of the Sovereignty and Bloemfontein Gazette*. Hierdie uitgawe begin op 10 Junie 1850 as 'n weekblad en loop deur tot op datum. Enige jare lank het hierdie blad, wat heelwat van betekenis vir ons doel inhou, ook die Goewermentsproklamasies bevat.

b. *De Tyd, Staatskundig, Nieuws- en Advertentieblad voor den O.V.S.* Ook hierdie uitgawe begin as 'n weekblad en loop van 29 Oktober 1862 tot 1874, met 'n onderbreking van Oktober 1863 tot Oktober 1865. Hierdie uitgawe is nie volledig in die Bloemfonteinse Staatsargief nie, maar bevat dan ook nie baie van kerkgeskiedkundige belang nie.²⁴⁾

c. *The Express and O.F.S. Advertiser*. 'n Tweetalige weekblad van 1875 (11 Maart) tot 1900. In die nommer van 14 April 1875 verskyn 'n berig oor die Ringe van Fauresmith en Winburg, en in dié van 10 Junie 1875 'n interessante berig oor die Groenewoudse Wederdopers wat van Wellington na Transvaal verhuis het. Die uitgawe van 29 Oktober 1875 bevat 'n belangrike verslag van 'n Sendingkonferensie op Bloemfontein. In hierdie blad is allerlei nuus van algemene aard, nie juis veel oor kerksake nie.

2. Tydskrifte en Pamflette.

a. *De Kerkbode*. Wat by Natal vermeld word onder hierdie hoof, is ook hier van toepassing.

b. *De Fakkel*. Hierdie Vrystaatse kerkblad (as 'n maandblad gestig en van 1884 halfmaandeliks) het in 1877 begin en loop deur tot die end van 1909, behalwe tussen 1 Maart 1900 en 2 April 1903, toe dit vanweë die Engelse Oorlog gestaak is. Bevat veel van belang, veral vir die partikuliere geskiedenis van die Vrystaatse Kerk.²⁵⁾

c. *Gedenkboek van het Jubelfeest van de Gemeente Fauresmith, Smithfield en Bloemfontein*, 1898. 'n Eksemplaar hiervan is in die gemeente-argief van Fauresmith. Dit bestaan grotendeels

²⁴⁾ Vide stuk No. 78 uit *De Tijd*, oor die Kerkvergadering van 1863.

²⁵⁾ Ons kon nêrens 'n volledige reeks van hierdie tydskrif op die lyf loop nie. In die Gemeente-argief van Edenburg is daar 'n groot aantal los nommers tussen 1877 en 1893.

uit 'n afdruk van berigte wat in *De Kerkbode* (1849, bl. 150-170 ens.²⁶) voorkom.

d. *Die Ontstaan en Groei van Winburg*, deur L. B. van der Walt, Vrystaatse Argivaris, 1928. In die 77 bladsye, van hierdie pamflet is wel nie juis veel van regstreekse belang vir die Kerkgeskiedenis nie, maar baie interessante gegewens oor die algemene gang van sake in die oudste gemeente van die Vrystaat.

3. Boeke.

a. *Notulen van den Hoog Edelen Volksraad*. Hierdie reeks, gedruk en gebind van 1854, is volledig voorhande in die Staatsargief op Bloemfontein en bevat uiters waardevolle informasie vir ons doel. Dit is 'n onmisbare bron vir die geskiedenis van die Vrystaatse Kerk.

b. *Geskiedenis van den Oranje-Vrystaat*, deur H. J. Hofstede, jr., 's Gravenhage, 1876. Hierdie werkie verdien aandag, omdat dit 'n hele aantal beëdigde verklarings van Voortrekkers, voorts Dokumente en Proklamasies uit die Argiewe, bevat, ongelukkig oral deur die boek versprei.

By die *Volksblad-Drukkery*, Bloemfontein, het onlangs verskyn: J. H. Malan *Die opkoms van 'n Republiek* (die O.V.S.), wat in verband met die agtergrond van die Kerkgeskiedenis die aandag verdien.

Ons moet volstaan met die leser te verwys na die werke van Preller, Schoon, Eybers, Malherbe, Du Plessis en Theal onder die hoof "Boeke" in die Hoofstuk oor Natal genoem. Hulle bevat ewegeod informasie oor die Vrystaat. Vir laasgenoemde moet nog geraadpleeg word: J. du Plessis, *Het Leven van Andrew Murray* (Hff. IV tot VIII), en in verband met Opvoeding: Bruwer, *The Development of Education in the O.F.S., 1854-1874*.²⁷)

²⁶) Ook by Spoelstra, *Het Kerkelijke en godsdienstig leven der Boeren na den grooten Trek*, bl 72, en verder.

²⁷) Argief van die Universiteit van S.A., Pretoria.

DEEL III.

DIE NEDERDUITS-GEREFORMEERDE
KERK IN DIE TRANSVAAL.

A.—KERKLIKE ARGIEF.

I. GEMEENTELIKE ARGIEF

1. Potchefstroom (1842).

*Registers.*¹⁾ Die oudste Doopregister begin met 27 Maart 1842, deur Eerw. D. Lindley.²⁾ Ook weer in 1844 is die Doop daar deur hom bedien. In 1848 word die Doop op 17 Desember en 21 Desember bedien deur Dr. P. E. Faure en Dr. Wm. Robertson, "gecommiteerd vanwege de Hoogeerw. Synode der Ned. Geref. Kerk in Z.A." 'n Tweede Doopregister loop oor 1849 en 1850, toe daar 660 dopelinge was, sonder vermelding van die bedienaar.

Ook die oudste Lidmaatregister begin in 1842, en wel op 26 Maart. In die teenwoordigheid van ouderlinge F. G. Wolmarans en D. Jacobs het Eerw. D. Lindley hierdie werk verrig. In 1848 verskyn Drs. Faure en Robertson op die toneel en 'n aantal van die lidmate wat hulle voorgestel het "te Magaliesberg, op de plaats Hekpoort," is deur hulle in hierdie Register geboek. Gedurende die volgende vier jaar het Ds. A. Murray (jr.) en Ds. J. H. Neethling die jong mense aangeneem. Die tweede Lidmaatregister dra op sy skutblad die opskrif

Ledematenboek

van de Nederd. Gereform. Gemeente van Potchefstroom, Z.A.R., beginnende met 1 October 1853, aangelegd door haren leeraar, D. van der Hoff, V.D.M.

Die oudste Notuleboek van Potchefstroom dateer van 1 Augustus 1881.³⁾ Op 3 April 1885 begin 'n nuwe Notuleboek van

¹⁾ Die oudste Registers is in die Argief van die Herv. Kerk, Uniegebou, Pretoria.

²⁾ In die Kantoor vir Registrasie van Huwelike in Pretoria berus by die Potchefstroomse Stukke 'n "Trouwboek van de Lager van De Commedant A. H. Potgieter, 1838, Den 22 April." Die vorm van hierdie "Trouwboek" is baie primitief. Van 1845 word die vorm vollediger.

³⁾ Prof. Dr. S. P. Engelbrecht het die eerste Notuleboek, wat intussen verlore gegaan het, enige jare gelede ingesien, en ons vriendelik insage verleen van aantekeninge daaruit deur hom gemaak. Die vroegste notule was blykbaar van 24 Des. 1848, toe Drs. Faure en Robertson daar was en gevind het dat daar al geruime tyd 'n kerkeraad bestaan,

die Verenigde Kerkrade (Ned. Herv. en Ned. Geref.) Ds. C. W. du Toit en Ds. H. J. L. du Toit sit nou saam in dieselfde Kerkraad.⁴⁾

2. Rustenburg (1850).

Die oudste Doopregister begin met 10 Nov. 1850. Daarna kom weer doopsbedieninge voor op 28 April 1851, en 10 Mei 1852. Tesame is daar by hierdie drie datums 373 kinders gedoop.—Op 7 Aug. 1853, waarskynlik met Ds. D. van der Hoff, begin die Register weer met No. 1.⁵⁾

3. Lydenburg (1850).⁶⁾

Registers. Die oudste “Doop-boek der Nederduitsche Gereformeerde Gemeente te Lydenburg” is aangelê deur Ds. Andrew Murray op 7 Januarie 1850. By die eerste doopsbediening is 74 kinders gedoop, en tien maande later, by Ds. Murray se tweede besoek 118 kinders. Die Huweliksregister begin met 2 Februarie 1859, tydens die aankoms van Ds. P. A. C. van Heyningen, terwyl die oudste Lidmaatregister eers uit 1867 dagteken.

Wat die Notule betref, is daar niks in boekvorm voor 1866 nie. Daar is los velle papier van allerlei vorm en gedaante: Uit 1851 dateer die oudste stuk, in die netjiese handskrif van Meester Willem Poen—’n lasbrief aan die Bouwkommissie om met ’n kerkgebou te begin; uit 1852 is daar, in die handskrif van Ds. J. H. Neethling, die notule van ’n kerkraadsvergadering op 25 Maart 1852.⁷⁾

4. Pietersburg (1852).

Registers. Die Doopregister (in besit van die Herv. Kerk aldaar) begin in 1852, toe Ds. A. Murray, Jr., en Ds. J. H. Neethling die gemeente besoek het. Daarna tree Ds. P. D. M. Huet op as bedienaar van die Heilige Doop. Die oudste Doopregister wat in besit van die Verenigde Kerk aldaar is, bestaan

maar nog geen Registers aangelê was nie. Daarna presideer Ds. A. Murray, Jr., in Januarie 1850. In 1851 tree Ds. A. Murray en Ds. J. Murray op. Tot sover het die Notule uit los stukke bestaan. Eers op 6 Junie 1853 het ’n Notuleboek begin (Ds. D. v. d. Hoff).

⁴⁾ In verband met die algemene geskiedenis van Potchefstroom kan die leser raadpleeg: Ds. M. L. Fick, *Iets uit de oude geschiedenis van Potchefstroom*, 1919; en op kerklike gebied: Prof. Dr. S. P. Engelbrecht, *De Ned. Herv. Gemeente van Potchefstroom, 1842-1927*.

⁵⁾ Die Registers berus ook in die Herv. Argief, Pretoria, en insage is ons verleen. Maar van die Notuleboek, wat ook met 1850 begin en in besit is van die Herv. Kerkraad, Rustenburg, kon ons geen insage kry nie.

⁶⁾ Al hierdie gemeente se Argief is in besit van die Kerkraad. Sien *De Kerkbode*: 12 Januarie, 9 Februarie, 9 Maart, 27 April en 11 Mei 1927—“Grepe uit die Lydenburgse Kerkargief.”

⁷⁾ Vir verder besonderhede verwys ons die belangstellende leser na Ds. G. D. Worst se brosjure *Die gemeente Lydenburg ná 75 jaar* (Gemeente-argief), voorts die genoemde *Kerkbode*-artikels, en Dr. S. P. Engelbrecht, *Geskiedenis van de Ned. Herv. Kerk in Z.A.*, Deel II, Bylae I tot IX.

uit afskrifte van die vorige Register. Die oudste Lidmaatregister is nie kronologies gerangskik nie en begin met Mei 1851, terwyl die oudste Huweliksregister eers met 14 Junie 1873 begin.

Die oudste Notuleboek, in 1852 deur Ds. A. Murray en Ds. J. H. Neethling aangelê, is in besit van die Ned. Herv. Kerk (Uniegebou, Pretoria). Dit begin as volg: "Vergadering van den Kerkeraad van Zoutpansbergen, deel van de gemeente van Magaliesbergen." In 1854 presideer Ds. D. van der Hoff, in 1858 Ds. P. D. M. Huet, en in 1859 weer Ds. van der Hoff.

5. Pretoria (1852).

Al die oudste Registers en Notule ontbreek hier.⁸⁾ Die oudste Doopregister bestaan uit afskrifte in 1862 deur Ds. Begemann gemaak van die eerste 396 dopelinge, wat met 1857 begin. Ook die Lidmaatregister is deur Ds. Begemann aangelê, en wel in 1860. Enkele ouere lidmate se name is in 1872 deur Ds. J. G. Kriel oorgeskryf. Hiervan is die oudste uit 1854, deur Ds. D. van der Hoff aangeneem. Aan Notule is daar niks voor 11 Januarie 1892 nie.

6. Utrecht (1854).

Die Doop- en Lidmaatregister van hierdie gemeente (in bewaring van die Kerkraad) is aangelê deur Dr. H. E. Faure, destyds predikant van Pietermaritzburg, en begin met 19 November 1854 en 1853 respektieflik. Die oudste Notule voer ons terug na 5 Maart 1856, toe Dr. H. E. Faure gepresideer het. Uit hierdie Notule blyk dat die gemeente op 19 November 1854 gestig is, met die uitdruklike verklaring dat "zij onder het geestelijke opzicht van de Ned. Geref. Kerk van Z.A. zal ressorteeren." Na Dr. Faure presideer Ds. P. D. M. Huet, dan Ds. D. van der Hoff, na wie se oorkoms o.a. besluit word "om in het vervolg geen predikant tot de Kaapse Synode niet behorende toe te laten Aanneming en Kerkeraadsvergaderingen te houden."⁹⁾

7. Waterberg (1860).

Die Doopregister begin hier met 9 April 1854, en is waarskynlik deur Ds. D. van der Hoff aangelê. Daarna kom Di. Smits, Begemann en Van Warmelo op die toneel. Die ander Registers is van resente datums. Die Notule van die "Ned. Herv. Gemeente van Waterberg" begin op 12 Junie 1859. Tot 1890 bly Waterberg 'n konsulentgemeente.¹⁰⁾

⁸⁾ Hulle is ook nie by die Herv. Kerk nie.

⁹⁾ Ook berus in die Utrechtse Gemeente-argief die "Notulen-Boek van de Ned. Herv. Gemeente van Utrecht, Z.A.R." van 11 Jan. 1868 tot 1885.

¹⁰⁾ Die nommers van Sept. en Des. 1925 van *Die Gemeenteband* (Gemeenteblad van die N.H. of G. Gemeente Waterberg) bevat 'n kort oorsig van die geskiedenis van die gemeente.

8. Wakkerstroom (1861).

Registers. Die oudste Doopregister dateer van 1 Desember 1861 (Ds. D. van der Hoff en daarna 'n enkele keer Ds. F. L. Cachet), Lidmaatregister van 30 November 1861 en die Trouregister van 1873. Hulle loop almal deur tot op datum. Die oudste "Notulenboek van de Nederd. Herv. Gemeente te Martinus Wesselstroom" begin op 15 April 1861. Die eerste Notule was op los velle geskryf "bij gebrek aan een behoorlijke boek" en is op 7 Mei 1867 deur Ds. D. van der Hoff in die bestaande Notuleboek (in besit van die Kerkraad) oorgeskryf. Ná Ds. van der Hoff tree af en toe Ds. A. J. Begemann en van 1870 dikwels Ds. N. J. van Warmelo op. Op 11 Januarie 1875 kom Ds. D. P. Ackermann aan.

9. Heidelberg (1865).

Die Doopregisters in die Gemeente-argief voorhande is as volg:

Van 1865 tot 1889—Ned. Herv.

Van 1868 tot 1885—Ned. Geref.

Van 1 Januarie 1889 tot op datum—Ned. Herv. of Geref.

Lidmaatregisters:

Ned. Herv. van 1866 tot op datum.

Ned. Geref. 1866—1885.

Voorts kom daar 'n Kassaboek voor van 1865 en Huweliksregisters sedert 1870, op los vorms in die vroegste jare.

Die Notule loop van 1866 tot 1889 (Ned. Herv.) en ná 1889 begin Ned. Herv. of Geref., wat deurloop tot op datum.

10. Middelburg (1866).

Daar is drie Doopregisters van oue datum in die bewaring van hierdie gemeente se kerkraad, t.w.:

Van 1866 (Ned. Geref.) deur Ds. F. L. Cachet aangelê.

Van 1867 (Ned. Herv.) deur Ds. N. J. van Warmelo aangelê.

Van 1872 (Ned. Herv.) deur Ds. A. J. Begemann aangelê.

Wat Lidmaatregisters betref, het Ds. Cachet ook hiermee die begin gemaak in 1867.¹¹⁾ Ander Registers, hier in bewaring, is in 1868 aangelê deur predikante van die Herv. Kerk in die buitewyke Zusterstroom, Doornbult en Bothasberg.

Die Notule begin in Maart 1867 "ten huize van Br. N. P. Prinsloo op de plaats Elandspruit." Daar maak Ds. F. L. Cachet bekend dat die Alg. Verg. in Desember 1866 die Ned. Geref. Gemeente Nazareth as selfstandig erken het. Vervolgens kom Ds

¹¹⁾ Op 19 Maart 1871 lees ons in hierdie Register as volg: "I have this day closed my ministrations at Nazareth (Middelburg). O God, my prayer is for the children I have brought to the membership of Thy Church on earth. Preserve them, O Saviour, and keep them that I may meet all of them at Thy right hand in the day of judgment. Amen Nazareth, 19th March, 1871. F. Lion Cachet."

J. G. Kriel en Ds. D. F. Bosman om die gemeente te lei, en in 1884 Ds. A. P. Burger.¹²⁾

Van belang in hierdie gemeente-argief is die "Handelingen der Kerkelijke Commissie der N.G. Kerk in de Z.A.R." Dit begin in Desember 1866 op Utrecht, waar veral die reiswa en die reisplan van Ds. Cachet bespreek is.

Die *twede* vergadering was op Lydenburg, 22 Feb. 1867, en die *derde* op Utrecht, 12 Mei 1867. By laasgenoemde vergadering is daar vreugde oor die voorstel van Ds. A. A. Louw van Faure-smith "ten doel hebbende de mogelijkheid eener vereeniging met onze Kerk". Die *vierde* vergadering vind plaas op Utrecht, 9 Julie 1867, waar 'n klagsaak (De Jager vs. Loxton) breedvoerig behandel word. Tot in 1871 word jaarliks vergaderings gehou en in Cachet se handskrif gerapporteer. Daarna word Ds. J. G. Kriel Scriba en ná hom Ds. D. F. Bosman. In 1876 word die inlywing van die "Christelike gemeente onder leiding van Eerw. Keet te Wakkerstroom" behandel, en daartoe besluit "onder voorwaarde dat haar leden zich aansluiten by de gemeenten der N.G. Kerk binnen welke zij wonen".

GEMEENTELIKE STUKKE.

Hoewel nie onder die oudste gemeentes nie, het die gemeente Vryheid, in die voormalige Nuwe Republiek, tog so'n besondere geskiedenis gehad, dat ons twee stukke daaroor hier laat volg.

Voorts enige stukke uit ouer Gemeentes, as volg:

¹²⁾ In hierdie gemeente se Argief is ook voorhande die "Kerkboek van de Ned. Herv. Gemeente Lydenburg, inhoudende Doop, Lidmaten, Cassa en Notulen Boek, aangelegd op Bothasberg, 1 Juny, 1868." Die notule loop tot 1875.

*Rustenburgse Gemeente-argief.*¹³⁾

98. Grond vir Kerk op Rustenburg.

Artikel 5 uit het Raadsbesluit van den 22ste September 1850, (Potchefstroom). (Afschrift.) 1 Memorie voorgekoomen van den Kerkeraad van Magaliesberg getekend door tweehonderd vijftig, zegge 265 personen vraagende aan den Raad een plaats onbewoond voortijds behoorende aan de Heer H. C. Vermaas tot opbouwen van een gereformeerden Kerk.

De Raad overeengekoomen zijnde hebbe dien plaats aan den Kerkeraad en gemeenten toegestaan tot dien einde om een Kerk te bouwen onder voorwaarden dat de helf der Erven aan de Kerk en de andere helf aan het publieke kast zal worden toegekend en dat de Kerkraad de volste regt zal behouden om nimmer een kantien of openlijke taphuis toetelaten en wanneer het vereischt word dat de dorp onder bescherming van een Landroost gesteld worde en wanneer het kome te blijken dat Vermaas aan geene misdaad schuldig zijn en hij weder terug keert in deze maatschappij zal het hem vrijstaan een andere plaats te nemen waar of hij verkiest die niet door een andere is genomen of verzocht.

Besloten dat drie leeden van den Volksraad Mr. A. W. J. Pretorius, P. F. J. Pretorius en J. F. van Staden met de Leeden van de Kerke Colegie zal gaan om na de geschiksten gelegenheid te zien voor den aanleg Kerkplaats.

¹³⁾ Ook te lees in Staatsargief, Pretoria (E.V.R.3, bl. 38).

Rustenburgse Gemeente-argief.

(Handschrif van Ds. D. van der Hoff.)

99. Leraar uit Holland vir Rustenburg.

De Eerwaarde Kerkeraad van de gemeente Rustenburg wil, in vereeniging en met toestemming der gemeente een vasten leeraar voor Rustenburg beroepen en wel een leeraar uit Holland, geordend door de algemeene Synode der Nederduitsch gereformeerde Kerk in Holland. De Kerkeraad bovengenoemd verlangt het gevoelen van de gemeente te vernemen en roept en noodigt uit alle mans-ledematen om hun gevoelens mede te deelen aan de opzieners der Kerk en daarenboven zoovelen als er kunnen tegenwoordig zijn, present te wezen te Rustenburg den laatsten Zondag in Augustus van dit jaar, zullende de leeraar D. v. d. Hoff, alsdan ook te Rustenburg zyn, om Kerk te houden, H. Avondmaal te vieren, kinderen te doopen, ledematen aan te nemen, als naar gewoonte. Wanneer de gemeente hare goedkeuring gegeven heeft tot beroepen van een leeraar uit Holland, alsdan zal de Eerw. Kerkeraad van Rustenburg een beroepschrift opstellen door al de leden en door de leeraar D. v. d. Hoff mede onderteekend; vervolgens zal dit beroepschrift in handen gesteld worden van den Ed. V.R. ter goedkeuring volgens de wet en ter onderteekening door den voorzitter van den Volksraad en daarenboven ook gevraagd worden om dit beroepschrift ook ter bekrachtiging te laten onderteekenen door Z.H.ED. den president van den Uitv. Raad.

Na die onderteekening verlangt de Eerw. Kerkeraad bovengenoemd, dat dit onderteekende beroepschrift zal in handen gesteld worden van onzen leeraar D. v. d. Hoff, die zich met de verzending van dit beroepschrift naar Holland belasten zal.

Rustenburgse Gemeente-argief.

Kopie: In handskrif van Ds. van Warmelo.

100. Rustenburg en die Kerkstryd.

Rustenburg, Z.A.R., 10 April 1886.

Aan den WelEerw. Heer Voorzitter en Leden der Alg. Vergadering
zitting houdende te Pretoria, Z.A.R. in de maand Mei 1886.

WelEerw. Heer en Leden!

Wij de ondergeteekenden, leden der Vereenigde Kerk in dezen Staat wenden ons tot u WelEerw. Heeren Broeders met dit ons nederig verzoek en wenschen en verlangen dat het door u allen in ernstige overweging zal genomen worden tot heil en zegen van onze duur gekochte Kerk.

1. Dat de Ned. Hervormde Kerk in dezen Staat van nu aan zal genoemd worden de Nederduitsch Hervormde Gereformeerde Kerk. En aangezien er onaangenaamheid en ontevredenheid in de gemeente bestaan over het woordje *of*, gevoelen wy ons te meer gedrongen er op aan te dringen, dat de naam der kerk nu voor goed moet vastgesteld worden als boven door ons verzoek.

2. Volgens Art. 151 verlangen wy dat de Registratiegelden in de nieuwe Kerkwet zal nu gesteld worden volgens de oude Hervormde kerkwet.

3. Dat Art. 92 der nieuwe Kerkwet veranderd zal worden en dat in plaats van dien gemelde Art. 92 genomen zal worden de oude N.H. kerkwet dat namelijk eene jonge man zal wezen 16 en een jonge dochter 15 jaren om tot lidmaat te worden aangenomen. De redenen hiervan is omdat een jongeman van 16 jaar by de veldcornetten ingeschreven moet worden en van dien dag af in dienst der Regeering moeten treden als burgers en dat het dan voor zulke jongelieden onmogelyk zal gemaakt worden hunne belydenis af te leggen voor dat zy in gevaar van oorlog komen zal.

160 ONDERTEKENAARS.

Rustenburgse Gemeente-argief.
(Geskrewe stuk.)

101. Rustenburg en die Kerkstryd (2).

Aan den Eerwaarden Kerkeraad der Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde Gemeente te Rustenburg.

Wij ondergeteekenden, alle mansledematen der Nederduitsch Hervormde Gemeente te Rustenburg, Zuid-Afrikaansche Republiek, hebben de eer U Eerw. bij deze kennis te geven.

Dat wij ons gedrongen gevoelen om, in de bij ons bestaande onzekerheid of wij U Eerw. nog altijd mogen beschouwen als *den Kerkeraad van onze Nederduitsch Hervormde Gemeente* of wel u moeten aanmerken als *een Kerkeraad der zoogenaamd Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde Gemeente*, U de volgende punten mede te deelen, die wij U Eerw. verzoeken in ernstige overweging te nemen:

1. Dat wij ons steeds zullen blijven beschouwen als leden van en uitmakende de Nederduitsch Hervormde Gemeente in het District Rustenburg, Zuid-Afrikaansche Republiek, onaangezien alle geheime of openlijke pogingen en handelingen, die aangewend worden om ons over te brengen onder eene gemeente met een nieuwen naam, waarin wij ons niet willen voegen en tegen welke wij onze oude rechten onherroepelijk en standvastig zullen handhaven.

2. Dat wij in deze, ons niet te ontnemen hoedanigheid, ons voortdurend beschouwen als te zijn en te blijven de wettige eigenaars en bezitters der eigendommen door die Nederduitsch Hervormde Gemeente verkregen en aan haar in onvervreemdbaar recht toebehoorende.

3. Dat wij ons met alle ons ten dienste staande middelen, zoo in der minne als in rechten, zullen verzetten tegen elke zich opwerpende autoriteit die onze ons dierbare belangen als leden der Nederduitsch Hervormde Gemeente der Zuid-Afrikaansche Republiek zoude willen ontrooven, en ook tegen ieder die de eigendommen van de Nederduitsch Hervormde Gemeente in eene andere Kerk zou willen overbrengen.

Geteekend te Rustenburg en in het District Rustenburg, in de maanden Mei en Juni 1886.

64 ONDERTEKENAARS.

*Kerkraadsargief, Vryheid.***102. Inlywing van Vryheid by Transvaalse Kerk.**

Inlywing der gemeenten by de Ned. Herv. of Geref. Kerk.

Ds. H. L. Neethling, van Utrecht, verschynt nu ter vergadering (3 Des. 1888), met den volgende Last Brief.

H.D.L.

De Kerklyke Commissie der Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A.R. verklaart hiernede dat zy heeft afgevaardigd, gelyk zy thans afvaardigt, den Weleerw. H. L. Neethling voorzitter der Kerkelyke Commissie en Predikant der gemeente Utrecht, naar de Gemeente Vryheid, met den hieronder genoemde last.

1. Om aan de Gemeente Vryheid, door middel van haren Kerkeraad bekend te maken, de inlywing dier gemeente by de Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A.R.

2. Haar insgelyks mede te delen dat tot haren Consulent aangesteld is, de predikant van Utrecht, de Weleerw. Heer H. L. Neethling.

3. Haren Leeraar den Weleerw. Heer Adriaan Jacobus Louw, het Formulier te laten onderteekenen en den Kerkeraad Vryheid daarvan kennis te geven.

4. Van uitvoering van bovengenoemde lastgeving onverwyld kennis te geven aan den Hooeerw. Scriba der Kerklyke Commissie.

Gedaan te Bethal.

Z.A.R.

23 Nov. 1888.

Geteekend.

N. J. VAN WARMELO,

Scriba.

Na dezen brief voorgelezen te hebben, spreekt Ds. Neethling den Kerkeraad een woord toe by wyze van een welkomstgroet by de inlywing der Gemeente in de Transvaalsche Kerk en vertrouwt dat 's Heeren ryksten zegen op deze mag rusten.

Teekening van 't Formulier door Leeraar.

Daarop leest hy den Voorzitter voor het Reglement ter teekening van de Predikanten der Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A.R. De Leeraar geen bezwaar makende, tekent daarop het Formulier in tegenwoordigheid der Vergadering. Hierop verklaart Ds. Neethling den Leeraar van Vryheid als lid der Algemeene Ver-

gadering en de Gemeente als een deel der Ned. Herv. of Geref. Kerk: en dat zy nu valt onder dezelfde bepalingen, voorrechten en plichten zooals in de Kerkelyke wet neergelegd.

Dankbetuiging.

De Voorzitter neemt nu het woord en spreekt in naam van den Kerkeraad en van de Gemeente. Hy bedankt Ds. Neethling voor zyne overkomst, maar nog meer dat hy gekomen is als eene bode des vredes om zonder hinder of tegenspraak deze Gemeente over te nemen en in te lyven by de Transvaalsche Kerk. Hy zegt ook dat het ons eene oorzaak van vreugde is den predikant van Utrecht tot Consulente te hebben. Maar bovenal wil hy den Heer der Kerk danken voor de gebeds verhoring, dat wy den dag mogen beleven dat deze gemeente niet langer als alleen en zelfstandig staat, maar een deel uitmaakt van de Kerk dezer volkplanting. Eindelijk geeft hy te kennen de volkomene onderwerping der gemeente aan de Kerkelyke wetten en bepalingen en belooft den Heer te bidden dat hy ons genade schenke om niet als eene doode rank te zyn aan den grooten boom Zyner Kerk maar dat wy mogen mede werken ter bevordering niet alleen, maar ook een bron van zegen en vooruitgang moge zyn voor het overige deel der Kerk waartoe wy nu behooren.

De Naamsvaststelling.

Ds. Neethling verlangt nu van de Kerkeraad dat hy van de gemeente, volgens besluit der Algemeene Vergadering, eene stem wil laten uitbrengen over den Naam der Kerk. Dit geeft aanleiding tot verscheidene vragen van den kant des Kerkeraads. Ds. Neethling geeft op al die vragen 'n kort antwoord op de volgende wyze:— By een Gemeente Vergadering by dit doel byeengeroepen, moeten zekere namen als kandidaten worden gesteld, waarna de manslidmaten hoofdelyk hunne stem moeten uitbrengen voor het einde van Februari e.k. De Kerkeraad zal alsdan aan de Kerkelyke Commissie moeten opzenden de stemmen die 't meest op eenen naam zyn uitgebracht.

Kerkraadsargief, N.H. of G. Kerk, Potchefstroom.

AANHANGSEL,

30 Augustus, 1890.

**103. Brief van Prokurasie-kommissie aan Kerkraad,
Potchefstroom.**

WelEerw. Heer en Eerw. Heeren,

Met verschuldigden eerbied hebben wy, de ondergetekenden, leden der Commissie, die door de lidmaten van de Ned. Herv. Kerk van het district Potchefstroom, en elders in de Z.A. Rep. daartoe gemachtigd zyn by procuratie het volgende onder de aandacht van U Eerw. Vergadering te brengen:—

I. Dat wy op het oogenblik vertegenwoordigen 914 lidmaten van het Dist. Potchefstroom, die wenschen te blyven n.l. leden van de Ned. Herv. Kerk in de Z.A.R. zooals velen hunner geprotesteeerd hebben by de Alg. Verg. van de N.H. of Ger. Kerk, in hare zitting in de maand Mei l.l. en welke protesten door gem. Verg. van de hand gewezen werden met het antwoord dat de vaststelling van den naam der Kerk eene afgedane zaak is, op welk besluit de gemeente toen een Commissie benoemd heeft.

II. Vernomen hebbende dat U Eerw. Verg. zitting houdt op morgen, 30 dezer, doen wy aan U Eerw. Verg. in naam van die lidmaten der N.H.K. van het dist. Potchefstroom het volgende voorstel:—

Ten eerste—Vreezende dat er groot ongenoegen en onlusten zullen komen over de eigendommen der Ned. Herv. Gemeente, zooals reeds gebeurd is te Zeerust: om liever broederlyk uit elkander te gaan, zooals wy by elkander gekomen zyn, opdat elke gemeente zyn wettige eigendommen mocht behouden, zooals door allen behoort erkend te worden en zooals reeds door het H.E. Achtbare Gerechtshof erkend is.

Ten tweede—En daar de Com. er van overtuigd is dat dit het eenigste middel is om den vrede in de gemeenten en ook in godshuizen te bewaren.

Om een Commissie van 5 leden te kiezen ten einde een soortgelyke Commissie van onze zyde nog morgen, den 30sten dezer, te ontmoeten, om alles behoorlyk te regelen en te beschryven opdat de vrede in alle gemeenten mocht hersteld worden.

Hopende met een antwoord vereerd te worden vóór of ten 12 ure op morgen, Zaterdag, 30 dezer.

En WelEerw. Heer en Eerw. Heeren, mocht ons voorstel echter onverhoopt niet aangenomen worden, blyft alles voor U.E. verantwoordig.

Uw D.W. Dienaren, N. M. S. PRINSLOO, A. D. W. WOLMARANS,
J. J. BREYTENBACH, J. J. WOLMARANS, M. C. RYCKART, H. C.
VISSER, J. T. MARTINS, G. VAN DEVENTER, P. L. BEZUIDENHOUT,
M. J. WOLMARANS.

Vryheidse Gemeente-argief.
(Notuleboek.)

104. Onder die hoeksteen van Vryheid se Kerk.

OORKONDE

Om geplaats te worden in den hoeksteen van het Kerk-gebouw der Ned. Herv. of Geref. Gemeente te Vryheid, Z.A.R. (25 Sept. 1891).

HEIL DEN LEZER.

Het is zeker niet ongepast by deze feestgelegenheid in korte bewoording melding te maken van de stichting dezer Gemeente die onafscheidelyk verbonden is aan het eigenaardige ontstaan der voormalige "Nieuwe Republiek."

In den raad des Allerhoogsten is 't alzoo gekomen dat in 't begin van het jaar 1884, Dinizulu, destyds Koning der Zulu-natie, verdrukt zynde door sommige zyner Kapiteins, de hulp inriep van eenige Afrikaanders woonagtig in de omliggende districten van Utrecht & Wakkerstroom. In de maand Mei van dat jaar, hebben toen een negental der ingeroepen zich tot een Comitéte gevormd om met den Zulu-natie's Koning in onderhandeling te treden. Alzoo werd op den 23sten dag dier maand de volgende overeenkomst getroffen:—

CONTRACT,

tusschen de Boeren-vrywilligers en de Zulu natie,

Zululand, Ingomorand,

23 Mei, 1884.

Aan allen die het moge aangaan, zy het door deze kennelyk dat ik, Dinizulu, Koning der Zulu-natie en van Zululand, met raad en advies van myne voornaamste raadsmanen en groote Kapiteins, die gezamentlyk met my deze Akte onderteekenden, aan den eenen kant, en de heeren D. C. Uys, C. F. Meyer, P. R. Spies, A. M. J. Laas, J. F. van Staden, T. G. N. Steenkamp, P. J. Fourie, F. J. de Jager en hun Secretaris, als bestierders en voormannen en hoofden der Boeren aan den anderen kant, op heden hebben geaccordeerd en overeengekomen als volgt:

"De voornoemde Hoofden, Officiëren, en Bestierders der Boeren verbinden zich en nemen aan om by te staan en te helpen met raad en daad om vrede, wet en orde in het grondgebied der Zulu-natie te handhaven. Zooveel mogelyk alle geschillen onder de Zulu-natie te schikken en vrede te bewerken, en zelfs wanneer alle pogingen

tot vriendschappelyke skikking niets baten om alsdan aan het hoofd van myn strydmacht en myn commando mede te werken om alsdan met het zwaard mede te stryden tot onderwerping van alle opstandelingen die zich tegen myn wettig gezag mogen verzetten, ens., en om daartoe al hunne krachten in te spannen en zooveel mannen, zoowel witten als zwarten op te roepen als hun mogelyk is en als zy voor noodig beschouwen, ens.

Daarentegen verbind ik my met raad en advies van myn raads-
mannen en groote Kapiteins ter vergoeding aan de voornoemde
officiëren en Bestierders der Boeren af te staan eene landstreek van
het noordwestelyke gedeelte van Zululand grenzende aan de Zuid
Afrikaanse Republiek en zoo groot als bovengenoemde Officiëren en
Bestierders der Boeren voor noodig beschouwen ter oprichting eener
eigene onafhankelyke zelfstandige Boerenregering, de laag (strook)
volgens overeenkomst. Myn volk en onderdanen die binnen zulken
grond wonen, zullen naar andere streken van Zululand moeten ver-
trekken en zullen niet toegelaten worden binnen dat gedeelte van
het land, als nu aan deze voornoemde officieren en Bestierders der
Boeren afgestaan, te mogen wonen of komen om te molesteeren, en
zullen zy, de Boeren, gemagtigd wezen om binnen dat gedeelte van
Zululand, door hen bewoond hun eigen staatsbestier te hebben en
daar te stellen zonder de allerminste bemoeiing van myne zyde of
van de Zulu-natie.

En ten laatste verbind ek my met raad en advies van myne
voornaamste raads-
mannen en groote kapiteins om ten allen tyde tot
hulp van de Boeren gereed te wezen hetzy op welke wyze ook en
om met hen in een eeuwigdurende vrede te leven en met hen altoos
samen te werken tot bloei en welvaart van hun land en ook van
Zululand en volk en om nimmer eenige andere magt of mogendheid
in Zululand in te roepen zonder toestemming van hunne regering of
Hoofdmannen.

Aldus gedaan en overeengekomen op heden den drie en
twintigste dag van Mei, een duizend acht honderd vier en tachtig en
bekaarchtigd met onze handmerken.

W.G. D. C. Uys, Voorzitter.

„ J. F. van Staden.	x	Merk van Dinizulu.
„ P. R. Spies.	x	„ „ Dabuko.
„ C. F. Meyer.	x	„ „ Umjamond.
„ A. M. J. Laas.	x	„ „ Uziwetu.
„ P. J. Fourie.	x	„ „ Shingand.
„ T. G. N. Steenkamp.	x	„ „ Oham.
„ F. J. de Jager.	x	„ „ Tjambezwe.
„ C. Birkenstock, Secretaris.	x	„ „ N'Kosana.
	x	„ „ Sonkentjaan.

Als Getuigen:—

L. J. Meyer.	x	„ „ Hemulana.
P. L. Jordaan.	x	„ „ Sindinga.
C. J. van Rooyen.	x	„ „ Umgamula.

W. G. A. SHEIL,
Secretaris van Dinizulu,
Zululand.

Nadat een einde gemaakt was aan moord en bloedvergieting, en vrede en orde in Zululand hersteld waren door het ten onderbrengen vooral van Usipibu, den leidsman der opstandelingen, heeft Dinizulu de beloofde gronden aan de vrywillige burgers, toen 800 man in getal afgestaan; Op den 6den Aug. 1884 heeft men toen een nieuwen Regeeringsvorm in het leven geroepen & een onafhankelijken staat gesticht onder den naam, de "Nieuwe Republiek." Deze staat werd geregeerd door een President, Uitvoerende Raad, Volksraad & de andere benoodigde ambtenaren; terwyl hare grondwet veelal overeenkwam met die der Z. Afr. Republiek. Het was dan ook tydens deze Regeering en nadat de Nieuwe Republiek door verscheidene Leeraren bezocht werd, dat de behoefte gevoeld werd om tot de stichting eener gemeente over te gaan. De WelEerw. H. L. Neethling van Utrecht werd verzocht als consulent op te treden, zoodat aan dezen wensch voldaan kon worden. Op eene openbare Kerkvergadering gehouden in 1886 werd de gemeente Vryheid toen formeel gesticht en aanstonds een Kerkeraad gekozen, bestaande uit vier Ouderlingen en acht Diakenen. Een Kopie van de Notulen dier vergadering wordt by de oorkonde gevoegd en in den Hoeksteen gelegd. *

Verscheidene beroepen werden hierna door den Eerw. Kerkeraad gedaan op Leeraren onzer Kerk om het Herdersambt alhier op zich te komen nemen, maar het was eerst na een beroep uitgebracht in Maart, 1888 op den WelEerw. Heer A. J. Louw dat de gemeente er in slaagde een vasten Leeraar te krygen. Op den 28sten Sep. 1888 werd alzoo de eerste Predikant der gemeente Vryheid bevestigd.

Ondertusschen echter was op den 21sten Juli de Nieuwe Republiek overgenomen door en ingelyfd by de Z. Afrikaanse Republiek. Van lieverlede kwam de gemeente Vryheid dus ook te sorteeren onder de Ned. Herv. of Geref. Kerk van dit land aangezien zy nu binnen de limieten der Transvaal viel.

Na een betrekkelijk korten tyd van slechts drie jaren,—een tyd ook gekenmerkt door veel voorspoed en zegen zoowel op Kerkelyk als op maatschappelyk gebied—worden wy heden reeds op den 25sten dag van Sept. in 't jaar onzes Heeren 1891 bevoorrecht door de goedertierenheid onzes Gods den eersten hoeksteen onzer Kerk in dit deel van het vroegere Zululand te leggen; waar weldra nog de duisternis des heidendoms heerschte, wordt nu het licht des Evangelies verspreid.

Tot het leggen van dezen Hoeksteen is dan verzocht geworden den WelEdl. Heer L. J. Meyer in zyne bevoegdheid als President der voormalige Nieuwe Republiek. Terwyl de feestrede by deze gelegenheid uitgesproken is door den WelEerw. Heer H. L. Neethling consulent der gemeente, naar aanleiding van 1 Pet. 2: 4—6.

Dit gebouw wordt opgetrokken op het Kerk-plein ten dorpe Vryheid. Kopie van den grondbrief van dit Kerkelyk eigendom wordt hiermede ook by de oorkonde gevoegd.

Het Gebouw is aangenomen om voltooid te worden door den heer D. Nicolson, terwyl de heeren Wilson & Barr van Durban, Natal, als architecten aageeren.

Om toe te zien dat het contract behoorlyk ten uitvoer gebracht wordt zyn de volgende leden der gemeente tot eene Bouw Commissie gekozen.

Ds. A. J. Louw, Voorzitter.

De Heer L. J. MEYER.

De Heer G. M. BOTHA.

De Heer P. M. BESTER.

De Heer A. A. VAN SCHALKWYK.

De Heer J. C. PRETORIUS.

De Heer T. C. STOFBERG, Waarn. Secretaris.

Rustenburgse Gemeente-argief.

(In koerantvorm gedruk.)

Uittreksel uit "Speciale Byvoegsel tot *Land en Volk*."

105. Gemeentevergadering op Rustenburg.

Gemeente Verg. Ned. Herv. of Geref. Gemeente te Rustenburg.
op Zaterdag, 3 Mei 1895.

De Vergadering reeds eenige weken te voren opgeroepen wordt
door den Leeraar met gebed geopend.

Er wordt herinnerd aan het doel waartoe de vergadering wordt
belegd—'t is, viz.: Noodige maatregelen te nemen, nu de gemeente
door uitspraak Hooge Gerechtshof d.d. 13 April 1895, gevonnisd is
binnen drie maanden afgifte aan Hervormde Gemeente te doen van
Kerk en Pastorie.....

Zeven voorstellen komen ter tafel.

No. I. Wil verzet tegen uitspraak.

No. II. Wil eerbiediging van uitspraak, doch verlangt uit-
betaling van geld aan verbeteringen besteed.

No. III. Wil onderwerping aan uitspraak, doch Commissie
naar Regering afvaardigen, vragende om stoffelyke bydragen ter
bouwing van Kerk en Pastorie.

No. IV. Wil lydelijk verzet; protesteeren tegen uitspraak doch
onderwerping om Christus wil, verder twee Commissien aanstellen.

(a) Met opdracht ondersteuning van Regeering te vragen.

(b) Met opdracht om met die Hervormden te onderhan-
delen over reparatie van Kerk en Pastorie en
Wagner legaat.

No. V. M. Robinson en A. Pretorius, voorsteller en secon-
dant:—Dat een Commissie van 7 leden gekozen worde ten einde
by de HEd. Regeering aanvraag te doen om zeker stuk grond ten
dorpe Rustenburg voor 't bouwen van een Kerk en Pastorie,
alsmede geldelyke ondersteuning tot opbouw van dezelve; en
daarvan rapport te doen aan de gemeente by gelegenheid van het
a.s., Nachemaal in Juli. Insgelyks een Commissie van 7 leden te
benoemen ten einde den finantieelen toestand der gemeente sedert

het tot stand komen der Vereeniging op te maken en daarvan met de Juli Nachtmaal aan de gemeente verslag te doen. Intusschen behoudt de gemeente zich het recht voor, later na inwinning van rapport harer Commissien over hare zaak finaal te besluiten en te handelen.

No. VI. Wil een memorie aan de Regering ondersteuning vragende.

No. VII. Wil verzet tegen de uitspraak.

De voorstellen worden gelezen en toegelicht.

Na nog verdere bespreking van voorstellen worden zij ter stemming gebracht. Met verlof van vergadering en op verzoek van voorstellers en secondanten, worden alle voorstellen teruggetrokken, uitgenomen No. 5 en 6.

No. 6 wordt verworpen.

No 5 wordt algemeen aangenomen met uitzondering van vijf stemmen.

II. RINGSARGIEF.

Aangesien die Ringe van die Transvaalse N.G. Kerk eers in 1893 gevorm is, is daar seker nie veel uit hierdie bron vir die geskiedenis te verwag nie. By die vier Ringe van die stigtingsjaar (nl. Potchefstroom, Lydenburg, Utrecht en Hartebeestfontein) het in 1903 die Ring van Rustenburg bygekom; in 1916 is die getal tot 7 vermeerder, en in 1928 het die getal 10 geword. Die oorspronklike Notule en Afskrifte is almal volledig in die Sinodale Argief, Pretoria.

III. SINODALE ARGIEF.

NOTULE.

Die Notule van die Sinodes van wat vandag die Ned. Herv. of Geref. Kerk van S.A. is,¹⁴⁾ is nog nie gedruk nie, en word dus nou (almal sterk verkort) hier opgeneem. Die Notule is as volg:

Groep 1. Handeling van die Ned. Geref. (later Ned. Herv.) Kerk: 1853 tot 1881.

Groep 2. Handeling van die Ned. Geref. Kerk: 1865 tot 7 Nov. 1881.

Groep 3. Notule van die Kommissie oor Kerkvereniging: 31 Okt. 1882 tot 8 Nov. 1882.

Groep 4. Handeling Ned. Herv. Kerk: 27 Nov. 1882. tot 28 Jan. 1885.¹⁵⁾

Groep 5. Handeling Ned. Geref. Kerk: 12 Maart 1883 tot 26 Jan. 1885.

Groep 6. Handeling van die Ned. Herv. of Geref. Kerk van S.A.: 1885-1897,

Oor hierdie groepeerings sal die leser waarskynlik 'n bietjie toeligtig ver wag. Ons wil dit probeer gee, as volg:

(a) Laat ons onthou dat die teenswoordige Ned. Herv. of Geref. Kerk van die Transvaal 'n VERENIGDE Kerk is, 'n samesmelting van die Ned. Geref. en die Ned. Herv. Kerke, soos hulle vóór 1885 bestaan het. Dit sal verklaar waarom ons ook die boustowwe vir die geskiedenis van die *Hervormde* deel van ons Kerk probeer lewer.

(2) Oor die formulering onder Groep (1) sal miskien verskil van opinie wees. Ons het ons streng aan die benamings gehou, soos hulle in die offisiële Notule en ander Kerklike Stukke voorkom. Van die koms van Ds. D. van der Hoff in 1853 kom die naam "Nederduits Gereformeerde" nog gedurig voor tot omtrent 1859 en 1860. Dan word dit "Nederd. Hervormd," en in 1865 en 1866 kom "Nederd. Gereformeerde" dan tot die selfstandige openbaring van Groep 2.

(c) Wat onder Groep (3) (4) en (5) voorkom, sal tog seker nie as oortollik beskou word nie. Hier is die drade wat ná 1885 in die verenigde vlegsels voorkom. Ons moet hulle derhalwe goed leer ken.

(d) Ons het die Sinodale Handeling van die Verenigde Kerk nie later as 1897 opgeneem nie, omdat hulle daarna almal gedruk is en betreklik maklik toeganklik vir die ondersoeker. Die volledige staat van ons Sinodale Notule is as volg:¹⁶⁾

¹⁴⁾ In die wandel ook bekend as die Verenigde Kerk.

¹⁵⁾ In die gemeente-argief van die Verenigde Kerk, Rustenburg, berus die Notuleboek van die Alg. Verg. en die Kommissie van die Alg. Verg. van die Herv. Kerk van 4 Okt. 1880 tot 17 Des. 1885.

¹⁶⁾ In bewaring in ons Sinodale Argief, Pretoria.

Groep (1) Van 8 Augustus 1853 tot 15 November 1879 bestaan in 'n groot GESKREWE boek, met perkamentomslag. Van 1867 (Maart) bestaan hierdie Notule ook *in druk*, nl.

- a. Handeling van 4 en 5 Maart 1867,
- b. Handeling van 29 Nov. 1869,
- c. Handeling van 20 Julie 1874,
- d. Handeling van 3 Nov. 1879, en
- e. Handeling van 28 Nov. 1881.¹⁷⁾

Groepe (2) en (5). Almal in druk, en wel:

a. Gedrukte Pamflet van 51 bl., waarin Ds. F. Lion Cachet 'n Verslag gee van sy onderhandelinge met die Herv. Kerk voor 1865, met **2 Bylaes en 1 Aanhangsel**.¹⁸⁾

- b. Handeling Alg. Verg. N.G. Kerk, 3 Des. 1866 (Utrecht).
- c. Handeling Alg. Verg. N.G. Kerk, 7 Okt. 1867 (Nazareth).
- d. Handeling Alg. Verg. N.G. Kerk, 28 Des. 1868 (Potchefstroom).
- e. Handeling Alg. Verg. N.G. Kerk, 1 November 1869 (Utrecht).
- f. Handeling Alg. Verg. N.G. Kerk, 1 Apr. 1872 (Nazareth).
- g. Handeling Alg. Verg. N.G. Kerk, 24 Maart, 1873 (Utrecht).
- h. Handeling Alg. Verg. N.G. Kerk, 11 Okt. 1875 (Nazareth).
- i. Handeling Alg. Verg. N.G. Kerk, 4 Junie 1877 (Lydenburg).
- j. Handeling Alg. Verg. N.G. Kerk, 7 April 1879 (Potchefstroom).
- k. Handeling Buiteng. Verg. N.G. Kerk, 7 Nov. 1881 (Standerton).
- l. Handeling Buiteng. Verg. N.G. Kerk, 12 Maart, 1883 (Standerton).
- m. Handeling Gewone Verg. N.G. Kerk, 4 Junie 1883 (Middelburg).
- n. Handeling Buiteng. Verg. N.G. Kerk, 26 Jan. 1885 (Pretoria).

Groepe (3) en (4). Alles gedruk, en wel:

- a. Kommissie oor Kerkvereniging, 31 Okt.-8 Nov. 1882 (Pretoria).
- b. Handeling Alg. Verg. Ned. Herv. Kerk, 27 Nov. 1882 (Heidelberg).
- c. Handeling Alg. Verg. Ned. Herv. Kerk, 12 Mei 1884 (Heidelberg).
- d. Handeling Verdaagde Verg. Ned. Herv. Kerk, 26 Jan. 1885 (Pretoria).

¹⁷⁾ Die Notule van 4 Oktober 1880 ontbreek.

¹⁸⁾ In verband met die gemeentes Utrecht en Marthinus-Wesselstrcom.

Groep (6) as volg:

a. Stigtingsvergadering, 7 Des. 1885, Pretoria. Alleen in geskrewe vorm in 'n boekdeel, wat loop van 7 Des. 1885 tot 12 Mei 1890.

b. Handelinge, 1e. Alg. Verg. N.H. of G. Kerk van Z.A., 10 Mei 1886, Pretoria, gedruk.

c. Handelinge, 2e. Alg. Verg. N.H. of G. Kerk van Z.A., 14 Mei 1888, Pretoria, gedruk.

d. Handelinge, Buiteng. Verg. N.H. of G. Kerk van Z.A., 6-13 Mei 1889, Pretoria, 90 geskrewe bl.

e. Handelinge, 3e. Alg. Verg. N.H. of G. Kerk van Z.A., 12 Mei 1890, Pretoria, gedruk.

f. Handelinge, Buiteng. Verg. N.H. of G. Kerk van Z.A., 15-20 Des. 1890, Johannesburg, 70 geskrewe bl.

g. Handelinge, Buiteng. Verg. N.H. of G. Kerk van Z.A., 13-18 Nov. 1891, Johannesburg, 74 geskrewe bl.

h. Handelinge, 4e. Alg. Verg., N. H. of G. Kerk van Z.A., 9 Mei 1892, Pretoria, gedruk.

i. Handelinge, Buiteng. Verg. N.H. of G. Kerk van Z.A., 17-21 Julie 1893, Pretoria, 60 geskrewe bl.¹⁹⁾

j. Handelinge, 5e. Alg. Verg. N.H. of G. Kerk van Z.A., 14-29 Mei 1894, Pretoria, 74 geskrewe bl.

Verder is al die Sinodale Notule gedruk.

Die vergaderings is almal op Pretoria gehou, en wel—

Die sesde van 18 Nov. 1897,
 sewende van 1 Mei 1903,
 agste van 6 Junie 1906,
 neënde van 9 Junie 1909,
 tiende van 31 Mei 1912.
 elfde van 3 Mei 1916.
 twaalfde van 30 April 1919.
 dertiende van 26 April 1922,
 veertiende 22 April 1925.
 vyftiende van 18 April 1928.

¹⁹⁾ Aan die end van hierdie vergadering is besluit om 500 eksemplare van die Notule te laat druk. Daar is egter geen gedrukte kopie van die Notule in ons Argief nie.

GROEP I.

HANDELINGEN VAN DE ALGEMEENE KERKVERGADERING DER NEDERDUITSCH GEREFORMEERDE GEMEENTEN IN DE ZUID-AFRIKAANSCH REPUBLIEK.

Eerste Algemeene Kerkvergadering

Tegenw. de leeraar Dirk van der Hoff, benevens de kerkeraadsleden van onderscheidene gemeenten, als

Van Mooirivier br. Ouderl. F. G. Wolmarans, D. F. Jacobs en S. P. Viljoen, en de diakenen Corn. Bothma, Lod. Kruger en Wynand Smit.

Van Rustenburg, br. Ouderl. Ph. S. Snyman en diakenen H. P. N. Pretorius, J. F. Schutte, Steph. Kruger, J. F. Robbertse, F. C. Eloff en Wm. Robinson.

Van Zoutpansberg, Ouderling P. Venter en de diakenen P. D. du Preez, Douw Grobler en J. A. Grobler.

De vergadering wordt geopend met gebed.

Tot voorzitter wordt benoemd de ouderling F. G. Wolmarans en tot scriba de leeraar, die voor deze keer, om gewichtige redenen, het voorzitterschap niet wenschte te bekleeden.

De voorzitter maakt de vergadering bekend met het doel, waartoe dezelve is bijeengeroepen, namelijk te beraadslagen over de inlijving onzer gemeenten onder de Kaapsche Synode, en het al of niet toelaten van andere godsdienstige genootschappen in deze republiek. Voor dat men echter met deze beraadslagingen een aanvang maakte, werd de leeraar Dirk van der Hoff, bovengenoemd, die reeds voorloopig bij zijne aankomst te Mooirivier, 30 Mei 1853, aldaar door den kerkeraad als hun leeraar erkend en aangenomen was, met eenparige stemmen erkend en benoemd tot herder en leeraar der Nederduitsch geref. gemeenten in de Zuid-Afrikaansche republiek. Van deze benoeming werd aan ZEerw. eene acte afgegeven van den volgenden inhoud.

“Wij ondergeteekenden leden der algemeene kerkvergadering van de Nederd. geref. gemeenten in de Z.A. Republiek, zitting houdende te Rustenburg, 8 Augs. 1853, hebben in deze onze vergadering als wettig geordend leeraar der voorn. gemeenten erkend en aangenomen, gelijk wij erkennen en aannemen bij deze den Wel-Eerw. Zeer geleerden Heer Dirk van der Hoff, tegen genot van een jaarlijksch traktement van £225 of drieduizend K.Rijksd., benevens vrije woning, door den Edel Achtbaren Volksraad aan

“ZEerw. toegekend volgens besluit van Maart 1853 en per missive
“dato 19 Maart 1853 aan ZEerw. medegedeeld.

P. S. du Prez,
D. G. Grobblcr,
W. Smit,
C. A. Bothma,
S. L. Kruger, } diakenen.

F. G. Wolmarans, oudl. h.t. praeses.
D. F. Jacobs, oudl.
Ph. S. Snyman, id.
S. P. Viljoen, id.
H. P. N. Pretorius, diaken.
P. J. L. Venter, ouderl.
J. F. Robbertse, diaken.
J. H. Grobblcr, id.
P. C. Elof, id.
J. F. Schutte, id.
Wm. Robinson, id.

Van deze benoeming kennis gegeven zijnde aan den Ed. Aclitb. Volksraad, destijds ook aldaar vergaderd, werd het volgende antwoord ontvangen: dato 11 Augus. 53. “Aan den WelEerw. Zeer gel. Heer D. van der Hoff. WelEerw. Heer! Bij deze erkent de Edele Volksraad uWelEerw. als wettig en geordend leeraar in ons land. De Edele raad wenscht u van harte geluk met uwe aanstelling en hoopt uWelEerw. daarmede genoegen zult nemen”; verder volgden nog eenige zegenwenschen en was, namens de Edele Volksraad, onderteekend H. Pretorius, voorzitter.

Het punt der inlijving onzer gemeenten onder de Kaapsche Synode ter tafel komende, vraagt de leeraar het woord. ZijnEerw. geeft den wensch te kennen dat de gemeenten alhier onder de K.Synode mogten ingelijfd worden. Hij stelt der vergadering het voordeel en wenschelijke dier zaak voor, en waarschuwt ernstig voor de nadelige gevolgen, die uit eene weigering der inlijving kunnen voortvloeijen. De geheele vergadering is echter van een geheel ander gevoelen. Haar hoofdleus is: burgerlijk vrij en onafhankelijk, wenschen wij dit ook in het kerkelijke. Wij wenschen onze eigene kerkelijke zaken zelf te besturen, en in deze niet ondergeschikt te zijn aan de Kaapsche Synode. De Koning der Kerk Jezus Christus onze Heer, zij ons eenige hoofd. Deze en dergelijke andere uitdrukkingen, door krachtige drangredenen, teveel om hier te vermelden, ondersteund, deed den leeraar eindelijk ook besluiten zijne toestemming te geven aan den algemeenen wensch des kerkerads, die volgens het zeggen der kerkeradsleden, ook de algemeene wensch van het publiek was. De leeraar, door verschillende inlichtingen nu overtuigd geworden van het nadeelige der inlijving onder de K.Synode, verklaart nu plegtiglijk dat hij eenmaal zijne toestemming in deze zaak gegeven hebbende, van nu af aan ook zijne beste pogingen zal in het werk stellen om onder 's Heeren zegen, deze zaak te bevorderen; waarop met eenparige stemmen besloten werd de inlijving onder de K.Synode niet goed te keuren, en wel om de volgende redenen:

1e. Omdat aan de voorwaarde of belofte om ons door bemiddeling der K.Synode, van leeraars te zullen voorzien, niet voldaan is.

2e. Omdat men zich aan de kerkelijke wetten der Nederd. Geref. Kerk in Z.Afrika, onder de Synode, niet kan onderwerpen

Van dit besluit werd kennis gegeven aan den Ed. Achttb. Volksraad, die hetzelfde per missive met zijne goedkeuring bekrachtigde.

Vervolgens werd beraadslaagd over het al of niet toelaten van andere godsdienstige genootschappen in deze republiek. De leeraar stelde voor dat het met den geest van eenen vrijen staat niet overeenkwam, om iemand, van welke geloofsbelijdenis hij ook wezen moge, in zijne godsdienst-vereeniging hinderlijk te zijn, en schetste hen de rampzalige gevolgen die hieruit zouden kunnen voortvloeijen. Met Z.Eerw. was de diaken Wm. Robinson alleen van hetzelfde gevoelen; alle de andere leden wilden volstrekt van geen toelating van andere godsdienstige gezindheden, als genootschap, hooren. De oudste emigranten, zeide men, hadden bij het inbezitnemen dezer landen, plegtiglijk bij den Allerhoogste gezworen, geene andere kerk dan de Nederd. gereformeerde alhier toe te laten; het gansche publiek, zeide men verder, drong er ten sterkste op aan, dat de kerkeraad in dezen geest besluiten mogt. Tot verdere drangreden voerde men aan dat de staat nog veel te jong, en veel te veel in het politieke verdeeld was, om in dien staat van zaken nog andere Kerkgenootschappen toetelaten; waaruit welligt nieuwe en grotere verdeeldheden konden ontstaan, enz. enz. Een en ander bewoog den leeraar en bovengen. diaken (die eerst nog, doch te vergeefs pogingen gedaan hadden om het besluit in dien zin te doen nemen, dat alleen de protestantsche kerk hier zou toegelaten worden) eindelijk ook hunne toestemming te geven, doch niet dan na alvorens den wensch geuit te hebben, dat de tijd, onder 's Heeren zegen, deze zaak wel ten goede leiden zou. Dienvolgens werd met eenparige stemmen besloten geen andere kerkgenootschappen hier toetelaten dan de Nederd. gereformeerde. Hiervan kennis gegeven zijnde aan den Ed. Volksraad, werd een schriftelijke goedkeuring en bekrachtiging ontvangen; waarop het gansche aanwezige publiek, zooveel als de kerk bevatten kon, tezamen kwam, en aan hetzelfde van de genomene besluiten en handelingen kennis gegeven bij monde van den voorzitter der vergadering, met bijvoeging dat indien iemand eenige bezwaren had intebrengeu, hij vrijmoediglijk met zijne gevoelen moest voor den dag komen. Eene doodsche stilte heerschte er na deze woorden in het tot stikkens toe opgevolde kerkgebouw. Niemand had iets tegen de genomen besluiten intebrengeu; integendeel begonnen er van alle kanten luide blijken van goedkeuring gehoord te worden, zoo zelfs dat de president moeite had om te verhinderen dat het niet in een uitbundig gejuich van blijdschap overging.

Intusschen was bij de kerkvergadering eene memorie ingekomen van eenige leden der gemeente, die volgens hun voorgeven gemoedsbezwaren hadden wegens den toestand der kerk, welke memorie hiernevens is aangehecht.

Die oorspronkelijke stuk is gelukkig nog in die ou notuleboek bewaar. Letterlik staan daar:

rus tin burg Din 9 ougustis 1853

Een oodmoedig vir soik van din ondirgeteekend Aan din Wil Edelin kir kin raat leer Aar in op siendirs dir ge mijn tins mit Desin heb bin wij sijn Edele kir kin raat vrindelijk teverso kin

om Een Com mie sie van ondir soik naa af loop Van die kir kin
 raat waarvan Die leer Aar als mid lateur vir sog wordin om Dat
 wij ons tans ondir een beswarinde toi stand bevin din van weegins
 Die kirk stAat in winschin in Door Deesin Com miesie in on sin
 genoid vir lig ten oor din Door ovir tuyging

in vir kis Din heer Pouwil Krugir Als
 voor man in beloof him hystand.

S. J. P. Kruger
 P. J. Z. V. Schutte Com.
 P. A. Venter
 J. J. L. Venter
 A. Coetsee
 T. J. Kruger
 S. J. Ysel
 Gert C. Snyman
 barent du plesies
 T. F. Dreyer
 T. J. Kruger
 G. P. Lindeque De oude

N. J. teuness
 S. J. Jansen van Vuuren
 Johannes Martinus van der
 merwe
 G. J. vandermerwe
 S. P. van dermerwe
 J. C. Potgieter.

Het doel der onderteekenaars was, zooals nader blijkt, de Evangelische gezangen uit de kerk te verwijderen.

Nadat de kerkeraad over dit verzoekschrift eenigen tijd afzonderlijk beraadslaagd had, geeft men toestemming om de onderteekenaars met het publiek te doen binnen komen. Aan den Voorman Paul Kruger, gevraagd zijnde naar het doel der memorie, komt hij er openlijk voor uit dat het gemoedsbezwaar bestond in het zingen der Evangelische gezangen. De redewisselingen der vergadering met gen. P. Kruger en anderen die het woord voor deze zaak voerden, om hen tot overtuiging te brengen dat hun gemoedsbezwaar van allen grond ontbloot was, waren zeer langdurig, en nu en dan eenigzins scherp. Onder anderen onderscheidden zich de Heeren Erasmus in hevigheid tegen de gezangen, waarbij nog kwam dat een dier heeren bekend stond als gezegd te hebben dat hij de kerk alhier, bedoelende daarmede diegeenen die de Ev. Gez. in de kerk goedkeurden en medezongen, had uitgescholden voor een geestelijk hoerhuis; verder dat hij altijd er op uit was om de kerk en hare dienaren alhier in minachting te brengen, en zoo doende de zaden van twist en verdeeldheid in de kerk trachtte uittestrooyen, die de nadeeligste gevolgen konden na zich sleepen. Van deze daadzaken waren de onwedersprekelijkste bewijzen voorhanden, waarop de kerkvergadering besluit de Ev. Gez. in de kerk te blijven behouden, doch dat het aan ieders keuze zal vrijgelaten worden dezelve in de kerk al of niet medetezingen, en ten slotte genoemden Erasmus voor den tijd van een jaar onder Censuur gesteld, vergezeld van eene aanklagte aan den Volksraad om ook hare maatregelen tegen dezen persoon te nemen, als zijnde hij, volgens het gevoelen van den kerkeraad, gevaarlijk voor de rust van den Staat; waarop de Ed. Volksraad hem doet aanzeggen zich voortaan stil en rustig te gedragen, en 500 Rijksd. boete zal moeten betalen indien hij met zijne lasteringen voortgaat; waarop de Volksraad een besluit maakt (het 21ste

dier zitting) dat dergelijke lasteringen tegen de kerk zullen gestraft worden met Rsd. 800 boete, en bij volharding in dezelve het grondgebied te verwijzen, en bij terugkeering vogelvrij te verklaren.

Dit afgeloopen zijnde besluit men maatregelen te zoeken om een algemeen kerkelijk fonds daartestellen, en wijst daartoe aan van elk kind dat gedoopt, en van elk die tot lidmaat aangenomen wordt, een sixpence daartoe af te zonderen, tot inzamelaar en kassier waarvan benoemd wordt de leeraar; voorts dat eveneens een sixpence van elk doopeling en lidmaat zal toekomen aan hem die belast wordt de doopelingen en lidmaten boeken in orde te houden; den leeraar wordt toegestaan hiertoe iemand aan te stellen of zelf waar te nemen naar goeddunken.

Voor het sluiten der vergadering verzoekt de president aan den Ouderling D. F. Jacobs eene dankzegging te doen, hetwelk gedaan zijnde de vergadering uiteengaet, na alvorens besloten te hebben voortaan eenmaal per jaar te vergaderen, en wel 'n Maandags na Paschen, bij beurte op elk der dorpen.

Aldus gedaan en besloten in onze kerkvergadering te Rustenburg den 8sten en 9den Augustus 1853.

D. VAN DER HOFF v.d.m,
h.t. Scriba.

Tweede Algemeene Kerkvergadering

te Mooirivier den 22sten November 1853.

Tegenwoordig de Predikt. D. van der Hoff, de Broeders Ouderlingen en Diakenen als van

Moorivier: F. G. Wolmarans, S. P. Viljoen, oudll., en Corn. Bothma, Lod. Kruger en Wynd. Smit, benevens D. P. Jacobs, plaatslijk oudl. te Suikerboschrand.

Van Rustenburg: Ph. S. Snyman, en H. P. N. Pretorius, ouderlingen, en de diakenen J. F. Robbertse en J. F. Schutte.

Van Lydenburg: de diakenen Viljoen, Grobblen en Jac. Spies. De vergadering wordt geopend met gebed.

Tot voorzitter wordt benoemd br. ouderling F. G. Wolmarans, en tot Scriba de Predikt. die zich deze schikking laat welgevallen om dezelfde rede als bij de eerste vergadering.

De voorzitter maakt de vergadering bekend met het doel der bijeenkomst, namelijk om nog eens, op verzoek van eene Volksraads zitting in Lydenburg gehouden, over dezelfde zaken te handelen waarmede de voorgaande vergadering zich heeft bezig gehouden.

De leden van den Ed. Volksraad hunnen wensch te kennen gegeven hebbende om gezamentlijk met den Eerw. kerkeraad over deze zaken te raadplegen, zoo wordt de Ed. Volksraad, na kort beraad van den Eerw. Kerkeraad, binnengenooidigd in het kerkgebouw. Tegelijk komt ook het publiek binnen, wordende de verga-

dering met open deuren gehouden. De beide Kerk en Staat tegenwoordigende lichamen zijn zoo tegenoverelkander geplaatst dat de respectieve voorzitters op de geschiktste wijze tot elkander spreken kunnen. Het eerste punt dat behandeld wordt is dat der inlijving. De voorzitter van den Ed. V.R., de heer C. Potgieter, verlangt door den Eerw. K. R. ingelicht te worden omtrent de voor- of nadeelen die uit eene aanneming of verwerping der inlijving kunnen voortvloeijen. De Eerw. Kerkeraad geeft die inlichting bij monde van haren voorzitter, vooral ook ondersteund in deze door den leeraar, die na langdurige redenwisselingen over en weder, ten slotte den geheelen Volksraad en het gansche publiek overtuigde van de noodzakelijkheid om in het kerkelijke zoo wel als in het burgerlijke vrij en onafhankelijk te zijn. Hij zegt onder anderen dat, indien hij zijn persoonlijk belang alleen raadpleegt, hij dan ten sterkste de inlijving moet verlangen, want dat het voor een leeraar alhier zeer aangenaam is telken jare eenmaal met zijne naburige ringsbroeders in de Souvereiniteit en Natal te vergaderen en om de 5 jaren eene reis naar de Kaapstad te doen alles op kosten van het land; verder zegt hij dat hij gevoelt hoe zwaar het hem vallen zal, als hij alleen staat en geheel het kerkelijk beheer en daarmede gepaard gaande verantwoording op zijne schouders alleen rust; doch dat hij gaarne zijn persoonlijk belang wil terzijde stellen om het algemeen belang daarmede te bevorderen, en met 's Heeren hulp zich sterk genoeg gevoelt om den last aldus hem opgelegd te dragen; te meer daar hij hoopt dat het slechts voor een korten tijd zal zijn dat hij alleen staat, en spoedig hoopt een medearbeider onder de kudde te zien, want dat er in Amsterdam zich eene Commissie gevestigd heeft om de Emigranten benoorden de Vaal Rivier kosteloos van Leeraars te voorzien. Die voordelen aan eene inlijving verbonden, zoo gaat de Leeraar verder voort, zijn alleen voor de leeraars hier, terwijl het algemeen de nadeelen en onaangenaamheden zal te lyden hebben; vooreerst de vrij aanzienlijke jaarlijksche reiskosten naar de ringsvergadering, en vooral de kosten alle vijf jaren naar de Kaapstad; verder moet men zich hier, gewillig of niet, onderwerpen aan alle bepalingen en wetten en besluiten en ordonnances en veranderingen, die de Ringsvergaderingen elk jaar, en de Synode om de vijf jaren zal goedvinden te maken, hetzij die strijdig zijn met den geest alhier of niet, want dat een of twee of meer leeraren van hier afgevaardigd, zeker weinig invloed zullen uitoefenen in het daarstellen van wetten, besluiten, veranderingen enz; verder dat de Kaapsche Synode bestaat bij ordonnantie van den Wetgevenden Raad in de Kolonie, en alle kerkelijke wetten door het Britsch gezag moeten gesanctioneerd worden, en wij derhalve, al is het slechts zijdelings, zoo doende weder eenigermate van de Britsche regering afhankelijk worden. Een en ander overtuigde het gansche publiek, en ten slotte ook den Heer Voorzitter van den Ed. Volksraad, die lang voor de inlijving pleitte, en nu en dan daarin door een der raadsleden ondersteund werd. Men besluit dan met eenparige stemmen, zoowel Kerkeraad als Volksraad, de inlijving te verwerpen en wel om dezelfde redenen, gelijk die in de vorige vergadering van Augustus reeds waren vastgesteld, en van dit besluit gemotiveerd kennis te geven aan den WelEerw. Heer A. Faure, Actuarius Synodi, in de Kaapstad.

Die kennisgewing het in 'n tamelike omslagtige brief aan Ds. Faure gegaan. Dit is geteken deur Oudl. Wolmarans, die voorsitter en Ds. van der Hoff. Hulle begin met verskoning te maak dat dit vir Ds. Faure nodig was om sy brief van 2 Nov. 1852 weer op 11 Apr. 1853 te herhaal. Hulle was sonder leraar, en veruutmekeer versprei, daarom was dit nie moontlik om te antwoord nie. Nou dat Ds. van der Hoff aangekom het, is daar egter twee Algemene Kerkvergaderinge kort na mekaar gehou. Hulle het die inhoud van die briewe van Ds. Faure ondermekeer en ook met die Regering bespreek, en hulle kan nou daarop antwoord gee. Hulle haal dan die twee punte aan op grond waarvan hulle besluit het om die Transvaalse gemeentes nie by die Kaapse Sinode te laat inlyf nie. Voorts volg daar 'n besliste verklaring dat hulle nou as 'n aparte kerk in die Suidafrikaanse Republiek wil beskou word, en dat hulle reeds hulle eie kerklike bestuur aangestel het. Die hoogste vergadering van hulle kerk bestaan uit al die predikante en kerkraadslede van die gemeentes in die republiek, en vergader eenmaal elke jaar. Hoewel onafhankelik wil die Nederduits Gereformeerde Kerk in die S.A. Republiek tog graag in aanraking met die moederkerk bly. Daarom sal die skrywers bly wees as daar 'n gereelde briewewisseling kon plaasvind tussen hulle en die Kaapse Kerk. Hulle begin dan ook maar meteens om op hulle eie wenk te handel, en lewer 'n soort van saamgesmelte kerkvisitasie en verslag van die staat van die godsdien in hulle gemeentes. Hieruit blyk dat Ds. van der Hoff gedurende die ses maande wat hy toe nog maar in die Republiek was, reeds 250 nuwe lede aangeneem het, en meer dan 400 kinders gedoop het. Bowendien was daar nog honderde wat hard aan die leer was op verskillende plekke om hulle klaar te maak vir die aanneming sodra as die leraar hulle wyke sou besoek, en die getal van die dopelinge sal seker in eweredigheid daarmee wees.

Ook die eiendomme van die kerk word meer. Op Potchefstroom het die gemeente 'n pastorie vir hulle leraar aangekoop, terwyl die gemeente op Rustenburg besig is om 'n pastorie te bou wat al balkshoogte bereik het. Te Lydenburg en Zoutpansberg is daar kerke aan die verrys. Die sigbare vooruitgang is te danke beide aan die aankoms van Ds. van der Hoff, en aan die berig wat daar gekom het dat die Amsterdamse Kommissie tot bevordering van die Sedelike en Godsdienstige Belange van die S.A. Republiek gereed is om leraars kosteloos na Suidafrika uit te stuur aan beroepende gemeentes. Die betekenisvolle opmerking word gemaak, dat die Kaapse Kerk seker met blydschap van die aangebode hulp sal verneem. daar hulle tog nie instaat is nie om die Republiek van leraars te voorsien.

Op skoolgebied is daar vooruitgang. Die kerkrade te Potchefstroom en Rustenburg het hulle met goeie gevolg met die onderwys bemoei. Op ander plekke, soos Lydenburg en Zoutpansberg, gaan dit maar swak.

Omtrent die geestlike lewe word daar 'n gunstige verslag gedaan. Daar is verblydende verskynsels van gehoorsaamheid,

en die verlange na orde en wet mag uitmuntend genoem word. Onsedelikheid is 'n seldsaamheid. Dit is waar dat die kennis van Gods Woord gebrekkig is, maar selfs dit mag verskoon word deur die trekkende lewe wat die bevolking gelei het. Omtrent 'n algemene vernuwning van die hart kan die skrywers ook nie getuienis aflê nie.

In die laaste deel van die brief word daar melding gemaak van korrespondensie wat plaasgevind het tussen Ds. D. van Velden van Winburg en enige persone in die Republiek. Hieromtrent merk hulle op:—

Wie die slechts oppervlakkig den brief van broeder van Velden leest, ziet niet in, dat hier zijdelings, doch voelbaar op onzen leeraar gedoeld wordt? Wie ziet niet in de uitdrukking:—"Ik ben eerlik man, ik ben Christen," enz. een bespottelijke zelfverheffing, ten doel hebbende om onzen leeraar te vernederen en hem in verdenking te brengen van oneerlikheid, enz. Wie ziet niet in de woorden:—"Een leeraar die zulk eene regtbank schuwt, betrouw ik niet," den boosaardigen toelag om onzen leeraar als een gevaarlijk mensch te doen beschouwen, ja, hem te doen vreezen en schuwen als een ketter, als een godloochenaar welligt?

Hulle gaan voort om hulle verontwaardiging daaroor uit te spreek dat van Velden so maklik kan twyfel werp op die regsinigheid van hulle leraar, net soos hy gedaan het met die here Spijker en Heijns. Eindelijk word meegedeel dat die twee skrywers opdrag gekry het om 'n wetboek vir die nuwe kerk in gereedheid te bring.

Het tweede punt dat behandeld werd was de al of niet toelating van andere godsdienst genootschappen als zoodanig in deze landen. De voorzitter van den Ed. Volksraad wilde het besluit van de vorige vergadering inzooverre wijzigen dat ook de Lutersche kerk als genootschap zou toegelaten worden, waarin hij ook door zekeren Bührmann uit Lydenburg ondersteund werd. De leeraar betoogde, dat indien men uitsluiting wilde, die uitsluiting dan ten volle moest zijn. Ook de Heer Wolmarans, Voorzitter des Kerkeraads, drong ten sterkste op algeheele uitsluiting aan. Het gevolg dezer discussie was dan ook, het besluit der vergadering van Augustus vast te stellen en te bekrachtigen.

Derde Algemeene Kerkvergadering

gehouden te Rustenburg den 5den Juny 1854.

In sy brief aan Ds. A. Faure in November 1853 het Ds. van der Hoff gesê dat die Algemene Kerkvergadering eers weer in 1855 sou bijmekaar kom, omdat hulle tweemaal in 1853 moes vergader. Die besluit was dan ook om in Januarie 1855 te Lydenburg te vergader. Gebeurtenisse het dit egter nodig gemaak dat daar reeds sewe maande voor die tyd 'n vergade-

ring moes gehou word, en wel te Rustenburg, die sentrale plek. Die Algemene Kerkvergadering het dan ook nooit op Lydenburg gesit nie. Op die derde vergadering was die vyf gemeentes van Mooirivier, Rustenburg, Lydenburg, Zoutpansberg en Mariko goed verteenwoordig.

De leraar *jure suo* als praeses fungerende word tevens benoemd als Secretaris. Hij maakt der vergadering bekend dat zij bijeengekomen zijn op verzoek van den Eerw. Kerkeraad van Lydenburg; dat er echter tans door zekeren Smellekamp geruchten in omloop zijn gebracht ten laste en ten nadeele van den Leraar. Genoemde Smellekamp en een groot publiek is in het kerkgebouw tegenwoordig.

Smellekamp was die draer van 'n aanbod van die Amsterdamse Kommissie vir Bevordering van die Sedelike en Godsdienstige Belange van die S.A. Republiek aan die gemeente van Lydenburg. In Februarie 1854 was hy juis op Lydenburg met sy boodskap toe Ds. van der Hoff die H.Awendmaal daar kom vier het. Hy het deelgeneem aan die viering. Die volgende dag het hy die aanbod van die Kommissie aan die Kerkeraad in teenwoordigheid van van der Hoff voorgelê. Smellekamp het gepleit dat hulle so gou as moontlik moet beroep, terwyl van der Hoff meer tyd wou gebruik. Die geskil het gelei tot 'n harde getwis. Smellekamp het hom daarna uitgespreek omtrent die bevoegdheid van van der Hoff om die predikamp te bedien.

De voorzitter wendt zich tot Smellekamp met de vraag of hij de uitstrooyer is van die geruchten, en wel voornamelijk van deze dat de leeraar D. van der Hoff geen wettig geordend leeraar zou zijn en slechts hier was komen preeken op enkele brieven van Professor Lauts. In stede van op deze vraag betamelijk, zooals het behoorde, te antwoorden, richt hij zich tot de Lydenburgsche leden der vergadering en vraagt: Mijnheeren! Wie is hier president? Natuurlijk was het antwoord: Mijnheer van der Hoff. Als dat zoo is, repliceerde Smellekamp, dan zal ik hier geen woord verder spreken; maar verzoek dat er een andere president benoemd wordt, en hij (meenende daarmede den leeraar die als president zat) zich geheel en al verwijdere; die man over wien eene klagte is kan hier niet als regter zitten. De leeraar zeide hierop, waarmede de gansche vergadering instemde, dat er vooreerst nergens bij eenige bevoegde macht eenige aanklagte ingeleverd was, en dat hij dus volstrekt geen rede zag, om terwille van Smellekamp, den voorzitter-stoel te verlaten, en dat ook nooit doen zou en ook niet doen kon; want door vrijwillig zijne betrekking zonder eenige reden te verlaten, alleen op verlangen van Smellekamp, zou in zijn oog gelijk staan met eene schuldbekentenis. Hierop vroeg de leeraar aan de vergadering hoe zij hierover dacht, en het eenparig gevoelen was dat de leeraar zich niet kon verwijderen, maar als voorzitter moest blijven. Gij hebt gehoord, mijnheer, zoo sprak nu de leeraar tot S., en voorts tot de vergadering zich wendende, wat dunkt u van dien man, Eerw. broeders! Velen uwer zijn er getuigen van

dat hij gezegd heeft dat ik een onwettig leeraar was, en onwaardig om die betrekking langer te blijven bekleeden; om die gezegdens die niets dan vuige lastertaal bevatten is de gansche gemeente in opschudding. Waarom wil hij zich hier niet verantwoorden? Natuurlijk omdat hij hiertoe niet instaat is, want mijne documenten, die hier voor mij liggen, bewijzen ten volste dat hij leugentaal gesproken heeft. Maar bovendien, broeders, die man, die mij hier voor een onwettig leeraar heeft uitgemaakt, diezelfde man heeft onlangs in Lydenburg het H. Avondmaal bij mij gevierd; ben ik *nu* in zijn oog onwettig, dan was ik het toen ook, en niettegenstaande dat, gebruikt hij het H. Avondmaal bij mij. Wat is dat voor een handelwijze? Is dat het werk van een eerlijk oprecht Christen, of is dat het werk van een huichelaar en heiligschenner? En nu broeders, dat hij gezegd heeft ik een onwettig leeraar ben, is genoegzaam bewezen, en kan door voldoende getuigen zelfs bezworen worden; wat zullen wij met zulk een persoon aanvangen. Verantwoorden wil hij zich niet; kan die zaak zoo blijven rusten? Ik stel voor hem voor een jaar onder censuur te stellen. De stemmen worden opgenomen, en eenparig geeft men hierin zijne toestemming; hierop wordt het volgende besluit genomen. De Eerw. Kerkeraad stelt J. A. Smellekamp voor den tijd van een jaar onder censuur, als zich schuldig gemaakt hebbende aan het ontheiligen van het Sacrament des H. Avondmaals, gehouden te Lydenburg in de maand February, bij den predikant van der Hoff, wien hij naderhand openbaar beschuldigt van onwaardig geweest te zijn om de Sacramenten te bedienen, als zijnde volgens zijn zeggen, de predikant bovengenoemd geen wettig geordend leeraar. Dit besluit werd voorgelezen en na de voorlezing sprak de leeraar tot S.: Gij hebt gehoord Mijnheer!, doch hiermede is de zaak niet afgelopen; nu zullen wij die zaak voor den burgerlijken regter brengen, en u als onruststooker aanklagen.

[Twee dagen later, op den 7den Juny] is de vergadering tot over middernacht bijelkander gebleven en heeft, daartoe door een bode van Smellekamp aangezocht, pogingen in het werk gesteld om de zaak tusschen Smellekamp en den Leeraar bijteleggen; welke pogingen echter op *niets* zijn uitgelopen.

[Op denzelfden dag] maakt de voorzitter der vergadering bekend dat hij de schriftelijke aanklagte van den Eerw. Kerkeraad, die door alle leden ondertekend was, aan den Ed. Volksraad heeft ingediend; die aanklagte was hoofdzakelijk van den volgenden inhoud: dat Smellekamp door lasterlijke geruchten jegens den leeraar te verspreiden, de rust des lands op eene gevaarlijke wijze bedreigde.

[Op den 9den Juny] doet een der leden een voorstel om de bescherming van den Ed. Krijgsraad tegen Smellekamp interoeopen; hebbende genoemde Smellekamp, gedurende de teregtzitting voor den Ed. Volksraad, zich uitdrukkingen op het publiek kantoor veroorloofd, waardoor alle kerkeraadsleden in hunne eer en goeden naam geschandvlekt zijn, en desniettegenstaande blijft een gedeelte van den Ed. Volksraad halsstarrig weigeren dien man naar regt en billikheid te vonnissen. Men neemt het voorstel in overweging, en besluit een brief aan den Ed. Krijgsraad te richten, met verzoek in dezen zaak hunnen bijstand te verleenen.

Die einde hiervan was dat Smellekamp skuldig verklaar word, 'n boete van Rsd.500 moes betaal, en belet werd om hom verder met kerklike en politieke sake in die Republiek te bemoei. Later het Kommandant-Generaal Potgieter tog verlof van die Volksraad gekry om die hulp van Smellekamp in te roep vir die verkryging van 'n leraar vir Lydenburg. In Julie van dieselfde jaar 1854 was Smellekamp egter weer op Potchefstroom, en het hy hom bemoei met die kerklike sake aldaar. Die gevolg was dat hy binne 'n paar dae die dorp moes ontruim. Die Lydenburgers het egter altoos gevoel dat daar onreg aan Smellekamp gedoen is. Hulle verteenwoordigers het saam met hom die Algemene Kerkvergadering in Junie 1854 verlaat, en toe die Lydenburgse Konvensie in November 1859 gemaak is het hulle verkry dat altwee die vonnisse wat teen Smellekamp gegee is in die Transvaal, vernietig is, en die boetegeld van Rsd.500 aan hom terugbetaal is.

By die begin van die Algemene Kerkvergadering was dit bekend gemaak dat die vergadering byeenkom het op versoek van die Kerkeraad van Lydenburg. Die Lydenburgers het gemeen om by die vergadering 'n predikant vir hulle te laat beroep. Dit was besonder geleë omdat die Volksraad ook juis toe op Rustenburg was, en die beroep sou kan goedkeur. Toe die Smellekamp-saak egter op die tapyt kom, en die Lydenburgers saam met Smellekamp die vergadering verlaat het die ver naamste doel van die vergadering nooit onder bespreking gekom nie. Bowendien het Potgieter reeds op die dag na die opening van die Vergadering, verlof van die Volksraad gekry om die beroep van Lydenburg in oorlog met Smellekamp te reël. Hulle kon dus sonder droefheid die mislukking van die vergadering aanskou.

Al werk van betekenis wat die vergadering toe verrig het, was om gehoor te gee aan 'n memorie van gemeentelêde, en te besluit tot die stigting van 'n gemeente op die plaas wat kort voor die tijd aangekoop was deur M. W. Pretorius. Dit was die begin van die gemeente Pretoria, of Pretoriusstad.

Vierde Algemene Kerkvergadering

gehouden te Mooirivier den 26sten December 1855.

Behalwe Ds. van der Hoff is daar teenwoordig afgevaardigde ouderlinge van Rustenburg, Pretoriusstad, Mariko en Mooirivier. Van der Hoff is weer beide Voorsitter en Scriba. Daar word gereël om 10 kiste boeke wat die Amsterdamse Kommissie, onder toesig van Mr. C. Hiddingh, uitgestuur het, by Durban te laat afhaal. J. Erasmus, wat in 1853 saam met Paul Kruger so sterk opgetree het teen die Gesange, word nou beskuldig dat hy van der Hoff genoem het 'n *Bloedregter*. Die saak word na die Kerkeraad van Rustenburg verwys.

Ingekomen eene memorie van de Ouderling Ph. Snyman, verzoekende de kerk te herstellen

Die ouderling Ph. Snyman het gereëld sitting geneem in die eerste agt Alg. Kerkvergaderinge as verteenwoordiger van Rustenburg, maar na die aankoms van Ds. Postma (1859) verskyn sy naam nie meer nie.

Gevraagd zijnde wat ZEd. daarmede bedoelde is zijn antwoord om een middel te beramen om de gezangen uit de kerk te verwijderen, en zoo niet, toetestaan dat diegenen welke geen gezangen zingen, zich losscheuren van de hier bestaande kerk en eene eigene kerk opgerichten, waarin hij wenschte dat de leeraar van der Hoff de dienst, waarnam, doch zonder het zingen van gezangen. Breedvoerig is over deze zaak gesproken, en genoemde broeder ouderling Snyman onder het oog gebragt, dat zijn middel tot herstel voorgeslagen onchristelik was, en hem vermaand zich liever bezig te houden om de eendragt in de kerk te bewaren, en voorts verwezen naar het besluit in de eerste algemeene kerkvergadering te Rustenburg genomen aangaande dezelfde zaak

Dit was in Junie 1854 toe die Lydenburgers die Alg. Kerkvergadering te Rustenburg met verontwaardiging verlaat het. Met behulp van Smellekamp het hulle tog 'n beroepsbrief afgestuur. Kort daarna het hulle aan Ds. van der Hoff laat weet dat hy nie weer onder hulle die werk van 'n predikant moet kom verrig nie. Hulle wil die band met die Kaapse Sinode behou. Op 8 Nov 1854 skryf hulle 'n ware boetebrief aan die Kaapse Kerk. Daar was toe nie 'n Transvaalse Alg. Kerkvergadering voorhande nie. Op 13 Sept. 1855, omtrent 'n jaar na die terugval van Lydenburg na die Sinode was Ds. van der Hoff toevallig te Pienaarsrivier tydens die sitting van 'n Volksraadsvergadering. Daar het hy toe 'n onoffisiële vergadering met 14 kerkeraadslede van verskillende gemeentes gehou. Van die vergadering is daar 'n *uitnodiging* aan die Lydenburgers gegaan om hulle te kom verantwoord. By die sitting te Mooirivier in Desember 1855 was daar egter niemand van Lydenburg nie. Die vergadering het toe weer 'n lang brief aan hulle gestuur. In die brief word eers gehandel oor die afdanking van Ds. van der Hoff. Hulle beweer dat die *bedanking* gelyk staan met 'n *afsetting*. Die Lydenburgers het daarom onwettiglik gehandel, want volgens die Kaapse Kerkwet, wat toe nog van krag was vir die Republiek, kon alleen die hoogste vergadering 'n predikant afsit. As die Kerkeraad van Lydenburg egter 'n klagte teen Ds. van der Hoff het, wil die Alg. Kerkvergadering hulle graag die kans gee om dit voor te dra. Die brief verklaar dat hulle byna nie kan glo dat daar so 'n klagte kan wees nie, want hulle het alleen die grootste vrougde en seën van die bediening van die leraar. As daar egter 'n klagte mag wees, moet hulle net die tyd noem wanneer hulle wil vergader om dit te laat behandel, en die hele kerk sal daarvoor opkom.

Verder handel die brief oor die vernude aansluiting van Lydenburg by die Kaapse Sinode. Hulle het almaal tesame

besluit om af te skei. Hoe kan een gemeente nou weer besluit om te verenig? Die ander moes tog in die saak geken gewees het. Om te bewys dat die Alg. Kerkvergadering graag weer 'n broederlike verhouding wil aankweek, vertel hulle voorts van die 10 kiste boeke wat by die Baai aangekom het, en spreek die mening uit dat Lydenburg ook sy deel daarvan moet kry. Eindelik weier hulle om die aparte bestaan van Lydenburg te erken, en verklaar dat dit nulle bedoeling is om met Mr. C. Hiddingh te onderhandel as die enigste staatskerk in die Republiek.

By die vergadering is ook vir die eerste keer 'n Algemene Kerklike Kommissie gekies. Die Kommissie bestaan uit die Leraar, drie ouderlinge en een diaken. Drie lede maak 'n kworum uit. Hulle vernaamste werk is om met die Amsterdamse Kommissie in korrespondensie te bly. Die leraar roep die vergaderinge van die Kommissie op, en as 'n lid sonder goeie rede afwesig is, vervul hy in 'n boete van £1.

In aanmerking nemende dat die notulen der vroegere algemeene kerkvergaderinge, bij gebrek aan een behoorlijk notulenboek, slechts op klad geschreven waren, en nu in dit boek overgeschreven, en gebleken zijn conform die kladnotulen te zijn opgesteld, zoo wordt dit door onze onderteekening alhier tegelijk voor echt en waar erkend.

Geteken deur al die lede van die vergadering.

Die Vyfde Algemene Kerkvergadering

is op 15 Desember 1856 gehou, en wel nogeens te Mooirivier.

Behalwe Ds. van der Hoff was daar afgevaardigdes van Mooirivier, Rustenburg, Pretoria, Zoutpansberg en Mariko.

Die leraar is weer beide Voorsitter en Sekretaris.

Die grootste deel van die tyd word in beslag geneem deur die samestelling van 'n wetboek. Op die vierde vergadering in Desember 1855 is dit aan Ds. van der Hoff en ouderling Wolmarans opgedra om 'n wetboek gereed te maak en deur die Volksraad by hulle sitting in Maart 1856 te laat teken. Die opdrag is klaarblyklik niet uitgevoer nie, want by die teenswoordige sitting in Desember 1856 neem die vergadering die Kaapse wetboek tot leidraad.

Men gaat voort de artikelen van de kerkelijke wetten der Kaap Kolonie een voor een voortelesen, en datgene daaruit overtenemen, wat voor ons nuttig en noodig geoordeeld wordt te behouden, met de noodige veranderingen, verkortingen en bijvoegingen.

In die loop van die vergadering het daar 'n redetwis voor-geval tussen die voorsitter en enige lede. Die gevolg is dat

diaken C. A. Bothma die vergadering verlaat het, en sy bedanking skriftelik ingestuur het. Hy was die enigste diaken op die Alg. Kerklike Kommissie.

Die samestelling van die wetboek het vir die meeste lede te lank geduur, en op die tweede dag is dit aan Van der Hoff opgedra om die belangrike werk maar verder self klaar te maak, en 'n paar kopieë klaar te skryf vir ondertekening op die volgende Alg. Kerkvergadering.

Slegs twee maande later, reeds op 24 Feb. 1857 word

Die Sesde Algemene Kerkvergadering.

gehou. Dit is die keer te Pretoria. Die vergadering bestaan uit 16 lede, behalwe Ds. van der Hoff. Van die 16 is daar slegs 7 wat sitting gehad het in die vergadering van 19 lede wat twee maande van te vore op Potchefstroom die wetboek voorlopig in behandeling geneem het. Die gemeentes Mooirivier en Mariko word heeltemaal deur nuwe mense verteenwoordig.

Die wetboek soos nou deur Ds. van der Hoff in gereedheid gebring word voorgelê, met eenparige stemme goedgekeur, vastgestel, en op die enigste sitting van die vergadering, op dieselfde dag nog geteken.

Op voorstel van den broeder ouderling A. Grobler besluit die vergadering om aan de verschillende hoofden dezer Republiek een schrijven te rigten, ten doel hebbende hen te bewegen zich onderling met malkander te verzoenen.

Nog word beslote om by die volgende vergadering weer die saak van die Evangeliese Gesange in behandeling te neem, en wel in aanwesigheid van die Gebrs. Erasmus en die Heer Paul Kruger, wat in 1853 die saak voor die vergadering gebring het.

Die Sewende Algemene Kerkvergadering

word op versoek van die President M. W. Pretorius opgeroep, en het op 22 Desember 1857 op Potchefstroom vergader. Die naam Potchefstroom word nou opsettelik gebruik in plaas van Mooirivier.

Nadat Maandag avond den 21sten December 1857 door den leeraar met de aanwezige kerkeradsleden eene bijeenkomst gehouden was, waarin bepaald werd dat de vereenigde kerkeraden van de onderscheidene gemeenten dezer republiek op Dinsdag den 22sten, 's morgens vroegtijdig zouden bijeenkomen om zich als vereenigde kerkeraad zamentestellen, zoo is het ook geschied op den bepaalden tijd.

Dinsdag den 22sten is de vereenigde kerkeraad plegtig geopend met gebed. Nadat de vergadering eenige uren met elkander over de loopende zaken der kerk gesproken had, kwam Z.H.Ed. de president M. W. Pretorius binnen, vergezeld van de Heer H. S. Lombaard, raadslid, C. Moll, Staatssecretaris, en J. H. Visagie, Staatsprocureur. De briefwisseling gevoerd tusschen den leeraar en den president voornoemd werd ter tafel gelegd. Den geheelen dag is hierover breedvoerig gesproken, zonder dat men tot een bepaalden uitslag komen kon.

In de tweede zitting liet de heer Pretorius, president, zich vertegenwoordigen door den heer Paul Kruger, comdt. Namens Z.H.Ed. den president verzocht hij dat de vereenigde kerkeraad over de briefwisseling bovengenoemd haar oordeel zou uitbrengen, onder voorwaarde dat de betrokkene partijen zich uit de vergadering verwijderen zouden. Dit werd door den predikant en vereenigde kerkeraden toegestaan, onder voorwaarde dat de vergadering zou gehouden worden met opene deuren en elk lid der gemeente vrijheid zou verkrijgen om op zijne aanvraag en op zijne beurt te mogen spreken. Dit toegestaan zijnde verwijderden zich de Heer van der Hoff, predikant, en de Heer P. Kruger. Den geheelen dag heeft de vergadering doorgebracht om over deze zaak te spreken. Laat in den avond werd de predikant, en ook de Heer M. W. Pretorius, president, verzocht om in de vergadering te verschijnen ten einde het gevoelen van den vereenigden kerkeraad aan te hooren. Dit gevoelen is ternedergesteld in het nevensaangehechte geschrift.

Die geskrif is ongelukkig nie aan die notule toegevoeg nie.

Nadat dit geschrift aan de betrokkene partijen bekend gemaakt was, en men nog veel over en weder gesproken had, kwam de kerkeraad overeen Z.H.Ed. en den leeraar broederlijk te vermanen, het geen geschiedde bij monde van den broeder ouderling F. G. Wolmarans.

In de derde zitting werd aan de bijeengekomen gemeente voorgelezen het gevoelen uitgedrukt in het geschrift waarvan hierboven gesproken is. Vervolgens sprak de Heer P. Kruger nog een en ander over de magt van den politieken regter, waarop Z.Ed. verzocht werd zijn gevoelens desaangaande aan de vergadering schriftelijk bekend te stellen.

Vervolgens werden de kerkewetten, in eene vroegere vergadering vastgesteld, voorgelezen en besloten dezelve te laten drukken, en voorloopig in werking te doen treden, en een jaar der gemeente gelegenheid gegeven om hare bedenkingen over die wet in het midden te brengen en daarvan binnen een jaar na dato dezès aan hunne respectieve kerkeraden schriftelijk in te zenden.

Door den heer Gert Kruger werd verzocht eene duidelijker bepaling te maken aangaande den staat onzer kerk; diensgevolge werd besloten het volgende vaststellen:

“De Staat der Nederduitsch Gereformeerde Kerk alhier moet beschouwd worden in dezen zin: Onze Nederduitsch Gereformeerde Kerk beschouwt zich onafhankelijk van alle andere kerken, wat hare kerkelijke wetten, huishoudelijke bepalingen, regering en bestuur betreft—doch door den geest der christelijke liefde volgens het II. Evangelie verbonden met alle andere Gereformeerde kerken over de

geheele wereld; zoo verbonden dat wij, wanneer het vereischt mogte worden, elkander mogen beroepen tot instandhouding onzer kerk volgens bevel van onzen Zaligmaker, den Heere Jezus Christus, het eenige hoofd der kerk." Bovengenoemde bepaling zal achter de kerkewetten gedrukt worden.

Besloten om ook eenige bepalingen aangaande de magt der politieke overheid achter die wetten te doen drukken, en wel volgens hetgeen men daarvan vindt in W. à Brakel.

Bij de vierde zitting (26 December) brengt een commissie benoemd tot het nazien van het verslag des leeraars haar rapport uit, en verklaart hetzelfde nagezien te hebben, en bevonden dat er eene klein misrekening in was, waaronder de leeraar zichzelve ruim tweehonderd Rijksdaalders zou te kort gedaan hebben. De Commissie voornoemd verklaart dus bevonden te hebben dat de leeraar by het indienen van Zyn Ed. verslag den 24sten December nog te vorderen heeft de som van 2347. 3. 2. Rsd., zegge twee duizend drie honderd zeven en veertig Rijksdaalders, drie schellings en twee stuivers.

Wordt besloten om een brief te schrijven aan het Gouvernement inhoudende in hoofdzaak eene kennisgeving van den uitslag van bovengenoemd verslag, en daarbij te voegen dat de leeraar van 1 Jan. 1858 af aan, al de kerkgeldten in de respectieve kerkekassen heeft te storten, wordende dus vroegere besluiten van de vroegere algemeene kerkvergaderingen bij deze ingetrokken; en tevens aan het gouvernement te vragen antwoord op welk eene wijze in het tractement van 1 Jan. 1858 af aan zal voorzien, en op welk eene wijze het geld dat de leeraar mag toekomen zal voldaan worden.

By die vergadering is ook nog 'n memorie ingedien van persone wat wou weet of die Staatspresident dan nie die reg het nie om die Alg. kerkvergaderinge by te woon. In antwoord hierop is toe duidelik verklaar dat die vergaderings met ope deure gehou word, en dat elke lidmaat, dus ook die president, die reg het om teenwoordig te wees.

Dit is merkwaardig dat die sewende Algemene Kerkvergadering wel in die opskrif bokant die notule genoem word met die naam, maar in die loop van die verrigtinge word dit opsetlik genoem die Verenigde Kerkeraadsvergadering. Ook word hier nie soos gewoonlik aangegee van welke gemeentes die 28 afgevaardigdes gekom het nie. Uit bekende name op die lys blyk dit egter dat die Gemeentes van Mooirivier, Rustenburg, Pretoria en Mariko daar verteenwoordig was.

Die Agste Algemene Kerkvergadering

is te Pretoria gehou op 10 en 11 January 1859.

Behalwe Ds. van der Hoff, wat weer in die dubbele betrekking van Voorsitter en Scriba ageer, is daar afgevaardigdes van Potchefstroom, Rustenburg, Pretoria en Zoutpansberg.

In de vergadering is tegenwoordig de Eerw. D. Postma, leeraar der Christelijke Afgescheidene Geref. Kerk in Nederland, en afgevaardigde naar dezen staat. De praeses spreekt de vergadering en de bijeenverzamelde gemeente toe, hen bekend makende met het doel, waartoe deze vergadering is opgeroepen; namelijk om aan den Eerw. Postma gelegenheid te geven, het oogmerk zijner zending bekend te stellen, waartoe Zijn Eerw. vervolgens door den praeses wordt uitgenoodigd. Aan die uitnoodiging wordt bereidwillig voldaan. Na die bekendstelling vraagt de praeses den afgevaardigden leeraar of hij in gemoede geloof de leer der kerk, zooals die, overeenkomstig Gods woord, vervat is in de geloofsbelijdenis en Formulieren van eenigheid der kerk; vervolgens, hoe de kerk, wier afgevaardigde hij is, en zij zelf, denkt over het punt der Evang. gezangen.

Op de eerste vraag wordt volkomen toestemmend geantwoord; met welk antwoord de vergadering tevreden is; op de tweede vraag wordt breedvoerig geantwoord en ten slotte in de volgende vier punten geredeneerd.

Vir die opname van hierdie vier punte is wel ruimte gelaat, maar van die ruimte is nooit gebruik gemaak nie.

Den geheelen dag wordt nu doorgebragt met discussie over het punt der Gezangen. Van de zyde van Ds. Postma en zyne vrienden worden de Gezangen, ofschoon in zachte termen, gedurig bestreden; de praeses verdedigt dezelve, ook in dien geest door verscheidene leden ondersteund. Nu doet de praeses een voorstel, van den volgenden inhoud.

“De Algemeene Kerkvergadering der Zuid Afrikaansche republiek erkent dankbaar de hulp van de Christelijk Afgesch. Geref. Kerk in Nederland, zoo belangloos en edelmoedig door tusschen komst van Den Eerw. Heer Postma aangeboden, om in onze geestelijke behoeften te voorzien: dientengevolge verlangt de vergadering bovengen. van die hulp dankbaar gebruik te maken en laat het geheel en al aan de leeraars uit bovengen. kerk komende vrij, om al of niet bij de openbare eredienst in de kerk, de evangelische gezangen te gebruiken.” Veertien leden waren tegen dit voorstel en acht voor; een wilde niet stemmen. Zoodat het verworpen werd.

Hierop werd het volgende voorstel gedaan: dezelfde aanhef als het vorige en het slot aldus: mits het evangelisch gezangboek erkend worde en daarvan bij de openbare Godsdienst in de kerk zal worden gebruik gemaakt.

Uit de discussien daarover gevoerd bleek het dat de groote meerderheid der vergad. daar voor was, doch het werd niet tot stemming gebragt, en daar het reeds laat geworden was ging de vergadering uiteen, geadjourneerd tot den volgenden dag, sluitende met dankzegging.

Tweede Zitting.

Dezelfde leden tegenwoordig.

De vergadering met gebed geopend.

De praeses stelt nu aan de vergadering voor om zich te verklaren dat zij, als vergadering eener Nederd. Herv. Kerk, waarin het evang. gezangboek een erkend kerkelijk boek was hetzelfde wilde blijven bewaren.

Na eenige weinige discussies hier over, werd besloten dat de kerkelijke inrichting, zooals die thans hier bestaat, met hare evangelische gezangen, zal blijven bestaan en gehandhaafd worden. Van de 23 leden waren 19 hier voor en 3 tegen, met name Ph. Schutte, D. Kruger en Ph. Snijman, terwijl St. Kruger verklaarde geen stem te geven. Dit voorstel werd dus aangenomen.

Nu stelt de praeses voor eene commissie te benoemen bestaande uit vijf leden, belast om, aan den Eerw. Postma hiervan schriftelijk kennis te geven. Tot die commissie werden benoemd de broeders ouderlingen P. Geldenhuis, F. Schutte, A. Grobler en L. Pretorius benevens de praeses.

De schriftelijke kennisgeving is als volgt:

Aan den WelEerw. Zeergel. Heer D. Postma, herder en leeraar enz.

WelEerw. Heer, geachte broeder in onzen Heer J.C.

De genade Gods in Christus zij met u!

„De algemeene kerkvergadering der Neded. Geref. Kerk in de Z.A.R., vergaderd te Pretoria, den 10 den January en vol. dag, 1859, gehoord hebbende den lastbrief door U Eerw. aan onze vergadering voorgelegd. Uit dien lastbrief en U Eerw. nadere toelichting, hebben wij vernomen, dat de hulp uwer kerk in onze geestelijke behoeften ons word aangeboden; gedrongen door een gevoel van dankbaarheid in de eerste plaats aan den Koning der kerk, dat Hij in zijne genadige ontferming onzer gedachtig is geweest, door de harten van herders en opzieners en leden uwer kerk te bewegen, om zoo edelmoedig in den geest der christelijke liefde hulp en bijstand in onze geestelijke behoeften aantebieden. Nevens den Koning der Kerk onzen Heer en Zaligmaker, betuigen wij U Eerw. onzen hartelijken dank en verzoeken u de tolk te zijn om bij de commissie uwer kerk onze gevoelens van dankbaarheid over te brengen. U Eerw. zij echter bekend, dat de kerk alhier bestaande is de Nederduitsch Hervormde Kerk, die benevens het boek der Psalmen, ook het evangelisch Gezangboek bij die kerk in gebruik, als een erkend kerkelijk boek heeft aangenomen en daarvan bij de openbare Godsdienst gebruik maakt. Die kerkelijke inrichting maar ook niets meer, wenscht de vergadering bovengenoemd dat hier zal in stand blijven.

Aangenaam zal het dus der vergadering zijn, om herders en leeraars, waaraan de gemeenten hier nog zoo dringende behoefte hebben, tot ons te zien overkomen. En kan U Eerw. een of meer leeraars uit uwe kerk aanwijzen, of uw eigen persoon beroepbaar stellen en in onze kerk dienen, zooals dezelve thans bestaat, dankbaar zullen wij dit erkennen en aan de onderscheidene vakante gemeenten dezer republiek dit bekend stellen, ten einde een wettig beroep op een of meer der door U Eerw. ons aangewezen leeraars of op u eigen persoon uit te brengen.

Aangenaam boven al zou het ons zijn, indien U Eerw. besluiten kon, om uw persoon voor een onzer gemeenten beroepbaar te stellen, daar wij U Eerw. hebben leeren kennen als een herder en leeraar, met wiens prediking van het evangelie wij niet alleen volkomen tevreden zijn, maar openhartig betuigen wij dat uwe troostrijken evangelie-taal onze harten geheel in liefde voor uw persoon heeft ingenomen. WelEerw. Zeer gel. Heer; hooggeachte broeder in

onzen Heer J.C., Met hoogachting en heilbeden voor u en de uwen; noemen wy ons, namens de algemene kerkvergadering bovengen.

(was get.) D. van der Hoff, Praeses en Scriba.

Dit antwoord werd door de benoemde commissie aan de vergadering voorgelegd. Van de 23 leden keurden 19 hetzelfde ten volle goed. Vier leden, St. Kruger, D. Kruger, Ph. Snyman en Ph. Schutte waren er tegen, doch uit monde van D. Kruger werd aangemerkt, dat zij niet waren tegen de gevoelens van dankbaarheid daarin uitgedrukt en nog minder tegen den persoon van den Eerw. Postma, maar integendeel dat zij dit ten volle beaamden.

Aan den Heer Postma werd nu bij monde van den praeses verzocht een wederantwoord hierop te mogen vernemen. ZEerw. had dit antwoord reeds in geschrifte gereed en was van den volgenden inhoud.

Hoog Eerw. Vergadering!

Het doet mij innig leed, dat ik mij, volgens Godswoord, niet gerechtigd acht, om U Eerw. als algemeene kerkvergadering, onder uw genomen besluit, met het oog op de geopenbaarde gevoelens, de hulp onzer kerk toe te zeggen. Ik acht, dat ik gisteren, dit genoeg uit Gods woord en de Gereformeerde kerkregeling heb aangetoond, daarom zal ik hierover nu niet meer uitweiden. Ik hoop, men zal mij hebben verstaan. Bij deze gelegenheid betuig ik allen, die mij hunne vriendschap bewezen hebben, mijnen hartelijken dank. Tevens betuig ik mijnen hartelijken dank aan leraar en kerkeraden, die my met hun vertrouwen hebben begiftigd. en niet minder betuig ik dit aan de burgerlijke autoriteiten, die my met zoveel erkentenis hebben vereerd, en van harte reik ik ulieden, in de overeenstemming in het waar geloof, de broederhand, en hoop, door Gods genade, dit altoos mijnerzijds met der daad te betoonen. Dan, hoewel ik tot op deze vergadering, op haar verzoek, of op dat van de edele Volksraad, mij onthouden heb van de bediening der bondzegelen en andere kerkelijke handelingen, verklaar ik nu der vergadering, dat ik mij van af heden daaraan niet meer verbonden acht, en wat ik voorts in de Republiek mocht doen, als wettig geordend en gezonden dienaar des Heeren, wensch ik te doen overeenkomstig de kracht mijner goddelijke zending. En om zooveel mogelijk ergernis te voorkomen, geef ik de vergadering de verzekering, dat ik voorts in geen kerk binnen vwe republiek meer preek, zonder daartoe opnieuw behoorlijk van de bevoegde personen verzoekt te zijn, en daar mij reeds een kamertje in de pastorie te Rustenburg was ingeruimd, wil ik dat verlaten, opdat ook niemand daarover twiste, althans door mij niet de minste aanleiding daartoe ontvange. Tevens reken ik op de bescherming der overheid, zoolang ik mij tegen de goede orde niet bezondig, waarom ik mij in mijne hooge bediening, nederig aan de geeerbiedigde overheid dezes lands aanbeveel.

Uw dw. en toegen. broeder in Christus,

(w.g.) D. POSTMA, V.D.M.

De eerw. Postma las dit antwoord aan de vergadering voor. Na geeindigd te hebben, werd zijnerw. bij monde van den

praeses toegesproken, die zijneerw uit naam der vergadering zijn leedwezen betuigde over zijn besluit van geen hulp te kunnen toezeggen. Daar de vergadering echter overtuigd was, dat in het punt des geloofs geen verschil bestond, zoo was men algemeen van gevoelen, dat het punt der Evangelische gezangen geen hinderpaal zou zijn om elkander de broederhand der gemeenschap toe te reiken, hetgeen dan ook geschiedde, niet zonder blijken van gevoel en droefheid. Daarna werd de vergadering geadjourneerd, na met dankzegging gesloten te zijn.

Woensdag, 12 January, Derde Zitting.

Tegenwoordig al de leden behalve G. O. Snyman, C. Smit, G. Botha en P. Strydom..... Een brief van den volgenden inhoud word ter tafel gelegd:

Aan de algemene kerkvergadering der Nederd. Herv. Kerk
in de Z.A. Republiek.

Hoogeerw. Vergadering,

Ondergeteekenden zich bezwaard gevoelende over u genomen besluit van heden morgen, omtrent de aangeboden hulp uit Neerlands Kerk, wenschen zij evenwel van die hulp gebruik te maken, zooals die door die kerk wordt aangeboden, verklaren door dezen vrijwillig dat zij van nu aftreden uit uwe kerkelijke gemeenschap, en wenschen te bestaan als eene Vrije Gereformeerde Kerk, overeenkomstig de leer, tucht en dienst der vaderen, zooals die zich te Dordrecht in de jaren 1618 en 1619 hebben geopenbaard, in hunne nationale Synode, de kerkorde gewijzigd naardat onze tegenwoordige omstandigheden het vorderen. Zij betuigen de vergadering echter, dat hoe bedroevend zij deze stap ook achten, zij echter hopen en bidden, dat de broederlijke tusschen wederzijdsche gemeenten niet verflauwt, maar steeds meer en meer aangekweekt wordt, verdragende elkander in liefde omtrent het bestaande verschil. En God geve dat wij nogeens allen een worden, zoowel in dienst als in leer! Tevens betuigen zij hunnen welgemeenden dank voor de moeite, die de algemene vergadering heeft willen nemen in de zaak, welke eene commissie, medeondertekenaars dezès, door den kerkeraad van Rustenburg had verzocht, om eenen leeraar uit bedoelden kerk. en verzoeken vriendelijk de daarvoor ingediende memorie weder terug, met een afschrift van het besluit der algemene kerkvergadering omtrent die zaak.

Met heilbiede en ware broederlijke,
noemen wij ons, Hoogeerw. vergadering.

Uwe dienstw. dienaren, en uw
liefhebbende broeders in Christus:

(w.g.) P. J. W. Schutte, D. G. Kruger, P. S. Snyman,
St. J. Kruger, S. H. P. Kruger, P. J. S. Venter,

G. van der Linde, P. I. J. Smit, L. C. Bronkhorst, R. Holzhausen, R. J. Jansen de oude, R. J. Jansen Jr., C. A. Smit, H. J. van der Walt, J. A. P. Joubert.

Nadat deze brief aan de vergadering voorgelezen was, stonden de ouderlingen P. J. W. Schutte en P. S. Snyman, en de diaken D. Kruger, op, verklarende niet meer leden der vergadering te zijn, en verlieten dezelve. Terstond daarop werd een brief opgesteld aan de bovengenoemde onderteekenaars van den volgende inhoud:—

Mijne Heeren, uwe letteren, verklarende dat gij van nu aftreedt uit onze kerkelijke gemeenschap, en dat gij wenscht te bestaan als een Vrije Gereformeerde kerk, overeenkomstig de leer tucht en dienst der vaders enz., zijn heden in onze vergadering ontvangen en voorgelezen. Hoe bedroevend uwe stap ook ons voorkome, vinden wij geen vrijheid om u te beletten te doen wat gij thans gedaan hebt. Wij vereenigen zelfs van onze zijde ons met u in de bede, dat de tijd nog eenmaal kome moge, en God geve, dat hij kome, dat wij nogeens allen een worden, zoowel in dienst als in leer. Ofschoon wij het naar ons inzien, als een groote ramp beschouwen, die onze kerk en staat door dezen stap getroffen heeft, willen wij echter biddend hopen, dat de Heer ook deze zaak naar Zijne wijsheid en liefde besturen en u behoeden en beschermen zal. Wat de bestaande kerkgebouwen, pastorijen, als andere kerkelijke goederen betreft, ofschoon gij daarvan niet spreekt, zoo zijn wij van oordeel, dat deze allen behooren tot onze kerkelijke gemeenschap, en gij alle aanspraak, die gij daarop zou willen maken, door uwe vrijwillige afscheiding verliest. Wat betreft uwe vraag om eenige memories terug te mogen bekomen, dezelve zijn reeds aan een der onderteekenaars terhand gesteld. Tenslotte, voegen wij op uw verzoek, hierbij een afschrift van het besluit.

Voordat die vergadering kon sluit was daar weer 'n brief van die Gereformeerdes om te vra vir die tydelike gebruik van die kerk en pastorie te Rustenburg. Die vergadering was daarteen om dit toe te staan, maar het die beslissing aan die kerke raad van Rustenburg gelaat.

Die Neënde Algemene Kerkvergadering.²⁰⁾

Die neënde algemene kerkvergadering is te Potchefstroom gehou op 26—30 April, 1859. Die vergadering is op versoek van die Regering opgeroep, en wel omdat hulle wou probeer om die twee kerke wat nou ontstaan het, weer dadelik te verenig. Daar was teenwoordig, behalwe Ds. van der Hoff en 26 kerke-raadslede, ook die Staats-president, M. W. Pretorius, en die lede van die Uitvoerende Raad. Bowendien was daar teenwoordig,

²⁰⁾ Hierdie vergadering se Verslag is in pamfletvorm uit die tydskrif *Elpis* oorgedruk,—Kaapstad, 1859, by Van de Sandt de Villiers. Ook gerapporteer in die *Staats Courant*, 6 Mei, 1859.

op uitnodiging van die Uitvoerende Raad, uit die Kaap Provinsie Ds. A. Louw, en Dr. S. Hofmeyr, met hulle kerkeraadsleden: Zwart (ouderl.) en Joubert en Crawford (diakens) en uit die O.V.S. Ds. van Heyningen met die ouderlinge Bothma en Fourie, asook Ds. D. Postma. Die redes waarom die Uitvoerende Raad die vergadering laat oproep het, en die sake wat hulle graag daar onder bespreking wou laat kom, blyk genoegsaam uit die volgende brief wat die Staats-president by die begin van die verrigtinge voorgelê het:

Aan de Hoogerw. Kerkvergadering van de
Nederduitsch Herv. Gemeenten,
thans zitting houdende te Potchefstroom.

Hoogerw. Heeren,

De hoogst gewichtige gebeurtenissen, die in de laatste maanden in onzen staat hebben plaats gehad, en die den Uitvoerende Raad der Z.A. Republiek hebben bewogen deze algemene Kerkvergadering bijeen te roepen, zijn u allen bekend. Door den weleerw. Heer D. Postma, herder en leraar bij de Christelijk Afgescheidene Gereformeerde gemeente in Nederland, is in dezen staat een nieuw kerkgenootschap opgericht, met de naam van de Gereformeerde Kerk. Vele lidmaten der Ned. Herv. Gemeente hebben bereids de kerkelijke gemeenschap hunner kerk bedankt, en zich bij dat nieuwe kerkgenootschap gevoegd. Het reglement van die Geref. kerk, is door den heer Postma, en den kerkeraad dier gemeente aan den Uitv. Raad aangeboden; en de vraag werd geopperd: of de Gereformeerde kerk voldoet aan de vereischten bij Art. 20 der grondwet gesteld, en kan gezegd worden Nederduitsch Hervormde Kerk, overeenkomstig die bepaling te zijn? Die vraag is uiterst belangrijk, daar van de beantwoording afhangt of een groot gedeelte der burgers van deze republiek behoren tot de kerk van den staat. De Uitvoerende Raad heeft gemeend die vraag, als van zuiver kerkelijken aard, niet zelf te moeten beantwoorden, maar heeft zulks opgedragen aan uwe vergadering, die tot dat einde bijeen-geroepen is. Het moeilijke dier beslissing, en het hoogst gewichtige gevolg voor onzen staat van de uitspraak, heeft den Uitvoerende Raad bewogen eenige leeraars en kerkeraadsleden der Nederd. Hervormde gemeenten uit te nodigen zich herwaarts te begeven, om uwe vergadering bij te wonen, en hunne raad en voorlichting, hunne hulp en bijstand te verleen. Aan die uitnoodiging is door eenige predikanten gevolg gegeven, en de Uitvoerende Raad betuigt bij dezen die weleerw. Heeren daarvoor zijnen oprechten en welgemeenden dank. Die Uitvoerende Raad heeft de eer uwe Hoogerw. vergadering uit te noodigen, te onderzoeken of de alhier opgerichte Gereformeerde Kerk, blijkens het hierbijgevoegde reglement dier kerk, voldoet aan de vereischten van Art. 20 der grondwet, hetwelk luidt:

Het volk wil zijne Nederduitsch Hervormde Godsdienstleer, zooals deze in de jaren 1618 en 1619, door de Synode te Dordrecht is vastgesteld, in hare grondbeginselen blijven behouden, en de Nederduitsch Hervormde kerk, zal de kerk van den staat zijn.

Om het onderzoek dier vraag zoo gemakkelijk en volledig mogelijk te maken, heeft de Uitvoerende Raad den Eerw. Heer D. Postma uitgenoodigd uwe vergadering bij te wonen, ten einde mondelings de vereischte toelichting op het reglement der geref. kerk te kunnen geven, en verzoekt daarom uwe vergadering dien leeraar te vragen uwe zittingen bij te wonen. De Uitv. Raad voorziet de mogelijkheid, dat op de voorgestelde vraag een toestemmend antwoord wordt gegeven, en wenscht in dit geval uwe vergadering een tweede taak op te dragen. Wanneer toch door die toestemmende beantwoording der voorgestelde vraag door uwe vergadering word beslist, dat de geref. kerk volgens haar reglement in grondslag en leer geheel en al volkomen over een komt met de Nederd. Herv. Kerk, dan rijst de gedachte bij ieder op: Is het bestaan van twee kerken noodzakelijk, is eene vereeniging onmogelijk? Het groote nadeel door die scheuring en verdeeldheid reeds ontstaan en nog te veroorzaken, waardoor de tweedragt, en dat wel Godsdienstige tweedragt, binnen in onze jeugdige republiek wordt geplant, doet de Uitv. Raad u in de tweede plaats ten dringsten verzoeken, uwe uiterste pogingen aan te wenden om eene vereeniging tusschen de Geref. Kerk en Nederd. Herv. Kerk tot eene kerk tot stand te brengen.

Mogen uwe oogen toch geopend zijn voor de noodlottige gevolgen der scheuring, en moge die ramp voor onzen staat nog bij tijds door u worden afgekeerd. De Uitv. Raad wil zich niet begeven op kerkelijk gebied, maar de dure verplichting die op ieder zijner leden rust, om alles te doen wat in hun vermogen is tot de welvaart van het volk dezer republiek, dringt hen aan uw oordeel te onderwerpen, of eene vereeniging niet mogelijk zoude zijn, door terug te komen op het besluit, dat te Pretoria door de algemeene kerkvergadering is genomen, aangaande de evangelische gezangen, en het beginsel te huldigen—Eenheid in het noodige, vrijheid in het twijfelagtige, in alles de liefde. Eenheid in het nodige, dat is in den grondslag des geloofs, in de leer, zooals die, overeenkomstig Gods woord in de belijdenisschriften der Dortsche Synode van 1618 en 1619 is vervat. Vrijheid in het twijfelagtige, dat is in alles wat niet tot den grondslag des geloofs behoort, en daaronder behoort dus het vraagstuk der gezangen. In alles de liefde, waardoor die broeders onder ons, die hetzelfde geloof en dezelfde leer als wij belijden, maar die zich bezwaard gevoelen door het gebruik van gezangen, in de gelegenheid worden gesteld in dezelfde gemeente eenen herder en leeraar te hebben en van de bestaande kerkgebouwen gebruik te kunnen maken. Kan uwe vergadering zich met dat beginsel vereenigen, en het als op den Bijbel gegrond aannemen, dan zou de toepassing wellicht door uwe vergadering kunnen worden besloten:

(1) Dat voor leeraars en gemeenten in de Z.A.R. niets verbindend is dan de leer der Nederd. Herv. kerk, zooals die overeenkomstig Gods woord, vervat is in de belijdenisschriften der nationale Synode te Dordt, in de jaren 1618 en 1619.

(2) Dat de evangelische gezangen mogen worden gebruikt maar dat het aan de wijsheid en het geweten wordt overgelaten daar in te handelen naar zijn geweten, met in achtneming van den toestand der gemeente. De uitv. raad, doordrongen van het groot gewicht der zaak, zoo wel voor den staat als voor de kerk, vermeende dat

denkbeeld in uwe naauwgezette overweging te moeten aan bevelen en vertrouwt dat door uwe vergadering de twee vraagstukken wier oplossing u is opgedragen, met dien ernst en gemoedelijkheid zullen worden overwogen als de overtuiging, dat daarvan de toekomst onzer republiek afhangt u zal inboezemen.

'n Ander brief van die uitvoerende raad, en wel aan Dr. S. Hofmeyr, waarin hy dringend uitgenooi word om die kerkvergadering by te woon, word in die vergadering voorgelees en is van die volgende inhoud. Dit is van Pretoria geskrywe op 19 Feb. 1859, dus net 'n maand na die agste algemene kerkvergadering waarop Postma verklaar het dat hy gaan afskei.

Weleerwaarde Zeergeleerde Heer,

Uit de rapporten in die verschillende dagbladen zullen de ver-
rigtingen van den weleerw. D. Postma, herder en leeraar bij de
Christelik Afscheidene Geref. gemeente in Nederland in onze
staat, u bekend zijn geworden. De heer Postma heeft in de
Z. Afrikaansche Republiek eene nieuwe kerk opgerigt, met den naam
van "De Gereformeerde Kerk." Vele lidmaten hebben zich bereids
daarbij gevoegd, en van hunne zijde wordt beweerd, dat zij de ware
Nederduitsch Hervormde Kerk uitmaken. De uitv. raad van de
Z.A. Republiek heeft gemeend in deze zaken geen beslissing te
moeten maken, maar dit over te moeten laten aan eene algemeene
kerkvergadering, die gehouden zal worden te Potchefstroom, op den
24sten April aanst. Wij wenschen aan de beslissing dier verga-
dering te onderwerpen de vraag; "Wie volgens art. 20 onzer grond-
wet, de Nederd. Herv. kerk is? en wijder aan die vergadering, als
hoogste magt in kerkelijke zaken, de inwendige regeling, wat de
dienst in de kerk betreft over te laten. De uitv. raad heeft met
eenparige stemmen besloten eenige leeraars en kerkeradsleden der
Nederd. Hervormde kerk tot bijwoning dier vergadering uit te
nodigen. Wij hopen behalve op uwe tegenwoordigheid, op die
van de heeren predikanten, en zoovele anderen als door uwen invloed
zich opgewekt gevoelen ons hunnen bijstand te verleen. De
uitv. raad der Z.A.R. noodigt u., weleerw. heer, mits dezen ten
dringendste uit ons uwen raad en hulp, voorlichting en bijstand te
verleen, door de algem. kerkvergadering op den 24sten April
aanst. te Potchefstroom, te komen bijwonen, en leeraars, kerke-
raadsleden of lidmaten mede te brengen naar uw goedvinden. Wij
wenschen ons geheel onpartijdig te houden in de beslissing der zaak,
maar houden ons oortuigd dat zonder de komst van u of van meer
leeraars het verschil onmogelijk kan worden uitgemaakt. . . . Wij
wenschen hierbij nog te voegen, dat ons besluit om u en andere
leeraars der Herv. kerk tot bijwoning der boveng. kerkvergadering
uit te nodigen, in overeenstemming is met den wensch van de groote
meerderheid der leden van genoemde kerk alhier, opdat daardoor
eene band en nadere betrekking tusschen de leeraars der Kaap-
kolonie en van den O.V. Staat met onze kerk moge ontstaan.

Dit is op versoek van Dr. Hofmeyr dat aan die vergade-
ring ook voorgelees word 'n uittreksel uit die notule van die

kerkraad van Rustenburg (30 Aug. 1858) met begeleidende brief aan Ds. D. Postma op die selfde datum geskryf.

Eerwaarde Heer en Broeder in den Heere!

Genade en vrede zij u!

Ingesloten vind u eerwaarde een uittreksel uit de notulen der kerkvergadering gehouden te Rustenburg, op heden den 30sten Aug., benevens een exemplaar onzer grondwet. Heb de goedheid ons zoo spoedig mogelijk te melden uwen aankomst te port Natal, en schrijf ons hoeveel wagens en andere benoodigdheden Uerw. behoeft, om behoorlijk de reis naar hier te kunnen aanvaarden. Zoodra u eerw. ons van een en ander berigt hebt gedaan, zullen wij niet in gebreke blijven uerw. zoo spoedig mogelijk te komen afhalen. Gelieve uw schrijven te adresseren aan de heeren P. Kruger kommandant, en St. Kruger, ouddiaken der gemeente Rustenburg. In hoop en vertrouwen, dat uerw. genoeg zult nemen met den inhoud van het kerkeraadsbesluit, hier ingesloten, en onder hartelijke bede tot God dat Hij uwe komst onder ons tot zegen en tot liefde en eendragt strekken doe, noemen wij ons na hartelijke groete . . .

St. J. Kruger, Ouddiaken, Ph. S. Snyman, oudouderling,

S. J. P. Kruger, Kommandant.

P.S. Gelieve ook vooral te schrijven aan den heer Ph. Snyman.

Die uittreksel uit die notule wat by hierdie brief ingesluit was, was as volg:

De eerw. kerkeraad der nederd. geref. gemeente te Rustenburg, ontvangen en gelezen hebbende twee brieven aan haar gerigt uit het koninkrijk der Nederlanden, ged. 21 Oct. 1857 en 30 Maart 1858, geschreven door den eerw. heeren van Velzen en Brummelkamp, leden der synodale commissie van de Christelijk afgescheidene kerk aldaar, meldende in den laatsten brief dat genoemde kerk een leeraar uit haar midden heeft afgevaardigd naar de Z.A.R., met name den Weleerw. Heer D. Postma. Na het bekend maken dier brieven heeft bovengen. kerkeraad van Rustenburg aanzoek ontvangen van de heeren Ph. Snyman en St. Kruger, beide oud-kerkeraadsleden en voorstanders en borgen van een gedeelte van de gemeente Rustenburg, benevens van nog eenige ander menschen, elders woonachtig; allen menschen die gaarne een leeraar in hun midden wenschen te zien, die de evangelische gezangen niet zingt. En aangezien genoemde voorstanders van oordeel zijn, en de hoop koesteren dat bovengenoemde afgevaardigde leeraar uit de afgescheidene geref. kerk aan hun verlangen zal voldoen, zoo hebben zij aanzoek gedaan, bij den eerw. kerkeraad van Rustenburg, om met hen zamen te werken in het verkrijgen van genoemde leeraar. Tengevolge van dit aanzoek heeft de kerkeraad bovengenoemd besloten om aan hun verlangen te voldoen, onder de volgende voorwaarden.

(1) De leeraar, die als afgevaardigde bovengemeld komt, zal zich onderwerpen aan 's lands grondwet, en wel bepaaldelijk aan de artt. 9, 20, en 23.

(2) Hij zal zijn dienstwerk onder de gemeente niet mogen aanvaarden, voor en aler zijn eerw. verschenen is voor eene algemeene kerkvergadering uit de onderscheidene gemeenten der Z.A.R., die gerechtigd zal zijn genoemde leeraar in het stuk der geloofbelijdenis te onderzoeken.

(3) De voorstanders en borgen zullen zorg dragen genoemde leeraar op hunne kosten van Natal te doen afhalen, en zoo zijn eerw. niet beantwoordt aan het verlangen dat bovengen. voorstanders van hem verwachten, dat zij dan ook verplicht zullen zijn genoemde leeraar, zoo hij zulks verkiest, wederom kosteloos terug te brengen, van waar zij hem hebben afgehaald, w.g. N. J. Smit, oudl., J. S. Potgieter, G. S. Botha, D. J. Kruger, C. Booysen, diakenen.

Wij ondergeteekenden hechten onze volkomene goedkeuring aan bovengenoemd besluit, w.g. S. J. P. Kruger, komt., St. Kruger, voorstander en borg, en Ph. Snyman.

Ook die volgende lasbrief aan Ds. Postma word op versoek van Dr. Hofmeyr voorgelees:

De synodale commissie der Christelijk afgescheidene geref. kerk in Nederland heeft benoemd, en benoemt bij dezen, den Weleerw. herder en leeraar D. Postma, tot afgevaardigde naar de Transvaalsche republiek in Zuid-Afrika. Het is het verlangen der commissie dat de genoemde broeder zich naar de Transv. Rep. begeve, ten einde op de plaats zelve onderzoek te doen naar den godsdienstigen toestand van onze stamverwanten en geloofsgenooten aldaar, broederlijke betrekkingen met hen aan te knopen, en in alles te handelen, gelijk het hem zelve het nuttigst zal voorkomen, in het belang van Gods koninkrijk en van onze stamverwanten en geloofsgenooten op Z. Afrika's oostkust. Een ieder wie dezen lasbrief zal vertoond worden verzoeken wij tot het gezegde einde onzen genoemden broeder in alles met christelijken raad en daad behulpzaam te zijn. Van onzen afgevaardigde verlangen wij zoodra mogelijk, een verslag van zijne verrichtingen te ontvangen en wenschen dat de Heere onze pogingen zegene tot prijs van zijnen grooten naam..... Gegeven te Kampen den 20sten Maart 1858.

w.g. S. van Velzen, A. Brummelkamp en H. Joffers.

Na aanleiding van die voorgelese lasbrief roer Dr. Hofmeyr twee punte aan: eers wil hy weet waar die Rustenburgers aan Ds. Postma gekom het. Verskillende persone gee antwoord.

Het blijkt dat eenige leden van de gemeente Rustenburg waarvan sommige reeds eenigen tijd buiten de kerk gemeenschap stonden, buiten den kerkeraad om, aan Ds. Callenbach in Nederland hebben geschreven, om hem als leeraar te mogen hebben. Deze lieden hadden gehandeld naar de inlichting en ook op raad van zekeren Scheepers uit Nederland, en hadden van den heer Jac. Venter, uit het distrikt Bloemfontein, bij wien dezen Scheepers destijds woonde, als agent in deze zaak gebruik gemaakt. De brief, zoowel als het afschrift was gedateerd Lydenburg, en de onderteeke-naars noemden zich voorstanders der gemeente. Ds. Callenbach

wijst het verzoek van de hand, en beveelt hun Ds. Gildemeester aan in antwoord op een tweede schijven, terwijl hij ook meldt vernomen te hebben, dat de afgescheidene kerk eene deputatie naar de Z.A. republiek zou afvaardigen. Eenigen tijd later ontvangen de verscheidene kerkeraden in de Z.A. Republiek bericht van de afgescheidene kerk in Nederland dat Ds. Postma tot de republiek was afgevaardigd. Nu verzoeken de bovengemelde lieden aan eenige anderen, die wel niet de gezangen zingen bij de openbare Godsdienst-oefening, doch zich altijd stellig tegen eene afscheiding hadden verklaard, om hunne hulp en medewerking ten einde Ds. Postma tot hunnen leeraar te bekomen. Deze laatsten, waaronder de diaken D. Kruger en zijn broeder P. Kruger, Komt., willen dit niet tenzij zij door bemiddeling van den kerkeraad handelen, in welk geval zij hunne medewerking beloven. Zij zenden daarop een verzoek aan den kerkeraad van Rustenburg, en het bovengemeld extract uit de notulen aan Ds. Postma toegezonden bevat het besluit van den kerkeraad in deze zaak. Ook werd naar aanleiding van eene memorie van de heeren P. en St. Kruger door den Volksraad besloten "Aan den kerkeraad van Rustenburg vrijheid te laten om Z.Eerw. te doen afhalen", zoo er geen inbreuk op voornoemde drie artt. van de grondwet worde gemaakt.

Die tweede punt wat Dr. Hofmeyr na aanleiding van die lasbrief aanroer, is omtrent die skynbare teenstrydigheid tussen die inhoud van die lasbrief, en die volgende stuk wat van die synodale kommissie van de Kristelike Afgescheidene geref. kerk in Nederland uitgegaan het, en in *De Stem* verskyn het. Daaruit sou dan blyk dat Ds. Postma met behulp van Sendingfondse uitgestuur is hoofsaaklik om sendingwerk te doen. Dr. Hofmeyr lees die stuk in die vergadering voor:—

De synodale kommissie der christ. Afgescheiden geref. kerk in Nederland wenscht den lezer zaligheid.

Werd reeds lang en van vele zijden de begeerte geopenbaard dat de Christel. Afgesch. geref. kerk de hand mogt slaan aan het zendelingswerk. Wij verblijden ons zeer te kunnen berigten, in den weg der voorzienigheid thans zoo ver te zijn gevorderd, dat de hand reeds aan de ploeg geslagen is. Men zal zich kunnen herinneren, dat onze synodale vergadering in 1857, te Leyden gehouden, de zaak zooveel zij kon heeft behartigd; en dat zij, bijzonder met het oog op de Transv. republiek, aan de synodale kommissie in last heeft gegeven, zich in correspondentie te begeven met de gemeenten aldaar, haar inligtingen te geven, en de bereidwilligheid der kerk te openbaren, om zooveel mogelijk in hare behoeften te voorzien. De synod. comm. heeft, in overeenstemming met het collegie van curatoren, gemeend niet beter te kunnen doen dan een of twee broeders te benoemen met volmagt om zich naar de Trans. repub. te begeven, de belangstelling onzer kerk in haar geestelijk welzijn aldaar bekend te maken; zelfs er te blijven, tijdelijk te blijven, of ook terug te komen, al naar dat de Heere den weg er openen of sluiten zal. De synod. com. zag zich hiertoe des te beter instaat, daar de com., belast met de inzameling van gelden voor de zendingzaak in het algemeen, gemeend heeft de gelden daartoe reeds ingekomen, hiervoor beschikbaar te moeten stellen.

Heeft de synod. com. gemeend iemand uit ons midden te moeten afzenden, die het vertrouwen der kerk bezit, met haren toestand en met de redenen onzer afscheiding van het hervormde kerkgenootschap volkomen bekend, teneinde ginds een duidelijk verslag van zaken te kunnen geven; en wederkeerig ons betrekkelijk den kerke-lijke zoowel als maatschappelijken toestand van de Transv. republiek. Zoo stond het by haar vast, dat dit althans een onzer leeraren wezen moest, die reeds eenige jaren dienst telde. Zij twijfelt niet of de gemeente zal over 't algemeen, er zich met haar in verblijden, dat Ds. Postma, thans nog herder en leeraar in onze gemeente te Zwolle, zich tot dit werk heeft laten vinden, en bereids gereed is, om den 1sten April a.s., met het schip Estafette, van Amsterdam op reis te gaan en deze gewigtvolle zending op zich te nemen. De gelegenheid met gen. schip komt ons uitnemend voor, daar het langs de Kaap tot port Natal denkt te zeilen, en de reis, die van daar naar de Transv. Rep. over land te doen overblijft, betrekkelijk zeer klein kan heeten.—Van gansche harte wenschen wij dat de gemeente het gewigt dezer zending zal verstaan; den waarden en geliefden broeder, die heengaat met hare gebeden begeleiden, en ons met hare giften rijkelijk ondersteunen.—Ons oog is in dezen, in de eerste plaats zeker op de behoeften der Rep. zelve, met hare 40,000 ingezetenen, van Hollandschen oorsprong, en 100,000 kaffers, die in afhankelijken toestand hen omringen, maar evenzeer op geheel Afrika, dat werelddeel, dat over het geheel nog gelegen is in de duisternis der schaduw des doods, maar in den laatsten tyd des te gewigtiger voor de christenen geworden is, naar mate de ontdekking van hetgeen in dezelfs binnenlanden zich bevindt, des te belangrijker is. De Transv. Rep. kan onder 's Heeren zegen, een midden en uitgangspunt van Evangelizatie worden van zeer groot gewigt. Velen uit de onzen zullen, hopen wij, derwaarts gaan, zichzelve zoowel als de Rep. ten zegen. Er is aldaar groote behoefte aan kolonisatie, bij de meest uitnemende gelegenheid ertoe. De Rep. spreekt met ons de Holl. taal, en verlangt zeer, dat toch Nederlanders van allen rang en stand, mits dat zij God vreezen en van de geref. belijdenis zijn, in haar midden zich komen vestigen. Ieder Nederlander, die zich daar alzoo wil nederzetten, kan een uitgebreid grondbezit koopen voor zeer weinig geld. Zoo luiden de berigten, die reeds tot ons kwamen. Dit alles en wat verder in die zaak van belang kan worden geacht, gaat onze waarde broeder Postma tans onderzoeken. Zijn hart leeft daar in, en hij is een man van ondervinding. Gaarne blijft hij daar, en zendt ons schriftelijke bescheiden, of komt persoonlijk terug, naar mate de Heer hem den weg wijzen zal. Zijne kinderen, die hij voor eerst in het vaderland achterlaat, blijven der liefde en gebeden zijner betrekkingen en van geheel de gemeente aanbevolen. Geheel de zaak bevelen wij mede in hare voorbede aan; en boven al smeken wij den Koning der kerk, die haar met zijn eigen bloed heeft gekocht en door zijn Woord en Geest wil uitbreiden, van zee tot zee, en van rivier tot aan de einden der aarde, dat Hij haar doe verstreken ter bevordering van Zijne eer, en van de zaligheid van zondaren.—Gemeenten zoowel als particuliere personen, die in het belang dezer zaak iets kunnen afstaan, worden verzocht hunne giften aan een der ondergeteekenden toe te zenden, w.g. S. van Velzen, A. Brummelkamp, H. Joffers. Kampen 8 Mrt. 1858.

Ds. Postma zegt hierop dat het de bedoeling zijner Kerk is dat het zendingwerk van het volk zelf zal uitgaan, niet gedwongen, maar men moet langzamerhand daartoe worden geleid en opgewekt. Hierop merkt Ds. Hofmeyr aan, dat dit een en ander moeilijk met elkander ooreen te brengen is, waarna men overging tot de beantwoording van de vraag: "Of de kerk door Ds. Postma opgerigt, voldoet aan art. 20, van de grondwet."

Art. 20 van die grondwet was: "Het volk wil zijne Nederduitsch Hervormde Godsdienstleer, zooals deze in de jaren 1618 en 1619, door de Synode te Dordrecht is vast gesteld, in hare grondbeginselen blijven behouden, en de Nederduitsch Hervormde Kerk zal de kerk van den staat zijn."

Die vraag het aangelei tot die aanstelling van 'n spesiale kommissie van ondersoek, wat die reglement, wat Ds. Postma vir sij kerk opgestel het, moes nagaan. Ook was daar uitgebreide besprekinge oor: die teenstrydigheid tussen die handelwyse van die gereformeerdes in Nederland wat protesteer teen die besoldiging van predikante uit die staatskas, en die kerkorde van die gereformeerdes in die S.A.R. wat op sodanige besoldiging aanspraak maak; die ontsegging van die reg aan lidmate om sonder kerkelike goedkeuring oor die leer van die kerk te skryf; die uitsluiting van die môre- en aand-gesang saam met die ander Evangeliese gesange; die ordening van begaafde mense vir die leeraarsamp sonder behoorlike opleiding; die betekenis van "middelmattige sake", waarby Ds. Postma ook insluit die gesangkwessie; die misbruik van die naam "Dordtsche kerkorde" as opskrif vir die kerkorde wat groteliks van die van Dordrecht verskil en die verwarring van die naam "Vrye Gereformeerde kerk", wat Ds. Postma eers gebruik het, met die naam "De Gereformeerde Kerk" waaronder hy toe gegaan het. Eindelik dien die aangestelde kommissie hulle rapport in. Dit lui as volg:

(1) Dat niet één art. van de kerkorde van Ds. Postma letterlijk overeenkomt met de Dordtsche kerkorde;

(2) dat slechts 4 of 5 artt. in de hoofzaak overeenstemmen;

(3) dat vele artt. geheel veranderd, gewijzigd of saam getrokken terwijl anderen weer weggelaten of ingevoegd zijn, zoo dat de kerkorde van Ds. Postma slechts 65 artt. bevat, en de Dordtsche kerkorde 86 artt.

Op de vraag van den Uitv. Raad, of de kerk door Ds. Postma opgerigt, beantwoord aan de vereischten van art. 20 der grondwet? wordt nu eerst het volgende voorstel in omvraag gebracht, en eenparig aangenomen.

"Daar de leer eener kerk uitgedrukt en gekend wordt uit hare belijdenisschriften, zoo verklaart de vergadering, dat de kerk, die tot belijdenis heeft, de Nederlansch geloofsbelijdenis, den Heidelbergschen Catechismus en de Dordtsche leerregels, zoals die door de National Synode te Dordrecht in 1618 en 1619 zijn vast gesteld, gewoonlijk genoemd: "De formulieren van eenigheid" voldoet aan de vereischten van art. 20 der grondwet.

De praeses brengt nu ter sprake de vraag van de regering, of het noodzakelijk is, dat twee kerken in de Z.A. Republiek die beide

in godsdienstleer voldoen, aan de vereischten van art. 20 der grondwet van den staat, afzonderlijk nevens elkander bestaan.

In omvraag gebragt, is hierop het eenparig antwoord "niet noodzakelijk."

Hierop legt de praeses de volgende vraag der regering voor de vergadering, of namelijk eene vereeniging onmogelijk is? Dr. Hofmeyr zegt dat hij deze vraag gaarne door Ds. Postma en de zijnen zou beantwoord zien, hetgeen echter door Ds. Postma werd afgeslagen op grond, dat hij slechts uitgenoodigd was, om zijne kerkorde toetelichten, en hij buitendien zonder zijn kerkeraad niets beslissen kon.

Dr. Hofmeyr zegt ook buiten de vergadering van Ds. Postma hetzelfde antwoord ontvangen te hebben, als hij met hem over de middelen ter vereeniging sprak. Hij zal nu liefst niet besluiten of het wel gehandeld is van Ds. Postma, zonder zijn kerkeraad te verschiijnen, als hij zonder zijn kerkeraad niets bepaalds antwoorden of beslissen kan, indien het om eene vereeniging te doen is, met welk doel toch deze vergadering was opgeroepen. Het spreekt wel van zelf dat de regeering geen kerkeraad uitnoodigen kan van eene kerk, die nog niet is erkend. Hij wil nogtans dat de vergadering van hare zijde alle middelen tot eene vereeniging aanwenden zal, en waar het noodig is, degenen die tot de afgescheidene kerk behooren, ondervragen en raadplegen, opdat niet al het werk der vergadering verijdeld worde. Als men het daarover eens is, wil hij terug gaan, tot de handelingen van de vergadering te Pretoria, waar door het besluit, "dat de kerkelijke inrigting, zooals die tans bestaat, met hare evangelische gezangen, zal blijven bestaan, en gehandhaafd worden," de afscheiding is geboren. Om het verband van zaken beter te verstaan, wenscht hij te weten onder welken indruk dat besluit door de vergadering te Pretoria was genomen, onder den indruk dat daardoor eene scheuring of afscheiding zou ontstaan, of, dat daardoor de vrede en de eenheid der kerk zou worden bevorderd? De ouderling Wolmarans verklaart dat hij op dat besluit geen scheuring had verwacht. Hij verhaalt dat hij op weg naar Pretoria Ds. Postma ontmoette; dat hij voor verscheuring en verdeeldheid vreezende, aan Ds. Postma onder andere vroeg, hoe hij dacht te handelen, wanneer de vergadering het gebruik der Evang. gezangen bij de openbare godsdienst voor bindend zou verklaren? Hierop had Ds. Postma, zeide hij, geantwoord, dat hij zulks dan in zijn rapport aan zijne kerk in Nederland zou melden, in de verwachting dat er een of ander leeraar dier kerk zijn zou, die geen bezwaar zou hebben op die voorwaarde leeraar van Rustenburg te worden. Die verklaring had hem alle vrees voor eene scheuring weggenomen.

Ds. Postma noemt dit eene "onwaarachtige voorstelling." Ds. Postma en ouderl. Wolmarans blijven beiden hunne bewering staande houden; op voorstel van Ds. van Heyningen, beslist de vergadering ten gunste van ouderling Wolmarans, zijne verklaring voor de waarheid houdende.

De ouderling Geldenhuis zegt ook nog dat Ds. Postma heeft verklaard dat hij zich zou onderwerpen aan het besluit der meerderheid. Hierop word de vergadering na dankzegging geadjourneerd tot den volgenden dag.

Derde Zitting, 28 April.

De vergadering wordt door den praeses met gebed geopend, en de discussien worden hervat over den indruk onder welken het besluit te Pretoria genomen is.

Ds. van der Hoff verzekert, dat Ds. Postma ook aan hem had verklaard, dat het besluit door de meerderheid der vergadering genomen beslissend is, en elk zich daaraan moest onderwerpen. Ds. Postma verklaart zijne woorden nader. Hij kan niet hebben bedoeld, dat men zich moet onderwerpen wanneer hierarchie of kerkheerschappij wordt uitgeoefend. Hij noemt de handelwijze der vergadering "overheersching en onregt" en stelt de zaak voor als een "onderdrukking der minderheid." Hij verklaart ook dat hij "met alle mogelijke vlijt" alles had aangewend tot eenheid. Op de voorloopige vergadering te Mooirivier (Potchefstroom) had hij gehoopt dat men een midden weg zou bewandelen maar door het besluit te Pretoria was die hoop verijdeld geworden. De heer Paul Kruger, Kommt., een der afgescheidenen, verklaart dat ook hij beducht was over eene scheuring, en alle pogingen had aangewend om die te voorkomen, doch te vergeefs. Ds. Postma spreekt over de wijze waarop er gehandeld is op de vergadering te Pretoria; hij verhaalt hoe men toen breedvoerig de bewijzen vóór en tegen het gebruik der gezangen had besproken, en desniettegenstaande het gebruik der Evang. gezangen bij de openbare godsdienst voor bindend had verklaard. Ook beweert hij dat de veel besprokene schriftuur-plaats, Col. 3: 16 niet van gezangen kan worden verstaan, want als er Mat. 16: 30 van Jezus en zijne discipelen gezegd wordt, dat zij den lofzang gezongen hadden, en het toch bekend is, dat de Joden bij gelegenheid van het paaschfeest gewoon waren Ps. 113-118 te zingen, dan kunnen wij ook gemakkelijk verstaan, hoe door de uitdrukking "lofzangen" in den brief aan de Col. geene gezangen kan bedoeld zijn. Hij stemde overeen met de aanwijzing der kanteekening in den Statenbijbel. Nadat nog van beide zijden het een en ander was aangevoerd, wordt het woord gevraagd door Dr. Hofmeyr. De vergadering, zegt hij, is tans genaderd tot de beslissing van het voornamelijk vraagpunt en die dag zou ongetwijfeld de belangrijkste dag van hare werkzaamheden zijn. Voordat zij tot de beslissing overgaat, is het hem eene behoefte, zijn gevoelens over het gebeurde openhartig en onpartijdig uit te spreken. Na het ingestelde onderzoek, is het ook noodig elkander op de verschillende punten te verstaan, voordat men tot eene voldoende uitkomst kan geraken in zulk een moeilijk en gewigtig vraagstuk. Waar hij zich mogt vergissen of dwalen, wilde hij dan ook gaarne onderrigt en teregt geholpen worden. Het is zeker een treurig bewijs van de onvolmaaktheid der christelijke kerk op aarde, dat zulk een zaak, als het gebruiken der evang. gezangen bij de openbare godsdienst, in onzen tijd het hoofddoel en middenpunt van de verrichtingen eener kerkelijke vergadering zijn moet, en dat daar door de gemeente des Heeren alhier met scheuring en afscheiding wordt bedreigd. Gelijk hij reeds gezegd had, was hij geenszins van voornemen, om zich in te laten met hetgeen voor en tegen het gebruik der evang. gezangen kan worden aangevoerd. Hij wil de zaak behandelen, zoo als zij in de werkelijkheid bestaat. Doch hij kan niet nalaten

in het voorbijgaan op te merken, dat het zijns inziens, eene verkeerde Schrift-verklaring was, wanneer Ds. Postma uit Mat. 16 wil afleiden hoe Col. 3: 16 moet worden verstaan. In Mat. 16: 30 word enkel gezegd, als zij den lofzang gezongen hadden, zonder eenige byvoeging of tegenstelling. In Col. daarentegen, wordt behalve van psalmen ook van lofzangen en geestelijke liederen gesproken. Zijn de lofzangen en geestelijke liederen niet anders dan psalmen, welken onzin zou dan de Apostel hebben geschreven, indien de redeneering van Ds. Postma juist is.

Doch wanneer eerst psalmen worden genoemd, en daarna lofzangen en geestelijke liederen, dan is het duidelijk dat de Apostel Paulus de Christenen te Colosse aanspoort elkander te leeren en te vermanen, niet alleen met psalmen, maar ook met lofzangen en geestelijke liederen, gelijk men ook reeds vroeg in de Christelijke Kerk gezongen heeft. Zijn lofzangen en geestelijke liederen psalmen, dan kunnen wij onze evangelische gezangen, volgens deze verklaring ook psalmen noemen. Doch dit zij slechts in het voorbijgaan aangemerkt. Zoover hem bekend was, zijn er slechts twee Christelijke landen, waar er verschil van gevoelens bestaat, over het gebruik der evang. gez. bij de openbare godsdienstoefening, n.m. in sommige streken van Nederland en in een gedeelte van Z. Afrika. In de geref. kerken in Frankrijk, Duitschland, Zwitserland en Amerika, worden er gezangen tot algemeene stichting gebruikt, en het zou hem geenszins verwonderen zoo hij bij nader onderzoek, werd bevestigd in het denkbeeld dat de voorvaders van meer dan een in ons land, die thans bezwaar heeft in het zingen van gezangen, daarvan weleer tot stichting en zegen voor hunne zielen, hebben gebruik gemaakt. Het moet echter onze aandacht niet ontgaan, dat de ontevreden in de geref. kerk in Nederland, die zich sedert 1834 hebben afgescheiden, dit niet hebben gedaan, omdat de evang.-gez. bij die openbare godsdienstoefening werden gebruikt, want die zijn reeds ingevoerd door de synode aldaar in het jaar 1805. De bezwaren der afgescheidenen zijn doorgaans tegen de leer geweest, die door sommigen werd verkondigd. Ook heeft tot op heden in Nederland menig een die van de evang. gez. geen gebruik maakt, zich tegen de afscheiding verklaard. In ons land, dit moeten wij dankbaar erkennen, is de leer des Bijbels zuiver gebleven, en heeft er nooit eenige gegronde reden tot afscheiding bestaan, gelijk ook door Ds. Postma zelf, bij meer dan eene gelegenheid is beleden. Ook is niemand ooit gedwongen door eenig kerkelijk besluit tot het zingen der evang. gezangen, maar aan leeraar en gemeente daarin vrijheid gelaten. Spreker zelf had meer dan eens enkel psalmen doen zingen, wanneer hij godsdienstoefening hield in een of ander wijk zijner gemeente, waar hoofdzakelijk dezulken woonden, die uitsluitend van de psalmen gebruik maakten. Bij overeenkomst is er dus ook groot verschil, tusschen den toestand der geref. kerken en hare leden in Nederland en Z. Afrika. Hij wil echter niet hard oordeelen over andersdenkenden in het stuk der gezangen, en vooral in de godsdienst vrijheid laten. Het geweten van den mensch laat zich door anderen niet dwingen, of aan banden leggen. Ook gevoelt hij achting en liefde voor meer dan een, die niet Gezangen zingt. Maar dat men enkel terwille van de Gezangen een afscheiding en scheuring had tot stand gebragt, en dat op zulk een wijze,

kan niet anders, dan ten sterkste worden gegispt en afgekeurd. Weliswaar, had men rede om te verwachten, dat na gedane toezegging te Rustenburg, te Pretoria geen bezwaar zou worden geopend over het gebruik der gezangen; doch na het gevallen besluit te Pretoria, tot zulk een stap over te gaan, is eene handelzijze die niet te regtvaardigen is, maar in tegendeel zeer te berispen. Vooreerst is deze stap tegen de uitspraken der H. Schrift. Vergelijk onder anderen Kor. 1: 10 en 3: 3. Deze stap is in strijd met de Gereformeerde leer, (zie Ned. geloofsb. Art. 27-29 enz.), en de voorschriften van hooggeroemde Geref. schrijvers. De aanhaling uit twee hunner geschriften moge voldoen. Wij lezen bij Calvyn, in zijne onderwijzing in de Christelijken Godsdienst Lib. IV, Cap. I: 10, de prediking van het Woord en de bediening der Sacramenten hebben wij genoemd als de kenteekenen der kerk; want die worden nergens gevonden, zonder dat zij onder Gods zegen vruchten dragen. Ik zeg niet dat de vrucht terstond word gezien waar het Woord wordt gepredikt, maar dat het nergens ontvangen wordt, en zijne vaste plaats blijft behouden, zonder zijn kracht uit te oefenen. Word de prediking van het Evangelie met eerbied en ontzag ontvangen en de Sacramenten niet verzuimd, waar het ook zij, daar is het voorkomen der Kerk, voor dien tijd althans, nog onvervalscht en nog dubbelzinnig; en niemand meene dat hij ongewroken het gezag van zulk een kerk zou mogen verachten, of hare vermaningen in den wind slaan, of hare besluiten verbreken, of den spot drijven met hare bestraffingen; veel minder haar verlaten of haar eerbied verbreken. De vooral hier zoo hoog geroemde W. v. Brakel (Ped. Godsd. I: 25) zegt: 't Is niet genoeg zich bij de Kerk te voegen, eenigen tijd daarbij te blijven, en daarna zich van dezelve af te scheiden, en die verlaten onder voorwendsel van de verdorvenheid der kerk om een zuivere op te richten; want (1) de Heere heeft nooit zulk een werk gezegend; enz (2) 't Is een schrikkelijke zonde de Kerk te verlaten en eene betere te willen oprigten; want de Kerk is maar één; zij is Christus lichaam. Van de Kerk zich af te scheiden, is zich van Christus' volk, van zijn lichaam, af te scheiden, 't is zich aan de belijdenis van Christus te onttrekken en de gemeenschap der heiligen te verlaten. Zoo men de Kerk nog houdt voor de Kerk, zoo scheurt men het ligchaam van Christus, men bedroeft de godzaligen, men ergert anderen, men maakt dat de Naam Gods gelasterd wordt, men doet eenvoudigen dwalen. Verklaart men de Kerk geen Kerk te zijn, zoo verloochent men de Kerk van Christus, en doet hetzelfde dat gezegd is. Dus mishaaft men Gode, die het niet ongewroken laat, hoezeer men zichzelf behaagt. Tegen zulk een doen kant zich de Apostel als hij dezulken vleeschelijken noemt, enz.: (3) 't Is zijn solemnele belofte, die men aan God in de tegenwoordigheid der Kerk, toen men tot lidmaat aangenomen werd, gedaan heeft, te herroepen en te breken. En of men dat een ligte zaak acht en zich behelpt met de uitvlugt, "ik wist niet beter", de Heer zal het nogthans zoeken te vinden. Zal men het verbond breken en onschuldig zijn? En hoe dwaas en zondig zulk een stap is, blijkt gewoonlijk spoedig uit de gevolgen. Welke zullen de gevolgen zijn, van eene scheuring der kerk in deze Republiek, ja, wat is niet alrede gebeurd? Maar verder is deze handelwijze aftekeuren, omdat de oorzaak der scheu-

ring een bijzaak, een "middelmatige" zaak is. Terwijl de leer der kerk zuiver is, scheidt men zich af terwille van de evang. gezangen, die niemand gedwongen wordt te zingen. Eindelijk verdient het afkeuring, dat men met zulk eene overhaasting is te werk gegaan, want niet alleen is de zaak zelve zoo dringend, maar ook bleef er nog meer dan een weg open, die kon worden ingeslagen, voor men tot een afscheiding behoefde over te gaan. De spreker wil dit alles beschouwd hebben met klem en nadruk, doch gelijk meestal, zoo zijn ook hier verzachtende omstandigheden, te vinden, die hij niet over het hoofd zien wil. (1) Onkunde, zoowel in het algemeen, als in de aangevoerde bijzonderheden; (2) de lang gekoesterde en ook gevoede hoop om een predikant naar wensch en begeerte te bezitten, was te nabij de vervulling, om niet een groote teleurstelling te bereiden op het genomen besluit; (3) de gedachte, dat de laatste deur voor eene andere uitkomst gesloten was; (4) het vertrouwen dat men stelde in den steun en hulp van Ds. Postma.

Wat nu Ds. Postma betreft, de spreker kan niet anders dan met lof gewagen, 's mans Christelijken zendingsijver, die hem naar Z.A. scheen gedreven te hebben. Doch hoe was hij in hem teleurgesteld! Was hij niet de oorzaak der afscheiding (gelijk hij beweert), hij heeft die nogtans niet tegengegaan (gelijk de spreker het verder noemen zal om onnodige tegenspraak uit te lokken), en dit bewijst genoeg. Zijn gedrag moet met een ander oordeel geoordeeld, en met een anderen maatstaf gemeten worden, dan het gedrag dergenen, die zich bij hem hebben aangesloten. Vooreerst is het hem zeer goed bekend, dat men zich in Nederland nooit heeft afgescheiden terwille van de evang. Gezangen, die aldaar reeds in 1805 zijn ingevoerd. Ten tweede heeft hij getoond, niet zoo bekrompen te zijn als vele anderen, gelijk hij bewezen heeft op zijne doorreis in de Kaapstad en Natal, waar hij van de evang. Gezangen heeft gebruik gemaakt, en de toga op den kansel gedragen heeft. Ten derde kan het hem niet onbekend zijn, dat de afgescheidenen, die uit Nederland naar Noord Amerika zijn verhuisd, zich met de Gereformeerde Kerk aldaar hebben vereenigd, waar evang. Gez. in gebruik zijn, omdat de leer dier kerk zuiver is. Ten vierde, behoren de Gezangen volgens zijne eigene verklaring, tot de "middelmatige zaken," en heeft hij niet tegen één der evang. Gez. bezwaar, zoo zij ter goeder trouw worden verklaard. Ten vijfde, heeft hij in de Kaapstad en omstreken verklaard, dat zijn zending naar de Z.A.R. ten hoofddoel heeft het Zendingwerk onder Kafferstammen aldaar, gelijk ook blijkt uit eenen brief weinige dagen tevoren door spreker ontvangen.

(Het uittreksel uit dien brief op de vergadering gelezen is van den volgende inhoud): Gij hebt regt te betuigen dat ik aan Ds. Postma mijne vrees heb te kennen gegeven, dat hij kwam om de Afgescheidene Kerk uit te breiden, en dat de Doppers zich bij hem zullen voegen, omdat zij tegen de Gezangen zijn. Zijn antwoord was: (1) het doel zijner komst is op de heidenen te werken, door de boeren: zijne komst was een uitvloeisel van zendingsijver. Dit wordt hierdoor bevestigd, dat de twee of drie laatste preeken van Ds. Postma in Nederland (later gedrukt) pleitredenen waren voor de Heidenen. In "de Stem" spreekt men ook van giften voor deze onderneeming als giften voor het Zendingwerk. En (2) verklaarde

Ds. Postma, dat onze Gezangen geen oorzaak van scheiding mogen zijn. "Waar de leer wordt gehandhaafd daar is de kerk," en uit de aanvrage om giften voor de Zendingzaak in het weekblad, "de Stem," alsmede dat de laatste preken door Ds. Postma in Nederland gehouden, opwekkingsredenen zijn tot medewerking in de Zendingzaak. Ten zesde, schijnt Ds. Postma te bedaard om in overijling te handelen, en te verstandig om een scheuring te willen. Gebrek aan de zelfbeheersching of aan verstand en doorzicht, kan dus even min tot verschooning van zijn gedrag worden ingevoerd. Andere bijzonderheden blijven nog duister.

Spreker heeft grooten eerbied voor kerkelijke vergaderingen en hare besluiten; doch met het oog op het gebeurde, denkt hij dat het niet meer dan billijk zou zijn geweest, had de Algemeene Kerkvergadering te Pretoria, toegestaan, wat de Kerkeraad van Rustenburg had beloofd, al had zij ("die algemene vergadering") de magt het genomen besluit te Rustenburg te vernietigen. Het was niet raadzaam, onder de bestaande omstandigheden, van een bijzaak hoofdzaak te maken, al was men omtrent den vermoedelijken uitslag van het genomen besluit misleid geworden. Het zou voorzichtig gehandeld zijn had de Algemeene Vergadering te Pretoria het genomen besluit van den Kerkeraad van Rustenburg afgekeurd, als zijnde tegen een oud en algemeen gebruik gekant; gelijk het pligmatig was geweest voor den Rustenburgschen Kerkeraad zulk eene gewichtige zaak vooraf te brengen onder de aandacht der Algemeene Kerkvergadering. Eindelijk was het ook noodzakelijk aan eenige leden der gemeente Rustenburg de grenzen van hunne magt in het kerkelijke aan te wijzen, en bij het gebruiken van zulke regten, hen te herinneren aan hunne pligten.

Ds. v. d. Hoff brengt, namens de vergadering, aan Dr. Hofmeyr zijnen dank toe voor zijne openhartige en onpartijdige beoordeeling. Ds. Postma komt terug op sommige punten door Dr. Hofmeyr aangevoerd. Hij beweert dat de Afscheiding in Nederland niet heeft plaats gevonden om de invoering van evang. Gez., maar omdat de leer niet overal zuiver werd verkondigd, en staaft dit door sommige voorbeelden. Er waren toen zeer weinige die zuivere Gereformeerden waren. Ook waren er reeds vroeger die over de invoering der Evang. Gez. bezwaard waren. Hij noemt die kerk het beste, die zich het naast aan Gods Woord houdt. Wat Brakel en Calvyn betreft, men moet een schrijver kennen in zijn tijd. Hebben niet zelfs Luther en Calvyn tegenover elkander gestaan, en heeft niet Calvyn gezegd, ofschoon Luther mij een duivel noemt, ik hoop altijd te erkennen dat hij een groot man is geweest?

Van der Kemp in zijn werk over den Heidelbergschen Catechismus, zegt, meent hij, dat men zich bij die kerk moet voegen die het meest overeenkomt met Gods Woord. Hij is niet in overhaasting te werk gegaan. Weliswaar geschiedt de stap zelf in een oogenblik, doch de Afscheiding heeft niet in overhaasting plaats gehad. Het is reeds een geruimen tijd dat men zich hier beklaagt over de Gezangen, want hem was verhaald hoe zij zelfs door leeraren uit de Kolonie zijn "gekweld," die bij doop en aanneming de belofte hebben afgeperst, dat zij de Gezangen zullen zingen. Hij wijdt op nieuw in het breede uit over de Zendingzaak, waar door men hem, zegt hij, in verdenking brengen wil.

De praeses verzoekt Ds. Postma om korter te zijn in zijn antwoord.

Ds. Postma klaagt er over dat men zoo weinig geduld heeft wanneer hij spreekt. Hij acht dat hij als beschuldigde het regt heeft om wel tweemaal zoo lang te spreken als zijne beschuldigers. Sommigen uit de vergadering verzoeken om Ds. Postma volkomen vrijheid te geven en met geduld aan te horen, om allen schijn te vermijden dat hem geen gelegenheid is gegeven om zich te verantwoorden. Hierop vervolgt Ds. Postma zijne rede over de Zendingzaak, die bij op dezelfde wijze verklaart als vroeger, doch meer in bijzonderheden.

De Dordtsche Kerkorde was, weliswaar, door hem gewijzigd, doch wanneer men de Gezangen invoert, dan maakt men eene nieuwe Kerkorde. Omtrent de mededeeling van den ouderling Wolmarans, moet hij het aan de vergadering overlaten, of men hem of den ouderling W. gelooven zal.

Dr. Hofmeyr beklaagt zich over de verkeerde voorstelling door Ds. Postma van de afscheiding in Nederland. Dat de afscheiding niet om de invoering van de Evang. Gez. heeft plaats gevonden, is slechts een herhaling en dus eene bevestiging van hetgeen door hem was gezegd. Doch dat er ten tijde van de Afscheiding weinig zuiver gereformeerden waren, kan hij hem niet toestemmen. Dat sommigen afwijken in de leer, is nog geen bewijs dat de Belijdenis der Kerk niet zuiver is. De Afscheidenen in Nederland beklagen zich doorgaans in hunne geschriften over de nieuwe kerkregeling in 1816 ingevoerd, en over de verandering in het Formulier van onderteekening van Predikanten, gemaakt in hetzelfde jaar. En waarom is men dan eerst in 1834 begonnen om zich af te scheiden, en niet reeds in 1816 of kort daarna? Omdat de predikant de Kock, de eerste die zich heeft afgescheiden, geweigerd heeft de wetten der Kerk te gehoorzamen, gelijk hij beloofd had, en daarover bestraft zijnde, zich van de Kerk heeft afgescheiden, op welken weg ook andere ontevreden, gelijk er altijd zijn, in elke Kerk, hem zijn gevolgd. Wanneer de toestand der Kerk en hogescholen in latere jaren is veranderd, dan kan dit niet als bewys dienen, gelijk zoo dikwijls en ook nu beweerd wordt, waarom men in 1834 eene afscheiding is begonnen. Naast hetgeen te betreuren is in die toestand der Geref. Kerk in Nederland, openbaren zich ook toenemend Christelijk leven en ijverige belangstelling, en vindt men vele voortreffelijke Christenen en Christen leeraars, die hunne kerk liefhebben, en haar niet verlaten om eene betere te zoeken, maar die in haar arbeiden en voor haar bidden. Doch al is ook de voorstelling juist, die door Ds. Postma is gegeven, dan nog doet dit niets af of toe aan eene afscheiding in Zuid Afrika, want de leer der Gereformeerden alhier is zuiver. En heeft men in Holland zich niet terwille van de Gezangen afgescheiden, teminder behoort men zulks te doen in Zuid Afrika. Door Ds. Postma is gezegd, dat men Brakel en Calvijn moet kennen in hunne tijd. Dit is natuurlijk. Zoo moeten wij ook de Bijbel-schrijvers kennen in hunnen tijd. Maar doet dit iets af van de waarheid door hen te boek gesteld? Geenszins. De waarheid blijft dezelfde in alle tijden en voor alle menschen. Zoo ook hier. Calvijn en Luther stonden niet in hetzelfde kerkgenootschap, en verschilden in de leer. Hier is een en hetzelfde kerkge-

nootschap, en loopt het verschil slechts over de Gezangen, dat is de Dienst. Spreekt van der Kemp van de kerk bij welke men zich voegen moet, dan is het eene aanwijzing van dezulken, die eene valsche kerk verlaten, of nog tot geen kerk behoord hebben; maar nergens zegt hij, dat men zich van eene kerk moet afscheiden, die zuiver is in de leer. Voor de komst van Ds. Postma is nooit eene afscheiding voorbereid, veeleer het tegendeel. Dat sommigen door leeraars uit de Kolonie zijn gekweld moge aan Ds. Postma als waarheid zijn medegedeeld, doch zoover het spreker bekend was, hebben de afgezonden leeraars met de grootste zachtmoedigheid en geduld gehandeld. Met had ook verscheidene middelen kunnen beproeven, na het genomen besluit te Pretoria, tot bevordering van den band der eenheid, voordat men denken moest aan eene afscheiding. Is er nu kans dat er een besluit genomen zal worden tot bevrediging van beide partijen, men had toen onder anderen, iets dergelijks kunnen beproeven. Verder had Ds. Postma zichzelven de moeite en de vergadering het geduld kunnen besparen, door zijne inzichten omtrent de Zendingzaak niet te herhalen. Spreker had slechts een uittreksel uit een brief medegedeeld, om te doen zien hoe het gedrag van Ds. Postma in de Z.A.R. geheel in strijd is met de taal die hij heeft gesproken in de Kaapstad. Wat ook zijne inzichten en beschouwingswijze van het Zendingwerk in de Z.A.R. mogen zijn, afscheiding en scheuring zijn voorzeker geen zending werk. Voorts, wanneer men gezangen invoert, dan verandert men het beginsel in de Dordtsche Synode aangenomen niet. Reeds door de Dordtsche Synode zijn gezangen ingevoerd, die in 1805 slechts vermeerderd zijn door de bijvoeging van de Evan. Gez. De Gezangen zijn niet iets nieuws. Geen invoering, maar een bijvoeging. Ook zegt het laatste artikel der Dordtsche Kerkorde, dat men, zoo noodig, de Kerkorde veranderen en uitbreiden zal. Het is gebleken hoe Ds. Postma de Dordtsche Kerkorde meer veranderd dan gewijzigd heeft.

Ds. Postma antwoordt weder op eenige punten. Sommigen in vaalsche gemeenten met andere leeraars had bezocht, en dat er nooit, zoover hem bekend was, eenige dwangmiddelen zijn gebruikt in het godsdienstige, allerminst tot het zingen der Gezangen.

Ds. Postma antwoordt weder op eenige punten. Sommigen in en buiten de vergadering vragen het woord, doch daar de tijd reeds verstreken is, zoo wordt de vergadering met dankzeging gesloten, en verdaagd tot den volgende morgen.

Vierde Zitting, Vrijdag, 29 April.

De vergadering wordt geopend met gebed. Kommandant Kruger krijgt het woord. Hij zegt dat hij tegen afscheiding is, en ook getracht heeft om dit te voorkomen, omdat de leer zuiver is, en ook op grond van voorschriften van van Brakel. Hij was ook voor eene vereeniging met de Synode, hoewel hij vroeger vooral er tegen was om onder de Synode te staan. Dit was uit vrees voor den invloed van het Britsche Gouvernement, doormiddel der Synode, naar aanleiding van eene proclamatie, uitgevaardigd door den voormaligen Gouverneur, Sir Harry Smith. De Leeraaren der Kolonie hebben mede schuld aan onzen tegenwoordigen toestand; zij heb-

ben ons nooit behoorlijk terecht geholpen. Daarop scheidde zich Lydenburg van hen af. Zij stonden nu alleen. Het daar stellen van een afzonderlijk kerkelijk reglement had hij niet begrepen, doch hij had altijd eene kerkelijke vereeniging met de Kaapsche Synode bedoeld. Het is ook later besloten, dat er eenige bepalingen zouden worden gemaakt, waarin dit werd uitgedrukt; of het geschied is wist hij niet, zij hadden geen leeraar te Rustenburg. Met Ds. van der Hoff had hij meer dan eens gesproken, doch was niet gevorderd. Toen Ds. Postma verwacht werd, wilden sommigen zijne medewerking om hem tot leeraar te bekomen, doch hij wilde dit niet anders dan door bemiddeling van den Kerkeraad. Hij wilde geen afscheiding, hoe ziekelijk de Kerk ook zij. Nu hadden zij zich afgescheiden niet omdat de Gezangen gebruikt worden, maar omdat men de Gezangen op de vergadering te Pretoria voorstelde als van Goddelijk gezag. Zij wilden Ds. Postma niet verliezen. Door het genomen besluit werd de deur voor hen gesloten. Zij wilden echter geen afscheiding, daarom hadden zij ook na de vergadering pogingen aangewend, doch tevergeefs. Toen de Staats-president werkzaam was om eene vereeniging tot stand te brengen, was hij hem behulpzaam, en zij hebben ook nu het bouwen eener nieuwe kerk uitgesteld.

Ds. Van der Hoff vraagt hoe hij de uitdrukking van den Heer Kruger moet verstaan, "hoe gebrekkelijk en hoe ziekelijk ook"? De heer Kruger bedoelt het twisten en kijven onder de menschen in kerkelijke zaken. De een zegt de Gezangen, en de andere zegt neen. Sommigen zijn voor de Synode, andere weer tegen. Zijne bedoeling is: "al zou dit ook zoo zijn".

Ds. van der Hoff vraagt wie de oorzaak is van de afscheiding der Kaapsche Synode, of liever, dat wij een afzonderlijk kerkelijk bestuur hebben opgericht? Niet hij. Toen hij te Potchefstroom kwam was hij ertegen, doch de geest van de Regering en de bevolking was zoo sterk voor die zaak, om namelijk onder het gezag der Kaapsche Synode uit te zijn, dat hij later had toegegeven. Dat er in de Z.A.R. geen leeraars waren bij zijne komst, was niet de schuld der Synode, daar zij de macht niet heeft leeraars aan te stellen. Dit hangt van de leeraars af, of zij een beroep wenschen aan te nemen of niet.

De Heer Kruger zegt de afscheiding van Lydenburg is ook een scheuring.

Ds. van der Hoff noemt dit een afgezonderd kerkbestuur, doch volstrekt geen scheuring in dien zin zooals hij—de Heer Kruger—onder de leiding van Ds. Postma gemaakt had. De ouderling Snyman wenschte te weten, waarom Ds. Postma, geweigerd heeft bij den doop van een kind, de grootouders als getuigen aan te nemen? Ds. Postma antwoordt, omdat zij niet onder hetzelfde kerkelijk opzicht staan; en dat het hem niet onverschillig was, wie na den dood der ouders de kinderen zullen opvoeden.

Ds. Louw vraagt hoe hij dit gedrag rijmen moet met zijne liberale handelwijze omtrent de Ev. Gez., die hij op andere plaatsen in de Kerk heeft laten zingen, en of hij hier niet een zeer scherpe lijn trekt. Ds. Postma meent, dat elke kerk het recht heeft om bepalingen en wetten te maken, die zij voor hare zelfstandigheid geschikt oordeelt.

Ds. van der Hoff wijst op de bittere gevolgen van zulk eene handelwijze, en vraagt, waarom dit moet worden geweigerd, en niet op een minnelijke wijze kan worden geschikt. Ds. Postma zegt dat hij vrijheid van geweten wil, al kost het offers, dat de Heer verhoede. Hij wil de menschen tot de waarheid brengen. Ds. Louw vraagt, waarom Ds. Postma zoo ver gaat in eene middelmatige zaak? Ds. van Heyningen staat op ter verdediging der Nederlandsche Kerk van de aanvallen van Ds. Postma. Hij was gebleven bij de Kerk als een kind bij zijne moeder. Die Kerk was hem dierbaar. Dertig jaren lang had zijn vader als leeraar haar gediend, en ook hij was in haren schoot opgevoed. De belijdenis der kerk is zuiver. Velen weliswaar waren ontrouw geworden, doch velen zijn ook getrouw gebleven. Hoe was het ten dage van Elia den profeet? Hij meende dat hij alleen was overgebleven, en de Heer had er nog 7,000 bewaard, die hunne knieën voor Baäl niet hadden gebogen. Zoo was het ook in de Nederlandsche Kerk. In de vorige eeuw vooral waren velen afgeweken en was de Kerk gezonken; en ziet, de Heere zegent haar. Het Evangelie keert terug, gelijk in Duitschland. Vele getrouwe leeraars en leden getuigen voor de waarheid. Wanneer getrouwe leeraars het Evangelie verkondigen, zijn de kerken opgevuld, terwijl het bij anderen genoegzaam ledig is. Wat hebben de Afscheidenen gedaan? Zij hebben de kranke moeder verlaten, zelfs gesmaad, in stede van haar te verplegen en te helpen herstellen. Zij hebben onrust en bitterheid verwekt in het land. Hun groot bezwaar is, dat de Koning, na Nederlands herstelling, de synode van 1816 heeft bijeen geroepen. Maar is niet hetzelfde gebeurd met de Kerkvergadering te Nicea en elders, gelijk de geschiedenis leert? Waarom deed de Koning zulks? De buitengewone toestand van land en volk vorderde het. Hij handelde met eene goede bedoeling, al mogt ook de wijze van handelen hier of daar verkeerd zijn geweest. De Afscheidenen zijn vervolgd, maar waarom? Het zou niet, althans niet in die mate, geschied zijn, zoo zij het Evangelie hadden verkondigd in hunne bijeenkomsten. Maar neen, hoon en smaad werd geworpen op de Nederlandsche Kerk; zij werd vergeleken bij de hoer van Babylon; de koning bij den goddeloozen Achab. Men hoorde van stuiptrekkingen, toevallen, wonderlijke dromen, en de vreemdste Schriftverklaringen. En hoe is het gegaan met de Afscheiding? Zij wilden eene zuivere kerk oprichten, zoo het heette, en wat is gebeurd? Naauwlijks waren zij afgescheiden of spoedig hadden zij eene nieuwe afscheiding, die nog door meer dan eene afscheiding is gevolgd. Met één woord, de gevolgen zijn allertreurigst, en zullen het ook zijn in dit land. Daarom vermaande hij ten slotte de broeders, deze zaak wel te bedenken, en terug te keeren tot hunne moeder.

Ds. Postma zegt, dat men door zoo te spreken, op de hartsogten der toehoorders werkt. Hij was op de ontvangene uitnoodiging ter vergadering opgekomen, om te antwoorden op de vragen omtrent de Kerkorde. Hij was niet onwillig om te antwoorden en inlichting te geven, doch heeft reeds bij zichzelf gezucht, zorg toch, O vergadering! dat gij u niet verhit aan de eene, noch vermoeit aan de andere zijde.

Hij vraagt of Keizer Constantijn, goed of kwaad heeft gedaan aan de kerk van Christus? Hij meende meer kwaad dan goed. Zoo

ook koning Willem I. Dat er meer dan eene afscheiding heeft plaats gehad, in Nederland, bewijst alleen, dat men daar, gelijk altijd, menschen heeft, die woelziek en nooit tevreden zijn.

Ds. v. Heyningen—Dit bewijst uit welke soort van menschen de Afgescheidene Kerk bestaat! Ds. Postma verhaalt hoe de Afgescheidenen van den beginne zijn vervolgd, zoodat zij dikwijls in den nacht, in kelders en pakhuizen zijn bijeengekomen, en leest de kantteekening uit den Statenbijbel, bij Hand. 20: 8.

Di. Louw en Hofmeyr willen nu dat men overgaat om over de hereeniging te handelen.

Ds. Postma vraagt, of hij zich nu ook verwijderen zal, daar hij moeilijk kan deelnemen in de beraadslaging over de Hereeniging. Dit wordt hem toegestaan.

Na eenige discussien, waarin de gevoelens uiteenliepen, doet Dr. Hofmeyr het volgende voorstel:

“De vergadering verklaart het gebruik van Gezangen bij de openbare godsdienstoefening, Christelijk, Gereformeerd en dus ook wenschelijk. Doch met het oog op den bijzonderen toestand der Gemeente te Rustenburg, en toezeggingen aan haar van tijd tot tijd gedaan, wordt het haar vergund een leeraar te beroepen en te bezitten, voor wien het niet verplichtend zal zijn, van de Evang. Gez. gebruik te maken bij de openbare godsdienstoefeningen.” Hij verlangt, dat wat men ook besluite, in elk geval de verklaring vooraf zal gaan, dat het gebruik der Evang. Gez. bij de openbare godsdienst-oefening, Christelijk, Gereformeerd en dus ook wenschelijk is.

Nadat dit voorstel van verschillende zijden was besproken, legt Ds. v. d. Hoff een ander voorstel ter tafel van de volg. inhoud: “De vergadering verklaart het gebruik van Gezangen, bij de openb. gods. oef. Christelijk, Gereformeerd en dus ook wenschelijk; doch in aanmerking nemende, dat er eenige inwoners, ledematen der Nederd. Geref. Kerk in de Z.A.R. zijn, die verlangen een leeraar te bezitten, welke de vrijheid heeft om al of niet in de Kerk de Evang. Gez., te gebruiken; en aangezien aan die inwoners bovengen., door den eerw. kerkeraad van Rustenburg, de volmagt gegeven is, bekrachtigd door den edelen Volksraad der Republiek, om zoodanig een leeraar voor zich te mogen beroepen, en in de Ned. Geref. kerk hier bestaande te dienen; en daar het verder gebleken is, dat zij zoodanig een leeraar die aan hunne wenschen en begeerten voldoet, kunnen bekomen, en wel met name den eerw. Postma, zoo verklaart de vergadering, dat zij genoemden leeraar, als leeraar der Nederd. Geref. kerk, voor de gemeente van Rustenburg erkent; met dien verstande, dat het besluit in de Algemeene Kerkvergadering te Pretoria, den 11den Jan. 1859, genomen, omtrent het handhaven der Evang. Gez., van kracht blijft, als algemeen verbindende, doch in dezen voor den eerw. Postma, eene uitzondering gemaakt, en vastgesteld wordt bij deze, dat genomen besluit niet verbindende is voor Zijn eerw.; en eindelijk, dat na deze geen andere leeraars hier in de Rep. beroepbaar zullen gesteld worden, dan dezulken, die wettig geordende Leeraars of Kandidaten der Heiligen Dienst zijn der Nederd. Geref. Kerk. Indien bovengen. inwoners van deze vergaaning der Algemeene Kerkvergadering willen gebruik maken, dan wordt hun besluit, om zich van de bestaande kerk hier af te scheiden, en hunne latere handelingen, beschouwd als niet geschied te zijn,

met die uitzondering, dat het beroep door eenige inwoners van de Z.A.R., op den eerw. Postma uitgebragt, als wettig blijft; en tevens dat al de kinderen, door den eerw. Postma gedoopt en aangenomen, in de doop- en lidmatenregisters der gemeenten, waartoe zij behooren, zullen ingeschreven worden als wettig; en verder, dat bij ontstentenis of overlijden van den eerw. Postma, de gemeente van Rustenburg, zulks verlangende, altijd het regt zal behouden eenen leeraar te beroepen, aan wien dezelfde vrijheid zal toegekend worden, mits tot het beroep eerst de goedkeuring van de Algemeene Kerkvergadering verkregen hebbende. Dit besluit werd genomen met het doel om de Nederd. Geref. Kerk alhier met hare instellingen te handhaven, aangezien die kerk niet is eene afgescheidene kerk. Ook dit voorstel word besproken. Er volgt eene discussie, die met opgewektheid en warmte word gevoerd, daar de gevoelens uiteenloopen.

Dr. Hofmeyr vraagt aan den heer Paul Kruger of hij dacht dat de afgescheidenen te Rustenburg zich zouden vereenigen met een besluit der vergadering, volgens welke het gebruik der Gezangen niet bindende en Ds. Postma beroepbaar is.

De heer Kruger is van oordeel, dat zij Ds. Postma niet weder kunnen beroepen, daar dit reeds is geschied en hij het beroep ook reeds had aangenomen.

Dr. Hofmeyr vraagt hierop, wat men dan eigenlijk wil? Hij meende volgens het geen hem gezegd was, dat men geene afscheiding begeerde, en dat men slechts verlangde wat men te Pretoria verzocht had.

De heer Kruger zegt, zij willen geen afscheiding en hetgeen gebeurd was, kon hem niet ten laste worden gelegd. Zij willen niet alleen Ds. Postma behouden, als hunnen leeraar, maar hun Kerkeraad moet ook beslissen waar nieuwe gemeenten van hunne overtuiging zullen worden opgerigt, en leeraars beroepen op dezelfde voorwaarde.

Dr. Hofmeyr acht, dat dan al het werk der vergadering verijldeld is; want dat zij dit nimmer kan toestaan. Eischt men dit, dan wil men geene vereeniging. Daaraan had men te Pretoria nooit gedacht, en dat men zoo iets nu begeert, was zichtbaar om de Afgescheidene Kerk in de Z.A.R. te vestigen. Hij had tot hiertoe met de grootste toegewijldheid gehandeld en alles vermeden, dat iemand tot smart of tot ergernis kon zijn, omdat hij wilde medewerken tot hereeniging en verbroedering. Daarom had hij gezewegen over de Afgescheidene Kerk in Nederland. Maar wil men geene vereeniging, dan ziet hij zich verplicht, vóór hij de vergadering en de republiek verlaat, wat hem bekend is mede te deelen, opdat een iegelijk wel onderrigt zij, en niemand uit onkunde dwale, en hem en zijne medebroeders dit later verwijte. Hij begrijpt Ds. Postma niet. Dan eens wordt hij door hem aangetrokken, dan weder staat hij verstomd over zijne woorden en werken. Is het de Afgescheidene Kerk in Nederland te doen, om eene afscheiding alhier te vestigen, dan heeft zij nooit een geschikter man kunnen afzenden om zulk een doel te bereiken. Hij weet de harten der menschen in te nemen, maar gaat hij op een verkeerden weg, dan is hij dubbel gevaarlijk, en moet men voor zoo iemand gewaarschuwd worden. Hij (Dr. Hofmeyr) wil echter de hoop op vereeniging niet opgeven, en dit-

maal slechts doen opmerken, wat het gevolg zou kunnen zijn, indien de maatregel, door den heer Kruger begeerd, zou worden aangenomen. De meeste leden der Afges. Kerk in Nederland, zijn van de armere en geringe klasse des volks, ook velen hunner predikanten zijn gewoon zich met zeer weinig te behelpen. Zal nu de kerkeraad van Ds. Postma moeten beslissen waar gemeenten opgericht en predikanten beroepen zullen worden, dan kunnen wij ligtelijk zien gebeuren, dat men voor elk 20 of 30-tal gemeenteleden eenen afgescheiden leeraar ontbiedt, die, dankbaar voor eene geringe betè, niet lang op zijne verscheping zal laten wachten. En wat zal het gevolg zijn? Het land zal met afgescheidene leeraars en leden worden overstroomd, en de Z.A.R. zal een tooneel van twist en tweedragt worden, waarvan men reeds een begin had aanschouwd. Hij vindt zich gedrongen op dat gevaar te wijzen, doch zal thans niet verder gaan, maar zien wat er nog te doen is om eene hereeniging te bewerkstelligen. De heer Schoeman (uit het publiek) vraagt, of de laatste spreker gezegd heeft, dat Ds. Postma, door zijn vriendelijkheid en zachtheid, de harten der menschen inneemt, en misleidt?

Dr. Hofmeyr zegt, indien vriendelijkheid, zachtheid en innemendheid Christelijken deugden zijn, dat zijn zij ook deugden in Ds. Postma. Doch indien hij de menschen op een verkeerden weg leidt, dan is hij daardoor dubbel gevaarlijk, en moet men tegenover hem ook dubbel voorzichtig en op zijne hoede zijn.

Daar het reeds over vijfen was geworden besluit men de discussie voort te zetten in eene

Avondzitting.

Men komt bijeen tegen half-zeven ure.

Dr. Hofmeyr zegt dat het hem aangenaam is, te kunne mededeelen dat hij daar straks aan Ds. Postma had medegedeeld, wat hij van hem in zijne afwezigheid ter vergadering had gesproken, en bij hem den heer Kruger heeft aangetroffen, die hem had verklaard, dat zijne bedoeling niet was, dat de kerkeraad met Ds. Postma zal beslissen waar nieuwe gemeenten van hunne overtuiging zullen worden opgericht en predikanten beroepen. Hij had zich versproken; zijne bedoeling was "de Algemeene Kerkvergadering". Spreker wilde dus zoolang hij hoop had op eene hereeniging, hetgeen hij verplicht was te zeggen in den n.m. beschouwen als niet door hem gezegd.

Ds. van Heyningen legt het volgende voorstel in twee deelen aan de vergadering voor: (1e.) De vergadering vindt het gebruik der Evang. Gez. bij de openbare godsdienst Christelijk, Gereformeerd en dus ook wenschelijk. Het wordt echter aan de vrijheid en het geweten van elken leeraar overgelaten, daarin te handelen, naar zijn geweten, met inachtneming van den toestand der gemeente. (2e.) Geen predikanten zullen voortaan in deze Republiek beroepbaar zijn dan wettig geordende leeraars en kandidaten tot den Heiligen Dienst, die gelegitimeerd zijn door den Actuarius Synodi der Kaapsche Synode. Onder bovengenoemde benaming wordt niet begrepen de Christelijk Afgescheidene Geref. Kerk in Nederland.

Dit voorstel wordt in discussie gebragt. Na eenige discussien wordt over het eerste gedeelte gestemd en dat eenparig aangenomen.

Daar was soveel verskil van mening oor die tweede punt dat dit moes bly oorstaan vir die volgende sitting. By die begin van die vyfde sitting op Saterdag 30 April kom Dr. Hofmeyr aan die woord.

Dr. Hofmeyr acht het voldoende, zoo elk beroep dat voortaan word uitgebragt in de Geref. Kerk der Z.A.R. door de Algemeene Kerkvergadering word goedgekeurd voordat het van eenige kracht zijn zal.

Daar vind verder bespreking plaas. 'n Pouse word geneem om geleentheid te gee vir die formulering van 'n voorstel wat daarna onder bespreking kom. Die eerste punt bevat wat reeds op voorstel van Ds. van Heyningen die vorige dag aangeneem is. Dan vervolg dit:

(2e.) Elk beroep, dat voortaan word uitgebragt door de kerkeraden der onderscheidene gemeenten in de Z.A.R., zal door de Algemene Kerkvergadering moeten worden goedgekeurd, vóór dat het van kracht zijn zal, zullende niemand in de Nederd. Geref. kerk in de Z.A.R. beroepbaar zijn, tenzij hij door de Kaapsche Synodale gelegitimeerd zij.

(3e.) Onder de buitengewone omstandigheden benoemt de vergadering Ds. Postma tot herder en leeraar der Nederd. Geref. Gemeente van Rustenburg met dien verstande, dat de predikanten der Nederd. Geref. Gemeenten van Potchefstroom en Lydenburg gemelde gemeente van tijd tot tijd zullen bezoeken.

(4e.) Door het aannemen dezer bepalingen vervalt de oprigting eener afzonderlike kerk in deze Republiek, en worden allen, die zich hebben afgescheiden met liefde in haren boezem weder opgenomen. Alle gedoopten en aangenomenen door Ds. Postma, sedert den 10den Febr. dezes jaars, zullen dan ook als wettig worden ingescreven in de doop- en ledenmaat-registers der gemeenten waartoe zij behoren.

Vele bezwaren werden weder tegen dit voorstel ingebracht. Eindelijk werd het met eene groote meerderheid van stemmen aangenomen, zijnde twee tegen, en zes buiten stemming, van welke zes, vier afgevaardigden waren van de gemeente Rustenburg. Dit besluit werd genomen in den geest en naar den zin ook van de afgescheidenen, *zoo men meende*.

Hierop word er eene commissie benoemd teneinde de besluiten der vergadering aan de gemeente toe te lichten, bestaande uit de predikanten van der Hoff, Hofmeyr en van Heyningen, en den ouderling Geldenhuis. Ook word aan die Commissie opgedragen om de gemeente te Rustenburg te kennen te geven, dat, wanneer hier of daar nog een of ander punt van bezwaar aan de eene of andere zijde mocht overblijven, de vergadering bereid is, in de maand September aanstaande, wanneer zij weder bijeenkomt, zulke punten in behandeling te nemen.

Eindelijk werd besloten aan de Regering te berichten wat door de vergadering gedaan en voorgesteld is, als de beste middelen ter vereeniging, en dat Ds. Postma na zijn terugkeer van zijne reis naar den Vrijstaat het antwoord van zijn kerkeraad mededeelen zal.

Naar aanleiding van eene vraag van een der toebehoorders, wordt nu de vraag behandeld, in welke verhouding staan de (Nederduitsch) Gereformeerde gemeenten in de Z.A.R. tot de Kaapsche Synode. Dr. Hofmeyr zegt dat in deze zaak door hem veel belang wordt gesteld. Hij had veel over dit onderwerp gelezen en gehoord. Veel is er geschied, dat hij zeer afkeuren moest, en dat hem met diepe droefheid vervult. Maar het is niet te ontkennen, dat ongegronde vrees voor Britschen invloed in deze zaak de hoofdrol heeft gespeeld. De gedachte dat, zoo men onder de Synode staat, gelijk men het noemde, men dan ook gemakkelijk onder de Britsche Regering zou geraken, welke men tot elken prijs wilde ontwijken, dreef meer dan een tot uitersten. Hierbij komt nog dat men spreekt van eene proclamatie van Sir Harry Smith, die gedreigd had de inwoners van de Z.A.R. met het geestelijk zwaard ten onder te brengen, zoo het wereldlijk zwaard dit niet vermocht. Hij wenschte wel zulk een vreemd document te zien. Dit een en ander verklaart deze diepgewortelde vrees. De tijd had echter belangrijke lessen geleerd, en men is, thans vooral, tot andere gedachten gekomen. Hij wil daarom ook degenen die in hunne onkunde verkeerd hadden gehandeld, niet te hard aanvallen, daar de ondervinding hun reeds zulke ernstige lessen had geleerd. Hij acht het ook thans den tijd en de gelegenheid niet, om te onderzoeken bij wie de schuld ligt. Eene vereeniging zou voor de Synode niet weinige moeijelijkheden tengevolge hebben, doch hij acht dat men zich daarom niet billik kan onttrekken; en stelt daarom voor, dat men eene Commissie benoeme, die omtrent de wijze der vereeniging aan deze Algemeene Kerkevergadering in September aanstaande zal rapporteeren; dat dan deze zaak onder de aandacht van den Transgariësch Ring in Oktober zal worden gebracht, die weder zijn rapport hier omtrent opzendt aan de Synodale Commissie, volgens besluit der Synode op hare vergadering in 1857.

Ds. van der Hoff ondersteunt dit voorstel, en zegt, dat toen hij in de Z.A.R. aankwam, de Regering zoowel als de groote meerderheid van het publiek zoo sterk voor eene afscheiding van de Synode was, dat hij, hoezeer aanvankelijk ertegen, eindelijk had toegegeven, en medegewerkt.

De Heer Proes (Staats-prokureur) verzoekt het woord, en zegt, dat hij door de Regering verzocht was aan de vergadering mede te deelen, dat niet Ds. van der Hoff op de afscheiding had aangedrongen, doch de Regering zelve. Men beschouwt Ds. van der Hoff gewoonlijk als de bewerker van deze zaak, doch dit was niet alzoo. Ds. Louw zegt, indien men in bijzonderheden treedt, hij dan verplicht zal zijn om daadzaken te noemen. Hij kan niet toestemmen hetgeen door den Heer Proes was gezegd.

Dr. Hofmeyr is bevreesd dat men tot de behandeling van geschilpunten zou geraken, die niet alleen onaangenaam zouden zijn, maar ook meer dan eenen dag zouden vereischen. Ook acht hij dat het thans niet de geschikte tijd daartoe is. Hij leest nu het volgende voorstel aan de vergadering voor, dat met algemeene stemmen aangenomen wordt. "Daar het de algemeene wensch blijkt te zijn, zoowel dezer vergadering, als van de Regering des lands en het algemeen, om in kerkelijke vereeniging te zijn met de Kaapsche Synode, zoo besluit de vergadering als een voorbereidende maatregel eene commissie te benoemen, die met het oog op de verschil-

lende belangen een beredeneerd rapport zal voorleggen aan de Algemeene Kerkvergadering, te houden op den 12den Sept. aanst. te Pretoria." Tot leden der commissie worden benoemd: de Predikant van der Hoff en de broeders ouderlingen P. Geldenhuys, L. Pretorius, J. F. Schutte en A. Grobler; en, met het oog op de verhouding der Nederd. Herv. Kerk in deze republiek tot de Regering des lands, tot de republiek van Lydenburg, en tot den Transgariëpschen Ring, zijn aan deze Commissie toegevoegd, de Weled. Gestr. Heer Proes, Staatsprokureur, en de Weleerw. Heeren van Heyningen en Louw, met volmacht om haar getal te vermeerderen, als mede om plaatsvervangers tot hare vergadering toe te laten.

Ná die gebruikelike bedankinge het die vergadering toe gesluit. Daar was skijnbaar bij almaal die beste verwagting dat hulle werk met sukses sou bekroon word.

Tiende Algemene Kerkvergadering.

Die tiende algemeene kerkvergadering is op 13 Sept. 1859 te Pretoria gehou. Di. v. d. Hoff, A. A. Louw en P. A. C. van Heyningen was teenwoordig, tesame met sewe ouderlinge en sewe diakens. Drie sake is op die vergadering behandel, en dit het in één sitting afgeloop.

1. Vereniging met die Kaapse Kerk.

Die kommissie het die volgende rapport oor die saak ingelewer:

De kommissie benoemd in de Algemeene Kerkvergadering te Potchefstroom den 26sten April en volgende dagen, ten einde een rapport uit te brengen over eene vereeniging met de Kaapsche Synode, wenscht dat de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek het volgende besluit neme: "De Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek wenscht kerkelijk vereenigd te worden met de Kaapsche Synode; dat is: zij wenscht onder de zorg en het bestuur der Kaapsche Synode te komen, met inachtneming der kerkelijke wetten en reglementen door de Kaapsche Synode uitgevaardigd of nog uit te vaardigen, in zoo verre als die wetten niet in strijd zijn of komen met artt. 9, 11, 20, 21, 23 van de Grondwet van dezen Staat.

De reden waarom de kommissie dit verlangt, is de volgende: omdat de Nederd. Hervormde kerk in de Z.A. Republiek op zich-zelfen staande en geheel afgescheiden van de Kaapsche Synode, niet tot die hoogte is opgeklommen, dat zij zichzelf besturen kan."

Dit voorstel werd met eenparige stemmen aangenomen.

Ook die Algemene Kerkvergadering neem na 'n kort bespreking hierdie voorstel van die kommissie eenpariglik aan.

Men besluit dat hiervan terstond aan de Ringsvergadering van Transgariëp zal kennis gegeven worden, alsmede aan den Hooged. Uitv. Raad, om hetzelfde ter kennis te brengen van den Hooged. Achtb. Volksraad. Aan dit besluit is terstond gevolg gegeven.

2. Vereniging met „De Gereformeerde Kerk.”

Nu werd de zaak behandeld betrekkelijk de kerkelijke scheuring door de komst van Ds. Postma alhier ontstaan.

Zijn schriftelijk antwoord op het besluit ter zijnen aanzien in April te Potchefstroom genomen, werd voorgelezen. De hoofdinhoud was, dat hij zich niet met dat besluit niet kon vereenigen en met zijn zaak zou voortgaan.²¹⁾

Hierop werd besloten in deze zaak geen verder stappen te nemen, maar het aan de vrijheid en het oordeel van de Regering over te laten hoe in deze te handelen; en wilde de Regering verder billijke pogingen aanwenden, dat de Kerkvergadering ook bereid was die pogingen te ondersteunen; dien overeenkomstig werd het volgende brief aan de Hooged. Uitv. Raad geschreven:

Uitv. Raad der Z.A. Republiek.

Hoog Edele Heeren!

Wij hebben de eer ter uwer kennis te brengen dat aan onze vergadering is voorgelegd een schrijven van den Eerw. heer Postma, in antwoord op de besluiten genomen in onze vergadering gehouden te Potchefstroom, den 26sten April en volgende dagen. Dit schrijven is, zoo wij vernomen hebben, uit de Staats Courant, ook aan U Hooged. ter hand gesteld, zoo dat het dus overtoollig zou zijn, dat stuk hier in te voegen. Hetzelve is bij onze vergadering van heden ernstig overwogen en de slotsom onzer beraadslagingen is, om U Hooged. kennis te geven dat wij, zooals de zaken in het kerkelijke thans staan, geen verdere stappen tot hereeniging kunnen doen en laten het dus aan uwe vrijheid en oordeel over, hoe in deze zaken verder te handelen; U Hooged. evenwel verzekerende dat alle billijke pogingen door de geëerbiedigde Overheid van den Staat, tot hereeniging genomen, door ons met alle mogelijke vlijt ondersteund zullen worden, wenschende wij niets liever dan eendragt, vrede en liefde te bevorderen, opdat de Heer over onze verdeeldheid Zijne straffende hand niet doe gevoelen, maar Zijn zegen ons in ruime mate moge doen smaken.

Ten slotte voelen wij ons verplicht onder uwe aandacht te brengen dat wij de nadeeligste gevolgen voor den bloei van Kerk en Staat moeten verwachten, indien die jammerlijke verdeeldheid zou blijven voortduren. Wij bidden u dus, ziet toe en waakt overeenkomstig de dure verplichting, die als overheden des lands op u rustende is.

3. Beroeping van Predikante deur middel van die Geestelike Kommissie te Amsterdam.

Nu worden eenige brieven door Zijn Hooged. den President der Republiek. aan de vergadering ingezonden, voorgelezen. Deze brieven waren van de Geestelijke Commissie te Amsterdam, inhoudende hoofdzakelijk, dat, wanneer van hier behoorlijk Beroeps-

²¹⁾ Afgedruk onder “Stukke.”

brieven aan genoemde Commissie opgezonden werden, die Commissie dan alle vlijt zou aanwenden, om ons van leeraars te voorzien.

Na voorlezen dier brieven gaat men met eenparige stemmen er toe over, om twee predikanten uit Holland uit te noodigen, en twee blanco beroepsbrieven aan de Geestelijke Commissie te Amsterdam op te zenden.

Eene commissie wordt benoemd om deze beroepsbrieven aan de Hooged. Regering ter teekening te overhandigen.

Elfde Algemene Kerkvergadering.

Die elfde Algemene Kerkvergadering is te Pretoria gehou op 2 Sept. 1861. Di. A. J. Begemann en G. W. Smits tree nou vir die eerste keer op.

1. Saak teen Ds. v. d. Hoff.

Ds. v. d. Hoff is by die eerste sitting afwesig, waarskynlik om die vergadering die geleentheid te gee om 'n memorie wat teen hom ingekom het te behandel. Dit het egter te doen met 'n klagte wat reeds voor die Algemene Kerkelike Kommissie op 17 Junie van die selfde jaar gediens het, en word spoedig afgehandel met die goedkeuring van die handelwyse van die Kommissie.

2. Sitting van W. Robinson.

Onder de bespreking van de vorige zaak komt de heer Stiemens, Gouvernements-secretaris de vergadering binnen met eenen brief van den Hooged. Uitv. Raad, inhoudende verzoeken om antwoord op den brief van den Uitv. Raad, welke des morgens bij de Algemeene Kerkvergadering was ingekomen, en welke brief bij het openen der vergadering was verzuimd geworden om voor te lezen. De brief bevatte een bezwaar tegen den heer W. Robinson, ouderling van Rustenburg, uitgaande van den Uitv. Raad. Dat bezwaar was dat genoemde heer Robinson een persoon was, die zijn wettig hooger gezag niet erkent, en bij hem het plan bestaat om oproer te verwekken in onze Republiek. Tevens wordt door den Uitv. Raad aan de Algemeene Kerkvergadering de vraag in overweging voorgesteld: of de heer W. Robinson wel lid is van de Nederduitsch Hervormde Kerk? Om welke redenen de Uitv. Raad protesteert tegen de steun, die zoodanig persoon als kerkeraadslid in de vergadering mocht hebben. Deze brief van den Uitv. Raad blijft voor handen.

De vergadering antwoordt aan den Hooged. Uitv. Raad dat het eerste bezwaar eene zaak is, welke de politiek betreft; en ten andere dat de heer Robinson in vroegere jaren, diaken bij de Nederd. Herv. Gem. was, en zelfs Landdrost van Rustenburg is geweest. De heer Procs verzoekt de Vergadering voor eenige tijd op te schorten, aangezien er een twistappel is opgeworpen. Waarop de Voorzitter en Scriba aanmerken, dat zoodanig uitstel ligtelijk tot meerdere verbittering zoude leiden, zoodat de vergadering wordt voortgezet.

3. Verhouding tot Kaapse Sinode.

Na mate die indruk wat die besoek van Dr. Hofmeyr e.a. gemaak het, verdwyn het, en namate die Hervormde kerk versterking uit Nederland gekrij het, het die gedagtes van 1859 weer ruimte gemaak vir die herlewing van die gedagtes wat in 1853 geheers het omtrent die verhouding tot die Kaapse Sinode.

Verder wordt in behandeling gebragt de betrekking onzer Kerk tot de Hoogerw. Kaapsche Synode. Nadat de predikant D. v. d. Hoff omtrent dit punt eenige inligting had gegeven, en de Secretaris een voorstel omtrent hetzelfde had ingediend, wordt met algemeene stemmen besloten om aan de Hoogerw. Kaapsche Synode het navolgende te schrijven.

De Algemeene Kerkvergadering der Nederd. Herv. Kerk in de Z.A.R. beoorden de Vaalrivier, geeft bij dezen aan u Hoogerw. kennis van het besluit genomen in hare vergadering den 3den Sept. 1861. Dit besluit houdt in: dat de Nederd. Herv. kerk in deze Republiek haar eigen bestuur hebben wil. Het is de wensch der Algemeene Kerkvergadering om voortdurend in eene zusterlijke betrekking te blijven tot uwe Synode, en alle andere Gereformeerde Kerken, waar te lande ook. Met dit doel wordt deze kennisgewing aan U Hoogerw. gerigt met verzoek om door u als zuster gemeente te worden erkend, teneinde op U Hoogerwaardes voorligting en inligting te mogen rekenen. Eene commissie uit die Algemeene Kerkvergadering bestaande uit de predikanten v. d. Hoff, Begemann en Smits, elk met een hunner ouderlingen, is benoemd om de bestaande kerkwet te herzien, en die herziene wet bij de eerstvolgende Algemeene Kerkvergadering aan haar voor te leggen. Van die wetten hoopt de Algem. Kerkvergadering u een exemplaar toeteezenden.

4. Aanstelling van 'n Spesiale Kommissie.

'n Kommissie van ses lede, bestaande uit die drie predikante Begemann, Smits, en van der Hoff, elk met die reg om een van sy ouderlinge by te benoem, word aangestel met 'n vierledige opdrag. Hulle moet handel:

(1) Over de betrekking onzer Kerk tot den Staat.

(2) Over de artikelen in de Grondwet, die betrekking hebben op kerkelijke of godsdienstige zaken, en wel bepaaldelijk artt. 8, 9, 11, 20, 21, 22, 23. Omtrent art. 8 wenschte de vergadering van de Regering te weten, wat zij verstaat door de woorden "behoud van zijn godsdienstig geloof"; wat door: "toelating" van de verkondiging van het Evangelie onder de heidenen, onder bepaalde voorzorging tegen misleiding en bedrog, en hoe die toelating bepaaldelijk op de dorpen moet verkregen worden. Omtrent art. 9 wenschte de vergadering te weten in welken zin en geest de regering het verstaat, dat het volk hier geen "gelijkstelling" van gekleurden met blanke ingezetenen toestaat, noch in Kerk noch in Staat; en welk verband er is tusschen dit art. en het laatste gedeelte van art. 8. Omtrent art. 11 wenschte de vergadering te weten wat de Regering

verstaat door "onafhanklikheid en onschendbaarheid" van de Kerk. Ten aanzien van art. 20, verlangt de vergadering ingeligt te worden welk verband er is tusschen dit art. en art. 8; verder, of de Nederd. Hervormde Kerk Staatskerk zal blijven, als zij hare onafhanklikheid verliest. Ten opzichte van art. 22 wordt gevraagd: wie zal beoordeelen of de leden van den Volksraad tot de Nederd. Herv. gemeenten behooren; en zoo er leden van eene andere gezindte in zitten, of zulk een Volksraad dan wettig is. Ten aanzien van art. 23 wenscht de vergadering te weten, hoever het regt zich uitstrekt dat hier aan de Kerkvergadering wordt toegekend.

(3) Het bespreken van het emeritaat der leeraars, en het pensioen hunner weduwen.

(4) Het herzien der kerkelijke wet.

5. Bepaling omtrent Kiezing van Kerkeradsleden.

Nog komt de vraag voor: wie zal de kerkeradsleden benoemen? Zal het geschieden door de niet bedeelde en niet onder censuur staande manslidmaten, of door den Kerkeraad? en hoe dikwels zal een nieuw gekozen kerkeradslid aan de gemeente worden voorgedragen? Waarop met algemeene stemmen geantwoord wordt, dat wegens den toestand hier te lande die benoeming geschieden zal door den Kerkeraad; en met meerderheid van stemmen wordt bepaald dat het nieuw benoemde lid gedurende drie achtereenvolgende Zondagen aan de gemeente zal worden voorgedragen.

6. Algemeene Kerkfonds.

Ds. v. d. Hoff geeft met weinige woorden inlichting omtrent het Algemeene Kerkfonds, opgericht in de vergadering te Rustenburg 1853. Zijn weleerw. deelt hieromtrent mede dat genoemd fonds sints het jaar 1856 heeft opgehouden te bestaan, uit hoofde de gelden daarvan aan den predikant van der Hoff zijn toegestaan ter tegemoetkoming in de uitbetaling van zijn tractement.

7. Brief van Uitvoerende Raad.

Die volgende is die inhoud van 'n brief wat by die vergadering ingedien is:

De Uitvoerende Raad der Zuid-Afrikaansche Republiek heeft de eer u Weleerw. Algemeene Kerkeraad hierbij te zenden twee memorien met het beleefdelijk verzoek volgens art. 23 der Grondwet ons te willen inlichten, hoedanig daarin kan gehandeld worden. De Uitvoerende Raad verzoekt tevens bekend te mogen zijn wat het gevoelen is van den Eerw. Kerkeraad, of het noodig zij dat wijziging, verandering of verbetering van af art. 20 tot en met art. 24 der Grondwet zal geschieden. De Uitvoerende Raad beschouwt dat geene verandering noodzakelijk is.

Hierop het die vergadering as volg geantwoord:—

De Algemeene Kerkvergadering erkent de ontvangst van uwe hoog geeerde letteren, dato 3 Sept. 1861. Wat betreft het geven

van inlichting aangaande eenige memorien ons toegezonden, diene dat wij reeds zoo vele pogingen hebben aangewend in de zaak van Ds. Postma, doch alles te vergeefs is, dat wij thans huiverachtig zijn, ons hiermede verder in te laten. Wat het tweede punt betreft: u vraag of het noodig zij, dat er wijziging verandering of verbetering van af art. 20 tot en met art. 24 der Grondwet aangebracht worde, diene: dat wij daarover niet onze opinie kunnen te kennen geven, voor en aleer wij van u weten hoedanig die artt. door u hooged. verstaan worden, daar die artt. naar ons oordeel voor verschillende uitlegging vatbaar zijn. Tevens wordt ter kennisse gebracht aan den Hooged. Uitv. Raad, dat hij zich ter verdere correspondentie kan wenden tot de Commissie der Algemene Kerkvergadering, zitting houdende op morgen te 9 uur in de pastorie alhier.

Eindelijk wenscht de Algemeene Kerkvergadering de inwoners der Republiek en lidmaten onzer Kerk te wijzen op het noodzakelijke om met eerbiediging onzer Kerkelijke Bepalingen den arbeid harer leeraren te erkennen en te ondersteunen. Dan alleen toch mag men met vertrouwen verwachten, dat de Heer, die arbeiders in Zijnen oogst uit stoot, hunnen arbeid zal doen dienstbaar zijn tot wezenlijk heil van den burgerlijken en godsdienstigen toestand der inwoners dezer republiek. Daarover gebiede de Almagtige rijklijk Zijnen zegen!

Vergadering van die Algemene Kerklike Commissie.

Die Algemene Kerklike Commissie het van 31 Julie tot 5 Aug. 1862 te Rustenburg, vergader. Daar was byna 'n ernstige misverstand, omdat die Commissie versuim het om die Uitvoerende Raad kennis te gee dat hulle daar sitting gehou het. 'n Deputasie van die Commissie het egter die lede van die Uitv. Raad gaan ontmoet, en dit het eindelik gelei tot 'n vredevolle samekoms tussen die Commissie en die Uitvoerende Raad. By die samekoms het die Algemene Kerklike Commissie kortweg 'n paar van de punte wat deur die vorige Algemene Kerkvergadering aan 'n spesiale kommissie opgedra was, in behandeling geneem, en van die Regering die volgende informasie gekry:

De Uitvoerende Raad geeft nu de volgende inlichtingen: Godsdienstig geloof: beteekent Nederd. Herv. Kerk.

Voorzorgen tegen misleiding en bedrog: zie art. 7 van de Zendingwet. Hier is bedoeld burgerlijke misleiding en bedrog.

Hoe die toelating op de dorpen moet verkregen worden: Hierop wordt besloten, dat de Commissie hier omtrent, alsmede van het plaatsen van zendelingen in deze Republiek een voorstel zal indienen aan den Uitv. Raad.

Geene gelijkstelling van blanken met gekleurden: betekent niet dezelfde godsdienstige voorregten in ons kerkgebouw.

Onafhankelikhed: beteekent, bescherming tegen alle uitwendige verandering.

Zal de Nederd. Herv. Kerk Staatskerk zijn als zij hare onafhankelikhed verliest? De Nederduitsche Hervormde kerk zal Staatskerk zijn.

Omtrent art. 22 wordt besloten dit aan de Regering over te laten.

Art. 23: De Commissie neemt op zich eene wijziging van dit art. aan den Uitv. Raad in te dienen.

De betrekking tusschen Kerk en Staat, zal bepaald worden bij de herziene kerkwet.

Omtrent emeritaat en pensioen aan leraars het die Kommissie die geleentheid gebruik, om die volgende aanbevelings aan die Uitvoerende Raad voor te lê:—

1. Elk predikant der Nederduitsch Hervormde Gemeenten, die ongeschikt wordt voor zijn dienstwerk, zal jaarlijksch tot pensioen $\frac{2}{3}$ van zijn tractement ontvangen.

Het onderzoek of hij wettig daarop aanspraak maakt is toevertrouwd aan de Algemeene Kerkvergadering, of inplaats van deze, hare Commissie.

2. Indien een leeraar der Nederd. Herv. Gemeente, gedurende 25 jaren zijn dienstwerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek heeft waar genomen, waarborgt de Regering hem tot zijn jaarliksche pensioen zijn volle tractement.

3. De Regering waarborgt aan den predikant der Nederd. Herv. Gemeente tot pensioen voor hunne weduwen of minderjarige weeskinderen eene jaarliksche som van $\frac{1}{3}$ van het predikants-tractement.

By 'n volgende sitting was daar weer 'n onderhoud met die Regering, en wel in verband met 'n memorie van die groeiende Gereformeerde Kerk.

De Uitvoerende Raad vraagt het gevoelen der Commissie: omtrent eene memorie van den eerw. Ds. Postma bij hen ingekomen; inhoudende een verzoek, dat de huwelijks-geboden van de leden zijner Gemeente, in zijne Kerk zullen worden afgelezen, als mede dat het trouwgeld van de leden zijner Gemeente, ook voortaan aan zijne Kerk zal worden toegekend. Waarop de Commissie vooreerst antwoordt, dat de afkondiging van huwelijks-geboden, naar het hun voorkomt, geene kerkelijke zaak is, zoodat de toestemming van dit verzoek, voor hen geen bezwaar oplevert. Nader goed te keuren door de Algemeene Kerkvergadering.

En ten tweede wordt door de Commissie toegestemd, dat het trouwgeld ook aan hen zal worden toegekend; indien het namelijk de goedkeuring van de Algemeene Kerkvergadering wegdraagt; en dan kunnen zij van heden af hetzelfde ontvangen.

Met algemeene stemmen keurt de Commissie de volgende inlichting van den Uitvoerende Raad goed:

De Commissie is van gevoelen dat, aangezien de Kerk onder de leiding van Ds. Postma, ook voldoet aan art. 20 der Grondwet, die Kerk ook billijkerwijze in geldelijke zaken door het Gouvernement kan ondersteund worden.

Hoewel die Regering 'n tweede poging gedaan het om die Kommissie daartoe te breng, om met duidelijkheid te sê of hulle nou toestaan dat die Kerk se deel van die trouweld aan Ds.

Postma sou afgestaan word, wou hulle nie op 'n saak tussen die Regering en die Gereformeerde Kerk ingaan nie.

Op versoek van die Regering het die Kommissie die volgende advies gegee met betrekking tot die plaatsing van sendelinge in die republiek:—

1. De Kommissie acht het in de tegenwoordige omstandigheden niet wenschelijk, dat een Zending onder ons kerkelijk opzicht geplaatst worde.

2. De commissie acht het daarentegen wenschelijk de opname van een wets-artikel in de Grondwet, van de volgende inhoud: Geen zending zal op het dorp mogen kerk houden, gedurende de godsdienstoefening in de Nederduitsch Hervormde Kerk.

By hierdie vergadering is die konsep-kerkwet nagegaan en punt vir punt voorlopig aangeneem. Dit sou aan die volgende Algemene Kerkvergadering voorgelê word, en daarna deur die pers verkrygbaar gestel word.

Ingekomen een verzoek van de gemeente Zoutpansberg, inhoudende, dat de Kommissie mogt schrijven aan de Kommissie in Holland om een leeraar voor die gemeente te willen beroepen, waarvoor als dan de gelden bij hun beschikbaar zijn. De Kommissie komt overeen om aan dit verzoek te voldoen.

Aan den Hoog Ed. Uitvoerende Raad wordt schriftelijk kennis gegeven, dat wij voornemens zijn een predikant voor de gemeente van Zoutpansberg te beroepen.

Hoewel Lydenburg destyds onder 'n aparte kerklike bestuur gestaan het, het die kommissie tog besluit om Ds. van Heyningen uit te nooi om hulle volgende Algemene Kerkvergadering by te woon.

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

'n Algemene Kerklike Kommissie vergadering is te Pretoria gehou op 9 Okt. 1863. Al die sake wat daar onder bespreking gekom het is egter na die Algemene Kerkvergadering, wat drie dae later sou begin, verwys, met uitsondering van die volgende:

Besloten de gemeenten in een herderlijk schrijven indachtig te maken aan het vieren der Christelijke feesten. Tevens eene opwekking te rigten aan ouders om naar de onderwijzing en het brengen tot lidmaatschap hunner kinderen te zorgen vóór en aleer dezen zich in den huwelijken staat begeven willen.

Twaalfde Algemene Kerkvergadering.

Die twaalfde Algemene Kerkvergadering is te Pretoria op 12 Okt. 1863 geopen. Ds. v. d. Hoff en Ds. Begemann was teenwoordig, en daar was afgevaardigdes van Mooirivier, Pretoria, Elandsrivier en Suikerbosrand (Heidelberg), Zoutpansberg, Rustenburg, en Waterberg.

Die konsepwet word in sy geheel voorgelees, en, na wysiging, goedgekeur. Eksemplare hiervan sal aan die lede van die Uitvoerende Raad vir hulle aanmerking, en, as dit kan wees, vir hulle goedkeuring, gestuur word.

Komt voor de vergadering de vier klagtpunten van de Kerkeradsvergadering van Pretoria, 6 Oct. 1862, alsmede de klagt van ouderling P. J. S. Venter van Zoutpansberg en diaken J. G. Duvinage aldaar.

De praeses doet aan de vergadering het volgende voorstel:

De Algemeene Kerkvergadering der Nederd. Herv. Kerk drukt haar afkeuring uit over de behandeling eenige kerkedienaren aangedaan, in de maanden Sept. en Oct. 1862. De vergadering geeft van deze hare afkeuring kennis aan de Hooged. Regering des lands.

Eenstemmig aangenomen. 't Voorstel van den Kerkeraad Zoutpansberg luidende aldus: dat de kerkedienaars in de Ned. Herv. Kerk in deze Republiek, zoowel hunne personen als hunne goederen zullen vry zijn van het doen van en bijdragen tot landsdienst in tijden van oorlog of onlusten. Met die uitzondering, dat wanneer de nood zulks vordert, voormelde kerkedienaars met andere burgers gelijk gesteld en behandeld zullen worden.

Tevens dat ongehuwde zoons van kerkedienaars, niet ten laste en op koste hunner ouders tot het doen van landsdienst zullen opgeroepen worden. De vergadering neemt dat voorstel eenparig aan om het aan de Hooged. Regering voor te leggen.

Besloten een herderlijke brief te rigten aan de Gemeenten in de Republiek, bevattende teregtwijzing aan zoodanigen die hun Kerk en de gemeenschap daaraan verloochenen door bij den heer Postma het Nachemaal te gebruiken, en met bepaling dat zoodanigen zich aan de kerkelijke vermaning en tucht blootstellen. Tevens in dien brief op te nemen eene opwekking aan de Gemeente om de Christelijke feesten met meer naauwgezetheid en Christelijke ingenomenheid te vieren, als zijnde Kerstfeest, Paaschen en Pinksterfeest, benevens Nieuwjaar, Hemelvaartdag, Goede vrijdag, gedenk-dag der Kerkhervorming. Verder een opwekking aan ouders om toe te zien dat hunne kinderen tot lidmaatschap gebragt worden voordat zij zich ten huwelijk begeven, zijnde anders het inzegenen van zoodanig huwelijk louter een vertooning zonder leven.

Tot het opstellen van dien brief worden benoemd de beide aanwezige predikanten en ouderling Geldenhuis.

Een schrijven aan den Ring van Vrijstaat dat de predikanten onder hun Ring ressorteerende zich mogen onthouden van 't doopen van kinderen behoorende tot onze Gemeenten in deze Republiek.

De predikanten van onze Republiek zullen zich dan eveneens en vanaf denzelfden datum onthouden van het doopen van kinderen ressorteerende onder den Ring van Vrijstaat.

Tevens een broederlijk schrijven aan de gemeenteleden te Hartebeestfontein om zich met ons in naauwere betrekking te plaatsen. Aan den Uitvoerende Raad kennis te geven dat ingevolge het berigt en de kennisgeving der Commissie aan den Uitv. Raad over een predikant voor Zoutpansberg—de gemeente Zoutpansberg weldra een leeraar hoopt te ontvangen, met name Nicolas

J. van Warmelo. De Hooge Kerkvergadering wenscht de goedkeuring en bekrachtiging der Hooged. Regering te ontvangen.

Vergadering van die Algemene Kerklike Kommissie.

'n Vergadering van die Algemene Kerklike Kommissie is op 13 Junie 1864 te Potchefstroom gehou om 'n klagte van J. H. L. Kok teen ouderling F. G. Wolmarans oor sy gedrag in die Burgeroorlog van 1862 te ondersoek. Die klaer het beweer dat hy sy plig versuim het, as ouderling om vrede te help maak, dat hy die dag van die Heer ontheilig het en hom aan dronkenskap skuldig gemaak het.

Nadat 'n groot aantal omslagtige getuienisse gehoor is, 's onder blyke van groot belangstelling op die dag daarna die volgende uitspraak deur die Kommissie gegee:

Nadat de beide partijen en het publiek wederom zijn binnengelaten, wordt het gevoelen der vergadering voorgelezen, zijnde van den folgenden inhoud: De Commissie oordeelt dat de getuigen niet met genoegzame helderheid getuigenis hebben afgelegd, zoo zelfs dat eenige verklaringen met andere verklaringen geheel in stryd waren. Voorts overwegende dat vele verklaringen van getuigen niet in aanraking met de bedoelde klagtpunten komen; gevoelende de noodzakelijkheid van zich zoo na mogelijk aan de bedoelde drie klagtpunten te houden; in aanmerking nemende dat de Commissie belast met het beoordelen van den eisch des klagers, namelijk dat ouderling Wolmarans worde ontzet van zijne kerkelijke bediening; overwegende dat genoemde klagzaak voortspuit uit de sinds 1862 bestaande burgerlijke onlusten; ook in aanmerking nemende dat de klager, de heer J. Kok, en beklaagde, de heer F. G. Wolmarans, beiden ten sterkste begeerd hebben hunne zaak voor eene commissie te doen onderzoeken; oordeelt de Commissie dat genoemde klagt niet behoort tot het regsgebied der Kerkelijke Commissie maar tot de burgerlijke regtbank; en besluit, eindelijk, dat alle kosten aan deze commissiezitting verbonden gelijkelijk zullen gedragen worden door de beide partijen. De kosten zullen berekend worden volgens tarief, en zijn te voldoen in handen van den praeses.

De heer F. G. Wolmarans beklaagt zich over de uitspraak der Commissie, en verzoekt van de Commissie eene bepaalde en stellige uitspraak. Aangaande dit verzoek besluit de vergadering aan de heer Wolmarans te antwoorden, dat de Commissie van hare eerste uitspraak niet zal afwijken. Dit wordt den heer Wolmarans medegedeeld. De kosten-rekening opgemaakt tezamen ten bedrag £23 11s. 0d., en door de commissie goedgekeurd.

In die tussentyd is van Ds. N. J. van Warmelo berig ontvang dat hy die beroep na Zoutpansberg aangeneem het. Sy bevestiging sou dan ook op dieselfde dag plaasvind.

Besloten den landdrost Bodensteyn van de voorgenomene ordening van den weleerw. N. J. van Warmelo, op morgen voormiddag ten 10 ure, kennis te geven, met verzoek om de verkooping op de markt gedurende dien tijd tot twaalf ure te doen stil staan. De papieren van Ds. van Warmelo worden voorgelezen en goedgekeurd.

Dertiende Algemene Kerkvergadering.

Die dertiende algemene kerkvergadering is te Pretoria op 12 Sept. 1864 gehou. Di. v. d. Hoff, Begemann en van Heyningen is teenwoordig, saam met afgevaardigdes van Mooirivier, Pretoria, Rustenburg en Zoutpansberg. Van Wakkerstroom het die afgevaardigde ouderling, F. K. Vermaak, berig gestuur "dat men door magerheid van het vee verhinderd is te komen". Ook Ds. Smits van Rustenburg maakt verskoning vir sy afwesigheid.

De praeses verwelkomt die vergadering en maakt bekend dat de Gemeente en Predikant van Lijdenburg zich wenschen beschouwd te zien als ressorteerende onder de alhier bestaande kerkwet.

Met ingenomenheid neemt de vergadering daarvan kennis, en geeft hare eenparige goedkeuring te kennen. De praeses verwelkomt de heer van Heyningen.

'n Klagbrief wat teen Ds. Begemann ingekom het, word eerste in behandeling geneem.

Aan den Predikant van Pretoria wordt gelegenheid gegeven zich omtrent de klagbrief te verklaren. Deze maakt daarvan gebruik en geeft verklaring van de aanleiding waarom hij alzoo heeft gehandeld. Hij noemt als bewijsredenen den toestand van ongevoeligheid, laauwheid, of levenloosheid, van de gemeente en den kerkeraad van Pretoria. De maatregel door hem genomen had ten doel om aan genoemden toestand een einde te maken. Hij meent met bescheidenheid, en alle omstandigheden van zijn leven in de gemeente in aanmerking nemende, de uitspraak der Hoogeerw. Kerkvergadering met eenige gerustheid te mogen afwachten—niet tot zijn regtvaardiging, maar tot nadere inligting omtrent den aard der klacht tegen hem.

Daarna wordt aan de klagers gelegenheid gegeven om een voor een hunne klacht op te helderen.

Eindelijk wordt aan de vergadering door den Praeses het voorstel gedaan om in een krachtigen herderlijken brief der gemeente op het hart te drukken welke hare verplichtingen zijn als gemeente des Heeren, en de predikant van Pretoria te vermanen en te waarschuwen zich van soortgelijke stappen striktelijk te onthouden. Aangenomen. Dit laatste zal geschieden ter voldoening der klagers en aan deze zal schriftelijk kennis gegeven worden van dit besluit der Hoogeerw. vergadering. Aangenomen.

De Praeses spreekt in naam der Vergadering een woord ter afkeuring van de handelwijze van den predikant van Pretoria.

Deze antwoordt dat hij zich deze afkeuring van de vergadering laat welgevallen en zich dien overeenkomstig wenscht te gedragen.

Toe die notule egter die volgende môre gelees word, moes die Scriba, die predikant van Pretoria, Ds. Begemann, dit as volg wysig om die vergadering te bevredig:

Aanmerking wordt gemaakt op mindere naauwkeurigheid in de notulen omtrent de afkeuring der vergadering over het gedrag

van den predikant van Pretoria op den 2den July 1864. De uitspraak der vergadering luidt aldus: De Hooeerw. vergadering besluit dat de Leeraar van Pretoria geen regt heeft gehad om aan de Gemeente Doop en Avondmaal te onthouden; keurt zijn handelwijs in dezen af, en waarschuwt hem om toch voortaan zich niet meer aan zulk handelwijs schuldig te maken. Kennis van dit besluit zal gegeven worden aan de klagers.

Die hele saak van Kok teen Wolmarans kom weer onder bespreking op grond van 'n appél van ouderling Wolmarans teen die uitspraak van die Algemene Kerkelike Kommissie. Dit lei tot 'n besluit dat die bedrag van £2, wat hij moes betaal as sy deel van die koste van Kok se getuie, aan hom terug betaal word.

Vraag van den Kerkeraad van Zoutpansberg: Hoe moet een getuige handelen indien hij staat voor een kind waarvan de moeder overleden en de vader geen lidmaat is, en door zijn gedrag onbekwaam moet worden geacht om zijne pligten te vervullen? Het volgende voorstel wordt eenparig aangenomen: Indien de Kerkeraad door getuigen kan bewijzen dat de vader van 'n kind wiens moeder overleden is, onbekwaam geacht wordt om zijn vaderlijke pligt jegens zijn kind te vervullen, dan behoort de Kerkeraad

(1) van den vader het kind af te eischen; indien de vader het kind niet wil afgeven, dan

(2) aan den landdrost te verzoeken om van den vader het kind af te eischen, en indien

(3) de landdrost niet genegen mogt zijn zulks te doen, dan zich te wenden tot den Uitvoerenden Raad.

Bywyse van 'n beskrywingspunt van die Kerkeraad van Rustenburg kom die volgende vraag onder bespreking:

Hoe te handelen met leden der gemeente die door woord of daad zich van de gemeente hebben afgescheiden en later tot de kerk wenschen terug te komen? De predikant van Lijdenburg stelt voor dat een certificaat van goed burgerlijk gedrag, af te geven door den landdrost of veldkornet van zijn woonplaats, voldoende is ter weder opneming van lidmaten, die zich van de Gemeente hadden afgescheiden en wenschen weder te komen van waar zij uit gegaan waren.

De predikant van Potchefstroom stelt als amendement voor: Een certificaat van den kerkeraad der gemeente zal voldoende zijn ter wederopneming van zoodanigen. Een lid der Afgescheiden Gemeente kan zich daartoe tot een der ouderlingen, diakenen of predikanten wenden met verzoek dat zijn wensch op de eerstvolgende kerkeraadsvergadering worde beoordeeld—of dat zoodanigen zich ook schriftelijk tot den Kerkeraad wenden.

De predikant van Pretoria secondeert dit voorstel hetwelk daarop met meerderheid van stemmen aangenomen wordt.

Ook van die kerkeraad van Rustenburg kom die volgende vraag wat weer te doen het met die verhouding tot die Gereformeerde kerk:

Moet de kerkeraad bij gemengde huwelijken het lidmaatschap van de Afgescheidene Gereformeerde Kerk erkennen, ja of neen?

De Algemeene Vergadering besluit eenparig dat dit lidmaatschap niet zal worden erkend.

Verder eenparig aangenomen het voorstel van den predikant van Potchefstroom: dat bij gemengde huwelijken der Afgescheidenen en bij Ds. Postma aangenomen man of vrouw, die tot onze gemeente wil overgaan, eenige vragen voor den predikant en een of meer ouderlingen zal moeten beantwoorden en daarna op de gewone wijze als lidmaat der gemeente zal worden voorgesteld. De kerkeraden en predikanten zullen zoo veel mogelijk zachtmoedigheid en wijsheid daarbij moeten gebruiken.

Vergadering van de Commissie van de Algemeene Kerkvergadering.

Die Algemene Kerklike Kommissie het op 26 Junie 1865 te Rustenburg vergader. Ds. N. J. van Warmelo neem die plek van Ds. van der Hoff in omdat daar twee klagtes teen laasgenoemde moet behandel word.

Die eerste klagte is van 'n paar lede van die kerk te Marthinus Wessel Stroom (Wakkerstroom), en beweert dat Ds. van der Hoff op 23 Okt. 1864 aldaar onregsinnigheid omtrent die wedergeboorte verkondig het. Daar verskyn egter niemand om die klagte te bewys nie. Ds. van der Hoff antwoord op die beswaar tot bevrediging van die Kommissie, en die klagte word van die hand gewys. Die klaers kry terloops 'n skriftelike bestraffing omdat hulle self versuim het om te verskyn, en die kerkelike hof beledig het deur aan die hand te gee dat twee predikante buite die republiek sou ingeroep word om die klagte te beoordeel.

Omtrent die tweede klagte teen Ds. v. d. Hoff staan genotuleer:

Aan de orde is nu de behandeling van eene klagte door den HoogEdelen Uitvoerende Raad aan de Commissie gerigt tegen den predikant D. van der Hoff, wegens het onwettig sluiten van een huwelijk in de gemeente Wakkerstroom. Nadat de documenten daarop betrekking hebbende worden gelezen, is het woord gegeven aan den heer D. van der Hoff, die in weinige zinsneden verhaalt hoe de zaak zich heeft toegedragen. De Scriba vraagt aan de beschuldigde, of de landdrost wettig was aangesteld, toen hij op Wakkerstroom aanwezig was. Het antwoord was bevestigend. De beschuldigde erkent dat de zaak is zooals de Uitv. Raad haar heeft voorgebragt en zegt dat hij (predikant v. d. Hoff) aldus gehandeld heeft om de vrede in de Gemeente te bevorderen.

De Praeses vraagt aan de beschuldigde inlichting, of hij, zooals hij verklaard heeft, eenige geschreven volmacht had om paren te trouwen zonder den landdrost. Antw. Dat hem de vrijheid in vroegere jaren mondeling gegeven was. Daarop wordt de zitting

voor eenen korten tijd met gesloten deuren voortgezet; na de heropening wordt het vonnis van Ds. v. d. Hoff voorgelezen, dat van den volgende inhoud is:

De Commissie, overwegende dat de heer D. Van der Hoff de beschuldiging erkent en de overtreding alzoo bewezen is, ondermeer dat de heer v. d. Hoff zich heeft schuldig gemaakt aan overtreding van art. 12 der kerkelijke reglementen; ondermeer dat de beklagde zich daardoor verzet heeft tegen de Hooge Regering des lands en alzoo der gemeente voorgaat in miskenning van het burgerlijk gezag;

Zoo besluit de Commissie volgens art. 47 bl. 26 en art. 48 bl. 27 dat de genoemde D. van der Hoff voor den tijd van eene maand in zijne bediening wordt geschorst, met behoud van tractement en dat hij dus van af heden den 26sten Juny tot en met den 26sten July dezes jaars geene der pligten mag vervullen, die aan het predikantsambt verbonden zijn.

Beveelt dat afschrift hiervan zal worden gezonden aan den HoogEdel. Uitvoerende Raad en aan den beklagde.

Aan de orde van behandeling is nu een brief van den Uitvoerenden Raad aan de Algemeene Kerkvergadering, omtrent den heer F. Lion Cachet, welke brief wordt voorgelezen. De heer F. L. Cachet tegenwoordig in de vergadering, verzoekt een oogenblik gehoor, en deelt aan de Commissie mede dat hij verschijnt, als zijnde door den Praeses der Commissie uitgenoodigd de vergadering bij te wonen, en om indien hij eenige belangen had voor te dragen, ze ter kennisse der vergadering te brengen. Op de vraag van den Voorzitter, wat en wie de heer Cachet is, deelt Zijneerw. ons mede, dat hij is predikant der Nederduitsch Geref. Kerk, vroeger te Ladysmith in Natal, thans te Utrecht, welke daartoe vereischt wordende papieren hij voorlegt; en die door de Commissie in orde worden bevonden. Verder deelt Zijn Eerw. mede dat hij met nog drie andere leden van den kerkeraad naar deze Commissie is afgezonden, met geheele volmagt om in naam der Gemeente te handelen, en vraagt of deze drie heeren met hem worden erkend als afgevaardigden der Zelfstandige Neder. Geref. Kerk te Utrecht. Het antwoord der Commissie is toestemmend. Nadat er toen van weerszijden gesproken was, over de wenschelijkheid, dat de Ned. Geref. Kerk te Utrecht zich zoude vereenigen met de Ned. Herv. Kerk alhier, zoo vraagt de heer Cachet, voor en aleer tot die inlijving zal worden besloten, eenige noodzakelijke inligtingen. Hij verlangt te weten, wanneer en door wie de verandering is gemaakt van Ned. Geref. Kerk in Ned. Herv. Kerk, zooals nu in de kerkwet te lezen is. Het antwoord der Commissie is dat omtrent die verandering niets in de notulen bekend is, en dat zij zich onbevoegd rekent over die zaak een oordeel uit te spreken. Daar het nu blijkt, dat de Heer Cachet en zijn mede afgevaardigden verlangen, voldoende inlichting te krijgen omtrent het punt van den naam onzer kerk, zoo wordt van weerszijden besloten dat deze vraag voor de Algemeene Kerkvergadering zal worden gelegd.

De Kerkeraad en Gemeente der Geref. Kerk van Utrecht, bewust dat de naam der kerk in deze Republiek oorspronkelijk is

Nederduitsche Gerformeerde kerk, en dat het niet blijkt, dat die naam op wettelijke wijze veranderd is in die van Neder. Herv. Kerk, en verder dat de gemeente van Utrecht zich nog steeds blijft noemen Nederd. Geref. Kerk, en bezwaar heeft tegen de op geene wettige wijze aangenomen naam van Ned. Herv. kerk, wenscht, zal zij vereenigd worden met de andere gemeenten van dit land, dat de kerk niet langer met den naam van Ned. Herv. Kerk, maar met haren eigenlijken naam van Ned. Geref. Kerk genoemd wordt.

Daar volg 'n pouse.

Voordat de discussien tusschen den heer Cachet en de Commissie op gisteren verdaagd, worden voortgezet, vraagt de Scriba aan de heer Cachet, om inzage van den brief aan den Kerkeraad van Utrecht waarin genoemden Kerkeraad door genoemden Praeses der Commissie van de Alg. Kerkverg. wordt uitgenodigd om de Commissie-zitting bij te wonen. De brief wordt voorgelegd en de Scriba maakt aanmerking dat die brief gerigt is aan den Kerkeraad der Ned. Herv. Kerk van Utrecht, en dat dus de heer Cachet als predikant der Zelfstandige Ned. Geref. Kerk te Utrecht geene bevoegdheid bezat om dien te openen. De heer Cachet erkent het, maar meende dat het haarkloverij zoude zijn daarop te letten, is dankbaar voor de aanmerking, en verzoekt dat dien tengevolge in de notulen worde opgenomen, dat zij, de heer F. Lion Cachet en zijne drie mede afgevaardigden wel verschenen zijn op eene uitnoodiging van den Praeses van de Commissieleden der Alg. Kerkvergadering, gerigt aan den kerkeraad der Ned. Herv. Gemeente te Utrecht. Dienovereenkomstig wordt besloten: De Praeses doet een verzoek aan den heer Cachet en zijne mede afgevaardigden, of zij namelijk genegen zijn op de aanstaande Algemeene Kerkvergadering een stuk voor te leggen, ten bewijze dat in vroeger dagen aan Utrecht de burgerlijke inlijving in deze Republiek is toegestaan, terwijl het kerkelijk zelfstandig mogt blijven. De heer Cachet meent dat dit punt op gisteren is uitgemaakt, en hij verlangt niet er verder op terug te komen, maar terwijl de Praeses er op blijft aandringen, omdat dit stuk zoo menigmaal op gisteren is aangehaald, dat dit document zal worden vertoond, en de heer Cachet de burgerlijke zoowel als de kerkelijke geschiedenis verhaalt van de gemeente Utrecht, zoo is de einduitslag der zamenpreking, dat vanwege de Commissie aan den Hoog Ed. Uitv. Raad copy zal worden gevraagd van de inlijving van Utrecht in onzen Staat, kerkelijk zelfstandig, burgerlijk behoorende aan dit land.

De heer Cachet vervolgt nu zijn rede. Hij betuigt zijne bewondering dat in de kerkwet der Ned. Herv. kerk alhier niets omtrent de Belijdenis der kerk gevonden wordt. Hij vraagt dus: Welk is de Belijdenis der Ned. Herv. Kerk? De Scriba antwoordt: dat de Belijdenis niet in de wet staat, en dat hij (de Scriba) zich wel wachten zal die Belijdenis er nu in te brengen. De Praeses stemt met dit antwoord overeen, evenzoo de ouderlingen.

De heer Cachet spreekt nu over art. 41, pag. 9, onzer kerkwet, en vraagt in welk verband de Volksraad staat tot de Ned. Herv. Kerk alhier, en hoever de magt dier kerk gaat om zichzelven te besturen.

De Praeses toont aan welke de verhouding is tusschen Kerk en Staat alhier; waarop de heer Cachet verzoekt dat nu in de notulen

worde opgenomen: Dat het de wensch is van de heer Cachet en zijne mede afgevaardigden van de Ned. Geref. gemeente van Utrecht, dat, indien de inlijving moge plaats vinden, er maatregelen worden genomen om de Kerk van de burgerlijke regering los te maken. Dit wordt alzoo in de notulen opgenomen.

De heer Cachet vraagt of er in de Ned. Herv. Kerk de verplichting bestaat om Gezangen te zingen, of dat er geheele vrijheid bestaat om naar bevind van zaken te handelen. De Commissie erkent dat er volkomen vrijheid bestaat, maar daar de heer Cachet een officieel verzoek doet, en een officieel antwoord verlangt, zoo zal de Commissie daarop morgen een officieel antwoord geven.

De heer Cachet doet nu de volgende vraag: Is er eenige voorziening omtrent het Zending-wezen? Is in de wetten alhier eenige bepaling of restrictie omtrent het Zendingwerk?

Antwoord der Commissie: Dat er in onze kerkwet niets daaromtrent bestaat. De heer Cachet vraagt of er in de Kerkwet eenige bepaling gevonden wordt omtrent het beroepen van predikanten in de Ned. Herv. Kerk?

Als antwoord der Commissie wordt gewezen op het 10e beschrijvingspunt in deze Commissie-zitting te behandelen, en waarin het voorstel om een reglement op de vacaturen te maken zal ter sprake komen.

De heer Cachet geeft nu een wenk aan de Commissie of de Gemeente van Utrecht niet voorlopig zoude kunnen worden opgenomen in de Ned. Herv. Kerk alhier. Ook wensch hij te weten of hij, indien de Gemeente op Wakkerstroom zulks verzoekt, haar als predikant zou kunnen bedienen? De Scriba spreekt het als zijne gevoelens uit dat die wenk van de heer Cachet, omtrent de provisionele inlijving van de Ned. Geref. gemeente Utrecht, in onze kerk, niet kan worden opgevolgd. De broeders ouderlingen Roets, Cronje en Potgieter spreken in den zelfden geest. Ten opzichte der bediening der Sacramenten in de gemeente Wakkerstroom door den heer Cachet, wordt besloten de zaken te laten zooals zij nu zijn, en aan den heer Cachet een wenk gegeven om de kerkwet der Ned. Herv. Kerk alhier te eerbiedigen. Tevens wordt door de Commissie besloten, de bestaande omstandigheden in aanmerking nemende, en de noodzakelijkheid inziende, dat zoo spoedig mogelijk de toestand der kerkelijke gemeenten in de Z.A. Republiek worden geregeld, en de belangen der gemeente Utrecht worden behandeld, dat de Algemene Kerkvergadering zal worden opgeroepen tegen den 20sten Nov. 1865, te Pretoria, ten einde, (D.V.) dan eene zitting te houden.

De heer Cachet vraagt nog officieele copy van de notulen dezer Commissiezitting betreffende zijne zaak, benevens eene officieele copy van de veranderingen en wijzigingen der kerkwet der Ned. Herv. Kerk alhier. Toegestaan.

Die Regering het geskryf om te vra dat die Kommissie leiding moet gee in die verandering van die artikels van die grondwet wat die Kerk raak, maar die Kommissie het besluit "de Hooged. Uitv. Raad te antwoorden, dat de Kommissie het aan den Raad overlaat welke veranderingen hij wenschelijk acht, terwijl de Kommissie zich de bevoegdheid voorbehoudt,

om, indien de concept wet wordt aangeboden, hare consideratien daaromtrent in te dienen."

Op hierdie vergadering is, op grond van 'n ingediende memorie, en met verlof van die gemeente Pretoria, die wijk Suikerbosrand (Heidelberg) tot 'n afsonderlike gemeente verklaar, met Ds. Begemann as konsulent. Ook van Waterberg kom daar 'n mondelinge versoek om stigting tot 'n afsonderlike gemeente. Dit word egter nie deur behoorlike dokumente ondersteun nie, en moet daarom bly oorstaan tot die Algemene Kerkvergadering.

De Scriba heeft een voorstel van den volgende inhoud: De Commissie kennis nemende van het feit dat in de Ned. Herv. kerk in Holland en in de naburige kolonies alhier in Zuid Afrika, de predikanten, in eene toga gekleed, de openbare godsdienstoeffeningen leiden, erkent de wenschelijkheid, om eenstemmigheid ook in het uiterlijke te bevorderen, dat ook in deze Republiek de toga worde ingevoerd. Zij beveelt dus het gebruik daarvan aan, maar drukt het de predikanten en Kerkeraden ten ernstigste op het hart, om in deze met voorzichtigheid en in overeenstemming met den wensch der Gemeente te werk te gaan.

Na eene korte zamenspreking stelt ouderling Potgieter voor om deze zaak niet aan te roeren, maar om er mede te wachten tot later en gelegener tijd. Daarop wordt met verlof der vergadering, het voorstel ingetrokken.

De ouderling Potgieter vraagt aan de vergadering verlof, om het navolgende voorstel in te dienen:

De Comm. der Alg. Kerkvergadering in de Staats-courant van 3 July 1865 gezien hebbende een brief van de Hooged. Volksraad aan den Weleerw. heer A. J. Begemann, predikant te Pretoria, waarin in scherpe bewoordingen de afkeuring wordt te kennen gegeven over het gedrag van genoemden predikant, daar hij geweigerd heeft aan het verzoek van den Volksraad te voldoen, om de zitting met gebed te openen;

Overwegende dat door die handelwijze een leeraar zich heeft schuldig gemaakt aan minachting van het wettige landsbestuur, en dus ontrouw wordt aan zijne roeping om der gemeente voor te gaan in behoorlijke vertooning van achting voor de wettige vertegenwoordigers des lands;

Overwegende dat niemand onverhoord mag worden veroordeeld, en het raadzaam is den predikant A. J. Begemann gelegenheid te geven, zijn redenen, waarom hij dat verzoek geweigerd heeft, bekend te maken, zoo besluit de Commissie den weleerw. heer A. J. Begemann te verzoeken om eenige inligtingen te geven van zijn gedrag ten aanzien van den Volksraad, waarom hij geweigerd heeft de vergadering met gebed te openen.

By die heropening op 28 Junie:

De heer Cachet vraagt verlof om eenige bezwaren schriftelijk op te stellen opdat het in de notulen worde opgenomen.

Dit word toegestaan, en die volgende aantekening van die afgevaardigdes van Utrecht word in die notule geplaatst:

Ik maak gebruik van de vergunning uwer hoogerw. vergadering om namens mijne mede afgevaardigden onze bezwaren tegen de notulen der vergadering van 27 Juny 1865, schriftelijk in te brengen. Ons eerste bezwaar is: met betrekking tot de vraag van den Heerw Scriba om in zake van het schrijven door den hoogerw. Praeses dezer vergadering aan den Kerkeraad van Utrecht gerigt, en onze verklaring daaromtrent welke wij gaarne als volgt geformuleerd in de notulen zouden wenschen opgenomen: De Commissie verklaart dat zij door den Kerkeraad van Utrecht is afgevaardigd, niettegenstaande die Kerkeraad zich bewust was dat het schrijven van den hoogerw. Praeses dezer vergadering gerigt was "aan den eerw. Kerkeraad der Neder. Herv. gemeente te Utrecht" ook bewust zijnde dat de mogelijkheid, ja de waarschijnlijkheid bestond, dat het de hoogerw. Praeses niet bekend was dat de Gemeente van Utrecht zich noemde de Neder. Geref. Gemeente te Utrecht, ook bewust dat de hoogerw. Praeses in zijn schrijven geene andere gemeente bedoelde, en verder zonder dat de eerw. Kerkeraad hierdoor in het allerminste wil beschouwd hebben dat de gemeente van Utrecht eenen anderen naam draagt, dan de Neder. Geref. Gemeente van Utrecht.

Het tweede bezwaar der commissie is tegen het in de notulen opgenomen omtrent een wenk van voorloopige inlijving der gemeente te Utrecht. In de notulen wordt gezegd, dat Ds. Cachet een wenk gaf omtrent eene provisionele inlijving der Gemeente in de Neder. Herv. Kerk dezer Republiek. De commissie neemt vrijheid te verzoeken dat dit aldus geformuleerd moge worden: Ds. Cachet geeft een wenk omtrent het wellicht wenschelijke eener provisionele inlijving of vereeniging "met de ander gemeenten dezer Republiek"—de commissie er ten sterkste op gedrukt hebbende dat het uit het antwoord der hoogerw. Vergadering op de vraag daaromtrent niet bleek uit de notulen of eenige andere bescheiden, dat de naam der kerk in de Republiek, die tot 1852 was: Nederd. Geref. Kerk, ooit wettiglijk is veranderd in dien van Nederd. Herv. Kerk, gelijk nu in het Reglement der Kerk te lezen staat, en de commissie namens den Kerkeraad en Gemeente van Utrecht de kerk in dit land nog steeds alleen kent met den naam van Neder. Geref. Kerk.

Ten laatste verzoekt de commissie beleefdelijk dat bij het antwoord der Commissie op het verzoek van den hoogerw. Praeses, omtrent de documenten betreffende de inlijving der districten Utrecht en Lijdenburg in deze Republiek, gevoegd moge worden dat die documenten niet alleen de grond zijn waarop de Kerkeraad van Utrecht zich noemt de Nederd. Geref. Gemeente van Utrecht.

De Scriba vraagt verlof om dit nog er te mogen bijvoegen: Indien de heer Cachet spreekt van provisionale inlijving tegenover de Com. der Alg. Kerkvergadering van de Neder. Herv. Kerk in deze Republiek, de Commissie ook niet anders kan meenen dan dat de Neder. Herv. Kerk wordt bedoeld.

Dit lyk of die woorde wat Ds. van Warmelo by die vorige sitting gebruik het: "Dat de belijdenis niet in de wet staat, en dat hy (de Scriba) zich wel wachten zal die belijdenis er nu in te brengen," opspraak veroorsaak het. Vandaar die volgende:

De scriba verzoekt de vergadering te mogen inlichten omtrent het op gisteren voorgevallene aangaande de Belijdenis onzer kerk, en deelt mede dat, ofschoon in onze Kerkwet niets omtrent de Belijdenis der Kerk staat aangeteekend, iedere predikant, door een provinciale kerkbestuur in Holland geëxamineerd en tot de predikdienst toegelaten, eene formule moet onderteekenen, waarin de leer der Herv. Kerk vervat is.

Veertiende Algemene Kerkvergadering.

Die veertiende Algemene Kerkvergadering is op Pretoria op 20 Nov. 1865 gehou. Behalwe die drie predikante v. d. Hoff, Smits en Begemann was daar teenwoordig elf afgevaardigdes van die gemeentes Mooirivier, Rustenburg, Lijdenburg, Pretoria en Suikerbosrand. Wakkerstroom en Zoutpansberg is nie verteenwoordig nie.

Die afgevaardigde ouderling van Lijdenburg, L. F. Fourie, wil weet in hoe ver die gemeente van Lijdenburg onder die bestuur van die Herv. Kerk staan. Hy word beantwoord met die voorlesing van wat in die vorige Algemene Kerkvergadering plaasgevind het.

De heer Joubert, diaken van Lijdenburg, wordt nu gelegenheid gegee om inligting te vragen aangaande den naam Herv. en Geref., welke eerste naam bij die gemeente Lijdenburg onbekend is. De Praeses antwoordt dat beide namen gelijke beteekenis hebben, en dat aangaande die vereeniging met Lijdenburg niets bekend is dan hetgeen in de notulen te lezen staat. De heer Joubert zegt dat dit antwoord hem onbevredigd laat. Aangaande die vereeniging van Lijdenburg met deze gemeenten spreek de heer van der Hoff, dat de heer van Heyningen in naam der gemeente Lijdenburg zijn adhaesie geschonken heeft aan de hierbestaande kerkelijke bepalingen en verordeningen. De heeren Fourie en Joubert getuigen dat zij van die vereeniging geen kennis ontvangen hebben van Ds. van Heyningen. Beide afgevaardigden van Lijdenburg bevind zich bezwaard door het verschil der namen Hervormd en Gereformeerd, en tevens om als zoodanig zitting te nemen in deze vergadering. De Scriba meent dat op grond van de harmonie tusschen predikant en gemeente van Lijdenburg de beide afgevaardigden het werk van Ds. van Heyningen alhier zullen kunnen erkennen, en dat daarin noch voor de afgevaardigden noch voor de gemeente Lijdenburg eenig bezwaar kan liggen. Wordt toegestemd door beide afgevaardigden by aldien het ware dat Ds. van Heyningen in de gemeente Lijdenburg bleef. Nu hij echter weg gaat verandert die zaak geheel, en durft men zich niet wagen aan het zittingnemen in deze vergadering. Voorstel van Ds. van der Hoff gesecondeerd door Ds. Smits: "Bij het maken van zwaarigheid der Lijdenburgsche afgevaardigden tegen den naam Nederd. Herv. Kerk, besluit de vergadering dat deze beide broeders geen zitting zullen hebben. Beide broeders wenschen hartelijk vereeniging, maar erkennen op dit oogenblik niet wat Ds. van Heyningen gedaan heeft. Daarop verzoekt de Voorzitter met gevoelens van leedwezen hen om de Vergadering te verlaten, wat terstond geschiedt. . . .

De Praeses stelt voor om van hetgeen met de Lijdenburgsche afgevaardigden voorgevallen was, aan den predikant van Heyningen mededeeling te doen om hem te vragen of hij de gemeente Lijdenburg heeft kennis gegeven van de vereeniging onder dit kerkbestuur, en zoo neen, waarom niet? Eenparig aangenomen.

Die aansoek van persone van Waterberg vir die stigting van 'n aparte gemeente aldaar, wat deur die Algemene Kerklike Kommissie na die Kerkvergadering verwys is, word behandel en toegestaan. Ds. Smits word as konsulent aangestel.

Aangezien een zwaar weder komt opzetten wordt op voorstel van den Scriba (Ds. Begemann) de vergadering eenige oogenblikken verdaagd. Bij de heropening is afwezig de predikant van der Hoff wegens natheid en voor gezondheid.

Die kwessie van die doop en aanneming van kinders uit die Vrystaat, veral met die oog op die gemeente Mooirivier, kom onder bespreking. Ds. van der Hoff maak beswaar daarteen dat die reg aan hom sou ontnem word, en wel omdat predikante uit die Vrystaat te Hartebeestfontein, wat hy nog as 'n deel van sy gemeente Mooirivier beskou, diens kom doen het. Ook is daar lede te Boshof wat verlang dat hy hulle daar sal kom bedien. Dit alles maak dat die vergadering geen besluit oor die saak neem nie.

De vergadering besluit tot het benoemen eener commissie bestaande uit Ds. Smits en ouderlingen Wolmarans en Cronje als afgevaardigden naar Hartebeestfontein, om met de aldaar opgerigte gemeente te spreken, teneinde haar te bewegen hare afzonderlijke oprigting te vernietigen en eens te worden met de gemeente van Mooirivier.

Daar was reeds vroeër 'n Reglement vir 'n Predikante-Weduweefonds aangeneem. Die vergadering besluit nou om dit in werking te laat tree met Ds. Begemann as kassier.

Waar die Algemene Kerklike Kommissie die Algemene Kerkvergadering attent gemaak het op die beweerde weigering van Ds. Begemann om die Volksraad met gebed te open, is Ds. Begemann nou in staat om die vergadering sy standpunt te laat begryp. Hulle is egter nie daarmee tevrede nie, en sy handelwyse word afgekeur. Dit blyk dat die gedrag van Ds. Begemann daartoe gelei het dat verskeie famielies nie meer by hom die Sakramente wil gebruik nie.

By die begin van die vergadering is bekend gemaak dat die hoofdoel van die samekoms was die behandeling van die sake in verband met die optrede van Ds. Cachet, en die selfstandige vorming van die Nederd. Geref. kerk in Transvaal. Die vertraagde aankoms van die afgevaardigdes van Wakkerstroom en die tydelike ongesteldheid van Ds. Cachet, het veroorsaak dat die saak eers op die derde dag onder behandeling gekom het.

Aan de orde is het voorlezen der briefwisseling tusschen den heer F. Lion Cachet, en den Staatspresident M. W. Pretorius. De Praeses licht de vergadering in met die aanschrijving van den Kerkeraad der Neder. Herv. Gem. Utrecht, waarop verschenen zijn de heer Cachet, ouderling de Jager en diakenen Muller en Loxton. De heer Cachet wenscht vereeniging met de andere gemeenten maar zoekt eenige vragen daartoe betrekkelijk te doen.

Eerste punt: Voorgesteld door Ds. Cachet: Vanwaar is de verandering van Geref. kerk in Herv. kerk? Ds. Cachet spreekt als zijnde zijne reis naar Rustenburg drieledig: 1. uit hoofde van het wenschlijke eener vereeniging; 2. uit hoofde van een brief der Regering; 3. uit hoofde van een brief van den Praeses der commissie-vergadering te Rustenburg. De heer Cachet maakt opmerkzaam op de notulen waarin gesproken wordt van de zaak van Ds. Cachet; dit moet zijn de zaak der Geref. Gemeente Utrecht, in het bijzonder en der Nederd. Geref. Kerk in het algemeen. Ds. Cachet stelt voor de behandeling door gebed te doen voorafgaan. Met toestemming der vergadering geschiedt dit, en wel door Ds. van der Hoff. Daarna spreekt Ds. Cachet over Hervormd en Gereformeerd, gaat over om te spreken over de glorierijke Synode van Dordt, en de bepalingen daarbij genomen, en geeft eindelijk verslag van de geschiedenis der kerk in Holland onder het Fransche juk en daarna. Hij wijst op de toenemende vrijheid in de Hollandsche kerk, welke tot losbandigheid overgaat, en zelfs tot ongeloof. Ds. Cachet meent, dat zelfs indien de verandering van naam onverschillig is, die verandering althans behoorde geschied te zijn. Ds. Cachet vraagt welke de benaming is der kerk alhier vóór Ds. van der Hoff. Vóór diens komst zijn geene algemeene kerkvergaderingen gehouden; de eerste heeft plaats gevonden te Rustenburg in 1853. Ds. Cachet zegt dat uit vroegere correspondentien n.l. vóór Ds. van der Hoff en met de Kaapsche Synodale Commissie blijkt dat de gemeenten alhier en aan de Kaap zich wederkeerig noemden Nederduitsch Gereformeerd. Hij zegt verder dat Ds. van der Hoff geweigerd heeft zich door een predikant der Kaapsche Synode, Dr. A. Murray, te laten voorstellen, zoodat Ds. van der Hoff door geen predikant in Zuid-Afrika is voorgesteld geworden. Ds. Cachet zegt dat nooit in eene wettige vergadering de naam Nederd. Geref. is veranderd in Nederd. Herv., en dus die naam onwettig is. Voorstel van Ds. Cachet: "Deze vergadering na rijpe overweging der gehouden discussies is overtuigd dat de verandering van den naam der kerk van Nederd. Geref. in die van Nederd. Herv. kerk nimmer wettiglijk geschied is; dat er bij velen bezwaar bestaat tegen deze naamsverandering; waarom deze vergadering verklaart dat de kerk voortaan by haren waren naam Nederduitsch Gereformeerd genoemd worden zal, en besluit hiervan kennis te geven aan den Hooged. Uitvoerende Raad." De Praeses repliceert op hetgeen door Ds. Cachet gesproken is, en meent dat de vergadering zich door het gesprokene van Ds. Cachet niet om den tuin moet laten leiden, want dat Ds. Cachet zich van argumenten bediend heeft om zijne zaak te bewijzen welke door hem (de Praeses) streng tegen gesproken worden. Ds. Smits bewijst dat niet de predikant van Mooirivier, maar de Regering de naam der kerk veranderd heeft. Ds. Cachet vraagt: Heeft de kerk ooit den naam Nederd. Geref. veranderd in Nederd. Herv.?

Ds. Cachet vraagt een officieel antwoord van de vergadering. Het antwoord der vergadering is dat het haar onbekend is aangezien er nooit over gesproken werd. Ds. Cachet vraagt of de kerk van het Gouvernement ooit een brief ontvangen heeft dat die naam veranderd is. Antwoord der vergadering: Neen. Hij vraagt: Zal de gemeente tevreden zijn met deze willekeurige naamsverandering? Hij meent wanneer de kerk dien naam nooit veranderd heeft, dan is de naam der kerk nog De Gereformeerde kerk. Blijkt uit de notulen der kerkvergadering dat de naamsverandering in de notulen bekend is? De praeses antwoordt: Neen. Ds. Cachet zegt: De kerk is nooit geraadpleegd geworden omtrent die naamsverandering, en heeft geen kennis van het Gouvernement dienaangaande ontvangen; dus is de naam der kerk nog Gereformeerd. Ds. Cachet zegt dat van 1,500 predikanten in Holland naauwelijks 200 de zuivere waarheid in de Geref. kerk zijn toegedaan. Voorstel van den Praeses: Dat aangezien alhier de woorden Nederduitsch Hervormd en Nederduitsch Gereformeerd woorden van een en de zelfde betekenis zijn, zoo besluit de vergadering zich te houden aan den naam van Neder. Herv. Kerk. Welk voorstel met algemeene stemmen wordt aangenomen.

Ds. Cachet verzoekt om tot het tweede punt, namelijk de Belijdenis over te gaan, om na afhandeling daarvan zijn gevoelen over het eerste punt te wijzigen. De Praeses wenscht over het eerste punt nog eenige woorden te spreken, en zegt dat aangaande de zelfstandigheid der Nederd. Geref. gem. van Utrecht vooralsnog niets bekend is. De Praeses vraagt hoe de gemeente van Utrecht aan den naam komt van Nederd. Geref. Gemeente? De heer Cachet antwoordt: Utrecht was altijd op een manier vereenigd met Lijdenburg. Hij leest een brief van den Hooged. Pres. Pretorius, waarin deze erkent dat die naam zoo is, maar dit beschouwt als ongeregeldeheid. Ds. Cachet eindigt met te zeggen dat Utrechts Gereformeerde Kerk onder de Kaapsche synode ressorteerde, en dit in den geest nog doet, en dat daarom de naam van de kerk dezer vergadering geen andere naam is dan de Nederd. Geref. kerk. Ds. Cachet meent dat hij in een private woorden-wisseling met den Praeses gewikkeld is omdat geen ander lid der vergadering het woord neemt. De heer Ferreira, de medeaafgevaardigde met Ds. Cachet, vraagt of de kerkvergadering het wenschelijk oordeelt dat de kerk te Utrecht vereenigd zij onder dit kerk-bestuur. Ds. v. d. Hoff wenscht die vraag opgehelderd te zien, want de heer Ferreira zegt dat hier niet sprake is van onvoorwaardelijke vereeniging. De Praeses meent dat deze vraag aan de vergadering onnodig is blijkens de opkomst dezer vergadering ten dienste dier zaak, en de tegenwoordigheid der Utrechtsche afgevaardigden. Na verschillende discussiën herhaalt de Praeses zijn voorstel dat in omvraag gebracht, algemeen aangenomen wordt. Vraag van Ds. Cachet: Welke is de Belijdenis der Ned. Herv. Kerk alhier? Genoemde heer betuigt zijne verwondering dat die Belijdenis niet in de Kerkelijke Reglementen is opgenomen, en zegt: het komt alles aan op de Belijdenis, zal eene vereeniging kunnen plaats hebben. Ds. Cachet vraagt of de predikanten alhier verbonden zijn om stiptelijk te gevoelen en te prediken overeenkomstig de Formulieren en Belijdenisschriften onzer kerk, en maakt de aanmerking dat Ds. van Warmelo

niet door de Kaapsche Synode gelegitimeerd is en geeft de reden daarvoor op. De Praeses zegt de taktiek te moeten bewonderen van Ds. Cachet om anderen in een slecht daglicht te plaatsen, en voegt daarbij dat de Belijdenis onzer Kerk duidelijk uitgedrukt staat in art. 7 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis. Ds. Cachet zegt dat dit antwoord ongenoegzaam is, en gaat voort te vragen of de kerk alhier gebouwd is op de Belijdenis-schriften en of deze behoorlijk gehandhaafd worden. De Praeses meent dat het aan den heer Cachet niet toekomt soortgelijke vragen tot de Hooogerw. Kerkvergadering te richten. Ds. Cachet zegt dat hij geene moeite wil veroorzaken, maar slechts inlichting vraagt. Op de vraag van dien heer of de kerkwet voorziet in het geval dat een leeraar zich heeft schuldig gemaakt aan onregtzinnigheid in de leer, antwoordt de Praeses dat op pag. 25 in zulke gevallen voorzien wordt. De predikant van Pretoria stelt voor dat de vergadering genoegen neme met het antwoord van den Praeses aan Ds. Cachet gegeven, dat de Belijdenis onzer kerk duidelijk staat uitgedrukt in art. 7 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis. Amendement van Ds. Cachet: Met betrekking tot de Belijdenis dezer Kerk verklaart de vergadering dat zij daardoor verstaat al de artikelen en leerstukken in de Formulieren van Enigheid der Geref. kerk (Geloofsbelijdenis, Heidelbergse Catechismus en Dordtsche Leerregelen) welke zij erkent in alles met Gods Woord overeen te komen, terwijl zij verklaart alle predikanten gehouden te zijn niets te leeren het welk in enig opzicht strijdt tegen Voornoemde Formulieren van Enigheid, noch wil dat in het openbaar noch privaat iets door hen geleerd wordt het welk in het allerminst van de Leer in de voorzegde Formulieren afwijkt; waarom zij eischt dat door de predikanten het volgende formulier onderteekend worde, en besluit dit op het allerstrengst te handhaven (dit formulier is de onderteekening-formule in den O. Vrijstaat in gebruik.)

Na het lezen daarvan spreekt Ds. van der Hoff eenige woorden ter inlichting tot de vergadering, en eindigt met te zeggen dat hij zich bepalen zal en bepalen blijft bij het woord; in zooverre die Belijdenisschriften overeenkomen met Gods Woord, en weigert de onderteekening van de formule door Ds. Cachet voorgesteld. Evencens weigeren de predikanten Smits en Begemann de onderteekening van die formule. Ds. van der Hoff vraagt aan al de ouderlingen en diakenen of zij met de vijf leerregelen van Dordt bekend zijn. Allen antwoorden neen. Ds. v. d. Hoff spreekt tot dezen aangaande de leer der voorverordineering. Het blijkt dat die leer bij allen aan zwaarigheid lijdt. Ds. Cachet zegt, dat het gevoelen der ouderlingen hier van geen waarde is. De belijdenis zelve spreekt krachtig genoeg. Breedvoerige discussien volgen, waarin de ouderlingen Wolmarans en Roets deelen. De Praeses verzoekt den Scriba andermaal de formule door Ds. Cachet voorgesteld te lezen. Dit geschiedt en wordt, bij de vergadering in omvraag gebragt zijnde, met algemeene stemmen verworpen. Thans wordt in omvraag gebragt het voorstel van Ds. Begemann: Dat de vergadering berust in het antwoord van Ds. Smits met heen-wijzing naar Art. 7 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis, strekkende dit tot antwoord op de vraag van Ds. Cachet: Welke is de geloofsbelijdenis der Nederduitsch Hervormde Kerk alhier? De Praeses leest

genoemd art. 7 tot inlichting der vergadering. Het voorstel dan door den Scriba in omvraag gebragt zijnde, wordt met algemeene stemmen aangenomen.

Ds. Cachet spreek dat aan eene vereeniging van de Ned. Geref. gemeente Utrecht met de Ned. Herv. Kerk alhier niet te denken is, en betreurt dat ten zeerste, doch zegt dat hij van het dierbaarste hetwelk hij en de gemeente bezitten niet kan scheiden. Hij zegt de geheele Republiek in lengte en breedte te zullen doortrekken om zuiver Gereformeerde gemeenten op te rigten, aangezien hij de eenige zuiver Ned. Geref. predikant hier ten lande is. De Praeses wenscht Ds. Cachet alle succes op zijn rondreize.

Appél van Ds. Van der Hoff teen die skorsing wat deur die Algemene Kerkelijke Kommissie op hom toegepas is oor die huwelik wat hy op onwettige wyse te Wakkerstroom bevestig het, word in 'n uitgebreide uitspraak van die hand gewys.

'n Reglement op vakatures word vir opname in de Kerkwet goedgekeur.

Ds. Cachet meent zijne zaak met de Algemeene Vergadering nog niet te hebben voleindigd, en zegt dat hij copy van de officieele notulen voor den Kerkeraad van Utrecht leggen zal, en het antwoord van dien Kerkeraad bij de Kerkvergadering alhier zal voorleggen.

De vergadering draagt het aan de predikanten van der Hoff en Begemann op om eene onderteekings-formule voor de predikanten hier te lande zamen te stellen en aan de eerstvolgende vergadering voor te leggen.

Aan de orde is een voorstel om de predikant van der Hoff naar Wakkerstroom af te vaardigen, teneinde aan de leden der Ned. Herv. gemeente aldaar opening te geven tot het verkiezen van een nieuwen kerkeraad. Besloten een lastbrief daartoe aan Ds. v. d. Hoff af te geven. Verder besloten dat Ds. van der Hoff met de beide afgevaardigden van Wakkerstroom en ouderling C. P. Roefs de gemeente Utrecht zal bezoeken met volmagt om naar bevind van zaken te handelen.

Ds. van der Hoff zal in naam der Kerkvergadering daarheen een brief rigten tot inligting van hetgeen hier dezer dagen voorgevallen is.

Vyftiende Algemene Kerkvergadering.

Die vyftiende Algemene Kerkvergadering van die Ned. Herv. kerk is te Potchefstroom gehou op 26 Feb. 1866. Daar is teenwoordig die vier predikante: van der Hoff, Smits, Begemann en van Warmelo, tesame met agtien afgevaardigdes van die gemeentes Potchefstroom, Pretoria, Zoutpansberg, Rustenburg, Waterberg en Heidelberg.

Ds. van Warmelo hou 'n openingsrede sprekende

Over den toestand der Ned. Herv. Kerk alhier en de onstuimigheid in die kerk gedurende den laatsten tijd, en geeft zijn verlangen te kennen, dat zij die klagten of zwarigheden mogten hebben, daarmede openlijk voor den dag zouden komen: bidt den broederen

wijsheid toe in de behandeling der kerkelijke belangen; der vergadering op het harte drukkende Gode meer te gehoorzamen dan de menschen.

Ds. van Heyningen was in die vergadering teenwoordig as besoeker, hoewel hy reeds die gemeente Lydenburg verlaat het om na Kroonstad te verhuis.

De Secretaris leest voor twee kerkeeraadsbesluiten van de gemeente Lijdenburg. De voorzitter brengt voor de vergadering het verzoek van de gem. Lijdenburg dat predikant van Heyningen nog eenigen tijd consulent moge blijven. Ds. Begemann verzoekt het woord en geeft te kennen dat het bezoek van pred. van Heyningen de gem. van Lijdenburg zal bewaren voor overrompeling van de zijde van die weleerw. Cachet. Weleerw. van Warmelo gevoelt zich bezwaard dit aan te nemen, daar het in strijd schijnt met de kerkewetten een pred. van eene naburige staat aan te stellen tot consulent.

Weleerw. Begemann spreek van het wenschelijke dat de pred. van Heyningen de gem. Lijdenburg tweemaal 'n jaars bezoeke niet als consulent maar als predikant. Weleerw. Smits zegt, dat, daar de gem. van Lijdenburg trouw heeft beloofd aan onze kerk hij het onnoodig acht predikanten uit naburige staten te belasten met het consulentschap, en verklaart zich er teen dat predikanten in naburige gemeenten zullen dopen en trouwen. Zijn eerw. stemt toe dat die weleerw. van Heyningen die belangen der gem. van Lijdenburg zal behartigen. Weleerw. van Heyningen zegt dat die gem. van Lijdenburg zich bezwaard gevoelt wegens het indringen van weleerw. Cachet, rede waarom weleerw. van Heyningen werd uitgenoodigd die belangen dier gemeente aan te trekken. Weleerw. Begemann stelt voor dat die Algem. Kerkvergadering Weleerw. van Heyningen volmagt geve die gem. van Lijdenburg te bezoeken en te bedienen niet als consulent, maar als predikant. Met algemeene stemmen aangenomen. Besloten hiervan afschrift te geven aan den pred. van Kroonstad.

Na aanleiding van die bewering van Ds. Cachet op die vorige Algemene Kerkvergadering, dat die leervryheid van die Hervormde Kerk die Liberalisme in die hand werk, was daar 'n komm. aangestel om in konseps-formulier vir ondertekening in gereedheid te bring.

Die voorzitter verzoekt weleerw. Begemann en van der Hoff het concept formulier ter ondertekening voor die predikanten der Ned. Herv. Kerk alhier voor te lezen. Weleerw. Begemann vol-doe aan dit verzoek en geeft die reden op waarom dit formulier is opgestel n.l. die beschuldiging van weleerw. Cachet teen die leera-ren der Republiek als zijnde liberalisten. Weleerw. van der Hoff geeft die broederen te kennen dat het voorgelegde Formulier het selfde is, wat voor omtrent 50 jare in die Kaap Kolonie is aange-nomen, en stel voor sich onder dit formulier te stellen, door onder-teekening; spreek teen het formulier door Weleerw. Cachet ter ondertekening opgedrongen. Die pred. van Zoutpansberg is ook

geneigd dit formulier te onderteekenen. Weleerw. van Warmelo vraagt het woord en zegt: het is een leugen dat leervrijheid alhier bestaat, gelijk door Weleerw. Cachet is gezegd. Zijne eerw. verheugt zich te mogen bewijzen door zijne handteekening de zuiverheid der leer aan te kleven en vermaant tot vertrouwen in de leeraren. Zijn eerw. geeft een verslag hoe men hem in de Kaapstad niet tot legitimatie heeft gedwongen en van de omstandigheden welke daarbij hebben plaats gehad, en verklaart zich geneigd dadelijk de formulieren te onderteekenen* en roept op ieder die iets tegen zijn leer mogt hebben in te brengen en nu en voor het vervolg. De Voorzitter verklaart ook ten volle bereid te zijn ter wille der gemeente tot de onderteekening, leest nogmaals het Formulier en geeft een ieder gelegenheid daarover te spreken. Weleerw. Bege-mann bepaalt de aandacht der vergadering er bij of het wel wenschelijk zal zijn dat de predikanten dit formulier onderteekenen; doch betoont zich bereid ter geruststelling en bevrediging der gemeente het formulier te onderteekenen. De Voorzitter gelooft het goed om het vertrouwen der gemeenten te winnen, de afgelegde belofte nogmaals te bekrachtigen. Oudl. Nel acht het ook wenschelijk. Oudl. Bodenstein stelt voor al de Formulieren zoo van de Kaap Kolonie en Oranje Vrijstaat als van deze Republiek voor te lezen en aan de gemeente tijd tot nadenking te laten. De Voorzitter gelooft, dat de voorlezing van al die formulieren de gemeente in de war zal brengen, en stelt voor de gemeente gelegenheid te geven tot het vragen van inlichtingen. Oudl. Bodenstein stemt toe, doch verzoekt de voorlezing ook van de andere Formulieren. Weleerw. Smits stelt voor zijn voorstel in omvraag te brengen. Toegestaan. Het voorstel wordt met algemeene stemmen aangenomen. Weleerw. van Heyninge verzoekt afschrift van het Kaapsche Formulier en het concept Formulier voor de Z.A. Republiek. Toegestaan. De Secretaris leest de Formulieren van de Kaapkolonie en de Oranje Vrijstaat, en het concept Formulier voor de Z.A.R. voor. Weleerw. van Warmelo vraagt het woord, en verzoekt dat weleerw. Cachet van wege deze vergadering worden opgeëischt betreffende eene persoonlijke zaak tot herhaling zijner woorden. De Voorzitter gelooft dat de vergadering zal instemmen, maar meent dat weleerw. Cachet niet aan deze plaats tegenwoordig is. Weleerw. van Warmelo vraagt eene gelegenheid om met weleerw. Cachet van aangezicht tot aangezicht te spreken. Zijneerw. geeft eene beschrijving van eene ontmoeting met eerw. Cachet en betuigt hem te zijn iemand van een laag en dubbelhartig karakter.

De Voorzitter geeft aan de leden gelegenheid hun bezwaar in te brengen tegen het concept Formulier van Onderteekening. De heer Taljaard vraagt of het overeenkomstig onze Kerkwet is? De Voorzitter antwoordt bevestigend. De heer Taljaard vraagt: Is de Kerkwet overeenkomstig Gods Woord? Voorzitter: Ik vind daarin niets strijdig tegen Gods Woord, en wij zijn, om het vertrouwen der gemeente te herstellen, bereid het concept Formulier te teekenen; het is geene verpligting, doch wij moeten ook een Formulier hebben bij het aanstellen van predikanten, en willen dit doen om den wille der gemeente. De heer Hoffman vraagt of het woord Nederlandsch Herv. kerk goed is en of het niet zegt dat de leeraren alhier dezelfde leer moeten verkondigen als in Holland.

De Voorzitter verklaart dat Nederlandsch en Nederduitsch woorden van dezelfde beteekenis zijn, waarmede de heer Hoffman zich tevreden houdt. Het concept Formulier wordt nogmaals gelezen en met algemeene stemmen aangenomen. De predikant van Zoutpansberg waarschuwt al de predikanten zich niet te noemen de eenige belijders van de zuivere leer, en vraagt hoe mijnheer Cachet aan het recht komt om al de predikanten van Holland met een enkele pennestreek te veroordeelen, en zegt te kunnen verwachten, dat hij overal zijn mede broeders zoo zal oordeelen, en eindigt met te zeggen: Ik hoop dat wij, na de onderteekening niet zullen zeggen te zijn de eenige predikanten die de zuivere leer belijden. De Voorzitter zegt, dat er een boek zal worden aangeschaft, waarin het formulier zal worden opgeschreven, en door alle predikanten die zijn of nog komen zullen, zal worden onderteekend. Morgen ten negen ure zullen de aanwezige predikanten teekenen het navolgende:

CONCEPT REGLEMENT

voor de predikanten der Nederd. Herv. Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek. Wij ondergeteekenden, predikanten van de Ned. Herv. kerk in de Z.A. Rep. verklaren in goeden gemoede de leer welke overeenkomstig Gods Heilig woord vervat is in de Formulieren van Eenigheid der Nederlandsche Hervormde kerk, namelijk de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus, en de Dordtsche Leerregels hartelijk te omhelzen en getrouw te zullen leeren, belovende ons in alles overeenkomstig onze kerkelijke reglementen stiptelijk te zullen gedragen, ons onderwerpende aan het oordeel der bevoegde kerkelijke besturen alhier, indien daartegen door ons mogt gehandeld worden. De onderteekenaar van dit reglement verkaart door zijne handteekening, dat hij de leer, die in bovengenoemde formulieren vervat is, gelooft overeenkomstig Gods heilig Woord te zijn. . . . De pred. van Potchefstroom stelt voor vast te stellen dat bezwaren tegen de leer van een predikant zullen schriftelijk ingeleverd en met duidelijke bewijzen gestaafd moeten worden. Algemeen aangenomen. De pred. van Pretoria stelt voor: Dat elk lid des Kerkeraads zich zal beijveren om, bij het vernemen van 'n kwaad gerucht tegen den predikant der gemeente daarvan behoorlijk en spoedig opgave te doen voor den Kerkeraad der gemeente en dit met het oog op de wanorde en verwoesting, die de gemeente bedreigt, wanneer elk lidmaat der gemeente naar goedvinden den predikant zijner gemeente beoordeelen en ten toon stellen kan. Algemeen aangenomen.

De Voorzitter doet verslag van zijne reize naar Hartebeestfontein en heldert dit na de voorlezing op, en vraagt het oordeel der vergadering over de handelingen der afgevaardigden. Algemeen goedgekeurd. Broeders Lemmer en Cotzee worden opgeroepen. De Voorzitter voert tot hen en tot de vergadering het woord en begint met den eisch van de gemeente van Hartebeestfontein: "Dat de vergadering zich moet zuiveren van den blaam door Ds. Cachet op haar gelegd. Br. Cotzee: "Ds. Cachet heeft de vergadering van leervrijheid beschuldigd." Voorzitter: Ds. Cachet kan niet voor deze vergadering geroepen worden; wij zuiveren ons door de onderteekening van het formulier. Br. Cotzee: Wij be-

schouwen al wat door Ds. Cachet in de courant geschreven is van u als eenzijdig. Voorzitter: De kerkeraad van Hartebeestfontein kan in ons Formulier de zuiverheid van onze Leer genoegzaam zien. De lastbrief van de gemeente van Hartebeestfontein wordt voorgelezen. Voorzitter: Is het onderteekend formulier geen voldoende bewijs voor de regtzinnigheid der predikanten, daar dit het Kaapsche, en door u goedgekeurde formulier is? Br. Cotzee: Kan Ds. Cachet dan niet opgeroepen worden om te bewijzen wat hij zegt? Voorzitter: De courant geeft geene beschuldiging. Ds. Cachet heeft slechts verdacht gemaakt. Voorzitter: Is er nog bezwaar voor de Vereeniging? Br. Lemmer: Wij kunnen verslag doen aan onze Kerkeraad. De Voorzitter maakt hiertegen bezwaar, daar over 5 jaar eerst weder eene Algemeene Kerkvergadering zal worden gehouden, en raadt de afgevaardigden in het belang hunner gemeente op grond van hunnen lastbrief tot een besluit te komen. Wordt besloten dat broeders Lemmer en Cotzee morgen om negen uur hun besluit aan de vergadering zullen bekend maken, en tevens opgave zullen doen onder welken consulent de gemeente van Hartebeestfontein wil staan. Op voorstel van den predikant van Zoutpansberg besloten een afschrift van het onderteekningsformulier aan ieder der leden der vergadering af te geven. Voorgelezen een brief van Ds. Cachet. De predikant van Zoutpansberg stelt voor den brief voor kennisgeving aan te nemen. Gesec. door den Voorzitter. De pred. van Pretoria gelooft het zeer wenschelijk van mijnheer Cachet verlost te worden en te blijven, op grond vooral van de naauwe betrekking tusschen Ds. Cachet en Ds. Postma. De predikant van Zoutpansberg denkt, dat Ds. Cachet te veel eer is aangedaan, door zooveel over hem te spreken. De predikant van Potchefstroom stelt voor aan de vergadering en gemeente vrijheid te laten over den brief van Ds. Cachet te spreken. Niemand iets aan te merken hebbende wordt den brief van Ds. Cachet voor notificatie aangenomen.

By die heropening op die volgende môre het drie van die predikante die formulier plegtig onderteeken. Ds. v. d. Hoff moes met sy ondertekening tot later wag omdat daar teen hom nog 'n klagte van onregsinnigheid uitstaande was.

De secretaris leest het verslag voor van de afgevaardigden van Hartebeestfontein, bevattende het besluit om aan het verlangen der gemeente en der vergadering te voldoen, en met de Algem. Kerkvergadering vereenigt te zijn, en Ds. Smits als cons. te verkiezen. Predikant van Pretoria betuigt zijne tevredenheid over het besluit en verlangt dat de vergadering aan het verlangen van de afgevaardigden zal voldoen. Eenige discussien hebben plaats gehad, waarna de predikant van Potchefstroom het navolgende voorstel doet: De algemeene vergadering vereenigt zich met de gemeente van Hartebeestfontein, en verlangt van den consulent, die benoemd zal worden, dat hij zijne beste pogingen zal aanwenden om haar tot eene binnen behoorlijke grenzen bepaalde gemeente te vormen. . . . Algemeen aangenomen.

De Voorzitter betuigt zijn vreugde over dit besluit, en wenscht de gemeente van Hartebeestfontein hartelijk geluk.

Ds. Smits, wat nou tot konsulent van Hartebeestfontein benoem was het ernstig beswaar gemaak teen die ekstra werk wat daardeur aan hom opgedra word. Op aandrang van die vergadering het hy hom egter laat oorhaal. So groot was die vreugde van die predikant van Pretoria dat die gemeente Hartebeestfontein nou by die Herv. Kerk aangesluit het, dat hij probeer het om meteens vir die twee afgevaardigdes sitting in de vergadering te verkry. Die meerderheid het egter gevoel, dat dit onwettig sou wees, en die vergadering het daarvan afgesien.

'n Brief van P. J. Joubert van Wakkerstroom, gerig hoofsaaklik teen gebeurtenisse wat plaasgevind het tydens die besoek van Ds. v. d. Hoff na Wakkerstroom, word deur 'n komm. behandel:—

De eerste zaak daarin vervat betreft het bezwaar van den heer P. J. Joubert aangaande de afzetting der heeren Vermaak, Viljoen, Visage en Labuscagne, Kerkeraadsleden der Ned. Herv. gemeente van Wakkerstroom. De heer P. J. Joubert meent dat de afzetting eenigzins duister is. Hij zegt dat er een sluier over de oogen der gemeente geworpen is, dat hy (Joubert) verwacht, dat de sluier worde weggenomen, en dat hij opheldering zal ontvangen in de zaak van ontslag van de vier genoemde kerkeraadsleden van Wakkerstroom.

De 2de zaak is het antwoord van Ds. v. d. Hoff op de vraag der gemeente Wakkerstroom, dat de predikant van der Hoff inligting zoude geven in zake het verschil tusschen onze predikanten en Ds. Cachet.

Dat Ds. v. d. Hoff eenige artt. aantast en ontkent, welke de leer der Geloofsbelijdenis zijn, met name art. 23 en art. 15. Dat art. 23 zou belijden dat niemand zalig zal worden, en dat art. 15 door Ds. van der Hoff genoemd wordt eene Roomsche leer, namelijk dat de erfzonde bijna door den doop wordt afgewassen.

De 3e zaak. De heer Joubert zegt, dat F. Vermaak niet weet, wat van de klagt van Vermaak versus Ds. v. d. Hoff geworden is, meenende hij, F. Vermaak, dat zijne beschuldiging niet behoorlijk onderzocht is, en dat de commissie onjuist en onregelmatig tegenover hem, F. Vermaak, gehandeld heeft, terwijl de heer Vermaak zegt, nog steeds genegen te zijn, zich te verantwoorden, voor eene onpartijdige autoriteit.

De heer Joubert wenscht overtuigd te worden, dat de zaak van F. Vermaak regelmatig behandeld is.

De 4de zaak. Dat de afgevaardigden van Wakkerstroom, op de vergadering te Pretoria, 20 Nov. 1865, verschenen zijn, en zitting genomen hebben, terwijl de gemeente onbekend is, door wie zij zijn afgevaardigd.

CONSIDERATIEN.

Punt 1. De commissie verwijst naar de notulen van de Algemeene Kerkvergadering Pretoria 20 Nov. 1865, waarbij besloten is, dat de te Wakkerstroom bestaande Kerkeraad zal ontslagen worden, en dat door de manslidmaten nieuwe kerkeraadsleden gekozen zullen worden. Tevens verwijst de commissie naar het verslag door Ds. v. d. Hoff te geven van zijne verrichtingen te Wakkerstroom, overeenkomstig zijn weleerws. lastbrief, Pretoria, 20 Nov. 1865.

Punt 2. De commissie verzendt die klagte als gewigtige bezwaaring naar de Algemeene Kerkvergadering. De commissie magtigt den weleerw. van Warmelo als Praeses der commissie, om in de vergadering van 27 Feb. 1866 te verzoeken, dat Ds. van der Hoff het aangenomen formulier niet zal onderteekenen, voordat deze commissie haar verslag heeft uitgebragt.

Punt 3. De commissie verwijst naar de goedkeuring der comm.-handelingen, Rustenburg Juny 1865, door de Algemeene Kerkvergadering Pretoria 20 Nov. 1865. De commissie verlangt dat de Algemeene Kerkvergadering hare strenge afkeuring te kennen geve over de handelwijze van F. Vermaak, die zich steeds beklaagd heeft en blijft beklagen over de wederregtelijke handelwijze aan hun geschied.

Punt 4. De commissie wenscht in overweging te geven dat de beide ouderlingen Stoop en Pretorius, ter vergadering verschenen te Pretoria, Nov. 1865, geen lastbrief konden toonen, aangezien de heeren Vermaak, Viljoen, Visage en Labuscagne toen reeds duidelijke bewijzen gegeven hadden van afwijking hunner Kerk, (zie art. 3), en de beide ouderlingen, de eenige leden van den Kerkeraad te Wakkerstroom waren, bevoegd om zitting te nemen.

Gelijktijdig kom daar ook onder bedanking 'n brief van Ds. van der Hoff gedateer Wakkerstroom, 6 Jan. 1866, wat aan die hand van die volgende advies van 'n speciale commissie, behandel word:—

Uit genoemde brief blijkt,

Dat Ds. v. d. Hoff de leer vervat in art. 23 der Ned. Geloofsbelijdenis: "Dat onze regtvaardigmaking bestaat in de vergeving der zonden en de toerekening der gehoorzaamheid van Christus" en de art. over de levende erfzonde niet verworpen heeft, doch over de twee genoemde artikelen en ook verder over de Ned. geloofsbelijdenis zich ongunstig heeft uitgelaten door de uitdrukking in zijnen brief". Dat op grond van niet verwerping door Ds. van der Hoff van de leer der erfzonde art. 15 en van art. 23:

"Dat onze regtvaardigmaking bestaat in de vergeving der zonden en de toerekening van de gehoorzaamheid van Christus". de wet ons geene opening geeft om Ds. v. d. Hoff te veroordeelen.

Dat tengevolge van genoemde brief van Ds. v. d. Hoff het vertrouwen van gemeente en kerkbesturen in de regtzinnigheid van Ds. v. d. Hoff is geschokt geworden, omdat hij openlijk bewezen heeft de Ned. Geloofsbelijdenis te minachten.

Dat wij als commissie niet kunnen toelaten, dat alzoo over de Formulieren onzer Kerk gesproken en geschreven worde, maar ons zullen beijveren gezegde formulieren ten strengste te handhaven. Dat Ds. v. d. Hoff aan de slot van genoemde brief meldt: "Breedvoeriger zal ik, zoo de Heer mij tijd en krachten schenkt, dat alles nader in druk aan de Gemeente bekend maken".

Overwegende dat de gehele toon van den brief onwaardig en onbehoorlijk en beleedigend is, ten opzichte der Ned. Geloofsbelijdenis, zoo besluit de commissie dat de heer v. d. Hoff in de gelegenheid worde gesteld, om binnen vier-en-twintig uren dezen brief schriftelijk en duidelijk terug te trekken, waarna zijn weleerw. zal worden toegelaten om zijnen handteekening te plaatsen onder het Onderteekening-formulier. Indien Ds. van der Hoff binnen den bepaalde tijd van 24 uren, niet duidelijk den brief heeft terug getrokken, zal zijn eerw. voorloopig in zijne bediening geschorst worden voor den tijd van 6 maanden met behoud van tractement.

Indien de termijn van zes maanden verstreken is zonder dat de heer v. d. Hoff schriftelijk en duidelijk heeft terug getrokken, zoo wordt door deze Algemeene Kerkvergadering, aan de Commissie der Algemeene Kerkvergadering, die in deze zitting benoemd wordt, volmacht gegeven, genoemden predikant van zijne bediening te ontsetten, en hem vervallen te verklaren van zijne status als herder en leeraar bij de Ned. Herv. gemeente in de Z.A.R. Belangrijke discussiën hebben hierna plaats tusschen de leden der vergadering.

Pr. van Potchefstroom vraagt het woord en tracht de vergadering zooveel mogelijk in te lichten met de aanleidende oorzaak van zijn eerws. schrijven, en verder de bedoeling daarvan op te helderen, waarna zijn eerw. belooft zulke zaken niet meer te zullen op papier stellen en het aangenomen Formulier te onderteekenen.

Belangrijke discussiën hebben hierop plaats tusschen de leden der vergadering, en ook andere gemeenteleden worden gehoord en een ieder gelegenheid gelaten zijne gevoelens te zeggen en inligtingen te vragen. Hierna doet de pred. van Potchefstroom het volgende voorstel:

De vergadering gehoord hebbende het verslag der commissie inzake een brief door den pred. van Potchefstroom geschreven, waarin hij een paar aanmerkingen maakt over de Ned. Geloofsbelijdenis, is van oordeel dat het advies der commissie gewijzigd wordt in zoo verre dat de pred. van Potchefstroom den brief niet behoefte terug te trekken, maar alleen verklare dat hij genoemden brief wenscht beschouwd te hebben als niet geschreven. Dit voorstel wordt aangenomen met 7 tegen 6 stemmen, en een lid blijft buiten stemming. Al de aanwezige predikanten zullen schriftelijk protest leggen tegen de handelingen der vergadering in deze. De predikant van Zoutpansberg ook omdat zijneerw. voorgesteld had deze zaak eerst in de namiddag zitting in stemming te brengen. Het protest der drie predikanten wordt door de Secretaris voorgelezen en is van den volgende inhoud.

PROTEST.

De ondergeteekenden, leden der commissie benoemd op den 27sten Feb. 1866, protesteren tegen het besluit door de Algem. Kerk

vergadering dezen morgen genomen in sake Ds. v. d. Hoff, op grond: dat de vergadering voor alles het rapport der commissie had moeten goed keuren of verwerpen; dat het voorstel van Ds. v. d. Hoff niet eerst in de vergadering behandeld is, maar terstond op aandrang van Ds. v. d. Hoff in omvraag gebragt is; dat het in strijd is met het besluit dezen morgen door de vergadering genomen, op voorstel van den pred. van Zoutpansberg, dat alle partijen zouden gehoord, alle inligtingen gegeven zullen worden en men eerst in de namiddag zitting tot de stemming zoude over gaan; dat de geheele stemming met overhaasting is geschied. De vier broeders ouderlingen H. Potgieter, H. S. Pretorius, T. F. Buys en C. J. Bodenstein, leden der commissie, verzoeken deel te hebben in het protest.

De Weledele M. W. Pretorius (Staatspresident) komt in de vergadering en verzoekt het woord. Zijned. zegt in de afgehandelde zaak van Ds. v. d. Hoff, zijn geweten bezwaard te zien, opgrond dat zijned. vreest voor ernstige gevolgen in deze gemeente, en vraagt: Wat moet van ons worden, die zich niet met de uitspraak van heden morgen kunnen vereenigen, wij wenschen te zien dat onze predikant gezuiverd worde van hetgeen hem is te laste gelegd. Ds. v. d. Hoff zegt dat er geene beschuldiging is en er dus van eene zuivering geen sprake kan zijn. De predikant van Zoutpansberg stelt voor dat de weled. M. W. Pretorius zijn voorstel schriftelijk inzende onderteeekend door andere ontevreden leden der gemeente. De weled. Pretorius vraagt een antwoord op zijn Eds. vraag. De Voorzitter zegt geen antwoord te kunnen geven, maar dit aan de vergadering over te laten. De Voorzitter stelt nogmaals voor dat de gemeente hare belangen morgen te 9 ure schriftelijk aan de vergadering inzende. Voorstel van den predikant van Zoutpansberg algemeen aangenomen.

By die behandeling van die hele saak teen Ds. v. d. Hoff was die 7 kommissie-lede buite sitting. In die plek van Ds. Smits as Praeses "wordt met meerderheid van stemmen gekozen broeder Meyer. Doch door de halsstarrige weigering van broeder Meyer stelt broeder Bekker voor broeder Nel als voorzitter te kiezen. Algemeen aangenomen."

Nadat die discussies oor die saak gesluit was, het die predikant van Potchefstroom, Ds. van der Hoff, sy naam ook in teenwoordigheid van die vergadering onder die Ondertekeningsformulier geplaas.

Met die verslae, wat die Algemene Kerkvergadering laas besluit het om van die verskillende gemeentes te eis, vorder dit maar swak, sodat die vergadering besluit, om,

Wanneer de oorlog geëindigd is het verslag van twee jaren incens uit te brengen.

Die uitspraak wat die vorige dag gedaan is oor die briewe van en teen Ds. v. d. Hoff gee aanleiding tot 'n vloed van memories en proteste wat vir kennisgewing aangeneem word, maar tog in die notule letterlik afgeskryf word.

Potchefstroom,

1 Maart 1866.

Den Heer Waarde Zeer geleerde Heer G. W. Smits,

Voorzitter van die algemene kerkvergadering van die
Nedirduits hervormeed kerk.

Wij ondergeteekende als afgevaardigden van die gemeente van hart beesvontijn Protesteer tegin die uitspraak van di 7 ledin van die kerkvergadiring gedaan ovir die saak van din heer waarde heer van dir hof tot dat wij ovirteug is van die bovingenoemd de lidin dat sy wettig heeft gehandilt u heerwaarde dienswillige broederin (get.) T. H. R. Lemmer, ouderling en A. P. Kotzee diaken.

Potchefstroom

den 1sten maart 1866

Hoog eerwaarde kerkraat en eerwaarde voorsitter.

Aangezien door u eer waarde kerk raat mijn gester toegestaan is mijn beswareng in te leveren, zoo is mijn vriendelijk verzoek dat het besluyt gesteren genomen door 7 kerkeraden zal terug getrokken worden en dat de zaak tegen de eerwaarde D. van der hof weer in behandeling zal genomen worden op grond dat mijn beswaaring is dat de zaak gesteren te haasteg is geschieden of behandel aangezien, dat die saak door die komiesie van seven leden en ses andere kerkeraat leden is teegen gestaan zoo verzoek ik eerbiedig u hoogerw. kerkraat dat de saak met de grootste lankmoedigheyt en minnelijkheyt sal behandelt worden waaronder mijn gemoederen met de groote buyte gemeente ook te vrede mog wees aangesien de buyte gemeente af weesig is tog hun gevoelens voor weynig dagen te kennen heef gegeven ik heb de eer mijn te noemen met de grootste eerbied ued. D.W. dienaar

D. P. TALJAARD.

Potchefstroom

1 Maart 1866.

Aan den hoogerwaarde voorzitter en leden van den hooge algemeene kerkvergadering.

Hoog eerw. voorzitter weleerw. heeren,

Wij ondergeteekenden leden van de Ned. Herv. gemeente te Potchefstroom en elders, nemen de vrijheid ons met gepaste eerbied maar met diepen ernst en doordrongen van een gevoel voor de welvaart van de Ned. Herv. kerk ons tot u hoogerw. vergadering te

wenden door onze gevoel en bezwaren vrij en openhartig te kennen te geven, vertrouwende, hoewel in zwakke bewoordingen uitgedrukt dat het die weerklank bij uwe vergadering moge vinden en dat zulk gehoor eraan gegeven zal worden als waartoe eenen gemeente van Christus vermeent regt en aanspraak op te hebben. De onder-teekenaren wenden zich tot UHEWr vergadering met het oog op de zaak met Ds. v. d. Hoff dat op gisteren door de vergadering behandeld werd. Wij geven met dringenden ernst tekenne dat wij als gemeente leden van die Nederduitsche Hervormde kerk in de Z.A. Republiek ons niet vereenigen kunnen met de wijze waarop die zaak door de hoogerw. is behandeld geworden, omreden:

Dat aan eene commissie uit de vergadering opgedragen is om een rapport over die zaak uit te brengen, welk commissie dan ook de aan hun opgedragen last zoo wij vermenen heeft volbragt.

Dat de zeven commissie leden tengevolge daarvan in de zaak buiten stemming werd gesteld.

Dat die rapport door de toen sitting hebbende vergaderingsleden in geen de minste aanmerking genomen.

Dat niet tegenstaande de leeraar van Zoutpansberg voorstelde dat die zaak behandeld en in de namiddag een uitspraak er over zoude gedaan worden, die voorstel ofschoon genotuleerd niet na werd gehandeld maar met voorbij zien daarvan een voorstel van de leeraar van Potchefstroom werd aangenoemen, waardoor naar ons nederig inzien eene voor ons zoo gewigtige zaak werd afgedaan en door de vergadering als afgehandeld werd beschouwt. Dat onder-teekenaren onder de aandacht van de eerw. vergadering wenscht te brengen, dat er seven commissie leden waren, die het rapport opgetrokken hebben, dat ses leden uit de sitting hebbende vergadering tegen den voorstel van den leeraar van Potchefstroom hebben gestem, en zeven ervoor (een lid buiten stemming blijvende) zoodat er 13 stemmen zoude geweest zijn voor het rapport ware die in aanmerking genomen, en nu is het geheele zaak tot zwijgen gebragt door de meerderheid van een stem of minder met de minderheid van ses stemmen, want wij beweren dat de zeven commissie leden volkomen en onbetwistbare regt hadden te stemmen en niet buiten stemming hadden behoorden gehouden te zijn.

Dat tokenaren beschouwen dat de handeling dezer zaak ongeregeld en gevolgelyk onbestaanbaar is.

Weleerwaarde heer en heren het is niet de oogmerk van de onderteekenaren om zich met leerstellingen in dezen in te laten want zij vertrouwen dat zij herders en leeraars hebben die als wachters op Zions muren gesteld zijn om wel acht te geven dat er geen toon word aangeslagen dat een onzeker geluid geeft, of dat uitdrukkingen gebezigt worden door een of ander leeraar wie hij ook zijn moge dat in de verste verte strekking hebben kan om onrust en verdenking in de gemoederen van gemeente leden te verwekken.

Wij wonen in een land dat slechts begint te ontwikkelen; onze gemeente leden hebben niet de voorregten gehad die ander en meer beschaafde landen genoten hebben en daarom betaamt het ons wel degelyk acht te geven opdat geene (en wel op godsdienst) dat zoude kunnen dienen tot splitsing, verdeeldheden en verwarring, hetwelk

tog inzake van godsdienst zoo ligt kan plaats grijpen, en anderen die gaarne scheuringen onder ons zouden willen zien plaats grijpen een krachtige hefboom in de handen te geven.

H. eerw. heeren de teekenaren wenschen bescheiden met achtiging tog met allen ernst van deze vergadering te weten of zulke gewichtige zaken op grond beginselen zoo dubbel gevaarlijk in zich zelve namelijk dat eens genoemen besluiten niet kunnen veranderd worden, welk grondbeginsel een zekere zweem van onfeilbaarheid draagt en naar ons inzien gelijk zoude staan met de wetten der Meden en der Perzen—behooren behandeld te worden.

H. eerw. heeren, zaken gelijk deze zijn van een ernstige aard en behoorden niet waar een fout is begaan op zulk een wijze behandeld te worden. Wij wenden ons tot u eerw. met de stellige hoop en verwachting dat de hoogeerw. vergadering hun doen in deze mogen overwegen en zulke middelen bij der hand zult nemen als strekken zullen voor de handelingen van gisteren te herroepen. De gemeenteleden verwachten van u regt—uw verantwoordelijkheid is groot en uwe plicht vordert het van u. Laat uwe harten dan warm slaan voor die naam en zaak van uwen Verlosser, vermijdt scheuringe bewaar eensgezindheid en laat niets u verhinderen om onder biddend opzien tot God, de belangen der schapen aan uwe zorg toevertrouwd te behartigen. Wij hebben de eer te zijn . . .

Get. B. LIEBENBERG,
J. C. STEYN,
J. N. TER BLANCH,
M. W. PRETORIUS,
H. C. W. VERMAAS
en 27 ander onderteekenaars.

Predikant van der Hoff uitgenoodigd antwoord aan den heer P. J. Joubert te geven voldoet hieraan op deze wijze.

Potchefstroom, 1 Maart 1866.

Aan de hoogeerw. vergadering der Ned. Herv. kerk
in de Z.A.R.

Hoogeerw. vergadering,

Belast met een antwoord te geven op een brief van den heer P. Joubert aan u gerigt zoo voldoe ik hieraan bij deze en geef genoemden heer tekenen: (1) Dat het Formulier dezer dagen door de leeraars alhier geteekend hetzelfde is als dat der Nederduitsch Geref. kerk in de Kaapkolonie, (2) dat de brief van den predikant van Potchefstroom een paar aanmerkingen bevattende over eenige woorden of zinsneden der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beschouwd moet worden als eene zwakke poging om over die Belijdenis enig licht onder de gemeente te verspreiden, (3) dat de pred. van Potchefstroom volhoudt in genoemden brief niet geschreven te hebben dan de zuivere waarheid; handelend in deze overeenkomstig zijn regt volgens art. 7 van gemelde Belijdenis, (4) dat hij met het onderteekenen van bovengenoemde verbintenisformule, en met zijne

mondelings in de vergadering afgelegde belofte een afstand gedaan heeft van zijn regt om de Formulieren van Eenigheid onzer Kerk aan Gods heilig Woord te toetsen, maar dat hij er zulke aanmerkingen niet meer over maken zal als hij gedaan heeft, overtuigd als hij nu is dat hij met dergelijke aanmerking geen nut kan stigten onder de gemeente

D. VAN DER HOFF, Predikant.

Die Predikante-weduweefonds het gegroei tot 'n kapitaal van £15 2s. 3d.

Aangezien de geldcrisis in onze dagen overweldigend is, zoo besluit de vergadering de gelden van het Pred. weduwen fonds voorloopig renteloos te laten rusten in handen van Ds. A. J. Begemann.

Algemeene Kerkelijke Commissie.

Die Algemene Kerklike Kommissie het op 4 Maart 1867 te Rustenburg vergader.

Als eerste zaak wordt voorgesteld een brief van den Hooged. Uitv. Raad, dato 5 Sept. 1866, gerigt aan de Commissie der Algemeene Kerkvergadering, begeleidende een schrijven van den heer F. L. Cachet De vraag is nu of aan het verzoek van den Uitv. Raad om eene Kerkvergadering op te roepen, waarop de heer Cachet gelegenheid zal gegeven worden zijne beschuldigingen met bewijzen te staven zal voldaan worden of niet. De Scriba spreekt dienaangaande en geeft aan de Commissie als zijn gevoelen tekenen dat aan den heer Cachet te veel eer zal worden aangedaan, indien om zijnentwille eene Kerkvergadering moet bijeen komen, terwijl er tog geene vrucht van kan verwacht worden daar de kerk van den heer Cachet reeds geconstitueerd is en de vereeniging onmogelijk is gemaakt.

De Voorzitter stelt voor eene commissie te benoemen om daarover advies te brengen; de Scriba is echter van meening eerst aan de vergadering gelegenheid te moeten geven daarover eenige discussien te houden. De ouderling Bodenstein spreekt er over en is van oordeel dat er eene commissie moet benoemd worden, om rapport uit te brengen, terwijl de bedenking gemaakt wordt, dat bij een vergadering van predikanten dezer Republiek ter eener zijde, en de heer Cachet aan de ander zijde er geen beoordelaar is om de zaak in geschil te beslissen

Uiteindelijk word daar 'n kommissie aangestel wat die volgende rapport uitbring:—

De Commissie der Algemeene Kerkvergadering van de Ned. Herv. gemeenten in de Z.A.R. ontvangen hebbende een schrijven van den Uitv. Raad, gedateerd, 5 Sept. 1866, art. 17, met bijgevoegden brief van Ds. Cachet, bevattende vijf beschuldigingen tegen de

Ned. Herv. Kerk alhier, met verzoek van den Uitv. Raad, om eene Alg. Kerkvergadering op te roepen te Pretoria, om den Uitv. Raad gelegenheid te geven, om te zien dat regt en regtvaardigheid triomfeeren over bedrog en misleiding; overwegende dat er in het geheel geen grond bestaat om te onderstellen dat de zaak in geschil op eene samenkomst van de vertegenwoordigers van de Ned. Herv. Kerk ter eener zijde en den heer F. L. Cachet ter ander zijde tot eene gewenschte oplossing zal komen omdat noch de beschuldiger noch de beschuldigde bevoegd is een oordeel uit te spreken! overwegende dat de vijf punten van beschuldiging, hierboven genoemd, reeds voor de Algemeene Kerkvergadering, Potchefstroom, 26sten Feb. 1866, en volgende dagen zijn beantwoord en afgedaan; overwegende door het voldoen aan het verzoek van den Uitvoerenden Raad eene gelegenheid wordt open gesteld voor een ieder, wie hij zijn moge, hij moge lidmaat wezen onzer Kerk of niet, om telkens om de nietigste redenen eene beschuldiging aan de Ned. Herv. Kerk naar het hoofd te werpen en om die reden eene vergadering te doen oproepen; overwegende dat de heer Cachet door het samenstellen eener eigene kerkvergadering en van een eigen kerkgenootschap, het regt verloren heeft zich op eenigerlei wijze in te laten met de zaken der Ned. Herv. Kerk hier te lande; overwegende een brief van den Uitvoerende Raad aan den oud ouderling P. J. van Staden van Rustenburg "dat noch Leon Cachet, noch zijne kerk door de Z.A. Republiek erkend wordt" (Gouvernements Kantoor, 7 Dec. 1866 No. 1944); overwegende dat de rust der leden der Ned. Herv. Kerk volstrekt niet bevorderd zal worden door het opnieuw ter sprake brengen van vraagpunten; die op de Alg. Kerkvergadering, Mooirivier Feb. 1866, reeds beslist zijn;—geeft het als haar gevoelen te kennen, dat het niet wenschelijk, zelfs ongegrond en strijdig is met vroegere besluiten om een kerkvergadering bijeen te roepen, ingevolge het verzoek van den HEd. Uitv. Raad, gedateerd 5 Sept. 1866, en besluit hiervan afschrift te zenden aan den HEd. Uitv. Raad der Z.A. Republiek.

Hierdie voorstel wordt die besluit van die vergadering. Daar is verbetering wat aangaat die gemeentelike verslae, hoewel Potchefstroom en die twee konsulent-gemeentes van Wakerstroom en Utrecht nie van hulle laat hoor het nie. Ds. van der Hoff is in hierdie drie gemeentes betrokke. Die verslag van Rustenburg gee aanleiding tot 'n bespreking wat lig werp op die herderlike arbeid van daardie tyd.

De Scriba maakt eenige aanmerking omtrent het antwoord aangaande het huisbezoek, en dringt aan bij de vergadering op de noodzakelijkheid van huisbezoek op het dorp. De Praeses geeft zijne gedachten dienaangaande te kennen en de Scriba doet nu het voorstel, dat vanwege deze vergadering aan de predikanten gelast worde om met de ouderlingen tweemaal in het jaar op het dorp huisbezoek te doen bij gelegenheid van het Nachتماال. De Voorzitter is er op tegen en de ouderlingen geven als hun gevoelen, dat de predikant meer in de gemeente moet leven, zonder tweemaal per jaar gelast te worden ze op te zoeken.

De Scriba ligt zijn voorstel toe en blijft volharden bij zijn verlangen dat zijn voorstel worde aangenomen en omdat de Voorzitter

te kennen had gegeven dat het niet noodzakelijk is den predikant daartoe te gelasten en de Scriba gerepliceerd had, wordt er gevraagd of iemand het voorstel secondeert. De ouderling Prinsloo secondeert.

De ouderling Bodenstein stelt voor, dat er gedurig huisbezoek gedaan zal worden, en niet alleen voor Nachemaal. Het voorstel van den Scriba wordt in stemming gebracht en aangenomen met de beslissende stem van den Voorzitter.

Het voorstel van ouderling Bodenstein is vervallen, omdat de wet er in voorziet. Daarna wordt het verslag van Rustenburg goedgekeurd. Evenzoo de verslagen van Zoutpansberg, Heidelberg en Pretoria, die alle worden voorgelezen en zonder aanmerkingen in orde worden bevonden.

De Scriba, gesecondeerd door den ouderling Bodenstein, doet het volgende voorstel:—de Vergadering geen verslag ontvangen hebbende van de gemeente Mooirivier en omliggende wijken, evenmin van de gemeenten Wakkerstroom en Utrecht, beiden laatsten onder de consulentenzorg van den predikant D van der Hoff, besluit de gemeente van Mooirivier bekend te maken met de afkeuring in dezen door de Commissie en om aan den Kerkeraad van Mooirivier tijd te geven tot 1 Aug. 1867, om zoodanig verslag in te dienen aan den Scriba van de Commissie voornoemd,—met kennisgeving dat indien binnen dien tijd niet behoorlijk voldaan is aan deze opdracht, de Commissie der Alg. Kerkvergadering zal zitting nemen te Potchefstroom den 1sten Nov. 1867, ten einde aldaar een Kerkeradsvergadering te ontmoeten, terwijl tevens kennis gegeven wordt, dat door de Commissie bij die gelegenheid een bij de wet bepaald onderzoek zal gehouden worden omtrent administratie en arbeid van Kerkeraad en Predikant van Mooirivier.

De Praeses heeft een amendement om den tijd van 1 Nov. te stellen op 9 Sept., welk amendement door ouderling Bodenstein gesecondeerd wordt. Aangenomen.

Door den Scriba wordt voorgesteld om den brief, waarin aan den Kerkeraad van Mooirivier kennis gegeven wordt van dit besluit der vergadering, in handen te geven van ouderling Bodenstein, het geen, door dien ouderling, gesecondeerd, wordt aangenomen.

Aan de orde is nu eene zaak van Lijdenburg. De Praeses verhaalt dat de Kerkeraad dier gemeente zich zeer dubbelzinning heeft gedragen. Eerst was het vereenigd met de Ned. Herv. Kerk hier te lande, door middel van den predikant van Heyningen. Daarna is Cachet gekomen en heeft dezelfde leden overgehaald een geschrift te teekenen waarin zij terug trokken, wat zij vroeger hadden toegestemd, terwijl zij nog wel verzocht hadden om door den predikant van Heyningen als consulent bediend te mogen worden.

Tevens was er een beroep uitgebragt op den predikant van Zoutpansberg, met volmagt aan genoemden predikant om, indien het beroep niet mogt worden aangenomen, dan den predikant van Rustenburg als leeraar van Lijdenburg te beroepen; hetgeen ook is geschied. Beide predikanten bedankten voor dat beroep, en ziet, eenigen tijd daarna ontvangt de heer Smits een brief, onderteekend door die zelfde leden van den kerkeraad, waarin zij zich verklaarden niet bewust te zijn de predikant van Rustenburg te hebben beroepen.

Een gecertificeerd afschrift van die volmagt wordt vertoond en voorgelezen, en nadat er gewezen was op het schandelijke van deze handelwijze stelt de Praeses voor een commissie te benoemen, om deze zaak te onderzoeken en te oordeelen.

Op die volgende dag dien die Kommissie die volgende rapport in:—

Gezien hebbende de notulen der Alg. Kerkvergadering der Ned. Herv. gemeenten gehouden te Pretoria, 12 Sept. 1864, waarin men leest: "De Praeses verwelkomt de vergadering en maakt bekend dat de Gemeente en Predikant van Lijdenburg zich wenschen beschouwd te zien als ressorteerende onder de hier bestaande Kerkwet. Met ingenomenheid neemt de vergadering daarvan kennis en geeft hare eenparige goedkeuring te kennen. De Praeses verwelkomt den weloerw. heer P. A. C. van Heyningen. De Praeses doet het gebed en verklaart daarna de vergadering voor geopend."

Gezien hebbende de goedkeuring des kerkerads van het werk van Ds. P. A. C. van Heyningen, aangaande de *onvoorwaardelijke* vereniging der gemeente Lijdenburg met de gemeenten der Ned. Herv. Kerk hier te lande, en door al de leden des kerkerads geteekend in de kerkvergadering 8 Jan. 1866, zie bijlage I; gezien hebbende een document geteekend door de zelfde kerkeradsleden dato 8 Jan. 1866, dat de heer F. L. Cachet op heden geen aanspraak heeft op het consuletschap Lijdenburg, zie bijlage II; gezien hebben een document geteekend door de zelfde kerkeradsleden dato 8 Jan. 1866, waarbij de predikant P. A. C. van Heyningen verzocht wordt het consuletschap der gemeente Lijdenburg op zich te nemen, zie bijlage III; gezien hebbende een brief van Ds. P. A. C. van Heyningen, dato 12 Juny 1865, verzoekende aan de Alg. Kerkvergadering, eene acte van ontslag van zijne betrekking tot de Ned. Geref. Kerk der Z.A. Republiek, zie bijlage IV; gezien hebbende een Beroepsbrief door de zelfde kerkeradsleden geteekend (2 Dec. 1865), toegezonden aan Ds. van Warmelo, met bijgevoegde volmagt, geteekend door dezelfde kerkeradsleden dato 3 Dec. 1865 om ingeval Ds. van Warmelo het beroep mogt afwijzen, dien beroepsbrief aan Ds. G. W. Smits te zenden, zie bijlage V en VI; gezien hebbende een besluit genomen door diezelfde kerkeradsleden dato 17 Maart 1866, kennisgevende dat er, geene officieele betrekking hoegenaamd ook bestaat met de Ned. Herv. Kerk in de Republiek of elders; noch erkent dat eenig Kerkbestuur der dusgenoemde Hervormde Kerk, eenige gezag over de Ned. Geref. gemeente Lijdenburg kan uitoefenen, zie Bijlage VIII; gezien hebbende de verschillende bekendmakingen in de "Staats Couranten" waarbij de heer F. L. Cachet zich teekent predikant en consulent van Lijdenburg; overwegende dat de heer F. L. Cachet voor de Volksraadsvergadering, Sept. 1866, verklaard heeft, dat de woorden Nederduitsch Hervormd en Nederd. Geref. woorden van eenerlei beteekenis zijn; overwegende de tegenstrijdigheid, om geen harder woord te gebruiken, die er bestaat tusschen den brief van den Kerkeraad van Lijdenburg gerigt aan den predikant van Zoutpansberg, waarin laatstgenoemde gemagtigd wordt, den hem toegezonden beroepsbrief aan den predikant van Rustenburg over te maken; en

tusschen den brief gerigt aan den predikant van Rustenburg, waarin dezelfde leden van den Kerkeraad verklaren zich niet bewust te zijn van een beroep te hebben uitgebracht op den predikant van Rustenburg, en dus die beroepsbrief door hen zelf tot leugen wordt gemaakt; overwegende de verklaring van de heer F. L. Cachet zelve in zijn schrijven aan de WEd. UITV. Raad dato 22 Juny, 1866, dat het oprigten van nieuwe kerkgenootschappen nadeelig is voor de rust en welvaart in de Z.A. Republiek; overwegende, dat uit bovengenoemde handelwijze van den Kerkeraad van Lijdenburg ten duidelikste blijkt tot welke *oneerlijke* en *onzedelijke* middelen men de toevlucht neemt om de stigting van secten te regtvaardigen; overwegende, dat zoodanige handelwijze buiten den weg ligt van de kerk die zich noemt de Eenige Zuivere Geref. Kerk in de Republiek, en die zegt in Leer, Naam en praktijk zich te willen vasthouden aan de uitspraak van de Synode van Dordrecht 1618 en 1619;

Overwegende het gevaar in zulke handelingen gelegen voor de rust en welvaart der maatschappij in het algemeen en de Z.A. Republiek in het bijzonder; overwegende, dat uit zulke handelingen blijkt, hoe dweepzucht aanleiding geeft tot toenadering aan het stelsel der Jesuiten (Roomsche secte) een van welker regelen is, "het doel heiligt de middelen"; overwegende, dat het dus eene oorzaak van groote vreugde mag geacht worden, dat zulk een man als F. L. Cachet door de vastberadenheid der kerkelijke besturen gewaarschuwd is geworden uit onze zuivere, bloeiende Ned. Herv. kerk; overwegende dat zuiverheid in de leer gepaard moet gaan met zuiverheid in leven;

Zoo besluit de vergadering, om genoemde handelingen van den kerkeraad van Lijdenburg onder de leiding van F. L. Cachet langs dezen weg ter openbare kennis te brengen in de hoop dat velen tegen dergelijke raadslagen op den weg der zondaren mogen gewaarschuwd worden, en dat voorts veler oogen mogen geopend worden voor werken als bovengenoemd en de bewerkers van dezelve.

(Get.) G. W. SMITS.

(Get.) H. P. POTGIETER Oudl.

Rustenburg 5 Maart 1867.

Bijlage I—Wij ondergeteekenden keuren door deze onze handteekening goed het werk van onzen leeraar P. A. C. van Heyningen aangaande de vereniging der gemeente Lijdenburg met de gemeenten der Nederd. Herv. kerk in de Z.A. Republiek en dat dezelve onvoorwaardelijk geschied is.

Dit word te boek gestel dat hierdie verklaring op 8 Jan. 1866 deur die tien lede van die kerkraad van die "Nederd. Geref. gemeente van Lijdenburg" in hulle kerkraadsvergadering geteken is.

Bijlage II—De eerw. kerkeraad der Ned. Geref. gemeente Lijdenburg verklaart, gehoord hebbende de broeders ouderlingen A. B. Joubert en Louis Fourie dat er zeker document zoude bestaan vol-

gens hetwelk de eerw. Lion Cachet, leeraar te Utrecht in de Z.A. Republiek, consulent zoude zijn van Lijdenburg, gehoord hebbende dat gemelde eerw. Cachet aan onze leeraar P. A. C. van Heyningen geschreven heeft aanspraken te maken op het consulentschap van Lijdenburg, gelet op de notulen der Ringsvergadering van de Ring van Natal van 30 April en 1 en 2 Mei 1866, dat op heden de eerw. heer Lion Cachet geen aanspraken heeft als consulent dezer gemeente.

Hierdie tweede verklaring is deur dieselfde persone as Bylae I geteken.

Bylae III.

Hoedspruit, 8 Jan. 1866.

Aan den zeer eerw. heer. P. A. C. van Heyningen.

Zeer eerw. heer, De kerkeraad heden overeengekomen zijnde heeft besloten eenparig u zeereerw. vriendelijk te verzoeken om als consulent tweemaal des jaars u dienst als zoodanig onder de gemeente van Lijdenburg te verrigten, het is, zeereerw. heer, de vorige begeerte van alle ons ondergeteekenden dit te willen aan nemen terwijl wij door ondervinding en tevredenheid in uwe leerrede ons gevoelen geen ander beter uitzicht te hebben dan op u op dit oogenblik waarvoor wij ook gezamenlijk ons verplicht gevoelen u zeer eerw. naast God alle liefde en erkentelijkheid toe te brengen. Wij hopen en vertrouwen dan dat u dit ons zoo vriendelijk verzoek zult aannemen, daar het tog voor u bekend is hoe noodig de gemeente die u thans staat te verlaten het heeft. Tevens beloven wij u dat wij u naar behooren zullen afhalen. Zoo blijven wij dan in goede afwachting op u antwoord op dit ons ernstig verzoek ons noemen met de meeste hoogagting,

Ook hierdie versoen is deur dieselfde persone as die twee vorige Bylaes geteken.

Bijlage IV—

Lijdenburg, 12 Juny, 1865.

Den hoogerw. Voorzitter, der vergadering der Ned. Geref. kerk der Z.A. Republiek.

Hoogerw. heer en mede broeder,

Tot mijn leedwezen moet ik u hoog eerw. melden dat het mij wegens den grooten afstand en het ongunstig jaargetijde onmogelijk is de hooge vergadering onzer kerk bij te wonen. Ik acht mij tevens verplicht u hoogerw. bekend te maken, dat ik eene op mij uitgebrachte beroeping naar de gemeente Croonstad, Oranje Vrijstaat, heb aangenomen, zoodat ik bescheidenlijk verzoek van mijne betrekking tot de Ned. Geref. kerk der Z.A. Republiek te worden losgemaakt, en daarvan acte te mogen ontvangen. U hoogerw. verzekering gevende van mijne onveranderlijke gehechtheid aan de

Ned. Geref. kerk in de Z.A.R. en van mijne hartelijke belangstelling in hare welvaart en den geestelijken wasdom der gemeente, tevens Gods zegen afsmeekende over de handelingen dezer hooge vergadering, heb ik de eer mij met volkomen hoog achting te noemen.

(Get.) P. A. C. VAN HEYNINGEN.

Bijlage V—

Lijdenburg, 3 December, 1865

Den weleerw. Zeergel. heer, den heer van Warmelo beroepen
predikant te Lijdenburg.

Weleerw. Zeergeleerde Heer!

Geachte broeder in Jezus Christus!

Het is onze hartelijke wensch en niet minder die der gemeente Lijdenburg, dat uerw. het beroep naar hier aanneme. Doch zoo er onoverkomelijke zwarigheden mogten bestaan, welke uerw. beletten tot ons te komen, wenschen wij een beroep uit te brengen op den weleerw. zeergel. heer Smits, leeraar te Rustenburg. Wij verzoeken en magtigen u eerw. derhalve om zoo onverhoopt ons beroep van u eerw. niet met gunstigen uitslag mogt worden bekroond, in onzen naam een beroep uit te brengen op—en toe te zenden aan den eerw. heer Smits, met verzoek om een spoedig en gunstig antwoord. Wij noemen ons

Hierdie brief is geteken deur Ds. van Heyningen as
agerende voorsitter van die kerkeraad, saam met nege kerk-
raadslede.

Bijlage VI—(Duplicaat).

Lijdenburg, den 2 December 1865.

Hierdie Bylae bevat die formele beroep aan Ds. van Warmelo wat onderteken is deur Ds. van Heyningen as agerende voorsitter van die kerkraad en deur 9 kerkraadslede.

Bijlage VII—

Lijdenburg, 24 Aug. 1866.

Den weleerw. zeergel. heer G. W. Smits,
predikant te Rustenburg.

Weleerw. Zeergel. Heer!

In antwoord op u weleerw. schrijven dato 9 Maart 1866, waarin u weleerw. bedankt voor een beroep, dat op 2 December, 1865, op u zoude zijn uitgebracht, als herder en leeraar der Ned. Geref. gemeente van Lijdenburg, wenscht de kerkeraad U eerw. beleefd te

verklaren, dah hij zich niet bewust is op 2 Dec. 1865, u weleerw. te hebben beroepen als herder en leeraar der Ned. Geref. gemeente van Lijdenburg. Verder wenscht de eerw. kerkeraad u weleerw. te verzoeken, in het vervolg alle brieven gerigt aan de kerk te willen adresseren: aan den Eerw. Kerkeraad der Ned. Geref. gemeente Lijdenburg, daar brieven aan de "Hervormde kerk" door dezelve niet kunnen worden ontvangen. Met de meeste Hoogachting,

Hierdie dokument is so te sê deur dieselfde persone geteken wat hulle name onder bylae V. geplaas het.

Bijlage VIII.

De kerkeraad der Ned. Geref. gemeente Lijdenburg, Z.A. Republiek, overwogen hebbende,

1.—Dat er in de gemeente van Lijdenburg geene geringe beroering ontstaan is na het verskijnen in de "Staats courant" no. 132 van eene gouvrenements kennisgeving no. 10, inhoudende een kerke-lijk berigt geplaast op verzoek van den weleerw. A. J. Begemann, Scriba der Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. gemeenten in de Z.A.R., en inhoudende een verklaring dat het werk van Ds. van Heyningen aangaande de vereeniging der gemeente Lijdenburg met de Nederduitsch Hervormde kerk in de Z.A.R. door latere onder- rigting door eene kerkvergadering gehouden 8 January, 1866, onvoor- waardelijk wordt goedgekeurd—van welke vereeniging de gemeente geene kennis had bekomen, en welke onvoorwaardelijke vereeniging door de gemeente wordt afgekeurd.

2.—De gronden waarop de dusgenoemde vereeniging der Ned. Geref. gemeente van Lijdenburg met de Ned. Herv. gemeenten in Z.A.R. rust, namelijk:

(a) De handelingen van den weleerw. heer van Heyningen op de Algemeene Kerkvergadering der Herv. gemeenten in de republiek, September, 1864;

(b) De handelingen van zekere leden des Kerkeraads van Lij- denburg op 8 January, 1866, te Hoedspruit als bekend gemaakt in het besluit voornoemd.

3.—In aanmerking genomen hebbende:

(a) Het door Ds. van Heyningen verrigte op de Algemeene Kerkvergadering voornoemd met betrekking tot de vereeniging der gemeente Lijdenburg, van nul en geener waarde is, omdat zeerw. noch door den kerkeraad, noch door de gemeente gemagtigd was tot eene onvoorwaardelijke vereeniging der Ned. Geref. Gemeente van Lijdenburg met de Ned. Herv. gemeenten in de Z.A.R.

(b) De vergadering die in de Staats-courant voornoemd genoemd wordt een "kerkvergadering" geen kerkeraadsvergadering was, maar slechts eene bijeenkomst van broeders kerkeraadsleden, die niet waren opgeroepen tot het bijwonen eener kerkeraads verga- dering.

(c) Omdat indien deze vergadering ook al eene wettige kerke-raadsvergadering zou zijn geweest, die vergadering de handelingen van den weleerw. heer van Heyningen, in zake de vereeniging voor-noemd, en uit den aard der zaak onwettig, door hare onderteeke-ning niet had kunnen wettigen, noch die handelingen kunnen bekrachtigen en de vereeniging voornoemd bevestigen zonder advies en toestemming der gemeente.

(d) De broeders die het bewuste no. 10 Staats courant no. 132 ondertee-kend hebben, met uitzondering van twee broeders, die niet tegenwoordig zijn en van wie de vergadering sedert Jan 8. 1866 niets heeft vernomen, duidelijk hebben verklaard dat het niet hunne bedoeling was om door hunne ondertekening te kennen te geven dat zij de onvoorwaardelijke vereeniging der Ned. Geref. Gemeente van Lijdenburg met de Herv. Kerk in de Republiek goedkeuren, maar slechts erkenden dat zulks door Ds. van Heyningen volgens zijneerw. mededeelingen te Hoedspruit was gedaan.

4.—Overwogen hebbende dat de dus genaamde vereeniging van Lijdenburg met de Herv. kerk in de Republiek slechts berust op zekere handelingen van den weleerw. heer van Heyningen, waartoe zijne eerw. niet was gemagtigd en welke handelingen dus onwet-tig waren- en op eenige handelingen van eenige broeders kerkeraads-leiden, welke handelingen door de broeders ondertekenaars geheel anders en in tegenover gestelden zin worden uitgelegd en verklaard dan men uit den letter van het stuk in de Staats courant voornoemd zou kunnen verstaan, en dat de gemeente opkomt tegen alle voor-noemde handelingen van Ds. van Heyningen en der kerkeraadsleden te Hoedspruit als tegen den wensch der gemeente en onwettig, ver-klart bij dezen: Dat alle handelingen met betrekking tot de dusgenoemde vereeniging der Nederduitsch Gereformeerde gemeente van Lijdenburg met de Ned. Hervormde gemeenten in de Z.A. Republiek van nul en geener waarde zijn, en dat de gemeente van Lijdenburg is en blijft wat zij sedert hare stichting was en gebleven is, gelijk ook bepaaldelijk is voorbehouden in de akte van politieke inlijving art. 9 bij de Z.A. republiek in 1859-1860, eene gemeente der Nederduitsche Gereformeerde kerk, vast houdende aan de leer van Gods woord als neergelegd in de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde kerk (1618-1619), en dat de gemeente Lijdenburg wel een vereeniging wenscht met de andere gemeenten in de Z.A.R., maar slechts op voorwaarde dat de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk erkend zullen worden als de Belijdenis der Kerk, en de predikanten gehouden zullen worden die Formulieren van Eenigheid te ondertekenen als overeenkomstig Gods Woord; doch op dit oogenblik in geene officiële betrekking hoegenaamd ook staat met de Ned. Herv. kerk in de Republiek of elders; noch erkent dat enig kerkbestuur der dusgenoemde Herv. Kerk enig gezag over de Nederduitsch Gereformeerde gemeente van Lijdenburg kan uit-oefenen; en besluit de Kerkeraad dat deze declaratie met de meeste zorgvuldigheid zal bewaard worden onder de kerkelijke papieren der Ned. Geref. Gem. van Lijdenburg, dat afschrift zal gezonden worden aan de Alg. Kerkvergadering der Ned. Herv. gem. in de Z.A.R., en dat dezelve tweemaal namens den Kerkeraad in den Staats-counrant zal worden gepubliceerd. Aldus gedaan in onze kerk-vergadering te Lijdenburg, den 17 den Maart 1866.

(Get.) L. T. Fourie, Voorsitter,	C. de Jager, diaken,
J. J. Burger, ouderling,	F. M. Labuscagne, diaken.
H. Bekker, ouderling,	A. B. Joubert, diaken.
O. T. van Niekirk, ouderling,	N. P. Prinsloo, diaken.
J. H. Beytenbach, ouderling,	
C. J. Viljoen, oud ouderling.	

Een ware copy, F. Lion Cachet, pred., consulent-pred.

Na de lezing van dit rapport staat de Scriba (Ds. van Warmelo) op en meent daarin geen onzeker geluid te hooren en geeft zijne volkomen instemming te kennen met het gevoelen in het rapport uitgedrukt. Evenzoo is de ouderling Prinsloo er mede eens terwijl de ouderling Bodenstien aanmerkt dat het voorloopig hard genoeg is uitgesproken.

De Scriba stelt voor, gesecondeerd door den ouderling Prinsloo, het aan te nemen, waartoe met algemeene stemmen besloten wordt.

Voordat van die saak afgestap is, het die vergadering nog besluit om Ds. van Warmelo na Lijdenburg af te vaardig met volmag om weer daar 'n gemeente van die Hervormde kerk op die been te bring.

Die Predikante-weduweefonds het aangegroei tot £114 8s. 9d. Alleen Ds. van der Hoff werk nie hartlik saam vir die sterking van die fonds nie. Sy handelwyse is sodanig dat dit aanleiding gee tot die volgende besluit:—

De Praeses doet nu het volgende voorstel: Aangezien volgens verklaring van het commissielid van Potchefstroom de gelden voor het Predikant weduwen fonds elke drie maanden bij het afsluiten der kerkboeken aan den predikant van Potchefstroom zijn ter hand gesteld en nog nimmer door den thesaurier zijn ontvangen geworden, zoo wordt door de vergadering genoemde predikant gelast delfve af te geven met een behoortlik bygevoegd verslag van af 25 Desember 1865 aan den predikant van Zoutpansberg, ter overhandiging bij den thesaurier. Bij gebreke daarvan zal de Commissie der Alg. Kerkvergadering te Potchefstroom zitting nemen op den 9den September 1867, teneinde van den Kerkeraad van Potchefstroom rekening en verantwoording te eischen . . .

De vergadering vernomen hebbende dat eerw. Ludorf, zendeling te Potchefstroom, godsdienst houdt voor blanken en zelfs aan kinderen van blanken den Doop toedient, besluit op dit punt van bezwaar, met verwijzing naar de commissie-zitting te Rustenburg, 4 Aug. 1862, waar besloten is, "de commissie acht het in de tegenwoordige omstandigheden niet wenschelijk, dat een zendeling onder ons kerkelyk opzicht geplaatst worde." Verder dat aan den predikant en kerkeraad van elke gemeente de herderlyke zorg is opgedragen voor de leden der gemeente. "De vergadering oordeelt het gevaarlik, dat leden der gemeente, zonder blyken van bevoegdheid en kennis om Gods Woord te verklaren en uit te leggen, zich als predikers en evangelisten opwerpen, doch terwyl de kerkwet vooralsnog daarin geen voorziening maakt, zoo geeft de vergadering het als haar gevoelen te kennen dat dergelyke personen door ons niet verhinderd kunnen worden".

De Hoogerw. Commissie wordt verzocht een plan te beramen ter geregelde uitbetaling der predikants traktementen. De predikant van Potchefstroom heeft heden van het Gouvernement acht maanden traktement te vorderen, en buitendien zijn de Gouvernements noten, waarin de uitbetaling geschiedt, niet gelijk in waarde met goud en zilver geld. Men kan gerust aannemen dat er op de noten 50 persent verlies is. Kan die toestand zoo blijven, en kan daarin geen voorziening gemaakt worden? Het antwoord, voorgesteld door den Scriba, gesecondeerd door ouderling Bodenstein, algemeen aangenomen, luidt als volgt: in antwoord hierop diene dat het buiten de magt der Commissie ligt daarin te voorzien.

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

'n Algemene Kerklike Kommissievergadering is gehou te Rustenburg op 20 April 1868.

Die gemeente Heidelberg het op 9 Maart 1868 hulle eerste beroep uitgebring, en wel op Ds. van Warmelo, wat dit aanneem het.

In behandeling brief van S. F. Prinsloo en eenige lidmaten van Elantsrivier, gemeente Pretoria, 23 November, 1867, kennis gevende dat zij den predikant der gemeente bedankt hebben en vragend een Consulent.

De vergadering besluit de teekenaars zoovelen nog aan onze Kerk behooren te antwoorden met verwijzing naar kerkwet art. 42, bl. 25. De predikant van Pretoria blijft bij uitspraak daarover buiten stemming. Van deze uitspraak kennis te geven aan den heer S. F. Prinsloo en onderteekenaars

Aan de orde is het verslag van Ds. van Warmelo, aangaande zijneerws. kerkbezoek naar Lijdenburg. Dit word gelezen, alsmede copy van een brief daar Ds. van Warmelo aangaande de zaken van Lijdenburg geschreven aan Ds. van Heyningen te Winburg, O.V.S.

Aangaande de vraag van den heer van Warmelo: Wat te doen met de doopgeld en de £3 5s. afkomstig van 13 doopelingen uit de gemeente Lijdenburg, besluit de commissie, doop-, aanneem-, kollekte- en andere gelden en kerkpapieren in handen te stellen van de heeren L. Jordaan en S. P. Botha achtereenvolgens diaken en benoemden ouderling der gemeente Lijdenburg.

De Commissie keurt goed dat de predikant van Pretoria, den 31 Mei 1868, een kerkelijk bezoek aan de Ned. Herv. gemeente Lijdenburg brengen zal, waarvan reeds eenige tijd geleden aan de gemeente is kennis gegeven.

De Commissie gehoord hebbende het verslag van Ds. van Warmelo, omtrent zijn bezoek aan de gemeente Lijdenburg, opmerkende het groot verschil tusschen de verklaring van den heeren S. P. Botha en Jac. Joubert, en andere toen ten tijde kerkeraadsleden van Lijdenburg, betreffende de zaak van vereeniging van Lijdenburg met de andere gemeenten der Z.A.R., vindt het onmogelijk om deze zaak aldus te laten berusten, en besluit de heeren van Heyningen en Cachet met de leden van den kerkeraad van Lijdenburg van het

jaar 1866 in tegenwoordigheid dezer Commissies, en van Ds. van Warmelo uit te noodigen om een mondigesprek te houden te Pretoria op den 9den November 1868, vooraf Ds. van Heyningen te schrijven en zijneerw. te verzoeken onmiddellijk antwoord te geven op het volgende: of de heer van Heyningen genegen is den 9 den Nov. 1868 te Pretoria te verschijnen en aldaar een inlichting te geven omtrent de vroeger tot stand gebragte vereeniging van Lijdenburg met de Alg. Kerkvergadering der Ned. Herv. gemeenten in die Z.A.R., aangezien de toenmalige kerkeraad van Lijdenburg heden ontkent dat hij ooit of ergens zoodanig stuk geteekend heeft. Indien de heer van Heyningen toestemmend antwoordt, alsdan de toenmalige kerkeraad van Lijdenburg en de heer Cachet en de predikant van Warmelo aan te schrijven en uit te noodigen naar Pretoria te komen op genoemden datum. Indien Ds. van Heyningen het stilzwijgen blijft bewaren dan niemand aan te schrijven en geen Commissie op te roepen op gemelden datum.

Met die gemeentelike verslae gaat dit weer meer gereeld. Ook Potchefstroom lewer 'n verslag in, en wel oor die drie jaar 1865 tot 1867. In die tijd is aldaar gedoop 1,198, aangeneem 501, kerklik getroud 537 pare en was die inkomste vir die drie jaar £805 7s.

Die Predikante-weduweefonds het aangegroei tot £204 5s. 1d., maar Potchefstroom is nog altoos in gebreke:—

De Commissie geeft kennis dat van Mooirivier niets ontvangen is. De Praeses geeft daarover zijne verwondering te kennen en meent dat na vroegere besluiten en correspondentien deze nalatigheid een sterk getuigenis is, tegen de naauwlettende gedragingen van den kerkeraad van Mooirivier, en eveneens tegen den eerbied door lagere kerkbesturen aan hoogere verschuldigd. De Praeses meent in verschil met ouderling Bodenstein, dat het verzuim of de schade voor rekening komt van den Kerkeraad der gemeente. De Commissie drukt hare strenge afkeuring uit over de nalatigheid van den predikant van Potchefstroom aan wien het vooral moet worden toegeschreven dat de aanzienlijke gemeente van Mooirivier van af de oprigting van het Weduwen Fonds tot op heden, een tijd van omstreeks drie jaren, alleen de bijdragen van 2 voorbereidings kollekten in de kas van dat Fonds gestort heeft. En dit niettegenstaande het besluit der Commissie Alg. Kerkvergadering Rustenburg, 5 Maart 1867, en de herhaalde aanschrijvingen door den kassier aan Ds. v. d. Hoff gedaan. De Commissie besluit Ds. v. d. Hoff kennis te geven, dat zijn aanzoek bij den Kassier om gelden van het Wed. fonds tegen rente op te nemen niet in aanmerking kan komen, aangezien er besloten is door de Alg. Kerkvergadering d.d. 1866 en Comm. Alg. Verg. d.d. 5 Maart 1867, om dat geld in handen van den Kassier te laten berusten. De predikant van Potchefstroom wordt gelast, de gelden van het genoemd fonds aan de Kassier of zijn gemagtigde te Potchefstroom zonder uitstel te doen toekomen.

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

Op 16 November 1868 is te Pretoria 'n Algemene Kerklike kommissievergadering gehou.

Daar word behandel 'n klagte van H. J. Schoeman en J. F. Schutte teen Ds. Begemann, omdat hij 'n vrymetselaarsloge met gebed geopen het. In die getuienis word verwys na 'n vroeër weigering van Ds. Begemann om die Volksraad te open met gebed en om by die sterfbed van die heer Hasswell te bid. Hy antwoord egter dat hy gestoor was omdat die heer Swarts reeds 'n Engelse gebed vir die heer Hasswell gedaan het, en dat hy nog voor nog teen die loge gebid het.

Die uitspraak is as volg:—

De Commissie der Algemeene Kerkvergadering, volgens Art. 72, bl. 25, van de kerkwet zitting houdende op den 16 den November 1868, ten einde eene klagte te onderzoeken van twee leden der gemeente van Pretoria, tegen den predikant dier gemeente, de heer A. J. Begemann, inhoudende: dat er ontevredenheid verwekt is in de gemeente door het openen van een vrijmetselaars-loge door den heer A. J. Begemann met gebed.

De klagers en de aangeklaagde gehoord te hebben in hunne verschillende redenen, regsprekende en oordeelende volgens Art. 21, bl. 20 van de kerkwet, (overwegende, dat het niet bewezen is, dat er ontevredenheid en ergernis ontstaan zoude in de gemeente, indien de heer Begemann eene vrijmetselaars loge met gebed opende, overwegende dat zulke handelingen niet vallen binnen de termen der wet en dus de heer Begemann volgens de wet strafbaar kan geacht worden, zoo besluit de commissie, gelijk bij dezen besloten wordt, de klagte te wijzen van de hand, terwijl de klagers veroordeeld worden de kosten dezer vergadering te dragen.

Dit voorstel wordt met drie tegen twee stemmen aangenomen.

Die kwessie van die oprigting van 'n konsulentsgemeente te Pretoria kom weer onder bespreking, en wel op grond van drie memories uit Witwatersrand en Pretoria, geteken deur 67 ontevrede persone.

Getuienis word afgeneem:—

De heer Schutte deelt mede: Wanneer een consulent wordt aangesteld, dat aan dezen een kerkeraad zal worden toevoegd, bestaande uit twee ouderlingen en twee diakenen, gekozen uit de gemeente van Pretoria—dat deze Consulent het Avondmaal zal bedien in het kerkgebouw op andere dagen als nu is bepaald voor de gemeente van Pretoria—dat de kerkgeldten zullen verblijven aan den consulent met zijn kerkeraad.

Op verlangen van den heer Meyer wenscht de commissie hieromtrent het gevoelen van den kerkeraad van Pretoria te vernemen.

De heer H. S. Pretorius kon zich met het gevoelen van den heer Schutte vereenigen, indien de kerkgeldten gedeeltelijk aan de gemeente zullen verblijven.

Weder aan de orde gesteld de drie memories.

Voorstel van den heer van Warmelo gesecondeerd door den heer Meyer.

De Commissie der Alg. Kerkvergadering de memories overwogen hebbende, waarin de onderteekenaars te kennen geven den predikant van Pretoria als hunnen leeraar niet meer te willen, erkennen, alle omstandigheden in aanmerking nemende, besluit met getuigen van leedwezen over het gebeurde, en met vermaning tot getrouwheid en standvastigheid aan de Ned. Herv. Kerk aan de onderteekenaars te antwoorden, dat zij voor zichzelf een consulent kunnen kiezen.

Met algemeene stemmen aangenomen.

Dit besluit werd door de voormannen goedgekeurd, en de predikant van Rustenburg door hen als consulent verkozen.

De Commissie overeenkomstig het besluit om aan de onderteekenaars toe te staan een consulent te benoemen, en gehoord hebbende het besluit van de onderteekenaars, om den heer G. W. Smits te benoemen tot hun consulent, geeft aan den predikant G. W. Smits volmagt, in deze bestaande omstandigheden alles te doen wat hem nuttig en noodig voorkomt, met bepaling dat hij verantwoording schuldig is aan de Commissie der Alg. Kerkvergadering, en bij eenig bezwaar zich voegen zal naar genoemde Commissie.

Vergadering van die Algemene Kerklike Kommissie.

Die Alg. Kerklike Kommissie het weer te Rustenburg op 26 April 1869, vergader.

'n Groot deel van die tijd word in beslag geneem met die hersiening van die kerkwet. Die predikant van Heidelberg (Ds. van Warmelo, vroeër van Zoutpansberg) het die konseep opgestel.

Ds. Smits gee verslag van sy werk in die konsulentsgemeente van Pretoria. Nuwe mense wil daar aansluit.

Daar is weer baie kritiek oor die toestand van sake in die gemeente van Potchefstroom.

Wordt voorgelezen een brief van den kerkeraad van Zoutpansberg met ingeslotene bezwaren, van enige ingezetenen, in sake den zendeling Hofmeyr. Na eenige woorden van den Voorzitter geeft de consulent, N. J. van Warmelo, thans hier tegenwoordig, uitvoerige inlichtingen aangaande deze zaak, vooral doende uitkomen dat de kerkeraad huiverig was eenige beslissing te nemen, omdat men niet wist wie de heer Hofmeyr was, in welk betrekking hij stond tot het Kerkgenootschap der Hervorinden, en of een zendeling bevoegd was om openbare godsdienstoefening te houden voor de blanken. Oud. Pretorius wil het van de hand wijzen, voornamelijk omdat de heer Hofmeyr niet bekend staat bij onze kerkelijke besturen. Ouderling Potgieter wil dat de zendeling blyve bij zijn arbeid onder de kaffers, evenals een predikant moet blyven bij zijn werk.

De praeses brengt een ander punt ter sprake, namelijk de benoeming van consulenten. Het wenschelijke wordt ingezien om

van de vier gemeenten waar tans een predikant bestaat, ieder respectievelijk een consulent te benoemen. Na eenige woorden wisseling wordt aangenomen, Pretoria voor Heidelberg en omgekeerd, Potchefstroom voor Rustenburg en omgekeerd.

Die Predikante-weduweefonds staan op £497 11s. Ook Potchefstroom het nou bygedra, en wel £66 17s. 9d.

Sestiende Algemene Kerkvergadering.

Die 16e Algemene Kerkvergadering is te Heidelberg geopen op 29 November, 1869.

Behalwe die vier predikante v. d. Hoff, Smits, Begemann en van Warmelo, is daar teenwoordig 20 verteenwoordigers van die 10 gemeentes Potchefstroom, Pretoria, Rustenburg, Heidelberg, Zoutpansberg, Waterberg, Lijdenburg, Utrecht, Wakkerstroom en Hartebeestfontein. Ds. van der Hoff is Praeses en Ds. van Warmelo Scriba.

By die begin van die vergadering is daar veel tyd gegee aan die bespreking van die stigting te Pretoria van 'n konsulentsgemeente. Ds. Begemann en Ds. van Warmelo het probeer verhoed dat die handelwyse van die Algemene Kerke-like Kommissie sou goedgekeur word. Ds. van der Hoff pleit vir goedkeuring. Eindelik word dit tog met algemene stemme goedgekeur en neem twee meer afgevaardigdes hulle plekke in namens: "De Ned. Herv. gemeente Pretoria onder het consulentenschap van den predikant G. W. Smits."

Met die daad bestaan daar toe twee Ned. Herv. gemeentes van Pretoria.

Die konsepwet lok veel diskussie uit, o.a. oor die onder-tekenings-formulier.

Ouderling du Toit verlangt handhaving van het oude Dordsche onderteekenings formulier. Om de vergadering ermede bekend te maken wordt het gelezen.

De Praeses geeft in den breede zijne bedenkingen tegen dit formulier, vooral in verband met de tweede vraag die aan de ouderlingen bij hunne bevestiging gedaan wordt.

De Scriba geeft insgelijks zijn gevoelen te kennen, er vooral op wijzende, hoe men volgens dit formulier telkens kan aangeklaagd worden van onregtzinnigheid, terwijl men dan moet voorkomen om zelf zijne onschuld te bewijzen.

De predikant van Rustenburg licht aan de vergadering toe, waarom hij tegen dit formulier gestemd is, omdat het niet toegelaten wordt om zelfs bedenkingen en twijfelingen aan den boezem van een vriend uit te storten, terwijl hij wijst op art. 7 onzer Geloofsbelijdenis.

Ouderling du Toit geeft zijne spijt te kennen, dat de predikant van Rustenburg dit art. aanhaalt en keurt het goed dat men bij twijfeling licht zoekt bij een hooger bestuur, namelijk zooals de Kaapsche synode, en blijft bij zijn uitgedrukten wensch, dat het oude onderteekenings-formulier van Dordrecht worde gehandhaafd.

De Scriba blijft bij zijn wensch, dat art. 41 onveranderd blyve en vraagt aan diaken Kloppe, of hij denkt, dat door het vaststellen van formulieren de blaam van onze kerk zal worden afgenomen, of men zal ophouden te veroordeelen en of men door reglementen de regtzinnigheid zal kunnen bewaren.

Op voorstel van ouderling Meyer wordt besloten de stemming uit te stellen tot heden middag te 2 ure.

De vergadering wordt verdaagd tot dat uur door den Voorzitter.

Heropening der vergadering ten 2 ure.

De Praeses verzoekt den plaasvervanger van den Scriba in diens plaats de notulen te houden.

Aan de orde is weer het onderteekenings-formulier.

Door den Voorzitter gevraagd, of iemand van de vergadering de discussie over dit formulier wenschte voort te zetten, is het de wensch van ouderling Meyer, dat op het einde van genoemd formulier vóór de woorden "overeenkomstig Gods woord," worde opgenomen, "in alles." De predikant van Rustenburg wenschte de verplichting, in dit formulier vervat, ook van toepassing te maken op predikanten, die van elders in onze kerk worden beroepen, en geplaatst. Die verplichting zal met de volgende woorden achteraan worden geplaatst, "elke predikant van buiten inkomende, die wenschte zich beroepbaar te stellen, als predikant bij de Ned. Herv. kerk alhier, moet zich onderwerpen aan dezelfde legitimatie als boven gemeld."

Er wordt gesproken van het wenschelijke om de thans in de Kaapsche Kerk gebruikelijke onderteekenings-formule tot de onze te maken.

De Praeses licht deze formule toe met te zeggen, dat deze formule in de Kaapsche kerk geteekend wordt na het ondergaan van het *colloquium Doctum*.

Ouderling du Toit meent, dat deze formule niet noodig heeft in aanmerking te komen.

Ouderling Strydom wenschte de formule in de herziene kerkwet te behouden. De Scriba trekt met verlof van de vergadering zijn voorstel terug, en wordt door den Praeses het voorstel van oud. du Toit, gesecondeerd door diaken Snyman, in stemming gebragt. De uitslag is, dat dit voorstel met 19 tegen 6 stemmen wordt verworpen.

Ouderling du Toit vraagt het woord, zegt, dat hij steeds gehoopt heeft zijn doel te bereiken door het doen aannemen van het oude Dordtsche formulier, en dat hij, ziende dat het mislukt is, niet langer als lidmaat der Ned. Herv. kerk wenschte beschouwd te worden, waarop hij de vergadering verlaat.

Het ander voorstel in stemming gebragt, wordt aangenomen met 24 tegen 1 stem.

Hierdie ouderling J. A. P. du Toit was die eenigste afgevaardigde van Hartebeestfontein.

Ouderling Meyer doet het volgende voorstel, gesecondeerd door diaken van Staden, "Geen predikant is beroepbaar in de Ned. Herv. kerk alhier, dan die gelegitimeerd is door het kerkbestuur der Ned. Gereformeerde kerk in de Kaapkolonie." De Praeses drukt zijne strenge afkeuring uit over dit voorstel, en wenschte, dat het niet in aanmerking mag worden genomen. Oud. Meyer licht zijn voorstel

nader toe, met herinnering aan de beschuldigingen, die tegen den predikant van Heidelberg, worden ingebracht. Diaken Klopper meent dat dit legitimeeren aan de Kaap weinig overeen komt met de betrekking tusschen onze Herv. kerk en de kerk in de Kaapkolonie.

Ouderling Uys merkt aan, dat, indien het voorstel kan aangenomen worden, men dan eerst met de Kerk in de Kaapkolonie zou moeten vereenigen.

De Scriba spreekt in den breede over het *Colloquium Doctum*, dat aldaar aan de legitimatie vooraf gaat.

Het voorstel thans in omvraag gebragt, wordt met algemeene stemmen verworpen.

Aan de orde een brief, geteekend door eenige leden der gemeente Rustenburg, ingediend door diaken Klopper, inhoudende een verzoek, dat de Algemeene Kerkvergadering pogingen in het werk stelde, om de Ned. Herv. kerk in deze republiek zoo naauw mogelijk te vereenigen met de Ned. Geref. kerk in den Oranje Vrijstaat.

De predikant Smits verzoekt van diaken Klopper eenige inlichting. Na gegevene inlichting spreekt de Praeses, dat de band van vereeniging alleen bestaan kan in het over en weder afvaardigen van leden der respectieve vergaderingen. De heer Klopper zegt, dat de bedoeling der memorialisten alleen is, de naauwste mogelijke vereeniging met eerbiedigen van Kerk- en Staatswetten. Voorstel van den Scriba gesecondeerd door den predikant van Rustenburg: vanwege deze vergadering een exemplaar der nieuwe kerkwet te zenden aan de Synode der Ned. Geref. kerk in den Oranje Vrijstaat en tevens daarbij te kennen te geven, dat deze vergadering in broederlijke en vriendschappelijke verstandhouding wenschte te staan met de Synode der Ned. Geref. kerk in den Oranje Vrijstaat. Met algemeene stemmen aangenomen.

Later in hierdie vergadering is besluit om ook die selfde handelwyse teenoor die Kaapsche en Natalse kerke te volg.

3.—Aangezien omstreeks het jaar 1863 door het bestuur der Kaapsche Geref. Kerk, onze kerk alhier voor eene zuster-kerk erkend is, en niettegenstaande dat, zonder voorkennis onzer kerkbesturen jonge proponenten worden ingevoerd, die door verdachtmaking en veroordeeling, scheuring en verwarring veroorzaken, zoo neme de vergadering eenigen waardigen stap om naar deze wijze van handelen te onderzoeken en daarover haar gevoelen uit te brengen."

Gelezen wordt een brief van de Kaapsche Synode dato 11 Nov. 1862. De Scriba meent dat genoemd invoeren van proponenten geschiedt zonder voorkennis der Synode, en verzoekt, dat de vergadering het gedrag van zoodanigen ten strengste afkeurt.

Aan de orde het Officieel Orgaan. Na eenige inlichtingen en discussien wordt op voorstel van den Praeses, gesecondeerd door oud. Botha de redactie opgedragen aan de vier predikanten.

Aan vrije giften aan hard geld brengen de leden der vergadering bijeen de som van £3 9s. 3d.

Aan de orde de Pred. Wed. Fonds. De waarnemende thesaurier doet verslag en deelt mede, dat er in kas is de som van £526 13s. 9d.

De Praeses verzoekt de predikant van Warmelo de hoofdzaken op te geven, welke in den brief aan de Kaapsche synode zullen opgenomen worden.

De Scriba de heer van Warmelo, noemt de volgende punten: herinnering aan een synodalen brief 1 Nov. 1862, dat de afscheiding in 1862 begommen en in den loop van het jaar 1862 bevestigd is kennisgeving van het herzien onzer kerkwet en toezending van een exemplaar daarvan, de wensch dezer vergadering om in broederlijke en vriendschappelijke verstandhouding met de Synode te staan, het leedwezen dezer vergadering, dat tegenwoordig zoovele jonge predikanten hier aankomen zonder door eenige Synode te zijn afgevaardigd, de predikanten en kerkbesturen alhier voorbij zien en verdeeldheid verwekken en deze vergadering verlangt te weten of zulke handelingen bevorderlijk zijn aan eendracht en broederlijke verstandhouding, terwijl deze vergadering verlangt, om in overeenstemming te blijven met de Kaapsche synode.

Zij legt het in kennis en hoopt dat voortaan niets zal gebeuren wat de goede verstandhouding zou kunnen verstoren.

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

'n Algemene Kerklike kommissievergadering is op 8 Aug. 1870 te Potchefstroom gehou. Daar het niks van belang voor-geval nie, behalwe dat die Kommissie kennis gekry het dat die Regering nou nie meer hulle kerklike wette sal goedkeur nie, maar dit slegs vir kennisgewing aanneem, omdat, "het gouvernement zich niet bevoegd acht om zich te bemoeien met de inwendige regeling eener godsdienstige vereeniging."

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

'n Algemene Kerklike Kommissievergadering is op 12 Junie 1871, te Potchefstroom gehou.

Drie brieven van wege de Kaapsche Synode worden gelezen. De een bevattende toezending van een exemplaar van de notulen der laatst gehouden Synode in de Kaapstad, de beide anderen behelsden uittreksels uit de genoemde Handelingen waarin aan de commissie bekend werd gemaakt, dat als antwoord op den brief door de Alg. Kerkvergadering alhier gezonden aan de Synode, 6 Dec. 1860, eene deputatie werd afgezonden van twee predikanten om den bestaanden kerkelijken toestand te onderzoeken, en daar over rapport uit te brengen. Eene discussie volgde daarop, waarna het navolgende voorstel van den Scriba, gesecondeerd door den Praeses, eenparig werd aangenomen:

De Commissie de brieven der Kaapsche Synode gehoord hebbende, waarin bekend gemaakt wordt, dat twee predikanten, uit de Kaapkolonie worden afgevaardigd naar de Transvaal om den bestaanden kerkelijken toestand te onderzoeken, besluit om aan die predikanten, een schrijven te rigten met vriendelijk verzoek om bekend te worden, met de tijdstip hunner aankomst alhier, terwijl men tevens gaarne wilde ingelicht zijn aangaande hun voornemen, om eene Commissie uit de Alg. Kerkvergadering of een Algemeene Kerkvergadering te ontmoeten.

By hierdie vergadering is Zeerust tot 'n afsonderlike Hervormde gemeente gestig, met Ds. v. d. Hoff as konsulent. Uit die verslae wat ingedien word blyk dat die sieletal van die Herv. kerk in 1870 ongeveer 14,600 was waarvan 6,000 in de gemeente van Potchefstroom, en die ledetal 5,400, waarvan 2,560 in Potchefstroom.

Ten opzichte van het Algemeene Fonds wordt besloten om de wet in werking te stellen van £1 voor elke 100 lidmaten, terwijl aan de afwezige predikanten daarvan kennis zal worden gegeven.

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

Die Algemene Kerklike Kommissie het 'n buitengewone sitting te Potchefstroom gehou op 11 Maart 1872.

Na de opening zet de Praeses de aanleiding tot dēze zitting uiteen, zijnde een klagschrift ingezonden door den kerkeraad van Pretoria, tegen den predikant dier gemeente, den heer A. J. Begemann. Voorgelezen een brief ingekomen van den predikant van Pretoria, meldende dat hij bij den kerkeraad aanzoek heeft gedaan om uit zijne betrekking ontslagen te worden, evenwel met dien verstande, dat eerst de zaak in geschil zal zijn beoordeeld en beslist.

Klagschrift voorgelezen, zijnde de inhoud dat de pred. van Pretoria I Joh. 5: 7 en 8 voor ingeschoven beschouwt, benevens eenige verzen van Joh. 8, en nog meer weet, wat nu niet kan gezegd worden.

Daar het lang besprekinge plaasgevind, waarin die drie ouderlinge meestal teenoor die twee predikante gestaan het. Eindelijk is besluit:

UITSPRAAK.

De Commissie der Alg. Kerkvergadering van de Ned. Herv. gemeenten in de Z.A.R. zitting houdende op den 11den Maart 1872 te Potchefstroom, ten einde eene klagt te hooren, ingebragt door den kerkeraad der Ned. Herv. gemeente van Pretoria, tegen den weleerw. heer A. J. Begemann, predikant dier gemeente, geeft het volgende als hare overweging te kennen; de commissie heeft het klagschrift gelezen en daaruit het onvoldoende opgemerkt, omdat in dat geschrift niet duidelijk is aangegeven, welk punt van de letter der wet de predikant A. J. Begemann heeft overtreden; zij neemt in aanmerking, na de uiteenzetting gehoord te hebben, door klagers gegeven, dat de aanleiding tot dit geschrift is geweest een gezegde van den beklagde eerst in een privaat gesprek uitgesproken, en daarna in eene vergadering van den kerkeraad herhaald, als zouden de plaatsen I Joh. 5: 7, 8 ingeschoven zijn in den Bijbel, en daarin niet behooren; tevens dat de eerste verzen van het 8ste Hoofdstuk van Johannes Evg. eveneens als onecht zijn aan te merken, en eindelijk, de befuiging, dat men groote oogen zouden opzetten, indien alles bekend werd wat hij wist. De Commissie neemt in aanmerking dat door die woorden, volgens de getuigenis van den Kerkeraad eene groote ontevredenheid en wantrouwen in de ge-

meente zijn ontstaan; waardoor men verplicht was de zaak aan de bevoegde magten aan te klagen; Nadat de Commissie de verdediging van den beklaagde gehoord heeft, heeft zij beraadslaagd, en is tot de volgende slotsommen gekomen; het vraagstuk, waarover gehandeld is, is niet een quaestie van leer maar van wetenschap, en de drie ouderlingen zitting hebbende in deze Commissie en de meerderheid uitmakende, verklaren zich onbevoegd om eenige uitspraak te doen in deze zaak, daar hun de noodige kennis ontbreekt, om eene beslissing te nemen in zaken, die uitsluitend behooren tot het gebied der theologische wetenschap, en aan de godgeleerden van beroep moeten worden overgelaten.

Maar juist omdat het eene zaak van wetenschap is, en door verschil van gevoelen als twijfelachtig moet worden aangemerkt, wenscht de geheele Commissie van hare zijde het duidelijk te doen uitkomen, dat zij elke daad, die strekken kan om het gezag van den Bijbel bij de gemeente te verminderen, afkeurt, als zijnde gevaarlijk, ontijdig en onnoodig. Gevaarlijk, omdat daardoor de deur wordt opengezet voor minagting van den Bijbel, ontijdig,—de uitkomsten van de onderzoekingen der godgeleerden zijn zoo twijfelachtig, en er bestaat zooveel verschil van gevoelen, dienaangaande, dat het geheel ontijdig kan geacht worden, de gemeente bekend te maken met wetenschappelijke vraagstukken, die zij toch niet kan beoordeelen. Onnoodig—omdat de Bijbel, zooals die thans voor ons ligt, en als zoodanig in de Nederduitsch Hervornde kerk gebruikt wordt, voldoet aan de behoeften, om den weg der zaligheid te doen kennen, die voor de gemeente van het hoogste en eenigste belang is om te weten. De Commissie wil de gebezigde woorden van den predikant A. J. Begemann als zoodanig beschouwen, daar zij berekend zijn om kwaad en geen goed te doen, terwijl een dienaar van het Evangelie zich beijveren moet om te vergaderen en niet om te verstrooien, en de les van voorzichtigheid in acht te nemen, die ook in den Bijbel wordt aanbevolen, overwegende Art. 1 der kerkwet, Art. 41, blz. 20, Art. 6, blz. 3, zoo besluit de Commissie, gelijk bij dezen besloten wordt, hare afkeuring te kennen te geven, over de woorden, door den predikant A. J. Begemann gebezigd, en veroordeelt, volgens Art. 34, blz. 30, der kerkwet, den predikant A. J. Begemann tot eene schorsing in den dienst voor den tijd van drie maanden, van heden af te rekenen, met verlies van tractement. Tevens wordt de aangeklaagde veroordeeld in de kosten dezer Commissie zitting.

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

'n Algemene Kerklike Kommissievergadering is op 23 April 1872 te Potchefstroom gehou. Hierdie vergadering word spesiaal gehou om die twee predikante J. H. du Plessis en A. I. Steytler, wat deur die Kaapse Sinode afgevaardig is, om kerklike toestande in Transvaal te ondersoek, te ontmoet. Onder andere val die volgende voor:

De aanleiding tot de afscheiding wordt ter sprake gebrach, en de redenen die daartoe bewogen hebben, aangevraagd, waarop door den Praeses eene korte geschiedenis van den loop der zaak wordt aangegeven, en andere leden der gemeente ook het hunne daartoe

bijdroegen. Het blijkt daaruit dat drie redenen worden aangevoerd. (1) Het verlangen om geen Britsch gezag boven zich te hebben. (2) De vrees voor de gelijkstelling. (3) Het niet voorzien van predikanten voor de herderlooze gemeenten Inlichtingen worden gevraagd naar aanleiding van een brief, door den praeses te M. W. Stroom geschreven, terwijl de Dordtsche Leerregels, en de onderteekeningsformule ter sprake worden gebracht, waardoor eene lange discussie plaatsgreep over de bedoelde zaken. Er wordt gevraagd of de leeraren der Hervormde kerk den Bijbel als Gods Woord erkennen, waarop het antwoord bevestigend is. De predikant du Plessis spreekt over het onderteekenings-formulier, waarop de Scriba over het aangeroeerde ook zijne opinie in het midden brengt. De predikant du Plessis wilde weten of de kerk in hare belijdenis en practijk de leervrijheid toelaat, dan of de kerkelijke tucht wordt toegepast. Het antwoord is, dat de Commissie antwoord zal geven, wanneer eene zoodanige klacht bij de Commissie ter beoordeeling wordt ter tafel gelegd. Eene discussie wordt gevoerd naar aanleiding van het optreden van den predikant Burgers op den kansel der Hervormden, waarop te kennen gegeven wordt, dat de Hervormde kerk eenigen predikant, die zitting heeft in de Kaapsche Synode, zal toelaten voor ons te prediken. De vraag wordt gedaan of een predikant thans komende in de Hervormde Kerk, eerst moet geligitimeerd zijn bij den Actuarius der Kaapsche Synode? Het antwoord is dat de legitimatie bij de Kaapsche Synode geen vereischte is om een predikant in de Hervormde Kerk alhier te wezen. De Scriba geeft zijn gevoelen te kennen over het *colloquium doctum*, naar aanleiding van zijne eigene niet-legitimatie. De Predikant du Plessis vraagt inlichtingen omtrent het lidmaatschap der Gereformeerden, volgens Art. 14, blz. 3, der kerkwet, waarop inlichtingen worden gegeven, dat er in de Transvaal drie kerkgenootschappen gevonden worden, en het lidmaatschap der Gereformeerde kerk, ook wel genoemd de Afscheidene, niet wordt erkend. Op eene desbetreffende vraag wordt door de Commissie geantwoord, dat het lidmaatschap der Ned. Geref. kerk wordt erkend. Er ontstond eene discussie over Hervormd en Gereformeerd, en waarom het kerkbestuur dien naam niet heeft willen veranderen, terwijl het gediend zou hebben tot bevordering van vrede en eenheid. Uit de samenspreking blijkt het, dat er groot verschil bestaat, door wien zulk eene verandering werd aangevraagd, en de Scriba bij herhaling te kennen gaf, niet over afwezige personen te willen spreken. Bij verdere vragen, of de gemeenteleden verlangen te kennen hebben gegeven, om eene Belijdenis van de kerk opgenomen te zien, werd uiteengezet hoe de omstandigheden en de behoeften aanleiding hebben gegeven tot het herzien der vroegere, en de vaststelling der tegenwoordige kerkwet. De predikant Steytler vraagt of de zendelingen der Ned. Geref. Kerk ondersteuning en sympathie vinden bij de Hervormde kerk. Antwoord wordt gegeven, dat als de zendelingen een blijk van bestaan geven door zich met de kerkbesturen in verbintenis te stellen, en kennis te geven van hunnen arbeid, er dan eerst gelegenheid zal wezen om sympathie te kunnen betoonen.

Sewentiende Algemene Kerkvergadering.

Die sewentiende Algemene Kerkvergadering is gehou te Rustenburg op 20 Julie 1874.

Behalwe dat daar nou van Zeerust ook afgevaardigdes kom, en dat Ds. Begemann van die toneel verdwyn het, is daar geen ingrypende verandering in die samestelling van die liggaam nie. Dit tel 32 lede. Ds. Smits presideer.

De Scriba deelt mede dat hy overeenkomstig de wet de bevoegdheid bezit om predikanten te legitimeren, die, van elders komende, verlangen beroepbaar gesteld te worden in de Hervormde Kerk alhier. Van die bevoegdheid heeft hij verleden jaar gebruik gemaakt, om den weleerw. heer Louis Biccard als zoodanig toe te laten, dat er naderhand omstandigheden zijn voorgevallen, die ongunstig waren voor den goeden naam van genoemden predikant, dat meer dan een jaar het gedrag volgens bevoegde getuigenissen onberispelijk kan genoemd worden, en dat hij dus de vergadering verzoekt om die legitimatie goed te keuren.

Na nog eenige opmerking van diaken Geldenhuis van Heidelberg, doet de Scriba een voorstel van den volgende inhoud. De vergadering neemt de legitimatie van den weleerw. heer Louis Biccard voor kennisgeving aan, welk voorstel door ouderling Prinsloo gesecondeerd, met 29 tegen 3 stemmen wordt aangenomen.

Er wordt een brief, gedateerd 9 December 1873, voorgelezen van den Praeses en Scriba der Kaapsche synode, zijnde antwoord op het verslag door de Commissie der Hervormde Kerk opgezonden naar aanleiding van de zamenkomst met twee afgevaardigden der Kaapsche Synode, de predikanten du Plessis en Steytler.

Ouderling Kloppers wenscht te weten, welke nu, volgens dit schrijven, de verhouding is tusschen de Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie en de Herv. Kerk in de Z.A.R.

Dit geeft aanleiding aan den praeses, om den geheelen brief wederom voor te lezen, vergezeld met eenige toelichtende aanmerkingen, en daaruit het besluit te trekken, dat de verhouding is gebleven op den zelfden voet als in 1861, toen de Herv. kerk als een zusterkerk werd erkend.

Waar die gemeente van Pretoria nog vakant is, en die predikant van Heidelberg as konsulent bedank, moet 'n nuwe konsulent gekies word. Ds. Smits bedank ook en Ds. v. d. Hoff is dus verplig om die betrekking aan te neem.

De kassier van het weduwen-fonds doet verslag van den staat der geld middelen.

De opgaven van de laatste vijf jaren worden medegedeeld van de verschillende gemeenten, en het totaal bedrag opgegeven, zijnde de som van £1,347 Os. 3d. stg.

Aan de orde is de uitgave van eene kerkelijke courant. De Praeses zou gaarne zulk eene courant willen hebben, maar ziet geen kans zoolang de staat van zaken blijft als thans, om daaraan iets toe te doen. Misschien wel naderhand, als er meer hulp voor het herderlijk werk is verkregen.

De Scriba zegt ook het zijne er van, en meent dat het in den tegenwoordigen tijd ondoenlijk is, om een aanvang te maken met de uitgave eener kerkelijke courant. Zoodat algemeen besloten wordt, met de uitgave te wachten tot betere gelegenheid.

BIJLAGE.

Kaapstad, 19 December, 1873.

Aan de Hoog Eerw. Commissie van de
Algemeene Kerkvergadering der
Hervormde Kerk in de Z.A. Republiek.

Hoog-Eerwaarde Heeren!

Uwe missive, gedagteekend Pretoria, 28 Juny, 1873, is voor onze synodale vergadering gelegd, en overwogen in verband met het verslag onzer deputatie, benoemd om de Ned. Hervormde en de Ned. Gereformeerde kerken in de Zuid Afr. Republiek en Natal te bezoeken.

Zonder te treden in de beoordeeling van de groote en vele verschédenheden, om niet te zeggen, strijdigheden, voorkomende in uw verslag van de zamenkomst met onze deputatie, om, waar zij zulks noodig acht, de vereischte opheldering te geven, acht onze vergadering het noodig, het navolgende op uwe missive te antwoorden.

1.—Wij moeten de voorstelling tegen spreken als zou de kerk der emigranten van 1835, en die, welke gij vertegenwoordigt in uw schrijven, dat is te zeggen, de Hervormde Kerk, ééne en dezelfde zijn geweest. Wij voeren geen strijd van namen. Maar er kan geene vraag zijn, of onze kerk en die der emigranten was eene en dezelfde en de oprigting onder hen van eenige andere kerk moest eene afscheiding van de onze zijn.

2.—In volstreckte tegenspraak met het geen er heeft plaatsgevonden, staat de bewering of liever de beschuldiging dat onze kerk de herderlooze gemeenten in Transvaal aan zichzelven zou gelaten hebben. Hoevele deputaties zijn niet uit het midden onzer kerk naar u gezonden! Mannen die beschouwd werden als door uwe gemeenten hoogst geacht, werden telkens derwaarts afgevaardigd, en reisden daarheen. Zij weigerden niet voor maanden hunne gemeenten herderloos, hunne huisgezinnen vaderloos te laten. Zij ontzagen den zwaarsten arbeid, de grootste gevaren niet. Sommigen hunner gingen in gevorderde leeftijd heen. Hebben zij hun voordeel gezocht van onze Transvaalsche geloofsgenooten? of was het deren hertzegd, eenen of meer uit hen, wien zij wilden tot leeraar te kiezen en te beroepen? Of wat vermoogt onze kerk meer? Had zij het regt daarin te gelasten, derwaarts als leeraars ter woon te gaan? Had zij de magt predikanten speciaal voor Transvaal te vormen? Zoo er gebrek was aan leeraren leed onze kerk aan deze zijde, daaraan niet evenveel als die aan gindsche zijde van de Vaal? De beschuldiging, hoe vaak ook te berde gebracht, en gebezigd tegen onze kerk, is blijkbaar ongegrond.

3.—Er bestaat geen twiifel of pogingen zijn aangewend om de leervrijheid in de Hervormde kerk in de Transvaal in te voeren, en dat die pogingen voor eenen tijd gelukt zijn. Klaagt men over gebrek aan broederlijkheid, over eenigzins scherpe uitdrukkingen, door sommigen onzer bij onze debatten gebezigd; of, dat er leeraren zijn, die op hunne reizen tegen het gevaar daarvan, en die het veroorzaakt hebben, meenden te moeten waarschuwen—gij noemt dat in uwe missive “kwaadzaad strooijen”—men wijte dit hieraan.

Weliswaar, uwe belijdenis-formule is nu veranderd. Maar, afgezien van de vrees, die door velen onzer wordt gekoesterd, dat die formule voor zeer vage verklaring vatbaar is, wijzen wij op de gegronde redenen, welke er gegeven zijn, om te vrezen dat alles niet zuiver is, wat de leer aangaat, en op de pligt rustende op ieder Christen, en, in het bijzonder, op ieder leeraar, tegen iets dat zoo verderflijk kan werken voor tijd en eeuwigheid als de leervrijheid, te waarschuwen.

4.—Wij hebben ons echter verheugd, met dankbaarheid aan God, over de bewijzen in den jongsten tijd ten uwent gegeven, van ijver voor de waarheid en dat de oude liefde tot de moederkerk van de Kolonie herleeft; en bij name daarover, dat de kweekelingen van ons Theologisch Seminarium eene open deur onder u gevonden hebben. Wij hebben steeds met verlangen die ure tegemoet gezien, dat onze jonge leeraren in uwe behoeften zouden komen voorzien. Deze wensch is vervuld; althans er zijn er onder hen, die gereed staan zich ten dienste der kerk in de Transvaal te wijden. De uitkomst zullen wij biddend tegemoet zien. Maar zoo verre de zaak thans gevorderd is, is zij ons reeds stof tot groote vreugde en dank.

5.—Wat nu onze gezindheid aangaat, ten opzichte van de gemeenten in Transvaal, door u vertegenwoordigd, kunnen wij u verzekeren, dat dezelve steeds onveranderd is gebleven. Wij zouden gaarne zien dat uwe leeraren door denzelfden weg der legitimatie gingen, eer zij beroepen worden, welken wij zelve bewandelen, alsook de broeders in den Vrijstaat en Natal. Zooveel mogelijk wenschen wij u te helpen én tegen de dwaling onzer dagen, én de zoogenoemde leervrijheid. Wij wenschen niet alleen onze geloofsgenooten—die zich Ned. Geref. noemen—wij wenschen allen, die hetzelfde dierbaar geloof met ons deelachtig zijn, in te sluiten in den band der liefde, waarmede wij onderling en aan anderen verbonden zijn. Wij mogen wegens afstand, wegens staatsbetrekkingen, als anderszins, niet uitwendig eene kerk of eene genootschap kunnen vormen; maar wij kunnen het in den geest zijn. Wij kunnen alzoo wederkerig met geestes gaven verrijkt en tot goed doen gesterkt worden. Het rijk des gezegenden Heilands zou alzoo bekrachtigd, dat der duisternis beschaamd worden. Maar dit kan alleen bestaan op grond van de waarheid, en wanneer die hartelijk, vol, trouw, van beide kanten wordt beleden en beleefd.

Hiermede meenen wij het noodige te hebben gezegd op uwe geëerde missive, en noemen ons, met vurige heilbede.

(Namens en op last van de Hoog-Eerw. Synode)

U Hoog Eerw. Dienaren in Christus,

(was get.) P. E. FAURE, Th. Dr.,

Synodi Praeses.

(was get.) W. ROBERTSON, Th. Dr.,

Scriba Synodi.

Voor copy conform:

N. J. van Warmelo, scriba.

Heidelberg, 3 Augustus, 1874.

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

'n Buitengewone sitting van de Algemene Kerklike Kommissie is te Pretoria gehou op 1 Desember 1874.

Hoofdoel van die vergadering was om 'n klagte van 'n paar gemeentelede teen die kerkeraad van Pretoria te behandel. Die klagte was oor die beweerde onwettige weigering van sitting aan drie afgetrede kerkraadslede in die kerkraadsvergadering, waarby Ds. du Toit beroepe is.

Ds. van der Hoff sou dan gesê het dat 'n konsultens-gemeente hulle nie so nou aan die wet hoef te hou nie.

Die kommissie het egter hulle self onbevoeg verklaar om die saak te behandel, aangesien ook die Scriba in die saak betrokke was, en die Algemene Kerkvergadering geen sekondus vir hom benoem het nie. By hierdie vergadering word meege-deel dat Ds. D. P. Ackerman gelegitimeer is in die Herv. Kerk.

Agtiende Algemene (Buitengewone) Kerkvergadering.

'n Buitengewone Kerkvergadering is te Pretoria gehou op 3 Maart, 1875.

Ds. D. P. Ackerman neem vir die eerste keer sitting. Die doel van die vergadering is net om die saak teen die kerkeraad van Pretoria af te handel. Tussen die twee sittinge van die vergadering, word daar tyd gegee vir die Algemene Kerklike Kommissie om te vergader om die saak te verhoor. Hulle gee uitspraak teen klaers:—

De Commissie der Algemeene Kerkvergadering, op heden 4 Maart 1875, gehoord hebbende de klagten ingebracht door de heeren N. M. Prinsloo, C. J. Joubert en P. J. Muller dato Pretoria 14 Sept. 1874 tegen den predikant-consulent van Pretoria, Ds. D. van der Hoff, als zou deze het reglement van orde overtreden hebben in de kerkeraadsvergadering gehouden te Pretoria 14 Sept. 1874. door op hen toe te passen het woord deserteurs, alsmede dat het beroep op Ds. du Toit in die vergadering op onwettige wijze is uitgebracht, door dat hun geweigerd is om zitting te nemen als leden

van den staanden kerkeraad doch wel als afgetredene en stemhebbende leden, Gehoord hebbende de redenen van genoemde klagers waarbij zij zich telkenmale beroepen op besluit Algemeene Kerkverg. Rustenburg 20 July 1874, waardoor zij meenden erkend te zijn als wettige leden van den staanden kerkeraad tenzij eerst ontslag te hebben ontvangen, het geen met hen nog niet het geval was, verder, gehoord hebbende de verdediging van den pred. consulent en kerkeraad van Pretoria, erkennende het woord deserteurs gebezigd te hebben; aantoonende dat zij zichzelf terug hebben getrokken door niet eens deel te nemen aan de werkzaamheden van den kerkeraad bij gelegenheid van het nachtmal, Sept. 1874—onmiddellijk op te staan toen de Praeses hen als leden van den staanden kerkeraad zitting weigerde; overwegende dat werd aangetoond dat van beide zijde op minder behoorlijke wijze werd gesproken zonder dat er door een der beide partijen tot de orde werd geroepen; voornaamlijk in aanmerking nemende dat eene wet geene terugwerkende kracht heeft; lettende op het geen in de Algemeene Vergadering van gisteren is uitgesproken, dat men zich zou houden aan de notulen en dat er van geene bedoeling sprake mag zijn.

Overwegende dat zij wel hadden bedankt doch nimmer ontslag hadden gevraagd, besluit

Het eerste punt van de klagte als van minder belang te beschouwen hoewel het eenigzins onkiesch door den consulent was uitgedrukt, maar kan deze vergadering ook niet anders dan toestemmen wat door den pred. consulent in zijne verdediging is voortgebracht: "Had hij hen beleedigd zoo hadden zij hem nog meer beleedigd door hunne plaatsen te verlaten."

En wat het tweede punt der klagte betreft, de drie klagers te erkennen als bedankt hebbende doch evenwel stem hebbende leden des kerkerads, zoodat door hun terug gaan het beroepingswerk niet kon worden verhinderd en hetzelfde derhalve op wettige wijze is geschied;

Doet uitspraak ten voordeel van den predikant-consulent en kerkeraad van Pretoria, en veroordeelt klagers volgens art. 13 bl. 27 onzer kerkelijke reglementen tot het betalen der onkosten tot op heden in deze zaak gemaakt.

Hierdie uitspraak word deur die Algemene Kerkvergadering, wat op die volgende dag sitting noem as 'n hof van appèl, goedgekeur. Die aanklaers moet die koste tot 'n bedrag van £124 3s. betaal.

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

Op 10 Mei 1875 het die Algemene kerklike kommissie te Rustenburg vergader. Die werksaamhede is net van gewone administratiewe aard.

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

Potchefstroom 29 Mei, 1876.

Er wordt voorgelezen een klagt ingediend door Ds. L. Biecard namens den Kerkeraad van Zoutpansberg, tegen den zendeling St.

Hofmeyr, die inbreuk maakt op en aanstoot geeft aan de Christen gemeente der Hervormden te Zoutpansberg, en wel in strijd met zijne eigene verklaring, afgelegd voor de zending-commissie, opregtelyk voor den Heere onderteekend, waarbij hij belooft, zulks zorgvuldig te vermijden; verder dat gemelde zendeling voortgaat kinderen van blanke ouders te doopen, Avondmaal te houden, en kerkeradsleden voor te stellen, waarom de Kerkeraad aan de Commissie verzoekt, zoodanige stappen te nemen dat zulks bij de bevoegde autoriteiten wordt bekend gemaakt.

Na zamenspreking wordt aan den Scriba opgedragen, om deze klagte van wege de Commissie op te zenden naar de zendings-commissie van de Kaapkolonie en naar den Scriba der Kaapsche Synode.

Die Predikante-weduweefonds het aangegroei tot £1,623 15s. 0d.

De Scriba brengt in het midden of het niet gepast zou zijn, bij den aanstaande commando, aan de Regeering kennis te geven, dat de predikanten der Hervormde Kerk genegen en bereidwillig zijn, des noodig diensten te doen als voorgangers der gemeente, en gevraagd door de overheid, aan de leden van het commando het Evangelie te prediken. Na eenige beraadslaging wordt overeen gekomen, zulk een schrijven aan de Regeering te rigten.

De Scriba brengt het wenschelijke ter sprake, om kerkeraden en gemeenten aan te bevelen, nu het vrijwillige beginsel in deze staat is aangenomen, maatregelen te nemen tot het oprigten van een vast kapitaal, teneinde uit de rente daarvan, het salaris van den predikant te kunnen waarborgen. Algemeen wordt het wenschelijke daarvan erkend, en besloten zulk eene aanbeveling aan alle kerkeraden van de Ned. Herv. Kerk in deze republiek te rigten.

In verband daarmede word insgelijks door de Commissie het wenschelijke ingezien, om, tengevolge van het invoeren van het vrijwillige beginsel, aan de leden van de gemeente meer regt en stem te geven in het kiezen van kerkeradsleden en predikanten, en wordt er besloten om ook dit punt door middel eener circulaire onder de aandacht der gemeenten te brengen, terwijl dan later, naar bevind van omstandigheden zoodanige voorstellen kunnen worden voorgelegd die tot bereiking van dit doel, dienen kunnen.

Algemene Kerklike Kommissievergadering.

Heidelberg, 14 Mei, 1877.

Aan de vergadering wordt meegedeeld dat de weleerw. heer H. S. Bosman, na gelegitimeerd te zijn, op den 15 July 1876 als predikant van Pretoria is bevestigd geworden door den consulent D. van der Hoff.

Aan de orde wordt gesteld het lezen der rapporten der verschillende kerkeraden inzake het vormen van een kapitaal, waarvan de renten bestemd zijn voor het salaris van den predikant, en omtrent de wenschelijkheid, om nu met de invoering van het vrije beginsel ook de vrije verkiezing van ouderlingen en diakenen, en ook van predikanten in te voeren. Na eene korte toelichting van den Scriba, worden de rapporten gelezen, die van al de kerkeraden

zijn ingekomen, waaruit blijkt dat de wenschelijkheid, om zulk een kapitaal te vormen door alle besturen zonder onderscheid wordt erkend, dat in sommige gemeenten zooals Potchefstroom en Heidelberg reeds eene poging daartoe is aangewend, welke poging evenwel is mislukt, welke mislukking moet toegeschreven worden, deels aan den slechten toestand dezer tijden, deels aan de weinige belangstelling door de leden betoond, dat sommige gemeenten, zooals Wakkerstroom en Rustenburg, eerst nog eene schuld op kerk of pastorie wenschen af te doen, alvorens zulk een kapitaal te vormen, dat andere gemeenten bezwaard met het geheele onderhoud van den predikant, zooals Zeerust, Pretoria en Zoutpansberg, geen kans zien om nog meer van de leden te eischen en eindelijk vele gemeenten hunne onmagt belijden om nu in deze omstandigheden zulk een fonds tot stand te brengen.

Omtrent de invoering van de vrije verkiezing blijkt het uit de verschillende rapporten, dat de meerderheid van de kerkeraden van de Herv. kerk zich verklaard hebben ten gunste van het oude stelsel. Aan de orde wordt gesteld het verslag omtrent het consulentschap van Waterberg. De notulen van de vorige commissie-zitting, den pred. van Zoutpansberg aanbevelende als consulent, worden gelezen, eveneens een brief van Ds. Biccard goedkeurende om volgens uitnoodiging den eersten Zondag van December 1876 ten dorpe Nijlstream Avondmaal te houden, en eene memorie van den kerkeraad van Nijlstream verzoekende om den predikant van Pretoria als hun consulent te mogen bezitten. Praeses verhaalt de geheele geschiedenis, hoe de kerkeraad de afspraak gemaakt heeft, om den predikant van Zoutpansberg te doen kerk houden, maar naderhand dat plan ter zijde heeft gesteld. De Scriba zelf tegenwoordig bij het nemen van dat besluit doet uitkomen dat de kerkeraad van Waterberg, zich schuldig heeft gemaakt aan het verbreken van den besluit, waardoor aan een predikant van den Herv. Kerk eene beleediging is aangedaan, die niet door de Commissie over het hoofd kan worden gezien. En na verdere discussie doet de Scriba, gesecondeerd door ouderling Prinsloo het volgende voorstel:

De Commissie de stukken gelezen en de inlichtingen gehoord hebbende in zake het consulentschap van Waterberg, spreekt hare ernstige afkeuring uit over het gedrag van den kerkeraad van Nijlstream, die eerst dag en uur bepaald om godsdienstoefening te laten houden, door den predikant van Zoutpansberg, en die, toen alles geregeld en besloten was, geweigerd heeft, zijn eigen besluit ten uitvoer te brengen, en alzoo den predikant van Zoutpansberg heeft teleurgesteld, en ook de gemeente van Nijlstream; de Commissie gevoelt evenwel geene vrijheid om, het consulentschap aan eenigen predikant aan te bieden, dan aan dengeene die door de gemeente wordt begeerd, en besluit dus aan het verzoek der memorialisten te voldoen, en den predikant van Pretoria, den wel-
eerv. heer H. Bosman, bij deze aan te stellen als consulent van Nijlstream.

Dit voorstel wordt algemeen aangenomen.

In zake de proclamatie, 12 April, 1877, op gezag gepubliceerd, doet de Scriba het volgende voorstel, door ouderling Pretorius gesecondeerd en algemeen aangenomen.

“De Commissie der Algemeene Kerkverg., zitting houdende te Heidelberg op 14 Mei 1877 en volgende dag, kennis nemende van eene proclamatie ged. 12 Apr. 1877, waarbij de Transvaalse regeering is overgenomen door den Britschen Commissaris, Sir Theophilus Shepstone, betuigt haar ingenomenheid met het voornemen der nieuwe Regeering, om de bestaande wetten op de kerkgenootschappen te blijven handhaven”.

Neëntiende Algemene Kerkvergadering.

Die neëntiende algemene kerkvergadering van die Herv. Kerk is op 3 Nov. 1879, te Pretoria geopen. Die getal van zittende predikante het aangegroei tot ses: D. v. d. Hoff, N. J. van Warmelo, H. S. Bosman, D. P. Ackerman, L. G. F. Biccard, J. de Vries, terwyl Ds. G. W. Smits verskoning vir afwesigheid maak.

Die 12 gemeentes het bowendien 44 afgevaardigdes gestuur. Ds. van der Hoff word tot Praeses en Ds. van Warmelo tot Scriba herkies.

Ouderling Prinsloo van Potchefstroom deelt mede, dat hij zich bezwaard gevoelt om met de werkzaamheden der vergadering voort te gaan en stelt voor om deze zitting voor een onbepaalden tijd te verdagen, van wege de omstandigheden des lands. Ouderling Kloppers van Rustenburg secondeert. Eene discussie volgde in verband met art. 9 der kerkwet, en de verhouding werd besproken van deze kerk tot het bestaande Gouvernement, terwijl ook kennis genomen werd van een besluit der Commissie, genomen in het jaar 1877, omtrent het voornemen der Regeering aangaande de handhaving der wet op de Kerkgenootschappen. De Praeses licht uitvoerig den stand van zaken toe, waarbij de moeilijkheid niet voorbij gezien wordt, wat betreft de erkenning van het Gouvernement aan de eene zijde, en de pogingen van het volk om zijne onafhandelikhed terug te verlangen; aan de andere zijde, maant aan tot bedachtzaamheid en meent met de werkzaamheden te moeten voortgaan. De predikanten van Zeerust en Zoutpansberg spreken in denzelfden geest, vooral er op wijzende, dat deze vergadering reeds verdaagd is, en de belangen der Kerk zullen lijden bij verdere verdaging. Ouderlingen Roets en van Staden geven als hun gevoelen te kennen, voorzichtig in deze zaak te werk te moeten gaan, terwijl het ook onzeker is of de handelingen der Commissie zullen worden goedgekeurd. De predikant van Wakkerstroom heeft insgelijks een voorstel dat straks zal worden voorgelezen.

De Scriba geeft uitleg van het verhandelde in de Commissiezitting van 1877, erop wijzende hoe zorgvuldig de woorden zijn gekozen van het commissie-besluit, waarbij ingenomenheid wordt tekennen gegeven met het voornemen der Regeering om de wet op Kerkgenootschappen te handhaven, en doende uitkomen, hoe, er gevaar bestond, dat de band tusschen Kerk en Staat zou worden verbroken. De predikant van Pretoria is bevreesd voor een verdaging, waardoor het doel zou verloren gaan, waarom wij hier verdaagd zijn; verhaalt de geschiedenis der handopenning voor de

gemeente van Pretoria, en hoe de kerkeraad besloten heeft om den predikant volgens het "vrijwillig beginsel" te onderhouden.

Voorstel van den predikant van Wakkerstroom, gesecondeerd door diaken van Deventer: "Deze vergadering, zich enkel als een kerkelijke beschouwende, besluit met hare werkzaamheden voort te gaan, zonder in het minst daarmede in strijd te willen handelen met de belangen onzer gemeenten. Dit voorstel wordt met 43 tegen zes stemmen aangenomen.

'n Groot deel van die tyd van hierdie vergadering word natuurlik vir roetienewerk gebruik. Aan Ds. H. S. Bosman kom die eer toe van die eerste te wees wat officieel die Kerkvereniging aangeroer het.

De predikant van Pretoria spreek, naar aanleiding van het beschrijvingspunt omtrent de Naam der Kerk, als zijn gevoelen uit, dat de oudste naam der kerk niet Hervormd is geweest, maar Gereformeed, kan dat bewijzen, en wenscht in verband met Art. 5 van het commissierapport art. 18 te behandelen, hetwelk aldus luidt: "Wat kan er gedaan worden om eene vereniging tot stand te brengen tusschen de Ned. Herv. en de Ned. Geref. Kerk in de Transvaal?" De predikant van Pretoria licht het toe, noemt het een der belangrikste punten voor de vergadering, doet de moeilijkheden uitkomen van deze kerk om als kerkelijk ligchaam iets goeds tot stand te brengen, nu zij krachteloos en machteloos geworden is door eene andere kerk naast haar, een in leer en doel en toch vijandig; doet zijn toestand uitkomen als predikant van Pretoria, omringd door hoofden van andere kerkgenootschappen, die allen ijver aanwenden om door middel van onderwijs de jeugd tot zich te trekken, wil den naam eener kerk als bijzaak beschouwen, waar het erop aankomt om de zaak des Heeren te bevorderen, en dringt aan op het benoemen van eene commissie van predikanten en ouderlingen der Ned. Herv. Kerk, die een zelfde commissie zal ontmoeten uit de Ned. Geref. Kerk, om over de middelen tot vereniging te beraadslagen. Ouderling van Staden van Pretoria vraagt of de aanneming het rapport onverbreekbaar maakt, terwijl de Praeses opmerkt, hoe wenschelijk die vereniging is, maar verlangt de deur der kerk wijd open te zetten voor een ieder die begeert daarin te komen. De Scriba spreek er het zijne over, en doet gevoelen, dat aan den naam van Hervormd in de Transvaal een geschiedenis verbonden is van lijden en van strijd, die niet gemakkelijk kan worden vergeeten. Ouderling Klopper meent dat wij verplicht zijn althans te beproeven tot vereniging te komen; de pred. van Wakkerstroom en ouderling Otto geven voorstellen aan de hand, omtrent de vraag van den predikant van Pretoria, en ouderling Geyser dringt erop aan dat het commissie-rapport zal worden behandeld en in stemming gebragt, zonder nieuwe zaken aan de orde te stellen. Diaken Engelbrecht is bevreesd voor geestelijke opstanden vanwege de gelijkstelling, misschien in te voeren, waarop de predikant van Pretoria antwoordt, en te kennen geeft dat, als de gelijkstelling wordt ingevoerd, hij de eerste zijn zal om de vergadering te verlaten. Ouderling Geyser vraagt wederom wat er aan de orde is. De pred. van Pretoria wil zijn beschrijvingspunt behandeld hebben en daarover gestedend, met de voorstellen daarbij behoorende . . .

De pred. van Zoutpansberg spreek het wenschelijke van vereeniging uit, en ouderling Otto geeft een verhaal van den toestand der Hervormde Kerk van vroeger en van heden. De Scriba doet een voorstel, gesecondeerd door ouderling Otto, en het verlangen naar stemmen wordt uitgesproken. Hoofdelijke stemming over het voorstel van den Predikant van Pretoria, gesecondeerd door Ouderling Klopper van Wakkerstroom, en van den volgenden inhoud:—"Er worde eene Commissie aangesteld, bestaande uit twee predikanten en twee ouderlingen dezer vergadering, met het verzoek aan de Synode der Ned. Geref. Kerk in de Transvaal, om ook een zoodanige Commissie te benoemen, ten einde duidelijk te laten uitkomen, welke de geschilpunten zijn tusschen deze twee kerkgenootschappen; deze Commissie rapport te doen aan de eerstkomende zitting der Commissie der Algemeene Kerkvergadering." Dit voorstel wordt verworpen met 39 tegen 10 stemmen. Het voorstel van den Scriba is van den volgenden inhoud, en wordt gesecondeerd door Oudl. Otto: "Als antwoord worde gegeven: De Algemeene Kerkvergadering zet de deuren der Kerk wijd open voor elkeen, die in de Hervormde Kerk wil inkomen." Dit wordt bij hoofdelijke stemming verworpen met 27 tegen 21 stemmen, en een neutraal. De discussien worden weder geopend, en ten laatste een voorstel van den predikant van Potchefstroom, samengesmolten met dat van den Predikant van Wakkerstroom; en gesecondeerd door de Predikant van Pretoria, met algemeene stemmen aangenomen, van dezen inhoud: "Deze vergadering spreekt in antwoord op de vraag van den Predikant van Pretoria als haar gevoelen uit: de Vereeniging tusschen de Ned. Herv. en de Ned. Geref. Kerken wordt bechouwd als wenschelijk, en aangezien de vergadering bij monde van den Predikant van Pretoria heeft vernomen, dat de Ned. Geref. Kerk dit ook als wenschelijk geschouwt, zoo worde deze onze wensch officieel aan de Ned. Geref. Kerk medegedeeld, met het doel om van hare zijde eene toenaderen af te wachten."

Art. 7 der later ingekomen beschrijvingspunten, luidende: "Het recht van legitimatie berust bij de Commissie der Algemeene Kerkvergadering," komt aan de orde. Oudl. Grobler stelt voor zulk als regel voor de toekomst aan te nemen, hetgeen de predikant van Wakkerstroom secondeert. Na discussie wordt het aangenomen, terwijl er bepaald wordt, dat de kosten van zulk eene kommissiezitting zullen gevonden worden uit het algemeene fonds.

'n Kommissie aangestel om 'n Beskrywingspunt oor die naam van die kerk te oorweeg gee die volgende rapport as advies. Dit word deur die vergadering goedgekeur.

De Commissie benoemd om rapport uit te brengen omtrent het beschrijvingspunt ingediend door der kerkeraad van Heidelberg vereenigd met Blesbokspruit, omtrent "den oorsprong van den naam der kerk in de Transvaal", waarvan deze vergadering de vertegenwoordigster is, heeft de eer het navolgende onder de aandacht van de vergadering te brengen:—

1. Het doel van dit beschrijvingspunt is om het goed recht vast te stellen dat deze vergadering heeft om de kerk te noemen; de Nederduitsch Hervormde.

2. De ondervinding heeft geleerd, dat, als er sprake is van de moederkerk, menig een de Hervormde Kerk heeft verlaten, en tot de Nederduitsch Gereformeerde Kerk is overgegaan, in de meening, dat de laatstgenoemde kerk den waren naam droeg waartoe men wenschte te blijven behooren.

3. Het worde in het oog gehouden, dat in de Kaap Colonie de naam der kerk altijd geweest is Nederduitsch Hervormde, totdat in eene zitting der Synode, 5 November, 1842, de naam van Hervormd is veranderd in Gereformeerd.

4. De Commissie wenscht dus onder de aandacht te brengen, dat al degenen, die voor 5 Nov., 1842, tot de Hollandsche kerk in Zuid Afrika behoorden, behoorden tot de Nederduitsch Hervormde Kerk.

5. De Commissie wenscht dus met alle kracht de overtuiging uit te spreken, dat deze vergadering alle recht heeft om den ouden wettigen naam te behouden, en haar verlangen uit te spreken, dat die naam in de toekomst zal blijven bewaard als eene erfenis voor onze kinderen en kindskinderen.

Die Predikanteweduweefonds staan nou op £2,572 1s. 9d.

Het volgende beschrijvingspunt wordt aan de orde gesteld: "De vergadering besluite om een jongens- en een meisjes kostschool in verband met onze kerk te stichten," hetgeen wordt ingeleid door een ernstig woord van den Praeses, den predikant van Zeerust.

Daarop komt de voorsteller aan het woord. De Predikant van Pretoria die in eene dringende rede den plicht van deze vergadering, als vertegenwoordigende de geheele Hervormde Kerk in de Transvaal, voorhoudt, om de belangen der jeugd ter harte te nemen, en het onderwijs te bevorderen; verhaalt de geschiedenis van het ontstaan der meisjesschool te Pretoria, de moeilijkheden waarmede hij te kampen heeft, den strijd dien hij heeft te strijden, en hoe hij reeds zooveel van het distrikt Pretoria gevraagd en verkregen heeft dat hij nu om hulp komt smeken bij het grote lichaam dat de Hervormde Kerk vertegenwoordigt, en voorhoudt hoe die kerk haar plicht moet beseffen, om door middel van onderwijs het Koninkrijk der Hemelen uit te breiden. Aan het slot zijner toespraak, die met groote belangstelling en eerbiedige stilte wordt aangehoord, stelt hij de volgende resolutieën voor: (1) er zal een kerkelijke Schoolcommissie worden benoemd, met toezicht over al de scholen der Hervormde Kerk; (2) alle gelden zullen worden toegezonden aan den secretaris der schoolcommissie; (3) elke kerkeraad waarborgt de som van £5 stg. voor elke 100 lidmaten, voor den tijd van vijf jaar.

Daarop doet de predikant van Zeerust het volgende voorstel, dat, gesecondeerd door Ouill. Otto, met 44 tegen 4 stemmen wordt aangenomen: "Dat ieder Kerkeraad in zijn Gemeente £5 per 100 leden per jaar, voor den tijd van vijf jaar aan den Secretaris der Kerkelijke Schoolcommissie waarborge ten behoeve van de meisjesschool te Pretoria." De Predikant van Pretoria dankt de vergadering, uit naam der Transvaalsche jeugd, voor dit besluit.

Aan de orde het rapport der Commissie benoemd over de Zendingzaak, bestaande uit de predikanten van Pretoria en Zeerust, benevens de ouderlingen J. J. van Staden en C. Otto. De Predikant van Pretoria brengt rapport uit, waarop de Scriba dit voorstelt, gesecondeerd door den Predikant van Wakkerstroom: "De Algemeene Kerkvergadering, het rapport gehoord hebbende der Commissie in zake de Zending onder de Heidenen, neemt de aanbeveling aan der Commissie om voor het tegenwoordige de Zending onder de Heidenen niet te ondersteunen, hoezeer de zaak zelve als gewenscht beschouwd wordt, en wel omdat in den boezem der Hervormde Kerk nog zooveel te arbeiden overblijft. Dit voorstel wordt algemeen aangenomen.

Een oud gedrukt exemplaar van Kerkelijke Wetten der Kaap Colonie, met den titel: "Reglement voor het bestuur der Ned. Hervormde Kerk in Zuid Afrika" ontworpen en genomen op 2 Nov. 1824, en gedrukt in 1825, wordt door de vergadering met belangstelling bezichtigd.

Ten opzichte eener kerkelijke courant, wordt als beginsel aangenomen, dat er een aanvang met de uitgave zal gemaakt worden, met den Predikant van Heidelberg als hoofd-redakteur, en den Predikant van Pretoria als Secundus, terwijl in den loop van het jaar 1880 het eerste nummer zal moeten verschijnen.

N.B. Notule van 4 Oktober, 1880, ontbreekt.

Een-en-twintigste Algemene Kerkvergadering.

Die 21ste Algemene Kerkvergadering is te Heidelberg gehou op 28 Nov. 1881. Ds. van der Hoff is oorlede. Ds. de Vries is afwesig, maar Ds. G. W. Smits verskyn. Daar is dus vyf predikante teenwoordig. Verder is daar 48 afgevaardigdes uit 13 gemeentes. Na die behandeling van die gemeentelike verslae, staan daar:

De Predikant van Pretoria staat nu op om te kennen te geven, hoe koud en doodsch hij zich gevoelde bij het voorlezen der verschillende verslagen. Hij wijst erop, hoe er verslag van den toestand wordt gevraagd, en wat hij gehoord heeft, waren alleen cijfers en getallen. Met een enkele uitzondering wordt er alleen van den uiterlijken toestand gesproken, en hij wenscht iets te weten van den innerlijken toestand. Hij geeft alleen een wenk, waarop de Predikant van Wakkerstroom zijn instemming te kennen geeft en trachten zal in dien geest te handelen.

Er is een beschrijvingspunt ingekomen van den Predikant van Pretoria, om Art. 15 der kerkwet te schrappen, handelende over de niet-erkenning van het lidmaatschap der Gereformeerde Kerk hier te lande. Tot toelichting haalt de Predikant van Pretoria aan, dat de tijd is gekomen om dit Art. in te trekken, vooral om het groote doel, de Kerklijke vereeniging te bevorderen. Oudl. Meyer zegt, deze discussie is te vroeg, de wet moet geheel herzien worden, hij zelve heeft vele veranderingen voor te slaan, zoodat men nu wachten moet, totdat de tijd van geheele herziening gekomen is. De Predikant van Wakkerstroom, meent, dat zulke discussien eerst te pas komen, nadat de vereeniging is tot stand gebracht.

Na lang diskussie is eindelik beslote om die lidmaatskap van die Geref. Kerk te erken.

De Praeses doet een voorstel uit naam van de vijf predikanten, dat de Algemene Kerkvergadering een adres van gelukwensching toezende aan het hoogedele Driemanschap, vanwege het herstel der Z.A. Rep., welk adres zal worden voorgelezen bij de grote volksbijeenkomst, die (D.V.) in de volgende maand te Paardekmaal zal worden gehouden. Dit voorstel wordt met acclamatie aangenomen, terwijl, na eenige woordenwisseling, besloten wordt het schrijven van zulke een adres aan de Moderatuur op te dragen.

Met die oog op die geskiedenis van die opvoeding in die Transvaal is dit van belang om iets aan te haal uit die volgende besprekinge wat oor die Prospect Seminary plaasgevind het. Die belofte van ondersteuning in 1879 gedaan is baie gebrekkig uitgevoer, en die ywer vir die saak het 'n ernstige vermindering ondergaan.

Aan de orde wordt gesteld de zaak van de Prospect Seminary te Pretoria. De Praeses erkent weinig van deze zaak te weten, zijde niet tegenwoordig geweest bij de vroegere behandeling, leest de daarop betreklike notulen voor van het jaar 1879, en herinnert dat de bijeenroeping van deze buitengewone zitting in verband staat met het Seminary. . . . De Predikant van Wakkerstroom leest het besluit voor van 1879, brengt het in verband met Art. 84 der kerkwet, en vraagt: Kunnen wij nu zulk een besluit verbreken? Hij vreest voor het geroep en de bespotting die tegen ons zal opgaan; haalt aan, hoe gunstig de couranten over de Hervormde Kerk hadden getuigd toen dat besluit was gevallen. Dat nu te verbreken is onmogelijk. De kerkeraad van Wakkerstroom zal zijn aandeel leveren, al is het ook uit eigen zak. . . . Oudl. Wolmarans van Rustenburg zegt, dat zijn gemeente tegen een miesjes-school is, het is iets vreemds zonder nut. Wil het besluit niet verbreken, maar een jongens-school oprichten. Als het besluit zou gehandhaafd worden, dan wordt de gemeente verdeeld, en wij moeten tevredenheid verwekken. Het gebeurt wel meer, dat wetten veranderd worden. . . . Diaken Jan Meyer zegt: Er was eerst overeengekomen, dat Hollandsch de hoofdtal zijn zou, daarna was het Engelsch. Dat maakte verbittering, verwacht veel goeds van bijeenkomsten. De Pred. van Zoutpansberg blijft bij zijn gevoelen, dat het de roeping der Kerk is om voor de lammeren te zorgen, wijst aan, dat de school niet uitsluitend voor meisjes is, zag onlangs bij een bezoek aan de Seminarie, ook jongens van vijftien jaar. De predikant van Rustenburg is zeer uitvoerig in zijn verhaal omtrent de gezindheid van de gemeente Rustenburg, en de Consulentengemeente van Pretoria, inzake de meisjes-school, en hij doet dat vooral, omdat die twee gemeenten schriftelijk hunne onwilligheid hebben te kennen gegeven om aan het besluit te voldoen. De voornaamste reden is tegenzin tegen een meisjes-school; geen Engelsche ladies; men wil leeren boternaken, boerderijen. Men wil geleerde jongens. . . . De Pred. van Pretoria neemt nu het woord. Hij betuigt zijn ingenomenheid met den geest waarin de toespraken zijn gehouden. Het eerste punt betreft het gebruik van

de Engelsche taal als hoofdtal in de school, waarvan een punt van beschuldiging is gemaakt; de Pred. van Pretoria is Engelsch gezind, wil Pretoria gansch Engelsch maken. Neen, het is zoo niet. Hij heeft geleerd geduld te oefenen, en tot den God der waarheid zijn toevlucht te nemen, want de waarheid moet zegevieren; hij werpt die beschuldiging met verachting weg. Waarom dan Engelsch? Omdat als nu het besluit genomen wordt, dat Hollandsch de hoofdtal zijn zal, er morgen van de 120 kinderen die de school bezoeken, geen 10 zullen terugkomen. . . . Zullen wij nu om de taal onze kerk, onze godsdienst, te gronde werken in Pretoria? Neen, dat kan niet. Dus omstandigheden dwingen hem om Engelsch op den voorgrond te zetten, ook maar voor een tijd; over drie of vier jaar niet meer noodig. Zoo dwingen omstandigheden hem ook om het reglement te veranderen, en den leeftijd van een jongen hooger te stellen. Hij spreekt over de noodzakelijkheid van de opvoeding van meisjes, over een school met den Bijbel, haalt aan, dat diaken Meyer hem moet hebben misverstaan, daar hij nooit kan gezegd hebben, dat Hollandsch de hoofdtal zijn zou, en eindigt met te zullen toestemmen in eenige bestaansbare verandering.

Ouderling M. J. Prinsloo zegt dat hij vroeger te kennen gaf zich niet te willen onttrekken, en was gekozen als lid der Schoole commissie. Nu hij verstaat van den Predikant van Pretoria, dat hij niet kan afzien van de Engelsche taal als hoofdtal, moet hij bedenken als lid der Commissie, ook omdat de Commissie geen recht of macht heeft om iets te doen. Oudl. Geyser voert aan dat niets zoo eigen is aan ons als de taal; is die verloren, dan geen school, geen kerk; spreekt van een Engelsch kind geleerd door boeren-geld.

Uiteindelijk word daar 'n kommissie aangestel om oor die saak te rapporteer. Op hulle advies word die volgende besluit oor die Prospect Seminary geneem:—

Uwe Commissie meent dat er bevrediging onder de verschillende gemeenten der Ned. Herv. Kerk zal bereikt worden, indien in het besluit van 1879, betreffende de meisjes-school te Pretoria, het volgende wordt opgenomen:

1. Dat de Hollandsche taal geheel en al op den voorgrond zal worden gesteld in de kerkelijke school te Pretoria;
2. Dat de school zal veranderd worden in een jongens- en meisjes-kostschool,
3. Dat de school volkomenlijk zal staan onder het toezicht, en onder de zorg van de kerkelijke School-commissie te worden benoemd door de Algemeene Vergadering der Ned. Herv. Kerk,
4. Dat de naam der school, erop lettende hoe de Heer het volk der Z.A. Rep. tot hiertoe heeft geleid, voortaan zijn zal "Eben-haëzer".

Verder deelt de Commissie mede aan de Hooogerw. vergadering, dat zij van oordeel is, dat de schuld, thans rustende op het schoolgebouw te Pretoria, zoo spoedig mogelijk moet worden afbetaald, als wanneer de grond met de daarop staande schoolgebouwen, onmiddellijk zal worden getransporteerd op naam van de Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. Gemeenten in de Z.A. Rep.

Ten laatste is nog aan de orde een brief van de Hooeerw. Scriba der Ned. Geref. Kerk in de Z.A. Rep., den weleerw. Heer H. L. Neethling aan deze Hooeerw. Vergadering, inzake vereeniging der Hollandsche kerken. De brief wordt voorgelezen, voorstellende zamenkomst van een Commissie van zeven leden der Ned. Geref. Kerk, zeven leden van de Gereformeerde kerk, en zeven leden der Ned. Herv. met Ds. C. Fraser van Phillipolis als voorzitter.

Na breedvoerige bespreking word 'n Kommissie benoem om 'n konseep-antwoord in gereedheid te bring. Na 'n paar wysiginge word hulle advies in die volgende vorm aangeneem.

De Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. Kerk in de Z.A. Rep., thans zitting houdende, gelezen hebbende een schrijven van de Hooeerw. Scriba van de Ned. Geref. Kerk in zake eene vereeniging der Hollandsche kerken in de Z.A. Rep. besluit:

1. Het voorstel der Ned. Geref. Kerk, om een samenkomst over deze zaak met elkander te houden, aan te nemen.

2. Besluit om twee predikanten en vijf ouderlingen der Ned. Geref. kerk der Z.A. Rep. te ontmoeten;

3. Besluit aan de Ned. Geref. Kerk kennis te geven, dat de Alg. Kerkvergadering der Ned. Herv. Kerk niets weet van een Kommissie der Geref. Kerk aangaande die vereeniging, en waarvan melding wordt gemaakt in het officieele schrijven, dat vooralsnog geene documenten van dien aard hier ter tafel liggen, en de Alg. Kerkvergadering dus gans onbewust is van eenige aanleiding tot vereeniging.

4. Besluit te kennen te geven dat het onraadzaam is, om een predikant van een naburige staat als voorzitter van die samenkomst uit te noodigen, daar die taak gemakkelijk door een der predikanten alhier kan worden vervuld, en deze Algemeene Kerkvergadering geheel tevreden zal zijn met den Predikant van Utrecht als Voorzitter der samenkomst.

5. Besluit met den Hooeerw. Scriba der Ned. Geref. Kerk te corresponderen over plaats en tijd der samenkomst.

GROEP II.

NOTULE VAN DIE NEDERDUITS-GEREFORMEERDE KERK IN DIE S.A. REPUBLIEK.

Die notule van die Ned. Geref. kerk moet voorafgegaan word deur die volgende uittreksels uit 'n Verslag wat deur die kerkraad van Utrecht in Desember 1865 gepubliseer is.

Die Verslag is deur Ds. F. Lion Cachet geskryf en uitgegee by *P. Davis en Zonen*, Pietermaritzburg, 1866, onder die titel "Aan de leden der Ned. Geref. kerk in die Z.A.R." 51 bl.

Op den 20 November, 1865, werd er eene "Algemeene Kerkvergadering der Ned. Hervormde gemeenten in de Z.A. Republiek" gehouden te Pretoria. Tegenwoordig waren behalve ouderlingen en diakenen van verschillende gemeenten, de predikanten van der Hoff, Smits en Begemann. Deze vergadering werd belegd in Juny 1865, door de "Commissievergadering der Hervormde kerk" hoofdzakelijk om te handelen over de voorwaarden waarop de gemeente van Utrecht bereid was zich met de ander gemeenten in de Republiek te vereenigen, gelijk die door de afgevaardigden van de gemeente van Utrecht gesteld waren op de Commissievergadering te Rustenburg, Juny, 1865. Ingevolge uitnoodiging der Algemeene Kerkvergadering verschenen ook nu afgevaardigden der gemeente Utrecht, en wel ik zelve met Br. diaken M. S. Ferreira.

Gelijk bekend is, is de vereeniging niet tot stand gekomen, daar beide onze voorstellen met algemeene stemmen verworpen werden. Doch gelijk ook bekend is, hiermede is het, vooral in Afrika, niet gedaan, dat eene zaak op eene vergadering toe of afgestemd zij. Publieke opinie moet ook haar stem uitbrengen. En hierom wenschen wij de gemeenten door het navolgende verslag in staat te stellen, om behoorlijk ingelicht omtrent den waren staat van zaken, een oordeel uit te brengen over onze handelingen.

I. Kort overzicht van onze pogingen om eene vereeniging met de dusgenoemde Ned. Hervormde kerk in de Republiek tot stand te brengen.

Die gemeente van Utrecht, in die onafhanklike Rep. van Utrecht, is op 19 Nov. 1854 as 'n Ned. Ger. gemeente gestig. Die gemeente het aan die Kaapse Sinode behoort, en het onder die Ring van Transgariëp geval.

In 1862 is verklaar dat die Ring nie aan die Kaapse Sinode kan behoort nie, omdat dit buite die Kaapkolonie val, en op 26 Maart 1864 is Utrecht ook van die Ring van Natal, wat na 1862 afsonderlik gekonstitueer is, losgemaak, omdat die Ring dit onprakties gevind het om wette vir 'n gemeente buite Natal te maak.

De positie der gemeente Utrecht, na 26 Maart 1864, was nu deze: Eene gemeente der Nederduitsch Gereformeerde Kerk die, zonder haar toedoen, en min of meer gewelddadig, van haar hooger Kerkbestuur losgemaakt, geheel op zichzelf stond, zonder eenig verband met eenig hooger Kerkbestuur.

Dr. H. E. Faure, Ds. P. Huet, en Ds. F. L. Cachet was na mekaar konsulent van Utrecht. In Desember, 1864 is Ds. Cachet vir die 3e maal daarheen beroep, en het hij aangeneem. In Mei, 1865, begin hy sy arbeid aldaar.

Die verslag wil aantoon dat Utrecht nooit in die minste aan die Herv. kerk verbonde was nie, en haal daartoe 'n besluit, wat na aanleiding van 'n besoek van Ds. D. v. d. Hoff in 1860 geneem is, aan:—

“Geen predikant niet tot de Kaapsche Synode behoorende in het vervolg toe te laten, aanneming of kerkeraadvergaderingen te houden, slechts de prediking des Woords en de bediening der Sacramenten toe te staan”; welk besluit, 1 Feb. 1862, aan Ds. Begemann door den kerkeraad werd bekend gemaakt met bijvoeging dat de bediening des Evangelies, nu echter geregeld door den consulent geschiedde, in antwoord op een schrijven van zijneerw. om op Utrecht te komen kerk houden.

In 1859, werd Utrecht politiek ingelijfd bij de Z.A. Republiek, doch met de uitdrukkelijke bepaling dat de kerk, gelijk die van Lijdenburg, niet werd ingelijfd bij de gemeenten der Ned Herv. kerk in de Republiek.

Dit alles zal voldoende zijn om het duidelijk te maken, dat de gemeente van Utrecht nimmer anders geweest is, noch onder eenige voorwaarde heeft willen zijn dan eene gemeente der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in leer en tucht overeenkomstig de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, en protesteerende tegen alle pogingen om haar van die kerk, door beloften of dreigingen af te scheiden.

Wij gaan nu over tot het aantoonen der redenen waarom Utrecht pogingen heeft aangewend, om zooveel als mogelijk en indien mogelijk de eenheid der kerk in dit land te herstellen. Als eerste en voornaamste reden mag genoemd worden, de droefheid der gemeente Utrecht bij de gedachte, hoe verdeeld de Gereformeerde kerk in dit land bestond, n.l. Utrecht, Lijdenburg, en Schoonspruit, afgescheiden van de andere gemeenten in de republiek, en ook wederom van elkander gescheiden—dan de gemeenten onder Ds. Postma, die zich onder een afzonderlijk Kerkbestuur hadden georganiseerd.

Daarom het Utrecht ook geredelik op die Algemene Kerklike Kommissievergadering van die Herv. kerk te Rustenburg in June 1865 verskyn. Hulle is erken as die afgevaardigdes van 'n afsonderlike Geref. Gemeente van Utrecht.

Ons eerste bezwaar was tegen den naam Nederduitsch Hervormde Kerk. De kerk in dit land was altijd genoemd Nederduitsch Gereformeerde Kerk, en wij wenschten te weten wanneer en door wie de naamsverandering der kerk geschied is. Toen de vergadering hierop antwoordde: dat omtrent die verandering niets in de

notulen bekend is, en dat zij zich onbevoegd rekent over die zaak een oordeel uit te spreken, deden wij het volgende voorstel, hetwelk besloten werd te leggen voor de Algemeene Kerkvergadering:

“De Kerkeraad en Gemeente der Gereformeerde Kerk van Utrecht, bewust dat de naam der kerk in deze Republiek is Nederduitsch Gereformeerde Kerk, en dat het niet blijkt dat die naam op wettelijke wijze veranderd is in dien van Ned. Hervormde kerk, en verder dat de Gemeente van Utrecht zich nog steeds blijft noemen Ned. Geref. kerk, en bezwaar heeft, tegen den op geene wettige wijze aangenomen naam van Ned. Herv. kerk, wenscht, zal zij vereenigd worden met de andere gemeenten van dit land, dat de kerk niet langer met den naam van Ned. Herv. kerk, maar het haren eigenlijke naam van Ned. Geref. Kerk genoemd worde”.

Ons tweede bezwaar was omtrent de Belijdenis. Terwijl de Geref. kerk in de Kaap Kolonie, Natal, Vrijstaat, en Transvaalsche Republiek, duidelijk en klaar in hare wetten de Belijdenis der kerk uitspreken, wordt hieromtrent in de “Reglementen voor de Ned. Herv. Kerk in de Z.A. Rep.”, ook niet met een enkel woord gesproken, noch blijkt het uit eenige kerkelijke bescheiden welke de Belijdenis dezer kerk is. Wij deden daarom de volgende vraag: “Welke is de belijdenis der Ned. Herv. Kerk?” Waarop de Scriba, Ds. van Warmelo; antwoordde: “Dat de belijdenis niet in de wet staat, en hij (de Scriba) zich wel wachten zal die belijdenis er nu in te brengen”. Met dit antwoord stemt Ds. Smits overeen, eveneens de ouderlingen, doch daar het voor ons geheel en al onbevredigend is, wordt besloten ook deze vraag voor de Algemeene Vergadering te leggen.

Die saak kon dus nie by die kommissie-vergadering veel vorder nie.

In November 1865 hou die Hervormde kerk 'n Algemeene Kerkvergadering, en daarby verskyn die afgevaardigdes weer. Hulle word klaarblyklik bemoedig deur die handelwyse van die afgevaardigdes van Lydenburg, wat weier om sitting te neem, omdat hulle geloofsbrief gerig is aan 'n Algemeene Kerkvergadering van die Ned. Geref. Kerk, en hulle dus nie in die Ned. Herv. Kerk wil sit nie.

Ds. Cachet wilde, vóór hij zou spreken, over het al of niet onverschillig zijn of de kerk in de Republiek genoemd werd “Gereformeed” dan wel “Hervormd”, een officieel antwoord verzoeken op de vraag: Of er iets omtrent die naamsverandering in de notulen der Algemeene Kerkvergadering bekend stond”.

De Voorzitter, Ds. Smits, antwoordde hierop, namens de vergadering: “Dat omtrent de naamsverandering der kerk niets in de notulen bekend stond,” en voegde erbij dat hij met drie leden van den Volksraad, door welke de naam der kerk als Ned. Hervormde bepaald is geworden, gesproken heeft, dat de Raad volle drie uren, gehandeld heeft over dit onderwerp, dat de kerk van dit land in de grondwet, Art. 20, sedert genoemd werd, “Nederduitsch Hervormde Kerk”, en dat hij met de andere opstellers der Kerkelijke Reglementen de kerk met de naam waarmede zij in de grondwet bekend stond, heeft genoemd. Ds. Cachet vroeg vervolgens of het Gou-

vernement ooit aan de kerk had kennis gegeven dat de naam der kerk veranderd was; waarop de Voorzitter, namens de vergadering, antwoorde: "dat dit niet uit de notulen bleek".

Ds. Cachet zeide hierop, dat hij nu zou overgaan om aan te toonen: dat het niet onverschillig is of de kerk in dit land Nederduitsch Gereformeerde Kerk of wel Nederduitsch Hervormde Kerk wordt genoemd.

dat indien het ook onverschillig ware, het op een wettige wijze had moeten geschieden,

dat het hoogst noodzakelijk is dat de kerk weder genaamd worde met haren ware naam, Nederduitsch Gereformeerde Kerk.

Ds. Cachet het breedvoerig gepraat oor die naam van die kerk, en het geëindig met die volgende opsomming en voorstel:

Het is hoogst wenschelijk dat de kerk in de Republiek wederom alom met dien naam genoemd worde, en wel om de volgende redenen:

Omdat, gelijk aangetoond is, er een groot onderscheid is, niet in woorden maar in wezen, tusschen den naam Ned. Geref. Kerk, en Ned. Hervormde Kerk,

omdat de naam der kerk alhier nimmer op wettige wijze is veranderd,

omdat "indien de kerk zou blijven genoemd worden "Herv. Kerk", onder de besprokene omstandigheden, met recht zou kunnen worden verdacht, dat zij met den liberalen naam der kerk van Holland, ook de liberale leerstellingen die daar straffeloos worden verkondigd, toelaat dat die hier verkondigd worden.

omdat, behalve de gemeenten Utrecht, Lydenburg, Wakkerstroom, en Klerksdorp, er nog velen in dit land zijn, die den naam der kerk behouden hebben, en willen blijven behouden.

Om deze redenen dan, en vele anderen, stel ik voor, zeide Ds. Cachet: "Deze vergadering, na rijpe overweging der gehouden discussie, is overtuigd dat de verandering van den naam van Ned. Geref. Kerk alhier in die van Ned. Herv. kerk, nimmer wettiglijk geschied is,—dat er bij velen bezwaar bestaat tegen deze naamsverandering; waarom deze vergadering verklaart dat de kerk voortaan bij haren waren naam van Ned. Geref. Kerk zal worden genoemd; en besluit hiervan kennis te geven aan den Hoog Ed. den Uitvoeren-Raad".

Ds. Smits het woord nemende, zeide dat hij de taktiek bewondert van Ds. Cachet om de kerk van Holland in zulk een slecht daglicht te plaatsen, dat hij ertegen was om den naam der kerk zooals die er nu was te veranderen. Ds. Begemann stemde in met Ds. Smits.

Na nog eenige aanmerkingen ging men over tot de stemming, en werd het voorstel van Ds. Cachet met algemeene stemmen verworpen, en dat van Ds. Smits, dat de naam der kerk zou blijven Ned. Herv. kerk, met algemeene stemmen aangenomen.

Overgaande tot het tweede punt ter behandeling, stelde Ds. Smits voor, dat, op de vraag der Utrechtsche afgevaardigden: welke is de Belijdenis dezer kerk, door de vergadering zou worden geantwoord, dat de Belijdenis onzer kerk duidelijk staat uitgedrukt in art. 8 der Nederlandsche Geloofbelijdenis.

Ds. Cachet het toe die erkenning van die Belijdenis-skrifte bepleit, en aangetoon dat die leraars van die Herv. kerk, en veral Ds. van Warmelo vry is om te preek wat hy wil.

Hy het voorgestel:—

“Met betrekking tot de Belijdenis dezer kerk verklaart de vergadering dat zij daardoor verstaat al de artikelen en leerstukken vervat in de Formulieren van Eenigheid van de Gereformeerde kerk: (Geloofsbelijdenis, Heidelbergsche Catechismus, en Dordtsche Leerregels) welke zij erkent in alles met Gods Woord overeen te komen, terwijl zij verklaart, alle predikanten gehouden te zijn niets te leeren het welk in eenig opzicht strijdt tegen voornoemde Formulieren van Eenigheid; noch wil dat in het openbaar of privaat, iets door hen geleerd wordt, het welk in het allerminst van de voornoemde Formulieren afwijkt, waarom zij eischt dat door alle predikanten het volgend formulier ondertekend wordt, en besluit het op het allerstrengst te handhaven.

Dan volgt die gebruikelijke formulier van de Ned. Geref. kerk.

By die stemming word die voorstel van Ds. Cachet eenparig verworpe, en die van Ds. Smits eenparig aangeneem. En daarmee, verklaar Ds. Cachet, is van sy kant alle poginge geëindig om met die Hervormde Kerk te verenig.

II. In die tweede deel van die pamflet gee Ds. Cachet die redes waarom die vereniging nie geskied het nie. Dit is:—

1.—Omdat het uit de Wetten en Bepalingen dier gemeenten, of uit eenige geschrift, of uit eenige kerkelijke handelingen niet blijkt dat zij in Leer en Tucht overeenkomt met de Gereformeerde Kerk als geconstitueerd in de Synode van Dordrecht in de jaren 1618-19.

2.—Omdat het uit de Wetten en Bepalingen der Ned. Herv. gemeenten, uit de notulen der Algemeene Kerkvergadering, en uit vele kerkelijke handelingen ten duidlijkste blijkt, dat de Ned. Herv. Kerk in de Republiek, in naam, en in belijdenis, en in praktijk, grootelijks verschilt van de Gereformeerde kerk in Holland, de Kaapkolonie, de Vrijstaat en Natal; van de Gereformeerde kerk gelijk die bestaan heeft in al de gemeenten der Z.A.R. en in verschillende gemeenten nog bestaat. En meer bepaaldelijk

3.—Omdat de Herv. kerk door hare Algemene Kerkvergadering te Pretoria, Nov., duidlijk verklaard heeft dat hare leeraren niet gebonden zijn in de leer door de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde kerk.

4.—Omdat de aldus genoemde Herv. kerk in dit land, in naam, en leer, en praktijk, het voetspoor volgt van de liberale Herv. kerk in Holland, met volkomene leervrijheid voor hare predikanten, door hare praktijk de welvaart en rust der Republiek in gevaar brengt, en zelfs niet eerst voldoet aan den geest van der eisch in art. 20 der grondwet.

5.—Omdat de vereeniging met de zich noemende Hervormde kerk in de Republiek, zooals die kerk nu bestaat, een verloochening geweest zou zijn van de dierbaarste belangen der Geref. kerk in het algemeen, en van deze republiek in het bijzonder.

III. Die laaste deel van die pamflet gee ons in hoofsaak weer:

Wij willen nu een kort overzicht geven van den kerkelijken toestand dezer Republiek, en daartoe een blik achterwaarts, om ons henen, en in de toekomst werpen.

Toen deze republiek, nu omtrent 30 jaren geleden bewoond werd, bestond hier maar eene kerk, n.l. de Nederduitsch Gereformeerde Kerk. Het is waar, het was toen droevig gesteld—zonder leeraars, zonder onderwijzers, zonder behoorlijk kerkbestuur;—toch was het niet zoo geheel droevig. Mogten de gemeenten zich niet verheugen in het genot van vaste leeraars, zij mogten zich verheugen nu en dan bezocht te worden door getrouwe leeraars uit de Kaapkolonie en Vrijstaat, leeraren wier namen hier niet ligt vergeten zullen worden. Er was toen eenheid in de kerk—allen waren kinderen van een huis. Het liberalisme, de verderflijke liberale gevoelens waar door andere kerken beroerd waren, was hier naauwelijks bij name bekend. Er was een hartelijke begeerte naar goede getrouwe leeraars—getuige hiervan de roepstem van bijna ieder lid der kerk in de Republiek om Ds. Andrew Murray tot leeraar te hebben—getuige hiervoor bijzonderlijk eene gelegenheid toen Ds. Murray te Rustenburg gepredikt had.

Naar den mensch kunnen wij niet anders dan het ten zeerste betreuren, dat Ds. Murray geen vrijmoedigheid gehad heeft naar de Rep. te komen. Hoe geheel anders, wij spreken naar den mensch, had het nu in het kerkelijke hier kunnen zijn. Eindelijk kwam hier een leeraar Ds. v. d. Hoff. Gelijk wij reeds hebben gezegd, Ds. van der Hoff is in de Kaap gekomen zonder beroepsbrief. Hij is herwaarts gezonden uit Holland door bemiddeling van een zekeren professor (Lauts). Eerst toen Ds. v. d. Hoff in de Kaapstad was aangekomen, ontving zijneerw. door tusschenkomst van Ds. A. Faure, een beroepsbrief uit Potchefstroom. De Transvaalsche gemeenten waren toen ingelijfd op hun eigen verzoek bij de Kaapsche Synode, en waren een met de Gereformeerde kerk in de Kolonie.

Kort na de komst van Ds. van der Hoff echter, veranderde de staat van zaken. Zijneerw. weigerde om zich te laten voorstellen volgens wet en regel, als leeraar zijner gemeente; daarna volgde de afscheiding van de Synode; de eeuwigheid zal het openbaren welke onheilige middelen er gebezigd zijn, om die afscheiding te bewerken; de gemeenten in de republiek, behalve Utrecht en Lijdenburg, stonden nu onder het opzicht van Ds. van der Hoff, en kerkvergaderingen waarvan zijneerw. altijd voorzitter was. Het doet ons leed iets onaangenaams te moeten zeggen, maar dat het privaat zoowel als het openbaar gedrag van Ds. v. d. Hoff, dikwijls van dien aard geweest was, dat zijneerw. indien hij nog onder de Synode zou ressorteeren, reeds lange in zijn loopbaan zou zijn gestuit, is bekend aan bijna ieder inwoner in de Republiek.

Toen vond de groote scheuring plaats, en verlieten velen in de Rep. eene Kerkgemeenschap, waar zij de zuivere leer en zuivere praktijken der Gereformeerde Kerk niet meer vonden. Meerdere leeraars kwamen, de naam der kerk werd veranderd, de belijdenisschriften eerst verzwegen, daarna voor niet meer bindend beschouwd, aan de leeraren leervrijheid gegeven, de deur voor de liberalen

geopend. Dit is niet op eenmaal geschied, maar langzaam, bijna onopmerkbaar. En hoe is het nu? De gemeente van Schoonspruit die zich gedrongen gevoeld heeft zich van de gemeente van Ds. van der Hoff af te scheiden, zou aan zichzelf zijn overgelaten, indien niet predikanten uit de Vrijstaat zich over haar ontfermd hadden—de gemeenten Utrecht, Lijdenburg nog steeds vasthoudende aan de oude Gereformeerde leer, Wakkerstroom gedeeltelijk met Utrecht verenigd,—vele honderden leden der kerk, afgescheiden van de Herv. kerk, en vereenigd onder een afzonderlijk kerkbestuur en dan de zich noemende Ned. Herv. kerk, aanspraak makende op den naam van staatskerk, de tijdelijke voorregten der ware staatskerk in bezit genomen hebbende, met leeraren die blijkbaar de dusgenoemde liberale leerstellingen zijn toegedaan, met een geopende deur voor eenigen liberalen leeraar uit Holland, met eene kerkvergadering die geweigerd heeft, de oude ware Belijdenisschriften der Gereformeerde Kerk als de hare te erkennen, met predikanten die verklaren dat zij met een vrij geweten voor God, het oude onderteekening-formulier der Gereformeerde kerken niet kunnen onderteekenen, de Hervormde kerk, die nimmer iets goeds voor het land gedaan heeft, die velen gedwongen heeft alle gemeenschap met haar te breken, en nog velen in haar midden zuchten doet, en roepen tot den Heer om hulpe en uitkomst.

En dit is nog het eenigste lichtpunt in de Hervormde kerk der Z.A. Republiek. Velen, ouderlingen, diakenen en leden, mannen en vrouwen, jongelingen en jongedochters, die nu in gemeenschap met die kerk leven, meenen, gelooven, vrouwen, dat de Herv. Kerk nog de oude Gereformeerde Kerk hunner vaders is, schoon onder een verschillenden naam toch nog de oude ware kerk. Maar zoo zeker als dit niet waar is, zoo zeker als men een blinddoek gebonden heeft voor het oog der gemeenten, zoo zeker is de dag aanstaande dat de oogen van velen geopend zullen worden, dat zij zullen zien dat de Herv. Kerk niet de zuivere kerk hunner vaders is, maar van de waarheid is afgeweken, dat de Herv. kerk hier gelijk staat aan de liberale Herv. kerk van Holland, en wanneer de oogen der gemeenten geopend zijn, zullen zij weten te handelen.

Ja, handelen! Om het verkeerde uit de kerk te verwijderen, of wij gaan een droevigen toekomst tegemoet. Het is een oud gezegde dat, ware het niet van wege het zout van Christus op aarde, deze wereld reeds lange zoo verdorven zou zijn geweest, dat de Heer haar zou verworpen hebben. Dit is bijzonder waar van onzen Staat. Orde, rust, vrede en welvaart staan in dit land in bijzonder verband met de handhaving der waarheid, en de praktijk onzer kerk. Indien in onze Republiek de deur niet gesloten wordt voor de verderflijke leeringen van het liberalisme, indien de Herv. kerk in dit land voortgaande op het voetspoor der Herv. kerk van Holland, zal zijn de kerk van den Staat, de uitgebreidste van dit land, dan zullen van onze kansels, op catechisaties, en kerkvergaderingen en op de scholen diezelfde goddelooze, godonteerende, zielverderflijke leerstellingen worden verkondigd en voorgestaan die de Herv. kerk van Holland tot een bijwoord en smaadnaam gebragt hebben, dan zullen onze kinderen als zoogenaamde 'verlichten' spotten met de waarheid waarvoor hun vaders goed en bloed hebben opgeofferd, de Bijbel genoemd worden een leugenboek, de Heer Jezus een gewoon mensch.

wedergeboorte en bekeering inbeelding, de eeuwigheid dwaasheid, totdat de Heer in zijn toorn, dit land en volk verwerpt, en aan zichzelf overgeeft.

Leden der Ned. Geref. Kerk in de Z.A. Republiek! het is hier tegen dat wij u oproepen om in den naam des Heeren, op geestelijke wijze en met geestelijke wapenen te strijden.

Onder leden der Ned. Geref. kerk verstaan wij niet alleen hen, die in dezen Republiek zich openlijk met dien naam noemen, maar ook zeer bepaaldelijk u allen, die in de Ned. Gereformeerde kerk zijn gedoopt, en bij het afleggen uwer belijdenis gezworen hebt, den Heer te dienen als lid dier kerk, en die nu leden der Herv. Kerk genoemd worden, en u alzoo laat noemen omdat gij meent dat de Herv. uwe oude dierbare kerk is, onder een anderen naam.

U roepen wij toe: Ontwaakt! Wij hebben zware beschuldigingen ingebracht tegen de Herv. kerk alhier. Wij hebben aangetoond dat zij niet de oude Geref. kerk van dit land is. Om lid te zijn der liberale Herv. kerk, moet gij eerst ontrouw worden aan uwe belijdenis-belofte. Doch wij vertrouwen van u betere dingen. Wij smeeken u te onderzoeken, of deze dingen alzoo zijn, of niet, en als gij bevonden hebt, dat wij de waarheid gesproken hebben, dan roepen wij u op om in den naam dier kerk in welke gij gedoopt en aangenomen zijt, in den naam des Heeren, om getrouw te zijn aan uwe belijdenis-eed, om getrouw te zijn aan de Gereformeerde Kerk, om getrouw te handelen als burgers en Christenen, om getrouw te zijn aan God.

Leden der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Republiek, ons doel is eenvoudig. Wij wenschen onze oude Geref. Kerk in dit land hersteld te zien, de Belijdenisschriften gehandhaafd, de gemeenten voorzien van getrouwe leeraren die niet bevreesd zijn om met een vrij geweten de formulieren onzer kerk te onderteekenen, en onze kinderen onderwezen in de zuivere leer van Gods woord, en elke valsche leering, zoowel als onregtzinnige en derhalve liberale leeraars uit ons midden geweerd. De gemeenten van Utrecht, Schoonspruit, Wakkerstroom (gedeeltelijk), Lijdenburg hebben de goede keuze gedaan om te blijven bij de oude beproefde waarheid der Geref. Kerk. Komt dan allen die de waarheid liefhebt. Brengt deze zaken voor den troon van Gods genade, gaat met God en Zijn Woord, en uw geweten te rade, en dat de Heer u allen openbare

WAT ER GEDAAN MOET WORDEN

om het liberalisme uit ons midden te weren, en de leer en praktijk onzer Gereformeerde kerk alhier te handhaven.

Aan God den Heer, Vader, Zoon, en Heiligen Geest bevelen wij voorts de zaak zijner kerk in dit land en allen die met ons den Heer Jezus als onzen God en Zaligmaker aanbidden en liefhebben,

Namens den kerkeraad en de gemeente der Nederduitsch Gereformeerde kerk te Utrecht,

F. L. CACHET.

Onder die bylae van hierdie verslag is ook 'n beskrywing van die gebeurtenisse te Wakkerstroom op 5-7 Jan. 1866.

Ds. van der Hoff was afgevaardigd om die sake van die Hervormde Kerk daar en te Utrecht, waar die invloed van Ds. Cachet en die Ned. Gereformeerdes veral sterk was, weer in orde te gaan bring. Ds. Cachet is op aansporing van sy mense ook teenwoordig. Vrydagmôre vroeg wou die Gerefs. kerkvergadering in die kerk hou, maar hulle word uitgeja.

Toe begin die publiek planne maak, om die twee leraars in 'n openbare debat te laat optree teen mekaar:

De laatste poging werd aangewend door de heeren P. Joubert, C. Coetzee en anderen, door nl. aan Ds. van der Hoff zoowel als aan mijzelven een schrijven te richten van den navolgenden inhoud:—

Marthinus Wesselstroom, Z.A. Republiek,
6 Jan. 1866.

Aan de Weleerw. heeren predikanten D. van der Hoff en
F. Lion Cachet.

Wij allen, ledematen van de kerkelijke gemeenschap der gemeente van Wakkerstroom, vernomen hebbende dat er verschil bestaat bij onze leeraren over het Woord Gods en onze Belijdenisschriften, en daar wij zoo heilbegeerig zijn te weten wat en hoe het verschil is, verlangen zeer u ed. heeren in eene zamenspraak voor de gemeente over dat onderwerp te hooren, welgemeend, ordelijk, stichtelijk, opdat wij met eigen ooren kunnen vernemen wat eigenlijk de oorzaak van dat verschil is.

Wij hopen en vertrouwen dat u ed. heeren als getrouwe dienaren onzes Heeren Jezus Christus tot bevordering van het geestelijk welzijn der zielen, eensgezindheid en broederlijke liefde alles zult willen bijdragen en dus ook aan dit ons verzoek gewillig zult voldoen.

Wij zijn uwe heilbegeerige broeders,

(was get.) P. J. JOUBERT.

(,, ,,) C. J. COETZEE en anderen.

Ik gaf terstond met blijdschap mijne gewilligheid te kennen om aan dit verzoek te voldoen, doch van Ds. van der Hoff kwam het volgende antwoord:

Marthinus Wesselstroom, 6 Jan 1866.

Aan de weled. heeren P. J. Joubert, C. J. Coetzee en andere
onderteekenaren.

Wel-edele Heeren,—Bij deze heb ik de eer ter uwe kennis te brengen dat ik geen heil zie in een zamenspraak tusschen uwe leeraren thans hier aanwezig. Ik wil u echter eenige inlichting geven waarom ik geweigerd heb de Formulieren te onderteekenen met de verklaring dat zij met Gods Woord overeenkomen. Er zijn namelijk in de Nederlandsche Geloofsbelijdenis eenige verkeerde stellingen. Onder anderen aan het slot van Art. 23, der Nederl. Geloofsbelijdenis worden aan David woorden in den mond gelegd, die hij

nooit gesproken heeft. David zegt in den 143sten Psalm, vers 2, dat niemand die leeft voor Gods aangezicht regtvaardig zal zijn; dat is in den mond van David een gevoel van ootmoed en onvolkomenheid, verklarende hij daarmede dat niemand de wet Gods volkomen houdt, dat niemand volmaakt is in gehoorzaamheid op aarde.

In de Geloofsbelijdenis wordt daarentegen geleerd dat niemand zal rechtvaardig worden, dat gelijk staat met niemand zal zalig worden. Die woorden dus van de Geloofsbelijdenis zijn in regtstreeksche tegenspraak met de leer van Paulus, Rom. 3: 24, en komen niet overeen met Gods Woord, en David zou er zeker een streep doorhalen als hij ze in de Geloofsbelijdenis las, en Paulus zou ze met verontwaardiging van zich af stooten.

Er is nog iets. In Art. 15 Nederl. Geloofsbelijdenis wordt geleerd dat de erfzonde niet ganschelijk, dus bijna geheel door den Doop wordt uitgeroeid. Dat is eene geheel Roomsche stelling, en de leeraren der Geref. kerk, die gaarne een pauselijk gezag over de gemeente willen uitvoeren, houden zich aan die Roomsche stelling in de Belijdenis vast, zeker in de hoop om vroeg of laat, de gemeente onder hun dwangjuk te kunnen brengen. Ik ben niet van die soort en roep met Paulus liever de gemeente toe: Staat in de vrijheid waarmede u Christus heeft vrij gemaakt, en laat u niet wederom het juk der dienstbaarheid bevangen. Breedvoeriger zal ik zoo de Heer mij tijd en krachten schenkt dit alles nader in druk aan de gemeente bekend maken, Enz.,

D. VAN DER HOFF.

Na het bekend worden van dezen brief kwamen de broeders Vermaak, Labuschagne, Visage, en Viljoen tezamen in eene kerke-raadsvergadering, bij welke de heeren Stoop en Pretorius weigerden tegenwoordig te zijn, en namen na biddend overleg het volgend besluit:—

Wij, ondergeteekenden, ouderling en diakenen der gemeente te Wakkerstroom, verklaren dat wij tot heden als zoodanig gediend hebben onder den naam van kerkeraad der Ned. Herv. gemeente te Wakkerstroom, vermeenende dat de kerk genoemd Ned. Herv. Kerk onze oude Gereformeerde kerk was, onder eenen anderen naam. Doch daar het ons ten duidelijkste is gebleken om vele redenen dat de Ned. Herv. kerk in naam, in belijdenis, in praktijk, geheel verschilt van de oude Gereformeerde kerk dezes lands,

Zoo verklaren wij bij dezen dat wij van dit oogenblik in geenerlei verbintenis of gemeenschap staan met de dusgenaamde Nederduitsch Hervormde gemeenten in de Z.A. Rep., maar ons verklaren te zijn, de kerkeraad der Ned. Geref. Gemeente van Marthinus Wesselstroom, vasthoudende aan de leer van Gods Woord, gelijk die is neergelegd in de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk, als vastgesteld op de Nationale Synode van Dordrecht 1618-19. Terwijl wij verder verklaren gemeenschap kerkelijk en geestelijk te willen houden met de gemeenten der Geref. kerk in het algemeen, en met die in de Z.A. Rep. in het bijzonder.

Onze hulp is van den Heere Heere, die hemel en aarde gemaakt heeft.

Handelinge van die eerste Algemene Kerkvergadering van die Nederduits-Gereformeerde Kerk in die S.A. Republiek.

Utrecht, 3 Des., 1866.
Voorlopige Vergadering.

Tegenwoordig, benevens een belangstellend publiek, afgevaardigden van verschillende gemeenten in de Republiek, Ds. Huet, van Maritzburg, en Ds. Cachet van Utrecht.

Ds. Cachet opent de vergadering met het lezen der oproeping namens den kerkeraad van Lijdenburg en van Utrecht, om afgevaardigden naar deze vergadering te zenden, met het doel om alle de gemeenten der Ned. Geref. Kerk in de Rep. onder een kerkbestuur te vereenigen, wetten voor de kerk te maken, en verdere kerkelijke zaken te behandelen, en vraagt of er afgevaardigden tegenwoordig zijn, waarop ter vergadering verschijnen, voorzien van behoorlijke volmagt, van

Lijdenburg:—Broeders ouderlingen J. J. Burger en J. H. Breytenbach.

Nazareth:—Beroepen ouderling A. B. Joubert en oud-diak. N. P. Prinsloo.

Utrecht:—Ouderlingen J. W. de Jager, E. van Rooyen; diakenen M. S. Ferreira en L. de Jager, G.zn.

Hartebeestfontein:—Ouderling F. Joubert en de Bb. H. Lemmer en J. Mabile.

Pienaarsrivier:—Ouderling H. Badenhorst, en diaken M. W. Hamman.

Potchefstroom:—Bb. J. J. Hoffman en C. L. Neethling.

Suikerboschrand:—Diaken J. P. Maré.

Vaalrivier (district Wakkerstroom):—Bb. F. D. Retief, J. A. Potgieter, M. J. J. Oosthuisen.

Ds. Huet van Pietermaritzburg dien as scriba met adviseerende stem. Die stemming geskied gemeentelik, en nie hoofdelik nie.

De Eerste Zitting wordt geopend met de behandeling der vraag: Wat is het doel der vergadering? Waarop geantwoord wordt; Eene vereeniging onzer verstrooide gemeenten, onder een kerkbestuur, op grond van Gods Woord en de Formulieren van Eenigheid der Geref. Kerk. Met algemeene stemmen wordt besloten: "dat al de gemeenten der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Republiek nu hier vertegenwoordigd, vereenigd worden, onder een kerkbestuur als de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Z.A. Republiek."

Met algemeene stemmen besloten: "Dat de grond dier vereeniging zij: DE BIJBEL GODS WOORD, en de gestrenge handhaving van de Formulieren van Eenigheid der Geref. kerk.

Met algemene stemme is die volgende openbare verklaring aangeneem, en deur al die lede geteken.

Verklaring.

Wij ondergeteekenden, vertegenwoordigende de verschillende gemeenten der Nederduitsch Gereformeerde kerk in de Z.A. Republiek door de losmaking van de Synode der Nederduitsch Geref. kerk in de Kaapkolonie in 1862, en voor zoo ver Utrecht en Lijdenburg betreft, door de losmaking van den Ring van Natal in 1864 en 1866, in de noodzakelijkheid gebragt om op het voetspoor der Ned. Geref. Kerk in Natal en in den Vrijstaat zich te vereenigen onder een kerkbestuur binnen de grenzen der Republiek,—

Verklaren bij dezen, namens de gemeenten door ons vertegenwoordigd, dat wij ons vereenigen onder een kerkbestuur als de Nederduitsch Gereformeerde kerk in de Z.A. Republiek, terwijl wij de Nederduitsch Gereformeerde kerk in de Kaapkolonie beschouwen als onze moederkerk in Afrika,—dat wij in de leer zullen vasthouden aan den Bijbel, het Woord Gods, en dienvolgens gestreng zullen handhaven de Formulieren van Eenigheid der Geref. Kerk als vastgesteld in de Synode van Dordrecht 1618-19, en in de Lithurgie en openbare Godsdienstoefening ons blijven regelen naar de gebruiken der Ned. Geref. kerk in de Kaapkolonie.

De Voorzitter wenscht de vergadering geluk met de gesloten vereeniging, en wordt door de afgevaardigden der verschillende gemeenten bedankt voor zijne hulp en dienst der kerk tot nu bewezen. Ds. Cachet legt, op verzoek van broeder Lemmer, zijne acte van ordening en legitimatie door den Actuarius Synodi der Kaapkolonie ter tafel, die door de vergadering wordt in orde bevonden. Voorgesteld door br. Neethling, gesecondeerd door br. Lemmer: "Dat de 4e December, de dag der vereeniging onzer gemeenten in de Republiek, als een kerkelijke feestdag herdacht worde." Algemeen aangenomen.

Dit veroorsaak teleurstelling dat Wakkerstroom nie verteenwoordig is nie, maar die vergadering besluit om die saak daar te laat. Dit staan Wakkerstroom vry om later toe te tree, hoewel die gemeente van Vaalrivier reeds uit daardie distrik kom.

'n Konsep-wet wat deur Ds. Cachet, voor die tyd in gereedheid gebring is, word punt vir punt nagegaan en vasgestel.

Aan die hand van advies deur 'n spesiale kommissie ingedien, het die vergadering hom uitgespreek oor die volgende drie vrae:—

I.—Welke is die verhouding der Nederduitsch Geref. kerk in dit land tot de kerk alhier die zich noemt "de Gereformeerde kerk"?

II.—Welke is die houding der Ned. Geref. kerk tot de Ned. Herv. kerk in de Republiek?

III.—In welke betrekking staat de Ned. Geref. kerk tot het Gouvernement in de Republiek?

Die volgende antwoord is hierop gegee:—
De eerste vraag:

Dat die verhouding onzer kerk tot de zich noemende "Gereformeerde kerk" is eene vriendschappelijke.

In antwoord op de tweede vraag:

Dat de deur onzer kerk zoo wijd als mogelijk geopend is voor de leden der Ned. Herv. kerk die getrouw willen blijven aan hunne moederkerk.

In antwoord op de laatste vraag:

Dat het niet noodig is dat deze vergadering hare gevoelens hierover uitspreke.

Als consulente voor de vakante gemeenten Lijdenburg, Nazareth, Hartebeestfontein, Heidelberg, Pienaarsrivier, en van de leden der kerk te Potchefstroom en Vaalrivier (Distrikt Wakkerstroom) wordt benoemd Ds. Cachet, van Utrecht.

In teenwoordigheid van die hele vergadering het Ds. Cachet plegtig die formulier onderteken. Die lede teken almaal daarby as getuie.

Met voorbeeldige nougesetheid word van elkeen van die 8 gemeentes behoorlik verslag geëis, en op die geleverde verslae besluite geneem.

Utrecht sal deur die ander 7 gemeentes gehelp word om die salaris van die leraar te vind. Hy vra geen konsulentsalaris nie.

Lijdenburg het so gegroei dat hulle Nazareth (Middelburg) moes afstig.

Nazareth gaan 'n dorp uitgee en kerk bou.

Hartebeestfontein reken hulle heeltemal los van die Herv. kerk, en wil met krag die Ned. Ger. gemeente opbou.

Suikerbosrand (Heidelberg) vorder goed. 'n Mosie van dank aan broeder Jacob Maré word geneem.

Pienaarsrivier was van Lijdenburg afgerokkel na Pretoria se Herv. Gemeente—maar is nou weer hartelik Gereformeed.

Potchefstroom maak aanspraak op 'n eie ortodokse Gereformeerde leraar.

Vaalrivier het grond persent gekry en verwag aangroei.

Omtrent vervoer van Ds. Cachet besluit die vergadering:—

“In aanmerking nemende dat het ongemakkelijk is voor den predikant-consulent om op zijne reizen gedurig van rijtuig te moeten veranderen; zoo besluit die vergadering, dat het opgedragen worde aan de Kerkelijke Commissie om voor de eerstvolgende reize een behoorliken wagen te huren, en verder een goeden wagen te koop en of te laten maken, ten laste der gezamenlijke gemeenten, die wagen te blijven het eigendom der Algemeene Kerkvergadering, ten gebruike van Ds. Cachet op zijne reizen door de Republiek.”

“Daar het bekend is dat men in de kerk van Holland een nuwen bundel van Gezangen wil invoeren, en er een gerucht bestaat dat het ook in de Republiek het geval zal zijn; ook dat er een aantal Bijbels in de Rep. zijn ingevoerd onder den naam van prachtbijbels, met roode banden, zeer en nadeelig van den ouden statenbijbel verskillend,

Zoo besluit die vergadering: dat de nu in de kerk gebruikte bundel Evangelische Gezangen, in gebruik zal blijven,—doch geene nieuwe Gezangen tot kerkgebruik zullen worden toegelaten; en verder, dat bij de openbare godsdienstoefeningen in de kerk geen ander Bijbel dan de erkende Staten-vertaling zal worden geduld.

“Dat het aan de Kerkelijke Commissie worde opgedragen te zenden naar de Synode der Ned. Geref. kerk in de Kaapkolonie, een

exemplaar der gedrukte notulen, en der nu vastgestelde wetten, met begeleidende brief, uitdrukkende het gevoelen der vergadering, dat de Ned. Geref. Kerk in de Rep. ook in hare nieuwe organisasie als eene zuster-kerk mag blijven erkend, overeenkomstig synodaaal besluit, 15 Okt., 1863; ook een exemplaar der notulen en der wetten naar de Ned. Geref. kerk in de Vrijstaat, met begeleidenden brief.

Met algemeene stemmen aangenomen.

Met betrekking tot de Ned. Geref. kerk in Natal wordt besloten:

“Dat eene commissie, bestaande uit Ds. Cachet en een of meer leden der Kerkelijke Commissie, de eerstvolgende Alg. Kerkvergadering in Natal bezoeke, copy van wetten en notulen overhandige, en zich als eene zuster-kerk bekend stelle.”

Twede Algemene Kerkvergadering van die Ned. Geref. Kerk.

Die tweede Algemene Kerkvergadering is te Nazareth (Middelburg) gehou op 7-12 Okt., 1867.

Ds. Cachet, tesame met 11 afgevaardigdes van 5 gemeentes is teënwoordig.

By die opening spreek Ds. Cachet:

Volgens zijne beskouwen is de zaak der Kerk trots alle tegenstand van buiten, en onverschilligheid inwendig, steeds vooruitgegaan gelijk het blijken zal uit de verslagen der verschillende gemeenten, en heeft de vergadering alle reden van dankbaarheid aan den Heer voor den zegen in het afgelopen jaar aan onze kerk verleend.

Ds. J. McCarter van Ladismith verteenwoordig die kerk van Natal. Hy spreek bemoedigende woorde, en dien as agerende Scriba.

Op 8 Okt., omtrent dieselfde tyd toe die Kaapse Sinode sou geopen word, hou die vergadering 'n bidstond.

Verslae van die gemeentes word weer met nougesetheid behandel.

Utrecht is in 'n navolgenswaardige toestand—hoewel in skuld geraak.

Lydenburg het veel te dank aan Meester Poen op onderwys- en Godsdienstige gebied, hoewel die vergadering dit diep betreur om te verneem:—

Dat toen Ds. van Heiningen in Jan. 1866 vertrok, zijneerw. de kerkeraad de verzekering heeft gegeven dat alle kerkelijke papieren in orde waren. Zijneerw. verliet die gemeente, en in Maart, 1866, werd er een kerkeraadsvergadering gehouden op Lijdenburg, in tegenwoordigheid van Ds. Cachet, en onder voorzitterschap van ouderling Louis Fourie. De koster gevraagd zijnde naar de kerkelijke papieren zo werd door hem een mand vol papieren gebrach: brieven, rekeningen, quitantien, gedeelten van notulen op losse stukjes papier geschreven, kassaboek, ander boeken etc. alles door elkander. Het eerste werk des kerkeraads was toen de verspreide notulen zooveel bijeen te brengen als doenlijk was, het kassaboek werd daarna nagezien, hetwelk bleek in 8 jaren niet door den kerkeraad te zijn gedaan, doch een en ander was in zulk een

hopeloozen verwarden toestand, dat de kerkeraad tot het besluit gedrongen werd, als van voren aan te beginnen, en een nieuw kassa-boek en notulenboek aan te leggen.

Nazareth het die heer J. Beker as kategiseermeester.

Bij de behandeling van het verslag van Hartebeestfontein wordt gevraagd waarom vóór 8 Oct. 1866 geen behoorlijk kas- en notulenboek was gehouden, en welke de toestand der gemeente vóór dien tijd was.

De Voorzitter deelt vervolgens aan de vergadering mede, "dat vóór de komst van Ds. van der Hoff in dit land, Hartebeestfontein een deel uitmaakte der gemeente Potchefstroom, doch dat die gemeente zich van de bediening van Ds. van der Hoff onttrokken had omdat zijneerw. zich niet door een der Kaapsche predikanten of uit den Vrijstaat, had laten bevestigen, en zonder kerkelijke bevestiging als leeraar zijn ambt in dit land uitoefende.

De gemeente Hartebeestfontein werd sedert dien tijd bediend met de prediking des Woords, en met de Sacramenten door Ds. A. Murray, A. A. Louw en anderen, tot dat in 1862 Ds. van Broekhuizen het consuletschap van Hartebeestfontein aanvaardde.

De dienst van Ds. van Broekhuizen ging gezegend voort tot dat in het jaar 1866, eene commissie namens de Algemeene Kerkvergadering der Hervormde kerk in de Republiek, Hartebeestfontein bezocht met het volgende doel:

(a) Te onderzoeken naar de reden van **afscheiding** der gemeente van Potchefstroom, en

(b) Te onderzoeken of de gemeente het wenschelijk vond weer met Potchefstroom te worden vereenigd.

Bovengenoemde commissie bestond uit Ds. Smits van Rustenburg, en de ouderlingen Cronje en Wolmarans, en vergaderde te Hartebeestfontein, op 16 Feb. 1866. Ds. van Broekhuizen was tegenwoordig. Na eene langdurige discussie werd met algemeene stemmen, door de tegenwoordig zijnde mansleden der gemeente besloten: "dat zij niet wenschten met Potchefstroom te worden vereenigd."

De taak der commissie nu afgeloopen zijnde heeft Ds. Smits zich kunnen verwijderen doch zijn eerw. deed zulks niet, willende nog eene poging aanwenden om Hartebeestfontein van de oude Ned. Ger. kerk los te maken.

Zijneerw. deed daartoe een voorstel aan de vergadering om met het kerkbestuur der Herv. kerk in dit land te vereenigen met voorbehoud dat de gemeente zich een consulent kiezen kan, uit de predikanten der Herv. kerk. Hiertegen echter werden vele bezwaren ingebracht, vooral dit, dat de predikanten zich niet gezuiverd hadden van den blaam door Ds. Cachet op hunne kerkvergadering geworpen (Pretoria Nov. 1866), en dat een zeer los onderteekeningens-formulier voor predikanten verschenen was.

Ds. van Broekhuizen deed een voorstel dat Hartebeestfontein gemeente het wenschlik achte te vereenigen :

(a) Indien de kerkevergadering der Herv. kerk zich zuivere van den door Ds. Cachet op haar gelegden blaam.

(b) Die vergadering den Bijbel verklare Gods onbedriegelik Woord te zijn, en de Formulieren van Eenigheid geheel daarmede overeenkomstig.

(c) Een behoorlik formulier voor predikanten zou worden opgesteld of liever het oude formulier worden onderteekend.

Doch ook dit voorstel ging niet door, de gemeente had blijkbaar geen begeerte naar vereeniging met de Herv. kerk in de Republiek en geen vertrouwen in haar bestuur, en de vergadering ging uiteen. Het schijnt echter of Hartebeestfontein willens of onwillens moest Herv. worden; waarom Ds. Smits bewerkte dat op 19 Feb. nog eene vergadering werd gehouden, wier notulen onbekend zijn. Op die vergadering werd de volgende lastbrief geteekend :

L.S.

De gemeente van Hartebeestfontein heeft in eene vergadering van mans-ledematen alhier gehouden 19 Feb. 1866, als afgevaardigden naar de a.s. kerkvergadering der Ned. Herv. kerk te Mooirivier benoemd Joh. Herm. Richard Lemmer, ouderling, en Abraham P. Louw Kotze, diaken, ten einde des noodig aan de eerw. leden van genoemde kerkvergadering inlichting te geven omtrent de gewenschte vereeniging, aan de kerkvergadering een consulent voor te stellen, die de gemeente van Hartebeestfontein zal dienen.

Hierdie dokument is deur ses persone uit die gemeente geteken.

De lastbrief is gelijk duidelik blijkt in der haast opgesteld en geteekend. De bedoeling van den lastbrief is duidelik wanneer die in verband gebragt wordt met de vergadering van 16 Feb. 1866 : "De afgevaardigden moesten aan de Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. kerk inlichtingen geven omtrent eene vereeniging van Hartebeestfontein met de Herv. kerk, en dan, mogt zoodanig eene vereeniging plaats vinden, een consulent voorstellen.

Eene vereeniging tot stand brengen konden de afgevaardigden niet. De Alg. Kerkvergadering der Herv. kerk vergaderde te Potchefstroom, 26 Feb. 1866, de afgevaardigden van Hartebeestfontein verschenen voor de vergadering, hoorden en werden gehoord, en broeder Lemmer, één der afgevaardigden wenschte terug te gaan naar Hartebeestfontein om verslag te doen en den wensch der gemeente te hooren. Het was echter bepaald, Hartebeestfontein moest Herv. worden, en voor de afgevaardigden regt wisten wat er gebeurd was, werden zij geluk gewenscht met de inlijving der gemeente bij de Herv. kerk, en hadden zij als consulent Ds. Smits!!!

De handelingen der Algemeene Kerkvergadering der Herv. kerk in dezen kan niet beter vergeleken worden dan bij de handelingen van den burgemeester in Beets' Camera Obscura die, toen zijn knecht nog wilde bedanken voor het hem tegen zijn wil opgedrongen postje door allen deed geluk wenschen en hem deed uittrekken.

Zulke handelingen zijn echter eene kerkvergadering onwaardig. Thuis gekomen vonden de afgevaardigden het grooter deel van de gemeente ontevreden met de onwettige inlijving der gemeente en verklaren zich daartegen, gelijk ook broeder Lemmer een der afgevaardigden zelve. Op 6 October 1866 werd te Hartebeestfontein, onder voorzitterschap van Ds. Cachet als consulent, een gemeentevergadering gehouden, waarin de handelingen der afgevaardigden, 1 Feb. 1866, met eenparige stemmen werden afgekeurd, de gemeente besloot bij de oude zuivere Geref. kerk te blijven en afgevaardigden te zenden naar de kerkvergadering te Utrecht, Dec. 1866.

Dit laatste is geschied, de gemeente is erkend als een der gemeenten onzer kerk, haar kerkbestuur is in orde gebragt. Slechts weinigen houden zich aan de Herv. kerk onder Ds. Smits, en de gemeente is talrijker en bloeiender dan ooit te voren.

Die vergadering besluit hierop:—

(a) Dat de gemeenten van Potchefstroom, Hartebeestfontein, en Heidelberg, zeer goed hebben gehandeld, door één predikant te beroepen voor de drie gemeenten met domicilium te Potchefstroom.

(b) Dat het prijzenswaardig is dat Hartebeestfontein en Heidelberg eerst eene kerk willen bouwen te Potchefstroom, en later op de ander plaatsen.

(c) Dat de pogingen aangewend om Hartebeestfontein af te trekken van de Ned. Geref. Kerk blijkbaar door 's Heeren goedheid zijn verijdeld.

Die verslae van Pienaarsrivier en Amersfoort wek goeie verwagting.

Die handelwyse van Lydenburg insake die beroeping van Di. van Warmelo en Smits word nou van die ander kant besien.

Aan de orde is een schrijven van de eerw. kerkeraad van Lijdenburg, d.d. 30 Sept. 1867, inhoudende een verslag van de toedragt der zaken bij de beroeping van de heer van Warmelo als predikant van Lijdenburg.

(a) Wordt gelezen het verslag ter tafel,

(b) De publicatien in de Staats Courant, zijnde de notulen eener zitting van de commissie der Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. kerk te Rustenburg, 4 Maart, 1867.

(c) Een schrijven van den Uitvoerende Raad aan den kerkeraad van Lijdenburg, d.d. April 1867.

(d) De notulen der kerkeraadsvergadering te Lijdenburg, 5 Dec. 1865. Er wordt veel gesproken over Lijdenburg; over de vereeniging dier gemeente met die Kaapsche Synode; over de handelingen van Ds. van Heyningen in sake der dusgenoemde vereeniging met de Herv. kerk in de Rep.; over het gebeurde te Hoedspruit, 8 Jan. 1866; en over de handelingen des kerkeraads van Lijdenburg sedert dien tijd. Na eene langdurige discussie komt de vergadering tot het volgende besluit: "De vergadering naauwkeuriglijk overwogen hebbende het verslag van Lijdenburg in sake eener beroeping van den heer van Warmelo, als predikant van Lijdenburg, met bijvoeging eener magtiging om mogt zijneerw. voor het beroep bedanken, hetzelfde dan naar Ds. Smits van Rustenburg te zenden; met verwondering gezien hebbende dat de commissie der Herv. kerk de geheele correspondentie tusschen den kerkeraad van Lijdenburg, en den heer van Warmelo plaatst, uitgenomen den brief van den kerkeraad d.d. 19 Maart 1866, in welken brief de heer van Warmelo verzocht wordt, om bijgevoegde reden, het beroep en de magtiging als niet geschied te beschouwen, en verschooning vraagt voor de onnoodige moeite hem aangedaan, is van oordeel:

(a) Dat de kerkeraad in de beroeping van den heer van Warmelo is misleid geworden.

(b) Dat de kerkeraad volkomen recht heeft gedaan om den beganen misslag te herstellen, en den heer van Warmelo beleefdelijk te verzoeken, het beroep als niet geschied te beschouwen, daar het geen wettig beroep was.

(c) Dat de onbetamelijke woorden door de commissie den heer Kock gebezigd, als gepubliceerd in de Staats Courant volkomen schadeloos zijn, en slechts getuigen van de zwakheid dier vergadering, en besluit de vergadering—"dat het te betreuren is dat de kerkeraad van Lijdenburg misleid, waar hij vertrouwd op den regten weg geleid te worden, den heer van Warmelo heeft be-roepen, doch waar dit eenmaal is geschied, niet anders konde handelen dan hij heeft gedaan door zijneerw. te schrijven als geschied, en liever openhartig te erkennen verkeerdelijk te hebben gehandeld, dan toelaten dat een beroep als leeraar zou blijven in handen van iemand die niet door de Kaapsche Synode is gelegitimeerd, omdat hij het *colloquim doctum* niet konde houden, en wel bekend stond als de liberale leerstellingen te zijn toegedaan". Algemeen aangenomen.

Dit verdient aanmerking dat in die pas gestigte Ned. Geref. kerk daar deur al die gemeentes behoorlike getekende verslae, sowel oor die toestand as oor die finansies, ingelewer word.

Derde Algemene Kerkvergadering.

Die derde Algemene Kerkvergadering van die Ned. Ger. kerk is te Potchefstroom gehou, op 28 Desember, 1868.

Ds. Cachet word nou bygestaan deur die pas bevestigde leraar van Potchefstroom—Ds. J. P. Jooste.

Daar is ook 15 afgevaardigdes uit al die 8 gemeentes. Bowedien is daar besoekers: Ds. Gonin en eerw. S. Hofmeyr

van die Kaapse sending in die Transvaal, Ds. Cloete van Bethulie en Ds. Ludorf van Potchefstroom.

Dadelik word ook die stigting van die nuwe gemeente van Mariko bekragtig, en aan twee afgevaardigdes sitting verleen.

Ouderling Maré (Heidelberg) ontvang verlot om den heer Roos van Krokodilrivier bij de vergadering te introduceeren als wenschen- de de volgende vraag voor de vergadering te leggen: "Welke is mijne verhouding tot de Ned. Geref. Kerk?" De heer Roos zijne vraag toelichtende zegt, dat hij gedoopt en aangenomen is in de Ned. Geref. kerk; dat hij, gelijk vele anderen, onmerkbaar van de kerk is afgeleid, en als lid der Herv. kerk verkeerd heeft, dat hij zich schriftelijk aan de Herv. kerk heeft onttrokken, en dat hij in onze kerk zijne oude moederkerk heeft terug gevonden, en nu wenscht te weten wat hij doen moet. Diaken Ferreira meent dat de heer Roos eenvoudig aanzoek doen moet om als lid onzer kerk te worden erkend. Ds. Cloete zegt dat hij het wenschelijk acht dat leden van ander kerkgenootschappen, die tot ons overkomen, van behoorlijke attestaten voorzien zijn. Ds. Cachet wenscht de vraag van de Heer Roos een weinig toe te lichten: In den toestand waar in zich de heer Roos bevindt, bevinden zich velen in ons land, geboren en opgevoed in onze kerk, zonder hun weten uit de kerk overgebracht in een ander kerkgenootschap, gaan na jaren van duisternis hun de oogen open, zij breken met het Herv. genootschap doch weten niet wat nu te doen, of zij moeten overgaan tot onze kerk, of dat zij tot die kerk nog steeds behooren. Verder dat hij geheel met Ds. Cloete instemt omtrent de noodzakelijkheid van het vertoonen van kerkelijke attesten door personen die van andere gemeenten tot ons overkomen; doch dat wij de dusgenoemde Herv. Kerk in dit land niet erkennen, dat wij de leden dier kerk beschouwen als afgedwaalde leden van onze kerk, die wij trachten tot onze kerk terug te brengen, en dat hij in den heer Roos den vertegenwoordiger ziet van nog velen in dit land die naar uitkomst smachten, en weldra tot ons kerkgenootschap zullen terug keeren. Hij beschouwt de verhouding der zoodanigen tot onze kerk als van misleide leden der kerk, die zodra zij zich van het Herv. genootschap losmaken, slechts hun wensch behoeven tekenen te geven om als leden der kerk te worden erkend, en aan hun verlangen wordt voldaan. Ds. Cloete spreekt nog eenige hartelijke woorden over deze zaak, waarna

Wordt voorgesteld en met algemeene stemmen besloten.

De heer Roos kome voorloopig onder het kerkelijk opzicht van den kerkraad van Piensaarsrivier, en worde zoo spoedig mogelijk door den consulent dier gemeente bezocht.

In verband met die verslag van Lydenburg word die ou geskiedenis as volg verhaal:

De afgevaardigde van Lijdenburg, benevens de consulent, geven eenige inlichtingen, hoe de kerk van Lijdenburg altijd vroeger zich aan de Geref. kerk heeft gehouden, hoe in 1863 na de losmaking der Synode, de predikant van Lijdenburg, die gemeente bij den Ring van Natal heeft vertegenwoordigd, hoe Ds. van Heyningen,

zonder magtiging van zijne gemeente, Lijdenburg met de Herv. kerk heeft vereenigd, hoe later Ds. van Heyningen, niet tegenstaande de aanschrijving van Ds. Cachet, de gemeente Lijdenburg heeft verlaten, zonder aan iemand ter wereld verslag te doen van zijne administratie in kerkelijke handelingen, hoe Ds. van Heyningen de gemeente in eene verwaarloosden toestand heeft achtergelaten, en om zijne onwettige handelingen te dekken, na zijn vertrek van Lijdenburg op eene quasi kerkvergadering zekere stukken heeft doen teekenen die later van nul en geener waarde zijn verklaard, hoe Ds. van Heyningen door zijne ontrouwheid aan de Geref. kerk in het algemeen en aan die van de Rep. in het bijzonder, de kerk in de Republiek en bijzonder aan de gemeente Lijdenburg geene geringe schade heeft toegebracht, hoe later de oogen der gemeente zijn geopend, en daar dit niet gelijktijdig geschiedde, verdeeldheid ontstond, verdeeldheid gevoed door Hervormden, doch hoe eindelijk vooral na het bezoek der Hervormde heeren Begemann en van Warmelo, de gemeente met eenige geringe uitzonderingen, als eenen man voor de Gereformeerde kerk is uitgekomen, en de rust en vrede zijn hersteld,

Die verslag van Nazareth toon aan dat hulle kerk aan die bou is. Hulle word aangespoor om ook 'n pastorie te besorg vir die aanstaande leraar. Ds. Gonin hou 'n toespraak, en word met die volgende besluit beantwoord:

“De vergadering geeft hare hartelijke blijdschap te kennen over het bezoek van Ds. Gonin. Zij dankt hem voor de diensten door hem bij de bevestiging van Ds. Jooste, door zijne prediking, en in de vergadering bewezen. Zij erkent het met dankbaarheid dat hij namens de Ned. Geref. Kerk in Zuid-Afrika het Zendingswerk in de Republiek behartigt. Zij gevoelt de verantwoording die er op onze kerk rust om zooveel mogelijk zijn handen te sterken in zijn werk, en wenscht hem Gods besten zegen toe, op zijnen arbeid onder de heidenen.”

Aan de orde wordt gesteld het beschrijvingspunt van diaken Retief van Amersfoort. “De Kerkvergadering neme kennis van de mishandelingen gepleegd op de leeraren, Di. Cachet, Jooste en Hofmeyr, door Commandant Viljoen van Marico, en besluite wat in dezen door de Kerkvergadering kan worden gedaan.

De predikanten Cachet en Jooste, verkrijgen verlof om zich gedurende de discussieën hierover te verwijderen.

Na eene uitvoerige discussie, komt de vergadering op voorstel van diaken Ferreira, tot het volgende besluit: “De vergadering heeft met diep leedwezen vernomen hoe zeer Commandant J. Viljoen zich vergeten heeft, door zijne mishandeling der predikanten F. L. Cachet, J. P. Jooste en A. Hofmeyr in Augustus 11. in het distrikt Marico, geeft namens de kerk door haar vertegenwoordigd aan die leeraren hare diepe droefheid te kennen, over de op hun persoon gepleegde geweldadigheden, zij betreurt het dat men van zulke midelen gebruik heeft moeten maken, om te trachten de zaak der kerk in dit land tegen te staan, en dat van de zijde der Herv. leeraars en gemeenten geen enkel woord van afkeuring over Viljoens handelwijze is gehoord, waardoor die leeraren de handelwijze van het lid hunner gemeente stilzwijgend goedkeuren. En verder, dat de ver-

gadering, de broeders leeraren, die aldus mishandeld zijn, in bedenking geeft, of het niet beter zou zijn, Commandant J. Viljoen over te geven aan Hem die rechtvaardig oordeelt, dan voor hem straf te eischen van den wereldlijken rechter."

Op 'n beskrywingspunt van Ds. Cachet het die vergadering besluit om 'n memorie van die volgende inhoud aan die Regering te rig:

De Algemeene Kerkvergadering der Ned. Geref. kerk in de Z.A. Rep. thans zitting houdende te Potchefstroom, wenscht met verschuldigten eerbied de volgende zaken voor uwe vergadering te brengen:

1. Dat zij met groote droefheid vernomen heeft, hoe in de Koloniale en buitenlandsche dagbladen en tijdschriften onophoudelijk geschreven wordt, omtrent slaverny en verdrukking van inboorlingen in de Republiek heerschende, waardoor alle inwoners der Republiek onder eenen blaam van afschuwelijke misdaden worden gebracht.

2. Dat zij overtuigd is, dat waar sommigen in de Republiek zich aan die misdaden mogen schuldig gemaakt hebben, zeer velen onschuldig zijn.

3. Dat de op ons rustende blaam eene onuitwischbare worden zal, indien niet aanstonds de krachtigste middelen in het werk worden gesteld om die uit te wisschen.

4. Dat de Algemeene Kerkvergadering ten eenen male veroordeelt en verafschuwet elken handel in kafferkinderen, onder welke naam, vorm of dekmantel hoegenaamd ook gedreven, elken onwettigen oorlog tegen de inboorlingen, en elke verdrukking van inboorlingen, als waarvan de Republiek beschuldigd staat.

5. Dat het niet mogelijk is, de Republiek van den op haar geworpen blaam te zuiveren, dan door een streng onderzoek naar de waarheid of onwaarheid der ons ten laste gelegde feiten in te stellen.

6. Waarom de Algemeene Kerkvergadering voornoemd, door deze memorie uwe hoge Volksvergadering eerbiedig smeekt, dat uwe vergadering besluite, dat eene Commissie van bekende onbesproken mannen worden aangesteld, om, indien zulks in strijd met de wetten des lands, in vereeniging met daartoe uit te noodigen afgevaardigden uit de Vrijstaat, Natal en Kaapkolonie, distriktsgewijze, dat is op daartoe te bepalen tijden in iedere distrikt der Republiek afzonderlijk een allernaauwkeurigste en allergestengst onderzoek in het werk te stellen, naar de aan de Republiek ten laste gelegde misdaden van slavernij, onwettige beoorloging, en verdrukking van inboorlingen, den uitslag van dit onderzoek aan de wereld bekend te maken, de schuldigen te straffen, en op deze wijze de Republiek te zuiveren van den op haar gelegden blaam van onwettige ongestrafte oorlogvoering met de mishandeling en slavernij der inboorlingen.

'n Ander beskrywingspunt is deur Ds. Cachet met geesdrif ingelei, en wel omtrent die betaling van die Predikantsalaris uit die staatskas. Hy wou liewers die vrywillige beginsel op al die kerkgenootskappe toepas, maar as daar dan wel ondersteuning gegee word, moet dit gelykop tussen almal verdeel word. Die vergadering het besluit om as volg aan die Regering te skryf:

De Algemeene Kerkvergadering van de Ned. Geref. Kerk in de Z.A. Rep., zitting houdende te Potchefstroom op heden 2 Januarie 1869, en bijeengekomen om te behartigen de belangen van de leden der kerk bovengenoemd, vertegenwoordigende nagenoeg een-derde der blanke bewoners van dezen staat, heeft in rijpe overweging genomen een zeker voorstel bij de vergadering ingediend, en luidende als volgt: "Aanzoek worde gedaan bij de Regering des lands om eene gelijke verdeeling der publieke gelden die besteed worden voor kerkelijke doeleinden, of nog liever om de invoering van het Vrijwillig Beginsel." In overeenstemming hiermede wenscht de Algemeene Kerkvergadering voornoemd:

1. Met verschuldigten eerbied U Ed. Agb. vergadering het als het gevoelen der Ned. Geref. Kerk in deze Republiek bekend te maken, dat het nadeelig is, zoowel voor de kerk als voor den staat, dat predikanten salaris ontvangen uit 's lands kas, en dat het wenschelijk is, dat iedere kerk uit hare eigene inkomsten voorzie in hare uitwendige behoeften.

2. U Ed. Agb. vergadering opmerkzaam te maken op het feit dat de leeraren die nu uit 's lands kas salaris ontvangen, minder in aantal zijn, en hunne gemeenten minder burgers vertegenwoordigen dan de leeraars die geene bezoldiging, de gemeenten die geen onderstand uit 's lands kas ontvangen, zoodat uit de opbrengsten der meerderheid aan de minderheid betalingen worden gedaan, waarvan de gezegde meerderheid geen voordeel heeft en waarvan zij verstoken blijft.

3. Dat het hoogst wenschelijk is, dat tot de bevordering van vrede, eendracht en goede verstandhouding, hierin ten spoedigste verandering gemaakt worde.

4. Waarom met verschuldigde achting de Algemeene Kerkvergadering voornoemd, door deze memorie U H. Ed. Agb. vergadering verzoekt te besluiten dat de gelden die uit 's lands kas besteed kunnen worden voor kerkelijke doeleinden, onder zulke bepalingen als zullen worden noodig geacht, gelijkelijk verdeeld zullen worden onder alle Christelijke gezindten in de Rep., of, wat vurig door ons begeerd wordt, dat geene gelden uit 's lands kas voortaan besteed zullen worden voor predikants-salarissen of tot andere kerkelijke doeleinden.

De Commissie wenscht verder aan de Vergadering voor te stellen dat de Scriba zich met betrekking tot deze zaak in correspondentie stelle met de andere niet door den Staat ondersteunde Kerken, om medewerking te verzoeken en gezamenlijk te handelen.

Aan die orde kom die volgende beskrywingspunt:

De vergadering spreke het als haar gevoelen uit, dat de Ned. Geref. Kerk in de Rep. niet gewillig, maar als gedwongen van het onmiddellijk kerkelijk bestuur der Kaapsche Synode is losgemaakt—dat zij de Kaapsche kerk als haar Moeder-kerk blijft beschouwen—en den dag met blijdschap begroeten zal, die haar weder in onmiddellijke vereeniging met de gemeenten in de Kolonie onder een Synodaal bestuur zal zien.

In verband hiermee word ook behandel die volgende:

Door tegenstanders onzer kerk in de Rep. wordt gedurig gesproken van het wenschelijke om de kerkelijke geschillen alhier, door

een Commissie van Kaapsche predikanten, te doen onderzoeken en beoordeelen. De vergadering neme stappen om dit te bewerkstelligen. Na eenige discussie wordt voorgesteld en algemeen aangenomen.

Het eerstgenoemde beschrijvingspunt wordt het besluit der vergadering, terwijl met betrekking tot het laatstgenoemde de vergadering het aan den Scriba opdraagt zich in correspondentie te stellen met eenige met de Republiek bekende leeraren in de Kaap Kolonie, om te vernemen of eene zoodanige commissie zou kunnen worden tezamen gebracht. De vergadering betwijfelt het echter of de leeraren der Herv. Kerk alhier ooit voor eene zoodanige Commissie zullen verschijnen, bewust als zij zijn van hunne schuld tegenover de kerk van dit land.

Aan de orde een brief van de kerkvergadering der Gereformeerde gemeenten in deze Republiek, aan de leeraren Jooste, Hofmeyr en Cachet, haar leedwezen te kennen gevende over de mishandeling door hen te Marico van Commandant J. Viljoen ondervonden.

Besloten aan den Scriba op te dragen die brief namens de vergadering met hartelijke dankzegging te beantwoorden.

Vierde Algemene Kerkvergadering.

Die vierde Algemene Kerkvergadering is gehou te Utrecht op 1—5 November 1869. Di. Cachet en Jooste met 11 kerkeradsleden uit 5 gemeentes is teenwoordig. Ds. Colin Fraser van die O.V.S., en Ds. Abraham van Velden van Maritzburg verteenwoordig hulle respektiewe Sinodes.

In de vergadering verschiijnt Ds. L. Biccard met eenen last-brief, geteekend "John Arthur, Secretary of the Church of New Scotland," waarbij Ds. Biccard afgevaardigd wordt de gemeente te Nieuw Schotland bij deze vergadering te vertegenwoordigen. Na eenige discussie besluit de vergadering: "Ds. Biccard niet te kunnen ontvangen als afgevaardigde van het Presbyterium der kerk van Nieuw Schotland, daar het bestaan van zulk een Presbyterium haar niet officieel bekend is, doch besluit Ds. Biccard later gelegenheid te geven, om over den kerkelijken toestand te N. Schotland te spreken. Aan de orde wordt gesteld het volgende beschrijvingspunt: "Versoek van Ds. L. Biccard om legitimatie". Besloten wordt de zaak van Ds. Biccard met gesloten deuren te behandelen.

De Scriba leest:

- a. Versoek van Ds. Biccard om legitimatie,
- b. Den beroepsbrief aan Ds. Biccard gezonden door de inwoners van Nieuw Schotland.
- c. Verschillende certifikaten van goed gedrag.

De Scriba zegt dat Ds. Biccard zich beroept op Art. 56 onzer wetten, en dat het eenvoudig de vraag is, of Ds. Biccard aan de eischen van het wetsartikel voldoet. Na eenige discussie blijkt het, dat Ds. Biccard in de Kaap Kolonie behoorlijk is gelegitimeerd, dat hij zich niet heeft afgescheiden, doch dat hij door het kerkbestuur in Natal onder censuur is gesteld, en de censuur nog niet is opgeheven.

Die rapport van 'n spesiale kommissie oor hierdie saak word verwerp, en beslote:

“De vergadering heeft in rijpe overweging genomen het verzoek van Ds. Biccard om als leeraar in onze kerk te worden erkend; zij heeft kennisgenomen van het vonnis over hem uitgesproken door de Hoogerw. Kerkvergadering van Natal, welk vonnis van censuur nog niet is opgeheven; de vergadering heeft geen macht, noch den wil om een vonnis, door een kerkbestuur van eene zusterkerk geveld, zonder toestemming van dat kerkbestuur op te heffen. Zij kan dus Ds. Biccard niet als leeraar onzer kerk in de Rep. erkennen, schoon zij goede redenen heeft om te geloven, dat het gedrag van Ds. Biccard, gedurende de laatste twaalf maanden, onberispelijk is geweest,—en verder geeft deze vergadering hare hoop te kennen, dat de Synode in Natal Ds. Biccard van censuur zal ontheffen, als wanneer deze vergadering Ds. Biccard terstond zal toelaten.”

Ds. Biccard verschiјnt in de vergadering om de uitspraak in zijne zaak te hooren. Aan zijn eerw. wordt verder medegedeeld, dat hem bij de namiddag zitting gelegenheid zal worden gegeven, om over Nieuw Schotland te spreken. Hiervoor wordt echter door Ds. Biccard beleefdelyk bedankt, om eenige redenen die hij opgeeft, waar na Z.eerw. de vergadering verlaat. Het wordt aan den Scriba opgedragen om aan de inwoners van Nieuw Schotland het een en ander hierover te schrijven.

Die naam van die gemeente Pienaarsrivier word by hierdie vergadering verander tot Pretoria.

'n Kommissie is aangestel om in die distrik van Zoutpansberg 'n gemeente te gaan stig.

Die volgende handelwyse vir die beroeping van predikante is vasgestel:

De beroeping der predikanten zal geschieden op de volgende wyse: door eene gecombineerde kerkeraadsvergadering zal op de gewone wyse een twaalfstal, zestal en drietal, en vervolgens een tweetal worden gevormd. Uit dit tweetal zal door de mans-ledematen der gemeente een predikant worden gekozen bij volstreckte meerderheid van stemmen. De uitslag dier kiezing den kerkeraad bekend gemaakt zijnde, zal de kerkeraad den predikant, die de meeste stemmen verkregen heeft, als leeraar beroepen, en den beroepsbrief toezenden.

Die handhawing van die Vrywillige Beginsel vir die dekking van predikant-salaris word weer sterk deur die pred. van Potchefstroom bepleit. In Junie 1869 het die Regering die laaste memorie van die Geref. Kerk oor hierdie saak van die hand gewys, en besluit om voort te gaan met uitbetaling van staats-toelae aan die Herv. predikante. Ná bespreking word nou besluit om 'n petisie oor die saak deur die volk te laat teken vir voorlegging aan die Regering.

Die kwessie van bedekte slawerny word weer bespreek, en lei tot die volgende besluit:

De vergadering, in aanmerking nemende, dat de bestaande landswetten tegen slawerny, en handel in kafferkinderen, bijna uit-

sluitend eene doode letter zijn,—besluite kerkelijke straffen op te leggen aan die leden der gemeente, die van nu af zich aan het koopen, verkoopen, ruilen of verruilen, geven of ontvangen van kafferkinderen schuldig maken, in strijd met de letter der landswetten.

Die grënskskeidinge van die gemeentes word deur hierdie vergadering bepaal.

Vyfde Algemene Kerkvergadering.

Die Vyfde Algemene Kerkvergadering is te Nazareth op 1 April 1872 geopen. Daar is teenwoordig Ds. Jooste en Ds. Cachet, met dertien afgevaardigdes van 7 gemeentes. Ds. Kriel is reeds op Lydenburg, maar afwesig van hierdie Sinode. Ook Amersfoort en Marico is nie verteenwoordig nie. Omtrent die stigting van Ermelo staan geboek:

Uit officieele en andere bescheiden blijkt het, dat reeds bij de stichting der gemeente Nazareth, aan Vaal Rivier vele leden der gemeente woonden, die begeerden dat ook daar eene afzonderlijke gemeente zou worden gesticht; dat de kerkeraad van Nazareth daartoe vergunning gegeven heeft; dat op eene bijeenkomst van leden der kerk aan Vaal Rivier verdere stappen in dezen zijn genomen; dat ook na de bevestiging van Ds. Kriel die leden gebleven zijn onder de herderlijke zorg van den predikant van Utrecht, en daar eenen afzonderlijken en plaatselijken kerkeraad is bevestigd.

Er wordt gelezen eene memorie van leden der gemeente Nazareth tegen de stichting der gemeente. Na eene langdurige discussie, waarin de ouderlingen van Nazareth, Heidelberg, Utrecht en Potchefstroom deelnemen, wordt besloten: "De vergadering gehoord hebbende de stukken voor haar gebragt, zoo vóór als tegen de stichting der gemeente aan Vaal Rivier, en in rijpe overweging genomen hebbende al hetgeen hierop betrekking heeft, hecht hare goedkeuring aan hetgeen gedaan is in zake der stichting dezer gemeente; erkent de gemeente aan Vaal Rivier als eene zelfstandige gemeente onzer kerk als de gemeente Ermelo, en geeft onderwijl zitting aan Br. Oudl. W. Steenkamp als afgevaardigde van Ermelo.

Onder bespreking word weer geneem die ophef van sensuur wat op Ds. Biccard deur die Natalse kerk toegepas is. Die stukke in verband daarmee word geles:—

Hieruit blijkt dat het kerkbestuur in Natal het aan ons Kerkbestuur heeft opgedragen Ds. Biccard van de censuur te ontslaan, mogten daartoe voldoende gronden zijn, verklarende zoodanige opheffing te zullen beschouwen, als door dat kerkbestuur zelve gedaan, en dat de kerkelijke commissie diensvolgens Ds. Biccard van de censuur heeft ontheven. Na uitvoerige discussie besluit de vergadering bij gemeentelijke stemming, met algemeene stemmen, "de handelingen der kerkelijke commissie in dezen goed te keuren, en Ds. Biccard, op den 30 Jan. 1871, te beschouwen als ontheven van kerkelijke censuur."

'n Kommissie bestaande uit Di. Cachet en Jooste het in Nov. en Des. 1869 Zoutpansberg besoek, en rapporteer nou omtrent die gunstige afloop van hulle reis. Dit lei tot die volgende besluit:—

De vergadering heeft het verslag der Commissie benoemd het Zoutpansbergse te bezoeken met genoegen gehoord, en brengt de Commissie hare dank toe voor het werk daar verricht. Zij maakt met dankbaarheid melding van het geen Ds. Neethling, van Stellenbosch, in het voorleden jaar te Zoutpansberg voor onze kerk heeft gedaan, en draagt het op aan den predikant van Lijdenburg, Zoutpansberg zoo spoedig mogelijk te bezoeken, en na bevind van zaken te handelen. Met dankbaarheid wordt door de predikanten melding gemaakt van de liefderijke zorg hen op de reize naar Zoutpansberg door de bb. van Niekerk en Meyer betoond.

Nogeens word die vraag van Slawerny aangeroer.

Uit de antwoorden der kerkeraden blijkt het dat het niet meer noodig wordt geoordeeld kerkelijke straffen te bepalen op slavenhandel, daar feitelijk die smet van onze gemeenten is weggenomen. De vergadering berust hierin. . . .

In verband met de goedgekeurde rekeningen van den quaestor, wordt met eenparige stemmen besloten: "Dat de reiswagen, in 1866 aan Ds. Cachet ten gebruike gegeven, nu aan zijneerw. ten geschenke wordt aangeboden." Ds. Cachet neemt dit geschenk met dankzegging aan.

Die inisiatief in 1869 deur die Ned. Geref. kerk geneem, het in so ver geslaag, dat die deputasie van die Kaapse Sinode nou kan verwag word. Op hierdie berig besluit die vergadering:—

De Algemeene Kerkvergadering begeerig dat de door de Kaapse Synode afgevaardigde deputatie een juist denkbeeld mag ontvangen van onzen kerkelijken toestand in de Republiek, benoemt den predikant en ouderling van Potchefstroom, en den ouderling van Heidelberg, om namens deze vergadering de deputatie te Potchefstroom te ontvangen en uit te noodigen eene reize te doen door onze gemeenten, waartoe de kerkeraden der verschillende gemeenten bereidwillig zijn aan de deputatie alle hulp te verleen.

De Voorzitter leest de notulen van eene vergadering gehouden te Bloemhof, dd. 30 Oct. 1870, op welke vergadering verscheidene personen hunne begeerten tekenen gaven tot eene gemeente onzer kerk te worden gevormd. Na discussie, wordt besloten: "De gemeente Bloemhof worde erkend, als eene zelfstandige gemeente onzer kerk, en ofschoon de bevestiging van kerkeraden eenigszins ongeregeld was, zal deze beschouwd worden als gewettigd door de omstandigheden.

Om die juiste toestand van die kerk in 1872 te leer ken, mag hier aangehaal word die volgende besluite wat na aanleiding van die verskillende gemeentelike verslae geneem is:—

Met betrekking tot Utrecht.—De Alg. Verg. heeft gehoord het kerkelijke verslag der gemeente Utrecht van Oct. 1869-Maart 1872.

Zij beschouwt het verslag over het algemeen bevredigend, vooral met betrekking tot den geldelijken toestand der gemeente. Zij geeft vooral hare goedkeuring te kennen over de krachtige pogingen die de gemeente in het werk stelt om de schulden op het kerkfonds af te doen, vooral daar die schulden gemaakt zijn niet alleen ten behoeve der gemeente Utrecht, maar ook ten behoeve der andere gemeenten, die door den leeraar van Utrecht werden bediend, tot geldelijk nadeel dier gemeente. Zij wekt de kerkeraad van Utrecht op ter behartiging vooral van het schoolwezen, en van die uitoefening der kerkelijke Tucht strengelijk, doch met wijsheid en christelijke liefde.

Lijdenburg.—De vergadering gehoord hebbende het verslag van Lijdenburg geeft hare blijdschap te kennen dat dit verslag door den “predikant van Lijdenburg” is geteekend,—verblijdend tekenen dat de gemeente, zoo lang herderloos, nu een leeraar heeft ontvangen. Zij maakt den kerkeraad oplettend op de eischen in art. 50 vervat, en wel voornamelijk, dat de verschillende litt. afzonderlijk zullen worden beantwoord, verder, dat het Avondmaal minstens viermaal 's jaars behoort te worden bediend,—dat de Tucht over de gemeente ernstig en met liefde en getrouwheid moet worden uitgeoefend, en vooral het dansen en dergelijken met verstand moet worden tegengegaan, dat personen van kwaden faam, ook zelfs niet tijdelijk, als kosten moeten worden aangesteld.

De vergadering hoopt dat het onderwijs der jeugd steeds meer zal worden behartigd, vooral ook op het dorp. Zij herinnert den Kerkeraad aan het besluit der Algemeene Vergadering dd. Utrecht 5 Nov. 1869, dat de kollekten bij de bedestonden zullen zijn voor het algemeen kerkfonds, namelijk, de bedestonden des Zondags en Maandagsmorgens bij Nachtsmaals-gelegenheden; en hecht verder hare goedkeuring aan het verslag.

Met betrekking tot Nazareth.—De vergadering heeft dit verslag gehoord. De aanmerking op het verslag van Lijdenburg omtrent de Avondsmaals-vieringen en kollekten bij de bedestonden gelden ook van Nazareth. De verontschuldiging omtrent het onvolledige van het verslag beschouwt de vergadering als niet gansch bevredigend. Zij hecht verder hare goedkeuring aan het verslag, hopende dat de gemeente Nazareth zal toenemen in kennis van, en liefde tot Heni die “Nazarener” genaamd werd.

Met betrekking tot Hartebeestfontein.—De vergadering het verslag gehoord hebbende maakt aanmerking op de weglating der data over welke het verslag loopt. Zij verheugt zich wegens den uitwendigen bloei der gemeente, haar toebeddende, dat innerlijke Gods vrucht uitwendige vroomheid zal overtreffen. Zij maakt aanmerking op het woord “Aalmoezen” en wenscht dat de Kerkeraad het der gemeente zal doen verstaan dat de bijdragen tot het salaris van den leeraar geen aalmoezen zijn.

Zij wenscht dat een behoorlijk Nachtsmaals-servies zal worden aangeschaft, en dat een onderwijzer der jeugd in de gemeente zal worden aangesteld. Verder wordt het verslag goedgekeurd.

Met betrekking tot Pretoria.—De vergadering heeft het verslag gehoord, en heeft met blijdschap vernomen, dat deze gemeente toeneemt in getal-sterkte. Zij wekt den Kerkeraad op voorziening te maken in het onderwijs der jeugd, en in de godsdienstige behoeften der gemeente als de consulent afwezig is. De vergadering hoopt

dat de consulent de gemeente dikwijls zal kunnen bezoeken.

Het verslag wordt goedgekeurd.

Met betrekking tot Heidelberg.—De vergadering het verslag gehoord hebbende keurt hetzelfde goed. Zij wenscht de gemeente te bemoedigen. Op 's Heeren tijd zal ook te Heidelberg een groote gemeente onzer kerk zijn gevestigd. Vooral het onderwijs der jeugd worde in de gemeente behartigd.

Met betrekking tot Potchefstroom. De vergadering heeft het verslag gehoord, en wenscht den kerkeraad opmerkzaam te maken op de noodzakelijkheid van geregelde arbeid door de diakenen in het kollekteeren. Zij geeft den kerkeraad in overweging, of het niet noodig is ten eersten een koster aan te stellen. Verder wordt het verslag goedgekeurd.

Met betrekking tot Amersfoort.—De vergadering geeft haar ongenoegen te kennen wegens de blijkbare onverschilligheid des Kerkeraads in het zenden van afgevaardigden naar de Algemeene Vergaderingen, dit nu zijnde de derde maal dat de kerkeraad is achterwege gebleven. Zij draagt het den consulent van Amersfoort op, de gemeente voor te stellen, haar ongenoegen uit te spreken over de onverschilligheid des Kerkeraads. De vergadering kan geen verslag van Amersfoort goedkeuren zoo lang er geen afgevaardigde dier gemeente ter vergadering verschijnt.

Met betrekking tot Marico.—De vergadering heeft het verslag gehoord. Zij betreurt het dat de benoemde afgevaardigden verhinderd zijn geworden op te komen. Zij verblijdt zich in den kenbaren vooruitgang der gemeente, en hoopt dat het bouwen van eene kerk spoedig zal kunnen worden begonnen.

De commissie benoemd om een rapport uit te brengen omtrent de geldelijke verslagen der verschillende gemeenten onzer kerk, geeft het volgende te kennen:—

1. Wat betreft Utrecht. Het geldelijk verslag van deze gemeente is het meest bevredigend van allen. In vergelijking met vroegere jaren is zij veel vooruit gegaan in de opbrengst van kerkelijke fondsen. De statistiek voor de gemeente is:—

Collekten	£0	2	0	per hoofd per jaar
Giften en bijdragen	0	19	6	„ „
Registratiegelden	0	1	10	„ „

Tezamen	£1	3	4	„ „
---------	-----	-----	-----	----	---	---	-----

Het blijkt echter dat nog over £200 voor de pastory Utrecht, enz., is bijgedragen, welke som niet in geldelijke verslagen, thans voor ons, zijn opgebracht.

2. Wat betreft Lijdenburg maakt de commissie aanmerking dat het geldelijk verslag niet in volmaakte orde is. Het onderscheid tusschen hard geld en papier geld geeft aanleiding tot moeilijkheden; daarenboven behooren de kollekten voor het Zendingwerk niet in het verslag thuis.

Die statistiek voor Lijdenburg is:—

Collekten	£0	1	8	per hoofd per jaar.
Bijdragen en giften	0	2	6	„ „
Registratiegelden	0	1	10	„ „

Tezamen	£0	6	0	„ „
---------	-----	-----	-----	----	---	---	-----

In aanmerking nemende het kort verblijf des leeraars te Lijdenburg is het verslag over het algemeen bemoeidigend.

3. Nazareth.—De commissie kan geen behoorlijk rapport uitbrengen dewijl enkele benoodigde documenten niet ter tafel zijn. Oordeelende naar de copy van het kassaboek, is de comm. van gevoelen dat het geldelijk verslag van Nazareth niet geheel onbemoeidigend is.

4. Hartebeestfontein.—Uit het verslag blijkt het dat deze gemeente in het doen van geldelijke bijdragen is vooruit gegaan.

Collekten	£0	5	0	per hoofd per jaar.
Bijdragen en giften	0	16	7	„ „
Registratiegelden	0	2	8½	„ „
Tezamen	£1	4	3½	„ „

5. Pretoria.—Ook deze gemeente was niet ten achteren; hare bijdragen zijn bemoeidigend in aanmerking nemende dat zij geen vasten leeraar heeft. De aanmerkingen omtrent papiergeld, en kollekten voor het Zendingwerk gemaakt omtrent Lijdenburg, gelden ook van Pretoria.

Collekten	£0	3	6	per hoofd per jaar.
Bijdragen en giften	0	2	0	„ „
Registratiegelden	0	1	10	„ „
Tezamen	£0	7	4	„ „

6. Heidelberg.—De kleine gemeente Heidelberg heeft een loffelijk voorbeeld gegeven in het doen van geldelijke bijdragen.

Collekten	£0	3	2½	per hoofd per jaar.
Bijdragen en giften	1	1	8	„ „
Registratiegelden	0	2	7	„ „
Tezamen	£1	7	5¼	„ „

Het verslag is in orde.

7. Potchefstroom.—Het geldelijke verslag dezer gemeente is niet geheel onbemoeidigend, alhoewel het te betreuren is dat de bijdragen voor het afgelopen jaar nog niet zijn ingezameld.

Collekten	£0	7	6	per hoofd per jaar.
Bijdragen en giften	0	4	11	„ „
Registratiegelden	0	4	5	„ „
Tezamen	£0	15	11	„ „

8. Amersfoort.—De verslagen dezer gemeente zijn in orde, doch de comm. kan wegens gebrek aan eene behoorlijke census der gemeente geen statistieke opgave doen.

9. Marico.—In aanmerking nemende dat Marico eene vacante gemeente is, heeft zij ongetwijfeld een goed voorbeeld van geldelijke bijdragen gegeven.

Kollekten	£0	1	9	per hoofd per jaar.
Bijdragen en giften	0	5	5	„ „
Registratiegelden	0	2	2	„ „
<hr/>				
Tezamen	£0	9	4	„ „

Omtrent die bevestiging van Ds. J. G. Kriel rapporteer Ds. Cachet.

Het was zijn voorrecht in het vorige jaar een leeraar voor Lijdenburg te legitimeeren, de weleerw. heer Jan Gijsbert Kriel, Prop. bij de Ned. Geref. kerk in de Kaapkolonie, na op den elfden Maart, zijne documenten te hebben vertoond, en de wetten onzer Kerk te hebben onderteekend, werd door mij op dien dag gelegitimeerd en vervolgens met oplegging der handen geordend tot den dienst des Woords en der Sacramenten, en bevestigd als leeraar van Lijdenburg.

As Scriba Synodi rapporteer Ds. Cachet ook:—

In Mei 1870, ontving ik een schrijven van den eerw. heer Keet te Wakkerstroom, in begeleiding van een schrijven van Dr. Robertson, 30 Dec. 1869, ook geteekend door Ds. Daneel van Heidelberg (K.K.) den heer Keet mij aanbevelende. De heer Keet verzocht mij omtrent inlichtingen aangaande de mogelijkheid zijner opneming in onze kerk als predikant. De heer Keet, geen gelegitimeerd predikant der Ned. Geref. kerk in Z.A. zijnde, heb ik hem mijne bezwaren te kennen gegeven. In een later schrijven dd. 5 July heeft de heer Keet zich aan de zaak weer onttrokken. Hij heeft te Wakkerstroom eene afgescheidene gemeente gesticht, waarin zeer twijfelachtige leden onzer kerk worden opgenomen.

Sesde Algemene Kerkvergadering.

Die sesde Algemene Kerkvergadering is te Utrecht gehou op 24 Maart 1873, en volgende dae. Die drie predikante: Cachet, Jooste en Kriel is teenwoordig, tesame met 18 afgevaardigdes van 9 gemeentes. Marico en Bloemhof is nie verteenwoordig nie, maar in Zoutpansberg is nou 'n nuwe gemeente gestig. Eerw. Stephanus Hofmeyr besoek die vergadering, en Ds. Craig verteenwoordig die Natalse kerk, ook Ds. van Velden van Maritzburg is later teenwoordig.

Ds. J. G. Kriel presideer.

Die Rapport van Ds. Kriel omtrent sy besoek na Zoutpansberg deel o.a. mee: dat daar vreugde by sy aankoms was, daar die Gereformeerdes al begin twyfel het of die kerk wel in hulle belang stel; dat hy op Marabastad gepreek het, die stasie van eerw. Hofmeyr besoek het, en weer op Rhenosterpoort kerk gehou het; dat daar 'n gemeentevergadering gehou is, waarop 98 lede, wat omtrent 200 siele verteenwoordig, besluit het om 'n gemeente te stig, en dat hy Kerkraadslede laat kies en bevestig het. Daar is ook Awendmaal gevier.

Vir die geslaagde herlewing van die Ned. Geref. kerk in die Zoutpansberge bring Ds. Kriel veral aan eerw. S. Hofmeyr dank toe. Dit alles word deur die vergadering aangeneem en goedgekeur. Die Zoutpansbergse gemeente laat meteen van hom hoor deur die volgende memorie, wat deur 30 lede geteken is, by die Sinode in te dien:

Wij ondergeteekenden wenden ons door u hoogerw. Voorzitter tot de Algemeene Kerkvergadering. Wij gelooven dat het genoegzaam bekend is hoe het met Zoutpansberg in de laatste jaren gegaan is. In duisternis, ver van andere gemeenten, die ons inlichting zouden hebben kunnen geven. Verarmd, zoodat wij niet genoegzaam moeite konden doen om onzen waren toestand te leeren kennen, zaten wij vervreemd van onze moederkerk, en toch altijd menende dat wij haar toebehooren. Hier en daar was er een en ander die begon te twijfelen, maar daar wij den toestand onzer gemeente niet genoegzaam kenden, en geen voorganger hadden in wien wij vertrouwen konden stellen, bleven wij wat wij waren. Dit duurde voort tot wij, na het vertrek van Ds. van Warmelo, den eerw. heer S. Hofmeyr verzochten ons het Woord Gods te verkondigen. Sommigen onzer hebben hem vroeger hooren prediken, en bij het gevolg hadden wij daartoe te meer aanleiding.

Toen wij in zijne eenvoudige, ernstige prediking een onderscheid merkten, en onze harten geroerd werden door de eenvoudige waarheden die hij ons voorstelde, begonnen wij hem lief te krijgen en te vertrouwen, en door hem te ondervragen, vonden wij weldra uit dat hij en Ds. van Warmelo weinig gemeen hadden. Toen daarna Ds. Cachet en Jooste, en daarna Ds. Neethling, hier kwamen, vonden wij uit dat wij vroeger niet tot onze moederkerk de Ned. Geref. kerk behoorden.

Geen wonder dan ook dat, toen Ds. Kriel hier kwam, wij onszelfen onder zijne leiding tot onze oude moederkerk terug begaven en nu onszelfen mogen verblijden te behooren tot de Ned. Geref. kerk en hier eene zelfstandige gemeente uit te maken.

En nu Hoogerw. heer, kunt gij begrijpen dat wij den man aanhangen die in Gods hand het middel is geweest onze oogen te openen en ons tot hiertoe voorgedaan is, onze kindertjes heeft gedoopt en ons de bondszegelen heeft toegereikt. Wij verlangen hem in ons midden te hebben als onzen herder. Wij zitten zonder herder, zonder schoolmeester. Wij zijn klein in getal, arm en behoeftig, doch verlangen naar de prediking van Gods Woord, opdat wij uit onzen bekenden jammer mogen gevoerd worden. De eerw. S. Hofmeyr verwijst ons naar de Zending Commissie. Hij wil van zijne gekleurde gemeente geen afstand doen, tenzij de Zending Comm. hem het aanraadt als volgens haar oordeel noodig tot meerdere uitbreiding van Gods koninkrijk. Wij hebben ons driemalen gevoegd bij Ds. Neethling doch tot nog toe geen antwoord gekregen. Wij kunnen den eerw. heer S. Hofmeyr geloven, dat hij die aan een leven van zelfopoffering gewoon is, beter in staat zal zijn om ons te bedienen, en door ons arm klompje onderhouden te worden dan eenig ander. Ons verzoek is dan dat de hoogerw. Vergadering met de Zend. Comm. in correspondentie trede en doe wat noodig is om te zien of wij den eerw. heer S. Hofmeyr niet in ons midden

als onzen leeraar kunnen krijgen. Verder hoopen wij dat de afgevaardigden de zaak duidelijk mogen maken, en de Heer in genade onze bede geve.

Ds. Cachet wil kortweg weier op grond van die kerkwet, en omdat hy vrees dat die Ned. Geref. kerk ook sal beskuldig word as hulle soos die Ned Herv. kerk en die (Enkel) Geref. kerk, predikante anders as deur Kaapse legitimasie ontvang. Daar kom voorstelle om eerw. Hofmeyr as hulpprediker daar aan te stel, om die Kaapse Sinode te versoek om eerw. Hofmeyr, op grond van sy besondere gawes, as predikant te legitimeer, maar eindelik word beslote:—

De vergadering heeft met belangstelling gehoord wat door de afgevaardigden van Zoutpansberg is voorgebracht. Met het oog op art. 63, kan zij Ds. Hofmeyr niet als leeraar aanstellen, en meent dat de gemeente van Zoutpansberg zich wenden moet tot den Actuarius Synodi der Kaapsche kerk met verzoek om legitimatie. In dien tusschentijd behoeft de eerw. Hofmeyr door niets verhinderd te worden het Evangelie te bedienen onder de blanken.

Ds. Cachet stem teen. 'n Twede voorstel ook oor die selfde saak word met algemene stemme aangeneem:—

De vergadering erkent met dankbaarheid het werk door broeder zendeling Stephanus Hofmeyr te Zoutpansberg onder de blanken verricht, zoo in het preeken des Evangelies als in het bedienen der Sacramenten; en ziet er geene zwarigheid in dat die broeder door den te benoemen consulent van Zoutpansberg verzocht wordt met dat werk voort te gaan onder verantwoording aan den consulent der gemeente.

De Scriba vraagt het woord en spreekt over onze verhouding tot de Herv. kerk in de Transvaal. Hij herinnert aan het gebeurde op de vergadering te Rustenburg en Pretoria in 1865, en zegt dat eene vereeniging met predikanten die vreemd zijn aan de waarheid en de genade niet mogelijk was en is. Hij wil strijden met de leugen, doch openlijk strijden, en niet van ter zijde; en zou het betreuren dat een leeraar der Geref. kerk een beroep in de Herv. kerk in de Transvaal zou aannemen, met het doel die gemeenten onder onze kerk te brengen.

De ouderling van Heidelberg geeft vele inlichtingen, vooral omtrent den loop der kerkezaken in de Republiek. De ouderling Erasmus van Pretoria geeft ook inlichting, en toont aan op welke wijze hij zich van de Herv. kerk heeft los gemaakt. Zijn gevoelen is, dat leeraren der Geref. kerk het land doorreizen moeten en preeken waar zij kunnen, doch niet op de kansels der Herv. predikanten. Na hem heeft de ouderling van Zoutpansberg het woord en geeft vele inlichtingen, vooral omtrent het gedrag van Ds. van Warmelo. Eerw. Hofmeyr spreekt insgelijks over den kerkelijken toestand in dit land en vooral te Zoutpansberg.

De predikant van Maritzburg ontvangt het woord. Hij wijst op het gevoel dat er bestaat tusschen de beide kerken in dit land, en drukt er op dat de vergadering zich zal afvragen wat er nog gedaan kan worden voor de leden der Herv. kerk in de Transvaal.

De predikant van Potchefstroom houdt eene rede en toont duidelyk aan dat aan eene vereeniging met de Herv. kerk niet is te denken. De predikant van Lijdenburg meent dat het onmogelyk is dat een predikant onzer kerk die de waarheid liefheeft een beroep zou aannemen in de Herv. kerk. Hij spreekt over de gezindheid die er bestaat tusschen de leeraren der Herv. kerk en de Vrije Protestantsche gemeente in de Kaap. Ook hij gevoelt dat geen rechtzinnig leeraar onzer Kerk een beroep in de Herv. Kerk kan aannemen zonder schade te doen aan onze kerk. Het wordt voorgesteld door den Scriba en algemeen aangenomen:—

De Vergadering is van gevoelen dat geen predikant der Ned. Geref. kerk, die de waarheid liefheeft, den kansel beklimmen kan voor een der Herv. leeraren in de Republiek, daar hij daardoor een getuigenis zou afleggen tegen de Geref. kerk en voor de Herv. kerk, en nog minder een beroep in die kerk kan aannemen zonder veel schade te doen aan de zaak der waarheid in dit land, en dan zouden, wat zeer wenschelyk is, een of meer leeraren onzer kerk dit land doorreizen en eenvoudig het Evangelie verkondigen, dan zullen onder Gods zegen zielen bekeerd worden, en de zaak der kerk naar wensch bevorderd worden.

By die behandeling van die verslag van Utrecht blyk dit dat Ds. Cachet op die punt staan om Transvaal te verlaat. Die vergadering laat egter opsetlik notuleer dat hy gesê het:—

Dat hij (D.V.) zeker terug komen zal naar de Transvaal wanneer de kerkelyke omstandigheden zulks vorderen. Eén enkel woord van zijne broeder leeraren zal daartoe genoegzaam wezen, al zou geen enkele gemeente hem als leeraar beroepen.

Daar word met groot lof van Ds. Cachet gespreek. Hy het die “onbepaalde vertrouwe” van die kerk verdien, en ontvang nou die volgende lasbrief om die Ned. Geref. kerk van die S.A. Rep. in die Kaapkol., Holland, en Skotland te verteenwoordig.

L.S.

De Algemeene Kerkvergadering der Ned. Geref. kerk in de Z.A. Rep. wettig vergaderd te Utrecht op heden 28 Maart 1873, in aanmerking nemende het welverdiende vertrouwen der kerk in de Rep. hetwelk bezeten word door den weleer. F. L. Cachet, predikant te Utrecht en Scriba der kerkvergadering, en in aanmerking nemende de behoeften onzer kerk in de Rep., die zoo weinig bekend zijn in de Kaapkolonie en bij de zuster kerken in Holland en Schotland, en verder dat zijneerw. gereed is om na 15 jarigen arbeid in Afrika terug te keeren naar zijn vaderland.

Draagt het op aan zijn weleerw. zoo in de Kaapkol. als in Holland en Schotland, aan de broederen in den Heer, de zuster groete onzer kerk over te brengen, en allen die eenig belang gesteld hebben in onzen strijd, en door hunne gebeden, raadgevingen en schrijven, onze handen hebben gesterkt, hartelyk te danken voor hunne liefde en belangstelling.

En de Synode draagt het verder aan hem op, zooveel als mogelyk is den waren toestand der kerkelyke zaken in de Rep. bekend

te stellen, zoo door het houden van voorlezingen in het openbaar als in private gesprekken, met de zulken die in onzen kerkelijken toestand belang stellen, en geeft hem volmacht in het belang onzer kerk te doen wat hij zal noodig oordeelen, de vergadering vertrouwend dat zijne weleerw. in al zijne handelingen, ook op onze gebeden, door den Geest van God zal worden geleid.

En de Synode verzoekt verder dat de eerw. kerkbesturen der zuster kerken in de Kaapkolonie, Holland en Schotland, aan wie deze onze volmagt zal worden vertoond, gezegden broeder, den weleerw. F. L. Cachet, predikant te Utrecht, als onzen afgevaardigde zullen ontvangen, en hem met raad en daad zullen bijstaan in de liefde des Heeren Jezus Christus, gelijk ook allen die belang stellen in de zaak des Evangelies en het heil der Ned. Geref. kerk in de Z.A. Rep. En de Algemeene Kerkvergadering beveelt den voornoemden broeder in de handen des Drieëenigen Gods, Vader, Zoon en Heilige Geest.—AMEN.

Er wordt ten slotte voorgesteld door den predikant van Potchefstroom en met algemeene stemmen besloten:—

De Algemeene Kerkvergadering, vertegenwoordigende de geheele Ned. Geref. Kerk in de Z.A. Rep., erkent met diepgevoelde dankbaarheid het werk door Ds. Frans Lion Cachet op kerkelijk gebied in dit land gedaan. Zij beschouwt hem, menschelijk gesproken, als de redder en hersteller onzer oude moederkerk alhier.

Terwijl zij volgaarne hare goedkeuring hecht aan het besluit des Kerkeraads van Utrecht om aan Ds. Cachet verlof van afwezigheid voor een jaar te geven, kan zij het niet anders dan betreuren dat wij van zijne diensten zelfs tijdelijk, zullen beroofd zijn.

Zij bidt hem den rijksten zegen toe op zijn reis naar zijn vaderland, en hoopt dat de Heer hem te zijner tijd wederom in ons midden terug brengen zal.

Na vele inligtingen gegeven door den predikant van Utrecht omtrent de huwelijken gesloten te Utrecht, van van Rooyen en Meyer, en zijne schorsing als huwelijks bevestiger door het Gouvernement, word besloten met algemeene stemmen: De vergadering heeft de stukken betrekking hebbende op de huwelijken van van Rooyen en Meyer gehoord, benevens de inlichting van den predikant van Utrecht.

De vergadering moet verklaren dat de handelingen van het Gouvernement in deze geheel onverstaanbaar zijn vooral met betrekking tot de schorsing van Ds. Cachet door het Gouvernement, welke schorsing de vergadering beschouwt als van geene waarde, en dat zij de huwelijken in quaestie alle als wettig erkent, voor zoover zij kerkelijk wettig gesloten zijn. En de vergadering geeft hare verwondering te kennen dat er personen dwaas genoeg gevonden zijn om zich voor de waarn. Landdrost Roelof van Rooyen weer in het huwelijk te laten bevestigen, nadat zij wettig in de kerk getrouwd waren, vooral waar het huwelijk reeds langen tijd geleden is geregistreerd.

Daar is weer bespreking oor die staatstoelae vir predikant-salaris, en nou staan die Geref. kerk geheel en al by die vrywillige beginsel. Die kerk moet self sy predikante salarieer.

Eerw. S. Hofmeyr kry geleentheid om te praat oor die Sendingsaak. Hoewel sommige lede kritiek op die toespraak uitoefen en veral op die werk van sommige sendelinge, word tog die volgende voorstel met eenparige stemme aangeneem:—

De vergadering wekt de gemeenten op de prediking van het Evangelie onder de heidenen op het hart te dragen en te bevorderen.

In sy verslag sê die Scriba Sinodi omtrent die deputasiewerk van Di. J. H. du Plessis en A. I. Steytler:—

De deputatie der Kaapsche Synode bestaande uit Di. du Plessis en Steytler heeft in Mei ll. onze kerk bezocht, en ook te Utrecht gesproken over gewigtige zaken in verband met onze kerk. Mijns bescheiden inziens is het nut door die commissie gestigt onberekenbaar groot.²²⁾ Ik wensch voor te stellen dat aan de Synode der kerk in de Kolonie de hartelijken dank onzer kerk worde toegebracht voor het zenden der deputatie.

Sodanige mosie van dank is dan ook deur die algemene vergadering aangeneem.

Sewende Algemene Kerkvergadering.

Die sewende algemene kerkvergadering van die Ned. Geref. kerk is op 11 Okt. 1875 en volgende dae te Nazareth gehou.

Die predikante: H. L. Neethling van Utrecht, J. G. Kriel van Lydenburg, D. F. Bosman van Nazareth en J. P. Jooste van Potchefstroom is teenwoordig. Ook is daar 20 afgevaardigdes van 11 gemeentes. Bloemhof alleen is nie verteenwoordig nie.

Ds. Neethling presideer.

Ds. A. van Velden van Natal en eerw. S. Hofmeyr is weer geëerde besoekers.

Daar Ds. Cachet nou geheel bedank het, word Ds. J. G. Kriel tot Scriba benoem. Ds. van Velden spreek die vergadering toe, en eindig as volg:—

Hij was namelijk gekomen, om, namens de Synode zijner kerk in Natal, de Ned. Geref. kerk in de Republiek uit te noodigen, om, in vereeniging met haar, eene Zending in de Transvaal te beginnen. Hij licht dit voorstel toe, en toont met gepaste en gevoelvollen woorden aan, hoe het vooral de roeping der Ned. Ger. kerk is, om in dit land de eerste te zijn in het Zendingswerk. De Voorzitter vraagt aan de vergadering om haar gevoelens omtrent deze uitnoodiging der Natalsche kerk te willen uitspreken.

Verscheidene leden der vergadering spreken, met veel belangstelling ten gunste dezer zaak, en zijn van gevoelen, dat onze kerk dadelijk een aanvang maken zal met dit werk, door de uitnoodiging aan te nemen en den broeders in Natal de hand te reiken. Sommigen, hoewel van harte voor de Zending, zien nogtans bezwaar, om dadelijk een aanvang te maken met een eigen Zending. Voorgesteld

²²⁾ Hulle Verslag is te lees in *De Kerkbode*, 1873, bl. 376.

door ouderling van Rooyen: "De vergadering den afgevaardigde van de kerk van Natal gehoord hebbende over het voorstel van de laatste Synode diër kerk, om in vereeniging met de Ned. Geref. kerk alhier een Zending-werk te beginnen, verklaart, van harte met dit voorstel in te stemmen, en reikt bij deze de hand aan de kerk van Natal tot dit heerlijk werk met dit voorbehoud echter, dat het Zendingswerk staan zal onder eene commissie door beide kerken te benoemen, namelijk uit twee leden van ieder kerk; welke commissie een voorzitter kiezen zal uit haar midden, of, des verkiezende buiten haar.

Hier op gaat de Vergadering, op voorstel van den predikant van Potchefstroom, in committee, om de Zending-zaak te bespreken. Na uitvoerige bespreking word de vergadering hersteld en het voorstel unaniem aangenomen.

De zending word verder behandeld. Voorgesteld door den predikant van Potchefstroom: "De vergadering draagt het aan de leden der Zending-commissie voor de Transvaal op, om, in vereeniging met de leden der Zending-commissie van Natal, voorlopig stappen te nemen tot het kollekteeren voor het Zending-werk in de Transvaal, het uitzien naar een geschikt persoon, een geschikte statie, en voorts al het noodige te doen om met het werk een aanvang te maken. . . ."

Na ryp beraad word dit voorstel unaniem aangenomen.

Omdat hierdie besluite omtrent die Sending enigszins in stryd met die wet was, is meteens verder besluit, dat, terwijl die kommissie mag voortgaan met die voorlopige werksaamhede, die saak tog aan die kerkrade sou voorgelê word om hulle gevoele daaroor te leer ken.

Het verslag van Marico zegt: Niet al de leden des kerkeraads zijn onberispelijk. De consulent, Ds. Jooste, zegt dat deze uitdrukking ziet op een van de leden des kerkeraads, die een handel in drank drijft. Na eenige discussie stelt de predikant van Potchefstroom voor, en word door de meerderheid besloten: "De algemeene Vergadering acht het niet wenschelijk, dat een lid des kerkeraads met wijn en sterken drank zal handel drijven."

By hierdie Sinode het dit gebeur dat daar 'n saak onder bespreking gekom het waarin die Voorsitter betrokke was, en toe het eerw. S. Hofmeyr tydelik, op versoek van die vergadering, die voorsitterstoel ingeneem.

Waar die konsulent-gemeentes tot sover 'n bedrag jaarliks in die kas van die gemeente, waarvan hulle konsulent die vaste leraar was, gestort het, word nou beslote:—

De consulent zal voor zijn dienstverrigtingen in vacante gementen een afzonderlijk salaris ontvangen, hetwelk door hem en zoodanige gemeente zal worden vastgesteld.

In Lijdenburg was daar weer 'n roering aan die gang om staatsalaris vir die predikant te kry. Ds. Kriel het ook reeds belowe om dit aan te neem as hulle dit kon kry. Die Sinode keur die gedagte egter sterk af, en wil met krag op die vry-

willige beginsel bly staan. Op 'n beskrywingspunt van Ds. Kriel het die Sinode die ondertekeningsformulier vir predikante so verander dat besware teen die kerkleer *skriftelik* en nie mondeling nie aan die Sinode moet geopenbaar word. 'n Voorstel het ingekom van die predikant van Potchefstroom om te bewerk dat die besluit, wat vroeër geneem was teen die in diens gaan van Ned. Geref. predikante by die Hervormde kerk, sou vernietig word.

De predikant van Utrecht merkt aan, dat leeraars met wie hij zamen gestudeerd heeft een geneigdheid hebben, zich te buigen voor de wetten der Herv. kerk, door predikanten in die kerk te worden. Hij meent dat er hier door komen zal eene geneigdheid om over en weer te prediken, waardoor de eenmaal gemaakte scheiding krachteloos worden zal, en groote verwarring en verslapping komen moeten. Tot nog toe is hij in zijn eigen gemoed overtuigd dat er van onzen kant geen toenadering zijn kan, doch wenscht het gevoelen der Algemeene Kerkvergadering over dit punt te weten.

De predikant van Potchefstroom zegt dat hij nu nog even vast staat aan de zijde zijner kerk als vroeger, en herinnert aan de moeite die Ds. Cachet—die altijd hoog geacht zal blijven bij onze kerk—gehad heeft; hij erkent met dankbaarheid den vooruitgang onzer kerk in de Rep., zoodat de tegenwoordige Algemeene Vergadering de grootste is die ooit gehouden is, met 4 predikanten in haar midden. Hij meent dat er teekenen in de Herv. kerk zijn die ons noodzaken onze verhouding tegenover haar te veranderen. Zij heeft, gedwongen door onze kerk, de Belijdenisschriften aangenomen die beide door eenen Liberaal en Rechtzinnige kunnen ondertekend worden. Zij heeft rechtzinnige predikanten uit de Ned. Geref. kerk beroepen; zij heeft de Kaapsche kerk verzocht, haar als zusterkerk te erkennen. Derhalve behooren wij onze verhouding tegenover haar te veranderen; den orthodoxen predikanten binnen haar geen kouden schouder te geven.

Eindelijk doen die predikant van Potchefstroom 'n voorstel wat daarop neer kom dat die besluit om die Herv. kerk nie te erken nie, sal vernietig word.

Ouderling van Rooyen ziet ook geen kans van toenadering—ouderling Hamman zegt: er is veel over die zaak gesproken, doch hij had niet gehoord dat er een verzoek van de Herv. kerk was ingekomen. Hij zou gaarne willen weten of de woordvoerder ook procuratie had van die kerk. Ouderling Joubert van Ermelo, ziet geen anderen weg dan den reeds ingeslagene. Hij beschouwt het voorstel van den predikant van Potchefstroom als het gedrag van iemand, die een pad heeft gemaakt en dan vraagt: Waar is het pad?

Eerw. Hofmeyr verzoekt ook een woord te mogen spreken, en zegt dat de punten waarin de Herv. kerk heeft toegegeven slechts schijnbaar zijn en voor hem van geene waarde. Hij verstaat het niet dat een predikant der Ned. Geref. kerk een beroep in de Herv. kerk kan aannemen. Hij zegt dat de 1ste Art. der Herv. kerkwet zegt dat die kerk zich grondt op de leer des Bijbels. Wat de leer des Bijbels is bij iemand die den Heere liefheeft weten wij; maar

wat de leer des Bijbels is bij iemand die de Drieëenheid loochent, weten wij niet. Hij kan de Herv. kerk, die zoovele leden aan onze kerk heeft ontstolen, niet anders dan vijandig beschouwen.

De Scriba kan niet zien hoe een predikant der Ned. Geref. kerk in de Herv. kerk moet overgaan met het doel om aan de leden der Herv. kerk het zuivere Evangelie te verkondigen, evenmin als men Roomschen worden moet om den Roomschen het Evangelie te prediken.

De predikant van Nazareth zegt: dat hij nog in de Kolonie zijnde en in het begin toen hij in de Republiek gekomen is, zich heeft uitgelaten ten gunste van eene vereeniging met de Herv. kerk, maar dat hij sedert is overtuigd geworden dat zulk eene vereeniging onbestaanbaar is. Ouderlingen Lotz en Greyling spreken in denzelfden geest. Ouderling van Rooyen stelt voor: De vergadering herhaalt, bekrachtigt, en houdt staande het besluit dat zij in hare laatste vergadering te Utrecht uitgesproken heeft over de betrekking tusschen de Ned. Geref. kerk in de Rep. en de Hervormde kerk.

De predikant van Potchefstroom repliceerende zegt: Wij moeten niet ijveren zonder verstand. Hij herhaalt dat het te Utrecht genomen besluit een onchristelijk oordeel velt over de predikanten die in de Herv. kerk gaan. Vele predikanten aan de Kaap betreuren dat besluit. Nog repliceert de predikant van Utrecht op zijn beschrijvingspunt. De Belijdenisschriften der Herv. kerk zijn hew betekenloos. Naar zijne meening heeft niet de Herv. kerk *qua* kerk, maar 'n paar gemeenten om Ned. Geref. predikanten gevraagd. Hij acht de predikanten in de Kaapkolonie hoog; maar kan niet op hun oordeel in deze zaak afgaan, omdat zij te weinig bekend zijn met den waren toestand van zaken in de Republiek.

By die stemming word die amendement van Oud. van Rooyen aangeneem. Die besluit teen die oorgaan na die Herv. kerk bly dus nog staan.

Die predikant van Potchefstroom het 'n beskrywingspunt ingestuur om die reg van appèl na 'n burgerlike hof teen die uitspraak van 'n kerkelike hof aan gemeentelade te ontnaem. Na langdurige bespreking het dit gelei tot die aanname van die volgende nuwe wetsartikkel:—

“Geen lid, noch leeraar, noch eenig ander beambte in de Nederduitsch Gereformeerde kerk in de Z.A. Republiek heeft het recht om zich bij eenen wereldlike rechtbank te beklagen over enig kerkelike vonnis, hetwelk over hem uitgesproken wordt, of mogt worden door het hoogste kerkelike hof of door een der lagere kerkelike hoven der genoemde kerk. Zij die thans aan de genoemde kerk behooren, of in het vervolg nog aan haar zullen toebehooren, geven door hunne adhaesie (blijven in eene vasthouden) aan die kerk te kennen, dat zij zich onderwerpen aan deze wetsbepaling; zij verklaren daardoor dat, waar zij mogten meenen, dat zij als leden, leeraren of ander geestelike beambten der Ned. Geref. kerk in de Z.A. Republiek, zijn benadeeld, te kort gedaan of onrechtvaardiglik behandeld, zij alle recht en aanspraak opgeven om verhaal te zoeken by eenig burgerlike hof; aldus wordt deze wetsbepaling, onverbreekbare en onschendbare overeenkomst, tusschen de Ned. Geref. kerk aan de

eene zijde, en de leden, leeraren en andere beambten dier kerk aan de andere zijde, blijvende nogtans de bepalingen in art. 193 vervat van volle **kracht**."

Die volgende brief van Dr. P. E. Faure en Dr. W. Robertson namens die Kaapse Sinode, is by hierdie vergadering ingelever en met groot blydskap ontvang:—

Het was ons hoogst aangenaam uit een schrijven, door den weleerw. heer Cachet, uit Holland, aan deze Synode gerigt, te vernemen, dat gij hem als gedeputeerde hadt benoemd, om uwe kerk bij onze Synodale vergadering te vertegenwoordigen. Het deed ons echter leed, dat hij door omstandigheden verhinderd is geworden, om in eigen persoon ons uw zuster groeten over te brengen. Gaarne hadden wij eenige mondelinge mededeelingen ontvangen, aangaande de toestand en de vooruitzigten van eene kerk die ons dierbaar is, en, wat naam, leer, en tucht betreft, zoo zeer met de onze overeenkomt.

Met genoegen vernamen wij uit het schrijven van Ds. Cachet, dat het bezoek u door onze deputatie gebragt door uwe kerk op hoogen prijs werd gesteld. Te aangenamer is het ons zulks te vernemen, daar, blijkens het verslag van onze deputatie, anderen haar bezoek minder gewaardeerd, indien niet al miskend, hebben.

De dankbetuiging door hem van uwentwege voor het bezoek van de broeders is ons aangenaam, schoon wij gevoelen dat wij met hunne afvaardiging naar uwe gewesten, niets meer dan een verschuldigde pligt hebben volbragt.

Met deelneming vernamen wij insgelijks uit het verslag van onze gedeputeerden van de bijzonderheden van de bij u te lande bestaande kerkelijke verdeeldheden, en wij vertrouwen dat, onder het bestuur van den Koning zijner kerk, de aanleidende oorzaken daartoe van lieverlede uit den weg geruimd, en er alzoo meer eenheid en samenwerking in de kerk der Z.A. Republiek zijn mogen.

Dat gij, niettegenstaande de eigenaardige omstandigheden, waarin gij u bevindt, met ons in de naauwste betrekking wenscht te staan, zoo zelfs, dat gij met ons dezelfde Geloofsbelijdenis huldigt, en als vereischten stelt dat leeraren bij ons gelegitimeerd zullen worden, alvorens bij u beroepbaar te zijn,—is ons een bewijs van uwe gehechtheid aan de moederkerk, van dewelke gij alleenlijk door plaatselijke grenzen u gescheiden gevoelt. Uw arbeid en strijd voor de zuiverheid der leer zijn ons niet onbekend, en zullen, naar wij vertrouwen, vrucht dragen tot in lengte van dagen.

Voorts, Broeder! roepen wij u toe: zijt getrouw tot in den dood, opdat niemand uwe kroon neme! Weest als het zout der aarde, en het licht der wereld, overeenkomstig het bevel des Heeren tot de Zijnen! Laat uw licht steeds helder schijnen, tot ontdekking en beschaming van de werken der duisternis. En de Heer zelf bezoeke u en uwe gemeenten, met de keur zijner zegeningen. Hij storte over u allen uit den onmisbaren invloed van Zijnen Heiligen Geest, en beziele u met moed, ernst en ijver in uwe hooge en heilige roeping, opdat gij, in des Heeren hand, de werktuigen worden moogt tot behoudenis van vele onsterflijke zielen aan uwe zorg toevertrouwd.

Ook Ds. Cachet het van hom laat hoor. Dit is duidelik dat daar by die naam van sy naam dankbare aandoening in die hart van die Sinode was. Hy skryf:—

Rapport van Ds. F. Lion Cachet als afgevaardigde der Algemeene Kerkvergadering.

Aan den voorzitter en de leden der Algemeene Kerkvergadering van de Neder. Geref. Kerk, in de Z.A. Rep.

Hoogerw. Heer en Broeders,
Eerwaarde Heren en Broeders,

Ik heb bij dezen de eer en het voorrecht, met een enkel woord verslag te mogen doen van hetgeen ik gedaan heb ingevolge uwe geëerde lastgeving, d.d. Utrecht, 29 Maart, 1874.

De Synode in de Kaapstad heb ik niet kunnen bijwonen, daar het mij onmogelijk was tot in October aan de Kaap te vertoeven. Ik heb echter zoo aan de Kaap als te Stellenbosch en op andere plaatsen geene gelegenheid laten voorbijgaan zonder de belangen onzer kerk te behartigen. Vooral te Stellenbosch werd ik door de studenten goed ontvangen, en ik ontving van hen menig woord van sympathie met betrekking tot onzen arbeid. Het was zeer verblijvend voor mijn hart, dat ik, voor ik Zuid Afr. verliet, naar den mensch, zekerheid had, dat mijne plaats te Utrecht niet ledig zou blijven, maar dat die, zoo ik hoop blijvend, door Ds. Neethling zou worden vervuld. In Holland heb ik mij bij het "Kerkbestuur" niet als uw afgevaardigde bekend gesteld, omdat het Kerkbestuur als zoodanig "Modern" is. Ik heb nochtans ruimschoots, gelegenheid gehad op vergaderingen en kerkelijke en ander bijeenkomsten, de zaken omtrent Afrika toe te lichten, en ik durf mij vleien met dit gevolg, dat men het begint te verstaan dat de kerk in Z.A., en vooral het deel der kerk in de Republiek, eene eenigszins waardige plaats begint te bekleeden onder de kerken die het kenmerk der ware kerk dragen.

Aangenaam was het mij om de pogingen van Ds. van Warmelo, om gematigde liberalen als predikanten voor de Republiek te engageren, te hebben kunnen tegenwerken, door de waren stand van zaken in de Republiek bloot te leggen. De Heer zij dank dat Ds. van Warmelo ook niet één gematigd liberale predikant voor de Republiek heeft kunnen krijgen. Gematigde liberalen zijn overigens in Holland uit de mode.

Het was mij bijna onmogelijk de Synode in Schotland bij te wonen, doch ik meende uwe geëerde lastgeving niet onuitgevoerd te mogen laten blijven. Ik ben daarom in de vorige maand naar Schotland vertrokken, waar ik door de Algemeene Vergadering der Vrije Schotsche kerk met de grootste hartelijkheid als uwe afgevaardigde werd ontvangen.

Maandag avond, 25 Mei, 1874, heb ik aan de mij opgelegden last voldaan en de groete onzer kerk aan de Synode overgebracht. Een kort overzicht over de geschiedenis onzer kerk in de Kolonie en meer bijzonder van onze strijd in de Republiek werd met aandacht aangehoord en met toejuiching ontvangen. Bijzonder aangenaam was het mij onze kerk hier te kunnen vertegenwoordigen, waar in een Synode van nagenoeg 600 leden, afgevaardigden van

andere kerken waren uit Engeland, Frankrijk, Italië, Bohemen, Indië, Amerika, Afrika, en Australië. Van verschillende kanten heeft men mij bedankt voor de mededeelingen uit Zuid-Afrika, en heeft men de belangstelling der Schotsche kerk in onze kerk uitgesproken.

Volgens uwe lastgeving van 29 Maart 1874, heb ik eene tweede uitgave der wetten bezorgd—met de veranderingen door de Algemeene Vergadering gemaakt, en van een register voorzien. Ook heb ik eenige andere stukken laten drukken die ik meende benodigd te zijn. Ik hoop dat een en ander door de Vergadering zal worden goedgekeurd.

De Vergadering waarin deze voor u gelezen wordt zal de eerste zijn die ik niet kan bijwonen dan in den geest. Gods Geest vervulle uwe harten en leide u in den weg des heils.

Agste Algemene Kerkvergadering.

Die agste Algemene Kerkvergadering is gehou te Lydenburg op 4 Junie 1877 en volgende dae.

Daar is teenwoordig Ds. H. L. Neethling van Utrecht, Ds. J. G. Kriel van Lydenburg en J. P. Jooste van Potchefstroom. Ds. Bosman is afwesig.

Slegs van ses gemeentes is daar by die opening afgevaardigdes, dertien altesame, teenwoordig.

Bepaal word dat waar 'n gemeente nie deur ouderlinge of diakens verteenwoordig word nie, die konsulent in de Algemene Kerkvergadering 'n stem vir die gemeente kan uitbring.

By die behandeling van die gemeentelike verslae, word van verskillende kante gekla oor die moeilikhede

verbonden aan het inzamelen van aalmoezen, vooral van Lijdenburg.

De afgevaardigden van deze gemeente schrijven het vooral daaraan toe, dat de meerderheid der gemeente nog altijd aandringt op gouvernementssalaris.

Verscheidene leden, vooral de predikanten van Utrecht en Potchefstroom, spreken met innig leedgevoel over deze gezindheid in de gemeente Lijdenburg. Ouderling Schoombe is tegen gouvernementssalaris aan de predikanten. Hij had de conferentie bijgewoond, toen de laatste deputatie van de Kaapsche kerk te Potchefstroom was, en Ds. Steytler op eene vraag: Waarom Ds. Burgers nog in de Kaapsche Synode zit, geantwoord had: Ds. Burgers is zoo als eene ongeneeslijke zeer, die iemand aan zijn ligchaam draagt; men wil dezelve er niet aan hebben, maar men kan er niet van bevrijd worden. Zoo wordt Ds. Burgers ons op de schouders gebonden.

De vergadering verklaart dat het haar innig leed doet, dat de gemeente Lijdenburg nog altijd gouvernementssalaris verlangt, zoo regstreeks tegen den wensch van de gansche kerk in de Transvaal.

Die besluit om konsulentsalaris direk aan die predikant te betaal is deur die meerderheid van die kerkrade vernietig. Nou word bepaal dat die twee kerkrade, waar die predikant vas staan en waar hy as konsulent dien, met mekaar moet ooreenkom hoeveel die konsulentgemeente in die kas van die ander sal stort.

De Voorzitter brengt aan de orde 3 beschrijvingspunten die als volgt luiden:

1. De Algemeene Vergadering trachte een plan te beramen, waarop zij, in vereeniging met de regtzinnige predikanten van de Herv. kerk, en der Geref. (Afgescheidene) kerk, een stelsel van zuiver Christelijk Protestantsch onderwijs tot stand kan brengen, en alzoo voorzien in de groote behoefte van dit land. (Pred. van Utrecht.) (Welk onderwijs reeds gedeeltelijk besproken is in de derde zitting.)

2. De Algemeene Vergadering geve hare ernstige aandacht, in vereeniging met belanghebbenden, aan de onmiddellijke oprigting van scholen. (Kerkeraad van Zoutpansberg.)

3. Is er geene kans om jongelieden, die wenschen opgeleid te worden voor de Zending hier onderwijs te laten ontvangen? De Algemeene Vergadering berame eene plan. (Kerkeraad van Zoutpansberg.)

Deze drie punten heeft de commissie, omdat zij over dezelfde zaak handelen, tezamen behandeld. Zij beveelt aan dat de vergadering eene Commissie zal aanstellen om door briefwisseling te vernemen of de andere kerkgenootschappen in dit land met onze kerk willen medewerken in het oprigten van kerschole, waarin onderwijs van zuiver Christelijk Protestantsche beginselen zal gegeven worden, en ook om te vernemen of de Regering zoodanige scholen zal ondersteunen en op welke voorwaarden?

Over het derde punt, omtrent het opleiding van zendelingen, kon de commissie geen plan vinden.

De predikant van Potchefstroom is ten gunste van het plan door de commissie voorgelagen, doch vreest dat de zaak dan te lang zal uitgesteld worden. Hij leest voor het besluit van de laatste Algemeene Vergadering met betrekking tot dit onderwerp, en zegt dat hij niet kans ziet, met den tegenwoordigen Superintendent van Onderwijs zamen te werken.

Nu komt ter tafel het volgend voorstel van ouderling P. Maré, ondersteund door ouderl. Retief: "De vergadering benoemt als tijdelijke commissie van onderwijs en opvoeding de volgende personen: Ds. H. L. Neethling (Utrecht), ouderling P. J. Maré (Heidelberg), ouderling J. H. Kleynhans (Pretoria), diaken C. G. C. Rocher (Potchefstroom), Ds. J. P. Jooste (Potchefstroom) en Ds. J. G. Kriel (Lijdenburg). Bovengenoemde commissie heeft tot taak, met belanghebbenden, i.e. eensdenkenden en eenswillenden, ook in andere kerkgenootschappen, hierover in correspondentie en onderhandeling te treden. Vooral zal de commissie met de Regeering onderwijl hierover onderhandelen en dan naar bevind van zaken te werk gaan, en bij de volgende Algemeene Vergadering verslag doen van hare verrigtingen: De commissie treedt bij de volgende Synodale vergadering af, doch is herkiesbaar."

Op een vraag van den Scriba of dit voorstel niet strijdt met art. 197, waar de kerkelijke commissie bevolen wordt het onderwijs te behartigen, wordt geantwoord dat genoemde commissie alleen in onze Kerk handelt, terwijl het voorstel de aanstelling eener commissie aanbeveelt, die ook buiten onze Kerk werkzaam zijn zal, en die slechts tijdelijke aanstelling heeft.

Aan de orde 3 beschrijvingspunten: 1. de Kerkeraad van Marico geeft aan onze Algemene Vergadering te overwegen: of het niet wenschelijk zijn zal, aan de hoogerw. Synode der Ned. Geref. kerk in de Kaapkolonie te vragen, eene commissie tot ons over te zenden, met het doel om te zien, of er niet eene toenadering tot stand kan gebragt worden tusschen de Ned. Geref. en de Ned. Herv. kerk in de Transvaal.

2. De Algemeene Vergadering besluite: dat het haar eene smart is, dat jonge leeraren der Ned. Geref. kerk, in de Kaapkolonie, met voorbijzien harer besluiten en verloochening harer regten, de Herv. kerk versterken tegen ons, en geven desnoods hiervan schriftelijk kennis aan de Synode der Ned. Geref. kerk in de Kaapkolonie." (Kerkeraad van Zoutpansberg.)

3. De Algemeene Kerkvergadering neme nogeens in ernstige overweging of het niet wenschelijk zijn zal, om het besluit te Utrecht genomen in Maart 1873, betreffende onze verhouding tot de Herv. kerk, te wijzigen, of wat nog beter is, te vernietigen." (Ouderling Kleynhans.)

Deze drie punten door de commissie te zamen behandeld zijnde, worden ook door de vergadering overwogen.

• Ouderling Kleynhans meent dat het bewuste besluit van Utrecht, vroeger goed gewerkt heeft, maar het is nu ondienlijk geworden. Vroeger was het een dam tegen een verkeerden stroom, maar nu kan het gemakkelijk een dam worden tegen een regten en goeden stroom.

Komt ter tafel een voorstel van ouderling Rood, gesecondeerd door ouderling Schoombe:

"De vergadering meent dat de tijd nu gekomen is, om het besluit, genomen door de Algemeene Vergadering te Utrecht, Maart 1873, betreffende onze verhouding tot de Hervormde kerk, namelijk: "De vergadering is van gevoelen dat geen predikant van de Ned. Ger. kerk, die de waarheid liefheeft, den kansel beklimmen kan voor een der Herv. leeraren in de Rep., daar hij daardoor eene getuigenis zou afleggen tegen de Ned. Gereformeerde—maar voor de Hervormde kerk; en nog minder een beroep in die kerk aannemen kan ens.," terug te trekken en besluit bij dezen het als vernietigd te verklaren."

De predikant van Lijdenburg kan het nog maar niet goedkeuren, dat van onze regtzinnige broeders predikanten zich bij de Hervormde kerk hebben aangesloten, met voorbijzien van de regten onzer kerk. En zelfs nu heeft de vergadering nog geen bewijs in handen, dat van hunne kant eene toenadering verlangd wordt.

Ouderling Schoombe spreekt ten gunste van het voorstel, en wijst erop dat de Kaapsche Synode, in haren brief aan de Herv. kerk, haar heeft aangeboden om gebruik te maken van jonge leeraren uit Stellenbosch.

Ouderling Greyling is tegen het voorstel. Ouderling Viljoen neemt den voorzitterstoel in terwijl de predikant van Potchefstroom aan het woord komt.

Hij ondersteunt het voorstel ten kragtigste en spreekt met ernst over de zaak. Hij meent dat de grootste zaak die deze Algemene Vergadering te behandelen heeft, nu voor haar ligt: Sedert de laatste Algemene Vergadering was hij nog sterker ten gunste van de herroeping van het uitgeleefde besluit van Utrecht geworden. Onze Kerk is niet in dit land gestigt slechts voor eene kleine party, maar

voor de gansche Afrikaansche bevolking. De Hervormde kerk is niet meer ontaard geworden sedert de stichting onzer kerk. Zij had belijdenisschriften aangenomen. Haar wetsartikel daaromtrent leest hij voor. Wijst op haar onderteekeningensformulier voor predikanten. Zij heeft regtzinnige predikanten beroepen, en juist nu biedt de Hervormde gemeente van Potchefstroom Ds. v. d. Hoff een pensioen aan van £225 en Ds. Rousseau, een der regtzinnigste predikanten uit de Kaapkolonie, wordt een salaris van £450 aangeboden als haren leeraar. Zijn deze niet teekenen ten goede? Hij dankt den Heer dat Zijn vinger in die zaak zichtbaar is, en men meent dat het besluit van Utrecht een oordeel werpt op onze regtzinnige broeders in de Hervormde kerk. Wij zijn in dit geval de oorzaak van verbittering. Hij bidt de vergadering om het onnoodige en aanstootlijke besluit toch weg te nemen. Welk eene magtige hefboom tot samenwerking, vooral in de zaak van opvoeding, kunnen wij niet dan in handen nemen. Onze kerk zal veel bevoordeeld worden door terugneming van genoemd besluit.

Ouderling Viljoen spreekt in denzelfden geest.

Ouderling Retief meent dat er wel van de zijde der Hervormde kerk eene toenadering te bespeuren is.

De predikant van Utrecht kan niet zien hoe het besluit dat eerst zoo goed gewerkt heeft, nu zoo schadelijk zijn kan, gelijk ouderling Kleynhans beweert.

Hij herinnert zich nog dat de eerw. Hofmeyr te Nazareth gezegd heeft: De Heere heeft ons in den weg, dien wij ingeslagen hebben, zoo gezegend, dat wij wel voorzichtig zijn moeten om van dien weg niet af te wijken. De Hervormde kerk is van de Ned. Geref. afgegaan, en zij moet nu ook weder terug keeren. Hij houdt staande dat de Herv. kerk als zoodanig niet is veranderd, hoewel er in de kerk sommigen zijn, die eene toenadering mogen verlangen; hij wil niet daarover spreken, dat onze broeders predikanten, die in de Herv. kerk gegaan zijn, onze regten hebben te kort gedaan en onze besluiten gering geacht hebben. Dat kan hij overzien. Hij ontkent dat de Kaapsche kerk, als kerk, de Herv. kerk ondersteunt; slechts eenige predikanten in die kerk, die, omdat zij verwijderd zijn en onze positie niet goed verstaan, hebben zulks gedaan. Het gezegde van Ds. van Warmelo: 'dat alles afhangt van onze besluiten van Lijdenburg', heeft voor hem geen waarde, omdat hij verplicht is eene toenadering te zoeken, in zijn persoonlijk belang; alle leden der vergadering zijn overtuigd, dat de Herv. kerk verkeerd gedaan heeft, door zich van de Ned. Geref. kerk in de Kaapkolonie los te scheuren, en dat zij onregtzinnig is geworden in de leer. En indien hij naar de Herv. kerk zoude willen overgaan, zouden al de afgevaardigden zich als een eenig man tegen zijn gedrag verzetten. Dit is een bewijs dat allen overtuigd zijn dat de Herv. kerk niet zuiver is. Het is dus niet meer dan billijk dat de Herv. kerk belijdt dat zij gedwaald heeft, maar hij ziet er geen heil in om genade te roepen, zoolang zij niet schuld erkennen wil. De predikant van Potchefstroom had gezegd: Dat de Herv. kerk eene wetspunt had aangenomen omdat zij hare positie wilde behouden. Dit is geen bewijs dat zij veranderd is. De pred. van Potchefstroom, wederom het woord nemende, zegt: dat hij op de regtvaardigheid der zaak pleit. Men had gezegd dat de Herv. kerk, als kerk, niet van toenadering

gesproken heeft, maar hij houdt vol dat zij zwijgende heeft gesproken en nog spreekt.

Hierop komt ter tafel een amendement van de predikant van Utrecht: "Het besluit te Utrecht genomen in Maart 1873 blijve onveranderd."

Na nog eenige discussie word dit amendement verworpen en het oorspronkelijk voorstel aangenomen.

In de minderheid stemmen de gemeenten Utrecht, Ermelo en Zoutpansberg en de predikanten van Utrecht en Lijdenburg.

Het verslag der Zending-commissie wordt gelezen, waaruit blijkt: dat zij slechts eenmaal was vergaderd; als haren voorzitter had zij gekozen den predikant van Maritzburg, als haren secretaris den predikant van Utrecht, en genomen had als haar arbeidsveld het dorp Utrecht en omliggende. Ook had zij van den heer Thomas Stuart de belofte dat hij aldaar het werk aanvangen zal. Dit verslag word goedgekeurd, waarna de leden der Zending-commissie worden herkozen, die in dienst blijven tot de eerstvolgende Algemeene Kerkvergadering.

Daar de commissie, door de Algemeene Vergadering benoemd in 1875, om de gemeente van den eerw. Keet over te nemen, niet er in geslaagd was, benoemde de Kerkelijke Commissie eene andere speciale Comm. op verzoek dier gemeente; maar ook deze slaagde niet, omdat de overeenkomst dier gemeente nog door het bezit van vast eigendom verhinderd werd.

Die stigting van die gemeente Standerton word by hierdie Kerkvergadering goedgekeurd.

Beschrijvingspunt: "De Algemeene Vergadering neme kennis van hetgeen de eerw. Hofmeyr in het Zoutpansbergsche is aangedaan, door Ds. Biecard en de Kerkelijke Commissie der Herv. kerk, over het doopen van blanke kinderen." Na bekomen inlichting, spreekt de Vergadering haar innig leedwezen er over uit, dat den eerw. heer Hofmeyr zooveel moeilijkheid is aangedaan, en besluit, op voorstel van den predikant van Potchefstroom, met algemene stemmen: "De vergadering geve kennis, door haren Scriba, aan den Scriba der Ned. Geref. kerk in de Kaapkolonie: dat de eerw. S. Hofmeyr, vóór, op verzoek van, en met goedkeuring der Algemeene Vergadering der Ned. Geref. kerk in de Transvaal, handelt in het Zoutpansbergsche, en niet schuldig is aan het geen hem door de Herv. kerk is te laste gelegd, daar hij geene andere blanke kinderen gedoopt heeft, dan van onze gemeente aldaar. Voorts draagt de vergadering het den Scriba op, om in haren naam aan den eerw. heer S. Hofmeyr een schrijven te richten, ten einde hem te verzekeren, dat zij ten volle goedkeurt hetgeen hij gedaan heeft tot heil van de gemeente Zoutpansberg; zij betuigt hem haren dank en verzoekt hem, voort te gaan op den ingeslagen weg.

Nog wordt besloten, op voorstel van den predikant van Lijdenburg, het den Voorzitter op te dragen namens deze vergadering een schrijven te richten aan de Fransche zendelingen in het Zoutpansbergsche, om hen te verwelkomen als arbeiders in den wijngaard des Heeren ten onzent, en om de sympathie dezer kerk met hen te betuigen, in het leed dat zij hebben moeten ondervinden, van wege de zaak des Heeren.

Neënde (Buitengewone) Algemene Kerkvergadering.

Die neënde Algemene Kerkvergadering is te Potchefstroom gehou op 7 April 1879, en volgende dae.

Di. H. L. Neethling, J. P. Jooste, en A. Murray jr. van Standerton is die enigste predikante.

Ook die verteenwoordiging van die gemeentes is baie swak. Van die 13 gemeentes het ses geen afgevaardigdes gelever nie. Van die ander 7 gemeentes sit daar ewewel 18 afgevaardigdes. Die swakke opkoms word toegeskryf aan die "moeitevolle en kommeringbare landsomstandigheden." Ds. F. L. Cachet, destyds predikant van Villiersdorp, is teenwoordig, en kry sit-plaas met adviserende stem. Ds. Kriel het na die Kolonie vertrek, daarom is Ds. Jooste nou Scriba.

Ds. Lion Cachet ontvangt de gelegenheid om te spreken over de Zending onder Israel: De Synode der Kaapsche kerk heeft eenstemmig besloten om eene Zending onder de Joden te openen. Ds. Lion Cachet is lid der commissie voor de Zending onder Israël. Het verlangen is te kennen gegeven, dat de geheele Nederduitsch Geref. kerk van Zuid-Afrika aan dat goede doel zal deelnemen. Er zijn reeds vele bijdragen verzonden naar verschillende deelen der wereld, waar de zending onder de Joden behartigd wordt. Ds. Cachet is benoemd om in belang van de zending eenen reis te gaan doen. Het eenige wat ontbreekt is het vereischte geld. Het was den spreker aangenaam, door twee gemeenten in de Transvaal te worden beroepen. Doch de begeerten zijns harten ging uit in een andere rigting. Hij verkiest om onder Israel te mogen arbeiden. De predikant van Standerton betuigt zijne ingenomenheid met het door Ds. Cachet meegedeelde. Hij wekt de vergadering op, om heden een blijk te geven van hare ingenomenheid met het werk. De predikant van Potchefstroom wil weten hoeveel Ds. Cachet van ons verwacht. Het antwoord is dat de geheele Z.A. Kerk p.m. £500 sterling per jaar zal bij te dragen hebben. Het volgende voorstel door den predikant van Utrecht ingediend wordt eenparig aangenomen: De vergadering heeft met belangstelling gehoord het besluit van de Synode der Ned. Geref. kerk in de Kaapkolonie door Ds. Cachet thans medegedeeld, om, indien mogelijk eene Zending onder Israel te beginnen; zij betuigt hare hooge ingenomenheid met het plan. Zij beschouwt het als haar voorrecht en christelijken plicht om het hare er toe bij te dragen, en verklaart zich gewillig om in die heerlijke zaak mede te werken. Ds. Cachet bedankt de vergadering voor het warme besluit. Hij dankt den Heer dat hij ons heeft kunnen bezoeken. Hij is er ook dankbaar voor, dat hij een plaats aan de tafel had. Hij beveelt de broeders en de Kerk in de hoede en de zegen des Heeren. De pred. van Utrecht gaat nu voor in het gebed.

Namens de vergadering dankt de pred. van Utrecht Ds. Cachet voor het werk door hem in dit land met zooveel opoffering gedaan. Hij beveelt hem in hartelijke bewoording den Heer aan.

Nog wordt in de kerk staande gezongen: "Dat 's Heeren zegen op U daal." Ds. Cachet verlaat de vergadering.

Die vergadering was byna uitsluitend verder met roetiene-werk bezig gebou.

Ds. A. Murray bedien nou Standerton en Amersfoort te same.

Ds. Jooste het hom van Heidelberg losgemaak, en bedien nou net Potchefstroom en Hartebeestfontein.

Sommige kerkrade moet aangespoor word om die dienste gereeld te laat voortgaan wanneer die leraar afwesig is.

Die moeilike tyd bring ook mee dat die diakens meer as gewoonlik sug onder die insameling van bydrae.

Verskeie gemeentes word aangespoor om hulle kerkgeboue en pastorieë klaar te maak en leraars te beroep.

Ds. Kriel word bedank vir die werk deur hom as Skriba gedaan.

Op voorstel van den pred. van Utrecht neemt de vergadering het volgende besluit: "De Algemeene Vergadering heeft met groote belangstelling kennis genomen van het ongelukkig lot en treurig lijden der kerk der trekboeren. Hij draagt het aan de verschillende afgevaardigden heden bijeen vergaderd, op, om in hunne respectieve gemeenten terug gekeerd, giften in te zamelen tot lenigen van het lijden dier noodlijdenden. Hij benoemt den pred. van Utrecht tot penningmeester om zoodanige giften te ontvangen en naar goedvinden te besteden."

Tiende (Buitengewone) Algemene Kerkvergadering.

Die tiende Algemene Kerkvergadering is te Standerton op 7 Nov. 1881 en volgende dae gehou en was 'n buitengewone.

Daar is nou net twee predikante. Di. H. L. Neethling van Utrecht en H. J. Neethling (pas aangekom) van Lydenburg. Ook is daar 17 afgevaardigdes van 9 gemeentes.

Eerw. S. Hofmeyr is teenwoordig met adviserende stem.

Heel vroeg gaat die vergadering die gemeentelijke verslae na, en neem, behalwe dat daar 'n paar besondere opdragte aan gemeentes gegee word, nog die volgende algemene besluit oor die verslae.

Komt ter tafel voorstel van ouderling Vermaas: "De vergadering heeft met groote belangstelling de verslagen der verschillende gemeenten gehoord, overwogen en besproken. Zij neemt die aan; en terwijl zij aan de eene zijde den onbevredigende toestand der gemeenten, zoowel geestelijk als geldelijk en kerkelijk betreurt, wil zij zichzelve troosten met de overtuiging dat 's lands omstandigheden en gebrek aan leeraars er veel toe hebben bijgedragen; zich zelve bemoedigen met de weinige tekenen van herleving die bespeurd worden, en de verschillende gemeenten ernstiglijk opwekken om nu de krachten in te spannen, ten einde iedere gemeente haren eigen leeraar krije." Algemeen aangenomen.

'n Verder stap in die toenadering tot die Hervormde kerk is geneem deur toe te laat dat lede van die Herv. kerk als doopgetuie mag opgegegee word. Die volgende beskrywingspunt van Amersfoort kom aan die orde:

De Algemeene Vergadering verandere art. 104 der kerkwet zoodanig, dat leden van alle Christelijke Protestantsche genootschappen, welke zich vasthouden aan de leer der Drieëenheid, als doopgetuigen genoemd kunnen worden.

Ouderling Maré zegt dat art. 104 veel ergernis gegeven heeft in familieën. Hij denkt het goed, zoodanige verandering te maken, dat er geen ergernis meer veroorzaakt worde. Oud. Vermaas stemt in met ouderl. Maré. Hij had een kindje te doopen, noemende het naar een broeder, maar mogt die broeder niet als doopgetuige nemen, omdat art. 104 zulks verbood.

Ouderling Oosthuizen van Potchefstroom meent, dat er geene verandering van art. 104 noodig is, daar wij spoedig onderhandelingen tot een kerkelijke vereeniging zullen aangaan.

Ouderling Kotzé haalt aan een geval waar de doopgetuigen uit de Herv. kerk aangenomen waren, en zij (die doopgetuigen) hadden dadelijk geschreven aan den leeraar om te zeggen, dat zij niet vereerd waren met het plaatsen van hunne namen in het register der N.G. Kerk, en daarom hadden zij verzocht, dat hunne namen zouden geschrapt worden.

Eerw. Hofmeyr had art. 104 altijd beschouwd als een der fondament steenen onzer Kerk, maar hij denkt dat er nu eene verandering kon gemaakt worden. Hij denkt, dat men rekenen kon op de leeraars onzer kerk die in de Herv. kerk gegaan zijn.

De Scriba is tegen verandering. Hij zou zijn eigen broeder, als die in de Herv. kerk was, niet als doopgetuige over zijn kind nemen. Hij denkt dat afgezonderdheid geen kwaad is. Het was beter voor Gideon, om met de 300 beslisten te strijden, dan met 32,000 lafhartigen. Hij denkt, dat men in kerkelijke en vooral in geestelijke zaken, beslist en standvastig moet zijn. Hij zou denken, dat als de vergadering eene verandering zou toestaan, zij wel letten moet op de hoedanigheid der verandering, omdat wij, met eene te vrije verandering, ook de Vrije Protestanten en anderen, die naar hartelust deelen des Bijbels verwerpen, als doop-getuigen over onze kinderen zouden krijgen, en op die wijze valsche leer in de kerk brengen.

Tog word uiteindelijk die vergunning toegestaan.

De commissie aangesteld om over beschrijvingspunten betrekkelijk vereeniging der kerken een leiddraad aan de hand te geven, levert haar rapport in. Zij adviseert de aanstelling eener commissie van 5 leden om met soortgelijke commissien uit de Ned. Herv. kerk en de Gereformeerde kerk te raadplegen omtrent de wijze, waarop er eene vereeniging tusschen de drie kerkgenootschappen kan tot stand komen. De commissie raadt aan de uitsluiting der leeraren van de commissie, en dat na het bespreken van het onderwerp door de commissien de zaak zal kunnen beslist worden op eene algemeene Landskerkevergadering.

Het rapport maakt melding van verschil in gevoelen tusschen de commissie leden. Eerw. Hofmeyr—lid der comm.—had, volgens het rapport, een gevoelen uitgesproken, dat door de andere leden afgeslagen werd. Ouderling Vermaas vraagt te mogen weten, wat door eerw. Hofmeyr was voorgesteld en door de andere leden afgeslagen. Eerw. Hofmeyr had in de commissie-zitting voorgesteld:

“De vergadering, gehoord hebbende van wat er gedaan wordt in dit ons land om eene kerkelijke vereeniging tot stand te brengen tusschen de differente kerken in ons land, vreest, dat die vereeniging zal schipbreuk lijden op de persoonlikheden tot de verschillende kerkgenootschappen behorende, als er zijn, de kerkelijke wetboeken, namen, enz. De vergadering denkt dat, om eenige gewenschte vereeniging tot stand te brengen, wij het wetboek der Ned. Ger. Kerk in de Kaapkolonie aan de genoemde Commissien moeten overgeven, opdat dat gewijzigd worde naar de behoefte en omstandigheden van ons land, en ons als een kerkelijk wetboek voorgelegd worde.”

Oudl. Maré zegt: Dit voorstel van eerw. Hofmeyr was afgeslagen, om de Kaapsche kerk en kerkwet als een laatste uitvlucht te kunnen houden. In denzelfden geest spreken oudll. van Rooijen en Naudé.

De Voorzitter legt het rapport der commissie over kerkelijke vereeniging ter bespreking aan de vergadering voor.—Oudl. Naudé is hartelijk voor vereeniging, maar denkt dat wij met voorzichtigheid handelen moeten. Hij kan niet instemmen met de aanbeveling der commissie om de predikanten uit te sluiten. Hij denkt dat zij aan de onderhandelingen moeten deelnemen. Indien er 'n voorstel inkomt dat de predikant insluit, zou hij dat ondersteunen.

Oudl. Kotze had niet ingestemd met de andere leden der commissie in het uitsluiten der predikanten; denkt zulks beleedigend voor hen; zou niet gaarne de onderhandelingen tot vereeniging willen aangaan zonder hen.

Komt voor de vergadering voorstel van diaken van Reenen: “De Algemeene Vergadering, gelet hebbende op het rapport van de Commissie, uitgebracht op de beschrijvingspunten betreffende kerkvereeniging, verklaart niet tenvolle er mede in te stemmen, en stelt aan eene Commissie, bestaande uit de twee dienstdoende predk. der Ned. Geref. Kerk in de Z.A. Rep., met vijf leden uit verschillende kerkeraden en oud-kerkeraden der Ned. Geref. Kerk in de Z.A. Rep., om commissies der beide andere kerkgenootschappen—namelijk het Ned. Herv. en het Geref. kerkgenootschap—bestaande uit hetzelfde getal predikanten en leden, te ontmoeten, om met elkaar raad te plegen, hoe er eene vereeniging tusschen genoemde kerkgenootschappen tot stand kan komen.” Dit voorstel wordt ter bespreking voorgelegd. De Scriba denkt het onvoldoende, omdat er van geen voorzitter sprake is. Het kan niet zijn dat 'n lid uit eene der Commissies of uit een der gemelde kerkgenootschappen voorzitter zal zijn, want dan heeft die Commissie dadelijk een overwicht. Hij geeft aan den hand, een van de pred. van den O.V. Staat, zegge Ds. Fraser van Philippolis, als voorzitter te vragen. Diaken van Reenen erkent de onvolledigheid van zijn voorstel op dit punt. Hij neemt den wenk dankbaar aan; gevoelt het gewicht der zaak, en denkt, dat wij biddende moeten te werk gaan.

Daar de geheele vergadering in dit gevoelen deelt, verzoekt de voorzitter eerw. Hofmyr, om in het gebed voor te gaan. Dit vindt plaats. Na het gebed wordt voorgesteld door oudll. Maré en Badenhorst: “De vergadering besluit om bij het voorstel van diaken van Reenen en ouderling Vermaas te voegen: “Den weleerw. Heer C. Fraser van Philippolis, uit te noodigen om de vergadering der Commissiën uit de drie genoemde kerkgenootschappen bij te wonen, en te ageeren als voorzitter, en indien Zeerw. niet komen kan, dan

eenen anderen leeraar van den Vrijstaat of de Kaap Kol. in zijne plaats te zenden; en dat de Scriba zoodra hij de toestemming van de andere twee kerken gekregen heeft, met Z. eerw. erover zal korresponderen''. Ter stemming gebracht, worden beide het voorstel en de toevoeging aangenomen.

Besloten den Hoogerw. Scriba der Ned. Herv. kerk op zijn schrijven te antwoorden: "a. Dat zijn schrijven ontvangen, en tezamen met stukken uit de Geref. kerk en van leden uit de Ned. Geref. kerk, betrekkelijk de vereeniging der kerken door de Algemeene Vergadering overwogen is; b. dat eene Commissie benoemd is, bestaande uit twee dienstdoende predikanten der Ned. Geref. Kerk in de Z.A.Rep. en vijf leden, gekozen uit de dienstdoende en oud-leden der verschillende kerkeraden der gemeenten van de Ned. Geref. kerk in de Z.A.R., om met gelijksoortige en gelijktallige Commissieën uit de Ned. Herv. en Gereformeerde kerken tezamen te komen op een vooraf bepaalden plaats en dag, teneinde aldaar en dan te beraadslagen omtrent eene vereeniging tusschen de drie genoemde kerken; c. dat, ten einde de beraadslagingen der Commissieën tot een gewenschte uitslag te brengen, de Algemeene Vergadering der Ned. Geref. Kerk aan de vergaderingen der beide andere genoemde kerken voorstelt, den weleerw. Heer C. Fraser, leeraar van Philipopolis, O.V.S., of iemand door hem benoemd, te verzoeken om als voorzitter te ageren op de samenkomst der drie Commissieën.

Ds. Jooste het 'n beskrywingspunt om proponente te nooi om tydelik in die gemeentes van die Ned. Ger. kerk te kom werk. Sommige lede dink dit goed om op die manier die beroepbare manne te leer ken, maar die vergadering meen dat dit beter is vir die gemeentes om vaste predikante te beroep.

De Commissie vir kerkvereniging word gekies; Di. H. L. en H. J. Neethling, met die volgende kerkraadslede: J. P. Maré, D. J. Erasmus, J. L. van Reenen, C. L. Neethling, A. P. L. Kotze, Primarii.

As Sekundi vir gemelde vyftal word gekies: J. S. Jonbert, Izak Meyer, J. A. Landman, J. W. Zulch en J. P. du Toit.

Voornoemde Commissie zal het recht hebben, om, ingeval een der leden primarii en zijn secundus niet verskijnen, de opengevallen plaas aan te vullen, door een der andere secundi te kiezen. Ouderlingen Maré en Kotze, en diaken van Reenen danken de vergadering voor het vertrouwen in hen gesteld, door hen zulk een belangrijke zaak op te dragen; zij gevoelen het gewicht der zaak, en de verantwoordelijkheid der verkiezing. Zij zullen zich alle moeite getroosten, en alle pogingen aanwenden om tegenwoordig te zijn, en, indien mogelijk, de vereeniging tot stand te brengen.

Eerw. Hofmeyr raadt aan om met omzichtigheid te werk te gaan; uit te zien naar de beste middelen om tot eenen gewenschte uitslag te geraken. Zouden de namen en wetten der verschillende kerken aanstootelijk zijn, en de vereeniging in den weg staan, zet die dan ter zijde, en laat de vereenigde kerk gedoopt worden door de Kaapsche kerk Nu wordt voorgesteld door diaken van Reenen en oudl. van Rooyen: "De Algemeene Vergadering der Ned. Geref. kerk in de Z.A.Rep., gehouden te Standerton op 7 Nov. 1881, en volgende dagen, draagt op aan de Commissie, bestaande uit

de bovengenoemde leden of hunne plaatsvervangers, Commissieën uit de Ned. Herv. en Gereformeerde kerken te ontmoeten, en met haar te beraadslagen omtrent de beste en meest bevredigende wijze om tot eene wenschelijke vereeniging der kerken in de Z.A.R. te komen, en dan rapport van het door haar verrichtte in te dienen, bij eene buitengewone algemeene kerkvergadering volgens de wet belegd."

De Voorzitter verzoekt den Scriba om zijn verslag als secretaris der Zendingcommissie. Hieraan wordt voldaan. Het verslag toont aan dat volgens de overeenkomst gemaakt in 1875 de Commissie tot niet is; omdat a. de leden van de Ned. Geref. Kerk van Natal ontbreken, en b. er na twee jaren geene nieuwe benoeming van leden geweest is. Er blijkt te zijn eene som van £239 10s. 6d. gedeponneerd in de Standaard Bank, Natal. Het verslag wordt aangenomen. Voorgesteld door diaken van Reenen en Oudl. Maré: "De vergadering, gelet hebbende op de verschillende besprekingen der zendingzaak der Z.A.Rep., drukt hierdoor haren wensch uit, dat door de leeraren en kerkeraden aan de Afrikaansche bevolking van den Staat duidelijk gemaakt zal worden, dat de Zendingzaak, waarvoor de Ned. Geref. kerk bijdraagt, onder toezicht staat van de Ned. Geref. kerk der Z.A.Rep., en niets te doen heeft met andere genootschappen, die onder de heidenen arbeiden, die ons hiertoe smaadt hebben veroorzaakt (waarover wij kunnen getuigen), hoewel de vergadering niet hierdoor wil te kenen geven dat in andere genootschappen ook niet zendelingen gevonden worden, wier leuze is, onder de heidenen alleen te arbeiden, en daardoor bekend te maken: het bloed van Christus reinigt van alle zonden. Verder wordt voorgesteld, dat eene Commissie benoemd worde, om te waken in het belang der Zendingzaak, en om te trachten tot die hoogte te komen, aan de volgende Algemeene Vergadering een plan voor te leggen om een of meer zendelingen door onze kerk ondersteuning te geven.—Aangenomen door de meerderheid.

Nog wordt voorgesteld door den Scriba: "De Alg. Vergadering drage op aan de Kerkelijke Commissie om te vernemen, of de Kerk van Natal nog genegen is om samen met de N.G. Kerk der Z.A.Rep. aan het zendingwerk deel te nemen; zoo ja, de kerk van Natal te verzoeken om aanstellingen van leden uit die kerk, en zoo neen, dan eene commissie enkel uit de Ned. Geref. kerk der Z.A.Rep. samen te stellen.—Door de meerderheid aangenomen.

Eerw. Hofmeyr maakt gebruik van de vergunning om zijne voorstellen met betrekking tot het Zendingwerk der Ned. Geref. kerk in de Republiek in te dienen; "De vergadering in aanmerking nemende: 1. Dat er reeds op de Algemeene Vergadering onzer kerk te Nazareth gehouden in 1875, besloten is onmiddellijk begin te maken met eene Zending ter evangelisatie onder de heidenen;

2. Dat er tot nu toe weinig, zoo iets, aan de zaak gedaan is;

3. Dat het volgens art. 50 verwacht kan worden, dat zij in deze werkzaam zij;

4. Dat er eene goede gelegenheid haar aangeboden wordt om een deel van haar schuld in deze af te betalen.

Besluit: 1. De kraal met oorlamsche kaffers genaamd "Jakhalsdans", gelegen in het distrikt Pretoria, volgens inlichting van eerw. Hofmeyr en anderen, voorloopig aan te nemen als een zendinggemeente onzer kerk.

2. Paulus de Klerk, vroeger Evangelist bij de Ned. Geref. Kerk in de Kaap Kolonie, die gedurende eenige maanden aldaar werkzaam was, en ook nu op dit dorp Standerton tegenwoordig, aan te stellen als Evangelist van de genoemde gemeente.

3. De Hoogeerw. Zendingcommissie der Ned. Ger. Kerk in de Kaap Kol. te verzoeken hare zendelingen toe te laten twee of vier malen per jaar de bondzegelen onder die gemeente te bedienen.

4. Een leeraar of kerkeraadslid onzer kerk, of lid der Zendingcommissie te verzoeken, of aan hem op te dragen, gezegde gemeente tweemaal des jaars te bezoeken als Inspector.

Oudl. Meyer denkt dit voorstel zeer aannemelijk. Hij verhaalt van de vordering gemaakt door eenigen die onder de leiding van Paulus de Klerk te Jakhalsdans waren.—Oudl. Maré denkt dat wij te vroeg zijn. Wij moesten eerst de Regering kennis geven. Wanneer zulks geschiedt, dan zal de zaak niet alleen beschermd, maar ook ten goede bekend worden. Diaken Swanepoel is ook van gevoelen dat wij de Regering moeten kennis geven. Ter stemming gebracht wordt het voorstel van eerw. Hofmeyr aangenomen door de meerderheid.

Nu komt in de vergadering Genl. P. Joubert, Z.ed. Gestr. wordt door den Voorzitter namens de vergadering welkom geheeten, en de zaak onder behandeling hem duidelijk gemaakt.

De Scriba vraagt of de Alg. Vergadering aan eerw. Hofmeyr een som als reiskosten wilde toekennen. Eenige leden spreken erover, en vragen, of de Scriba de som wilde noemen. Wordt voorgesteld door Oudl. Maré en diaken van Reenen, eerw. Hofmeyr toe te kennen de som van £25. Dit voorstel wordt algemeen aangenomen. Daar eerw. Hofmeyr tegenwoordig is, bedankt hij mondeling. Hij neemt de gift dankbaar aan, als een bewijs van de liefde door de vergadering jegens hem gekoesterd.

GROEP III.

NOTULEN VAN DE ZITTING DER VEREENIGDE COMMISSIE VAN DE NED. HERV. EN NED. Geref. KERKEN IN DE Z.A. REPUBLIEK,

IN ZAKE

KERKVEREENIGING, gehouden te Pretoria, 31 October, 1882.

Tegenwoordig de predikant van Utrecht, H. L. Neethling, Voorzitter, afgevaardigde der Ned. Geref. kerk; de predikant van Wakkerstroom D. P. Ackerman, vice voorzitter, afgevaardigde van de Ned. Herv. kerk; de predikant van Heidelberg, N. J. van Warmelo, Scriba, afgevaardigde van de Ned. Herv. kerk; en de predikant van Lijdenburg H. J. Neethling, afgevaardigde van de Ned. Geref. kerk.

Ook is daar tegenwoordig vyf kerkraadslede van elke kerk. Daar word 'n reglement van orde vasgestel. Die besluit van die Ned. Herv. kerk van 1879 en 1881 en van die Ned. Geref. kerk van 1880 word gelees.

Naar aanleiding van het gelezene komt de vraag ter sprake, waarom de Geref. Kerk geen Commissie heeft afgezonden, zoodat nu slechts 2 der 3 Hollandsch-sprekende kerken zijn vertegenwoordigd, waarover uitvoerig van gedachten wordt gewisseld, terwijl door de beide Scriba's der Ned. Herv. en Ned. Geref. kerken volledige informatieën worden medegedeeld, zooals dat aan de Ger. Kerk kennis was gegeven van deze zamenkomst, dat bij de Herv. kerk geen document ontvangen was eenige verlangens naar vereeniging te kennen gevende, de toezending van een gedrukt exemplaar, de grondslagen der Ger. Kerk bevattende, de houding der Commissie der A.V. der N.H. Kerk die het verwees naar de Commissie der Kerkvereeniging, enz., enz.

Hoewel er te kennen wordt gegeven dat er reeds genoeg gesproken is, dat de twee scriba's hun plicht hebben gedaan en er dus naderhand geen verwijt van kan worden gedaan, wil toch de oud-diaken Neethling herinneren dat er in het jaar 1866 bij een Synode van de Ned. Geref. Kerk te Utrecht vast en zeker is uitgesproken, een band van broederschap met de Ger. kerk te blijven vastknoopen, en wenscht die broederlijke verhouding te blijven betoonen, en het einde is dat het amendement van den predikant van Wakkerstroom op uitgedrukt verlangen der vergadering aldus wordt gesteld: "Terwijl deze vergadering het betreurt dat er geen afgevaardigden van de Gereformeerden alhier zijn verschenen, noch een antwoord hebben gegeven op de verschillende brieven der verschillende scriba's, zoo beschouwt deze vergadering de zaak als afgedaan en gaat met hare werkzaamheden voort."

Dit amendement wordt met meerderheid van stemmen aangenomen.

Bij de discussie der punten die morgen ter behandeling zullen worden voorgedragen, worden de drie punten aangehaald, voorkomende uit de notulen der A.V. der N.H. Kerk, 1o. dat hij de Naam van de Kerk niet wil veranderen; 2o. dat men los moet zijn van het gezag van de Synode der Ned. Gerf. kerk in de Kaapkolonie; alleen een broederband moet blijven bestaan. 3o. Wij willen niet weten van gelijkstelling; aan het werk van een zendeling, om te arbeiden als een predikant in de blanke gemeente kan in onze vereenigde kerk niet worden gedacht. De predikant van Lijdenburg wil eerst beraadslagen over de grondslagen der leer.

Daarop heeft de Scriba het volgende voorstel: "Op morgen wordt het eerst aan de orde gesteld het onderzoek maar de leer der N.H. en N.G. Kerk in de Transvaal," hetgeen gesecondeerd door oud-diaken Neethling, algemeen wordt aangenomen.

Volgens besluit der vorige zitting komt nu de leer der beide kerken aan de orde. . . . De scriba doet een voorstel van den volgenden inhoud: Nu uit de discussien genoegzaam de geest der vergadering gebleken is, zoo worde aan de predikanten van Wakkerstroom en Utrecht opgedragen, een artikel van de Belijdenis op te stellen, en heden middag ter tafel te leggen. Daar de Voorzitter over dit voorstel het woord wenscht te voeren, zoo neemt de Vice-voorzitter het praesidium waar, waarop de predikant van Utrecht zegt, dat hij verblijd is over de hartelijke overeenstemming in de discussieën zichtbaar, wil dat de omschrijving der leer duidelijk is, en wil een artikel duidelijk en gestreng. Maakt de vergelijking van een kerkgenootschap en een mensch; doet uitkomen dat wetteloosheid geen vrijheid geeft maar wel wet; denkt aan een kerkgenootschap als een gebouw; als het fundament sterk gemaakt is, dan is het beschermd en zal het door waterstromen niet vallen. Er is hier sprake van een fundament, van een gebouw voor lange jaren, om geestelijk voedsel te erlangen, zoodat het onze plicht is te streven naar eene allerkrachtigste verbinding. Daar in zijn opinie de Art. der N.G. Kerk beter is, strenger en vaster, zoo raadt hij aan om dat artikel tot grondslag te nemen, en heeft op het voorstel van den Scriba het volgende amendement: "Aangezien het voor een kerkgenootschap onmisbaar is om de beschrijving harer belijdenis zoo duidelijk mogelijk te hebben, en aangezien het gebleken is dat de beschrijving der belijdenis van de N.G. Kerk, Z.A.R., genoegzaam duidelijk en omvattend is, zoo besluit de vergadering de beide Alg. Kerkvergaderingen te adviseeren art. 1 der N.G. Kerk tot grondslag van de Vereenigde Kerk te maken." Dit wordt gesecondeerd door oud-diaken van Reenen. Op uitgedrukten aandrang tot stemmen wordt het amendement in omvraag gebragt en door de meerderheid verworpen.

De predikant van Utrecht neemt nu het praesidium over, en brengt het voorstel ter stemming, dat met meerderheid wordt aangenomen.

Daarna vraagt de Scriba verlof om voor een oogenblik van de orde af te wijken en een brief te behandelen, die reeds sedert gisteren is ingediend. Dit wordt goedgekeurd. De brief is onderteekend door Ds. J. de Vries, namens 15 kerkeradsleden van de N.G. en

N.H. gemeenten van Marico, de wensch uitsprekende tot het be- werken der kerkvereeniging, welke brief voor kennisgeving wordt aangenomen, op voorstel van den Scriba.

Het rapport der Commissie inzake de formule der Belijdenis wordt ingediend en voorgelezen en is van den volgende inhoud:

“De Commissie, benoemd om een Belijdenis-formule voor de vereenigde Kerk voor te stellen, heeft de eer het volgende aan de vergadering voor te leggen: De Nederduitsch . . . Kerk van de Z.A. Republiek grondt zich op de Heilige Schrift, het Woord van God; de Leer, hetwelk zij in overeenstemming met dat Woord belijdt, drukt zij uit in de Belijdenis-schriften, gewoonlijk genoemd de Formulieren van Eenigheid, als vastgesteld op de Synode van Dordrecht, 1618 en 1619, bij name de 37 artikelen der Geloofsbelijdenis, de 5 Dordtsche Leerregels en de Heidelbergse Catechismus. In de uitoefening der Openbare Eeredienst houdt zij zich aan de Liturgische Schriften of formulieren dier kerk. . . .

De Scriba stelt voor: Na dankbetuiging aan de beide predikanten voor den gedanen arbeid, besluit de vergadering om dezen grondslag der Belijdenis van de vereenigde Kerk aan de respektieve Alg. Kerkvergaderingen aan te bevelen, die als zoodanig aan te nemen.

De Predikant van Lijdenburg, gesecondeerd door den ouderling Meyer, stelt het volgende amendement voor: “De vergadering wijzige de voorgestelde Belijdenis-formule door de verandering van “Heilige Schrift” in “Bijbel,” en de invoeging van het woordje “als” alsmede van de woorden “de Gereformeerde kerk” na “belijdenisschriften.” Dit amendement geeft stof tot eenige bezwaren, en toen het ter stemming gebragt werd, werd het verworpen met meerderheid van stemmen, terwijl de oud-diaken C. L. Neethling verzoekt verschoond te blijven van stemmen, omdat hij reeds secon- dant is. En toen het voorstel van den Scriba in omvraag werd ge- bragt, werd dit met groote meerderheid eveneens verworpen, zoodat de zaak nu staat als in het begin. Daarop wordt de vergadering verdaagd. . . .

Nog aan de orde de formule der Belijdenis. Op voorstel van ouderling Landman, gesecondeerd door oud-ouderling Maré, wordt dezelfde zaak aan dezelfde Commissie verwezen; de beide leden laten het zich welgevallen.

Nu volgt de zaak der Legitimatie. De Voorzitter leest art. 1 der Her. kerkwet voor, en art. 56 der Ned. Ger. kerkwet, en doet uitkomen hoe de zaak even gewichtig is als de Formule der Belijdenis, en dat de leden hun gevoelen duidelijk moeten uitspreken. Art. 78 der N.G. kerkwet wordt insgelijks voorgelezen, wat met art. 56 slechts één artikel is.

De predikant van Lijdenburg meent dat het voorloopig moet blijven zooals het in de N.G. kerk alhier gebruikelijk is. Verschil- lende gevoelens worden gehoord, erop wijzende dat de Vereenigde Kerk wel sterk genoeg zou zijn om zelve te legitimeeren, maar dat men tans de orde der N.G. Kerk moet volgen, en er op wijzende hoe in de laatste jaren alleen predikanten hier beroepen zijn, die allen te Kaapstad zijn gelegitimeerd geworden.

Ouderling Klopper meent ‘eerst kruipen dan loopen,’ nu nog legitimeeren aan de Kaap, en als er iemand van Holland of elders

komt, dan moet hij bij de Kaap omkomen, waarmede ouderling Maré instemt, die ook vooreerst de wet van de N.G. kerk wil aannemen.

Oud-diaken Neethling spreekt in denzelfden geest, en stelt voor dit punt namelijk de Legitimatie, naar dezelfde Commissie te verwijzen van de Belijdenis-formule. Zoo besloten.

Nu aan de orde de Belijdenis-formule. Een rapport wordt ingeleverd door de commissie, evenwel niet geteekend, zoodat de Scriba bezwaar maakt tegen het ontvangen daarvan.

De voorzitter doet uitkomen dat de beide Commissie-leden wel eens zijn met het rapport, maar het regt van discussie daarover willen uitoefenen. En na den wenk van den een, dat er vrijheid van spreken is, volgens het reglement, en van een ander, dat wel 10 kanzen moeten gegeven worden tot een vrije discussie, en van een derde, dat men alhier broederlijk tezamen is gekomen ter beraadslaging, wordt het aan de orde zijnde voorstel om het rapport te lezen en te overwegen met 11 tegen 3 stemmen aangenomen. Het wordt voorgelezen en is van den volgende inhoud:

“De . . . kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek grondt zich op den Bijbel als Gods heilig, onfeilbaar woord. De Leer, welke zij in overeenstemming met Gods woord belijdt, staat uitgedrukt in de Formulieren van Eenigheid, zooals die zijn vastgesteld op de Synode van Dordrecht in 1618-19, bij name de Heidelbergse Catechismus, de 37 artikelen der Nederlandsche Geloofsbelijdenis en de 5 Dordtsche Leerregels.”

Oud diaken van Reenen is 't ook daarmee eens, en wil voorstellen: de vergadering het rapport aan te nemen en het naar de respectieve Algemeene Kerkvergaderingen toe te zenden met aanbeveling om het goed te keuren.

Ouderling Kloppe secondeert en het wordt algemeen aangenomen. Aan de orde nu het rapport in zake een legitimatie-acte voor predikant, dat voorgelezen wordt en van den volgende inhoud is:

“Als predikant in . . . Kerk in Z.A. Republiek zal niemand worden toegelaten, dan die langs een wettig algemeen erkenden weg den status van predikant heeft verkregen, en die voor het tegenwoordige, althans, bij den Actuarius Synodi van de Ned. Geref. Kerk van de Kaap-Colonie is gelegitimeerd, en wiens legitimatie door vrijwillige of gedwongen afscheiding van die Kerk niet vervallen is.”

De Scriba geeft uitvoerig zijn bezwaren te kennen tegen het *Colloquium Doctum*, thans in de Kaapsche Kerk de weg tot legitimatie; meent dat de Kaapsche Kerk buiten hare menselijke bevoegdheid is gegaan door het in vorm vast te stellen, zooals het nu vastgesteld is, en vraagt of de zaak zou kunnen zijn, dat de werkzaamheden dezer vergadering zouden kunnen worden afgebroken of voortgezet.

Na een opmerking van den Predikant van Lijdenburg, dat feitelijk in de laatste 10 jaren de leeraars toegelaten en in de Herv. Kerk zijn beroepen die het *colloquium doctum* hebben afgelegd, neemt de predikant van Utrecht het woord, na het praesidium aan den predikant van Wakkerstroom te hebben afgegeven, en brengt in het midden of het recht is zulke vragen aan de vergadering te doen. Er is geen instructie aan de afgevaardigden gegeven, geen positief ja, of neen, is mogelijk. Daar er bezwaren zijn ingebracht tegen de Kaapsche legitimatie, wil hij den Scriba antwoorden, is

verblijd over de openhartigheid dat de Scriba zoo duidelijk spreekt, leest het artikel der Kaapsche kerkwet voor, daarop betrekking hebbende, waar sprake is over het onderzoek der leer, de gevoelens omtrent wedergeboorte en persoonlijke ondervinding van Gods genade; meent dat zulks als een grondslag voor inkomende predikanten kan en mag toegelaten worden; . . .

Ouderling Geyser betreurt het, dat hij niet zoo wel ter taal is, maar meent als wij zulk een naauw artikel aannemen en men maakt zich schuldig, dan zijn wij ook schuldig. Haalt aan een zoon die studeren wil en het *colloquium doctum* doorgaat om den wil van den vader en het brood, spreekt van Paulus voor zijne bekeering, waarop de predikant van Lijdenburg doet gevoelen hoe Paulus een sterk voorbeeld is voor het *colloquium doctum*.

De predikant van Wakkerstroom doet uitkomen, dat hij met belangstelling naar de discussie van heden morgen heeft geluisterd, en terug wil komen op een gezegde van ouderling Meyer, dat 3 predikanten van 4 het *colloquium doctum* hebben doorgedaan zonder bezwaar. Hij heeft ook geen bezwaar en wil het morgen weder doen. Doet uitkomen dat het denkbeeld van velen aangaande het houden van het *colloquium doctum* verkeerd is. De mannen daar zitten als vaders, om onderzoek te doen naar de studie, de diepere behoefte der ziel, waar ik sta, of ik persoonlijk Gods genade heb ondervonden, om mij dan daarna een lastbrief te geven om het Evangelie te prediken. En wijzende op de eerste vraag, en het eerste antwoord van den Heidelbergschen Catechismus, toont hij aan hoe dat reeds een *colloquium doctum* is, haalt het gezegde van den Scriba aan, dat hij zich geen predikant denken kan, die niet predikt Jezus Christus en dien gekruisigd, het vleeschgeworden Woord, en als hij dat in zijn hart gelooft, zal hij geen bezwaar vinden om het *colloquium doctum* te ondergaan; wil een antwoord van den Scriba daarop hebben.

De oud-diaken Neethling stelt nu voor, het rapport der Commissie aan te nemen, en met aanbeveling der goedkeuring aan de Algemeene Vergadering toe te zenden.

Oud-ouderling Meyer secondeert.

De Scriba verklaart dat hij niet met zijn antwoord gereed kan zijn, geeft wel te kennen, dat hij instemt met de sprekers, die niet alleen uiterlijke kennis verlangen, maar ook verandering van het hart; waarop het voorstel in omvraag werd gebragt en met 13 tegem 1 stem wordt aangenomen.

Aan de orde wordt nu de Onderteekenings-formule gesteld voor aankomende predikanten. De formules van de N.H. en N.G. kerk in de Transvaal en de N.G. kerk in de Kaapkolonie worden voorgelezen. Na eenige inlichting van den Voorzitter, na eenige discussie omtrent het benoemen eener commissie, of om de punten artikelsgewijze te behandelen, terwijl bij allen de begeerte blijkt om die formule zoo streng mogelijk te maken, stelt de Scriba voor, gesecondeerd door oud-ouderling Maré, het aan de Predikanten van Utrecht en Wakkerstroom op te dragen, daarover een rapport uit te brengen.

De Predikant van Wakkerstroom heeft een amendement op het voorstel van den Scriba, om namelijk de formule der N.G. Kerk in de Transvaal tot leidraad te nemen, artikel voor artikel te behan-

delen en door de vergadering te laten vaststellen, welk amendement met 8 tegen 6 word aangenomen.

Art. 1. Ik ondergeteekende, bedienaar des Goddelijken Woords, behorende tot de Algemeene Kerkvergadering van de Kerk in de Z.A.Rep., verklare oprechtelijk en met een goëd geweten voor den Heer, met deze onderteekening, dat ik van harte geloof, dat al de artikelen en leerstukken vervat in de Formulieren van Eenigheid onzer kerk (Geloofsbelijdenis, Heidelbergsehe Catechismus en Dordtsche Leerregelen) in alles met Gods Woord overeenkomen,

Dit artikel wordt met acclamatie aangenomen.

Art. 2. Ik beloof derhalve, dat ik de leer daarin vervat naartig zal leeren en getrouwelijk voorstaan, zonder iets daartegen, hetzij heimelijk of in het openbaar, direct of indirect te leeren of te schrijven, alsmede dat ik niet alleen alle dwalingen tegen deze leer strijdende en welke door de Nationale Synode van Dordrecht, 1618 en 1619, veroordeeld zijn, verwerp, maar dat ik ook genegen ben dezelve te wederleggen, tegen te spreken en allen arbeid aan te wenden om dezelve uit de Kerk te weeren.

Dit artikel wordt met acclamatie aangenomen.

Art. 3. En indien het mogt gebeuren, dat ik later nog eenig bezwaar of ander inzicht in deze leer krijg, beloof ik dat ik het openlijk noch heimelijk zal voorstaan, leeren of verdedigen, met spreken, preken of schrijven, voordat ik het schriftelijk aan de Algemeene Kerkvergadering zal openbaren, om aldaar nader onderzocht te worden, terwijl ik mij ten allen tijde bereid verklaar mij aan de uitspraken der Algemeene Kerkvergadering gewillig te onderwerpen, indien ik bevonden mag worden tegen eenig gedeelte van deze verklaring en belofte gehandeld te hebben. Aldus gesteld wordt het artikel aangenomen.

Art. 4. "Ik beloof mij op de uitbreiding van het Rijk des Verlossers, door de bevordering van godsdienstkennis, Christelijke zeden, orde en eendragt, met allen ijver te zullen toelleggen, aan de verordeningen door de Algemeene Kerkvergadering der..... Kerk in de Z.A.Rep. gemaakt mij te zullen houden, terwijl ik mij verbind door deze mijne handteekening, tot al het voorschrevene, en om, zoo ik mogt bevonden worden tegen eenig gedeelte van deze verklaring en belofte te hebben gehandeld, mij te zullen onderwerpen aan de uitspraken der bevoegde kerkelijke vergaderingen".

De Scriba stelt voor, gesecondeerd door den oud-ouderling Maré, het aan te nemen en het aan de Alg. Kerkvergaderingen toe te zenden, met aanbeveling van goedkeuring. Aangenomen.

Die Predikant van Utrecht het hier laat aanteken dat hy in die minderheid gestem het, met opgaaf van redene.

Aan de orde worden gesteld de 3 punten aangehaald in de notulen der Alg. Kerkvergadering der N.H. Kerk, Nov. en Dec. 1881, en met onderling goedvinden genoemd de punten der afgevaardigden van de N.H. Kerk. Het eerst is aan de beurt no. 3, luidende: Wij willen niet weten van Gelijksstelling; aan het werk van een Zending, om te arbeiden als een predikant in een blanke gemeente kan in onze vereenigde Kerk niet worden gedacht. Op een wenk van den Voorzitter worden geene namen genoemd, ook wordt in deze woorden geen beschuldiging tegen iemand of iets gebragt, maar wordt het woord 'bedenking' gebezigd.

De Predikant van Wakkerstroom doet uitkomen, dat men tegen beginselen moet waken, en dat wanneer men ziet dat een zendeling rondgaat, en hem het recht wordt gegeven kinderen te doopen, zitting te hebben in een Algemeene Kerkvergadering, met adviserende stem, het werk te doen van een predikant, dan is dat een eerste beginsel van gelijkstelling.

De Scriba heeft een voorstel van den volgenden inhoud: De vergadering beveelt aan de respectieve Alg. Kerkvergaderingen ter goedkeuring aan: "Als beginsel voor de toekomst vast te stellen dat niemand, die alleen den status van een zendeling bezit, zal toegelaten worden de plichten van een predikant te vervullen aan leden der vereenigde Kerk". Dit wordt gesecondeerd door ouderling Kloppe.

Oud-diaken van Reenen wil weten of het ook het prediken omvat, en er wordt geantwoord dat er bedoeld word. „het prediken wordt wel in de kerk toegelaten, maar vóór, niet op den kansel."

De predikant van Lijdenburg meent dat het voorstel onjuist en onbillijk is; in de vereenigde Kerk wil hij zich wel er aan onderwerpen, maar blijven wij onvereenigd, en hij heeft geteekend, dan is hij daaraan gebonden.

Oud-diaken van Reenen is tegen het voorstel. Is volstrekt tegen Gelijkstelling, maar b.v. een moderne predikant toe te laten te prediken op den kansel, omdat hij predikant is, en een godvreezenden zendeling niet toe te laten, omdat hij een zendeling is, dat kan niet.

Ouderling Wolmarans meent: er zal wel voor gezorgd worden dat een moderne niet op den kansel zal komen, maar een zendeling is een zendeling, en op den predikstoel mag hij niet prediken.

De Scriba vraagt verlof om aan het bezwaar van den predikant van Lijdenburg tegemoet te komen, eene verandering in het voorstel te maken en te lezen: "dat het wenschelijk is", in plaats van "als beginsel," hetgeen wordt toegestaan.

Oud-ouderling Maré herinnert aan het: "Gaaf en verkondigt het Evangelie aan alle creaturen," wil niet dat het prediken van het Evangelie worde gestuit. Zending-zaak en Gelijkstelling moeten uit elkander gehouden worden, is erg tegen het laatste.

Ouderling Wolmarans zegt, dat het geval van Lindley geheel anders is; toen behoefte, nu niet. Bij uitgedrukten wensch om den Voorzitter te hooren, neemt de Vice-voorzitter het bestuur over, en daarop brengt de Predikant van Utrecht zijn bezwaren tegen het voorstel in; Zendeling en Gelijkstelling moeten uit elkander gehouden worden. Noemt het voorstel onchristelijk en vraagt of wij hier zitten als leden eener Christelijke kerk? Indien ja, dan moeten wij Christelijk handelen, en dien geest ziet hij nu niet. Het bedienen van Sacramenten hangt niet af of iemand een predikant of zendeling is, maar hangt van zijn ordening af. Hangt niet af van de mate van studeeren, maar van de ordening. Hij spreekt in naam der N.G. kerk, als hij zegt: wij hebben geen gelijkstelling; zal de gelijkstelling dan komen door een zendeling, een predikant? Niemand wordt verplicht zijn kind te laten doopen door een zendeling. Sacramenten bedienen hangt af van de ordening; haalt aan: een zendeling die een sprankje van Gods genade heeft, en een predikant die dat niet heeft; en raadt daarom voorzichtig te zijn met het voorstel. Het voorstel is ook onvolledig. Een zendeling, uitstekend, wordt uitge-

sloten. En Jezus Christus kwam als een zending, een gezant van God, en de Joden zeiden "Werp hem uit." Het voorstel is ook onduidelijk. Er is geen verschil gemaakt tusschen zendingen en zendelingen. Komt hier een Hoog-Luthersche zending, met ander gedachten over Doop en Avondmaal, of een zending die Gods Woord niet recht predikt, wat dan? Het voorstel doet te kort aan het Presbyteriaanisme, de kerkeraden worden als niets gerekend. Zijn zij er niet om toe te zien wie toe te laten en wie niet? Om recht te doen aan het Presbyteriaansche beginsel moet het voorstel zeggen, dat de kerkeraden moeten toezien, en als zij toelaten, dan zijn zij verantwoordelijk. Er is tegen hem verdenking, maar hij verklaart zich tegen gelijkstelling te zijn; en als hij een zending was, zou hij een gemeente van zwarten alleen willen bedienen.

Oud-diaken van Reenen dient een amendement in van den volgenden inhoud: "De vereenigde Kerk laat geen gelijkstelling toe; wanneer er aan het werk van een zending als leeraar gedacht wordt, verwacht zij van de verschillende kerkeraden dat zij naauwkeurig hierover zullen toezicht houden, dat er geen misbruik hiervan zal worden gemaakt. Dit wordt gesecondeerd door oud-diaken Neethling. Algemeen aangenomen om voorstel en amendement tezamen in handen te stellen van den Predikant van Lijdenburg en den Scriba als eene commissie met opdracht om uit die beide documenten morgen ochtend een nieuw voorstel in te dienen. Beiden nemen het aan.

Die aangestelde Kommissie stel voor omtrent die Sending:—

1. De Kerk laat geen gelijkstelling toe. 2. De Kerk acht het zich ten duren plicht het Rijk des Verlossers te bevorderen ook door middel van het Zending-werk onder de heidenen. 3. Een zending, die niet den status van predikant heeft, zal met goedkeuring van den kerkeraad kunnen prediken, doch niet de Sacramenten bedienen. Aangenomen.

Bij eene quaestie, opgeworpen door ouderling Geyser, wordt het duidelijk dat gelijkstelling in het beginsel ligt in het lidmaatschap der kerk; dat een zending te laten prediken niet beteekent ook kaffers in de kerk toe te laten.

Het tweede punt wordt aan de orde gesteld; dat men los moet zijn van het gezag der Synode van de Ned. Ger. Kerk in de Kaapkolonie; alleen een broederband moet blijven bestaan. Daar de discussien duidelijk den stand van zaken voordragen, en deze zaak niet veel moeilijkheid blijkt op te leveren, zoo wordt, na verdaging en heropening te 11 ure 5 min. het volgende voorstel van den Scriba, gesecondeerd door ouderling Klopper, ingediend: "Aangaande het tweede punt verklaart deze vergadering eenstemmig; 1. dat de Synode der N.G. Kerk in de Kaapkolonie geen gezag kan uitoefenen hoe ook genaamd, in het bestuur der verenigde Kerk; 2. Beveelt aan om met de Synoden der N.G. kerk in de Kaapkolonie, den Oranje Vrijstaat en Natal in een broederlijken band te bestaan; 3. Als beide partijen, met goedkeuring der Algemeene Kerkvergadering overeenkomen inzake beschuldigingen tegen een predikant wegens onzuiverheid in leer, de laatste beslissing dier zaak aan een derde toe te vertrouwen, hetzij aan de Synode der N.G. Kerk in de Kaapkolonie, den Oranje Vrijstaat of Natal, dan is dat geoorloofd."

Op voorstel van ouderling Wolmarans, gesecondeerd door ouderling Geyser wordt het algemeen aangenomen.

Als punt van behandeling komt nu aan de orde de Naam der kerk. De Scriba verzoekt het woord en begint met te zeggen dat de discussien tot nu toe met matigheid en verstand zijn gevoerd geworden, en wij nu staan aan den ingang eener moeilijke zaak.

Nu de grondslagen zijn gelegd en goedgekeurd, zouden wij ons belachelijk maken in de oogen der wereld, wanneer wij om die reden uiteen gingen zonder tot een goed einde te zijn gekomen. Hij herinnert hoe de naam van Hervormd in de Kaapkolonie voor 1842 in gebruik was, en waarom is veranderd, en zegt uitdrukkelijk om tot eene goede verstandhouding te komen, dat men wel letten moet op dit: de naam van de kerk was Hervormd, maar wanneer er van leer sprake was, werd er gesproken van Gereformeerde leer, vandaar de verwarring en misverstand.

Oud-ouderling Maré wil nu van de Hervormde kerk de reden weten waarom zij van den naam Hervormd niet wil afstappen, wil overtuigd worden; waarop de Scriba antwoordt, dat de Voortrekkers uit de Kaapkolonie getrokken zijn toen de naam aldaar was Ned. Herv., en bij de stichting van een kerk in de Transvaal, nadat de staat langzamerhand gevormd werd, de wil van het volk werd uitgedrukt door het goedkeuren van den naam Hervormd. Haalt aan dat in 1836 en volgende jaren, toen de eerste kerken begonnen, de naam Hervormd in de Kaapkolonie werd gebruikt, de notulen van de Handelingen van de Kaapsche Synode 5 Nov. 1842, alwaar vermeld staat dat Hervormd werd Gereformeerd. Dat is de basis.

Oud-ouderling Maré wil over politieke punten spreken. In 1858 is de grondwet gemaakt. Voor dien tijd reeds was hier een zekere heer Stuart, die zich voegde bij de Regeering en een ontwerp van wet voorlegde; spreker was lid der Commissie voor dat ontwerp, en daarin was N. H. geplaatst; dat ontwerp is nooit bekrachtigd; daarna was er een groote bijeenkomst, en was daarop een Commissie tot herziening en werd "Hervormd" in de constitutie geplaatst. Er was toen bijna oorlog, maar er werd vrede gemaakt, werd een comité gekozen om uit alle bestaande wetten en besluiten een wet te vormen; maar er was strijd. Vooreerst zal hij maar zwijgen. De predikant van Wakkerstroom stemt toe dat de namen werden omgewisseld. Maar toen de Z.A. Rep. gevormd werd heeft het volk besloten den naam van "Hervormd" aan de kerk te geven.

Na eenige woorden van den Scriba, begint de predikant van Utrecht zijne rede met de opmerking dat hij eenigzins breedvoerig wil spreken, en daar er van de Dordtsche Synode gesproken is, zoo wordt hij gedrongen om op oude tijden terug te komen. In de notulen der Alg. Kerkvergadering der N.H. Kerk in 1879, ziet hij eenige bedenkingen van den predikant van Pretoria, die bij het artikel, dat de Dordtsche Synode den naam heeft gedragen van Synode der Herv. Kerk, inlichtingen vraagt en bedenkingen maakt, daar hij meent, dat zulks niet bewezen kan worden, en het gaarne wenscht bewezen te zien. Daarna wordt dat 3de artikel teruggenomen door de commissie, omdat men, uit gebrek aan de noodige boeken, niet in staat is het 3e artikel te bewijzen. Daarna wordt het rapport voorgelezen, ingediend door 3 predikanten en 2 ouderlingen, waarin van hetgeen door de predikant van Pretoria is gezegd, gezwegen wordt, alsof die commissie niet vast overtuigd in haar

gemoed was. Daarna haalt spreker iets aan uit de voorrede van een ouden bijbel, 1756, waarin een proclamatie, met een lastgeving, om ten voordeele der Nederl. Geref. kerken den Bijbel over te zetten. Die lastgeving was vanwege de Staten-Generaal, onderteeekend door Cornelius Musch, en is gedateerd 1637, 29 Juli, dus 18 jaren na de Dordtsche Synode.

In 1759 was het nog Gereformeerd, in 1796 wordt de kerk los gemaakt van den Staat, in 1813 was de verlossing van het Fransche juk; het gebruik van eenig Fransch woord werd vermeden, en daarna eerst in 1816, kwam Ned. Herv. en was het voor dat jaar N. Geref. Onder de leus van vrijheid, gelijkheid en broederschap kwam er zucht tot vrijheid in het kerkelijke; men werd tegen de Ger. leer, en zoo ziet een ieder dat verandering van naam een groot verschil kan beteken. Van dien tijd begon de kerk van Holland te vervallen, de leer verslapte, de afgescheiden kerk is er een bewijs van; men kon zich daarmee niet vereenigen. Nu kan in de Herv. kerk gepredikt worden op Paschen dat de Heere Jezus Christus niet is opgestaan van de dooden. De naam is dus geen onverschillige zaak.

Naar de Kaapkolonie gaande, zien wij in een Ordonnantie, dat in den tijd van den Commissaris-generaal de Mist, gedateerd 25 Juli, 1804, gewag gemaakt werd van Ned. Ger. Kerk in deze Kolonie, zoodat in dat jaar de kerk zoo werd genoemd. Er is gezegd, dat in 1842 de naam der Kaapsche kerk is vastgesteld, volgens de notulen der Kaapsche synode, maar op gezag van den Actuarius Synodi, Ds. Lückhoff, deelt spreker mede, dat vóór 1842 de twee namen, Ned. Ger. en Ned. Herv. door elkander werden gebruikt. Het besluit van 1842, om alleen Ned. Ger. te gebruiken, kwam daaruit voort, dat men wilde vasthouden aan de Geref. leer. Het is begrijpelijk dat vóór 1842, attestatien gevonden worden met 'Hervormd', en als er zodanigen gevonden worden van na 1842 dan is een predikant nog niet een ligchaam, en de Synode is daaraan niet gebonden. Nog iets. In de Kaapsche kerkwet, gedrukt 1853, komt voor: de Ring van Transgariëp, bevattende Pietermaritzburg, Winburg, Fauresmith, Bloemfontein, Smithfield, Harrismith, en uit het Transvaalsche Rustenburg, Lijdenburg, en Vrijburg.²⁴⁾ Wanneer is de N.G. kerk in de Transvaal gedoopt? Hier worden Rustenburg, Lijdenburg en Vrijburg voor Kaapsche kinderen verklaard. Nog verder gaan wij. Nu van de Kaapkolonie naar de Transvaal. In een Ger. "Kerkbode," uitgegeven in 't jaar 1853, 29 Oct., komt een brief voor van F. G. Wolmarans, H. J. Pretorius, P. J. van Staden, ens., ouderlingen en diakenen der Ned. Ger. gemeente van Potchefstroom, Lijdenburg en Rustenburg, inzake de beroeping van Ds. A. Murray. Deze brief is gedateerd Magaliesberg 28 April, 1851. Nu ziet hij dat Utrecht en Lijdenburg altijd Ger. geweest is; er is geen andere naam. De Kerk der Voortrekkers is altijd en vooral N.G. Daarvan is spreker nu vast overtuigd. En verder gaande naar Natal, P. Maritzburg; alleen de naam van N.G. is genoemd. Hoe dan? Lijdenburg was Gereformeerd in 1851. Toen later een hereeniging met de N.H. kerk scheen tot stand gebracht te zijn, bleek het dat de lastbrief niet

²⁴⁾ Potchefstroom.

recht was, en werd teruggetrokken. De oudste wettige naam is de N.G. In de Staatscourant van 28 Mei 1858, komt een bekendmaking aan de Ned. Ger. gemeenten omtrent kerkelijke wetten, en onderteekend door D. van der Hoff. En wij worden in deze vergadering verwezen naar 1858 en naar Potchefstroom. In 1865 erkent de Voorzitter der Algemeene Kerkevergadering, de predikant Smits, dat in de notulen niets van de naamsverandering bekend staat. Geen gouvernement heeft magt in de kerk.

Een artikel van dien aard wordt voorgelezen, geteekend D. v. d. Hoff, Dec. 1857. En nu verwijst de spreker naar de Algemeene Kerkvergadering der N.H. Kerk van 1865. Op aanraden van M. W. Pretorius, toen Staats-president, was Ds. Cachet gekomen bij de algemeene kerkvergadering om te vereenigen. Toen werd op een vraag een officieel antwoord gegeven, dat er in de notulen niets bekend was hoe de kerk dien naam had gekregen. Hij moet er over spreken want men heeft er naar verwezen, en gezegd, de naam is van gouvernementszijde uitgegaan. En hij haalt aan, dat geen gouvernement de macht heeft om aan de kerk een naam te geven. Dat beginsel is zuiver Gereformeerd. De naamsverandering is dus onwettig. En spreker moet dus vandaag verwachten de erkenning, dat de predikant van Wakkerstroom is onder een misverstand. De rechte naam van de kerk in dit land is Ned. Gereformeerd. Ieder mensch met een geweten moet het zeggen; en spreker verwacht van ouderlingen en predikanten, dat zij zullen zeggen: ik was onder een misverstand. Het is geen lichte zaak, maar wij moeten bukken voor de waarheid. Zoo staat de zaak; als het afspringt, wij kunnen het niet helpen. Nu staat in de notulen van 1881 "Als zooveel gehouden wordt, dan kunnen wij ook wel wat toegeven"; als de naam op waarheid staat dan kan ik mijn geweten niet smoren. Het is niet een doodkwestie. Men spreekt overal van vereenigen, politiek en kerkelijk, het is een kwestie van geheel Z. Afrika. Zullen wij dan om een onwettigen naam een grotere verwijdering maken? Na nog een paar opmerkingen, gaat spreker zitten.

Na een toespraak van ouderling Breedt, neemt de Scriba het woord, en zegt: Wij willen den naam Hervormd vasthouden. De predikant van Utrecht heeft gesproken in eenen triomfeerenden toon. Wij zijn hem dankbaar voor de bewijzen voor ons goed regt op dien naam, doch te toon waarin hij sprak past hem niet. Zijne toespraak deed meer dan een glimlagchen. Het zoo herhaalde: ik vraag naar bewijsstukken, is onbillijk en liefdeloos. De predikant van Lijdenburg deed dat, doch hij vergeet dat hij eerst verleden jaar is ingekomen. Hij kan niet eischen dat wij met bewijsstukken zullen voor hem komen. Er waren geen brandkasten. De tijd was niet als nu, en daarom kunnen er geene bewijsstukken gevraagd worden. De predikanten waren Ned. Ger., ook Ds. v. d. Hoff. Vóór 1865 werd nooit gevraagd naar den naam; nooit gevraagd: is de predikant "Hervormd of Gereformeerd"? Voor 1858 wil hij erkennen, was de naam Gereformeerd; sedert 1858 niet. In de Transvaal waren twee klassen van menschen. De een bestond uit de eigenlijke 'Voortrekkers,' en maakte het land schoon, de ander kwam toen de weg reeds 'stof getrapt was.' De eerste moet gelden boven de tweede, en die vindt men in de Hervormde kerk.

De Kaapsche kerk is de eerste oorzaak van den naam dien wij hebben, want zij had vóór 1842 den naam Hervormd. De grondslag waarop wij staan is die vóór 1842. Dat de naam door ons zoo bemind is, is aan de Kaapsche kerk te wijten. Niet lang geleden kwam een jufvrouw hier (Pretoria) aan. Zij kwam uit de Herv. kerk, Kaapkolonie, zoo luidde haar attestaat, een gedrukt boekje, haar uitgereikt, door Ds. A. Faure en ouderling Breda. Ds. A. Faure was een eerlijk mensch en had mogelijk gedacht dat de jufvrouw, omdat zij geboren was voor de verandering van den naam der Kaapsche kerk, ook een boekje met den ouden naam moest hebben (Hervormd). De predikant van Lijdenburg vraagt om bewijzen. Ik kom direkt uit de Herv. kerk in Holland, de Voortrekkers uit de Herv. Kerk, Kaapkolonie, en daarom staan wij op den ouden grond. Wij stemmen toe, dat de naam alhier eerst geweest is Geref. Wij hebben hier verscheiden deputaties gehad uit de Kaapsche kerk. Eerst kwamen de predikanten Faure en Robertson, toen Murray en Neethling, daarna Louw en Hofmeyr, die Gods Woord verkondigden, doopten en aanneming hielden. Zij schreven de namen Ned. Ger. op kerkelijke stukken en ouderlingen en diakenen onderteekenen zonder om te vragen: wat is de naam der kerk? Van hier dat wij Ger. nog op vele stukken vinden.

De predikant van Utrecht heeft veel 'bobaar' gemaakt van den naam 'Transgarijschen Ring,' doch dat was oogverblindend. De deputaties moesten een verslag geven van hun werk, en vormden de gemeenten Ned. Ger. Zij moesten handelen als Christenen en verstandigen.

Gereformeerd en Hervormd is een en dezelfde beteekenis. De naamsverandering is gemaakt door het volk. Uit vrees voor gelijkstelling en voor Britsch gezag werd de naam veranderd. Het volk wilde niet dat Ds. v. d. Hoff door een leeraar uit de Kaapsche kerk zou geordend worden, daarom ordende het volk hem zelf. Al wat in de kerk gebeurd is, is door het volk gedaan. Het volk streefde ook naar vrijheid op kerkelijk gebied. De Staat heeft geen regt in de kerk. De Kerk in de Kaapkolonie is niet vrij van den Staat, en kan eene les komen leeren bij de dochter, de Herv. kerk in de Transvaal. Eens werd een leeraar der Kaapsche kerk afgezet door de Synode, de regering herstelde hem. Wij willen zoo iets niet gedoogen in de Ned. Herv. kerk alhier. Wij moeten echter de tijden in aanmerking nemen. Nu zitten wij deftig bij elkaar, maar toen niet; toen was er bijna geen papier, geen pen en inkt; nu heeft men vergadering en voorstellen en secondeeringsen. Daarom mag men niet zoo gedurig vragen om stukken uit oude tijden. Ds. v. d. Hoff was een zeer nalatig mensch, en soms wel zoo erg, dat de nalatigheid aan het misdadige grensde. Dit was jammer, maar toch waar. Van daar dat vele notulen niet zijn wat zij zijn moesten, en vele stukken nu niet kunnen gevonden worden. In de notulen der Alg. Vergadering is de naamsverandering niet genoemd, doch die is vastgesteld door het volk en daarom wettig. Spreker leest voor uit het notulenboek, en zegt dat op het titelblad stond: "Handelingen van de Algemeene Kerkvergadering, der Nederduitsch Gereformeerde Gemeenten in de Z.A. Republiek." In hetzelfde boek zijn notulen van verscheidene vergaderingen, sommigen ook ongeteekend, doch geene verklaring van den naamsverandering, tot op den tijd der

afscheiding, onder Ds. Postma, toen men het noodig achtte om het onderscheid tusschen de beide kerken te doen uitkomen, en te doen weten aan welke kerk men behoorde. Indien het boek voor een hof gebragt werd, kon het mogelijk betwijfeld worden als een geheel, omdat sommige notulen niet geteekend waren. De notulen zijn mogelijk ongeteekend gebleven omdat er slechts een predikant was. Als men alleen is dan is men ligter Paus dan wanneer door anderen tegengehouden. De Geref. leer is de basis der Herv. kerk. Indien niemand met een voorstel over den naam gereed was, zou hij er een indienen.

De predikant van Lijdenburg wil ook spreken. Hij is nog slechts een jaar hier, herinnert dat de predikant van Utrecht bewijzen heeft gegeven, en vanmorgen werden wij gewezen op grondwet en notulen. Vraagt om een passage voor te lezen uit de handelingen der N.G. Kerk in de Z.A.Rep. Wie was Voorzitter bij die Algem. Kerkvergadering, Aug. 1853? F. G. Wolmarans, ouderling, en Ds. van der Hoff was Scriba. Op verzoek werd een gedeelte van bl. 4 gelezen, waarin deze zinsnede voorkomt: "De oudste emigranten, zeide men, hebben bij het in bezit nemen dezer landen plechtiglijk bij den Allerhoogste gezworen, geene ander kerk, dan de Ned. Ger. kerk alhier toe te laten; het gansch publiek, zeide men verder, drong er ten sterkste op aan dat de Kerkraad in dezen geest besluiten mocht." Hier wordt dus duidelijk, dat zij met een eedzweren "Gereformeerd" hebben vastgesteld, is dus bewezen.

De predikant van Utrecht spreekt; had gewenscht het niet te doen. Had gehoopt over de moeilijkheid te komen. Hier komen de wist hij niet alles; nu weet hij meer. Hij kan niet met den Predikant van Wakkerstroom zeggen, dat er niets in een naam is gelegen; er is voor hem meer daarin. Heeft gelet op de uitdrukking: "is in ons bloed ingegaan". Wil herinneren omtrent enkele menschen die opstonden voor N.G., en werden opgeroepen om verantwoording. Leest een daartoe betrekkelijken brief voor: Pienaarsrivier, 13 Sept. 1855. Aan den eerw. kerkeraad van Lijdenburg. geteekend door Ds. van der Hoff en anderen. Lijdenburg was toen een aparte Republiek.

De geheele handeling gelijkt naar gewetens dwang. Kan ik mij voor Lijdenburg met een naamverandering verantwoorden? Kan nog meer bewijzen. Haalt een verslag aan eener bijeenkomst van de gemeente Hartebeestfontein, Feb. 1866, omtrent de niet-voorstelling van Ds. v. d. Hoff door Ds. A. Murray, uit welk verslag blijkt dat de gemeente vrees koesterde voor onzuiverheid in de leer.

Het is hard voor onzuiverheid in de leer te moeten toegeven. Wij betwisten geen namen, maar de naam moet wettig zijn.

Hier hebben wij notulen; Ned. Ger. is de naam. Als de hoeksteen van de kerk te Potchefstroom kan worden uitgehaald, dan zal men vinden N.G. Ook de naam in de notulen der Algemeene Kerkvergadering, te Potchefstroom in 't Geref. kerkgebouw, 26 April 1859, dan een brief van M. W. Pretorius, president, en C. Moll, gouv.-secretaris, aan de Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. gemeente, dan uittreksels uit de notulen der kerkeraadsvergadering, 30 Aug. 1858, te Rustenburg. Kerkeraad der Ned. Ger. gemeente. Er wordt gevraagd: wat is de Belijdenis der kerk? En er wordt geantwoord: die staat in de Grondwet. Het volk wil zijn Ned.

Herv. godsdienstleer, en die leer was er niet. Er was verslaptleer; in 1618 was geen Herv. maar Ger. leer vastgesteld. In 1618-19 onderteekenden de predikanten "omdat" en in 1816 "in zooverre" Godswoord, en Nederland is het levende bewijs dat de leer der Ned. Herv. kerk verslapt, verwaterd was. Spreker respecteert mannen zooals de Gereformeerden. Herinnert hoe door Ned. Geref. *Coll. Doctum* en Kweekschool, de stroom van 't liberalisme gezakt is in de Kaapkolonie. En nu Transvaal? Wat gaf aanleiding dat de geloofsbelijdenis niet in de wet staat?

Los van de Synode, vrij in leer. Hij, Neethling, staat aan de zijde der Voortrekkers. Van morgen is er gezegd dat de Voortrekkers komen uit de N.H. kerk. Haalt een brief aan van P. E. Faure en W. Robertson aan de Commissie der Alg. Kerkvergadering, N.H. kerk Z.A.Republick, Kaapstad, Nov. 1873, waarin de voorstelling tegen gesproken wordt als zou de kerk der Emigranten van 1835, en die, welke gij vertegenwoordigt in uw schrijven, dat is, de Herv. kerk, een en dezelfde zijn geweest. Over den Transgariëpschen Ring is veel bohaai gemaakt zoo hoorden wij van morgen, in 1851 reeds genoemd, en wat later in Suikerboschrand is gebeurd, was juist met een last aan een persoon in zeker jaar gegeven. Want losmaking van de Kaapsche Synode had een groot doel, dat doel was leervrijheid. Dordtsche formulieren zijn te knelend, in Holland was verwatering. Nu zijn de grondslagen hier aannemelijk maar is de naam wettig? Dat moet bewezen worden. Wij zeggen, met het notulenboek in handen, de naam Herv. is onwettig. Hij, spreker, kan het niet in bezit nemen, en kan de hand leggen op een paar predikanten, en zij vragen mij om in te komen. Wat wordt er dan van de waarheid? Ik ben geen Jezuïet. Mijn geweten zegt mij, neen, ik kan dien naam niet aannemen. En wat de kerklijke eigendommen aangaat, als een naam onwettig is, dan is alles onwettig. Laat ons vereenigen, zegt men. Van mij moet men dat niet eischen. Ik kan daarin niet stemmen. Maar als de naam op wettige wijze veranderd is, dan is het recht. In de notulen komt niets voor van naamsverandering. De Scriba heeft gesproken van een wagenpad stofgetrapt; maar mijn oogen zijn nog niet toe van het stof. Behoefte is er in Transvaal, en daarom zal hij blijven, zegt spreker, om te prediken. Er is vanmorgen van den overleden predikant van der Hoff gezegd, dat hij zorgeloos, bijna gezegd misdadig was; het is jammer het te zeggen. Hier is de naam der kerk veranderd, liberale leer met Herv.; kan nu niet vereenigen. De broeders der Herv. kerk zeggen, er zijn strengere bepalingen; maar eerst als de naam wettig is vastgesteld, dan zullen wij ingaan. Nu de naam onwettig is, nu kan ik niet vereenigen, en ook niet een ander aanraden.

Daar is 'n kommissie aangestel bestaande uit die predikante van Lydenburg en Heidelberg, om 'n voorstel omtrent die naam van die kerk in te dien. In plaas van 'n rapport gee hulle die volgende môre te kenne dat hulle nie tot eenstemmigheid kon kom nie. Ds. van Warmelo lê die volgende protes voor, wat aanleiding gee tot 'n warm bespreking. Op hierdie dag, 7 Nov. 1882, was die werksaamhede van die kommissie byna tot 'n mislukte einde gebring.

Protest.

De ondergeteekende, een der vertegenwoordigers der Ned. Herv. kerk in de Z.A. Rep., protesteert tegen de uitdrukking van den predikant van Utrecht, uitgesproken op 6 Nov., dat de naam, dien de Ned. Herv. draagt, onwettig is. Daagt den predikant van Utrecht uit om voor eenige bevoegde burgerlijke rechtbank in de Transvaal te bewijzen, dat de Ned. Herv. kerk in de Transvaal geen aanspraak heeft op hare tegenwoordige kerkelijke eigendommen.

(get.) N. J. VAN WARMELO,
Predikant.

Pretoria, 1882.

De andere afgevaardigden, vertegenwoordigers der Ned. Herv. kerk in de Transvaal, geven door opstaan te kennen, dat zij met dat protest instemmen.

Die hele dag deur gaan die besprekinge oor hierdie vraag voort. Die afgevaardigdes van die Herv. kerk neem die saak baie ernstig op, en beweer dat as hulle dan onwettig is, hulle geen stem kan uitbring nie.

In die namiddag kry sake egter weer hulle loop, wanneer die predikant van Utrecht die volgende verklaring voorlees:

Verklaring.

Daar uit ingediend protest blijkt dat door de Commissie van de Ned. Herv. kerk bezwaar tot verdere onderhandeling in zake kerkvereeniging genomen is, uit de uitdrukking door mij gebezigd op gisteren, namelijk dat de naam Nederduitsch Hervormde Kerk niet volgens de notulen van gezegde kerk officieel door eene algemeene kerkvergadering vastgesteld zijnde, onwettig is, als zou daardoor het bestaanrecht van gezegde kerk ontkend zijn, acht de ondergeteekende zich geroepen tot de volgende nadere verklaring van gemelde uitdrukking:

1. Dat ik het woord "onwettig" bedoeld, en gebruikt heb in den zin van niet-gewettigd, dat wil zeggen, niet formeel door de Algemeene Kerkvergadering van gezegde kerk vastgesteld.

2. Nu ik verzekering verkregen heb door een van de leden der Commissie van de Ned. Herv. kerk, bij overlegging van een Exemplaar der wetten van gezegde kerk, dat, volgens dat document, gemelde naam, als echt erkend is, zoo wel bij gemelde kerkelijk lichaam (of genootschap) alsook bij de regering der Z.A. Rep. zoo vervalt mijn bezwaar omtrent verbeuring (of "Verlies") van kerkelijke eigendommen, in geval van vereeniging onder genoemden naam.

(get.) H. L. NEETHLING, V.D.M.

Gegeven te Pretoria,

7 Nov. 1882.

De Scriba verklaart dat hij bereid is de verklaring aan te nemen waarmede de andere afgevaardigden zamen stemmen, en voegt er bij dat, na de wegruiming nu van alle moeilijkheden de zaak der vereeniging zal worden bevorderd. De Scriba trekt dus zijn protest terug.

De Voorzitter zegt dat hij ook verblijd is over de geest der vergadering nu uitgedrukt, en wil met de werkzaamheden voortgaan.

De Scriba deelt nu mede dat hij een voorstel heeft over de zaak der vereeniging, evenals het andere commissie lid, de predikant van Lijdenburg. Het eene voorstel is: Daar de twee Commissieën op het punt van den naam, dien de vereenigde Kerk dragen zal, verdeeld blijken te zijn, en dus niet tot een resultaat kunnen kom; daar gemelde Commissieën overigens op alle fundamenteele punten overeen gekomen zijn, en het zeer te betreuren zou wezen op een formeel punt de gewenschte hereeniging te doen schipbreuk lijden, zoo besluiten de twee Commissieën:

(a) De definitieve vaststelling van den naam over te laten aan de Synode der vereenigde Kerk, zegge over drie, of vyf, of tien jaren, en voorloopig den naam te houden van Ned. Herv. of Geref. kerk in de Z.A. Rep.

(b) Dat intusschen aan de verschillende kerkeraden zal vrijgelaten worden de twee vormen van benaming naar goedvinden te gebruiken, gelijk zulks in de Kaapkolonie gebruikt werd tot aan de Synode van 1842, toen de naam aldaar vastgesteld werd.

(c) Dat de verschillende kerkeraden der vereenigde Kerk bij bovenvermelde Synode de stem hunner respectieve gemeenten zullen voordragen; en

(d) Dat gemelde Synode alsdan zooveel mogelijk overeenkomstig de stemming der gemeenten der vereenigde Kerk voor de toekomst officieel vaststellen zal.

In het kort is het voorstel dus: de naam van de kerk zal zijn, De Ned. Herv. of Geref. kerk in de Z.A. Rep.

Ouderling Breedt ondersteunt dit voorstel.

De predikant van Lijdenburg stemt met dit voorstel in, alleen met deze verandering, hetgeen hij tot een voorstel maakt: de naam van de kerk zij de Ned. Geref. of Herv. kerk. Dit wordt gesecondeerd door ouderling Klopper. Er is zoo goed als geene discussie. Het voorstel van den predikant van Lijdenburg komt het eerst ter stemming. Uitslag: 7 tegen 7 stemmen, zodat de stemmen staken.

Het voorstel van den Scriba komt ter stemming. Uitslag: 7 tegen 7 stemmen, zoodat de stemmen staken.

Op voorstel van den predikant van Lijdenburg, gesecondeerd door den predikant van Wakkerstroom, wordt er geloot. Twee briefjes worden beschreven, op het eene staat Ned. Herv. of Geref. kerk, op het andere staat Ned. Geref. of Herv. kerk. Die beide briefjes worden in een hoed gedaan, terwijl de oudste der commissieleden, zijnde de oud-ouderling Maré, daarna verzocht wordt een uit den hoed te halen, en toen het uitgehaalde gelezen was, werd de naam gehoord van Ned. Herv. of Geref., zoodat nu voorloopig de naam der kerk zijn zal: de Ned. Herv. of Geref. kerk in de Z.A. Republiek.

Aan de orde wordt de brief van Ds. Postma gesteld. Hij tegenwoordig zijnde, wordt toegelaten om een woord ter inlichting aan de vergadering toetspreken. Hij is dankbaar voor die gelegenheid. Had uit die discussiën hier gevoerd, de gezindheid opgemerkt, jegens de Geref. kerk, en had daarom vrijmoedigheid gevoeld het

woord te vragen. Wilde zeggen wat de bedoeling was der Commissie, die aangesteld was, en hij zou willen mededeelen dat de Geref. kerk meer zou deel nemen aan deze vergadering; maar er was niet bekend wat er verlangd werd. Er was geen Commissie tot vereeniging, wel eene commissie om mede te corresponderen; dan, als het noodig was, kon later een andere Commissie gekozen worden. De Voorzitter stemt toe, dat de stukken, als alleen van den Potchefstroomschen kerkeraad komende, niet als officieel kunnen worden beschouwd, waardoor het ten laatste uitgemaakt werd, dat door een zamenloop van omstandigheden er misverstand is gekomen, terwijl door de zamenpraak de verwachting gekoesterd wordt, dat de derde Hollandsch sprekende kerk ook tot de vereeniging zal toetreden. Ds. Postma wordt bedankt, voor zijne inlichtingen en besloten een antwoord op te stellen, én voor Ds. Postma én voor den Scriba der Synode.

Daar is later weer gepraat oor die moontlikheid om ook die Gereformeerde kerk by te trek in die vereniging. Die algemene gevoele was dat dit beter sou wees, aangesien hulle nou eenmaal geen deel aan hierdie gesamentlike kommissievergadering geneem het nie, om die saak te laat wag. Wanneer eenmaal die vereniging van die twee kerke 'n voldonge feit was, sou dit makliker wees om met die derde kerk te onderhandel. 'n Kopie van die verslag van die gesamentlike kommissie, word ewewel aan die Geref. kerk gestuur.

De kommissie, aangesteld om een leiddraad voor bepalingen over eeredienst en tucht in de vereenigde Kerk aan de vergadering voor te stellen, heeft het genoegen het onderstaande ter tafel te brengen:

1.—Met betrekking tot Eeredienst schryft de kommissie als beginsel voor dat de vereenigde Kerk zich houdt in de uitoefening der openbare eeredienst aan de Liturgische skriften of formulieren thans in gebruik bij de Hollandsche kerken in Zuid-Afrika, niet minder, maar, indien mogelijk, meer stipt in overeenkomst met Gods heilig en dierbaar Woord.

2.—Met betrekking tot Tucht, stelt de kommissie voor als beginsel: kerkelijk opzicht worde gehouden, en kerkelike tucht uitgeoefend tot bevordering van het welzijn der kerk in het algemeen en het heil harer leden in het bijzonder, streng en naauwgezet aan het Woord van God en de bepalingen der kerk, behooren te geschieden met liefde en belangstelling in het geestelik welzijn der overtreders, sonder aanzien des persoons in het allerminste. Opzicht en tucht worden opgedragen aan de verskikkende Kerkeraden, de Kerkelike Kommissie, en de Algemeene Kerkvergadering, en worden door andere ligchamen uitgeoefend.

Op voorstel van oud-diaken Neethling, gesecondeerd door ouderling Geyser, wordt dit rapport aangenomen, en met aanbeveling ter goedkeuring aan die algemene kerkvergaderingen toegezonden.

So is hierdie belangrike vergadering van die vereenigde Kommissies van de Ned. Herv. en die Ned. Geref. kerke, wat van 31 Okt. tot 8 Nov. 1882 in sitting was, afgelopen. Dit is duidelik dat sowel by die kerkmense as by die algemene publiek die grootste waarde aan hierdie suksesvolle sittinge geheg is.

GROEP IV.

**HANDELINGE NED. HERV. KERK, 27 NOV. 1882 TOT
28 JAN. 1885.**

Twee-en-Twintigste Algemene Kerkvergadering van die Ned. Herv. Kerk.

Die 22e Algemene Kerkvergadering is te Heidelberg gehou op 27 November 1882.

Die vyf predikante Smits, Van Warmelo, Ackerman, Bosman en de Vries is teenwoordig saam met 39 afgevaardigdes van 11 gemeentes.

Na voorlezing van het reglement van orde, geeft de Voorzitter te kennen dat de zaak van Kerkvereeniging het eerst aan de orde is geplaats, en verzoekt daarop den Scriba om het rapport der daartoe benoemde Commissie voor te lezen, waaraan voldaan wordt. Na de lezing zegt de Praeses, dat, als er ooit een belangrijke zitting geweest is, deze wel aldus kon genoemd worden. Staat verbaasd over het werk dat gedaan is, en ziet duidelijk den zegen van God in den arbeid; de geest van eendragt werd niet verbroken.

De vergadering zal nu moeten beslissen hoe verder te handelen, maar wil zijnen innigen dank toe brengen aan de Commissie voor de zorg, waarmede zij dezen arbeid heeft verricht, en waarvan de Transvaal de vruchten zal plukken. Hij hoopt dat deze vergadering hare instemming met zijne woorden zal te kennen geven, hetgeen bereidvaardig werd gedaan, daar al de leden van hunne zitplaatsen opstaan.

De predikant van Zeerust zegt dat hij tot van morgen toe niets wist dan alleen wat hij uit de Volksstem en langs het pad gehoord had. Hij had dus besloten om te wachten, en had met aandacht het rapport gehoord. Het was een reuzenwerk, zijn adem was somtijds kort, hij was als in een spanning; een Commissie bespoedigt het werk; 14 kunnen sneller werken dan 40; er worden mannen gekozen op wien men staat maakte; hier had hij de keuze bewonderd; de beste mannen waren gekozen en men kon ze dus ook van de andere kant verwachten.

Lettende op de stemmen was er weinig verschil van opinie, 10 tegen 4; 11 tegen 3; en bij het voornaamste punt was het 1 stem tegen, die nog niet eens gevraagd had te hebben aangeteekend, dat hij in de minderheid had gestemd. Het was dus bevredigend, en verblijdend dat de Heer de gebeden had verhoord. Hij had de Commissie op den kansel herdacht, nog harteliker in de binnenkamer. De oorlog had cendracht bewerkt; men had wonderen gedaan, men had niet gevraagd: tot welke Kerk behoort gij, maar men stond als mannen naast elkander. Het was een grootsche overwinning op politiek gebied, maar de overwinning in de Kerk kon men nog als grooter beschouwen. Hij had nu een voorstel

van den folgenden inhoud: dat het werk der Commissie ter vereeniging, door deze vergadering goedgekeurd en aangenomen worde, bij acclamatie, zonder discussie.—Dit wordt gesecondeerd door ouderling Oberholzer.—Ouderling Joubert heeft punten opgemerkt, die hem gebieden om te spreken, maar het is nu nutteloos, en zou de vereeniging tegen werken; het zou dus tijd verkwisten zijn, heeft echter bezwaren die hij nooit als Ouderling der gemeente zal toestemmen.—Ouderling M. J. Prinsloo is kort van gedachte, en kan niet plotseling alles goedkeuren, en moet waken voor de gemeente.—De predikant van Wakkerstroom geeft te kennen dat, als de vergadering het rapport van de Commissie aanneemt, ouderling Joubert zijne bezwaren schriftelijk kan indienen, zoodat hij zijne rechten als Ouderling tegenover de gemeente kan handhaven.—Ouderling Joubert merkt aan, dat hij van dat recht weet, maar om na de stemming bezwaren te hebben is snaaksch.—De predikant van Pretoria herinnert dat er een voorstel is en Ouderling Joubert kan dus een amendement indienen, en wil nog aan de vergadering mededeelen, dat het hem een eer en een voorrecht was, bij de Commissie-zitting tegenwoordig te kunnen zijn, welker besluiten hartelijke instemming hebben gevonden bij de overgroote meerderheid des volks; laten wij dus voorzichtig zijn; de Commissie te Pretoria moest voorzichtig wezen, hier moeten wij het nog te meer zijn. Als het rapport wordt goedgekeurd, dan is de vereeniging daar; er is hartelijke blijdschap over allen.—Ouderling B. Klopper heeft met dankbaarheid de besluiten aangehoord. Er is verandering in de onderteeknings-formule, in legitimatie, in den naam, dus groote veranderingen, maar als hij vraagt of wij daardoor gewonnen of verloren hebben, dan zegt hij: wij hebben niets verloren maar wel gewonnen. Punt voor punt is door de Commissie behandeld, met zorg en naauwkeurigheid. De onderteekening-formule is veel naauwer gemaakt dan vroeger, en wij zorgen tegen vijanden die komen op een fijne en geheime manier. Wij hebben dus wel gewonnen, en hij is tevreden; is eens met het voorstel van den predikant van Zeerust. Daarna wordt het voorstel, op twee stemmen na, aangenomen, en het rapport der commissie dus goedgekeurd, terwijl de ouderlingen Prinsloo en Joubert aanteekening verzoeken, dat zij in de minderheid hebben gestemd, en verlof vragen om hunne reden in geschrifte te mogen indienen, hetgeen wordt toegestaan.

Op een vraag aan de ouderlingen Joubert en Prinsloo, of zij gereed waren met hunne redenen in geschrifte, wordt geantwoord, dat zij, bij kalmer nadenken, besloten hadden daarvan af te zien, wanneer de vergadering daartoe verlof wilde geven. Het wordt toegelaten.

Aan de orde komt de vraag van de consulets-gemeente van Pretoria omtrent het recht een eigen leeraar te mogen beroepen. De wensch werd uitgesproken door de afgevaardigden van die gemeente, om de vraag terug te trekken, wat de predikant van Wakkerstroom wil toestaan.

Ook ouderling B. Klopper staat het toe met de wensch om eene vereeniging tot stand te brengen.

De pred. van Pretoria zegt, dat hij in beginsel ervoor is om door gemeenten predikanten te laten beroepen, omdat de arbeid nu

te zwaar is, en de afstanden te groot zijn; indien zulks namelijk geschieden kan zonder verbreking van kerkelijke bepalingen. De gemeenten worden sterker en kunnen dus een leeraar onderhouden.

Ouderling Joubert wilde de vraag terug trekken, omdat misschien daardoor de vereeniging verhinderd zou kunnen worden, welke verklaring algemeene tevredenheid uitlokt.

Die grootste deel van 'n dag word bestee aan die vraag of Ds. S. J. du Toit, wat van die Ring van de Paarl demissie gekry het, en wat nou Superintendent van Onderwys vir die Transvaal was, sou toegelaat word om die Sakramente te bedien. Beslote is dat hy wel mag preek, maar nie die Sakramente bedien nie.

Er is een brief ingekomen van ouderling B. Klopper, omtrent de vereeniging der consulets-gemeente van Pretoria, met die van Pretoria, en hij licht het toe, door het wenschelijke daarvan uit te spreken, ook, en vooral in verband met de verklaring van ouderling Joubert. De predikant van Wakkerstroom stelt voor dat de vergadering hare instemming met de wenschelijkheid daarvan aan den dag legge door staande en met acclamatie het aan te nemen. De lieflijkheid van zulk eene vereeniging wordt uitgedrukt bij monde van de predikant van Zeerust en de ouderling Wolmarans, van Rustenburg, waarop het door de vergadering wordt aangenomen. En met eenige opmerkingen omtrent het noodzakelijke om zulk eene vereeniging niet op te dringen, maar de gemeente vrij te laten in deze, wordt de zaak daarmede gesloten. En de predikant van Pretoria, met blijdschap den geest van vereeniging opmerkende, spreekt den wensch uit, dat zulks ook het geval moge zijn met de gemeente Hartebeestfontein, zoo wordt ook deze wensch, met behulp van ouderling van Staden, bij acclamatie en staande door de vergadering aangenomen.

Veel tyd word ook weer bestee aan die bespreking van die "Prospect Seminary" te Pretoria. Eindelijk word besluit:—

"Deze vergadering verbindt zich, om van elke 100 leden der Herv. Kerk £5 per jaar te storten, voor den tijd van vijf jaren, ten behoeve van de Ebenhaezer school te Pretoria. Zij die dit besluit gedeeltelijk hebben uitgevoerd, zullen het ontbrekende nog moeten aanvullen, maar buiten dit zal de Hervormde Kerk zich ontslagen beschouwen van alle verantwoordelijkheid van gemelde school."

Die volgende beskrywingspunt van Rustenburg is met akklamasie aangeneem:—

"De algemeene kerkvergadering neme een besluit, dat er geene verandering zal worden toegelaten in de Psalm- en Gezang-wijzen, thans alhier in de N.H. Kerk in gebruik, alsmede dat er geene nieuwe gezangen in de N.H. Kerk alhier zullen worden ingevoerd."

By die behandeling van hierdie punt het ouderling Klopper van Rustenburg blykbaar na die hart van die vergadering gepraat:

Ouderling Klopper zegt dat de godsdienst hem zwaar op het hart ligt; de toekomst ligt voor ons, onze kinderen moeten onze plaatsen innemen. In 1618 was men reeds voorzichtig, en na die opgedane ondervinding moeten wij het nog meer zijn, en er is een

nieuw sisteem van godsdienst. Herinnert hoe rechtzinnige leeraren in de Kaapkolonie zich uitlaten over de wijzen van onze Gezangen en Psalmen, verhaalt hoe er reeds een Heilsleger is, met een generaal, hoe jufvrouwen prediken in de gemeente, en hoe nu een man en vrouw uit Engeland in de Kolonie zijn, die ook prediken, en hy wil dit beschrijvingspunt juist als een voorbehoedmiddel, want de jeugd wordt bedorven; de godsdienst wordt veracht; hij wil niet Moody's en Sankey's, Kinderharpen, en wil dat de Herv. Kerk in de Transvaal nog waakzame harten toont; die geest, die hij afkeurt, wordt in de Kaapkolonie te sterk, en men zucht daar, en zoo zal men daar zich troosten, te weten, dat er hier gevonden worden, die met hen samenstemmen. Hij wil ook vooruit zien; er worden scholen opgericht, er komen onderwijzers, en over 50 jaren is alles vervallen; daarom beveelt hij aan plannen te maken voor de veiligheid van onze kinderen.

Drie-en-Twintigste Algemene Vergadering.

Die drie-en-twintigste Algemene Kerkvergadering is op 12 Mei 1884 te Heidelberg gehou.

Daar is teenwoordig Di. Smits, Van Warmelo, Ackerman, Bosman, en C. W. du Toit en 41 afgevaardigdes van Potchefstroom, Pretoria, Rustenburg, Wakkerstroom, Heidelberg, Zoutpansberg, Zeerust, Hartebeestfontein, Utrecht, Standerton, Middelburg en die konsulentgemeente van Pretoria.

Ds. C. W. du Toit is vir een jaar gelegitimeer. Hy is predikant van Kruisvallei, maar het vir een jaar verlof gekry. Vir die jaar is hy vaste leraar van Potchefstroom.

Die naam van die gemeente Hartebeestfontein, wat nog altoos 'n onbegrensde gemeente binne in die gemeente Potchefstroom is, word verander tot Klerksdorp. Die vergadering is egter teen die voortbestaan van die heersende toestand en besluit:—

“Met het oog op het besluit genomen aangaande de verandering van den naam ‘Hartebeestfontein’ in dien van ‘Klerksdorp’, en lettende op het verzoek van de afgevaardigden om een leeraar te beroepen, besluit de Algemeene Vergadering, dat eene gemeente geen leeraar zal kunnen beroepen, alvorens de grenslijnen der gemeente zijn bepaald en bekrachtigd door de Algemeene Kerkvergadering.”

Ds. H. S. Bosman bring ter sprake die geestelike bearbeiding van Stellaland en Goosen. Dit gee aanleiding tot die volgende besluit:—

„De Algemeene Vergadering van de Ned. Herv. kerk in de Z.A. Republiek thans zitting houdende, wenscht naar aanleiding van het gesprokene, aangaande de verhouding dezer vergadering tegenover de ingezetenen van Stellaland en Goosen:

1.—Hare waardering uit te spreken van den arbeid van de predikanten van Potchefstroom en Pretoria ten hunne behoefte ver-richt;

2.—Het openlijk uit te spreken dat de zorg voor de geestelijke belangen van die bevolking door deze vergadering niet uit het oog zal worden verlore;

3.—Den politieken toestand in aanmerking nemende, aan de Commissie der Algemeene Kerkvergadering opdragt te geven, om in zake Stellaland en Goosen naar omstandigheden te handelen.

4.—Een schrijven te richten aan de ingezetenen van Stellaland en Goosen van wege deze Algemeene Kerkvergadering, op te stellen door den Scriba, met een copy van de aangenomene resoluties."

Die behandeling van die gemeentelike verslae lok veel bespreking uit.

Volgens deze verslagen hier ter tafel, bestaat dus de N.H. Kerk in de Z.A. Rep. uit 21,875 zielen, 9,237 lidmaten; zijn er in 1883. 1,635 kinderen gedoopt, 600 aangenomen, en 147 paren gehuwd.

De kassier doet verslag van het Pred. Wed. Fonds. De bijdragen van de verschillende gemeenten worden medegegeeld; met de uitbetaling van het pensioen aan de wed. v. d. Hoff, met terugbetaling van inleggelden van den predikant van Zeerust, met het salaris aan den kassier, met de bijdrage van den gewezen predikant van Pretoria, en met de ontvangene renten is de totale som thans £3,375 15s. Od.

Na een woord van inleiding door den Praeses, wijzende op het belang van de zaak, doet de Scriba verslag van zijne correspondentie met den Scriba der Ned. Ger. Kerk sedert de laatstgehouden algemeene kerkvergadering. Op verzoek zal de predikant van Pretoria het Scribaat waarnemen telkens wanneer de Scriba het woord neemt. Er worden voorgelezen uittreksels uit de notulen der laatste Algemeene Kerkverg. alhier, meldende het aannemen van het commissierapport-Pretoria zonder discussie, bij acclamatie. Een afschrift daarvan is aan den Scriba der Ned. Ger. kerk toegezonden.

In Maart 1883 werd een schrijven ontvangen, en ook gelezen, van den Scriba der Ned. Ger. kerk, bevattende uittreksels van de notulen der Algemeene Kerkvergadering, gehouden te Standerton. 12 Maart 1883, en volgende dagen, vermeldende aanneming van het Commissierapport, artikelsgewijze, met meerderheid van of met algemeene stemmen, en de aanstelling eener tweede Commissie.

Dit schrijven moest worden voorgelegd aan de Commissie der Algemeene Kerkvergadering die bepaald was of 14 Mei, 1883, te Potchefstroom; die Commissie was niet voltallig, en werd toen gehouden in de maand Juli, 1883, te Heidelberg. Op die vergadering werden de stukken van den Scriba der Ned. Ger. kerk voorgelezen.

Eenige memorien ten gunste van de vereeniging, ingezonden door inwoners van Standerton en Lichtenburg, worden nog voor-gelezen.

Die uitspraak wat die Ned. Ger. kerk oor die verenigings-rapport gee, lok lang besprekings uit, wat uitgedruk en afgehandel word in die volgende goedgekeurde rapport.

Rapport.

De Commissie, benoemd om verslag uit te brengen omtrent de zaak der Kerkvereeniging, heeft de eer het navolgende onder de aandacht der vergadering te brengen:—

1.—Volgens de notulen der vergadering der N.G. kerk te Standerton gehouden, is er verschil met het Commissie-

rapport in zake legitimatie bij den Actuarius Synodi van tegenwoordig dienstdoende predikanten en de commissie is van oordeel uwe vergadering aan te raden, dit punt eenstemmig te verwerpen, en de Acte van legitimatie alleen toe te passen op de predikanten, die na de vereeniging inkomen.

- 2.—Er is besloten omtrent het Onderteekeningensformule dit door uwe Commissie aan te bevelen, dat alle thans dienstdoende predikanten door het teekenen van de vast te stellen Wet, waarin ook het formulier is vervat, onder de bepalingen van het formulier vallen, terwijl er een afzonderlijk boek moet worden aangelegd, om aankomende predikanten het formulier te laten teekenen.
- 3.—Omtrent de aanstelling van de tweede Commissie, oordeelt deze vergadering, dat zulks te omslagtig is; zij beschouwt de Vereeniging als vastgesteld, terwijl aan de beide Scriba's volmacht kan worden gegeven, om tijd en plaats te bepalen, als wanneer de beide Algemeene Kerkvergaderingen, elkander kunnen ontmoeten, om uit de vereenigde vergadering een Commissie te benoemen om een volledige wet samen te stellen. Gedurende de samenstelling blijven de oude wetten van beide kerkgenootschappen van kracht.
- 4.—Eindelijk beveelt uwe commissie aan, om aan den Scriba der Ned. Ger. kerk onder het oog te brengen hoe wenschelijk het zijn zal om deze zaak te beslissen, zoo spoedig de omstandigheden zulks toelaten, zoo mogelijk op den tweeden Maandag van den maand November e.k., en wel te Pretoria.

'n Beskrywingspunt van Ds. C. W. du Toit gee aanleiding tot 'n ernstige gesprek oor die gebrek aan leraars.

In sy toespraak sê Ds. du Toit:

In Zuid Afrika zijn 38 vacaturen; in de Hervormde kerk zijn weldra slechts 5 predikanten voor de geheele Hervormde kerk; beroep op beroep wordt uitgebracht en toch nog geen predikant; draagt voor hoe alles achteruit gaat en men gewoon wordt om niet ter kerke te komen, duizende zielen herderloos, de vraag komt op, wat te doen, en zijn antwoord is, wij moeten bidden, wij moeten wakker geschud worden voor de behoeften der zielen, wij moeten den Heer des oogstes bidden om arbeiders uit te zenden in zijn wijngaard; dan bidden wat ons bevolen is, en de Geest Gods zal vaardig worden. Als er een jongeling is, met aanleg om zulk een arbeider te worden, moeten wij een woord van bemoediging tot hem spreken; als een vader zoo een roeping in zijn kind ontdekt, dan moet hij hem voorthelpen. Wij hebben in Potchefstroom reeds zulk een jongeling, en meerdere zullen komen. Spreker wijst verder op de verplichting der gemeenten, wat door haar in dezen kan en moet worden gedaan; bijdragen om zulke jongelingen te doen studeeren, want studeeren kost geld, bijdragen ook voor de leeraren, opdat zij zonder zorgen kunnen arbeiden. Zoo kan de betrekking van leeraar een aangename zijn; ook zijn werk behoeft bemoediging.

Op die ou end word die saak na die gemeentes vir ernstige oorweging verwys.

Ds. de Vries gee kennis dat hy op die punt staan om Zeerust te verlaat vir Laingsburg in die Kaapkolonie.

Daar word vaste lyne tussen Potchefstroom en Klerksdorp (vroeeër Hartebeestfontein) neergelê.

Die gemeente Pretoria en die konsulentgemeente van Pretoria word aangeraai om hereniging te soek.

'n Voorstel van die volgende inhoud word met akklamasie aangeneem:

“Aangezien volgens Art. 7 en 8 van de Wet op de Krijgsdienst kerkelijke beampten ook begrepen zijn onder die personen, van wie kommando-kosten kunnen gevorderd worden, en aangezien van alle kerkelijke beampten reeds zooveel gevorderd word, ook in vredes-tijd, voor de instandhouding der openbare eeredienst, zoo besluite deze Hooogerw. vergadering den Hoog ed. Volksraad eerbiediglijk en dringend te verzoeken, genoemde Artt. in dien geest te wijzigen dat het aan de kerkelijke beampten gelaten worde, hoeveel zij voor landsverdediging kunnen bijdragen. Tevens is deze vergadering verzekerd, dat al worden gezegde Artt. in dien geest gewijzigd, geen rechtgeaard burger zich zal kunnen onttrekken aan vrijwillige diensten tot verdediging van het land zijner inwoning.”

Drie-en-Twintigste (Verdaagde) Algemene Kerkvergadering.

Pretoria, 26 Jan. 1885.

Die predikante: Ackerman, van Warmelo, Bosman en Biccard is teenwoordig en 35 afgevaardigdes van 12 gemeentes.

Di. Smits en Du Toit is verhinder om teenwoordig te wees.

Daar het verder uit de correspondentie blijkt, dat de Algemeene Kerkvergadering der N. Ger. kerk thans alhier ook zitting heeft, zoo wordt er besloten om schriftelijk aan de vergadering kennis te geven, dat de Alg. Kerkvergadering der Ned. Her. Kerk hare zittingen heeft aangevangen, zoodat men verder kan corresponderen.

Eenige memories worden in behandeling genomen:—

Een van de gemeente van Standerton, omtrent het houden van den naam “Hervormd” voor 99 jaren; deze is door 48 personen onderteeekend. Een van denzelfden inhoud van Heidelberg, met 34 namen. Eén ditto van Standerton, met 96 namen. Eén do. van Vredenburg met 49 namen. Ouderling Klopper van Rustenburg, vraagt, of deze memories geteeekend zijn door personen van beide kerkgenootschappen? Oudl. A. C. Wolmarans antwoordt: door personen der Herv. Kerk. De Predikant van Pretoria is ontroerd bij het lezen, en kan geen oogenblik begripen hoe leden der Ned. Herv. Kerk zooiets kunnen teekenen, terwijl wij hier zijn om te vereenigen en de zaak tot zulk een hoogte is gekomen. Er moet beslist geantwoord worden, dat de onderteeke-naren hebben gedwaald, en dat de memories moeten worden teruggegeven. . . . Oudl. Geyser maakt de opmerking, dat de memorie te vroeg is, wat door velen wordt erkend. Oudl. M. J. Prinsloo zegt, dat er nog meer memories van dien aard zijn. Het gaat met de

gemeente zooals het met hem is gegaan—plotseling. Oudl. de Beer zegt, de gemeente heeft recht om op Art. 20 der grondwet te staan. Er wordt een amendement ingediend van de Pred. van Pretoria, van den volgende inhoud: “Deze vergadering geeft haren spijt te kennen, dat deze memorie onder bestaande omstandigheden ingediend is, en belooft dat de zaak van haren kant ter sprake zal gebracht worden zoodra zulks vereischt wordt.”

Sommige leden raden voorzichtigheid aan, vooral tenopzichte van het woordjie “spijt.” maar na de gegeven inlichtingen, waarby de Scriba doet uitkomen hoe deze memorie een werkelyken indruk geven van den kerkelyken toestand in de Transvaal, wordt het voorstel in omvraag gebracht, en met 35 tegen 14 stemmen aangenomen. . . .

Een brief ingekomen van den Scriba der Ned. Geref. kerk, meldende, dat er eene deputatie is benoemd van zeven leden, uit de Algemeene Kerkvergadering naar deze vergadering, en zoo aanstands zal verschijnen. Na eenige minuten komen de afgevaardigden binnen, wordende zij staande door de vergadering, en met eenige woorden van welkomst van Praeses en Scriba, ontvangen, en de zitplaatsen aangewezen. De deputatie bestaat uit: Ds. H. L. Neethling, pred. van Utrecht, Ds. H. J. Neethling, Pred. van Lijdenburg en ouderlingen P. Naude, B. J. J. Vermaas, J. B. Roode, T. J. Lotz en J. C. P. du Toit. Na het indienen van den lastbrief neemt de predikant van Utrecht het woord, en doet de volgende vragen:

1. Wat is het antwoord van de Ned. Herv. Kerk in zake de Kerkvereeniging? Die vraag zal wel wat vreemd voorkomen, maar er zijn twee officieele antwoorden van uit den boezem der Ned. Herv. Kerk in zake kerkvereeniging ontvangen, namelijk in 1882 en 1884. In het eerste antwoord wordt te kennen gegeven: wij zullen vereenigen; in het tweede: wij kunnen niet vereenigen. Nu zijn wij voor een onverklaarbaar punt; wij willen aan de wereld toonen, dat wij met alle eerlykheid zullen handelen, gaan dus naar de Herv. Kerk, en vragen, wat is haar antwoord in zake kerkvereeniging?

2. De tweede vraag is of de Ned. Herv. Kerk zich met de Ned. Ger. Kerk als twee contracterende partijen beschouwt, die de grondslagen van het gebouw der vereeniging, door beide in Nov. 1882 gelegd, erkent? Wil weten of deze vergadering de besluiten der twee Commissieën beschouwt als den aanvang der overeenkomst in de zaak der kerkvereeniging. De Voorzitter antwoordt daarop bevestigend. Is het persoonlyk, of vanwege de geheele vergadering? Zoo wordt er gevraagd. Waarop de predikant van Pretoria beslist “Ja” wil antwoorden, van wege deze vergadering; de notulen der Commissie van 1882 zijn de aanvang der onderhandelingen van de Kerkvereeniging. Oudl. Joubert vindt het moeilijck zoo dadelijk en onvoorbereid te antwoorden. . . . De Pred. van Utrecht geeft te kennen, dat met zijn vraag alleen dit bedoeld wordt, of de besluiten van Pretoria beschouwd worden als de aanvang van eene overeenkomst tusschen twee contracteerende partijen, die moet leiden tot voltooiing. Oudl. Breedt zegt deze besluiten zijn goedgekeurd, en daarbij moeten wij blijven. Ouderling M. J. Prinsloo vraagt of de notulen der Commissie van

Pretoria door de Ned. Ger. Kerk onvoorwaardelijk zijn aangenomen. Oudl. Visser verwachtte, dat die door de Ned. Geref. Kerk zouden worden aangenomen. De Predikant van Pretoria wil de begrippen niet verwarren; de vraag is: Wat is de grondslag der vereeniging; Antwoord is beslist: De notulen van Pretoria 1882. Oudl. Lotz wil ook daarbij blijven. . . . De Predikant van Heidelberg doet uitkomen dat men voorzichtig moet wezen in deze zaak, daar men, eenmaal iets toegestemd hebbende, ook al de gevolgen daaruit voortvloeiende moet aannemen. Verhaalt, hoe hij naar Pretoria ging, met de gedachte om een poging te wagen tot vereeniging, maar onder al de discussien en besluiten te Pretoria genomen nimmer voor een oogenblik er aan dacht, dat hij in zijn status als predikant zou worden aangeraakt, en dat dus de besluiten van legitimatie, onderteekening-formulier, enz., nimmer op hem of op eenigen pred. der Ned. Herv. of Ned. Geref. Kerken van toepassing kunnen word gemaakt.

De Predikant van Pretoria zegt: Hier zijn twee zaken; het antwoord van 1882 is eene zaak; maar het tweede is een antwoord op wijzigingen, aangebracht door de Ned. Ger. kerk, vergaderd te Standerton in 1883; het tweede heeft met het eerste niets te maken. De Pred. van Utrecht wil daarop weten welke wijzigingen door de Ned. Ger. kerk in de notulen zijn aangebracht, waarop eene discussie volgt; en daar het uit de verklaring van de Scriba der Ned. Herv. kerk blijkt, dat de Ned. Ger. kerk geene wijziging of verandering in de notulen heeft gemaakt, maar een toepassing heeft gegeven van sommige Artikelen, zoo als bijvoorbeeld omtrent de legitimatie van dienstdoende predikanten, zoo verandert de pred. van Pretoria het woordje "wijziging" in "toepassing," wat algemeen tevredenheid verwekt. . . .

Oudl. B. Klopper wil van de pred. van Utrecht bewijzen hebben, dat de twee antwoorden strijdig zijn; hij ziet dat nog niet in. Als de Herv. Kerk gedwaald heeft, zal hij dat erkennen, maar als de Scriba der Ned. Ger. Kerk zich te sterk heeft uitgedrukt, dan moet hij dat ook erkennen, waarop de pred. van Utrecht zegt, dat hij gaarne belooft, als hij iets gezegd heeft, wat de Herv. Kerk krenkt, het te zullen terugtrekken, nog volmondiger dan de Pred. van Pretoria gisteren namiddag heeft gedaan. Daarna gaat de pred. verder voort. Gisteren kwamen wij hier om broederlijk de vraag te doen: wat is *het* antwoord van de twee antwoorden? Zij worden voorgelezen. De Hoogeerw. Scriba der Herv. Kerk moet het hem niet kwalik nemen, dat zijne bewering, als de vereeniging tot stand komt, zij iets van vroeger in zijn status verricht, zou kunnen onwettig maken, door het teekenen van een formulier als anderszins, dat daaraan nooit is gedacht, en dat het buiten de kwestie is. Zoodra de vereeniging tot stand komt, komen de besluiten van Pretoria, 1882, in werking, maar geen hand wordt er gelegd aan hetgeen er is verricht door een pred. der Ned. Herv. of Ned. Ger. kerk vóór de Vereeniging. Doch van de Vereeniging af komen de besluiten in werking, dan zijn zij van kracht, en dat is onze beschouwing van de zaak. Ook nog dit: De Ned. Geref. kerk beschouwt de aangenomen Artikelen, vervat in de notulen van 1882 als een contract, daartegen willen zij niets doen; dat is het gevoelen der Ned. Geref. kerk, en zoo kunnen wij in het reine

komen. Wenst er bij te voegen, dat de Ned. Ger. kerk de Artikelen in de notulen onvoorwaardelijk heeft aangenomen. Oud. Geyser wil weten, of de predikanten, na de vereeniging inkomende, het *colloquium doctum* doorgaan? Antwoord: Natuurlijk, ja!

Vir drie dae duur die onderhoud met die deputasie voort, sonder dat die saak vereers wil vorder. Laat op die tweede dag word die volgende voorstel van Ds. Van Warmelo aangeneem:

“De Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. Kerk in de Z.A. Republiek thans zitting houdende: overwegende de vraag van de Ned. Ger. Kerk of de besluiten in de notulen der Kerkvereenigings-commissie, in 1882 te Pretoria gehouden, onvoorwaardelijk en onveranderd tot grondslag der Kerkvergadering door deze vergadering zijn aangenomen; overwegende dat het wenschelijk is, om eerst ooreen te komen omtrent de toepassing van die aangenomen besluiten der notulen, omdat zulks voor, en niet na de Vereeniging moet worden vastgesteld; besluit eerbiediglijk aan de Ned. Ger. kerk te verzoeken, om hare opinie uit te spreken omtrent dit punt; zijn de aangenomen besluiten der notulen van Nov. 1882 te Pretoria door de Kerkvereenigings-commissie vastgesteld, verbindend voor de thans dienstdoende predikanten der Ned. Herv. en Ned. Ger. kerken, dan wel alleen voor de na de Vereeniging inkomende predikanten?”

By die heropening kom die deputasie met die volgende antwoord op die bowegenoemde besluit:—

“Dat de Ned. Ger. Kerk, lettende op de letter der besluiten, rakende de predikanten, in zake Kerkvereeniging, ook verbindende beschouwt voor de thans dienstdoende predikanten der beide kerken, maar, om den wille der Vereeniging, van de toepassing van de Acte der legitimatie afziet voor de thans dienstdoende predikanten; maar dat het onderteeknings-formulier, in 1882 opgesteld, en aangenomen, moet onderteekend worden ook door al de thans dienstdoende predikanten, en wel in een afzonderlijk boek. Verder dat de Algemeene Vergadering besloten heeft dat dezelfde deputatie het antwoord overbrenge, en indien gewenscht, hetzelfde en het verzoek om eene tweede Commissie zal toelichten.”

Veel hang nou af van die houding van Ds. van Warmelo. Hy wil lievers by die Heidelbergse rapport (1884) bly staan. Eindelijk word tog algemeen besluit:—

“De Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. kerk, kennis genomen hebbende van het antwoord van de Algemeene Vergadering der Ned. Ger. kerk, aangaande hare beschouwing van de besluiten der vereenigde Commissie: besluit hare tevredenheid uit te drukken over de toestemming der Kerkvergadering der Ned. Ger. kerk om de legitimatie, niet van toepassing te beschouwen op de thans dienstdoende predikanten, en in overweging nemende het tweede punt, betrekkelijk het onderteeknings-formulier, is deze vergadering van oordeel, dat zij geen bezwaar heeft tegen het teekenen daarvan, door de thans dienstdoende predikanten, zoowel in de wet, volgens Art. II, Commissie-rapport, Heidelberg, 15 Mei, 1884, als in een afzonderlijk, daarvoor aangelegd boek.” De voorsteller verzoekt om dadelijke stemming. De amendementen worden door de voorstellers

met verlof van secondanten en vergadering, terug getrokken. Er wordt hoofdelijk gestemd, en het blijkt dat het aldus gewijzigde voorstel eenparig is aangenomen.

Berig word later ontvang dat die Ned. Geref. Kerk hierdie besluit aanvaar het. Die deputasie van die Ned. Gereformeerdes dring nou weer aan op die aanstelling van 'n Kommissie om sommige van die nog uitstaande punte te reël voordat die twee kerke saam gaan sit. Die predikant van Utrecht sê b.v.:—

Laten wij nu voor de wet op Dienst en Tucht ook een Kommissie hebben, en een rapport van haar aan de twee Algemeene Kerkvergaderingen voorleggen. Als dat rapport door beiden aangenomen wordt, dan kan men volledig vereenigen; haalt aan dat men de twee vergaderingen wel bijeen kan brengen in dit gebou, maar wij zullen ze niet tot een krijgen, het is onmogelijk, er zijn geen bepalingen omtrent het kiezen van een kerkelijke Kommissie, leden van de Algemeene Kerkvergadering, en er zijn fondsen, waarover bepaald moet worden; de Ned. Herv. kerk heeft een Predikants-weduwenfonds, de Ned. Ger. kerk niet; het is dus billijk om eerst bepaling te maken, voordat het contract wordt geteekend. Daarom vraagt de Ned. Ger. kerk beleefdelyk om een tweede Kommissie.

Dit word sonder beswaar toegestaan en die Kommissie gekies.

Die volgende dag dien hulle die onderstaande rapport in, wat punt vir punt aangeneem word deur die Ned. Hervormde kerk:—

1.—In de uitvoering der openbare Eeredienst houdt de Ned. Herv. of Ger. kerk zich aan de Liturgische geschriften, tot nu toe in gebruik bij de Ned. Herv. of Ger. kerken in de Zuid-Afrikaansche Republiek.

2.—Kerkelyk Opzicht en Tucht worden uitgeoefend door Kerkeraden, eene Kerkelyke Kommissie en de Algemeene Kerkvergadering.

3.—In elke gemeente zal een afzonderlijke Kerkeraad zijn, bestaande uit den predikant of consulent, de ouderlingen en diakenen der gemeente, bij welke het bestuur der gemeente overeenkomstig de aangenomene wetten en bepalingen berust.

4.—Wanneer de Algemeene Kerkvergadering geene zitting houdt zal er eene Kerkelyke Kommissie bestaan, die jaarliks bijeen komt op eene plaats, door haar zelve te bepalen. Zij bestaat uit 5 leden, die ieder een secundus moet hebben, namelijk uit den Praeses en Scriba van de Algemeene Kerkvergadering, benevens drie ouderlingen uit datzelfde ligchaam.

5.—Deze Kommissie besluit dat het hoogste kerkbestuur der Ned. Herv. of Ger. Kerk in de Z.A. Republiek berust bij de Algemeene Vergadering.

6.—De Kommissie besluit dat de Algemeene Kerkvergadering is zamengesteld uit alle dienstdoende predikanten der Ned. Herv. of Ger. kerken in de Z.A. Republiek, benevens van een tot vier dienstdoende leden van den Kerkeraad van elke gemeente.

7.—De Kommissie besluit de voorzorgsmaatregelen omtrent predikants-salaris en pensioen voor predikanten en de weduwen der

predikanten der Ned. Herv. kerk in de kerkwet nedergelegd, worden verwezen naar de Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. kerk, ten einde naar eigen goedvinding daarin te besluiten.

8.—Met betrekking tot de tegenwoordige predikanten-weduwen-fondsen beschikken de beide kerkvergaderingen, en voor de toekomst wordt de oprichting van zoodanige fonds aanbevolen.

9.—Met betrekking tot alle andere thans bestaande fondsen beschikken de beide Algemeene Vergaderingen, totdat de Vereeniging zal zijn voltrokken. Tevens spreekt onze commissie de wenschelijkheid uit voor de toekomst een Algemeen Kerkfonds en Zendingfonds op te rigten.

10.—Deze Commissie besluit dat terwijl de Vereenigde Kerk gelijkelijk belang zal hebben bij de "Ebenhaezer school", de schuld daarop door beide Algemeene Kerkvergaderingen zal worden aangenomen.

11.—Bij de gemeente welke eene leeraar heeft, gehad heeft, of beroepen heeft, voege zich de gemeente die nog geen leeraar heeft, gehad heeft of beroepen heeft. De oude en dienstdoende kerkeraad leden aan beide zijden worden als zoodanig erkend. Tot volvoering worden dag en plaats vooraf bepaald door de beide kerkeraden. De kerkeraad der zich aansluitende gemeente, overhandigt boeken, documenten, eigendommen en vast goed (welke laatste tot op vaststelling van den naam der kerk nog op de respectieve namen blijven). Van den dag der ineensmelting, zullen de twee dienstdoende kerkeraden den kerkeraad der ineengesmoltene gemeente uitmaken. Aan beide kerkeraadsliden en gemeenteleden zal vrij staan, indien zij bezwaren hebben, om bij den leeraar der gemeente, waarbij zij zich aansluiten, de sacramenten te ontvangen, te gaan naar een Evangeliedienaar, om bediening in hunne geestelijke voorregten. Deze vergunning blijft totdat de dienstdoende leeraar wegvalt. Elk kerkeraadslid of gemeentelid dat van deze vergunning gebruik wil maken, zal binnen drie maanden van af den dag der ineensmelting van zijn voornemen moeten kennis geven.

12.—Deze vergadering is van oordeel, dat, zoolang de nieuwe wet voor de Ned. Herv. of Ger. kerk nog niet is vastgesteld, de wetten in gebruik zullen blijven bij de gemeenten waarbij zich de andere gemeente aansluit.

13. Aangezien in het laatst voorgaande besluit geene bepaling is gemaakt voor de gemeente Potchefstroom, alwaar twee predikanten zijn, besluit deze Commissie aan te bevelen, dat de gemeenten aldaar worden vereenigd tot eene gemeente onder twee leeraren, overeenkomstig onderlinge beslissing van den vereenigden Kerkeraad.

14.—De Commissie stelt voor dat de tegenwoordige Voorzitter en Scriba der Commissie worden gemachtigd met gezamenlijk overleg te bepalen waar en wanneer de Vereenigde Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. of Ger. kerk zal bijeenkomen.

15.—Er wordt eene Commissie benoemd, bestaande uit 4 predikanten (twee uit elke Algemeene Kerkverg.), om een concept wet voor de Vereenigde Vergadering op te stellen.

Nog werd voorgesteld door een der ouderlingen, om, indien het werk dat thans gedaan is, werd goedgekeurd, eenen dankstond te worden bepaald, door de twee algemeene vergaderingen, teneinde God te danken voor zijnen zegen op het werk thans tot stand gebragt.

Daar word reëlinge getref om vir die predikante Smits, Ackerman, en Van Warmelo hulle staatstraktement te behou.

Die balans van die Algemene Kerkfonds word toegesê aan die Algemene Kerkfonds van die Verenigde Kerk.

Vir die Predikante-weduweefonds word curatore aangestel, sodat die balans ten bate van die teenswoordige predikante van die Hervormde kerk, en van Ds. Begemann, sal aangewend word.

GROEP V.

HANDELINGE VAN DIE NED. Geref. KERK, 12 MAART 1883 TOT 26 JAN. 1885.

Elfde (Buitengewone) Algemene Kerkvergadering.

Die elfde Algemene Kerkvergadering is te Standerton gehou op 12 Maart, 1883, en volgende dae. Dit was 'n buitengewone vergadering, en is spesiaal opgeroep om die verslag van die kommissie oor Kerkvereniging te oorweeg. Vir die eerste keer na die stigtingsvergadering gebeur dit dat daar van al die gemeentes afgevaardigdes verskyn, t.w. 25 van 13 gemeentes. Ds. H. J. L. du Toit is nou predikant van Potchefstroom en Hartebeestfontein en geaer as Voorsitter.

Aan de orde is de overweging van het werk der Commissie in zake Kerkvereeniging. De Scriba legt namens de Commissie, als haar verslag voor, een exemplaar der gedrukte notulen van de vergadering der beide Commissieën—uit de Ned. Herv. en Ned. Geref. kerken—om aan de vergadering bekend te stellen wat er door de Commissieën gedaan was, met betrekking tot eene vereeniging tusschen genoemde kerkgenootschappen. Hij zegt, dat wegens tijdsgebrek, de Commissie te Pretoria, geen schriftelijk verslag had kunnen opstellen, en wegens afwezigheid van eenige leden zulks ook alhier niet heeft kunnen doen.

Daar sommige leden den wensch uitspreken om den lastbrief der Commissie te hooren, wordt die uit de notulen van 1881 voorgelezen. Nu vangt men aan met het overwegen van het werk van de Commissie. Op voorstel van ouderling C. L. Vermaas en diaken Lombaard, dat met algemeene stemmen aangenomen wordt—worden de artikelen, door de Commissie voor Kerkvereeniging opgesteld, een voor een behandeld, de behandeling aanvangende met het eerste punt, te weten de belijdenis-formule.

Ouderling Hattingh: "Zijn deze Artikelen de Wet, of slechts eene leidraad voor de toekomstige vereenigde Kerk?" De predikant van Lijdenburg: "Geen volledige wet." De Scriba: "Het artikel omtrent de leer (nu onder behandeling) blijft als Art. 1 der vereenigde Kerk, indien het door beide partijen aangenomen is." Ouderling B. Vermaas wil verder inlichting waarom er geene bepaling omtrent de uitoefening der eeredienst gemaakt en aan Art. 1 verbonden is. De antwoorden der Commissieleden doen uitkomen dat na de overeenkomst omtrent Art. 1 men voortging in de verstandhouding om de bepalingen over de eeredienst later op te stellen. Ouderling Lemmer herinnert dat wij nu niet bijeen zijn om wetten te maken, doch om het werk der Commissie te overwegen, en diaken Lombaard wijst aan dat men twee zaken verwacht. Wij hebben nu niet te doen met bepalingen omtrent eeredienst; die

zullen later komen. Wij hebben nu ter tafel af- of goedkeuring omtrent de Leer. Ouderlingen Naude en Lotz kunnen het Art. omtrent de leer aannemen, zooals het daar gesteld is. Ouderling Landman is blijde te zien dat de leden de zaak zoo veelzijdig beschouwen en zich niet zonder onderzoek er aan wagen. Hij kan het Art. in de bewoording aannemen, ziet daarin geen gevaar, had daarom (als lid der Kerkvereeniging-comm.) er voor gestemd, zou dat ook nu doen. Met het gevoel van den laatsten spreker vereenigt zich ook de Scriba.

Wordt voorgesteld door diaken L. v. d. Merwe, gesecondeerd door ouderling G. S. Maré: "Art. 1 worde aangenomen."

Ter stemming gebragt, wordt het met algemeene stemmen aangenomen.

De Scriba leest nu voor het tweede punt, waarover de beide commissieën tot vereeniging onderhandeld hadden en eens geworden waren. Dit was de legitimatie of toelating van predikanten tot de vereenigde Kerk.

Ouderling Lotz vraagt: "Zal deze legitimatie-akte ook toegepast worden op de predikanten die nu in de beide kerkgenootschappen zijn, of alleen op hen die na de vereeniging mogten inkomen?"

De predikant van Lijdenburg zegt: "Dit artikel is opgesteld als een artikel voor de wet der vereenigde Kerk, en is naar zijn oordeel van toepassing op al de predikanten, doch de vraag omtrent de toepassing ervan bij de vereeniging zal later ter sprake komen.

Diaken Claassen vraagt of wij nu geheel buiten verband met de Kaapsche kerk zullen zijn, en ontvangt tot antwoord dat deze vraag nu niet aan de orde is.

Ná 'n breedvoerige bespreking van die vraag of hierdie Artikel terugwerkende krag sal hê, of alleen op toekomstige predikante van toepassing sal wees,

wordt voorgesteld door ouderling Maré en diaken v. d. Merwe. "Na toelichting die de vergadering verkregen heeft van de leden der Kerkvereenigingscommissie, namelijk dat Art. 2 (over de legitimatie) van toepassing zal moeten zijn op al de predikanten der vereenigde Kerk, zoowel bij hen die op de vereeniging ingaan als die later zullen inkomen, keurt zij het art. goed."

Wordt voorgesteld door ouderling Lemmer en Hattingh: "De vergadering keurt Art. 2 van de Commissie goed."

Ter stemming gebragt wordt het amendement van ouderling Lemmer afgestemd met 13 tegen 3 stemmen. De drie stemmen voor dit amendement zijn: Marico, Bloemhof en de Voorzitter. De Voorzitter verzoekt aantekening dat hij in de minderheid gestemd heeft en vraagt verlof om de reden te mogen opgeven.

Hierop komt ter stemming het amendement van ouderling Maré, hetwelk aangenomen wordt met 13 tegen 3 stemmen. De stemmen tegen zijn Potchefstroom, Ermelo en de Voorzitter.

Nu komt aan de orde punt 3, Onderteekening-formulier.

De Scriba leest voor uit het commissie-rapport het opgestelde onderteeknings formulier, met de discussie daarover, waarna de Voorzitter gelegenheid geeft tot het bespreken van het punt.

Op voorstel van ouderling Naude en diaken Fourie worden de eerste twee artikelen van het onderteekening-formulier, zonder discussie met algemene stemmen aangenomen.

De predikant van Lijdenburg vraagt aan den Scriba waarom in het jaar 1875 in art. 3 (onderteekenings-formulier) ingevoegd werden de woorden "schriftelijk" en "Zonder het regt te hebben leerstellingen die strijdig zijn met de genoemde Formulieren van Eenigheid, in den boezem der genoemde vergadering, uit te spreken of te verdedigen." De Scriba antwoordt: "Om alle gelegenheid tot het verkondigen van valsche leer te ontnemen."

De predikant van Lijdenburg toont aan dat dit nu door het nieuwe formulier veranderd is. Die Commissie tot Kerk-vereeniging dacht dat zij met zulk eene verandering kon instemmen, zonder daardoor in gevaar te komen.

Na deze toelichting wordt voorgesteld door diakenen Boshoff en Klaasen: "Art. 3 van onderteekenings-formulier wordt aangenomen zooals in het commissie-rapport opgesteld." Dit voorstel wordt met algemeene stemmen aangenomen.

De Voorzitter leest voor art. 4 van onderteekening-formulier, en ook de twee laatste gedeelten van het onderteekening-formulier van de Ned. Geref. kerk, Z.A. Republiek, waarvoor art. 4 in de plaats komt.

Op den uitgesproken wensch dat de Scriba zal inlichting geven, zegt deze dat hij in de commissie-zitting heeft tegen gestemd op die verandering en ook zijne redenen daarvoor heeft opgegeven. Hij is nog van gevoelen dat deze verandering eene verzwakking is van het formulier, niet alleen omdat daardoor appèl op de Kaapsche Synode wegvalt, maar ook omdat de magt der Algemeene Vergadering over eenen predikant daardoor beperkt wordt.

Op eene vraag van diaken Lombard naar de redenen voor deze verandering, antwoordt ouderling J. P. Maré: "Wij hadden te doen met eene tegenpartij; werkten tot eene vereeniging; hadden tot zoover ook gewonnen en dachten dat wij ook konden toegeven." Ouderling Lemmer wil zich vereenigen met het commissie-rapport; kon art. 4 aannemen; acht vereeniging zoo wenschelijk dat wij het kleine verschil in de verandering kunnen overzien. Ouderling B. Vermaas vraagt ook naar de redenen dezer verandering, waarna voorgesteld wordt door diaken Lombard; "Art. 4 wordt aangenomen." In stemming gebracht wordt het voorstel aangenomen met slechts 2 stemmen er tegen

Ouderling Lotz herhaalt de vraag of al de predikanten hier zijnde en later inkomende het formulier zullen moeten onderteekenen. Hierop antwoordt het commissielid van Reenen dat de opvatting der Commissie was: allen moeten het onderteekenen, hier zijnde en later inkomende. Dit was de gedachte der commissie bij de behandeling van dit punt. Oud-diaken C. L. Neethling (com. lid) stemt in met dit gevoelen, zooals blijkt uit eene brief (nu ter tafel) waarin hij zijn gevoelen aan de vergadering had mede gedeeld. Oud-ouderling Meyer (Com. lid) zegt: "het spreekt vanzelf dat door de aanneming van dit onderteekenings-formulier, de vorige formulieren der beide kerken wegvallen, daarom is ook de oude onderteekening vervallen en moet er eene nieuwe onderteekening geschieden. Dit is voor ons zoo duidelijk als a.b.c." Met dit gevoelen stemt ook in commissielid J. P. Maré, die zegt: "Er moet natuurlijk eene onderteekening van het formulier zijn door allen."

De Voorzitter stelt nu aan de orde punt 4 van het commissie-rapport, namelijk; "Gelykstelling". De Scriba leest voor het besluit der beide commissieën, als ook de discussie over het punt gevoerd. Het artikel opgesteld door de Commissieën over dit punt, en ter goed- of afkeuring der beide vergaderingen gelegd, luidt: 1. "De..... kerk laat geen gelykstelling toe. 2. "De.....kerk acht het zich ten duren pligt het rijk des Verlossers te bevorderen, ook door middel van het Zending-werk onder de heidenen. 3. "Een zendeling die niet den status van predikant heeft, zal, met goedkeuring van den kerkeraad, kunnen prediken, doch niet de Sacramenten bedienen."

Ouderling Naude vraagt: "Hoe met een zendeling die den status van predikant bezit?" De predikant van Lijdenburg (als com. lid): "Hij mag natuurlik ook prediken".

Diaken Roets zegt dat hij behoort tot eene gemeente die door eenen zendeling bediend wordt, hoe moet daar gehandeld worden? De pred. van Lijdenburg: "Gaat de vereeniging door dan zal ook in uwe gemeente de regel moeten gelden, doch gaat de vereeniging niet door, dan komt er geene verandering."

Ouderling B. Vermaas is volkomen teken gelykstelling, en wil weten tot in het hoeveelste gelid men den regel zal moeten toepassen. Com. lid J. P. Maré maakt duidelik hoe men op dit punt was gekomen. Het was eene "bedenking" door de Commissie der Ned. Herv. kerk tegen onze kerk ingebracht, omdat een zendeling in onze kerk mag prediken. De commissie onzer kerk beschouwde dat niet als gelykstelling, maar wel aanneming tot lidmaatschap van eene en dezelfde gemeente voor gekleurd en blank. Diaken Roets is in eene gemeente die door eenen zendeling bediend wordt, maar was tog sterk tegen gelykstelling.

Diaken Lombard vraagt om inlichting. Men zegt dat als een zendeling toegelaten wordt om in de vergadering van den kerkeraad, of in andere kerkelike vergaderingen te zitten, dan kunnen ook naderhand zijne gekleurde ouderlingen en diakenen daar zitting verkrijgen. De predikant van Lijdenburg maakt duidelik dat de bepalingen en wetten der kerk dat afkeeren kunnen.

Voorgesteld door diakenen v. d. Merwe en Nel: "De vergadering neme art. 4 van commissie-rapport aan."

Ouderling Grobler kan voor dit voorstel niet stemmen. Hij vertegenwoordigt eene gemeente die door eenen zendeling bediend wordt, en weet dat die gemeente onwillig zijn zal om onder een anderen predikant in te gaan. De pred. van Lijdenburg merkt aan dat het goed is dat de ouderling van Zoutpansberg zijn bezwaar heeft ingebracht. Hij denkt voor dat geval moet eene voorziening gemaakt worden. Ouderling Landman zegt dat hij gaarne zou zien dat er eene voorziening gemaakt werd voor de gemeente Zoutpansberg . . .

Nog aan de orde het 4e punt van het commissie-rapport, "Gelykstelling".

Aan de hand wordt gegeven dat het voorstel van diakenen v. d. Merwe en Nel als volgt wordt veranderd: "de vergadering neme het commissie-rapport omtrent punt 4 aan." Het voorstel wordt aangenomen met 15 tegen 1 stem. Zoutpansberg stemt tegen. De afgevaardigden der gemeente Zoutpansberg verzoeken aantekening

dat zij in de minderheid gestemd hebben, omdat: "Wij weten dat onze gemeente er niet in zal toestemmen om de Sacramenten van den tegenwoordigen leeraar in Zoutpansberg (Ds. L. Biccard van de Herv. kerk) te ontvangen."

De Voorzitter stelt aan de orde punt 5 van het rapport der Commissie over Kerkvereeniging.

Na 'n korte verduideliking deur die Scriba word

Voorgesteld door diakenen Boshoff en Klaasen: "De vergadering keurt punt 5 goed; hoewel zij meent dat de derde afdeeling niet goed gesteld is." Dit voorstel wordt aangenomen. Drie stemmen zijn er tegen: Utrecht, Ermelo en Bloemhof.

Aan de orde punt 6 van het commissie-rapport. De Scriba leest voor de geheele discussie en beslissing over dat punt.

In het kort is het voorstel: De naam van de Kerk zal zijn de Ned. Herv. of Geref. kerk in de Z.A. Republiek . . .

Ouderling Naudé zegt: "Uit de discussie over dit punt gevoerd blijkt (a) dat de commissie der Ned. Geref. kerk om bewijsstukken gevraagd heeft voor de wettigheid van den naam: Ned. Herv. kerk, en, (b) belooft heeft dat indien zij overtuigd wordt met bewijsstukken dat de naam Ned. Herv. kerk de oudste en wettige naam is, voor dien naam te stemmen en ook pogingen aan te wenden om hem te doen aannemen. Hij vraagt nu: "Is de Commissie ook overtuigd geworden? De predikant van Lijdenburg zegt: "De Commissie is met geen bewijsstuk overtuigd geworden dat "Ned. Herv. kerk" op wettige wijze tot naam geworden is; maar alleenlijk dat de kerk onder dien naam bekend staat, en erkend wordt door de Regering des lands. Oud-ouderling J. P. Maré, (commissie-lid) zegt dat vele beweringen maar geene bewijsstukken voor de Commissie gebragt werden. Het Gouvernement had den naam gegeven, maar het blijkt niet dat de Kerk daarin had toegestemd. De Commissie zag dat de zaak der vereeniging zou schipbreuk lijden en daarom onderwierp zij zich aan een beslissing door het lot. Ouderling B. Vermaas verstaat uit de toelichtingen dat de Commissie niet anders kon doen. Hij had zoo lang den naam Ned. Geref. gedragen; zou nu maar ook Ned. Herv. er bij doen en trachten tevreden te zijn. Hij wil echter weten of er eenige waarborg is tegen verlies van goederen; of men niet, wanneer over 3, 5 of 10 jaren de vaststelling van den naam zijn moet, zal moeten procederen over bezittingen. Hierop antwoord ouderling Landman (com. lid): "De zaak is voor de vergadering. Zij moet zien of er eene verzekering tegen verlies kan gemaakt worden." De predikant van Lijdenburg wijst op het voorstel: Voor de officiële vaststelling van den naam staat het eigendom van elke partij op haren naam. Ouderling Roode vraagt: "Indien op dien tijd besloten wordt naar de eene zijde, zal de andere dan moeten instemmen?" "Ja." Ouderling Naudé had nog geen voldoende antwoord op zijne vraag, die tweeledig was. (1) Is de Commissie overtuigd geworden, en (2) Wat was dan de reden dat zij tot stemming overging, hoewel zij geen bewijzen kreeg?

Ouderling Landman antwoord (als com.-lid): "Geene bewijzen zijn ons getoond, maar wij zagen duidelijk in dat de poging tot vereeniging zou afspringen en daarom gingen wij verder."

Diaken Boshoff: "Zal het na genoemd getal jaren op stemmen moeten afloopen?" De predikant van Lijdenburg: "Ja; en kan dan gewonnen of ook verloren worden". Oud-ouderling Meyer (com.lid) had spijt dat er zooveel discussie was over den naam. Toen hij te Pretoria kwam, wist hij niet zoo veel over dit punt als de mede commissieleiden; werd daar nog vaster overtuigd dat onze naam de regte is. Hij vraagt nu, zou deze vergadering tevreden geweest zijn indien de Commissie de poging tot vereeniging had laten afspringen op den Naam?

Ouderling Naudé: De vereeniging moet geen schipbreuk lijden op punt van naam, maar hij verstaat niet waarom de Commissie afging van hare conditie. De Scriba antwoord: De commissie ging niet af van hare conditie. Hij wijst op de staking der stemmen als bewijs dat zij zich niet overtuigd verklaarde. De Commissie maakt gebruik van het lot om, als van boven, een weg te vinden.

Er komt een voorstel ter tafel van diakenen P. Jansen van Vuren en Roets, luidende: "Het commissie-rapport omtrent den Naam der kerk worde aangenomen." Ter stemming gebragt wordt het met algemeene stemmen aangenomen.

By die bespreking van punt 7 oor Erediens en Tug is die vergadering oor die algemeen tevrede met die aanbevelings van die kom. Dit word goedgekeur, mits dat die handelwyse van Vrye Protestantse kerke nie daaronder goedgekeur word as leidraad vir ons nie.

De Voorzitter stelt verder aan de orde punt 8 van het Commissie-rapport—het verhandelde omtrent vereeniging met de Geref. kerk. Na voorlezing van het verhandelde, geeft de Voorzitter gelegenheid om inlichting te vragen van de Commissieleiden, waarop de predikant van Lijdenburg zegt, dat er geene commissie van de Geref. kerk verscheen, maar dat de vereeniging met die kerk nog gewenscht wordt, en dat zulks ook is bekend gemaakt. Oud-ouderling Maré zegt: de Predikant van Lijdenburg heeft gelijk, maar de zaak kan nog in de war loop. Er kan weer een misverstand plaats hebben. Hij denkt deze vergadering moest bekend stellen dat zij een vereeniging met de Geref. kerk verlangt; alle pogingen moeten in het werk gesteld worden om eene vereeniging met de Geref. kerk te verkrijgen, en het moet aan den Scriba opgedragen worden om daarover te corresponderen. Met dit gevoelen verenigt zich ouderling Landman; stilzwijgen zou schijnen alsof wij onverschillig zijn omtrent vereeniging met hen. Beide laatste sprekers worden teregt gewezen door den Scriba, die hun herinnert aan den brief door de beide Commissien in Nov. 1882 aan de Geref. kerk gezonden, om te zeggen dat hoewel de poging tot vereeniging met de Geref. kerk nu mislukt is, omdat, wegens misverstand, hare Commissie niet verschenen is, de vereeniging met haar toch verlangd wordt; en dat daartoe gelegenheid gegeven zal worden, zoodra de vereeniging tusschen de beide andere kerken is tot stand gebragt. Hij (de Scriba) waarschuwt tegen den wenk van de vorige sprekers om nu te corresponderen over vereeniging met de Geref. kerk. Wij zullen daarmede ons schuldig maken tegen de Herv. kerk. Hierop verklaren beiden, oud-ouderling J. P. Maré en ouderling Landman, dat zij inzien dat zij verkeerd zijn en de Scriba

volkomen regt. Zij hadden vergeten dat zoodanige brief te Pretoria geschreven was. Zij danken den Scriba voor de tijdige inlichting.

De Voorzitter zegt dat het commissie-rapport nog aan de orde is; dat er nog gelegenheid is er over te spreken. Daar echter de discussien niet geheel ter zake zijn, stellen ouderling Roode en C. Vermaas voor: "Daar de vergadering gehoord heeft het verslag der commissie omtrent vereeniging met de Geref. kerk, keurt zij het goed." Algemeen aangenomen.

Ouderlinge Naudé vraagt of het commissie-rapport afgehandeld is, daar hij verlangde een voorstel in te dienen. Dit luidt: "Terwijl uit het rapport der Kerkvereeniging-commissie, op punt 7, blijkt dat er voor de uitoefening der openbare Eredienst en Tucht in de vereenigde Kerk, alleen eene leidraad is aan de hand gegeven, maar geene vaste bepalingen gemaakt; en ook, dat er over verschillende andere belangrijke punten, als: zamenstelling der algemeene kerkvergadering, kerkelijke commissie, verkiezing van leden voor kerkeraad, kerkelijke fondsen enz. enz., ook geene bepalingen gemaakt zijn, zoo besluit deze vergadering, eene commissie betstaande uit 8 leden, 2 predikanten en 6 oud- of dienstdoende kerkeraadsliden aan te stellen, om met eene gelijksoortige en gelijktallige commissie uit de Ned. Herv. kerk een gemeenschappelijken grond voor genoemde en ander punten voor de twee respectieve kerkgenootschappen te vinden, voordat de vereeniging finaal vastgesteld wordt.

De voorsteller licht het voorstel toe en hoopt dat de vergadering het voorstel zal aannemen. De Scriba leest voor eene correspondentie gevoerd tusschen hem en den Scriba der Ned. Herv. kerk, waaruit blijkt dat de Algemeene Vergadering der Herv. kerk nog geen besluit genomen had om geene commissie weer aan te stellen. Hij wees hierop en zeide dat de vergadering niet in strijd met een besluit der Hervormde kerk zou handelen door opnieuw eene commissie aan te stellen. Ter stemming gebragt wordt het voorstel met algemeene stemmen aangenomen.

Die tweede kommissie oor kerkvereniging word dan ook dadelik gekies.

Nu bepaalt de Voorzitter de aandacht der vergadering bij de uitwerking eener vereeniging op de betrekking tusschen de Ned. Geref. kerk in de Z.A. Rep. en de Ned. Geref. kerk in de Kaapkolonie. Hij verzoekt de Scriba der vergadering op dit punt inlichting te geven, waarop deze wijst op art. 212 der Kerkwet en zegt dat hij geschreven heeft aan den Scriba Synodi der Kaapsche kerk om te vernemen of, in geval onze kerk vereenigt met de Herv. kerk, onder den voorgestelden naam, hare predikanten, die nu aandeelhebbers zijn in het Predikanten-weduwen fonds, door die verandering in naam hunne regten zouden verliezen. Hij had geschreven zonder lastgeving der vergadering en wenscht te weten of de vergadering dien stap goedkeurt.

Wetende dat volgens de Kaapsche kerkwet alle predikanten die buiten de Ned. Geref. kerk in Z.A. gaan, weder het *colloquium doctum* moesten ondergaan, wanneer zij een beroep aannamen in de Kaapsche kerk, zoo had hij ook hierover aan den Scriba Synodi der Kaapsche kerk geschreven, om te weten te komen of die predi-

kanten der Ned. Geref. kerk in de Z.A. Rep., indien de Vereeniging onder den voorgestelden naam doorging, ook verplicht zouden zijn om dat examen te ondergaan. De vergadering keurt de handelwijze van den Scriba goed, en besluit te wachten op het gevraagde antwoord, voor zij eenigen stap dienaangaande zal doen.

Twaaifde Algemene Kerkvergadering.

Minder dan drie maande na die buitengewone kerkvergadering was daar weer 'n gewone Algemene Kerkvergadering te Middelburg op 4 Junie 1883 en volgende dae.

Behalwe Bloemhof is al die gemeentes verteenwoordig. Die drie predikante H. J. en H. L. Neethling en H. J. L. du Toit verskyn.

Die gebruiklike gemeentelike verslae word noukeurig behandeld.

Het verslag van Pretoria toont aan dat die gemeente een zwaar verlies geleden heeft. Haar kerkgebouw was door onweder afgebrand en de nog staande muren zullen bijna geheel tot den grond moeten afgebroken worden. Dit ongeluk is de gemeente overkomen voor omtrent 18 maanden en veroorzaakt haar eene koste grooter dan zij thans dragen kan. Er wordt gevraagd of het niet beter zijn zal eene kerk te Pretoria te bouwen. Dit denkt men niet wenschelijk wegens den afstand en de mogelijke vereeniging der kerken. De Scriba maakt gebruik van de gelegenheid om de afgevaardigden op het hart te drukken dat het de pligt der andere gemeenten is om Pretoria te hulp te komen, waarmede de ouderling van Amersfoort ten volle instemt.

De kerkeraad van Amersfoort heeft zijn kerkgebou in tamelijken toestand; kerkgrond behoorlijk getransporteerd; doch groote moeilijkheid in het geven van transporten van erven aldaar verkocht.

Uit die volgende behandeling van die antwoorde met betrekking tot die Sending sal blyk wat die toestand van die kerk op daardie gebied in 1883 was:

Omtrent het Zending-werk wordt aan Utrecht gevraagd of in de gemeente slechts gegeven en niets meer voor de Zendingzaak gedaan word. De toelichting brengt uit dat bij iedere Avondmaalsviering er eene godsdienst gehouden word om de Zending-zaak naar haar wezen en belang voor te stellen. Bij die gelegenheid word eene kollekte voor die zaak gehouden. Er is voor de Zending in die gemeente meer gedaan, doch de kerkeraad geeft verslag alleen van dat wat voor de Zending onzer kerk geschiedt.

Te Lijdenburg worden op Maandag morgen, bij Avondmaalsviering, bidstonden gehouden voor de Zending. De kollekten van al de bidstonden worden voor de Zending afgezonderd. Deze kollekten bedragen van Oct. 1881 tot Feb. 1883 £24 16s. 9d. Voor de Kinderzending was bijeengebragt £29. Wordt gevraagd: Wat beteekent de Kinderzending? Eene onderneming van de Zondagschool der Ned. Geref. kerk der Kaapkolonie, om hun eigen zending te onderhouden. Hiervoor hadden de kinderen van Lijdenburg ingezameld als boven. Hierop word aangemerkt dat het beter zijn zou indien alle inzameling voor de Zending in ons eigen fonds gestort word, om door onze kerk beheerd en besteed te worden.

Ook in de gemeente Nazareth wordt bij de Avondmaalsviering, op Maandag morgen een bidstond gehouden voor de Zending, en de kollekten voor die zaak afgestaan. De ingekomen som is £4 11s. 6d.

Te Hartebeestfontein zondert men af voor de zending, kollekten bij diensten op Zondag avond. De kollekten bedragen £21 3s.

In de gemeente Pretoria waren er bidstonden op Zondag avond bij Avondmaal, en bedragen de kollekten £4 4s. 6d. en voor de Kinderzending 14s. Heidelberg heeft niets gedaan voor de Zending zaak. De afgevaardigden hopen dit verzuim in de toekomst te verbeteren.

Hier wordt gevraagd of men eene gemeente dwingen moet tot medewerking in de Zending-zaak, en geantwoord: Neen, zij moeten daartoe geleid worden.

Potchefstroom heeft niets gedaan voor de Zending. Vroeger werd er wel wat gedaan, doch in den laatsten tijd werd het nagelaten.

Amersfoort heeft alleen voor de Zending onder Israel wat gedaan. £8 werd daarvoor ingezameld, niet bij de bedestonden, die wel gehouden worden, maar door bijzondere kollekte. Dit leidt tot de aanmerking dat de kerkeraad tekort gekomen is in de verantwoording van gelden bij bedestonden ingekomen. Ondersteuning aan de Zending onder Israel is niet verboden of afgekeurd, maar die onzer eigene kerk moet voorgaan. Ermelo heeft bidstond voor de Zending op Maandag ochtend. De kollekten bedragen £8 6s. 9d., hoewel niet bij alle bedestonden voor de Zending ge-collekteerd was.

De afgevaardigden kunnen niet zeggen of er ook voor de Zending onder Israel inzameling geschied is. Marico heeft in den laatsten tijd niets voor de Zending gedaan. De afgevaardigden willen zien beter te doen. In de gemeente Zoutpansberg heeft men kollekten voor de Zending bij bedestonden. In den tijd van het verslag was er ingekomen de som van £28 16s. 9d. De toelichting der afgevaardigden toont aan dat er in die gemeente Zending-vee bestaat, waar van de opbrengst voor de Zending gaat. De longziekte had veel schade onder dat vee veroorzaakt. Dat vee was als vrijwillige giften voor de Zending verkregen en wordt uit liefde voor de zaak opgepast. Er wordt gevraagd of Zoutpansberg niet te ijverig is voor de Zending en alzoo minder ijverig voor het onderwijs der jeugd? Hierop wordt geantwoord dat als zij minder ijverig is voor de Zending, zij daardoor nog niet meer ijverig zijn zou voor de schoolzaak. Het plan van Zoutpansberg, om vee voor de Zending te geven en te houden, wordt aanbevolen. De afgevaardigden zeggen dat voor het onderwijs ook wat gedaan is, nog gedaan wordt en gedaan zal worden. Er is een schoolfonds bijeengebragt en het plan der gemeente is om dat fonds te vermeerderen.

Standerton heeft in de tijd van het verslag niets voor de Zending gedaan. Op de vraag: waarom niet? wordt geantwoord: velen in de gemeenten zijn er tegen en in den kerkeraad zijn allen er niet voor. De gemeente had ook veel schuld en daarom werden andere uitgaven vermeden.

De predikant van Hartebeestfontein en Potchefstroom merkt aan, dat indien onder onze gemeenten de gekleurden door onze

eigene Kerk bearbeid werden, dan zouden onze gemeenten meer de Zendingzaak toegedaan zijn. Eene andere aanmerking is, dat het goed is in iedere Zondagschool eene kollekte te beginnen. Dit zou de kinderen gewennen aan het geven voor de zaak der Kerk en des Heeren.

Deze aanmerking wordt door de vergadering gesteund en als haar gevoelen aan alle kerkeraden aanbevolen. Verder wordt gezegd dat de giften door de kinderen zamen gebragt, (a) afzonderlijk moeten gehouden worden, (b) in dit land besteed, en (c) door de Zending commissie beheerd moeten worden.

Omtrent die eerste keer wat die Ned. Geref. kerk die vraagstuk van die Sterke Drank bespreek het, staan genotuleer:—

Nu is aan de orde beschrijvingspunt 9 ingediend door den predikant van Lijdenburg, en luidende:—

“Wat moet onze kerk doen om het misbruik van sterken drank tegen te gaan”.

Daar de Voorzitter op dit punt wenscht te spreken, neemt, op voorstel van den Scriba, Ds. du Toit den voorzitterstoel in.

De inzender leidt het punt in. Hij denkt dat wij nu te doen hebben met een der sterkste en magtigste vijanden. Het misbruik van sterken drank wint veld in onze gemeenten. Meer dan een onzer kerkeraden hebben reeds de pijnlijke verklaringen moeten geven: “niet allen onberispelijk in wandel”. en dat wegens misbruik van drank. Sommigen onzer gemeenteleden kunnen niet als kerkeradsleden verkozen worden, omdat zij op dit punt niet zuiver zijn. Hij denkt wij moeten nu een plan maken om dezen vijand tegen te gaan, en met des Heeren hulp te overwinnen. Wij zelven moeten onthouders worden, bij anderen aandringen het ook te worden. Wij moeten bij de Regering aanzoek doen om medewerking tegen het maken en invoeren van drank in ons land.

Hierna neemt de Voorzitter weer den voorzitterstoel in.

Ouderlingen van Aardt en Naude zien het groot gewigt der zaak in. Zij kunnen zeggen dat zij in hunne gemeente—onder hunne gemeente leden—geen dronken gezien hebben, nogtans denken zij ook dat wij ons tegen dezen vijand zetten moeten. Zij betwifelen het of zij bij het Gouvernement eenige hulp zullen krijgen.

Diaken Coetzee gevoelt met den Voorzitter de dringende noodzakelijkheid om den strijd tegen den drank aan te vangē. De geboden des Heeren worden krachteloos gemaakt door de inzettingen der menschen, zoo ook door onze Regering. Ouderling van Rooyen wil alles doen om den drank tegen te gaan. Hij stemt in met de vorige spreker maar geeft geen plan aan de hand.

Diaken Badenhorst denkt dat wij onze Regering moeten vragen om hare hulp en medewerking, en wil zij die niet geven, dan is het voor hare rekening. Diaken Pienaar stemt in met den laatsten spreker. Wil de Regering ons niet helpen dan moeten wij ons tot den Heere in gebed wenden. Zoo denkt ook ouderling v. d. Westhuizen. Ouderling Kotze zegt er moet iets gedaan worden; hoeveel weet hij niet. Maar wil de Kerk zich tegen den drank zetten en de Regering wil niet, dan zal het moeilijk zijn iets uit te voeren. Wij moeten den Heere bidden om onze gemeenten, door Zijnen Geest, een afkeer van den drank te geven. Ouderling Pretorius zegt: wij

hebben in dit land vele vijanden overwonnen, doch tegen dezen vijand den drank—ziet hij geene kans op overwinning. Hij heeft niet de hoop dat wij in dezen strijd slagen zullen. Wij moeten ons tot den Heere wenden en Zijne hulp verkrijgen.

De predikant van Hartebeestfontein en Potchefstroom vraagt aan den Voorzitter of zijne gemeente weet dat hij uit beginsel geen drank gebruikt, en krijgt ten antwoord dat het mogelijk niet bekend is. De spreker zegt verder, het schijnt of er bij ons kleingeloovigheid bestaat. Wij moeten niet vreezen, al is de regering tegen ons in deze zaak. Wij moeten trachten op de maatschappij invloed uit te oefenen tegen den drank en dan moet ook de Regering medegaan. Wij moeten ook zien invloed uit te oefenen op de Regering en van haar strengere bepalingen omtrent het verkoop van sterken drank te krijgen.

De kleine kantienen langs den weg zijn zeer verleidelijke plaatsen en daarover moeten betere bepalingen komen. Ouderling Vorster zegt dat er van Zoutpansberg een verzoek aan de Regering gedaan was om strengere bepalingen omtrent den drank in die streek. Er was nog geen antwoord gekomen. Ouderling Janse van Vuren zal zich zeer verblijden als er eene verandering in die zaak kan gemaakt worden, en denkt dat wij ons tot de Regering wenden moeten en zien van haar strengere bepalingen over den verkoop van drank te verkrijgen. Diaken de Jager denkt het drinken een groot zonde, maar er zijn ook andere zonden waar tegen wij ons moeten zetten, als de leugen, de geldgierigheid en wereldschgezindheid.

Nu wordt uitgesproken de wenschelijkheid om eene Commissie over dit punt aan te stellen welke de vergadering eene leidraad aan de hand geven moet. De Voorzitter benoemt daartoe den Voorzitter, den Scriba, ouderlingen van Rooyen en Lotz. . . .

Aan de orde rapport van Commissie over misbruik van sterken drank. Zij beveelt aan: Deze magtige vijand worde bestreden door (a) de kerk en (b) door den Staat.

1. Door middel der Kerk: Het is wenschelijk dat kerkeraadsliden onthouders worden, de onthouding bij anderen aanbevelen en trachten tot stand te brengen; in iedere gemeente naar aanleiding van Gods Woord de verleidelijkheid van het gebruik en de verderfelijkheid van het misbruik van sterken drank aan de gemeente voor te stellen; daarvan liefderijk en ernstig af te manen en tot onthouding aan te sporen.

2. Door den Staat: Aan de Regering een verzoek te doen om het maken en invoeren van sterken drank ten strengste tegen te gaan, strengere bepalingen over licentien en verkoop van sterken drank te maken en meer naauwlettend opzigt er over te doen houden, zoowel in steden en dorpen als in hotels en kantienen langs den weg.

Wordt voorgesteld door diaken Coetzee en ouderling Viljoen: het rapport der Commissie worde aangenomen om puntsgewijs te worden behandeld. Dit voorstel wordt aangenomen.

De voorzitter zegt (als commissie-lid) ter aanbeveling van het commissie-rapport: wij kunnen niet naar de Regering gaan en vragen om hulp tegen misbruik van sterken drank, wanneer wij niet zelve iets doen; daarom is de commissie begonnen met de kerk.

Onder onthouder wordt niet verstaan iemand die eene belofte heeft onderteekend, maar iemand die, uit liefde tot anderen, zichzelf verloochent; die vrijwillig besluit geen drank meer te gebruiken, om anderen door zijn voorbeeld te trekken.

Ouderling van Rooyen zegt: Wij kunnen van de Regering slechts vragen, niet eischen of afdwingen. Wij achten het wenschelijk dat elk lid van een kerkeraad, om den wil der gemeenteleden, het gebruik van sterken drank opgeeft, dan zal hij beter in staat zijn om het misbruik daarvan tegen te gaan in zijne gemeente.

Ouderling Coetzee ziet de wenschelijkheid der zaak in, maar kan niet instemmen met de aanbeveling der commissie. Het is hem niet bekend, dat leden van den kerkeraad of leden der gemeente onder censuur zijn wegens misbruik van sterken drank; daarom denkt hij dat wij nog niet zoo groot beginnen moeten.

Ouderling Vorster kan met den laatsten spreker niet instemmen. Al is het dat in onze eigene gemeente niet over misbruik van sterken drank moet geklaagd worden, dan moeten wij toch nog wijder zien, en ook anderen buiten onze gemeente aanmerken.

Ds. du Toit zegt: Wij moeten voorzichtig zijn in handelen. Het woord "onthouding" kan verkeerd verstaan worden; het kan een groot vuur aan brand steken. Hij zelf gebruikt geen drank; is van natuur en niet uit beginsel een onthouder; heeft nooit geteekend tot onthouding; zal dat ook niet doen, want daar voor is hij niet.

Wij moeten het kwaad met het geestelijke zwaard bestrijden, met den overtreder spreken, bidden, en dan als God hem de genade geeft, zal hij zich daarvan bekeeren. De Voorzitter zegt: De commissie spreekt niet van dwang, maar raadt aan tot onthouding zoowel kerkeraadsleden, als gemeenteleden. Als iemand in eenen kerkeraad geen onthouder is, dan moet hij niet afgezet worden. maar de Commissie zegt het is wenschelijk dat hij ook onthouder worde, vrijwillig en niet uit dwang, om anderen te kunnen toonen dat 'n mensch zonder drank leven kan.

Diaken Coetzee ziet de noodzakelijkheid in om de zaak in werking te brengen, maar denkt dat wij andere kerkgenootschappen uitnoodigen moeten om mede te doen.

Ouderling Naudé heeft spijt dat dit beschrijvingspunt voor de vergadering gekomen is. Hij is niet bevreesd om zijne meening uit te spreken. Hij wil dat wij zacht zullen handelen en niet kwaad stichten. Hij herinnert aan den herderlijken brief en het kwaad daardoor gesticht. Sommigen onzer predikanten worden nu nog gehaat om dien herderlijken brief. Hij denkt de aanbeveling der commissie onuitvoerbaar. Hij is er tegen. Ouderling Pretorius denkt dat wij niet zien moeten op ééne zonde maar op meer. Hij meent dat wij dit beschrijvingspunt liever niet moeten gehad hebben. Het zal veel kwaad verwekken.

De Scriba zegt dat hij wel gedacht had dat de aanbeveling der commissie niet bij allen in den smaak zijn zou, maar men moest toch regt verstaan eer men oordeelde. De Commissie heeft geen wetsbepaling voor de vergadering gebracht, maar enkel eene aanbeveling, en al staat in die aanbeveling het woord "moet" dan nog was het bedoeld voor aanbeveling, in den zin van "wenschelijk".

Maar hoe het ook zij, hij meent dat de aanbeveling door de Commissie gegeven niet onbetamelijk is. Zijn eigen geweten en

Gods Woord zeiden hem dat het billijk is om zichzelf te verloochenen om den wil van anderen, en daarom kan en wil hij om den wil der zwakkeren een onthouder zijn, om hun te kunnen zeggen: gij kunt met Gods help u ook onthouden. Een der sprekers had gezegd dat het schrijven van den herderlijken brief onze predikanten gehaat gemaakt heeft. Die gehate predikant is niemand anders dan hijzelf. Maar om dien haat gaf hij niet, zoolang hij wist dat die verkregen was langs den weg van pligt en volgens Gods Woord. Al zou ook het geheele land tegen hem opstaan, omdat hij het misbruik van drank tegen ging, dan zou hij zich daarover niet kwellen, hij acht het matig gebruik van sterken drank verleidelijk en gevaarlijk, en daarom zou hij ook daarvan afraden om anderen te kunnen winnen.

Ouderling Kotzé denkt dat wij den dronkenschap moeten tegen gaan door vermanen, bestraffing en teregtwijzen, doch niet met zulk een stem uit ons midden te doen uitgaan. Met onze wet en Gods Woord kunnen wij het kwaad even sterk tegen gaan. Deze spreker wordt erop gewezen dat de aanbeveling der commissie ook spreekt van vermaning, bestraffen, en teregtwijzen, maar daarbij wenscht gevoegd te hebben het voorbeeld als een van de middelen om het kwaad tegen te gaan.

Ds. du Toit zegt: De Scriba noemt den drank verfoeijelijk. Maar hij denkt den drank niet verfoeijelijk want hij wordt gebruikt bij het Avondmaal. Hij noemt het misbruik van den drank verfoeijelijk. Hij vraagt of het matig drinken niet een goed voorbeeld is.

Ds. du Toit stelt voor: Commissie rapport op punt 1 worde niet aangenomen maar in de plaats daarvan gesteld: De leden van elken kerkeraad en gemeente als een geheel, moeten door gebed, door vermaning, door voorbeeld, door tucht in de gemeente zooveel mogelijk tegen het misbruik van den drank strijden. Hierop komt amendement van diakenen Badenhorst en Coetzee: "Commissie rapport op punt 1 worde aangenomen." Ter stemming gebragt wordt het amendement aangenomen. Tegen stemmen: Nazareth, Hartebeestfontein, Potchefstroom, Ermelo, Marico, Standerton en Predikant du Toit.

Aan de orde: punt 2 van het rapport der Commissie over misbruik van sterken drank.

Diaken Pienaar stemt in met het punt, maar denkt dat het enkel een verzoek aan de Regering zijn moet, en dat het woord "ten strengste" daarin niet moet gebruikt worden.

Wordt voorgesteld door ouderlingen Kotzé en Naudé punt 2 van commissie rapport worde afgestemd. Voorgesteld door ouderling Vorster en diaken Badenhorst: "Punt 2 worde aangenomen"—Ter stemming gebragt werd het amendement aangenomen. Er stemmen tegen Potchefstroom, Ermelo, en Marico.

Die herderlose toestand van so baie gemeentes word ernstig bespreek en lei tot die besluit:—

"De Algemeene Vergadering vaardige af naar de eerstvolgende Synode der Kaapsche kerk Ds. H. L. Neethling van Utrecht, en drage het aan hem op om de belangen onzer kerk in het algemeen

aldaar te behartigen, en verder om pogingen aan te wenden tot voorziening in den herderloozen toestand onzer gemeenten."

De Scriba leest nu voor de correspondentie tusschen hem en den hoogerw. Scriba der Ned. Herv. kerk sedert de laatste Buitengewone Algemeene Vergadering van Standerton 1883, en vraagt van de vergadering wat antwoord moet gegeven worden op een brief van den Scriba der Ned. Herv. kerk waarin deze zijn private gevoelens uitspreekt en zegt niet te kunnen instemmen met de aanstelling eener tweede commissie, zooals gedaan door de Algemeene Vergadering onzer Kerk te Standerton, Maart 1883.

Besloten te antwoorden: (a) dat de brief ontvangen is; (b) dat hoewel het geen officieel schrijven is de vergadering het nogthans overwogen heeft; (c) dat de vergadering overtuigd is dat al de leden harer eerste commissie de aanstelling der tweede hebben aangeraden; (d) dat de vergadering overtuigd is dat al de beter ingelichte leden der Ned. Geref. kerk onder den indruk zijn dat het noodzakelijk is een tweede commissie, gelijk te Standerton gedaan is, aan te stellen; en (e) dat derhalve deze vergadering zich genoodzaakt ziet om eene commissie—alleen uit predikanten bestaande zooals door den Scriba der Ned. Herv. kerk voorgeslagen—af te keuren en te blijven staan bij het besluit van Standerton.

Hierna komt in behandeling verzoekschrift der Ned. Geref. gemeente Zoutpansberg. Dit verzoekschrift bevat de volgende punten—met betrekking tot kerkvereeniging—als voorwaarden waarop zij zal toetreden tot de kerkvereeniging:—

I. Eerwaards S. Hofmeyr moet toegelaten worden op verzoek van den kerkeraad, te prediken en de heilige Sacramenten te bedienen, al is hier een ander leeraar.

II. De eerw. heer Biccard moet ook toegelaten worden op verzoek van den kerkeraad dit te doen "echter niet als staande leeraar der gemeente."

III. Een leeraar onafhankelijk van deze twee moet gekozen worden. Verder besluit de gemeente dat indien hare bovenstaande voorwaarden niet aangenomen worden, zij zich nog als eene Ned. Geref. Gemeente der Kaapkolonie zal beschouwen.

Voorgesteld door broeder D. S. Maré en D. S. Grobler en algemeen aangenomen:

"De Voorzitter vraagt de afgevaardigden van Zoutpansberg de vergadering in te lichten met den eigenlijken wensch der gemeente", waarop ouderling Vorster zegt dat de gemeente niet wil afzien van Eerw. S. Hofmeyr, en Ds. Biccard niet als haar leeraar zal erkennen. Die gemeente houdt zich aan eerw. S. Hofmeyr omdat zij door hem, als een middel in Gods hand, zulke groote zegeningen ontvangen heeft.

Ouderling Naude wil weten of deze vergadering dit verzoek kan toestaan en indien zij het toestaat of het dan ook geldig zijn zal. Verder wordt aangemerkt dat het verzoek op eene bedreiging gelijkt en zoo scherp is dat het voor de vergadering onmogelijk wordt er iets aan te doen.

De afgevaardigde doet andermaal uitkomen dat de gemeente rijkelijk gezegend is geworden door eerw. Hofmeyr, als een middel in Gods hand en dat zij van hem niet zal willen afzien.

Nog onder behandeling het verzoekschrift der gemeente Zoutpansberg, waarop de Scriba verdere inlichting van de afgevaardigde vraagt en door ouderling Vorster gezegd wordt: De gemeente Zoutpansberg verlangt dat een schikking moet gemaakt worden zoodat wanneer de Kerkvereeniging doorgaat het de gemeente zal vrijstaan nog door eerw. Hofmeyr bediend te worden, en dat Eerw. Hofmeyr niet geheel en al zal uitgesloten worden uit de gemeente. Al zoude er een ander leeraar zijn dan nog verlangt de gemeente die schikking omtrent Eerw. Hofmeyr.

De Scriba maakt den afgevaardigden duidelijk hoe moeilijk het is. Wat tot nog toe door de Commissie tot Kerkvereeniging omtrent de Zending en verhouding van zendelingen tot de aanstaande vereenigde Kerk verkregen is, werd niet gemakkelijk verkregen, en of meer verkregen zal kunnen worden is nog niet uitgemaakt. Tot nog toe is er geen plan of overeenkomst tusschen de twee kerken omtrent de wijze waarop de ineensmelting zal moeten of kunnen geschieden. Hij denkt dat een voorstel omtrent dat punt zal moeten gemaakt worden door de tweede Commissie, aan wie opgedragen moet worden het maken van verder bepalingen omtrent Kerkvereeniging, en wanneer dat geschiedt moeten de belangen van al de gemeenten—in het algemeen aan beide zijden—en van enkele gemeenten in het bijzonder in het oog gehouden worden. Hij vertrouwt dat de tweede Commissie daarvoor zal zorg dragen, en zij met de hulp des Heeren daarin slagen zal op eene wijs die blijken zal te zijn tot eer en heerlijkheid des Heeren.

Nu wordt voorgesteld door ouderling P. Naude: "Deze vergadering, gehoord hebbende het bezwaar van de gemeente Zoutpansberg, gevoelt het uiterst gewigt en belang ervan, doch ziet voor het tegenwoordige, met het oog op de Kerkvereeniging niet in, hoe zij dat bezwaar kan tegemoet komen. Zij draagt echter de zaak aan de tweede Commissie op." Dit wordt aangenomen.

Dertiende (Buitengewone) Algemene Kerkvergadering.

Die dertiende en laaste Algemene Vergadering van die Ned. Geref. kerk het op 26 Jan. 1885, te Pretoria bymekaargekom. Naas die drie lerare wat reeds vroeër opgetree het, Di. H. J. en H. L. Neethling en Ds. H. J. L. du Toit, staan nou ook Ds. A. P. Burger. Daar is bowendien afgevaardigdes van al die 13 gemeentes, tot 'n totaal van 25 teenwoordig.

Gelyktydig met hierdie sitting hou die Herv. kerk ook 'n Algemene Kerkvergadering te Pretoria, sodat berigte wat oor en weer ontvang word, dadelik in behandeling kan geneem word.

In die oproeping tot hierdie Alg. Vergadering is bekend gemaak dat die volgende vraag aan die Sinode sal voorgelê word:

De Kerkvereeniging, meer of min begrepen in die vraag: Kan, mag en moet de vereeniging gesloten worden, volgens voorstel van de Algemeene Vergadering der Ned. Herv. kerk (zie hare notulen van Heidelberg, Mei 1884, bl. 28) te weten:

(a) Zonder bewijs van Legitimatie door thans dienstdoende predikanten der beide kerken.

(b) Zonder onderteekening van het Onderteekeningsformulier door de thans dienstdoende predikanten der beide kerken, en

(c) Vóórdat de artikelen der Wet, voor de vereenigde Kerk ook over Eeredienst en Tucht en andere belangrijke punten opgesteld en door de Algemeene Vergadering goed- of afgekeurd zijn.

De Voorzitter leest vervolgens uit de notulen van de Algemeene Vergadering, der Ned. Herv. kerk (Heidelberg, Mei 1884) wat door haar in sake de Kerkvereeniging verhandeld is, en ook het rapport door die vergadering over die zaak uitgebragt.

Ouderling Naude vraagt of wij dat rapport gaan behandelen. Hij denkt wij kunnen een korter weg gaan door de Herv. Algemeene Vergadering te vragen: of zij plan heeft of met ons te vereenigen op de grondslagen te Pretoria door de Commissien tot vereeniging neergelegd.

Ouderling Spies stemt met de vorige spreker in. Hij oordeelt dat wij het rapport niet moeten behandelen, maar ons houden aan de Artikelen te Pretoria opgesteld en door de beide vergaderingen aangenomen.

De predikant van Lijdenburg stemt daarmee niet in; want als wij op die vraag ten antwoord krijgen: Ja, wij willen vereenigen, dan zijn wij nog even ver als nu. Wij handelen reeds sedert 1882 over vereeniging en zien nu dat er verschil tusschen ons is. Wij moeten zien hoe wij daarover kunnen komen.

De Scriba verzoekt om het woord en zegt dat hij gaarne had gezien dat al de afgevaardigden hun gevoelens vrij en duidelijk hadden uitgesproken. Het scheen hem als of de afgevaardigden terughoudend zijn, mogelijk omdat zij het gewigt der zaak gevoelen. Hij had liever niet willen spreken. Hij gevoelde zich echter verplicht te spreken, maar sprak zijn eigen gevoelens uit. Hij hoopte dat de Kerk,—of de vereeniging al doorging of niet—hem altijd trouw zal vinden aan zijne belofte om haar heil te bewerken. Hij zou, al zou hij in de minderheid zijn, toch medewerken in de opbouw en bevestiging der kerk waarbij hij zich had aangesloten. Hij koesterde de hoop dat elk der afgevaardigden dit ook zou willen doen. Hij kon niet zien of de legitimatie eene vernedering was voor eene leeraar; het was billijk dat de kerk weten zou wie hare leeraren waren. Dit kon zij alleen door de legitimatie van elken leeraar te vorderen. Hij was gewillig en gereed om zijn legitimatie-papieren voor te leggen bij de sluiting der vereeniging als dat van hem geeischt werd. Van den voorzitter verlof vragende, rigtte hij de vraag tot de andere leeraren: "Zijt gij gewillig dit te doen?" en verkreeg het antwoord: "Ja, als het vereischt wordt."

Met betrekking tot het onderteekenen van het formulier zeide hij dat dit onmisbaar was; dat de kerk die daarvoor niet zorgde zich blootstelde voor vele onheilen. Hij meende dat dewijl de predikant ook een feilbaar mensch was, het niet meer dan billijk was dat hij onderworpen werd aan eene magt boven hem. Dit geschiedde door het onderteekenen van het formulier. Wat hem-zelfen aanging, hoopte hij dat het nooit noodig zijn mogt om het formulier op hem toe te passen, maar nogtans was het billijk dat hij er onder stond. Daarom kan hij niet verstaan hoe er kan gedacht worden dat als de Vereeniging tot stand kwam de predikanten van de onderteekening zouden kunnen verschoond worden.

De werkzaamheden eener tweede Commissie achtte hij eveneens onmisbaar. Het was hem eene onmogelijkheid eene wet aan

te nemen die hij nog niet gezien heeft. Hij kon dit niet doen voor hemzelven, hoe zou hij het kunnen doen voor een gemeente of kerkgenootschap. Als vertegenwoordigers van gemeenten zouden de afgevaardigden ligtvaardiglijk handelen, wanneer zij toestemden tot vereeniging voordat zij weten wat wet er over hen komen zou. Hij had daartoe geene vrijmoedigheid. Hij zou denken dat het beste is om nu tot eene duidelijke verstandhouding met de Herv. kerk te komen en te zien of wij niet over de moeilijkheden kunnen geraken.

Uiteindelijk is 'n kommissie van 7 lede na die Hervormde Sinode toe gestuur met die volgende lasbrief:

H. d. L.

De Algemeene Vergadering van de Ned. Geref. kerk, in de Z.A. Rep. thans zitting houdende te Pretoria, verklaart hiermede dat zij heeft gekozen en thans afvaardigt, als deputatie naar de Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. kerk, thans zitting houdende te Pretoria, de volgende personen, namelijk:

Ds. H. L. Neethling, predikant van Utrecht, en Ds. H. J. Neethling, M.A., predikant van Lijdenburg.

Ouderlingen P. Naude, B. J. J. Vermaas, J. B. Roode, F. L. Lotz, J. A. P. du Toit.

Aan genoemde personen draagt de Algemeene Kerkvergadering op om van de Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. kerk te vragen haar antwoord, in schrift, met betrekking tot de Kerkvereeniging. Genoemde personen kunnen, indien gewenscht, inlichting geven omtrent het gevoelen hunner vergadering met betrekking tot die zaak.

Agter geslote deure is aan die kommissie instruksies gegee.

Dit word saamgevat in die toespraak van Ds. H. L. Neethling:

De Scriba, op het aangenomen voorstel wijzende, zegt dat de deputatie geene magt hebben moet om te beslissen. Zij zou mogen zeggen dat de vergadering het bewijs van legitimatie door al de dienstdoende predikanten noodig acht; en, volgens de letter der Artikels (te Pretoria opgesteld en door beide Algemeene Vergaderingen aangenomen) niet onbillijk maar regmatig denkt, dat de vergadering het toepassen van het onderteekening-formulier op de thans dienstdoende predikanten der beide kerken, onmisbaar beschouwt voor de goede orde, eensgezindheid, en eendragt in de verenigde Kerk; dat de vergadering het onderteekenen der wet door al de predikanten noodig acht, maar die beschouwt als van kracht op hen (de predikanten) in zoo ver als zij leden der gemeente zijn, terwijl de onderteekening van het Formulier hen raakt in hun stand als predikanten; dat de Algemeene Vergadering der Ned. Geref. kerk omdat zij eenmaal de Artikels voor vereeniging aangenomen heeft, zich verplicht acht toe te zien dat hare leeraren zich daaraan zullen onderwerpen.

De deputatie moest het voorstel eener tweede Commissie voorstellen als onmisbaar, daar de Algemeene Vergadering onmogelijk kon toestemmen zich zelven en hare kerk te onderwerpen aan eene wet welke zij niet vooraf hebben gezien en aangenomen. Indien zij daarin toestemden, zouden zij het vertrouwen harer kerk verbeuren, hare plegtige beloften welke hare leden in hunne verschil-

lende hoedanigheden als predikanten, ouderlingen en diakenen voor God en mensch hebben afgelegd, schenden en zich strafbaar maken. Ouderling Spies stemt niet in met den Scriba. Hij denkt de deputatie moet magt hebben om te beslissen; om te kunnen zeggen wat wel en wat niet kan opgegeven worden. Ouderling Lotz verschildt van laatsten spreker en zou bedanken als lid der deputatie als zij zulke magt kreeg.

Die deputasie kom terug met hierdie wedervraag as antwoord op die vraag van die Ned. Geref. kerk, aan die Ned. Herv. kerk:

Hoogerw. Heer!—De Algemeene Vergadering der Ned. Herv. kerk heeft in hare zitting van heden besloten, om als antwoord te geven op twee vragen door de Ned. Geref kerk gerigt aan de Ned. Herv. kerk de volgende aangenomen resolutie:—

“De Algemeene Vergadering der Ned. Herv. kerk in de Z.A. Rep. thans zitting houdende, overwegende de vraag der Ned. Geref. kerk, of de besluiten der notulen der kerkvereenigingscommissie, 1882, te Pretoria gehouden, onvoorwaardelijk en onveranderd tot grondslag der Kerkvereeniging zijn aangenomen door deze vergadering; Overwegende dat het wenschelijk is eerst overeen te komen omtrent de toepassing der besluiten der notulen, omdat zulks voor en niet na de vereeniging moet worden vastgesteld, besluit eerbiedig aan de Ned. Geref. kerk te verzoeken, om haar opinie uit te spreken omtrent dit punt. Zijn de aangenomen besluiten der notulen van 1882 verbindende voor de thans dienstdoende predikanten der Ned. Herv. en Ned. Geref. kerken, dan wel alleen voor de na de vereeniging inkomende predikanten?”

Hierby voeg die Scriba, Ds. H. L. Neethling, wat die woordvoerder was, die volgende mondelinge verslag:—

Zij was in de Algemeene Vergadering der Hervormde kerk gekomen met de vraag om het antwoord dier vergadering, omtrent de kerkvereeniging; had daarna gevraagd of de Algemeene Vergadering der Hervormde kerk zich als een contracterende partij beschouwt en, of zij de besluiten te Pretoria opgesteld houdt voor het begin der overeenkomst tot Kerkvereeniging. Daarna had zij het gevoel dezer vergadering toegelicht omtrent de besluiten voor kerkvereeniging en de verklaring gegeven dat deze vergadering ze onveranderd had aangenomen en ongeschonden wenschte te houden.

Ná veel bespreking het die Ned. Geref. kerk die deputasie teruggestuur met die volgende brief aan die Hervormde kerk:

Ik heb de eer U Hoogerw. hiermede te berigten:

I. Dat uw hoog eerws. schrijven d.d. 28 Jan., ontvangen, en de inhoud daarvan voor de Algemeene Vergadering der Ned. Geref. kerk gelegd is.

II. Dat na overweging van de vraag daarin vervat de genoemde Algemeene Vergadering hare “opinie” heeft uitgedrukt in de onderstaande bewoording:

“Lettende op de letter der besluiten voor Kerkvereeniging—rakende de predikanten—beschouwt zij die “verbindende” ook voor de thans dienstdoende predikanten der beide kerken, maar ver-

klaart zich genegen—om den wil der vereeniging—van de toepassing van de akte der legitimatie af te zien voor thans dienstdoende predikanten, doch het Onderteekening-formulier, in 1882 opgesteld, moet onderteekend worden ook door al de thans dienstdoende predikanten en wel in een afzonderlijk boek.”

III. Dat de Algemeene Vergadering besloten heeft dat dezelfde deputatie het antwoord overbrengende en, indien gewenscht, hetzelfde en het verzoek om een tweede Commissie zal toelichten.

Die Hervormde kerk aanvaar die voorgestelde ooreenkoms, en stuur aan die Ned. Gereformeerde kerk die volgende besluit:

De Algemeene Vergadering der Ned. Herv. kerk, kennis genomen hebbende van het antwoord van de Ned. Geref. kerk aangaande hare beschouwing van de besluiten van de vereenigde Commissie, besluit hare tevredenheid uit te drukken over de toestemming der Algemeene Kerkvergadering der Ned. Ger. kerk om de legitimatie niet van toepassing te beschouwen op thans dienstdoende predikanten; en, in overweging nemende het tweede punt, betrekkelijk het onderteekening-formulier, is deze Vergadering van oordeel dat zij geen bezwaar heeft tegen het teekenen daarvan door de thans dienstdoende predikanten, zoowel in de wet, volgens Commissie-rapport Heidelberg 1884, alsook in een daarvoor afzonderlijk aangelegd boek.”

Hiermee is die Ned. Geref. kerk heeltemal tevrede. Die deputasie word egter nogmaals gestuur om die punt oor die “tweede Commissie” te gaan toelig. Met die aanstelling van sodanige kommissie het die Hervormde kerk spoedig ingestem. Die rapport van hierdie tweede kommissie gaan oor die volgende 16 punte:—

- Art. 1. Concept voor Eeredienst in de toekomstige Kerkwet.
- Art. 2. Over Tucht.
- Art. 3. Over Kerkeraden.
- Art. 4. Kerkelijke Commissie.
- Art. 5. Algemeene Kerkvergadering.
- Art. 6. Zamenstelling der Algemeene Vergadering.
- Art. 7. Omtrent predikantssalaris en pensioenen voor predikantsweduwen der Ned. Herv. Kerk.
- Art. 8. Met betrekking tot de tegenwoordige predikantenweduwfondsen.
- Art. 9. Met betrekking tot alle andere thans bestaande fondsen.
- Art. 10. De Ebenhaezer School.
- Art. 11. Ineensmelting der Gemeenten.
- Art. 12. Omtrent de te heerschen Wet.
- Art. 13. Over Potchefstroom.
- Art. 14. Oproeping der eerste Algemeene Vergadering.
- Art. 15. Concept wet voor de Vereenigde Vergadering.
- Art. 16. Dankstond.

en word punt vir punt deur die Sinode goedgekeur.

Een van die laaste werksaamhede van hierdie Sinode van die Ned. Ger. kerk in die Transvaal, was om opdrag te gee vir die ordening van eerw. T. J. A. Maré as sendeling te Jakkalsdans.

Gevoelvolle woorde is deur die verskillende lerare gespreek en toe het die vergadering na gebed uitmekaar gegaan.

GROEP VI.

HANDELINGE VAN DIE NED. HERV. OF GEREf. KERK
VAN S.A.: 1885—1897.Stichtingsvergadering van de Ned. Hervormde of Gereformeerde
Kerk in de Z.A. Republiek

gehouden te Pretoria OP MAANDAG, 7 DECEMBER, 1885, des
morgens ten tien ure.

Tegenwoordig: Ds. H. L. Neethling, predikant van Utrecht,
Scriba der Ned. Geref. Kerk. Ds. N. J. van Warmelo, predikant
van Heidelberg, Scriba der Ned. Herv. Kerk.

Ds. H. S. Bosman, predikant van Pretoria.

Ds. D. P. Ackerman, predikant van Wakkerstroom.

Ds. L. G. F. Biccard, predikant van Zoutpansberg.

Ds. C. W. du Toit, predikant van Potchefstroom.

Ds. H. J. Neethling, predikant van Lydenburg.

Ds. A. P. Burger, predikant van Middelburg.

Afwezig: Ds. G. W. Smits, predikant van Rustenburg en Ds.
H. J. L. du Toit, predikant van Potchefstroom.

Verder is het kerkgebouw ten deele gevuld door afgevaardigden
der verschillende gemeenten, die, bij oproeping der beide scriba's
waren samengekomen om de algemeene Kerkvergadering bij
te wonen van de Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A. Republiek.
Van wege den buitengewonen toestand, waarin men verkeert, zijnde
men zonder wet, zoo wordt overeengekomen om den predikant van
Utrecht, Ds. H. L. Neethling, Scriba der Ned. Ger. Kerk, uit te
noodigen den Voorzitterstoel in te nemen, met volle macht, om de
vergadering naar zijn oordeel te leiden. Genoemde predikant, na
eenige objecties gemaakt te hebben, laat zich de benoeming welge-
vallen. De Predikant van Heidelberg stemt toe, om als Scriba te
ageren; dit alles voorloopig, zoo lang het bestuur der Vereenigde
Kerk nog niet is gekozen.

De Scriba der Herv. Kerk deelt mede, dat de Commissie dier
kerk nog zaken te behandelen heeft, en dus nog zitten moet, en
vraagt, of die zitting zal plaats vinden vóór of na de constitutie dezer
vergadering? Na eenige beraadslaging wordt de vraag by meerder-
heid van stemmen, beantwoord, met: Vóór de Constitutie.

Na 'n verdaging om vir hierdie kommissievergadering
geleentheid te gee, word die Algemene Vergadering as volg
gekonstitueer:

Van Potchefstroom: Oudl. B. J. J. Vermaas en Oudl. S. J. du Toit.

Pretoria: Oudl. D. J. van Schalkwyk, Oudl. J. A. Breedt en Oudl.

H. S. Pretorius en diaken C. E. Schutte.

Rustenburg: Oudl. W. C. Meijer, Oudl. P. J. Geijser, Oudl. L. N.

Schoeman en diaken J. J. Cronjé.

Utrecht: Diaken W. H. Moolman.

Lydenburg: Oudl. J. J. Steyn, Oudl. P. Maré, Diaken W. H. van Niekerk en Diaken L. J. van der Merwe.

Heidelberg: Oudl. W. H. Steyn, Oudl. J. J. Grobler en Oudl. J. J. van Staden. Later ook Oudl. D. J. Viljoen.

Wakkerstroom: Oudl. H. B. Kloppe en diaken J. J. Joubert.

Middelburg: Oudl. D. J. Muller, Oudl. P. J. de Jager, Oudl. C. D. Pretorius en Diaken Jakob de Klerk.

Zoutpansberg: Oudl. J. Z. Grobler, Oudl. B. J. Vorster, diaken H. C. J. van Rensburg en diaken J. P. Jacobs.

Waterberg: Oudl. N. J. Grobler.

Zeerust: Niemand.

Standerton: Oudl. P. P. Roets, Oudl. J. P. J. van Vuren, Diaken C. J. Engelbrecht en Diaken J. van Backstrom.

Bloemhof: Oudl. J. C. W. Badenhorst.

Hartebeestfontein: Oudl. S. D. J. van der Merwe, diaken J. J. Boshoff, diaken S. B. Buys en diaken W. C. A. Claassen.

Lichtenburg: Oudl. J. B. Roode en Diaken D. F. Retief.

Ermelo: Oudl. A. J. Smit, Oudl. F. J. van Aardt, Oudl. P. J. Naudé en Diaken J. L. Fourie.

Toen de afgevaardigde van de Consulents-gemeente van Pretoria werd opgeroepen, werd er tegenwerping gemaakt, en bleef, bij beslissing van den Voorzitter, deze zaak overstaan, totdat het Bestuur der Vereenigde Kerk zou zijn benoemd.

De Formulieren van Eenigheid worden door de Predikanten geteekend.

Die volgende amptenare word gekies:—

Voorsitter: Ds. H. L. Neething.

Vise-voors.: Ds. D. P. Ackerman.

Scriba: Ds. N. J. van Warmelo en

Asst.-scriba: Ds. H. S. Bosman.

Aan de orde wordt de zaak gesteld van het Consnlentschap van PRETORIA.

De Scriba geeft een kleine geschiedenis van de zaak, en geeft te kennen, dat die Consulentsgemeente niet valt onder de termen van Art. 11 der Commissiebesluiten, want dat er sprake was van vereeniging van twee Kerkgenootschappen, de Ned. Herv. en Ned. Geref., en niet van vereeniging van Hervormd en Hervormd, en wil dus dat deze vergadering erkennen zal, dat de afgevaardigden recht van zitting zullen hebben. De Pred. van Pretoria haalt aan, dat als er belangstelling getoond was, de Kerkeraad wel een middel had om afgevaardigden te kiezen; de Scriba was daar, hoe komt het dan, dat er geen afgevaardigden zijn gekozen. Hy meent dat Art. 11 wel van toepassing is; terwyl de zaak hem nog niet duidelik is, of de afgevaardigden wel recht van zitting hebben. Hy verhaalt de poging tot ineenmelting nu onlangs gedaan door zijn Kerkraad en Gemeente, en ook zijn verbazing dat geen officieel antwoord ooit is ontvangen op den brief der Commissie, gezonden naar die Consulentsgemeente om de Vereeniging te bevorderen.

Oudl. Roets meent dat Art. 11 niet van toepassing is op de Consulentsgemeente van Pretoria.

De Scriba vertelt den toedracht der zaak, hoe de gemeente is opgeroepen om haar gevoelens uit te spreken over Vereeniging, hoe er geen Kerkeeraadsvergadering gehouden is van wege onvoldoend getal leden, hoe dus geen officiële handeling kon plaats vinden, geen brief kon worden erkend als ontvangen of beantwoord; ook geen afgevaardigden konden worden benoemd.

Oudl. Vermaas wil Art. 11 toepassen op alle gemeenten.

Verscheidene sprekers volgen, de een met het gevoelen, dat Art. 11 wel van toepassing, de ander dat het niet van toepassing is; ook wordt de wensch uitgedrukt een middel te vinden de zaak te schikken, en Oudl. Naudé vraagt, of die Consulentsgemeente onvoorwaardelijk toetreedt tot de Vereeniging, en of er mogelijkheid is die gemeente dan te erkennen?

Diaken van Backstrom wil weten, of die Kerkeeraad uitgenoodigd is; er wordt geantwoord dat de brieven aan de Predikanten zijn gezonden.

De Voorzitter leest een gedeelte van een brief voor, ingezonden door den Predikant van Rustenburg, meldende, dat hij door ziekte niet kan verschijnen. Daarop neemt de vice-voorzitter het praesidium waar, en geeft de Predikant van Utrecht zijn gevoelens te kennen, zeggende, nadat hij Art. 11 heeft voorgelezen, dat niemand beter dan hij de bedoeling van dit artikel kan uitleggen, omdat hij het zelf heeft opgesteld, met medeweten van al de afgevaardigden der Ned. Geref. Kerk, en de bedoeling is, dat het zal toegepast worden op al de gemeenten. Als bewijs haalt hij Potchefstroom aan, dat afzonderlijk is behandeld, en vertelt ook wat er gebeurd is met Jacobsdal ²⁵⁾ en Lichtenburg. As wij tegen Art. 11 handelen, dan handhaven wij niet de eer der Herv. Kerk. Tot toelichting haalt hij het gebeurde aan met Amersfoort, in verband met de ineensmelting van Wakkerstroom. Hy leest den brief van oproeping voor, en meent dat er met dit document nog minder kans is om de Consulentsgemeente recht te geven tot het zenden van afzonderlijke afgevaardigden, en wat de twee kerkgenootschappen betreft, moet eerst elk genootschap onderling vereenigd zijn, zal men met elkander vereenigen.

Nog andere sprekers volgen, waarop de Predikant van Potchefstroom een voorstel doet, gesekondeerd door Diaken Klaassen, van den volgende inhoud: Deze vergadering betreurt het, dat de Consulentsgemeente van Pretoria nog niet vereenigd is met de gemeente van Pretoria, en verzoekt haar dringend om voor de volgende Algemeene Vergadering de ineensmelting volgens Art. 11 te doen plaats vinden.

Amendement luidt aldus: Aangezien deze vergadering meent, dat de zaak van Kerkvereeniging nog niet genoegzaam besproken is tusschen de Gemeente Pretoria, en de Consulentsgemeente van Pretoria, en aangezien dat het schijnt of er een wettige verhindering is ontstaan bij de oproeping van kerkeraden, waarom zij geen afgevaardigden naar de Algemeene Vergadering hebben gezonden, zoo besluit deze vergadering, dat de Kerkcommissie nog te worden gekozen door deze vergadering, zal worden afgevaardigd naar de

²⁵⁾ Zeerust.

Consulentsgemeente, om met hen te onderhandelen, en daarvan rapport te doen bij de eerste Algemeene vergadering.

Hierdie amendement word deur die vergadering verwerp, terwyl die voorstel met 30 teen 24 stemme aangeneem word. Ds. Van Warmelo en elf ouderlinge laat hulle teëstem aanteken.

Oudl. Vermaas vraagt of er geene onafgedane zaken zijn, en zoo ja, onder welke wet die moeten behandeld worden? Deze vraag lokt zeer veel discussie uit, ook omdat het blijkt, dat een onafgehandelde zaak naar deze vergadering is verwezen, en de vraag gedaan wordt of een wet terugwerkende kracht kan hebben. Na vastgesteld te hebben, eerst onafgedane zaken te behandelen, wordt het volgende voorstel door den predikant van Potchefstroom, gesekondeerd door Oudl. Vermaas, ter tafel gelegd: Deze vergadering houdt zich in het behandelen van onafgehandelde zaken aan de oude wetten der Ned. Herv. en Ned. Geref. kerk, zoo lang de nieuwe wet nog niet bekrachtigd is, en kiese tusschen de respectieve wetten, welke op een of ander zaak toe te passen.

De predikant van Zoutpansberg wil beide wetten in werking stellen, totdat de nieuwe wet is vastgesteld; en als er twijfel bestaat, raadt hij aan, om rechtsgeleerd advies in te winnen. Oudl. Meyer ziet geen kans om oude daden door een nieuwe wet te straffen. Diaken Joubert vraagt, aan welke wet men zich houden zal, als een Commissie de zaak in handen neemt? De Voorzitter antwoordt door te verwijzen naar het ter tafel liggende voorstel, dat onafgehandelde zaken zullen behandeld worden volgens de oude wetten der Ned. Herv. en Ned. Geref. kerken, zoolang de nieuwe wet nog niet bekrachtigd is.

Diaken Joubert vraagt verder; als er geappèleerd wordt, waarheen dan, terwijl hij sluit met de opmerking, dat wij in moeilijke tijden zijn. De predikant van Pretoria zegt dat het hem duidelijk is geweest van het begin, dat de Commissie der Herv. Kerk nog blijft bestaan. Rechtsgeleerd advies wil hij alleen in zeer noodzakelijke gevallen, want advocaten verschillen wel eens van opinie, zoo dat er toch altijd een zaak kan gemaakt worden.

Oudl. Naudé ziet bezwaar in het voorstel, omdat het niet verwijst naar Art. 12. Eenige wijzigingen worden gemaakt in het voorstel, en dan weer voorgelezen. De predikant van Pretoria heeft een amendement als volgt: Met het oog op de onafgehandelde zaken, besluit deze vergadering Art. 12 der Vereeniging als leidraad aan te nemen. De predikant van Heidelberg secondeert het.

Ná verder bespreking van die saak het die predikant van Potchefstroom verlof gekry om sy voorstel terug te trek, hoewel enkele lede hierteen beswaar maak. Hy stel nou 'n nuwe amendement voor, wat deur Oudl. Maré gesekondeer word en wat die besluit van die vergadering word. Dit lui as volg:

Met het oog op Art. 12 der Vereeniging verklaart deze vergadering dat de oude wetten der vroegere Ned. Herv. en Ned. Geref.

kerken blijven bestaan, totdat de nieuwe wetten bekrachtigd zullen zijn, en houdt zich aan de oude wetten in zaken, die behandeld moeten worden voor de vaststelling der nieuwe wetten.

Er wordt dus in de zaak ingegaan, en wel met gesloten deuren. In die zitting werden alleen de documenten gelezen, op de zaak betrekkelijk, namelijk: 1o. Een schrijven van den Scriba der Her. Kerk, met uittreksel van de notulen der Commissiezitting van 7 December 1885; 2o. Rapport ingediend door den predikant van Pretoria en oudl. P. A. Geldenhuys; 3o. Brief van den predikant van Rustenburg aan de Commissie. Ook wordt een brief gelezen van den predikant van Rustenburg aan deze vergadering. De wijze van behandeling wordt uitvoerig besproken. Voorstellen en amendementen worden ingediend en weer teruggetrokken, en ten slotte wordt een amendement van Oudl. Roode, gesecondeerd door Diaken Schutte, met 46 tegen 6 stemmen aangenomen, terwyl de Scriba buiten stemming blijft, omdat hy lid is der Commissie, die de zaak naar deze vergadering heeft verwezen. De Voorzitter geeft daarop de documenten aan den Scriba van de Commissie der Ned. Herv. kerk terug.

Nog ag dae het die vergadering bly sit om die konsepwet te behandel. 156 Artiekels en 5 Bylaes word vasgestel. Die predikante H. L. Neethling, N. J. van Warmelo, H. S. Bosman en H. J. L. du Toit, wat gedien het as Kommissie om die konsep in gereedheid te bring vir die vergadering, ontvang die opregte dank van die Kerk.

Ook op Dingaansdag, 16 Desember, 1885, het hierdie eerste Algemene Vergadering van die Verenigde kerk met sy werksaamhede voortgegaan, hoewel daar in die aand 'n plegtige diens gehou is. Minstens een onderling was egter nie hiermee tevrede nie:

Een brief is ingekomen van Oudl. Smit, kennis gevende, dat hij niet in staat is, om heden ter vergadering te verschijnen, daar deze dag als een Godsdienstige feestdag Gode moet worden toegewyd.

Dat sy optreding nie tevergeefs was nie, blyk uit die volgende besluit wat aan die einde van die sitting genotuleer is:

De Kerk acht het zich ten duren plicht, de plechtige godsdienstige viering van Dingaansdag op den 16den dag van December van elk jaar, zoo maar immer mogelijk, onder hare leden aan te bevelen.

Memories en Brieven aan de orde. Brief van Oudl. Benade van Zeerust, verontschuldiging makende van afwezigheid; hij moet zijn koren afsnijden. De Voorzitter zegt dat deze verontschuldiging te licht is, en beveelt aan den brief naar den Kerkeraad van Zeerust te laten zenden, om dien te laten zien, wat zijn afgevaardigde verhindert heeft aan zijn last te voldoen. Oudl. Vorster is daarmede eens, maar ook het gevoel van de vergadering moet met den brief gepaard gaan.

Aan de orde wordt een memorie gesteld van Heidelberg met 113 namen, omtrent het houden van de Ned. Herv. Godsdienstleer, en de Staatskerk; tegen verhooging van registratiegelden, en tegen Zendingfonds. Daar deze memorie zonder datum is, en slechts een afschrift zonder oorspronkelijke handteekeningen, zoo wordt op voorstel van Oudl. J. J. Grobler, gesecondeerd door Oudl. Vermaas, besloten deze memorie naar de memorialisten terug te verwijzen.

Aan de orde vijf memories van Standerton, Maart 1885, met 380 naamtekeningen. Langdurige beraadslagingen. Eindelijk wordt op voorstel van den predikant van Pretoria met 43 stemmen ervoor besloten deze memories naar de aanstaande Algemeene Kerkvergadering te verwijzen. Verder wordt met 29 stemmen ervoor besloten om alle memories uit te stellen tot de eerstvolgende Algemeene Kerkvergadering.

Hierteen het 'n hele aantal lede gestem. Die meeste van hulle gee bepaalde redes op waarom dit noodsaaklik was om die memories sonder versuim te behandel.

'n Kommissie, wat benoem was om rapport uit te bring oor die Ebenhaëzer Skool, lê hulle verslag voor. Ook dit word verwys na die volgende Alg. Kerkvergadering.

As lede van die Kerklike Kommissie word gekies die ouderlinge Naude, Vermaas en Breedts en op voordrag van hierdie drie word aangestel as hulle sekundi: Ouderlinge Grobler, Rooode en Janse van Vuren.

Aan den Voorzitter en Scriba word opgedragen correspondentie in zake kerkvereeniging met de Gereformeerde Kerk alhier te voeren. Oudl. Vermaas spreek over een toelaag aan de afgevaardigden. De vergadering beveelt alle gemeenten aan hare afgevaardigden behulpzaam te zijn en tegemoet te komen in onkosten verbonden aan reis en verblijf bij deze vergadering.

Eerste Algemene Vergadering van die Ned. Herv. of Geref. Kerk van Zuid-Afrika.

Die eerste Algemene Vergadering van die Ned. Herv. of Ger. kerk van Z.A. is te Pretoria gehou op 10 Mei, 1886, en volgende dae.

Die personeel was as volg:—

Die predikante: H. L. Neethling van Utrecht, Voorzitter; N. J. van Warmelo van Heidelberg, Scriba; D. P. Ackerman van Wakkerstroom, vice-voors.; H. S. Bosman van Pretoria, sec. v.d. scriba; H. J. Neethling, M.A., van Lydenburg; H. J. L. du Toit, M.A., van Potchefstroom; C. W. du Toit, Potchefstroom; A. P. Burger, van Middelburg; en L. G. F. Biecard, van Zoutpansberg.

Die afgevaardigdes: Potchefstroom: B. J. J. Vermaas, oudl.; J. P. Prinsloo, oudl.; P. A. Geldenhuis, oudl.:

²⁶⁾ In die Sinod. Argief van die Verenigde Kerk, Pretoria, berus o.a. 'n Memorie, wat onder die *Stukke* volg en wat vermoedelik in bo genoemde Memories weerklink gevind het.

H. J. Visser, oudl.—Pretoria: J. A. Breedt, oudl.; H. S. Pretorius, oudl.; C. E. Schutte, diaken; L. H. Jordaan, diaken.—Utrecht: P. R. Spies, oudl.; E. J. van Rooyen, oudl.; W. H. Moolman, diaken; M. N. Knight, diaken.—Lijdenburg: H. J. Botha, diaken; W. H. van Niekerk, diaken.—Zoutpansberg: J. J. Mynhardt, oudl.; J. J. Grobler, oudl.—Heidelberg: D. J. Viljoen, oudl.; J. W. Spruyt, oudl.; J. C. Kriegler, diaken; J. J. van Staden, oudl.—Hartebeestfontein: J. J. Boshoff, diaken; J. Theunissen, diaken.—Wakkerstroom: H. B. Kloppe, oudl.; J. F. Joubert, diaken.—Middelburg: P. J. de Jager, oudl.; J. J. Prinsloo, diaken; J. de Klerk, diaken.—Rustenburg: I. J. Meyer, oudl.; T. F. Potgieter, diaken; L. N. Schoeman, oudl.—Zeerust: Niemand.—Ermelo: P. J. Naudé, oudl.; L. de J. Fourie, diaken; F. J. van Aardt, oudl.—Standerton: P. W. Geyser, oudl.; C. L. Vermaas, oudl.; J. G. F. von Backstrom, diaken; G. J. Engelbrecht, Gzn., diaken.—Bloemhof: Niemand.—Waterberg: H. J. van Staden, oudl.—Lichtenburg: J. B. Roode, oudl.; D. F. Retief, diaken.

Daar is 'n protes teen Ds. Biccard van Zoutpansberg, wat na die Kerkelike Kommissie verwys word, terwyl hy tog toegelaat word om sitting te neem. Ook teen die kiesing van die twee ouderlinge van Zoutpansberg is daar beswaar, omdat die lede van die Ned. Geref. kerkraad nie by die vergadering was nie toe die afgevaardigdes gekies is, en daar dus twee gekies is wat beide aan die vroeër Herv. kerk behoort. Sitting word tog aan hulle verleen.

Ds. Ackerman lewer 'n openingsrede.

Die eerw. proponente Hefer en Ennis, laasgenoemde van wie onder beroep staan na Ermelo, en Ds. A. P. Kriel van die gemeente du Toitspan, besoek die Sinode.

Die beskrywingspunte en ander stukke wat nog moet behandel word, word ingedeel en na drie kommissies vir advies verwys. Die verslae van die verskillende gemeentes word eers behandel. By die van Zoutpansberg staan die vergadering lank stil, omdat dit duidelik is dat die Ned. Geref. en Ned. Herv. gemeentes hoegenaam nog nie daar inmekaar gesmelt is nie.

Gelegenheid wordt gegee aan Ds. A. P. Kriel om een woord tot de vergadering te spreken. Hij doet zulks op een hartelijke wijze, en zegt o.a. dat hij en zijne mede-predikanten in de Kaapkolonie zich zeer hebben verblijd over de vereeniging der twee genootschappen alhier. Het arbeidsveld is groot, zoo groot dat hij niet weet hoe men met den besten wil ter wereld het werk in de gemeenten naar behooren kan verrichten. Het was mij vooral aangenaam de verslagen te hooren, en langs dezen weg iets te kunnen begripen van de kerkelijke en Godsdienstige toestanden in het land. Ik zou niet wagen u raad te geeven—laat mij echter dit zeggen, wij in de Kolonie stellen veel belang in u werk. De afgevaardigden komen,

sommigen althans, van verre, zij moeten zich vele opofferingen getroosten—doch dit toont ernst en ware belangstelling in den bloei der kerk. De Heere zende u de rechte mannen. Gij staat op de voorposten. De Heer vermeerdere uw getal. Zijn wijsheid en leiding worde u ruimschoots gegeven in uwe gewichtige beraadslagingen.

Die stigting van 'n gemeente op die Mapochsgronde word toegestaan. Aansoeke om afstigting te Christiana en Bethal word van die hand gewys.

Aan de orde een memorie van 12 personen uit de wijk Bronkhorstspuit, dat geen kerkeraadslid ook een politieke betrekking zal bekleden. De Commissie adviseert dat zulks zoo min mogelijk zal geschieden. Ouderling Breedt stelt voor het advies aan te nemen. Ouderling Naudé wil 'n onderscheid maken tusschen politieke en gouvrenementsambtenaren; indien zij alleen gouvrenementsambtenaren zijn die een vast jaarliksch salaris van gouvrenementswege trekken, dan wil hij de aanbeveling steunen. Ouderling Spies zegt, de memorie behoort hier niet tehuis; kwam het verzoek van een groot gedeelte der kerk, zou hij het kunnen toestaan, nu echter niet; er kan nadeel in zijn voor Kerk en Staat.

Diaken Retief wil zoo min mogelijk politieke ambtenaren in kerkelijke betrekkingen hebben; 't is misschien hieraan te wijten dat Zeerust heden niet vertegenwoordigd is. De predikant van Potchefstroom is bevreesd voor het woordje "zoo min mogelijk", het zal veel aanleiding kunnen geven tot twist en verdeeldheid. Laat de kerkeraad in dezen vrij. Ezra en Nehemiah waren de voorste mannen in politieke en kerkelijke zaken. Diaken Moolman wil de keuze aan de persoon zelve overlaten; er kunnen omstandigheden zijn waar die twee betrekkingen goed kunnen tezamen gaan. Diaken Boshoff is van gevoelen dat de plichten aan beide betrekkingen verbonden niet naar behooren kunnen worden volbragt door den persoon die beide betrekkingen bekleedt. Diaken von Backstrom meent dat de betrekkingen zamen kunnen gaan, niet alleen zonder nadeel, maar werkelijk met groot voordeel voor Kerk en Staat. Ds. Biecard meent dat er gevallen kunnen zijn waar de diensten van politieke ambtenaren als kerkelijke beampten voor de gemeente onontbeerlijk zijn. Het amendement van Ds. C. W. du Toit, dat ieder kerkeraad in deze geheel vrij gelaten worde, wordt afgestemd, en het voorstel dat het advies der Commissie worde aangenomen, wordt nu het besluit der vergadering.

Die beskrywingspunt van Ds. C. W. du Toit, dat die Verenigde Kerk sou aansoek doen om 'n akte van korporasie, het gelei tot die besluit wat volgens die advies van 'n spesiale kommissie geneem is.

De zaak is wenschelijk, indien dit strekken zal tot geruststelling en meerdere verzekering der kerkeigendommen; beveelt aan deze zaak bij wijze van deputatie, bestaande uit den Voorzitter en Scriba en de ouderlingen Prinsloo en van Rooyen voor de aandacht van den Hoog Ed. Uitvoerenden Raad te brengen, en is van oordeel dat het

goed zal zijn, bij die gelegenheid ook een exemplaar der Kerkwetten, en van de notulen der Algemeene Vergaderingen van Jan. 1885 der H.Ed. Regering voor te leggen.

Die bespreking oor hierdie punt is van belang omdat die eerste gedagtes van die komende storm in die kerk reeds deurstraal. As voorbeelde dien die volgende :

De predikant van Potchefstroom licht zijn punt toe; zijn doel daarmede is om de kerkelijke eigendommen te verzekeren; er is gevaar dat zij die zich van ons afscheiden aanspraak zullen maken op onze bezittingen; wij moeten de Regering verzoeken om de Vereenigde Kerk te erkennen als de plaats innemende van de oude Ned. Herv. kerk en Ned. Geref. kerk. Wij behooren rechtsgeleerd advies in te winnen. Er zijn broeders die bezwaar maken tegen dit punt voor de vaststelling van den naam der kerk. Wij kunnen dien naam toch niet vaststellen voor de verre nageslachten. Hij is uit de aard der zaak maar tijdelijk. Laten wij voorzichtig zijn. De predikant van Heidelberg verklaart dat deze zaak hem onverwacht op het lijf komt; na de toelichting van den predikant van Potchefstroom kreeg hij enkele gedachten daaromtrent. Wij zijn met de aan te vragen Acte van corporatie te vroeg of te laat. Wij moesten daarom gevraagd hebben of direct na de Vereeniging of eerst bij de naamsvaststelling. De tijd is nu gevaarlijk om daarover te spreken. Hij wil waarschuwen om voorzichtig te zijn. Komt de zaak eens voor de rechtbank, zal de rechtsgeleerde dadelijk vragen, wie zijn de erfgenamen die een aandeel moeten ontvangen van de kerkelijke eigendommen? De eigendommen van de Hervormden staan nog getransporteerd op naam der Hervormde kerk. De eenige verbintenis met den Staat is het salaris van de drie staatspredikanten. De regter zal eenvoudig vragen, wiens naam staat op het transport te lezen, en dan zal hij, bij verschil van gevoelen, het geven aan den persoon wien het wettig toekomt. De toestand is heden zoo dat, wat vroeger mogelijk was, nu niet meer mogelijk is. De vergadering moet dus voorzichtig zijn. De hoofdrechter zal ons geen advies geven, wel de staatsprocureur. Ds. H. du Toit vraagt: Wie maakt de Kerk uit? Enkele gemeenteleden of de wettige kerkeraad? Hoe kan er dan bezwaar bestaan, daar waar de wettige geconstitueerde lichamen op een wettige wijze tot een vereeniging zijn over gegaan? Vroeger was er ook een soortgelijk geval te Hartebeestfontein—toen was het vonnis des rechters—uwe vertegenwoordigers hebben vereenigd, en daarom kunt gij geen aanspraak meer maken op uwe vorige bezittingen

De predikant van Lijdenburg twijfelt of een corporatie acte noodig is, maar het kan toch goed doen. Ouderling Naudé kan instemmen met veel dat door den predikant van Heidelberg gezegd is, vooral op het punt van gevaar, doch het gevaar wordt elken dag grooter, dus moeten wij niet langer met de aanvraag van de acte der corporatie wachten; hij is voor het advies der Commissie.

Ouderling Geldenhuys zegt dat wanneer transport gegeven wordt, moet er ook een koopbrief zijn; onze kerkwet is de koopbrief; dus kunnen wij de acte van corporatie verkrijgen. Ouderling B. Vermaas is van gevoelen hoe langer wij wachten, des te gevaarlijker en donkerder wordt het; 't Is waar, de aanvraag

moest al lang geschied zijn, doch het is nog niet te laat; hoe eerder wij nu aanzoek doen, hoe beter. Ouderlingen van Aardt en Spies spreken in denzelfden geest.

De predikant van Heidelberg erkent dat het voorstel van diaken Joubert belangrijk en veelomvattend is, doch betwijfelt of het tot het punt is. Hij vraagt langs welken weg wij gaan moeten om de acte te verkrijgen. De Voorzitter antwoordt: de Commissie wijst dien weg aan, n.m. door middel van een deputatie naar de Regeering. Hij vraagt verder: behoort de behandeling van deze zaak bij den Raad tehuis? Voorzitter zegt: Ja, de Uitvoerende Raad kan het naar den Volksraad verwijzen. Hij vraagt andermaal, is de bedoeling om de transporten veranderd te krijgen? Voorzitter zegt, neen. Het voorstel zegt er niets van; het doel is niet een verandering van transport, maar eenvoudig een erkenning dat de goederen, losse en vaste, getransporteerd op de respectieve namen tot het vereenigd kerkgenootschap behooren.

De predikant van Heidelberg erkent dat er veel overeenstemming is bij veel verschil van gevoelen. Hij is niet tegen het advies der Commissie, maar wijst op het contract dat eens gesloten werd tusschen twee partijen, waarin melding gemaakt wordt van drie, vijf of tien jaren; en met het oog daarop wil hij dat er gewacht zal worden met het aanzoek om een corporatie acte. De kwestie is een rechtskwestie en niet wat de Regeering zegt. Ook hij is er voor om rust en vrede te bewaren in de Transvaal.

De Voorzitter geeft den hamer aan den vice-praeses, en vereenigt zich met de bewoording en bedoeling van het commissierapport. Hij wil den weg volgen, dien het voorstel aanwijst.

De Regeering moet verstaan dat in ons Kerkgenootschap gevonden worden de vereischten van de Grondwet. Als lid der kerk en dezer vergadering wil hij medewerken om rust en vrede in het land te bevorderen, en dat doel zal bereikt worden langs den weg in het voorstel aangewezen. Wij hebben rust en vrede noodig. Hij is niet bevreesd voor verlies van eigendommen. De toelag eener Christelijke Kerk moet zijn om rijk te worden in hemelsche goederen. De gezonde leer behoort ons meer waard te zijn dan het bezit van aardsche goederen. Hij wil gaarne de transporten behouden, indien mogelijk, en ook de kerkelijke documenten, vele waarvan zeer kostbaar zijn; doch indien het niet anders kan, wil hij dit ook prijs geven, indien de leer zulks vereischt. Hij betreurt het dat wij ons genoodzaakt zien langs dezen weg onze kerkelijke eigendommen te verzekeren. Daar is geen noodzakelijkheid om eerst den naam vast te stellen en dan het aanzoek om een corporatie-acte in behandeling te nemen. Hij vertrouwt dat het voorstel met algemeene stemmen zal worden aangenomen. Ouderling J. Grobler is bevreesd dat wij juist door den aangegeven weg te volgen, meer ontevredenheid en onrust in de gemeenten zaaien zullen. Het kan niet ontkend worden dat er een breuk onder ons gekomen is in kerkelijke zaken.

Hij is bevreesd dat de gemeente Witfontein een vrijstad worden zal voor ontevreden en gecensureerden en wat zal het hem ook baten te dienen als Ouderling zonder een gemeente; en daartoe zal het komen indien de naam niet vastgesteld wordt. Ouderling C. Vermaas is van gevoelen dat de aanneming van het voor-

stel juist bestemd is om de gemeenteleden bij elkander te binden. Het voorstel komt ter stemming en wordt met 46 stemmen aangenomen. Drie leden stemmen tegen.

Onder die stukke wat behandel word is die volgende:

Twee stukken. 1ste. Memorie van ongeveer 380 leden van de gemeente Standerton, verzoekende om Ds. van Warmelo als consulente te hebben. Het advies is: in deze zaak bevelen wij aan dat aan het verzoek van memorialisten zooveel mogelijk worde toegegeven, onder tegenwoordige omstandigheden. Op dit punt heeft diaken von Backstrom tegen gestemd. 2de. Verzoek van J. H. B. de Beer van Standerton en zoo als hij zegt van 280 anderen, om laatstgenoemde memorie terug te krijgen, alsook van kennisgeving dat zij aanspraak maken op het kerkgebouw te Trichardsfontein. Het advies is: Aangezien uwe commissie het recht van de Beer om genoemde memorie terug te eischen betwijfelt, raadt zij de Hoogeerw. vergadering aan, dit verzoek van de hand te wijzen.

Als motie van orde wordt door den predikant van Pretoria, voorgesteld en aangenomen, om het eerste punt terug te verwijzen naar de Commissie ter regeling van consuleschappen.

Omtrent de 2de punt wordt op voorstel van diaken Moolman, besloten aan dit verzoek niet te voldoen, omdat J. H. B. de Beer zijn recht niet heeft bewezen zulk een verzoek te doen.

Om aan die gedurige verdeeldheid in de Zoutpansberge 'n einde te probeer maak het die Sinode spesiaal opdrag aan die konsulent (Ds. H. S. Bosman) gegee, om die gemeente eenmaal in de jaar, in oorleg met die Kerkraad, te besoek.

Gevôel word dat die toestand daar kritiek is. Ook word besluit om ten spoedigste 'n Kommissie uit die Algemene Kerkvergadering na Zoutpansberg te stuur, om die dreigende skeuring te help keer.

Stukke wat van die Konsulentgemeente van Pretoria (ook soms in die bespreking Witfontein genoem) kom, word voorgelees. Die vergadering twyfel lank of hulle die stukke wel sal behandel omdat dit gerig is aan die "N.H. of G. gemeenten" i.p.v. "N.H. of G. Kerk." Uiteindelik word dit tog met 'n teregwysing aangeneem. Die vergadering was baie skrikkerig vir die verkeerde benaming. Daar is 'n hele aantal teenstemme, o.a. die van Ds. H. L. Neethling (voorsitter). Die besware van die voorsitter word geuit:—

De Voorzitter geeft den hamer af en spreekte zijn gevoelen uit over den titel. Deze stukken behooren niet tehuis bij de Kerkelijke Commissie, dus ook niet bij de Algemeene Kerkvergadering. Het is een stilzwijgende verklaring dat de vereeniging niet voltrokken is. Als het een schrijffout is, dan moet het nog bewezen worden. Op de enveloppe staat het eenmaal, en binnen in wel 7 maal. Verzet zich tegen het indienen, en als die stukken aangenomen worden, dan zal hij als lid der vergadering in die minderheid stemmen.

De vraag wordt nu gesteld, waarom het stuk niet moet worden behandeld? Er was een onjuiste titel in het verslag van Rustenburg.

de fout is erkend, dat was padlangs. Bij een ander geval was het eveneens, dat was het geval van getrouwe leden; dus men moet nog scherper letten op diegenen die buiten staan. Men doet niet recht als men den een zoo kort vat, en den ander niet. Hij kan het stuk niet aannemen vooral omdat het als het ware een verklaring inhoudt, alsof de Vereeniging niet was voltrokken. Er is wel gedacht aan een schrijffout, maar het is doorlopend. Daarom waren de leden der Kerkelijke Commissie ervoor het te verwijzen naar de Algemeene Vergadering.

Men was bang. En wat gesproken is over "gemeenten" en "kerken," daarop heeft hij niets tegen, maar de kerk geeft zich-zelf een officiële titel.

Daar is 'n kommissie aangestel om 'n ernstige poging te doen om Witfontein te beweeg tot aansluiting by die Ned. Herv. of Geref. kerk.

Aan de orde worden gesteld 13 memories over naamsvaststelling, ondertekend door 527 leden. Het advies der Commissie wordt gelezen.

Commissie Rapport: Re vaststelling van naam (der kerk). In deze zaak zijn 13 petitie's ingekomen, bijna alle van Rustenburg. Zeven van die verzoekschriften vragen de vergadering om den naam "Nederduitsch Hervormd" als de toekomstige naam der Kerk vast te stellen. Vier daarvan willen dat de naam "Nederduitsch Hervormd-Gereformeerd" zal genomen worden; en twee memories verkiezen den naam van "Nederduitsch Hervormd of Gereformeerd".

Aangezien deze memories slechts 527 leden der kerk vertegenwoordigen, en dus betrekkelijk een klein getal tegenover de andere leden der kerk noemen; aangezien genoemde lidmaten nog onder elkander verdeeld zijn omtrent den naam, dien zij vastgesteld willen hebben; aangezien dat art. 19 ons in dezen in den weg staat, en aangezien de naam Ned. Herv. of Geref., zoo gelukkig gekozen door den Hoogerw. Scriba, Ds. van Warmelo, in Oct. 1882, voorloopig vastgesteld is—zoo beveelt uwe Commissie aan de zaak naar de verschillende kerkeraden te verwijzen, die zoo spoedig mogelijk er verslag van zullen zenden naar de Kerkelijke Commissie.

Ouderling Naudé vraagt wat is de bedoeling van het advies? Ds. C. du Toit antwoordt: Wij zouden tegen de wet handelen, indien wij dadelijk ertoe overgingen den naam vast te stellen, en de zaak is zoo gewichtig dat wij eerst de opinies van de verschillende kerkeraden te weten moeten komen. Diaken Engelbrecht kan zich vereenigen met het advies, aangezien het duidelijk is dat art. 19 in den weg staat. De predikant van Lijdenburg vereenigt zich met het advies, doch zou gaarne zien dat de tegenwoordige naam voor deze vergadering zal worden aanbevolen. Op een vraag van diaken Engelbrecht van wanneer de tijdsbepaling van 3, 5, of 10 jaar dagteekent, antwoordt de Voorzitter, van 7 December 1885. Ouderling Naudé wil wachten totdat minstens de eerste drie jaren verlopen zijn.

Diaken Fourie kan zich ook niet geheel vereenigen met het advies, voornamelijk op het punt van tijdsbepaling, aangezien er nog bijna 3 jaren voor ons zijn voordat aan den naam gewerkt kan worden.

Ouderling Spruyt wil niet aan de grondslagen der Vereeniging raken, maar vraagt wat hem te doen staat als de gemeente hem verlaat?

De predikant van Middelburg wil wel de wenschelijkheid der naamsvaststelling uitspreken, maar geen belofte doen.

Ouderling van Aardt is tegen het verzoek van memorialisten; slechts een klein getal leden vraagt om vaststelling, terwijl de groote meerderheid zich nog niet heeft laten hooren. De Voorzitter zegt dat het hem spijt dat deze zaak nu reeds ter tafel komt. Wij moesten liever wachten totdat de 10 jaren voorbij zijn, dan zouden de twee partijen elkander goed kennen, en de Heer zou ons den weg aanwijzen. Als hij nu reeds zou overgaan om den naam vastgesteld te krijgen, zou hij op grond treden waarop hij niet veilig kan gaan. De gemeenten zouden alsdan achterdocht krijgen tegen hunne leidslieden. Eerst wanneer wij vast bijelkander staan, konden wij dit punt aanroeren. Tot nog toe komen Hervormden en Gereformeerden goed over den weg met elkander. Om welke reden moeten wij zoo vroeg deze grondslag aanraken? Hij zou gaarne in deze zaak buiten stemming willen blijven.

“De vergadering, in overweging genomen hebbende de stukken omtrent den naam der kerk, geeft haar leedwezen te kennen dat er zoo vroegtijdig over deze zaak wordt gehandeld, en meent vooralsnog niets in deze zaak te moeten doen, en draagt het aan de verschillende kerkeraden op de gemeente ten volle in te lichten, en alzoo te bevredigen.” Dit voorstel van ouderling B. Vermaas met 29 stemmen aangenomen.

Aan de orde twee memories van Rustenburg, van 26 personen, die bedanken voor de Vereenigde Kerk. Het advies is: daar de onderteekenaren geen reden opgeven voor de bedanking, ze voor kennisgeving aan te nemen.

Het advies wordt aangenomen.

Aan de orde memorie van 24 lidmaten van Middelburg, om het Zendingsfonds te schrappen. Advies is om te wijzen op Matt. 28:19; en ook om te wijzen op de oprichting van het fonds bij de wet door vrije bijdragen.

Die Verenigde Gemeente op Rustenburg is vakant, omdat Ds. Smits, vroeër van die Ned. Herv. kerk aldaar, afgetree het. Die vraag van sy ontslag word besproke.

Die volgende kommissierapport is onder behandeling:—

Omtrent de stukken aangaande Ds. G. W. Smits, ook in handen van uwe Commissie gelegd, heeft zij het volgende te rapporteren:

Dat zij al de stukken en correspondentien in verband met deze zaak heeft ingezien en het volgende als haar gevoelen der H. eerw. vergadering wenscht voor te leggen:—

Aangezien Ds. G. W. Smits, lid was van de Algemeene Vergadering der Herv. kerk gehouden in Jan. 1885, en handelende over Kerkvereeniging;

Aangezien genoemde vergadering vertegenwoordigende de gehele Herv. kerk wettiglijk tot de Kerkvereeniging heeft besloten, en het werk der tweede Vereenigings-commissie heeft goedgekeurd, zonder dat Ds. G. W. Smits of eenig ander lid der vergadering protest heeft ingediend;

Aangezien dus Ds. Smits, predikant werd van de Vereenigde kerk en dit ook heeft bewezen door de ineensmelting der gemeente Rustenburg te doen plaatsvinden, en met eigen hand den broeder T. F. Potgieter, destijds diaken van de Ned. Ger. gemeente, Potchefstroom, aan te schrijven om als wettig lid zijn plaats in de vergadering van den kerkeraad te Rustenburg te komen innemen;

Aangezien de vereenigde Kerkeraad van die vereenigde gemeente in Dec. 1885, zijne afgevaardigden naar de Algemeene Vergadering der Ned. Herv. of Geref. kerk heeft gezonden;²⁷⁾

Zoo—om deze redenen oordeelt uwe commissie dat de kerkeraad niet de bevoegdheid had aan Ds. G. W. Smits als predikant van de Hervormde gemeente van Rustenburg ontslag te geven, of eenig besluit te nemen daartoe strekkende. Ook meent uwe Commissie het recht van eenig Kerkeraad te betwijfelen om zijn leeraar ontslag te geven drie maanden voor het van kracht zou zijn, gelijk geschied is te Rustenburg volgens de stukken voor haar gelegd.

Eindelijk acht uwe Commissie zich genoodzaakt te verklaren, dat aangezien Ds. G. W. Smits onder ernstige beschuldigingen stond, de Kerkeraad van Rustenburg hem niet eervol ontslag heeft mogen geven, of een besluit, daartoe strekkende, heeft mogen nemen.

Uw Commissie meent derhalve U hoogerw. vergadering niet te kunnen aanbevelen de handelingen van de Kerkeraad van Rustenburg in deze zaak goed te keuren.

Ouderling C. Vermaas vraagt of het ontslag gegeven werd met tevredenheid van den geheelen Kerkeraad. Ouderling Schoeman antwoordt, dat al de tegenwoordig zijnde leden des Kerkeraad bezwaar hadden tegen het verleen van eervol ontslag, maar naar aanleiding van toelichtingen door den predikant van Heidelberg, stemden zij er uiteindelijk in toe. De predikant van Heidelberg geeft het volgend verhaal van hetgeen hij in deze zaak heeft gedaan. Niet op hem alleen, maar op de gehele oude Hervormde Commissie, moet de verantwoordelijkheid rusten. In Dec. 1885 was er eene zitting van de Algemeene Vergadering, met gesloten deuren. Zij die toen tegenwoordig waren, weten er alles van af. Over die stukken door die oude Commissie toen voor ons gebracht konden wij geen besluit nemen. Er was geen wet. De stukken werden daarop teruggegeven aan gemelde Commissie, en hij is van gevoelen dat de Commissie toen nog bestond krachtens een zekere uitdrukking voorkomende in de notulen van de namiddag zitting op 9 Dec. 1885. Tengevolge van die uitdrukking kwam de Commissie weer bijeen en besloot aan Ds. Smits kennis te geven, dat hij zijn ontslag nemen moet voor 15 Jan. 1886, in welk geval er geen werk zou gemaakt worden van de beschuldigingen tegen hem ingebracht. Overeenkomstig dit besluit heeft hij, de spreker, toen gehandeld. Hij ging daarop naar Rustenburg als Scriba dezer vergadering; daar zijnde werd hij verzocht, als Consulente te ageren. Het was wel tegen zijn zin, maar door een zamenloop van omstandigheden moest hij zich toen

²⁷⁾ Vgl. Brief van Ds. G. W. Smits (Sinod. Argief, Verenigde Kerk, Pretoria), gedateer 2 Des. 1885 en opgeneem in die *Stukke*, waarin hy verskoning maak vir sy afwesigheid van die sitting van die Alg. Kerkverg. en meld dat hy die geloofsbriefe van die afgevaardigdes van Rustenburg na Ds. H. S. Bosman gestuur het.

met die zaak inlaten. Bij die gelegenheid heeft Ds. Smits zijn ontslag aangevraagd en ook verkregen; zoodat de aanklacht tegen hem nu ook vervallen is. Op de kerkeraads vergadering van 9 Jan. heeft hij gevraagd of er een klacht tegen Ds. Smits ter tafel lag. Antwoord: Neen! Wat verhinderde dan den Kerkeraad eervol ontslag te geven? Antwoord: Niets!. Indien nu Ds. Smits ontslag van den kerkeraad eischt zal er dan wettige gronden zijn om te weigeren? Antwoord: Neen.

Daarop heeft de Kerkeraad goedgeacht eervol ontslag te geven, hetwelk dan ook niet geweigerd kon worden. Zoo staan de zaken met elkander in verband.

Over het rapport ter tafel sprekende, zegt de predikant van Heidelberg, dat het grootste gedeelte ervan volkomen juist is; er valt niets tegen te zeggen, doch er zijn twee zaken waarover hij nog het een en ander wenscht in het midden te brengen. Het rapport is een officieel document en daarin wordt gewag gemaakt van ernstige beschuldigingen tegen Ds. Smits. Hij, de spreker, zou nu willen vragen aan het lid der Commissie, Ds. C. du Toit, of hij iets wist van die ernstige beschuldigingen, toen hij in April l.l. het extract aan Ds. Smits overhandigde en de gemeente overnam? Het antwoord was: als lid der vergadering van December 1885, wist hij zulks. Waarom dan de gemeente overgenomen zonder protest, en waarom dan nu in afwezigheid van Ds. Smits en Kerkeraad, daarvan melding gemaakt? Was dat billijk? Aan het andere lid der Commissie Ds. H. du Toit, vraagt spreker, of hij iets van die ernstige beschuldigingen wist, aangezien hij niet lid van de vorige vergadering was? Ds. H. du Toit antwoordt, dat hij wel niet in Dec. 1885 tegenwoordig was, maar toch reeds in Sept. van hetzelfde jaar iets daar omtrent van Ds. Bosman gehoord heeft. Dus wat u weet, weet u van hooren zeggen? Ja, was het antwoord.

Ouderling de Jager meent als grond van zijn advies als commissielid te moeten opgeven, het document in Dec. 1885 ingediend. Hij had nooit kunnen denken dat de oude Hervorinde commissie, na 7 Dec. 1885 nog bestond.

De kerkeraad van Rustenburg wist toch dat de zaak tegen Ds. Smits nog niet gediend had, waarom hem dan eervol ontslag gegeven? De predikant van Lijdenburg vraagt of het ontslag niet onder zekere voorwaarden toegezegd was, b.v. dat Ds. Smits niet meer preken zou. Die predikant van Heidelberg antwoordt dat er in de bewoording van het ontslag niets van voorwaarden te lezen staat. Hij had wel in de kerkeraadsvergadering gezegd, dat Ds. Smits na 1 April, niets meer in de gemeente zou doen. Ouderling Naudé wenscht te weten of Ds. Smits zich dienovereenkomstig gedragen heeft? waarop ouderling Meyer verklaart, dat hij op 4 April in een van de buitenwijken der gemeente godsdienst gehouden heeft; en de kerkeraad had toestemming gegeven tot ontslag, op voorwaarde dat Ds. Smits zich stil en rustig zou gedragen. Diaken Fourie vraagt of het toegezegde ontslag nog van kracht beschouwd kan worden, nu het gebleken is, dat Ds. Smits in strijd met zijn beloften gehandeld heeft? Hierop antwoordt de predikant van Heidelberg dat de notulen geen melding maken van een belofte—'t was een onderhandsche overeenkomst. Op een desbetreffende vraag antwoordt ouderling Meyer, dat de kerkeraad wel het ontslag toegezegd heeft, maar met de uitdrukkelijke bepaling, dat de bedanking onvoorwaardelijk zijn zou.

Ouderling van Rooyen wil weten of de Scriba en zijn medelid oudl. B. Vermaas kennis hadden gegeven aan den Kerkeraad van Rustenburg, dat Ds. Smits geweigerd had het formulier te teekenen? Ouderling Meyer zegt neen. Eerst toen de zaak van het ontslag op de vergadering ter sprake was, heeft de Scriba verklaard dat Ds. Smits niet geteekend had. De predikant van Wakkerstroom vraagt of ontslag gegeven werd in den behoorlijken vorm? Dit is ouderling Schoeman onbekend. Ouderling de Jager wenscht van den consulent van Rustenburg te vernemen of Ds. Smits weer aanzoek gedaan heeft om officieel ontslag? De consulent antwoordt bevestigend. Dan heeft Ds. Smits zelf niet aan zijn eerste ontslag geloofd, voegt de ouderling er bij. Ouderling Naudé wil weten wat een predikant bezitten moet om aanspraak te kunnen maken op eervol ontslag? De Voorzitter antwoordt dat niet alleen de boeken in orde moeten zijn, maar ook het openbaar gedrag. Op een vraag of des predikants gedrag van 9 Jan. tot 1 Apr. zoodanig was dat de kerkeraad van Rustenburg te vernemen of Ds. Smits weer aanzoek kunnen geven, antwoorden ouderlingen Schoeman en Meyer bevestigend, zoo ver hun bekend is. Op een vraag van Ds. Burger of een kerkeraad van een Kerkgenootschap ontslag kan geven aan een predikant van een ander genootschap, spreekt de Voorzitter het als zijn gevoelen uit dat zulks niet kan. Diaken Engelbrecht kan niet begrijpen hoe Ds. Smits die nu weer een ander gemeente bedient, nog aanspraak kan maken op ontslag.

Ouderling B. Vermaas vraagt aan de afgevaardigden van Rustenburg of zij met het gedrag van Ds. Smits op 9 Jan. 1885, bekend of onbekend waren? Antwoord: Bekend. Hadt gij vrijmoedigheid of zwaarmoedigheid om eervol ontslag te verleenen? Zwaarmoedigheid. Wat heeft u dan bewogen zoo ver te gaan? Er was eigenlijk geen klacht tegen Ds. Smits. Waren de beschuldigingen alhier in Dec. 1885 tegen hem ingediend, bekend? Ja, maar wij dachten dat die beschuldigingen niet afdoende reden waren om ontslag te weigeren, omdat de Commissie daaromtrent nog geen uitspraak gedaan had. Toen Ds. Smits aan ons beloofde zich stil en rustig te zullen gedragen, te Rustenburg blijven wonen en getrouw aan onze kerk zou blijven, hadden wij vrijmoedigheid, eenigszins, eervol ontslag te geven. Ds. Biecard zei dat de wettigheid van het ontslag in twijfel getrokken wordt, omdat Ds. Smits tot het eene en de Kerkeraad tot het andere genootschap behoorde, maar Ds. Smits kan er niet voor dat de Kerkeraad van naam veranderd had. Hij kan niet naar een ander kerkbestuur gaan om ontslag. Het is jammer dat hij na 1 April nog dienst heeft verricht in en buiten de gemeente. Alles in overweging nemende lijt hij dat de oude Commissie, onder de eigenaardige omstandigheden van de overgangsperiode, niet onwettig gehandeld heeft in het geven van eervol ontslag.

De Voorzitter overhandigt den hamer aan Ds. Ackerman en spreekt als volgt: Ik heb de gedachte dat het rapport der Commissie nu ter tafel niet zoodanig is dat het onveranderd kan worden aangenomen. Uit de inlichtingen, heden gegeven, blijkt duidelijk dat de stukken waarover het rapport is uitgebragt, in strijd met elkander zijn. De Commissie dacht dat het ontslag gegeven was, en nu blijkt het dat het niet gegeven is; een extract is niet voldoende; het ontslag moet in den behoorlijken vorm zijn. Ik ben jammer voor de Commissie die onder den verkeerden indruk werd gebragt door de

stukken. De stukken zeggen, ontslag is gegeven, en uit de inlichtingen blijkt dat zulks niet het geval is. De schuld is dus, niet bij de Commissie maar bij de stukken. Het ontslag kan ik niet voor wettig verklaren. Ik kan niet begripen hoe de Kerkeraad tot dien stap kon overgaan. De kerkeraad was toen in het duistere. Had men toen het licht dat wij nu hebben, zou men anders gehandeld hebben. Ook had de Kerkeraad niet de verklaring dat Ds. Smits geweigerd had het formulier te teekenen en was dus niet op de hoogte der zaken. De Kerkelijke Commissie had eene informele zitting toen zij besloot twee harer leden te zenden naar Rustenburg; doch zijn gevoelen toen was dat zij, bij weigeren van Ds. Smits om te teekenen, daarvan kennis zouden geven aan den kerkeraad. Indien hij weigerde, heeft hij zichzelf ontslagen. Het ontslag was dus onnoodig en ook onwettig—onwettig omdat de Kerkeraad reeds den nieuwen naam had aangenomen, en Ds. Smits nog niet tot de Vereenigde Kerk behoorde. zoolang hij niet had geteekend; en hierin verschil ik van den predikant van Potchefstroom en Hartbeestfontein, die zoo even verklaard heeft dat Ds. Smits feitelijk predikant van de Vereenigde Kerk was sedert Jan. 1885. Wij zijn bezig aan een gewichtige zaak, en wanneer het hoofd mat is, ligt het gansche lichaam er onder. Wanneer deze vergadering niet zorg draagt, dat het met hare predikanten goed staat, dan kan en zal het verkeerd gaan. Dit verkeerde zal in het begin klein en gering zijn, maar zal langzamerhand grooter en gevaarlijker worden. Ik heb niets tegen den persoon van Ds. Smits, maar ik bedoel het heil der kerk. Ik heb medelijden met de broederen afgevaardigden van Rustenburg. De geheele behandeling der zaak moet hen pijnlijk aandoen. Ik zou gaarne van hen willen vernemen of zij vandaag nog genegen zijn eervol ontslag aan Ds. Smits te geven in den behoorlijken vorm? Hierop antwoorde ouderling Schoeman ontkennend en voegde erbij, ik denk, hadden wij geweten dat Ds. Smits het formulier niet geteekend had, zouden wij hem zeker geen eervol ontslag gegeven hebben. Aan Ds. C. du Toit vraagt de spreker, waarom hij niet in April eervol ontslag verleend had? Deze antwoordde omdat hij een schrijven van Ds. van Warmelo ontvangen had, waarin gezegd wordt dat Ds. Smits eervol ontslag gekregen heeft. Op een verdere vraag van den spreker, of hij nu eervol ontslag geven zou, indien erom gevraagd wordt, werd geantwoord: Neen, omdat hij bekend was met de klachten tegen Ds. Smits, omdat de zaak tegen hem nog als een hangende kan worden beschouwd, en omdat de handelwijze van Ds. Smits in zake de consultant-gemeente van Pretoria zoodanig was dat hem, om die reden alleen, geen eervol ontslag zou kunnen worden gegeven.

Hieromtrent merkte de spreker aan, dat door die gedragslijn Ds. Smits in lijnrechte strijd handelde met de belangen der Vereenigde Kerk; en indien de Kerkeraad nu nog eervol ontslag zou geven, zou ook dezen in lijnrechten strijd met de belangen der Kerk handelen. Zulk een toestand van zaken kan niet gebillijkt worden. Het is mij ten eenemale onmogelijk het eervol ontslag goed te keuren. De Regering kan misschien nog vragen of deze vergadering het ontslag goedgekeurd heeft; en indien wij niets nu zouden doen, zou men ons dan niet later van den kant van de Regering kunnen toevoegen: gij hebt ons misleid om geld uit de staatskas onwettig uit te geven. Ik althans wil op dit punt gaarne schoon blijven. Naar

dat mijn hart getrouw is, zoo is mijn handelwijze; als het nu met de kerk—het hart der maatschappij—niet recht is, kan het ook niet recht gaan met de andere deelen daarvan Hij had nog veel te zeggen maar zal maar weinig spreken terwille van den stand van zaken. Hij zegt dat de predikant van Heidelberg het woord "beschuldiging" in het Commissie-rapport veroordeeld heeft als zijnde gehoord in een gesloten zitting, waarvan men dus in het openbaar geen gebruik mogt maken; maar laten wij officiële documenten, brieven van den predikant zelven, raadplegen en dan zullen wij overtuigd worden dat de Commissie nog een zachter woord gebruikt heeft, dan in die stukken voorkomt, en dus niet op een onpassende wijze gesproken heeft. Hij leest daarop een officiële schrijven voor, van bedoelden predikant, waarin deze rapporteert dat het rapport van de Commissie van onderzoek in zake Ds. Smits een klagte behelsde tegen den gewezen predikant van Rustenburg; en ook nog een ander schrijven waarin dat zelfde woord "klacht" tot 2 malen voorkomt; en ten spijte van deze eigenhandig geschrevene stukken heeft Ds. van Warmelo heden morgen de Commissie willen voorstellen als op eene onpassende wijze te hebben gehandeld. Hij hoopt dat men zien zal dat er een werkelijke klacht tegen Ds. Smits in die stukken te vinden is, stukken door deze vergadering aan de Commissie overhandigd, op grond waarvan de Commissie recht had het woord "beschuldiging" te bezigen. Hij heeft nog veel te zeggen, doch zal maar zwijgen terwille van den stand der zaken. Hij vertrouwt echter dat er nooit weer officiële stukken voor de Algemeene Vergadering gebragt zullen worden, die tot een onjuist rapport aanleiding zullen geven. In het geval voor ons ligt de onjuistheid niet bij de Commissie maar bij de stukken. Tet slotte wil hij met alle ernst de vraag stellen of deze vergadering zulk een gedragslijn kan goedkeuren.

'n Speciale kommissie dien die volgende voorstelle in:—

De vergadering gehoord hebbende de correspondentien inzake het ontslag van Ds. G. W. Smits, het rapport der Commissie daarop uitgebracht, alsmede de inlichtingen gegeven in den boezem der vergadering door den destijds waarnemenden consulente, de afgevaardigden en den consulente van Rustenburg, besluit als volgt:

1. "Dat het Commissie-rapport juist is, en gegrond op de stukken in handen der Commissie gelegd;

2. Dat volgens de gegevene inlichtingen Ds. G. W. Smits nog geen wettig ontslag ontvangen heeft; maar slechts een toezegging van ontslag, blijkbaar gedaan met goede bedoelingen;

3. Dat Ds. G. W. Smits door te weigeren het Formulier der Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde kerk te onderteekenen, volgens overeenkomst van Jan. 1885, gelijk hij gedaan heeft op 9 Jan. 1886 en door zijn later rustverstoring gedrag op kerkelijk gebied, sedert de toezegging van ontslag gedaan is, geen recht heeft aanspraak te maken op eervol ontslag."

Aan de orde het nu ingediende voorstel in zake Ds. G. W. Smits. Het wordt voorgelezen. Ouderling van Rooyen vraagt: waarop ziet de uitdrukking "rustverstoring gedrag"? en het antwoord is, het ziet op zijn kerkhouden te Rustenburg en Witfontein. Ouderling Geyser vraagt om buiten stemmen te blijven omdat hij bij de

bespreking niet tegenwoordig was, wat wordt toegestaan. Ouderling Naudé heeft bezwaar teen die woorde "rustverstorend gedrag". De predikant van Middelburg stelt voor er bij te voegen op "kerkelyk gebied". Ouderling B. Vermaas stelt voor het met de in te voegen woorde "op kerkelyk gebied" aan te nemen. Ouderling Naudé heeft een amendement dat evenwel wordt verworpen, en het oorspronkelyke voorstel wordt met 33 stemmen aangenomen. De predikant van Heidelberg en de drie afgevaardigden van Rustenburg zijn buiten stemming. Ouderling van Staden stemt in de minderheid, niet omdat hij het ontslag voor wettig verklaart, maar omdat het woord "rustverstorend" te scherp is.

Die Ebenhaëzer-Skool (vroeër Prospect-Seminary) word bespreek. Dit is nou die eiendom van die Ned. Herv. of Ger. kerk.

Daar is veel beswaar teen die bedrag van £560 wat aan die Regering moet betaal word vir rente, om die toegekende staats-toelae te behou. Aan die ander kant voel die vergadering dat dit 'n skande sal wees om die skool te laat verval.

Beslote word :

"De vergadering besluit vooralsnog de 'Ebenhaëzer School' in stand te houden volgens aanbeveling van de Commissie; verder zoo spoedig mogelyk een verslag te laten opmaken van de sommen door de verskillende gemeenten gestort, en die gemeenten, die nog niet voldaan hadden aan hare verpligtingen, vriendelyk te verzoeken een poging aan te wenden iets voor deze zaak bij te dragen, en ook een algemeen beroep op die kerk te doen."

En eindelyk die skool ook te plaatsen in die hande eener Commissie, bestaande uit de volgende persone: de Welcerw. heer H. S. Bosman, zyn Ed. Gestrenge de heer P. J. Joubert, de welcd. heren J. N. Boshoff, Thes.-Gen.; J. Marais, Aud.-Gen.; P. Maré en C. L. Neethling, met volmacht de thans benoedigde gelden te vinden en verder als skoolcommissie te handelen naar bevind van zaken, en jaarliks aan die Kerkelyke Commissie verslag te doen van hare werksaamheden en van den toestand der skool.

Briewe van Ds. S. J. du Toit, destyds Supt. van Onderwys het ingekom. Hy vra om met sy gesin aan die kerk te mag behoort, en om in sy status as predikant erken te word. Die Sinode besluit egter :

Uw Commissie beveelt hierin aan, indien zulks gewenscht wordt hem met familie in die kerk op te nemen, doch verwys die Algemeene Vergadering betrekkellyk zyn status naar art. 46.

Uwe Commissie, de verdere stukken in sake den Superintendent van Onderwys, Ds. S. J. du Toit, nagezien hebbende, heeft de eer die volgende punte onder die aandacht der Hoogerw. Vergadering te brengen.

1. Wat betreft die opname van zyn gezin onder kerkelyke opzicht en die erkenning van zyn status onveranderd van opinie;

2. Wat betreft het plaatsen van zyn ampt als skoolopziener onder toezicht en beheer van die Vereenigde Kerk, betwyfelen wy het recht van die Kerk toezicht en beheer te hebben over het werk

van een ambtenaar, waarvoor hij door de Regering bezoldigd wordt;

3. Voorts verwijzen wij de hoogeerw. vergadering in verband met de erkenning van den status van den Superintendent naar art. 336 van de kerkwet der Neder. Geref. kerk in de Kaapkolonie, alsook naar art. 42 van onze kerkwet. Lettende op bovenstaande punten hebben wij geen vrijmoedigheid de hoogeerw. vergadering aan te bevelen, het verzoek van den Superintendent van Onderwijs betrekkelijk zijn status en ambt toe te staan.

Ook besluit die vergadering om aan die Regering te rapporteer dat Ds. S. J. du Toit sonder goedkeuring van die Kerk seker kerklike handeling in die wyk Komati verrig het.

Twede Algemene Kerkvergadering.

Die tweede Algemene Kerkvergadering van die Ned. Herv. of Geref. Kerk is te Pretoria gehou op 14 Mei 1888 en volgende dae.

Die volgende nuwe predikante het toegetree:

H. E. du Plessis, van Standerton; S. J. v. d. Spuy, van Zeerust; P. W. Ennis, van Ermelo; J. C. Hefer, van Rustenburg; G. J. Malherbe, van Bloemhof; A. M. J. de Villiers, van Hartebeestfontein; J. N. Martins, van Johannesburg.

Die volgende nuwe gemeentes stuur afgevaardigdes:

Roosenekal, Johannesburg, Goedehoop, Maquassie, Piet-Retief.

Die hele ledetal van die vergadering is 68.

Die Kommissie wat by die eerste Algemene Vergadering aangestel was, het tevergeefs probeer om Witfontein (Konsulentgemeente van Pretoria) by die Vereniging te laat aansluit. Na aanleiding van hulle rapport besluit die vergadering nou:—

De Algemeene Vergadering gehoord hebbende de correspondentie van de Commissie in zaak Witfontein, daarop gehoord hebbende besluit der Kerkcommissie keurt dat besluit goed; verder gelet hebbende dat het laatste schrijven van die Commissie na zoowat een jaar of meer hier op Pretoria ten postkantore gelegen te hebben, eindelijk ongeopend aan de Commissie is teruggezonden, betreurt het dat hare Commissie, door de aangenomen houding van den Kerkeraad van Witfontein verhinderd is geworden om de door de vergadering zoo zeer gewenschte toenadering te bewerken, en drukt bij deze als haar gevoelen uit, dat zij nog gedurig bereid is die broeders in de Vereenigde Kerk op te nemen.

En besluit de correspondentien betreffende Witfontein met inligtingen te publiceren.

Die statistieke opgawes toon aan dat die Verenigde Kerk aan die einde van 1887, getel het 19,028 lede en 45,594 siele.

Aan de orde wordt het verslag gesteld van de Zending Commissie. De predikant van Utrecht, Voorzitter der Commissie, leest het verslag voor, dat geteekend is door drie leden. Kassaboek en notulenboek worden ter tafel gelegd. Het saldo in kas is £47 11s. 9d. Er wordt uitleg gegeven dat alle gelden enz. afkomstig zijn van

het fonds der Zending Commissie van de oude Ned. Geref. kerk. Er wordt aangetoond dat door de aanname van dit verslag deze vergadering eene nieuwe Zending Commissie zal moeten benoemen, en verder dat deze vergadering het werk der Commissie nu overneemt, want de Voorzitter overhandigt dan alles wat en allen die tot de Zending Commissie behooren, aan de vergadering. Meent dat de Ned. Geref. kerk is ingegaan in de Vereeniging, met alles wat zij bezit; leest eenige notulen voor van de Alg. kerkvergadering van 1886, daarop betrekkelijk, waarbij aan de toen bestaande Zending Commissie opgedragen werd om met haar werk voort te gaan en later verslag van haar arbeid te geven.

De predikant van Utrecht wil goed verstaan hebben dat bij aan-neming deze vergadering het werk der Commissie overneemt, en dezen of geenen tot leden der Commissie moeten kiezen. Na bespre-king was het besluit: De vergadering neemt aan en keurt goed het verslag van de Zendingcommissie en geeft aan den Voorzitter de magt een nieuwe Zending Commissie te benoemen.

Voorlopige stappe word gedoen in verband met die stigting van nuwe gemeentes te Vryheid, Amersfoort, Ventersdorp en Bethal.

Daar is verskeie aansoeke om oor die lyn van een gemeente by 'n ander gemeente te mag sorteer.

Aan de orde wordt gesteld het rapport van Commissie no. 2. Het wordt voorgelezen gedeeltelijk door den predikant van Pretoria, gedeeltelijk door den predikant van Middelburg.

Men gaat in de zaak, en het eerst worden gelezen de antwoorden van de Kerkeraden op beschrijvingspunt, indertijd door den Kerke-raad van Pretoria ingediend, en volgens art. 19 aan de verschillende Kerkeraden toegezonden en handelende over de vaststelling van den naam der kerk als Ned. Herv. of Geref.

De Voorzitter leest de ingekomen antwoorden voor van 10 Kerke-raden. De opmerking werd gehoord dat men niet wist dat de ant-woorden schriftelijk moesten worden ingeleverd.

Er wordt besloten het rapport der Commissie puntsgewijze te behandelen.

Het eerst aan de orde: Naamvaststelling der kerk.

Het advies der Commissie daaromtrent wordt gelezen: En aan-gezien het uwe Commissie duidelijk is dat de eerste termijn volgens Commissie rapport (van 1882 en 1885) zijnde drie jaren, niet voor December 1888 verstreken is, beveelt zij betrekkelijk naamvaststel-ling aan: dat de naam eerst na de drie jaren verstreken zijn zal vastgesteld worden.

De Voorzitter geeft te kennen, dat in deze gewichtige zaak een ieder vrijelijk en met alle bescheidenheid zijn gevoelen moet uit-spreken, waartoe nu de gelegenheid wordt gegeven.

Waarop de predikant van Lijdenburg opmerkt dat deze zaak de gemoederen zeer gaande maakt en een wenk geeft om deze beraad-slagingen aan te vangen met een gebed tot God om licht, wijsheid en leiding.

De vergadering neemt dien wenk met algemeene stemmen aan. behalve twee leden die tegen stemmen.

De Voorzitter verzoekt den predikant van Pretoria om voor te gaan in het gebed, die daaraan geredelijk voldoet.

Op verzoek van de Scriba worden nu de memories voorgelezen. betreffende de naamvaststelling ingekomen. Zij worden allen voorgelezen, zijnde een van Heidelberg, met 178 onderteekebaren, verzoekende alleen den naam vast te stellen, zoodra de termijn van drie jaren verstreken is; een van Standerton van denzelfden inhoud met 38 namen; een van Standerton met denzelfden inhoud van 74 namen; een onbekend van waar met denzelfden inhoud van 32 namen, vermoedelijk van Doornfontein, Standerton; een van Heidelberg verzoekende om den naam Nederduitsch Hervormd vast te stellen, met 107 namen; een van Heidelberg van denzelfden inhoud, met 64 namen; een van Pretoria van denzelfden inhoud met 92 namen; een van Pretoria van denzelfden inhoud met 45 namen; een van Lichtenburg van denzelfden inhoud met 27 namen; een van Johannesburg van denzelfden inhoud met 69 namen.

De predikant van Pretoria legt uit dat de termijn begint op 7 Dec. 1885, zijnde toen de twee kerkgenootschappen voor de eerste maal als een lichaam vergaderd geweest, en hebbende de predikanten de formulieren ondertekend. Er kan niets gedaan worden, voordat die tijd is verstreken. Het verdere is aan de vergadering overgelaten.

Ouderling Breedt vraagt, wat dan te doen met den tijd van 1882, meent dat door de aannahme van het Commissierapport door de Algemeene Vergadering der Ned. Herv. kerk te Heidelberg, de zaak in beginsel is aangenomen, waarop de predikant van Pretoria aanhaalt dat de werkelijke vereeniging later, n.l. 7 Dec. 1885 plaats heeft gevonden en eerst toen een feit is geworden.

De Scriba spreekt ter inlichting der leden die vroeger niet tegenwoordig waren. Geeft een kort overzicht en leest voor wat in de vergadering van 1886 aangaande deze zaak is gesproken.

Zegt verder, dat er twee jaren geleden een spanning was onder het volk, en onbekendheid met de bijzonderheden der Vereeniging. Geen verandering in de grondslagen moet worden toegelaten, tenzij met inachtneming der kerkwet . . . Daarom zijn de twee beschrijvingspunten van Pretoria naar de Kerkeraden verwezen ter overweging en wij zijn verplicht aan die openbaring van gevoelen gewicht te hechten. Dacht altijd dat er haast was bij deze zaak, zoo zelfs dat een Buitengewone Kerkvergadering zou moeten worden opgeroepen. Naar zijn gevoelen moesten dus eerst de antwoorden der Kerkeraden worden afgehandeld en dan kan men overgaan tot de memories.

De predikant van Potchefstroom herinnert dat niet alle Kerkeraden hebben geantwoord.

Op de vraag van ouderling Breedt wordt geantwoord dat er antwoorden zijn van 10 kerkeraden.

Ouderling H. S. Pretorius meende altijd dat de termijn begon van af het biduur van 14 Feb. 1885, nu hoort hij van later.

Op een vraag van den predikant van Wakkerstroom komt het uit, dat de meeste antwoorden afwijkende zijn eenige om vast te stellen en eenige om te wachten tot na drie jaren.

In denzelfden geest spreekt ook de predikant van Lijdenburg.

De Scriba neemt nog eenmaal het woord om te laten uitkomen dat het beschrijvingspunt van Pretoria eerst moet worden uitge-

maakt en er ontstaat eene gedachtenwisseling tusschen-den predikant van Pretoria en den Scriba.

Diaken Joubert heeft een voorstel, gesecondeerd door diaken van Niekerk:—

De vergadering besluit Commissie-rapport op dat punt aan te nemen en gaat daar toe over om aan memorialisten een antwoord te geven.

De predikant Potchefstroom heeft een amendement gesecondeerd door ouderling Greveling:—

Aangezien de tijd voor de vaststelling van den naam der kerk nog niet verstreken is, en niet alle de gemeenten geraadpleegd zijn zoo als bepaald is in de notulen van de Vereenigings-commissie in 1882, (a) en (b), zoo beslist deze vergadering dat de naam der kerk nog niet kan vastgesteld worden, maar beveelt den Kerkeraden aan om zoo spoedig mogelijk de stem hunner respectieve gemeenten in te winnen en op te zenden naar den Hoogerw. Scriba der Algemeene Kerkvergadering; en draagt het aan de Kerkelijke Commissie op om de Algemeene Vergadering op te roepen, nadat aan de bovengemelde voorwaarde is voldaan.

Voorstel Joubert wordt met verlof teruggetrokken.

Er komt een amendement in van den Scriba: Deze vergadering gehoord hebbende het advies der Commissie in zake naamvaststelling, overwegende dat de gevoelens der verschillende Kerkeraden in antwoord op het beschrijvingspunt van Pretoria omtrent dezelfde zaak zijn gehoord; overwegende dat die antwoorden onvoldoende zijn, én wat betreft het getal, én wat betreft den inhoud; besluit nu, overeenkomstig de aanbeveling der Commissie, de zaak der naamvaststelling te behandelen naar aanleiding van de ingekomen memories. Dit wordt gesecondeerd door den predikant van Wakkerstroom.

Er is nog een amendement: De Algemeene Vergadering besluit den naam der kerk aan de gemeenten over te laten en de meerderheid der gemeenten te laten kiezen en alsdan in Dec. eerstkomende vast te stellen. Ingediend door ouderling Steyn en diaken Bodenstein.

Ouderling Breedt dient ook een memorie in, stelt voor: Daar er niet voldoende antwoorden ingekomen zijn van de verschillende kerkeraden over de vaststelling van den naam, dat de beschrijvingspunt niet meer in aanmerking genomen zal worden, en gaat over het commissierapport in behandeling te nemen. Niet gesecondeerd zijnde, vervalt het.

Er is nog een amendement van diaken Jooste gesecondeerd door ouderling Claasen: De vergadering besluit om Commissierapport aan te nemen in zake naamvaststelling, en het dan aan elke kerkeraad toe te laten om in hunne gemeenten de gevoelens der gemeente in te winnen en dan te zien wat de meerderheid is, en dat elke kerkeraad dan rapport doet aan de Kerkcommissie, en dat de Commissie dan, als zij het noodig acht, eene Algemeene Kerkvergadering belegge om den naam vast te stellen.

De predikant van Pretoria doet uitkomen, dat er verwezen is naar de antwoorden van kerkeraden en in die antwoorden is geen eenstemmigheid; de weg voor ons is dus zeer duidelijk; het punt moet ten tweede male naar de Kerkeraden verwezen worden en dan moet eene buitengewone Algemeene Kerkvergadering opgeroepen worden.

De predikant van Rustenburg is het eens met den predikant van Pretoria en dien van Potchefstroom. De zaak kan wederom naar de Kerkeraden verwezen worden.

Na nog een opmerking van den predikant van Lijdenburg, dat de memories niet door middel van den Kerkeraad hier zijn gekomen, leest de Voorzitter voorstel en amendementen wederom voor.

Een amendement van den predikant van Lichtenburg, gesecondeerd door den predikant van Johannesburg, wordt ingediend:

Deze vergadering gehoord hebbende de verschillende antwoorden der Kerkeraden op het beschrijvingspunt van den Kerkeraad van Pretoria, over de vaststelling van den naam der Kerk, en ook de memories daaromtrent ingediend, vragende sommigen om den naam "Hervormd" vastgesteld te hebben, en anderen geen bepaalden naam vaststellende; overwegende dat de antwoorden der verschillende Kerkeraden niet voldoende zijn zoowel wat hun getal als wat hun inhoud betreft; overwegende dat de naamteekeningen op memories slechts een betrekkelijk klein gedeelte der gemeenteleden tegenwoordigen; overwegende dat geen enkele der memories door de Kerkeraden worden voorgedragen volgens vereischte in Commissie-rapport van 1882, besluit volgens advies van Commissie vooralsnog niet te kunnen overgaan tot de definitieve vaststelling van den naam der Kerk, maar draagt het op aan de verschillende kerkeraden de stem hunner respectieve gemeenten in te winnen en wel op een gemeente-vergadering, die vooraf algemeen bekend gemaakt is, en gehouden zal worden met gelegenheid van een der grootste nachtmalen, waarna de Algemeene Vergadering aan de stem der gemeenten gehoor zal geven.

Een amendement is ingediend door diakens Joubert en van Niekerk: De Algemeene Vergadering gehoord hebbende het Commissie-rapport, verder gelet hebbende op het verzoek uitgesproken in eenige memories aangaande de benaming Ned. Herv. of Gereformeerd. gelet hebbende daarop dat de eerste termijn der drie jaren eerst in December 1888 verstreken is overeenkomstig Commissie-rapport 1882, besluit dat aan verzoek van memorialisten in zoo verre gevolg kan worden gegeven, dat zonder verbetering van bovengenoemde bepalingen, aan de kerkeraden worde opgedragen om de gevoelens hunner gemeenten bij wijze van stemming in te winnen voor 7 Dec. e.k., aangaande de naam der Kerk, en daarvan kennis te geven aan den hoogerw. Scriba, als wanneer er dadelijk een buitengewone vergadering zal gehouden worden ten einde te voldoen aan de wenschen der gemeenten.

De predikant van Johannesburg heeft een voorstel gesecondeerd door den predikant van Middelburg: Deze vergadering is van gevoelen, de antwoorden der verschillende Kerkeraden en de memories tezamen zullen behandeld worden.

Nog een amendement en nu van de predikanten van Rustenburg en Wakkerstroom: De vergadering behandelt eerst de antwoorden van de verschillende Kerkeraden.

De Voorzitter leest nogmals voorstel en amendementen voor stemming.

Het amendement van predikant van Rustenburg wordt verworpen, zijnde slechts 6 stemmen voor.

Het voorstel van den predikant van Johannesburg wordt met 55 stemmen aangenomen.

De scriba trekt nu met verlof zijn amendement terug.

Nu is dus de naamsvaststelling aan de orde, met de antwoorden der kerkeraden en met de memories.

De Voorzitter leest nu weer het voorstel en de amendementen voor, waarbij nog komen:

Een amendement van De Clercq en Fourie: De Algemeene Vergadering keurt het commissie-rapport goed, in zake naamsvaststelling, en neemt aan een Buitengewone Vergadering op te roepen, wanneer de eerste termijn verlopen is, aangehaald in notulen van 1882, om den naam der Kerk volgens stemming der gemeenten vast te stellen.

En een amendement van diakenen Wolmarans en Barnard: De vergadering gelet hebbende op de memories aan de orde, vragende vaststelling van den naam onzer Kerk, gelet hebbende op het advies der Commissie dat de eerste termijn van drie jaren nog niet verstreken is voor December 1888, zoo besluit deze vergadering een Buitengewone Vergadering te beleggen, op 7 Dec. 1888, teneinde den naam voor de toekomst na de stemming der gemeenten, volgens Commissie-besluiten van 1882, vast te stellen; en intusschen wordt aan elke Kerkeraad opgedragen in zijne afdeeling een hoofdelijke stemming te doen plaats hebben bij wijze van memorie over de twee namen van Ned. Herv. en Ned. Gereformeerde.

Er volgt een discussie. De predikant van Ermelo wil weten wanneer de eerste termijn verstreken is, en wil dat de vergadering dat punt moet beslissen.

Om eenstemmigheid te bevorderen doet de predikant van Pretoria aan de hand om drie vragen afzonderlijk te behandelen, namelijk wanneer, hoe en wat naamsvaststelling zijn zal.

De predikant van Johannesburg is het eens daarmee, zou wel een voorstel van dien aard willen indienen, meent dat het goed zou zijn indien de andere voorstellen konden teruggenomen worden.

De predikant van Lijdenburg geeft te kennen, dat hij om eenstemmigheid een Buitengewone Algemeene Vergadering op te roepen, daaraan zijne goedkeuring niet kan hechten, ook om de vele kosten. Meent dat de Kerk-commissie het kan uitmaken. Als Lijdenburg voor een van de twee namen moet stemmen, dan zal het zeker voor Ned. Gereformeerd zijn, maar is voor een vereenigden naam.

Ouderling H. S. Pretorius haalt het Commissierapport van 1882 aan. Wil weten of die twee namen volgens Commissierapport kunnen blijven. De predikant van Lijdenburg zegt dat volgens de grondslagen niets gebiedt om aan de Vereenigde Kerk een vereenigde naam te geven.

Er komt een amendement ter tafel van den predikant van Johannesburg: Deze vergadering besluit deze zaak omtrent de naamsbepaling puntsgewijze te behandelen:

1. Tusschen welke namen de verschillende gemeenten moeten kiezen;

2. wanneer de stemmen zullen sluiten;

3. hoe moet de stemming geschieden.

De Voorzitter deelt mede dat hij nu de juiste woorden heeft van het beschrijvingspunt van Pretoria, van uit het notulenboek van den kerkeraad:

De naam der Kerk, zooals die in de nieuwe wet voorkomt, wordt voor de toekomst vastgesteld.

Er komt een amendement in van den predikant van Standerton :

De Algemeene Kerkvergadering besluite de naamsvaststelling puntsgewijze te behandelen en beantwoorde de volgende vragen :

1. Tusschen welke namen gekozen moet worden.

2. Wanneer de eerste termijn verstreken zal zijn.

3. Hoe moet er gestemd worden over den naam der Vereenigde Kerk: door den Kerkeraad of door de gemeente?

De predikant van Rustenburg geeft als zijne overtuiging te kennen dat men niet langer wachten kan dan drie jaren, of er zal groote schade toegebracht worden aan de Kerk. Velen wachten op de vaststelling van den naam. Welke naam? dat is de gewichtige vraag. De predikant van Johannesburg wil nog iets bij zijn amendement bijvoegen, maar zijn secondant geeft geen toestemming.

De predikant van Potchefstroom doet uitkomen dat sommige amendementen moties van orde zijn.

Er wordt gestemd, en het gevolg is dat het amendement, nu motie van orde genoemd, van den predikant van Standerton, met 37 stemmen wordt aangenomen.

Het gevolg daarvan is dat alle andere amendementen met voorstel worden teruggetrokken.

Het aangenomen amendement van den predikant van Standerton is nu aan de orde. De predikant van Bloemhof vraagt nu: moet de naam zijn van de kerk Ned. Hervormd of Ned. Gereformeerd? of is de vergadering bij magte eenen anderen naam vast te stellen?

De Voorzitter herinnert dat het beschrijvingspunt van Pretoria eerst moet uitgewerkt worden. Leest het weer voor.

Er is een verschil van gevoelen of de zaak is afgehandeld, ja of neen; en er wordt gewezen op het amendement dat met 55 stemmen is aangenomen, namelijk dat beide, de antwoorden der kerkeraden en de memories in behandeling zullen worden genomen.

De predikant van Potchefstroom ziet nog niet in dat er strijd is met de notulen van 1882; er kunnen nu voorbereidende maatregelen genomen worden tot vaststelling van den naam, op grond van de notulen van 1882.

De predikant van Pretoria herinnert dat het beschrijvingspunt van Pretoria de spil is waarom alles zich beweegt. Er is verschil van gevoelen omtrent de bedoeling van de notulen van 1882.

De predikant van Hartebeestfontein wil een vereenigden naam geven aan de Vereenigde Kerk, omdat het gevaarlijk is een naam hetzij Ned. Herv. of Geref. vast te stellen. De predikant van Ermelo is insgelijks voor een vereenigden naam.

De predikant van Lijdenburg leest de besluiten van 1882 niet zoo, dat er moeilijkheid zijn zou om een vereenigden naam. De predikant van Middelburg vraagt wat is regt, wat is wet, Ned. Herv., Ned. Geref. en den naam door den kerkeraad van Pretoria aangegeven? Kan uit de drie gekozen worden, waarop de predikant van Lijdenburg, zooals hij het verstaat, uitleg geeft.

Diaken Boshoff is van oordeel dat men beter zou doen nog met den naam vaststelling te wachten, indien Ned. Herv. of Ned. Geref. moet worden voorgesteld. Ouderling Lotz is het eens met den predikant van Lijdenburg. De vergadering moet een naam voordragen, maar als een van de twee moet gekozen worden, dan ziet hij gevaar.

Ouderling du Toit verhaalt hoe er vroeger verwijdering was, tusschen Ned. Herv. en Ned. Geref. De twee namen bijelkander hebben ons bijeen gebracht; ziet niet in dat een van de beide namen moet gekozen worden; de vereeniging werkt nu goed, wij moeten zeer voorzichtig zijn dat wij niet oorzaak geven tot verdeeldheid, de Alg. Vergadering moet een leidraad geven tot meerdere verbinding.

Diaken Bodenstein wil bij de grondslagen blijven. De Alg. Vergadering moet blijven bij die besluiten, blijven bij Ned. Herv. of Ned Geref.

Ouderling Visser ziet het ook niet anders in, wil blijven bij de besluiten van 1882, Ned. Herv. en Ned. Geref. het is hetzelfde.

De predikant van Ermelo verhaalt dat hij beroepen is naar de Vereenigde kerk, die geen vastgestelden naam heeft, gelooft dat onder eenigen naam er ontevredenheid zal zijn.

Diaken Adendorf meent dat onder een naam Ned. Herv. en Geref. men zal kunnen zamen werken.

Diaken Wolmarans wil bij het besluit van 1882 blijven. De keuze is tusschen Ned. Herv. en Ned. Geref., wil zich onderwerpen aan de meerderheid. Maar vraagt hij als Ned. Herv. of Geref. vastgesteld wordt, blijven wij dan in het pad?

Volgens diaken Venter zal er scheiding komen als de twee namen gescheiden worden, en diaken Fourie spreekt het als zijn gevoelen uit, dat terwille van de vereeniging het niet raadzaam zijn zal een van de twee namen te kiezen. In denzelfden geest spreken ouderlingen Greveling en Maré en diaken de Clercq.

Diaken Barnard deelt mede hoe de Scriba eenmaal te Rustenburg zijn (Scriba's) gevoelen heeft uitgelegd aan de gemeente, n.l. dat uit twee namen Ned. Herv. en Ned. Geref. een naam moet gekozen worden, en hoe er toen tevredenheid was, ziet bezwaren omtrent de vaststelling van twee namen, en vraagt of er geen gevaar bestaat voor de kerkelijke eigendommen.

De Voorzitter herinnert aan art. 11 waardoor het laatstgenoemde bezwaar uit den weg wordt geruimd. Ouderling Landman merkt op dat er zooveel gesproken wordt over den naam, maar hij ziet gevaar in het kiezen van een der twee namen. Er was vroeger altijd gezegd, vereenig, vereenig, nu was die Vereeniging met groote moeite daargesteld, en waarschuwt tegen het breken van de Vereeniging; blijft, zegt hij, bij den naam in de grondslagen.

Diaken Oberholtzer spreekt even zoo; de namen werden vereenigd; kan niet begrijpen dat er sprake is van twee namen, en als één 'n hinderpaal is dan moeten wij dien er uit halen.

De diaken Louw kan ook niet begrijpen waarom uit twee namen een moet worden gekozen.

De predikant van Potchefstroom zegt dat het voor hem duidelijk is dat een geheel andere naam kan worden gekozen, daarvoor is opening.

De predikant van Lichtenburg zegt dat de naam Ned. Herv. of Geref. nu een wettigen naam is. Hem is het duidelijk dat wij kunnen kiezen welken naam wij willen; zijn persoonlijke overtuiging is, dat er scheiding zal zijn, indien een uit de twee moet worden gekozen.

Ouderling Grobler van Waterberg wil inlichting hebben van de commissieleden, want wij blijven staan, waar wij zijn.

De predikant van Hartebeestfontein meent dat er kans is om eenigen naam te kiezen, wel zal er van ons afhangen of er eendracht zal zijn in het land.

Zoo menen ouderling Joubert en diaken Lombard. Ouderling Lotz wil, dat deze vergadering den tegenwoordigen naam zal aanbevelen.

Diaken Adendorf wil de opinie van den Scriba hooren. De Scriba wil gaarne zijn opinie uitspreken, maar dan moeten de andere leden der Commissie het ook doen. Zal vrijelijk maar ook bescheiden zijn gevoelen uitspreken. Hij gaat voort aldus:

Ik spreek onder moeilijkheden; het schrijven hindert mij in de loop mijner gedachten. Ik gevoel mij ook niet zoo geheel op mijn plaats van wege de vele vreemde aangezichten. Ik ben gezind voor het woord "Hervormd." Dat is verstaanbaar. Ik zou mijzelven moeten verloochenen en mijn geheel bestaan in de Herv. kerk moeten vergeten, indien ik anders sprak en dacht. Ik ben ook nu nog van harte gezind voor het woord "Hervormd." Wanneer ik moet stemmen, stem ik voor het woord "Hervormd. Wij moeten terug gaan tot 1882. Ik heb nog een en dezelfde gedragslijn gevolgd al dien tijd. Toen de leer vastgesteld was, was de weg tot vereeniging gemakkelijk gemaakt. Toen sprak men over den naam en een storm ontstond. Ik herinner aan dat alles om den zaken-toestand duidelijk te maken. Uit elkander gaan konden wij niet, de voorzienigheid had ons een weg aangewezen. De hoogmoed van den mensch was aan beide kanten te zien. Reeds van dien tijd was den naam het struikelblok. Daarna kwamen de voorwaarden neergelegd in het rapport. Wij hebben uitleggingen gehoord van personen die niet tegenwoordig waren. De vraag is niet wat is verboden, maar wel wat is geboden. Mijn antwoord is dus, dat het de bedoeling van de Commissie was, dat de vereeniging langzamerhand zou werken onder de gemeente: dat dan de naam geen struikelblok zou zijn, vooral omdat de gemeenten zoo tot de Vereeniging hadden aangedrongen. Ik verklaar plechtig dat de bedoeling was dat een van de twee oude namen genomen zou worden en geen derde. Ik heb toen reeds gehoopt dat de naam zou zijn Ned. Herv. en niemand van u kan my dat kwalijk nemen.

De predikant van Middelburg vraagt welke naam zal satisfactie geven? Wij hebben een naam noodig die de minste scheuring zal veroorzaken. Hij kwam hier, toen de woeling op zijn ergste was; is Gereformeerd gezind, maar broeders, zoo sluit hij, het is de zaak des Heeren; van onze Kerk; wij moeten zien om zamen te stemmen en de Kerk ineen houden.

De opinie van den Voorzitter wordt gevraagd door verscheidene leden.

Door de toestand zijner stem kan deze daaraan niet voldoen; maar zegt hij, het is misschien goed, dat Gods hand mijn mond sluit.

Naar aanleiding eener discussie der notulen van 1886, merkt de Voorzitter op, dat hij in de minderheid heeft gestemd, omdat het voorstel ingreep in den tijd; hij zou zich niet hebben kunnen verantwoorden indien hij afweek van de overeenkomst in den tijd binnen welken de naam der Kerk moest worden vastgesteld.

Er komt een voorstel van ouderling Visser en diaken Bodenstein: De Algemeene Vergadering besluit te kiezen tusschen de twee namen: Herv. of Geref. volgens de grondslag van 1882. Een amen-

dement wordt ingediend van diaken Kloppe en ouderling Geldenhuys: De hoogerw. vergadering, de naamsvaststelling in overweging genomen hebbende, komt tot het besluit om den naam der kerk voor de toekomst te laten zijn, zooals in de nieuwe wet is neergelegd, of anders het tusschenwoordje "of" af te laten.

Nog een amendement en wel van den predikant van Zeerust en diaken Breytenbach: Deze vergadering beveelt aan de verschillende gemeenten van onze kerk een van de drie volgende namen voor onze kerk te kiezen:

1. De vereenigde Ned. Herv. en/of Ger. kerk.
2. De Ned. Herv. en Geref. kerk.
3. De Ned. Herv. of Geref. kerk.

Van de ouderlingen Greveling en Seegers: aangezien het uit de discussie duidelijk gebleken is, dat men de namen Hervormd en Gereformeerd niet van elkander kan scheiden, zonder groote oneenigheid in de verschillende gemeenten te veroorzaken, zoo besluit deze vergadering twee maanden te stellen om te kiezen tusschen: n.l. Ned. Herv. of Geref. kerk en de andere naam de Vereenigde Ned. Herv. en Geref. kerk. Van diaken Louw en Botha: De vergadering besluit omtrent naamsvaststelling nu de twee kandidaten aan al de gemeenten voor te stellen, om tusschen de twee te kiezen, namelijk:

De vereenigde Ned. Herv. of Geref. kerk, dan of de Vereenigde Ned. Herv. en Geref. kerk.

Het verbeterde amendement van de ouderlingen H. S. Pretorius en Breedt: De H.eerw. vergadering besluit het kiezen van den naam der kerk over te laten aan de gemeenten, en aanbeveling gaat uit van deze vergadering om den naam van Ned. Hervormd Gereformeerd aan te bevelen. En ten laatste van diaken van Wijk, maar nog niet gesecondeerd: Ik stel voor dat de naam van de kerk zoo moet blijven, zooals hij thans is, tot na verloop van 3 jaren.

De predikant van Lichtenburg wil in de notulen geplaatst hebben als zijnde het inhoud van hetgeen hij heeft gesproken. Men spreekt van in het pad blijven. De pred. van Potchefstroom heeft het pad aangetoond door te wijzen op de letter van het besluit der Vereenigingscommissie. Als men de taal verstaat, dan kan men de zaak niet anders opvatten. Wij hebben het volste recht volgens de letter van het besluit, ook een anderen naam te nemen en hebben niet noodig ons te houden aan de namen Herv. en Geref.

Ook heeft de Alg. Vergadering dezelfde gevoelen uitgesproken door in hare vergadering van 1886 het voorstel van Pretoria aan te nemen. De predikant van Zeerust trekt, met verlof, zijn amendement terug. Diaken van Wijks amendement vervalt, niet gesecondeerd zijnde.

De Scriba verzoekt wat karig te wezen met amendementen.

De predikant van Pretoria leest iets voor maar dient het nog niet in.

Door verschillende sprekers wordt over de stemming der gemeenten gesproken, wat niet behoeft genotuleerd te worden, daar het blijkt uit de orde te zijn, want het punt der behandeling is het eerste deel van het aangenomen voorstel van den predikant van Standerton: "Tusschen welke namen moet worden gekozen?"

Ouderling Pretorius trekt met verlof zijn amendement terug. Nog een amendement en nu van de predikanten te Rustenburg en Ermelo.

Uit die later behandeling van die saak sal blyk dat hier die navolgende amendement uiteindelik die besluit van die vergadering geword het.

Deze vergadering, zonder aanbeveling van eenigen naam, laat volgens letter C van de grondslagen van 1882 het geheel aan de keuze der verschillende gemeenten over wat de naam van de Kerk zijn zal.

De Scriba acht het zijn plicht zijn gevoelen uitdrukkelijk voor te dragen, omdat de zaak een ernstige is en een levenskwestie. Gerechtigheid verhoogt een volk, en gerechtigheid moet in deze zaak worden toegepast. Aan mijn woorden, zoo gaat hij voort, is omdat ik Scriba ben, gewicht gehecht. En mijn oordeel over de opvatting van naamsvaststelling heb ik vrijmoedig en openhartig medegedeeld.

De gemeente van Heidelberg is bijelkander gehouden door de belofte dat wij aan de grondslagen zouden blijven, dat er van naamsvaststelling eerst sal sprake zijn, als de drie jaren om zijn, en dat dan de gemeente uit de twee namen een zou moeten kiezen. Ik zou mijn voet in de pastorie niet meer kunnen zetten, indien ik ontrouw werd aan mijn woord. Er is verschil van gevoelen, aangaande de uitleg van Commissierapport 1882, daarom kan de vergadering niet met haar werk vorderen. De notulen van '82 zijn de grondwet van onze vereeniging, daaraan moeten wij ons houden. Wij hielden ons tot nog toe stipt aan onze besluiten.

Er is uitgemaakt dat de opinie van de Voorzitter geen besluit was der vergadering in de zaak van het teekenen der formulieren, en ik heb mij onderworpen en de formulieren geteekend. Nu is de vraag omtrent den naam der Kerk. Ik antwoord, dat deze vergadering eerst beslissen zal wat de grondwet zegt. En wanneer wij vragen naar de betekenis van onze grondwet, zal ik dit vragen, niet aan de predikanten die in de Commissie niet hebben gezeten (bij name genoemd), maar aan den hoogerw. Voorzitter. Ik zal het vragen op zijn geweten af aan den predikant van Lijdenburg, ook aan den predikant van Wakkerstroom met het oog op den alwetenden God, en aan de tien andere leden der Commissie (bij name genoemd) zij allen zijn in staat een uitleg te geven aan hun eigen besluit. Wij hebben gehoord van enkelen, die niet tegenwoordig waren, wat naar de letter van het besluit de betekenis is, nu vraag ik aan de 14 leden wat de geest is van het besluit. Aan te tegenwoordig zijnde leden vraag ik of er ooit in die Commissie sprake is geweest van een derden naam.

Verder, de Voorzitter heeft in dit gebouw gezegd, dat de Kerkvereeniging een contract was tusschen twee partijen, en heeft toen gevraagd of ook de Ned. Geref. kerk erkend werd als een contracteerende partij, wat bevestigend werd beantwoord. De voorwaarden staan in het notulenboek, en eene afwijking daarvan kan met moeilijkheden gepaard gaan. Ik vraag nu aan de leden of er ooit gedacht werd aan een derden naam en of er niet gekozen moet worden uit de twee namen van de twee kerken Ned. Herv. of Ned. Geref. Wij moeten blijven bij onze besluiten dan zullen de gemeen-

ten zich ook onderwerpen. En altijd heb ik geantwoord, desgevraagd, dat ik ook mij zal onderwerpen als wij blijven bij onze besluiten.

De predikant van Johannesburg vraagt aan den Scriba of hij zijn gevoelen te Rustenburg officieel of privaaf heeft bekend gemaakt, waarop geantwoord werd, als Scriba der Vereenigde Commissie; als zoodanig gaf hij zijn gevoelen te kennen. De predikant van Johannesburg vraagt of hij zulk een gevoelen moet beschouwen als wet of niet, waarop de Scriba antwoordt, dat de Commissie alleen zulks als wet kan uitspreken. De predikant van Johannesburg vraagt weer of de twee namen alleen kandidaten zijn, hij meent van neen. Die wet is niet van Meden en Perzen. Art. 19 is ons gegeven om, na zes maanden kennisgeving, eenige grondwet te verbreken. Wij zien nu in, dat als er tusschen twee namen moet gekozen worden, dan is er scheuring; dus nu geven wij zes maanden kennis, en stellen den vereenigden naam voor aan de gemeenten. Ik heb gevraagd om licht en ben nog niet tevreden met eenige van die voorstellen. Laat deze vergadering een vereenigden naam aanbevelen, dan zou ik daarvoor zijn. Laat de gemeenten vrij maar laat het verstaan worden, dat de gemeente alleen op een voorstel van deze vergadering kan stemmen, en voor niets anders. Dan kan ik mijne gemeente laten stemmen voor den naam van de vergadering uitgegaan. Maar indien wij de twee vereenigde namen voordragen, dan stooten wij die menschen van ons.

De predikant van Lydenburg vraagt aan den Scriba, als lid van de Commissie, hoe het is dat hij niet tegen gestemd heeft twee jaren geleden? De Scriba antwoordt met heenwijzen naar Art. 19, dat alle veranderingen wel moeten worden rondgezonden aan de verschillende kerkeraden, zes maanden van te voren, maar dat er dan nog niets was beslist. Slechts een wensch was uitgesproken, en niets meer; juist omdat er geen voorstel was, heb ik mij niet in de discussie gemengd. Maar ik vraag nogmaals aan den Voorzitter, om te laten uitmaken, de uitlegging van Commissierapport door middel van leden der Commissie. Wanneer het antwoord gegeven is, weten wij waar wij staan, en kunnen wij verder gaan.

De Voorzitter wil nu niet gaan uitleggen wat dit besluit betekent. Hoopt te blijven staan waar hij staat. Als Commissielid heeft hij zijn werk gedaan, en is nu niet meer lid der Commissie.

Oudl. Breedt kan geen derde naam vinden, omdat hij dan uit het pad zou gaan. Kan zich niet vereenigen met den predikant van Johannesburg; wij zullen een derden persoon moeten hooren, om de beteekenis te weten.

De predikant van Wakkerstroom kan niet zien wat er in het hart zijner medeleden omgaat, maar wil eenvoudig zeggen wat er dien dag gebeurd is.

Dit voorstel werd door den Scriba ingediend. Alles draaide uit op den naam, maar er werd niet gezegd welke naam het alleen zou moeten worden. Toen het voorstel aangenomen was, stapten wij er van af. Ik kan nu niet zeggen, dit was het gevoelen van de geheele Commissie. Ik spreek als lid der Commissie, en kan geen ander antwoord geven.

De predikant van Rustenburg vraagt of hij zou moeten verstaan, dat de predikant van Wakkerstroom eensdenkend was destijds met den Scriba, en het antwoord is van den predikant van Wakker-

stroom: mijne gedachte was dat een van de twee vereenigde namen gekozen moet worden. Dat was zijn privaat gevoelen. Er zou moeten gekozen worden tusschen Ned. Herv. of Geref. en Ned. Geref. of Herv.

De predikant van Rustenburg zegt, het is een zaak van belang, laten wij nu ook de opinie van de andere leden hooren.

Oudl. Landman wil niet als Commissie-lid antwoord geven; twee vereenigde namen werden voorgesteld, en een van de twee moest genomen worden.

Oudl. Klopper stemt overeen met den predikant van Wakkerstroom.

Oudl. Breedt ziet geen kans om het besluit nu uit te leggen.

Diaken Bodenstien kan niet veranderen van opinie. Stappen wij van de grondslagen af, dan geven wij een kans aan onze vijanden; wij zullen onze eigendommen verliezen.

De predikant van Lijdenburg herinnert aan den strijd over de oude namen. Na vele moeilijkheden werden twee vereenigde namen genoemd. De bedoeling der Commissie was toen niet, met welke naam zullen wij nu voor onze gemeente komen. Wij hebben niet het oog op den toekomstigen naam. Wij hebben toen niet gezegd, dat een van de twee oude namen gekozen moeten worden. Daarom is het vragen naar privaat gevoel niet noodig.

De predikant van Potchefstroom stelt voor om tot stemming over te gaan. Oudl. Breedt is bang daarvoor. Wij zijn nog niet in het reine. Diaken Wolmarans wil de discussien niet sluiten. Niemand heeft nog gesproken over de voorstellen ter tafel. De zaak is hem nu duidelijk geworden, maar nu vraagt hij, indien wij een naam zouden aanbevelen, zou dat dan niet in strijd wezen met het Commissie-rapport? Laat den naam over aan de gemeenten, en laat ons niet zelve een naam aanbevelen. Hij kan zich vereenigen met het voorstel van den predikant van Rustenburg.

De predikant van Middelburg zegt, dat wij op weg waren, doch weder teruggeleid door den Scriba naar de opinie der commissie-leden. De opinie is door vier leden gegeven, en zij verschillen allen. Laten wij dus maar stemmen.

Oudl. H. S. Pretorius wil den Voorzitter horen over deze zaak. Hij kan met den predikant van Rustenburg meegaan. Wij allen streven naar eensgezindheid.

Na eenige opmerking van minder belang, doet de predikant van Rustenburg uitkomen, dat de veiligste weg voor de vergadering is zich te onthouden van eenige aanbeveling van naam: wij loopen misschien gevaar van in te grijpen in de grondslagen, misschien ook matigt zich de vergadering een macht aan waarop wij geen recht hebben.

Na nog wat spreken wordt C. en D. van grondslag (1882) in zake naamvaststelling voorgelezen. Oudl. Visser wil zijn amendement terug hebben, maar de vergadering staat het niet toe. De predikant van Lichtenburg wijst erop hoe de gemeente altijd de eerste was om lastig te vallen: stel de naam vast. Waarom wacht de gemeente niet tot de tien jaren verstreken zijn; zij vertrouwen elkander niet, daarom zal men vragen wat het beste is om zijn zin te krijgen. Met geheel zijn hart was hij in de Vereeniging ingegaan,

en is nog heden voor een vereenigden naam, maar hij is erop tegen, omdat men elkander niet vertrouwt, dat de gemeente nu vrij zal mogen kiezen.

Oudl. du Toit wil ook zijn gevoelens uitspreken, is ook vreesachtig als de vrije keuze aan de gemeente wordt aangeboden; als er een voorstel kwam als een leidraad om bij de gemeente aan te bevelen. dan zou hij zich enigzins daarmede kunnen vereenigen.

Diaken Wolmarans wil het kiezen van den naam ook aan de gemeente overlaten. Na nog wat spreken geeft de Voorzitter de hamer af, en spreekt als volgt na eenige woorden van inleiding: om der waarheid wil, moet hij in den boezem der vergadering eenige opmerkingen neerleggen; had gewenscht met eenig voorstel te kunnen instemmen, maar weet dat nu nog niet, hoewel het beste hem toeschijnt dat van den predikant van Rustenburg.

Als dat aangenomen wordt, dan zullen wij uit den tegenwoordigen toestand komen. Schade kan ontstaan, maar tijdelijke schade is niets, maar de zielechade is onberekenbaar, die daar kan plaatsvinden; daaraan denkende had hij I Cor. 3 voorgelezen. Wat de Apostel schrijft is aan ons gericht, moet klinken in ons hart en mond, de een van Cefas, de ander van Apollos, een derde van Paulus, dus nog vleeschelijk, en wij zijn van Christus. Hij bidt, dat elke ouderling en diaken het zal ter harte nemen, want zoo niet, dan vreest hij, dat er dingen zullen gebeuren, die betreurd zullen worden en niet gemakkelijk hersteld. Bij de vereeniging bedoelden wij dat Christus het fundament zal zijn, nu moeten wij alle vleeschelijke gezindheid terzijde leggen, en een voorbeeld geven aan de gemeenten, dat zij aan den Heere Jezus Christus toebehooren.

Hij moet zijn stem verheffen tegen hetgeen de Scriba gezegd heeft te Rustenburg, die als Scriba van de Vereenigings-commissie gezegd heeft dat er nu twee namen zijn, Ned. Herv. en Ned. Geref., waaruit gekozen moet worden, en niemand heeft ooit zulk een opdracht aan den Scriba gegeven om te Rustenburg namens de Commissie zulk een uitleg of eenigen uitleg te geven, hij weet daarvan niet, en hij had toch de eer om Voorzitter van de Commissie te zijn. Wel weet hij, dat de Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. kerk al die besluiten heeft aangenomen, en ook toen was zoodanige uitspraak niet gegeven. Het gevoelen was dus privaat zonder opdracht. Het teekenen der Formulen is geschied door toedoen van de Alg. Kerkvergadering der Ned. Herv. kerk, en om den wil der zekerheid heb ik gemeend dit punt voor deze vergadering te moeten brengen.

Is verblijd te hooren dat de gemeente Heidelberg zich zal onderwerpen aan de meerderheid, en hoopt dat zulks overal zal mogen geschieden. Wil nog weigeren om te antwoorden op de vraag wat de uitleg is van het Commissie-rapport 1882 in zake naamsvaststelling. Zal verblijd wezen als er stemming komt, als daardoor de vrede zich zal herstellen en zal bewaard blijven. Hij draagt een wenk voor dat Gods Woord onze regel is, niet wat deze zegt of vraagt; dat is wenschelijk voor het godsdienstige leven, laat de kerk als kerk, en de staat als staat staan; zoodra wij wenschen dat Christus ons Hoofd is en dit vasthouden, dan loopen wij recht. Onze sterkte komt van boven.

Vroeger reeds zeide hij, laat ons samenstaan tot het einde toe van tien jaren, en hij zegt het nog; hier zijn broeders die ik niet kende, en die mij vroeger gewantrouwd hebben, die mij nu beginnen lief te krijgen, en ik ook hen; zoo gaat het ook in de Kerk; laat het zoo blijven. Zoo lang wij naar die of die stem van buiten hooren dan zullen wij dwalen; met het oog op den oversten Leidsman zijn wij veilig. Hij is versmaad, wij worden ook versmaad; Hij is verworpen, wij worden ook verworpen. Hij kan nog veel meer spreken, maar zal nu eindigen.

Men vraagt om stemming. Alle voorstellen en amendementen worden weder voorgelezen. Het laatste amendement, dat van den predikant van Rustenburg, wordt het eerst ter stemming gebracht, en met 50 stemmen aangenomen. Al het andere vervalt dus.

De Scriba de pred. van Lichtenburg, oudl. Visser, diaken Bodenstein, oudl. Landman, oudl. du Toit, oudl. Greveling, diaken van Wijk stemmen in de minderheid.

Aan de orde komt vraag 2.—Wanneer is de termijn verstreken? Het advies der Commissie wordt voorgelezen. De pred. van Lichtenburg meent, dat de datum moet gerekend worden van 1882. Leest daarop de betrekkelijke notulen voor; dus de tijd is reeds verstreken.

Na eenige discussien terwijl eenigen in korte woorden hun gevoelen te kennen geven, komt een voorstel ter tafel van den pred. van Lijdenburg:

De vergadering spreekt het als haar gevoelen uit dat de eerste termijn op 7 Dec. 1888 zal verstreken zijn—hetgeen met 59 stemmen wordt aangenomen.

Aan de orde vraag 3.—Hoe moet er gestemd worden over de naam der Vereenigde Kerk, door den kerkeraad of de gemeente? De gedachtewisseling gaat voornamelijk of de stemming geschieden moet door gemeentevergaderingen, of door hoofdelijke stemmingen, of manslidmaten alleen zullen stemmen of ook vrouwen, of het schriftelijk zijn zal, enz., terwijl in vele redenen wordt aanbevolen de wijze van stemmen te doen beslissen door de Kerkeraad.

De Voorzitter leest een voorstel voor, dat meer heeft van een motie van orde, ingediend door diaken Klopper: Ik stel voor om de discussie over de zaak te sluiten. En verder stel ik voor n.l. dit: de Vergadering, begeerig zijnde een einde aan de vele discussies te hebben, draagt aan den hoogerw. Voorzitter op om een commissie te benoemen ten einde een conceptmemorie op te stellen. Die conceptmemorie moet dienen voor de gemeenten om hunne stemmen hoofdelijk uit te brengen voor den toekomstigen naam der kerk. De commissie zal morgen bij de morgenzitting aan de vergadering dat concept moeten indienen.

Ouderling H. S. Pretorius dient een voorstel in: De hoogerw. vergadering besluit, dat de stemming der gemeente over den naam der Kerk zal geschieden bij hoofdelijke stemming alleen bij manslidmaten bij wijze van teekenlijsten.

De predikant van Middelburg dient een amendement in: Lettende op het commissierapport van 1882, C. en D. is deze vergadering van oordeel en besluit, dat de stemming voor den naam der Kerk gemeentelijk moet geschieden, en dat de verschillende kerkeraden dezer Kerk de stemmen hunner respectieve gemeenten bij

de volgende Algemeene Kerkvergadering zullen voordragen, de naam der Kerk officieel te worden vastgesteld overeenkomstig de stemming der gemeenten. De wijze van stemming aan de kerkeraden te worden gelaten en de uitslag op de Algemeene Vergadering te worden vertoond.

Een amendement van den predikant van Rustenburg: Ten opzichte van de stemming besluit de vergadering:

1. Alleen de manslidmaten zullen stemmen.
2. Elk lidmaat zal met naamteekening zijn stem uitbrengen.
3. Boven aan elke lijst worde de volgende opschrift geplaatst:
"Lijst van naamteekeningen uit de Ned. Hervormde of Gereformeerde Gemeente van.....te kennen gevende de stemming in genoemde gemeente voor den volgende naam der kerk."

4. Aan de gemeente worde herhaalde malen vroegtijdig bekend gemaakt: De stemming sluit op Vrijdag, 30 November, 1888.

5. De naam, die volgens deze stemming de meerderheid wegdraagt, worde door de kerkeraden der verschillende gemeenten aan de Algemeene Vergadering bekend gemaakt, die dan overeenkomstig letter D. van de grondslagen in 1882 neergelegd den naam der Kerk officieel vaststelle.

Nog een amendement van ouderling P. Steyn: De Algemeene Vergadering besluit dat de stemmen van gemeenten door teekenen van hunne namen ingeleverd worden door de kerkeraden bij opname van de gemeente, mannelijk en vrouwelijk.

Het amendement van den predikant van Rustenburg wordt weer gelezen.

Er is een discussie over het stemmen van vrouwelijke lidmaten.

De predikant van Pretoria wil eenstemmigheid bevorderen en verlangt inlichtingen.

De predikant van Wakkerstroom is van gedachte dat de getallen voor de Synode moeten gebracht worden, waarmede de predikant van Standerton niet instemt.

De predikant van Middelburg is voor de gemeentelijke stemming.

De predikant van Rustenburg geeft nog eenige inlichtingen en verzoekt om een verandering in den datum te maken, en meent ook, dat de stemmen bij meerderheid, en niet gemeentelijk meer vrede zal geven.

De Voorzitter legt het Presbyteriaansche beginsel uit dat heerscht in onze Kerk: De afgevaardigden komen op, de oudsten, ouderlingen, voor de gemeente.

De predikant van Lijdenburg legt ook zijn gevoelen voor den dag door te wijzen op een Artikel der kerkwet, gewagende van 1—4 afgevaardigden.

De predikant van Standerton laat uit komen dat kerkelijke wetten niet door politieke beschouwingen moeten beheerscht worden.

Nog meer discussien; men wil verklaringen wat de uitleg is van een stem, hetgeen uitgemaakt moest worden; men haalt voorbeelden aan van getallen van groote en kleine gemeenten, en meestal loopt de vraag of het hoofdelijke dan wel gemeentelijke stemming zijn zal.

De Voorzitter doet opmerken, dat men herhaaldelijk op het blijven bij de letter van de grondslagen gewezen heeft, en dit is niet tegen hoofdelijke stemming; maar de Kerkeraad gaat de stemmen na; weet welke stem goed is en welke stem moet geschrapt worden, en brengt dan de meerderheid der stemmen bij de Algemeene Vergadering. Volgens letter C. is hier geen sprake van getal; volgens letter D. geeft de Kerkeraad de meerderheid aan en zoo blijft men bij de letterlijke opvatting der grondslagen. En wat geschreven staat, staat geschreven.

Nog meer discussies. Het voorstel No. 1 moet terzijde gelegd worden; het wordt terug getrokken.

Aan den predikant van Rustenburg is het antwoord op de vraag hoofdelijke of gemeentelijke stemming nog niet duidelijk.

De predikant van Pretoria spreekt in dien geest, dat wij allen de Vereeniging willen bestendigen, met dit voornemen zijn wij hier, wil den tegenwoordigen naam aanbevelen, dan zijn alle moeilijkheden opgelost.

Oudl. H. Pretorius krijgt verlof om zijn voorstel in te trekken, zoo ook ouderling Bodenstien, maar de predikant van Rustenburg krijgt daartoe geen verlof.

De predikant van Rustenburg vraagt verlof om een wijziging in zijne amendement te mogen inbrengen. Verlof wordt gegeven, en het gewijzigde amendement luidt nu aldus in zijn geheel:

Ten opzichte van de stemming besluit de Algemeene Vergadering:

1. Alleen de manslidmaten zullen stemmen.
2. Elk lidmaat zal met naamteekening zijn stem uitbrengen.
3. Boven aan elke lijst worde de volgend opschrift geplaatst:

“Lijst van naamteekeningen uit de Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde gemeente van.....te kennen gevende de stemming van genoemde gemeente voor den volgenden naam der kerk.”

4. De stemmen worden door de kerkeraad opgenomen en er worde vroegtijdig herhaalde malen aan de gemeente bekend gemaakt dat de stemming sluit op den laatsten dag van Feb. 1889.

5. De uitslag dezer stemming worde door de verschillende kerkeraden der gemeenten aan de Algemeene Kerkvergadering bekend gemaakt, die dan overeenkomstig letter D. van de grondslagen in 1882 neergelegd, den naam der kerk officieel vaststelle.

Bij samenspreken doet de predikant van Middelburg uitkomen dat het slechts uitstellen is van de zaak, en tot misverstand aanleiding geeft, wat den predikant van Rustenburg, aanleiding geeft te zeggen, dat het *hoe* aan de orde is; de vaststelling niet, die komt eerst in 1889.

Er komt een amendement in van ouderling Visser: De Algemeene vergadering besluit, dat de gemeente hoofdelijk zal stemmen met hun naamteekening, gezegd mans-lidmaten, en dat een ieder ouderling met zijn diaken de stemmen zal opnemen in zijn afdeeling, en dan wanneer die stemmen opgenomen zijn, vervoegde hij zich alsdan bij den plaatselijke Kerkeraad, en alsdan zal de plaatselijke Kerkeraad nazien, indien er onwettige namen zijn, die dan te schrappen, en alsdan aan die afgevaardigden te overhandigen, om aan de algemeene Vergadering voor te leggen.

De predikant van Potchefstroom herinnert dat men hier gewoon is aan zekere wijze van stemmen; in dit geval zooals nu voorgesteld, doen wij meer dan de wet.

Er wordt gestemd, of aan den predikant van Rustenburg verlof zal gegeven worden om zijn gewijzigd amendement in te dienen, en met 54 stemmen wordt het toegestaan. Daarna wordt nogeens duidelijk gemaakt dat de wijze van vaststelling eerst door de Algemeene Kerkvergadering in 1889 zal worden geregeld, waartoe de grondwet opening geeft. Wanneer de Algemeene Kerkvergadering zal bijeenkomen, is ook nu nog niet aan de orde.

Amendement Visser verworpen met slechts 5 stemmen ervoor.

Amendement Barnard vervalt, 3 stemmen ervoor.

Amendement Greveling vervalt 4 stemmen voor.

Amendement van den predikant van Rustenburg wordt met 50 stemmen aangenomen.

Ouderling Spruyt stemt in de minderheid, omdat nu dezelfde moeilijkheid van heden weer voorkomt in het toekomstige.

Het amendement van den predikant van Middelburg is dus vervallen.

Nog aan de orde Commissie-rapport: Legitimatie komt nu aan de beurt. De predikant van Lichtenburg wenscht te weten wat nu het antwoord op de antwoorden der kerkeraden is. De vergadering zegt: Het besluit is nu het antwoord! Het advies der commissie in zake legitimatie wordt voorgelezen, en betrekkelijk de legitimatie beveelt zij aan: dat aangezien de grondslagen daartoe opening geven er een legitimatie-commissie zal aangesteld worden om de van elders beroepene predikanten te legitimeeren, bestaande uit den Voorzitter, Vice-voorzitter, Scriba en Assistent-scriba en drie ouderlingen door de Algemeene Vergadering te worden benoemd. De Commissie te worden benoemd bij elke gewone Algemeene Vergadering.

Het beschrijvingspunt van Pretoria, zooals blijkt uit het notulenboek is: De legitimatie van inkomende predikanten beruste bij de Kerkelijke Commissie. De antwoorden van de verschillende kerkeraden op dit punt, worden gelezen.

Een amendement komt in van diakens de Clercq en Fourie: Daar het commissierapport in zake legitimatie ingrijpt in de grondslagen neergelegd in commissierapport van 1882, en beschrijvingspunt van Pretoria niet aangenomen is door de meerderheid der verschillende kerkeraden der Vereenigde Kerk, besluit de vergadering art. 42 vooralsnog onveranderd te laten, en memorialisten te verwijzen naar art. 19 der kerkwet.

Na nog wat samenspreken gaat men over tot stemming. Het voorstel van diaken de Clercq wordt aangenomen met 37 stemmen.

Ouderlingen H. S. Pretorius, Badenhorst, Grobler, Zeegers, de la Rey en Visser en diakenen Wolmarans en Bodenstein verzoeken aantekening, dat zij in de minderheid hebben gestemd.

Diaken Wolmarans stemt tegen, dat het aangenomen voorstel geen voldoende antwoord is op de memories.

Aan de orde vervolg commissie-rapport: Verzoek om Zending-zaak te schrappen. Hoewel uwe commissie het verzoek van memorialisten betreurt, beveelt zij nogthans aan memorialisten in hun bezwaar tegemoet te komen door het woordje "en" in art. 156 te veranderen in "of."

Deur die verandering sou die reg aan elke Kerkraad gegee word om met of sonder kollektes binne die mure van die kerk die sendingfonds te ondersteun.

De daarop betrekkelike memories worden voorgelezen.

De predikant van Johannesburg meent dat deze zaak niet kan behandeld worden door de Algemeene Vergadering, zij moet eerst verwezen worden naar de kerkeraden.

Ook geeft hij eenige op- en aanmerkingen ten beste aangaande de naamteekeningen van een memorie, komende van Johannesburg, welke op- en aanmerkingen stof geven, aan verschillende leden, om ook hunne gedachten vrijmoedig uit te spreken.

Er wordt gewezen op art. 18 der kerkwet, en er wordt gevraagd, of, zoo de zendingzaak behoort tot de grondslagen, men de wijze waarop die zaak kan gevoerd worden, niet kan overwegen.

Een der leden geeft te kennen dat hij hoopte dat er niet veel discussie over dit punt zoude zijn evenwel kan hij niet medegaan met den geest, waarin die memories zijn gesteld.

En duidelijk wordt het uit elk woord, dat wordt gehoord, dat men niet tegen de Zending zelve is, maar dat men is tegen het kollekteren daarvoor binnen de muren van het kerkgebouw. Buiten het gebouw is men genegen en gewillig voor die zaak bij te dragen.

Op die vraag, of de vergadering de memories zou behandelen, wordt bevestigend geantwoord.

De predikant van Pretoria doet uitkomen dat de memories wettig voor de Algemeene Vergadering zijn gekomen, en ten aanzien van het advies licht hij toe, dat er van schrappen der daarop betrekkelijke wetsartikelen geen sprake zijn kan, maar wel dat de wijze van behandeling aan ons kan overgelaten worden. Het is dus nu een zaak van wet; omtrent de grondslagen is geen verschil van gevoelen. Diaken Wolmarans doet uitkomen, dat de memories uitvloeisels zijn van een besluit van den kerkeraad van Pretoria, genomen volgens Art. 18 van de kerkwet. Hij is wel eens met het advies, dat ten deele zal voldoening geven; wil de gemeente bevredigen.

Er komt een voorstel van diaken Joubert: de vergadering besluit commissie-rapport in zake Zending aan te nemen, en geeft zoodanig antwoord aan memorialisten.

Na 'n lang diskussie en 'n aantal amendemente word

Voorstel Joubert met 42 stemmen aangenomen. Zoo dat met dit voorstel ook advies is aangenomen en antwoord zal zijn aan memorialisten.

Nog aan de orde commissie-rapport: D., Bezwaar hebbende tegen het gebruiken van Sankev en Moody, en het toelaten van andere nieuwigheden.

Advies: In zake tegen het bezwaar van nieuwigheden, zooals het gebruiken van Sankev en Moody, beveelt uwe Commissie aan, zulks te laten aan het oordeel van verschillende kerkeraden.

Diaken Barnard wil dat er Gezangen en Psalmen in de kerk zullen gezongen worden, en geene andere. Maar toch daarbuiten wil hij niemand hinderen.

De predikant van Lijdenburg leest iets voor uit de notulen van 1886, toen dezelfde zaak voor de Algemeene Vergadering uitvoerig is besproken.

Van vele zijden wordt instemming met het advies gegeven; volgens de schoolwet moet op de scholen kerkgezag geleerd worden.

Het voorstel wordt, met verlof, zoo gewijzigd, dat er nu met het aannemen van het advies tevens verwezen wordt naar notulen 1886. Het wordt met 52 stemmen aangenomen.

'n Versoekskrif het ingekom om te vra dat die kerkwet sou bepaal dat alleen blanke sendelinge deur die kerk sou gebruik word om die Evangelie onder die heidene te versprei.

Onder ander sprekers zegt de predikant van Johannesburg, dat een gewichtige zaak nu voor de Algemeene Vergadering is; geeft zijne afkeuring tekennen tegen het beschrijvingspunt; wil geen gelijkstelling in de kerk terwille van anderen, maar wil dat gekleurde Zendingen toegelaten worden, omdat als God zoo een Zending in ons midden zou zenden, wij hem het werk niet durven weigeren.

Besluiten wij dat hij in ons midden niet zal werken, dan handelen wij rechtstreeks tegen Gods wil. Daar is geen gelijkstelling als een gekleurde zending onder gekleurden arbeit. Zoo een zending werd nooit toegelaten in de Ned. Geref. gemeenten in de Kaapkolonie te prediken, 't zal hier nog minder geschieden.

Een broeder Ouderling zei dat hij (de predikant) nog jong is, en nog leeren moet wat de anderen reeds vergeten hebben, onbekend met het volk; het is zoo, maar hij heeft nogtans Gods Woord in zijn hand, en Gods genade in zijn hart, en denkt als onze gemeenten een onchristelijke wet willen hebben, wij niet durven toestemmen. Hij wil niet en kan niet instemmen.

Tog is die versoek met meerderheid van stemme toegestaan, en die wet so aangevul.

Een van die eerste eiendomskwessies wat voor die aandag gekom het is die van Zeerust.

Aan de orde twee memories, geteekend door 197 personen, protesteerende tegen het transporteeren van kerkgebouw en zeker stuk grond op naam van de Vereenigde Kerk; copie van acte van cessie van gemeld stuk grond.

Een brief van 4 personen uit Zeerust, kennis gevende van het toezenden van bovengemelde memories en acte van cessie; alsook protesteerende tegen het transporteeren zooals voormeld.

In deze zaak adviseert uwe commissie als volgt:—

Aangezien de naam der Kerk nog niet vastgesteld is, is het de vergadering onmogelijk het verzoek in overweging te nemen.

En aangezien het ons niet bekend is dat memorialisten tijdens de kerkvergadering daartegen protest gelegd hebben, zoo hebben memorialisten geen grond voor hun aanzoek.

De predikant van Lichtenburg verhaalt, dat hij als consulent te Zeerust tegenwoordig was bij de ineensmelting der gemeenten,

er werd toen niet geprotesteerd, ook niet door den persoon die het stuk grond aan de Ned. Herv. kerk had gegeven en die toen lid was van den Kerkeraad.

Het komt uit dat volgens Art. 11 de zaak van transporteeren eerst later voorkomt, als de naam der Kerk is vastgesteld. Er wordt medegedeeld, dat de Kerkeraad van Zeerust nog niet in het bezit was van het transport, maar dat de gever had beloofd het te zullen overmaken op de Kerk, zoodra de naam der Kerk was vastgesteld, maar dat hij den naam Hervormd niet wilde verliezen.

Na een vraag omtrent het betalen van heeren-rechten wordt aan de vergadering duidelijk gemaakt dat de twee gemeenten te Zeerust zijn vereenigd zonder dat iemand er tegen protest legde.

Er komt een amendement in van diaken de Clercq:—

De Algemeene Vergadering besluit aan de vier personen te Zeerust te antwoorden, dat de vergadering thans niet bij magte is hun verzekering te geven dat de eigendommen daar kunnen getransporteerd worden op de Ned. Herv. gemeente, daar de naam der Kerk nog niet is vastgesteld, en hen te wijzen op Art. 11 der grondslagen.

Er is nog een amendement, nu van den predikant van Rustenburg:

Na overweging van het schrijven van 4 personen uit Zeerust, besluit de vergadering:

1. Genoemde personen te wijzen op de verkeerde benaming die zij de vergadering geven.

2. Hun te antwoorden, dat met het oog op Art. 11 commissie-rapport 1885, aan hun wensch niet kan voldaan worden voor en aler de naam der kerk is vastgesteld, wanneer de vergadering zorg zal dragen dat de goederen op de wettige vertegenwoordigers der gemeente getransporteerd zullen worden.

Er is nog een amendement, nu van ouderling H. S. Pretorius:

Deze vergadering besluit aan de protesteerende partijen te antwoorden dat, aangezien gemeld stuk grond door de vereeniging der kerken, het eigendom geworden is van de Vereenigde Kerk, doch nog niet getransporteerd geworden is op haren naam, aangezien die nog niet voor goed vastgesteld is, zij de behandeling dezer zaak heeft uitgesteld tot hare eerstkomende Algemeene Vergadering.

Ouderling du Toit beschouwt dat het schrijven komt van een onafhankelijke Kerk, een zelfstandige partij, die door het schrijven aan de Scriba deze Algemeene Vergadering niet erkent in hare rechten. Hij kan niet meegaan met een der ingediende voorstellen.

De predikant van Zeerust is van oordeel dat het amendement van den pred. van Rustenburg voldoet en dat daardoor een kans wordt gegeven tot het bewaren van orde.

Het amendement predikant van Rustenburg wordt met 53 stemmen aangenomen.

In die Zoutpansberg was daar nog nie eenstemmigheid nie. Ds. Biecard was vertrokke. 'n Stuk van die Kerkeraad kom voor die vergadering.

Die tydelike Kommissie adviseer daaroor:—

Na al deze feiten overwogen te hebben, kan uwe Commissie tot geen andere gevolgtrekking komen dan dat de eigendommen, vaste en roerende, vroeger behoorende tot de Ned. Herv. en Ned. Ger. gemeenten te Zoutpansberg, thans behooren tot de Ned. Herv. of Geref. gemeenten aldaar.

En derhalve beveelt uwe Commissie aan, dat deze vergadering de Kerkeraad van de Ned. Herv. of Geref. gemeente te Zoutpansberg zal adviseeren, dat men de tegenpartij een tijd zal stellen, waarbinnen alle documenten en alles wat behoort tot de vereenigde gemeente van Zoutpansberg zullen moeten worden opgegeven en indien dit niet geschiedt, dat men dan zijn recht bij den rechtbank zal zoeken.

De Voorzitter deelt mede waarom deze voor de vergadering is gebracht. Er zijn zekere eigendommen behoorende aan de vereenigde gemeente aldaar, nu in handen van personen, die daarop geen recht hebben. De Kerkeraad en consulent van Zoutpansberg vroegen raad aan de Moderatuur wat in deze zaak te doen. De Moderatuur kwam niet tot eenstemmigheid, en omdat de algemeene Vergadering spoedig zou bijeenkomen, werd de beslissing van dit belangrijke punt overgelaten aan de Algemeene Vergadering.

Diaken Fourie stelt voor het advies aan te nemen.

Die geskiedenis van die saak, wat uit die bespreking duidelijk word, word as volg in die notule saamgevat:—

In de maand Mei 1887 besloot de vereenigde kerkeraad van Zoutpansberg wegens voortdurende ontevredenheid, zich in tweeën te deelen. Ook de gemeente en kerkgoederen werden gedeeld. Van deze deeling werd kennis gegeven aan de Kerkelijke Commissie, met verzoek dat beide deelen des Kerkeraads en der gemeente als afzonderlijke kerkeraden en gemeenten van de Ned. Herv. of Geref. kerk zouden worden erkend.

In de maand July 1887, weigerde de Kerkelijke Commissie deze erkenning—gevolgelyk ook de goedkeuring aan al wat daar gedaan was—en drong aan bij de beide deelen des Kerkeraads tot hereeniging en gevolgelyk tot vernietiging van wat de Kerkeraad gedaan had. De consulent riep toen den geheelen vereenigten Kerkeraad bij elkander, om het ontslag dat toen aan den leeraar moest gegeven worden door den alzoo hereenigten Kerkeraad te doen teekenen; dit is geschied, en daarna werd een beroep uitgebracht op een der proponenten onder voorzitterschap van den consulent, die door de Algemeene Vergadering was aangesteld. Tusschen het ontslag geven aan den leeraar en het uitbrengen van het beroep hebben sommigen zich aan de gemeente onttrokken, en dientengevolge ook aan de Ned. Herv. of Ger. kerk.

Nu hebben diegenen, die zich onttrokken hebben, eenige goederen in handen, toebehoorende aan de N.H. of Ger. gemeente, en het advies geeft nu antwoord op de vraag hoe in deze gehandeld moet worden.

Na de zaak van alle zijden te hebben beschouwd, wordt er gestemd en met 56 stemmen wordt het advies aangenomen.

Volgens vroeër besluit moes die Moderatuur, nou dat die twee kerke verenig was, ook met die (Enkel) Gereformeerde kerk korrespondeer om hulle aansluiting te verkry.

De Moderatuur deelt mede, dat haar laatste schrijven aan de Geref. Kerk verzonden is in het begin van het vorige jaar, 1887, maar dat tot nog toe geen antwoord daarop ontvangen is.

De predikant van Lijdenburg stelt voor de verdere correspondentie aan de Moderatuur op te dragen, hetgeen algemeen wordt aangenomen.

Vir die eerste keer word die rapport van die Ebenhaezer-skool sonder veel bespreking afgehandel. Die rapport is gunstiger dan ooit tevore. Die lopende koste word gereëld gedek. Die eiendom het groteliks in waarde vermeerder. Die vergadering beloof sedelike en geldelike steun.

Buitengewone Algemene Vergadering.

In ooreenkoms met die besluit van die laaste Sinode, is daar 'n buitengewone vergadering gehou op 6 Mei, 1889.

Vir die eerste keer verskyn:

Ds. A. J. Louw, van Vrijheid; Ds. D. J. Kriel, van Ventersdorp; en Ds. P. J. J. Boshoff, van Zoutpansberg.

Die volgende nuwe gemeentes word verteenwoordig:

Vryheid, Ventersdorp, Amersfoort en Barberton.

Ds. G. van de Wall, Assessor van die Kaapse Sinode, besoek die vergadering.

Die vergadering tel 83 lede.

De Voorzitter deelt mede dat de Kerkelijke Commissie deze buitengewone vergadering heeft bijeen geroepen tot behandeling van de zaak, de vaststelling van den naam der Kerk, die dus ook voor de vergadering wordt gebracht. Leest een gedeelte voor van het Commissie-rapport, 1882, behelzende de voorwaarden omtrent het vaststellen van den naam, waartoe voornaamlijk letter C. aangehaald wordt dat aldus luidt. Dat de verschillende Kerkeraden der vereenigde Kerk bij bovenvermelde Synode de stem hunner respectieve gemeenten zullen voordragen; en letter D. dat gemelde Synode alsdan zooveel mogelijk overeenkomstig de stemming der gemeenten den naam der vereenigde kerk voor de toekomst officieel vaststelt. Op een vraag van de predikant van Standerton wordt geantwoord dat het besluit van 1888 verklaring is van besluit van 1882.

Het wordt door den Scriba, in den loop van eenige andere opmerkingen, herinnerd dat op het oogenblik een vraag door de vergadering moet worden beantwoord, nl.: zal de stemming hoofdelijk of gemeentelijk genomen worden.

De Voorzitter maakt aan allen die het nog niet verstaan duidelijk dat "hoofdelijk" beteekent dat alle stemmen geteld worden, terwijl gemeentelijk beteekent: de meerderheid in de gemeente, welke meerderheid dan voor 1 geldt. Hij licht dat toe door voorbeelden en herinnert verder dat letter C. nu door de vergadering moet worden uitgelegd.

De predikant van Lijdenburg wijst op het enkelvoudige woord "stem". Letter is letter.

Ouderling Otto is het daarmee niet eens; als het gemeentelijk genomen wordt, dan gaat hij voor niet naar huis toe.

De Scriba vraagt aan den predikant van Lijdenburg, hoe dan gehandeld moet worden, wanneer de stemmen staken, zooals te Heidelberg bijv. Wanneer gelijk getal stemmen is uitgebracht op twee namen.

Ouderling Otto zegt dat hij om eensgezindheid te bevorderen gestemd heeft voor den naam "Nederduitsch Hervormde en Gereformeerde", en is van mening dat de stemming hoofdelijk zijn moet, om tot de meerderheid te komen.

De predikant van Rustenburg wijst erop hoe hij, door zijn aangenomen voorstel (Zie Notulen 1888) een leidraad wilde geven, opdat door de hoofdelijke stemming aan de Algemeene Vergadering de stem der gemeente kon worden bekend gemaakt. Na eene opmerking van den predikant van Johannesburg dat er dus een naam moet worden bekend gemaakt, en in zijne gemeente voor drie namen is gestemd, doet de voorzitter uitkomen dat letter C. Commissie-rapport, 1882, aan de orde is en dat alleen.

De predikant van Hartebeestfontein wijst zijne bezwaren aan tegen hoofdelijke stemming, omdat die zijns inziens een ongelijke stemming is, de gelijkheid bij kerkelijke vergaderingen verkracht, strijdig is met de inrichting van ons kerkelijk bestuur, daar gemeenten nu worden geregeerd door Kerkeraad, Kerkelijke Commissie en Algemeene Vergadering.

De predikant van Pretoria wil volledig en rondborstig zijn gevoelen uitspreken. De geheele inrichting van het kerkbestuur is hoofdelijk, maar er is verschil, de kwestie is daar, hoofdelijk of gemeentelijk, en wij moeten die in de oogen zien. Stelt b.v. een getal van 25 gemeenten, waarvan 13 bijzonder klein en 12 gemeenten bijzonder groot zijn. Wanneer die 13 dan eenparig stemmen, dan hebben zij de meerderheid, en de 12 groote gemeenten moeten daaronder bukken, zal "gemeentelijk" bevorderlijk zijn aan de bloei van het kerkgenootschap? De Algemeene Kerkvergadering moet den bloei van het geheele kerkgenootschap in het oog houden. Het getal van Heidelberg, alwaar de stemmen staken geeft ook stof tot nadenken. Daar staat in letter C., stem, in het enkelvoud. Nooit was het de meening in 1882 om de stem gemeentelijk te hebben. De vaststelling van een naam der Kerk is een gansch ongewone gebeurtenis die zeer zelden voorkomt. Buitengewone omstandigheden eischen buitengewone maatregelen, waar de belangen van de geheele kerk op het spel staan, moet dit niet uit het oog worden verloren.

Ouderling Kritzinger krijgt nu licht in de zaak, en is het met den predikant van Pretoria eens.

De predikant van Ventersdorp is voor gemeentelijk, en als wij de zaak voor een rechtsgeleerde leggen, dan zal die het met de verklaring "gemeentelijk" eens zijn. Ook haalt hij het geval van Bethal aan als een waarschuwing om bij de letter te blijven.

Ouderling Grobler verhaalt hoe hij is rondgegaan met de lijst om te stemmen voor de naam, en spreekt zijn vrees uit dat er

beroering zal komen, indien de uitleg is, dat hoofdelijk zal moeten vervallen; meende dat elke lijst hier moet wezen, en dat dan de meerderheid de ware naam der Kerk zou zijn.

Na een vraag van ouderling Vermaas wat aan de orde is, en het antwoord letter C. 1882, en na een opmerking van ouderling Retief wijst ouderling Otto erop dat het contract voor twee uitleggingen vatbaar is, en wenscht dus die uitlegging waardoor het meest vrede zal kunnen bewerkt worden.

Ouderling Breedt is voor "hoofdelijke" stemming. Maakt daarvan een formeel voorstel.

Ouderling Landman zegt dat men vroeger altijd heeft gesproken van "padlangs". Wel nu, met het commissie-rapport voor ons, is "gemeentelijk" in het pad, er staat "stem" niet "stemmen".

Diaken Botha meent dat "hoofdelijk" meer vrede zal geven.

Er wordt door den Voorzitter naar aanleiding van een gezegde van den predikant van Rustenburg herinnerd, dat deze vergadering hoofdelijk stemt.

Van dit zelfde gevoelen is ook de predikant van Zoutpansberg. Letter C. spreekt duidelijk; de hoofdelijke stem is noodzakelijk om tot de gemeentelijke stem te komen. Wij moeten ons dus vast houden aan het Rapport van 1882.

Diaken du Preez, na bekendstelling, dat de gemeente die hij vertegenwoordigt, klein maar stipt is, meent dat gemeentelijke stemming geen ontevredenheid kan geven.

Ouderling Kritzinger zegt dat wij niet uit het pad gaan als wij hoofdelijke stemming aannemen

Daarop neemt de Scriba het woord, die te kennen geeft dat hij in dezen niet had willen spreken, maar daar de zaak de grondslagen betreft zou hij zich aan plichtverzuim schuldig maken, indien hij zweeg. Het is jammer dat er weer twee partijen gevonden worden. "De meerderheid schijnt ten gunste van gemeentelijke stemming te zijn." Niemand kan nu nog zeggen, wat de toekomst baren zal.

De predikant van Pretoria heeft mij op de gedachte gebracht, van hetgeen ik nu wil voordragen.

Er staat in de grondslagen niets van hoofdelijk en gemeentelijk, maar spreker wijst, om toch vooral niet te worden vergeten, op letter D, en vooral op de twee woorden "zooveel mogelijk". Dat is de spil waaraan zich de zaak thans aan de orde, beweegt. Wordt er hoofdelijk gesteind, dan verliezen de twee woorden hunne beteekenis. Wordt gemeentelijk genomen dan worden zij ook krachteloos, want cijfers zijn onverbiddelijk. Er is gezegd dat wij bij de wet moeten blijven, en bij de letter. Goed, maar vergeet niet dat er ook staat geschreven, de letter doodt; maar de geest maakt levend. En wanneer hier een verkeerd besluit wordt genomen dan is er misschien de dood. Het woord "stemming" heeft tweeërlei beteekenis. In 1882 heeft men bij het opstellen van de grondslagen nooit gesproken van hoofdelijk of gemeentelijk. De Vereenigingscommissie heeft de zaak der eindbeslissing laten berusten bij dit lichaam. Het is mijn gevoelen, dat het het best is om niet meer van hoofdelijk of gemeentelijk te spreken, maar nu dadelijk de stemmen van alle gemeenten ter tafel te brengen, al de verschillende getallen naauwkeurig op te teekenen, en dan kunnen wij door middel

van een voorstel den een of anderen naam voordragen, en door middel van de meerderheid dezer vergadering de naam der Kerk officieel voor de toekomst vaststellen.

Dan kan ook door de gemeenten niets worden verweten, en blijft de vrede bewaard. Maar gaat de vergadering op dien weg, die zij nu volgt, voort, dan zijn de noodlottigste gevolgen voor de Vereenigde Kerk te wachten.

De predikant van Potchefstroom wilde oorspronkelijk niet spreken, maar als vertegenwoordiger eener groote gemeente moet hij spreken. Stemt samen met den Scriba, er zal verwarring komen als wij op dezen weg voortgaan. Wij zijn niet een van gevoelen hier, hoe zal het dan in de gemeente gaan? Gemeentelijke stemming is hem een nieuwigheid; eerst hier hoorde hij daarvan. Die stemming zal ons benadeelen in de vaststelling van den naam. Men zal zeggen dat het een list was om een naam vastgesteld te krijgen. Het volk zal ons wantrouwen. Die stemming is ook onrechtvaardig. In de politiek, bij de verkiezing van een president b.v., doet men zoo iets niet. Zou men het dan in deze critieke tijden in de kerk durven wagen? Het is zeer duidelijk dat de meerderheid zal moeten buigen onder de minderheid, indien gemeentelijke stemming doorgaat. Ten opzichte van het presbyteriaansche stelsel doet de hoofdelijke stemming daaraan niets te kort. En deze stemming zal de meeste vrede geven. Als ik kiezen moet tusschen wet en gemeente, dan kies ik de gemeente. Nu moet de uitslag der stemmen ter tafel gelegd worden. Hij stemt in met den wenk door den Scriba gegeven, maar kon nooit meegaan met gemeentelijke stemming. . . .

De Voorzitter zegt dat hij wenschte niet tegenwoordig te zijn. Naar zijn gevoelen gevraagd zijnde en niet willende teleurstellen, zoo zal hij spreken. Wil wederleggen wat door anders-denken is uitgesproken, b.v. door den predikant van Rustenburg, die gewaagd heeft van een noodelooze omslachtigheid, maar vindt dat volgens het besluit van 1888 de gemeenten zelven uitslag geven. De predikant van Pretoria heeft dingen gezegd, waarin hij, spreker, hem nooit kan volgen, zooals dat genoemde predikant meent dat letter C. niet gemeentelijke stemming bedoelt. Hij kan voor zichzelf onder letter C. niet anders dan gemeentelijke stemming verstaan. Niemand met gezond verstand kan die letter anders verstaan. De pred. van Pretoria heeft gezegd als 13 van 25 gemeenten over een naam stemmen, het geval van 3,000 tegen 30,000; misschien dat die 30,000 moeten bukken onder de andere minderheid. Het is zoo; maar de vraag is, wat is voor ons, wat is recht? Heeft alleen te doen met de wet. Daarbij moeten wij ons bepalen. Hoe kan ik vooraan gaan met mijne gemeente, indien ik tegen de wet handel? Al die redeneringen zijn om de wet. Hier ligt de wet; ik moet die handhaven. Doe ik het niet, dan breng ik de kerk in gevaar.

Een enkel moedwillige kan ons dan omver stooten. De predikant van Potchefstroom heeft scherp gesproken, te scherp. Veronderstel dat de wet des lands voorschreef, dat de verkiezing berust bij de veldcornetschappen, wat dan? Verder, gaat spreker voort, als de stemmen staken zou dan de Kerkeraad beslissen met het lot, indien niet anders, en dat is geen huismiddeltje. Ouderling Visser heeft gesproken van koude harten, en dit is waar en ook niet waar.

Wij zullen gewaar worden dat velen bijna alles hebben opgegeven, en anderen geen duimbreed. Dit zal blijken uit de stemming.

Was verblijd over de toespraak van den Scriba waar hij sprak van den bloei der kerk te willen bevorderen. Maar de notulen van verleden jaar stellen hem voor als anders sprekende. Hadden wij van het begin zoo toegegeven dan was het nu veel beter. Zou den wenk van den Scriba kunnen aannemen, maar is bevreemd, dat hij zich schuldig zou maken aan het verbreken van den grondslag, waar ons niet zulk een weg wordt aangewezen. Ziet niet in dat de stemmen der minderheid gesmoord worden, zooals men geredeneerd heeft. Ziet geen weg met letter C. voor hem een tevredenheid te geven aan allen in de kerk. Het Artiekel ligt daar. Het gerechtshof zal de letter nemen, en dit punt houdt hem vast; dit is zijn groot bezwaar. Om schade, verwarring, vernietiging te voorkomen, zoo wil hij zich aan de letter houden. Haalt Art. 19 der kerkwet aan om te bewijzen, dat er reeds een zeker soort van gemeentelijke stemming is. Reeds van het begin af, zoo gaat hij voort, handelden wij om geen overeenstemming te hebben. Men krijgt nooit gelijkheid bij hoofdelijke, meer bij gemeentelijke stemming. Elke gemeente kiest b.v. van een tot vier afgevaardigden voor de Algemeene Vergadering. Zoekt steeds den bloei der kerk, en hoe het besluit ook moge zijn, hij vertrouwt dat wij allen ons daarbij zullen nederleggen

Het laatste amendement, dat de predikant van Lichtenburg voorstelt, wordt het eerst in stemming gebracht, en is van den volgende inhoud: Op de vraag hoe de stemming over de toekomstigen naam der Kerk thans moet plaats hebben, met verwijzing naar de grondslagen, Commissierapport, 1882, letter C. en D., spreekt deze vergadering het als haar gevoelen uit:

1. Dat blijkens de discussie over de zaak gevoerd, ook door mannen die zitting hadden in de Vereenigingscommissie van 1882, men zich destijds geen juist begrip vormde van hoe de zaak zal moeten geschieden.
2. Dat op de letter afgaande de bedoeling van letter C. schijnt te wezen aan elke gemeente slechts eene stem in de zaak toe te kennen.
3. Dat er nochtans bij velen de gedachte gekoesterd wordt, onder andere daartoe gebracht zijnde door de stemlijsten onder hen geteekend, dat de stem van elk lidmaat alhier in aanmerking zal moeten genomen worden.
4. Dat hoewel er verschil van gevoelen bestaat in deze vergadering over de wijze van handelen volgens letter C., en tot bevrediging der gemeente, de uitslag toch maar op hetzelfde zal neerkomen, welke wijze van handelen men ook volge; en derhalve besluit zij, met het oog op de welvaart en de tevredenheid der gemeenten, en ter wille van de verzekering onzer eigendommen, en onder het bewustzijn, dat de Heer der Kerk ook in deze zijn wakend oog op zijne Kerk houdt:

i. eene Commissie uit haar aan te stellen, bestaande uit de predikanten Utrecht, Heidelberg, Pretoria en Lichtenburg, en de afgevaardigden B. Vermaas, Breedt, C. B. Otto, en Jansen van Vuuren.

ii. aan deze Commissie al de stemlijsten in handen te stellen om over dezelve rapport uit te brengen over de volgende punten :

a. het getal stemmen in iedere gemeente uitgebracht met deszelfs verhouding tot het getal der lidmaten.

b. de namen waarvoor gestemd is in de respective gemeenten, met verhouding der namen tot elkander.

c. het getal stemmen dat elk der namen op zich heeft vereenigd.

iii. Indien het blijkt dat een der namen in de volstreckte meerderheid der gemeenten de volstreckte meerderheid der stemmen op zich heeft vereenigd, en ook de volstreckte meerderheid van al de stemmen die uitgebracht zijn wegdraagt, dan is dat de toekomstige naam der kerk.

iv. Maar is dit met geen der namen het geval, dan wordt het aan de vergadering overgelaten, met het rapport der Commissie voor zich, op te maken wat de begeerte is der gemeenten, en vervolgens een besluit te nemen volgens letter D. van de grondslagen van 1882.

Er wordt gestemd en het blijkt dat dit amendement met 86 tegen 13 is aangenomen.

De Voorzitter leest een memorie voor, door 39 personen ondteekend, dato 1 April 1889, maar zonder bepaling van plaats, verzoekende om de Vereeniging te breken, alsook een protest tegen de overmaking van goederen der Ned. Herv. Kerk aan een ander kerkgenootschap. Er is een begeleidende brief bij ondteekend door G. J. Engelbrecht, G. J. zn Standerton.

Er wordt op de moeilijkheid gewezen om deze memorie te behandelen, niet wetende van waar die namen komen. Ouderling C. B. Otto wil de behandeling daarvan uitstellen, en stelt dat voor

Nog een amendement nu van den predikant van Wakkerstroom : “deze vergadering verwijst het protest uit Standerton naar de eerstvolgende Algemeene Vergadering, en draagt op aan de Kerkeraad van Standerton om uit te vinden of die personen tot ons kerkgenootschap behooren.”

Hierdie amendement word met 49 stemme aangeneem.

Die kommissie wat na aanleiding van die voorstel van Ds. H. J. L. du Toit (predikant van Lichtenburg) aangestel was, lê die volgende rapport aan die vergadering voor:—

De kommissie, aangesteld om rapport over de stemlijsten der gemeenten op te maken, wenscht hiermede de hoogerw. vergadering het volgende verslag van haar bevindingen voor te leggen :

1. In hare zitting van heden zijn haar ter hand gesteld de stemlijsten van 22 gemeenten. Van een gemeente, Potchefstroom, heeft zij slechts eene verklaring des leeraars in handen gekregen omtrent den uitslag der stemming van zijne gemeente. Wat aangaat de stemlijsten haar ter hand gesteld, zijn er stemmingen die vergezeld zijn van eene verklaring des Kerkeraads, te kennen gevende

de correctheid der lijsten, en den korten uitslag, doch bij anderen is daar zoodanige verklaring niet.

2. Wat betreft het getal stemmen in ieder gemeente uitgebracht, met deszelfs verhouding tot het getal der lidmaten, wenschte uwe Commissie de navolgende cijfers onder U Heerws. aandacht te brengen, te kennen gevende de getallen der respectieve gemeenten, na U Hoogerw. eerst daarbij opmerkzaam gemaakt te hebben, dat het lidmaten-tal der gemeenten ook de vrouwen insluit, en dat, om het getal der manslidmaten min of meer te krijgen, uwe Commissie de helft van het volle getal hier aangeeft:

Gemeente	Stemmen uitgebracht.	manslidmaten ongeveer.
Potchefstroom	1,108	2,000
Pretoria	748	990
Utrecht	146	225
Lydenburg	287	450
Zoutpansberg	165	
Heidelberg	500	600
Hartebeestfontein	164	
Wakkerstroom	419	540
Middelburg	453	490
Rustenburg	646	664
Zeerust	498	650
Ermelo	489	500
Standerton	387	450
Bloemhof	140	300
Waterberg	103	112
Lichtenburg	269	400
Roosenekal	102	100
Johannesburg	34	200
Goede Hoop	164	164
Makwassie	257	312
Piet Retief	124	
Vrijheid	364	
Barberton	39	
	7,606	

Uit deze getallen blijkt het dat in bijna al de gemeenten met slechts enkele uitzonderingen, verreweg de grootste meerderheid der stemgerechtigde lidmaten de stem heeft uitgebracht.

3. Wat aangaat de namen, waarvoor gestemd is in de respectieve gemeenten, en verhouding van die namen tot elkander, heeft uwe Commissie, na zorgvuldig onderzoek, het volgende als den uitslag van hare bevindingen U Hoogerw. bekend te maken.

De gemeenten hebben als volgt gestemd:

Potchefstroom, voor:	
Ned. Hervormd	701
Ned. Herv. en Geref.	308
Ned. Herv. of Geref.	65
Ned. Gereformeerd	27
Vereenigde kerk	7
	1,108

Pretoria, voor:		
Ned. Hervormd Gereformeerd ...	340	
Ned. Herv. of Geref.	43	
Ned. Herv. en Geref.	97	
Ned. Hervormd ...	257	
Ned. Gereformeerd ...	11	
	—	748
Utrecht, voor:		
Ned. Herv. of Geref.	146	
	—	146
Lydenburg, voor:		
Ned. Herv. en Geref.	132	
Ned. Herv. of Geref.	76	
Ned. Hervormd Geref.	57	
Ned. Geref.	11	
Vereenigde Herv. en Geref.	6	
Vereenigde Geref. en Herv.	4	
Vereenigde Geref.-Herv.	1	
	—	287
Zoutpansberg, voor:		
Ned. Herv. Geref.	154	
Ned. Gereformeerd.	7	
Ned. Hervormd ...	1	
Ned. Herv. en Geref.	1	
Ned. Herv. of Geref.	2	
	—	165
Heidelberg, voor:		
Ned. Hervormd ...	167	
Vereenigde Herv. Geref.	167	
Ned. Herv. Geref.	125	
Ned. Herv. of Geref.	35	
Ned. Herv. en Geref.	4	
Ned. Geref.	2	
	—	500
Hartebeestfontein, voor:		
Ned. Herv. en Geref.	142	
Ned. Herv. Geref.	19	
Ned. Herv.	2	
Ned. Herv. of Geref.	1	
	—	164
Wakkerstroom, voor:		
Ned. Herv. of Geref.	378	
Ned. Herv. en Geref.	41	
	—	419
Middelburg, voor:		
Ned. Herv. of Geref.	393	
Ned. Herv. en Gereformeerd ...	42	
Ned. Herv. Gereformeerd ...	16	
Ned. Hervormd ...	1	
Ned. Gereformeerd ...	1	
	—	453
Rustenburg, voor:		
Ned. Hervormde ...	436	
Ned. Herv. Gereformeerd ...	88	

Ned. Herv. of Gereformeerd	73	
Ned. Herv. en Gereformeerd	24	
Ned. Gereformeerd	24	
Gereformeerd Hervormd	1	646
<hr/>		
Zeerust, voor:		
Ned. Herv. en Gereformeerd	316	
Ned. Hervormd	161	
Vereenigd Herv. Geref.	11	
Ned. Herv. of Geref.	9	
Ned. Gereformeerd	1	498
<hr/>		
Ermelo, voor:		
Ned. Herv. of Gereformeerd	411	
Ned. Herv. en Gereformeerd	42	
Ned. Herv. Gereformeerd	13	
Ned. Gereformeerd	13	
Ned. Hervormd	9	
Ned. Geref. of Hervormd	1	489
<hr/>		
Standerton, voor:		
Ned. Herv. of Gereformeerd	210	
Ned. Hervormd	117	
Ned. Herv. en Gereformeerd	38	
Ned. Herv. Gereformeerd	16	
Ned. Gereformeerd	4	
Vereenigde Herv. Geref.	2	387.
<hr/>		
Bloemhof, voor:		
Ned. Herv. of Gereformeerd	110	
Ned. Gereformeerd	25	
Ned. Hervormd	5	140
<hr/>		
Waterberg, voor:		
Ned. Herv. en Gereformeerd	56	
Ned. Herv. Gereformeerd	26	
Ned. Herv. of Gereformeerd	8	
Ned. Hervormd	11	
Ned. Gereformeerd	2	103
<hr/>		
Lichtenburg, voor:		
Ned. Herv. of Gereformeerd	251	
Ned. Hervormd	7	
Ned. Herv. en Gereformeerd	5	
Vereenigde Hervormd	4	
Vereenigde Herv. en Geref.	2	269
<hr/>		
Roosenekal, voor:		
Ned. Herv. en Gereformeerd	67	
Ned. Herv. of Gereformeerd	34	
Ned. Hervormd	1	102
<hr/>		

Johannesburg, voor:		
Ned. Herv. of Gereformeerd	30	
Ned. Hervormd	3	
Ned. Herv. Gereformeerd	1	
	<hr/>	34
Goede Hoop, voor:		
Ned. Herv. of Gereformeerd	154	
Ned. Gereformeerd	5	
Ned. Hervormd	5	
	<hr/>	164
Makwassie, voor:		
Ned. Herv. en Gereformeerd	240	
Ned. Hervormd	17	
	<hr/>	257
Piet Retief, voor:		
Ned. Herv. of Geref.	82	
Vereenigde Herv. of Geref.	42	
	<hr/>	124
Vrijheid, voor:		
Ned. Herv. of Gereformeerd	358	
Ned. Hervormd	3	
Ned. Herv. Gereformeerd	2	
Ned. Gereformeerd	1	
	<hr/>	364
Barberton, voor:		
Ned. Herv. of Gereformeerd	13	
Ned. Herv. en Gereformeerd	19	
Ned. Gereformeerd	7	
	<hr/>	39

4. Met betrekking tot het getal stemmen dat ieder der namen op zichzelf heeft vereenigd, zijn de volgende de correcte cijfers:

<i>De naam:</i>	<i>Stemmen</i>
Ned. Herv. of Gereformeerd	2,882
Ned. Hervormd	1,903
Ned. Herv. en Gereformeerd	1,574
Ned. Herv. Gereformeerd	857
Ned. Gereformeerd	142
Vereenigde Kerk	7
Vereenigde Geref. en Herv.	4
Vereenigde Herv. en Geref.	8
Vereenigde Herv. Geref.	180
Vereenigde Geref. Herv.	1
Ned. Geref. Herv.	1
Ned. Geref. of Herv.	1
Vereenigde Herv.	4
Vereenigde Herv. of Geref.	42

7,606

5. Het zal de hoogerw. vergadering uit de aangegeven getallen derhalve duidelijk blikken dat de naam "Ned. Herv. of Ger." in 11 uit 23 gemeenten, de volstrekte meerderheid van stemmen op zich heeft

vereenigd, en ook het hoogst getal van stemmen heeft erlangd. De naam Ned. Herv. in 2 gemeenten uit de 23 de volstreckte meerderheid van stemmen heeft, de naam Ned. Herv. en Geref. in 4 gemeenten.

6. En derhalve heeft geen enkele der namen de volstreckte meerderheid van stemmen verkregen, en ook niet de volstreckte meerderheid van al de stemmen, en zal het de taak wezen van deze Hoogeerw. Vergadering, met dit rapport der Commissie voor zich, op te maken wat de begeerte der gemeenten is, en daarmede overeenkomstig een besluit te nemen.

7. Uwe Commissie meent egter aan hare opdracht niet ten volle voldaan te hebben zonder de Hoogeerw. Vergadering eene aanbeveling te doen, en dien tengevolge bepaalt zij de aandacht der hoogeerw. Vergadering bij het feit dat verreweg de volstreckte meerderheid van stemmen uitgebracht is op eene vereenigde naam, zoodat hierin klaarkijk de begeerte der gemeenten uitkomt.

Het zal derhalve het werk wezen van deze hoogeerw. vergadering van al de samengestelde namen een te nemen, die het beste recht heeft den naam van de Vereenigde Kerk te zijn en de meeste bevredestiging zal geven.

En met het feit voor oogen uwer Commissie, dat een dier samengestelde namen in elf der gemeenten de volstreckte meerderheid der stemmen wegdraagt, en ook verreweg meer stemmen op zich heeft vereenigd dan een der andere namen;

En met de herinnering dat deze naam zeven jaren geleden, toen het volk ook van alle kanten op kerkvereeniging aandrang, omdat God de Heere zelf de harten aan elkander had gesloten, door den gemeenschappelijken druk, deze de naam is, die door het lot werd beslist, acht uwe Commissie dat de hoogeerw. vergadering geen beteren naam kon kiezen, dan den naam "Nederduitsch Hervormd of Gereformeerd", en beschouwt zij dezen naam als een blijvend gedenkteken van het groote werk Gods, dat de Heer onder ons heeft verricht, tot grootmaking van zijn Naam en wenscht derhalve deze naam de hoogeerw. vergadering aan te bevelen.

Diaken Vermaas geeft zijn instemming met het rapport te kennen. Wil een voorstel in dien geest indienen, n.l. om het met acclamatie zonder discussie aan te nemen, wat de predikant van Lijdenburg secondeert.

Er wordt aangemaand rijpelijk te overwegen voor men stemt.

De predikant van Potchefstroom zou wel met het rapport kunnen meegaan, maar hij staat niet alleen, en is bevreesd dat als de naam Nederduitsch Hervormd of Gereformeerd zal vastgesteld worden, dat woordje "of" oorzaak is van wantrouwen.

Het voorstel van diaken Vermaas komt in en is onder discussie. Het is van den volgenden inhoud: Deze vergadering besluit zonder eenige discussie, rapport uitgebracht aan te nemen en goed te keuren.

Ouderling Kritzinger beveelt aan om de zaak goed te bespreken en wel te overwegen.

Diaken Pienaar beveelt aan dat Ned. Herv. of Geref. de meerderheid heeft; als wij daarvan afstappen dan zal het onstuimigheid geven.

Ouderling Otto meent dat dit rapport het rapport van 1882 bevestigt. Het zal ook eensgezindheid geven. Hij zegt het is een bestiering des Heeren, dat dit de naam zal zijn.

Ouderling Bornman zegt, dat de naam eens door het lot is beslist, het is rechtvaardig, en het is Gods hand dat ons een uitweg is geopend.

Diaken Neethling geeft aan de hand; om eerst het eerste gedeelte van het rapport te overwegen, en naderhand de aanbeveling te behandelen.

Er wordt een uitlegging gevraagd van het verschil tusschen "of" en "en", maar de uitleg werd niet door een ieder bevredigend geacht; "Of" betekent de een is zoo goed als de ander, "En" betekent de een en de ander samen.

Er komt nog een amendement in, en nu van den predikant van Ventersdorp: "De vergadering neemt het commissie rapport aan, met uitzondering van de naamsaanbeveling.

Diaken Vermaas zegt, dat bekwame mannen het rapport hebben opgesteld, en is tegen het laatste amendement; kan niet voor een gedeelte maar voor het geheel stemmen.

De predikant van Zeerust is het meer eens met het amendement van den predikant van Zoutpansberg, ziet de noodzakelijkheid der discussien niet in, terwijl ouderling Grove eens is met diaken Vermaas.

Ouderling Lemmer wil trekken door de Roode Zee, want Farao komt aan; en diaken Barnard is het eens met den predikant van Zoutpansberg; elkeen moet licht hebben, ook is het voor het late nageslacht noodig om in deze zaak te verstaan; en het tweede punt moet behandeld worden; hetgeen bevestigend werd beantwoord. Diaken Fourie wil het rapport in zijn geheel behandelen. De predikant van Pretoria zegt dat hij eenmaal tegenwoordig was, bij het aannemen van een rapport met acclamatie zonder discussie, en de tegenpartij heeft gezegd, dat zij dood gezwezen was, men moet elke letter overwegen.

Ouderling Fourie gaat mede met diaken Vermaas; diaken de Wet met toespeling van de Roode Zee, wil maar stadig doortrekken.

Stemming. Het amendement van den predikant van Ventersdorp vervalt, zijnde slechts 4 voor.

Er wordt opgemerkt dat de leden der Commissie ook kunnen stemmen, omdat geen goed- of afkeuring van het rapport aan de orde is, alleen de wijze van behandeling.

Het amendement van den predikant van Zoutpansberg vervallen zijnde, zijnde 30 stemmen voor, wordt

Het voorstel-Vermaas met 47 stemmen aangenomen.

De predikant van Lichtenburg stemt in de minderheid met schriftelijke opgave van redenen later; ouderlingen Retief en Joubert; de predikant van Potchefstroom als vertegenwoordiger der gemeente, met schriftelijke opgave van redenen later; diakenen Grabe en Hartog en de Voorzitter eveneens met schriftelijke opgave van redenen, wij allen verzoeken aanteekening dat wij in de minderheid gestemd hebben.

Het Commissie-rapport is dus in zijn geheel aangenomen.

Op een wenk van den predikant van Wakkerstroom, verklaart de Voorzitter aan de vergadering, dat de officiële naam der kerk is "Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde kerk", waarop de geheele vergadering, met een enkele uitzondering opstaat, om de goedkeuring daarover aan den dag te leggen.

De predikant van Potchefstroom stemt in de minderheid bij het vaststellen van den naam der kerk:

1. Omdat de naam Ned. Herv. of Geref. een afwijking is van de oorspronkelijke overeenkomst welke als basis is neergelegd door de Vereenigings-commissie van 1882, waarbij bedoeld werd dat de keuze van den naam later te worden gedaan, zal zijn tusschen den naam Ned. Herv. of Ned. Gereformeerd.

2. Omdat hij vreest dat door dien naam groote scheuring zal ontstaan in de kerk.

3. Omdat hij vreest dat de vaststelling van dezen naam de kerkelijke effecten in gevaar zal brengen.

Om deze redenen acht hij, als vertegenwoordiger zijner gemeente, zich niet gehouden aan dit besluit.

De predikant van Standerton dient het volgende in: Ik heb in de minderheid gestemd omdat ik meen dat, met de goedkeuring en aannahme van het rapport der Commissie, waardoor den naam van Ned. Herv. of Geref. is vastgesteld als naam der Kerk, de vergadering in strijd heeft gehandeld met letter A. en B. van de grondslagen neergelegd in de Commissie-rapporten van 1882 en 1885.

De predikant van Utrecht dient het volgende in: Ik stem tegen de aanneming van het voorstel omdat het

1e. De afgevaardigden de kans ontnam om het Commissie-rapport zoo duidelijk gemaakt te hebben dat zij hunne gemeenten omtrent de verkiezing van den naam kunnen behoorlijk inlichten;

2e. De vergadering de gelegenheid ontnam om als hoogste vergadering der Kerk de gemeenten te wijzen op zaken en toestanden waardoor haar bloei belemmerd kan worden.

Daar kom van die predikant van Vrijheid (Ds. A. J. Louw) 'n voorstel van rewiesie aan die orde:

De predikant van Vrijheid licht het toe, wil niet dat deze kennisgeving hem in verdenking zal laten bij deze vergadering.

Is hartelijk voor den aangenomen vereenigden naam. Heeft deze kennisgeving ingediend, opdat er meer eenstemmigheid omtrent de aannahme van het Commissie-rapport moge zijn. Er is juist besloten de notulen in haar geheel te laten drukken, en welke indruk zal dit maken op de gemeenteleden, wanneer zij lezen, dat zelfs leden der Commissie aanteekening verzocht hebben, dat zij in de minderheid hebben gestemd? Het zou veel beter zijn wanneer het rapport door een grootere meerderheid worde aangenomen. Het was niet omdat men het rapport afkeuren wilde, maar omdat het goedkeuren en aannemen zonder discussie werd afgekeurd. . . .

Het voorstel van den predikant van Vrijheid is nog aan de orde. Genoemd predikant spreekt en begint met te zeggen dat hij niet zonder vreeze deze kennisgeving van revisie heeft ingediend. Wij allen hebben gezegd dat de Heer ons tot hiertoe heeft geleid. Wij hadden onstuimigheid verwacht en die was er niet gekomen.

Het voorstel van den predikant van Lichtenburg gaf bevrediging aan allen, de uitslag der stemlijst was nog meer bevredigend; daar er 5,300 stemmen voor den vereenigden naam, en slechts 1900 voor een enkele naam werden uitgebracht. Het voorstel was goed. Later kwam er misverstand, en toen het ter stemming kwam, waren er slechts 47 voor, niet meer dan 5 boven de volstrekte meerderheid,

zoodat het gelijk staat met een redelijke nederlaag. Er was zelfs misverstand onder de Commissie-leden. De predikant van Lichtenburg was zelfs in de minderheid, de Voorzitter ook.

Er is besloten de notulen te laten drukken. Wat zal men nu denken? spreker weet dat de geest der vergadering voor vereeniging is; en zij, die tegen de vereeniging zijn, zullen van deze zaak gebruik maken. Men wil een streep halen door al de notulen, die op die zaak betrekking hebben, maar weet niet of zulks geoorloofd is. Zijn eigen voorstel wil hij prijsgeven indien er een middel kan gevonden worden, om een eenparig besluit omtrent de naamsvaststelling te nemen.

De predikant van Rustenburg heeft een vraag te doen. Of er objectie gemaakt kan worden tegen de geplaatste stukken? Punten worden aangehaald, die lang afgehandeld zijn; er is nooit sprake geweest van A. en B. maar wel van C. en D. voorkomende in de grondslagen. Hoe kan een predikant die verleden jaar zoo anders gesproken heeft, recht hebben zulk een voorstel in te dienen.

De Voorzitter zegt dat er gister een rapport werd uitgebracht, er werd voorgesteld het aan te nemen zonder discussie; ook werd er voorgesteld het aan te nemen met discussie; de stemmen werden toen verdeeld; toen was het de begeerte van allen om het rapport aan te nemen. Laten wij dat voorstel van herziening goedkeuren, om zoo doende het rapport meer eenparig te kunnen aannemen.

Die Voorsitter lees nog eens die voorstel voor wat aan die orde is:

“De vergadering besluite het behandelen van Commissie-rapport in revisie te brengen.”

Ouderling Landman geeft te kennen dat wij al van Maandag bijeen zijn, dat hij spijt heeft dat de zaak zoo geloopt is, maar tegen herziening is. Allen zijn opgestaan, om goed te keuren, dat de naam der Kerk officieel voor de toekomst is vastgesteld. En wij moeten waken, dat de laatste dwaling niet erger zij dan de eerste.

De Voorzitter geeft den hamer af en zegt dat hij eerst den raad had willen geven aan den predikant van Vrijheid om zijn voorstel terug te trekken, maar na het hooren lezen van de stukken in de notulen geplaatst, is hij gedwongen om dien raad niet te geven. Noemt het een knappe draai van den predikant van Potchefstroom om tegen de revisie te zijn en daardoor discussies te vermijden. Kan nooit instemmen met hetgeen ingediend is door den predikant van Potchefstroom, het is lijnrecht tegen de woorden door dien predikant uitgesproken, verleden jaar. Is voor revisie; dan kunnen wij dingen voorbrengen die geweten moeten worden: zal in de minderheid stemmen als het verworpen wordt.

Met 41 stemme uit die 79 word revisie toegestaan, en die hele rapport kom dus weer onder bespreking.

Diaken du Preez wil het aan de leeraars overlaten om een voorstel te doen.

Ouderling Visser wil nu strijden, al is het een maand lang, waarop de predikant van Zeerust aanmerkt dat die ouderling dan maar moet beginnen.

De predikanten van Pretoria zegt dat hij gisteren tegengestemd heeft om het rapport zonder discussie aan te nemen want inlichtingen waren noodig. De naam der kerk is nu de hoofdzaak, de meerderheid heeft zich getoond voor Ned. Hervormd of Gereformeerd; hij ook was ten volle daarvoor. Elf gemeenten verklaarden zich daarvoor bij volstreckte meerderheid, op dien naam zijn 1000 stemmen meer vereenigd dan op eenigen anderen. Zeven jaren geleden is dien naam door het lot beslist, drie jaren lang officieel gebruikt, en diezelfde naam is in Holland gebruikt, in een staatsstuk gedateerd 5 Juli 1836, onderteeekend door Koning Willem den Tweeden en gericht aan de afgescheidene kerk aldaar. Dien naam komt tot viermalen in het stuk voor, dus toen was de naam Ned. Herv. of Geref. reeds bekend, het is dus geen nieuwe naam. Laten wij die aannemen: hij was met het rapport zoo tevreden. Het woordje 'of' is een verbindingswoord. Aan dezen naam is een heerlijke geshiedenis verbonden.

Na eenige woorden van ouderling Visser voegt de predikant van Pretoria er nog bij, dat hij het boek heeft getoond aan de leden der Commissie, waarin dat staatsstuk van Koning Willem II wordt vermeld, wilde het aan de vergadering toonen maar had geen vroeger gelegenheid dan nu.

Diaken Barnard zegt dat de kerkeraad en predikant van Rustenburg eensgezind zijn, en de gemeente insgelijks. Het rapport is goed; het is rechtvaardig behandeld en gesteld; is niet bang om het vuur aan te steken. De predikant van Potchefstroom beveelt aan om het voorstel van den predikant van Lichtenburg aan te nemen, en nu komt genoemden predikant met een gansch andere wending voor den dag. De vergadering moet op de punt van eenstemmigheid drukken, omdat hij meent dat de gehele vergadering instemt met het rapport.

Er worden eenige teekenen van toejuiching gehoord. De Voorzitter vermaant om zich van zulke teekenen te onthouden, daar zulks niet geoorloofd is.

De Voorzitter neemt het woord, en wil eenige gedachten over het rapport uitspreken. Heeft daaraan medegewerkt

Als het rapport slecht is, zegt het dan. Gisteren was er geen kans om te toonen dat het goed is. Leest de redenen van zijn tegenstem voor zooals die in de notulen van heden zijn opgenomen. Had geen persoonlijke bedoelingen; wilde spreken ter wille van vrede en eensgezindheid. Wil dat de afgevaardigden heden aan de gemeenten toonen zullen, wat het rapport is en hoe de zaak staat. De kans was hem ontnomen om dit rapport duidelijk te maken, en daarom heeft hij tegen gesteund; blijft staan bij het rapport, en wil het duidelijk maken, en de afgevaardigden wapenen omtrent ijskoude harten. Hij wil de gegrondheid van zijn zeggen aanwijzen. Een groot aantal personen van de Ned. Herv. en Ned. Geref. kerk hebben toegegeven, broederlijk en Christelijk, dus daar zijn warme harten, dat kwam gisteren niet uit. De afgevaardigden moeten dat aan de gemeenten mededeelen. Dat is juist een van de belangrijkste punten, want de afgevaardigden moeten hunne gemeenten behoorlijk inlichten. Duizenden hebben toegegeven; zegt dus aan anderen, geeft ook toe, dat is behoorlijk, broederlijk. Als hij let op de cijfers, dan ziet hij dat velen geen duim hebben toegegeven; dus het is waar er zijn nog koude harten, daar zijn er nog die niet willen toegeven.

En God kon eerst ons zegenen, wanneer wij toegeven. Gisteren was hem de kans ontnomen om dat toe te lichten. Hij heeft nooit iets in den weg gelegd tegen de vereeniging; hij heeft toegegeven; daarom verlangt hij dat een ander ook zal toegeven. Dan kan de Kerk bloeien.

Had gewenscht dat elke broeder afgevaardigde en elke leeraar het rapport had kunnen aannemen, en daarom spijt het hem dat heden morgen zulke spiesen in ons zijn gestoken, spijt dat het komt van een der leeraren; dan is er ook tweedracht in de gemeente. Hij spreekt met diep smartgevoel, heeft gestreden en geleden, waarom hij het betreurt, dat wij nog zoo weinig eensgezind zijn. Hij wenscht van harte dat de afgevaardigden der Algemeene Vergadering met zijne woorden instemmen; als wij dien vrede niet krijgen dan is er ook geen zegen. Heeft met de aanbeveling der Commissie ingestemd; heeft het geteekend; en wil het nog tien malen teekenen; noemt enkele getallen op om de meerderheid aan te toonen van dezen naam, kan dan ook niet anders dan de aanbeveling goed keuren. . . .

De predikant van Vrijheid zegt, nu hij de gegrondheid ziet, en de reden heeft gehoord, dat het doel bereikt is van het voorstel van herziening. Is zeer verblijd daarover, en als het zoo genotuleerd wordt, dan is de vereeniging nauwer en vaster.

Wij zullen onzen weg dan reizen met blijdschap. . . .

De predikant van Potchefstroom spreekt, en zegt dat hij de revisie niet geweigerd heeft om discussie te ontduiken. Wat hem zelf betreft, had hij gewenscht te spreken, en nu heeft hij gelegenheid om het een en ander te zeggen. Is dankbaar voor den goeden geest en broederlijke gezindheid aan den dag gelegd. Had bedaar en koel afgewacht wat de tegenspraak zou zijn.

De redenen van zijn tegenstem had hij opgegeven, niet omdat hij tegen de vereeniging is, maar omdat hij daartoe gedrongen is. In 1888 was hij van opinie, dat men vrij was om eenigen naam te kiezen. Had vrede met Ned. Herv. of Gereformeerd; maar de reden waarom hij thans zoo denkt is, dat hij sinds 1888 veel nagedacht en gelezen heeft, en bij mogelijk verlies van kerkeigendommen zou men het aan de leidlieden kunnen verwijten dat het zoover gekomen is. Heeft zelfs rechterlijk advies daarover ingewonnen, en als hij vandaag in de minderheid sterft, dan is het dat hij voorzichtig moet zijn. Is gesticht over de stemming der vergadering; had niet gedacht dat die zoo zijn zou. Onder drang van omstandigheden heeft hij gesproken en geschreven zoo als hij gedaan had. Wil meegaan met de vergadering, maar wil voorzichtig zijn; vraagt om vergiffenis; moge het blijken dat er vrede en voorspoed zij.

Ouderling B. Vermaas is verblijd over de woorden van den vorigen spreker. Nu hij de taal hoort kan hij meer instaan voor den naam en de eer der Kerk dan hij gedacht had te zullen instaan. Hij hoopt dat een ieder vergevensgezind zal zijn.

Ouderling Retief heeft geen tweedragt bedoeld met voor de revisie te stemmen. Het stuk van den predikant van Potchefstroom dient hem zeer. In liefde en eensgezindheid willen wij allen zamen werken. De predikant van Standerton wil de reden opgeven, waarom hij in de minderheid heeft gestemd, en waarom hij zoo gehandeld heeft. Sedert hij in de Transvaal is, is hij meer en meer bekend geworden met de toestanden, en het is zijne over-

tuiging dat men tusschen geen anderen naam kan kiezen dan Ned. Hervormd en Ned. Gereformeerd, en een ieder heeft het recht van zijn opinie.

Dit is, zegt men, van het punt af, deze zaak is beslist, maar men meent dat de finale beslissing al de punten der grondslagen in zich sluit; hij zal evenwel niet tegen de vereeniging werken, en liefderijk omgaan met hen die Gods eer op het hart dragen.

. . . Nu komen de voorstellen in omtrent het Commissierapport. Voorstel van den predikant van Zoutpansberg en diaken Neethling: De Hooeerw. Vergadering hecht hare goedkeuring aan het commissie-rapport, en stelle dien overeenkomstig den naam vast.

Een amendement van ouderlingen Retief en Claasen: De vergadering keure het rapport der Commissie goed, neme de aanbeveling aan, en stelle den naam Nederduitsch Hervormd of Gereformeerd vast als den toekomstigen naam der Kerk . . .

Dit amendement wordt nu tot stemming gebragt, en op drie stemmen na algemeen aangenomen.

De predikanten van Potchefstroom en Standerton verzoeken aantekening dat zij in de minderheid hebben gestemd.

Er wordt nu officieel verklaard, dat de naam der Kerk voortaan zijn zal Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek, met den wensch dat het zal leiden tot vrede en zegen voor land en volk in het algemeen.

De predikant van Vrijheid zegt dat er duizende gebeden om licht zijn omhoog gezonden, en stelt voor om morgen tot een dankstond bijeen te komen. De predikant van Lichtenburg secondeert en het wordt algemeen aangenomen. Het zal gehouden worden op morgen ochtend, om 7 uur.

De vergadering besluit de Hooged. Regeering kennis te geven dat de naam der kerk voor de toekomst vastgesteld is als Ned. Herv. of Geref.

Derde Algemene Kerkvergadering.

Die derde (Gewone) Algemene Kerkvergadering van die Ned. Herv. of Geref. kerk, is te Pretoria gehou op 12 Mei 1890, en volgende dae.

Drie nuwe gemeentes word gestig:—Carolina, Bethal en Klerksdorp. Een predikant—Ds. J. W. G. Strasheim tree vir die eerste keer in die Sinode op, en wel as leraar van Klerksdorp.

Die vergadering tel 58 lede.

Ds. H. J. L. du Toit, is voorsitter.

Di. P. A. Strasheim en J. H. du Plessis verteenwoordig die Kaapse kerk.

Die statistiek toon aan dat die kerk nou gegroei het tot 45,027 siele, waarvan 18,660 lede is.

De Kerkeraad van Zoutpansberg antwoordt, dat er reden van klagen is over den staat en administratie van kerkelijke goederen aldaar, omdat:—

1.—Er nog geen transport is van de plaats ons door den Ede. Achthb. Volksraad geschonken.

2.—Omdat nog geene compensatie ontvangen is voor het kerkplein te Schoemansdal.

3.—Omdat ons kerkgebouw te Marabastad is afgebroken en vervoerd door personen, niet aan onze Kerk toebehoorende.

4.—Omdat een vroeger Ouderling registers en andere eigendommen van de kerk in zijn bezit heeft, en ze niet wil afgeven.

5.—Omdat een som van £200 in handen van den predikant van Heidelberg is, waarvan nog twijfel bestaat, aan wien het moet worden afgegeven.

Er zijn over het algemeen in de verschillende antwoorden geen klachten ten opzichte van de administratie en den staat van goederen en gebouwen.

De laatste twee jaren werden kerken ingewijd, zooals te Middelburg en Johannesburg, terwijl men bezig is, nieuwe kerken te bouwen te Carolina, Ermelo, Wakkerstroom, Goede Hoop, Lijdenburg, Zoutpansberg en Standerton.

Ds. M. L. Fick is in Mei 1889 te Potchefstroom as hulp-prediker bevestig. Met goedkeuring van die predikant en konsulent van Potchefstroom en van die Scriba van die Sinode presideeer hy by kerkeraadsvergaderinge. In die afwesigheid van Ds. C. W. du Toit, na Europa, word Ds. Fick op 26 Dec. 1889 onder sy eie voorsitterskap tot tweede predikant van Potchefstroom beroep. Voor sy bevestiging egter protesteer Ds. C. W. du Toit teen die beroep. Die protes word deur die Sinode van die hand gewys, die beroep goedgekeur en opdrag gegee dat daar 'n behoorlike verdeling van werk tussen die twee predikante moet geskied.

Aan de orde beschrijvingspunt van Standerton (No. 25), hoe er met leden, die zich niet volgens art. 4 van onze Kerk hebben afscheiden, en toch de Sacramenten bij de Hervormde kerk genieten, gehandeld moet worden. Uwe Commissie meent dat zoodanige personen door hunne handelwijze getoond hebben, geen getrouwe leden der Kerk te zijn, doch geeft aan de hand, dat zij met schriftelijke kennisgeving aan hunne respectieve kerkeraden, weder als leden der gemeente kunnen opgenomen worden.

Ook deze zaak geeft aanleiding tot een uitvoerige gedachtenwisseling, gedurende welke de Scriba verzoekt een oogenblik van de orde af te wijken, ten einde een brief voor te lezen, ingediend door Ds. M. J. Goddefroy, Voorzitter, en C. J. Joubert, Scriba, van de Commissie der Algemeene Vergadering van de Ned. Herv. kerk in de Z.A. Republiek, deze vergadering uitnoodigende tot het bijwonen van de plechtige opening van de Algemeene Vergadering van de Ned. Hervormde kerk, heden namiddag ten drie ure in een lokaal van het gymnasium aan het marktplein alhier.

Na het lezen daarvan gaat men wederom over tot nommer 25 en het voorstel Ventersdorp—Vermaas wordt aangenomen:

“Deze Hooeerw. Vergadering besluit het advies der Commissie in zake beschrijvingspunt van den predikant van Standerton, aan te nemen.”

De predikant van Ermelo verzoekt aantekening dat hij in de minderheid heeft gestemd.

De brief van Ds. Goddefroy, Voorzitter en C. J. Joubert, Scriba wordt voorgelezen en behandeld en geeft stof tot eenige beschouwingen. Men spreekt over de gevolgen, die de aanneming der uitnoodiging kan hebben, en het wordt aan allen duidelijk, dat men niet is voorbereid om dadelijk eene beslissing in deze te nemen, en er wordt overeengekomen om met het nemen van een besluit te wachten tot heden namiddag

Omtrent den brief der Hervormde kerk wordt het volgende voorstel Grevelink—Schutte aangenomen:

“Aangezien het nog niet duidelijk door de Nederduitsche Hervormde of Gereformeerde Kerk uitgesproken is, wat hare verhouding is tot de thans bestaande Hervormde kerk, en het aannemen van de uitnoodiging tot de plechtige opening van de Algemeene Vergadering der bovengenoemde Hervormde kerk, tot verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding zal kunnen geven, besluit deze Vergadering van bovengezegde uitnoodiging geen gebruik te maken.”

Beschrijvingspunt kerkeraden van Pretoria en Zoutpansberg omtrent lidmaatschap van de afgescheidene Hervormde kerk;

Aangezien een gewijzigd “Kort Begrip” door de leden der Hervormde kerk gebruikt wordt, en bij de voorstelling van lidmaten andere vragen gebruikt worden, is het niet wenschelijk dat een Kerk twee soorten van lidmaten zal hebben. Zoo beveelt uwe Commissie aan, het lidmaatschap der Hervormde kerk niet te erkennen.

Een voorstel Scriba—Lemmer wordt aangenomen:

Daar de verhouding der Ned. Herv. of Geref. Kerk tot de thans bestaande Hervormde kerk nog niet geregeld is, zoo besluit de vergadering de behandeling van zulke vragen, als: lidmaatschap, het nemen van getuigen, enz., uit te stellen totdat de verhouding tegenover de Ned. Herv. kerk geregeld is geworden.

Dezelfde zaak wordt ook opgedragen aan de Commissie der wets-herziening.

Daar het van Pretoria en Potchefstroom proteste ingekomen teen die vasgestelde naam van die kerk. Hierop het 'n spesiale Kommissie as volg gerapporteer en geadviseer:

Dit gedeelte van het rapport handelt over de ingediende protesten tegen den vastgestelden naam der Kerk.

Wat aangaat deze protesten dient vermeld te worden:

I.—Dat de lijsten van denzelfden inhoud zijn, in gedrukten vorm en getekend door 338 personen, dat een der lijsten, met 18 naamteekeningen, de plaats niet vermeldt vanwaar zij gekomen is; dat een ander met 32 naamteekeningen blijkbaar slechts drie handschriften bevat, zoodat laatstgenoemde twee lijsten naar het inzien uwer Commissie door de Hoogerw. vergadering niet in aanmerking kunnen genomen worden; dat de namen op de lijsten vermoedelijk ook vrouwelijke personen insluiten, en dat sommige van die namen niet tot de Vereenigde Kerk behooren.

II.—Ook dient tot U Hoogerw's kennis gebracht te worden wat de inhoud van die protestlijsten betreft, dat men zijn protest op de volgende punten grondt:

(1) Dat de Algemeene Vergadering van 1889, met de naamvaststelling het recht in het onrecht heeft verkeerd;

(2) Dat zij zich een recht heeft aangematigd, dat haar niet toekomt, maar aan de gemeente behoort;

(3) Dat zij de oorzaak is dat er onrechtvaardige stappen werden gedaan, om goederen der Hervormde kerk te transporteeren op een anderen naam;

(4) Dat zij heeft gehandeld in strijd met recht en wet en zelfs tegen de wetten des lands.

III. Tot staving dezer beschuldigingen geeft de protesteerende partij de volgende gronden aan:

(a) In de Kerkvergadering te Heidelberg 1881, werd besloten: "De hoogerw. vergadering zal een zegel laten vervaardigen en aan elken Kerkeraad der Hervormde gemeenten ten gebruike geven. Dat zegel dragende het navolgende opschrift, bovenaan: Ned. Herv. Kerk, onderaan: Zuid-Afrikaansche Republiek."

In dezelfde vergadering kwam een voorstel in van den Scriba der Ned. Geref. kerken ter vereeniging van de Hollandsche kerken in de Z.A. Rep.

De bedoeling hiervan schijnt te wezen: Omdat in de Algemeene Vergadering der destijds bestaande Herv. Kerk in 1881, het besluit, om den zegel met den naam Hervormd er op te laten vervaardigen, werd genomen, niettegenstaande er in dezelfde vergadering voorstellen ter vereeniging der Hollandsche kerken werden ingediend, dat om deze reden de naam Hervormd niet kon worden veranderd.

't Is uwe Commissie echter duidelijk dat deze zaak hoegenaamd niets met de Vereenigde Kerk te maken heeft en geheel betekenloos is, wat betreft den naam dier kerk.

Maar dat zelfs afgezien van de kerkvereeniging de destijds bestaande Hervormde kerk met zulk een besluit als dat van 1881 voor zich, toch niet het recht verloor om haar kerkenootschap een anderen naam te geven, indien de omstandigheden zulks noodig maakten, en de zaak op wettige wijze werd volvoerd.

(b) Een tweede grond die aangegeven wordt:

In de kerkvergadering van 1882 werd het navolgende voorstel aangenomen: "De naam der kerk zal zijn Ned. Herv. of Geref., de definitieve vaststelling te bepalen door de Synode over 3, 5 of 10 jaren," en voorts in punt B. van de besluiten der twee Commissien: "dat intusschen aan de verschillende kerkeraden zal vrijgelaten worden de twee vormen van benamingen naar goedvinden te gebruiken," terwijl de toepassing van dit punt onder meer blijkt uit het aangevraagde en verleende transport ten vorigen jare van kerkelijke goederen door een predikant van de Ned. Herv. of Geref. kerk onderteekend, namens den Kerkeraad eener Ned. Herv. Gemeente. Wat betreft dezen aangegeven grond, wenscht uwe Commissie onder de aandacht der hoogerw. vergadering te brengen dat de Kerkvergadering, daarin vermeld, vermoedelijk is de Algemeene Vergadering der Ned. Herv. kerk, gehouden in Dec. 1882, welke vergadering de besluiten der eerste Vereenigingscommissie met acclamatie heeft aangenomen, zonder dat er eenig uitleg over de beteekenis van het aangenomen voorstel over den naam der Kerk werd gevraagd of ook gegeven.

Nu komt de protesteerende partij en geeft te kennen dat letter B. van het besluit der eerste Vereenigingscommissie, over den naam der Kerk, de uitleg is van letter A., en dat de bedoeling

van den naam Hervormd of Gereformeerd destijds voorloopig aan de vereenigde Kerk gegeven, was om den eenen of den anderen naam, en daarom meent de protesteerende partij dat een der twee namen voor den toekomstigen naam der Kerk moest gekozen worden.

In verband hiermede beweert men verder dat de Algemeene Vergadering van 1888 met voorbedachtheid zich heeft schuldig gemaakt door eenen verkeerden uitleg aan den naam Ned. Herv. of Geref. te geven, en de menschen alzoo misleid heeft.

Uwe Commissie wenscht van haren kant de Hoogerw. vergadering daarop te wijzen dat de vereenigde naam Ned. Herv. of Geref. in de hoogste vergadering der Vereenigde Kerk, zelfs voor de definitieve vaststelling des naams, als de officiële naam der Kerk werd gebruikt.

Verder dat in de Algemeene Vergadering van 1888 er wijdloopig over deze zaak gehandeld is, dat uit de discussien toen gevoerd, gebleken is dat zelfs de Commissieleden van 1882 niet eenstemmig zijn omtrent de opvatting die men destijds had van de bedoeling van het besluit, en dat er tevoren door geene algemeene vergadering uitleg van het besluit werd gevraagd. Derhalve bleef de Algemeene Vergadering van 1888 in haar recht met uitleg te geven aan de beteekenis van de besluiten over den naam der Kerk, volgens hare opvatting van die zaak, en haar uitleg is, naar het inzien uwer Commissie, wet. (Zie notulen, 1888.)

Daarenboven is het aan een ieder duidelijk dat het wordeke "of" een scheidend woord is in den naam "Ned. Herv. of Ned. Geref.," maar dit is geenszins het geval in "Ned. Herv. of Geref."

En eindelijk blijkt het zeer klaarlijk dat men in 1882 geenszins bedoelde dat later slechts tusschen de namen Hervormd en Gereformeerd zou moeten gekozen worden, daar letter.D. der besluiten in de grondslagen duidelijk zegt, dat de Algemeene Vergadering zooveel mogelijk overeenkomstig de stemming den naam zal vaststellen; terwijl indien men slechts tusschen twee namen had moeten kiezen, een bepaling moet zijn neergelegd, dat de vast te stellen naam de volkstrekte meerderheid der stemmen moet hebben.

(c) Ten derde wordt als grond aangegeven dat in 1885 een vereenigde Commissie nadere voorstellen ter vereeniging der genoemde Kerken heeft ingediend, en de kerkvergadering heeft daaraan hare goedkeuring kunnen schenken, zonder de gemeente gelegenheid te geven er over te beslissen.

Hiermede wil men te kennen geven dat de nadere voorstelling ter vereeniging van het jaar 1885, door de beide Alg. Vergaderingen goedgekeurd, eerst voor de gemeenten moesten zijn gelegd, voor men daarop heeft kunnen handelen.

In antwoord brengen wij onder uwe aandacht dat én de destijds bestaande Herv. kerk én de destijds bestaande Ned. Geref. kerk op Presbyteriaansch beginsel gegrond waren, dat wil zeggen dat de Regeering der gemeente berust bij den Kerkeraad, dan bij hogere hoven, zooals bij de algemeene vergadering, welke laatste de hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht is; derhalve hadden de Algemeene Vergaderingen niet nodig de gemeenten de gelegenheid te geven over hare besluiten te beslissen.

te meer daar door de gemeenten op vereeniging werd aangedrongen, vandaar ook dat er geen enkel protest tegen de vereeniging is ingekomen.

(d) Ten vierde voert men als verder bewijs aan: in 1888 werd besloten (zie ook punten C. en D. van de twee Commissien van 1882) door stemming van de lidmaten te doen beslissen, welken naam aan de Vereenigde Kerk zou worden gegeven.

Dit moet volgens het oordeel uwer Commissie dienen als eene beschuldiging tegen de Alg. Vergadering van tegenstrijdige handelwijze, omdat men in het eene geval de gemeenten niet raadpleegde en in het ander geval wel.

Uwe Commissie echter wijst er op dat met betrekking tot deze zaak streng is gehandeld overeenkomstig de neergelegde besluiten van 1882.

(e) Een vijfde grond der protesteerende partij is: In uwe laatste vergadering, waarvan wij boven spraken, werd door "zoogenaamde meerderheid" van uitgebrachte stemmen beslist dat de naam der kerk zou zijn: "Ned. Herv. of Geref."

In verband hiermede geeft men te kennen dat er behalve diegenen die hebben mogen stemmen, 10,000 in getal, volgens opgawe er nog 5,000 Hervormden waren die zich opzettelijk van de stemming hebben onthouden; verder dat in geen geval het getal stemmen (2882) op den naam Ned. Herv. of Geref. vereenigd, de volstreckte meerderheid uitmaakte.

Wat de 5,000 Hervormden, die zich opzettelijk van de stemming hebben onthouden, betreft, moet uwe Commissie verklaren ze niet te kennen; indien de protesteerende partij bedoelt, dat die 5,000 manslidmaten waren van de Vereenigde Kerk, dan maakt men zich schuldig aan een onware voorstelling; doch indien bedoeld wordt dat die personen tot een ander kerkgenootschap behooren, dan is het duidelijk dat zij niets te maken hadden met de stemming voor den naam der Vereenigde Kerk.

En verder wat aangaat de volstreckte meerderheid, waarvan hier sprake is, acht uwe Commissie het noodig u daarop te wijzen, dat bij de naamsvaststelling er nooit sprake was van een volstreckte meerderheid met betrekking tot den vastgestelden naam, en dat de vereenigingsbesluiten van 1882 zulks ook niet vereischten; wel werd vereischt volgens letter D. dat de Synode zooveel mogelijk overeenkomstig de stemming der gemeenten den naam der Kerk voor de toekomst officieel zou vaststellen.

En volgens het gevoelen uwer Commissie is de wensch der gemeenten allerduidelijkst gebleken daaruit dat verreweg de volstreckte meerderheid van stemmen op een of ander der vereenigde namen werd uitgebracht; en met het volste recht en billikheid heeft de Algemeene Vergadering dien vereenigden naam vastgesteld, die 1,000 stemmen meer verkreeg, dan eenigeen der andere namen.

En eindelijk wordt er geprotesteerd tegen elke poging die werd of wordt aangewend om Kerkelijke goederen ten name der Hervormde kerk over te brengen op eenen anderen naam. Uwe Commissie echter meent dat de goederen van de destijds bestaande Herv. en Geref. kerken thans wettiglijk het eigendom zijn van de Ned. Herv. of Geref. Kerk, die het recht heeft om met die goederen te handelen volgens de besluiten der Vereeniging, en zij acht dat de tijd gekomen is om die besluiten uit te voeren. En daarom, in aanmerking

nemende de ongegrondheid van dit protest, gelijk boven uiteengezet is, kan uwe Commissie geene andere aanbeveling doen, dan dat het protest van de hand gewezen worde en dat het door deze vergadering duidelijk wordt uitgesproken dat de naamsvaststelling een afgedane zaak is, waaraan niet weder kan worden geroerd.

Maar uwe Commissie meent aan hare opdracht niet voldaan te hebben zonder uw Hoogerw's aandacht te vestigen op de beledigende wijze waarop men zich tegenover deze Hoogerw. Vergadering heeft uitgedrukt, door bijvoorbeeld te spreken van te knutselen, van misleiding, en van recht in onrecht te hebben verkeerd; te meer doen zij het omdat er op de protestlijsten namen voorkomen van ambtenaren van dezen Staat; en daarom acht zij het wenschelijk dat deze Hoogerw. Vergadering hare sterkste afkeuring van zulke handelwijze te kennen zal geven.

Die notule vat die rapport as volg saam:—

Het advies bevat in korte woorden den raad: om het protest als ongegrond van de hand te wijzen, terwijl de meening uitgesproken wordt dat de goederen van de destijds bestaande Herv. en Geref. Kerken thans wettiglijk het eigendom zijn van de Ned. Herv. of Geref. kerk, die het recht heeft, om met die goederen te handelen, volgens de besluiten der Vereeniging, en zij acht dat de tijd gekomen is, om die besluiten uit te voeren.

Daarbij wordt de aanbeveling gevoegd dat het door deze vergadering duidelijk wordt uitgesproken, dat de naamsvaststelling eene afgedane zaak is, waaraan niet weder zal worden geroerd.

Ouderling Joubert wijst erop, dat wij aan dit protest gewicht moeten hechten, en dat wij onze aandacht erop moeten vestigen. Er zijn woorden gebezigd, recht en onrecht, die niet over het hoofd mogen worden gezien.

Men is algemeen van gevoelen, dat het onmogelijk is voor de Algemeene Vergadering, om onder zoo een blaam te loopen. De een vindt het wenschelijk om de namen der teekenaars te hooren, de ander niet; nog een ander wil iets daarvan aangehaald hebben in het herderlijk schrijven. De predikant van Pretoria verhaalt uitvoerig een ontmoeting met eenige leden zijner gemeente, mannen van invloed, leden van de Vereenigde Kerk, mannen die bezwaren hadden tegen de vereeniging, met het oog op de eigendommen, omdat naar hun inzien van de grondslagen was afgeweken, omdat de kiezing geheel vrij gelaten werd, in plaats van uit twee namen, Nederduitsch Hervormd of Nederduitsch Gereformeerd, te kiezen. Ander bezwaar was dat de volstreckte meerderheid niet den vereenigden naam had gekozen, en als de naam niet wettig was, dan bestond er vrees voor het eigendom.

Dat protest, zoo gaat hij verder voort, was hem eerst later onder de oogen gekomen, en toen hij het las, had hij spijt, dat zulke uitdrukkingen gebruikt werden. Was ervan overtuigd, dat velen er spijt van zullen hebben, als hun onder de oogen werd gebracht, wat zij geteekend hebben. De predikant van Potchefstroom zegt, dat de weg door de Commissie aangewezen de beste is. De menschen zijn niet met kwade bedoelingen. De meesten zijn niet bekend geweest met den inhoud daarvan. De protesten staan met elkander in een samenhang; er komen scherpe uitdrukkingen voor, maar toch moet men voorzichtig wezen.

Ouderling Vermaas was ook in aanraking gekomen met eenige memorialisten, die verklaarden onbekend te zijn met den inhoud der protesten, waarop zij geteekend hebben.

De predikant van Lichtenburg doet uitkomen, hoe goed het zijn zou in het Herderlijk Schrijven erop te wijzen, dat men zoo dikwels onvoorzichtig teekent.

Aan die einde van die bespreking is die volgende voorstel van die predikant van Zoutpansberg aangeneem:

Deze vergadering keure het rapport van de Commissie, in zake protesten tegen den vastgestelden naam onzer Kerk, goed, en neme haar advies aan; en drukke voorts op het hart der verschillende Kerkeraden, waaronder de memorialisten sorteeren, de wenschelijkheid van dit onder de aandacht dier memorialisten te brengen.

Die rapport van die skoolkommissie oor die Ebenhaezer-skool lei tot die volgende besluit:

Deze vergadering, gehoord hebbende het verslag van den toestand van de Ebenhaezer School, gelet hebbende op het feit dat de zware schuld blijft rusten op de Inrichting, zonder dat men eens de jaarlijksche renten kan betalen, daarbij in aanmerking nemende de gebrekkige en steeds minder wordende belangstelling door de gemeenten onzer Kerk in die Inrichting getoond, niettegenstaande de opwekkende woorden herhaalde reizen door de Algemeene Vergadering uitgesproken, en beloften gedaan, besluit bij deze, de thans bestaande Schoolcommissie te machtigen, de Ebenhaezer school met hare baten en lasten aan te bieden en over te maken aan den Kerkeraad der Ned. Herv. of Geref. gemeente te Pretoria, onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de leden der Schoolcommissie in het vervolg altijd zullen worden benoemd door gezegden kerkeraad, en ook met dien verstande dat indien de Kerk zulks later mocht noodig oordeelen eene hoogere school op te richten, een genoegzaam stuk grond daarvoor beschikbaar te stellen, zooveel mogelijk in verband met en in de nabijheid van de Ebenhaezer school.

Deze vergadering gevoelt te meer vrijmoedigheid tot zulk een stap over te gaan, daar zij overtuigd is, dat de school door deze overdracht in de best mogelijke handen zal komen, en haar bloei grootelijks daardoor zal worden bevorderd.

Op die laatste dag van die Sinode is die volgende formele besluit omtrent die naam van die kerk en die oormak van eien-domme op naam van die gemeentes geneem:

Aangezien de naam der gezegde Kerk vastgesteld werd op den 21 Mei 1889 als de Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde Kerk, in termen van vroeger genomen besluiten, en aangezien bijna alle eigendommen de gezegde Kerk toebehoorende, thans nog geregistreerd staan op de respectieve namen, zooals bedoeld in art. XI. van het Commissie-rapport 1885 (ingeleverd bij vergadering op 2 Feb. 1885) en aangezien nog geen gevolg aan gemeld Artikel met betrekking tot het passeeren van transport gegeven geworden is,

en aangezien het wenschelijk is dat deze kerkelijke eigendommen zoo spoedig mogelijk getransporteerd en overgedragen zullen worden op den vastgestelden naam als voormeld; zoo besluit deze Hoogerw. Vergadering:

1.—Om de kerkeraden der verschillende gemeenten der Ned. Herv. of Geref. kerk respectievelijk te machtigen en aan te stellen, zooals zij bij dezen respectievelijk gemachtigd en aangesteld worden, om een bevoegde persoon te benoemen en aan te stellen, ten einde alle eigendommen, stukken los en vastgoed, die behoord hebben aan de vroegere respectieve gemeenten van de gezegde Ned. Herv. kerk en Ned. Geref. kerk, of een van hen, in bezit te nemen en te houden, namens en ten behoeve van de respectieve betrokkene gemeenten van de Ned. Herv. of Geref. kerk.

Voorts een bevoegde persoon aan te stellen, om te verschijnen ten kantore van den Registrateur van Acten te Pretoria, of waar elders noodig, en dan en daar namens en ten behoeve van zoodanige vroegere gemeenten van den Ned. Herv. kerk of van de Ned. Geref. kerk als betrokken mogen zijn, transport en overdracht volgens wet te geven, en daarvan eenige of alle eigendom of eigendommen, die thans geregistreerd staan te name van zoodanige vroegere gemeente of gemeenten, aan en ten behoeve van de respectieve betrokkene gemeenten der Ned. Herv. of Geref. kerk, met macht en autoriteit om alle noodige procuraties, declaraties en documenten, krachtens dezen te teekenen en generaal alles noodig en vereischt te doen of te laten doen, zooals hij zelf zou doen en kunnen gedaan hebben in eenige zaak, betreffende het eigendom of transport van eenige gemeente of gemeenten van de gemelde Ned. Herv. of Geref. kerk, ten voorschreven einde in rechten te verschijnen, zoowel eischende als verwerende, en in hooger beroep te komen, agenten en procureurs te benoemen, alle noodige documenten te teekenen of te doen teekenen, met macht van substitutie en belofte van approbatie volgens wet.

2.—Besluit deze hoogerw. vergadering mits dezen te benoemen en aan te stellen Hendrik Johannes Louw du Toit en Nicolaas Jacobus van Warmelo, in hunne hoedanigheid als Voorzitter en Scriba (Moderatuur) van de Ned. Herv. of Geref. kerk in de Z.A. Rep. of den Voorzitter en Scriba (Moderatuur) voor den tijd om te handelen met en namens gemelde Ned. Herv. of Geref. Kerk, bezit te nemen van alle kerk-eigendommen en te verschijnen ten kantore van den Registrateur van Acten te Pretoria of waar elders noodig, en dan en daar transport en overdracht namens en ten behoeve van de vroegere Ned. Herv. kerk en de Ned. Geref. kerk of een van hen te geven en doen van alle of eenige kerk-eigendommen, thans nog geregistreerd ten name van een of beide der gezegde vroegere kerken aan en ten behoeve van de Ned. Herv. of Geref. kerk, met de macht en autoriteit om al de noodige procuraties, declaraties en documenten, krachtens dezen te teekenen en generaal om alles noodig en vereischt te doen of te laten doen, zooals wij zelf zouden kunnen gedaan hebben in eenige zaak betreffende het eigendom of transport van gemelde Ned. Herv. of Geref. kerk of ten voorschreven einde in rechten te verschijnen, zoowel eischende als verwerende in hooger beroep te komen, agenten en procureurs te benoemen en aan te stellen en alle noodige documenten te teekenen, alles met de macht van substitutie en belofte van approbatie volgens wet.

Buitengewone Algemene Vergadering.

'n Buitengewone Algemene Vergadering van die Ned. Herv. of Geref. Kerk is gehou op Johannesburg op 15 Desember, 1890. Ds. H. J. L. du Toit van Lichtenburg is in die Voorsitterstoel. Daar is teenwoordig 23 predikante en 68 afgevaardigdes van 29 gemeentes. Na die konstituering en plegtige opening vervolg die notule:

De Kerkelijke Commissie was op 7 Nov. 1890 bijeengekomen om over enige documenten betreffende Potchefstroom en Pretoria te beraadslagen, en de Kerkelijke Commissie achtte het geraten om naar aanleiding daarvan eene Algemeene Kerkelijke Vergadering op te roepen, teneinde deze twee punten te overwegen:

Ten eerste, den algemeenen ernstigen toestand van de Vereenigde Kerk in oogenschouw te nemen, en ten tweede, Maatregelen te beramen tot herstel van vrede. Er wordt overeengekomen alle stukken te lezen ingediend vanwege Pretoria en ook die van Potchefstroom.

Op verzoek van den predikant van Lijdenburg wordt een zekere procuratie gelezen, alsook het antwoord van de Procuratie Commissie aan den Kerkeraad van Pretoria; ook het algemeen besluit der Procuratie Commissie. Twee memories uit Heidelberg en twee van Pretoria worden ook gelezen. De opmerking wordt gemaakt dat men van Procuratie Commissie niets weet; dat hier twee verschillende zaken ter tafel zijn die wel uit elkander moeten gehouden worden; dat er meer inlichtingen noodig zijn, terwijl vooral de geschiedenis van Potchefstroom moet worden bekend gemaakt.

Daarop wordt het rapport, ingediend door den Voorzitter in zake Potchefstroom, voorgelezen.

De predikant van Utrecht vooral doet uitkomen hoe noodig het is om te weten welke de beste manier is om in dezen te werk te gaan. De zaak van Potchefstroom is één zaak, die van Pretoria ook één, en de eigendomskwestie is eene geheel andere zaak. De eene ziet zuiver op Kerkelijk gebied, de tweede bevat een rechtskwestie.

De predikant van Hartebeestfontein wil volgens den brief van Convocatie van elke gemeente een verslag van den kerkelijken toestand aldaar hooren.

Men verlangt nog naar meer licht, en de predikant van Pretoria doet uitkomen dat in zijne gemeente de vereeniging vast geworteld is, maar dat nu de vraag: Wat kunnen wij doen om de eigendommen te bewaren? de gemoederen sterk in beweging brengt.

De predikant van Klerksdorp geeft als zijn gevoelen te kennen dat men gemeente voor gemeente moet nagaan om alzoo met feiten in aanraking te komen en daarop een besluit te kunnen nemen. De gemeente Klerksdorp kan in gevaar komen ten opzichte van hare eigendommen.

Na eenige opmerkingen van ouderling Dreijer en ouderling Snijman doet de predikant van Utrecht wederom uitkomen, en doet zulks als een vraag van orde, dat hier twee zaken uitelkaar moeten gehouden worden: 1o De aanspraak van Kerkelijke eigendommen;

2o De zaak van Kerkelijk bestuur,

en wil weten wat thans aan de orde is.

'n Aantal voorstelle omtrent die prosedure wat gevolg moet word in die behandeling van die kerklike toestand, het die aandag van die vergadering besiggehou. Eindelik is die besluit op voorstel van die predikante van Lydenburg en Standerton, as volg:

De vergadering, den tegenwoordigen toestand der Ned. Herv. of Geref. Kerk naar de ingediende stukken overwegende, besluit: over dien toestand te handelen naar de twee vertooningen daarin voorkomende, nl. als een van Kerkbeheer en als een van recht op eigendommen.

De predikant van Zeerust dient een motie van orde in, gesecondeerd door den predikant van Ermelo, het is van den volgenden inhoud:

De vergadering verzoeken twee rechtsgeleerden (indien mogelijk de geemploijeerden) bij de discussie over de eigendommen tegenwoordig te zijn teneinde de H.Eerw. Vergadering met advies te dienen. Bij nader onderzoek blijkt het dat de motie ontijdig en ook geen motie van orde is.

Nogtans het die vergadering 'n lang bespreking oor hierdie voorstel gehou. Die Scriba het meegedeel dat die hulp reeds deur die Kerk ingeroep is van die advokaat Morice, maar hy is ondertussen verhef tot regter. Advokaat Esselen is daarna aan die saak van die Kerk verbind en sou gereed wees om die vergadering by te woon as dit verlang word.²⁸⁾ Die bespreking oor hierdie saak loop in twee rigtinge. Sommige wil die regsgeleerdes daar in die vergadering hê om die bespreking aan te hoor, terwyl ander 'n Kommissie wil laat benoem om notule en ander dokumente aan die regsgeleerdes voor te lê. Eindelik word die voorstel en amendemente almal verwerp. Ook 'n voorstel om die saak met geslote deure te behandel word van die hand gewys.

Op vragen van den Predikant van Utrecht wordt geantwoord dat de thans ter tafel liggende stukken niet behandeld zijn geworden door de Kerkelijke Commissie, maar dat de Kerkeraad van Pretoria ze opgezonden heeft naar de Kerkelijke Commissie die ze verder heeft verwezen naar de Algemeene Vergadering om door haar te worden behandeld. Een document geteekend A. D. W. Wolmarans, Secretaris der Procuratie Commissie, dd. 11 Oct. 1890, wordt gelezen. Inlichtingen omtrent de naamteekeningen worden gevraagd.

De diaken Pistorius begint de geschiedenis van Potchefstroom te verhalen van de vergadering van den Kerkeraad samen met de Procuratie Commissie met open deuren gehouden op 30 Aug. jl. Hij gaat voort en verhaalt van een brief geschreven door de Procuratie Commissie om vijf leden te ontmoeten ten einde tot een verdeling van de goederen over te gaan, daar genoemde Commissie aanspraak maakt op de eigendommen van de Ned. Herv. Kerk. Hij verhaalt ook hoe later op 6 Oktober bij gelegenheid van Nachemaal wederom een brief van die Commissie is ontvangen verzoeken-

²⁸⁾ Die brief aan Advokaat Ewald Esselen en sy "Opinie" sal onder die "Briewe en Stukke" gevind word.

kende vóór een zeker uur te mogen weten of men met de Procuratie Commissie zal meegaan. Verhaalt iets over niet willen teekenen der notulen door Ds. C. W. du Toit en het einde was dat Ds. C. W. du Toit met eenige leden van den vereenigden Kerkraad zich hebben gevoegd bij de Ned. Herv. partij en goederen in bezit hebben genomen. De Vereenigde Kerk heeft geprotesteerd. Ds. Fick of eenige andere predikant van de Vereenigde Kerk wordt belet om in die Hervormde Kerk te prediken. De Kerkeraad heeft besloten om alle stukken betreffende deze zaak naar de Kerkelijke Commissie te verwijzen.

Op een vraag van de Voorzitter blijkt het dat de leden der Procuratie Commissie 914 leden vertegenwoordigen, en dat op aanvraag geantwoord werd dat de lijsten der 914 niet zullen overhandigd worden. Eenige namen worden genoemd zooals Wolmarans, Visser, enz. Op een vraag van den Predikant van Lijdenburg antwoordt diaken Pistorius dat hij van 5 personen weet die hunne namen hebben teruggetrokken.

De predikant van Pretoria doet uitkomen dat het van ondergeschikt belang is te weten of een of honderd hebben geteekend, maar wil de gronden onderzoeken door de Procuratie Commissie aangegeven ten voordeele van hare zaak; wil weten of wij op een wettig standpunt staan of niet en verlangt de eigendomskwestie te onderzoeken. Ouderling Klaassen weet ook van namen die teruggetrokken zijn.

De predikant van Middelburg gevoelt zich gerechtigd om over de Procuratie Commissie die nu aan de orde is te spreken, en wil de namen van de personen weten.

Diaken Pistorius wil weten welk recht wij van de Vereenigde Kerk hebben op de goederen van de Hervormde Kerk; denkt nog dat het ons wettig eigendom is, maar wil weten hoe in deze zaak te handelen. Ouderling B. Vermaas verhaalt iets van het interdict,²⁹⁾ dat wel gevraagd maar nog achtergehouden is. Men wil wachten tot de Algemeene Vergadering van 15 December, 1890.

Daarop merkte de predikant van Utrecht aan dat hem die aanvraag om interdict onbekend was en doet dus de noodzakelijkheid u't komen om ingelicht te worden wat de wezenlijke toestand van zaken is.

Op een vraag van den predikant van Middelburg, wat de Kerkraad van Pretoria gedaan heeft in zake Procuratie Commissie, wordt geantwoord dat alle stukken hier ter tafel zijn. Oudl. Breedts wil stuk voor stuk doen behandelen om een ieder gelegenheid te geven inlichtingen te vragen.

Aan de predikant van Rustenburg wordt geantwoord dat de 34 leden die procuratie verleend hebben, behooren tot de Ned. Herv. of Geref. Kerk. De predikant van Pretoria vermeldt dat die 34 namen dezelfde zijn die in Mei 1890 tegen den naam der kerk hebben geprotesteerd.

Gedurende de discussien blijkt het dat er te Potchefstroom menschen hebben geteekend die pas uit de Kaapkolonie zijn aangekomen.

²⁹⁾ Te vind onder die "Briewe en Stukke."

Dit vermeldt de Predikant van Potchefstroom. Ook blijkt het verder dat er personen van den Vrij Staat nog altijd behooren tot de gemeente Potchefstroom. Misschien hebben zij ook geteekend.

Oudl. B. Vermaas zegt dat A. D. W. Wolmarans antwoorde dat de naamteekeningen in zijn handen zijn en niet zullen worden afgegeven. Ook komt nog uit dat mans- en vrouws-lidmaten hebben geteekend.

Men gaat over tot een ander punt, de beschuldiging namelijk dat er van de grondslagen der Kerkvereeniging is afgeweken. Het daarop betrekkelijk meegedeelde wordt voorgelezen. De predikant van Zoutpansberg vraagt: wie is meer bevoegd om de grondslagen te verklaren dan deze vergadering? De Voorzitter herinnert dat die zaak in 1888 uitvoerig besproken en beslist is.

Oudl. Neethling meent dat het nutteloos is om meer over deze punten te spreken. Wij maken daardoor een slechten indruk naar buiten. Wij behoeven hier ons standpunt niet te verdedigen en ook niet veel gewicht aan zulke miskenningen te hechten.

Oudl. Barnard wil ook wel weten of wij misschien van de grondslagen van 1882 zijn afgedwaald, en er wordt aangemerkt dat zelfs rechtsgeleerden niet met elkaar overeenstemmen. De predikant van Lijdenburg wijst op Art. 19 van de Kerkwet, alwaar de gelegenheid wordt aangeboden, indien men zulks verlangt, de grondslagen te veranderen. Bij nadere samenspreking blijkt dat Rustenburg en Pretoria in dezelfde moeilijkheden verkeeren en dat men verzekering wil van de eigendommen. Na een gezegde van den predikant van Utrecht wordt dit bezwaar der Procuratie Commissie voor kennisgeving aangenomen, en gaat de Voorzitter over tot een ander punt, nl. dat de tijd is aangebroken om tot bescherming der eigendommen op te treden.

Er worden inlichtingen gevraagd omtrent het interdict in zake Potchefstroom. Er wordt ook meegedeeld dat de aanvraag niet voor de rechtbank is geweest, maar berustende was bij de procureurs.

De aanvraag was niet recht gesteld en was daarom achtergehouden. Daarna kwam een voorstel tot arbitrage, maar de Kerkeraad wilde de Algemeene Vergadering niet vooruitloopen, waarom men tot nu toe heeft gewacht. Verder komt uit dat door den procureur der Ned. Herv. Kerk aan de Kerkeraden van Pretoria en Zeerust het zelfde voorstel tot schikking is aangeboden en bij onderzoek van welke Ned. Herv. kerk die schikking is voortgekomen, wordt het aan de vergadering duidelijk dat die is voortgevloeid uit de handen der Witfonteinsche partij. Oudl. Neethling wil ook dit punt voor kennisgeving aangenomen hebben, hetgeen wordt goedgekeurd. Waarop een andere zaak wordt voorgebracht, nl. de bedreiging tegenover de Kerkraad van Pretoria door het vaststellen van 27 December als den datum waarop een beslist antwoord moet worden ingediend. Het stuk daarop betrekkelijk wordt voorgelezen. Op dat ultimatum is nog geen antwoord gezonden, en de predikant van Pretoria verhaalt nu meer in den breede dat men te Pretoria dreigt te doen wat te Potchefstroom is gedaan; en hoewel de toestand in de eerstgenoemde gemeente eenigzins beter is dan in de laatstgenoemde, men zal het tog doen. Hy is goed bekend met den werkelijken toestand van zaken, ontmoet vele menschen met wie hij de kwestie grondig

heeft besproken, en hem is verzekerd dat de eigendommen in gevaar zijn, en in handen der Procuratie Commissie moeten vallen. Het zelfde bezwaar wordt ook door vrienden van de Vereenigde Kerk uitgesproken. Het gevaar is dat volgens de koude letter der wet de Vereenigde Kerk onmogelijk aanspraak kan maken op de eigendommen der Ned. Herv. kerk. Als twee lichamen zich vereenigen en wenschen dat de goederen op eene andere naam zullen worden getransporteerd, dan moet het wetgevend lichaam daartoe een besluit nemen. De wenk wordt dus gegeven om bij den Volksraad aanzoek te doen om als opvolgster der Ned. Herv. kerk te worden erkend. Dan is alles recht. Hy had daarom gaarne rechtsgeleerden in deze vergadering gezien, en het is de moeite waard om de zaak grondig te onderzoeken, het advies van bevriende rechtsgeleerden te vragen en te hooren welke raad zij aan ons willen geven. Ten gevolge van een vraag van Oudl. Maré wordt duidelijk gemaakt dat volgens ontvangen inlichtingen van den procureur van Pretoria, het besluit van den Volksraad in zake eigendommen van Pretoria, niets beteekent, want de Volksraad heeft alleen volgens de documenten gehandeld, maar niet gevraagd of de Kerkeraad werkelijk eigenaar is. Ook wordt duidelijk dat de Uitvoerende Raad wel een Commissie van de Gemeente Pretoria heeft ontmoet, maar dat de eigendoms kwestie nooit is aangeroerd geworden.

Oudl. Alberts waarschuwt om niet te licht over deze zaak te denken. Hy wil die niet alleen voor kennisgeving aannemen—zij is een zeer gewichtige. Wij kunnen de gemoederen opwekken. Oudl. Breetd wil de zaak vriendschappelijk bespreken, maar vraagt, waar staan de eigendommen als de tegenpartij na 27 December de zaak zal aanklagen? De gemeente eischt de goederen van den Kerkeraad. Eveneens doet oudl. Snijman uitkomen dat de gemeente waarborg vraagt voor de eigendommen. Welke waarborg wordt verwacht?

De vraag geeft aanleiding tot veel discussie, maar zonder tot een bepaalden uitslag te komen. De predikant van Middelburg geeft als zijn gevoelen te kennen dat de Algemeene Vergadering langs behoorlijken wettigen weg is gegaan, en dat was het gevoelen van elk lid. Er was wel verschil van gevoelen, zoo als over de twee namen, maar wat wij gedaan hebben, beschouwen wij als wettig. Er is gezegd dat onze eigendommen in gevaar zijn, maar zijn die heren die zoo spreken wel goed bekend met de zaken? Een erkennen weg hebben wij bewandeld, maar als wij zelf beginnen te twifelen, dan zullen anderen den grond onder onze voeten wegnemen. Als de rechters goed ingelicht zijn, dan zal de uitspraak ook wel padlangs wezen. Verder kunnen wij geen waarborg geven. De predikant van Waterberg kan niet inzien hoe de Uitvoerende Raad tegen een besluit van den Volksraad kan ingaan; waarop Oudl. Otto in- en toelichtingen geeft. De Predikant van Utrecht doet uitkomen dat niemand het rechterlijk advies betwist, maar dat de vergadering alles wil weten, en dat dien ten gevolge de punten van den Voorzitter worden behandeld.

Men gaat over tot een volgend punt en een Memorie van Pretoria wordt voorgelezen, onderteeekend door Schoeman en twee anderen, inhoudende dat men om verdere haat voor te komen, aan de hand geeft, indien er geen ander middel kan gevonden worden, de Vereeniging even broederlijk te ontbinden als zij tot stand is

gebracht. Die drie onderteekenaren zijn wettige hartelijke leden der Vereenigde Kerk. De predikant van Hartebeestfontein geeft te kennen dat, als men met hart en ziel voor de Vereeniging is, men de gebouwen kan vaarwel zeggen. Waarop de predikant van Pretoria aanmerkt dat het geen geloofszaak betreft, maar dat men meent dat er een fout is begaan. De predikant van Utrecht keurt de gedragslijn goed van hen die rechtstreeks met hunne bezwaren naar de Algemeene Vergadering zijn gegaan, en meent dat hun een behoorlijk antwoord moet gegeven worden.

Memories van Heidelberg en Pretoria, met nog later ingekomen memories, worden voorgelezen, eveneens te kennen gevende dat men voor de Vereeniging is, maar geen afstand wil doen van de eigendommen. De predikanten van Lijdenburg en Klerksdorp doen het volgende voorstel: "De Voorzitter benoeme nu een Commissie van vier predikanten en drie afgevaardigden om een volledig verslag ten opzichte van de zaak onder behandeling op te maken, en de Vergadering met een uitgewerkt voorstel te dienen, met macht om rechtsgelerd advies in te winnen. Dit voorstel wordt aangenomen.

De Voorzitter benoemt de leden dezer Commissie: de predikanten van Utrecht, Pretoria, Zeerust en Standerton, benevens de ouderlingen Claassen, Barnard en diaken Pistorius.

Op die volgende dag was hierdie Kommissie gereed met een deel van hulle verslag, wat voorgelees en puntsgewyse behandeld word.

No. 1 wordt voor kennisgeving aangenomen en luidt aldus: Dat zij nog niet de gelegenheid had rechtsgelerd advies in zake de eigendoms-kwestie in te winnen, en derhalve nu niet gereed is met het rapport van hare bevindingen in deze zaak.

No. 2 komt aan de orde, dat zij inzage gehad heeft van slechts drie memories uit de gemeente Heidelberg en twee uit de gemeente Pretoria, alsmede van brieven door Ds. M. L. Fick en C. W. du Toit aan den H. Eerw. Scriba der Kerkelijke Commissie gericht, wordt voor kennisgeving aangenomen.

No. 3 aan de orde. Uit de Memories blijkt *ten eerste* dat twee uit Heidelberg, onderteekend door 41 en 53 leden respektievelijk, van denzelfden inhoud zijn. De memorialisten geven te kennen dat zij de Vereeniging in stand wenschen te houden, doch niet gaarne afstand willen doen van hunne kerkelijke eigendommen.

Zij vragen aan en verwachten van de Kerkelijke Vergadering securiteit voor de kerkelijke goederen, en indien dit niet gegeven kan worden, dan willen zij liever den ouden naam, Ned. Herv. wederom aannemen dan hunne eigendommen verliezen.

Ten tweede. Dat de derde memorie onderteekend is deur 48 leden die verklaren dat zij zich aan de uitspraak van het Hooge Gerechtshof in zake het eigendomsrecht zullen onderwerpen; en indien noodig zullen instemmen met de nieuwe stemming tusschen Ned. Herv. en Ned. Geref. voor een naam der Vereenigde Kerk, met welker uitslag zij tevreden zullen zijn.

Ten Derde. Dat de eene memorie uit Pretoria 65 naamtekeningen bevat van personen die de thans bestaande scheuring in

de Vereenigde Kerk ten sterkste afkeuren, maar de eigendommen verzekerd willen hebben, met belofte om de Vereeniging te blijven steunen.

Ten Vierde. Dat de andere door drie leden is geteekend, verzoekende om eensgezindheid te bewerken, en zoo dit onuitvoerbaar is, de Vereeniging te ontbinden.

Met betrekking tot deze memories wenscht de Commissie de volgende aanbeveling aan de H.Eerw. Vergadering te doen, die als antwoord aan de memorialisten kan dienen:—

(a) De Algemeene Vergadering der Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A.R. heeft met blijdschap en goedkeuring opgemerkt dat memorialisten tot de bevoegde kerkelijke lichamen over hen gesteld zijn gegaan, alvorens stappen tot scheuring te nemen.

De predikant van Lijdenburg heeft eenig bezwaar tegen de uitdrukking: “alvorens stappen tot scheuring te nemen.” Meer leden zijn tegen die woorden. Oudl. Neethling zegt dat hij van Heidelberg kan medespreken. Die gemeente heeft gepast en orde-lijk zich bij moeilijkheden naar het bevoegde lichaam gewend, maar er was geen gedachte tot scheuring; zoo dat hij ook tegen dat woord is. Men is tevreden met de Vereeniging en in de memories komt dat woord “Scheuring” niet voor, zoo dat het Commissie-rapport van iets spreekt dat nooit door memorialisten is gebezigd. Als laatste middel wordt aangegeven een vreedzame ontbinding der vereeniging.

Diaken Buijs is wel bekend met den geest van Heidelberg. Die gemeente bloeit in de Vereeniging, maar men is gehecht aan de eigendommen, en als er vanwege de Algemeene Vergadering geen verzekering wordt gegeven dat de eigendommen thans wettig behooren tot de Vereenigde Kerk, dan zal het niet goed gaan.

Nog meer leden spreken tegen dat woord “scheuring,” maar de predikant van Utrecht doet uitkomen dat de aanbeveling niet alleen ziet op de memories van Heidelberg; er zijn nog andere memories, en de Commissie moet alle verzoeken in aanmerking nemen.

Na verder bespreking was die besluit van die vergadering om die aanbeveling van die Kommissie aan te neem met weg-lating van die woorde: “alvorens stappen tot scheuring te nemen.”

(b) Wordt nu aan de orde gesteld: Zij belooft te doen wat in hare macht is tot beveiliging der kerkelijke eigendommen. Eenstemmig aangenomen.

(c) Zij is echter niet in staat om iets in die richting te doen tenzij de leden der Kerk haar getrouw bijstaan. Aangenomen met algemeene stemmen.

(d) Dit punt wordt met 'n bijvoegsel aldus gelezen en aangenomen: Om des lands en der Kerk wille waarchuwt zij tegen personen die zich van de Vereenigde Kerk willen afscheuren, daar zij zich bewust is dat genoemde Vereeniging naar den wensch des Volks was en tot zegen der Kerk hier te lande zal gedijen even als zij tot dus verre tot zegen is geweest.

Aan de orde No. 4. Wat aangaat de Correspondenties heeft de Commissie onder de aandacht der H.Eerw. vergadering te brengen:

10. Dat er twee briewe door Ds. M. L. Fick, Voorzitter van den Kerkeraad te Potchefstroom aan den Hoogerw. Scriba der Kerkelijke Commissie zijn geskrewe, dd. 16 Oktober en 30 Oktober, 1890, mededeelende wat er gebeurde is te Potchefstroom tydens die opschudding en scheuring aldaar, en klagende ower het gedrag van Ds. C. W. du Toit en eenige kerkeraadsleden, t.w.: N. M. Prinsloo, M. J. Wolmarans, H. J. Visser, G. Lindeque, P. Bothma, F. Steyn, J. P. Prinsloo en J. J. Steyn.

20. Dat Ds. C. W. du Toit een skrywe aan den H. Eerw. Scriba der Kerkelijke Commissie heeft gericht, dd. 7 Oktober, 1890, kennis gevende dat hy met voormelde kerkeraadsleden zich heeft onttrokken aan die Vereeniging en dat zij met die Hervormde gemeente by die Herv. Kerkwet blywe staan, en die Herv. eïendommen eïschen. Als aanbeveling voortvloeiende uit die behandeling van deze correspondenties, word besluit om aan die betrokke partijen bekend te stellen dat die vergadering ten eerste den stap betreurde door hen genomen, en hen herinnert aan den plechtigen amptseer door hen allen afgelegd, terwyl zij vertrouwdt dat die Heer der Kerk hen niet straffen zal om hun willekeurig en wederstrewig gedrag. Dit gedeelte van het rapport geeft aanleiding tot vele open aanmerkingen, vooral aan het woordjie "eïschen" word veel aandacht besteed. Een voorstel komt in—Lijdenburg/Ventersdorp: Die vergadering keure dit punt goed met die verandering van het woord "eïschen" tot "in het bezit houden." Een amendement komt in—Louw/van den Berg: Deze vergadering besluit ook dit punt van het Commissie-rapport aan te nemen zoo als het leest. By stemming vervalt het amendement, en het voorstel word met 46 stemmen aangenomen.

Het gedeelte van het rapport thans onder behandeling word voorgelezen. Ower het straffen van Ds. C. W. du Toit word veel en ernstig gesproken. Ook word die posisie van deze predikant en zijne verhouding teenover die Vereenigde Kerk van alle zijden beskouwd en nagegaan. Wetsartikelen word aangehaald en door velen word instemming betuigd met het Commissie-rapport.

Die raadzaamheid om te straffen en die onmacht van dit lichaam om die tucht onder die omstandigheden toe te passie op Ds. du Toit, nu predikant zijnde van die Ned. Herv. Kerk, word ook zorgvuldig owerwogen. Er word aangemerkt dat het moeilik gaat om iemand te veroordeelen die niet aangeskrewe is om zich te verantwoorde en door sommigen word te kennen gegee dat die klacht teen Ds. du Toit het eerst by die Kerkelijke Commissie ter behandeling tehuis behoort. Na lange beraadslaging stelt die predikant van Vrijheid voor: Die vergadering verwijze die zaak aangaande Ds. C. W. du Toit en die uitgetrede kerkeraadsleden van Potchefstroom naar die Commissie terug. Van die verskillende amendementen die inkomen word het volgende aangenomen: Die H. Eerw. vergadering besluit om die aanbeveling van het Commissie-rapport aan te nemen.

Verskillende lede het hier laat aanteken dat hulle in die minderheid gestem het, en by die notule van die volgende dag word vermeld dat die predikant van Wakkerstroom gesê het dat Ds. Du Toit homself genoeg gestraf het, aangesien sy legitimasie by die Ned. Geref. kerk nou vervalt het.

De Scriba deelt mede dat Adv. Esselen per telegram bericht heeft heden voormiddag te zullen aankomen. De Voorzitter brengt ter tafel het Commissie-rapport in zijn geheel met de aangebrachte wijzigingen. Dit wordt aangenomen.

De rechtsgeleerde documenten thans in handen van den Scriba worden overhandigd aan den predikant van Utrecht als voorzitter van de daartoe benoemde Commissie, nadat er gestemd was over het lezen of niet lezen dier documenten, terwijl besloten werd ze niet te lezen.

De Voorzitter geeft verlof aan de predikant van Potchefstroom tot spreken. Genoemde predikant vraagt aan deze vergadering raad: Er is geen bedanking ingekomen van kerkraadsleden; hebben wij nu recht om hunne plaatsen op te vullen. Het volgende uittreksel uit den brief van Ds. C. W. du Toit, als voorzitter des Kerkeraads der Ned. Herv. kerk te Potchefstroom aan den Kerkraad der Ned. Herv. of Geref. gemeente te Potchefstroom d.d. 4 Oktober 1890: "Tevens moet ik u officieel kennis geven dat wij niet langer beschouwd moeten worden als leden van den kerkraad der Ned. Herv. of Geref. gemeente te Potchefstroom. De Scriba leest een brief voor van Ds. C. W. du Toit namens den Kerkraad der Ned. Herv. gemeente van Potchefstroom, terwijl de namen van de leden genoemd worden en verklaard dat zij onttrokken hebben aan de Vereeniging.

Het besluit is als volgt: Den predikant van Potchefstroom wordt geantwoord dat de afgescheidene personen niet langer als leden van den Kerkraad kunnen beschouwd worden daar zij opgehouden hebben leden van de Kerk te zijn.

Met geslote deure het die vergadering die versoek van 'n predikant wat onder sensuur was, dat hy van die sensuur ontslaan mag word, in behandeling geneem. Die versoek is nie toegestaan nie. Ondertussen het Adv. Esselen aangekom en het die lede van die Kommissie aangestel om met hom te raadpleeg die vergadering verlaat. Terwyl die vergadering wag vir die uitslag van daardie onderhandelinge kry die predikant van Middelburg die geleentheid om die belange van Swasiland voor te dra. Daar is amptenare wat aan ons kerk behoort. In die winter trek baie boere daarheen. Daar is nog nie geleentheid om 'n gemeente te stig nie, maar die geestelike belange moet tog behartig word. Uiteindelik word dit aan die predikant van Utrecht opgedra om met behulp van ander leraars te sorg vir die belange van die Hollandssprekendes aldaar.

De Commissie komt binnen met het rapport over de zaak haar opgedragen. De deuren worden gesloten en blijven gesloten gedurende de voor- en namiddag. De stukken daarin behandeld en de besluiten daarin genomen worden in een afzonderlik pakket bewaard, behorende tot het archief der kerk, zoo dat in deze notulen niets daarvan wordt opgenomen.

Buitengewone Algemene Kerkvergadering,

Johannesburg, 13 Nov. 1891.

Reeds weer op 13 November, 1891, word daar 'n buitengewone Algemene vergadering gehou. Ds. H. J. L. du Toit is weer Voorsitter.

Daar is 20 predikante en 44 afgevaardigdes teenwoordig.

Na die konstituering en plegtige opening van die vergadering word 'n antwoord voorgelê wat die Regering gestuur het op die memorie ingedien deur die vorige buitengewone Algemene Kerkvergadering in Desember, 1890. Hierdie memorie is in naam van die Kerk amptelik geteken deur die Voorsitter en Scriba en deur hulle, tesame met 'n paar ander lede van die Vergadering, oorhandig. Die antwoord van die Regering is egter gerig aan Ds. H. J. L. du Toit en Ds. N. J. van Warmelo persoonlik. Hierin sien die vergadering nou 'n opsetlike ontkenning van die wettige bestaan van die Ned. Herv. of Geref. Kerk. Eindelik word met groot meerderheid van stemme aangeneem die volgende voorstel:

De Algemeene Vergadering gehoord hebbende het antwoord van de Hoog Edele Regeering op de memorie aan haar gezonden door de Algemeene Vergadering in December laatstleden, besluit dat het antwoord thans ter tafel niet gericht is aan de Algemeene Vergadering of hare gevolmachtigden, dezelve buiten behandeling te laten en de Hoog Edele Regeering vriendelijk om een behoorlijk antwoord te verzoeken.

Om die groete van die Kaapse Kerk oor te bring het Ds. G. Murray die vergadering bygewoon. Ook Dr. Andrew Murray is by sommige van die sittinge teenwoordig. Hy hou met die lede 'n konferensie oor suiwer geestelike belange. Gedurende die sittinge van die vergadering was Ds. G. Stegmann van Oudtshoorn ook op Pretoria. Voor die verdaging kom die berig van sy dood.

De Voorzitter zegt dat hij nu het schrijven van den Staats-President³⁰⁾ aan de hoofden der verschillende Kerkpartijen zal voorlezen. Hij doet zulks en verhaalt het een en ander tot toelichting, zijnde dit schrijven een uitnoodiging om door middel van eene conferentie de Kerkkwestie uit den weg te ruimen. Hij vestigt de aandacht op eene uitdrukking in dien brief die verkeerd is, nl. dat de President daarmede wil te kennen geven dat de Kerkvereeniging nog niet ten uitvoer is gebracht en, zegt spreker, zij is ten uitvoer gebracht.

³⁰⁾ Hierdie skrywe verskyn op bl. 1 van die "Officieele Notulen van de Vergadering belegd door Z.H.Ed. den Staatspresident, op Maandag 24 Augustus, 1891, e.v.d., ter bespreking van de bestaande Kerkkwestie,"—52 folio bl. Hierdie pamflet berus o.a. in die Sinod. Argief van die Verenigde Kerk, Pretoria.

Het eerste punt aan de orde nu is de behandeling der drie vragen volgens Commissierapport.³¹⁾ Het gedeelte daarop betrekking hebbende wordt voorgelezen. De predikant van Utrecht licht het toe, voornamelijk erop wijzende dat er aan den President gevraagd werd of hij en de andere commissarissen de vertegenwoordigers der Ned. Herv. of Geref. Kerk erkenden als afgevaardigden van de nu wettig voltrokken Kerkvereeniging; hetgeen door den President niet beantwoord werd. De predikant van Ventersdorp vraagt waarom de leden van de Vereenigde Kerk dan nog zijn blijven zitten, en diaken Malan vraagt met wie onze Commissie dan gehandeld heeft.

De predikant van Utrecht antwoordt dat de Vereenigde Kerk onderhandeld heeft met zekere partijen, vertegenwoordigsters van andere partijen. De predikant van Pretoria zegt dat die vraag omtrent de kwestie van erkenning wel later zou voorkomen zoo als beloofd was door den President, maar nooit is voorgekomen, en dat ons plan was om broederlijk te wezen; en om zoo den blaam van onbroederlijkheid weg te nemen, zijn wij blijven zitten.

De predikant van Ventersdorp zegt dat wij alleen als kerkpartij erkend zijn, niet als Kerklijk Lichaam. De predikant van Maquassie zegt dat de President de drie partijen heeft erkend door drie verschillende partijen uit te noodigen.

De Voorzitter wijst op de woorden in den brief van den President, betreffende het ten uitvoer brengen der Vereeniging. De Predikant van Ventersdorp zegt dat er geen besluit werd genomen en toch wordt de Algemeene Vergadering opgeroepen om een concept voorstel te overwegen. Er was ook geen basis gelegd door de erkenning onzer Kerk. De predikant van Utrecht vermeldt dat die vragen na overleg met elkander gedaan zijn, om dien ten gevolge doeltreffend te kunnen handelen, en hoewel de antwoorden onbevredigend waren, hebben wij gemeend broederlijkheid te moeten toonen door gelegenheid te geven tot het voorbrengen van allerlei zaken, aanspraken, gronden enz.; wij stapten af van het wettische standpunt en stelden ons op het Christelijke . . . De predikant van Utrecht zegt dat de vragen die gedaan zijn als van pas kunnen geacht worden; als de vragen nog meer puntig waren, dan zouden de antwoorden ook beter zijn. De zaak genoeg besproken zijnde, zoo gaat men over tot de verdere behandeling van het rapport,³²⁾ en wat nu als een punt van bespreking word aangehaald is No. A de pogingen tot hereeniging. Uit het rapport blijkt dat van dit punt werd afgestapt als zijnde hopeloos. Er wordt aangemerkt dat het woord "hereeniging" onjuist is, dat het een "toetreding" moet worden genoemd. De predikant van Pretoria doet uitkomen dat wij tegen zin en wil hiervan moeten afstappen; de andere partij sprak het klaar uit, dat hereeniging onmogelijk was. De predikant van Utrecht zegt dat het rapport duidelijk te kennen geeft dat wij door de houding der andere partijen verplicht werden om van dit punt af te zien, alsook door de uitdrukkelijke verklaringen der Commissie. Deze Commissie achtte de heeling der scheuring wensche-

³¹⁾ Afgedruk onder "Briewe en Stukke."

³²⁾ Onder "Briewe en Stukke."

lijk. Op een vraag van den predikant van Krugersdorp blijkt het dat de beide andere partijen vroeger tot de Vereenigde Kerk hebben behoord.

Na eenige opmerkingen van eenige sprekers doet oudl. Neethling uitkomen, dat het de plicht is van deze vergadering om te weten hoe zich de Commissie heeft gedragen, en geeft verder te kennen dat de poging tot hereeniging mislukt is door de houding der Ned. Herv. Kerk, die hereeniging onuitvoerbaar achtte. Van onze zijde wilden wij de beraadslagingen wel voortzetten, maar wij zijn gedwongen er van af te zien.

De predikant van Rustenburg vraagt of de Commissie de verwachting had om de beschuldigingen tegen de Vereenigde Kerk ingebracht later te zullen weerleggen, waarop geantwoord werd dat de gelegenheid daartoe niet werd gegeven, want zoodra er sprake was van wederleggen, werd het Hoog Gerechtshof aangehaald als alleen bevoegd om te beslissen.

Daarop worden de discussien gesloten, en wordt aan de orde gesteld (B) voorstel tot Schikking.³³⁾ De drie voorstellen worden voorgelezen: dat van de Ned. Herv. of Geref. Kerk, dat van de Ned. Herv. Kerk en dat van de Procuratie Commissie.

De predikant van Lijdenburg merkt op dat de Procuratie Commissie de Vereeniging dus wilde ontbinden, waarop de oudl. Neethling zegt, dat hij het doel van die Commissie niet kent, maar wel weet dat ontbinding het gevolg zijn zou; welk gevoelen door den predikant van Utrecht wordt gedeeld, terwijl van verscheidene zijden uitgesproken werd dat in enkele gemeenten de gedachte reeds bestaat dat de Vereeniging is ontbonden, zoo als bij huisbezoek ook is gebleken. De Predikant van Pretoria zegt dat het geheele standpunt der Procuratie Commissie ontbinding der Vereeniging is. De predikant van Klerksdorp wil weten, in het geval van schikken, of het jaar 1885 toepasselijk is, zoodanig dat de gemeenten beschouwd worden zooals zij bestonden in 1885, of zooals zij thans bestaan, en volgens welke lijnen men moet schikken; haalt voorbeelden aan dat er kerken met den eenen naam gebouwd zijn op grond met een anderen naam. De predikant zegt dat als een gebouw der Vereenigde Kerk is opgericht op den grond met een Hervormde naam, dan zal over den grond alleen moeten gestemd worden. De meerderheid krijgt dan den grond; zegt verder dat wij willen schikken zooals wij toen, op 28 Aug., 1891, bestonden, dat is volgens den brief van den President, Witfontein bestaat ongeveer 6 jaar en de Procuratie Commissie 2½ jaar. . . .

Daarop vraagt de predikant van Zeerust waarom de Commissie het Concept Voorstel³⁴⁾ niet heeft geteekend. De predikant van Pretoria zegt: omdat het niet is gevraagd. Maar zegt de predikant van Zeerust: zij zouden het tog niet geteekend hebben.

Waarop de predikant van Pretoria zijn gronden van weigeren opgeeft, zijnde ten eerste:—omdat wij als Commissie zouden gaan scheiden wat door de Algemeene Vergadering was vereenigd; en ten tweede: omdat het aannemen van Art. 2 zou uitloopen op ontbinding der Vereeniging.

³³⁾ Onder "Briewe en Stukke."

³⁴⁾ "Officieele Notulen," bl. 52. Oorgedruk in "Briewe en Stukke."

De predikant van Utrecht zegt dat het concept voorstel door geen Commissielid is getekend. De notulen der Conferentie werden door den Voorzitter en Secretaris alleen geteekend. Als hem verzocht was hen te teekenen, dan had hij geweigerd, want er waren onrechtvaardige beginselen daarin vervat, omdat rechten ontnomen waren aan hen aan wie zij wettig toekwamen. Hij zou niet toelaten dat wij zelve onzen naaste zoo zouden behandelen. Hij zal ertegen stemmen en tegen spreken. Wat de gevolgen zijn zouden, weet hij niet, de Heer is bezig om hem en de Kerk erdoor te vormen.

De predikant van Standerton gevoelt zich gedrongen om uit te spreken. Denkende aan het beginsel neergelegd in No. 1, dan is de Kerkvereeniging niet uitgevoerd geworden. In Art. 2 wordt Ned. Geref. uitgesloten als hebbende geen aanspraak, en dus treedt men in de rechts-kwestie, en dat is niet consequent. 't Is verder onbillijk tegenover de Ned. Hervormden, die nu leden zijn van de Vereenigde Kerk. Het is een beleediging te vragen tot wie men behooren wil. Elkeen heeft evenveel aanspraak op de eigendommen der Vereenigde kerk. De schikking is ook niet doeltreffend. Er zal nooit vrede wezen, tenzij men een order van het Hof krijgt toe te schikken. Hij heeft geen vrijmoedigheid om de Ned. Herv. kerk, zooals zij nu bestaat, te helpen voortbestaan.

De predikant van Rustenburg verklaart zich tegen het beginsel van schikken vervat in Art. 1; zijn geweten laat hem dit voor geen oogenblik toe. Van waar komt deze eisch, vraagt hij, om die goederen te deelen? en wat is de bron en de oorzaak van al de bestaande grieven? Sommigen zeggen dat de Vereeniging de oorzaak is van den twist; maar hij wijst op het ontstaan in de geschiedenis, hoe Ds. Smits zich heeft onttrokken en rondging, voorgevende dat hij nooit van Vereeniging geweten heeft. Eveneens Ch. Joubert, die zich onttrekt en de Herv. Kerk helpt medestichten; en de Procuratie Commissie, waarvan wij weten hoe zij is ontstaan, toen de Vereeniging voltrokken was. Hij herinnert aan Ds. C. W. du Toit, die nu zegt dat Abraham en Lot maar uit malkaar moeten gaan, en vroeger was bij hem de Kerkvereeniging Gods zaak. Wij moeten de ongerechtigheid verbreken. Van moeilijkheden willen wij ontslagen worden, maar schikken kunnen wij niet aanbevelen. Als wij gewoon gemaakt worden om onrecht toe te laten, terwille van vrede, dan is dat een treurige toestand. Wij dragen de overtuiging omdat wij eerlijk hebben gehandeld. Het is een moeilijke zaak, maar om des gewetens wil, voor land en volk, mogen wij zelf geen beginsel van schikken goedkeuren. Diaken Buys zegt dat de geest der vergadering blijkt onschikbaar te zijn, en wij hebben tog een tegenpartij. Als wij onschikbaar zijn, dan komt de zaak voor de rechtbank, en hij vreest daarvoor. Oudl. Breedt maant aan om te doen wat men kan tot redding. Hij wijst op de gemeenten Pretoria en Heidelberg, waar de treurigste toestanden zijn, en het geestelijke leven dood gaat door die twisten. Als de een bij den ander komt, hoort men alleen van verdeeldheid. . . . Het is nu de tijd om een weg te vinden tot bevrediging, en hij zal verblijd zijn als er een voorstel inkomt om den vrede te bevorderen. Hij wil in den boezem der vergadering deze gedachten neerleggen, dat wij niet langer in zulk een oorlog leven kunnen, om den naam Hervormd als die der Kerk aan te nemen. De naam zal ons niet zalig maken, en hij wil vrede.

De predikant van Maquassie geeft zijn goedkeuring te kennen dat de predikanten van Standerton en Rustenburg en andere afgevaardigden zoo beslist spreken, want daardoor worden wij bemoeidigd om standvastig te zijn. Waren de voormannen meer beslist, dat zou het heden beter zijn. Hij is tegen Art. 1 en 2 van het concept voorstel. Wij houden vol dat de Ned. Herv. kerk opgehouden heeft te bestaan en de Vereenigde is dus de wettige eigenares van al wat de Ned. Herv. kerk had en ook wat de Ned. Geref. kerk had. Door te schikken, verklaren wij duidelijk dat de Vereeniging nog niet een voldongen feit is. Hij is vooral tegen Art. 2, waardoor dingen toegelaten worden, die wij, elk een afzonderlijk, nooit toegelaten zouden hebben. Te Bloemhof was men bekend met de strekking van dit voorstel, en eenparig tegen No. 2. Men wilde geen overstemming meer, want daarmee kan veel bedrog gepaard gaan.

De predikant van Waterberg maant tot voorzichtigheid aan, om niet te zeggen wij gaan naar de Rechtbank. De Gemeente Waterberg is voor billijke schikking. Wij behouden wat ons wettig toekomt, en ten opzichte van ons Christelijk gevoel willen wij iets betalen. Is er oplossing, dan zullen velen wederom toetreden; er zal een einde komen aan den treurigen toestand. Wij geven ons standpunt niet op waarop wij staan.

De Scriba geeft zijne blijdschap te kennen dat de predikant van Klerksdorp hem uitgenoodigd heeft om zijn gevoelen uit te spreken over het concept voorstel. Hij betuigt zijn leedwezen dat hij door het veel schrijven niet in staat is om behoorlijk tot de vergadering te spreken. Toen hij opging naar Pretoria ter Conferentie ging hij heen met de gedachte om te helpen vrede te maken, en de twisten die de Transvaal verscheuren te doen eindigen. Daarom dacht hij niet aan recht. Het woord "Bedoeling" is gebruikt en men mag aan niemand een verkeerde bedoeling toeschrijven totdat het is gebleken. De predikant van Carolina had terecht aangewezen dat het geen zaak van geloof was, maar wel van eigendom. Hij was verheugd dat de Commissie genegen was om met het eerste punt van het concept voorstel mede te gaan. Bij het overwegen van het tweede punt was bij spreker geen bedoeling en ook geen sprake van ontbinding der Vereeniging, zooals de notulen ook kunnen uitwijzen. Wat in de notulen niet staat aangetekend is dat men door stemming moest uitmaken aan welke zijde men zich schaarde. Pretoria en Heidelberg hadden de meerderheid der Vereenigde Kerk als het op stemmen aankwam. Hij had gezegd dat hij niet bang was voor eene stemming. Hij had gemeend dat de Ned. Gereformeerden zich voor een tijd zouden willen uitsluiten van een stemming, daarom had hij geen bezwaar tegen Art. 2.

Oudl. B. Vermaas zegt dat te Potchefstroom een Gemeentevergadering is gehouden, waarop men eenparig tegen het Commissie verslag was, doch had de meerderheid gezegd dat de zaak in handen is van de gemeente. De Kerkeraad heeft voorloopig eene schikking, maar nog niet ten volle getroffen, en wil zien dat de Algemeene Vergadering eene leidraad geve aan Potchefstroom, hoe zich te gedragen. Het speelt hem te horen dat men de naam "Hervormd" wil maken. Hij zal nooit daarin toestemmen. Als de Algemeene Vergadering nu zegt dat Hervormd de naam zal zijn,

dan schaamt hij zich om zich weer te vertoonen en hij blijft bij de Ned. Herv. of Geref. kerk, al zijn er maar tien.

De predikant van Pretoria zegt dat er gevaar is om alleen aan onze eigene zaak te denken. De tegenpartij is niet hier. Wij zijn hier ook tegenwoordig als burgers van de Republiek, en wij moeten het oog laten gaan over den geheelen staat. Het schijnt dat de meerderheid dit Commissie-verslag van de tafel wil werpen, maar hij is ervoor om in eene schikking in te gaan, maar dan *plaatselijke* schikking. Vanwaar komen die verwarringen? vraagt hij, het gevoelen dat de Vereeniging onwettig is? Het komt voort uit den boezem der vergadering zelve. De opinie dat er is afgeweken van de Grondslagen, is het standpunt van enkelen. De afwijking van de Grondslagen, het verschil van opinie, komt voort uit onze vergadering. Laat ons dan schikken. Hij wil aan den Staat en de wereld toonen dat wij een billijke schikking willen aangaan, maar hij wil niet gaan naar een Hof. Terwille van vrede wil hij afstand doen van de kwestie van recht en het standpunt van billijkheid innemen, en God zal ons zegenen. Laat het Commissie-verslag van de tafel geworpen worden, maar ons dan iets in de plaats stellen. Een weg zal worden gevonden.

Aan die einde van hierdie uitgebreide bespreking was daar 'n voorstel en ses amendemente voor die vergadering. Met byna eenparige stemme nogtans besluit hulle:

De Vergadering keure het Commissie-rapport goed. Het doet haar echter leed dat zij het Concept voorstel moet afkeuren, als geheel onaannemelijk en der Vereeniging nadeelig. Daar het echter de dringende begeerte der vergadering is om vrede en rust in het land te bevorderen, zoo besluit zij eene Commissie van vijf leden te benoemen met opdracht om een plan voor te leggen ter bevordering van den zoo zeer gewenschten vrede.

Die volgende lede word op hierdie Kommissie benoem: Die predikante van Rustenburg, Pretoria en Utrecht en die ouderlinge Cronjé en Barnard. Op die volgende dag is hulle gereed met hulle rapport:

De Voorzitter vraagt aan de Commissie of men gereed is met het rapport. Het antwoord bevredigend zijnde, zoo leest de Secretaris dier Commissie, de predikant van Rustenburg, het voor. Het stuk is dus thans voor de vergadering.³⁵⁾

De meerderheid besluit om het in zijn geheel in behandeling te nemen.

Diaken Pistorius zegt dat de schikking te Potchefstroom bijvoorbeeld onderworpen is aan het oordeel der Kerkelijke Commissie, maar die Commissie kan niet elk oogenblik zitten. De predikant van Utrecht geeft te kennen dat dit voorgesteld is om het kerkelijk verband van het geheel niet te verbreken. De predikant van Pretoria geeft te kennen dat het Concept voorstel geheel is afgekeurd, en dat de Commissie het woord "schikken" dus niet kon gebruiken.

³⁵⁾ Onder "Briewe en Stukke," Verslag insake Vrede in Kerkstryd.

De Commissie begeert niet in een schikking te kunnen ingaan, zoo als de andere partij dat begreep, maar als er in gemeenten maatregelen genomen worden tot bevordering van vrede, dan is dat goed. Op een vraag van den predikant van Maquassie zegt de predikant van Utrecht dat er verwezen wordt naar het besluit van December 1890; het concept voorstel is totaal afgekeurd, en nu komt de Commissie en beveelt aan dat de algemeene vergadering in dezelfde richting van December 1890 zal voortgaan. De predikant van Johannesburg is van oordeel dat met het aannemen van dit voorstel wij niets hebben uitgevoerd. De eene stem spreekt ten voordeele van het rapport, de andere ertegen. Diaken Steyn wil het volgende in de notulen plaatsen: Ik geef nog eenige aanmerkingen op Punt 2 van het concept voorstel, omtrent het rondgaan met lijsten om te laten teekenen, en ik vrees dat er eene deur zal worden opengezet voor den wolf om de lammeren te verstrooien, daar ik zelf een persoon met een memorie in handen gekregen heb met de inwyding der nieuwe kerk te Standerton, en die hij in het geheim een van onze ledematen heeft laten teekenen. En de naam van dat gemeentelid moest hij dood trekken op zijn verzoek, omdat de persoon op leugenachtige wijze verteld heeft dat de Engelschman het land wil vatten, en de memorie was gericht aan de Regeering verzoekende om de Vereeniging te vernietigen.

De predikant van Wakkerstroom wil zijn gevoelen uitspreken over het voorstel. Hij kan niet met het voorstel mede gaan. Er is ontevredenheid door het gansche land, die toeneemt omdat wij van het begin af aan het pad niet hebben gekozen dat wij hadden moeten kiezen, nl. de Rechtbank. Waarom zullen wij niet dadelijk de zaak tot een einde brengen? Ten slotte zal de Rechtbank de toevlucht moeten wezen. Wil het voorstel aan de Commissie teruggegeven hebben, met opdracht tot een nieuw plan om tot een beslist einde de zaak te brengen.

De predikant van Zoutpansberg is verblijd over de toespraak en gaat daarmede samen. Bij eene opmerking, of er niet eene andere weg kan gevonden worden, zegt de predikant van Utrecht dat er een andere weg is, nl. om alles aan de tegenpartij af te geven.

Het voorstel: Standerton/Zoutpansberg is van den volgenden inhoud: De Algemeene Vergadering bringe haren dank toe aan de Commissie die haar met een voorstel heeft gediend. Zij keurt de aanbeveling dier Commissie goed, en neemt haar aan daar zij geen andere weg voor zich gebaad ziet onder bestaande toestanden, zonder inbreuk te maken op de rechten en voorrechten der Kerkvereeniging.

Het amendement: Malan/Jansen luidt: De vergadering keurt het voorstel van de Commissie af, doch bewust zijnde van den freurigen toestand van zaken op kerkelijk gebied in ons land, begeerig om aan dien toestand een einde te helpen maken, overtuigd dat geen schikkings-maatregel iets daartoe zal kunnen bijdragen, besluit om ter bevordering van de zoo zeer gewenschte rust en vrede de andere partijen ter hunner Christelijke overweging aan te bevelen een behoorlijk hof van arbitrage, waarvan de voorwaarden door eene te benoemen Commissie aan beide zijden gevonden en

naar goedkeuring uitgevoerd moet worden. Tot stemming gebragt wordt het amendement afgestemd en het voorstel aangenomen met een overgrote meerderheid.³⁶⁾

Vierde Algemene Kerkvergadering.

Die vierde Algemene Kerkvergadering van die Ned. Herv. of Geref. kerk is op 9 Mei, 1892 en volgende dae op Pretoria gehou.

Nuwe gemeentes wat vir die eerste keer verteenwoordig word is, Carolina, Bethal, Klerksdorp en Christiana.

Predikante wat vir die eerste keer sitting neem is: Di. M. L. Fick, W. F. Knobel, D. J. Viljoen, H. C. Becker, C. J. Snyman.

Die kerk tel nou 56,838 siele en daarvan 23,198 lede.

Ds. H. J. Neethling is Voorsitter. Ds. Van Warmelo is oorlede.

Met groot waardering word van sy werk gepraat.

Die kerklike dokumente kom almal veilig tereg by die nuwe Scriba, Ds. H. S. Bosman.

Die gemeentelike verslae deel onder andere mee:—

Te Zeerust is er geen kerkgebouw; de predikant antwoordt dat het oude kerkgebouw met geweld afgenomen is, en nu gebruikt wordt door de Hervormde partij; er is echter een noodkerk op het dorp en een kerkgebouw te Jacobsdal.

De predikant van Pretoria geeft inlichting omtrent den staat van zaken in zijne gemeente, verhaalt in het breede wat door den Kerkeraad gedaan werd om transport te krijgen, en hoe al die pogingen tot nog toe mislukt zijn.

Nietegenstaande het feit dat de Volksraad zekere onderhandelingen tusschen de gemeente en den Uitvoerenden Raad bekrachtigd heeft, blijft de zaken-toestand op dit punt echter nog altijd onbevredigend. Vier van de 12 erven zijn weer zonder toestemming of medeweten des Kerkerads, op andere namen overgedragen.

Op een des betreffende vraag antwoordt de predikant van Standerton dat het transport van het stuk grond waarop het kerkgebouw te Trichardsfontein staat in bezit der Hervormde kerk is. De zaak is nu in handen der procureurs.

Het nieuwe kerkgebouw te Ermelo is nog niet aan de Kerkeraad overhandigd door den bouwmeester. Ook te Klerksdorp bestaat er moeilijkheid in dit opzicht. De Hervormde partij maakt ook daar aanspraak op het kerkgebouw.

Die houding van die Verenigde Kerk teenoor die Sending-saak sal uit die volgende verslae en besprekinge blyk.

De Zendingzaak trekt zeer de aandacht van de Vergadering en wordt druk besproken.

In 6 of 7 gemeenten is aan die zaak niets gedaan—noch plaatselijk noch algemeen. In vele gemeenten worden bidstonden gehouden ten behoeve van de Zending. Te Standerton zijn de bijdragen voor 1891 onder dit hoofd plaatselijk besteed.

³⁶⁾ Oor hierdie vergadering het in koerantvorm 'n "Korte Mededeeling" in druk verskyn by die "Volkstem"-Drukkery, Pretoria.

Te Johannesburg bestaan een Zending-gemeente, doch niet geheel onder toezicht van den Kerkeraad, waarop de Scriba aanmerkt dat daaruit gevaar geboren kan worden voor de Kerk.

In de gemeente Makwassie worden de collecten bij de kinderdiensten afgezonderd voor dat doel.

Te Vrijheid is er door den Kerkeraad een Zending-commissie gekozen. Drie Evangelisten arbeiden in de buitenwijken onder de inboorlingen.

Bij gebrek van een voldoende aantal Evangelisten brengen vele Boeren en boerenzonen het Evangelie tot de heidenen. Op den eersten Zondag avond van elke maand is er een Zending-bidstond. Voor het plaatselijke Zendingwerk is er over de £50 bijeengebracht.

Te Carolina is er ook geregeld, bij elke avondmaals-viering een dienst en collecte voor de Zendingzaak.

De predikant van Klerksdorp houdt ook getrouw bidstonden, waarop mededelingen gedaan worden uit het Zendingveld. De Wesleyanen hebben daar eigenlijk het Zending-werk in handen, doch gemeenteleden arbeiden ook aan de gekleurden.

Op het verslag van Christiana komt den naam van den Voorzitter niet voor. De afgevaardigde geeft echter de verzekering dat het verslag behoorlijk opgemaakt is.

De predikant van Potchefstroom betreurt het dat zijn Kerkeraad niet anders heeft geantwoord, doch vanwege den buitengewonen toestand van zaken te Potchefstroom, kon men niet anders in deze zaak handelen.

Op een desbetreffende vraag van Ouderling Moolman antwoordde Ouderling Venter, dat men te Heidelberg wel verblijd is dat onze kerk de Zendingzaak steunt, doch dat de Kerkeraad nog geen vrijmoedigheid gehad heeft daarvoor te collecteeren.

De predikant van Waterberg zegt dat de bijdrage uit zijn gemeente gering is doch verzekert dat er harten zijn die warm kloppen voor de zaak.

Te Wakkerstroom is er veel gedaan aan het Zendingwerk. Een kapel is er gebouwd, waarvoor ook gemeenteleden veel hebben bijgedragen; redenen waarom de bijdrage aan het Zendingfonds dit jaar zoo gering is.

De predikant van Lijdenburg spreekt over den grooten plicht die op onze Kerk rust, en vertrouwt dat de afgevaardigden deze zaak meer op de harten hunner gemeenteleden zullen binden.

Te Krugersdorp zijn er geene geldelijke bijdragen geleverd aan de kas, en toch wordt er gearbeid aan de Heidenen door een lidmaat onzer Kerk, die maandelijks van Johannesburg overkomt.

Den predikant van Hartebeestfontein spijt het dat er zoo weinig voor de zaak gedaan is, haalt aan zeker gezegde van den overleden Scriba, en drukt vooral op de behartiging van de plicht ons voorgeschreven in het afscheidswoord van den Heiland.

Ouderling P. Hanman had nooit verwacht hier te zullen hooren dat zoo velen en zulke oude gemeenten niets voor de zaak hebben gedaan.

De predikant van Zeerust is dankbaar voor de gedane beloften, en wil moed vatten voor de toekomst; refereert naar een gezegde van den vorigen Scriba "een Kerk die de Zending niet verstaat, is den naam van Christelijk onwaardig"—wil dit genotuleerd hebben, ook voor den Kerkeraad en gemeente van Heidelberg, verblijdt zich van

Ouderling Venter gehoord te hebben dat ook hij ten gunste van de Zendingzaak is, en vertrouwt dat deze een middel in Gods hand mocht zijn om de zaak in de gemeente Heidelberg een grooten stoot voorwaarts te helpen.

Ouderling Pretorius wil ook aan die zaak doen wat hij kan, en zegt dat het later ook zeker beter zal gaan.

Op een vraag van den predikant van Lijdenburg antwoordt Ouderling Otto van Zeerust dat ook hij de Zendingzaak op het hart draagt. Op een vraag van Ouderling Otto antwoordt de predikant van Standerton dat de Kerkeraad nog geen zendeling kan salariëeren, maar wel een Evangelist, en verder dat de bijdragen voor het plaatselijke Zendingwerk geheel afgescheiden zijn van het algemeen zendingfonds.

De predikant van Waterberg zegt, dat er in zijn district een schoon arbeidsveld is voor een zendeling, zoo zelfs dat broeder Helm, die onlangs die deelen bezocht heeft, de Kaapsche Commissie gaat vragen aldaar een zendeling te plaatsen.

Ook de predikant van Lichtenburg betreurt het dat onze Kerk nog ongehoorzaam is aan het laatste bevel onzes Zaligmakers.

Wat hem zeer doet, is om te hooren dat bij vele gemeenten plaatselijke schulden de oorzaak zijn van het niet collecteeren van gelden voor de goede zaak. Hij beschouwt al zulke verontschuldigen voor zeer flauw en beteekenloos. Hoe diep ook eene gemeente in schuld is, kan, behoort men toch nog te geven. Laten wij niet maar altijd voor onszelfen zorgen, en niet aan anderen denken. De Heidenen zijn gewillig het Evangelie te ontvangen, zoo wij het hun maar willen brengen. Wij zijn beter in staat de Zendingzaak te drijven tot gewoegen onzer menschen dan vreemdeligen, die vaak in strijd handelen met de belangen van ons volk. Hij weet dat er bezwaren zijn, en ook gegronde, maar als onze Kerk het Zendingwerk in handen zou nemen, dan zullen die bezwaren wegvallen. De vreemdelingen kennen ons niet en geven er ook weinig om ons gevoel te kwetsen.

De predikant van Vrijheid heeft zich erover verheugd dat er te Wakkerstroom een zendingkerk gebouwd is en had gaarne gezien dat de Kerkeraad daarvan melding had gemaakt in zijn verslag.

Het verslag van de gemeente Zoutpansberg moest ook gewag gemaakt hebben van de arbeid van de broeders Hofmeyr en Helm, al werken zij niet juist in verband met onze Kerk. Beamt ten volle wat gezegd is door den predikant van Lichtenburg. Niemand is zoo geschikt om Zendingwerk te doen als juist onze eigen menschen. Vreemdelingen handelen vaak in strijd met de belangen onzer Kerk en gemeentelieden. Te Vrijheid is het gebleken dat wanneer huisvaders en zonen des huizes de hand aan dit werk slaan, dan wordt het werk gezegend. Laten diegenen van onze jongelingen die een aanleg hebben voor den arbeid onder de Heidenen daarvoor opgekweekt worden. Een zoon van de gemeente is nu reeds bij een Zendeling om te worden opgeleid. Wat geven wij jaarlijks voor de zaak des Heeren uit eigen zak? Onze kerkwet stelt het bidden voor de Zendingzaak boven het geven, en dat is recht. Eerst moet de Zendingzaak door het gebed voor den troon van God gebracht worden, en dan zal het geven gemakkelijk zijn. De zaak heeft een terugwerkende kracht. Als wij veel voor den Heer doen, zal Hij ook veel voor ons doen.

Die grondslae van die kerkvereniging het bepaal dat predikante "vooralsnog" by die Kaapse Sinode moet gelegitimeer word.

'n Beskrywingspunt vra nou om Transvaalse legitimasie. Al die kerkrade het egter nie ses maande tyd gekry om daaroor te adviseer nie. Daarom vooral word dit nie behandel nie.

Die bespreking is tog van belang, as aantoonende gesindhede wat geopenbaar is:—

Aan de orde komt nu letter b. van hetzelfde Commissie-rapport. Het advies hierop luidt als volgt:—

"Het beschrijvingspunt omtrent de legitimatie. Van de antwoorden hierop ingekomen zijn er 11 voor en 10 tegen. Terwijl de Kerkeraad van Utrecht daartegen geprotesteerd heeft; en van de volgende kerkeraden geen antwoord is ingekomen, t.w., Heidelberg, Rustenburg, Bloemhof, Waterberg, Goedehoop, Makwassie, Barberton, Carolina, Piet Retief en Christiana.

Met betrekking tot deze zaak verklaart uwe Commissie niet overtuigd te zijn dat de verandering van Art. 142 tot heil van de Kerk zal zijn, en heeft derhalve niet de vrijmoedigheid de vernietiging ervan aan te bevelen, omdat de meerderheid der antwoorden niet er voor is, en ook omdat aan Art. 19 der kerkwet niet is voldaan.

Ouderling C. L. Neethling spreekt als volgt: Ik hoop niet dat wat ik ga zeggen, anders zal worden opgenomen, dan wat ik bedoel. Ik verneem dat de Commissie de legitimatie hier te lande afkeurt, en de vergadering adviseert om in dien geest te besluiten. Hier verschil ik van de Commissie. Ik meen dat de meerderheid der vergadering ten gunste van het punt is. Het was altijd en is nog mijne overtuiging dat, wanneer de legitimatie hier kan plaats vinden, het tot grooten zegen voor de Kerk en de Republiek zal zijn. De Kerk is niet volledig zonder eigen legitimatie. Ik kan begrijpen dat sommige leden, uit voorliefde voor de Kaapsche kerk het niet hier willen hebben. Ik heb ook groot respect voor de Kaapsche Synode, doch onze Kerk is nog niet zelfstandig, zoolang wij niet onze eigen legitimatie hebben. Ik wil niet eens spreken van het wapen dat op dit punt door onze vijanden tegen ons gebruikt wordt, maar de legitimatie is toch een band die ons aan een buitenlandsch genootschap verbindt, en die band moet ook los, zal onze Kerk kunnen bloeien. Het is republikeinsch om op eigen beenen te staan, ook op kerkelijk gebied. Het spijt mij dat de Kerkeraad gedreigd heeft te zullen protesteeren. Ik had veel liever gezien dat de Kerkeraad niet tot ons gekomen was met een dreigement. Hoe ik ook ten gunste ben van legitimatie hier te lande, zie ik echter in dat wij in strijd zouden handelen met Art. 19 der kerkwet, zoo wij er nu toe overgingen Art. 42 in dien zin te wijzigen. Om die redenen moet ik mij vereenigen met het Commissie-rapport. Ik hoop zelf, zoo de Heere wil, dit punt weer later onder de aandacht der vergadering te brengen, omdat de verlangde wijziging noodig en nuttig is voor onze Kerk.

Ouderling J. S. Joubert spijt het ook dat Art. 19 tegen ons is.

Laat ons intusschen een besluit nemen om de legitimatie niet verplichtend te maken bij de Kaapsche Synode.

Ouderling de Winnaar zegt dat wij zeker allen verlangen dat Art. 42 gewijzigd zal worden; doch hoe wenschelijk ook, kan zulks nu niet gedaan worden, omdat Art. 19 tegen ons is. Na nog eenige discussie wordt het volgende voorstel aangenomen; nadat het amendement van Ouderling Otto van den volgenden inhoud afgestemd was:

De Algemeene Vergadering heeft naauwkeurig gelet op de zaak aan de orde, en besluit het Commissie-rapport goed te keuren en beschrijvingspunt omtrent legitimatie niet in behandeling te nemen, omdat aan Art 19 der kerkwet niet is voldaan

Het aangenomen voorstel van predikant en ouderling van H. B. Fontein luidt: Aangezien in de kennisgeving in zake het beschrijvingspunt in commissie-rapport gemerkt "B", Art. 19 niet streng in acht is genomen, zoo besluit deze Vergadering het niet in verdere behandeling te nemen, keure het advies in genoemd rapport goed; doch is niet van gevoelen dat de kerkeraad van Utrecht geprotesteerd heeft.

De predikanten van Standerton, Pretoria, Klerksdorp, Ermelo, Makwassie, Zeerust en de afgevaardigden König, Smit, Otto, Brink. en Bührmann verzoeken aantekening dat zij in de minderheid hebben gestemd.

Hierdie vergadering het voorlopige besluite geneem vir die oprigting van 'n kerkblad.

Aan de orde Nos. 4 en 5 van Commissie-rapport over de verhouding van onze kerk tegenover de Ned. Hervormde kerk. Het advies luidt als volgt:—

"Uwe Commissie is van oordeel dat deze zaak vooralsnog in de handen van de verschillende Kerkeraden gelaten worde om te handelen naar de toedracht van plaatselijke omstandigheden.

De meeste sprekers willen het advies van de Commissie aannemen; anderen, zooals de predikant van Ventersdorp, wenscht een duidelijke wetsbepaling omtrent deze zaak. Men gevoelt het wenschelijke daarvan, doch meent dat de tijd nog niet gekomen is om onze verhouding tegenover de Ned. Herv. kerk in zoovele woorden uit te drukken.

De predikant van Ermelo meent dat eer wij een vasten regel hieromtrent kunnen neerleggen, moeten wij eerst uitvinden of de 3 nieuwe voorstellingsvragen Gereformeed zijn al dan niet.

Ook de predikant van Klerksdorp zou gaarne zien dat hem een weg aangegeven werd, waarop hij veilig kon wandelen.

Hierdie advies is onveranderd aangeneem.

Het volgend voorstel ingediend door afgevaardigden Venter en Hamman wordt met bijna eenparige stemmen aangenomen:—

"De HEd. vergadering keure het advies van de Commissie af en legge als regel neer, dat zoo een blanke lidmaat met een gekleurde huwt hij of zij al zijne of hare kerkelijke voorrechten verbeurt.

Verder was hierdie vierde Algemene Vergadering hoofsaaklik besig met roetienewerk.

Veel aandag is ook gegee aan die vraagstuk van opvoeding en aan die huwelikswet.

Buitengewone Algemene Vergadering.

'n Buitengewone algemene vergadering van die Ned. Herv. of Geref. Kerk is gehou op Pretoria op 17 Julie, 1893. Daar was 58 lede teenwoordig, van wie 18 predikante was. Ds. H. J. L. du Toit is weer Voorsitter.

Het blijkt nu dat er een genoegzaam aantal afgevaardigden tegenwoordig is om een wettige vergadering te kunnen houden. Daarna neemt de vice-voorzitter het woord en zegt dat het hem niet aangenaam is om onder zulke omstandigheden en in zulk een tijd de leden alhier te ontmoeten, en toch was hij verblijd dat men zoo talrijk gekomen was—een bewijs dat men de zaken ernstig inziet en een waarborg dat er veel gebeden zal worden. De belangen van de Vereenigde Kerk zijn op het spel, en wij zijn bijeen, om onder de leiding van Gods Geest een weg te vinden die veilig en eensgezind bewandeld zal kunnen worden. Hij betreurt de afwezigheid van den H. Eerw. Voorzitter, Ds. H. L. Neethling. De Here verhoore onze smeekingen om zijne herstelling. Wij hebben mischien te veel op den afwezigen broeder gesteund. De Here slaapt of sluimert niet. Hij zal licht en uitkomst geven.

Op verzoek van den Voorzitter maakt de Scriba duidelijk welke consideratien de Kerkelijke Commissie bewogen hebben een buitengewone Algemeene vergadering op te roepen. Men is bijeen enkel om de kerkzaak, in verband met de uitspraak van het Hooggerechts-hof, in overweging te nemen. De Voorzitter is van oordeel dat de geheele kwestie puntsgewijze behandeld moet worden. Eerst de zaak zelve, dan de uitspraak, en dan onze verhouding tegenover beide. Er worden vele vragen gedaan en inlichtingen gegeven, zoo dat men vertrouwen mag dat een ieder op de hoogte van den zaken-toestand is. Daarna wordt de uitspraak der drie rechters in de Rustenburgsche zaak ook aangehaald en besloten een Commissie, bestaande uit de predikanten van Zoutpansberg, Rustenburg en de ouderling I. Meyer te benoemen, teneinde copieën van alle documenten op die zaak betrekking hebbende der vergadering voor te leggen. De uitspraak der drie rechters in de Trichardsfonteinsche zaak wordt nu voor gelezen.³⁷⁾ Het verwondert oudl. Neethling niet dat er velen zijn die de uitspraak niet verstaan kunnen en daarmee ook ontevreden zijn, aangezien die op eene blote presumptie

³⁷⁾ Gedruk in die vorm van 'n koerantblad, "Uitspraak in de Trichardtfontein Kerkzaak, Gegeven in het Hoog Gerechtshof te Pretoria, Maandag, 5 Juni, 1893." Hierdie stuk is in die uitsprake van die Hoggereshof te lees, en ook nog voorhande in die koerantvorm-afdruk, o.a. in die Sindale Argief van die Verenigde Kerk, Pretoria. Dit word beskou as 'n toetszaak in die reeks van Eendomsake tussen die Verenigde en die Herv. Kerk. Die uitsprake van die 3 regters kom hierop neer: Hoofregter J. G. Kotze: "De Verweerders (Verenigde Gemeente, Standerton) moeten dus de eischers (Ned. Herv. Gem., Standerton) binnen ééne maand weder in bezit stellen van het kerkgebouw te Trichardsfontein en ook van al de kerkboeken en andere goederen, behoorende tot de Ned. Herv. Gemeente en die in bezit van Verweerders zijn, met de kosten van het rechtsgeding." Regter George Morice se uitspraak kom feitlik woordelik hiermee ooreen en Dr. H. A. Ameshoff se uitspraak lui eenvoudig: "De Ned. Herv. Gemeente van Standerton moet beschouwd worden te zijn de eigenaresse van de goederen in verschil. Er moet dus vonnis zijn voor eischeresse met de kosten."

rust. Het is dan ook niet gebleken dat de eischers erin geslaagd zijn om een enkel persoon te produceren, van wien wij niet konden bewijzen dat hij meegegaan was met de Vereeniging der twee kerken. Hij zegt dat de vereeniging der twee kerken te Paardekraal geboren is. Hij geeft een korte schets van de loop der zaken. De vraag die hij zichzelf doet is, of wij reden hebben ons te schamen over de Vereeniging, en zijn antwoord is dat hij voor God en de wereld het uitspreken durft dat de Vereeniging eerlijk en oprecht begonnen is en doorgezet werd. Zelfs rechter Morice heeft erkend dat hij geen sympathie heeft met de Hervormers. Al is onze toestand nu moeielijk en zeer duister, de Heer zal licht geven.

Diaken Trichardt erkent dat de uitspraak zeer eenzijdig is. Hij ziet dan ook geen kans daarmede samen te gaan. Diaken Pistorius verklaart dat hij zeer geschokt was en nog is over de uitspraak, die zijns inziens zeer ongegrond is; reden waarom hij er niet onder bukken kan. De Algemeene Vergadering moet teruggaan naar den Rechter en dezen vragen de personen te noemen van wie hij zegt dat zij niet meegegaan zijn. Diaken Breytenbach zegt dat het een feit is dat allen vereenigd hebben; doch waarom zullen wij nu over het vonnis gaan redeneren? Wij zijn verplicht ons bij de uitspraak neer te leggen, hoewel wij die niet eerbiedigen kunnen.

'n Ander meent dat het heelemaal onnodig is over het vonnis te spreken. Wij moeten eenvoudig naar een weg zoeken, waarlangs wij uit onze tegenwoordige moeielijkheden kunnen geraken. Oudl. Moolman kan niet de meening van de Rechtbank verstaan. Daar is een dikke nevel. Doch kunnen wij de uitspraak verwerpen? Hij meent van neen. Wij moeten een uitweg zoeken. Op een vraag van Oudl. Barnard of de Gemeente van Standerton de uitspraak eerbiedigd heeft, antwoordt de predikant dat de Vereenigde gemeente aldaar nog den sleutel in bezit heeft. Er is nog niet om gevraagd. Daarop merkt genoemde Ouderling aan dat de geheele zaak hem zeer duister is. De Rechter zegt wel dat er nog leden zijn die niet meegegaan waren, maar wie en waar zijn die leden? Zijn zij niet misschien nu leden van de Vereenigde gemeente van Trichardtsfontein? Hij kan zich met de uitspraak nooit vereenigen. Art. 20 der Grondwet is reeds lang vervallen, en ook is het Hof verkeerd ten opzichte van den naam. Hij zal samengaan met de houding aangenomen in de gemeenten Standerton en Heidelberg.

Diaken de Wet wil de uitspraak eerbiedigen, mits het Hof de personen aanwijst, die niet vereenigd hebben, en aan wien dus de sleutels overhandigd kunnen worden. Diaken Buys gaat geheel samen met de zienswijze van oudl. Barnard, en kan zich met de uitspraak niet tevreden stellen, daar die achter een hoek schuilt. Zijn van de getuigen, die zulke naar-meineed-rikkende verklaringen afgelegd hebben, ooit gestraft? Het Hof heeft onder een of ander invloed verkeerd, daarom zijn de gemoederen zoo opgewekt. Diaken Trichardt stemt overeen met diaken Buys. De vereeniging werd te Trichardtsfontein toegejuicht door de geheele gemeente. Het Hof deed uitspraak op iets dat er niet was. Oudl. de la Rey zegt dat het ons niets helpt zoo te spreken en te redeneren. Wij moeten maar een uitweg zoeken. Om nu te gaan verbreken waaraan zoo lang en zoo biddend gearbeid was, dat kan niet. Hij zal de Vereeniging nooit laten varen. Oudl. Meijer van Rustenburg heeft

dezelfde bezwaren tegen de uitspraak als de anderen. Hoe kan het Hof de getuigenissen van personen aannemen, die bijna meeneed gepleegd hebben? Hij kan de uitspraak niet eerbiedigen, tenzij de namen van die personen genoemd worden waarvan het Hof beweert dat zij niet vereenigd hadden.

Oudl. du Plessis zegt dat wij òf moeten onderwerpen òf verzetten. Het laatste echter zal de onafhankelijkheid van het land in gevaar brengen. Oudl. Dreijer is van oordeel dat het onze plicht is ons te onderwerpen aan de uitspraak; doch het is hem niet duidelijk aan wie de sleutel gegeven moet worden. Diaken Janse van Vuuren vereenigt zich met Oudl. de la Rey. Laten wij maar de discussie sluiten. Volgens Oudl. Neethling straalt het door in elk der drie uitspraken dat de Vereeniging onwettig is. Laat dit punt dus eerst in het reine gebracht worden. Ook voor Oudl. van Straten is het vonnis van het Hof zeer duister. Er moet meer licht op geworpen worden. Buigen wij daaronder, en Standerton doet zulks niet, wat dan? Oudl. Douthwaite meent dat al die discussien niets baten. Wij moeten een weg zoeken. Het is hard aan die uitspraak te voldoen. Ons is ongelijk geschied. De eenige weg is om terug te gaan naar het Hof en de uitspraak in revisie te brengen, met verzoek om de namen van die onbekende personen te noemen die niet vereenigd hebben. Indien het Hof de namen niet wil noemen, mogen wij dan de uitspraak eerbiedigen?

Oudl. de la Rey zal bij de Vereeniging blijven, al zegt het Hof nog tien maal dat de Vereeniging onwettig is. De predikant van Rustenburg maant aan tot een kalme overweging van de zaak. Wij moeten niet haastig worden. Daar is grote onrust onder de gemeenten over de uitspraak. De vraag nu is, wat zullen onze leden doen ten opzichte van het vonnis? Al zegt deze vergadering, "Berust," en de gemeenten willen niet, wat dan? Wij hebben hier met feiten te doen, zoo als in de districten Standerton en Heidelberg. Ook te Rustenburg is de gemeente ontevreden. Men zegt de uitspraak is onrechtvaardig. Als deze vergadering de gemeenten overtuigen kan dat de uitspraak gegrond is op recht en op waarheid, dan zal er rust komen, anders niet. Ook voor oudl. Grobler is de zaak moeielijk. Het land kan in gevaar komen. De gemeente zal de uitspraak niet eerbiedigen. Men vraagt maar gedurig: Waarom wordt de uitspraak gegeven eerst zeven maanden nadat de zaak gediend heeft? Men zegt dat de uitspraak iets te doen had met de Presidentsverkiezingen! Spreker kan het vonnis niet eerbiedigen. De Heere zal uitkomst geven.

Oudl. Barnard vereenigt zich niet met de sprekers die denken dat de Staat in moeielikheden gedompeld zal worden. Zijn het niet juist de gemeenten die de Staat ophouden? Steunen zij niet als burgers de Staat? En als de Kerk lijdt, dan ook de Staat. Onze weg is dus duidelijk. Wij moeten eenvoudig naar den Volksraad gaan en vragen dat het vonnis vernietigd worde. Wil de Raad niet, dan zijn wij althans niet verantwoordelijk voor de gevolgen. De gemeente van Rustenburg heeft de heilige zaak van Vereeniging lief, en zal geen afstand doen van hare rechten op de eigendommen. De gemeenten verwachten van ons een leidraad. De predikant van Ermelo maant aan tot voorzichtigheid en objecteert tegen de zienswijze van oudl. Neethling alsof de Vereeniging onwettig zou zijn. Hij toont aan uit de uitspraak zelve, dat geen enkele der

drie Rechters die opinie had. De Vereeniging is een geestelijke zaak en kan door geen Hof verbroken worden.

Nadat ook de Scriba gesproken had, zegt oudl. Vermaas dat hij zich bezwaard gevoelt onder het vonnis te bukken. Haalt aan de zaak van Hartebeestfontein van jaren geleden en vraagt of de Kerk dan nooit recht krijgt van een aardsche Rechtbank. Op zijn vraag, of de Kerkraad van Standerton besloten heeft de sleutels niet af te geven, antwoordt de predikant dat eene Commissie uit de gemeente de sleutels bij hem is komen halen; maar dat de kerkeraad met die beweging niet medegaat. Spreker zeide verder dat niet hij het land in gevaar brengt, maar wel Rechter Kotzé. Als wij met den geest der zachtmoedigheid handelen, zal onze Kerk gezegend worden, gelijk te Hartebeestfontein is geschied.

Diaken Pistorius wil dat het derde punt nu onder bespreking gesteld zal worden. Wij moeten van de gemeenten, door middel van hare vertegenwoordigers hier vergaderd, vernemen wat zij hebben willen dat wij doen zullen. Hij kan de uitspraak niet eerbiedigen. Doen wij dat, dan vernietigen wij zelf de Vereeniging, die voor hem en voor ons allen zulk een teedere zaak is. Oudl. Cronjé heeft reeds veel geleden en gestreden. Sedert 1856 is hij steeds op de voorgrond geweest om kwesties van scheuring en verdeeldheid uit te maken. Hij moet en wil dus dan ook werken, terwijl het dag is. Hij kan zich van de Vereeniging niet los maken. Hij wil zuur en zoet met de broeders deelen. Hij heeft de uitspraak ook gelezen, doch wil zijn opinie daaromtrent niet te kennen geven. De Rechtbank heeft uitspraak gegeven volgens de wetten des lands, en wij moeten die eerbiedigen. Geen lichaam kan het vonnis wijzigen of vernietigen. De uitspraak moet blijven staan. Wij kunnen er niets aan doen. De Here zal vergelden. Hem komt de wrake toe.

Diaken Terblanche vraagt waarom wij langer tijd zullen verkwisten met zulke discussies. De uitspraak toch is onherroepelijk, hoewel hij die nooit eerbiedigen zal. Ook gaat de gemeente Potchefstroom zich daartegen verzetten. Oudl. Malan vraagt inlichtingen en zegt dat een beroep op de Rechtbank om de zaak weer in revisie te nemen, ons niets helpen zal. Hij vraagt hoe het mogelijk is dat men de wettigheid van de Vereeniging in twijfel kan trekken, ten gevolge van de uitspraak der Rechters. De Vereeniging toch is een onverbreekbaar feit en waarachtig. Hij raadt aan dat wat ons besluit ook moge wezen, het toch beslist zal zijn.

De predikant van Standerton zegt dat niet uit het oog verloren moet worden dat de eischeresse namens zekere procuratie-gevers opgetreden is. Hij meent dien ten gevolge dat het Hof juist geoordeeld heeft in zijn vonnis tegen verweerderesse. De bewijslast werd op ons geworpen en wij hebben dien niet kunnen opleveren. De Vereeniging is wettig als een zedelijke verbintenis tusschen de twee contracteerende partijen, maar niet wettig met betrekking tot de eigendommen. Dit is zijn opinie, en hij is verplicht die eerlijk en rondborstig uit te spreken. Hij is er beslist op tegen dat er aanzoek gedaan zal worden om vernietiging. Zulk een beginsel zou een te gevaarlijk precedens wezen voor den bloei van den Staat, en de veiligheid van eigendomsrechten in het land. Hij zou liefst in zulk een Staat niet willen wonen. Wij moeten ons aan de uitspraak onderwerpen. Als Christenen zijn wij gehouden de Overheid te

gehoorzamen. Het is onze roeping onze gemeenten te verhinderen om te doen wat sommigen nu reeds begonnen zijn te doen. Als wij gewaarschuwd hebben tegen het nemen van stappen van geweld, en onze gemeenten luisteren niet, dan hebben wij ten minste onze plicht gedaan. De beweging hier en daar reeds op touw gezet is opstandig en niet Christelijk.

Diaken Malan verschilt van het eerste gedeelte van de zienswijze des vorigen sprekers, hoewel ook hij overtuigd is dat de Volksraad de uitspraak niet vernietigen mag of zal. Waar een zaak niet met de zienswijze van den Raad strookt, hoe rechtvaardig die zaak ook zijn moge, zal men niets gedaan krijgen. Wij kunnen ook geen besluit nemen over de uitspraak.

De predikant van Zoutpansberg zegt dat de zaak een zeer gewichtige is. Hij verschilt van den Predikant van Standerton. Uit de uitspraak zelve toch blijkt dat het Hof een ander gevoelen toegedaan was omtrent de Vereeniging dan de predikant van Standerton. Het Hof moest gevraagd hebben aan de ander partij welke hare gronden van aanspraak waren op het eigendom van Trichardsfontein. Dan was men spoedig in het reine daaromtrent gekomen. Het onderscheid, door den pred. van Standerton gemaakt, tusschen zedelijk wettige, en een eigendommelijke onwettige Vereeniging, wil hij spreker niet in. Hij haalt aan tot staving hiervan de Kerkzaak die jaren geleden gediend heeft te Hartebeestfontein. Ook hij vraagt waarom er zoo lang gewacht werd met het geven van uitspraak. Het schijnt hem toe alsof het bestaan van de Vereenigde Kerk een groot struikelblok is voor een zeker partij. Men wil die tot ontbinding brengen. Het feit dat wij hier zitten is bewijs dat de uitspraak geen bijval vindt. Laten wij voorzichtig zijn, maar ook beslist. Door geloof en gebed is de Vereeniging tot stand gebracht. De ontbinding daarvan zal zeer nadeelig werken op onze Kerk en op het Christendom in het algemeen.

De vergadering besluit eerst het gevoelen van gemeente voor gemeente te vernemen door middel van de afgevaardigden en in termen van den convocatie brief, vóór de documenten gelezen worden.

De afgevaardigde van de Gemeente Potchefstroom verklaart dat de gemeente eenparig tegen de uitspraak is en niet buigen zal, zoo er niet tusschen de partijen vrede gemaakt kan worden.

De gemeente Pretoria is tegen de uitspraak; er zijn echter enkelen die spreken van onderwerping.

Utrecht is stil en veilig. De opdracht van de gemeente aan hare twee afgevaardigden was, om te besluiten naar bevind van zaken.

Lijdenburg is stil en veilig, hoewel de gemeente toch van plan is vast te trappen.

De gemeente Zoutpansberg heeft geschikt.

In Heidelberg is men vast aan de Vereeniging; algemeen is men tegen de uitspraak; men is echter niet tegen eene schikking als dit kan. Diaken Buys zegt dat de gemeenten zeer warm zijn; men wil niet van de Algemeene Vergadering, noch van de uitspraak, noch van de wet weten. Men wil eenvoudig bij de eigendommen blijven. Er kan gemakkelijk een botsing te Heidelberg plaats vinden, zoo opgewonden zijn de gemoederen. Men wil geen enkel tree achteruit,

maar liefst twee of drie vooruit. De gemeente zal de uitspraak niet eerbiedigen. Het rapport der gemeente, door circa 70 geteekend, wordt gelezen, waarin deze gevoelens uitgedrukt worden.

Te Hartebeestfontein is alles stil en rustig, doch men sympathiseert ten volle met de gemeenten wier goederen in gevaar zijn. De gemeente wil geen eigendommen meer laten afnemen door vreemde diertjes, daar de uitspraak geen wettige is.

In de gemeente Wakkerstroom zijn allen ontevreden. Niemand wil schikken; niemand wil iets afgeven. Die de eigendommen hebben wil, moet ze met geweld nemen. De gemeente schaart zich geheel aan de zijde van Standerton en Heidelberg.

Middelburg. De gemeente blijft eenparig bij de Vereeniging en men wil van geen schikking hoegenaamd weten. Men neemt dezelfde houding aan als Standerton en Heidelberg.

Rustenburg. Kerkeraad en Gemeentevergadering wil de Vereeniging ongeschonden bewaren; men erkent niet de zich noemende Hervormde partij. De uitspraak is onrechtvaardig; men wil van geen schikking weten; enkele leden willen ook niet meer voor een hof verschijnen.

Zeerust is geheel tegen, en geeft niets af.

Te Ermelo zijn er geen moeilijkheden, doch de gemeente is sterk voor de Vereeniging; terwille van vrede echter zou men kerkelijke goederen willen afgeven.

Standerton. De gemeente heeft haar gevoelens uitgedrukt in een memorie die gelezen wordt. Aan de uitspraak is nog geen gevolg gegeven. De beweging is buiten de Kerkeraad om. De Kerkeraad gaat niet mee, en waarschuwt zelfs tegen stappen van geweld. De gemeente zou Trichardsfontein willen afgeven mits er met de andere gebouwen elders geschikt kan worden.

Bloemhof is eenparig tegen de uitspraak; ons is geen recht geschied. Indien het vonnis wettig was zou men willen afgeven, doch dan alleen aan de personen die niet vereenigd hebben. De Vereeniging zal men niet breken.

In Waterberg zijn de gemoederen warm. Men wil geen eigendom afgeven. Er wordt eene memorie gelezen, geteekend door omtrent 25 personen, waarin deze gevoelens uitgedrukt staan.

Te Lichtenburg is geen moeilijkheid; uitspraak wordt algemeen afgekeurd, doch men wil zich tegen de uitspraak niet verzetten. Over schikking is er op deze gemeentevergadering niet gesproken.

Ook in de gemeente Roosenekal is er geen moeilijkheid; de uitspraak wordt echter algemeen afgekeurd; en de Vereeniging wil men niet breken.

Maquassie. Geen moeilijkheid; uitspraak wordt algemeen afgekeurd; men zou willen schikken indien het kan.

Schweizer Reneke heeft geen moeilijkheid, doch sympathiseert diep met de andere gemeenten.

Te Johannesburg is men van gevoelen dat de uitspraak onrechtvaardig is, en onaannemelijk. Er is geen sprake van ontbinding van de Vereeniging. Men wil echter schikken, zoo dit kan.

In de gemeente Vrijheid is er geen moeilijkheid, doch men sympathiseert diep met de andere gemeenten.

Te Ventersdorp zijn de eigendommen veilig. De uitspraak is duister en verwekt ontevredenheid. De gemeente heeft geen instrukties aan afgevaardigden gegeven.

De gemeente Amersfoort sympathiseert ten eerste met de gemeente Standerton en de andere gemeenten die moeielijkheden hebben met hunne kerkelijke eigendommen. Op eene gemeentevergadering werd besloten door de meerderheid om zich te scharen aan den kant van Trichardtsfontein. Kerkgoederen zijn veilig.

Bethal. De predikant weet het gevoelen niet der gemeente, daar hij afwezig was. Zoo ver hij weet, is de gemeente rustig en de eigendommen veilig.

Klerksdorp. Een gemeentevergadering gehouden, werd niet goed bijgewoond. De buitengemeente, meest oude inwoners, is sterk tegen uitspraak. De gemeente op het dorp, meest nieuwe inkomelingen is niet voor verdere processen. De meerderheid is voor een schikking. Een Commissie van waakzaamheid voor de eigendommen is gevormd buiten den Kerkraad. De eigendommen zijn nog nooit getransporteerd, maar staan nog op naam van de Regering.

Krugerdsdorp. Eigendommen veilig. De gemeente voor het grootste gedeelte afwezig. De gemeente is tegen de uitspraak en verlangt dat er uit deze vergadering een verzoekschrift naar de Regering zal gezonden worden. Zij houdt vast aan de Vereeniging en wil verder geen processen, maar verlangt naar een vredelievend oplossen der zaak. Geen gevaar voor eigendommen.

Witwatersrand West. Deze gemeente geboren gedurende de Vereeniging heeft de kerkgoederen veilig. Zij sympathiseert zeer hartelijk met al de gemeenten die in moeielijkheden zijn.

De predikant van Middelburg neemt het woord en zegt dat het hem tot groote bemoediging verstrekt om uit de ingekomen rapporten te vernemen dat de verschillende gemeenten vast besloten zijn bij de Vereeniging te blijven. Dit beschouwt hij als hoofdzaak. De houding der gemeenten in andere opzichten mag van minder belang gerekend worden. Eensgezindheid der gemeente staat in nauw verband met het heil van land en volk, en van onze Kerk.

De predikant van Ventersdorp: De zaak is allerbelangrijkst. Tot nog toe heeft hij geen licht. Hij heeft uit de ingekomen rapporten opgemaakt 1o. Men is eendrachtig besloten bij de Vereeniging te blijven, 2o. Men wil geen schikking, 3o. Men wil de uitspraak niet eerbiedigen, vooral wegens hare vaagheid en onverklaarbaarheid. Naar zijne beschouwing kan de vergadering niet anders dan de uitspraak eerbiedigen. Hij geeft aan de hand een manifest op te trekken en daarin een uitleg der zaak te geven; dat aan de gemeenten en Regering te zenden, en dan de vergadering voor een onbepaalden tijd te verdagen.

De predikant van Pretoria zegt: Het is een bekende zaak dat krachtige pogingen aangewend worden om de Vereeniging te doen schipbreuk lijden. In zijne stille eenzaamheid heeft hij daar wel eens aan gedacht of deze niet de weg uit al de moeielijkheden zou zijn, om de Vereeniging te ontbinden; niet omdat hij persoonlijk ervoor was, maar de stroom scheen in die richting. God heeft hem echter genade gegeven standvastig te blijven, en het was hem daarom eene vreugde te vernemen dat de Vereeniging, in Gods naam begonnen, en door Gods Geest voortgeleid, en voleind, staande gehouden wordt. Door deze vastberadenheid van onze gemeenten komt er grond onder onze voeten. Wij gevoelen ons versterkt dat ook in andere deelen van Zuid-Afrika gebeden zijn opgezonden om

den weg te vinden uit de moeielijkheden. Algemeen is het gevoelen, met een enkele uitzondering, dat ons onrecht is geschied. Die uiting van gevoelen kan niemand ons ten kwade duiden, want wij willen daardoor niet te kennen geven dat wij ons ertegen willen gaan verzetten. Laat ons de verzekering vasthouden: God zal ons een weg aanwijzen. Wij moeten ons niet laten influenceeren door anderen, zelfs niet door hooggeplaatste personen, maar eenvoudig vragen: Heer, wat wilt Gij dat wij doen zullen?

Aan de orde wordt gesteld: Welke gedragslijn wij in deze zaak zullen volgen? De H. Eerw. Voorzitter leest een brief, eigenlijk bestemd voor de Vereeniging, onderteekend door 20 personen uit de gemeente Standerton, gedateerd 15 Julie, 1893, te Waterval, hun gevoelen te kennen gevende omtrent uitspraak en stappen reeds door haar en de gemeente Heidelberg genomen, en verzoekende de eendrachtige samenwerking der andere gemeenten. Vervolgens een schrijven van Ch. Joubert, scriba der Herv. Kerk, verzoekende om een Commissie tot schikking te ontmoeten; en eindelijk eene memorie gedateerd 14 Julie, 1893, geteekend door verscheidene Volksraadsleden en anderen, aan de hand gevende de wenschelijkheid eener hereeniging. De Scriba licht toe dat hij een onderhoud had met den Heer C. Joubert, op verzoek van eenige Volksraadsleden. Hij stemde toe zulk een samenkomst te hebben, maar weigerde te spreken over verbreking van Vereeniging, of schikking. Het gesprek liep alleen over hereeniging.

Oudl. du Toit wil weten welke Hervormde partij bedoeld wordt. Antwoord: Ds. Goddefroy en Ch. Joubert.

Diaken Breytenbach haalt aan het gevaarlijke om Joubert te ontmoeten. Hij wijst op het gebeurde te Heidelberg. Hij kent geen Hervormde partij met welke hij schikken kan. Op een vraag van diaken Erasmus antwoordt diaken Buys dat Mev. van Warmelo geweigerd heeft sleutels van de Pastorie af te geven op order van de Kerkeraad, medeonderteekend door Ds. Goddefroy, na de kennisgeving door Ds. Goddefroy en Ch. Joubert in de couranten gepubliceerd. Hij meent dat wij voorzichtiglijk moeten handelen; hij kan niet schikken over eigendommen. Alles behoort aan ons, of niets behoort aan ons. Hij is voor Hereeniging.

Diaken de Wet: Het is een feit dat de tegenwoordige Herv. partij als een lichaam bestaat. In de memories ter tafel moet gezegd worden welke Herv. partij bedoeld wordt. Hij verlangt inlichting van de Volksraadsleden die de memorie geteekend hebben. Oudl. Douthwaite wijst dat er gesproken wordt van schikkingen, behalve van Trichardtsfontein; en wij zijn juist bijeengekomen om over die moeielijkheid te spreken. Wordt Trichardtsfontein open gelaten, dan opent zulks de weg voor alle andere eigendommen.

Gelezen een brief van den Heer S. W. Burger, verzoekende dat zijn naam moet beschouwd worden als niet voorkomende op de memorie wegens het gebeurde te Heidelberg, en omdat het schrijven van C. Joubert niet overeenkomt met wat gesproken is met de H. Eerw. Scriba. Diaken J. Joubert kan verstaan waarom men tot voorzichtigheid aanmaant. Hij betreurt het dat het woord "schikken" in den brief van Ch. Joubert voorkomt. Toch zou hij er niet voor zijn de uitgestokene hand weg te stooten. Oudl. de la Rey

verlangt dat wij eerst het schrijven van Ch. Joubert, daarna de memories moeten behandelen, en aan memorialisten een antwoord moeten geven.

Oudl. Cronje wil een leidraad aan de hand geven, 1o. Onderwerping aan de wetten van de Z.A. Republiek, 2o. Kommissie afzenden naar Ch. Joubert om te weten wat hij bedoelt, en 3o. Onderzoek doen wat de bedoeling van de onderteekenaren van de memories is—met welke Hervormde partij geschikt moet worden.

De predikant van Standerton betoogt dat het gevaarlijk is om over te gaan tot schikking of hereeniging. Hij wijst aan dat naar zijne beschouwing het beste is te berusten in de uitspraak betreffende de Trichardsfontein zaak. Betreffende de andere eigendommen moeten de Hervormden in elk geval nieuwe acties instellen. Kan b.v. Pretoria bewijzen dat niemand hier buiten de Vereeniging gebleven is, dan zijn de eigendommen veilig. Hij is bevreesd dat de vergadering de zaken vooruitloopen kan.

Diaken Botha is ten gunste van het aanstellen van een Commissie en van Hereeniging. De predikant van Middelburg verlangt voorzichtigheid. Wijst aan het gedrag van C. Joubert tijdens de Vereeniging en daarna, en zegt dat daaruit blijkt dat hij niet te vertrouwen is.

De predikant van Lijdenburg is gedeeltelijk eens met den predikant van Pretoria. Hij is voor een voorloopige behandeling van den brief van Ch. Joubert, maar is niet voor een schikking. Hij zet uiteen hoedanig de declaratie van rechten moet zijn, en aan wie die verzonden moet worden, t.w. Regering en gemeenten, en eindelijk dat wij volgens uitspraak niets te zeggen hebben over eigendommen, en derhalve in een moeilijke positie geplaatst zijn.

De predikant van Pretoria will misverstand voorkomen, en daarom eraan herinneren dat hij eerst ons eigen standpunt wil behandelen, en daarna de ingekomen documenten. De pred. van Ermelo is tegen een declaratie van onze rechten; is voor eene Commissie tot voorloopige onderhandeling. Hereeniging vindt hij onuitvoerbaar. Maar hij is voor eene schikking.

Een voorstel wordt ingediend—Joubert/Trichardt: Deze vergadering benoemt eene Commissie bestaande uit den Voorzitter, Scriba en oudl. Neethling om de heer C. Joubert te ontmoeten, om van hem te vernemen wat hij wil, en dan zijne voorstellen schriftelijk voor deze vergadering te leggen ter overweging. Dit wordt aangenomen.

Aan de orde het gewijzigd voorstel—Scriba/Vermaas: De vergadering benoeme een Commissie, bestaande uit de predikanten van Rustenburg, Standerton, Zoutpansberg, en de ouderlingen Barnard, Douthwaite en Neethling, met opdracht eene verklaring van ons standpunt op te trekken en die nog staande deze zitting in te dienen. De predikanten van Lijdenburg en Wakkerstroom verstaan de zaak nu beter en gaan mee met het voorstel. De predikant van Standerton meent dat door de uitspraak van het Hof de eigendommen aan beide kanten in gevaar gebracht zijn, en geeft een middel aan de hand waardoor de eigendommen der vroegere Ned. Geref. Gemeenten verzekerd kunnen worden. Intusschen moeten wil de uitspraak eerbiedigen.

Oudl. de la Rey kan niet verstaan op welke wijze de Geref. eigendommen in gevaar zijn. Te Lichtenburg bv. heeft de Volksraad reeds onze rechten erkend.

De predikant van Rustenburg, gesec. door de pred. van Middelburg, stelt als amendement voor: Die vergadering benoeme eene Commissie bestaande uit drie predikanten en vier ouderlingen om haar met een uitgebreid voorstel tot verdere leidraad te dienen.

De predikant van Heidelberg vereenigt zich met het voorstel. Wij moeten ons standpunt verklaren naar aanleiding van de rapporten der gemeenten hier ingediend. Dertien uit de 24 gemeenten willen van geen afgifte weten; vier zijn voor schikking; en zeven verwachten een leidraad van de Algemeente Vergadering. Waar wij staan tusschen de uitspraak en het uitdrukkelijk gevoelen onzer gemeenten, moeten wij ter kennis van de Regering brengen. Hij had veel over de zaak nagedacht en vond dat er zes wegen waren waarlangs wij uit de moeielijkheid zouden kunnen komen, doch de eene is zoo onuitvoerbaar als de andere. De zevende weg, in het voorstel aangegeven, schijnt uitvoerbaar te wezen. Wij kunnen de gemeenten toch niet dwingen van haar standpunt af te zien; daarom moeten wij aan de Regering voorstellen den vrede te koopen, en aan de Hervormden compensatie te geven. Wat de predikant van Standerton gezegd heeft, is juist, doch een weinig te voorbarig. Ter stemming gebracht zijnde, wordt het voorstel aangenomen.

Bij monde van oudl. Neethling doet de Commissie, aangesteld om den heer Ch. Joubert te ontmoeten, verslag als volgt: De heer Joubert, die zich teekent als Scriba der Hervormde kerk, zegt dat hij gewillig is in den loop van den dag, zoo mogelijk tegen 2 uur des namiddags, in geschrifte mee te deelen aan deze vergadering al wat de Herv. kerk aan ons wil voorleggen.

De tweede brief van de Scriba van de Herv. kerk dd. 30 Julie. wordt gelezen. Oudl. Malan meent dat de inhoud van het stuk zoo onbelangrijk is dat wij er dadelijk van kunnen afstappen. Wij behooren in deze zaak vooral zeer beslist op te treden. Oudl. de la Rey stemt overeen met de zienswijze van de predikant van Johannesburg. Wij moeten aan den Scriba der Herv. kerk eenvoudig kennis geven dat er vanmorgen een Commissie is benoemd om hem en zijne Algemeene Commissie te ontmoeten. Langs dezen weg zal de zaak bevorderd kunnen worden. De predikant van Vrijheid zegt, dat het uit des Heeren Jouberts brief duidelijk blijkt dat hij geen volmacht heeft om met ons te onderhandelen. Oudl. Neethling is van oordeel dat er twee punten van groot belang ter behandeling zijn; de erkenning over en weer, het maken van voorstellen onzerzijds. Oudl. Cronjé wil nog verder gaan dan de vorige spreker. De Heer Joubert vraagt van ons voorstellen, omdat wij nu hier ter vergadering bijeen zijn, terwijl zijne vergadering eerst in Oktober aanstaande bijeenkomt. Eene hand wordt ons toegereikt; laat ons die toch aannemen.

De Scriba verblijdt zich dat de uitdrukking van oprechtheid gebezigd is. Waren allen bezield met blanke oprechtheid in deze zaak, aan beide zijden, dan waren wij niet vandaag in de moeielijkheid. Gebrek aan oprechtheid is de oorzaak van den tegenwoordigen terurigen toestand. Hij vindt zich gedrongen bekend te maken wat hier reeds gebeurd is, en waarvan in de couranten reeds melding

gemaakt is. Er had eene ontmoeting tusschen hem en den heer Joubert plaats gevonden, door bemiddeling van Volksraadsleden.

Toen het voorstel daartoe aan hem gedaan werd, deed hij duidelijk uitkomen dat hij niet wilde spreken over de ontbinding van de Vereeniging, noch over eene schikking. Het punt was Hereeniging. Het gesprek vond plaats in de tegenwoordigheid van Volks- en Kerkraadsleden. Zekere lijnen van onderhandeling werden door hen besproken. Naar aanleiding daarvan had hij verwacht, dat een document, behelzende die voorstellen door hen beiden geteekend zou worden. Dit is echter niet geschied. Daarna is des Heeren Jouberts eersten brief ingeleverd, waarin de punten van het gesprek niet genoemd worden. Ook de Voorzitter van den eersten Volksraad erkende dat het schrijven de punten niet aangeeft. Volgens is eene Commissie benoemd om hem te ontmoeten, en bepaalde voorstellen van hem te ontvangen. In plaats van die voorstellen, ontvangen wij nu een lang schrijven zoo glad als zeep, zonder eenig voorstel. Hij vindt dat in oprechtheid en eerlijkheid een veilige weg is tot onderhandeling, en is van oordeel dat aanhoudend schikken en jalousie oorzaak wordt van de ellende. Hij spreekt recht uit; weet dat het hem ten kwade geduid zal worden, maar de zaak vordert als men rondborstig spreekt. Had de heer Joubert oprecht willen handelen, dan had hij tot onze vergadering kunnen komen met de verklaring: Ik heb geen opdracht als Scriba u iets voor te leggen, maar hier is iets privaats van my; wilt gij het niet aannemen en behandelen om een weg te vinden tot nut en vrede? Wij weten dat de heer Joubert de ziel is van zijne Kerk; een man die daardoor veel te zeggen heeft; en hij zelf weet het ook. Is dit oprechtheid aan de zijde van de Heer Joubert om te handelen, zoo als hij nu gehandeld heeft tijdens deze vergadering? Spreker wordt nu bang. Indien er werkelijke begeerte tot hereeniging ware, zou de heer Joubert geheel anders gehandeld hebben. Het smartte hem te moeten zeggen, maar hij kan niet anders, hij verliest alle vertrouwen in deze onderhandeling. Hij had gehoopt dat er plannen aangegeven zouden worden tot onderhandeling. Dit is niet geschied, maar pogingen worden aangewend om ons koud te leiden en dieper in de ellende te dompelen.

De predikant van Ventersdorp stemt geheel overeen met den Scriba. Het stuk is glibberig. Hij had verwacht dat dit de uitkomst van onderhandeling zou zijn.

De predikant van Rustenburg zegt: Wij moeten in het oog houden de grondslag waarop wij werken moeten, n.l. dien van waarheid en oprechtheid. Hij wil niet hooghartig anderen gaan veroordeelen, maar de boom wordt toch aan de vruchten gekend. Hier is aanzoek om toenadering, maar hoe heeft de persoon vroeger gehandeld? Denk aan al de mislukte pogingen sedert 1885 aangericht, waaruit duidelijk bleek, dat hij met ons niet wilde meegaan, en nu dat juridisch zijn standpunt sterker is dan voorheen, wil hij onderhandelen. Hoe zal hij nu op eene eerlijke wijze kunnen handelen? Daar is geene de minste consequentie tusschen afspraak en schrijven. Men wil ons in de war brengen. Wij moeten ons standpunt beslist innemen. Onze zaak op waarheid gegrond, zal zegevieren. Men wil ons het verledene doen vergeten. Wij zullen ons deerlijk bedriegen zoo wij op den voorgestelden weg ingaan. De eisch is dat wij hen moeten erkennen, en daarna onderhandelen. Doen wij dit, dan

kan die partij ons onaannemelijke voorwaarden stellen, berekend om ons te plunderen. Het eenige behoud is om beslist te wezen en bij de waarheid te blijven.

Voorstellen worden ingediend en besproken. Het volgende wordt met meerderheid van stemmen aangenomen: De vergadering gelet hebbende op de stukken voor haar, van de hand van den Scriba der Ned. Herv. kerk, en daaruit opgemerkt hebbende dat hij geene opdracht heeft van zijne Algemeene Vergadering om zelfs in eene voorloopige onderhandeling met deze vergadering te treden, en er niets definitiefs in wordt voorgesteld; en verder vernomen hebbende, dat die stukken niet overeenkomen met hetgeen mondeling met dien Scriba werd besproken, is van oordeel, betreffende genoemde stukken niet aan de hand te kunnen geven, terwijl zij als haar gevoelen, wat schikking of hereeniging betreft, heenwijst naar de notulen van de conferentie der kerkpartijen, gehouden in Aug. 1891 te Pretoria.

Aan de orde het rapport der Commissie benoemd om een voorstel verklarende ons standpunt te ontwerpen. Het wordt gelezen en puntsgewijze in behandeling genomen. Het voorstel met de aangebrachte wijzigingen luidt nu als volgt:—

1. De vergadering, vernomen hebbende uit de verklaringen der verschillende afgevaardigden, dat de gemeenten de Kerkvereniging ongeschonden willen bewaren; wetende dat de Vereeniging niet slechts is een teken van aan den Heere verschuldigde dankbaarheid, voor geschonkene verlossing in dagen van nood, naar eene inrichting die op heilige beginselen en rechtvaardige gronden rust, wier geschiedenis toont dat zij van God afkomstig is en langs wettigen weg voltooid, in den geest van broederlijke liefde en broedertrouw en der voortdurende afhankelijkheid van God, met het doel God te verheerlijken en de belangen van Christus Kerk en de eenheid en den bloei des lands te bevorderen;

2. Overtuigd zijnde, dat de thans bestaande Hervormde Kerk in geen deele als een wettig lichaam met zuivere en billijke rechten beschouwd kan worden, maar wel, dat dat genootschap zijn ontstaan en voortbestaan aan den geest van scheuring en willekeur te danken heeft;

3. Overwegende, dat er steeds vele pogingen vruchteloos zijn aangewend om de scheuring uit den weg te ruimen en de breuke te heelen, en bijgevolg geen heil erin ziende om op eenige wijze voor het tegenwoordige althans met genoemd genootschap te onderhandelen;

4. Vernomen hebbende uit de verslagen van de afgevaardigden der verschillende gemeenten, dat er grote zorgwekkende ontevredenheid over de uitspraak van het hof in de Trichardtfonteinsche kerkzaak bestaat, en dat wel om de volgende redenen:

(a) omdat de gemeenten meenen dat die uitspraak op onverstaanbare gronden berust,

(b) dat het geene billijkheid in acht heeft genomen tegenover de Vereenigde Kerk, en

(c) omdat er zeven maanden lang met het geven van de uitspraak werd vertoefd.

5. Vernomen hebbende dat de grote meerderheid der gemeentelieden, die uitspraak niet slechts onrechtvaardig acht, maar zich openlijk tegen afgifte van eenige eigendommen verklaart, bewijs hiervoor:

(a) het inbezitnemen van den sleutel van het kerkgebouw te Trichardtsfontein en het weigeren om dezelve af te geven, krachtens gemeentevergadering-besluit in wijk Waterval, dist. Standerton.

(b) de opstand te Heidelberg door leden der Vereenigde Kerk in zake het weigeren van afgifte der Pastorie,

(c) eene memorie van sympathie met de houding aangenomen te Standerton en Heidelberg gepubliceerd door een groot deel der Vereenigde Gemeente te Wakkerstroom;

6. Overtuigd dat de ontevredenheid geopenbaard door gemeentelieden niet slechts eene blote bedreiging is, maar wetende, dat die reeds eene werkelijkheid is geworden, en geene macht hebbende volgens uitspraak van het Hof om gemeentelieden te dwingen tot afgifte van eigendommen of ze te verhinderen om op den ingeslagen weg van onstuimigheid voort te gaan en alzoo de gemoederen tot rust en onderwerping te brengen, hoewel zich bewust van de roeping als Christelijk kerkgenootschap om allen opstand tegen 's lands wetten te onderdrukken, en alle wanordelijkheid tegen te gaan;

7. Zoo besluit deze buitengewone Algemeene Vergadering, opgeroepen ten gevolge van de door de uitspraak ontstane moeilijkheid, met het oog op den vrede en welvaart van Kerk en Staat, Land en Volk, der Hoogedele Regeering van dezen hachlijken toestand kennis te geven, haar herinnerende aan hetgeen bij eene vorige gelegenheid door de HoogEerw. Algemeene Vergadering onder hare aandacht is gebracht omtrent het bewaren en bevorderen van den vrede, en tevens haar eerbiedig doch dringend verzoekende dit stuk dadelijk voor den Ed. Agb. Volksraad te leggen om noodige maatregelen te nemen, als bestemd zijn het dreigend gevaar af te weeren en rust en vrede te herstellen.

Daarna wordt het volgende voorstel van de predikanten van Heidelberg en Vrijheid aangenomen: Tot bekrachtiging van het standpunt door de Algemeene Vergadering ingenomen, wordt besloten dat al de leden het gewijzigde Commissie-rapport zullen teekenen, teneinde zulks aan de Hoogedele Regeering over te leggen.

Die Vyfde Gewone Sitting

van die Algemene Kerkvergadering van die Ned. Herv. of Geref. Kerk het plaasgevind op Pretoria tussen 14 Mei en 29 Mei, 1894. Van die 29 Gemeentes is 27 verteenwoordig deur 48 lede. Die afgevaardigdes van Zoutpansberg word deur die dreigende Kafferoorlog verhinder om te kom. Ds. H. J. L. du Toit word gekies tot Voorsitter, Ds. D. P. Ackerman tot vise-voorsitter, Ds. H. S. Bosman tot Scriba en Ds. A. J. Louw tot Asst.-scriba. Aan die einde van die sitting, toe die kerkwet heelwat wysiging ondergaan het, is Ds. A. J. Louw gekies as die eerste Aktuaris van die Kerk.

As gevolg van die veranderinge, wat in die wet gemaak word, kom die Ringe by hierdie sitting in werking. Vir die laaste keer moet die Sinode egter nog die Kerkvisitasie en die Verslag van die Staat van die Godsdiens self behandel. Die statistieke opgawes toon aan dat daar nou 55,160 siele in die Kerk is en van hulle is 24,244 lede. Die Herderlike Brief maak dan ook melding daarvan dat die ledetal in twee jaar met oor die 2,000 vermeerder het. Ook van die getal sterfgevälle word

deur elke gemeente rekenskap gegee. Daar is 6,000 kinders in die dagskole en 3,600 in die Sondagskole. Die toestand sal verder blyk uit die volgende besluit, wat na aanleiding van die verslae geneem is:—

De vergadering, de verschillende gemeenteverslagen gehoord hebbende, wenscht uitdrukking te geven aan haar gevoel van innige dankbaarheid tot den oppersten Herder der gemeenten omtrent de geopenbaarde blyken van getrouwheid aan de zuivere leer en vooruitgang in meer dan een opzicht, en tevens te boek te stellen wat zij meent dat volgens de verslagen niet naar behooren is en waarom-trent zij verbetering verlangt:—

Zij verblijdt zich en dankt den Heere dat niettegenstaande groote moeilijkheden op kerkelijk gebied in dit land gedurende eenige jaren, zij niets in de verslagen heeft opgemerkt dat van achteruitgang in het kerkelijk leven spreekt, integendeel schijnen de kerkelijke verwickelingen niet weinig te hebben bijgedragen tot gehechtheid aan de leer onzer Kerk, de bevordering van het geestelijk leven en eene vermeerdering in het ledental. Zoö is ook hier weer het Woord des Meesters vervuld geworden: “Ziet Ik ben met ulieden al de dagen, tot de voleinding der wereld”.

Zij verblijdt zich zeer dat zij uit de Verslagen heeft mogen opmerken dat het aantal Zondagscholen toegenomen is in de twee laatste jaren en dat overal jonge mannen en vrouwen voorwaarts komen om te helpen in de opleiding en vorming van de jeugd tot geschikte burgers van het Koninkrijk dat eeuwig blijven zal. In aanmerking nemende dat deze personen geheel gratis en enkel uit liefde zich wijden aan dit werk, wenscht zij in hare Handelingen haren dank tot hen te boek te stellen en hare zegenwensen over die broeders en zusters uit te spreken, hetgeen zij bij dezen doet. Het is haar een oorzaak van innige vreugde en dankbaarheid dat zij heeft mogen opmerken dat de belangstelling in de uitbreiding van Gods Koninkrijk onder de Heidenen toeneemt. Niet alleen is er eene vermeerdering in de bijdragen over het algemeen en wordt in vele gemeenten plaatselijk Zendingwerk gedaan, maar ook is het gebleken uit de Verslagen dat de overtuiging meer algemeen wordt, dat de groei en bloei eener kerk met deze zaak in het nauwste verband staat, en dat het verstaan wordt dat onze Kerk door de leiding van Gods Voorzienigheid, onder de haar omringende heidenen de banier des Konings omhoog moet heffen, wil zij hare positie in dit land met eere ophouden. Hierbij spreekt zij haar verlangen uit, dat alle Zending werk direct komen zal onder het toezicht van hare Zendingcommissie.

Aan de andere zijde wenscht zij kortelijk te wijzen op wat minder gunstig was in de verslagen. Het is duidelijk gebleken dat het aantal scholen en leerlingen niet is wat behoort te wezen. Wel wordt in sommige gevallen gewezen, als oorzaak hiervan, op het onbevredigende systeem van onderwijs in ons land, maar toch behoort aan deze zeer belangrijke zaak in al onze gemeenten, veel meer gedaan te worden en daarbij bijzondere pogingen aangewend te worden tot ter hulp koming van de arme blanken.

Aan de prediking naar aanleiding van den Heidelbergschen Catechismus is volgens de Verslagen niet genoeg gedaan. In de

tegenwoordige omstandigheden acht zij het gebiedend noodzakelijk dat op dit punt ten minste stiptelijk voldaan moet worden aan de letter der wet. Eindelijk heeft het haar pijnlijk aangedaan dat zij het moest vernemen, dat het leveren van persoonlijke bijdragen voor het salaris van predikanten niet naar wensch gaat. Wel is waar werd er wel niet geklaagd dat leeraren niet behoorlijk verzorgd worden, maar toch wenscht zij het op het hart van hare kerkeraden en gemeenteleden te binden, dat een geregelde en getrouwe verzorging van de bedienaren des Woords veel bijdraagt tot eene blijmoedige bediening en opgewektheid in het werk des Meesters, die ook in dit opzicht door Zijne Apostelen Zijn voorschriften heeft gegeven, welke nagevolgd moeten worden door diegenen die bediend worden met het Brood des Levens.

Ds. J. H. van Wijk en Ds. A. Moorrees het die groete van die Kaapse Kerk oorgebring. 'n Paar aantekeninge uit hulle toesprake sal help om die tyd te leer ken:—

Ds. J. H. van Wijk. Dertien jaar geleden had ik ook het voorrecht en de eer in dezelfde capaciteit in uw land en onder uw volk rond te reizen. Het was kort na den Vrijheidsoorlog. Er werd toen veel gesproken over de Kerkvereeniging. In herinner mij nog eenige woorden door mij toen geuit over deze zoo gewenschte zaak op eene gemeentevergadering te Pretoria. Ik zeide toen o.a. dat er voor een volk, dat kan terugzien op Bronkhorstspruit, Laingsnek, Ingogo en Amajuba, niets, ook niet de zoo moeilijke Kerkvereeniging, te moeilijk moest zijn. Terug gekeerd zijnde nam ik steeds met groote belangstelling kennis van den vooruitgang dezer heerlijke zaak.

Onze Kerk in de Kaap Kolonie laat u groeten, hartelijk groeten. Zij denkt aan u met belangstelling.* Zij spreekt tot u door onze lippen; ook spreekt zij voor u bij den troon der Genade.. Wij in de Kolonie nemen steeds kennis van de moeilijkheden waarmede gij te kampen hebt. Denkende aan uwen jeugdigen staat, gevoelen wij met u dat uwe roeping als kerkgenootschap eene groote en heerlijke is.

Ds. A. Moorrees: Laten wij behouden de eenigheid des Geestes door den band des vredes. Wij willen uitdrukking geven aan de eenheid die er bestaat tusschen het Afrikaner volk hier en in de Kolonie. Al zijn wij ver van elkander gescheiden, toch is het eene zekere waarheid dat wij één volk, één natie, één bloed en één Kerk des Heeren zijn. Wij in de Kaap Kolonie voelen die eenheid ten zeerste. Er zijn degenen die de Koloniale Afrikaners verdacht maken, alsof wij daar ginds gevaarlijk zijn voor uwe onafhankelijkheid. Onze gehechtheid aan de Koningin zal u geen schade aanbrengen op politiek gebied. Vroeger in dagen van nood dacht men niet zoo. De feiten der geschiedenis lochenstraffen immers zulk een losse bewering; zooals blijkt uit vele petitiën. Het volk der Transvaal werd niet teleurgesteld door het volk der Kolonie. Na den Vrijheidsoorlog hebben wij God voor uwe verlossing even hartelijk gedankt als gij zelf dat gedaan hebt. Ik bekommer mij dus niet over al die verdachtmakende geruchten, uitgestrooid met het doel om te scheiden wat God samengevoegd heeft.

Die groete van die Vrystaatse kerk is oorgebring deur Ds. G. Radloff en in sy antwoord op die goeie wense gee die Voor-sitter, Ds. H. J. L. du Toit, 'n nuttige blik op die toestand van die kerk in daardie tyd.

Ds. H. J. L. du Toit: Het was ons goed u te hooren en wij danken u voor uwe tegenwoordigheid en mededeelingen. Gebrek aan belangstelling is vaak te wijten aan onbekendheid. Wij zullen trachten te verbeteren en ook afgevaardigden te zenden. Maar wij vertrouwen dat dit niet aanleiding geven zal dat gij meer van onze leeraren naar den Vrijstaat beroept. Wij kunnen ons nog niet hier verblijden in al die tekenen van vooruitgang die ten uwent te bespeuren zijn. Met de Zending is er wel vooruitgang, maar het gaat zeer zwak. Ook hebben wij nog niet zulke bloeiende fondsen als bij u. Met leedwezen moeten wij ook erkennen dat aangaande het Onderwijs er alsnog geen hartelijke samenwerking is tusschen de Regeering en onze Kerk. De Kweekschool te Stellenbosch wordt door onze tegenpartij nog menigmaal gebruikt als een stok om ons mede te slaan en ons bij het volk verdacht te maken als Engelschgezind. Konden de Professoren en andere predikanten uit de Kaap verscheiden onzer gemeenten bezoeken, vooral met Nachتماالgelegenheden, het zou er veel toe bijdragen om onze menschen te doen zien dat de Kweekschool geene politieke, maar wel eene Afrikaansche, eene volks-inrichting is.

Deur die verskillende toesprake het die Kweekskool reeds sterk onder aandag van die Sinode gekom. Daar was nog 'n geëerde besoeker teenwoordig in die Sinode in die persoon van Ds. J. H. Neethling van Stellenbosch. "De eerwaarde grijze vader," soos die notule hom noem, praat ook met gloed oor die Kweekskool en pleit daarvoor dat meer Transvaalse seuns na die Inrigting gestuur moet word. Die Sinode besluit:

Met de erkenenis van den zegen die onze Kerk heeft ingeooft van onze Theol. Kweekschool op Stellenbosch, daarin dat de meeste onzer predikanten hunne opleiding aldaar hebben gehad, besluit deze Hoog Eerw. Vergadering het aan de verschillende Kerkeraden ten sterkste aan te bevelen, jaarlijks eene collecte of private bijdrage voor die Inrichting in hunne respectieve gemeenten te vragen.

By die behandeling van die Sendingsaak word die volgende meegedeel:

De verslagen omtrent het Zendingwerk zijn dit jaar gunstiger dan voorheen. Niet alleen zijn de bijdragen grooter dan vroeger, maar ook wordt er veel meer plaatselijk zendingwerk verricht. Te Wakkerstroom, b.v., is er een geordende zendeling. Te Standerton werkt een Evangelist. Te Johannesburg steunt de gemeente het Zendingwerk door een zusterkerk gedreven. In de gemeente Hartbeestfontein wordt veel aan de zaak gedaan. Ook te Pretoria is er een bloeiende gemeente bediend door eenige Zendingvrienden op het dorp.

In verband met die behandeling van die verslag van die Sinodale Sendingkommissie het die Vergadering besluit dat dit

wenslik is dat die naturelle self iets sal bydra vir die arbeid wat aan hulle bestee word. 'n Voorstel van die Kommissie dat die Kerk 'n predikant sal aanstel om in die blank gemeentes rond te gaan om vir die Sending te kollekteer, is nie aangeneem nie, maar die afsonderlike Kerkrade het weer opdrag gekry om hulle aandag hieraan te gee.

De handelwijze der Commissie in het aankopen van een wagen voor den Eerw. Heer Maré, wordt door de vergadering goedgekeurd. Daar er voor dat doel een persoonlijke schuld van £61 10s. op de Zending Commissie rust, vraagt en krijgt de predikant van Langlaagte (Ds. A. P. Kriel) verlof om onder de leden rond te gaan, terwijl zij ter vergadering zijn, ten einde giften ter afbetaling van die schuld te vragen. Hy kan kort daarna bekend maken dat meer dan het benodigde bedrag gevonden was.

In hierdie Sinode het ter sprake gekom die vraag of dit gelykstelling is as die predikant van 'n blanke gemeente 'n diens hou vir die naturelle. Die tydelike kommissie adviseer dat dit geen gelykstelling is nie. Verskeie lede maak hierteen beswaar:

Oudl. Fourie van Ermelo is bevreesd dat uit die toelating later gelykstelling geboren kan worden. De predikanten van Zeerust en Johannesburg zullen zich in dezen niet laten binden door een besluit der Algemeene Vergadering. Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan den mensch. De meeste sprekers manen aan tot voorzichtigheid. Men is niet tegen de verkondiging van het Evangelie aan de kleurlingen, maar is bevreesd, dat als dit geschiedt door onze predikanten, er groote ellenden uit geboren kunnen worden. Ook de pred. van Zoutpansberg raadt aan voorzichtigheid in dezen. Laat ons niet ijveren zonder verstand. Diaken Pistorius keurt het af dat de Pred. van Johannesburg zoo gesproken heeft. Hij wil hebben dat wij meer zendelingen zullen krijgen; doch de predikanten moeten alleen voor de blanken preeken, anders jagen wij onze menschen uit elkander. Oudl. Cronjé wil dat er met voorzichtigheid in deze zaak gehandeld zal worden. Het is nog niet tijd om te gaan besluiten dat onze predikanten voor kleurlingen zullen gaan prediken. Daaruit zal gelykstelling geboren worden, en dit geeft aanleiding tot veel onaangenaamheid in de gemeente. Hij zou niet langer als Ouderling te Klerksdorp willen dienen, als er zulk een besluit genomen wordt. De predikant van Hartebeestfontein zegt dat onze predikanten niet eens in staat zijn hunne eigene groote gemeenten behoorlijk te bedienen, hoe zullen zij dan ook nog voor de kleurlingen gaan prediken? Wij moeten meer Evangelisten en Zendingen onder de heidenen aanstellen. Het volgende voorstel wordt aangenomen: Op de vraag wordt geantwoord dat het geene overtreding van de Kerkwet is, doch de Synode raadt alle leeraren aan om de grootste voorzichtigheid te gebruiken.

Twee predikante en sewe ander lede laat aanteken dat hulle hierteen gestem het.

Di. D. P. Ackerman en H. S. Bosman word deur die Sinode gestuur as 'n deputasie om te gaan diens hou vir die

burgers, wat op 24 Mei by Wonderbessiespruit sou vergader om na Zoutpansberg te gaan. Nog voor sy verdaging het die Sinode weer gepraat oor die geestelike versorging van die manskappe terwyl hulle onder wapens sou wees. 'n Ander deputasie reël met die Staatspresident om vervoer te kry vir enige predikant, wat vir 'n tyd daarheen wil gaan. Di. M. P. A. Coetzee, Jr., en H. S. Bosman word hiervoor verantwoordelik gestel. Voor sy vertrek om sy manskappe na die oorlog te lei, besoek Genl. Piet Joubert die Algemene Vergadering en hom word toegesing Ps. 134: 3.

Die Regering het juis in hierdie tyd in behandeling gehad 'n konsep van die Wet vir die Heiliging van die Sondag. Die Sinode het hulle sterk ten gunste hiervan uitgespreek en dit het gelei tot die Sondagswet van 1896.

Die Sinode besluit om 'n leraar te stuur na Humpata vir die geestelike versorging van ons mense aldaar. Die Moderaatuur kry opdrag om dadelik die nodige geld vir hierdie sending te leen, terwyl die Kerkrade gevra word om by een van die eersvolgende Nagmaalsvieringe 'n kollekte daarvoor te hou.

Die predikant van Vryheid word afgevaardig om ons mense in Swasieland, en veral op Mahamba, te besoek, terwyl die belange van Swasieland vir die toekoms aan die Ring van Utrecht opgedra word. Die vyf Ringe, wat nou in die lewe geroep is, t.w. Potchefstroom, Rustenburg, Lydenburg, Utrecht en Hartebeestfontein, word tydens die vergadering gekonstitueer deur die afgevaardigdes en predikante van die verskillende gemeentes, wat lede is van die Sinode.

Van 1 Januarie, 1894, word die afskrifte van alle Doop- en Lidmateregisters opgestuur en in die Argief vergader as die algemene Registers van die kerk.

Die boeke van die Quaestor toon aan 'n balans van £214 1s. 9d. in die Sinodale fonds, £176 6s. 4d. in die Sendingkas en £779 13s. 6d. in die Pred. Wed. Fonds.

Eindelik is in hierdie Sinode die hele Kerkwet noukeurig in hersiening geneem.

Sesde Algemene Vergadering

van die Ned. Herv. of Geref. Kerk in die S.A. Republiek. Pretoria, 18 November, 1897 en volgende dae.

Ds. H. J. L. du Toit, Voorsitter.

Ds. D. P. Ackermann, Vise-voors.

Ds. A. J. Louw, Aktuarius.

Ds. H. S. Bosman, Skriba.

Vier-en-dertig gemeentes, waarvan Jeppestown die jongste is, stuur afgevaardigdes. Sedert die vorige Sinode in 1894 is vier gemeentes almal op die Rand, gestig.

Die Ned. Geref. Kerke in die Kaap Kolonie, Vrystaat en Natal stuur almal afgevaardigdes om hulle groete oor te bring.

Namens die Natalse kerk spreek Ds. H. F. Schoon. In die loop van sy rede sê hy:—

Er zijn drie plaatsen, respectievelijk in Natal, O.V.S. en de Z.A.Rep. die ons aan elkander verbinden, n.m. Vechtkop, Moordspruit en Bloedrivier. Het zou goed zijn als de Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A.Rep. het eigendomsrecht verkreeg van een stuk grond aan Bloedrivier voor het kerkelijk feest. Deze suggestie wordt algemeen toegejuicht.

De Kerk in Natal heeft altijd belang gesteld in de Kerk in de Z.A.Rep. Toen de Ringen uit elkander gingen, werden Lijdenburg en Utrecht by de Ring van Natal gevoegd. Op het gebied der Zending werd er een punt van gemeenschappelĳ werken gevonden. Dit plan werd echter niet verwezenlijkt. Ook toen men niet communicatie kon houden met de Ned. Herv. Kerk in de Z.A.R., wegens leervrijheid by haar, bleef er belangstelling. Daarmorent staat genotuleerd:—"De vergadering besluit dat een van de predikanten van Natal, die zulks het best schikken kan, als afgevaardigde van deze vergadering naar de Transvaal gaan zal, ten einde tegenwoordig te zijn bij de voorstelling van den beroepen predikant te Wakkerstroom, en indien een rechtzinnige predikant te Pretoria beroepen wordt, ook daar, om die broeders uit naam van onze Kerk hartelĳk te verwelkomen. De vergadering in overweging genomen hebbende de bezwaren door den Predikant van Utrecht als afgevaardigde van de Zusterkerk in de Transvaal voortgebracht tegen zekere resolutie, door deze vergadering genomen op 3 Junie, 1874, betrekkelĳk de benoeming van een afgevaardigde om tegenwoordig te zijn bij de voorstelling van rechtgezinde predikanten, beroepen door Hervormde gemeenten in Transvaal, besluit:—

I. Dat deze vergadering met blijdschap heeft opgemerkt dat er een ontwaking in die gemeenten schijnt te zijn ontstaan door een aangroeiende begeerte om door beroeping van rechtgezinde predikanten hunne Kerk te zuiveren van de dwalingen door de modernen ingevoerd, en meent dat deze vergadering in de beweging behoort mede te werken door zulke beroepen leeraars de broederhand te reiken en als arbeiders in den wijngaard des Heeren te erkennen; en die beweging zooveel mogelĳk zoeken aan te moedigen, met het doel om de breuk, door de modernen in de Transvaalse Kerk veroorzaakt, te heelen;

II. Dat echter, voor zoolang in die kerk de vrijheid van leer wordt toegelaten en moderne leeraars ongehinderd kunnen worden beroepen, en er nog door deze vergadering geen erkenning is geschied van de Hervormde Kerk als Kerk, het ongerijmd zou zijn afgevaardigden van hier te zenden om eenige kerkvergadering of enkel lid van dezelve, onze broeder groete te brengen, vooral bij eene zoo plechtige gelegenheid als de voorstelling van een leeraar.

III. Aangezien het besluit door de vergadering genomen, als bovengemeld, in strijd met de meening dezer vergadering is, zoo kan worden uitgelegd, en waarschĳnlijk door de onrechtzinnige predikanten zoo zal worden uitgelegd, als gelĳk te staan met eene openlijke erkenning van de Herv. Kerk als rechtzinnig, en de toenadering en hereeniging, die wij wenschen te bevorderen, weleer zoude vertragen en tegenwerken;

IV. Zoo verklaart deze vergadering het besluit van 3 Junie, 1874, hierboven vermeld te herroepen en te vernietigen''.

Toen het bericht in Natal kwam dat de Herv. Kerk en de Ned. Geref. Kerk vereenigd waren, was dit een oorzaak van groote blijdschap.

De kerk in de Z.A.R. was de eerste kerk, die door een afgevaardigde uit onze kerk bezocht werd. De kerk in Natal is klein, zij telt minder leden en zielen dan Pretoria Zij heeft een Opleidingschool in welke Zulu Evangelisten opgeleid worden door een Zendeling die den status van Predikant heeft. Van de daar opgeleide evangelisten dienen ook reeds in de Z.A.R.

De Voorzitter dankt den broeder voor zijn belangrijke rede tot de vergadering. Hy maakt gewag van de werkzaamheden van den Zendeling Lindley in Natal onder de Emigranten, als ook van het werk van Ds. F. Lion Cachet. De Kerk in Natal is de oudere zuster en zij doet haar plicht. Zij werd gesticht in 1846 en die in dezen staat in 1849. De kerk hier verheugt zich over de levenskracht door de kerk in Natal geopenbaard. De komst van een afgevaardigde van haar zal niet zonder zegen blijven, zij zal medewerken tot een naauwere vereeniging, eene vereeniging die verwezenlijkt kan worden. Waar de vereeniging op politiek gebied moeilijk is om verschillende redenen, kan zij tot stand gebracht worden op geestelijk gebied. Op eene vraag van den predikant van Heidelberg blijkt, dat er nog geen eigendomsrecht verkregen is op een stuk grond aan Bloedrivier; er zijn echter documenten in handen van den Kerke-raad van Utrecht ter bewijze van de origineele schenking De vergadering besluit aan de Moderatuur op te dragen, indien enigszins mogelijk, genoemd stuk grond in handen te krijgen of aan te koopen voor onze Kerk.

Aan hierdie opdrag kon eers in 1916 uitvoering gegee word toe die plaas Vegkop langs Bloedrivier deur die kerk aangekoop is.

Baie tyd is deur die vergadering bestee aan die behandeling van die Staat van die Godsdien in die verskillende gemeentes.

Re het vinden van het salaris van een Vierden Professor te Stellenbosch. De ouderling van Krugersdorp is tegen de benoeming van een Vierde Professor, en is bevreesd dat de stem die onze kerk in het Curatorium zal hebben, in de toekomst verkeerd zal werken. De predikanten van Johannesburg Oost en Zoutpansberg spreken sterk ten gunste van de zaak, en wijzen met klem en nadruk erop hoe noodzakelijk het is de kerkelijke eenheid tusschen de leden onzer kerk hier, in den O.V.S., en in de Kolonie te bewaren en te versterken. Was Stellenbosch er niet, dan zou twee-derden onzer predikanten zeker niet in de Evangelie bediening zijn opgeleid. Geen kerk kan bestaan zonder zulk een inrichting; en Stellenbosch is onze Kweekschool. Eene eigene inrichting alhier op te richten is eene onmogelijkheid.

Het advies der Kommissie in dezen wordt aangenomen, en luidt als volgt:—'De Vergadering draagt het aan iederen Ring op een persoon uit zijn midden, of uit een anderen Ring te benoemen, die zich haasten zal een voldoende som gelds bijeen te brengen, uit

de renten waarvan het salaris van den Vierden Professor gevonden zal worden. Deze collectanten zullen aan het einde van het tweede jaar een finantieel verslag van hunne inzamelingen bij de Kerkelijke Commissie doen, die dan handelend zal optreden".

.....

Aan de orde een brief van Ds. C. W. du Toit, Scriba der Ned. Herv. Kerk, gedateerd 6 Maart, 1895, en betrekking hebbende op het over en weer preeken. Hieromtrent beveelt de commissie (vir beskrywingspunte) het volgende aan:—"Uwe commissie gevoelt geen vrijmoedigheid het over en weer preeken aan te bevelen, en wel om de volgende redenen:—

1. Omdat wij eens vereenigd waren en de tans bestaande Ned. Herv. kerk zich van ons heeft afgescheiden.

2. De Ned. Herv. Kerk als hare leeraren toelaat predikanten der Ned. Herv. Kerk van Holland waar er leervrijheid is. En omdat het onderteeknings formulier der Ned. Herv. Kerk in de Z.A.R. zeer wijd is en met een goed geweten door een modernen leeraar onderteekend kan worden. En er al reeds door een harer leeraren veranderingen en wijzigingen aan ons dierbaar Kortbegrip zijn aangebracht.

3. Dat er onder bestaande toestanden eene zekere mate van verdraagzaamheid bestaat tusschen de twee kerken, welke gemakkelijk gestoord kan worden zoo wij het over en weer preeken goedkeuren zouden."

Oor hierdie voorstel het 'n lang bespreking plaasgevind. Uiteindelik is dit nie aangeneem nie en het die Sinode besluit om net kort en saaklik te sê:

"Dat zij voor het tegenwoordige nog geene vrijmoedigheid gevoelt aan het verzoek der Ned. Herv. Kerk te voldoen" (bls. 41. Donderdag, 2 Des.).

Dieselfde Kommissie het ook aanbeveel dat die Sinode hom nog nie sal uitspreek nie oor die verhouding tussen die Ned. Herv. of Geref. en die Ned. Herv. kerke, en "dat het vooralsnog niet wenschelijk is een beslist standpunt hieromtrent in te nemen, temeer daar wij onze verhouding tot eene andere kerk nog nooit bepaald hebben, en het derhalve ook in dit geval niet nodig is."

De Commissie over het Kerkelijk Orgaan beveelt aan:—

1. *De Vereeniging* zal blijven voortbestaan.
2. Dat er inteekeningsgelden zijn zullen.
3. Dat de Kerk geldelijk verantwoordelijk zal zijn voor het blad.
4. Dat elke Kerkeraad het als zijn plicht zal rekenen inteekenaren te krijen.
5. Dat het blad alle veertien dagen verskijn sal.
6. Dat de redaktie ervan in handen van Ds. Bosman gelaten worde met macht en recht om de hulp van andere broeders in te roepen, met dien verstande dat hief drukken en uitgeven zoo mogelijk by een andere firma geschieden zal.

De vergadering besluit het blad "De Vereeniging" over te nemen als Kerkblad en het voor hare rekening te doen uitgeven ten voordeele der Kerk in het algemeen.

Die volgende punte word geneem uit die verslag van de Moderatuur omtrent die werk wat hulle tussen 1894 en 1897 verrig het:

1. Met dankbaarheid word melding gemaak van de welgeslaagde Zending van den Predikant van Lijdenburg, Ds. H. J. Neethling, M.A., naar onze stam- en geloofsgenoten te Humpata. Die Zending heeft de kerk de som van £181 8s.:—gekost, welk bedrag gemakkelijk gevonden werd uit de bijdragen der verschillende gemeenten onzer Kerk.

2. Het is de Moderatuur niet gelukt een ander onzer predikanten te krijgen voor een soortgelijke Zending te gaan naar de uitgewekenen te Grootfontein. Voor dit doel is in handen de som van £71 2s, 9.

3. Aangezien de Regeering des lands zelf de noodzakelijkheid heeft ingezien biddagen uit te schrijven, heeft zij om die reden niet voldaan aan Art. 80 (2).

(b) SINODALE STUKKE.

Behalwe die Sinodale Notule is daar in bewaring van die Transvaalse Sinodale Argief:

1. (a) Wetten en Bepalingen voor de Ned. Geref. Kerk van de Z.A.R., 1867.

(b) "Soli Deo Gloria," Wetten en Bepalingen voor de N.G. Kerk van de Z.A.R., Utrecht, 1874.

2. (a) Wetten en Bepalingen voor de Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A.R., 1886.

(b) Wetten en Bepalingen voor de Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A.R., 1890.

(c) Wetten en Bepalingen voor de Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A.R., 1894.

(d) Wetten en Bepalingen voor de Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A.R., 1898.

(e) Wetten en Bepalingen voor de Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Z.A.R., 1903.³⁸⁾

3. (a) "Voorgestelde Vereeniging der Ned. Geref. Kerken in Z.A." (Voorlopige onderhandelings wat uitloop het op die vorming van die "Raad der Kerken.")

(b) Notule; *Eerste* Verg. "Raad der Kerken," Pretoria, 13 Maart 1907.

(c) Notule, *Twede* Verg. "Raad der Kerken," Stellenbosch, 1909.

(In verband hiermee twee Rapporte van die kommissie van die Raad, aangestel in 1907 insake Kerkvereniging.)

³⁸⁾ Die Kerkwet van die Herv. Kerk (vóór die Vereniging) dateer uit die jare 1862, 1866 en 1870.

(d) Notule, *Derde* Verg. "Raad der Kerken," Bloemfontein, Maart 1911.

(In verband hiermee "De Nederduitsch-Gereformeerde Kerken Vereenigingsacte," 1911, 'n Pamflet van 86 pp., wat bevat

(i) Geskiedkundige oorsig van afskeiding en van die stappe tot hereniging.

(ii) Verenigingsakte van die N.G. Kerk.

(iii) 'n Opsomming van die argumente vóór en teen.)

(e) Notule, *Vierde* Verg. "Raad der Kerken," Pietermaritzburg, 1913.

(f) Notule, Buitengewone "Raad der Kerken," Bloemfontein, 1915.

Daarna gereëld elke tweede jaar, tot by die *Elfde* Vergadering, Kaapstad, Maart 1929.

4. In geskrewe vorm die volgende:

(a) Handelingen met Bylagen der Algem. Kerkverg., gehouden te Utrecht, Desember. 1866.

(b) Handelingen met Bylagen der Algem. Kerkverg., gehouden te Nazareth, 1867.

(In verband met laasgenoemde is daar die volgende Bylaes:

"Verslag der Kerkelijke Commissie."

"Verslag Kerkeraad van Lydenburg insake Beroep Ds. N. J. van Warmelo."

"Extract uit Notule der Natalse Alg. Kerk Verg., 5 Juni 1867."

(c) Handelingen met Bylagen van de Algem. Kerkvergg. van de N.G. Kerk (1868, 1872, 1873, 1875, 1877 (Belangrike Verslag van Verenigde Sendingkommissie van Transvaal en Natal), 1879, 1881, 1883 (Belangrike Memorie aan Regering insake Kontrole van Drankhandel).—Die Bylaes van hierdie Handelingbe bevat meestal ook die Verslae van die Kerklike Kommissie.

5. 'n Groot aantal brosjures en tydskrifte van historiese belang, wat ons breedvoerig onder die volgende Hoof bespreek.

B.—ALGEMENE ARGIEF.

I. BRIEWE EN STUKKE.

Transvaalse Argief.
(SS. I, R. 39/39).

Kopie.

106. Redakteur Brand aan Generaal Pretorius.

Kaap Stad den 13 Juny 1839.

Heer & Vriend!

Met byzonder groot genoegen heb ik het Journaal gelezen, door den Heer Bantjes gehouden, ten tyde van uwe groote Commando tegen den bloedhond Dingaen. De manmoedigheid en dapperheid van U en uwe manschappen is by die gelegenheid uitgeblinken en de wereld zal met achting en eerbied den naam van *Afrikaansche Boer* leeren uitspreken. Terwyl gy met uwen vasten hand en de stevige vuisten uwer Medeburgers tegen den vyand ten stryde toog, hebt gy U aan den machtigen God vast gehouden, en ulieden vertrouwen is rykelyk, met den zegen des Allerhoogsten, bekroond geworden. Voort aldus voort, myn vriend, met onder de vanen van Jehovah te stryden en hy zal in Uwe gelederen voor U stryden en met het zwaart der wraak uwe vyanden vernielen. Maar wat ik U bidden mag, onderhoudt zyne Hooge geboden, denk aan den Kenderen Israels, hoe God hun verliet toen zy Hem verlieten, en vreemde goden dienden. Dit kan ook uwe lot worden, en van uwen medeuitgewekene landgenooten, wanneer gylieden zyn geboden verwaarloosd,—en als Hy U verlaat wie zal U helpen. Wie zal U helpen van de vernieling welken uwe vyanden voor U gezworen hebben? Ik hebt my dus grootelyks verheugd, toen ik uit het journaal ontwaardde, dat gy deze vermaning by aanhoudenheid aan Uwe manschappen hebt voorgehouden.

Ik hoop, dat terwyl gy dezen brief ontvangt Uwe tweede Commando, in mag ondernomen, en goed mag afgeloopen zyn. Zoo uwe

tocht op oorlog is uitgelopen, dan hoop ik dat de Almagtige U moge gebruikte hebben, om den Godslasteraar Dingaan te straffen. Doch zoo dezelve op vrede is uitgelopen, eerbiedig dan de bestiering van God, die in het in leven blyven van dien Barbaar hoogen bedoelingen voorheeft die wy als menschen niet behooren na te vorschen. Ik zoude voor my, zonder den dood van Dingaan, geene zekerheid in de vrede zien, maar aan de andere hand, mogen wy de wrake Gods niet voor uitloopen.—Zyne wil geschiedden.—Evenwel, zoo gy met dien Bloeddorstigen, vrede gemaakt mogt hebben; Ik bid U, wees op uwe hoede—wees waaksaam, op dat hy U niet overvallen,—en bidt God, dat hy U en de uwen, de nodige voorzichtigheid en waakzaamheid schenken.—Ik ben zedert eenige maanden de Editeur geworden, van ons Vaderlandsche Corant, *De Zuid Afrikaan*, ik heb het Journaal, met alle stukken daarby, welke ik ontvangen heb, in de Corant geplaatst, en ik zend U hiernevens, twee couranten, van den 7 & 14 Juny, op dat gy kunt zien hoedanig dezelve wordt opgenomen.—Myn Vriend Jan Mulder, te Port Natal is de Agent van de Zuid Afrikaan, en zoo iemand by U, voor die Courant wil inteekenen om dezelve by elke gelegenheid te ontvangen, kan hy zich deswegens, by hem vervoegen. Intusschen myn vriend, zal het my ten hoogsten aangenaam zyn, wanneer ik met elke gelegenheid, van U Brieven mag ontvangen, my meldende uwe omstandigheden, en den loop uwer zaken.—Als Afrikaander, die belang in zyne uitgewekene bondgenoten stelt en deel nemen in hun lot, wensch ik uwe belangen in myne blad te verdedigen, en daartoe verlang ik, dat gy my van tyd tot tyd, met uwe omstandigheden bekend maakt. Ik zal met dankbaarheid van U ontvangen, eenige stukken, papieren of Documenten, welke tot uwe maatschappy betrekking hebben, en zoo gy eenige raadgeving of verlichting verlangt, schryft my dan deswegens en bezorg uwe briefven, aan myn Vriend Jan Mulder, en wees verzekerd, dat ik met genoegen aan U verlangen zal beantwoorden.—Ik wensch te zien dat het U welga, en daartoe wil ik alles by dragen, wat in myn vermogen is.—Ik heb aan myn Vriend Jan Mulder vele dingen geschreven, en ik raad U, met hem daarover te spreken.—Ik heb eene intekening lyst alhier geopend, tot hydragen van den opbouwen des tempels, welke gy den Heere hebt Beloofd, en ik hoop, met de volgende gelegenheid te kunnen mededeeling doen des goeden uitslagens.

Uwe leuze in het leger, "Eendracht Maakt Macht," was zeer gepast, maar vergeet niet, dat in uwe burgerlyke zamenleving dezelve nog meer nodig is opdat uwe vyanden, in uwe verdeeldheid U niet aanpakken, en vernielen.—Met onverdeeldbare eensgezindheid, en vast vertrouwen op God, kunt gy doorslaan, en dit wensch ik U van harte toe.

Ik hoop van U, met deze gelegenheid eenen brief te ontvangen, en met de volgende, zult gy nader hooren, van uwe Landsman die zich noemt.

C. J. BRAND.

P.S.—Hiernevens een paar Couranten, waaruit gy zien kunt hoe wy Ulieder belangen alhier opnemen; Ik hoop spoedig van U bericht te ontvangen.

Transvaalse Argief.

(SS. I. R. 74a/41).

1841.

107. Ordening van Eerw. D. Lindley.

Aan alle menschen die den Heere Jezus Christus lief hebben groetenis. Door deze documend zy het bekend Dat De Wel Eerwaarde Heer Daniel Lindley, Herder, Een mede Lid is van de afdeeling of Ring van Concord in de Zynnoode van Noord Carooliena onder de opzigte van de algemeene Vergadering van de Prisbyteriaansche Kerk in De Vereenigde Staten van America dat hy geregeld is geordend geworden volgens de orden in voorbeeld van de Apostel door het op leggen der Handen van het Ring tot het geheele werk van de bediening der Evangiluums Dat hy een geliefde mede lid is van onze Ring op een goede en gereegelde voed en dat hy ons in de Maand December in het jaar onzer Heere 1834 Heeft verlaaten om in het werk van Buitenlandsche Zending in Zuid Africa bezig te zyn. Weshalven wy de prisbyri (Presbytery) van Concord mitz dezen aangaande het karakter in betrekkingen van onzen geliefde broeder getuigen is gevende begeerende hem aller hartelyks op te draagen aan de vertrouwendheid in broederlyke samenwerking van allen de takken van de Evangeelische Kerk waar ook de voorzienigheid Gods zyn lot moge beschikken. Geteekend op last van wegens den Rings vergadering.

A. L. WATTS, Moderator.

SAMUEL WILLIAMSON, Sekretaris.

12 Maart, 1841.

Transvaalse Argief.

(SS.I, R.88/41).

Kopie.

108. Hulp vir Kerkbou op Potchefstroom.

Potscheffstroom,
den 1ste November 1841.

Waarde Broeders Landgenoten en mede Leemaaten der Hervormde Kerken; benevens alle Christelyke Kerken van Zuid Afrika.

Wy ondergeteekendens van deze Nieuwe bewoonde waareld Deel wenden ons met eene Christelyke verzoek aan elke en een iegelyk die Zulks ter harte mogte gaan, en een deel weste te hebben door een Gesticht alhier op te richten, alwaar wy onze God en Schepper van 't geheelal in kunnen dienen op dat wy door een opregt harten uit genade het Eeuwige gelukzaligheid mogte beerven.

Zoo dan Broeders en Vrienden zy het U alle kennelyk, hoe wy hier in deze landstreek zy geraaken, en door de Hydensche Bloed-dorstigen Aardsche Tyrannen zyn gereuneerd geworden, zoo aan Goed als Bloed—en op die wyze zeer verarmd is geworden. En nu niet in Staat zynde van onze zyde alleen een Kerk of zoodanig Gesticht te doen Bouwen is dus de reden dat wy Ootmoediglyk verzoek, dat elk en een iegelyk hunne behulpzame hand wilde bieden te geven na hunne vermoogen hoe gering het ook zy, met alle dank zal worden aangenoomen.—En worden de Broeders & vrienden verzocht welke daartoe geneegen is iets te geven, als dan dezelve aan den Broeder & vriend Johannis Hendrik Schoeman aftegeven.

H. POTGIETER, Comdant.

P. J. VAN STADE, Kerkraad.

G. J. KRIEGER, Veldcornet.

N. GROBLER, Veldcornet.

J. S. J. VAN RENSBURG, v:cornet.

P. J. LOU.

Landeros.

Hemeraden.

F. C. ELOF.

W. A. D. DUPLISIE.

M. C. JACOBS.

R. P. DUTOIT.

G. S. MAREE.

Uit *Die Honigby*, Maart, 1846.

(*Sinodale Argief, Pretoria.*)¹⁾

109. Die Behoeftte aan Leraars.

Een correspondent te Natal, in eenen brief gedagteekend 27 Februarij 1846, gewaagt, dat de WelEerw. Heer Lindley, op zyne reis naar de overzyde van de Draakberg, zynde hy zeven weken uit geweest, 496 kinderen heeft gedoopt, en van dat getal 264 te Winburg. Dezelfde schryver gewaagt: "Van de Oranjerivier tot de Zandrivier, eenen afstand van 150 mijlen, is het land over het algemeen even dik bewoond als de Kaapse Kolonie. De bevolking neemt dagelijks toe en moet spoedig de aandacht van het Gouvernement ernstiger tot zich trekken dan zij tot nogtoe heeft gedaan. Het is mij aangenaam te zeggen, dat de inwoners van het gewest meer vreedzaam gezind zijn, dan ik ze immer heb aangetroffen, en dat hun toestand aldus zeer gunstig is voor den getrouwen arbeid van de dienstknechten Gods. De WelEerw. Heer Lindley werd overal met de hartelijkste toegenegenheid ontvangen, en heeft niet nagelaten hun getrouw en gemoedelik de waarheid te verkondigen. Hun geestelike toestand is beklagenswaardig, ja, uitermate zoo, zonder enige hoop of vooruitzicht van verbetering, tenzy de Synode zich de belangen aantrekke. Er zijn nu vele duizenden aan deze zijde van de Oranjerivier en deze duizenden zullen spoedig verdubbeld worden. Het verhuizen uit de Kolonie geschiedt nu niet, zooals vroeger, wegens onvergenoegdheid over de afschaffing der slavernij, of uit vrijheidszucht, maar uit verlangen landerijen te bekomen, zonder daarvoor te betalen. Het land thans door de Emigranten bezeten, is gelijkstandig, zoo niet grooter dan de Kaapsche Kolonie. Hunne tegenwoordige bezittingen kunnen nog grootelijks worden vermeerderd, en ik zie geen einde aan de verspreiding der blanke bevolking van dit land. In dit opzicht beschouw ik het van onberekenbaar veel belang; dat de Synode met allen ernst zich de geestelijke belangen van dit volk aantrekke. **HIER IS EEN RUIM VELD VOOR HARE WERKZAAMHEDEN; WANT AAN DE HOLLANDSCHE GEREFORMEERDE KERK ZIJN ZIJ HARTELIJK VERBONDEN.**

Gij zoudt wel doen, en ook al uwe broederen in de heilige bediening, de noodige maatregelen hieromtrent te nemen. Het Gouvernement zoude dezelfs eigen belangen, en die der menschheid bevorderen, indien hetzelve eenige leeraars zond om in de geestelijke behoeften dezer menschen te voorzien. Te Winburg hebben zij alreeds zesduizend Rijksdaalders verzameld om er eene kerk te bouwen. Hadden zij eenen leeraar onder hen, zoude een veel groter som gemakkelijk worden te zamen gebracht. Velen zijn gereed het werk te verrigten, en niets ontbreekt hun meer dan een

¹⁾ Ook te lees in die *Zuid Afrikaan*, 9 April 1846.

geschikt voorwerp om hen te bestieren. Toegestaan, dat de emigratie uit geene goede grondbeginsel ontstaan, noch voortgezet zij, zoo is nogtans het gevolg van dezelve eene zeer luide roepstem, welke aan de Hollandsche Gereformeerde Kerk geschiedt, om geestelijke levensmiddelen aan hare stervende ledematen te zenden. Bij aldien geene andere of betere middelen kunnen worden bij de hand genomen, zoo zoude een genootschap kunnen worden opgericht om leeraars derwaarts toe te schicken. Voor hun onderhoud zullen de Emigranten zorgen. En zouden niet duizenden in de Kolonie gewillig zijn (of zij zijn geene Christenbelijders), iets tot zoo waardig een doel bij te dragen? Tenzij eenige maatregelen, en dat spoedig, worden genomen, is de overgang van dat volk tot heidensche verwoestheid onvermijdelijk. Om dit voor te komen, behoorde eene krachtige zelfverloochenende poging te worden aangewend. Kunnen geen leeraars in de Kolonie worden bekomen, zo zoude men ze uit Holland kunnen beroepen. God roept de Hollandsche Gereformeerde Kerk ter verrigting van 't groot werk ter Zijner eer in Zuid-Afrika. De toename der bevolking tot de gemeenschap dier Kerk behorende, is nu aanmerkelijk groot—jaarlijks neemt dezelve toe—elk volgende jaar overtreft die van het vorige. Iets behoorde gedaan te worden, om de middelen ter mededeeling van geestelijk onderwijs eenen gelijken tred te doen houden, met den aanwas dergenen, die behoefte daaraan hebben."

De redakteur beaamt volkomen hetgeen door zijnen vriend wordt aangemerkt; en daar het nog, zoo wij hopen, kleinen tijd zal duren met de oprigting van eenen Theologischen leerstoel, waardoor jongelingen tot 't leeraarsambt alhier kunnen worden opgeleid, zoo oordeelt hij het allernoodzaaklijkst, ten einde in de *onmiddellijke behoeften* onzer uitgeweken geloofsgenooten te voldoen, een fonds op te rigten, om daardoor de reiskosten van twee of drie leeraars, die uit Holland beroepen zouden kunnen worden, te voldoen. En wie zou daartoe zijn penning weigeren? Is niet de oogst, zooals wij lezen, groot? Zoo behoorde men alles in 't werk te stellen, opdat arbeiders daarin kunnen worden uitgestoten; en die gewillig zijn tot dat einde hunnen penning bij te dragen, kunnen hunne namen aandienen bij de leeraars die daarvan ter bekwaamer tijd en plaats, melding zullen maken, om alzoo het oogmerk te bereiken, dat men zoo gaarne volbracht ziet!

Transvaalse Argief.
(SS.I., R.116e/46.)

110. Godsdienstige Grondslag van Regering.

Andries Oriegstad,

den 18 July 1846.

Bekendmaking aan het geheele Publiek, wegens veele opschudding die onder ons Plaats gevonden heeft; wy ondergetekende in overweging genomen by opschorting van Raadpleging, om aan te stellen tot de 20ste September by Profisioneel, deze Persoonen met namen F. G. Bronkhorst, J. F. Roos, P. van Stade om de huwelyke zaken waar te nemen, terwyl de tyd van Landros verlopen is—in Plaats van Landros en hemeraden zoo dra de aankomste van het Publiek hier is die opgeroepen is, zal wy ons voorzien met een behoorlyke geregsbank, de bepaalde dag van de oproeping om hier te weesen, is op de 20ste dag van September aanstaande. Alle kleine zaken en kwessies bestaande zal door de Veldcornet uitgemaakt worden—alle huwelyken die onder deze maatschappy niet bevestigd word zal voor onwettig beschouw worden, de Veldcornet word gelast de goedkeuring van het algemeen te vragen—de onderlinge byeenkomst op den Sabbatdag niet te versuimen, voornamelyk de tien geboden of de Wet des Heeren, de huwelyks geboden zal hier op de Dorp Andries Oriegstad behoorlyk voorgeleesen worden, by afloping van de Godsdienst.

Aangaande de wetten waar na wy zal geregeerd moeten worden zal by de aankomste van het Publiek geïnformeerd worden, na de Suivereine regel van Gods woord, die de reegel van ons leeven is, waarin wij nimmermeer dwaalen kan het welk wy reeds te lang versuymd heeft, zoo onderteeken wy onse namen Als volg—

A. H. POTGIETER hoofcomdant.

C. J. ELOFF.

T. J. A. VAN DER WALT.

Transvaalse Argief,
(SS. I, R.118g/46).

1846.

111. Lys vir Kerkbou (Lydenburg).

Aan alle waarde Vrienden en landsgenooten zicht bevendende en het gewest van A Ohrigstad of elders hopenende dat het elk een iegelyk kennelyk zal zyn, dat het nu omtrend 13 a 14 maanden verlopen ben dat wy ons te A. Ohrigstad ter woon neder gezet heef, en de tyd bepaling der komst van de Heer Smellecamp nu al reeds enege maanden verlopen ben, dus wy hem gedurende alhier onder ons kunne verwachten. En daar zicht niemand kunnen verschonon onwetend te zyn dat de Heer Smellecamp aan genomen heef een predekand met hem te bringen die door ons lieden by zyn komst aan delgoa zal moeten worden gehaald, nu waarde vrienden moet ik HEdelens herhenderen zoo wy het geleuk mogen genieten bennen kort een leeraard onder ons te verkrygen dat er nog de menste voorzienning is voor gerig, tot verblyf van zoo danig leeraard of waar door hy en staad kan geraak zyn amst pligt uit te oefenen niet beter zal het zyn met de Heer Smellecamp zoo hy zicht en kort onder ons medden zoude bevenden daar zoo ik vermeen zoo veel goederen voor is geofferd toe rekend tot op bouw van zoo danig huis hem die by zyn aancomst tot een geschink te geven Maar ben het niet beklagens waardig maande verlopen zyn de goederen daar voor te becomen is en nog niets aan is gebeeszig dat het gezamenlyke pelyk zoo danig huis zoude late bouwen en hem die by zyn aan komst tot een geschink te geven dus voor uit ziende hoe grefend deze ondervending voor myn wezen kan hoop ik echter dat U lieden myn niet ter kwade zal duiden ik U lieden nodig vryje giften toe te doen tot bouwen van een kerk de naam tekening te laten volgen welk giften door Uedelens er zal toe gedaan worden waar door ik na ontvangen der zelve en staad kan geraak een vergadering tot dien einde op te roepen, de naam tekening voor te leggen welk genegendheid tot dien einde onder u lieden heerst en waar uit wy dan verder kan hoeverre wy met het bouwen komen kan, de toe doen van vryje giften kan bestaan uit gras, stene, temmerhout, Olifanstande ve en ook geld na vermogen der tekenaren.

S. C. H. GROBLER,

Landrost.

A. Ohrigstad.

den 19 September, 1846.

J. H. Grobler	Rds. 10.
J. J. Prinsloo	10.
J. F. Schutte	10.
J. C. Steyn	2000 stene en 6 dage werk.
Stavanis J. Schoeman	2 vragte kleppen.

M. Prensloo	200 bosse gras.
A. Bekker	3000 bakstene.
Johannes Schoeman	500 stene.
A. B. Seljee	5 dage werk.
F. Rensburg	voor een pont.
H. Van Staden	1 pont werk.
J. Scheepers	1 slag os.
P. G. Kruger	Rd. 20 eizer werk.
M. Scheepers	1 jonge os.
Johan Hend. Breytenbagh	1 slagkoe.
A. B. Joubert	1 jonge os.
J. D. Kruger	3 dage werk.
T. J. Kruger	
D. J. Kruger	1 jon os.
A. Levenstand	2 werk.
J. N. Roets	1 jon os.
J. M. de Beer	1 „
G. P. Veljoen	1 slag koey.
J. Schoeman	4 dag werk.
S. Grobler	jonge os.
L. De Jager	6 vragte klepe.
C. De Jager	6 vragte klepe.
W. F. Joubert	voor een jon os.
W. F. Joubert	2 dagen werk.
Johans Jo. Prinsloo	een vrag gras.
J. B. Rinsburg	
Peterus J. Erasmus	6 dagen werk.
G. J. Rudolph	Een Pont Sterling.
Martines G. Joubert	Vyf ryksdaalders.
Claas Prinloo	10 bosse gras.
Pieter van der Westhuysen	Rd. 5.
C. Potgieter	Rds. 10.
G. E. Fourie	Rds. 10.
L. C. Steyn	5 vragt klepe.
L. F. Joubert	een jonge os.
G. J. Combrink	10 reyks.
J. Smuts	Een jonge os.
O. F. van Niekerk	een os.
Joachim C. L. Esbag	Voor eerst van de somma van tien Ryksds.
H. J. Prinsloo	5 vragten klippe.
P. W. Prinsloo	vyf 100 steenen.
S. J. Schoeman	vier vragten kleppen.
M. Schoeman	vyftien hontert stennen.
P. Schoeman	Duyzint stennen.
L. C. V.	3 balke.
S. J. Schoeman	5 dage.

Transvaalse Argief.

(SS.I, R.74/41).

112. Generaal Pretorius oor die Behoeftte aan 'n Leraar.

Welverdiend, den 6 Maart 1847.

Aan myne waarde Landgenooten gy zult UE. wel verwonderen dezen van my te ontvangen. Dog ik heef er groote reden voor daar ik nooyd Sullen ophouden om Affrekaander te zyn kan ik niet zwygen wanneer ik myne Landgenooten sien Dwaalen.

Gy zult wel vernoomen hebben dat wy niet den geluk gehad heef onse Hollandsche Leeaar den WelE. waarde heer Stukke in ons midden te sien. Dog daar zyne waardige frouw en Zuster nu in ons midden is en wy den Nodige invormasies van haar hoor heef,—zoo neem ik door dezen den vryhyd UE. over het volgende te berigten dat sy aan ons seg dat er een groote getal bekwaame en goede leeraars in Holland waaren die dadelyk genegen sullen syn naar UE. te koomen soo sy maar enige berig ontvangen.

en nu moet gy wel verstaan degenen die Ryk genoeg zyn om de overkoms naar ons te betaalen sullen niet naar den Woestyn naar ons koomen en die gewillig zyn hier heen te koomen is te arm om den Rys onkosten te betaalen. Soo gy een Leeraar uyd Holland wilde hebben sult gy door intekening soo veel geld moeten versaamelen om den man een voorschot te zyn soo gy niet door den heer Smellingkamp aan Leeraars komt syn hier door middel der weduwe een schoone gelegenhyd.

Soo gy een vrye volk wilde blyven zoude ik UE. stellig raaden van den tegenwoordige Leeraars hier of Elders geen te neemen ons oude Leeraar heeft ook weer syne oude pos als sendeling liever verkoosen als om een Leeraar der soogenaamde kristen Affrikaansche boeren te syn soo als hy hem uytdruk wan die is hy moeg syde hy en hy vertoont sig ook nu heel anders den heer Poortman sult UE. over dat wel kunde seggen een andwoort van UE. afwagtende ben ik UE. altoos hyl Wenshende vriend.

A. W. J. PRETORIUS.

aan alle den Emmegranten.

P.S.—Soo als hy hem in myne bysyn aan den hollandsche frouw yd druk want syde hy die ben ik moeg en de hy vertoond sig ook nu een geheele andere keuleur.

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 1, 1A/144.

113. Prof. Rooyards aan Prof. Lauts.

Utrecht, d. 24 Febr. 1849.

Hoog Gel. Heer,

Een naamloos schrijven uit Kampen berigt my, dat UHG. niet ongenegen zyt in nadere briefwisseling te treden over de plaatsing van Predikanten in de Kaap Kolonie ingevolge de aankondiging in de Haarl. Courant, op grond van uwe belangstelling in de Nederd. Hervormden aldaar en de aanzoeken reeds vroeger by UHG. daar omtrent ingekomen. Gaarne open ik deze Correspondentie met U evenzeer als myn Collega Vinke, en aangenaam zal het my zyn, indien U geschikte personen kunt aanwyzen. Het betreft de nieuw gevestigde Gemeenten onder de uitgeweken Boeren over de Oranjerivier, waarvoor de Synode aan de Kaap werkzaam is. Het Engelsche Gouvernement wenscht aldaar door de Synode aanvankelyk twee Predikanten geplaatst te zien, gelyk de Gouverneur der Kolonie zich daarop in een zyner Proclamatien reeds beroepen heeft. Het tractement aanvankelyk verzekerd is 150 £. (f. 1800) en kan welligt komen tot 200 £ (f. 2400)—alsmede voor de reiskosten 60 £.—Deze laatste som wordt hier te lande betaald vóór de reis.—Men verlangt de zoodanigen die met Christelyken yver beziel, behoefte gevoelen daar het Evangelie van Christus te verkondigen, waar honger bestaat naar het woord des levens; mannen van bekende Godsvrucht en heiligen yver voor de zaak van onzen dierbaren Verlosser.—Kunt gy ons daarin behulpzaam zyn, het zal ons aangenaam zyn.—Deze laatste mededeelingen zyn U *confidentieel* gedaan, ten einde door te groote ruchtbaarheid der voorwaarden de keus niet te bemoeiyken.

Met de meeste achting noem ik my

Uw Dw. Dr.

H. T. ROOYAARDS

Transvaalse Argief,
(SS.I, R.168/49).

114. Dr. Philip Faure aan Generaal Andries Pretorius.

Wynberg den 1 Maart 1849

Aan den Weledelen Heer,
A. W. J. Pretorius.

Waarde Vriend,

Op den 6den dezer ben ik van myne lange reis behouden alhier aangekomen, na vele blyken van de liefde eener beschermende voorzienigheid ondervonden te hebben. Met genoeg zie ik terug op den afgelegden togt en vooral op het heerlik werk 't welk ik voor de eer van God en het eeuwig geluk van myne verafwoonende landgenooten heb mogen verrigten. Mogt het maar met een ryken zegen bekroond worden, en van blyvend nut bevonden worden. Ik heb na myne aankomst by den Editeur van den *Zuid Afrikaan* vernomen of hy het berigt van den dood Uwer geliefde huisvrouw ontvangen had, maar hy zeide my dat hem niets daaromtrent ter hand gekomen was.—Gy herinnert U nog wel onze gesprekken te Hekpoort, dat gy my zeidet, Uwe dagen voortaan in rust en in stilte te zullen doorbrengen, daar gy door droevige ondervinding geleerd hebt, dat ondanke werelds loon is,—indien het Gouvernement maar de aanspraak Uwer kinderen op Uwe eigendommen wilde erkennen, vooral daar uwe echtgenoot overleden was,—nu kunt gy U verbeelden hoe aangenaam het my was toen ik uit de *Courant* zag dat van Uwe zes plaatsers, 4 aan uwe kinderen gegeven zyn.—Ik hoop gy zult blyven by de belofte die gy en de Heer Buhrmann my gegeven hebt in het oogenblik van scheiden, om met vermyding van al wat U onderling oneenig kan doen zyn, zamen de handen aan het werk te slaan om door rust en vrede te bevorderen, de wezenlyke belangen der Maatschappy voortestaan. Ik gevoel diep wat gy my zeidet van het onaangename van Uwe positie, en ik houd my overtuigd dat gy U wel zult bevinden by den raad dien ik U daaromtrent heb medegegeeld.—Och konde ik toch diep op uwer aller harten drukken de les van onze Verlosser: Zalig zyn de vreedzamen want zy zullen Gods kinderen genaamd worden.—Wie is er die ooit Zyne lessen betracht heeft, en die er slecht by gevaren is?—Wie is het ooit wel gegaan, die Zyne lessen verwaarloosd heeft?—Met deernis denk ik er aan hoe lang myne landgenooten reeds in eenen rusteloozen staat verkeerd hebben, alles wat zy daarin ondernomen hebben is tot hiertoe verdield. En door wie is het verdield? Ik weet de *mensch* is gewoon alles aan tweede en derde oorzaken toeteschryven. Maar wat moet de *Christen* doen? Moet hy niet in alles Gods hand erkennen en opmerken; en wanneer wy belyden te gelooven: “Dat er geen haar

van ons hoofd valt zonder den wil van onzen Hemelsche Vader," moeten wy dan ook niet gelooven dat zonder Zyn wil, geen Koning of Vorst zyn gebied uitbreiden kan. En als dit dan geschiedt tegen onzen wil en wensch en begeerte, moeten wy dan niet zeggen in navolging van den Heere Jezus: Vader niet onze wil, maar de Uwe geschiede! is dit niet dure pligt, veel eer als ons met gemeld daar tegen te verzetten? Raadpleegden wy, over het algemeen meer ons geweten en onzen Bybel, hoe gansch anders zouden wy menigmaal niet handelen. De gedachte: "God weet beter dan wy wat voor ons nuttig is" zoude ons doen Amen zeggen op alle zyne wegen en beschikkingen.—Ik weet het myne landgenooten willen gaarne over de Vaal rivier onder eigene regering leven, welnu Zy hebben immers hunne begeerte als zy nu maar onderling eensgezind zyn, elkander niet vervolgen, en zich maar niet bemoeijen met de menschen die onder Britsch gezag leven, dan kan immers alles wel gaan. Wie weet of het Britsch Gouvernement zich dan ooit met hen moeijen zal. Doet men dat niet dan is het immers te vreezen dat men nieuwe maatregelen nemen zal; althans toen ik voor eenige dagen den Gouverneur sprak zeide hy my, als de menschen over de Vaal rivier onlusten verwekken, wat moeite en kosten het ook veroorzaakt, dan zal ik hen met de wapenen dwingen,—maar als zy stil en vreedzaam zyn, zal ik hen de rust laten genieten. Nu wenschte ik van herten dat gy onder elkanderen zoo kondet leven, dat liefde en eendragt, regt en orde, en eene bestendige naleving van de lessen van onzen Zaligmaker by U steeds ontdekt worden. Op zulk een land, op zulk eene zamenleving kan de God der liefde dan in welgevallen nederzien, daar zal Hy niet te vergeefs om zynen Zegen gebeden worden.—O dat de Emigranten toch naar goeden raad wilden luisteren, dat zy hunne ware vrienden wisten te onderkennen van schynvrienden! Dat toch niemand meene dat zy nu zoo ver van den zetel van het Britsch Gouvernement verwyderd zyn, dat zy vry doen kunnen wat zy willen. Is het niet eene daadzaak voor ieders oog, dat God de Heere die Natie eene verbazende magt gegeven heeft? En als dat Gouvernement iets wil doen, hoe weinig wordt dan ontzien? Geen geld, geen goed, geen bloed, om hare oogmerken te bereiken. Bedroefd kan ik worden wanneer ik my voorstel dat myne landgenooten het zouden wagen om ooit weder hunne krachten met zulk een heerschappy te gaan meten, immers zy kunnen het tegen die mogenheid niet uithouden en de gevolgen kunnen niet anders dan rampzalig zyn,—verlies van dierbare levens en nog verdere verwydering van de oude Kolonie en van onze dierbare Kerk, in een stryd met Engeland, wagen myne landgenooten hun gering vermogen tegen de Schatten van Brittanje, het leven van *Burgers*, *Echtgenooten* en *Vaders* tegen het leven van *Soldaten* die betaald worden om te vechten, en waarvan zy er duizenden heeft. O hoe ongeluk is dan zulk een stryd, Dat ieder een toch de dwaasheid van zulk een stryd inzie en liever stryde om in te gaan in het eeuwige leven. Ik zie uit de Couranten dat reeds 3 regimenten stonden ingescheept te worden voor de Kaap op de tyding van de onlusten in Augustus, die op de spoedige berigten van Sir Harry, dat de opstand gedempt was, weder contra orders ontvangen hebben. —Niets, Waarde Vriend! dan hartelyke belangstelling in Ulieder tydelyk en eeuwig geluk heeft my aangespoord om deze onderwerpen

aan te roeren; want zoo lang geene gevestigde vrede en orde by U plaats vindt, weet ik, en weet gy ook by ondervinding, lyden ook uwe geestelyke belangen. De Emigranten hebben in de Kolonie, talryke en belangstellende vrienden,—en de wensch van die allen is het maar te vernemen, dat gy in rust en in vrede leeft. Hoe veel ik voor U over heb behoef ik U niet te zeggen, daarvan getuigt het bezoek dat ik U op zoo verre afstand gegeven heb; dat de Synode in de Emigranten belang stelt kan niet betwyfeld worden, zy heeft ons gezonden; mogten de Emigranten, leden onzer Kerk nu ook maar betoonen dat zij onze vriendschap en liefde op prysstellen, naar onze raad luisteren, en zoo toonen dat het zaad het welk wy uitgestrooid hebben in goede aarde gevallen is.—Schryf my toch spoedig hoe het met U en met myne vrienden aan Magaliesberg gaat; en o mogt gy in staat zyn om my berigten te zenden die myn hart zullen verblyden; Groet Uwe kinderen en alle myne bekenden en geloof my te zyn Uwen heilbiddenden

Vriend,

P. E. FAURE.

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 4, III/1181.

1849.

115. Ds. J. Spyker oor Onderwyzers.²⁾

Ds. Spyker, Voorzitter der Synodale Commissie van Opvoeding en Onderwys, in de Kaap Kolonie, schryft d. 8 Maart 1849 aan den Inspecteur van het Middelbaar en Lager Onderwys te 's Hage:

Het Engelsch Gouvt. heeft door zijne bemoeieningen een niet gering getal van hen bewogen om zich onder zekere bepalingen, en in het vooruitzicht van zekere aan hen gedane beloften, by vernieuwing aan het Britsch Bestuur te onderwerpen. Hun is onder anderen beloofd het ontbieden van Onderwyzers uit Holland. Men heeft naar Holland geschreven. Drie onderwyzers hebben zich daartoe aangemeld. Men heeft reden te gelooven dat de voorwaarden hun voldoen zullen.—Maar men gelooft dat die voorwaarden zoo gunstig zyn dat meerderen zullen uitgelokt worden te komen.

Men verlangt dat die komen willen zullen worden onderzocht door eene Commissie door den Inspecteur W. in te stellen.

Behalve de drie die zich aangemeld hebben, kunnen er vooreerst nog vier geplaatst worden, aan de andere zyde van de Oranje Rivier. Daartoe eene publieke oproeping en dan Examen voor die Commissie.

Er is dringende behoefte aan Onderwyzers.

De onderwyzers moeten op oordeelkundige en doelmatige wyze kunnen geven onderwys in het lezen, schryven, en rekenen, in de Geschiedenis, vooral die des Bybels en in de eerste beginselen der Aardrykskunde, “dan bezitten zy de bekwaamheid die in hen gevorderd wordt”. Maar zy moeten ook het Engelsch verstaan, “en de kennis aan en het gebruik dier taal bevorderen kunnen”.

Zy moeten mede brengen I. Getuigschrift van de opgemelde bekwaamheden. I. Getuigschrift van goed zedelyk gedrag en karakter, I. Do. van lidmaat der H. K.

Zy ontvangen van Gouvernements wege £.25 voor de passage en £.75 salaris 's jaars. Er is bovendien uitzigt op eene toelage van de zyde der boeren, vooral wanneer zy neiging en bekwaamheid bezitten om aan de jeugd de godsdienst te onderwyzen als voorlezer en voorzanger in de kerk op te treden, en aldaar eene gedrukte of andere preek, voor te lezen, want die menschen “niettegenstaande zy reeds zoo lang rondzwierven als schapen zonder herder, leggen zy over het algemeen eene ernstige zucht aan den dag, voor de voorvaderlyke godsdienst en toonen zy de grootste belangstelling in de openbare zamenkomsten tot onderlinge stichting en opbouw, vooral op den dag des Heeren.

²⁾ Uittreksel in handskrif van Prof. Lauts.

Transvaalse Argief.

SS.2. R.193/50.

116. Generaal Pretorius aan Ds. A. Murray.

Magaliesberg, 6de February 1850.

Aan den Heer A. Murree,

Leeraar der gemeente te Bloemvontein.

WEwd. heer,

ik neemt deze gelegenheid te Bate om aan UEw. te schryven, dien ik hoop uit een opregte hart van dankbaarheid, aan u te zenden want ik zoude nimmer my te vrede kunnen stellen, zoo ik niet aan UEw. zoo myne hartelyke dank Betuigen als die der gemeentens toe zenden voor uwe onvermoeide arbeid in het heerlyk werk onder ons verregt, waardoor menig verdorde ziel zyn opgewekt en mild bedaauid onder Gods Roepstem door U met zulk een nadruk verkondigt—moge dan onze hemelsche Vader het met een navolgende zegen in een ruime maate Bekroonen op dat vele zielen van ons zwerfende vreemdelingen in dit woestyn alhier als peerlen, waarmede U genade Kroon moge worden verheerlyk voor den witte troon van den drie eenige god hier namaals—Wy vertrouwen ook dat UEwd. ons in uwe vuurige gebeden niet zullen vergeeten maar met ons onze nooden en Behoeftens onze hemelsche vader geduuriglyk voor dragen zoo zullen wy nimmer nalaten in onze staamelende gebeden voor u te doen, op dat ook onze hemelsche vader in onze Behoeftes moge voorzien die wat den zielen aangaan groot is.

Wy kunnen onze Begeertens niet van UEwd. aftrekken. Wy begeeren u van gans onzer harten en zielen om ons tot een voorbidder te mogen weezen. Wy willen niet daar mede te kennen geven dat onze zaligheid in de Kerk opgesloten legge of door uwe dienst alleen zullen worde verkregen maar is het ons doch een onderschyd wie het om den Brood, of waarlyk tot het uit Bryding van den Ryk onzer dier baaren heiland Doet en zoo zal het onze Bede zyn en blyven dat UEw. ons behoeften zal vervullen in den name Jezus onze Heere—om door het verkondiging Zyner Roepstem door u ook onze onwetendheid mogte verligt worde. Zal met de dlessipelen onzes heeren, vader en moeder, ja alles verlaten en hem Na volgen zoo ook hopen wy waar ook Zyne gemeente gebreek dat UEwd. door den geest mogte gedreeven worden om in hunne gebreeken te voor zien, niet om te zien naar de wereldsche schatten, maar uitzienende na de verloorene Schaapen die zonder herder heenen dwaalen op dat u hierna met veele, hier in dit woestyn gewonne zielen, voor den witten troon verschynen en zeggen kan ziet hier ben ik vader en den genen dien gy my uit den woestyn hebbe gegeven wiens spooen ik agtervolg hebbe.

Wy kunnen UEw. met gevoel van groote Blydschap zeggen dat er Beslooten is dadelyk twee Kerken op te Bouwen een aan mooy Revier en een aan Magaliesberg tot de laatste Ben ik en nog twee andere leeden uit De Raad Benoemt met de Kerken Raad een Commissie uit te maaken naar de geschikkte plaats uit te zien, tot het op bouwen eener Kerk alhier. De Commissie zal op den 12de Dezer eenen aanvang neemen als het de Heere Behaagt. Wy hoopen dat wy onder gods zeegen ten spoedigsten een aanvang en ook een voltooying maken zal.

Wy zal zoo vry weezen om na het verregtingen van de Kommissie UEwd. nader te Berigten wat plaats gekoozen is tot het Bouwen eener Kerk

verblyfe ik met alle hoogagting,

UEW. Dw. dienaar en opregte vriend,

Get. A. W. J. PRETORIUS.

Transvaalse Argief.
SS.2. R.196/50.

117. Generaal Pretorius vra Bydraes vir Kerkbou.

Magaliesberg, den 26ste February, 1850.

Aan den Christelyke gemeente,

Saluut,

Daar wy kerkelyke Kommissie en ouderling met hulpe gods voor nemens ben een gereformeerde Kerke of gods huis op te Regten op den plaats door den volks Raad aan ons toegestaan en Daar wy tot dien einde niet genoegzaam zyn voor zien van voorraad zoo vraage wy door Deze aan ons mede Christenen en gemeenten om een elk die deelneemt in dit voortreflyk werk By te draagen zoo veel elk aan zyn vermoogen kan tot het op bouwen, het uit Lyden der water en wat meer tot dien Einde is, het zy dan aan geld of profiese voor de arbeids lieden gereedschap tot het werk wy hebbe grave en pikke Benodig Een Eigelyk geliefe dan na vermoge te tekenen en te geven het zy voor pikke grafe milies geld en slagt vee voor de arbeids leden. De Broeders die verkiest gereedschap by te dragen geliefe het aan my ondergeteekende voor de 1ste maart te Bezorgen als ook die slagvee wilde geven de andere die verkiest mielies of geld te geve geliefe het op of voor de 10 der selfe maant te Bezorge.

Uit naam der Commissie

Ben ik u dienaar,

A. W. J. PRETORIUS,

Lid der Kerkecommissie.

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 5, VIII/1353.

118. Verhaal (Uittreksel) van onderwyser J. Groenendaal.

Fauresmith, 20 Maart, 1850.

. . . . V. d. Meer bestemd zynde voor Bloemfontein en ik voor Rietrivier moesten wy hier scheid en elk zynen weg nemen. Rietrivier ligt 24 en Bloemfontein 48 uren ten Noorden van Colesberg. Ik ben dus het digste by die Kolonie en heb in elk ander opzigt dankenstof, dat Rietrivier de plaats myner woning en de kring is, waar ik werken mot. Betrekkelyk is *Bloemf.* arm en door het garnizoen niet veredeld in personeel terwyl *Rietrivier* algemeen als eene ryke en fatsoenlyke gemeente bekend staat en waar ik bovendien geen een Engelschman heb, met wien ik my niet kan onderhouden. Na eene reis van 4 dagen ben ik den 26 Febr. op myne bestemmingsplaats aangekomen. Gode zy dank! gezond en frisch.—Den 28 was het verkooping van Erven en 2, 3 en 4 Maart. Voorbereiding, Nachtmaal en Nabetrachting weshalve ik eene massa mensehen ontmoette en zulks van weersyden met veel genoeg, de byzonderheden des aangaande zyn te veel om te verhalen. Ik ben gelogeerd by een lid des Kerkenraads, heb daar eene vrye kamer en word op zeer fatsoenlyke wyze bediend. Maar laat ik U aangaande het geheel duidelyk inlichten. Een eigenlyk dorp is hier nog niet; op het papier staat het zoo mooi als men wenschen kan. De boeren van Rietriv., ten getale van 3,000 zielen, waren nog zonder dorp, kerk en skool. Men kon aangaande plaats waar, niet goed tot een resultaat komen, echter dat is gelukt en de geboorte van het dorp is naby. Men laat door een deskundige het terrein opmeten en afdeelen en een bestek van het dorp maken, reden waarom hier ook de vormen der dorpen 100 maal schooner zyn dan in Holl:—Dan annonceert men den verkoop der Erven (elk groot 80 vt. in 't front en 100 vt. lang) tot het bouwen der huizen, en zoo heeft men soms in een jaar een zeer aardig dorp. Maar wie koopen die Erven en wie bouwen die huizen. De winkelier, de dokter, de Apotheke, de smid, de timmerman, de koper- en blikslager enz. enz. Men heeft al voor f.11,000.—verkocht en over 3 maanden geschiedt het weer en binnen één jaar zyn hier tien winkels waarin men niets kan vragen of het is er. Nu zyn er al 4 winkeliers en nog geen een huis gebouwd.

Om de 3 mn. is het hier op de kerkplaatsen Nachtmaal. doopen, aannemen en trouwen; dan komen alle boeren naar het dorp ook die 20 uur ver wonen en de winkeliers en handelaars ryden met hunne waren daarheen. Zie hier nog het zaad waaruit eenmaal de Europesche Kermissen zyn geboren. Het wemelt dan van wagens en tenten, op eene tent waaide de Holl: vlag der boeren en der handelaars 6, 7 dagen lang, zonder dat door eenige

leidruchtigheid of geraas of kroeg het Godsdienstig gevoel wordt gekwetst.

De Erven zyn verkocht op voorwaarde dat nooit iemand het regt zal hebben eenigen sterken drank te verkoopen, zoo werkt hier de kracht van Jezus leer, om den vorst der duisternis zyne wapens te ontnemen.

Tot het bouwen van school en schoolhuis is reeds besloten en de Kerk moet met Mei klaar zyn.

Ik heb het regt op de gemeente-weiden te houden 4 melkkoeyen, 8 ossen, 20 schapen en 2 paarden en het schoolgeld is vastgesteld op 3 ryksdaalders, f.2,70 per maand. van elk kind klein en groot, ik heb dus hierover niet te klagen en nog minder over de vriendelykheid en het fatsoenlyk voorkomen der menschen. Ik keek myne oogen uit over het uiterlyk der gemeente op bovengen: kerkdagen. Ik zag hier moeders met zyden hoed en kleed en dochters met fale en Parasol, de kleederen en zeden van den Afrikaanschen boer zyn, van het eene uiterste der Kolonie tot het andere burgerlyk en Godsdienstig. Noch het noemen van Gods heiligen naam, noch het vloeken heb ik gehoord op myne gansche reize als eenmaal te Colesberg van een dronken kleurling en ook onder dit soort is hy de eenigste van wien ik zulks hoorde. . . .

Transvaalse Argief.
(SS. 2, R.208/50).

119. Emigrante-leiers en Sendelinge.

Kleyn mariko poort,
Den 15de April 1850.

Wy ondergeteekende preficie veldcornet en getuige verklare By deze dat een Hoofd Zending met name Freeman ons heeft doen Roepen na de instituud van de Heer Englis Zending te marikoo. Wy ontmoete gezegde Heer Freeman op de instituud van gezegde Englis waar hy ons bekend maake dat hy een afgevaardigde zyn van de Zynode en zyde ons dat hy verblyd ben ons te zien en noodigde ons in de Huis van de Heer Englis, en zyde aan ons dat hy gezonden is om alle instituten te Bezoeken en te onderzoeken als hooft zending en te zien hoe of het met de zendelingen gaat ook heb hy gehoord dat twee zending(en) by De Emigranten in gevangenis zyn maar vind het Leugenagtig,

na het gesprek vraag hy aan ons wie of in den Weg van vrede woond de zendelings met hun Kaffers of de Emigranten Boeren—Wy andwoorde hem, het is een wonderlyke vraag. Gy zult wel weeten dat uit drie perzoonen ons koninglyke stem niet Bestaan, en waarom Doet u Ons zoo een Diepzinnige vraag—andwoord van de Heer Freeman op een memorie Die ingekoomen is van den Heer A. H. Potgieter Dat de zendelings hun instituten hier weder moeten verlaaten en vertrekken, en niet weeten waarheen en om wat oorzaak en zyde verder, gyliden moet niet denken Dat, ofschoon de zendelings hier woond Dat wy niet een Lichaam zyn By de Zynode Zyn wy een Lichaam—verder vraag de gezegde Heer Freeman aan ons, of de Heer Bührmann zich aan ons geopenbaart heef Wat man of hy is—Wy andwoorde van neen, hy vraagte, hoe of wy met zoo een man kan werke Die ons onbekend is, ook zeg hy dat hy (Bührmann) niets is, en dat hy aan ons ook niets kan doen, en was Bührmann niet onder ulieden, kan ulieden my na uwe Kerk genood hebbe, Want uwe generaal heeft een memorie ingeleefert aan de Zynode om een Leraar het welk goedgekeurt is, waarop een Leeraar aangezegd zyn geworde om na de generaal A. Pretorius te gaan, en voor zyn vertrek zyn famelie voor ewig te groeten, en met zyn aankomst onder de Emigranten, zich by De generaal Pretorius te voegen, en aan hem te zegge ziet hier ben ik, en dan zyn Leeftyd onder de Emigranten Door te bringen maar, eer de Leeraar vertrokken was kwam er een memorie van de Heer Potgieter en Bührmann waardoor zy ook een Leeraar begeerde, het welk de Zynode opmerkte voor een Afront Wyl dat de emigranten een generaal heeft Die Regt heb te vraagen Schoolmeesters en Leeraars, zoo veel hy plaats voor hebben Wyl uwe generaal bekend zyn By alle mogentheeden en dat zyne zaaken Regvaardig is—ook zeg hy verder dat de Hollander Bührmann geen hollander is Zyn moeder is een Hollandsche vrouw en zyn Vader is een duitscher, en zyde verder dat Wy de Heer Pretorius als onze generaal moeten Beschermen, want als Hy onder ons komt te vallen Zyn Wy de ongelukkigste volk Die hy bekend is.

Bezwooren.—(wg.) GERT C. SNYMAN.

J. P. SNYMAN.

J. W. VAN DER MERWE.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—17/Februarie/1851.

120. A. W. J. Pretorius aan Eerw. Fredoux.

Onze lezers zullen zich herinneren, dat eenigen tyd na het begin dezer Courant, de zaken over de Vaal Rivier een aanmerkelyk deel onzer aandacht tot zich trokken. De tegenstand aan reizigers en Zendingen werd algemeen. Wy zyn echter nu geneigd te gevoelen dat onze vrienden over de Vaal Rivier onlangs zyn geleid geworden door goeden raad en wy hopen ernstig, dat zy zullen voortgaan op het nu ingeslagen pad. Wy hebben geloofwaardig berigt, dat het de uitdrukkelike begeerte is van de meerderheid der Overvaalsche Boeren, om de uitbreiding des Evangelies onder de inboorlingen te ondersteunen. De Heer Pretorius had den Heer Fredoux van Motito zyn leedwezen te kennen gegeven dat hy (de Heer Fredoux) vroeger in zyne reise was verhinderd door het binnenland en wy zyn in het bezit gesteld van een afschrift van den brief van den Heer Pretorius aan den Heer Fredoux. Dezelfs mededeling zal, wy zyn er verzekerd van, genoegen geven aan iederen Afrikaner en Engelschman in Zuid Afrika. Dezelve luidt als volgt:

Magaliesberg, 26 December 1850.

Aan den Heer Fredoe, Missionaris.

Mynheer:—Toen UEd. laatst in deze gewesten was, kwam U ook bygeval te myner woning aan. UEd. gaf my niet uwe voornemens te kennen, hetwelk ik aan gebrek van taal moet toeschryven. Dan op uwen weg zyt u gehinderd geworden door een aantal bewoners dezes lands. Die menschen hebben ue niet gekend, en hebben by my komen vragen dat u moet terugkeeren; ik heb u vriendelyk daarom geschreven, waar aan UEd. heeft voldaan. Nu ben ik verder met uwe inzigten bekend geworden, het was nooit myne meening het Evangelie tegen te gaan, maar hetzelfde te helpen bevorderen; indien u verkiest wederom in te komen tot dien einde zal ik nu befer in de gelegenheid wezen UEd. zelf er in te assisteren, daar de zaken thans onder ons zelven eene betere keer genomen hebben.

Ik blyf in alle agting,

UEd. Dw. Dienaar,

(Get.) A. W. J. PRETORIUS,

Commandant Generaal

Transvaalse Argief.

SS.2. R.251/51.

121. Ds. A. Murray aan Oorvaalse Kerkleiers.

Bloemfontyn, 11 February 1851.

Zeer Geliefde Broeders in den Heere!

Toen ik laatst of voor een tyd geschreven heb om de ontvangst te erkennen van den beroepsbrief dien Gy my hadt toegezonden, heb ik een uitstel van zes weeken verzocht, om in dien tyd de zaak in rype overweging te kunnen nemen, en dezelve voor den Heere open te kunnen leggen om Zyn besturend licht te ontvangen. Ik heb gezocht dit te doen, en heb nu te melden dat ik niet de vryheid gevonden heb dat beroep aan te nemen. Denkt niet dat ik al de dringende behoeften uwer gemeente heb vergeten, behoeften waarmede ik zoo van naby ben bekend geworden, en die my nog gedurig zwaar op het harte wegen. Denk niet dat ik onverschillig geworden ben omtrent al de liefde en genegendheid die Gy jegens my hebt willen betoonen, by myn zoo aangenaam verkeer onder ulieden.—Denkt niet dat de moeite, de Opoffering of zelfsverloochening my te groot zoude wezen—ik vertrouw dat ik gewillig ben voor den naam van Christus alles te doen of te lyden. Neen, Geliefde Broeders, dit alles was het niet waardoor ik bewoogen ben om dat beroep niet aantenemen—maar alleenlyk, heb ik myn eigen gemeente niet durven verlaten zonder het vooruitzicht van met een ander leeraar voorzien te worden.

De banden waardoor ik van den Heere met deze gemeente ben vereenigd zyn te nauw en te sterk dan dat ik ze zou kunnen verbreken, zonder de duidelykste aanwyzing van den Heere zelven. En eer dat ik een ander zag aan wien ik denzelven, die God byzonder aan my had toevertrouwd, kon overgeven, zag ik my den weg niet open om deze Gemeente te verlaten.

Gelooft, my, Geliefde Broeders, het was my geene gemakkelike zaak om tot dit besluit te komen, daar myn hart nog zeer naauw in liefde met U vereenigd is, en de beden en tranen waarmede zooveelen uwer my bewogen en bemoedigd hebben tot u te komen, zyn my nog dikwyls voor den geest. Weest verzekerd dat gy nog gedurig een deel hebt in myne zwakke gebeden voor den troon, en ik vertrouw dat den Heere zelve nog den weg zal aanwyzen waardoor in de allerdringendste behoeften voorzien zal worden.

My schynt de weg gesloten te zyn—wat de Heere doen zal, ben ik gewillig er door te gaan.

Blyft Gy slechts in den gebede volhardende, dat de Heere de begeerte die Hy onder u gewekt heeft, zelf vervulle—Hy zal niet te vergeefsch verzocht worden.

Wat aangaat de Memorie aan de Synodale Commissie is dezelve in de Kaapstad aangekomen, maar tot nog toe is er geen antwoord gegeven, maar ik houde my verzekerd dat uwe bede met belangstelling in overweging genomen zal worden.

Ben ik u raad schuldig, dan zoude ik u ten sterkste en ernstigste bidden, dadelyk een beroep te vervaardigen voor den Eerw. "Jan Henoch Neethling," die binnen zeer kort hier verwacht word.

Laat hetzelfde zoo spoedig mogelyk teekenen door de Kerkraadsleden en zend hetzelfde naar my, ik zal het met myne sterkste aanbeveling ondersteunen.

Zoo de Heere wil en wy leven, hoop ik u wederom in de maand April te zullen mogen zien, om aan u verzoek te voldoen en de twee Kerken te Magaliesberg en Mooi Rivier te komen inwyden.

De nadere bepalingen hoop ik u spoedig te schryven—na alle waarschyntykheid zal de Eerw. Leeraar van Burgersdorp my tot gezelschap wezen.

De Heere vergunne ons eene gezegende ontmoeting.

Zyt nu verder den Heer en Zyner genade aanbevoelen, Zeer Geliefde Broeders. Hy zy met u en de Gemeente waarover Hy u heeft gesteld met Zyner zegenende nabyheid en vervulle alle uwe behoefte. Ontvang nogmaals mynen dank voor alle uwe vriendlykheid jegens my betoond, gedenkt ook myner in Uwe gebeden, en houd u verzekerd van de ernstige voorbede en ongeveinsde liefde van

Uwen Broeder en dienstknecht in Christus,

ANDREW MURRAY, JR.

Aan de Eerw. Kerkeraden der Ned. Geref. Gemeente
aan Mooi Rivier, Magaliesburg en Ohrigstad.

N.S.—Gy zult de Gemeente wel ook met den inhoud dezes bekendmaken.

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 4, V/1289.

122. Prof. Lauts oor Eendrag.

Aan onze Uitgewekene Stangenooten in Zuid-Afrika, gevestigd benoorden de Britsche Kaap Kolonie en allen die onder hen invloed uitoefenen, welke hoedanigheid ze ook bekleden.

Hoezeer ik met jyer voor U aller welzyn ben vervuld, is U gebleken uit myn boekske getiteld: "De Kaapsche Landverhuizers," in den aanvang van 1847 in het licht gekomen, en uit brieven en geschriften, U toegezonden of alhier publiek gemaakt. Ik rigt my thans wederom tot U om U te betuigen met hoe veel leedwezen ik heb vernomen dat er tweedragt heerscht, waar eensgezindheid alleen Uw welzyn kan bevorderen, Uw bestaan en onafhankelykheid kan bestendigen. Of heeft het voorbeeld onzer vaders niet getoond hoe het kleine Nederland in Europa, tot magt en aanzien werd verheven door Eendragt, en vertrouwend opzien om hulp en bystand tot den Almagtigen God en onzen Goddelyken verlosser!

Niet te vergeefscho voerden onze voorvaders de spreuk "Eendragt maakt magt," en strekte de bundel pylen hun ten zinnebeeld. Wie toch zal de bundel pylen verbreken, ofschoon het hem gemakkellyk valt, de pylen, één voor één te verbryzelen? Daarom weet eendragtig onder elkanderen. Of zyn de kleine verongelykingen, die ge wellicht onderling van elkander hebt te verdragen, te vergelyken by het onregt en de onderdrukkingen die vrienden U zullen aandoen, wanneer zy daartoe de magt hebben mogten. Of zyt gy reeds als onafhankelyke natie zoo groot en magtig geworden dat tweedragt U niet schaden kan, dat vyanden U niet bemoeyelyken kunnen?—Zelfs in dat geval zou Eendragt U betamen, zou Eendragt pligt wezen, wanneer Gy den naam van Christenen waardiglyk wilt dragen.

Gy zyt thans over eene groote uitgestrektheid lands verspreid, en het schynt wel dat God U heeft uitverkoren om door Uw voorbeeld onder de heidenen, die nimmer van den Almagtigen God en Onzen Zaligmaker Jezus Christus hoorden, te toonen wat Christenen vermogen, hoezeer het Christendom, getrouwelyk nageleefd, den mensch boven de heidenen verheft. Maar, hebt Gy die bewustheid, dan moet Gy toonen opregte Christenen te zyn.

Gy zyt omringd door magtige kafferstammen die door U, met Gods hulp, zyn vernederd. Hoe magtig ze ook zyn mogen, God kan ze op nieuw in uwe handen leveren. Het is nog dezelfde God die, voor vele eeuwen, de Israelieten tegen de heidenen bystond; die zoo menigmaal onze voorvaders, op zichtbare wyze ondersteunde en tegen hunne vyanden hen in Zyne magtige hoede nam. En is niet, zelfs in mynen leeftyd, Nederland meermalen door Gods Vaderhand genadiglyk bewaard geworden! Daarom moed en vertrouwen op God, maar ook Christelyke zin en gedrag, en Eendragt onderscheiden U, boven allen.

Hebt Gy het magtige groot Brittanje niet meer te vreezen? Het moge waar wezen dat men van die zyde geen kwaad in het schild voert. Weest echter voorzigtig gelyk de slange, zonder loosheid. Gy hebt te vele bewyzen dat Gy op geene vriendschappelyke gezindheid van de zyde der Engelschen kunt bouwen. Daarom weest en blyft op Uwe hoede. Eendragt maakt magt; Eensgezindheid geeft kracht; ook tegen den magtigsten vyand, wanneer men voor eene regtvaardige zaak, zoo als de uwe is, het strydzwaard moet aangorden.—Weest op uwe hoede, want thans is, tusschen den eenen-twingsten en den twintigsten graad Zuiderbreedte in de onbekende streken van Zuid-Afrika, het Ngami of Mampourmeer ontdekt. Daarheen willen de Engelschen zich begeven, ofschoon die landstreek gelegen is, binnen het gebied dat aan het Koningryk Portugal toebehoort en kunnen zy daarheen van de Kaap Kolonie niet komen, dan zullen zy, naar zy verspreiden, trachten van de westkust door te dringen. Uit dien hoofde weest op Uwe hoede; weest eendragtig als één man; vreest God en houdt Zyne Geboden, dan zult Gy, vereischt het de nood, als één yzeren muur daar staan, tot schrik van die U willen aanranden, en niet bezwyken.

Moge myne stem, die denkelyk eerlang op aarde niet meer zal gehoord worden, ingang vinden by U, Nederlandsche Afstammelingen, die ik als myne vrienden in myn hart draag, opdat de oud-Nederlandsche spreuk, Eendragt maakt magt, ook by U allen waarheid worde. Dit geve God almagtig.

Geschreven in Nederland d. 10 Mei 1851.

(in klad bewaar.)

Transvaalse Argief,
Lauts-Kolleksie, Band 1, 1A/213.

123. Ds. J. Spyker aan Prof. Lauts.

Kaapstad Mei 28, 1852.

Hooggeleerde Heer,

Ik heb de eer de ontvangst te erkennen van uwen brief ged. 8 Maart 1852. De inhoud van dien brief levert my eene vernieuwde proeve van de warme belangstelling in onze stamgenooten in dit Land, vroeger reeds op onderscheidene wyzen door u aan den dag gelegd en niets zoude my aangenamer wezen dan aan uwen wensch in dit opzigt te kunnen voldoen en in zoodanig een betrekking geplaatst te wezen welke my in staat stelt te doen hetgeen u van my schynt te verwachten. Dit is echter ongelukkig het geval niet. Ter voorkoming van misverstand moet ik u daaromtrent inlichting geven.—De Commissie waartoe ik behoer is niet een *Schoolcomm. voor de Kaapkolonie* zoals dezelve door u genoemd wordt en die door het Gouvt. met de zorg voor—en het bestuur van het Schoolwezen in het algemeen belast is, en dan ook van middelen voorzien is ter bevordering van hetzelfde.—Zy is aangesteld door de Synode der Nederduitsch Herv. Kerk in dit Land, die het haar in 1847 opgedragen heeft middelen te beramen ter voorziening in de behoefte voor hare gemeenten aan onderwyzers in de Buitendistricten binnen de grenzen der Kolonie. Hadden de belanghebbenden ons op onze aanschryving de geldmiddelen, daartoe vereischt, in handen gesteld of eene genoegzame waarborg daarvoor aangeboden, dan zouden wy reeds lang onderwyzers ontboden hebben. Maar noch het een noch het andere is geschied. Wy konden het dus niet doen en hebben het ook nimmer gedaan; wel hebben wy op gezag van het Gouvt. aanzoek gedaan om vier onderwyzers bestemd voor de zoogenaamde Souvereiniteit buiten de grenzen der Kolonie, daar waar de Heer Groenendaal, van wien in den uwen melding gemaakt wordt, werkzaam is, maar door zyne plaatsing aldaar, gelyk ook door die van anderen, vóórdat onze aanschryving gevolg had kunnen hebben, zyn wy genoodzaakt geweest de Heeren in Holland, die de goedheid gehad hebben zich daarmede te belasten te verzoeken geene verdere pogingen daartoe aan te wenden in zulken die een neiging hebben getoond om die roeping op te volgen daarmede bekend te maken opdat zy zich by hunne aankomst alhier niet teleurgesteld vinden zouden.

Het bovenstaande zal u, vertrouw ik, overtuigen dat myne betrekking tot het schoolwezen niet van dien aard is dat men van my in het gegevene geval verwachten kan wat uw denkbeeld daarvan u beschouwen deed als eene zaak waaromtrent geen twyfel bestaan kan. Welligt is dit uw denkbeeld versterkt geworden door een berigt van hetgeen ik vroeger voor de Heeren van Manen, Strobos en Pierik, insgelyks door u gezonden, gedaan heb; maar dat

bestond niet in eene geldelyke ondersteuning, daartoe liggen toch geen fondsen onder myn bereik, noch ook in het gebruik maken van eenige magt om hen te plaatsen waar hunne diensten vereischt worden, want zoodanige magt bezit ik niet. Al wat ik gedaan heb was pogingen aanwenden om hen ergens geplaatst te krygen. Dat-zelfde nu wil ik volgaarne doen voor hen, die volgens uw schryven, nu te wachten zyn; maar of my dat gelukken zal, is hoogst twyfelachtig en wel omdat er sedert onderscheidene personen in die betrekking uit Holland alhier aangekomen zyn, voor wie het zeer moeilijk is geweest ergens eene situatie, hoe dan ook, te bekomen en omdat eene genoegzame kennis van de Engelsche taal by zulken die binnen de grenzen geplaatst zullen worden een noodzakelyk vereischte is en het uit uw schryven niet blykt dat zy van die zyde aanbevolen kunnen worden. Ik zal echter doen wat in myn vermogen is, maar ik moet u dringend verzoeken vooreerst geen anderen meer aan ons te zenden; want behalve dat het ons volstrekt aan fondsen ontbreekt om hen by hunne aankomst de noodige ondersteuning te verschaffen, vinden die menschen zich ook meestal in hunne verwachting grootelyks teleurgesteld en veroorzaken zy geene geringe onaangenaamheden aan zulken die zich uit medelyden hunne zaak aantrekken.

Het doet my inderdaad leed, dat ik u alszoo schryven moet over eene zaak die u zoo byzonder ter harte gaat en wier groote aangelegenheid ik zelf zeer diep gevoel, maar hetgeen ik in myn pogingen ter bevordering daarvan ondervonden heb, noodzaakt my daartoe.

Welke Stem de Heer Groenendaal uit de Souvereiniteit in Zuid-Afrika u heeft doen vernemen, weet ik niet, maar ik geloof dat hy daarby meer de behoefte aan onderwyzers op het oog gehad heeft dan wel de middelen om in die behoefte te kunnen voorzien, anders zou hy u wel een weg aangewezen hebben langs welken zonder onze tusschenkomst uw doel zou kunnen worden bereikt. Hetgeen hy dan schynt over het hoofd gezien te hebben, wil ik nu nog trachten aan te wyzen en u aan te bevelen. Bedrieg ik my niet dan is u doel de uitgewekenen (landverhuizers) die zich buiten de Kolonie bevinden te hulp tekomen. Dat edele doel wordt niet bereikt wanneer gy de onderwyzers naar ons zendt want wy hebben geene magt of middelen om hen derwaarts te doen vertrekken, en al konden wy dat doen, zy zouden hier gekomen, zooveel zwaarigheden daartegen ontdekken, dat zy daartoe niet te bewegen zouden zyn. Om dit doel te bereiken is er geen beter middel dan hen te zenden met zulken die meer onmiddellyk met die uitgewekenen in aanraking komen en hen brengen ter plaatse waar zy dadelyk aan hunne bestemming beantwoorden kunnen.

Met de meeste hoogachting ben ik,

Uw Dw. Dienaar,

J. SPYKER,

Predt.

Den Hooggel. Heere Lauts,
oud Hoogleeraar, in Kampen.

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 1, IA/236.

124. J. J. H. Smuts aan Prof. Lauts.

Kaapstad,
Kaap de Goede Hoop,
den 4e November 1852.

Hoog Geleerde Heer!

Ik heb de eer de ontvangst te erkennen uwer geerde letteren my met de Maalboot in de maand September ter hand gekomen, en u te berigten, dat ik dadelyk werkzaam geweest ben om aan uw gedaan verzoek te voldoen. Ik heb de verwachte aankomst van den WelEerwaarde Heer van der Hoff dadelyk in myn Nieuwsblad de "Zuid Afrikaan" bekend gesteld, en de mededeeling aan den Volksraad in het Over-Vaalsche, zoo spoedig my dit mogelyk was, verzonden. Er gaat naar dat oord geen geregelde post, en ik ben derhalwe verplicht geweest eerst te overleggen hoe ik deze belangryke mededeeling hare bestemming kon doen bereiken. Ik vertrouw dat ik hierin geslaagd ben, en dat die blymare de verhuisde broederen, op het oogenblik dat ik skryf, reeds zal hebben bereikt. Kort na de ontvangst van uwen brief heeft de Synode van de Hollandsche Gereformeerde Kerk dezer Volkplanting in de Kaapstad zitting gehad, en de Transvaalsche Gemeente is op haar verzoek by die gelegenheid in de kerk dezer volkplanting ingelyfd, en staat derhalve onder het beheer der Synode, zoodat de WelEerwaarde Heer van der Hoff by zyn aankomst, zich by den Actuarius om de legitimatie zyner Ordenings Acte zal moeten vervoegen, alvorens hy zyne bediening onder de Emigranten zal kunnen aanvaarden. Ik hoop van harte dat er deswegens geen hinderpaal zal bestaan, en zal van mynen kant alles aanwenden om den WelEerw. Heer van der Hoff met raad en daad by te staan. Gedurende de behandeling van het punt omtrent de inlyving der Trans-Vaalsche Gemeente bemerkt hebbende dat men voornemens was by de eerst volgende gelegenheid een voorstel ter tafel te brengen om die gemeente van een Leeraar te voorzien, heb ik het raadzaam geoordeeld de aandacht der vergadering onmiddellyk te vestigen op de verwachte aankomst van den WelEerwaarde Heer van der Hoff, met den gunstigen uitslag dat het besluit genomen werd om het aan de afgevaardigden van de Kaapstad op te dragen, dien Heer by zyn aankomst met raad by te staan.

Ik zend U hiernevens een uittreksel uit de "Zuid Afrikaan", de deswegens gehoudene discussien bevattende. Hopende met dit

een en ander aan uwen wensch voldaan te hebben, en U bedankende voor de belangstelling omtrent het heil onzer verhuisde geloofsge-
nooten aan den dag gelegd.

Heb ik de eer my te noemeu

Hoog Geleerde Heer!

Uw Hoog Geleerdens Dw. Dienaar,

J. J. H. Smuts.

P.S.—Sedert het schryven van bovenstaande, zyn Dominus van der Hoff en Echtgenoot alhier op gisteren 5e Novr. behouden aangekomen. Eene mededeeling van Zyn WelEerwaarde gaat hiernevens.

Den Hooggeleerd Heer,

Den Heere Lauts,
te Kampen.

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 5, VII/1841.

125. Amsterdamse Kommissie oor die Behoeftes van die Emigrante.

“Beroep op de Christelyke Hulpvaardigheid in Nederland, ter voorziening in de Godsdienstige en zedelyke Behoeften der Kaapsch-Hollansche Uitgewekenen, Benoorden de Vaal-Rivier, in Zuid-Afrika”.³⁾

. . . . Dat is het dan ook, wat door henzelve boven alles wordt begeerd, en byzonder van Nederland wordt begeerd. De Engelsche Missionarissen, hun vroeger reeds door het Britsch Gouvernement toegezonden, voldeden niet aan hunne behoeften; de Uitgewekenen verstonen, en, te regte of te onregte, zy vertrouwden hen niet. Zy willen predikanten, die by prediking en gebed zich van de oude moedertaal bedienen, en die met hen aan de instellingen der Vaders gehecht zyn. Reeds hebben zy zich daarom vóór drie jaren, met de bede, om daarin te willen voorzien, tot de Synode onzer Nederlandsche Hervormde Kerk gewend, welke echter geoordeeld heeft, dat die bede by haar als zoodanig, niet behoorde. En wanneer wy nu hunne brieven lezen, in naam van den Volksraad geschreven, en wy zien daarin de aandoenlyke getuigen van hun vurig verlangen naar Godsdienstoefening, gelyk dat door een zestienjarig gemis niet is uitgebluscht en gestorven, maar veeleer geprikkeld en opgewekt,—O! hoe zouden wy ons verblyden in hunnen en onzen Heer, wanneer Hy het in onze hand gaf, dien brandenden dorst naar Zyne kennis en gemeenschappelyke vereering te lesschen. Trefend is het, te lezen, hoe zy uitweiden over hunne bittere teleurstelling, toen eindelyk de handelsexpeditie aankwam, waarvan wy straks reeds gewaagden, maar ach! zonder Leeraar, naar wien zy boven alles hadden uitgezien; hoe zy wyzen op de drie kerken, reeds bykans door hen volbouwd, met gewillige opoffering van eigene bezitting, of eigenen arbeid; maar, helaas! de stem van eenen geordenden voorganger wordt binnen hare muren niet gehoord, om met de gemeente tot God te gaan, en haar Zyn Woord te verkondigen; hoe zy zich beroepen op den yver, waarmede men van uit *Nederland* dat woord zoekt te brengen tot de heidenen, die het niet begeeren, en wien het als opgedrongen moet worden, terwyl men hen, stam- en geloofsgenooten, vergeefs laat bidden en smeeken, dat men hen toch helpe, en te gemoet kome aan hunnen honger naar het brood des levens; hoe zy, met betrekking tot het onderwys, gewagen van de zorg, die de brave ouders nog in zoo drukkende omstandigheden, voor hunne kinderen gedragen hebben, zoodat men er bykans niemand vindt, die niet lezen en schryven kan, maar ook van de kranke

³⁾ Verkort met die oog op die historiese dele alleen.

middelen, waarvan zy zich bedienen moeten, Duitschers of Engelsche deserteurs, die zich het Hollandsch eeniger mate hebben eigen gemaakt; omdat men het toch begrype en te harte neme, hoe groot ook te dien aanzien hunne behoefte is, en hoeveel aanspraak zy hebben op de hulp der Christelyke broederliefde!

Nederlanders! Nederlandsche Hervormde Christenen, en wie verder in *Nederland* bidt om de uitbreiding van het ryk der waarheid en des lichts! Zult gy die aanspraak niet laten gelden? Zult gy die stem niet hooren, die van over de groote wateren u in de ooren klinkt, en in den naam des Heeren tot u komt? Zult gy dien akker onbearbeid laten, die slechts op de ploeg wacht; geen maaijers uitzendende, waar de velden reeds wit zyn om te oogsten?

Intusschen is *Nederland* niet ten eenemale werkeloos gebleven. Reeds ruim 10 jaren geleden hebben de vier eerstondergeteekenden, benevens den reeds ontslapene Amsterdamschen Hoogleeraar Rooyens, zich vereenigd, om op eigen kosten hun eenen Leeraar, eenen Onderwyzer, en eenen aanmerkelyken voorraad bybels, kerk-, school- en andere doelmatige boeken te zenden; doch, buiten de bewustheid van het goede gewild te hebben, hebben zy daarvan geenerlei vrucht mogen inoogsten. De Onderwyzer is door zynen Heer tot hoogerer werkkring opgeroepen, en, op de reize overleden, heeft hy haar doel niet mogen bereiken. Den Predikant zyn de moeilijkheden en onheilen, die hem op de reize getroffen hebben, te zwaar geweest; hy heeft het voortzetten en volbrengen van den togt opgegeven, en, daar hy in Kaapkolonie zelve een standplaats verkregen heeft, is daardoor wel gedeeltelyk althans, aan zynen wensch, maar geenzins aan het bepaalde oogmerk zyners zenders voldaan geworden. Intusschen zyn, gelyk wy straks reeds opmerkten, de omstandigheden sedert grootelyks veranderd, en zy sehroomen niet, thans eene gelyksoortige poging te wagen, die niet meer door zoo groote zwarigheden gedrukt gaat, waartoe zy zich met den vyfden en zesden ondergeteekenden hebben vereenigd.....

De uitzending van eenen Leeraar durfden zy destyds niet ondernemen. De Synode was daartoe door de Emigranten officieel gemagtigd. Zoodanige magtiging was in hunne handen niet; de Emigranten wisten van hen en hunne bemoeijingen niets; en zy zelve, met hen minder bekend, dan zy het nu aanvankelyk door hunne brieven meenen te zyn, achtten het, inzonderheid met het oog op den uit te zenden Leeraar, te veel gewaagd, dat zy hem op eigen gezag eene aanstelling zouden geven, zonder genoegzame zekerheid dat zy geërbiedigd zou worden. Zy meenden zich daarom by het onderwys te moeten bepalen, waaraan in ieder gezin behoefte was. Een beroep op de Christelyke hulpvaardigheid, dat in *Nederland* nooit zonder weerklank blykt, was ook ditmaal niet vruchteloos. En met de tot dat einde, meest van onbekenden, ontvangen giften, mogten zy er in slagen, de kosten te bestryden voor den overtocht met gemeld schip van éénen Onderwyzer, terwyl nog twee anderen, van eene andere zyde daartoe in staat gesteld, mede den togt aanvaardden.

En met wat bly gevoel mogen wy nu, op grond der ontvangen brieven, den edelmoedigen gevers de aangename zekerheid schenken, dat het werk hunner liefde niet ydel geweest is. Van de beide

andere Onderwyzers, den Heeren Van der Linden en Spruyt, weten we alleen in het algemeen, dat zy met open armen ontvangen, en dadelyk als Huis-Onderwyzers geplaatst zyn. Aangaande den door ons uitgezondenen, den Heere W. Poen, Hzn., vroeger onderwyzer te *Wieringerwaard*, bezitter van den 2den rang, hebben wy meer byzondere berigten. By zyne aankomst, die den Uitgewekenen tot groote vreugde versterkte, werd hy door eenen Ouderling hier en daar rondgeleid, en, zoo groot is het verlangen naar prediking des Evangelies, dat men hem in vele huisgezinnen dringend verzocht, een woord tot stichting te spreken, waaraan hy, zich ook op zoodanigen arbeid reeds op de langdurige reize voorbereid hebbende, gaarne voldeed. Met algemeen goedvinden is hem voorts de betrekking van Onderwyzer in de Hoofdplaats *Lydenburg* opgedragen, aan welken post tevens by voorbaat is verbonden, dat hy daar ter plaatse in de Godsdienstoefeningen voorgaat, en elke drie maanden eene rondreis doet, om ook op meer verwijderde plaatsen als prediker op te treden.

.....Wat wy behoeven, is in de eerste plaats, een Leeraar of Kandidaat onzer Kerk, die geloof en Godsvrucht aan kennis en geschiktheid paart, wiens eigen wel begrepen belang met zyne begeerte, om in dien uitgestreken en belangryken werkkring zynen Heer te dienen, in genoegzame overeenstemming te brengen zy, om hem tot het intreden van denzelfden te doen besluiten. Voorts, naarmate de omstandigheden het zullen toelaten, nog eenen andere Onderwyzer der jeugd, die bereid en in staat zou zyn, om, hetzy als Dorps-Schoolmeester, hetzy als Huis-Onderwyzer werkzaam te wezen, waaromtrent de bepaling natuurlyk, als van plaatselyke omstandigheden afhangende, aan de Uitgewekenen zelve moet worden overgelaten. Wat den Onderwyzer betreft, wy meenen de verzekering te mogen geven, dat er aan zoodanige mannen nog ruime behoefte bestaat, en zy dus by hunne aankomst niet lang naar arbeid zullen behoeven te zoeken, waarvan de stoffelyke vruchten in hunne eigene nooddrift behoorlyk zullen voorzien. En met betrekking tot den Leeraar staan wy thans op vasteren bodem, dan voor twee jaren, dewyl de *Volksraad* de Heeren Reeders der reeds vermelde handels-expeditie dringend heeft verzocht, te dien aanzien voor de vervulling hunner behoefte te willen zorgen, waartoe een beroepsbrief in blanco in hunne handen is gesteld, even als dat vroeger by de Synode was geschied. Deze officiële magtiging is, volgens het berigt der Uitgewekenen zelve, aan Heeren Reeders verstrekt, omdat zy destyds van hetgeen wy door hen wenschten te doen, en gedaan hadden, nog geene kennis droegen. Gelyk echter deze Heeren reeds voor twee jaren, uit eigene beweging, onze medewerking hadden gevraagd, hebben zy ook thans gaarne den hun aanbevolen last op ons overgedragen; en op die wyze wordt onze handeling in deze door hun meer officiëel karakter, voor zoo veel dat noodig is, gedekt. Voor zoo veel dat noodig is; want, in hun vurig verlangen naar eenen Leeraar, hebben de Uitgewekenen ons reeds bescheidenlyk van te groote schroomvalligheid beschuldigd, omdat wy hun niet op eigen gezag hebben durven zenden, wat door hen niet anders, dan als eene uitnemende weldaad zou zyn aangenomen geworden (1).

- (1) Als bewys, hoe groot hunne behoefte is aan onze hulp, moge strekken, wat Ds. Faure aan de Kaap, President der Synode, die zelf hen bezocht heeft, aan één onzer schryft: "Doe toch wat gy kunt, om voor de Hollandsche Emigranten benoorden de *Vaal*-rivier eenen Leeraar uit te zenden. Er is een groote oogst, zonder éenen arbeider. De arme lieden daar reikhalzen naar eenen geestelyken Leidsman, en voor als nog is er geen vooruitzigt, dat wy hen uit deze kolonie zullen kunnen voorzien: want ook hier is nog gebrek." Er schynt, wel is waar, nog van eene andere zyde eene poging tot hetzelfde doel te worden aangewend, gelyk blykt uit het reeds vermelde artikel in het *Handelsblad* van 12 January l.l., waar gewaagd wordt van het uitzigt, dat zich de Uitgewekenen eerlang in het bezit van éenen Predikant zouden mogen verheugen. Doch al wordt ook die verwachting verwezenlykt, wat betee-kent dan nog één Predikant in eene uitgestrektheid gronds van 500 uren gaans?

.....En hiermede nemen wy voor het oogenblik van onze lezers afscheid. God zelf bringe ons woord tot hunne harten, en bekroone dezen onzen arbeid met zynen zegen!

W. Broes,

J. J. van Voorst,

J. G. H. Bruinier,

Amsterdam,

Jacob Swart,

February 1853.

G. A. van Limburg Brouwer,

R. Posthumus Meyjes,

J. E. de Voogt.

Transvaalse Argief,
(E.V.R. 3, Bladsy 394).

126. Kommissieraadbesluite, Rustenburg, 9/13 Aug. 1853.

Art. 17. Voorgekomen eene Memorie van het Publiek get. door de WelEd. Gest. Heeren Cts. Gl's. P. Potgieter en M. W. Pretorius 1 Commt. 1 VeldCt. en 75 publieke stemmen, behelzende het verzoek, om het besluit genomen door de Eerw. Kerkeraad van Rustenburg behelzende, om geene andere Kerk toe te laten of te bouwen dan de Ned. Ger. Godsdienst en Kerk, welk besluit het Publiek aan de ED. Raad verzoekt bekrachtigd te worden—De Ed. Raad is er toe overgegaan om dit zoo gewenscht en welkom verzoek geheel toe te staan.

—Kanttekening daarby—"Zie verder Artikel 28 der Volksraads besluiten van September 1853 en goed gekeurd volgens Art. 11 der Volksraads besluiten van November 1853". (Cf. volgende stuk.)

Art. 18. Een besluit ingekomen van de Eerw. Kerkeraad, namelyk dat gem. Kerkeraad den Eerw. Heer Dirk van der Hoff erkend en aangenomen heeft als wettig en geordend Leeraar—De EDel. Achtb. Volksraad heeft gemelde Heer met eenparige stemmen benoemd aangesteld en erkend als wettig en geordend Leeraar in dit ons land.

—Kanttekening daarby—"Zie verder Artikel 30 der Volksraadsbesluiten van September 1853".

Art. 19. Een besluit voorgekomen van de Eerw. Kerkeraad namelyk dat de Eerw. Kerkeraad de inlyving van deze onze Kerk in de Kaapsche Kerk onder de Synode niet erkent en terug trekt, om reden dat a. de belofte waarop de inlyving gevraagd is, door de Synode niet is voldaan, b. omdat men zich niet aan de Kerkelyke wetten der Kaap Kolonie kan onderwerpen.—De Edel Achtb. Raad met eenparige stemmen besloten, om gemeld besluit geheel en al in te stemmen en alzoo besluit de Raad niet onder de Synode in te gaan om de redenen in het besluit van de Eerw. Kerkeraad voorkomende; weshalve de Edele Raad er toe overgaat om met de Kerkeraad de inlyving terug te trekken.—

—Kanttekening daarby—"Vervallen volgens Artikel 31 van het Volksraadsbesluit van 4 September 1853.

Art. 20. Voorgekomen eene aanklagte van den Eerw. Kerkeraad wegens de personen Hans Erasmus en Jacob Erasmus L.Z., beide personen hebben de Kerk niet erkend voor de ware, maar voor de valsche Nederd. Geref. Kerk. De Heer Jacob Erasmus heeft de Kerk voor een geestelyk hoerhuis erkend; beide Heeren erkennen tevens de Kerkeraad niet voor wettig en zeggen dat dezelve Leden door valsche Leeraars zyn aangesteld, beide Heeren zyn dus gevaarlyk voor Christus Kerk hier te lande en om die reden onder Kerkelyke Censuur gesteld zyn door de Eerw. Kerkeraad en zyn alzoo als

Lasteraars van de Kerkeraad aangeklaagd by den ED. Raad.—

—Kanttekening daarby—“Goedgekeurd volgens Art. 33 van het Volksraadsbesluit van September 1853.”

Art. 23. Ingekomen een besluit van de Eerw. Kerkeraad; n.l. dat de Huwelyken die in dit land verder gedaan zullen worden, Kerkelyk te laten inzegenen; dit District waar de Leeraar gevestigd is, zal men verplicht zyn zich geestelyk te laten inzegenen, buiten het district is men vry, alhoewel men er gebruik van kan maken.—voorts vraagt de Eerw. Kerkeraad hoeveel van de gelden, die aan Heeren Commissarissen betaald worden, voor het sluiten van een huwelyk aan de Kerkelyke kas moet afgestaan worden. De Edele Raad stemt in en keurt goed het besluit van de Eerw. Kerkeraad, het geestelyk inzegenen van huwelyken, besluit tevens dat van ieder paar dat trouwt, zal afgaan voor de Commissarissen ieder twee shillings, voor de bode eene sixpence; het resterende, de eene helft voor het gouvernement en de andere helft voor de Kerkelyke Kas.—

—Kanttekening daarby—“Verwezen naar Art. 34 der Volksraadsbesluiten van September 1853 te Lydenburg. Zie verder Art. 14 idem November 1853—begin goed gekeurd.”

Art. 30. De Ed. Raad is er toe over gegaan om den Hoog Leeraar Lauts, wonende in Nederland, beleefdelyk dank te weten voor het zenden van den Eerw. D. v. d. Hoff en de reeds hier zynde onderwyzers.

—Kanttekening daarby—“Goed gekeurd zie Art. 38 der V.R. besl. van September 1853”.

Art. 31. Tevens gaat de Raad er toe over om de beide Eerwaarde Heeren, Murray en Neethling als ook de vorige Eerw. Heeren, die zoo veel aan ons hebben betoond en bewezen, van ons verloren te hebben opgezocht en het Evangelie verkondigd; hartelyk onze dank toe te brengen aan die Eerw. Heeren.

—Kanttekening daarby—“Goed gekeurd. Zie Art. 39 van het V.R. besluit van September 1853”.

Art. 33. Ingekomen een verzoek van de Eerw. Kerkeraad behelzende om vry te zyn van alle landsdiensten en daarmede gepaard gaande onkosten.—

Met algemeene stemmen het verzoek toegestaan van de Eerw. Kerkeraad, maar alle diensten en daarmede gepaarde onkosten voor de Kerk, zal de Eerw. Kerkeraad zelve dragen.—

Dit besluit is geldig, zoo lang als de Leden in de Kerkeraad zitten, maar by aftreden staat dat lid weder onder landsdiensten. De Leeraar van zelf is van alles uitgesloten, n.l. landsdiensten en daarmede gepaarde onkosten en ook in Kerk van alles voorzien worde, en geassisteerd door de Kerkeraadsleden.

—Kanttekening daarby—“Veranderd en uitgesteld volgens Art. 41 der Volksr. besluiten van September 1853”.

Uit *De Kerkbode* van 1853.
Bladsy 185.

127. „Zedelings werk over de Vaal Rivier.”

Het gebeurde in de laatste tijden, ten opzichte van den Zedelings arbeid in de gewesten over de Vaal Rivier, waarin de emigranten gezag voeren, is algemeen bekend. Wie ook gelijk of ongelijk hebbe, die belangrijke werkzaamheid is bijna, zoo niet geheel, aldaar gestaakt. En toch, hoe vele duizenden zijn er, begaafd met onsterfelijke zielen en woonachtig in de nabijheid van belijdende christenen, die, desnietteenstaande, in de diepste duisternis nog verkeeren, ten opzichte van de belangrijke zaken die het heil hunner zielen en de eeuwigheid betreffen? Welk een ruim veld staat er nog te bearbeiten onder de volkrijke stammen die in den omtrek van onze uitgewekene landgenooten wonen? Is de Gereformeerde Kerk niet geroepen om dien akker te bebouwen? De emigranten hebben immers betuigd, ja, aan den schrijver dezes en zijnen reisgezel verklaard, dat zij volgaarne Zedelingen uit den schoot der Gereformeerde Kerk onder de inboorlingen zouden zien arbeiden. Is dit niet eene geopende deur voor de direktie van het Zendingswezen onzer Kerk? Is het niet, als of de Heere ons door Zijne voorzienigheid aanwijst, om in Zijnen naam in te gaan, en het Evangelie des vredes en der zaligheid aan die duizenden van in duisternis gedompelde en verloren gaande zielen, te brengen? Zal er geene zware schuld op ons, als kerk rusten, en zal er geene welverdiende blaam op ons geworpen worden zoo wij deze gelegenheid niet te baat nemen? Men zegge niet—er is nu onder de emigranten een leeraar, en anderen zullen waarschijnlijk welhaast volgen. Die een leeraar, al ware hij met den vurigsten ijver bezield, zal genoeg te doen hebben met de duizenden aan zijne onmiddellijke zorg toevertrouwd; en al zoude er welhaast in die gewesten een aantal leeraars zich bevinden, zij zullen allen arbeid genoeg vinden, terwijl er nog een zeer groote zedelings akker voor onze kerk zal open staan. Men geve niet voor dat het *Zendingswezen* geene genoegzame fondsen heeft. De fondsen zijn toch toereikend naar den arbeid; en wanneer de arbeid vermeerderd mogt worden, zullen de fondsen, gelijk wij ons kunnen verzekerd houden, welhaast gevonden worden. Ondernemen wij in het geloof veel voor Christus, en Hij die alle harten in Zijne magt heeft, zal ons toonen dat Hij ook de beurzen openen kan. **ONDERNEEM VEEL VOOR CHRISTUS, EN VERWACHT VEEL VAN CHRISTUS**, was het merkwaardig gezegde van een der voornaamste leeraars in de laatste eeuw.

Laat ons overeenkomstig dit beginsel handelen, in het geloof arbeiden, en tevens ernstig en aanhoudend bidden om eene uitstorting des Geestes; zoo zullen wij gewis ondervinden dat onze arbeid niet ijdel zal zijn in den Heer.⁴⁾

⁴⁾ Hierdie stuk, waarvan ons die stigtelijke slot weglaat, verskyn oor die welbekende voorletters “W.R.” (Dr. Wm. Robertson) en dra die datum 24 Mei 1853.

Transvaalse Argief.

(E.V.R.3, Bladsy 412).

128. Besluite van die Volksraad.

Lydenburg, 19 Sept. 1853.

Art. 28. Op Art. 17 van de genoemde Commissieraads besluiten, is de Edelen Volksraad er toe over gegaan, tot het volgende besluit. Dat als Kerk en Godsdienst voor deze Zuid Afrikaansche Republiek blyft erkend de ware Nederduitsche Gereformeerde Kerk en Godsdienst overeenkomstig de reglementen der Synode Nationaal gehouden te Dordrecht in den Jaare 1618 en 1619 en zal den Edelen Volksraad geen anderen Kerk, Godsdienst, onderwys en alles wat op Godsdienst betrekking heeft, toelaten, als die welke met bovengenoemde reglementen overeenkomen en alle geloove en Secte welke niet met bovengenoemde Reglementen overeenkomen, zullen hier niet worden toegelaten of gedult.—

—Kanttekening daarby—“Veranderd volgens Artikel 11 van Novbr. 1853”.

Art. 29. Den Ed. Volksraad is overgegaan tot het aannemen van een titel voor deeze Staat, en heeft deeze titel aangenomen. DE ZUID AFRIKAANSCH E REPUBLIEK. En maakt by deze aan het geheele publiek bekend, dat alle Staatstukken van nu af onder die titel zullen moeten worden ingezonden aan den Volksraad.

—Kanttekening daarby—“Vervallen volgens Art. 115 volgens besluit van November 1853”.

Art. 30. Den WelEd. Volksraad gelet hebbende op Art. 18 der Commissieraads besluiten zyn overgegaan tot het volgende besluit. Dat de bevestiging en aanneming der Eerw. Heer D. van der Hoff goed te keuren en te bekrachtigen, zooals hun Ed. doen by deeze; voor de gemeentens van Rustenburg, Potchefstroom en Zoutpansberg doch word het aan de gemeente van Lydenburg overgelaten, zyn Eerw. ook voor die gemeente te bevestigen, omreede er by de bevestiging van zyn Eerw. te Rustenburg geene der Eerw. Kerkeraden in de zitting tegenwoordig waren en dus hun Eerw. niet eene stem hebben gegeven tot het bevestigen van zyn WelEerw. voor de gemeente van Lydenburg.

Art. 31. Den Ed Volksraad overwogen hebbende Art. 19 der gen. Com. Raads besluiten zyn van gevoelens, als meede den Kerkeraad van Lydenburg, dat onze Kerk op het oogenblik niet

meer is verbonden aan de Synode der Kaap, omreede de voorwaarde waarop de Ed. raad de opdragt heeft gedaan, vervallen is, omdat deze voorwaarde was, ons te voorzien van een predikant en daar wy ons nu verheugen een predikant in ons midden te hebben niet aan ons door de Kaapsche Synode gezonden maar wel op een beroepsbrief door den Ed.raad gezonden naar Holland, maar dat de Ed Raad nog niet kan overgaan tot het bedanken der Synode van de Kaap, omreden den Ed. Volksraad onbekend is, of er in de geestelyke wetten en verordeningen der Kaapsche Synode, zoodanige bestaan die nadeelige invloed kunnen uitoefenen op onze Staat en dus heeft den Ed. Raad goed gedacht den Eerw. Synode te verzoeken alle de Kerkelyke wetten en verordeningen hun Ed. te zenden, en dan eerst zal de Ed. Raad kunnen oordeelen over het al of niet aan nemen der Kaapsche Synode als geestelyke regtbank deezer Republiek, ook heeft den Ed. Raad goed gevonden om de dank en verzoekbrief niet af te zenden aan den Eerw. Synode voor de uitwyzyng der Eerstk. zitting. De Ed Raad heeft goedgevonden deeze brieven in te houden omreeden het noodig zal zyn eene algemeene Kerkvergadering te beleggen en er met die Kerkvergadering mogelyk beeter inligtingen zullen voorkomen om als dan beeter zoodanige stukken te kunnen opmaken en alsdan dezelve verzenden.

De Kerkbode, 1853.

Bladsy 385.

1853.

129. Herderlike Brief van Transgariëpse Ring.

Aan de Leden der Onderscheidene Gemeenten van den Transgariëpschen Ring!

Zeër geliefden in den Heer J.C. het eenig Hoofd en de groote Koning Zijner Kerk!

Billijk moogt ge van ons verwachten dat na de gehoudene vergadering van onzen Ring, de eerste die in deze gewesten plaats had, een herderlijk woord tot u uitga van ons, uwe geliefde broeders, leeraren en ouderlingen der onderscheidene gemeenten in dit land. Te meer moogt gij daarnaar uitzien en gevoelen wij er ons toe gedrongen, wanneer wij in aanmerking nemen de bijzondere omstandigheden des tijds dien wij beleven. Oefenen toch deze naar het uitwendige der Kerk reeds zulk eenen grooten invloed uit daarin, dat velen, zeer velen, zich als aan hunne woonplaatsen gekluisterd zien van wege gebrek aan trekvee door armoede en ellende hun ontruikt; wat kan de Christen, wat de leeraars en opzieners der Kerk des Heeren anders daarin zien dan dat de hand Gods in zware tuchting is uitgestrekt over land en volk? En zouden zij in zulke omstandigheden kunnen of mogen zwijgen? Onmogelijk; ja, ons dunkt, gij zoudt u zekerlijk te kort gedaan rekenen indien zij zich niet hooren lieten in dezen. Vreeselijke verwoestingen zijn er immers onder ons aangerigt. Het veld met lijken bezaaid en waarvan van alle kanten de verderfelijke reuk ons te gemoete waait. En geliefden! wat heeft dat kwijnen van het overgeblevene, wat die verbazende sterfte en daardoor te weeggebragte verarmingen en vermagering ons van Gods wege en als in Zijnen naam te zeggen? Wel mag 't heeten: "Laat ons onze wegen onderzoeken en doorzoeken"! Immers, waar de Heer tuchtigt daar plaagt Hij zijnen menschenkinderen niet van harte en te midden Zijns toorns is Hij nog der ontferming gedachtig. Nog toont Hij gedachten des vredes te hebben en niet des kwaads. Hij heeft ons, u en ons, niet ten verderve overgegeven. Zijne regenen en vruchtbaarheid die overvloed hopen doet voor mensch en beest, is nog als een straal van 't vaderlijk oog te midden van de duisternis Zijner oordeelen.—

Zullen wij 't zien en opmerken? De Heer geve zulks genadiglijk! Wij bidden 't u gelijk ons zelve van ganser harte toe. Gewisselijk—hebbe er een wederkeeren plaats tot den Heer, Hij vergeeft menigvuldiglijk en zal de geslagene wonden vaderlijk heelen. Dat zij onzer aller deel, naar zijne oneindige genade en ontfermingen in Christus Jezus, Zijnen Zoon.

Geenzins kunnen wij echter voorbij van deze gelegenheid gebruik te maken, om in den geest van broederlijke liefde en ernst, maar met getrouwheid tevens, u opmerkzaam te maken op zulke

ellenden en kwalen als vrij algemeen de gemeenten kenmerken, en die wij niet anders kunnen noch mogen beschouwen dan als aanleidende beweeg-oorzaken bij den Heer onzen God om zijn heilig ongenoege te openbaren. Zoo denken we ten dezen onwillekeurig aan de traagheid en ijverloosheid bij velen in het gebruik maken van de openbare godsdienst. Hoe velen toch die vroeger zich in dezen zochten te verontschuldigen met een ijdel, ja leugenachtig "wij kunnen niet," terwijl 't meermalen bleek dat waar de noodiging tot wereldsche vermaak en ligtzinnige ijdelheid zich hooren liet, men raad genoeg wist te schaffen om aan zulke roepstemmen gehoor te geven. Broeders, zusters! uw geweten spreke als in de tegenwoordigheid Gods! Kondet gij niet of wildet gij niet, omdat gij geen lust gevoeldet waar de Heer u riep? Het "Keert u tot Hem die u slaat" vinde dan weerklink in uwe harten door de kracht des H.Geestes!

Waar geen aandrang bestaat, om van de openbare genademiddelen gebruik te maken, behoeft men niet veel verder te gaan in het onderzoek naar het overige. Zegt het, gij huisvaders! waart gij tot hiertoe wat gij zijn moest, leeraars in den huiselijken kring, mannen des gebeds, voor u zelve en de uwen? Jozua zegt: "Aangaande mij en mijn huis wij zullen den Heer dienen." Was dit uwe taal, uitgedrukt in uw bestaan en leven? Waart gij voorgangers in huiselijk gebed met vrouw en kroost? En gij MOET dit zijn. Het is uwe heilige roeping. Geene onbekwaamheid kan in dezen tot verschuldiging dienen, want de verborgen bidplek wacht op u, om u daar voor den Heer te zien knielen, ten einde bekwaamheid te vragen. En gij vraagt niet te vergeefs. De Heer toch heeft BELOOFD het gebed te hooren en Zijne beloften zijn in Christus Jezus, JA EN AMEN.

Denkt toch aan de taal in onzen Morgenzang: "Sterk leeraars, sterk onze overheid," enz. en leert op het voetspoor van ons godzalig voorgelicht voor uzelve en de uwen, voor land en volk te bidden.

Wordt in de huisgezinnen de dienst en plegtige voorgang van den huisvader gemist, wat mag men dan van het opkomend geslacht verwachten? Akelig, duizendwerf akelig woord, zoo gedurig voor het aangezicht van ons, uwe leeraren en opzieners uitgesproken: "Mijn vader en mijne moeder hebben mij verwaarloosd, vandaar zijn mijne onkunde in Gods Woord en geestelijke dingen." Ach, is 't niet als of dat woord, die taal, als voor de deure der hel ons brengt, om hier reeds bij aanvang te hooren wat eeuwig de beschuldigings kreet zijn zal van zulke kinderen, aan wie de ouders godsdienstige opvoeding en onderwijs onthielden? Ouders, ouders! bij het heil uwer zielen en die van hen welke de Heer u toevertrouwt, en in den naam des Drieenigen Gods gedoopt zijn! Staat still! denkt na! zet toch uw hart op uwe wegen! Hoe vele en verlerlei worden de middelen in dezen! zij vermenigvuldigen als van dag tot dag en liggen voor uwe rekening. Behalven Gods woord, hebt ge zo veel andere nuttige geschriften voor uwe behoeften in dezen tijd zoo juist berekend.

KERKBODE en BOEKVEREENIGING wacht op u en staat u eenparig ten dienste. Uwe leeraren en kerkeraden letten slechts

op uw wenken, om tot het een als het ander u den toegang te banen, en den weg te wijzen tot derzelver heerlijk en heilzaam genot. Leest zulks voor uw gezin en met uw gezin; de Heer zal 't zegenen gelijk zulks reeds de blijde ervaring van sommigen onder u was.

Geenszins kunnen wij voorbij, u bij dezen op eene andere niet minder belangrijke zaak te wijzen, u herinnerende aan de heiliging van den dierbaren rustdag. Broeders! "wat is de rustdag voor u?"

Die vraag wierd in eene der laatste nummers van de Kerkbode behandeld. Zij worde bij dezen u allen gedaan; en uw antwoord zij in opregtheid, als in de tegenwoordigheid Gods, die uw eeuwig lot beslissen zal.

Gij zijt misschien te ver van de Kerk woonachtig, om er iederen rustdag te komen. Kunt ge niet alle drie weken of iedere maand? Zoudt ge niet kunnen wanneer er in de Kerk een stukje gouds te halen ware? En wanneer ge nu ook al dezen of genen Rustdag daar niet zijn kunt, hoe wordt die dag dan door u doorgebracht? Met dagelijkschen arbeid in 't veld of den tuin? Neen, dat welligt niet. Maar met rondrijden en beuzelen in ledigheid en slapen vermoord? Ach! dan bevreemden de oordelen en tuchtigingen Gods ons niet, want, aan de heiliging van dien dag is in Gods woord een bijzondere zegen verbonden—de ontheiliging deszelfven, verzekert Gods regtmatigen toorn en vloek. Waarom dan op rustdagen, die ge vanwege verren afstand niet in de Kerk KUNT doorbrengen, waarom dan zulke Zondagen niet met anderen uwer geburen en vrienden in eenvoudige gebedsoefening, en 't gemeenschappelijk lezen en overdenken van Gods dierbaar Woord besteed? Ei, leest toch, bidden wij u, Jezaia VIII, 13, 14. Dat woord zij u genoeg!

Misschien nogtans laat hier of daar de taal zich hooren; wij wenschen dat er meer leeraren en wij zoo doende digter in hunne nabijheid waren. Geliefden! wij wenschten 't met u, en de Heer geve genadiglijk dat die dag niet verre meer af zij. Dit was vooral de aandrang voor de H.E.W.Synode onzer Kerk tot de oprigting eener Godgeleerde Kweekschool, op dat niet alleen, onder 's Heeren zegen en langs dien weg, een grooter getal, maar ook ernstige, getrouwe en regtzinnige leeraars der Kerk worden toegeschikt.—

Wij, uwe leeraren, zullen ten dezen van harten gaarne u met breedvoeriger inlichting dienen; gij van uwentwege zijt geroepen om door uwe bijdragen dat heerlijk ontwerp ten uitvoer te helpen brengen. Indien gij nog iets daaraan deelt, zoo haast u om van die kostelijke gelegenheid gebruik te maken. De Heer zal uwen arbeid zegenen. Uwe leeraren en kerkeraden staan slechts op u te wachten, om met raad en bestuur ook in dezen u te dienen. Gij zult zoo doende arbeiden aan de bevordering van het rijk onzes gezegenden Verlossers, en den dag helpen verhaasten "wanneer geen verderf noch leed meer zijn zal, de koe en de beerin te zamen zullen weiden, en zwaard en spies zullen hebben uitgediend," immers, waar de Heer gekend en gevreesd wordt door het geloof, daar neemt oorlog en verwoesting een einde. Daarom dan doet ook in dezen waartoe uwe belijdenis u roept, de Heer van u eischt en op het hoofd van uw nageslacht duizendvoudigen zegen zal doen neder dalen.

Zijt gij te arm? Nu vooral bij zoo veel schade? Ach! wij bidden u: "Spreekt toch niet alzo."—Gij zijt verarmd, ja, maar niet arm te heeten. Of hebben wij niet alleen nog meer dan het

volstrekt noodige? Maar vooral, kan er nog niet veel worden bespaard wat nutteloos wordt besteed? Wie, die doordenkt, herinnert zich niet in dezen aan het misbruik van sterken drank, die heerschende gruwel onzer dagen. Hoe verwoestend is zulks voor ziel en ligchaam! Wat pest voor huisgezin en maatschappij! Wat middel tot verarming door nutteloos, ja heilloos verkwisten! Ei, geliefden! men leere matigheid, arbeidzaamheid, en huishoudelijkheid, gedachtig dat men ook van den laatsten penning die de Heer ons toevertrouwde, rekenschap geven zal.

Eindelijk, want te vergeefs is 't dat Paulus plant en Apollos nat maakt, zoo God den wasdom niet schenkt. Gij die den Heer vreest, gij huis van Jakob! Komt laat ons wandelen in het licht des Heeren! Zoeken wij den Heer met ernstige smeekingen! Worstelen wij als Jakob, pleiten wij met de Kananeesche vrouw! Bestormen wij den Hemel met gebeden en onze stille verzuchtingen mogen steeds opstijgen voor den troon der genade! Of zouden wij het kunnen verzuimen! en dat, daar de Heer de verhooring beloofd heeft. Hem dan, den God der waarheid, op zijne eigene belofte gemaand? Gebeden, aangehouden in het gebed, gebeden in het GELOOF, opdat ons Amen geen woord van lichtzinnigheid zij! Heer! Wij willen bidden, zonder ophouden, wilt Gij ons bidden leeren! Die taal zij de taal uwer harten, zij zal de vervulling tevens zijn der vurigste heilwensen van hen die zich noemen.

Uwe zeer liefhebbenden in den

Heer Jezus Christus;

Namens de vergadering,

ANDREW MURRAY, Junr.,

Voorzitter.

D. VAN VELDEN, Scriba.

Bloem Fontein, 14 October, 1853.

Natalse Staatsargief.

De Zuid Oost Afrikaan, 18 Nov. 1853.

130. Aankoms Ds. D. van der Hoff.

Mynheer: Eindelijk is den 6den Augustus onze lang verwachte leeraar ook in ons midden verschenen. Zyn ontvangst was hartelik en gepast. Een groot getal ingezetenen was Z.Eerw. omtrent een uur van het dorp te gemoet gereden. Het aanbod om by het binnenryden te schieten, wees Z.Eerw. beleefdelyk van de hand. De Kommandant Kruger echter stond by de ingang van het dorp, aan de hoofd zyner onderhebbende manschappen, in behoorlyke orde geschaard en gaf door het afnemen en zwaaien der hoeden, een welkomstgroet aan den binnenrydenden leeraar: hetgeen door alle aanwezigen, egter zonder eenig getier of geraas, gevolgd werd. Na het afstappen, drong men van alle zyden naar de woning van den leeraar om hem te zien en te spreken. Het was Zaterdag namiddag en er waren ongeveer 80 huisvaders en moeders die hunne kinderen voor den Doop lieten inschryven.

Gy kunt u dus best de drukte verbeelden die hieruit terstond voor de leeraar voortvloeide. Alles liep echter in behoorlyke orde af en des anderen daags hadden wy het genoegen hem de blyde boodschap der Kruises te hooren verkondigen, en een 80 tal kinderen door den Doop in de Gemeente des Heeren te zien inlyven. Een ieder was over de taal en innemende manieren van den Leeraar getroffen en zeer voldaan. De eerste indruk die hy op ons gaf, deed hem terstond aller harten winnen. Dit blykte duidelyk gedurende de volgende dagen dat Zyn Eerw. onder ons woonde en werkte. Zooals u bekend is, was hier Maandag, 8 Augustus, eene algemene Kerkvergadering en tegelyk zitting van den Edelen Volksraad der Republiek. Gewigtige besluiten zyn in die beide vergaderingen genomen en aan het publiek bekend gemaakt, en met luide toejuiching door hetzelfde vernomen. De voornaamste onder die besluiten zyn:—

- (1) Dat de inlyving onzer Kerk in de Kaapsche, onder de Synode, met eenparige stemmen is gewezen van de hand. Die redenen dier afwysing waren: omdat men zich niet kon onderwerpen aan de gemaakte voorwaarden of kerkelyke wetten der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in de Kaap-Kolonie, en dat de beloften van wege de Synode gedaan, om indien men zich hier onder de Synode wilde laten inlyven, er dan ook ten spoedigste in de behoefte aan leeraars onder ons zou voorzien worden, niet zyn nagekomen, maar dat integendeel de verscheidene beroepen aan leeraars uit de Kolonie gedaan, gedurig zyn afgewezen; en dat men nu, terwyl ons een leeraar, rechtstreeks uit Holland gezonden is, ook de noodzakelykheid inzag zich onder den band der Synode te leggen, maar liever, overeenkomstig onze Burgerlyke instellingen, eene eigene Synode daartestellen, waarmede bereids een begin gemaakt was en nu voor het vervolg

vasgesteld werd, zullende dezelve jaarlyks na het Paaschfeest in een der dorpen byeen komen; en wel de eerstvolgende te Rustenburg.

- (2) Dat in aanmerking nemende de heerschzuchtige en alles ten verderve dryvende woelingen der Roomsche hierarchie en andere daarmede meer en meer overeenkomende kerkelyke genootschappen, hier in deze landen geen ander kerkgenootschap zal toegelaten worden noch veroorloofd kerken te bouwen, enz., dan alleen de hier gevestigde Nederduitsch Gereformeerde Kerk. Welk besluit door middel der drukpers algemeen zal bekend gemaakt worden, opdat een ieder, in deze Republiek zich met ter woon willende vestigen, wete waaraan hy zich te houden hebbe. Overeenkomstig bovengemelde besluit zullen er ook bepalingen worden gemaakt betrekkelijk het burgerregt, stemregt, grondbezit, ambten, enz.
- (3) Dat er van elk inwoner, vrouwen van af haar 16de, mannen van hun 20ste jaar een kerkgeld zal geheven worden van 2 Rds. of 3s. per hoofd, voornamelyk ten doel hebbende om het tractement van den Leeraar enz., te bestryden. (Dit is de eerste belasting die aan de inwoners wordt opgelegd; in plaats van afkeuring, zoo als sommigen vreesden, te ontmoeten, is dit besluit overal met blydschap vernomen en men betreurt het alleen, dat zulks niet vroeger geschied is, want voor de godsdienst zyner vaderen, heeft de Afrikaanse Hollander alles over, goed en bloed, gelyk hunne vaderen, roemryker gedachtenis).
- (4) Dat de huwelyken, onder ons te voltrekken, kerkelyk zullen moeten geschieden met dien verstande, voorlopig alleen in dat district, waar de leeraar zich met ter woon vestigt. Zoodra elk district een leeraar heeft, dan overal.
- (5) Dat er een nieuw kerkelyk wetboek zal vervaardigd worden, geheel ingerigt naar den geest en de behoeften dezer Republiek; tot vervaardiging van hetzelfde is eene Commissie benoemd, bestaande uit den leeraar en twee ouderlingen.

Meer andere besluiten van ondergeschikten aard zyn er genomen, als daar zyn: dat de voorstelling of bevestiging van den leeraar onnoodig geoordeeld werd, als Zyn Eerwaarde als wettig geordend leeraar uit Holland tot ons gekomen, dat de Evangelische Gezangen voor de kerkelyke dienst zouden behouden worden, met vrylating aan ieder lidmaat, om dezelve al of niet mede te zingen. Slechts een der kerkeradsleden (ten getale van 17) was voor het afschaffen der Gezangen, ondersteund door een 12 tal ledematen, die eene Memorie deswegens ingezonden.

Zie hier de Hoofdzaak der verrigtingen, wat het kerkelyke betreft, door de leiding van onzen leeraar tot stand gebracht. Een enkel voorval gedurende een der zittings-dagen mag ik niet verzwigen. De beide heeren Hans Erasmus en Jakob Erasmus, Lz., berucht wegens hunnen afkeer tegen de leeraars die van tyd tot tyd onder ons gezonden waren, vooral tegen den Eerw. Heer Murray van Bloemfontein, verzochten met hunne klachten voor de Kerkvergadering te mogen verschynen. Dit hun toegestaan zynde, vertoonde zy een Bybeltje, door den Eerw. Heer Murray bovengemeld hier ingevoerd en verklaarden hetzelfde voor valsch. Onze leeraar dit

zoogenoemde valsche bybeltje inziende, verklaarde na eenige redewisseling dat zy zelven valsch waren of te dom om goed Hollandsch te verstaan. Nu werd de woordenwisseling enigzins warmer, vooral toen zy duriden beweren, dat de aanwezige Kerkvergadering onwetig was, als zynde alle derzelven leden door valsche leeraars aangesteld, met uitzondering van den predikant thans aanwezig, dien zy echter alvorens hem geheel te erkennen, eerst wilden onderzoeken aangaande de regtzinnigheid van zyn geloof. Het slot der zaak was dat de Predikant hen onder censuur stelde en met afscheiding bedreigde, indien zy aldus in hun ergerlyk gedrag bleven voortgaan, terwyl hy hen tevens te kennen gaf de geheele zaak by de Volksraad te gaan aanklagen, (hebbende zy zich vroeger uitdrukkingen veroorloofd die de kieschheid verbiedt in publieke bladen medeteden), hetgeen ook geschied is met het gevolg, dat die beide scheurmakers aangezegd zyn zich voortaan te onthouden van allerlei laster tegen de Kerk, en zoo niet, 500 Rs. boete by de eerste overtreding, herhaald wordende, alsdan uit de Republiek te verbannen en terug dervende keeren, vogelvry.

Dit besluit van den Raad terstond genomen zynde en algemeen bekend gemaakt werd met luide goedkeuring ontvangen, terwyl intusschen de Heeren Erasmus zich stilletjes uit het dorp verwyderden.

Ik schryf u deze zaak een weinig uitvoerig, om u te doen zien hoe weinig sympathie dezelve alhier ontmoet heeft; want de vrees die men koesterde dat hun aanhang, vooral in de streken der Mariko groot was, is geheel geweken. De leeraar is zelfs door andere woordvoerders dier party ten dringendste uitgenoodigd hun te komen bezoeken, belovende dat zy al hunne kinderen, die zy door de rondtrekkende leeraars niet hadden willen laten doopen, nu aan Zyn-Eerw. zouden toevertrouwen. Zy hadden Zyn-Eerw. gehoord, waren overtuigd van zyne regtzinnigheid en wenschen zich geluk met het onschatbaar voorregt, dat zy genooten van nu een vasten leeraar te hebben, door Gods genade geschonken uit het verwyderde, maar toch altyd noch geliefde Holland. Hy was nu *hun* Leeraar, en wel een Hollander, waarom zy altyd zoo vuurig gebeden hadden. God had hunne gebeden verhoord en zy waren daarvoor dankbaar en zeer gelukkig.

Met één woord, Mynheer Editeur, behalve die beide bovegemelde Heeren is alles één en ééne ziel voor hunnen nieuwen Leeraar. En dit is geen opwelling van het ogenblik. Neen, reeds is onze Leeraar byne 3 maanden in deze gewesten, men kan dus oordelen op gronden. En het beste bewys hoe zeer men algemeen tevreden over hem is, is de nayver tusschen de dorpen onderling, die alle mogelijke pogingen in het werk stellen om Zyn-Eerw. te bewegen, zyn vast verblyf te bepalen by elk hunner: want, zoo als gy weet, staat het in de keus van onzen Leeraar waar hy zich vestigen wil. (Men verneemt dat Zyn-Eerw. besloten heeft voorlopig's winters te Mooi Rivier en's zomers te Rustenburg zyn verblyf te zullen nemen: dientengevolge is men in beide de dorpen druk bezig met een aanvang te maken tot het bouwen eener pastorie; in het daarstellen waarvan zeker de een voor de andere niet zal onder doen). Algemeen gaf het een groot genoegen toen het bekend werd dat Zyn-Eerw. besloten had het gansche land te bezoeken. Aangesteld zynde als een eenige Leeraar voor de gehele Republiek; wilde hy ook zelfs de verst verwyderden niet voorbygaan.

Zyne reis met vrouw en kind zal een aanvang nemen in het laatst van November of begin van December aanstaande, uitgaande van Mooi Rivier naar Suikerboschrand, Lydenburg, Zoutpansberg en Rustenburg, met inbegrip van tusschen liggende kerk-plaatsen, welke reis zeker drie maanden duren zal. Het eerste Heilige Avondmaal zal door Zyn-Eerw. bediend worden op den eerste Zondag in Oktober e.k., vervolgens te Rustenburg en Mariko.

De aanneming tot lidmaten zal vooraf plaats hebben. Of-schoon er hier thans reeds 50 tal zyn aangenomen, verwacht men er egter een groot getal, by Zyn-Eerw. terugkomst op den 2den Zondag in October aanstaande. Gedoopt zyn hier reeds by de 200 kinderen en even zoo veel te Mooi Rivier. Met bovenstaande in u ge-eerd blad te plaatsen, zult gy zeer verpligten.

Een Godsdienst en Vryheidlievend

Burger der Transvaal Republiek.

P.S.—Men is ook overeengekomen eene nieuwe stad aan te leggen en dezelve ter gedachtenis van den overleden Generaal Pretorius te noemen. Pretorius-stad. De plaatsen toebehorende aan de Heeren Prinsloo en van der Walt en aan de wed. Bronkhorst, zyn daartoe reeds aangekocht voor eene som van 8000 Rs. de 2 eerste, en de laatste onder nadere goedkeuring van den Volksraad voor 3000 Rds. door M. W. Pretorius, Commandant Generaal. Het is eene der schoonste streken dezer gewesten, gelegen aan Derde Poort, in het midden van de Republiek en waarheen van alle kanten de fraaiste wegen uitlopen.

In het laatste van September, ek. zal waarschylik reeds een begin gemaakt worden met het verdelen der erven en spoedig daarna de verkoop derzelve.

De Commandant Generaal M. W. Pretorius zal zyn vast verblyf daar vestigen: de Volksraad daar altyd zitting houden, een Hoog Geregts-hof aldaar saangesteld worden en zoodra er een kerk en een pastorie gebouw is zal de leeraar zich dan ook waarschylik daar vestigen. Zoodat alle vooruitzicht bestaat, de stad spoedig zal bebouwd en bevolkt worden.

De eengezindsheid, die sedert die komst van onzen geachten Leeraar alhier heerst, is bewonderenswaardig en streeft alle denkbeeld te boven.

Natalse Staatsargief.

De Zuid Oost Afrikaan, 25 Nov. 1853.⁵⁾

131. Dankbetuiging aan Besoekende Predikante.

Van den Wel.Ed. Achtb. Volksraad der Transvaal Republiek.

Aan de Wel.Eerw. zeer geleerde Heeren Leeraars der Souvereiniteit en Kaapkolonie.

Wel.Eerw. Heeren: De Wel.Ed. Achtb. Volksraad vindt zich verplicht om u Wel.Eerw. heeren zynen dank toe te brengen voor de groote goedheid, welke u Wel.Eerw. sints jaren aan de bewoners der Transvaal Republiek bewezen hebt. Wat zoude het geweest zyn zoo geen Leeraar in ons midden zoude gekomen zyn? Geheel verstoken van dat woord, het welk eenen heerlyken balsem in de diepgewonde harten uitstort, geheel onbekend met de waarheid, welke alleen ten eeuwigen leven leidt, geheel verloren, als eene kudde schapen zonder herder, en—zulk een herder uit u Wel.Eerws. kwam van tyd tot tyd in ons aller midden. O, hoe aangenaam was dan zulk eene komst? dan—aan de Tafel van onzen Heer en Zaligmaker—zagen en gevoelden we dat Hy nog leefde, die steeds voor Zyne kinderen waakt; die ook voor ons in de wildernissen de blyde boodschap deed bekend maken. Dank, innige dank worde u toegebracht door de Wel.Ed. Achtb. Volksraad voor alles aan ons hier bewezen; vooral u, Wel.Eerw. heeren A. Murray en J. Neethling, brengen we onze dank toe, daar u Wel.Eerw. zelfs toen de grootste ziekte alhier in de afgeloopen jaren geheerscht heeft; niet heeft gevraagd: “zouden we kunnen ingaan naar de plaatsen, waar zoovele menschen het tydelijke met het eeuwige verwisselen? zoude er geen gevaar zyn voor ons leven? Zouden we onze famielie weder zien?” Neen, van al deze vragen is er niet ééne in uwe gedachte opgekomen, de Geest dreef u naar ons toe; de liefde voor God en mensch had de overhand en het doel, “gaat heen, onderwyst alle volken,” deden u Wel.Eerw. des te meer aanspooren, van ook ons verlorenen het lieflyk woord Gods te verkondigen.

En waarmede verdienen we dit? Wy, niet anders geneigd zynde dan de geboden van God met voeten te treden. De lessen van onzen gezegenden Verlosser Christus Jezus in den wind te slaan, ja wy durfden het wagen, om Christus Jezus op nieuw te kruizigen, en God den Almagtigen, in het aangezicht te spuwen. O, waar moet dit ons heen leiden, nergens anders, dan naar het eeuwig verderf, en—dus verloren zyn—neen, God zond u Wel.Eerw. om ons diep afgevallenen op te zoeken, en door uwe woorden troost in onze harten te storten, zagen wy in wie wy waren, zagen hoe droevig het met ons gesteld was; maar ook zagen we dat er nog

⁵⁾ Ook in die *Zuid Afrikaan*, 20 Okt. 1853.

een God leefde die geen lust in den dood eens zondaars heeft, maar wel dat ze zich bekeeren en tot Hem komen.

Ziet, hoeveel genade heeft God weder niet aan ons bewezen? een vaste Leerar naar wien we zoo lang hebben uitgezien, om wie we zoo lang hebben gebeden, is ons nu door den Algoede, den verhoorder der gebeden toegezonden en om die reden danken we u Wel.Eerw. heeren, dat gy ons niet hebt vergeten, toen wy hier nog geen vasten Leeraar hadden, en ons zooveel goeds betoond hebt.

Aangenaam zal het ons allen steeds zyn, zoo u Wel.Eerw. weder eens in ons midden komt.

Tot God, den Vader der Eeuwigheid, bidden wy, dat Hy u aller werk bekroone. Hy verlange u aller leven voor hen, wien gy omnis baar zyt, dat Hy u Wel.Eerw. meer en meer vervulle met zynen Heiligen Geest, en behage het den Heer van levenden en dooden, u Wel.Eerw. op te roepen om van u werk hier beneden rekenschap te geven, dat dan—en zulks geve Gode—het Eeuwige leven u aller deel moge zyn.

Uit naam van den Wel.Ed. Achtb.

Volksraad der Transvaal Republiek,

H. A. C. PRETORIUS, Voorzitter.

Rustenburg, 12 Augustus, 1853.

Uit *De Kerkbode*, 1854.

Bladsy 30.

132. Inlywing by die Kaapse Kerk.

Aan den Wel-Eerw. Zeer-Gel. Heer A. Faure, Actuarius Synodi der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente, in Zuid-Afrika.

Wel-Eerw. Zeer-Gel. Heer!

Bij deze wordt u ter kennis gebragt, dat de Vereenigde Kerkeraden der Nederduitsch Gereformeerde Gemeenten, in de Zuid-Afrikaansche (vroeger genaamd Transvaalsche) Republiek, als Algemeene Kerkvergadering zich geïnstitueerd hebbende, in Augustus j.l. te Rustenburg, ten aanzien der kwestie van inlijving of adoptie der voornoemde gemeenten in de Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika, onder hare Synode, besloten hebben, dat die inlywing niet kan worden goedgekeurd, om de volgende redenen:—

De 1ste.—Omdat aan de voorwaarden of beloften van leeraars te zullen voorzien niet is voldaan.

De 2de.—Omdat men zich aan de kerkelijke wetten der Nederduitsche Gereformeerde Gemeenten in Zuid-Afrika niet kan onderwerpen.

Dit besluit is door de destijds ook te Rustenburg vergaderde Volksraad goedgekeurd, en wel, evengelijk in de Algemeene Kerkvergadering voormeld, met algemeene stemmen.

Om het groote gewigt der zaak, werd echter in eene Volksraadzitting, in September l.l. te Lijdenburg gehouden, besloten nog eens op deze zaak terug te komen; dien ten gevolge werd er op nieuw eene algemeene of voltallige Volksraadzitting (zijnde de vorige in Augustus l.l. slechts een Commissie-raad geweest), aangeschreven om te Potchefstroom op den 21 November te vergaderen en te gelijktijd ook alle kerkeraadsleden der geheele Zuid Afrikaansche Republiek verzocht, zich tegen dien tijd ook aldaar te verzamelen, ten einde te zamen nog eens rijpelijk over de zaak der inlijving te spreken.

Deze zitting heeft heden plaats gehad, en de uitslag harer gezamenlijke discussies is geweest, dat besluit, in Augustus l.l. te Rustenburg genomen, ten volle te bekrachtigen, gelijk wij dit bekrachtigen bij deze, en wel met algemeene stemmen.

De Nederduitsche Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek beschouwt zich aldus als eene onafhankelijke kerk, onder haar eigen bestuur.

U Eerw. hiervan kennis gevende, nemen wij deze gelegenheid tevens waar, aan de Hoog-Eerw. Synode onzen innigen en harteelijken dank te betuigen, voor de vele blijken van belangstelling in het zedelijke en godsdienstige welzijn dezer Republiek, zoo ruimschoots en herhaald aan den dag gelegd, door het van tijd tot tijd zenden van leeraars in ons midden.

Overigens refereren wij ons naar de mededeling door den Eerw. Kerkeraad gedaan, als geheel en al ons gevoelen uitdrukken.

Met de meeste hoogachting en eerbied hebben wij de eer ons te noemen,

Wel-Eerw. Zeer-Gel. Heer,

Uw. Eerw. Dienstw. Dienaren,

Namens den Volksraad der Zuid Afrikaansche Republiek,

(Get.) C. POTGIETER, Voorzitter.

J. H. V. PRETORIUS, Ter Ordonnantie van dezelve.

(Get.) H. F. BÜHRMANN.

Gedaan in onze Vergadering, te Potchefstroom, 22 November, 1853.

Aan den Wel-Eerw. Zeer-Gel. Heer A. Faure, Actuarius Synodi, der Nederduitsch Gereformeerde Gemeenten, in Zuid Afrika.

Wel-Eerw. Zeer-Gel. Heer!

Geliefde Broeders in Christus Jezus!

In antwoord op uw geëerd schrijven van 2 November, 1852, alsmede op uw later schrijven, dato 11 April, gerigt aan de onderscheidene Kerkeraden der Nederduitsch Gereformeerde Gemeenten alhier, ter zake der inlijving of adoptie diene het volgende:—

Toen onze langverwachte leeraar, de Wel-Eerw. Zeer-Gel. Heer D. van der Hoff, in Mei l.l. te Potchefstroom was aangekomen, heeft zijn Wel-Eerw. terstond de kerkeraad dier gemeente bijeengeroepen, en uw schrijven van 11 April voorgelegd, waarop besloten werd geen officieel antwoord aan U Wel-Eerw. te geven, voor en aleer alle kerkeraden, benevens de edel achtbare Volksraad, in deze zoo gewigtige zaak zouden gehoord zijn. Van dit besluit werd allen kerkeraden en Volksraad kennis gegeven, met verzoek de noodige maatregelen te beramen, om eene algemeene bijeenkomst van alle kerkeraden, gezamentlijk met den Volksraad daar te stellen. Dat zulk eene bijeenkomst met groote moeilijkheden verbonden is, zal UEerw. gemakkelijk kunnen begrijpen, den toestand en de groote uitgestrektheid van ons grondgebied in aanmerking nemende. Dit moge tot verschooning dienen, waarom ons officiëel schrijven aan UEerw. zoo lang is uitgesteld.

Zulk eene bijeenkomst heeft plaats gehad in Augustus j.l. te Rustenburg, en thans eene alhier, en in beide die vergaderingen, is met eenparige stemmen besloten, de inlijving onzer gemeenten in de Zuid Afrikaansche Kerk, onder de Synode niet goed te keuren, en wel om de volgende redenen:—

I. Omdat aan de voorwaarde of beloften, om in de behoefte van leeraars te zullen voorzien, niet voldaan is.

II. Omdat men zich aan de kerkelijke wetten der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika, onder de Synode niet kan onderwerpen.

De Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche (vroeger genoemd Transvaalsche) Republiek, beschouwt zich derhalve als een onafhankelijke kerk, onder haar eigen bestuur.

Hiermede wordt echter niet te kennen gegeven, dat zij zich afsnijdt of afscheurt van hare oude Moeder kerk. In geen deele. De dochter wil nog gaarne met hare moeder in kinderlijke betrekking blijven; met andere woorden: de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in deze gewesten wenscht, ofschoon onafhankelijk, een band van vereeniging aan te knopen, ten doel hebbende de algemeene belangen der Nederduitsch Gereformeerden in Zuid Afrika te behartigen, en wederzijdsch elkander die broederlijke diensten te bewijzen, die het Evangelie zijnen belijders voorschrijft of beveelt. Om dat doel te bereiken, en langs dien weg de uitbreiding van het rijk van onzen gezegenden Verlosser in het algemeen bevorderlijk te zijn, wenschen wij hartelijk in eene geregelde briefwisseling met elkander te komen (zijnde tot onzen correspondent en scriba aangesteld, onze Leeraar de Eerw. Heer D. van der Hoff), waarin wij de toestand en de behoeften onzer kerk, hare zedelijke en godsdienstige ontwikkeling kenbaar maken, en met u spreken zullen van onze hope in Christus, en zoo alles wat ons in het godsdienstige en zedelijke op het harte ligt of der mededeeling waardig is; opdat ook onder ons de gemeenschap der heiligen eene waarheid worden moge.

Wat den uitwendigen toestand onzer kerk betreft, daarvoor hebben wij vele redenen van blijdschap. Sedert de komst van onzen leeraar, zijn reeds 250 personen tot ledematen aangenomen; het getal der gedoopten gaat dat van 400 verre te boven; honderden bereiden zich nog voor op het lidmaatschap, in de verwijderde streken, namelijk, in afwachting dat onze leeraar zijne bezoekreis door het gansche land doen zal. Dat ook alsdan het getal der doopelingen niet onaanzienlijk zijn zal, is ligt te begrijpen. In het dorp Potchefstroom heeft men eene geschikte woning tot eene pastorie aangekocht, terwijl men te Rustenburg bezig is eene geheel nieuwe te bouwen, welke reeds tot balkshoogte gevorderd is. Te Lijdenburg is het kerkgebouw nagenoeg geheel voltooid; terwijl men te Zoutpansberg met het bouwen eener kerk reeds een begin gemaakt heeft. Met een woord, elk dorp beijvert zich om alles tot behoorlijke godsdienstoefeningen en tot ontvangst van hunnen leeraar, in gereedheid te brengen. Die ijver zal zeker niet verflaauwen, als de naar hunne respectieve woningen terugkeerende kerk- en volksraadsleden de tijding zullen brengen, hier gedurende onze zitting uit Holland ontvangen, dat namelijk de Commissie aldaar tot bevordering van de zedelijke en godsdienstige belangen der Zuid Afrikaansche Republiek, in onze behoeften van leeraars voorzien wil. Zij had met dat doel in July l.l. reeds meer dan vierduizend Hollandsche guldens ontvangen, zoodat, indien de Republiek leeraars uit Holland verlangt, deze zullen overkomen, geheel vrij van alle onkosten voor de reis, uitrusting, enz. hebbende wij van onze zijde alleen het salaris te bepalen. Dat van deze zoo REGT BROEDERLIJKE aanbieding dankbaar gebruik zal gemaakt worden, daaraan behoeft wel niemand te twifelen, en daarover zal zich ook de gansche Kaapsche kerk zeker wel verheugen, overtuigd als zij is, dat zij ons uit haren eigen boezem niet van leeraars voorzien kon.

Wat het schoolwezen, in verband met onze kerk, aangaat, ook dat begint, ofschoon langzamerhand, een beter aanzien te krijgen.

Terstond na de aankomst van onzen leeraar, trok hij ook de school alhier zich aan. Om in het traktement, van den onderwijzer te voorzien, werd aan de ingezetenen, eene lijst ter intekening aangeboden, waarop voor eene jaarlijksche bijdrage van ongeveer £70 gerekend werd; die som echter niet toereikende zijnde, heeft de Eerw. kerkeraad den onderwijzer een jaarlijksch traktement van £100 gewaarborgd. Het gevolg hiervan is, dat reeds een vijftig kinderen geregeld alhier op school bezoekt (waarvan een drietal GRATIS) welk getal ongetwijfeld zal verdubbeld worden, zoodra er een geschikter en ruimer school lokaal is aangekocht, waartoe men aan het onderhandelen is. Op het dorp Rustenburg heeft de kerkeraad zich ook het schoolwezen krachtig aangetrokken, en aan den onderwijzer ook een vast salaris gewaarborgd; te Lijdenburg, Zoutpansberg, Schoonspruit, en andere afgelegen dorpen of plaatsen, laat het onderwijs nog veel te wenschen over. Wij koesteren echter de hoop, dat ook aldaar, onder de leiding van onzen leeraar, vele verbeteringen zullen aangebragt worden.

Wat den zedelijken en godsdienstigen toestand der leden onzer kerk en hunne kennis in de leer die naar de godzaligheid is, betreft, zoo moeten wij u mededeelen, dat wij, onder vele verblijdende verschijnselen, onder veel goeds en opbeurends (waarover wij den Algoeden Alzegenaar niet genoeg danken kunnen), echter ook nog veel opmerken dat ons bedroeft en bekommert. Ofschoon openbare gebondenheid en zedeloosheid geheel en al tot de zeldzaamheden behooren; ofschoon zucht voor maatschappelijke orde en wet, meer en meer begint te ontwaken, ja zelfs die zucht uitmuntend mag genoemd worden, zoo vreezen wij echter dat nog bij velen de ware vernieuwing des harten ontbreekt. Ook de kennis in Gods heilig Woord, onzen dierbaren Bijbel die onfeilbare en EENIGE bron en rigtsnoer van ons geloof en wandel—laat nog wel iets te wenschen over. Het langdurig zwervend leven en gemis aan behoorlijk Godsdienstig onderwijs heeft zeker hiertoe veel bijgedragen. Wij hopen echter, onder biddend opzien tot den Vader der Lichten, dat met het ophouden dier oorzaken ook hare nadeelige gevolgen zullen verdwijnen.

Zie hier dus eene korte schets van onzen godsdienstigen en zedelijken toestand.

Wij verzoeken UWel-Eerw. vriendelijk, als Actuaris van de Hoog-Eerw. Synode, deze onze mededeeling kenbaar te maken, daar waar het behoort, opdat men ons van nu af aan beschouwe en erkenne als eene onafhankelijke kerk onder haar eigen bestuur. Ons hoogste kerkelijke college, of geestelijke regtbank (indien men eene algemeene kerkvergadering zoo noemen mag; het klinkt ons wat hard, en herinnert ons aan de Inquisitie,) bestaat uit alle kerkeradsleden onzer onderscheidene gemeenten, eenmaal des jaars op een der dorpen bij beurt te vergaderen; om redenen echter, nu, zoo kort op elkander, twee achter een volgende zittingen hebben plaats gehad, zal er in het aanstaande jaar 1854 geene algemeene kerkvergadering zijn, maar wel in het daarop volgende jaar 1855.

Ten slotte zij nog ter uwer kennis gebragt, dat tot vervaardiging van een kerkelijk wetboek door de algemeene kerkvergadering, alhier benoemd is onze Leeraar D. van der Hoff, en Broeder Ouderling Wolmarans.

Mogen wij U WelEerw. vriendelijk verzoeken, bovenstaande mededeeling met de correspondentie van den Heer van Velden,⁶⁾ in de Kerkbode te doen plaatsén.

Onder heilbede en broederlijke groete, met den hartelijken wensch dat onze moeder kerk ons in hare gebeden gedachtig zij, gelijk wij ook als een liefhebbend kind onzer moeder gedachtig zullen zijn voor den troon der genade, opdat wij te zamen door een en hetzelfde geloof verbonden, meer en meer in hetzelfde mogen opwassen, zoo te zamen opwassen dat wij overvloediglijk vruchten der bekeering waardig mogen voortbrengen, en aldus, van elkander gescheiden, door den band der christelijke liefde mogen vereenigd blijven, onder die bede en wenschen noemen wij ons, namens de algemeene kerkvergadering der Nederduitsch Gereformeerde Gemeenten in de Zuid Afrikaansche Republiek.

F. G. WOLMARANS,
Praeses.

D. VAN DER HOFF,
Scriba.

Gedaan in onze Algemeene Kerkvergadering, den 22sten Nov.
1853

⁶⁾ *De Kerkbode*, 1853, bl. 355.

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 4, III/1215.

133. Smellekamp aan Knegt.⁷⁾

Lydenburg, 17 Mt. '54.

. . . . "Met de schoolmeesters gaat het goed. Spruyt gaat trouwen en heeft Rx. 1000 te Rustenburg: v.d. Linden te Mooirivier heeft £100—en Poen te Lydenburg heeft Rx. 800. Spruyt en v.d. Linden zullen dit jaar een gedeelte van hun passagegeld afdoen. Nu komen hatelykheden jegens v.d. Hoff. Aan de Kaap zynde heeft hy Rx. 3000 salaris geeist, ofschoon hy door prof. L. voor Rx. 2000 was aangenomen, en heeft £200 reiskosten in rekening gebragt; "doch dit alles was te overkomen, maar slimmer is dat die man onder het masker van godsdienst niet minder bedoelt dan een politieke rol te spelen, ten doel hebbende den Volksraad om ver te werpen en eene eenhoofdige regeering daar te stellen." Sk. had veel gehoord van de onvriendelyke manieren van v.d.H. en "wegens da ontevredenheid ten opzichte der onchristelyke wet, die hier op aandringen van v.d.H. uitgevaardigd is, namelyk dat geene andere dan de Holl. Gereformeerde Kerk alhier geduld zal worden." v.d.H. zou Sk. te Lydenburg zien want v.d.H. moest tot den 6n Mt. hier kerk houden. "De man is intusschen stommer dan ik gedacht had, en hoezeer prof. L. ook het goede bedoeld moge hebben, ware het te wenschen Z.Ed. zich maar buiten deze bemoeying gehouden had, die op nieuw een aantal onaangenaamheden zal na zich slepen".

V.d. H. gaf aan Sk. een welkomst bezoek—doch niet heel minzaam. Ik bragt hem den volgenden dag eene contra visite en deelde hem toen het berigt mede van het oprigten der Geestelyke Commissie Amst. ten behoeve dezer Republiek, hem verzoekende de kerkraad te willen vergaderen, waaraan ik eenige byzonderheden had mede te deelen en tevens het eigenhandig schryven dier Commissie wilde overhandigen, doch geen enkel blyk van tevredenheid of genoegen was by v.d.H. zigtbaar".

27 Febr. vergadering (van) den Kerkraad van het District Lydenburg. Sk. gaf met (. . .) op het berigt, v.d.H. las den brief voor. Dankbare tevredenheid op het gelaat der Leden en van de gemeente die de vergadering bywoonde. v.d.H. wilde kennis geven en verder de deliberatie over een tweeden Predikant en eenige huisonderwyzers uitstellen tot de Alg. Kerkvergadering v. Jany. 1855. Hier waren veel Leden tegen, zy wilden wel in Juny te Rustenburg byeenkomen. v.d.H. wilde zoolang mogelyk alleen blyven om zyn plan-

⁷⁾ Hierdie tietel is deur ons aangebring.

nen uit te voeren, en weigerde door de Hoofd Komt. Joubert en anderen drongen. v.d.H. weigerde.⁸⁾ Nu zeide Sk. dat hy niet genoeg zich kon verwonderen "dat de tegenwoordig zynde menschen zoodanige behandeling konden verdragen." Dit wekte een woordenwisseling uit tusschen hem en v.d.H.

Het volk verontwaardigd leverde eenparig verzoekschrift in aan de Commissie van den Volksraad om den Kerkenraad te dringen om in Juny eene Alg. Vergadering te doen beleggen. Thans gaf v.d.H. toe. Hoe zal het nu in Juny op Rustenburg gaan? „Reeds gaat op Mooirivier een intekeningslyst rond om een ander Predikant. omdat men daar v. d. H. niet verdragen kan.

“De nieuw gemaakte wet, van geen andere godsdienst dan de Holl. Gereformeerde te gedoogen, zal een deerlyk struikelblok wezen” tegen den verkoop van land, “op den voet zoo als U.E. my schryft”.⁹⁾

⁸⁾ Aldus die teks.

⁹⁾ Bowestaande is 'n afskrif en uittreksel van Lauts van 'n brief van Smellekamp.

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 1, IA/226.¹⁰⁾

134. Onderwyser Groenendaal aan Prof. Lauts.

Bloemf. Oranje Vrystaat, 15 July 1854.

Waarde Professor!

Myn hart bloedt over het onderwerp, dat my noopt deze regelen tot u te rigten.—Terwyl ik met velen steeds reikhalzend uitzag naar Hollanders om meer het Vaderlansch element voor 't Engelsch te doen plaats nemen, heb ik my reeds over landgenooten meer dan over Engelschen te beklagen.—Aan dezen annexeer ik 2 Couranten, in een van welke gy den brief van V. Velden¹¹⁾ zult vinden waarvan ik in mynen vorigen gewaagde. Wel heeft dit schandaal hier niet aan 't doel van zynen auteur beantwoord, dewyl het door de openbaarmaking, in de opinie van alle weldenkenden eenen waardigen tegenhanger heeft bekomen, maar door een ander schryven is het hem gelukt over de Vaal het twistvuur tusschen Leeraar en Gemeente aan te blazen, *dat vervolgens door den heer Smellekamp in lichte laaije vlam is gezet*, doch waarin zich deze ten slotte zelf gebrand heeft.—Treurig waren de verdeeldheids-berigten die ik sedert eenigen tyd ontving ontstaande door 't lasterlyk geschryf van den eersten en de voortzetting eener zelfde taal van den laatsten, hierop neer komende dat Ds. v.d.Hoff niet regtzinnig, een Comediant en zelfs een Romein was.—Het behoeft geen betoog, dat menschen die den yver tegen gemelde kwaden slechts bezitten als een ziellooze erfenis van de Vaderen, en niet uit kracht van kennis of overtuiging, zeer ligt in 't harnas te jagen zyn, wat dan ook daar in geene geringe mate moet hebben plaats gehad.

Intusschen Ds. v. d. Hoff hield op den eersten Zondag in Juny te Rustenburg godsdienst, gepaard met de viering des H.Avonddmaals.—Smellekamp nam daaraan deel en 's Maandags moest hy voor den Raad verantwoording doen van zyn Nachتماال viere by een Romein.—Hier sprong de Bom, en zyn Ed. of zyn onEd. moest £73½ boete betalen voor infamen laster uit zyne eigen daden bewezen.—Het meerendeel heeft daarop de party van v. d. Hoof gekozen, maar toch is de breuke niet geheel hersteld; de Psalmisten zyn gescheiden gebleven aan de zyde van Smellekamp.—Voor dat vuur bestaat hier ook dezelfde brandstof, indien wij het ongeluk mogten hebben iemand als orgaan van zekere party op onzen bodem te krygen.—Derhalve vergeet niet wat ik in eenen vorigen aangaande Leeraars tekennen gaf.—Iemand in wien 'n gevoelen en de geest van Jezus en niet van *die* of *die* party is, die met warmen en vromen ywer wil arbeiden wensch ik biddend.—Het zal van Ds. Murray afhangen of wy *niet een* dag wel drie Predikanten zullen hebben.—

Aanvaardt hy zyne gemeente, dan blyven de twee die wy hebben; gaat zyn Eerw. naar de Kolonie, dan gaan de anderen: dat is *myn* opinie. . . .

Uw Dw. Dr. en Vriend,

J. GROENENDAAL.

¹⁰⁾ In verband met die twis tussen van der Hoff en Smellekamp moet ook Stuk No. 227 van die Lauts-Kolleksie gelees word [12 Aug. 1854, 1A/227].

¹¹⁾ Ds. Dirk van Velden van Winburg, later van Ladismith, K.P.

O.V.S.-Staatsargief.
Friend, Sep. 9 1854.

135. Onderwyser Spruyt oor Toestande in Transvaal.

Bloemfontein,
 31sten Augustus 1854.

Aan den Editeur:—

Mynheer,—In de *Zuid Afrikaan*, van den 3den dezer, zult UEd. welligt, even als ik, het berigt van Mooirivier dato 19de Juny ll., gelezen, en daaruit gezien hebben, dat die onpartydige schryver, niet alleen den naam van den Heer Smellekamp, maar ook die van nog twee myner landgenooten, zoowel als den mynen, in een schandelyk daglicht tracht te stellen.

Dat de *Zuid Afrikaan* die brief heeft opgenomen, verwondert my niet zoo zeer, doch dat dit blad een dergelyk ongeteekend stuk, waarin vier personen geblameerd worden, door een inleidings-artikel bezegelt, zonder den waren toedragt der zaak te kennen, vind ik eene schande, waardoor genoemd blad, by de beschaafde wereld, zeker niet in crediet zal ryzen.

Maar hoewel ik noch Poëet, noch Rechtsgeleerde, noch een geleerde Doctor, maar slechts een eenvoudige Schoolonderwyser ben, zoo acht ik het toch, als fatsoenlyk man, beneden my, om my tegen eenen schryver, als die zoogenaamde onpartydige van Mooirivier, te verdedigen; en ik zou het dus ook een beleediging voor myne drie achtingswaardige landgenooten achten, indien ik de pen opvatte ter verdediging van hunnen naam, tegen de lage laster van eenen karakterloozen persoon, als die schryver van Mooirivier.

Waarom noemt die onpartydige zynen naam niet? Zou hy mischien bevreesd zyn, dat wanneer dat onpartydige berigt met zynen naam prykte, de beschaafde wereld er weinig notitie van nemen zoude, en de waarheid van zyn geschryf, nog meer dan thans, in twyfel zoude trekken?

Intusschen vind ik het alles behalve vereerend voor den Heer D. v. d. Hoff, dat een man als die onpartydige schryver, als verdediger voor ZEd. optreedt. Ik, ten minste, hoewel het waarheid is, dat myn naam niet bekend is van de Hoogeschoolen van Holland, evenmin als Bandiet of als Acteur aan de Hollandsehe Komedie, zou my voor zulk eenen verdediger schamen. Want hoe onbeschaamd durft hy leugentaal te uiten, die onpartydige, door te schryven dat de Heer D. v. d. Hoff, geen Kerk gehouden heeft, op den Zondag, dat ik met eenige achtenswaardige Raadsleden en andere notabele personen, op hun verzoek, eenen huisselyken Godsdienst heb gehouden,—daar geen van ons lust gevoelde, by eenen man te Kerk te gaan, die den vorigen dag als een Bloedregter op de *Staat nitriën* dat men den Volksraad moest uitslepen, en vierendelen met den Heer Smellekamp er by.

Doch ik wil hier niet uitweiden over al het voorgevallene, want zeker zal er binnen korten tyd een getrouw verslag van het gebeurde, tusschen de Heeren Smellekamp en v.d. Hoff, door den drukpers, aan de wereld worden bekend gemaakt. Dan zal het beschaafde en weldenkende publiek oordeelen en zien, in hoe verre of myne drie waardige landgenooten en ik schadelyk of gevaarlyk, voor de jonge Z.A. Republiek waren, en ook kunnen gevoelen, of het mogelyk is voor den vriend van Order, Regt en Wet, in zulk eene Republiek onder den invloed van eenen v. d. Hoff, in Vrede, Rust, en Veiligheid, te leven en werkzaam te zyn.

Intusschen kan ik UEd. nog informeren, dat de Z.A. Republiek, den schadelyken invloed, van geen onzer zoo zeer meer behoeft te vreezen, daar de Heeren Bührmann, v.d. Linden, en meer achtingswaardige personen, even als de Heer Smellekamp en ik alreeds hebben gedaan, die Republiek, alwaar zich een pauselyk gezag schynt te ontwikkelen, spoedig zullen verlaten.

Jammer is het dat Professor Lauts zoo onvoorzigtig was in het doen eener keuze, voor eenen Leeraar, voor de Z.A. Republiek; en hartelyk wensch ik, in het waarachtig belang der Emigranten be-noorden de Vaalrivier, dat wanneer het mogt gebeuren, er door de bemoeijng van Professor Lauts, weder iemand als Evangelieprediker, der Transvaalsche Gemeenten werd toegezonden, ZED. dan omzigter handelen zal, en eenen man kiezen, wiens handel en wandel den waren dienstknecht van Christus kenmerken. Ware den Heer D. v. d. Hoff zulk een man geweest, beziel met den waren geest des Christendoms, dan waarlyk geloof ik, zouden die schandelyke en betreurenswaardige tooneelen, in Juny 11. op Rustenberg, niet plaats gevonden hebben.

UEd. vriendelyk verzoekende, dezen in UEd. geacht blad te plaatsen, noem ik my,

UEd. Dienstwillige Dienaar,

J. W. SPRUYT

Ex-Onderwyzer in de Z.A. Republiek.

De Zuid Oost Afrikaan

22 Sept. 1854.

136. Berig oor Ds. van der Hoff en Smellekamp.

Moorivier, den 18den July, 1854.

Gy zult misschien reeds vernomen hebben wat er te Rustenburg heeft plaats gehad, tusschen Predikant van der Hoff en de Heer Smellekamp. De zaak is slechts deze: De heer Smellekamp heeft —gevraagd zynde wie toch de heer Van der Hoff was, en of hy wel geordend was—niets anders gezegd dan—“als de Heer Van Der Hoff niets konde produceeren dan eene brief van den Heer Lauts, hy onmogelyk geordend konde zyn, om reden professor Lauts geen godgeleerde professor maar een Hoogleeraar in de geschiedkunde was”—daaruit is alles ontstaan! Nu zegt men dat de heer Smellekamp te eene male zoude gezegd hebben dat Van Der Hoff niet geordend was en dat is een leugen. ENFIN, Van der Hoff heeft op Rustenburg een gedracht ten toon gespreidt—een leeraar onwaardig! Hy heeft uitgeroepen, dat hy dood moet of Smellekamp: dat men laatst gemelde moest vierendelen, alsmede den raad, om reden dien niet het vonnes wilde vellen, dat Smellekamp in het tronk moest worpen worden! Eindlik kwam men tot besluit hem met 500 Rds. te beboeten: en gelasten zich met geene staatkunde of iets dergelyks te bemoeien. Nu konde de heer Smellekamp het niet over zyn hart krygen om niet nog eene maal aan den Commandant Pretorius die hier was een vriendelike waarschuwende brief te schryven om zich voor Van der Hoff in acht te nemen enz., doch werd om reden hy die brief geschreven had, onmiddellik terug geschreven het dorp binnen acht dagen te verlaten! Deze behandeling is schrikkelik en hard. Op dit oogenblik staat hy op zyn vertrek naar Bloemfontein, hoe het zy, ik houd hem voor een “gentleman”, en D. van der Hoff voor een oplopenden, onopgevoeden en eigen belangzuchtigen leeraar, die door zyne gebreken zynen ambt onwaardiglyk bekeed. Wy komen ten minste niet in zyne kerk, en door dit schandelik geval zal ik na de winter de dorp weder verlaten, want ellendig is de toestand der kerk hier. Dit kan ik u verzekeren dat verre weg de meesten er voor zyn om onder de Kaapsche Synode geplaatst te worden; dus kan welligt uit die kwaad goed geboren worden. Deze gebeurtenis heeft een ieder welkenkende voor den heer Smellekamp veel respect en voor Van der Hoff de grootste minachting doen opvatten.

Vraagt aan Dr. F. wat eigentlik de Haagsche Commissie is, en wie die minister van Eere-dienst is; of hy den Doop, het Aanneming en Sacrament van den heer Van der Hoff als echt beschouwt, en of zulks in de Kolonie erkend word. Van der Hoff zyne papieren komen van de Haagsche Commissie—wat lichaam is dat?¹²⁾

¹²⁾ In 'n noot word duidelik gemaak dat bowestaande 'n “extract” is uit 'n brief, waarvan die skrywer te “particulier” is om iets te oordryf!

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 1, IA/228.

137. Onderwyser Groenendaal aan Prof. Lauts. (1)

Bloemfontein, 1 October '54.

Waarde Professor,

.....¹³⁾ Pretorius sprak met veel crediet voor den persoon van den heer Smellenkamp, inopzigt tot deszelfs zoo veel jaren door daden betoonde belangstelling in het lot der Emigranten; alleen in dit geval had S. het volstrekt stilzwygen omtrent de persoonlyke reputatie van den heer v. d. Hoff niet in acht genomen.—Dit was als het zaadje van den twist te beschouwen, die tot het uiterste was gelopen, en waarin zich v. d. Hoff "berispelyk" had gedragen.—Deze laatste opmerking deed de generaal *met nadruk*, terwyl het duidelyk bleek, uit zyne redenering, dat v.d. Hoff alleen om zynen *stand als Leeraar* ontzien of gevierd was geworden.

Intusschen de zaak zy zoo zy is, maar het ziet er over de Vaal treurig uit, zoo Kerkelyk als politiek en het Hollands crediet heeft *dáár* als hier een verbazenden schok gekregen.—In een myner vorigen gewagende van den heer Smellenkamp schreef ik u, dat hy zou gezegd hebben, dat v.d. Hoff een Romein was. By nadere informatie is gebleken dat zulks in betrekking tot het heerschzuchtig karakter van v. d. Hoff was gezegd, en door de boeren ten aanzien der geloofsbelydenis verstaan geworden, van welker indruk v. d. Hoff gebruikt gemaakt heeft, om een vonnis tegen S. te krygen.—De heer S. heeft zyn wedervaren door eene brochure openbaar gemaakt, die u welligt in Holl. zal bekend worden.—Ik geloof dat in de Transvaal de zaken zoo staan, dat zy nooit in orde komen, zoo lang v.d.Hoff daar is, al zy het ook dat zyn Eerw. volstrekt onschuldig is.—De Kerkelyke afscheiding heeft vóór haren tyd plaats gehad, en is ongetwyfeld ter kwader ure door v. d. Hoff tot stand gebragt.—Hadden echter de zaken ginds geene schokken bekomen, had ik het in de toekomst mogelyk gezien ons aan te sluiten; en het daarheen te sturen zou een myner pogingen geweest zyn, maar nu is het zoo Kerkelyk als politiek eene zaak die verhoed moet worden op alle mogelyke wyze.....

Uw. Dw. Dr. & Vriend,

J. GROENENDAAL.

¹³⁾ Die begin en slot van hierdie brief het g'n historiese waarde nie. Dieselfde geld van die volgende Stuk.

Transvaalse Argief.

Lauts-Kolleksie, Band 1, IA/230.

133. Onderwyser Groenendaal aan Prof. Lauts. (2)

Bloemfontein, Oranje Vrystaat, 9 Dec. 1854.

Waarde Professor,

.....Aangaande een Leeraar moet ik u ook volstrekt elk bepaald engagement afraden, voor dat u een Kerkelyk beroep is toegezonden. De ontydige afscheiding door Ds. van der Hoff van de Kaapsche Synode heeft verbazend veel kwaad gedaan en Kerkelyke verdeeldheid te weeg gebragt, waarby zich ongetwyfeld over de Vaal de *meerderheid* en hier *allen* voor de vereeniging verklaren. —*Dus een Leeraar, buiten de tusschenkomst en aanbeveling van dat ligchaam, naar hier vertrekkende loopt alle gevaar van grievende teleurstelling.*

Uwen Dr. & Vriend,

J. GROENENDAAL.

Natalse Staatsargief.
De Zuid Oost Afrikaan,
 20 Feb. 1855.

139. Kerkraad van Lydenburg aan Ds. D. van der Hoff.

Bloemfontein, 26sten Dec. 1854.

Aan den Redakteur:
 Mynheer!

Hierby ontvangt UEd. een extract uit de Notulen der Kerkeraads vergadering, gehouden te Lydenburg (Z.A.Republiek) op den 31ste Augustus, 1854, my door de Eerw. leden van die Kerk toegezonden, met verzoek om hetzelfde door plaatsing in de dag-bladen zoo veel mogelyk ter algemene kennis te brengen, daar zy veronderstellen dat zy het spoedigst, uit hunnen betreuenswaardigen en ongelukkigen toestand zullen gered worden, door de wereld bekend te stellen met den waren staat hunner kerkelike aangelegenheden, en met hunne dunk en handelswyze omtrent Ds. D. van der Hoff.

Niet twyfelende of UEd. zult het bygaande extract in uw geacht blad opnemen, heb ik de eer my met achting te noemen,

UEd. Diensw. Dienaar,

J. W. SPRUIJT.

P.S.—Spoedig zal in druk verschynen de verklaring van den Eerw. Kerkeraad van Lydenburg in de zaak van D. van der Hoff versus J. A. Smellekamp.

Extract uit de Notulen der Kerkeraads-vergadering, gehouden te Lydenburg, den 31sten Augustus, 1854:—

Aan den Heer D. van der Hoff,

Predikant te Potchefstroom.

Mynheer!—

Door dezen geven wy u berigt dat wy, op aanzoek der Gemeente en eigene overtuigen ons gedrongen zien, om u kennis te geven dat wy in onze vergadering van heden besloten hebben en u niet langer as Herder en Leeraar van de gemeente Lydenburg te kunnen en te mogen erkennen en dat wel om de volgende redenen:—

- (1). Omreden het naar ons inzien door uwe raad geving zoo verre gekomen is, dat de band van vereeniging tusschen ons en de Hoog Eerw. Synode der Kaap Kolonie verbroken en vernietig

is, waardoor wy nu in onze verwarde Kerkelyke aangelegenheden, geheel ontstoken zyn van hulp om deze verwarring te herstellen door dezelfs tusschenkomst, en mede zelfs niet in staat zyn om voor eene geestelyke regtbank onze klagten ter verder onderzoek te brengen.

- (2). Door uw, met u eerwaardig ambt zoo zeer strydig gedracht en woorden in de Kerkeraade vergadering alhier, op den 27sten Februarie laatstleden.
- (3). Wegens de overtreding van onze gezamenlyk besluit, wegens het doopen van een kind van onder censuur gestelde personen, buiten de medeweten van den Kerkeraad, strydig met gezegd besluit.
- (4). Dat gy als President der Algemene Kerkeraads Vergadering te Rustenburg den 5den Juny laatsleden, het voorstel hebt durven doen, tot het onwettig onder censuur stellen van den WelEd. Heer J. A. Smellekamp, welke censuur ten eenemale strydig is met Gods woord, en mede met de Hollandsche Gereformeerde Kerkelyke Wetten, en gy, al had de geheele Kerkeraad van u ge-eischt om dit te doen, volgens u Heilig ambt, waarin gy zegt Kerklyk bevestigd te zyn, en ook beter onderwezen en geleerd dan wy en al de andere Kerkeraads Leden aldaar aanwezig, verplicht waart om ons beter te onderwyzen, ja des noods tegen te gaan. En by volharding van onze zyde, u had moeten onttrekken van deze on-wettigheden, te meer, daar die censuur zoo als wy zeggen, ook strydig is met de Hollandsche Gereformeerde Kerkwetten, die den geheelen Kerkeraad onbekend, maar u, indien u waarlyk gestudeerd hebt, en Kerkelyk bevestigd zyt, bekend moet zyn, waardoor wy by ons de volle over-tuiging bekomen hebben, en overtuigd worden de Kerkeraad onwetende, maar gy willens gedwaald en onwettig gehandeld hebt. 1 Cor. 4, vers 1-7; Phil 2, v. 3 Eph. 4, v. 29.
- (5). Dat gy opentlik voor het gehelen Kerkeraad, en aldaar vergaderde Gemeente bekend gesteld, ja, uitgeroepen hebt dat gy den WelEd. Heer J. A. Smellenkamp zoude verklagen by den WelEd. Volksraad, als een oproermaker, en gy zulks niet gedaan hebt, achten wy het eenen Apostel des Heeren op-passelyk gedrag te zyn, zoodanig te handelen, daar wy in's Heeren Woord, geen dienaar des Heeren vermeldt vinden, welke op zulk een wyze de gemeenten is voor gegaan. Hebr. 12 vers 14; Rom. 12 v. 18; Gen. 13, 1-12; Matth. 5, 44; Luc. 23, v. 34; Eph. 2, 16.
- (6). Dat gy mede in de laatst gemelde vergadering bekend gesteld en geëischd hebt, dat genoemde WelEd. Heer Smellenkamp verantwoording zoude doen wegens het volgende: "dat Zyn WelEd. zou gezegd hebben dat gy een Toneelspeler geweest zyt, en dat Professor Lauts geen professor in de Godgeleerdheid, maar wel professor in de geschiedkunde was. Van

welke beide punten gy daarna niet verder getracht hebben het tegendeel te bewyzen. Waarom wy door uwe eigen handelswyze gebragt zyn, te moeten geloofen dat de WelEerw. Heer Smellekamp de waarheid gesproken heeft, en uwe klagte onwettig was. Matth. 21, vers. 23; Matth. 5, vers 23, 24.

- (7). Dat gy weieragtig waart om de door uzelve ingediende klagte volgens wet voor de regtbank daartoe genoemd tegen de WelEd. Heer Smellekamp te verdedigen, waardoor gy u niet hebt gedragen als een burger dezer Republiek betaamt; maar of gy meerder, hooger, en heiliger waart dan de geregtbank zelve, daar de Apostelen des Heeren volvaardig verscheenen zy voor elke regtbank zelve, voor welke zy geroepen werden en de Heere ons in zyn Woord gebied, in de overheden over ons gesteld onderdanig te zyn, en gy zulks naar ons inzien niet gedaan hebt. Rom. 3, vers 10-20; Rom 1 tot 5; Exod. 25, v. 22 en 23.
- (8). Dat toen de Wel.Ed. Volksraad niet spoedig genoeg een vonnis overkomstig uwe wens over de WelEd. Heer Smellekamp uitsprak, gy den Ed. Volksraad hebt durven verklagen by de Ed. Krygsraad en van den zelve hulp hebt geëischd om zich die zaken aan te trekken, volgens opgave van den Ed. Krygsraad, van dato 9 Junie 11., welke eisch en beroep in ons oog strydig is en noch Leeraar noch Kerkeraad betaamt, en hetwelk wy het voor ons beschouwen als openbaren opstand tegen den Ed. Volksraad, als het hoogste gezag dezer Republiek, en zien wy niet in's Heeren Woord, dat zoodanige handelswyze volgens Rom. 13, vers 1, en Petrus 2, vers 13, met de Wet des Heeren overeenstemt, en u als voorganger der Gemeente dezelve door een goed voorbeeld moet voorgaan, en niet met een zoodanig voorbeeld strydig met des Heeren's Woord.
- (9). Dat gy op 10den July 11., openbaar op het straten hebt rondgeloopen, roepende:—"Zet dien man dien Smellekamp in de gevangenis hy moet dood, of ik moet dood!" Ja, dat gy dat zelf voor den Ed. Volksraad hebt uitgeroepen, hen als partydige regters hebt uitgemaakt, om reden zy er niet spoedig genoeg toe konden besluiten, een vonnis over den WelEd. Heer Smellekamp en later zelf zoo verre gegaan zyt om het publiek op te roepen om het Ed. Volksraad te vierendeelen. En wy vragen, zyn zulke woorden, is zulk een gedrag een Christelyk Gereformeerd Leeraar betamelyk? Wy vragen, is dit verantwoordelyk? Is dit uwe Gemeente in de weg des Heeren leiden, en in de wet des Heeren onderwyzen? Neen, maar onze gedachten is dit is de weg tot het eeuwige verderf, en gelooven wy dat eerder Luc. 11, vers 52 tot 54, en Matth. 23, vers 13, toepasselyk is, des te meer daar wy bemerken dat gy zelve den genadigen zegen des Heeren niet over u werk verwacht, doordien gy zelve door den Ed. Volksraad op dien tyd hebt uitgeroepen, "die Smellekamp vernietigd door zyn werk mynen geheelen arbeid van een jaar lang, dat ik hier gewerkt heb".

Waardoor het schynt dat gy zelve twyfelt of gevoelt dat u werk niet uit God is, daar de Heere in zyn Woord gezegd heeft, "dat de Satan of de Poorten der Helle, zyn Woord en geest, en de Gemeente niet overweldigen zullen".

- (10). Hebben wy, sinds eene geruime tyds verwacht, dat gy u tegen de beschuldigingen van den WelEer. Heer D. van Velden, opentlyk verantwoordlyk zoudt; maar ziende dat zulks niet geschiedt, zyn wy niet zeker dat de beschuldiging bezyden de waarheid zy. Handelde Paulus ook zoo. Hand. 21, vers 29 enz.

Ten slotte is en blyft onze hoop om te waken voor de eer en zuiverheid voor onze Godsdienst, hoe zwaar het ook moge worden naar het voorbeeld onzer Vaderen, welke 80 bange jaren streden tegen Pausselyk magt, en onwettige overheersching van Gods Kerk, en zullen wy doen wat wy kunnen om de overheersching te weren uit ons midden, en in de hoop dat de Heere u moge doen inzien, dat gy eenen geheel verkeerden weg, buiten Gods Woord, onder ons bewandelt hebt, zyn wy denkende aan Matth. 11, 29; Spr. 11, 9-18; Gal. 5, 19-21; Matth. 7, 21; 2 Kor. 5, vers 8; 2 Kor. 3, vers 14; Spr. 5, vers 21; Gen. 39, 6, en vreezende voor de woorden Jes. 29-13.

Kerkraden der Gereformeerde

Gemeente te Lydenburg,

(Geteekend) L. S. BOTHMA,

Voorzitter.

Uit *De Kerkbode*, 1855.

Bladsy 45.

140. Die Transvaalse en die Kaapse Kerk.

(Uit die Handeling van die Sinodale Kommissie, Kaapstad,
16 Jan. 1885.)

Aan de vergadering werd voorgelegd en gelezen een brief, gerigt aan den Actuarius Synodi, gedagteekend den 22 November 1853, geschreven in naam der gecombineerde kerkvergadering in de Zuid-Afrikaansche Republiek. Na de lezing gaf de Actuarius te kennen dezen brief officieel te hebben gepubliceerd in de KERKBODE van 21 Jan. 1854, met uittaling van beschuldiging tegen, en verzoek van berisping op Ds. Van Velden, daar, door dat verzoek in te willigen, de kerkelijke straf feitelijk tegen dien broeder zoude zijn uitgeoefend, voor en aler de beschuldiging aan hem was bekend gemaakt, en hem de gelegenheid was gegeven zich daartegen te verdedigen. Deze handelwijze van den Actuarius verwierf de volkomene goedkeuring der vergadering.

Een ander schrijven van Ds. van der Hoff, gedagteekend den 30sten Junij 1854 aan den Actuarius, hield in verzoek, om zoo spoedig mogelijk te mogen weten, "of men door de moederkerk in Zuid-Afrika, als eene onafhankelijke kerk, onder haar eigen bestuur, erkend zal worden," met bijvoeging:—"Het bestaan als onafhankelijke kerk van die erkenning niet afhankelijk te beschouwen; die erkenning alleen te wenschen, om elkander wederzijds van dienst te kunnen zijn "en verzoek aan den Actuarius Synodi," zoo hij niet eigenmagtig kon antwoorden, de Synodale Kommissie bijeen te roepen, of des noods, de geheele Synode. Zoo ons dit verzoek niet kan toegestaan worden, zullen wij een openbaar beroep doen op alle leden der kerk in Zuid-Afrika."

Ook werd gelezen eene memorie van eenige kerkeradsleden en leden der Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek, die verklaarden zich niet te kunnen vereenigen met de afscheiding, en verlangden zich te blijven houden bij het bestuur der Gereformeerde Kerk in deze kolonie (ontvangen den 4den Mei 1854).

Nog werd gelezen een schrijven van den kerkeraad van Pietermaritzburg (April 1854) ten opzichte van het aannemen van leden.

Verder werd overwogen een brief van den leeraar in het Natalische, toezendende eenige documenten van den magistraat van Kliprivier distrikt, en den onderwijzer Van der Linden, woonachtig in de Zuid-Afrikaansche Republiek, klagende over den bedroefden toestand van zaken in het kerkelijke aldaar.

Hierbij werd de aandacht bepaald, bij een berigt van de nieuw gestichte gemeente van Utrecht, waarbij die kerkeraad, onder andere meldt:—

"Wat onze burgerlijke houding aangaat, willen wij beschouwd worden als behoorende tot de Transvaal Republiek, om welke reden onze kommandant, de Heer Kloppers, zich reeds tot den Raad van het Transvaalsche heeft gewend, om zulks bekend te maken; het antwoord echter is hem nog niet geworden. Maar wat aangaat onze geestelijke houding, is het de stellige begeerte der gemeente, zoo als

wij in last hebben, U Hoog-Eerw. bekend te stellen, om beschouwd te worden als behoorende tot de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, en ressorterende onder de Synode.

“Wij kunnen aan U Hoog-Eerw. verzekeren dat deze de ongeveinsde wensch en begeerte is van *zeer velen* onzer medebroeders in het Transvaalsche; en wij houden ons er van overtuigd, dat ook de overigen gereedelijk hunne oogen zullen openen voor het noodlottige van hunne handelwijze, wanneer slechts de blinddoek wordt weggenomen, die hun moedwillig is voorgehangen. Het is derhalve ons nederig en dringend verzoek aan U Hoog-Eerw. om zonder uitstel, een duidelijk en eenvoudig herderlijk schrijven te rigten aan, en te doen verspreiden onder onze geloofsgenooten in die gewesten, en als onze geestelijke vaders, op liefderijke wijze, het verkeerde en wilkekeurige, en gevaarlijke van hunne handelwijze door zich van de Synode af te scheiden, hun onder het oog te brengen. Dan mogen wij ons vleijen, dat de dag niet verre meer is, wanneer de kerken en gemeente-leden van Overvaal, zich wenden tot de Synode, en er weder orde en eendragt onder ons zullen worden hersteld. Verder behoeven wij ons verzoek bij U Hoog-Eerw. niet aan te dringen; wij gelenken nog met liefde en dankbaarheid de hartelijke belangstelling door de Synode in ons waarachtig heil gesteld, en daarop zullen wij niet te vergeefs mogen bouwen. Op ons zelve kunnen wij onmogelijk staan; want alzoo wij geene leidlieden hebben, zullen wij door elken wind van leer worden geslingerd, en door allerlei dwaalgeesten van den regten weg worden gevoerd. Van onze vroege jeugd af zijn wij onder het opzigt van de Synode geweest, en door Gods genade was dit voor ons tot hiertoe van heil en zegen; daarom toch is de zuivere leer der vaderen, op het Woord van God gevestigd, onder ons in eere gebleven.”

Ook werd aan de vergadering voorgelegd het schrijven van den kerkeraad van Lijdenburg, aan Ds. Van der Hoff, waarbij zij hem bedankten voor verdere dienstverrigtingen in die gemeente.

Daar de Actuaris aan Ds. Van der Hoff geschreven had, per brief gedateerd 28 Junij 1854—“dat hij diens brieven aan de Synodale Commissie, bij hare eerste vergadering, welke in de maand Januarij zoude worden gehouden, zou voorleggen, en zijn Wel-Eerw. alsdan met het besluit zoude bekend maken,”—heeft de vergadering dat schrijven in ernstige overweging genomen, en eenparig besloten tot antwoord te doen dienen:

“Dat het der Synodale Commissie wel bekend is, hoe de opneming en inlijving der gemeente in het Transvaalsche (thans Zuid-Afrikaansche Republiek), op haar eigen herhaalde en dringend verzoek in de laatste Synode is geschied, doch dat het der Commissie niet bekend is, dat zij sedert die opneming en inlijving afgescheiden zijn geworden, en deze vergadering de bekendmaking in den brief vervat, niet beschouwt als een bewijs, dat er zulk eene afscheiding heeft plaats gehad.”

Ook besloot de vergadering, die met veel genoeg van de vestiging der nieuwe gemeente en hare gehechtheid aan ons kerkbestuur heeft vernomen, dat een herderlijke schrijven¹⁴⁾ gerigt zou worden aan de gemeenten in de Zuid-Afrikaansch Republiek, tot vervaardigen waarvan eene Commissie werd benoemd.

¹⁴⁾ Gedruk in *Elpis*, 1858, bl. 41, *Kerkbode*, 1885, bl. 111.

Transvaalse Argief,
(E.V.R. 3 Bladsy. 511).

1855.

141. Volksraad aan Amsterdamse Kommissie.

Afschrift der Brief door den WEd. Volksraad der Zuid Afrikaansche Republiek gezonden aan den Eerwaarden Geestelyke Kommissie te Amsterdam van uit haren vergadering in het Volksraads Kantoor te Rustenburg, den 15de Juny 1855.

Volksraads Kantoor der Zuid-Afr. Republiek,
benoorden de Vaalrivier, Rustenburg 15de Juny 1855.

Den Eerwaarden Geestelyke Kommissie ter behartiging van de Godsdienstige belangen der Zuid Afrikaansche Republiek benoorden de Vaalrivier te Amsterdam.

Eerwaarden Heeren,

Met zeer groot genoegen ontvingen wy op den 8ste dezer in onzen vergadering uit handen van den WEd. Heer Js. Stuart UEw. Missive van dato Amsterdam 10 October 1854 en haasten wy ons om UEw. uit onzen vergadering alhier een antwoord op UEws. Missive te zenden.

Hoogst aangenaam was het ons te vernemen dat UEw. zich de belangen onzer Republiek heeft aangetrokken, en wy hopen dat UEw. toch in dit goede werk niet verflaauwen zuld, maar met ijver zult voortgaan om ons in onzen treurigen toestand met goeden raad en daad te hulp zuld komen en te bedenken dat wy door zoo veelen jaren lyden en omzwerven kragtigen hulp noodig hebben om onzen droevigen staat van zaken weder te herstellen, en verder op te bouwen en hiertoe is UEws. aanbieding van groot belang en het is zeker dat indien wy het geluk mogte hebben om genoegzamen Leeraaren en Onderwyzers voor al onzen gemeenten te hebben dat zulks het besten middel zoude zyn, om dezen staat in order te brengen en te houden, en wy smeken UEw. ernstig om in dezen toch onzen belangen te behartigen. Wat UEws. klagte aangaat over het niet beantwoorden van UEws. brieven aan den Ew. Kerkeraad te Lydenburg van dato 19 July 1853—8 Mei en 10 July 1854 moeten wy UEw. kennis geven dat wat de byden laatsten brieven en de gezondene Bybels Enz aangaat zoo verre ons bekend is noch niet aldaar aangekomen zyn ten minste op den 22ste Mei waren dezelve noch niet aldaar ontvangen.

Wat aangaat de ontvangst van UEws. Missive van d.d. 19 July 1853 moeten wy UEw. bekenne ons dat niet onbekend is, en ook niet dat daarom eene Algemeene Kerkeraads Vergadering beroepen is alhier in Juny 1854 en dat op grond van dezelve alhier een beroep aan UEw. gedaan is om een Leeraar voor de gemeente Lydenburg en Zoutpansberg, ook is op die aanbiedingen aan UEw. de beroepsbrief gezonden door de Eerw. Kerkeraad van Lydenburg die door den WEd. Kom. Volksraad op den 16 October namens dezen Staat goedgekeurd en geteekend is.—Maar tot ons leedwezen moeten wy verklaren dat den geheelen Kerkeraad der verschillende gemeentens hier in ten uiterste nalatig zyn geweest en ons nimmer hieromtrent

eenige officieele mededeeling hebben gedaan. Om de oorzaak van dezen vertraging en stilzwygendheid te onderzoeken en te doen eindigen hebben wy den Ew. Heeren Kerkeraden der verschillende gemeentens opgeroepen om in de maand September e.k. by den door ons alsdan bepaalden Volksraadsvergadering voor ons te verschynden, en allen Buitenlandsche brieven voor ons te brengen en verantwoording te doen van hunnen verrigtingen den Staat dezer zaken betreffende en wy stellen ons voor om alsdan met de waren stand en toedragt dezer zaken bekend wordende, UEw. beter als nu berigt te kunnen toezenden.

Wy verblyden ons te vernemen dat UEw. in staat was om ons een waardigen Leraar te zenden omreden wy stellig vertrouwen dat UEw. den voormelde door ons goedgekeurde beroepsbrief voorzeker wel reeds voor geruimen tyd ontvangen zuld hebben en rekenen wy er stellig op dat UEw. daardoor alreeds zoo verre zuld gekomen zyn, die Eerw. Leeraar aan ons onder afbidding van den zegen des Heeren toetездenden, om ons in den ware vreeze des Heeren te leiden en te vermanen tot Liefde en vrede onder elkander. Om dezen zaak voor UEw. kragtiger te maken en meerder te bevestigen zenden wy UEw. hiernevens een Acte van waarborg voor het Traktement van den Leeraar groot Rd.20—K.C.: of f.18,00. NC en verder van een goeden en vreyen woning op het Dorp Lydenburg voor welks opbouw wy reeds de nodigen maatregelen genomen hebben en stelt den geheelen Staat-of Regeering dezer Republiek zich als borg voor de behoorlyke en goeden voldoening daarvan en hebben wy tot meerderen Securiteit voor UEw. de Leeraar en gemeente een groote uitgestrektheid Publieke Gronden als waarborg daarvan uitgehouden, op grond waarvan de voornaamste Leden van die gemeente zich bovendien afzonderlyk vereenigd, en een borgtocht geteekend hebben voor de voldoening van gezegd Traktement, door dit alles gelooven wy dat er genoegzame zekerheid gesteld is, en blyken gegeven zyn, dat er yver genoeg bestaat onder de genoemde gemeente, ja onder de geheele Republiek.

Gaarne zoude wy nu dadelyk meerdere Leeraars beroepen, maar doordien wy niet met overhaasting willen te werk gaan, willen wy liever langzaam maar zeker werken opdat wy later met meerder vrymoedigheid moge voortgaan, daar wy ons stellig voorbehouden om UEw. spoedig weder eene beroepsbrief voor een Leeraar ten behoeven van een der anderen Gemeenten te zenden.

Wat aangaat het stellen van een waarborg voor pensioen, indien het gebeuren mogt den Leeraar mogt overlyden en een Weduwe met of zonder Kinderen mogt achterlaten, deze zaak vast te bepalen is thans moeyelyk voor ons, omrede dat het ons onbekend is, welken som daarvoor vereischt word, maar in dezen zaak zyn wy genegen om ons te onderwerpen aan den hierop bestaande Nederlandsche Kerkewetten, en zullen wy ons hieraan houdende zulks als voldoende beschouwen en rekenen wy dezen zaak hierdoor gewaarborgd te zyn.

Wat aangaat den door UEw. verzogte inligtingen aangaande Dorps en Huis onderwyzers is het ons zeer moeyelyk om daarover een juist berigt te zenden omreden dat het ons onbekend is wat in dezen door de Eerw. Kerkeraad alreeds gedaan is, en zyn wy verpligt ook in dezen vooraf HEds. verslag te vernemen, het is ons bekend dat veelen Burgers aanzoek gedaan hebben, en zelfs veelen op dit oogenblik noch doen om huis onderwyzers te bekomen. Wat

aangaat de waarborgen en voordeelen aan hun te geven bestaat in het volgende, alhier word elk Burger verplicht om voldoende waarborg te stellen voor het bepaalde Traktement van Rd. 20—KC. of f. 18, NC. s' maands, en daar en boven zal dat Traktement verhoogd worden doordien zulk een Onderwyzer altyd eenige Kinderen van Burgers welke geen meester hebben of te arm zyn om dezelve te onderhouden onder hun opzigt kunnen nemen om dezelve te leeren, waardoor van zelve zyn Traktement verhoogt word en het zoodoende aan zyn zelve zal afhangen om door yver en goedgedrag zyn eigen toestand te verbeteren.—

Wat aanbelangt de reis van Nederland na hier is het best dat dezelve regelregt tot Port Natal bewerkstelligt word, en zullen wy dadelyk zorg dragen dat door onzen gemaagtigde aldaar de noodige maatregelen genomen worden om onzen Leeraar en onderwyzers indien dezelve in ZEws. gezelschap mede komen aldaar by aankomst dadelyk behoorlyk te ontvangen, als wanneer wy stellig niet verzuimen zullen om te komen, en hun tot ons te geleiden.—

Ook verzoeken wy UEw. om ons alsdan te gelyker tyd een of meer Exempl. der Nederlands Gereformeerde Kerkewetten te zenden, opdat door behulp van dezelve de Ew. Leeraar en Kerkeraad te beter in staat moge gesteld worden om eene bestaanbare en goede Kerkelyke Wet voor dezen Republiek in stand en werking te brengen.

Zoo verre wy vernomen hebben zyn de reiskosten van de Kaap Stad tot Port Natal zeer verschillende. Met de Zeilscheepen van £4½, £6, £8 en £10—sterling voor den 3de tot 1ste Rang—met de stoombooten is de prys veel hoger en tot £20—sterling de 1ste rang maar ons verder onbekend.—

Eerwaarden Heeren! In hoop dat deze berigten en door ons verder gezonden geschriften aan UEws. verlangen en wensch moge voldoen, en ons voorbehoudende om UEw. later weder berigten toe tezenden, en vertrouwende van UEw. spoedig weder eenig berigt te ontvangen verblyven wy met den verschuldigde Hoogachting ons in UEwaardens goedgegunstig aandenking aanbevelende

WelEerwaarden Heeren!

UWEW.D.W. Dienaaren en toegenegen Vrienden,

Namens den WEd. Volksraad der Zuid Afrikaansche Republiek.
Als Afschrift van dezelve,

C. POTGIETER,

Voorzitter.

ter Ordonantie van dezelve.

H. T. BUHRMANN,

fung. Secretaris.

Den WelEerwaarden Heer,
den Heere G. A. van Limburg Brouwer,
Predikant te Amsterdam.

P.S.—UEw. brieven aan ons willende zenden, verzoeken dezelve te zenden onder Couvert aan de Eerw. Ds. H. E. Faure te PieterMaritzburg, de Heer Adriaan Smuts te P. M. burg: D. S. Marre, en Joseph de Kock en Bresler te Ladysmith Distr. P. Natal.

Transvaalse Argief.

(SS. 7, No. 1235/56).

142. President M. W. Pretorius aan Ds. Berrangé.

Magaliesbergen, 1 November 1855.

Aan den WelEerwaarden Heer Berrangé,

WelEerwaarde Heer, Zeergeachte Vriend,

By deze neem ik de vryheid u WelEw. aan te bevelen drie myner vrienden de HH. T. Schutte, J. Klopper, beide ouderlingen onzer kerk, en de Hr. Ph. Schutte, oud-Commandant. De redenen van hunne bezoek ten uwent is vooral daarin gelegen, dat wy bekend zyn geworden met uwe Groote belangstelling in den toestand van onzen kerk en staat en het heil der gemeenten over Vaalrivier.

Wy wenden ons daarom tot uw ook toe WelEerw. om in onze moeyelyke omstandigheden raad en daad by Uw te vinden. Niet dat wy onze hulpe by den mensch zoeken of vleesch tot onzen arm stellen, maar wy behooren toch onder biddend opzien tot den Allerhoogsten naar middelen om te zien om onzen toestand te verbeteren.

Ik twyfel niet of de toestand onzer kerk op het oogenblik is u bekend en de H.H. welke ik de vryheid heb u by deze aantebevelen kunnen u in ruime mate daarover inlichten.

Het grootste gedeelte onzer bevolking wenscht even als in het staatkundige de vryheid van hare kerk te handhaven en deze aan geene buitenlandsche of vreemde besturen onder worpen te zien, en zich vry te houden van den invloed welke de Synode der Kaap Kolonie, kan of zoude kunnen uitoefenen op onze kerk wanneer deze onder haar verbonden was de bevolking der Republiek wil vry zyn.

Dit is my nu nog in kort ge¹⁵⁾
bleken, daar daar ik overal door
het geheele land byeenkomsten
gehouden heb, om het gevoelen
van het publiek van dezen
staat in te winnen; daar
toe genoodzaakt door de
schromelyke verwarring welke de rond reize der WelEerw. HH.
Neethling en Louw ten gevolge gehad heeft.—

Doch daar wy slechts eenen leeraar in ons bezit hebben, terwyl er 5 van kerkgebouwen voorziene dorpen in de Republiek zyn, welker gemeenten reikhalzend naar eenen leeraar verlangen daar wy toch niet twyfelen of onder onze broeders in de Kaap Kolonie zullen wel

¹⁵⁾ Hierdie gedeelte is uitgeskeur.

Predikanten gevonden worden, wier lust het zyn zal om zich onzen Gods. belangen aan te trekken, al zyn wy niet onder de Kaapsche Synode ingelyfd, zoo is het onze wensch van U te mogen vernemen de namen dier mannen, die u bekend zyn als genegen om ons in onze geestelyke behoeften te gemoet te komen, opdat wy pogingen aanwenden de zulken over te halen naar ons over te komen.

Doch hoe aangenaam en hoeveel genot zoude het ons zyn zoo wy zoo gelukkig mogten zyn om u onder ons als leeraar geplaatst en werkzaam te zien en zoo wy er in mogten slagen u daartoe te kunnen bewegen.

Zoo er eenige lust by U WelE. tot het aanvaarden van het geestelyk werk in deze Republiek ontstaan is, verdraag dan toch niet aan ons verlangen te voldoen, te meer daar ik verzekerd ben dat die wensch (de) algemeen onder ons volk is.

Transvaalse Argief.

(E.V.R.3, Bladsy 527).

1855.

143. Protes teen Vonnis vanweë verband met Kaapse Sinode.

Wy Ondergeteekende gezien en vernomen hebbende dat den Heeren W. H. Jacobsz, J. N. H. Grobler, C. Potgieter, J. J. Scheepers, J. H. Breytenbach Hzn., G. C. Schoeman, A. T. Spies en L. J. Nel zynde allen door ons gekozen als Leden der WEd. Volksraad gevonnisd zyn door een gerechtsbank te Pienaarsrivier den 14de September 1855 omreden dat zy door den Heer M. W. Pretorius Kom. Gen. en een gedeelte der inwoners van dezen Republiek (Volgens ZEds. zeggen) aangeklaagt zyn dat zy Landverraders en Wetverbrekers zoude wezen, omreden dat zy strydig met het Raadsbesluit van November 1853 den HEw. Synode der Kaap weder wilde inroepen om ons met HEws. gezag in onzen Kerkelyke Aangelegenheden te kunnen helpen.

Zoo verklaren wy dat ook wy daarna verlangd hebben en begerig waren om den gezegde HEw. Synode te erkennen en weder over ons in te roepen als 't Hoogste Kerkelyk bestuur, en den Kerkeraad dezer gemeente daartoe aangezogd te hebben welke op grond van onzen Eisch hun aanzoek by den Kommissie Volksraad in November 1854 ingeleverd hebben.—

Verder zyn die genoemde Heeren Leden der Raad mede schuldig verklaard aan Landverraad Enz. om reden dat zy briefwisseling met de Heer J. A. Smellekamp gehouden hebben welke een banningsling genoemd word.—

Zoo verklaren wy mede dat ook wy voortdurend den Heer J. A. Smellekamp beschouwd hebben als een deelnemend vriend van ons, en voortdurend verlangd hebben en noch verlangen dat hy zyn verslag zal en moet doen wegens hetgene hy ten behoeven van ons land buitenslands verrigt heeft, en het altyd en noch goedkeuren dat met ZEd. briefwisseling gehouden word aangaande de landsbelangen van ons.—

Zoo verklaren wy mede dat indien de gezegde Heeren schuldig zyn aan Landverraad om dezen oorzaken, dat wy het daardoor ook verklaard worden, en moeten wy het zoo beschouwen, dat al diegenen die den HEw. Synode der Kaap begeren of erkennen willen het zy opentlyk of in het geheim, en mede dat allen die de Heer J. A. Smellekamp als fatsoenlyk of Eerlyk man erkennen, allen volgens dat vonnis Landverraders en Wetverbrekers zyn.—

En doordien wy weten en Onderzoeken willen of de genoemde Heeren en zoo ook wyzelve waarlyk schuldig zyn Aan Landverraad, zoo is het dat wy van den Regering van dit Land Eischen dat dezen zaak op nieuw onderzocht zal worden of die Klagte en dat vonnis regt en Wettig is, en dat gezegd onderzoek op Kosten der verliezende party zal plaats vinden.

Verder stellen wy bekend dat wy den aan Pienaarsrivier in September en Potchefstroom in November 1855 gehouden Volksraads Vergaderingen en genomen besluiten niet als Wettig houden of Erkennen kunnen, voor en aleer het hiervoor vernoemd vonnis en de beschuldiging die op den Volksraad van Juny 1854 ligt wegens het vonnis over de Heer J. A. Smellekamp geveeld, op nieuw onderzocht en volgens Wet uitgewezen zyn.—En zien wy ons verpligt om ons tot zoolang van de thans aldaar bestaande Volksraad te onthouden tot der tyd dat het ons blykt dat de Wet en het regt aldaar behooryk gehandhaafd word.—

Distrikt Lydenburg, November 1855.—

W. J. Joubert,	J. de Clercq, jr.,	P. W. Nel,
W. F. Versfeld,	J. T. Burger,	J. de Clercq, sr.,
J. J. Malan,	H. de Clerck,	P. J. Steenkamp,
H. J. G. Korf,	W. Steenkamp,	M. J. Steyn,
H. J. van Wyk,	H. Steyn,	J. J. de Klerk,
L. J. Lenting,	H. T. Buhrmann,	G. J. Joubert,
J. C. Breytenbach,	P. Schoeman,	P. zoon,
W. J. Grobler,	G. S. Marre,	J. H. Schoeman,
H. S. C. Grobler,	J. Holtshausen,	F. A. Grobler,
F. A. Grobler,	T. Kriger,	P. S. Grobler,
P. de Jager,	G. J. Joubert,	W. J. Grobler,
C. M. de Plooy,	A. J. de Clerck,	L. De Jager,
C. N. Coetsee,	J. C. Minnaar,	F. J. Joubert,
O. A. Olivier,	D. Coetzee,	J. P. Beetge,
J. H. Steenkamp,	M. S. Becker,	Eras. A. Venter,
R. J. Janse,	J. P. Steyn,	V.C.,
G. J. Scheepers,	G. W. Nel,	N. Grobler,
F. S. Schoeman,	J. H. Jacobsz,	P. J. D. Steen-
A. Smuts,	J. C. Middel, J.z.,	kamp,
A. J. Kugel,	S. Wm. Burger,	S. Bothma,
O. T. van Niekerk,	S. W. Neethling,	C. J. Trigardt,
O. T. van Niekerk,	J. C. Steenekamp.	L. C. Viljoen,
O.zn.,	J. C. Muller,	H. J. B. Swart,
H. J. Becker,	P. D. de Villiers,	J. van Niekerk,
F. J. Combrink,	G. G. A. van	G. F. Stolz,
J. F. Steyn,	Kraay,	P. J. Badenhors,
J. S. Potgieter,		M. Steyn,
		J. P. J. van Kraay.

Goedgekeurd te Lydenburg op den 13 November 1855 op eene Byeenkomst opgeroepen door den WelEd. Heer W. F. Joubert, Comt. Genl.

F. J. Combrink,	C. Venter, VeltCt.,	W. F. Versfeld,
VeltCt.	C. J. Trigardt,	S. Wm. Burger,
J. Schoeman,	G. H. J. Combrink,	G. S. Stolz,
J. J. Breytenbach,		

A. Smuts, L. C. Viljoen, H. J. Viljoen, S. J. van der Merwe, C. van der Merwe, J. de Beer, W. Prinsloo, P. P. Marre, J. C. Middel, J. z., H. T. Buhrmann, T. S. Kruger.

De Kerkbode, van 1856.

Bladsy 206.

144. Amsterdamse Kommissie verklaar uitbly van Werkers.

Men lees het volgende in de Kerkelyke Courant, van 5 Januarij, 1856:

In No. 276 van uw blad van den 20 Nov. j.l. is uit een partikulier schrijven van de Kaapstad, van de eerste dagen van September, een en ander nopens die landstreken opgenomen, en daaronder ook het navolgende—

“Men had gedacht bij de terugkomst uit Europa van Ds. Murray van Bloemfontein, iets te zullen vernemen omtrent den predikant en de onderwijzers, door het kerkbestuur van de Zuid-Afrikaansche Republiek van de Commissie in Holland gevraagd. Wij hebben er niets van gehoord. Dat duurt vrij lang, want men heeft nog niet vernomen dat die personen spoedig zullen overkomen of zich tot de overkomst gereed maken.”

De in dat schrijven bedoelde Commissie ter behartiging van de godsdienstige belangen der Transvaalsche Republiek in Zuid Afrika heeft de mededeeling met diep leedwezen gelezen, niet omdat zij geene, maar juist omdat zij alleszins waarheid bevat, eene waarheid, die niemand meer dan eene Commissie zelve met droefheid kan vervullen.

Maar daarom juist acht zij zich geroepen en verplicht, voor het Nederlandsche publiek, hetwelk haar zijne gaven, ten behoeve dier zaak heeft toevertrouwd, en dat schrijven mede zal hebben opgemerkt, zich zelve en hare schijnbare werkeloosheid te regtvaardigen door ter zijner kennis te brengen:

“Dat de Commissie voor als nog geen onderwijzers heeft uitgezonden, omdat zij van oordeel is, dat de Republiek voor het oogenblik grootere behoefte heeft aan een of meer predikanten, en zij daarom van de ingezamelde gelden eerst tot uitzending van deze wenscht gebruik te maken, om daarna te zien, wat zij nog voor het onderwijs zal kunnen doen;

“Dat zij intusschen ook nog geen predikant of predikanten heeft afgevaardigd, dewijl zij meent dit in hun belang niet te mogen doen, zoolang zij hun voor hunne maatschappelijke positie, en de geldelijke aangelegenheden van hun gezin en betrekkingen, geene meerdere zekerheid kan aanbieden, dan de tegenwoordige staat van zaken in Trans-Vaal oplevert. Wel is de Commissie in het bezit van twee beroepsbrieven in blanco; maar deze gaan niet uit van het kerkbestuur van de Zuid-Afrikaansche Republiek, gelijk ook de Commissie van het bestaan van zoodanig algemeen kerkbestuur aldaar geene kennis draagt, maar alleen van twee plaatselijke kerkeraden; terwijl de Commissie het er op goede gronden voor houdt, dat zij op te lossen voet zou handelen, en het belang van die zij zou willen uitzenden in de waagschaal stellen, indien zij hare volmagt niet ontleent van de hoogste magt in den lande, bevoegd en in staat ter

handhaving van de maatschappelijke en geldelijke regten der inwoners, dat is: de edel-achtbare Volksraad.

“Dat zij eindelijk niet heeft verzuimd, pogingen aan te wenden, om die meerdere zekerheid te erlangen, gewijzigd naar de kennis, die zij gaande weg van den stand der zaken in de Republiek verkreeg, waartoe zij zich schriftelijk heeft gewend den 12 Julij 1853 tot de Synode der Kaapsche Kolonie, onder welke de Trans-Vaalsche gemeenten destijds ressorteerden; den 8 Mei 1854, tot den kerkeraad van Lijdenburg, met welken zij het eerst in aanraking was gekomen; en den 10 October 1854, en den 9 Maart dezes jaars regstreeks tot den Volksraad zelve, zonder dat nog eene dier pogingen haar tot het gewenschte doel heeft geleid, of met het ontvangen van officieel antwoord van den Volksraad is bekroond geworden.

“De redenen van dat stilzwijgen zijn der Commissie onbekend. Zij beoordeelt ze daarom ook niet, en is, voor het minst, er verre af, gebrek aan belangstelling te veronderstellen bij eene bevolking, die zoo groote levendige behoefte aan de verkondiging van het Evangelie heeft aan den dag gelegd. Zij constateert alleen het feit als hare verantwoording bij hare landgenooten, die daardoor tot de overtuiging zullen geleid zijn, dat de werkeloosheid der Commissie niet aan haar te wijten is.

“Intusschen, hoe weinig medewerking zij ook nog ondervond, zij vertraagt niet en blijft haar doel in het oog houden. Daarom heeft zij ook in de maand Julij dezes jaars gaarne het aanbod aangenomen van eenen waardigen vriend der Trans-Vaalsche bevolking,^{15a)} die in persoon die landstreek ging bezoeken, om krachtiger dan door brieven mogelijk is, door zijn woord den Volksraad te wijzen op hetgeen tot heil der Republiek strekken kan.

“Voorts blijft zij haar volle vertrouwen stellen op den Heer der gemeente, tot wiens eer zij zoekt werkzaam te zijn.”

Amsterdam, 3 December 1855.

De commissie voornoemd,

Namens dezelve,

G. A. VAN LIMBURG BROUWER,

Secretaris.”

^{15a)} Die heer C. Hiddingh.

Transvaalse Argief.

(SS. 7, No. R. 969/56).

145. Brief van M. W. Pretorius aan Ds. v. d. Hoff.¹⁶⁾

den 18de January 1856.

WelEd. Heer,

Ik heb de eer te erkennen den ontfang uwer brief van den 13 jl. waardoor ik vernomen heb de onlusten verwek in den Kerk door, U te Bedanken alvorens dien menschen hun klagte hebbe inge-bragt By hogere authorityt, ik weet waarlyk niet meer wat te doen, het eenigst is wat ik denke dat wy ons moete voor zien van alle Kerkelyke notulen en als dan, een kommissie aan te stellen by De Zyde om dien zaak dan aan hyde zyde tot overtuiging te Bringen, Wy moet met dien zake zoo om zichtig te werk ga als met mogelykheid kan gedaan worde, wees zoo toegevend als u kan aan uwe zyde, het zal veel tot die zaak toedoen aan de zyde der Regtzinnige, tot myn leedwezen moet ik u zegge dat ik niet te huis weesen zal met uwe Bezoek alhier, ik heb reeds myn byeenkomste Bepaald en zal van den 20ste dezer niet meer tehuis zyn tot de 11de February zal ik myn laatste Byeenkomst hebbe aan de Mooyrevier By veldc. Bodensteyn,

ik zal echter de zaak opdrage aan den ouderlingen om voor UEw. te zorgen in alles dat u Begeerd en zal tot dien einde uwe Brief die u my hebbe toezonden aan hun over handigen.

ik vertrouw dat u alle kerkelyke Bepalingen Wel in handen hebbe zal; zoo niet moet wy er voor zorgen, ten minste heb ik gedacht dat de Dordsche Synode myn dekke zal, en tot sweet diene zal maar volgen uwe schryven, zal het juis ter Contrarie wezen; hoe wel dan de Dordsche Synode ouder is als de gezang boek, hebbe niet bekend geweest dat het de gezangen in de Kerk Belet hebbe

in den hoop dat de almagtige u gelyden en Bestuure zal
heb ik de eer my te noemen

UEd. Dw. Dienaar.

¹⁶⁾ Volgens indeks van hierdie versameling Stukke.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend; 26 January 1856 (Redaksiekolom.)

146. Transvaalse Toestande.

De ongelukkige verskillen, welke in den laatsten tyd de stille bewoners van het Transvaalsche verstoord hebben, zyn door eene gebeurtenis oervallen, welke misschien eene belangryke verandering in hunne zaken kan teweeg brengen.—De Volksraad en de Predikant, te voren zoo wel met elkander, liggen nu overhoop. De Wel Eerw. Heer Van der Hoff ondersteunde eenige onredelyke eischen van een zekeren Heer Stuart, en de Volksraad deze weigerende, bedankte hy. Weldra echter gevoelde hy leed over zyne voorbarigheid, vraagde vergiffenis, en werd weder “in genade aangenomen”, echter niet zonder door eene boete van Rds. 100 gestraft te worden, wegens insubordinatie. Het was de Wel Eerw. Heer Van der Hoff, door wiens invloed hoofdzakelyk de scheiding tusschen de Transvaalsche Kerk en de Synode der Nederduitsche Hervormde Kerk had plaats gevonden, en alzoo de zedelyken invloed van de laatste over de eerste te niet makende, deed hy niet alleen onherstelbaar veel kwaad, maar maakte zyne eigene positie, zoo als wy gezien hebben, te haachelyk, om zoo nuttig en zoo onafhankelyk te zyn, als een dienaar des Evangelies behoort te wezen.

Een der grootste onheilen welke hebben plaats gevonden, in het ophouden van de bezoeken van tyd tot tyd door afgevaardigde Commissien uit de Moederkerk gedaan, welke vroeger zoo veel goeds uitwerkte, by deze verwyderde en eenvoudige menschen, en welke Commissien altyd met zoo veel vreugde en hartelyke dankbaarheid ontvangen werden. Er bestaat geen klasse van menschen, die meer hunne godsdienstige onderwyzers eerbiedigt, als deze boeren, en op geen klasse derhalve kan magtiger invloed uitgeoefend worden ten goede, onder eene regtvaardige en gemoedelyke leiding. Dit is overvloedig bewezen door de verslagen van sommige Commissien, welke van tyd tot tyd tot hen zyn afgezonden, en vooral die der Wel Eerw. Heeren W. Robertson en P. E. Faure in 1849, en der Wel Eerw. Heeren Neethling en A. Murray, jun., in 1852. Inderdaad, de Heer Neethling zeide, dat hunne oplettendheid op de behoeften, en eerbied voor de personen der bezoekers, zoo zichtbaar waren, dat de inboorlingen met groote verwondering vraagden of die kapiteinen der “bazen” waren! By de afwezigheid van een aantal hun toegewyde predikanten, waren deze bezoeken van groot nut, om de banden van vereeniging te bewaren tusschen deze verspreide bevolking van dit uitgestrekte land; en deze vereeniging alweder zou in der tyd waarschyntlyk gestrekt hebben, om hunne ruwe burgerlyke instellingen te doen smelten in enen uitvoerbaren en toepasselyken vorm van regering. Hunne liefde tot orde in de Kerk welke hun gereedelyk de gewone kerkelyke gelden deed be-

talen,¹⁷⁾ zoude in den loop des tyds, hen overtuigd hebben, dat de orde in den Staat niet kan gehandhaafd worden zonder belastingen te betalen. Door eene goede verstandhouding tusschen elkander te behouden, en de gewoonten van nyverheid aan te nemen, welke ordelyke christelyke gemeenten kenschetsen, zouden zy trapsge- wyze in kennis en beschaving gerezen zyn, en Europeërs van hun eigene taal, die met warmte hunne zaak zyn toegedaan, hadden alsdan aanleiding gevonden om zich onder hen te vestigen tot voor- deel van alle partyen. Echter, door de gemeenschap te verbreken met hunne broederen in het geloof in de oude Kolonie, hebben zy niet alleen deze blykbare voordeelen verwoest, maar de deur ge- opend tot verdeeling en twist. Hun predikant, onder geene kerke- lyke orde, of toevorzigt staande, is volkomen onverantwoordelyk, uitgezonderd aan eenen twyfelachtig zaamgestelden en altyd wyfelenden Volksraad. Aan den anderen kant, door geen ander gezag of invloed ondersteund wordende dan door den nood, wordt zyne positie zoo haghelyk als onbenydenswaardig, en zal dezelve door iederen predikant, zoo lang de zaken in de tegenwoordige ver- warring blyven, aller zorgvuldigst worden vermeden.

Het is echter voldoende te weten, dat een aantal hunner den onbedachtzamen stap, dien zy genomen hebben, beginnen te be- jammeren—en velen zelfs verzocht hebben om weder toegelaten te worden onder de liefderyke zorg der Synode. De Eerw. Heer Van der Hoff, onlangs ondervonden hebbende, welk eene dunne draal gehoorzaamheid aan de bestaande magten hem scheidt van amts ontslag, is misschien nu meer genegen om zich zelve onder den beschermenden invloed en het heilzaam gezag van hetzelfde lig- chaam te plaatsen. En misschien zal de Volksraad zelf hebben ontdekt, hoe moeiljk het is, om met byvoeging van hunne onre- gelmatige wetgevende en administrative bezigheden, buitendien nog te beslissen over de ingewikkelde zaken, die dikwels bewaard worden voor de beoordeeling en beslissing van kerkelyke lichamen. Het is daarom niet onwaarschynlyk dat deze drie partyen, na eenigen tyd het tot hun onderling voordeel en belang zullen vinden, om zich aan elkander te sluiten, ter herwinning van den verloren grond, en ter bevordering, van den welvaart van hun nieuw vaderland, voor welks verwezenlyking door ieder hunner vrienden en betrekkingen in hun vroeger vaderland, zoo als wy stellig gelooven, ten vurigste ge- smeekt wordt.

¹⁷⁾ De Wel Eerw. Heeren Faure en Robertson verklaren dat by het verlaten der parochie van Potchefstroom zy aan den Tesaurier van den Consistorie £150. betaalden en aanmerkelyke sommen op andere plaatsen.

Transvaalse Argief.

SS. 7, R. 1000/56

147. Pres. Boshof aan Pres. Pretorius.¹⁸⁾

Oranje Vrystaat,

Bloemfn. 8 Maart 1856.

Gouvernements Kant.

WEd. Heer!

..... Het spyt my uit uwen brief te vernemen dat er van onze Leeraars en andere personen in dezen Staat zyn die zich bemoeien met de zaken van Uwen Staat (waaruit ik versta politieke aangelegenheden) waardoor ongenoegen en verwarring ontstaat, hetwelk ligt schromelyke gevolgen zal kunnen te weeg brengen. Als UEd. zoo goed wilt zyn my de namen van de Leeraars en andere personen te melden, en met de feiten door hun begaan bekend te maken, zal ik niet nalaten, mynen invloed of magt te gebruiken, dat zulke daden gestrengelyk worden tegengegaan, doch wil ik UEd. wel vooraf te kennen geven dat indien de bemoeyingen van onze Leeraars welligt bepaald zyn by zaken uitsluitelyk de Kerk en Godsdienst aan betreffende,—de politieke magt in dezen Staat er zich dan niet mede zal kunnen of mogen inlaten—onze wetten gedoogen zulks niet, by ons is vryheid van Godsdienst en geen gewetens dwang.—De Politieke magt beschermt een ieder tegen geweldnary hetzy aan zyn persoon of goederen, door eenig Kerkelyk gezag hoe ook genaamd, ook verleen en wy geene hulp van het zwaard of aardsche magt, ingeval van geschillen in Kerkelyke zaken of belangende de Godsdienst, om de eene party tegen de andere tot hulp te komen, dit zou het Roomsche stelsel volgen zyn.—Wy laten hun hunne eigene geschillen uitmaken voor hunne Kerkelyke Collegien, Ringsvergaderingen en Synode; daar de geschiedenis van de wereld ons geleerd heeft dat zoodra de wereldlyke regeringen hunne magt gebruiken om de eene godsdienstige party over de andere te laten triumpheren de gevolgen allernadeeligst zyn voor zulk land of volk.—Wy verhinderen dus ook geene Leeraars die van elders in onzen Staat komen om te prediken, of andere godsdienstige voorregten uit te deelen—zyn zy goed, wy gewinnen er by—zyn zy slecht, dan is het de zaak van onze herders en opzieners om hunne kudden tegen hen te waarschuwen.....

Ik heb de eer te zyn,

WEd. Heer!

UWEd. dw. dienr.

J. BOSHOFF,

President van den Oranje Vrystaat.

Aan den

WEd. Heer, M. W. Pretorius,

Comm. Gen. Z.A. Republiek.

¹⁸⁾ Ons gee net die deel van hierdie brief wat Kerkhistoriese waarde het.

Transvaalse Argief,
SS. 7, R. 1005/56.

143. Dr. van Zweel aan Komm. Genl. Pretorius.

Kaapstad d. 20 Maart 1856.

De Comm. Gen. Pretorius.

Waarde Heer en Vriend!

Met UWEd. personelyk niet bekend zynde was het toch evenwel mogelyk, dat UWEd. my en ik UEd. by de komste van de oude Heer Comm. Generaal Pretorius te P.M.Burg of naderhand UWEd. my ten tyde van de komste van den pred. v.d. Hoff te P.M.B. by mynen Zoon den Apotheker N. v. Zweel gezien hebt.

De oude Heer C. Generaal nevens zyne Echtgenote heb ik te P.M.B. afgenomen en ben zeer verblyd nog immer deze portretten te bezitten.

Als een 40 jarig republikeinsche burger eerst in Holland en naderhand 20 jaren in de Hamburger Republiek gewoond hebbende is het my nog immer aangenaam aan eene Republiek te denken, zoo dat ik zelfs sedert 1838 gaarne de Transvaalsche Vrienden gewenscht had te vergezellen en daarom ook nog onophoudelyk aan deze deels ongelukkige en vervolgde vrienden met leedwezen en liefde denk.

Het is mogelyk dat UWEd. my eenigemalen uit de gereformeerde Kerkbode, waarin meermalen een stukje van my is geplaatst geworden, hebt leeren kennen.

Bedroevend is het, dat er onder Ulieden zoo weinige Leeraars en Onderwyzers zyn, om in geestelyke en zedelyke kennis te onderichten. Dit is echter niet hierin gelegen dat er gebrek voor Ulieden aan Leeraars en onderwyzers is, maar wel daaraan toe te schryven, dat men niet weet de zaak aan te vatten, om van de voorhanden beste en dierbaarste gelegenheid gebruik te maken. UWEd. behoort te weten, dat ik als een geboren Hollander in myn 80ste jaar niets anders dan Ulieder tydelyk en eeuwig belang bedoel en alzoo bekend maak, het welk UWEd. mogelyk weet, dat de drie Hollandsche hoge scholen verkeerde leeringen thans leeren, die geheel van de ware gereformeerde leer afwyken en alzoo nu in Holland byzonder van de meeste predikanten verkondigd wordt en daarby ook hen van de Synode de vryheid gegeven wordt het Evangelie zoo te verklaren als zy het goedvinden, waardoor zelfs de Godheid van de Heere Jezus geheel geloochend wordt, enz. Bovendien zal er eene nieuwe vertaling van den Bybel ingevoerd worden die wel een einde aan de gereformeerde leer zal maken zoo ook hier onze Synode zich niet geheel van de Hollandsche Synode afscheidt. (Die lieve God alles besturende, zal de zaak wel eindelijk een goede keer nemen.)

Als Christen word ik gedrongen UWEd. te zeggen, dat ik met Holland nog steeds bekend ben en weet, dat er daar zich vyftig duizend van deze nieuwe verkeerde leer afgescheiden hebbende de oude zuivere evangelische leer omhelsen, die dan alzoo hunne eigene rechtzinnige predikanten en insgelyks eene hoge school van vier gereformeerde Professoren met naam Brummelkamp, van Velsen, de Haan en de Cock in de Stad Kampen in Holland ingericht en in werking hebben, om jonge menschen tot leeraaren in de zuivere gereformeerde leer op te leiden en bekwaam te maken.

Ik houde my overtuigd, dat men door deze professoren in Kampen zoo vele Leeraaren als ook onderwyzers kan bekomen als men verkiest, wanneer men zich slechts meldt by een of alle vier professoren, die dan de passage-gelden door wissels behoren te ontvangen en aan wien dan de beroepsbrief en het jaarlyks tractement voor den Leeraar bepaald toegeschikt word. Het verstaat zich van zelf door myn verhaal, dat deze ware gereformeerde professoren, Leeraaren, Onderwyzers niets meer met die ellendige Synode willen te doen hebben.

Hopende dat UWEd. deze schrift niet onaangenaam zy en daarvan onder opzien tot den Heere zult gebruik maken, Hem biddende, om uwe belangryke zaak met eenen goeden uitslag te willen bekronen, noeme ik my,

Met alle hoogachting en liefde,

Waardste Vriend,

UWE. dienstvaardige dienaar,

S. N. H. VAN ZWEEL, Med.Dr.

Adres

To Dr. S. N. H. v. Zweel,
care of Mr. W. Esterhuysen,
Wale Street,
Cape Town.

P.S. Zoo UWEd. my mogte schryven, zal UEd. weldoen, eenen omslag om den brief te maken met het opschrift aan de Heer Schneehage, te Winburg.

Transvaalse Argief.

SS. 7, R. 1032/56

149. Ds. van der Hoff en „Dordrecht.”

Kerkelyke bekendmaking aan al de inwoners op en onder Draakberg de Streken van Buffelrivier, tot aan en op Belelaas en Biekerberg,¹⁹⁾

Genade en vrede zy met U.

Zy het by deze ter uwer kennis gebragt dat onder U is opgerigt eene nederduitsch gereformeerde gemeente voorloopig reeds in December 1854 onder het opzigt gesteld van een Ouderling en twee diakenen, met name de Heeren C. van der Merwe, P. van Rhee de van Oudshoorn en J. Opperman; aan welke broeders thans toegevoegd zyn ouderling de Heer N. Dekker en als diakenen de Heeren P. Stoop en Ph. Minnaar.

Deze gemeente zal den naam dragen van *Dordrecht*.

Hare kerkplaats is bepaald op de plaats thans bewoond door den Ed. Heer J. C. Steyn, fd. Landdrost, terwyl hare grenzen nader zullen aangewezen worden, zoodra de bevoegde politieke magt dezer Republiek de grenslynen met het Natal Gouvernement heeft vastgesteld.

Op heden zyn de drie laatstgenoemde Kerkeraadsleden aangeschreven om zich te laten voorstellen aan de gemeente, den vierden Zondag in October 1856, en wel op bovengenoemde plaats, terwyl de drie eerstgenoemde mede aangeschreven zyn, ter bestemder tyd en plaats tegenwoordig te wezen, ten einde zich als kerkeraad van bovengenoemde gemeente zamen te stellen en hare eerste vergadering te houden.

Ten slotte wordt u herinnerd dat het volgens de Wet ongeoorloofd is om u kerkelyk te verbinden onder het opzigt der K. Synode. Wilt gy in het politieke vry zyn en tot de Maatschappy der Zuid Afrikaansche Republiek blyven behooren, houdt dan ook uwe kerk vry van allen buitenlandschen invloed.

De God des Vredes zy met U,

D. v. D. HOFF, Predt.

Dordrecht (in de Z. Afrik. Republiek)

28 April 1856.

¹⁹⁾ Biggarsberg (naby Dundee).

Transvaalse Argief.
SS. 7, R.1107/56

150. Utrecht en Ds. van der Hoff.

Utrecht, den 14 Juny 1856.

My heer en vriend D. van der Hoff,

UEd. copy of en brief ontvangen van den 25 April 1856 Di
ued de gemynte van Utrecht bekend stil Daar wy het onbekend
is u dorp Dordrecht en dat Gy kerkerade aan stel waar u niets
tezeggen Heefd wy heef Zelf hier een waare gereformeerde leerbaar
H. Faure en ook wy hou ons aan De Zynode wy wil met ued. niets
te doen hebben en hier is onder ons Zelf kerkeraade aan gesteld.
Door den weledele heer H. Faure en wy verzoek UEd. ten vrien-
delykste om niet weer in de distrik van Utrecht avondmaal en kin-
dere te doopen en aan te neemen wy belet ued. het stellig om Het
niet weer te doen zoo groete wy ued. en Blyve u oprecht vrienden.

F. J. Duplesi, Ouderling.

G. D. Bezuidenhoud, Deaken.

G. N. Smuts, Diaken.

M. P. N. Prinsloo, Deaken.

Transvaalse Argief.

SS. 7, R.1137/56.

151. President Pretorius oor Besoekende Leraars.

Magalisbergen 14 July 1856.

Aan den President en Leden van den
Hoog Eerwaarden Algemeen Kerkenraad,
der Zuid-Afrikaansche Republiek

Eerwaarde Heeren,

Slechts kort geleden vernomen hebbende, dat in den loop van verloopene maand, twee vreemdelingen deze Republiek zyn binnen gereisd, welke naar het ons toeschynt tegen onze Landswetten en tegen de geslotene Onderhandeling met het Britsche-Gouvernement zonder voorkennis of eenige erkenning van onzen Ed.A. Volksraad, of H.Eerw. Kerkenraad of den Comm. Generaal onze landpalen zyn binnen getrokken predikende, doopende en de Sacramenten bedienende, met de magt als waren het erkende Predikanten door onzen H. E. Kerkenraad of E. A. Volksraad van deze Republiek; zoo nemen wy by deze de vryheid onze algemeene Kerkenraad te verzoeken ons te willen inlichten op hoedanige wyze zich deze zaak heeft toe gedragen.

Wy vreezen, dat door zoodanige willekeurige handelwyze toe te laten er grooten inbreuk op de vryheid en onafhankelykheid van onzen Kerk en Staat gemaakt wordt, waaruit onheilen kunne voort-spruiten die burgerbloed doen stroomen, vooral onder omstandig-heden als waarin onze Republiek thans verkeert.

Daar wy tot heden nog geene berigten over deze zaak vernomen hebben, zoo nemen wy de vryheid den H.E. Kerkenraad te verzoe-ken ons op dit punt te willen inlichten, of deze zaak volgens de Landswetten geschied is en er geen inbreuk gemaakt is op onze wetten en besluiten van onze Algemeene Kerkenraad.

Hiermede zal de H. E. Kerkenraad zeer verpligten,
van den H. E. Kerkenraad de
onderdanige dienaren,

M. W. PRETORIUS, Lit Van de hof.

Transvaalse Argief.

SS. 7. R. 1151/56.

152. Ds. van der Hoff oor voorgaande brief van Utrecht (No. 150).

Moorivier, 27 July 1856.

Aan den WelEd. gest. Heer,
M. W. Pretorius, C. Gl.

Myn Heer en Vriend,

Inliggend zend ik u een brief heden door my ontvangen uit de streken van Buffel rivier. Ge ziet hieruit hoe de vervolging tegen my van alle kanten den trotschen kop opsteekt. Hier op het dorp zyn uitdrukkingen gebezigd die myn gevoel zoo diep gewond hebben dat ik er schier geen uitdrukkingen voor weet. Philip du Toit namelyk heeft gezegd in byzyn van Gideon Pretorius en oude Bosman dat geen een Hollander deugt en dat, die hier zyn, maar hoe eer hoe liever moeten uitgewerkt worden. 't Is waar, ik vrees wel voor die kwaadaardigheid niet en ben te veel overtuigd dat er hier nog regtschapene menschen genoeg zyn die zulke taal verfoeyen zullen; doch dat neemt niet weg dat zulks my bitter grieft. Wy zullen hier echter van afstappen en u meer bepaald spreken over inliggenden brief. Zooals u bekend is heb ik in de streken van Draakberg en Buffelrivier eene gemeente gesticht onder menschen, die my verzekeren in het politieke zich aan u te houden. Nu is myn plan die menschen te gaan opzoeken den 4 den Zondag in October doch nu wenschte ik wel *Schriftelyk* van u te weten of ik my aan de bedreiging in dien brief uitgedrukt moet storen en verder of UEd. de kerk of gemeente door my aldaar gesticht beschermen wil. Liever wenschte ik wel dat U besluiten kon om in persoon zelf tegen dien tyd daarheen te gaan, doch indien dit ondoenlyk is, dan toch minstens een brief van u.

Met den hartelyksten wensch dat de Heer u beschermen en geleiden zal in al uwe wegen en u wysheid en kracht geven in onze moeyelyke omstandigheden verblyf ik als steeds,

Uw Dw. Dr. en Vriend,

D. VAN DER HOFF,

predt.

Transvaalse Argief.

SS. 7, R. 1161/56.

153. Verband met die Kaapse Kerk.

Potchefstroom, den 31ste July 1856.

Den WelE. heer

M. W. Pretorius

Com. Generaal.

tot mynen leet moet ik UE melden met myn aankoms alhier vint ik het en grooten ongenoegeng onder den engezetenen van ons lant zommige begeeven zig tot den zynode van De Kaap heef een teken lys op gemaak te doen tekenen voor de zynode endien wy zulks niet tegen gaat en belet hoe haastelyk zullen wy den af goden diens in het midden van ons opgeregt hebben de grooten Schepper eys van ons zyn waarheyt en enzitting te gehoorzamen en zullen wy stelzwygen den geestelyke hoereerders navolgen om Gode en de mamon te gelyk te dienen laat wy met het geestelyke swert op staan en de werkenden dwalinge tegen te weren den werk groey aan en dien wy niet haastelyk zoek tegen te kampen den ziels verderf neem de over hant en wat staat voor den genen die er waarheyt tragten te volhenden zal. En hollen en en spelonken hun moeten begeven myn broeder ik hebt veel met UE te spreek en endien de hemel ons spaaren mogt en leven en gezontheit ik verwagt van UE werkzaamheden in den toestant en noeme myn na groeten uwe heyl wenshende vriend en dienaar.

P. F. DREYER, .

F.C.G.

De Kerkbode, 1856.

Bladsy 312.

**154. Verslag van Besoekreis van Di. J. H. Neethling
en A. A. Louw.**

De Hoog-Eerw. Praeses der Synodale Commissie heeft goedge-
dacht het kort verslag van de verrigtingen en het wedervaren van
den Wel-Eerw. J. H. Neethling, Hz., die vergezeld was van den
Wel-Eerw. A. A. Louw, op de reis in het Overvaalsche, tot narigt
van de Leden der H-Ew. Synodale Commissie en de Wel-Eerw.
Kerkeraden der Gemeenten bekend te doen maken, zijnde het
onderstaande daarvan afschrift, gedagteekend Prins Albert. 17
Sept. 1856.

A. FAURE, Scriba.

Leeuwenrust, 25 Sept. 1856.

Op Maandag, den 26sten Mei, verliet ik mijne standplaats,
predikte den eersten Zondag te Colesberg, den tweeden te Bloem-
fontein, en stond 's Zaterdag's morgens daarna aan den oever van
de Vaalrivier. Wij waren daar spoedig door en lieten haar buiten
gezig. Eerst laat konden wij de kerkplaats in den Suikerbosch-
rand bereiken, dus diende er gehaast te worden. Dit deden wij,
en te meer, toen wij de tijding kregen, dat de Heer van der Hoff
zich ook op de plaats van den Heer Strijdom bevonden met zijne
kerkeraden, om—zoo als wij in een kerkbriefje lazen—"persoon-
lijk met de leeraars van de Kolonie over hunne komst te spreken."

Onze vriend, de oud-diaken, P. Strijdom—eene schaar van
mannen, bekend en onbekend—hartelijke handdrukten, warme wel-
komst groeten—een korte pooze van rust en verkwikking, na eene
reis van bijna drie weken onafgebroken, en wij ontvingen eenen
brief, ons "verzoekende dien avond te zes uren voor den Kerkeraad
te verschijnen." Wij schreven: "Het was goed!"

De gemeente, die opgekomen was, was niet groot,—geen derde
deel van voor vier jaren. Er was een commando tegen Secheli
uitgegaan, en hieronder waren sommigen belet te komen, en er
waren er, die onze komst niet gaarne hadden, die dus niet opkwa-
men. Maar de rieten kerk was klaar, en in de voor ons toebe-
reide woning huisden de leeraar en kerkeraden van Mooirivier, die voor
ons waren aangekomen.

Ten zes ure namen de Heer van der Hoff en zeven zijner kerke-
raden plaats, en "verschenen" wij ter vergadering. Zij wenschten
van ons te weten, om welke redenen wij waren "ingekomen," daar
wij toch weten moesten, dat aldaar een "wettig geordende leeraar
was," en onze eigene wetten ons verbieden in de parochie van eenen
anderen leeraar te gaan prediken, enz.

Wij deelden hun onzen last mede, en dat, daar wij in de gemeente van Mooirivier waren, en schoon zij zich zelve beroofd hadden van de bescherming onzer wetten door zich te onttrekken aan de gehoorzaming daarvan—daar wij hun wilden toonen, dat wij ons niet kwamen opdringen—wij genegen waren te zwijgen en onder de hoorders plaats te nemen, bijaldien zij zulks voor God, bij hun geweten en die *Zielen* konden verantwoorden, die derwaarts waren gekomen, begeerende dat de bondzegelen haar door leeraars van de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika zouden worden toegereikt.

Er viel eene redekaveling voor, die tot ongeveer elf uren 's nachts duurde, en welker zomma was, dat de kerkeraden, namelijk: de ouderlingen Wolmarans, David Jakobs, Kloppers, de diakenen Gouws, twee broeders Smit, en nog zeker heer, wiens naam mij niet te binnen valt, verlof om het Evangelie te bedienen, weigerden.

Toen echter de gemeente verklaarde, hare kleine kinderen ongedoopt naar huis te zullen nemen, en daarbij nog andere, schoon redelijke, drangreden bezigde, zeide de Heer van der Hoff, dat hij ons "verlof gaf te gaan waar, en te doen wat wij willen!"

Veeligt hebben wij gedwaald, dat wij niet meer zelfstandig den last ons opgedragen, hebben gezocht te vervullen; maar wij gedachten aan het woord des Heilands: "Hetgeen gij wilt dat anderen enz," en hopen op goedgunstige beoordeeling onzer handelwijze in dezen. Ook moet ik U.H.Ew. doen opmerken, dat wij het regt van verlof-geven slechts erkend hebben, voor zooverre Mooirivier aanging.

Nog dien nacht predikten wij de voorbereiding, en bedienden daags daarna de Sacramenten. Wij namen eenige jongelieden aan tot leden der Kerk. Daar ons aanbod, de namen der gedoopten en aangenomenen te Mooirivier, met de kerkgeldten, in te leveren, was afgeslagen, hebben wij zulks te Lijdenburg gedaan.

Wij hebben aldaar met genoegten gearbeid, en, wij vertrouwen ook, met zegen, maar geene woorden zijn in staat de verdeeldheden van heden, tegenover de eensgezindheid van voor vier jaren, maar eisch te schetsen. En waar wij nu zijn, leeren wij nog maar pas 't a daarvan kennen.

Maar in Lijdenburg is het anders. Onze weg leidt nu derwaarts, en is niet zonder gevaar. Wij kwamen op den bestemden tijd gelukkig aan bij den Veldkornet Van Dijk, die ons voortvoerde naar de plaats van de weduwe Fourie, waar de gemeente, in vrije grooten getale, reeds was zamengekomen. Daar waren BB. ouderlingen en diakenen, en alles geleek naar vroeger. Nogtans mag ik niemand in de waan brengen, dat de dingen, die aanleiding hebben gegeven tot de scheuring tusschen Lijdenburg en de andere gemeente, of liever tusschen Lijdenburg en den leeraar van Mooirivier—dat die dingen geene nadeelige vruchten hebben nagelaten—Neen!

Bij den Heer Van Dijk kwam ons een geschrift ter hand, getiteld: "Die Stern uit Mooirivier," dd. December, 1855. Ofschoon dit geschrift, naar het schijnt, aan enkelen slechts ter lezing wordt gegeven, kon het niet anders, of het bestaan, en enkele deelen daarvan moesten ons ter ore komen. Wij verlangden naar de lezing, en aan ons verlangen is nu voldaan. De leeraar van Mooirivier is

daarvan de schrijver. En het geschrift bewijst, voor mij althans zonder twijfel, dat hij de *Bewerker* is van die droevige scheuring in het Overvaalsche. Hij echter verzekert mij, dat hij dit niet is—dat hij altijd vereeniging met de Synode heeft begeerd en gezocht, tot dat hij eindelijk moest toegeven. Ik zal U.H.Ew. het geschrift zenden, en verzoek hetzelfde in de *Kerkbode*, of ergens anders, het *Licht* te doen zien. “Zoo iemand in de duisternis wandelt, zoo stoot hij zich.”

Maar vergeef mij deze uitweiding!—Lijdenburg is met uitzondering van één gezin, verbonden aan onze Kerk. En Lijdenburg geniet, gelijk dus in het kerkelijke, zoo ook in het godsdienstige, den zegen der eensgezindheid. Velen spreken daar van de noodzakelijkheid en wenschelijkheid eener scheiding in het burgerlijke bestier van het overige deel der Republiek.

In het Lijdenburgsche hadden wij drie kerkplaatsen bepaald. Op het dorp toefden wij tot Donderdag morgen en hadden daar eene groote gemeente. De kerk is voltooid, en is de beste in het Overvaalsche. De kerkeraad is zeer begeerig eene pastorie te bouwen, en heeft aanvraag gedaan aan de gemeenten van ons land om geldelijke hulp—eene aanvraag die gewis aller hart zal winnen.

Een van de besluiten des Kerkerads is geweest eene nieuwe kerkplaats te vinden, zoo gelegen dat, én de gemeente, én de verbroederden van Rustenburg en Mooirivier, den leeraar zoo dikwijls er een die gewesten bezoekt, aldaar ontvangen kunnen. De leeraar behoeft dan ook niet noodzakelijk de moeitevolle reis naar Lijdenburg te volvoeren. Mij is het opgedragen den H.Ew. Ring van Transgariëp te bidden dat, om de zesde maand een der leeraren uit dat Ringsressort derwaarts worde gezonden.

De bediening des Woords en der Sacramenten had haren gewonen voortgang, en op Maandag morgen moesten wij van onze laatste kerkplaats, die van den Hr. Cornelis du Plooi, nabij Ceylonsrivier voortreizen. Vriendelijke broederen begeleidden ons bijna tot aan de grenzen van Lijdenburg. Nagenoeg op elke plaats waren er, die eene korte godsdienst, en den Doop voor hunne kinderen begeerden. Niet zelden moest de wagen voort—en wij te paard volgen.

In de wijk van den Veldkorent Minnaar bemerkten wij, dat “zijne menschen” verbonden waren gebleven aan de Synode, gelijk ook die van Commandant Schoeman. Wij reisden ook door streken, wier bewoners gedreigd hadden ons zoo en zoo te zullen doen, maar die niet opdaagden. Wij reisden (ofschoon met ossen) met haast. Onze voerman was mijn neef, de Heer Hendrik Neethling, woonachtig in die streken.

Wij hadden van Suikerbosch-rand naar Rustenburg brieven gezonden, den tijd onzer komst meldende aan den kommandant-Generaal Pretorius, aan den Kommandant G. Kruger, aan de Kerkeraden en aan onze vrienden W. van Rensburg en P. J. van Staden; maar geen dezer brieven was aangekomen. Het is een klagte aldaar van velen, dat brieven onderschept worden, en ik heb niet kunnen uitvinden of het met de onze ook zoo was gegaan.

Wij besloten dat Br. Louw op de plaats van den Heer Van Rensburg zoude verblijven, en ik te paard naar Rustenburg voortreizen. Een briefje, Zaterdag morgen, door den Heer Jacobus van Straten afgezonden, bragt op Zondag morgen, op de plaats

van den Heer Van Rensburg, veertig wagens te zamen, en daarmee eene gemeente, aan wie mijn Broeder, met grooten zegen, het Evangelie predikte. Hij doopte bijna veertig kinderen, sommige welker hunne doopbriefjes zelve kwamen brengen! Ik kwam eerst laat met den Heer Van der Linden (die de geheele reis ons vergezelde, en zijne hulp verleende in het zingen en schrijven) te Rustenburg aan. Wij stegen af ten huize van den ouddiaken, den Heer Robinson, die ons zeer vriendelijk ontving. Des morgens kwam een der diakenen aan, om de godsdienst waar te nemen, die mij verzocht de dienst voor hem te doen.

Ik deed zulks, en had eene gemeente van ongeveer zestig zielen in het gebouw waarin wij vroeger aan duizenden het Evangelie hadden gepreekt. Ik was zeer weemoedig gestemd, en kon toen enkelen met tranen spraken van de ongelukkige verdeeldheden in welke zij gedompeld waren, ook de mijne niet weerhouden. Ik weet den toestand waarin kerkelijk en burgerlijk, die menschen nu verkeeren, niet beter te noemen dan—ellende!—Vier jaren geleden was alles zoo anders geweest.

De kerkeraad, zegt men, is zeer voor den Heer Van der Hoff, en men zegt ook de gemeente; maar men heeft mij genoemd uit de omstreken van Rustenburg, ruim dertig hoofden van huisgezinnen, die niet van de Synode af willen. Wederom zeggen de kerkeraden van Mooirivier en enkelen van Rustenburg—dit is niet zoo!

En toch zag ik Maandag morgen drie of vier wagens met den meesten spoed naar 't dorp rijden, die eenige kindertjes ten Doop bragten.

Onze volgende kerkplaats was Hartebeestfontein, de plaats van onzen ouden trouwen vriend Wessel Badenhorst, die ons weinige weken te voren schreef:—

“UEerw. zult wel weten, dat wij hier nog zonder leeraar zitten.” Hartebeestfontein behoort tot Mooirivier. Eerst Zaterdag avond kwamen wij daar aan, en hadden veel te doen, schoon de gemeente geen groote was. Wij doopten een aantal, en namen eenige jonge lieden aan. Wij preekten en vierden het H. Avondmaal.

Het was een waar genot, toen wij Maandag met paarden voor onzen wagen voortreisden. 's Avonds waren wij te Mooirivier. Het dorp is zeer vergroot en heeft eenige goede huizen, een waarvan, zijnde dat van den Heer Goetz, ons een vriendelijke opname gaf. Daarover is 't huis van den Heer Van der Hoff, waar kerkeraden zamen gekomen waren, en vanwaar wij eenen brief ontvingen, ons verzoekende den kerkeraad daar te komen ontmoeten ten einde te beraadslagen over kerkelijke aangelegenheden. Wij gaven ten antwoord, wel! en bleven tot bijna 12 uur dien avond, en van 7 tot 10 den volgenden morgen.

Ik moet bekennen dat onze beraadslaging soms den vorm en den toon van een dispuut aannam. Veelligt heb ik daartoe ook aanleiding gegeven, want ik herinner mij dat ik soms harde, ik meen—*Waarheden* gezegd heb. Men wilde dat de Synode zoude toegeven,—niemand verbaze zich over de uitdrukking,—de Synode moest geene gelijkstelling van de gekleurde en blanke leden der kerk willen—en meer andere dingen. Maar de gelijkstelling, die was de groote bullebak, waarmee de Transvaal was beroerd. Ja, er was een tweede—het Britsche gezag; en een derde—de eed van

getrouwheid, die de leeraars der Gereformeerde Kerk aan de Britsche Kroon zouden hebben gezworen, en die ook, naar de verklaring van den Heer Van der Hoff, door UHEw. en den HEw. Heer Robertson, van hem zoude zijn gevegd zegt de "Stem."²⁰⁾ Ik moet een vierde niet vergeten, namelijk de kerkelijke belasting, maar deze wordt onder de reserven gehouden.

De Heer Wolmarans was spreker, en waar die heer in de kunst te kort schoot, nam de Heer Van der Hoff het voor hem op. Het gesprek, of hoe het genoemd mag worden, liep meest over de *Gelykstelling*. Het baatte weinig of wij met voorbeelden aantoonde, hoe in vele gemeenten alle aanstoot voor gekleurde en blanken werd vermeden. Wij moesten dit punt behandelen tot dat we er mee van waren. Misschien vloeit uit dit gesprek voor enkele der kerkeraden eenig nut voort.

Maar ook Comm. Generaal Pretorius was naar Mooirivier gekomen om ons te zien. Zijne persoonlikheid geeft eenen aangenamen indruk. Men ziet een bedaard en denkend man, vatbaar open voor overtuiging. Hij gevoelt, dunkt mij, de noodzakelijkheid van een wettiggeordend kerkelijk gezag.

Wij moesten nog dien avond, door Leeuwendeld heen, naar eene bepaalde kerkplaats aan Rhenosterrivier. Dus moesten wij voort.

Wij gingen, en na een genoeglijk uitstapje, in het Natalsche, na eene wel vermoeijende maar toch voorspoedige reis, nadat de dood mij en de mijnen wel had in de oogen gezien, ben ik Zaterdag avond, met de mijnen, gezond in onze woning aangekomen.

Ik heb nog niet alles gezegd, maar voor het tegenwoordige genoeg. Ik vertrouw, ook genoeg om de H.E. Synodale Commissie te overtuigen, dat wij getracht hebben den opgedragen last, naar vermogen getrouw te volbrengen.—God Gebiede den Zegen.

²⁰⁾ Bogenoemde geskrif.

Transvaalse Argief.

SS. 7. R.1207/56.

155. Eerw. D. Lindley gevra om na Transvaal te kom.

Magaliesberg,
den 29ste September 1856.

Aan de WelEwde Heer,

D. Lendly.

Weleerwaarde heer,

ik neemt deze gelegenheid te Baat UWEWd. ons dringende Behoeft onder het oog te Brengen Daar wy tans in verkeerde, onze oogs is groot en de arbyders wynig.

Zoo dat ik my vol vertrouwen tot u wende om u te verzoeken, zoo goed te weezen, om my te melde of u een Behoorlyk Beroep alhier van de Kerkenraad zuld aannemen, hier zyn onderschydene plaatsen waar twee gevoelen in de Kerk heerste. Zynde veroorzaakt door menschen die de Evangelie gezangen niet wilde aan nemen ook die menschen begeer u, zy hebbe voor een tyd een man na u gezonden, maar hy zyn niet tot u gekoome, hier zyn op dit ogenblik 4 gemeenten herderloos, zoo Roepen wy dan tot u, komt en help ons met de gafe die god u gegeven hebbe, en waar aan onze Behoeft groot zyn.

ik wil hope dat ons begeerte door u met gods hulp en Raad vervuld zullen worden en dat u ons ander maal weder zal vertroosten en gelyden met gods heilig woord, en dat wy als dan niet weder geschyden moge worden als door den dood.

ik hoop dat de Almagtige god door zyn genade en geest uwe hart zullen bewerk om aan ons Smeeken gehoor te geven,

ik verwagt spoedig uwe andwoord en wanneer die gunstig voor ons mogte zyn zal hier niet mankeere om alles spoedig te Bewerk stellen.

den andere onaangenaamheid is dat hier een (en dit wel de minste) deel menschen die meende dat wy onder de Synode van de Kaap moete, om dat wy maar eenen Leerar hebbe en dus is myn wensch en ook die van veelen verstandige om u ook hier te hebbe, en daar u veel invloed hier onder de menschen hebbe kunt gy ons ook veel helpe.

(Slot ontbreek.)

Transvaalse Argief.

SS. 7, R. 998/56.

156. Manifes uit Lydenburg.

Het onderstaande is het gevoel van den Kerkenraad en de Gemeente (gereformeerde) Lydenburg betrekkelyk de kwestie en den Staat der Kaapsche Synode teenover ons als opzieners en hoofdregters en de zaken betreffende het gereformeerde geloof en Christus Kerk.

Art. I. Ten 1ste, wy beschouwen de leeraren (dat zyn de gereformeerde predikanten) in plaats van de Apostelen te zyn, welke de Heere bevolen heeft Joh. 21, vs. 16, Hoedt myne Schapen.—

ten tweede: als de eenige hoofdregters in de zaken die geloofs verschillen, volgens Joh. 20, vs. 23, Zoo gy iemands zonden vergeeft, dien worden ze vergeven: zoo gy iemands zonden houdt, dien zyn zy gehouden.—

ten 3de, Volgens Handel. 15—alwaar de Apostelen met de ouderlingen der Gemeente by elkander geroepen werden om de eerste geloofstwist, die in de Christelyke Kerk ontstond, te onderzoeken en te vonnissen.

Dus bestaat het werk der Predikanten in het onderwyzen der Gemeente en het houden van de Kudde des Heeren, en het gedurig vermanen en vercondigen van des Heeren woord.—

Al de gereformeerde leeraars of Predikanten met de Ouderlingen vergaderd zyn is eene Synode, dezelve zyn verpligt in alle geloofstwiste te onderzoeken en te vonnissen en ook om de twistzaken, die door den Kerkeraden of Ringsvergaderingen, reeds uitgewezen zyn en verder by wyze van appél voor hun gebragt worden te onderzoeken en finaal te beslissen.—

Verder hebben zy het regt om Algemeene wetten en bepalingen te maken om Christus kerk uitwendig te regeren.—Welke wetten en bepalingen echter nooit strydig mogen zyn met de politieke wet des lands. Daar de Heere bevolen heeft om den overheden onderdanig te zyn, volgens Rom. 13 vs. 1-7, Math. 17 vs. 24-27, Math. 22 vs 17-21, Lucas 20 vs. 25, Titus 3 vs. 1, Petri 2 vs. 13 en 14.—

Uit welke bewysplaatsen oortuigend blykt dat de Leeraars of Kerkeraad geen magt of regt hebben om wetten te maken die de Kerken of Gemeenten besturen, welke strydig met de wetten van de Politieke regering van dit of andere landen mag zyn.

Art. 2.—Is ons geloof dat zy dus geen recht hebben om de gelykstelling in de Kerken of onder de gemeenten in deze Republiek in te voeren, door dien de polit. wetten dit beletten, doordien nl. in Art. 1 der Grondwet of de volksraads-Instructien en later besluite dit geheel belet, en bepaalt dat kleurlingen of Bastaarden in het vierde lid geen regt zullen hebben in den Raad te zitten of eenige

andere betrekkingen te bekleeden in deze Republiek, door welken politieke wetten zy de kerk volgens Godswoord geen regt heeft om de gelykstelling in te voeren en de pol. regter de volle magt heeft om dat te beletten.

Art. 3.—Maar van de andere zyde kunnen wy volgens des Heeren woord ook nimmer goedkeuren dat de politieke Regering zich mag of zal bemoeien met geloof- of kerkzaken die de vryheid van geweten of godsdienst aangaat daar Godswoord zulks belet.—En deze zaken tot het werk van den Kerkenraad en de Synode behoort.—

Art. 4.—Wat de verkondiging des Evangeliums onder de Heidenen aangaat dit kunnen of mogen wy volgens des Heeren woord niet tegengaan zie Openb. Joh. 5 vs. 9—Ps. 2 vs. 8—Marc. 16 vs. 15—Joh. 15 vs. 18 en 19—Handel. 10 vs. 15.—

Wy zullen ons daartegen dan ook niet verzetten maar hetzelfde bevorderen, wanneer zulks overeenkomstig Gods Woord na waarheid gedaan wordt en gewerkt wordt om eerst van de onbeschaafde Heidenen beschaafde Schepsels te maken, opdat er ware Christenen uit mogen voort komen ter eere des Heeren opdat door hun als nog onbeschaafd zynde, en slechts Christenen in naam zynde het ware Christendom niet gelasterd of in verachting gebragt worde—overeenkomstig Titus 2 vs. 9.

Verder begeeren en stellen wy vast dat indien de prediking des woords aan Kaffernatiën gedaan wordt, zulks niet in onze kerkgebouwen gedaan zal mogen worden.—En indien er eene gemeente van Naturellen of bastaarden, enz. bestaat of opgerigt wordt dat dan op hun eigen kosten, of door collecte-gelden voor hunne godsdienst-oefening eene afzonderlyke Kerk of huis gebouwd zal worden.

En is onze wensch en begeerte dat deze wet vastgesteld zal worden voor alle gemeenten in deze Republ. nu reeds bestaande en welke na dezen dag noch onder ons opgerigt mogen worden, onverschillig welke Godsdienst die gemeente ook belyden mogt.

En zullen de Kerkeraden van elke gemeente alsdan verplicht zyn om deze wet te handhaven, en hierdoor beletten, de gelykstelling niet langzamerhand ingevoerd wordt.—

Volgens het boven bekend gestelde, en den verderen inhoud van den Herderlyken brief van den HEw. Ringsvergadering aan den Kerkenraad en de Gerefor. Gemeente te Lydenburg van dato Winburg 18 Octob. 1855 is het dat wy begeerd hebben en noch blyven begeeren dat onze kerkenraad en de geheele gemeente onder het opzigt der Kaapsche Synode zullen staan, en met dezelve als behoorende tot een ligchaam (Christus Kerk namelyk) zullen samenwerken, tot Eenheid en zuiverheid van geloof en ware Godsvrucht, en bevordering van onze verdere godsdienstige en zedelyke aangelegenheden.—

En gedachtig zynde aan des Heeren woord 1 Cor. 14 vs. 40, Laat alle dingen eerlyk en met orde geschieden,—en ziende den toestand der tyden en verwarringen, vonden wy ons verplicht om te handelen volgens de orde ons van God gegeven, 2 Thessal. 3 vs. 6. En wy bevelen u broeders in den name onzes Heeren Jezus Christ.

dat gy u onttrekt van een iegelyken broeder die ongeregeld wandelt en niet de inzettingen die hy van ons ontvangen heeft.—

De leden der Geref. Gemeente te Lydenburg.

Gedaan te Rustenburg, den 8sten Maart 1856.

ter openbaarmaking van ons gevoelen in de geestelyke kwestie.—

Openb. 8 (?) vs. En zy zongen een nieuw lied zeggende, Gy zyt waardig het boek te nemen en zyne zegelen te openen want . . .

Rom. 13 vs. 1 tot 7. Alle zielen zy den magten over haar gesteld onderworpen want daar is geen magt dan van God en de machten die daar zyn, die zyn van God geordineerd.—

vs. 2.—Alzoo dat die hun tegen de magt stelt, de ordonantie Gods wederstaat; en die ze wederstaat zullen over haar zelve een oordeel halen, vs. 3. Want de overste en zyn niet tot een vreeze den goeden werken maar den kwaden; wilt gij nu de macht niet vreezen? doet het goede en gy zult lof van haar hebben. Vs. 4 want zy is Gods dienaressen U ten goede. Maar indien gy kwaad doet zoo vreest, want zy en draagt het zwaard niet te vergeefs want zy is Gods dienaressen een wreekster tot straffe dengeene die kwaad doet.—Vs. 5.—Daarom is het noodig onderworpen te zyn niet alleen om der straffe maar ook om der Conscientie wille.

Vs. 6.—Want daarom betaalt gy ook Schattingen, want zy dienaars Gods zynde in ditzelve gedurig bezig zynde; vs. 7. Zoo geeft dan een iegelyk dat gy schuldig zyt, schatting dien gy schatting, tol dien gy tol, vreeze dien gy vreeze, eere dien gy eere schuldig zyt.—

Math. 17 vs. 24 tot 27. Waar de Heere Jezus tol of schatting betaalt. Math. 22 vs. 17. Zegt ons dan, Wat dunk U! Is het geoorloofd den keizer schattingen te geve? 2. Toen zeide hy tot haar Geeft dan den keizer dat des keizers en Gode dat Gode is.—

Lucas. 20 vs. 25. En hy zeide tot haar geeft dan den keizer dat des keizers en Gode dat Gode is.

Titus. 3 vs. 1, Vermaant hen dat zy den Overheden en de machten onderdanig zyn dat zy haar gehoorzaam zyn dat ze tot alle goed werk bereid zyn.—

1 Petri 2 vs. 13 en 14. Zyt dan alie menschenlyke ordeningen onderdanig om des Heeren wille, hetzy den Koning als de opperste magt hebbende. vs. 14. Het zy den Stadhouder als die van hun gezonden worden tot straffe wel der kwaaddoeners maar tot prys dengene die goed doen.

O.V.S. Staatsargief.

“Diverse”.

157. G. H. L. Rosa (Landdros van Kroonstad) aan Pres. J. N. Boshof oor Transvaalse toestande.

Kroonstadt, den 12 Jany 1858.

Hoog Edele Heer en Waarde Vriend,

Ik zoude vroeger geschreven hebben, maar nu eerst heb ik vaste en ware berigt aangaande de toestand van zaken over de Vaal, en dat berigt is maar te beklagenswaardig.

UHEd. zal wel gehoord hebben dat op den 23ste Desember l.l. een “Generale Publieke byeenkomst” zoude gehouden worden op Mooi Riviers Dorp, over zaken zeer belangryk “voor Kerk en Staat”.

Pretorius heeft de byeenkomst bepaald en terwyl dat hy neemens was hem met de Synode te vereenigen en daar door dan ook met de Lydenburgers en Schoeman waarschyntlyk tot een vereenigen komen zoude, en omdat *Van der Hoff* zoo hard was tegen de Synode, trachte *Pretorius* op alle wyze beschuldigens in te brengen tegen *van der Hoff* op dat hy *Van der Hoff* moge bedankt worden en geen henderpaal langer zyn op deze nieuwe planen van *Pretorius*, er werden dus alle sorten beschuldigens gefabriceerd tegen *van der Hoff* de Eerste was dat *Van der Hoff* een zeer beleedigende Preek gevoerd heeft kort na, en over de *onderhandeling*, de 2de dat van der Hoff hem te veel met Staatszaaken bemooiyd en tot bewys van welk bracht *Pretorius* een “Copy” van een brief ten voorschyn welk van der Hoff op last van “Wyers” en den Commissie Volks Raad geschreven heeft aan den Gouvernment van den Vrystaat” (deze brief is dezelfde welk UHEd. en antwoord daarop genoemd heeft “Een onbeschofte Product”) *van der Hoff* erkende dat brief geschreven te hebben en zyde dat hy daartoe gelast was en ook zelfs door den toen Fung. *Presidt*, den 3de beschuldigen was dat *van der Hoff* *Pretorius* beledig heeft met het schryven van twee brieven waarin hy geweigerd heeft om aan *Pretorius* verslag te doen van alle Kerke gelden van af den tyd dat Hy *van der Hoff* in dienst was gewees; toen naam “Paul Kruger” de zaaken voor *Pretorius* waar, en dadelyk kwam “A. Brakel” en een Groote Bybel op tafel, het was toen niets anders dan een verwyrt over en weder, *dat de een zoo gemaakt heeft, en de ander heeft zoo gemaakt*, en op slot van de byeenkomst wist niemand wat uit gevoerd was, als dat *Pretorius* en *van der Hoff* maar moeste afmaaken terwyl dat de Heilige Avond maal zoo na op handen was, en dat hun questie maar een misverstand was, en dat de Kool de zous niet waard is. *Pretorius* is ziek geworden na 4 dagen de byeenkomst in perzoon bygewoon te hebbe en is nog ziek en zoo als ik verneemt maar regt slecht—Goets,

Grimbeek en Lombaard is bitter vyande; eerst gemelde is gesuspenseerd om rede dat hy geprotesteerd heeft teen stappien welk Grimbeek geordert heeft teen een der onderhorige van Schoeman, op gronden dat er tusschen Pretorius en Schoeman een accoord bestaand om niets te doen aan hun wederschyds onderhorige tot dat de questie tusschen hun beslisd is geworden, maar Pretorius is onder de dwang van Grimbeek en allis dat Grimbeek zegt moet gedaan worden, anders herindert Grimbeek hem dat de Erf en Huis welk Pretorius in woond door hem Grimbeek gekocht en betaald is, en dat als hy Grimbeek en zyn betrekking als Landdrost niet ondersteund wordt dan moet zy maar zyn (Grimbeeks) geldt gevin en dan zal hy de Land verlaten, ik verneem verder dat Pretorius aan Grimbeek een som gelt schuldig is, en het niet kan betaallen, en dat Grimbeek compleet baas is over Pretorius, op den 7de dezer was er een openlyke oproer te Mooi Rivier onder de benaaming van een byeenkomst, het was door dat gedeelte menschen gehouden die met Grimbeek ontevreden is, het heeft zoo erg gewees dat Grimbeek op laast den Kantoort duur toe rukte en met een gevloek wegging en zyde dat Hy dadelyk zyn Post zoude bedanken want dat het onuit-houdelyk is om aldaar een Landdrost te wezen—Een privaat brief onder dato den 8ste Decr. 1857 van de Bat achter Magaliesberg zeg: *“Wy kan zonder een sterke wacht niet meer door gaan want de Kaffers is regt oproerig het onstaat door de verdeelheid der menschen wat nog de einde van de zaak zal wezen is by God alleen bekend want door de gedurige opschuding en Commandos is er als het waare al hongers nood hier onder de menschen”*.

Ik heb vergeeten te melden dat de Heeren Buurman en Potgieter afgevaardigt was van Lydenburg en dat er niets finaal besloten is tuschen hun. Zy zegt dat als Pretorius met den Synode verenigt, dan zal Lydenburg ook hun met de nuwe Constitutie verenigen, mits dat dan een Volks Raad op de been zal gebracht worden uit de geheele land en dat die thans bestaande bestuur en volle verslag zal doen van al hun verrigtingen van af den dag dat zy in dienst getreeden heb,—Ik heb van Pretorius zyn eigen menschen gezien en zy zeg dat het nu “alte slecht gaat” met zaaken over de Vaal,—en er bestaat al een verdenking teen *Buurman* en *Potgieter* dat zy de menschen onderduims teen elkander op maakt.

Hoopende dat UHed. en Mevrouw Boshof wel en gezond ben gelyk wy alle zich nog bevind.

Heb ik de eer te zyn,

HED. Heer en waarde Vriend,

UHed. Dw. Dienaar,

G. H. L. ROSA.

Den Hoog Edele Heer

J. N. Boshof,

Staats President.

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z.A. Republiek, 28 Mei 1858, Bladzyde 1.

158. Bekendmaking van Kerkwette.

Aan de Nederduitsch-Gereformeerde Gemeenten in de

ZUID-AFRIKAANSCH REPUBLIEK.

De genade Gods in Christus zy met u.

By het openbaar maken onzer Kerkelyke wetten, in naam en op last van de vereenigde Kerkerads vergaderingen, gehouden te Pretoria den 24sten February, 1857, en te Potchefstroom den 22sten December, 1857, zy u het volgende ter kennis gebragt:

1.—Deze Kerkelyke Wetten zyn geheel en al gevolgd naar de Kerkelyke wetten der Kaap Kolonie, met eenige uitlatingen van voor onzen toestand overtollige bepalingen, en met eenige veranderingen, die wy biddend hopen dat verbeteringen zyn mogen.

2.—Ofschoon deze Kerkewetten reeds van het begin dezes jaars zyn in werking getreden, zoo blyven zy echter nog een geheel vol jaar na deze bekendmaking ter beoordeeling aan de gemeente overgelaten, en wordt mitsdien elk en een iegelyk die lidmaat der gemeente is, uitgenoodigd, zyne aanmerkingen, die hy op dezelve mogt willen maken, schriftelyk met onderteekening van zyn naam, by my in te zenden in den loop van dit jaar 1858, zullende al zulke aanmerkingen, die op Gods heilig Woord gegrond zyn, in dank ontvangen en by de eerstkomende Vereenigde Kerkerads-vergadering overwogen en beoordeeld worden.

3. By de eerstkomende zitting van den Edel-achtbaren Volksraad dezer Republiek, zullen deze Kerkelyke wetten ter Sanctie of goedkeuring voorgelegd worden; en zoo er na dien tyd veranderingen in gemaakt worden, zal zulks op nieuw ter goedkeuring aan bovengenoemden Volksraad worden toegezonden.

De Heer der gemeente geve op dezen arbeid zynen onmisbaren zegen.

Uw Dienaar en broeder in Christus,

D. VAN DER HOFF,

Predikant,

Praeses en scriba van bovengenoemde vereenigde
Kerkeradsvergaderingen.

Potchefstroom, gezegd Mooirivier, den 28sten Mei, 1858.

Kerkelyke Wetten en Reglementen, voor de Nederduitsch Gereformeerde Gemeenten, in de Zuid-Afrikaansche Republiek.²¹⁾

Art. 1. Tot de Nederduitsch-Gereformeerde Kerk alhier behooren allen die op belydenis des geloofs, tot ledematen zyn aangenomen: dezulken die in de Nederduitsch Gereformeerde Kerk gedoopt zyn, en degenen die in andere landen als tot de Gereformeerde Kerk behoorende erkend, zich hier te lande ter nederzetten; mits door behoorlyke bewyzen van hunnen doop of lidmaatschap buiten's lands hebbende doen blyken.

Art. 2. Deze allen blyven tot de Nederduitsch-Gereformeerde Kerk behooren, zoolang zy niet vrywillig en duidelyk verklaard hebben zich daarvan aftescheiden, of om wettige redenen daarvan afgescheiden zyn.

Art. 6. Het hoogste bestuur omtrent kerkelyke zaken berust by de vereenigde kerkeraden der onderscheidene gemeenten. Predikanten en Ouderlingen zyn verpligt dezelve by te wonen.

Art. 7. De vereenigde Kerkeraad komt te zamen zoo dikwyls als het noodig is. Over het noodige komen de ouderlingen der onderscheidene gemeenten met elkander overeen en bepalen onderling tyd en plaats. De Predikant of Predikanten moeten hieromtrent geraadpleegd worden, en de byeenroeping moet zyne of hunne goedkeuring wegdragen, uitgezonderd dan alleen niet, als de byeenroeping geschiedt met het doel om eene aanklagte tegen den Predikant of Predikanten te onderzoeken.

Art. 35. Wanneer de Kerkeraad na de verdediging van den bezwaarde een nader onderzoek noodig oordeelt, zal zulks door het inwinnen van verklaringen, het hooren van getuigen, in tegenwoordigheid van den klager en den bezwaarde, zoodra mogelyk, plaats hebben.

Deze kerkelyke wetten zyn door ons ondergetekenden op heden den vierentwintigsten dag van de maand February des jaars onzes Heeren Jezus Christus, 1857, goedgekeurd, aangenomen en vastgesteld.

D. VAN DER HOFF, Predikant.

J. F. Schutte,
D. G. Grobler,
W. Smit,
N. J. Smit,
J. J. Potgieter,
P. A. Minnaar,

N. J. Smit,
A. P. Grobler,
P. D. Duprez,
D. J. Kruger,
C. J. Smit,
J. J. Prinslo.

P. H. S. Snyman,
P. J. Geldenhuis,
W. Gouws,
J. Erasmus,
C. W. J. Booysen,

²¹⁾ Ons gee slegs enkele Artikels van hierdie eerste Kerkwet van die Transvaalse Kerk—begin as "Ned. Geref." en later "Ned. Herv." genoem. Die geheel is in bogenoemde *Staats Courant* te lees. Eers op 24 Okt. 1863 is hierdie Wet deur die Volksraad goedgekeur (Art. 127, *Locale Wetten*).

Ouderlingen en Diakenen, als vertegenwoordigers van de gemeenten Potchefstroom, Rustenburg, Zoutpansberg en Pretoria. *Over de wederzydsche betrekking tusschen Kerk en Staat; alsmede eenige bepalingen over het benoemen van ouderlingen en diakenen, en het beroepen van leeraren, volgens besluit in die algemeene kerkvergadering gehouden te Potchefstroom, in de maand December, 1857.*

Art. 1. Geen Gouvernement of wereldlyk bestuur heeft eenige magt in de Kerk, maar wel om de Kerk; dat is, het Gouvernement beschermt de Kerk en bezoldigt hare leeraren, wordende het geheel en al aan de opzieners der Kerk overgelaten de inwendige zaken der Kerk te besturen en al dat gene te doen, wat duidelyk vervat is in de formulieren onzer Kerk over de bevestiging van ouderlingen, diakenen en Predikanten.

Geen Gouvernement of Gouvernements-ambtenaar heeft als zoodanig regt, inzage te vorderen of te eischen van de inwendige kerkelyke zaken; alleenlyk als ledematen der Kerk kunnen zy op den daartoe vastgestelden tyd en plaats daarvan inzage nemen.

Art. 2. Het benoemen van ouderlingen en diakenen der gemeente wordt geheel en al gesteld in handen der mansledematen. (De wyze waarop dit geschieden zal, nader te bepalen).

Art. 3. Het beroepen van leeraren is gesteld in handen van kerkeraad en gemeente zamen. Voor dat zoodanige beroeping uitgaat, wordt hiervan aan het Gouvernement kennis gegeven. (De wyze waarop dit geschieden zal, insgelyks nader te bepalen.)

D. VAN DER HOFF, Predikant.

O.V.S.-Staatsargief.

“Friend”—11den Juny 1858.

159. Ds. A. Murray oor „Eene Stem uit de Kaapstad weerklonken in Mooirivier.”

Aan de Leden der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Z.A. Republiek.

Waarde Vrienden!

Voor eenigen tyd is my een geschrift ter hand gekomen met den titel “Eene stem uit de Kaapstad door den heer Advokaat Brand, weerklonken in Mooirivier. Eene stem der smarte, der verontwaardiging, en der waarschuwing over de heerschzuchtige bedoelingen en pauselyke aanmatiging van een gedeelte der kerkeeraadsleden van de Kaapstad, en bovenal van de Kaapsche Synode, met eenige aanmerkingen en toevoegselen uitgegeven door D. van der Hoff, Herder”, enz.

Met geene kleine verwondering heb ik boven genoemd stuk gelezen, en daaruit vernomen wat door den Heer Van der Hoff wordt voorgedragen om U naar zyn eigene woorden “met schrik en huivering voor de Kaapsche Synode te vervullen” en U te versterken in het besluit om van haar afgescheiden te blyven. Zoo lang dat besluit by U gegrond was op de vrees, dat door eene vereeniging met de Synode de invloed der Britsche Regering over U wederom konde worden geldig gemaakt, heb ik gezwezen. Ik kon die vrees verstaan, ofschoon ik haar ongegrond moest achten. Ik heb in Uw besluit berust in de hoop dat de tyd ook in dezen verandering zou te weeg brengen, want ik wist dat gy het in de Vrystaat zoudet kunnen zien hoe de vereeniging met de Synode aan de onafhankelykheid van het volk of de regering geen schade doet. Daar ik nu echter moet opmerken, dat men U nog meer van de Synode zoekt te verwyderen door middel van de schandelykste onwaarheden, mag ik niet langer zwygen, en neem ik de pen op om U die inlichtingen te geven, die U overtuigen zullen hoe ongegrond de beschuldigingen zyn, die door den Leraar van Potchefstroom tegen de Synode worden ingebracht.

Vooreerst wyst hy U op de invoering van de toga als een nieuwigheid. Zoude de heer Van der Hoff niet weten, dat de toga geene nieuwigheid is in de Gereformeerde Kerk? De Hervormer Kalvyn heeft haar gebruikt; op de beroemde Dordtsche Synode van 1618 is zy gedragen. Wat dunkt U, kan zy een nieuwigheid heeten?

Maar de toga zelve is nog niet het ergste, “van naderby beschouwd ligt er iets geheimzinnigs in”, dat in verband staat met den “naam van Bisschop, die de predikanten der Gereformeerde Kerk zich aangematigd hebben”. Ook deze tweede beschuldiging is even ongegrond als de eerste. Den naam van Bisschop hebben de predikanten der Synode zich niet aangematigd. Gods Woord en onze

Formulieren hebben hun dien naam gegeven. Ziet de kanteekeningen op 1 Tim. 1:3, waar gezegd wordt "dat door het woord *episcopos*, of bisschop, alle opzienders en leeraars der gemeente zonder onderscheid worden verstaan". Ziet ook het Formulier ter bevestiging van leeraren, waar uitdrukkelijk verklaard wordt, dat "de herders in de Schrift huishouders Gods en bisschoppen genaamd worden". Maar misschien steekt het kwaad daarin, dat deze titel nu in gebruik moet komen en dat de predikanten zich zoo genoemd willen hebben. Dat is de indruk, die de heer Van der Hoff U zoekt te geven, dat echter volstrekt niet naar waarheid is. Hoort hoe de Synode ertoe gekomen is om dat woord by zekere gelegenheid te gebruiken. De Bisschop van de Engelsche Kerk had zich genoemd "Eerste Bisschop van de kerke Gods in dit land", en maakte aanspraak op voorrang boven de leeraars onzer kerk; was het niet de plicht der Synode, zoude zy hare onafhankelykheid handhaven, om aan te toonen, dat ook de leeraars onzer kerk volgens Gods Woord en onze Formulieren evenzeer regt hebben op dien eertitel? Ziet daar hetgeen waarvan men misbruik maakt als men U zoekt wys te maken, dat de leeraars der Kaapsche Synode zich den titel van Bisschop aanmatigen.

En zoo valsch als deze is ook de volgende beschuldiging, dat achter den naam van Bisschop schuilen zou het "streven naar priesterheerschappy". Het zou "blyken uit byna al de besluiten der jongste Synode". "Gy hebt immers", zoo schryft de heer Van der Hoff "van dat fraaije besluit wel gelezen, dat iemand die de kerkeraad voorby gaande, by de wereldlyke magt zich gaat beklagen over een of ander ongelyk hem aangedaan, dat zoo iemand dan door den predikant onder censuur moet gesteld worden. Om het regt duidelyk te maken, wordt er ook een voorbeeld gegeven; "Daar is uw buurman die een stuks gronds van uwe plaats zich wil toeëigenen met wien gy daardoor in onaangenaamheden geraakt; wanneer gy het nu durft wagen om eerst by den veldkornet of landdrost te gaan klagen dan wordt gy onder censuur gesteld omdat gy den Kerkeraad met minachting zyt voorby gegaan".

Gy zult my naauwelyks willen geloven als ik U zeg, dat de Synode dit besluit volstrekt niet genomen heeft, dat het niet waar is, dat iemand die zich by den wereldlyken regter gaat beklagen over een ongelyk door zyn buurman aangedaan onder censuur gesteld moet worden. Wat de Synode besloten heeft, zult gy uit het volgende begrypen; in een der gemeenten van de kolonie werd iemand onder censuur gesteld van wege de tucht; hy ging den Ouderling, die de beschuldiging in den kerkeraad tegen hem had ingebracht, by den magistraat verklagen, omdat hy zyn eer en goeden naam had aangerand; de Ouderling werd door den Magistraat veroordeeld in eene boete van £5; by een appél echter naar het Hooge gerechtshof in de Kaapstad hebben de regters het vonnis van den magistraat vernietigd, en verklaard, dat de Ouderling niet vervolgd kon worden, om hetgeen hy in zyne kerkelyke betrekking tot handhaving der kerkelyke tucht had gedaan. De vraag voor de Synode nu was deze: Of het lidmaat der kerk, dat zich aan de kerkelyke tucht niet wilde onderwerpen, maar de opzieners der kerk by den wereldlyken regter was gaan verklagen, gecensureerd moet worden? Kon het antwoord van de Synode anders zyn dan ja? Doet niet elk lidmaat by zyne voorstelling de heilige belofte dat hy zich aan het

kerkelyk opzigt, en mits hy zich mogt ontgaan aan de kerkelyke tucht zal onderwerpen? En zou dat onderwerping kunnen heten, als hy den kerkeraad gaat verklagen, omdat die hem bestraft vanwege wangedrag? Heeft hy niet den Ring en de Synode waar hy zich beklagen kan, indien hy meent, dat de kerkeraad hem onregt aandoet? Waar zal een Kerkeraad gevonden worden om de kerketucht uit te oefenen, indien men by iedere uitspraak van censuur gevaar loopt om vervolgd te worden? En wat wordt er van de kerk, indien de kerketucht niet gehandhaafd wordt? Ik houde my overtuigd dat gy de handelwyze der Synode goedkeurt. Maar wat dunkt U van de poging om de zaken zoo te verdraayen en ze voor te stellen alsof de Synode het wettig gebruik van den aardschen regter verbiedt en verhinder?

Nog een bewys van de priesterheerschappy zou zyn, "Het besluit om den Doop te weigeren aan de kinderen der ouders die hun huwelyk niet kerkelyk hebben laten inzegenen". Ook deze voorstelling is niet geheel juist. De Synode heeft niet besloten den Doop te weigeren aan de kinderen van alle ouders wier huwelyk niet kerkelyk is ingezegend, maar alleen, die het niet hebben willen laten inzegenen. Ten bewyze hiervan strekke, dat de heer Huet op dit oogenblik in Lydenburg volkomen in den geest der Synode handelt, als hy de kinderen doopt van ouders die niet kerkelyk gehuwd zyn; wat de Synode wilde was, hare afkeuring te kennen te geven van ledematen, die in de gelegenheid zynde om den zegen des Heeren uitgesproken te hebben over hun huwelyk, zulks moedwillig verwaarloozen.

Ten vyfde wordt er gevraagd: "En wat zegt gy nu van het voorstel om den Catechismus uit den ry der leerboeken onzer Kerk weg te schuiven?" Gy zyt zeker geskrikt by het lezen dezer aanklagte; zy is zoo hoogst ernstig, en is zy waar, dan hebt gy gelyk zoo gy de Kaapsche Synode voor altyd afzweert. Maar wat dunkt U als ik U plegtig verklaar dat het voorstel niet gedaan is op de Synode om den Heidelbergchen Catechismus niet meer als leerboek der Kerk te erkennen; er is geen sprake van geweest voor een enkel oogenblik; men heeft er niet eens aan gedacht. Wat gebeurd is is het volgende:

Aan de Synode werd gevraagd te bepalen welke leerboeken gebruikt zouden worden in het geven van onderwys ter voorbereiding voor de aanneming? Een kerkeraad heeft voorgesteld, dat "Het Kort Begrip" dat boek zoude zyn. Is dit nu "een poging om den Heidelbergchen Catechismus uit den ry van de leerboeken onzer Kerk weg te schuiven?" Is niet "het Kort Begrip" opgesteld en door de Dordtsche Synode zelve goedgekeurd, juist omdat men gevoelde, dat de Heidelbergsehe Catechismus te lang en te moeiljk was voor alle aankomende ledematen om te leren?

Is niet "Het Kort Begrip", juist eene gemakkeljke zamenvatting van den hoofdinhoud van den Catechismus? Is er ooit sprake van geweest des Zondags niet meer over den Catechismus te prediken? Dan zoude men kunnen spreken van het wegschuiven van den Catechismus uit den ry der leerboeken onzer Kerk. Maar zoo lang dat niet het geval is, is de wyze waarop de heer Van der Hoff de zaak voorstelt eene oneerlyke poging om de Synode by U verdacht te maken, alsof zy aan de leer van de Catechismus niet meer geloofde. Geheel valsche en leugenachtig is die beschuldiging, omdat

er op de Synode met geen enkel woord sprake is geweest of de Catechismus leerboek der Kerk wel zou blyven of niet; er werd alleen gevraagd welk het geschiktste boek zou zyn voor Catechisatie en Aanneming.

Evenmin grond is er eindelyk voor de vraag, "Wat zegt gy van de poging tot het invoeren der Engelsche taal in onze Kerk?" Op de Synode is er geen woord gesproken van de prediking in de Engelsche taal, en valt alles dus tot den grond, wat gezegd wordt omtrent het verbannen van de Hollandsche taal en den Hollandschen Bybel en de zuivere Gereformeerde godsdienst uit de Kerk. Ik zeg het wederom, dat er op de Synode geen woord is gesproken over de prediking in het Engelsch, en toch durft de heer v.d. Hoff zeggen, dat wat "Engeland met dwang en list en geweld niet kon verkrygen, dat zal de Synode nu met het geestelyk zwaard wel zien daar te stellen". Ik durf U gerust vragen, of dat eerlyk, of dat betamelyk is in iemand die zich christelyk leeraar noemt, om op zulk eene wyze van uwe vrees voor Engelschen invloed misbruik te maken, en U tegen de Synode op te wekken door voorwendsels, die van allen grond ontbloot zyn? De heer v.d. Hoff is niet in staat om in de Handelingen van de Synode het allermiste aan te wyzen, dat gelykt naar eene poging om de Engelsche taal in de Kerk in te voeren. Wil hy ons wyzen op het gebeurde in de Kaapstadsche Kerkeraad, dan heb ik vooreerst te vragen, of de Synode verantwoordelyk kan zyn voor wat die Kerkeraad doet? Maar zelfs daar was er geene poging om de Engelsche taal in te voeren. Wat gebeurd is, is het volgende: Er waren van de kerkeraadsliden, die opmerkten, dat vele jongelieden onze kerk afvallig worden en naar de Episkopaalsche Kerk overgaan, omdat zy de Engelsche beter dan de Hollandsche taal verstaan; zy wilden dat er des middags tusschen de twee gewone beurten eene Engelsche dienst zou gehouden worden. Wat dunkt U, zou het regt zyn in den Kaapstadschen Kerkeraad om het stil aan te zien, dat de ledematen der Gereformeerde kerk van de zuivere leer afdwalen, of was het niet hun pligt om te zorgen, dat het Evangelie hun verkondigd werd in de taal die zy het meest gebruiken en het best verstaan? Gy gevoelt het, de leden van den Kaapstadschen Kerkeraad hebben niet anders dan hun pligt gedaan om te zorgen voor de Engelsch-sprekende leden der gemeente. En dat is nu het bewys van de "heerschzuchtige bedoelingen en pauselyke aanmatigingen van een gedeelte der Kerkeraadsliden van de Kaapstad".

Zietdaar de beschuldigingen van den hr. v.d. Hoff tegen de Kaapsche Synode! Na het aangevoerde zult gy my toestemmen als ik ze oneerlyk en leugenachtig noem. Waarde vrienden over de Vaal rivier! ziet dat gy de Handelingen der Synode zelve in handen krygt en oordeelt of ik de waarheid spreek. En zorgt voorts, dat terwyl er by U geroepen wordt over priesterheerschappy, gy niet zelf gevaar loopt daaronder gebragt te worden. Laat my U vragen, waar zal men er meer gevaar van lopen; in de Kaapsche Synode, waar meer ouderlingen dan predikanten zitting nemen, en onder die ouderlingen er gestudeerde personen zyn, of in de Z.A. Republiek waar de eenige Predikant die er is, zich "buiten en binnenlandschen correspondent voor kerk en schoolzaken", weet te laten benoemen. Leest den brief (gedateerd 9 Maart 1855, en gedrukt in het verslag van den hr. C. Hiddingh, *Elpis*, Deel 1, No. 1, blz. 52) van de

Amsterdamsche Commissie ter behartiging uwer godsdienstige belangen, aan uwen Volksraad en ziet hoe zy als de voorname reden waarom geen tweede predikant tot U wilde uitkomen dit opnoemen dat hy bevreesd was, dat hy als een mindere onder den heer v.d. Hoff zou moeten staan. Ik beschuldig uwen leeraar niet van priesterheerschappy, gelyk hy de Kaapsche Synode beschuldigt; maar ik wil het U ronduit zeggen, dat gy en hy te zamen er voor blootstaat, zoo lang er geen hooger kerk-collegie is om over hem opzigt te houden, waaraan ook hy verslag moet doen en zich onderwerpen.

Ten slotte wil de hr. v.d. Hoff U aanmoedigen in den stryd tegen de Synode door het woord van God aan Elia den Hethieter! (zoo noemt Ds. v.d. Hoff hem, in onze oude Hollandsche Bybels lezen wy tot nogtoe altyd Thisbieter). De Kaapsche Synode en hare voorgewende priesterheerschappy zyn zeker Baal, hare predikanten de Baal-priesters en de zeven duizend (in zyn Bybel leest de hr. v.d. Hoff "tien duizend") die hunne knieën voor de Baal nog niet gebogen hebben de bestryders der Kaapsche Synode. Het zyn gevaarlyke wapenen, die de hr. v.d. Hoff gebruikt, als hy zich het oordeel en de uitspraak Gods aanmatigt tegen uwe vroegere leeraren in de Kolonie, van wien gy weet dat zy den Heer ten minste even trouw en godvruchtig gediend hebben als hy.

God leere ons den Baal te ontdekken in den hoogmoed van ons eigen hart, en de zonde die ons van Hem afleidt, Hy leere ons de ware vryheid vinden in Zyne dienst.

Met opregte heilbede noem ik my,

Uw vriend en dienaar in Christus,

ANDREW MURRAY, JR.

Bloemfontein, 9 Juny 1858.

Uit *De Kerkbode*, van 1858.²²⁾

Bladsy 402.

160. Ds. P. Huet oor sy Transvaalse reis.

Ladysmith, 20 Oct. 1858.

Aan de Commissie voor het
Binnenlandsch Zendingswezen.

Wel-Eerw. Heeren, zeer geachte Broeders,

Het is met een diep gevoel mijner onwaardigheid, maar tevens in het levendig bewustzijn, dat de Heer overal waar Hij mij gevoerd heeft, sterke indrukken heeft willen verwekken, dat ik dezen aan u rigt om u van mijne terugkomst uit het Overvaalsche berigt te geven.

In het begin van de maand Maart verliet ik de Natalsche grenzen. Tot midden Augustus bleef ik in de gemeente Lijdenburg, gedeeltelijk op het dorp zelve, gedeeltelijk in de wijken Kriegerspost, Watervalsrivier, Hoogeveld.

Door den Kerkeraad van de gemeente Zoutpansberg uitgenoodigd om mij ook derwaarts te begeven, heb ik gemeend aan deze uitnoodiging te moeten voldoen. Zoutpansberg was in vier jaren door geen predikant bezocht, en had zich om die reden reeds tot leeraars van de Synode gewend. Het dorp door vele huisgezinnen (een 40 à 50 tal) bewoond zijnde, en de behoefte aan onderwijs en prediking aldaar dringend vindende, zag ik de noodzakelijkheid ook aldaar iets meer dan een vlugtig bezoek te maken en bleef er acht Zondagen. Ik hield er dagelijks school voor 50 à 60 kinderen, catechisatie met jonge lieden, week- en zondaggodsdienstoefeningen.

Over Waterberg en het gedeelte Hoogeveld, keerde ik naar Lijdenburg terug, waar ik in het begin van September weder aankwam. Gelijk bij mijne uitreise, aldus ook bij mijne terugkomst, bleef ik twee Zondagen in de gemeente Utrecht, en kwam den 12den October weder in de Ladysmithsche gemeente.

Niettegenstaande de hevige vooringenomenheden, die overal tegen mij bestonden, ter oorzake van mijn in 1857 uitgegeven reis-journaal, en andere geruchten (als: dat ik geen geordend predikant was, maar een voorstander van de gelijkstelling, en derhalve een valsche leeraar) heb ik alom ongehinderd kunnen spreken en zonder den minsten aanstoot arbeiden. Vooral in de Lijdenburgsche gemeente heb ik veel liefde ondervonden.

De Heer heeft mij gegeven voornamelijk ook op het punt der onbeschrijfelijk ongelukkige zwarten, onvermoeid en met den meesten ernst de volle waarheid Gods te prediken. Zelfs is het mij gelukt in het gedeelte der Lijdenburgsche gemeente, genaamd Hoogeveld, voor de zwarten kerk te houden, hetgeen wel bijkans een ongelooflijke triomf mag heeten, en, voor zoover ik weet, in de Overvaalsche gewesten de eerste maal geweest is. Ook heeft het den Heer

²²⁾ Ook te lees in Staats Courant, 31 Des. 1858, bl. 2 (Staatsargief, Pretoria).

behaagd dezen eersten stap op zonderlinge wijze te zegenen. Enkelen zijn er die begonnen hebben hunne dienstboden onderwijs te geven.

Zoo men opgaven in getallen verlangt, zou ik kunnen mededeelen (doch het worde niet aan praalzucht toegeschreven) dat ik, behalve private godsdienst-oefeningen, catechisaties (dikwijls tweemaal's daags) en schoolhouden (te Zoutpansberg) gedurende dien tijd meer dan 140 malen gepredikt heb. Het aantal gedoopte kinderen schat ik tusschen 3 en 400; twee bejaarden. Het aantal aannemelingen op 80; doch van deze laatste opgaven ben ik niet zeker. Zoowel wat Aanneming als vooral wat Avondmaalsuitdeeling betreft, heb ik groote omzigtigheid gebruikt.

Indien men uitvoeriger berigten van mij zoude begeeren, ben ik bereid op nieuw een journal uit te geven, ofschoon ik vrees dat het minder bijval zou vinden dan dat van vroeger derwaarts gezonden leeraren, die welligt zeer verstandiglijk, van de donkere zijde der Transvaalsche Maatschappij, ik bedoel de behandeling der Kaffers, niets hebben laten vermoeden. Het is moeilijk te weten hoe te handelen om opregtigheid en voorzigtigheid te vereenigen. Zoo iedereen blijft zwijgen, blijft de vreesselijke toestand voortduren. Die spreekt of schrijft, sluit zich zelve de deur van goed te doen aan eene van beide klassen toe.

Uit Europa gaan Christelijke protestaties naar Amerika, ten voordele van de afschaffing van de slavernij. Men mogt uit de Kolonie wel dergelijke ernstige protestaties naar Transvaal zenden.

In belang van de Zoutpansbergsche gemeente zoude ik wenschen aan de Commissie voor te dragen, om wanneer zich een *onderwijzer* voordeed, hem dien verafgelegene werkkring voor te stellen. Maar het moet een man zijn, bezielde met de liefde van Christus, en met eenen geest van zelfverloochening.

Indien de Commissie van het Zendingswezen bij haar besluit mogt blijven om te trachten een zendelingswerk aan te vangen, een werk waarvan ik bij den tegenwoordigen toestand onzer kerk al de bezwaren inzie en gevoel, zou ik het wagen daartoe bescheidenlijk aan te raden *niet* de *Knopneuzen* die in verstrooiden staat leven en den geringsten kans op succes aanbieden, maar de Kaffers van *Maleeuw* en van *Sequati*, zijnde *Matatees*, en woonachtig beide aan de grenzen van de Lijdenburgsche gemeente. Zendingen, zich onder hen vestigende, zouden aldaar, minder dan ergens elders, belemmering en ook wat de taal betreft, minder zwarigheden ontmoeten.

Van Sequati is onlangs een bepaald verzoek gedaan om eenen zendeling bij een van de Staats-opperhoofden van Lijdenburg.

Ik stel mij voor om in een der Duitsche Settlementen, in Natal, onderzoek te doen of er onder hen zendingen zijn, bereid om zulken arbeid te aanvaarden. Indien zulks het geval mogt zijn, ben ik voornemens dit aan de Commissie voor te stellen, in de hoop dat mijne bemoeijingen niet onbescheiden zullen geacht worden.

U vergunnende om, des verkiezende, dezen brief in de Kerkbode te plaatsen, en over u, over de gemeenten en over mijzelven den heerlijken Geest Gods afbeddende, ben ik, met liefde en achting,

Uw. Dw. Dienaar en Broeder,

P. HUET.

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z.A. Republiek, Potchefstroom, 31 December, 1858.

161. By die aankoms van Ds. Postma.²³⁾

“Hoe liefelyk zyn op de bergen de voeten dergenen, die vrede verkondigen en ons het goede boodschappen”.

Deze waarheid hebben wy dezer dagen op ons fraai dorp, of-schoon niet op de bergen gelegen, maar in een liefelyk en vruchtbaar dal, treffend mogen ondervinden. Laatstleden Woensdag, den 23sten December, kwam alhier van Rustenburg aan de Eerw. Heer D. Postma. Eenige ingezetenen van het dorp, benevens den President en de leeraar van Mooirivier, waren zyn Eerw. tot aan de plaats van den Heer Jan Kock te gemoet gereden. Daar men echter niet goed onderrigt was langs weik pad de Eerw. Postma komen zou, zoo heeft daarby eene kleine teleurstelling plaats gevonden. De Heer Postma was langs een ander pad reeds in het dorp gekomen, nu had de zonderlinge verwisseling plaats, dat namelyk zyn Eerw. de hem tegemoet geredenen op zyn beurt kwam afhale, daar de Heer Postma, na eenige weinige oogenblikken in het dorp vertoefd te hebben weder uit reed, en de vrienden by den Heer Kock kwam opzoeken! Na eene hartelyke verwelkoming reed men nu gezamenlyk naar het dorp terug. Zyn Eerw. stapte by onzen leeraar af, waar hy zyn intrek genomen heeft.—Van af dat oogenblik begon de levendigheid in het dorp toe te nemen. Reeds den anderen dag zag men van alle zyden de wagens het dorp binnen ryden.

De Kerkelyke Byeenkomst in verband met de komst van den Heer Postma, tegelyk met het gewone Nachmaalfest, droeg er niet weinig toe by om het getal der opgekomenen ter feestviering meer dan te verdubbelen. Vrydag morgen stond het groote Markt- en Kerkplein als bezaaid met wagens. Het was een fraai gezigt. Die levendigheid en drukte en dat gewoel, zonder rumoer, zonder wanorde, zonder ongeregeldheid! Daarby de nieuwsgerigheid op veler gelaat, gepaard met eenige bezorgdheid zoo tusschen hoop en vrees in, zigbaar by dezen en genen, die in kleinere of grotere groepen met elkander stonden te sprekn. Met één woord, het was belangwekkend! En geen wonder! Een leeraar der Afgescheidene Kerk uit Holland was op het dorp! Een leeraar die de gezangen niet zong! Hoe zal dat gaan, hoe zal dat aflopen! De bezorgdheid echter week spoedig voor goede hoop en goede verwachting, toen men de beide leeraars zo vriendschappelyk en vertrouwelyk met elkander zag omgaan, na zulk eene korte kennismaking.

Vrydag avond hield onze leeraar voorbereiding, na byna den geheelen dag zich bezig gehouden te hebben met het aannemen van

²³⁾ Hierdie Stuk het verskyn as Inleidingsartikel in die Staatskoerant.

Iedematen. Zaterdag voormiddag deelde zyn Eerw. het Nachemaal uit, en in den namiddag betrad de Eerw. Postma den Predikstoel. Zondag morgen hield onze leeraar dankzegging. Zestig nieuw aangenomen ledematen werden der gemeente voorgesteld, en ongeveer vyftig kinderen gedoopt. Na den middag predikte de Heer Postma. By al die godsdienst oefeningen was het Kerkgebouw tot stikkens toe vol, kunnende er velen geen plaats krygen. Over het indrukwekkende en plegtige dier godsdienstige verrigtingen zullen wy hier niet uit weiden. Genoeg zy het te zeggen dat op het gelaat der toehoorders telkens de meeste voldoening te lezen stond.

Maar nu de Byeenkomst op Maandag, den 28sten. Boven verwachting, boven bidden en denken is dezelve afgeloopen. De Kerkeraad van Moorivier met zynen leeraar en nog verscheidene andere Kerkeradsleden van de andere gemeenten stelden zich 's morgens ten 8 uur als een Kerkvergadering zamen in het Kerkgebouw. De Eerw. Postma zat naast onzen leeraar. Spoedig was de Kerk vol met belangstellenden. Nadat de vergadering door onzen leeraar met een plegtig gebed geopend was, sprak zyn Eerw. de vergaderde menigte toe en maakte haar bekend met het doel waartoe hy die byeenkomst had opgeroepen; vervolgens rigtte onze leeraar het woord tot den Heer Postma, zyn Eerw. verzoekende, het doel zyn er komst aan de gemeente bekend te maken, waaraan de Heer Postma tersstond voldeed. Na dit met juistheid en duidelykheid gedaan te hebben, vroeg deze en gene der Kerkeradsleden inlichting op een en ander, hetwelk de Heer Postma op minzame wyze gaf. Het punt der gezangen werd besproken. Tot verdediging der gezangen liet de oude Heer Wolmarans, de geachte oud-ouderling dezer gemeente, zich krachtig, ernstig en gemoedelyk hooren. Wy zeggen verdediging. Dit was echter niet tegen de Heer Postma, die zeer mildelyk daaromtrent zyn gevoelens geopenbaard had; maar meer tegen diegenen en het algemeene, die de gezangen hier verwerpen. Na veel hieromtrent over en weder gesproken te hebben, waarby ook uit de vergaderde menigte sommigen het woord voerden, stond onze leeraar op en stelde voor eenige wegen ter bewandeling in deze, ten einde het gevoelens der vergadering en der gemeente te hooren. Zyn Eerw. stelde vier wegen voor. In de eerste plaats, of allen er toe genegen zouden zyn, om de gezangen uit de Kerk te verwyderen; of omgekeerd, dat allen de gezangen zouden erkennen en aannemen in de Kerk. En zoo die wegen niet konden bewandeld worden; dan of den deeraren de vryheid te laten om by de openbare godsdienst al of niet gezangen op te geven, of de leeraren daartoe te verpligten. Het algemeene gevoelens was, dat de twee eerste wegen niet konden bewandeld worden; alleenlyk de Heer Stephanus Kruger, oud diaken van Rustenburg, verlangde dat men de gezangen uit de Kerk verwyderen zou. Van dit gevoelens nam men eenvoudig geen notitie, terwyl de gansche vergadering zich daartegen verklaarde. Eindelyk kwam men tot de bepaling om de twee laatste wegen ter beslissing aan de algemeene Kerkvergadering te Pretoria voor te leggen. Van de 18 Kerkeradsleden waren twee, de Heeren St. Kruger voor- en de Heer D. Kruger, diaken, hiertegen. Nu sprak onze leeraar nog een kort woord tot aanwyzing van het gebruik der gezangen in de Kerk en toonde duidelyk aan, dat zulks niet strydig was met Gods woord, maar integendeel daarmede overeenkomstig; en niet met de besluiten der Dordtsche Synode, maar integendeel, of-

schoon die Synode in der tyd de gezangen belet had, het invoeren daarvan toch niet tegen hunnen geest was; enz., enz. De Heer Postma nam hierin genoegen, en zoo eindigde deze byeenkomst in den besten geest. Er was orde zonder dwang; vryheid zonder stoornis of beleediging. Lang zullen deze gedenkwaardige dagen hier in geheugenis blyven. De Heer schenke Zynen zegen, dat hy de beide leeraars in diezelfde overeenstemming op den ingeslagen weg doe voortgaan; dan is vrede en eendragt te verwachten, en de Gereformeerde Kerk der Republiek is een tydperk vol goede verwachting ingetreden.

Natalse Staatsargief.

Verbatim Records.

162. Ds. D. Postma aan die Alg. Kerkvergadering.

1859.

Hoog Eerwaarde Vergadering.

Het doet my innig leed, dat ik my volgens Gods Woord niet geregt acht om UEd. als algemene kerkvergadering, onder u genomen besluit met oog op de geopenbaarde gevoelens de hulp onzer Kerk toe te zeggen.

Ik acht dat ik gister dat genoeg uit Gods woord en Gereformeerde kerkregeling hebt aangetoond, daarom zal ik hierover nu niet meer uitweiden. Ik hoop men zal my hebben verstaan.

By deze gelegenheid betuig ik allen, die my hunne vriendschap bewezen hebben, mynen hartelyken dank, tevens betuig ik mynen hartelyken dank aan Leeraar en Kerkraaden die my met hun vertrouwen hebben begiftigd en niet minder betuig ik dit aan die Burgerlyke Autoriteiten, die my met zooveel erkentenis hebben vereerd.

En van harte reik ik U heden in de overeenstemming in het ware geloof, de broedershand en hoop door Gods genade dit althans mynerzyds met de daad te betoonen.

Dan, hoewel ik tot op deze vergadering op haar verzoek of op dat van den edelen Volksraad my onthouden heb van de bediening der Bondzegelen en andere kerkelyke handelingen, verklaar ik nu de vergadering dat ik my van af heden daaraan niet meer verbonden acht en wat ik voorts in de Republiek moogt doen als wettig geordend en gezonden dienaar des Heeren, wensch ik te doen overeenkomstig de kracht myner Goddelyke Zending.

En om zooveel mogentlyk ergenis voor te koomen geef ik de vergadering de verzekering, dat ik voorts in geen kerk binnen uwe Republiek meer preek, zonder daartoe opnieuw behoorlyk van de bevoegde persoon verzocht te zyn, en daar my reeds een kamertje in de Pastory te Rustenburg was ingeruimd, wil ik dat verlaten opdat ook niemand daarover twiste. Althans door my daartoe niet de minste aanleiding ontvangen.

Tevens reken ik op de bescherming der Overheid, zoo lang ik my tegen de goede orde niet bezondig, waarom ik my in myne hooge bediening nederig aan de ge-eerbiedigde Overheid dezes lands aanbevele.

Uwe dwd. en toegenegen broeder in Christus,

D. POSTMA.

Pretoria den 11 Januarie 1859.

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z.A. Republiek, January 14, 1859, Bladzy 2.

163. Alg. Verg. N.G. Kerk aan Ds. Postma.

“Aan den Eerw. zeer geleerden Heer D. Postma, Herder en Leeraar van de Christelyke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland en Afgevaardigde naar dezen Staat.

“Wel-Eerw. zeer geleerde Heer, Hooggeachte broeder in onzen Heer Jezus Christus.

“De Genade Gods in Christus zy met u”.

“De Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in de Z.A. Republiek, vergaderd te Pretoria den 10den January, en volgenden dag, in het jaar onzes Heeren, 1859, gehoord hebbende den lastbrief door U Eerw. aan onze vergadering voorgelegd; uit dien lastbrief en U Eerws. nadere toelichtingen hebben wy vernomen, dat de hulp uwer kerk in onze geestelyke behoeften ons wordt aangeboden. Gedrongen door een gevoel van dankbaarheid, in de eerste plaats aan den Koning der Kerk, dat Hy in Zyne genadige ontferming onzer gedachtig geweest is, door de harten van herders en opzieners en leden uwer kerk te bewegen, om zoo edelmoedig, in den geest der christelyke liefde, hulp en bystand in onze geestelyke behoeften aan te bieden. Nevens den Koning der kerk. onzen Heer en Zaligmaker, betuigen wy U Eerw. onzen hartelyken dank, en verzoeken u de tolk te zyn om by de commissie uwer kerk onze gevoelens van dankbaarheid overtebrengen. U Eerw., zy echter bekend, dat de kerk alhier bestaande, is de Nederduitsch Hervormde kerk, die benevens het boek der Psalmen, ook het Evangelisch gezangboek by die kerk in gebruik, als een erkend kerkelyk boek heeft aangenomen, en daarvan by de openbare godsdienst gebruik maakt. Die kerkelyke inrichting, maar ook niets meer, wenscht de vergadering bovengenoemd dat hier zal in stand blyven. Aangenaam zal het dus der vergadering zyn, om herders en leeraars, waaraan de gemeenten hier nog zoo dringend behoefte hebben, tot ons te zien overkomen. En kan U Eerw. een of meer leeraars uit uwe kerk aanwyzen, of uw eigen persoon beroepbaar stellen en in onze kerk dienen, *zoals dezelve thans bestaat*, dankbaar zullen wy dit erkennen en aan de onderscheidene vacante gemeenten dezzer Republiek dit bekend stellen, ten einde een wettig beroep op een of meer der door U Eerw. ons aangewezen leeraars, of op U eigen persoon uittebrengen. Aangenaam bovenal zou het ons zyn, indien U. Eerw. besluiten kon, om uw persoon voor een onzer gemeenten beroepbaar te stellen, daar wy U Eerw. hebben leeren kennen als een herder en leeraar, met wiens prediking van het Evangelie wy niet

alleen volkomen tevredeu zyn, maar openhartig betuigen wy, dat uwe troostryke Evangelie-taal onze harten geheel in liefde voor uw persoon heeft ingenomen.

Wel-Eerw. zeer geleerde Heer;

Hooggeachte broeder in onzen Heere Jezus Christus, Met hoogachting en heilbede voor u en de uwen noemen wy ons, namens de Algemeene Kerkvergadering bovengenoemd,

U Eerw. dienstw. Dr. en broeder in den Heere,

(Was. get.) D. v. d. HOFF, V.D.M., praeses.

Transvaalse Argief,
(SS. 15, No. R. 2564/59).

164. Goewerneur Grey aan Pres. Pretorius.

Government House,
Cape Town,
27th January, 1859.

Sir,

Your Honor is aware that several British subjects have, for a long series of years, been located at the Kuruman, where extensive and flourishing Missionary Institutions have been founded for the establishment and support of which various subjects of Her Majesty have contributed large sums of money, and in the welfare of which they take a great interest.

2. Reports have now reached me that some persons, residing in the Transvaal Territory, have determined to destroy these Mission Stations, and to injure the Missionaries residing at the Kuruman. I cannot believe that such a line of proceeding would be adopted, but I beg to recommend the persons and properties of the subjects of Her Majesty to your Honor's protection, and, should you be unable to protect them, I beg that you will advise me that such is the case, in order that I may determine, without delay, upon the course, which it may then be my duty to take.—

I have the honor to be,

Sir,

Your Honor's most obedient humble servant,

G. GREY.

His Honor, M. W. Pretorius, Esqre.,
etc., etc., etc.,

Potchefstroom,
South African Republic.

Transvaalse Argief,
(SS. 15, No. R. 2604/59).

165. Ds. van der Hoff oor die ontstaan van die Geref. Kerk.

1859.

Zyn HoogEd. den President en WelEd. Heeren leden
van den Uitv. Magt,

Der Zuid Afrikaansche Republiek.

Hoog Edele Heer,

WelEd. Heeren!

Wy hebben de eer de ontvangst te erkennen van uwe geachte letteren, gedateerd Rustenburg 12 Febr. 1859. U vraagt inlichting.

Op uwe eerste vraag: "Of die nieuw opgerigte zich noemende gereformeerde kerk in de Z. A. Republiek is 'eenig kerkelyk gezag' dat volgens Art. 23 der Grondwet door de Kerkeraden zyner Nederd. hervormde gemeenten is goedgekeurd, aangenomen en vastgesteld".

Op dit punt kunnen wy u die volgende inlichting geven: Wy kennen tot nog toe geen gereformeerde kerk in de Z. A. Republiek, dan alleen de *onze*.—Wel heeft de algemeene kerkvergadering, den 10den January en volgende dagen te Pretoria gehouden, eene kennisgeving van 15 personen ontvangen, meldende dat zy zich vrywillig afscheiden van onze kerkelyke gemeenschap en wenschen te bestaan als eene vrye geref. kerk waarop de algemeene kerkvergadering voornoemd geantwoord heeft dat zy die afscheiding *niet beletten kan*. Hiervan heeft de algemeene kerkvergadering terstond aan den Hoog Ed. Uitv. Raad, den 12den January kennis gegeven.

Wy kunnen u dus verzekeren dat er geen kerkelyk gezag van eene andere kerk door de kerkeraden der Nederd. geref. kerk is goedgekeurd, nog minder aangenomen of vastgesteld. Zelfs is er geen aanzoek of kennisgeving nog gedaan van de oprigting eener andere kerk. Alleen zooals boven gezegd is, is er een wensch by de algemeene vergadering ingekomen, om eene *vrye* gereformeerde kerk opterigten. En daarop is geantwoord dat de algemeene kerkvergadering dit niet beletten kan. De oprigting eener gereformeerde kerk binnen de onze, is ons ten eenemale onbekend.

Uwe tweede vraag: "Of die zich noemende gereformeerde kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek met uwe kerk in betrekking staat, zoo ja, welke die betrekking is, en zoo neen, wat aanleiding heeft gegeven tot de oprigting van dit nieuw afzonderlyk Kerkgenootschap."

Op het eerste gedeelte dezer vraag merken wy aan dat wy geen betrekking kunnen hebben met eene Kerk, welker bestaan ons ten eenemale nog onbekend is. Ten aanzien van het laatste gedeelte der

vraag "Wat aanleiding heeft gegeven enz." Dit is door de algemeene kerkvergadering den 12den January aan UEd. geschreven. zynde die aanleiding deze: dat 15 personen zich bezwaard gevoelende over een genomen besluit der algemeene Kerkvergadering voorn., wenschen te bestaan als eene *vrye* gereformeerde Kerk. Het besluit waarover zy bezwaard zyn is: dat de kerkelyke inrichting van de Nederd. Geref. Kerk alhier, met hare Evangelische gezangen zal blyven bestaan en gehandhaafd worden.

Op uwe derde vraag: "Welke de punten van verschil zyn enz.", dient in antwoord dat wy dit niet weten, om de eenvoudige rede dat wy met hunne kerkelyke inrigting nog onbekend zyn. Nemen zy echter, zooals zy schryven, de leer, tucht en dienst der geref. Kerk, volgens de Dordtsche Synode aan, dan is er geen ander verschil, volgens ons oordeel dan dit, dat zy die zich afgescheiden hebben, *slaafs* volgen het *letterlyk* bevel der Dordtsche Vaderen, door geen evangelische gezangen in de kerk toetelaten—en wy in den *geest* en naar de *grondbeginselen* der Dordtsche Vaderen handelen, door Evangelische gezangen aantenemen. Eenig ander verschil *gelooven* wy niet dat er bestaat, ofschoon wy dit niet met zekerheid kunnen bepalen.

Wy handelen dus ook overeenkomstig het Artikel onzer Grondwet, waar gezegd wordt: "Het Volk wil zyne Nederduitsch geref. godsdienstleer, zooals die in de jaren 1618, 1619, is vastgesteld, in hare *Grondbeginselen* blyven bewaren. En daar het nu in den *geest* en het *grondbeginsel* der Dordtsche Vaderen lag, om Evangelische gezangen in de Kerk intevoeren, zoodra dit mogelyk was en eene latere Synode in dien geest handelende, dezelve wettig heeft ingevoerd, zoo vermeenen wy, dat wy met onze evangelische gezangen getrouw blyven aan de grondbeginselen der Dordtsche Vaderen.

Namens de Eerw. Kerkeraad van Rustenburg, hebben wy de eer ons met eerbied en hoogachting te noemen,

UWelEd. Dw. Dr.

D. VAN DER HOFF, praeses.

Rustenburg, 14 Febr. 1859.

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z. A. Republiek, Potchefstroom, 18 February, 1859.
Bl. 3.

166. Ds. D. van der Hoff oor die Geref. Kerk en Lydenburg.

KERKELYKE BEKENDMAKING.

Aan de ledematen der Nederduitsch-Gereformeerde gemeenten
in de Z.A. Republiek, en hare onderscheidene kerkeraden.

Op verzoek van de geëerbiedigde overheid dezer Republiek, zal, zoo de Heere wil, eene algemeene Kerkvergadering gehouden worden te Potchefstroom, den 26sten April aanstaande, om te handelen over de bestaande kerkelyke scheuring, die *ten gevolge* van de komst des Eerw. Heer Postma alhier heeft plaats gevonden. Al de broeders kerkeradsleden en die belang stellen in het heil onzer kerk, worden by deze uitgenoodigd op den boven bepaalden tyd alhier tegenwoordig te zyn.

D. VAN DER HOFF, V.D.M.,

Herder en Leeraar van de Nederduitsch Gereformeerde
Gemeenten in de Z.A. Republiek, standplaats Potchef-
stroom.

Potchefstroom, 17 February, 1859.

Jeremia 6:16..

Ondergeteekende gevoelt zich verplicht om de gemeenten alhier met den toestand van zaken, onze kerk betreffende, verder bekend te maken.

Allereerst dan eene kleine opheldering van de raadgeving des Heeren Postma, aan de algemeene kerkvergadering. Zyn Eerw. raadt aan, zooals in de nieuwe Courant, "de Republiek in Zuid-Afrika," van den 4den February te lezen staat, om het zingen van gezangen en psalmen over te laten aan het geweten van elken leeraar, met in achtneming van den toestand der gemeente. Oogenschyntlyk is dit vry aannemelyk, doch daar de Heer Postma in private gesprekken gedurig verzekerd heeft, dat hy voor zyn geweten er bezwaar in zou vinden om één gezang te laten zingen, indien er slechts één in de kerk was, die geen gezangen zong; dan wordt die raadgeving onaannemelyk. Wanneer dus die vryheid aan de leeraars zou gegeven worden, en elke leeraar had een geweten als dat van den Eerw. Postma, dan zou men hier in de kerken der Republiek geen Evangelische gezangen meer hooren;

want ofschoon ze wel niet talryk zyn, die de gezangen verwerpen, zoo is er toch altyd ligt een van die soort menschen. En om dien eene geen aanstoot te geven, zou dan de leeraar geen gezang mogen opgeven? Iedereen ziet, dat het verleenen van zodanige vryheid in dien geest gelyk staat met het verbannen der Evangelische gezangen uit de gereformeerde kerken. Die dus de Evangelische gezangen wenscht te behouden, zal zeker wel tevreden zyn met het besluit, onlangs in de algemeene kerkvergadering genomen. De Nederduitsch gereformeerde kerk, *zoaals die thans bestaat, met hare Evangelische gezangen*, is de kerk van den Staat, volgens de Grondwet, Art. 20, waar gezegd wordt: "Het volk wil zyne Nederduitsch gereformeerde godsdienst-leer, zoo als die in de Jaren 1618 en 1619, door de Synode te Dordrecht is vastgesteld, in hare *grondbeginselen* blyven bewaren.

Men moet by dit artikel wel letten op het woord: "*leer*" en *grondbeginselen*, waarmede bedoeld wordt, dat wy niet *slaafsch* de *letterlyke* besluiten de eeredienst betreffende wenschen te volgen, maar leer en eeredienst in den *geest* der Vaderen wenschen te behouden. Dien *geest* volgende heeft eene latere Synode, die van 1773, wettige opvolgster van de Dordtsche Synode, eene nieuwe beryming van de psalmen in het licht gegeven, en wederom eene latere, die van 1805, het Evangelisch gezangboek ingevoerd, handdelende in deze in *den geest* en *naar de grondbeginselen* der Dordtsche Synode. Want die Dordtsche Synode had in 1618 en 1619 wel besloten om de gezangen, die bereids ingevoerd waren, uit de kerken te verwyderen, om vrede te bewaren, doch niet omdat het ongeoorloofd was, het aan latere tyden overlatende, om ze op eene geregelde en wettige wyze in te voeren.

Die Dordtsche vaderen toch, wys en verstandig als zy waren, verklaarden al hunne besluiten te onderwerpen aan den eenigen regel en toetsteen, namelyk de Heilige Schrift. Nu zagen latere Synoden dat het strydig was met het Evangelie, om langer Evangelische gezangen uit de kerken te weren, te meer daar *al* de gemeenten er op aandrongen om een Evangelisch gezangboek te bezitten, en nu kwamen die latere Synoden tot het besluit, om het besluit der Dordtsche Synode te wyzigten naar den regel der Heilige Schrift en voerden met *algemeene* goedkeuring, een Evangelisch gezangboek in. Zoo handelden die latere Synoden in den geest en naar de *grondbeginselen* der Dordtsche Synode. Daar aan houden wy ons en bygevolg is onze kerk *met hare Evangelische gezangen* hier de alleen wettige kerk, de Kerk van den Staat. Alle andere kerken kunnen *geduld, toegelaten* worden, maar ook niets meer, mits dat zy een naam dragen zoo als behoort. Die leden van de Gereformeerde kerk, die zich daaraan niet willen onderwerpen, kunnen en mogen geen anderen naam dragen, dan *afgescheidenen*, zoo als in Holland.

Zoo als bekend is, heeft de algemeene kerkvergadering, aan den kerkeraad van Rustenburg overgelaten om te beslissen over het aanzoek van sommige, die zich van onze kerkelyke gemeenschap afgescheiden hebben, om kerk en pastorie voor hun gebruik af te staan. In de kerkvergadering te Rustenburg den 10den Febr. is dien tengevolge dit verzoek behandeld geworden en met eenparige stemmen besloten om kerk en pastorie *niet* af te staan. Verder zy ter kennis van de gemeenten gebragt dat Maandag, den 14den Febr.,

vroeg in den morgen door den Eerw. Postma aan den ondergeteekende is *opgedrongen* geworden een stuk, met eenige naamteekeningen voorzien. De aanhef van dat stuk is als volgt: "Geven ondergeteekenden by dezen uitdrukkelyk te kennen dat zy wenschen beschouwd te worden als te behooren by de *gereformeerde* kerk in de Z.A. Republiek, die in *leer, tucht en dienst* overeenkomt met de gereformeerde kerk van Nederland, zoo als die zich te Dordrecht in 1618 en 1619 heeft geopenbaard. En mits dezen bedanken voor de kerkelyke gemeenschap onder uwe leiding".

Ter informatie dient dat dit stuk geen eigenhandige naamteekeningen bevattende, niet als *wettig* door den ondergeteekende beschouwd wordt, en voor eene bloote kennisgeving van den Eerwaarde Postma is aangenomen. Te meer daar van de 15 personen die te Pretoria eigenhandig hunne namen geteekend hadden, kort daarna twee verklaard hebben, dat zy *misleid* zyn geworden, ja wat meer zegt, het geheele werk van die 15 personen is door hen zelve of hun collegie te Rustenburg afgekeurd, zoo dat wy zulk eene naamlyst in dezen staat van zaken voor *niets beteekenend* houden. De meesten der ondertekenaars *weten niet wat zy gedaan hebben*. Als de Eerw. Postma al zyn ondertekenaars voor bevoegde personen liet komen en hun gevraagd werd waarom zy geteekend hebben, ach helaas! hoe zou men beschaamd staan! Doch hoe dit ook zy, ik wil de oprigting van zoodanige kerk in niets bemoeijelyken. Indien eenige menschen goed vinden om *slaafsche* navolgers te zyn van de Dordtsche vadersen, van feilbare menschen, ik kan hun dit niet beletten; doch ik voor my en zeker duizenden hier met my, wenschen liever in den geest en de *grondbeginselen* der Dordtsche vadersen te handelen, zooals onze Grondwet ook overeenkomstig Gods Woord, van de gereformeerde kerk alhier verlangt, en christelyke gezangen te zingen, zooals dit betaamt in christelyke kerken. En wanneer wy de Evangelische gezangen zingen, dan volgen wy den wensch der *Apostelen* en oudste kerkvadersen, die zeker ook toch wel eens mogen gehoord worden. Wat meer is, dan volgen wy den geest van Christus zelve; als hy daar zegt (Joh. 14 vers 16 en 17; 15 vers 26; 16 vers 13, vergeleken met eerste Johannes 4 vers 2 en 3): dat Hy zyn Geest, die van Hem en den Vader uitgaat, als een andere Trooster zal zenden, die ons *in de waarheid leiden zal*, enz., en wy van den Apostel vermaand worden om te beproeven of de geest uit God is, en wy verder de gezangen beproevende, erkennen moeten dat Gods Geest daar in spreekt, als Christus belydende. En wie is er die dit kan of durft tegen te spreken? Niemand kan dit tegenspreken, want de Geest die in de Evangelische gezangen spreekt, openbaart zich aan onzen geest als de geest der waarheid. Blymoedig hoorzamen wy dus dien *geest*, en laten het aan anderen vry om den *letter* van Dordt te volgen.

Verder wordt aan de gemeenten bekend gemaakt dat onze overheid, wenshende dat eene vereeniging met de gemeente van Lydenburg, ook in het kerkelyke, plaats vinde, my verzocht heeft, ons besluit omtrent het punt der Synode, genomen in de algemeene kerkvergadering te Potchefstroom, den 22sten December, 1857, te publiceren.

Dit besluit is als volgt:—

"De staat der Nederduitsch gereformeerde kerk alhier moet beschouwd worden in dezen zin. Onze Nederduitsch gereformeerde

kerk beschouwt zich onafhankelyk van alle andere kerken, wat hare kerkelyke wetten, huishoudelyke bepalingen, regering of bestuur betreft—doch door den geest der christelyke liefde volgens het heilige Evangelie verbonden met alle andere gereformeerde kerken over de geheele wereld; zoo verbonden dat wy, wanneer het vereischt mogte worden, elkander mogen beroepen tot instandhouding onzer kerk, volgens bevel van onzen Zaligmaker, den Heere Jezus Christus, het eenige hoofd der kerk.”

Iedereen ziet, dat dit in hoofdzaak overeenkomt met het besluit, genomen in de vergadering van November 1853, en te lezen in de “Stem van Mooirivier”, welk besluit uitdrukkelijk zegt, dat wy niet wenschen *ingelyfd* te worden onder het bestuur der Kaapsche Synode, en tot toelichting is er bygevoegd hetgeen volgt:

“De Nederduitsch gereformeerde kerk alhier beschouwt zich dus als eene *onafhankelyke* kerk onder haar eigen bestuur. Hiermede wordt echter niet te kennen gegeven dat zy zich afsnydt of afscheurt van hare oude moederkerk; in geenen deele. De dochter wil nog gaarne met hare moeder in kinderlyke betrekking blyven; met andere woorden: de Nederduitsch gereformeerde kerk in deze gewesten wenscht, ofschoon *onafhankelyk, een band van vereeniging* aan te knopen, ten doel hebbende de algemeene belangen der Nederduitsch gereformeerde kerk in Zuid-Afrika te behartigen, en wederzydsch elkander die broederlyke diensten te bewyzen, die het Evangelie zynen belyders voorschryft of beveelt.”

Daar my te Rustenburg door den Ed. Heer W. van Rensburg, lid van den Uitvoerenden Raad, nu verledene week te Rustenburg gezegd werd, dat hy wat het politieke betrof, geen zwarigheid zag of de vereeniging met Lydenburg zou tot stand komen, doch dat zyn Ed. dit ook wenschte in het kerkelyke, zoo vroeg ik Zyn Ed. wat dan toch zyn gevoelens waren aangaande de Synode; waarop Zyn Ed. my verklaarde, dat hy zóó met de Synode wenschte verbonden te zyn, dat wy geregtigd bleven onze eigene kerkelyke wetten te maken enz. waarop ik Zyn Ed. ten antwoord gaf, dat dit ook myn wensch was; dientengevolge stelde ik voor als punt van vereeniging in het kerkelyke met Lydenburg, het volgende:

“Wy verlangen kerkelyk met de gemeente van Lydenburg ons te vereenigen en ook in betrekking te staan met de Kaapsche Synode, in zooverre dat wy geregtigd blyven om onze eigene kerkelyke wetten, naar den toestand en de behoefte van ons land, overeenkomstig Gods Woord, te regelen, en wy dus niet verbonden worden om onvoorwaardelyk alles te moeten opvolgen, wat de Synode beveelt. Dit opstel droeg Zyn Eds. goedkeuring geheel en al weg. Ik publiceer dit om alle verkeerde begrippen, die over dit punt zouden kunnen ontstaan, uit den weg te ruimen”.

Ten slotte nog dit:

By het aanstaande Nachemaal, dat zoo de Heere wil, den eersten Zondag in April alhier zal gehouden worden, zal 's Maandags daarop volgende in het kerkgebouw eene vergadering gehouden en de gemeente bekend gemaakt worden met het besluit den 11den January te Pretoria genomen, om te vernemen of er iemand is die iets daar tegen hebbe.

Wy bidden dat degenen die onze christelyke gezangen uit onze christelyke bedehuizen verbannen, hetzy door onkunde, hetzy door vooroordeel, bygeloof of *zucht om menschen meer te behagen dan Gode*, wy bidden hen licht en wysheid van boven toe en raden hen aan om onbevooroordeeld te lezen wat wy dezer dagen reeds gepubliceerd hebben, en thans by deze publiceren, en ter verdere overdenking wat in Jeremia 6: 16 te lezen staat, want die eenvoudige menschen denken dat *zy* op de *oude* paden wandelen, en dat is onwaar, ten minste wat het punt der gezangen betreft; want het pad der Evangelische gezangen is al 1800 jaar oud, terwyl het pad van de verwerping der gezangen eigenlyk eerst begonnen is, nu ongeveer 30 jaar geleden. Mogten echter zy en wy allen in dien geest de oude paden bewandelen, dat wy allen wandelen in de vreeze des Heeren. Vreest God en houdt Zyne geboden, want dit betaamt alle menschen, Amen.

Prediker 12 vers 13.

Heil en groete van Uw Dw. Dienaar en Broeder,

D. VAN DER HOFF, V.D.M.

Potchefstroom, 16 Febr. 1859.

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z.A. Republiek, Potchefstroom, Februari 25 1859.
Bladzy 3.

167. Ds. van der Hoff oor die Geref. „Afskeiding.”

Tot nadere opheldering en toelichting, diene het volgende:—

De Eerw. Postma laat het sterk uitkomen en schynt daaraan groot gewigt te hechten, dat zyn Kerk met Dordrecht overeenkomt in *leer, tucht en dienst*. Dat zyn Kerk met Dordrecht overeenkomt in de *leer*, en ook in de *tucht*, willen wy gaarne gelooven; ook wy belyden die leer, ook wy voeren die tucht, zooals iedereen uit onze Kerkwetten zien kan. Maar wat betreft de *dienst* der Vadersen, die wordt door den Eerw. Postma *niet zuiver gevolgd*. Want de Dordtsche Vadersen gebruikten tot de *dienst* de oude psalmberyming van Datheen, en de Eerw. Postma de psalmberyming van 1773. Zyn Eerw. erkent dus die Synode, keurt het werk van die Synode goed, maar—let wel op: door de erkenning van die Synode, komt zyn Eerw. in tegenspraak met zich zelve; want als zyn Eerw. uitdrukkelijk verklaart dat hy ook de dienst van Dordt volgt, dan moet hy ook, als hy zich gelyk wil blyven, de oude psalmberyming lateu zingen. Die beryming is door de Dordtsche Vadersen goedgekeurd en erkend, en die van 1773 niet. Als de heer Postma dus opregt wil zyn, dan moet zyn Eerw. verklaren, dat hy wat de *dienst* betreft, de Synode van 1773 volgt. De verklaring van den Eerw. Postma behoorde dus te zyn, als volgt: “Ik volg Dordt in de leer, en in de tucht, maar in de dienst laat ik Dordt staan, wat het zingen betreft, en ik verkies de Synode van 1773 te volgen. Zoo is de zaak, en zoo voorgesteld, kan iedereen het begrypen. Maar nu vragen wy als de Eerw. Postma geregtigd is, om zulk een groote sprong te doen, namelyk van de Synode van 1618 over te springen op die van 1773, een sprong van 160 jaren lang, waarom dan ook maar niet zoo vrymoedig en doen nog een klein sprongetjie verder, en springen over op die van 1805; want als men in de dienst 1773 volgen mag, dan mag men ook 1805 volgen; te meer daar dezelfde personen die de nieuwe psalmberyming in 1773 hebben daargesteld, ook mede gewerkt hebben tot het vervaardigen en verzamelen der Evangelische Gezangen. Ik vermoed hier eene tegenwerping. Men zal welligt aanmerken, de Synode van 1773 kunnen wy gemoedelyk volgen, omdat die Synode alleen maar gezangen heeft daargesteld, waarvan de tekst in den Bybel staat, en de Synode van 1805 heeft wat nieuws ingevoerd, en willen die dus niet volgen, om dat zy gezangen heeft ingevoerd, waarvan de tekst niet in den Bybel staat. De aanmerking zou gegrond zyn, als het invoeren van gezangen iets nieuws was, maar dit is het niet, zoo als wy in een vorig schryven breedvoerig hebben aangetoond. En verder is die aanmerking ongegrond om de volgende rede: De tekst van de berymde psalmen

wordt ja, in den Bybel gevonden, maar volstrekt niet letterlyk; in tegendeel met vele zeer vele afwykingen. De tekst van de gezangen wordt ook in den Bybel gevonden, even gelyk de psalmen, wel niet in die volgorde, maar door den geheelen Bybel verspreid, en voor ieder die daartoe die moeite wil nemen en kennis van zaken heeft, gemakkelijk te vinden. Men heeft de meeste aanmerkingen gemaakt op Gezang 98, als of dit niet gereformeerd was en dus niet bybelsch maar wy verzekeren dat het zuiver gereformeerd is, want Gezang 98 is niet anders dan een beryming van de dankzegging na het formulier des Doops. Ook op Gezang 39 is die aanmerking gemaakt, en ziet—in die zelfde dankzegging na genoemd formulier, danken wy God dat Hy ons tot zyne kinderen *heeft* aangenomen, ons en ons kroost. Er staat niet in die dankzegging: “wy hopen dat gy ons zult aannemen”, maar wy danken den Vader dat Hy ons *aangenomen heeft*. Dus echt gereformeerd, en die het niet willen begrypen, weten zelf niet wat gereformeerd is. Dus die tegenwerping vervalt

De geheele zaak komt hierop neder. De Eerw. Postma volgt Dordt in de leer; dit doen wy ook. De Eerw. Postma volgt de tucht van Dordt; dit doen wy ook. De Eerw. Postma volgt de dienst van Dordt, in zoo verre dat Zyn Eerw. Psalmen laat zingen; ook wy doen dit. De Eerw. Postma wykt echter in dit laatste van Dordt af, door de psalmberyming van 1773 te gebruiken; ook wy doen dit. Het eenige onderscheid is dat wy nog een weinigje verder afwyken en ook 1805 volgen. En nu zeggen wy, als 1773 gevolgd wordt, dan is er volstrekt geen zwaarigheid in, om ook 1805 te volgen; want die beide Synodes waren een van zin, en een van hart, en dit nog te meer, om dat de Synode van 1805 gehandeld heeft geheel overeenkomstig Gods Woord, hetgeen ik reeds genoegzaam meen bewezen te hebben, terwyl ik ieder, die daartoe lust heeft, uitnoodig om zulks te wederleggen.

Er is echter nog iets: De 15 personen te Pretoria spreken van eene *wyziging*, dat is verandering, van de Dordtsche kerkorde. Wat met die wyziging bedoeld wordt, is my onbekend. Dit ligt er in alle gevallen in opgesloten, dat Dordt *niet letterlyk in alles*, gevolgd wordt.

Welk verschil is er nu tusschen die twee kerken? Byna niets noemenswaardig, want beide komen met Dordt overeen, beide wyken in de uiterlyke eeredienst van Dordt een weinig af. Daarom, mannen-broeders, gy die de psalmberyming van 1773 zingt, welk regt hebt gy om de gezangen van 1805 niet te erkennen? Gy hebt er geen regt toe, laat toch uwen oogen opengaan. En omdat gy er geen regt toe hebt, hebt gy nog minder regt om u van ons af te scheiden, of zooals gy my te Rustenburg in dat *opgedrongen* stuk, schriftelyk verklaardet “dat gy wenscht beschouwd te worden als te behooren by de *gereformeerde* kerk in de Z.A. Republiek, die in *leer, tucht en dienst* overeenkomt met de gereformeerde kerk van Nederland, zooals die zich te Dordrecht in 1618 en 1619 heeft geopenbaard”. Gy hebt gezien, wat er door dat woordje *dienst* verstaan moet worden; dat gy wat die dienst betreft van de vaderen ook afwykt, wy alleen een weinigje verder, doch niet ongeoorloofd verder, maar overeenkomstig Gods Woord. Uwe verklaring derhalve te Rustenburg gedaan, is om het op zyn zachtst uitdrukken onjuist, want uwe kerk, door den Eerw. Postma opgerigt, komt niet

overeen in de *dienst* met Dordt van 1618, maar volgens de Synode van 1773.

Vervolgens wenscht gy in de verklaring iets te bezitten wat hier niet bestaat. Gy wenscht immers te behooren by die kerk in de Z.A. Republiek, die in *leer, tucht* en *dienst* overeenkomt met 1618 en 1619. Wel nu, zulk een kerk bestaat hier niet, zoo als boven aangetoond. Hoe kunt ge dan wenschen om daarby te behooren! Welke een vreemdsoortige wensch! Gy had liever moeten zeggen, dan waart ge meer aan de waarheid getrouw gebleven: zoo had ge moeten spreken: "wy hebben hier in de Republiek eene gereformeerde kerk opgerigt, waarin wy geen Evangelische gezangen willen laten zingen, en daarom scheiden wy ons van u af. Maar zoo als ge nu gedaan hebt, zyt gy, welligt, zonder dat ge 't weet, beleedigend geworden, beleedigend voor de gansche kerkelyke gemeenschap, die zich aan myne zyde geschaard houdt. En vraagt ge waarin die beleediging bestaat, ik zal het u zeggen: gy wenscht te behooren by de gereformeerde kerk, die in *leer, tucht* en *dienst* overeenkomt met Dordt 1618 enz., en mits dien, dat is: om die rede bedankt gy voor de kerkelyke gemeenschap onder myne leiding; waardoor zooveel te kennen gegeven wordt, dat gy daarmede wilt zeggen, als volgt: "Omrede uwe kerkelyke gemeenschap met Dordt niet overeenkomt, daarom bedanken wy die kerkelyke gemeenschap, en rigten er zelf een op die daar mede wel overeenkomt. Foei broeders, als ge onze kerkelyke gemeenschap bedankt hadt, als wy een onzuivere leer voerden, of met de grondbeginselen van Dordt en Gods Woord in stryd waren, dan had ge regt, maar nu niet, en daarom is uwe taal beleedigend voor de gansche maatschappy, waarvan sommigen uwer zeggen voorstanders te zyn; en dit wordt nog te meer beleedigend, als wy bemerken, zoo als wy hier boven hebben aangetoond, dat gy zelf in de dienst van Dordt afwykt. Omdat wy zyn afgeweken van Dordt, bedankt gy ons, en ziet—gy zyt zelf afgeweken.

De zaak is nu deze: Gy hebt eene kerkelyke gemeenschap opgerigt, onder den naam van gereformeerde kerk, die in *leer, tucht* en *dienst* overeenkomt met Dordt 1618; dit zyn uwe woorden, maar by nader onderzoek blykt, dat gy wat de *dienst* betreft, uwe eigene woorden tot leugenen maakt.

Onze kerkelyke gemeenschap door u bedankt zynde, omdat zy volgens uw oordeel *niet deugt*, want als men de zaak niet verbloemen wil, dan moet dit het woord zyn, zoo spreekt het van zelf, dat gy geen deel neemt aan onze kerkelyke gemeenschap, en geen deel daaraan nemende, zyt gy uit eigen beweging van onze kerkelyke gemeenschap afgescheiden. Ik weet wel dat gy dat woord "*afscheiding*" door uwe verklaring te Rustenburg hebt willen ontduiken, doch ge ziet, dat die verklaring hetzelfde is als afscheiding van de Nederduitsch gereformeerde kerk, die, zooals zy thans hier bestaat, met hare Evangelische gezangen, de kerk van den Staat is, volgens de Grondwet, Art. 20. En al wie van die Kerk afgescheiden is, behoort niet tot haar, en al wie tot die kerk niet behoort, kan volgens Art. 22 geen lid van den Volksraad zyn, volgens Art. 61 geen President, volgens Art. 128 geen Landdrost enz. enz. Als *afgescheiden* gereformeerde kerk zult gy dus volgens Art. 21 kunnen toegelaten worden; en volgens Art. 23 zal het aan de beoordeeling van de algemeene kerkvergadering der Nederduitsch hervormde

gemeente moeten overgelaten worden, of eenig kerkelyk gezag door u hier opterigten door het volk zal erkend worden; want volgens dat Art. erkent het volk dezer Republiek geen ander kerkelyk gezag dan hetgeen door ons wordt goedgekeurd. Dit ook tot narigt van dezulken, die, zooals ik vernomen heb, zich tot het uitvoerend bewind gevoegd hebben, om hen toetestaan ook een Predikant te beroepen onder het gezag der Synode. Tot narigt van die Heeren dient, dat het toelaten van zoodanig Predikant, of ten minste het erkennen van zyn gezag, aan de goed of afkeuring van de algemeene kerkvergadering behoort, volgens bovengenoemd Art. 23.

Al deze aanmerkingen worden gedaan, niet om te verbitteren, niet om te scheuren, maar om toetelichten, optehelderen en alzoo dwalenden van de dwaling huns wegs teregt te brengen, opdat met het teregtbrengen der dwalenden ook de bede van den Heer, Joh. 17:11, vervuld worde.

D. VAN DER HOFF, V.D.M.

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z.A. Republiek, Maart 18, 1859. Bladzy 2.

168. Die Dagbladpers oor die „Afskeiding.”

Men leest in de *Zuid-Afrikaan* van den 24sten Febr. 11. omtrent de kerken-kwestie het volgende:—

“Wy beschouwen de scheuring in de Nederduitsch Hervormde Kerk der Zuid-Afrikaansche Republiek als eene voor dien staat noodlottige gebeurtenis. Er komt nu weer nieuwe stof voor twist, en dat wel voor godsdienstige twist, by de vroegere bestaande staatkundige geschillen. Het is wel waar dat alles met veel bedaardheid en met allerlei verzekeringen van wederzydsche welwillendheid is toegegaan; maar zoo gaat het gewoonlyk by scheuringen. Geene party wil gaarne de eerste zyn van den weg af te wyken, waarover tusschen hen, die voorgeven zich naar den Bybel te rigten, geen verschil van gevoelen kan bestaan. Maar het feit dat de eendragt verbroken is, hoezeer dit dan ook in liefde moge geschied zyn, is te betreuren; want verdraagzaamheid in het kerkelyke is eene tedere plant, die zelfs in den beschaafdsten maatschappelyken toestand niet best tiert, en geheel moet wegkwynen in eene streek waar men den verzachtenden invloed der beschaving, ver van hem te genieten, zich welligt nog in lang niet zal kunnen zien ontwikkelen, en waar dus verschil van gevoelen al zeer ligt met de bitterheid gepaard gaat, die in zulke gevallen het kenmerk is van een onbeschaafd gemoed.

De handelingen der kerkvergadering te Pretoria schynen ons niet met die bezadigdheid geleid te zyn geweest, waardoor alleen eene scheuring verhoed kon zyn. De vraag die door Ds. van der Hoff aan den afgescheiden leeraar Postma gedaan werd, hoe de afgescheiden kerk in Holland over de Evangelische Gezangen dacht, moest wel tot eene woordewisseling leiden die niet veel goed kon doen. Ds. van der Hoff moet zeer wel geweten hebben hoe de Afgescheidenen over de gezangen denken, zoodat wat hem betrof, de vraag doelloos was. Aan den anderen kant mogt men veronderstellen dat Ds. Postma, die hier in de Kolonie meermalen, naar het schynt, gezangen heeft laten zingen,—wat ook Ds. van der Hoff waarschyntlyk geweten heeft,—aan die byzonderheid in de aan zyne kerk eigenen vorm van godsdienstoefening weinig zou hechten. Na eene lange beraadslaging stelde Ds. van der Hoff eindelyk voor, dat de leeraars der Afrikaansche Kerk de Gezangen naar goedvinden al of niet zouden laten zingen. Was nu dit voorstel de woordewisseling voorafgegaan, dan was het er welligt eerder doorgestaan en dan zou de geheele woordewisseling zyn vermyd geworden. Maar nu werd het met 14 stemmen van de 22 verworpen. Daarop besloot men om van de aangeboden diensten van Ds. Postma gebruik te maken, mits deze de gezangen even zeer als de psalmen by de openbare godsdienstoefening zingen

liet. Ook over dit voorstel had eene lange woordewisseling plaats, en den volgenden dag werd er een ander voorstel in denzelfden geest, maar in eenigzins sterkere bewoordingen, door Ds. van der Hoff gedaan en door 19 van de 23 leden aangenomen, terwyl één lid zich van de stemming onthield. Het besluit der vergadering werd in een brief aan Ds. Postma meegedeeld, die daarop zyn spyt te kennen gaf dat hy thans niet "overeenkomstig Gods Woord," de hulp zyner kerk aan die van de Republiek kon toezeggen, nu deze zulk een besluit had genomen. De volgende handelingen der twee leeraars zyn reeds in minder vriendschappelyken zin. Vyftien leden van de Kerk van Ds. van der Hoff hebben formeel verklaard dat zy besloten zyn om zyne kerk te verlaten, en voortaan eene Vrye Hervormde Kerk, naar de leer der Dordtsche vaderen, te vormen. Over de verdere handelingen der onderling strydende geestelyken zullen wy ons thans niet uitlaten. Iemand van vryzinnige beginselen en bedaarden zin zal de vraag of men in de kerk alleen psalmen of ook gezangen zal laten zingen, niet zoo by uitstek belangryk schynen; maar wy zyn overtuigd dat de stryd over dit punt in de Zuid-Afrikaansche Republiek spoedig een karakter zal aannemen dat alle vrienden der Nederduitsche Hervormde Kerk, of laat ons liever zeggen, alle vrienden van de Kerk van Christus, het diep zullen doen betreuren dat er ooit zulk een stryd begonnen is".

Het volgende omtrent de kerkenkwes tie, leest men in het Volksblad, van 10den Febr., 1859.

"Het belangrykste echter wat uit de Z.A. Republiek vermeld wordt, is van kerkelyken aard. Zoo als men weet is er onlangs een leeraar der Afgescheidene Gemeente uit Holland naar deze Republiek vertrokken. Hy scheen zeer wel te bevallen, en leidde by eene byeenkomst met den Predikant, die reeds vroeger in het Transvaalsche gevestigd was, eene vryzinnige denkwyze aan den dag. Maar op eene kort daarna gehoudene kerkvergadering bleek het dat hy het met de bestaande kerkelyke gebruiken in het Transvaalsche niet vinden kon. Er werd namelyk voorgesteld om elken leeraar de vryheid te laten om in de Kerk gezangen te laten zingen of niet. Dit werd verworpen en men besloot met eene groote meerderheid om het gebruik der gezangen by de openbare godsdienstoefening verpligtend te doen blyven. De Afgescheiden Leeraar, die vroeger aan de kerkvergadering betoogd had om welke redenen hem het zingen van niet uit den Bybel genomen gezangen ongeraden voorkwam, gaf nu te kennen dat hy onder de gestelde voorwaarden de kerk niet kon dienen. Daarna scheidde men zeer in der minne; maar de uitslag der zaak is niet heel aangenaam,—het wat de gezangen der kerk betreft, met de Afgescheidenen in Holland eens zyn, en dat er dus voortaan stellig twee door leeraars geleide partyen in een staat tegenover elkander zullen staan, die ook zonder kerkelyken stryd moeite genoeg zullen hebben om de rust onder zyne bevolking te handhaven. Trouwens, ook de party die voor de gezangen is, verschildt op een belangryk punt, namelyk, of het raadzaam is om zich aan de Nederduitsch Hervormde kerk in Zuid-Afrika, waar men zich vroeger van had afgescheiden, weder aan te sluiten".

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z.A. Republiek, Potchefstroom, Maart 25, 1859.

169. Ds. van der Hoff en Ds. Postma.

KERKELYKE BEKENDMAKING.

Aan al de ledematen der Nederduitsch-Gereformeerde Gemeenten in de Zuid-Afrikaansche Republiek.

HEIL DEN LEZER!

De Eerw. Heer Postma is Maandag avond alhier op het dorp aangekomen. Dingsdag avond laat ontving ik een briefje van zyn Eerw. Op uitnoodiging van eenige vrienden? alhier, verzocht hy my om de Kerk te mogen gebruiken. Na myn ouderling, den Heer Wolmarans, geraadpleegd te hebben, stond ik aan den Eerw. Heer Postma de Kerk af, mits zyn Eerw. my de *schriftelyke* verzekering wilde geven, dat hy by zyne godsdienstoefening in de Kerk de *geheele* gemeente zou stichten op de gebruikelijke wyze, met psalmen en gezangen. Zyn Eerw. schreef my terug, dat dit *te veel geverg*d was en hy dus van de Kerk geen gebruik zou maken; maar des alniettemin toch godsdienst zou houden en wel ten huize van den Heer H. Bosman; zoo als zyn Eerw. dan ook gedaan heeft.

Verder zy ten kennisse gebragt dat de Eerw. Postma, zooals uit een aan my ingezonden stuk van zyn Eerw. te zien is, my slechts den titel geeft van predikant in de Z.A. Republiek; terwyl zyn Eerw. zich zelven praeses of voorzitter noemt van een Kerkeraad der *gereformeerde gemeente* in de Z.A. Republiek. Hieruit *schynt* het dus te blyken dat ik door zyn Eerw. niet als leeraar der *gereformeerde* Kerk alhier erkend wordt, terwyl hy zich zelven dien titel *alleen* toekent. Na den afloop van het aanstaande Nachتماال, of op den 26sten April aanstaande, wensch ik van de gemeente te vernemen, hoe zy over die handelwyze denkt.

Na heilbede,

Uw Dw. Dienaar en broeder in Christus,

D. VAN DER HOFF, V.D.M.

Transvaalse Argief.

(SS. 15, No. R.2716/59.)

1859.

170. Evangelies Verbond aan die Emigrante.

Aan de Hollandsche Emigranten van de Transvaalsche Republiek.

Christen Broeders!

Wy, die ons thans tot u wenden, zyn leden van het Evangelisch Verbond. Dit verbond bestaat uit belydende Christenen van verskillende gezindten, die te zamen komen en plannen beramen ter bevordering van broederlyke liefde en eendragt onder hen, die den naam van Christus dragen.²⁴⁾

Velen van u, die den mannelyken leeftyd hebben bereikt, waren eertyds onze mede onderdanen, onder dezelfde wetten levende en belydenis doende van hetzelfde geloof; maar gy hebt ons verlaten, en voor u zelve eenen onafhankelyken Staat gevormd—de redenen die u daartoe hebben gedrongen en het regt dat gy daartoe hebt gehad, willen wy geenszins betwyfelen. Indien gy aan het beschaafde leven u hadt onttrokken, met het doel om het Evangelie van Jezus Christus tot een onkundig volk in de woestyn te brengen, en indien uwe handelingen het bewys hadden geleverd, dat gy aan dat doel werkzaam waart, dan zouden wy ons verblyd hebben en Gode onophoudelyk gedankt, omdat Hy een middel had daargesteld, zoo uitnemend berekend om Zyn ryk op aarde uit te breiden. Dan zou God in uw midden zyn, Hy zou u helpen, en dan zeer spoedig. Het is waar, de Transvaalsche Republiek heeft zich eenen naam op de aarde gemaakt, overal heeft men van u gehoord en over u gesproken; konden wy maar zeggen dat uw geloof en godsvrucht over de aarde zyn bekend geworden. Wy vreezen echter dat dit het geval niet is; door schaamte en berouw er toe gedrongen, moeten wy ons met u er over onderhouden. Verdraagt ons eenige oogenblikken, en luistert met aandacht.

Gy hebt den Bybel, het Oude en Nieuwe Testament, in uwe handen; gy zyt opgevoed in het geloof aan deszelfs goddelyk gezag; gy noemt u zeker een Christen volk; en nogtans handelt uwe regering niet naar den gulden regel van Jezus Christus. Schynt u dit een hard oordeel toe? toch meenen wy dat het welgegrond is. In plaats dat gy het Nieuwe Testament tot uw rigtsnoer neemt, waarin gy de woorden van onzen Heer Jezus Christus zelve hebt en van zyne discipelen, die gesproken en geschreven hebben onder den invloed van zynen Heiligen Geest, gaat gy terug tot de vroegere geschiedenis der Israelieten, toen zy zich aanvankelyk hebben nedergezet in Kanaän, onder Jozua, die een byzonder last van boven had ontvangen; en de wyze, waarop die leidsman van Gods volk hunne vyanden

²⁴⁾ Enkele sinne, vir ons doel onnodig, weggelaat.

heeft behandeld, beschouwt gy als een voorbeeld voor u ter navolging, ten opzichte van de inwoners van Afrika, onder welke gy u hebt begeven. Wy betreuren het, dat gy de heilige oorkonden zoo verkeerd uitlegt en toepast..... Heeft God Zuid-Afrika door eenige belofte aan u geschonken? Aan wien is het gegeven? Heeft de Allergoogste tot uwen Kommandant-Generaal gezegd: "Sta op en neem bezit van het land"? Welk bewys hebt gy dat hy handelt krachtens een volmagt hem van den Hemel verleend? Hebben de rivieren zich geopend by zyne toenadering, of toen zyne voeten en die van zyn leger derzelver wateren aanraakten? Heeft de zon stil gestaan in het midden des hemels en is die niet ondergegaan om hem den tyd en de gelegenheid te geven het goddelyk bevel ten uitvoer te brengen? Heeft de Heer des hemels inderdaad tot hem gezegd, "verbrand de steden dergenen die uwen doortogt belemmeren, dood de mannen, maar spaar voor u zelve de vrouwen en kinderen, en het vee?" Tenzy dat gy naar de binnenlanden van Zuid-Afrika zyt gezonden, met een uitdrukkelek bevel van God ontvangen, ziet toe, dat gy Hem niet hoont door het voorwendsel dat gy handelt naar het voorbeeld van Jozua.

Het zou eenige versooning voor u verzet tegen de zendelingen zyn, indien gy zelven geneigd waart de inboorlingen te onderwyzen, maar dit doet gy niet, velen van u kunnen dit ook niet, daarom behoort gy u meer te verblyden in de gelegenheid die er bestaat om hierin door anderen geholpen te worden. Indien zy, die in uwe huisgezinnen opgroeyende in onkunde aangaande het geen noodig is tot hun zielen heil, zouden verloren gaan, zal God hun bloed niet eischen van uwe hand?

Welligt versoont gy uwe mishandeling der zendelingen door de meening dat zy Engelschen zyn, en dat gy veel van de Engelsche regering hebt geleden. Sommige zendelingen zyn Engelschen, hebben Engelsche harten en openbaren Engelsche geestkracht, maar zy maken de Britsche regering niet uit en zyn voor hare daden ook niet aansprakelyk. Als belydende Christenen, weet gy dat Christus u beveelt uwe vyanden lief te hebben, en wel te doen degenen, die u lasteren; indien gy Gods woord leest en lief hebt, kunt gy deze waarheid niet uit de gedachten verliezen.

Maar uw afkeer tegen de zendelingen heeft zich niet tot de Engelschen bepaald, maar tot die van andere natien uitgestrekt. Gy dreigt om de zendelingstatie van Kuruman aan te vallen; dit zou zeer zeker een ongeoorloofde aanval zyn; gy hebt even zoo min regt u met Kuruman in te laten als met Port Elizabeth.

Gy geeft voor dat de zendelingen geen nut stichten; hoe kunt gy dit weten, indien gy hun niet wil veroorloven hun verblyf onder u te nemen? Gy zyt onbekend met het geen zy beoogen en ten uitvoer brengen. Indien gy u van hunne waarde wilt overtuigen, geeft geen gehoor aan de valsche geruchten, welke zich zoo ligtelyk verbreiden, maar onderzoek de zaak zelf. Ziet, byvoorbeeld, op Kafferland, wat er gedaan is, en word, te Alice, door de zendelingen der vrye Schotsche Kerk, of te Heald Town, door de Wesleyanen, of op het Instituut tot stand gebragt en onderhouden door den Bisschop van Grahamstad; gaat naar eenige van deze plaatsen, en gy zult u overtuigen, dat door zendelingen te verachten, gy uwe eigene zegeningen versmaadt

Misschien verschoont gy uwe handelwyze jegens de zendelingen en inboorlingen onder het voorwendsel dat, volgens uwe Grondwet, slechte eene godsdienstige gezindte wordt toegelaten, de Nederduitsch-Gereformeerde, en gy alle personen van andere gezindten verbiedt om de inboorlingen te onderwyzen, en deze tevens buiten sluit by uwe godsdienstige zamenkomsten.

Verdukkers en vervolgers hebben dikwels hunne wreedheden en onregt uitgeoefend onder den vorm van regt, zy bedreven onregt door de wet. Deze slechte wet vermeedert slechts uwe misdaad—gy pleegt die met voorbedachten rade. Is het waar dat gy het besluit, eenmaal genomen, niet kunt veranderen? Zoo ja, moet Gods wet plaats maken en onderdoen voor de uwe? Hoe eerder die wet wordt verbeterd, hoe beter; zoolang die blyft voortduren, keurt gy het onregt goed. Indien gy eene veilige regering wilt hebben, vernietigt dan alles waardoor onregt, aan wien dan ook, wordt aangedaan; verschaft de middelen ter opvoeding voor alle klassen, vooral voor de lagere en min-ontwikkelde; wilt het godsdienstig onderwys onder hen aankweeken; tracht de medewerking van zendelingen en andere getrouwe lieden voor dit werk te verkrygen, om u daarin behulpzaam te zyn; verleent aan allen de vryheid om hunne godsdienstige gevoelens te belyden en aan anderen mede te deelen. Wilt geen geweld aanwenden om eenheid in denkwyze te bevorderen; door het geweld kunt gy slechts geveinsden vormen, maar Christenen niet. Indien gy handelt naar deze onze aanbeveling, zal uw welzyn worden bevorderd; Gods zegen zal op u rusten en by u blyven.

Reizigers en anderen, die uwe handelingen hebben wereldkundig gemaakt, spreken met verbazing over u, en vragen of gy de nakomelingen kunt zyn der oude Hollanders, een volk in vroegere tyden, onderscheiden door gerechtigheid, nayver en opregtheid; dat zich van de hand zyner verdukkers verlost en het eerste volk der wereld is geworden, waarin godsdienstige verdraagzaamheid gekend werd en beoefend; door wie de schriftuurlyke leerstellingen der Hervorming reeds vroeg zyn aangenomen en lang zuiver bewaard.

Op last van het Committee van het Evangelisch Verbond.

ALEXANDER SMITH, Leeraar der Her. Kerk
te Uitenhage, Voorzitter.

W. A. ROBINSON, Leeraar der
Engelsche Kerk, Secretaris.

Port Elizabeth, den 13 April 1859.

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z.A. Republiek, Potchefstroom, April 22, 1859.
Bl. 2.

171. Sarel Cilliers oor die Geref. „Afskeiding.”

Door den Heer S. A. Cilliers, ouderling van Winburg, is een brief gerigt aan den Eerwaarden Heer van der Hoff en de Kerkeraadsleden te Moorivier, met verzoek om denzelve in de courant te plaatsen.

Die brief is van den volgende inhoud :

“Eerwaarde Heeren! Het spyt my zeer dat ik de plegtige vergadering, die te Moorivier den 26sten April, zal gehouden worden, niet kan bywonen in persoon, maar daar het gewigt der zaak en het belang der kerk het van my vordert, den toestand waarin wy ons bevinden in aanmerking nemende, zoo vat ik de pen op en schryf deze regels in eenvoudigheid, maar ook in waarheid. Niemand neme het my kwalijk, dat ik myn pen zonder menschenvrees op het papier zet, met de bedoeling om voor den naam en voor de zaak van Koning Jezus vrymoedig uittekomen en niet te vrezen voor de genen die het ligchaam kunnen dooden; maar veel meer te vrezen voor hem, die beide, ziel en ligchaam, kan verderven in de hel;—daarom wil ik een ieder bepalen by zyn pligt en ambt en beroep, om voor God en mensch trouw te handelen, want de Heer eischt het van ons, dat wy zonder aanneming des persoons moeten handelen, aangezien wy allen verwachten moeten eens vóór Hem te verschynen; dan zal Hy tot ons zeggen: “Geef rekenschap van uw rentmeesterschap.” Gedenkt dan ook: “God laat zich niet bespotten; zoo wat de mensch zaait, dat zal hy ook maaijen, die in het vleesch zaaijen, zullen uit het vleesch de verderfenis maaijen, maar die in den geest zaaijen, zullen uit den geest het eeuwige leven maaijen”. Die dan trouw zal gediend hebben, zal ook loon ontvangen, maar die ontrouw was, zal versmaad worden.

De zaak is van groot belang en gewigt; uwe plegtige vergadering toch is by een gekomen, om, zoo ik verneem, de strydende kerk van Koning Jezus, die door middel van den Heer Postma een scheur heeft gekregen, weder te heelen. Maar, myne broeders, ik heb er weinig hoop voor, dat de breuk zal geheeld worden; integendeel, ik verwacht dat het al grooter zal worden, want myn opregt gevoelen is, dat allen, die Jezus niet hebben aangenomen door het geloof als hun zielen-bruidegom, als hun Hoofd en Heer, en Hem met David niet hebben trouw gezworen, dat die allen, zeg ik, zich van de ware kerk zullen afscheuren en zich voegen zullen tot de kerk van den Heer Postma, op dat het woord van God, dat eeuwig waar en klaar is, vervuld worde. Let maar op, wat Johannis daarvan zegt in zyn zendbrief: “Het is de laatste ure;” als of wy daar uit verstaan moeten: de vervulling van het bybelsche woord nu op handen, waar-

van de mond der waarheid gezegd heeft, dat in het laatste der dagen, de man tegen de vrouw, de vader tegen het kind, de eene vriend tegen den andere zal wezen, en malkanderen zullen overleveren.—Leest den 2den zendbrief van den Apostel Johannis, vers 6 tot 11, en neemt het wel ter harte. Zeggen wy, dat wy aan de bruidskerk van onzen zielenbruidegom Jezus, den gekruiste, toebehooren, hebben wy ongeveinsde liefde voor Hem; hoe kunnen wy dan iets afkeuren en *zonder grond* verwerpen, waarin Hy, onze zielenbruidegom, zóó beleden, zóó groot gemaakt, ja geroemd en verheerlykt wordt, met zyn geboorte, met zyn omwandeling tot op den aeligen doods-heuvel Golgotha, met zyne begrafenis, opstanding en hemelvaart?

Myn gevoelen is ook met den Eerw. Heer Van Velden, destyds predikant te Winburg. By gelegenheid van het Nachmaal was daar een zekere Venter, die ook de Evangelische Gezangen verwierp. Venter zeide tegen Van Velden: “ik heb groote aanstoot gehad”. Daarop vroeg de leeraar hem de rede. Toen zeide Venter: “Saul is op den troon, en David is van den troon.” De leeraar vroeg toen verder, wat hy daarmede bedoelde, waarop Venter zeide: “ik bedoel daarmede, dat er gezangen gezongen worden en niet de psalmen.” Toen sprak de Heer Van Velden: “Venter, Venter, *de Satan heeft u in het harnas gejaagd; de Satan heeft u ingepeperd; als gy de gezangen verwerpt, dan verwerpt gy ook het Nieuwe Testament, en als gy het Nieuwe Testament verwerpt, dan verwerpt gy ook Jezus onzen altoegzamen Zaligmaker.*”—“*Ik stel vast, gelyk de psalmen op het Oude Testament gegrond zyn, zoo zyn ook de gezangen gegrond op het Nieuwe Testament.*”

Eerwaarde broeders in Christus!

Ik heb een Hoogduitsch Gezangboek gezien in de Hantam, van een Fredrik Snyder, waar vele Gezangen in staan, die onze kerkgezangen zyn. Dit boek was in het Hoogduitsch- en dat boek was al 300 jaar oud!! Nu spyt het my maar dat de overzetters, de auteurs, gezegd de dichters van de liederen, er hun namen niet by gezet hebben en ook niet de schriftuurplaatsen, daar het in dat boek van Fredrik Snyder staat, uit welk kapittel het lied genomen is; wanneer dit ook zoo gedaan was in ons Gezangboek, dan denk ik dat er zulk eene dwaling niet wezen zou, gelyk thans plaats heeft. Ik kan het met waarheid staven, dat Calvinus 25 of 27 van die gezangen gedicht heeft. Wy zeggen dat wy zyn *Calvinisten* of gereformeerd, maar als wy het werk van Calvyn dan verwerpen, wat is dan onze religie?

Myn waarde broeders in Jezus. In onzen tyd is er geen profeet meer, maar de Heer onze God werkt door middelen. Ik heb vernomen van een Roelof du Tooy, met de zware koorts ziekte in Mariko gestorven, wat hy gezegd heeft tegen hen die de Gezangen verwerpen; verder verneem ik, dat een steifdochter van Jacobus Potgieter te Zoutpansberg, twee hemelboodschappen gedaan heeft aan die de gezangen verwerpen; en van een Bernardus Ensels, J.zoon, wat hy op zyn sterfbed gezegd heeft tot die de gezangen niet gebruiken; dan een dochter van V. Schutte, die doodelyk krank was en tot haar gebed het laatste vers van het 33ste Gezang gebruikte—dan eene vrouw van Jan Olivier, aan Rhenoster-rivier, door een god-

delyke openbaring dat zy in den Hemel van de heilige Engelen en de gezaligde zielen heeft hooren zingen psalm 99 en gezang 90, als of de Heer daardoor te kennen wilde geven: "de gezangen zyn my even zoo welbehagelyk als de psalmen." En wat zegt Paulus in een van zyne zendbrieven: "Loof den Heere met psalmen, lofzangen en geestelyke liedekens" en elders: dewyl wy dan zoo groot een wolke van getuigen rondom ons hebben liggende, enz. Daarom laten wy ons hart niet verharden; dwaalt niet, God laat zich niet bespotten, zoo wat de mensch zaait, dat zal hy ook maayen. Ik denk vooreerst genoeg. Zyt minzaam gegroet van uw zwakken broeder in Christus, die zich noemt.

S. A. CILLIERS, Ouderling.

P.S.—Eerwaarde, vraag aan die de gezangen verwerpen, of al een op zyn sterfbed gezegd heeft, dat de gezangen niet mogen gebruikt worden:—zoo als ik hoor, zegt de Heer Postma, dat er eenige gezangen zyn die niet met het bybelwoord slaan. Laat hem dat opgeven, als het u belieft. Heb de goedheid en lees dezen brief in de vergadering voor. Wees andermaal minzaam van my gegroet.

Transvaalse Argief.

SS. 2111, No. 106/59, Kopie Briewe.

172. Antwoord aan Sir George Grey oor Kuruman.

6de Mei 1859.

Aan Zyn Excellt. Sir Geo. Grey,
Gouverneur, enz. enz.

Hoog Ed. Gest. Heer,

De U. V. Raad der Z. A. Repk. heeft de eer de ontvangst te berigten van uwe Excities. missive dd. 27 Jany 1859 en betreurt het, dat het afwezig zyn van den President de beantwoording zoo lang vertraagd heeft.

Het bestaan der Zendeling Statie te Kuruman is ons bekend, alsmede de ondersteuning door vele onderdanen van Hare Majesteit daaraan geschonken.

Wat betreft de geruchten die uwe Excelltie. hebben bereikt als zouden burgers dezer Repk. het voornemen koesteren de Zendelings Statie te verwoesten, zoo is de U. V. Raad der Z. A. Repk. geheel onbewust, dat een dergelyke plan bestaat en zal die inwoners dezer Repk., die zoodanig voornemens zouden trachten ten uitvoer te brengen, gestrengelyk volgens de Wet doen vervolgen.

De werklyke oorzaak dezer geruchten zal uwe Excelltie. niet onbekend zyn, de Z. A. Repk. heeft ruim een jaar geleden een oorlog gevoerd met den Opperhoofden Mahura en Gasibona; en na den dood van den laatste is door den eerste een vredes tractaat gesloten, dit verdrag is door Mahura niet nagekomen, en het Gouvt. der Z. A. Repk. heeft de overtuiging, op verschillende bewyzen gevestigd, dat de Zendelingen te Kuruman Mahura hebben overreed en aangeraden het met ons gesloten vredetractaat, te schenden. In verband met deze omstandigheid moet de U. V. Raad mededeelen, dat geruchten onze ooren hebben bereikt, dat in het laatst der maand Augustus, 1858 de Zendeling Robert Moffat, in gezelschap van verschillende anderen, de Kaapstad heeft verlaten met Drie wagens, waarvan een beladen met ammunitie; deze Kruid wagen is eerst met ossen, en later om de volgens geruchten in gevaar zynde Mahura met meer spoed te bereiken met ezels via Hope Town vervoerd.

Het Gouvt. van de Z. A. Repk. rekent het zich een aangename taak om altyd en overal de personen en eigendommen van onderdanen van Hare Britsche Majesteit te verdedigen en te beschermen, maar de U. V. Raad, kan niet toelaten dat de vyanden van de Z. A. Repk. tegen ons worden opgezet om gesloten tractaaten te verbreken, en vermeent dat zy alleen een algemeen aangenomen beginsel huldigt wanneer zy personen, die de openlyke vyanden van onzen Staat met ammunitie voorzien als vyanden van onzen Staat beschouwt.

De U. V. Raad der Z. A. Repk. kan ten slotte niet nalaten de Zendeling Statie van Kuruman in de zorg van uwe Excelltie. aan te bevelen, opdat zy waarlyk aan haar doel beantwoorden en de groote somma gelds, door onderdanen van Hare Britsche Majesteit gegeven overeenkomstig het doel der gevers worden besteed, en de U. V. Raad geeft uwe Excelltie de plegtige verzekering dat, gelyk alle andere Zendelingen in onzen Staat, zoo ook de Zendelings Statie te Kuruman warm door ons zal worden ondersteund en beschermd. wanneer wy de overtuiging erlangen, dat aldaar niet het zaad voor tweedragt word uitgestrooid, noch heidenen tot den oorlog tegen Christenen worden aangezet, maar in waarheid het Evangelie van Christus wordt verkondigd.

Namens de U. V. Raad der Z. A. Repk.

M. W. PRETORIUS,

President, Z. A. Repk.

A. J. SCHUBART,

G. Sec.

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z.A.Republiek, Potchefstroom, Mei 20, 1859, Bl. 1.

173. Godsdienst op die Skool.

Reglement voor de Gouvernements Onderwyzers in de Z.A.
Republiek.²⁵⁾

De Schoolcommissie door den Hoog-Ed. Raad dezer Republiek aangesteld by besluit van den 7 April 1859, tot het vervaardigen van een Reglement voor Gouvernements onderwyzers alhier, heeft in hare zitting van den 19den April het volgend Reglement zaamgesteld, onder nadere goedkeuring der Overheid.

Arat. 3.—De Onderwyzer is verpligt die kinderen gratis te onderwyzen; welke bewyzen van onvermogen, op recommandatie van den Kerkeraad of van de Schoolcommissie, kunnen voorleggen.

Art. 8.—Het onderwys zal gegeven worden, in lezen, schryven, rekenen getal en vormleer, taal- en aardrykskunde, vaderlandsche algemeene en bybelsche geschiedenis, en het zingen van Psalmen en gezangen, by de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in gebruik, terwyl tevens ook in de zangkunde onderrigt zal gegeven worden.

Art. 26.—Geene andere Gouvernements Onderwyzers dan die lidmaten der Nederduitsch Gereformeerde Kerk zyn, zullen worden toegelaten, en die bewyzen van bekwaamheid en bevoegdheid tot het geven van onderwys, aan de Schoolcommissie kunnen vertoonen, en door dezelve zyn goedgekeurd.

Aldus gedaan in onze Vergadering te Potchefstroom, op den 19den April, 1859.

M. A. GOETZ, President.
D. VAN DER HOFF.
M. W. PRETORIUS.
H. S. LOMBARD, Sr.
B. POORTMAN, Secretaris.

Goedgekeurd door den Hoog-Edl. Volksraad, in gevolge Art. 20 van zyn besluit in dato 5 Mei, 1859.

Op last van den Volksraad, de Secretaris,

J. SPRUYT.

²⁵⁾ Ons gee net dié Artikels van die Reglement wat vir ons doel beteken is het.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—15den July 1859.

174. **Ds. D. van der Hoff oor Vereniging met Kaapse Kerk.**

Aan de Leden der Nederduitsche Gereformeerde Gemeenten in de Zuid-Afrikaansche Republiek.

HEIL DEN LEZER.

Daar op den 12den September aanstaande te Pretoria de verenigde Kerkeraads-vergadering dezer Republiek zal byeenkomen om te spreken, over eene vereeniging met de Kaapsche Synode, zoo wordt ter herinnering het laatste besluit der vergadering, onlangs de Mooirivier gehouden by deze op nieuw gepubliceerd. Dit besluit luidt als volgt:—

“Daar het de algemeene wensch blykt te zyn zoowel dezer vergadering als van de regering des lands in het algemeen, om kerkelyk vereenigd te zyn met de Kaapsche Synode, zoo besluit de vergadering als een voorbereidende maatregel, eene Commissie te benoemen, die met het oog op de verschillende belangen een beredeneerd rapport zal voorleggen aan de Algemeene Kerkvergadering, te houden op den 12den September aanstaande te Pretoria.

Tot leden der Commissie worden benoemd de Predikant van der Hoff en de broeders Ouderlingen P. Geldenhuis, L. Pretorius, J. F. Schutte en A. Grobler,—en met het oog op de verhouding der Nederduitsch-Hervormde Kerk in deze Republiek tot de regering des lands—tot de Republiek Lydenburg—en tot den Transgariep-schen Ring, zyn aan deze Commissie toegevoegd, de Wel-Ed. *Gestr.* Heer B. C. E. Proes, Staatsprocureur, en de Wel-Eerw. *hrn.* P. A. C. van Heyningen en A. A. Louw, met volmagt om haar getal te vermeerderen, alsmede om plaatsvervangers tot hare vergadering toetelaten”.

Tot toelichting diene het volgende:

De Predikant van Mooirivier met vier Ouderlingen van de onderscheidene gemeenten alhier zyn leden dier Commissie om toe te zien en te waken dat door de vereeniging met de Kaapsche Synode de kerk alhier geen nadeel lyde—de *hr.* Advocaat Proes is aan de Commissie toegevoegd om toetezien dat door die vereeniging de Staat geen nadeel lyde—de Predikanten van Lydenburg en Fauresmith als voorstanders van wege de Synode.

De Commissie zal den 11 September aanstaande in het kerkgebouw te Pretoria vergaderen 's morgens om 9 ure, en is belast om een beredeneerd rapport op te stellen over bovengenoemde vereeniging. Door een beredeneerd rapport wordt verstaan een opgave van redenen waarom men met de Synode wenscht vereenigd te zyn en, zoo ik my niet vergis, ook het opstellen van eenige voorwaar-

den. Dit beredeneerd rapport door die Commissie opgesteld, zal dan den volgende dag (12 September) aan de Algemeene Kerkvergadering worden voorgelegd, die het zal kunnen goedkeuren of afkeuren, veranderen of verbeteren; en als het voor de algemeene vergadering is goedgekeurd wordt het naar den H.Ed. Uitvoerenden Raad dezer Republiek opgezonden, die het alsdan ter goed of afkeuring aan den Ed. Achtbaren Volksraad zal voorleggen.

De bovengenoemde broeders Ouderlingen en voorts alle Kerke raadsleden dezer Republiek worden dus by deze herinnerd, om de gevoelens van de leden hunner gemeenten in te winnen aangaande deze zaak, en wel bepaaldelyk hoe zy met de Synode vereenigen willen—onvoorwaardelyk of met voorwaarden, en welke voorwaarden men begeert kunnen de broeders Ouderlingen de gevoelens van de leden hunner gemeenten schriftelyk inwinnen, dit is goed; gaat dit echter met te veel moeyelykheden gepaard, en kan men die gevoelens alleen maar mondeling inwinnen, ook goed. Het zal voldoende zyn als de broeders Ouderlingen met de algemeene gevoelens van de leden aangaande deze zaak bekend zyn.

Bovengenoemde Commissie wordt dus by deze herinnerd, om den 10den September aanstaande te Pretoria, 's morgens om 9 ure in het Kerkgebouw present te zyn en al de Kerke raadsleden den daarop volgende dag, plaats en tyd als boven.

Ook de Eerw. Kerke raad van Drakensberg wordt tot deze algemeene vergadering uitgenoodigd.

Heil en groete van uw dienaar en broeder in Christus.

D. VAN DER HOFF, V.D.M.,

Praeses en Scriba van de Algemeene
Kerkvergadering.

Moorivier, 28 Juny, 1859.

O.V.S.-Staatsargief.

Friend, 9 Sept. 1859.

175. Ds. D. Postma aan die Ned. Herv. Sinode in die S.A.R.

1859.

Aan de Algemeene Kerkvergadering van de
Nederduitsche Hervormde Kerk in de Z.A. Republiek.

Geeft met eerbied te kennen, de algemeene kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in de Z.A. Republiek, vergaderd te Rustenburg, den 1sten Augustus 1859, dat zy de vier punten²⁶⁾ van hereeniging der bovengemelde kerkvergadering in hare zitting te Mooirivier den 26sten April en volgende dagen gesteld, en by missive door den Wel-Eerwaarde Heer van der Hoff, aan haren herder en leraar, den Wel-Eerwaarden Heer D. Postma, toegezonden,—in hare vergadering ernstig heeft overwogen, en is tot dit besluit gekomen, om aan bovengemelde Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk in dezen lande te antwoorden.

1.—Op letter “A” besluit de algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk te blyven by artikel 5 harer Kerkorde, dat aldus luidt: “In de openbare Godsdienstoeffening zullen alleen gezongen worden de Psalmen en Gezangen, waarvan den text in den Bybel gevonden wordt, en zooals zy in 1773 in Nederland op rym zyn gebragt, de anderen, die by diezelfde beryming gevoegd zyn, worden in de vryheid der leeraar gelaten” (overeenkomstig met artikel 69 van de Dordtsche kerkorde van den jare 1618 en 1619).

2.—Een legitimatie door de Kaapsche Synode acht de vergadering niet nodig, niet veilig, zelfs gevaarlyk.

A.—Niet nodig, want de vergadering kan zelve een welvertrouwende correspondentie onderhouden, met de Synodale Commissie in Nederland, of met vertrouwende broederen zooals zy verkiest, en wenscht zelve personen met dokumenten te leren kennen, eer zy hem hare approbatie schenkt.

B.—Niet veilig, naardien de Actuarius Synodi door schynbare goede documenten zelfs misleid kan worden, terwyl zy zichzelven door bovengenoemde welvertrouwende correspondentie en kennis-making met persoon, zelve meer veilig acht.

C.—Zelfs gevaarlyk, omdat er zoo ligt uit de Hervormde Kerk van Nederland een kan komen, met andere goede documenten, die toch is een bestryder der Gereformeerde leer, naardien zy op de Hervormde Kerk in opzigt tot de Gereformeerde leer geen vertrouwen

²⁶⁾ Te lees in die Notule, Groep I.

meer heeft, noch op haar Hooge Scholen, zoodat zy het voor een zeldzaam geluk rekent, dat er soms nog een regtzinnig proponent van daar komt, of zelfs zoude iemand met documenten kunnen komen, die binnen weinige dagen daarna bleek niet meer te staan op de lyst van de erkende proponenten of kandidaten. Daarover wil de vergadering liever zelve handelen in deze allerbelangrykste zaak.

3.—Wat onder letter “C” staat, acht de vergadering geheel onaannemelyk.

4.—De algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in de Z.A. Republiek wenscht eene hereeniging met den Nederduitsche Hervormde Kerk in dezen lande, op de volgende voorwaarden:

(A) Dat de algemeene kerkvergadering der Nederduitsche Hervormde Kerk in dit land, herroepe haar besluit aangaande de Evangelische gezangen, genomen te Pretoria den 11den Juny dezes jaars.

(B) Geheel met haar zich vereenigt op de oude en welbeproefde grondslagen in leer, dienst en tucht, zooals de Gereformeerde Kerk zich te Dordrecht, in Nederland, in den jare 1618 en 1619 heeft geopenbaard, de Kerkorde opgevolgd naar die van dezelfde Synode.

(C) Dat Ds. Van der Hoff openlyk herroepe al wat zyn Eerwaarde in dit jaar over Godswoord, Psalmen en Evangelische Gezangen in het openbaar heeft gezongen, in het openbaar heeft geschreven, alsmede openlyk herroepe wat Z.Ew., by die gelegenheid tot minachting der broederen geschreven heeft.

Wanneer de algemeene Kerkvergadering der Nederduitsche Hervormde Kerk in de Z.A. Republiek genegen is te volbrengen deze drie voorwaarden, dan is de Algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in deze lande genegen tot een verdere onderhandeling over vereeniging; maar zoolang zy daartoe niet kan besluiten, acht de vergadering elke andere poging vruchteloos.

Aldus besloten in de Vergadering voornoemd, op den 1sten Augustus, 1859.

En van wege dezelfde,

D. POSTMA,

Praeses der Vergadering.

ST. J. KRUGER,

Scriba.

Transvaalse Argief.

SS. 16, No. R. 3104/59.

176. Vereniging met die Kaapse Kerk.

Aan Z.WEd. den President en Leden van den Uitv. Raad.

HoogEdele Raad!

By deze heb ik de eer ter uwer kennis te brengen het besluit door de algemeene Kerkvergadering op heden genomen: Dit besluit is als volgt:

“De algemeene Kerkvergadering der nederduitsch hervormde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek, wenscht kerkelyk vereenigd te worden met de H.E.W. Kaapsche Synode; dat is: zy wenscht onder de zorg en het bestuur der H.E.W. Kaapsche Synode te komen, met in acht neming der kerkelyke wetten en reglementen door de H.E.W. Kaapsche Synode uitgevaardigd of nog uit te vaardigen, in zoo verre als die wetten niet in stryd zyn of komen met 's lands Grondwet en wel bepaaldelyk met de Artikels 9, 11, 20, 21, 23.

Dit besluit is met eenparige Stemmen aangenomen, en zal aan de H.E.W. Ringsvergadering van Transgariëp, die in October eerstkomende zal zitting houden te Fauresmith, ter goedkeuring worden opgezonden. Ook is besloten om hetzelfde zoo spoedig mogelyk te laten drukken, en eindelyk is besloten om hetzelfde ter sanctie van U.Ed. en van den HEd. Volksraad voorteleggen, volgens art. 23 van 's lands Grondwet.

Wanneer dit voorstel door U HEd. en den HEd. Volksraad gesanctioneerd is, wenscht de vergadering daarvan schriftelyk kennis te krygen.

H.Edele Heeren,

Met de meeste hoogachting en eerbied, namens de Algemeene Kerkvergadering.

U HEd. Dw. Dr. ,

, D. VAN DER HOFF, V.D.M.,

Praeses en Scriba der Vergadering.

Pretoria, 13 September 1859.

Transvaalse Argief.

SS. 16, 16, No. R.3211/59.

Copy.

177. Transgariëpse Ring oor Kerkvereniging.

1859.

Aan den weleerw. D. v. d. Hoff,
praeses en scriba der algem.
kerkvergadering in de Z. A. R.

WelEerw. Heer!

Ik heb de eer u by dezen te berigten

1.—Dat uwe missiven d.d. Pretoria 13 Sept. en Mooirivier 4 Oct. 1859 voor de aandacht der verg. van den Transgariëpschen Ring zyn geweest in zyne zitting van den 13 en 14 dezer maand;

2.—Dat de Ring met blydschap vernomen heeft het besluit der Algemene Kerkvergadering van 13 Sept. ll. te Pretoria en de wenschelykheid en dringende noodzakelykheid eener kerkelyke vereeniging der gemeenten in de Z.A. Republiek met de Kaapsche Synode levendig gevoelt.

3.—Dat de Ring na eenige deliberatie goed gevonden heeft eene speciale Commissie uit haar midden te benoemen, bestaande uit de predikanten van Bloemfontein en Fauresmith, benevens de bb. Ouderlingen T. D. Griesel, H. A. Combrink en S. W. van der Merwe, om in deze zaak te handelen.

4.—Dat de Ring geen bezwaar vindt in de voorwaarde tot dis vereeniging in uwen brief vermeld, tenzy Art. 9 der Grondwet over de "gelykstelling" iets anders bedoelt dan "dat men wel één kerkgenootschap maar niet één kerkgebouw wil". Indien dit de beteekenis is van dat Art., dan is het volkomen in den geest der Synode, (Zie kerkewet, pag. 94, No. 8, onder het hoofd: Extracten uit de Handelingen der algem. kerkvergadg. gehouden in de maanden Oct. en Nov. 1857). Gaarne zag de Ring zich echter in het bezit van eene *schriftelyke* verklaring van genoemd Art. tot voorkoming van alle misverstand.

5.—Dat de Commissie bovengemeld tevens belast is om direct over deze zaak met de Synod. Commissie te corresponderen en haar advies over het een en ander in te winnen.

6.—Eindelyk diene in antwoord op uw schryven van 4 Oct 1859, dat de Ring met u insgelyks naar eene nadere verklaring verlangt van dat geene in het besluit der Algem. Kerkverg. wat volgens het gevoelen van den Uity. Raad "niet overeenkomstig is de Artt by dat besluit aangehaald."

Ik heb de eer te zyn

WelEerw. Heer,

U WelEerw. Dw. Dr.

(get.) A. A. Louw, V.D.M.

Fauresmith, 30 Oct. 1859.

Transvaalse Argief.

SS. 16, No. R. 3364/59.

178. Ds. P. Huet aan Pres. Pretorius.

Ladysmith, 21 Dec. 1859.

Den Hoog Ed. Heer M. Pretorius,
Pres. der Z.A. Republiek.

Hoog. Ed. Heer, geachte Vriend,

Vergun my u te midden uwer vele en moeyelyke bezigheden, een weinig van uwen tyd te nemen. Maar het onderwerp waarover ik my gedrongen gevoel u te schryven, verdient wel Uwe aandacht en belangstelling.

Ik durf te hopen dat gy mynen brief onbevooroordeeld zult lezen. Toen ik het genoegen had u te Utrecht te ontmoeten zyn er, geloof ik, aanvankelyk scheidsmuren weggevallen, en indien ik, gelyk my aangenaam zou geweest zyn, meer in de gelegenheid had mogen zyn my met u persoonlyk te onderhouden, zouden er welligt gansch geene meer bestaan. Geve de Heer u en my genade om in het beoordeelen van personen en zaken niet het oordeel van menschen maar dat des Heeren zelve te raadpleegen. Geve Hy vooral u eene ruime mate van Zynen Geest, opdat gy in Zyne hand een wezenlyk werktuig tot zegen moogt wezen.

Ik heb, vooral sedert myn bezoek te Utrecht na uw vertrek van daar, een waar gevoel van liefde voor u opgevat, O mogt gy waarlyk een kind Gods, een verlostes des Heeren Jezus wezen of worden.

Vóór ik het eigenlyk onderwerp van myn schryven aanroer, wenschte ik wel eene kleine verdenking, als ik het zoo noemen zal, uit den weg te ruimen welke welligt by u bestaat ter oorzake van het gesloten houden der Kerk te Utrecht gedurende twee achtereenvolgende Zondagen. Wy hebben daarover in onze Kerkeraadsvergadering te Utrecht van 12 Dec. ll. gesproken. En ten duidelykste is het gebleken dat zulks aan niets anders is toe te schryven dan aan een gevoel van beschoorndheid aan de zyde van onzen Br. Ouderling Duplessis.

Ook hebben wy by die gelegenheid besproken de vraag wat den Kerkeraad te doen stond, indien leden van de gemeente den Wel-Eerw. Heer van der Hoff inhaalden. Als wettig pred. Consulnt van de gemeente Utrecht, aangesteld door de Transgariepsche Ringsvergadering, heb ik den Kerkeraad geraden daarin geene de minste verhindering in den weg te leggen. Indien Ds. v. d. Hoff of eenig ander Leeraar zich geroepen mogt gevoelen de gemeente te bezoeken, zal de kerk hem volgaarne worden afgestaan. Doch de Kerkeraad zoude wenschen daarin erkend te worden. Ik neem de vryheid U dit privatelyk te schryven met verzoek zulks wel aan Ds. v. d. Hoff te willen mededeelen, opdat wanneer Z.Eerw. begeerte mogt heb-

ben Utrecht te bezoeken, daarvan aan den Kerkeraad kennis wierd gegeven door Zeerw. Deze voorzorg is niet onnoodig. Niets is my bedroevender dan wanneer een Leeraar door enkele ontevreden in eene gemeente wordt uitgenoodigd, en dan als ware het op vyan-delyken voet, het Evangelie komt verkondigen.

Neem my het niet kwalik dat ik u over deze onderwerpen schryf. Ik weet zy kunnen u niet onverschillig zyn. Laat Gods Woord en de verkondiging van hetzelfde vry zyn. Wat van den Heer is, zal van Hem gezegend worden. En wat van den mensch is, zal door tegenstand verbitterd worden.

En nu wordt het tyd dat ik met de zaak zelve eenen aanvang maak. Gelyk u wel bekend is, heb ik gedurende myn verblyf in Afrika en vooral gedurende den tyd myner Evangelie-bediening met niet weinig tegenstand te kampen gehad, de oorzaak waarvan ik geloof dat hoofdzakelyk toe te schryven is aan myne bemoeyingen ten opzigte van de zwarten. Dat ik daarin gedreven werd niet door eene zucht tot stryden maar door eene hartelyke begeerte om kostelyke onsterfelyke zielen in de gelegenheid gesteld te zien den weg des behouds te vernemen, weet de Heer. De toestand der zwarten vooral ook in Transvaal gaat my zeer ter harte. En het is my vaak eene grievende gedachte geweest dat, voor zoo ver my bekend is, tot nog toe, niemand, zelfs niet te Potchefstroom zich hun lot aantrekt om hen te onderwyzen en mogt het zyn tot behoud te brengen. Ik erken de moeyelykheden waarmede gy reeds in zoovele andere opzigten te worstelen hebt, zoodat ik geenszins bedoel eenig verwyt in dezen aan U te doen, te minder daar deze zaak tot de roeping der Kerk en niet zoo zeer des Staatsbestuurs behoort. Toch heb ik gemeend alvorens eenige andere stappen te doen, my allereerst tot U te moeten wenden om te vernemen of ik by U, en door U, by den Volksraad, op eenige degelyke ondersteuning in dezen zoude mogen rekenen. Gelyk u welligt reeds bekend zyn zal, is myn voornemen aanst. January naar de Kaapstad, en, vandaar, na een kort verblyf van enkele weken, eenen uitstap naar Holland te doen, met de gedachte evenwel om naar Afrika, waar de Heer my eenen zoo uitgebreiden werkkring geopend heeft, ten spoedigste terug te keeren.

Myn hartelyke wensch is deze reis dienstbaar te maken aan de belangen van 's Heeren Koningryk in Afrika, niet alleen in myne gemeenten, maar mogt het zyn, ook nog in uitgebreider omvang.

Nu is myn bescheiden maar dringend verzoek aan U, om van U, of door middel van U, van Staatswege, vergunning en autoriteit te verkrygen om in Holland uit te zien naar een godzalig man geschikt en bereid om, in verband met de Gereformeerde Kerk in Overvaal, als godsdienstonderwyzer en Zendeling onder de gekleurde bevolking te Mooi-rivier werkzaam te zyn, en om tevens van U voor zoodanig persoon de toezegging te verkrygen van een jaarlyksch traktement van £150, of van zooveel meer of minder, als u geschikt zoude schynen, benevens toezegging van vrye woning en een gebouw voor godsdienst-oefening voor gekleurden. Ook, als het wezen mogt, verzekering van £40 of £50 reiskosten.

Ziedaar, waarde Heer, het verzoek waarmede ik, in den naam des Heeren, my tot u waag te wenden. Behoef ik redenen by te brengen om u van het gewigt der zaak te overtuigen? Behoef ik u te herinneren dat ook de gekleurden onderdanen van Uwen Staat

zyn? Behoef ik u op het harte te drukken de verpligting op Christenen rustende om te arbeiden aan de toebrenging van heidenen? Ik hoop dat dit alles onnodig zyn zal, en dat gyzelve u de zaak met vreugde zult ter harte nemen, om dezelve, op de naar het u voorkomt beste wyze, tot eene gelukkige uitvoering te brengen. En ik zal het mij tot eene zonderlinge eere en vreugde rekenen, in de hand des Heeren te mogen gebruik word tot bereiking van dit heerlyke doel, waarvan ik niet twyfel of de zegen zal ervan over de Christenbevolking terugkomen.

Waarde Heer, moge de Heer Uw hart bewegen om zoo spoedig en zoo ernstig mogelyk van deze zaak werk te maken, en my door een spoedig en gunstig antwoord te verblyden.²⁷⁾

Myn adres zal zyn: *Kaapstad*. bezorging van den WelEerw. Hr. *Dr. H. E. Faure*. Zelfs wanneer ik reeds van de Kaapstad naar Holland mogt vertrokken zyn, zal de brief my achterna worden gezonden en my aldaar bereiken.

Met hartelyke wenschen dat de Heere God U met Zyne Genade rykelyk moge overschaduw en met Zyn Sterkte krachtiglyk ondersteunen, ben ik,

UW hoogdEd. dw. en liefh. dr. en Vr.

P. HUET.

²⁷⁾ Dis ons nie geluk 'n antwoord op hierdie brief te vind nie.

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z.A. Republiek, Potchefstroom, Mei 18, 1860. Bl. 1.

179. Lydenburg se Kerk by die Inlywing van die Republiek.

Bylage tot de Besluiten van den Hoog-Ed. Achtb. Volksraad genomen te Pretoria, van den 3de tot 10den April, 1860.

“Overeenkomst tusschen het Gouvernement van de Zuid-Afrikaansche Republiek en de Republiek Lydenburg, tot vaststelling der vereeniging van beide Staten, aangevangen 26 February, en geëindigd te Rustenburg, 23 November, 1859”.

Art. 8.—Wordt besloten, dat de Ned. Duitsche Hervormde Gereformeerde Gemeente thans in Lydenburgs grondgebied bestaande, of later nog tot stand gebragt wordende, alle tezamen zoowel als elk afzonderlyk in de zaken van Godsdienst en deszelfs Kerkelyk bestuur vry zullen blyven, en nimmer door de andere gemeenten buiten Lydenburgs grondgebied bestaande, gedwongen zullen mogen worden om hun kerkelyk bestuur overeenkomstig het hunne te moeten inrigten.

Echter zullen gezegde gemeenten in Lydenburg grondgebied verplicht zyn zich te blyven gedragen overeenkomstig de bepalingen vervat in afdeeling 15 en 16 des gronds wet, in dato Lydenburg, 26 September 1853.

Waarvan origineel en afschrift hier bygevoegd is

Transvaalse Argief.

(SS. 2112, No 242 Uitgaande Briewe, 1860.)

180. Vereniging met die Kaapse Sinode.

Gouvernements Kantoor,

Pretoria, 10 September, 1860.

Aan WelEerwaarde Zeer Geleerde,

D van der Hoff, V.D.M.

Op last van Z.H.Ed. den Fung. President en Leden van den Uitv. Raad, heb ik de eer UEd. te melden, dat de tegenwerpingen door den Ed. Uitv. Raad gemaakt, op de woorden—"onder de zorg en bestier der Synode" gegrond zyn, doordien deze woorden in stryd komen met Art. 11 onzer Grondwet, en dus om die reden door ons niet kunnen aangenomen worden.—

Doch indien U WelEerwaarde of de WelEerw. Heer van Heyningen een voorstel van dien aard en niet in stryd komende met Art. 11 onzer Grondwet, aan den Ed. Uitv. Raad kunt voorslaan—zoo zullen wy dit met blydschap ontvangen.—

Namens de Uitv. Raad,

(get.) J. H. M. STRUBEN,

Gouv. Secretaris

O.V.S.-Staatsargief.

Friend—18den January 1861.

181. Dr. S. Hofmeyr oor die Gereformeerde „Afskeiding.”

Aan de Heeren J. A. Jooste, Ouderling, en P. J. Joubert, Diaken,
te Colesberg.

Geachte Vrienden—

Ik kan my voorstellen dat gy verlangt den uitslag te vernemen van myn voorgenomen onderzoek, met betrekking tot de geruchten aangaande Ds. Postma, zoo algemeen verspreid. Ik herinner my nog levendig hoe groot en algemeen de belangstelling in deze zaak was nog tydens myn verblyf in uw midden, en hoe wy meer dan eens tezamen spraken over de noodzakelykheid van eenig dergelyk onderzoek omtrent zulke geruchten, die zeker op veelsoortige wyze grooten invloed moesten uitoefenen. Ik stemde hierin met u overeen; en toen ik op myne reis naar Natal, by myn vertrek van Colesberg, in de gelegenheid gesteld werd, hoewel niet zonder meenige opoffering hieraan gevolg te geven en van meer dan eene zyde daartoe werd aangezocht had ik geene vrymoedigheid om myzelven deze geenszins gemakkellyk taak op de schouderen te nemen. Ik gevoelde toch aan den eenen kant hoe schandelyk zelfs het zyn moet, indien zulke geruchten onwaar en lasterlyk waren, vooral omdat een bedienaar van het Heilig Evangelie daarin betrokken was; en aan den anderen kant, welke uitwerking het hebben moest op het gevoel, en de denkbeelden, en het gedrag der gemeenteleden, waar zulke geruchten als waar en ongetwyfeld worden uitgevent en aangenomen. Aan de eene zyde werd ontkend wat aan de andere zyde hoe langer hoe sterker werd beweerd. Welgezinden zelfs wisten eindelyk niet meer wat geloofd, wat verworpen moest worden, en waar de komst van Ds. Postma invloed had uitgeoefend, werd de positie van gemeente-leden niet alleen, maar vooral van leeraars en kerkeraden, hoe langer hoe moeyelyker.

Zoude de herinnering my onaangenaam zyn indien ik myzelven aan dit moeyelyk werk had onttrokken, streelend is my nu de overtuiging, dat ik over alle bezwaren ben heengestapt, en daardoor aan de goede zaak in onze Kerk geene geringe dienst heb bewezen. Maar bovenal is het my tot vreugde, dat ik u berigten kan als uitslag van myn onderzoek, zooveel my dit mogelyk is geweest, dat de algemeen bekende geruchten tegen Ds. Postma verspreid, leugenachtig en lasterlyk zyn. Zoude het tegendeel my en velen met my gesmart hebben, meer nog verheugt en verblydt my deze uitkomst.

Hierin kan ik echter het gedrag van Ds. Postma niet goedkeuren, dat hy van zyne zyde geene afdoende maatregelen genomen heeft, om zoowel zyne aanhangers als tegenstanders uit zulk eene

onzekerheid te verlossen. Het is waar, het is met loopende geruchten en met vele berigten in de meeste dagbladen in ons land meestal zoo gelegen, dat het wyzer en verstandiger is daarvan geene kennis te nemen, dan zich alles aan te trekken en zich op alles te verdedigen. Nogtans was deze zaak van dien aard, dat Ds. Postma den raad van vrienden en verstandigen had moeten volgen, en wat eindelyk door zyn schoonvader is gedaan, zyne beschuldigers oproepen, om hunne aantygingen goed te maken

Ik moet het echter betreuren dat men hierdoor noodzakelyk een ongunstige indruk moest ontvangen van den zedelyken toestand van het algemeen in de Z.A. Republiek, waar zulke valsche geruchten zoo gemakkelyk verspreid, en naar het schynt, zoo gaarne geloofd worden. Deze omstandigheden zijn genoeg om ons een treurig tafereel op te hangen van dien godsdienstigen en maatschappelyken toestand van onze geloofsgenooten in het Overvaalsche. De tyd kome spoedig, dat men, van goede leeraars en onderwyzers voorzien, aldaar een nieuw en beter tydperk intreedt. En mogen zy dien het aangaat, leeren om de waarheid lief te hebben, en niet door ligtgeloovigheid zoo geredelyk de leugen te volgen. Moge de zucht tot onwaarheid spreken en onwaarheid verspreiden, die in sommige gedeelten van Zuid-Afrika maar al te veel wordt gevonden, plaats maken voor liefde tot den naaste, gelyk als tot onszelfen, en tot den God der waarheid boven alles.

Ongetwyfeld vereenigt gy u met dezen wensch, gelyk gy u verheugt over dit berigt. Maakt dit ook anderen bekend. Weest getrouw in alles. En de God des vredes zy met u en met de gemeente, die my nog altyd dierbaar blyft aan het hart.

Uw dienstw. Dienaar en Medebroeder.

S. HOFMEYER.

Montagu, 12 Nov., 1860.

Sinodaal Argief, Pretoria.

182. Kaapse Sinode aan Herv. Kerk, Transvaal.

Kaapstad, 11 November 1862.

Den Hoog Eerw. Praeses
der Algemeene Kerkvergadering
in de Transvaalsche Republiek.

Hoog Eerw. Heer!

De Hoog Eerw. Sijnode der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika zitting houdende in October en November 1862, erkent de ontvangst der missive van UEerws. Vergadering, inhoudende kennisgeving, dat vele Broeders benoorden Vaalrivier, volgens besluit hunner Vergadering, 3 September 1861,²⁸⁾ zich geconstitueerd hebben als een afzonderlijke Algemeene Kerkvergadering.

De Sijnode kan niet nalaten om allereerst over het besluit dier Broeders haar leedwezen te kennen te geven, niet alleen omdat zij deze afscheiding van de Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Z.A. betreurt, maar vooral omdat zij vreest, dat deze afscheiding door allerlei verkeerde voorstellingen van den toestand der gemelde Kerk is in het leven geroepen.

De Sijnode is zich niet bewust tot zulk een breuk eenige aanleiding te hebben gegeven; maar nu het van UWelEerws. zijde eenmaal een daadzaak geworden is, heeft zij met genoegen ontwaard, dat UEerws. Vergadering met haar in eene Zusterlijke betrekking wenscht te blijven verkeeren.

Op grond hiervan twijfelt de Sijnode dan ook niet of UEerws. Algemeene Kerkvergadering zal bereid zijn daarvan getuigenis te geven door:

1. De Gemeenten of afzonderlijke leden in uwe Gewesten, die tot deze Sinode behooren of wenschen te behooren, als zoodanig te erkennen en broederlike gezindheid te betoonen.

2. De Predikanten, die gedurende dit jaar als Zendelingen van de Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Z.A. zijn uitgezonden, om onder de Heidenen in het Transvaalsche te arbeiden, zooveel doenlijk bevorderlijk te zijn in hunne heilzame pogingen.

De Sijnode erkent verder dankbaar dat het den Koning der Kerk genadig behaagd heeft om sedert de Sijnode van 1857 de Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Z.A. op onderscheidene plaatsen met een milde uitstorting des Heiligen Geestes te begiftigen,—van harte hopen, dat zulk een zegen ook UEerws. Algemeene Kerkvergadering en Gemeenten moge te beurt vallen.

²⁸⁾ Vgl. *Notule*, Groep I, bl. 254.

Met het oog hierop bidt de Sijnode over UEerws. land en Kerk Gods besten zegen af, met den wensch dat al uwe bewegingen rijkelyk mogen bijdragen tot uitbreiding van het Koningryk onzes gezegenden Verlossers.

De Sijnode zal in dank een exemplaar ontvangen van de Kerke-lyke wetten, die na herzien te zijn geworden door UEerws. algemeene Kerkvergadering, zullen worden aangenomen.

Ten slotte beveelt de Sijnode zichzelven met hare Kerk dringend aan in UEerws. voorbede, terwijl zij met verschuldigde hoogachting zich noemt,

HoogEerwaarde Heeren,

Namens de Hoog Eerw. Sijnode,

UEerws. Heilbiddende Broeders,

WM. ROBERTSON.

H. VAN BROEKHUIZEN.

A. A. LOUW.

S. F. KLOPPER.

G. J. NAUDÉ.

De Kerkbode, 1865.

Bladzy 327.

183. Testament van Eerw. A. Mackidd.

Goedgedacht, Zending Statie,
Zoutpansberg, Maart 24, 1865.

Aan de Eerwaarde Zending Commissie der Nederduitsch Gereformeerde Kerk, Kaapkolonie.

In het naderend vooruitzicht van den dood, en wachtende op eene heerlijke eeuwigheid door de genade van mijnen Heer en zaligmaker Jezus Christus, gevoel ik, Alexander MacKidd, Zendingeling der Nederduitsch Gereformeerde Kerk onder de Heidenen te Zoutpansberg, het van mijnen plicht over al de goederen die de Heer mij ten bezit heeft gegeven te beschikken, gelijk ik bij dezen doe, als volgt:—

TEN EERSTE.—Vermaak ik en laat ik na aan de leden van de Zending Commissie der Nederduitsch Gereformeerde Kerk, Kaapkolonie, aan hen en aan hunne opvolgers in die betrekking ten allen tijd, de twee plaatsen KRANSPOORT en GOEDGEDACHT (welke ik van den Heer heb ontvangen) om gebruikt te worden in vervolg van tijd, zoo de Heere wil, door de genoemde Commissie, als een Zendingstatie ter verspreiding van het heerlijk Evangelie van Jezus Christus onder de arme heidenen; den Heere biddende de vermaking aan te nemen van deze twee plaatsen, die ik nu doe, ter eere en heerlijkheid van Zijnen grooten naam.

TEN TWEEDE. Vermaak ik en laat ik na aan de voorzegde Zendingcommissie, in vervolg van tijd, alle de andere *goederen* en en *bezittingen* die mij toebehooren, met één woord, al mijn eigendom, om te worden besteed en gebruikt in verband met het werk der Zending onder de Heidenen, en voor liefdadige einden: den Heere biddende de toewijding dezer goederen aan te nemen, ter eere van Zijnen eeuwig gezegenden naam.

TEN DERDE.—Vermaak ik en laat ik na aan de voorzegde Zendingcommissie de *Handschriften der Geschiedenis* van het werk der genade in mijne ziel, gelijk die mijner geliefde echtgenoote, nu overleden, om door hen (zoo de Heere wil, en zij meenen dat het tot heil van zielen kan dienstig zijn), in Hollandsch en Engelsch te worden uitgegeven; genoemde Commissie tevens gelastende de winsten van zoodanige uitgave, zoo er eenige zijn, te besteden aan het Zendingwerk onder de Heidenen, den Heere biddende het offer dezer berigten van het werk van Zijne eigene heerlijke genade aan te nemen, en ze te gebruiken tot grootmaking zijner heerlijkheid, en het eeuwig heil van onsterfelijke zielen.

TEN VIERDE.—Stel ik bij dezen de leden van de voornoemde Zendingcommissie aan om de executeuren te zijn van dit testament, zonder bemoeijng of hindering van anderen.

VOORTS.—Maak ik dit Testament, en zoodanige beschikking, als zijnde zelf, met al wat ik bezit des Heeren, en niet mijn eigen, en bekrachtig ik hetzelfde als in de tegenwoordigheid van God, door de teekening van mijnen naam.

(Get.) ALEXANDER McKIDD.

Als Getuigen :

S. J. G. Hofmeyr.

C. Lotering.

Transvaalse Argief.

Staats-Courant der Zuid-Afrikaansche Republiek, Pretoria, December 5, 1865. Bladzyde 1.

184. Ds. F. Lion Cachet en die Herv. Kerk.

Uittreksel uit de handelingen der Algemeene Kerkvergadering der Ned. Herv. Gemeenten, Z.A. Republiek, gehouden te Pretoria, den 20 November, 1865, en volgende dagen.²⁹⁾

De Vergadering is belegd volgens Commissie Algemeene Kerkvergadering, Rustenburg, Juny, 1865, in zake den Predikant en de Ned. Gereformeerde Gemeente Utrecht om te trachten eene vereeniging met de alhier bestaande Ned. Herv. Gemeente daar te stellen.

De Vergadering is zamengesteld uit de Predikanten van Mooirivier, Rustenburg en Pretoria, benevens uit de afgevaardigden van de Gemeenten Wakkerstroom, Mooirivier, Rustenburg, Pretoria, Waterberg en Suikerboschrand.

De afgevaardigden van Lydenburg objecteerden tegen het zitting nemen in de Vergadering om reden hun geloofsbrief melding maakt van de Kerkvergadering der Ned. Gereformeerde Gemeente in de Z.A. Republiek, en ook om reden zy betuigen onbekend te zyn met de vereeniging van de Gemeente Lydenburg met deze Gemeente door Ds. van Heyningen in 1864.

By de Vergadering tegenwoordig was de Heer Lion Cachet, Predikant by de Nederduitsch Gereformeerde Gemeente Utrecht en zyn mede-afgevaardigde Fereira Diaken by die Gemeente. De Heer Cachet is voorzien van eene onbepaalde volmagt om in naam der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente Utrecht te handelen.

De Heer Cachet heeft tegenwerping ingebracht tegen den naam Nederduitsch Hervormde Kerk, welke benaming volgens hem niet op wettige wyze aan de gemeente gegeven is, maar door de regering in de Grondwet opgenomen en aldus aan de gemeente opgedrongen zal zyn.

De Heer Cachet geeft het volgende voorstel in overweging: "deze vergadering na rype overweging der gehouden discussien is overtuigd dat de verandering van den naam der Kerk van Ned. Ger. in die van Ned. Herv. nimmer wettiglyk geschied is, dat er by velen bezwaar bestaat tegen deze naamsverandering, waarom deze vergadering verklaart, dat de Kerk voortaan by haren waren naam Ned.

²⁹⁾ Hierdie vergadering se Notule word breedvoeriger bespreek onder Groep 2 van die Sinodale Notule, en ons gee hierdie "Uittreksel" net om te laat sien watter nadruk op seker punte gelê word.

Ger. genoemd worden zal, en besluit hiervan kennis te geven aan den Hoog-Ed. Uitv. Raad."

Dit voorstel in omvraag gebragt zynde, wordt met algemeene stemmen verworpen. In rondvraag wordt gebragt het volgende voorstel: "aangezien alhier de woorden Ned. Herv. en Ned. Geref. woorden van eene en dezelfde beteekenis zyn, zoo besluit de vergadering, om zich te houden aan den naam Ned. Herv. Kerk". Dit voorstel in omvraag gebragt, wordt met algemeene stemmen aangenomen.

De tweede vraag van den Heer Cachet was: welke is de belydenis der Ned. Herv. Kerk. Nadat Ds. Cachet op allerlei wyze had zoeken te bewyzen dat hier te lande eene onbepaalde leervryheid bestaat voor de Predikanten en na honderdmaal herhaalde poging om door het aanhalen van de woorden liberale Hervormde Kerk, liberale Predikanten en liberale leer de Vergadering onder zyn invloed te brengen, legt hy eindelyk het volgende voorstel ter tafel:

"Met betrekking tot de belydenis dezer Kerk verklaart de vergadering dat zy daardoor verstaat al de artikelen en leerstukken in de Formulieren van eenheid in de Geref. Kerk (Geloofsbelydenis, Heidelbergsehe Catechismus en Dordtsche leerregelen) welke zy erkent in alles met Gods-woord over een te komen, terwyl zy verklaart alle Predikanten gebonden te zyn, niet te leeren 't welk in eenig opzigt strydt tegen de genoemde Formulieren van eenheid noch wil dat in het openbaar, noch privatelyk iets door hen geleerd wordt 't welk in het allerminst van de leer in de voorzegde Formulieren afwykt. Waarom zy eischt, dat door alle Predikanten het volgend Formulier onderteekend worde en besluit dit op het allerstrengst te handhaven".

Het voorstel in omvraag gebragt, wordt met algemeene stemmen verworpen.

Het volgende voorstel eenparig aangenomen:

"De vergadering berust in het antwoord van den Predikant van Rustenburg, met in antwoord op de vraag van Ds. Cachet naar de belydenis onzer Kerk te verwyzen naar Art. 7, Nederl. Geloofsbelydenis."

Daarop betuigt de heer Cachet dat aan eene vereeniging van de gemeente Utrecht met de Ned. Hervormde Kerk alhier niet te denken valt en hy verlaat de vergadering.

De Algemeene Kerkvergadering bekrachtigt de uitspraak der Commissie, Rustenburg, Juny 1865, tegen Ds. van der Hoff in zake van het onwettig sluiten van een huwelyk op Marthinus Wesselstroom.

Aan de Predikanten van Mooirivier en Pretoria door de vergadering opgedragen, het zamenstellen eener onderteekeningsformule voor de Predikanten der Ned. Herv. Gemeente hier te lande.

Door de vergadering goedgekeurd een reglement op de vakaturen hetwelk aan de eerstkomende Volksraad-zitting ter bekrachtiging zal worden voorgelegd.

De Predikant van Pretoria wordt door de vergadering benoemd tot het voorloopig inzamelen der bydragen van Predikanten en Gemeenten voor het Predikants-weduwen fonds.

Door de vergadering wordt de Predikant van der Hoff gevolmagtigd om op *Marthinus Wessel Stroom* in plaats van den thans bestaanden Kerkeraad, een nieuwen Kerkeraad te kiezen door de lidmaten der Ned. Herv. Gemeente aldaar en tevens om zich te Utrecht te verzekeren van den toestand der gemeente en dien overeenkomstig maatregelen te nemen.

Eindelyk is door de vergadering besloten andermaal de Algemeene Kerkvergadering op te roepen te Potchefstroom, den 26sten February, 1866.

Op verzoek van de Praeses sluit de Scriba de vergadering met gebed.

De Algemeene Kerkvergadering voornoemd in haren naam.

(Get.) A. J. BEGEMANN, Secr.
der Algem. Kerkvergadering.

Sinodale Argief, Pretoria.

Originele handskrif.

185. Wakkerstroom oor „oude Gereformeerde Kerk.”

Marthinus Wesselstroom,
6 January 1866.

Aan den Voorzitter en Leden,
der Algemeene Kerkvergadering der Ned.
Hervormde Gemeente in de Z.A. Republiek.

Hoog Eerw. en Eerw. Heeren.

Wy Ondergeteekenden, Ouderling en Diakenen der gemeente te Wakkerstroom verklaren dat wy tot heden als zoodanig gediend hebben, onder den naam van Kerkeraad der Ned. Hervormde gemeente te Wakkerstroom vermeenende dat de Kerk genoemd Ned. Herv. Kerk, onze oude Gereformeerde Kerk was onder eenen anderen naam. Doch daar het ons ten duidelykst is gebleken dat de Ned. Herv. Kerk in Naam en Belydenis en praktyk geheel verschilt van de oude Gereformeerde Kerk dezès lands zoo verklaren wy by dezen dat wy van dit oogenblik in geenerlei verbintenis of gemeenschap staan met de dus genaamde Ned. Herv. gemeenten in de Zuid-Afrikaansche Republiek, maar ons verklaren te zyn: de Kerkeraad der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Marthinus Wesselstroom, vasthoudende aan de leer van Gods Woord als nedergelegd in de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk vastgesteld op de Nationale Synode van Dordrecht 1618-19, terwyl wy verder verklaren gemeenschap Kerkelyk en geestelyk te willen houden met de Gereformeerde gemeenten in het algemeen en met die in die Zuid-Afrikaansche Republiek in het byzonder. Onder hulp is van den Heere Heere, die hemel en aarde gemaakt heeft.

H. N. VERMAAK, Ouderling.

G. J. J. VISAGIE, Diaken.

G. J. VILJOEN, Diaken.

C. J. LABUSCHAGNE, Diaken.³⁰⁾

³⁰⁾ Ook te lees in Notule, Ned. Geref. Kerk, Groep 2.

Transvaalse Argief.

Staats Courant Z.A. Republiek, 27 Maart 1866, Bladzy 4.
[Copy.]

186. Manifes van Lydenburg.

De Kerkvergadering der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Lydenburg, Z.A. Republiek, overwogen hebbende

1.—Dat er in de Gemeente van Lydenburg, geene geringe be-roering ontstaan is, na het verschynen in de “Staats Courant,” No. 132, van eene Gouvernements Kennisgeving No. 10, inhoudende een Kerkelyk Berigt, geplaatst op verzoek van den Wel-Eerw. A. J. Begemann, Scriba der Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Gemeente in de Z.A. Republiek, en inhoudende eene verklaring dat het werk van Ds. van Heyningen, aangaande de vereeniging der Gemeente Lydenburg, met de Hervormde Kerk in de Republiek “*door latere onderrigting*,” door eene Kerkvergadering gehouden, 8sten January, 1866, onvoorwaardelyk wordt goedgekeurd,—van welke vereeniging de Gemeente geene kennis had bekomen, en welk onvoorwaardelyke vereeniging door de Gemeente wordt afge-keurd.

2.—De gronden waarop die dusgenoemde vereeniging der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Lydenburg, met de Nederduitsch Hervormde Gemeenten, in de Z.A. Republiek rust, namelyk :

A.—De handelingen van den Wel-Eerw. Heer van Heyningen, op de Algemeene Kerkvergadering, September, 1864

B.—De handelingen van zekere leden des Kerkeraads van Lydenburg, op 8 January, 1866, te Hoedspruit, als bekend gemaakt in het besluit voornoemd.

3.—In aanmerking genomen hebbende, dat :

A.—Het door Ds. van Heyningen verrichte op de Algemeene Kerkvergadering voornoemd, met betrekking tot de vereeniging der Gemeente Lydenburg, van nul en geener waarde is, omdat Zyn Eerw. noch door den Kerkeraad noch door de Gemeente gemagtigd was, tot eene onvoorwaardelyke vereeniging der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Lydenburg, met de Nederduitsch Hervormde Gemeenten in de Z.A. Republiek.

B.—De vergadering die in de “Staats Courant” voornoemd, genoemd wordt, eene “Kerkvergadering” geene Kerkeraads-vergadering was maar slechts eene byeenkomst van Broeders Kerkeraadsleden, die niet waren opgeroepen tot het bywonen eener Kerkeraads-vergadering.

C.—Omdat, indien deze vergadering ook al eene wettige Kerkerads-vergadering zou zyn geweest, die vergadering de handelingen van den Wel-Eerw. Heer van Heyningen, in zake der vereniging voornoemd, en uit den aard der zaak onwettig door hare onderteekening niet had kunnen wettigen, noch die handelingen kunnen bekrachtigen en de vereniging voornoemd bevestigen zonder advies en toestemming der Gemeente.

D.—De Broeders die het bewuste stuk No. 10 "Staats Courant," No. 132 onderteekend hebben, met uitzondering van twee Broeders die niet tegenwoordig zyn en van wien de vergadering sedert 8 January 1866, niets heeft vernomen duidelyk hebben verklaard dat het niet hunne bedoeling was om door hunne onderteekening te kennen te geven, dat zy de onvoorwaardelyke vereniging der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Lydenburg, met de Hervormde Kerk in de Republiek, goedkeurden, maar slechts erkenden dat zulks door Ds. van Heyningen, volgens Zyn Eerw. eigene mededeeling te Hoedspruit, was gedaan.

4.—Overwogen hebbende dat de dusgenaamde vergadering van Lydenburg, met de Hervormde Kerk in de Republiek, slechts berust op zekere handelingen van den Wel-Eerw. Heer van Heyningen, waartoe Zyn Eerw. niet was gemagtigd, en welke handelingen dus onwettig waren en op eenige handelingen van eenige Broeders Kerkerads-leden, welke handelingen daarenboven de Broeders onderteekenaars geheel anders en in tegenovergestelden zin worden uitgelegd en verklaard dan men uit den letter van het stuk in de "Staats Courant," voornoemd zou kunnen verstaan en dat de Gemeente opkomt tegen alle de voornoemde handelingen van Ds. van Heyningen, en der Kerkerads-leden, te Hoedspruit, als tegen den wensch der Gemeente en onwettige,

VERKLAART BY DEZEN :

dat alle handelingen met betrekking tot de dusgenoemde vereniging der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Lydenburg, met de Nederduitsch Hervormde Gemeenten in de Z.A. Republiek, van nul en geene waarde zyn, en dat de Gemeente van Lydenburg is en blyft, wat zy sedert hare stichting was en gebleven is; gelyk ook bepaaldelyk is voorbehouden in de acte van politieke inlyving Art. 9, by de Z.A. republiek, in 1859 en 1860:—"eene Gemeente der Nederduitsch Gereformeerde Kerk, vasthoudende aan de leer van Gods Woord, als nedergelegd in de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk, 1618 en 19,"—en dat de Gemeente van Lydenburg, wel eene vereniging wenschte met de andere Gemeenten in de Z.A. Republiek, maar slechts op voorwaarde, dat de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk erkend zullen worden als de belydenis der Kerk en de Predikanten gehouden zullen worden, die Formulieren van Eenigheid te onderteekenen, als *overeenkomstig Gods Woord*, doch op dit oogenblik in geene officieele betrekking hoegenaamd ook, staat met de Nederduitsch Hervormde Kerk, in de Republiek, of elders; noch erkent dat eenig Kerkbestuur der dus genoemde Hervormde Kerk eenig gezag over de Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Lydenburg, kan uitoefenen.

En besluit de Kerkeraad dat deze declaratie met de meeste zorgvuldigheid zal bewaard worden onder de Kerkelyke papieren der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Lydenburg, dat afschrift zal gezonden worden aan de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Gemeente in de Z.A. Republiek, en dat dezelve twee malen namens den Kerkeraad in de "Staats Courant," zal worden gepubliceerd.³¹⁾

Aldus gedaan in onze Kerkeraads-vergadering, te Lydenburg, den Zeventienden Maart, Achttien Honderd Zès en Zestig.

(Get.) L. F. FOURIE, Voorzitter.

J. J. BURGER,
H. BEKKER,
O. F. VAN NIEKERK,
J. H. BREYTENBACH,
Ouderlingen,
C. J. VILJOEN,
Oud-Ouderling.

C. DE JAGER.
F. M. LABUSCAGNE,
A. B. JOUBERT,
Diakenen.
N. P. PRINSLOO,
Oud-Diaken.

(Ware Copy).

F. LION CACHET, Consulnt,
Ned. Geref. Gemeente van Lydenburg

³¹⁾ Uit pure piëteit vir daardie ou mense, wat vir hulle manifes alle moontlike publisiteit begeer het, neem ons hierdie Stuk in ons *Boustowwe* op. Dit is o.a. ook te lees in Prof. dr. S. P. Engelbrecht "Geschiedenis van de Ned. Herv. Kerk in Z.A." Deel II, Bylae 8.

Sinodale Argief,
 Pretoria.³²⁾
Kopie.

**187. Ds. Cachet aan Staatspresident oor mislukking van
 Verenigings-poging.**

Utrecht, 22 Junij 1866.

Aan Z.H.E.D. den President van den Uitvoerenden Raad,
 der Z.A. Republiek, thans te Utrecht.

Hoog Edele Heer,

Ek neem de vrijheid van UHed. vereerend bezoek aan deze plaats gebruik te maken om de navolgende zaken onder UHed. aandacht te brengen.

Het is UHed. bekend dat in Dec. 1864 voor de H.Ed. den Uitvoerenden Raad bij missive No. 238 dd. Dec. 6 1864 den wensch uitgedrukt werd dat de Gemeente Utrecht zich zou vereenigen met de Algemeene Kerkvergadering der Zuid Afrikaansch Republiek. Aan dien wensch gevolg wenshende te geven, heeft de Kerkeraad der Ned. Geref. Gemeente alhier my zelve met eenige leden des Kerkeraads afgevaardigd eerst in Junij 1865 naar Rustenburg, daarna in Nov. 1865 naar Pretoria, om met het Kerkbestuur der Ned. Hervormde Kerk te spreken over eene vereeniging dezer gemeente met de andere gemeenten in de Republiek.—Die vereeniging heeft echter niet plaatsgevonden, hoofdzakelijk, indien niet uitsluitend om de volgende reden *dat de predikanten der Herv. Kerk alhier geweigerd hebben om de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk nl. Geloofsbelijdenis, Heidelbergsehe Catechismus en Dordtsche Leerregels te ondertekenen als in alles met Gods Woord overeenkomstig en zich door dezelve in de leer te laten binden*, terwijl integendeel op laatstgenoemde Vergadering de Gereformeerde leer der Predestinatie verworpen is.—

De Kerkeraad der Nederduitsch Geref. Gemeente alhier heeft vervolgens bij besluit van 23 Dec. 1865 en daarop gevolgd schrijven aan de HEd. den Uitvoer. Raad bekend gesteld de redenen waarom deze gemeente zich niet met de Algemeene Kerkvergadering der Hervormde Kerk alhier heeft kunnen vereenigen en wel:³³⁾

³²⁾ Ook in *Staats Courant*, 12 Des. 1866, bl. 1.

³³⁾ Hierdie 5 "Redenen" is ook te lees in die Notule van die Ned. Geref. Kerk: Groep 2.

1. Omdat het uit de Wetten en Bepalingen dier Ned. H. gemeenten, uit eenig geschrift of uit eenige Kerkelijke handeling *niet blijkt* dat zy in leer en tucht overeenkomen met de Gereformeerde Kerk als geconstitueerd op de Nationale Synode van Dordrecht 1618-19.—

2. Omdat het uit de Wetten en Bepalingen dier N.H. Gemeenten, uit de notulen van derzelver Alg. Kerkvergadering en uit vele Kerkelyke handelingen ten duidelykste blijkt dat de Ned. Herv. Kerk in de Z.A. Rep. *in naam en leer en practijk* grootelyks verschilt van de Geref. Kerk in Holland, Kaapkolonie, Vrystaat en Natal, van de Geref. Kerk gelijk die bestaan heeft in alle de Gemeenten der Z.A. Rep. en in verschillende Gemeenten nog bestaat.

3. Omdat de Herv. Kerk door hare algemeene Kerkvergadering te Pretoria, Nov. 11. duidelyk verklaard heeft dat hare leeraren niet gebonden zijn aan de leer door de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk.—

4. Omdat de aldus genoemde Hervormde Kerk in dit land in naam *en leer en practijk* het voetspoor volgt der liberale Hervormde Kerk in Holland met volkomen leervrijheid voor hare predikanten—*door hare praktijk de rust en welvaart van de Republiek in gevaar brengt en zelfs niet voldoet aan den geest van den eisch van art. 20-23 der Grondwet.*

5. Omdat eene vereeniging met de zich noemende Herv. Kerk in de Republiek, zooals die Kerk nu bestaat een verloochenen zou zijn geweest van de dierbaarste belangen der Geref. Kerk in het algemeen en van deze Republiek in het bijzonder.—

Hoog Edele Heer! Deze vijf redenen zyn den H.ED. den Uievoerenden Raad toegezonden met bijgevoegde verklaring dat wij bereid zijn te verschijnen voor den Uitvoerenden Raad of Volksraad of Kerkvergadering of Commissie om dit alles te bewijzen.

Hoog Edele Heer, het zal uwe aandacht niet zijn ontgaan dat ik in de vijf voorgaande redenen de dusgenoemde Herv. Kerk in dit land beschuldigd heb, gelijk ik by dezen nogmaals doe:

1. dat zy niet is de oude zuivere Gereformeerde Kerk van dit land.
2. dat zy niet voldoet aan den geest van den eisch van art. 20-22 der Grondwet.—
3. dat de aldus genoemde Herv. Kerk in dit land zooals zij nu bestaat gevaarlijk is voor de *rust, welvaart* en vrede van de Republiek, ja de welvaart der Republiek in gevaar brengt.—

Hoog Edele Heer, de Gemeenten der Ned. Ger. Kerk van Utrecht, Lijdenburg, Wakkerstroom, Pretoria (gedeeltelyk) om van andere deelen des lands niet te spreken, staan gereed om zich onder een zelfstandig Kerkbestuur te vereenigen.—

Die verdeeling in het Kerkelyke is tot nadeel der Republiek. Nog is het tijd om het te verhelpen. Het is mijn bescheiden gevoelen dat eene tijdige inmenging der Regering veel kwaads verhelpen kan.—

Ik ben bereid om ten eenigen tijde aan U HEd. oproeping gehoor te geven om het *door mij gezegde te bewijzen* om gesteld te worden tegen over de andere predikanten en de voorstanders der Herv. Kerk in de Republiek—en om het goed regt onzer oude dierbare Moederkerk in dit land te handhaven.

Hoog Edele Heer, het geldt uwe eigene Kerk, het geldt de rust en welvaart van dit ons land.—

Moge de Heer onze God U.H.Ed. als een middel in Zijn hand gebruiken om de waarheid aan het licht te doen brengen en onze oude Moederkerk van hare banden te verlossen.—

Uw HoogEdeles Dienaar,

F. LION CACHET, V.D.M.,

Ned. Ger. Kerk Utrecht.

voor ware copij,

H. V. D. LINDEN,

Gouv. Secrs.

Transvaalse Argief.

Staats Courant Zuid-Afrikaansche Republiek, 12 Dec. 1866. Bl. 1.

188. Hervormde Sinode aan President en Uitv. Raad.

Pretoria, 24 September, 1866.

Aan den Hoog-Ed. President en Leden van den Uitv. Raad, Z.A. Republiek.

Hoog-Ed. Heeren!

Gezien hebbende een brief van den heer F. Lion Cachet gerigt aan U Hoog Ed. dato 22 Juny, 1866, en van welken brief door U Hoog-Ed. copy is gezonden aan den Scriba der Synode alhier, zoo nemen wy ondergeteekenden by dezen de vryheid U Hoog-Ed. eenige aanmerkingen aangaande gemeld *stuk* en gemelden *persoon* mede te deelen.

De heer F. Lion Cachet beschuldigt op den 22 Juny, 1866, *ten eersten* de dusgenoemde Hervormde Kerk in dit land van niet te zyn de oude zuivere Gereformeerde Kerk des lands.

Waarschynlyk grondt hy zich op de handelingen der Algemeene Kerkvergadering, gehouden te Pretoria, 20 November 1865, en volgende dagen, waarby de vergadering besloten heeft om niet dadelyk op voorstel van F. Lion Cachet, het oude Dordtsche Formulier door de Predikanten alhier te laten teekenen, doch werd aldaar eene commissie benoemd om een formulier op te stellen, hetwelk in overweging is genomen op de Algemeene Kerkvergadering, gehouden te Potchefstroom, 26 February, 1866, en volgende dagen, op welke vergadering, het Kaapsche Synodale legitimatie formulier voor verbindend is verklaard en door al de Predikanten is geteekend geworden. Het kan dus niet als eene beschuldiging tegen de Hervormde Predikanten worden aangemerkt, doch volgens ons bescheiden oordeel beschuldigt de heer F. Lion Cachet de *Staats Kerk*, de Hervormde Kerk van dit land, en wat is de Hervormde Kerk? het is de vereeniging van allen die tot dezelve behooren.

Ten *tweeden* beschuldigt de heer Cachet de Hervormde Kerk niet te voldoen aan den geest van den eisch van Art. 20 tot Art. 22 der Grondwet.

Wat zyn bedoeling daarmede is, kunnen wy niet begrypen, daar wy meenen in alles volkomen aan die artikels te beantwoorden en zouden wy wel gaarne willen weten of de Grondwet in den letter of geest moet genomen worden? Is dit laatste het geval, dan zullen vele artikelen voor zeer dubbelzinnige en verschillende uitlegging vatbaar zyn.

Ten *derden* beschuldigt F. Lion Cachet, dat de aldus genoemde Hervormde Kerk in dit land zooals zy nu bestaat gevaarlyk is voor de rust, welvaart en vrede van de Republiek, ja de welvaart der Republiek in gevaar brengt.

Hoog-Ed. Heeren, het is eene grove beschuldiging door hem ingebracht tegen de Kerk, welke door den Staat niet alleen bezoldigd, maar ook beschermd wordt.

Het is eene beschuldiging waardoor wordt te kennen gegeven, dat het Gouvernement in zyn eigen boezem menschen voedt en toelaat, die *rustverstoorders* zyn en de rust en welvaart van den Staat in gevaar brengen, waarvoor toch immer door het bestuur des lands moet gewaakt worden.

Het is eene beschuldiging waardoor de hoofden der Kerk strafbaar worden, niet alleen volgens de burgerlyke wetten des lands, maar ook volgens de kerkelyke wetten, gesanctioneerd door den Hoog-Ed. Acht. Volksraad Art. 12, bladzide 3. Het is eene beschuldiging ingebracht tegen U Hoog-Ed. als zoude U Hoog-Ed. ontrouw zyn aan den door U afgelegden eed, door niet te bevorderen den bloei en welvaart van land en volk, waarover Gy als regeerders gesteld zyt. Hoog-Ed. Heeren, wy wagen het niet U Hoog-Ed. raad te geven wat in dezen te doen, doch willen alleen opmerken, dat indien de heer Lion Cachet zulk eene vryspraak ongehinderd voeren kan en door zyne spitsvondigheden enkelen kan overwinnen, dan zal het niet lang duren of ons land en volk zal wederom beroerd worden; twist en tweedragt zal ontstaan, waar tot hiertoe vrede geheerscht heeft. En wat zal het einde zyn? bloed en tranen over de Kerk even als vóór weinige jaren, bloed en tranen om de *Politiek*.

Wy veroorlooven ons deze laatste opmerking tengevolge van uitdrukkingen, welke naar wy vernomen hebben door den heer Cachet zouden gebruikt zyn.

Wat de persoon van den heer Cachet betreft, is het onze scheidene meening dat de derde beschuldiging veel meer op hem zelve toepasselyk is;—want wie is de heer Cachet; van waar komt hy?—is hy op eene wettige wyze als Predikant beroepen? Voldoet hy aan art. 23 der Grondwet? Hy is nog nimmer door de Kerkvergadering goedgekeurd, alleen op zyn verzoek erkend als Predikant en afgevaardigde der zelfstandige Nederd. Geref. Kerk te Utrecht.

Wat zyn zyne handelingen tot hiertoe geweest? alleen rondreizen om de verschillende gemeenten te beroeren en op te zetten tegen hunne Leeraren; als mede Kerksraadsleden stukken van afkeuring en ontkenning te laten teekenen, welke zy kort te voren door hunne eigene handteekening hadden goedgekeurd en bevestigd, gelyk bewezen kan worden door documenten, zich in onze handen bevindende en waarvan wy elk oogenblik gereed zyn behoorlyk door den Landdrost van Pretoria gecertificeerde copyen over te leggen.

De heer Cachet beroept zich op acht verschillende Gemeenten welke op de Algemeene Kerkvergadering der Nederd. Geref. Kerk van Lydenburg en Utrecht, den 4den December, 1866, zullen tegenwoordig worden, en alwaar zyne Kerkelyke wetten zullen worden vastgesteld; doch Hoog-Ed. Heeren wy vragen: zyn het acht gemeenten of slechts een klein aantal personen, wonende in acht verschillende districten die den heer Cachet volgen?

Zoude het ook niet mogelyk zyn dat de heer Lion Cachet uit de Independenten Kerk van Schotland, waartoe hy behoord heeft, begripen in onze Kerk wil overbrengen die ten eenen maale onvereinigbaar zyn met die van de Hervormde Kerk, doch wel overeenkomen met de hier in dit land bestaande Gereformeerde Kerk van Ds.

Postma?—Ons komt het voor van ja! want op de commissiezitting te Rustenburg den 26 Juny, 1865, heeft de heer Cachet als eene voorwaarde van vereeniging gesteld, dat er maatregelen moeten genomen worden, om de Kerk van de Burgerlyke regering los te maken, (zie Staats-Courant No. 119; ook de brochure door Lion Cachet in het licht gegeven, pagina 35, met de aanhaling onder aan de bladzijde). Ware zulks het geval dan zou het reeds genoeg zyn, om ons land en volk in beroering te brengen.

Zie daar Hoog-Ed. Heeren, eenige aanmerkingen omtrent de verschyning en werkzaamheid van den heer Lion Cachet in de Republiek.

Wy vertrouwen, dat de gegevene bedenkingen door U overeenkomstig de waarheid zullen bevonden worden, en de wyze, waarop de heer Cachet zich heeft geopenbaard. Naar ons oordeel is die *praktyk* welke de heer Cachet in beoefening brengt hoogst gevaarlyk voor de rust en welvaart van den Staat. Daarom wenschen wy U Hoog-Ed. te verzekeren van onzen ernstigen toeleg om de levenskracht welke behoort uittegaan van de Kerk en hare belydenis te doen dienen tot handhaving van overheid en Grondwet.

Moge de allerhoogste Uw Hoog-Eds. ondersteuning daaraan rykelyk zegenen, om zoowel door gestrengheid als regtvaardigheid onze wet en ons volksbestaan te handhaven.

Met betuiging van eerbied, hebben wy de eer ons te noemen,

Hoog-Ed. Heeren,

U Hoog-Ed. Onderdanige Dienaren,

G. W. SMITS, Predikant en
Praeses van de Algem. Kerkverg. Z.A. Republiek

A. J. BEGEMANN, Predikant en
Scriba der Kerkvergadering voornoemd.

P.S.—Wy verzoeken U Hoog-Ed. dit schryven zoo spoedig mogelyk door den druk te doen bekend worden.

G. W. SMITS.

A. J. BEGEMANN

Sinodale Agrief, Pretoria.

189. Ned. Geref. Sinode aan gemeente Wakkerstroom.

Jan. 1867.

Aan den Eerw. Kerkeraad,
der Geref. Gemeente te Wakkerstroom.

Waarde Heeren, Geachte Broeders,

De Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Geref. Kerk van de Z.A.R. in hare vergadering van 5 December 1866 heeft my opgedragen met u in correspondentie te treden als volgt:

1. U het leedwezen der Vergadering te kennen te geven dat door u geen Afgevaardigden naar de Algemeene Kerk vergadering gezonden zyn. De predikant van Utrecht heeft aan de Vergadering verzekerd dat hy u heeft uitgenoodigd om de in Juny 1866 gekozen afgevaardigden te zenden of nieuwe afgevaardigden te kiezen.
2. U bekend te maken dat de volgende gemeenten op den 3 Dec. ll. vereenigd zyn onder een Kerkbestuur nl. Utrecht, Lydenburg, Nazareth, Hartebeestfontein, Pienaarsrivier, Heidelberg, Potchefstroom en de Gemeente aan Vaalrivier in het District MWStroom. De Wetten voor onze Kerk zyn vastgesteld en zullen met de Notulen worden gedrukt en u toegezonden.
3. De predikant van Utrecht is benoemd voor al deze vacante gemeenten als Consulent. Van af den derden December ll. houdt elke andere kerkelyke betrekking waarin hy gestaan heeft tot andere gemeenten in de Republiek op, en heeft hy alleen te doen met gemeenten die onder de Algemeene Kerkverg. der N. G. Kerk in de Republiek ressorteeren, of zich nog zullen stellen onder voorn. Kerkbestuur.
4. De Leden der Ned. Ger. Kerk aan Vaalrivier, district MWstroom, afgevaardigden gezonden hebbende naar de Algem. Kerkvergadering, zoo heeft de vergadering hen erkend als *de gemeente der Ned. Ger. Kerk aan Vaalrivier, district MWstroom*, het bestaan eener gemeente als die van Wakkerstroom onaangeroerd latende, totdat de Vergadering zal hebben vernomen of de gemeente Wakkerstroom met ons vereenigd worden zal, en dan misschien met de gemeente Vaalrivier eene gemeente zal vormen of in geval de Kerkeraad van Wakkerstroom zich niet met ons verenigt, andere maatregelen te nemen.

5. De Kerkvergadering heeft besloten eene algemeene uitnoodiging te doen aan al degenen die onze Kerk liefhebben, en nog niet met ons zyn vereenigd, met ons *nu* te vereenigen en eene, byzondere uitnoodiging te doen aan den Kerkeraad van Wakkerstroom.
6. Aan dien last van de Kerkvergadering wensch ik nu te voldoen door u by dezen uit te noodigen als de gemeente Wakkerstroom u te stellen onder het bestuur der Alg. Kerkverg. der Ned. Ger. Kerk in de Republiek en u met ons te vereenigen waar wy een zyn in de leer en praktyk der Kerk, ook een te zyn in het uitwendige.
7. Ik heb daarom de eer u te verzoeken de gemeente van Wakkerstroom bekend te maken dat als de Heer wil op Zaterdag 9 en Zondag 10 Febr. 1867 godsdienstoefening, Aanneming van Leden en Avondmaal zal zyn op de plaats van den Heer Oud-Ouderling N. Grobler, naby Vaalrivier, terwyl ik verder de eer heb U als de Kerkeraad der gemeente Wakkerstroom uit te noodigen op die plaats my te willen ontmoeten om verder over deze kerke-lyke zaken te spreken, en als de Heer wil de gemeente Wakkerstroom met de andere gemeenten onzer Kerk in de Republiek te vereenigen.

Hopende dat de Heer u dezen in welstand doe geworden en dat niets u verhinderen moge om op 9 February ten plaatse van den Heer Grobler voor te zyn tot eer Zyns Naams en heil Zyner Kerk. Geloof my, Waarde Heeren, Geachte Broeders!

Namens de Alg. Kerkv. der N. G. Kerk in de Z.A. Republiek

U E Delens

F. LION CACHET, voor

Scriba der Alg. Verg

Sinodale Argief, Pretoria.

190. Ned. Geref. Sinode oor Vrywillige Beginsel.

Utrecht, 2 Febr. 1867.

Den WelE Zeergel. Heer, N. J. R. Swart,
Pred. d. Geref. Gem. Pretoria.

Eerwaarde Mede-br.!

De Algem. kerkverg. der Ned. Geref. Gem. in de Z.A.R. in hare zitting v. 31 Dec. ll. heeft in rype overweging genomen een voorstel ter tafel, ten doel hebbende by de regering des lands aanzoek te doen om eene gelyke verdeeling der gelden die uit s'landskas besteed worden tot kerkelyke doeleinden of, liever nog, geheele afschaffing dier betalingen en invoering van het Vrywillig Beginsel.

De uitkomst der verschillende discussies is geweest eene Memorie aan den HEd. den Volksraad, waarvan ik de vryheid neem U eene copy in te sluiten.

Verder besloot de Vergadering aan my als haar Scriba op te dragen met de Leeraren der verschillende niet ondersteunde Kerken in de Republiek te Correspondeeren Zamenwerking in deze zaak te zoeken.

Aan dit besluit der Kerkvergadering voornoemd wensch ik by dezen te voldoen.

Met betrekking tot het salarieeren van predikanten door het Gouvernement was onze vergadering eenparig van gevoelen dat hoe nuttig dit ook in vroeger jaren geweest moge zyn, in onzen tyd en onder de omstandigheden waarin de Kerk des Heeren zich nu bevindt, dit niet anders dan ten hoogste schadelijk geacht moet worden zoo voor de Kerk als voor de Staat.

Ten tweede, dat waar dit waar is, met betrekking tot de Kerk in het algemeen, dit byzonder waar is met betrekking tot Kerk en Staat beide in onze Republiek,—Een Republiek met eene staatskerk is in de 19de eeuw reeds *a priori* een *Contradictio in terminis*. Een Staatskerk die volgens de letter van de Grondwet, allen die niet tot haar behooren, uitsluit van de gewone burgerlyke regten, en de meerderheid dwingt om in de behoeften eener minderheid te voorzien, zonder dat die meerderheid daarvan eenig voordeel trekt, noch daardoor eenig nut sticht, is wat nu genoemd wordt de Staatskerk van dit land.

De leden der Ned Geref. Kerk in de Republiek meenen dat aan dien staat van zaken een einde moet gemaakt worden, dat de gelden die uit s'landskas besteed kunnen worden voor Kerkelyke doeleinden, gelykelyk behooren verdeeld te worden onder alle Christelyke kerken in de Republiek, en niet langer uit s'lands inkomsten gelden besteed worden om te voorzien in de kerkelyke behoeften van som-

migen van de minderheid, terwyl anderen—de meerderheid, ver-stoken blyven van de voorregten aan de minderheid verleend uit de opbrengsten der meerderheid.

Het doel van nevensgaande memorie is dus in de eerste plaats het Gouvernement te memorialiseeren, dat zoo lang het Gouvernemen-t over publieke gelden te beskikken heeft voor kerkelyke doel-einden, die gelden verdeeld zullen worden onder de verschillende Christelyke kerken in dit land en niet langer aan eene kerk by uit-sluiting zullen worden gegeven.

Het is echter geenzints de begeerte onzer Kerk om werkelyk salaris voor onze predikanten uit s'lands kas te verkrygen, daar onze gemeenten als gemeenten in de tydelyke behoeften van hare Leeraars voorzien willen, en daarom dringt nevensgaande Memorie in de tweede plaats er op aan, dat het Gouvernement, liever dan aan alle Leeraars in dit land salaris te geven, dit aan niet een Leeraar betale, maar het Vrywillig Beginsel invoere, en besluite dat voortaan geene gelden, uit s'lands inkomsten besteed zullen worden tot kerkelyke doeleinden.

Om dit te verkrygen, Eerw. Broeder, verzoek ik U namens onze kerkvergadering om uwe medewerking en die uwer Kerk, op zulk eene wyze als het zal mogelyk bevonden worden.

Aangenaam zal het my zyn hieromtrent uw gevoelens te ver-nemen. Schriftelyk of misschien mondeling te Pretoria, waar ik misschien 22 Maart zyn zal.

Ik schryf met deze post omtrent deze zaak aan uwen Collega te Rustenburg met wien gy, naar ik vertrouw, daarover wel zult correspondeeren.

U in de hoede des Heeren aanbeveelende

Heb ik de eer te zyn,

Eerw. medebroeder,

Namens de Alg. Kerkvergadering voorm.

Uwen geringen mededienststknecht in het Evangelie,

F. LION CACHET,
Scriba Synodi Eccl. Ref. Rep

Staatsbiblioteek, Pretoria,
 "Transvaal Argus," 23 Mei 1867.

191. Die Naam van die Kerk.

Lydenburg, 13 April 1867.

Aan den Editeur van de "Transvaal Argus,"

Mynheer,—Gelieve de goedheid te hebben, onderstaande stukken te plaatsen in uw geëerd weekblad, op dat een ieder die de Courant leest, moge bekend worden ten eerste met de ware naam van onze kerk, waarmede zy alhier gegrondvest is, in het jaar 1853, ten tweede dat een ieder zien kan welke kerk de hoofdgodsdiens*t* is, en beschermd moet worden door de Hooge Regering van de Republiek. Zie hierover de Oude Grondwet of Volksraadsinstructie, die in dien tyd bestaan heeft als volgt:

1e. Art. 2. De leden van den Volksraad zullen door het publiek by meerderheid van stemmen gekozen worden, en elk burger die de ouderdom van 21 en daarboven bereikt heeft, zal een stem in die verkiezing hebben, mits lidmaat der Ned. Geref. Kerk zynde.

2e. Art. 15. De Volksraad is verpligt, om de Ned. Ger. Godsdiens*t*, overeenkomstig de Kerke-ordening der Synode Nationaal, gehouden te Dordrecht, in de jaren 1618 en 1619, welke erkend is en blyven moet de hoofdgodsdiens*t* van de Republiek, en ten alle tyden als zoodanig te beschermen, uitbreiden en te bewaken, tevens zullen zy nimmer mogen toelaten dat andere godsdienstgezindheden, welke niet overeenkomstig zyn, in deze Republiek toegelaten of gevestigd worden; daar hebt gy de Artikelen uit de Oude Grondwet.

En nu volgt een verzoekschrift van de oude ledenmaten van de Ned. Ger. Kerk.:

Rustenburg, 10 Augustus 1853.

Aan den WelEd. Achtb. Volksraad zitting te Rustenburg.

Wel-Ed. Achtbare Heeren,—De ondergeteekenden wenden zich met bescheidenheid tot UwEd. Achtbare Heeren, met de volgende zaak, hopende UwEd. Achtbare deze Memorie in welwillendheid zult aannemen en denken dat het doel van ons ondergeteekenden niets anders is, dan om mede te werken, tot alles wat voor welvaart en bloei van ons land en volk kan verstrekken, maar vooral in die zaak waarvoor onze voorvaderen tachtig bloedige jaren hebben gestreden.

Den 9den Augustus hebben wy van den Wel-Eerw. ZGel. Heer D. van der Hoff het besluit, genomen door de WelEw. Kerkeraad, gehoord, namelyk dat in ons land, geene andere Godsdienst zal

erkend worden dan de Geref. Godsdienst, verder dat er geene andere gezindheden zullen toegelaten, of geene kerken opgebouwd worden, dan de Ned. Ger. Kerk, en dat de Staat, gezegd het Hooger gezag, daarvoor zal waken.

Nu is ons nederig verzoek, dat UEd. Achtb. Heeren het bovengemeld besluit mede zult instemmen, en wagen zulks aan UEd. te vragen omrede zoo wy meenen, over die zaak een Art. in de Raads-instructie voorkomt, en wy gelooven, dat door het medegoedkeuren van het bovengemelde besluit, Staat en Kerk meer kracht verkrygt, wy alzoo toonen ware afstammelingen te zyn van dat volk, dat alles voor vryheid heeft opgeofferd. Met achting noemen wy ons UEd. Acht. onderdanig gehoorzame Dienaren:

(Get.) M. W. Pretorius, Cmmdt. Genl.; P. Potgieter, Commdt. Genl. G. J. Kruger, Commdt. J. H. Visagie, Secretaris; W. P. Grobler; N. J. Grobler; J. J. Coetzee, Veldcornet; J. J. Meijer, Velde. F. J. Botes, Velde.; N. J. S. Bason, Oud-Velde.; F. J. Kruger; F. J. Botes; W. H. Boshof; F. J. Steyn; J. C. Botha; H. v. d. Linden; P. F. Strydom; A. J. Wagner; J. W. Spruit; A. Duvenage; A. Potgieter; A. Smit; G. J. Minnaar; J. Grobler; A. C. Duvenage; F. van Dyk; T. van Jaarsveld; J. Jansen van Rensburg; L. St. du Plesies; J. St. Potgieter; H. J. Steyn; C. G. Snyman; A. Minnaar; P. Loubster; J. H. Potgieter; C. Minnaar; C. van der Westhuizen; A. van Staden; C. Snyman; J. Engelbregt; H. van der Merwe; J. Potgieter; C. Grobler; K. Fennere; J. Fennere; J. H. Duvenage; H. Potgieter; J. v. d. Westhuizen; C. v. d. Westhuizen; H. D. v. d. Westhuizen; A. H. Draaijer; L. Breytenbach; R. Minnaar; M. Koppenhage; J. van Staden, Jz.; J. van Staden; J. van Staden, Pz.; T. Snyman; J. Snyman; P. van Staden, Pz.; W. Grobler; P. Fennere; J. S. Fennere; B. C. Duvenage; J. C. Duvenage; T. H. Duvenage; J. van Staden; P. van Staden; A. A. Smit.

Hierop volgt de goedkeuring van den Volksraad, Art 17, van Volksraadsbesluit, gehouden te Rustenburg den 10den Augustus 1853, zegt:

“Voorgekomen eene memorie van het publiek geteekend door de Wel-Heeren Commandanten Generaals P. Potgieter en M. W. Pretorius, benevens 75 publieke stemmen, behelzende het verzoek om het besluit genomen door de Eerw. Kerkeraad van Rustenburg behelzende geen andere kerk toe te laten of te bouwen, dan de Ned. Ger. Godsdienst en Kerk, welk besluit het publiek aan de Ed. Raad verzoekt te bekrachtigen. De Ed. Raad is er toe over gegaan, om dit zoo gewenschte en welkome verzoek geheel toe te staan.

Hierop volgt de Volksraadsbesluiten van September 1853. Art. 24.—De Ed. Raad is er toe over gegaan om de zaak voorkomende in Art. 17 aangaande het aannemen der Ned. Geref. Kerk, bekend in de Z.A. Republiek. Art. 28.—Op Art. 17 der genoemde Commissie Raadsbesluiten is de Ed. Volksraad er toe overgegaan, tot het volgende besluit, dat als Kerk en Godsdienst voor de Z.A. Republiek, zullen erkend worden de Ned. Ger. Kerk en Godsdienst, overeenkomstig het reglement der Synode Nationaal, gehouden te Dordrecht, in den jare 1618 en 1619, en zal de Ed. Volksraad geen andere Kerk en Godsdienst onderwys, en alles wat op Godsdienst

betrekking heeft, toelaten, als die welke met bovengenoemd reglement overeenkomen, en alle geloofsekten, welke niet met bovengenoemd reglement overeenkomen, zullen hier niet toegelaten of geld worden.

Nu nog het Raadsbesluit van dato Potchefstroom 19 November 1853. Art. 11,—“wat aangaat art. 17 van de Commissie Raad gehouden te Rustenburg (10 Aug. 1853), is goedgekeurd.”

Nu myn waarde Heer, daar hebt gy het fundament van onze Kerk, waarop zy is gebouwd en gevestigd, Wat staat ons nu te doen? Ik zoude denken, als ons Gouvernement eene Commissie zoude laten benoemen van de oude leden, die de hierin voornoemde besluiten en wetten hebben gemaakt, en van de anderen die dezelve hebben bekrachtigd met hunne goedkeuring, en onderzoek laten doen, welke gemeenten by de hierin voornoemde wetten en besluiten gebleven zyn, die commissie moet bestaan uit de verschillende gemeenten; doch indien onze Regering niet in staat is zulks te kunnen doen, laat dan de oude leden die de hierin voornoemde wetten en besluiten hebben gemaakt, een Commissie uit hun midden kiezen, laten die dan de zaak onderzoeken, en laat dan die gemeenten, die zyn afgedwaald van de hierin voornoemde wetten en besluiten, die door ons gezamentlyk zyn gemaakt, en by overtuigen weder terug komen tot onze oude wetten en besluiten, ja zelfs tot onze oude moederkerk, als zy nog by hunne oude leerstellingen willen blyven, zoo als zy gehad hebben, toen die genoemde wetten en besluiten gemaakt zyn.

Maar sommigen zullen willen zien, dat die oude wetten en besluiten vervallen zyn, door Art. 20 van de Grondwet, neen myne vrienden, daarmede vergist gy u, want ik ben een van die personen, die de Grondwet hebben gemaakt, en dat was nimmer myne gedachten, en ik geloof ook niet eene van myne mededeleden zyn gedachten, om inbreuk te maken op onze oude wetten, aangaande onze Kerk, door Art. 20 van de Grondwet.

Nu myne vrenden en Landgenoten, die met my de hierin voornoemde besluiten en wetten gemaakt hebben, daar hebt gy allen myne hartelyke gevoelens over de ellendige verdeeldheid in onze Kerk, laten wy toch de handen aan het werk slaan, zoo lang als het dag is, voor dat de nacht komt, dat wy niet zien kunnen om te werken; laten wy den Heer onzen God bidden om Zijne hulp en bystand, opdat Hy de geest van verdeeldheid, uit ons midden wegneme, en wy te zamen elkander mogen toeroepen: “één Heer, één Doop, één van geest!” Dan zullen wy weder met elkander kunnen zingen: Psalm 122: vs. 1 en 3. Dit is myne hartelyke bede tot den God des vredes en Heer van onze Kerk. Het zy zoo.

Ik ben, enz.

Een Lid van de Hierin Voornoemde Kerk.

Staatsbiblioteek, Pretoria.

“Tranvaal Argus,” 20 Juny. 1867.

192. Die Hervormde kant in Lydenburg.

Lydenburg, Mei 1867.

Mynheer en Redakteur!

Met de opname van het volgende stukje in “de Argus”, zult gy zeer verplichten eenige leden der Ned. Herv. of Geref. Kerk van Lydenburg, zooals dezelve bestond voor de komst van den Heer F. Lion Cachet alhier. Deze leden voelen zich te meer gedrongen u te verzoeken dit stukje in de Argus te plaatsen, dewyl zy vermeen, dat nog nimmer uit Lydenburg iets over dit onderwerp in dezelve geplaatst is, dan alleen van de zyde van den Heer F. L. Cachet en omdat zoo iets kan bydragen ter onpartydige beoordeeling van zaken niet alleen maar ook eenigzins ter opening der oogen van velen, dewyl Lydenburg beschouwd kan worden als het brandpunt der verrichtingen van dien Heer en het algemeene gevoelen, door verkeerde en onjuiste voorstellingen der party van den Heer F. L. C. in de Republiek is ontstaan, als zouden alle leden der oude kerk alhier met hem volkomen instemmen en tot zyn kerkgenootschap behooren. Dit gevoelen ontstaat niet alleen uit private gesprekken van de kerkeraad met lidmaten, maar ook uit de wetten der Ned. Geref. Kerk onder F. L. C. Dit algemeene gevoelen dat alle leden der Ned. Herv. of Ger. Kerk van Lydenburg, zooals dezelve bestond voor de komst van de Heer F. L. C. alhier beschouwd zullen worden als leden der Ned. Geref. Kerk alhier onder hem, tenzy zy zich openlyk afscheiden, vinden wy geheel onjuist en wy beweeran dat juist de Kerk onder F. L. C. zich heeft afgescheiden terwyl wy de oude Ned. Herv. of Geref. Kerk zyn getrouw gebleven.

Wy laghen dan ook om die eigendunkelyke aanmatiging der Kerkeraad van de Ned. Ger. Kerk onder F. L. C. en achten het volstrekt niet noodig ons van dat kerkgenootschap af te scheiden aangezien wy er nimmer toe behoorden, veeleer beklagen wy de Kerkeraad van Lydenburg, die zoo wy vermeen, in deze zaak, niet uit eigene overtuiging heeft gehandeld maar uit oorzaak van overtreding en geheel onder de invloed van den Heer Cachet zich heeft afgescheiden van de Ned. Herv. Kerk dezer Republiek. Deze aanmatiging in aanmerking nemende, twyfelan wy zeer aan de waarheid der opgave van het aantal leden der Ned. Geref. Kerk van Lydenburg onder F. L. C. in de Kaapsche Almanak van 1867.

De opgave van het aantal leden der Ned. Herv. of Ger. Kerk alhier, zooals dezelve bestond voor de komst van F. L. C. bedroeg 630 leden en volgens de Almanak van 1867, welke opgave waarschijnlijk door hem is geschied, bedraagt dit aantal 800 leden, uit welke opgave wy ook vermeen dat de kerkgenootschap, dat de Heer F. L. C. vermeent dat alle leden der Ned. Herv. of Ger. Kerk van Lydenburg, leden van zyne Kerk alhier zouden zyn; welke meening zal blyken zeer onjuist te zyn wanneer ook eens een leeraar der Hervormde Kerk naar hier komt om te zien of er nog getrouwe leden der oude Kerk gebleven zyn en een ieder zich openlyk aan de eene of andere kant zal scharen. Met blydschap vernemen wy dat de

komst van een Hervormd leeraar hier spoedig zal plaats hebben en wel uit eene herderlyke brief van den Heer F. L. Cachet aan zyne Kerkeraad, waarin by wyze van waarschuwing ook gezegd wordt, broeders waakt! de Satan vertoont zich dikwyls in de gedaante van een Engel des lichts.

Door eenige armen van geest alhier, wordt die komst werkelyk beschouwd als de komst des Satans, waarschyntlyk als vrucht der leerstellingen van den Heer Lion Cachet. Zou zoo iets geen voorbeeld van onverdraagzaamheid en dweepzucht wezen, de midde-euwen waardig en van laster waarvan gezegd zoude kunnen worden, het doel heiligt de middelen.

Om nog met een enkel woord terug te komen op de handelingen van den Heer F. L. C., en der Kerkeraad van Lydenburg zullen wy maar niet spreken daar wy wel weten dat die geheel onder zyn invloed staat, wenschende wy onze landgenoten op de navolgende zaak opmerkzaam te maken waaruit kan blyken dat de gemeente van Lydenburg, door den Heer F. L. C. voorstellingen gedaan zyn waaraan niet is beantwoord geworden. Toen de Heer F. L. C. de tweede maal te Lydenburg kwam, gevoelde hy wel dat er een geest van wantrouwen ten zyne opzichte in de gemeente was ontstaan en dewyl hy toen van het voornemen zwanger ging om eene algemeene Kerkvergadering te houden, ten einde wetten voor de, door hem opgerigte Kerk te maken, ging hy op de volgende sluwe wyze tewerk, ten einde dit bestaande mistrouwen weg te nemen. Onder het beraadslagen over deze te houden vergadering in de Kerkeraad, gaf de Heer F. Lion Cachet te kennen dat die vergadering zoude vertegenwoordigd worden door vele voorname mannen; daardoor waarschyntlyk te kennen willende geven, dat de menschen zyne zaak of de zaak die hy voorstaat dan toch wel zouden kunnen vertrouwen. Met name noemde hy de Wel-Eerw. Heer G. van der Wall, predikant te Bloemfontein, de Wel-Eerw. Hr. H. W. Brandt te Boshof, de Wel-Eerw. Heer P. D. M. Huet en de ouderling G. J. Naudé van Maritzburg. Nu vragen wy wat van deze voorstelling des Heeren F. L. C. geworden is en blykt het ons dat slechts een der genoemde Heeren zich by de gehoudene vergadering heeft laten vinden en nog slechts een gedeelte van dezelve heeft bygewoond. Uit deze daad-zaak vloeit mistrouwen voort en daaruit wordt de veronderstelling getrokken dat die Heeren zich niet met de scheurmakery van den Heer F. L. C. kunnen vereenigen en dat de Kerke-wetten der Ned. Geref. Kerk onder F. L. C. grootendeels door hem alleen gemaakt zyn, dewyl, helaas! alhier ten lande, de Kerkeraads-leden en leden afgevaardigden niet als de oudsten en wysten geacht worden maar als personen geheel aan de leiband van den predt. F. L. C. loopende. Bovenstaande hopen wy dat strekken zal om eenig leeraar der Hervormde Kerk aan te moedigen deze gemeente een bezoek te brengen en zich niet te laten weerhouden door een loopend gerucht, dat van hier, door een hooggeplaatst persoon aan zoodanig leeraar zoude geschreven zyn, dat het onnodig was naar hier te komen, dewyl er geene leden van de Hervormde Kerk te vinden zyn.

Wy Zyn

Eenige lede der Ned. Herv. of Ger. Kerk
van Lydenburg.

Sinodale Argief, Pretoria.

193. Memorie (Gereformeerde Kerk) oor Vrywillige Beginself.

Pretoria, 3 September 1868.

Den Wel Eerw. Heer F. Lion Cachet,
Scriba der Algemene Vergadering
van de Ned. Geref. Kerk
in de Zuid Afrikaansche Republiek.

Wel Eerwaarde Heer,

Geliefde Broeders!

De Algemene Vergadering der Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek heeft mij als haren Scriba opgedragen aan U. Ew. bekend te maken, dat zij in hare zitting van 28 Aug. l.l. met genoegens uw schrijven van 4 Jan. en 2 Feb. ll. heeft gelezen. De Vergadering vereenigt zich met de bede van uwe vergadering dat de Heere Zijnen H. Geest over de dorre doodsbeenderen dezes lands moge uitstorten.

De Vergadering nam ook met genoegens kennis van de Memorie van uwe Vergadering ten opzichte van de invoering van het Vrijwillig Beginself. Een soortgelijke Memorie was reeds geruime tijd geleden door de Algem. Verg. onzer Kerk by de Overheid ingezonden. Beide Memories zijn gedurende de laatste zitting van den Volksraad behandeld, met welk gevolg is ook U. Ew. bekend.

De Algemeene Vergadering onzer Kerk heeft besloten nog *eenmaal* eene Memorie in te zenden over dat onderwerp, by de eerstvolgende zitting van den Volksraad, en de Memorie zoo in te richten dat die door enig burger van den Staat kan geteekend worden, daar de Vergadering reden heeft om te denken dat er vele leden der zogenoemde Hervormde Kerk zijn, die ook voorstanders zijn van het Vrijwillig Beginself.

Ik heb de eer U Ew. hierby eene copy der Memorie toe te zenden.

De Algemeene Vergadering heeft mij opgedragen, U Ew. Vergadering hiermede bekend te maken en de hartelijke medewerking Uwer kerk alhier te verzoeken, het geen ik bij deze doe.

Moge de Koning Zijner kerk, geliefde Broeders, U licht, moed en genade geven. Mogen wij altijd meer te zamen werken tot bevordering van waarheid en regtzinnigheid in dit land, tot openbaarmaking van de gruwelen, tot uitbreiding van Christus Koningrijk ook onder de Heidenen, is de bede

Van U^e Ew. DW. Dienaar

en Broeder in Christus,

N. J. R. SWART,

Scriba van de Algem. Vergadering der
Gereformeerde Kerk
in de Zuid-Afrikaansche Republiek.

Sinodale Argief, Pretoria.

194. Memorie.

Aan den Hoog Ed. Voorzitter en leden van den Edel Achtbaren Volksraad, zitting houdende te Pretoria, Zuid Afrikaansche Republiek.

Hoog Edel Achtbare Heeren!

De ondergetekende, Burgers der Zuid Afrikaansche Republiek nemen de Vrijheid zich tot den Hoog. Ed. Volksraad te wenden met het verzoek dat al de Artikelen der Grondwet, die betrekking hebben op den *kerkelijken toestand* van het land, zoo gewijzigd worden, dat aan alle burgers gelijke regten worden toegekend en niemand van wege zijne geloofsovertuiging in zijn burgerlijk regt worde te kort gedaan, daar de lasten des lands door alle burgers gelijkelijk worden gedragen.

1. Dat, daar er nu verschillende kerkgenootschappen in de republiek bestaan, het niet meer door de wet tot een vereischte worde gesteld dat een burger des lands lid moet zijn van de Hervormde Kerk daar deze Wet toch niet kan worden gehandhaafd en oorzaak is van leugen, bedrog en geveinsdheid, maar dat alleen bekwaamheid, goede naam en karakter als vereischten worden gesteld

2. Dat, daar het Gouvernement des lands geen regter kan of mag zijn over het geweten van eenig burger, volkomene vrijheid van godsdienst in ons land worde gegeven, mits niet strijdende tegen de eerbaarheid of de wetten des lands.

3. Dat, daar er sedert de zamenstelling der Grondwet groote veranderingen hebben plaats gevonden in den kerkelijken toestand des lands, er nu ook verandering gemaakt worde in de bezoldiging der predikanten, en dat het Vrijwillig Beginsel ingevoerd worde, namelijk dat elke gezindheid in de behoeften harer predikanten voorziet—tot behoud der rust en tevredenheid, tot bevordering van regt en billijkheid.

Hetwelk doende, enz.

Staatsbiblioteek, Pretoria,

"Transvaal Argus," January 26, 1869.

195. Die Vrywillige Beginsel.

Aan den Voorzitter en de Leden van den Hoog Ed. Achtb. Volksraad der Zuid Afrikaansche Republiek:

HoogEd. Achtb. Heer,

HoogEd. Achtb. Heeren,—

De Algemeene Kerkvergadering der Nederd. Ger. Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek, zitting houdende te Potchefstroom, op heden 2 January, 1869, en byeengekomen te behartigen de belangen van de Leden der Kerk bovengenoemd, vertegenwoordigende nagenoeg een derde der blanke bewoners van dezen staat, heeft in rype overweging genomen een zeker voorstel by de vergadering ingediend en luidende als volgt:—"Aanzoek worde gedaan by de Regering des lands, om eene gelyke verdeeling der publieke gelden die besteed worden voor Kerkelyke doeleinden, of nog liever om de invoering van het Vrywillig Beginsel".

In overeenstemming hiermede wenscht de Algemeene Kerkvergadering voornoemd, met verschuldigde eerbied UEd. Achtb. vergadering het als het gevoelen der Ned. Geref. Kerk in deze Republiek bekend te maken, dat het nadeelig is, zoowel voor de Kerk als voor den Staat, dat predikanten salaris ontvangen uit 's lands kas, en dat het wenschelyk is dat iedere Kerk uit hare eigene inkomsten voorzien in hare uitwendige behoeften.

2.—UHEd. Achtb. vergadering opmerkzaam te maken op het feit, dat de Leeraren die nu uit 's lands kas salaris ontvangen minder in aantal zyn en hunne gemeenten minder burgers vertegenwoordigen, dan de leeraars die geene bezoldiging, de gemeenten die geen onderstand uit 's lands kas ontvangen, zoodat uit de opbrengsten der meerderheid aan die minderheid betalingen worden gedaan, waarvan de gezegde meerderheid geen voordeel heeft en waarvan zy verstoken blyft.

3.—Dat het hoogst wenschelyk is dat tot bevordering van vrede, eendragt en goede verstandhouding, hierin ten spoedigste verandering gemaakt wordt.

4.—Waarom met verschuldigde achting de Algemeene Kerkvergadering voornoemd door deze memorie Uwe Hoog Ed. Achtb. vergadering verzoekt te besluiten, dat de gelden die uit 's lands kas besteed kunnen worden voor kerkelyke doeleinden onder zulke bepalingen als zullen worden noodig geacht gelykelyk verdeeld zullen worden onder alle Christelyke gezindten in de Republiek, of wat vurig door ons begeerd wordt, dat geen gelden uit 's lands kas voortaan besteed zullen worden voor predikants salarissen of tot andere kerkelyke doeleinden.

Hetwelk doende enz.;

De Algemeene Kerkvergadering voornoemd,

(Get.) J. P. JOOSTE, Praeses,

F. LION CACHET, Scriba,

En de andere leden der Vergadering.

Potchefstroom, 2 January 1869.

De Kerkbode, 1871.

Bladsy 387.

196. Verslag (verkort) van Ds. J. H. Neethling aan die Sendingkommissie.

Stellenbosch Desember 1871

Het was op Dingsdag, den 13 den Junij, toen wij de Oranje rivier overgingen, en ons meer of min eerst in den vreemde gevoelden. De terugblik was een alleraangenaamste en wij bevonden ons toegerust met alle behoeften voor eene zoo groote reis, als wij nu eerst eigenlijk aangevangen hadden. Zulks alles was ons uit de christelijke liefde van onze vele vrienden en vriendinnen toegevoeld. Zonder tegenspoed of ongeval waren wij door Philippolis, Fauresmith, Jacobsdal, op den eerstvolgenden Vrijdag namiddag aan Du Toitspan, en van daar na de Sabbatdiensten, die tot den avond laat duurden, over Klipdrift en Pniël; op den daarop volgende Zondag te Hartebeestfontein. Aldaar trof ik eene kleine maar belangrijke gemeente aan, welker leeraar Ds. Jooste, die zamen met mij den Zondag op Du Toitspan gearbeid heeft, nog niet te huis was.

Het meerder deel der bewoners dier fraaije plaats, die thans meer op een klein dorp gelijkt, was op het spoor van hunnen godzaligen overleden vader, Wessel Badenhorst, gebleven bij de leer en de gemeenschap onzer Kerk. Een paar gezinnen waren de voetstappen der Hervormden, zoo als zij zich noemen ter onderscheiding van onze Kerk, wier geloofs-band en hun te eng waren, gevolgd.

Met deze Kerk en hare volgelingen en, in één geval, met eenen leeraar daarvan, ben ik vroeger reeds, en na den tijd waarvan ik spreek, in velerlei en onaangename aanraking geweest. Maar daar zij buiten het eigenlijke doel mijner reize lag, zal ik alleen zeggen dat ik haar bestaan betreurt; dat ik met haar geene gemeenschap heb kunnen houden, oneindig minder dan met de Kerk der afgescheidenen, wier leeraar, Ds. Swart, ik eenen hooggeschaten Broeder in Christus reken; en dat ik mijn gevoel ten opzichte van de Hervormden, waar ik achte, dat ik daartoe geroepen was, duidelijk uitgesproken heb.

De Nederduitsch Gereformeerde Kerk te Hartebeestfontein heeft veel boeiends, is in vele opzichten bloeiend. Zij onderhoudt haren eigen leeraar, dat is zij, zamen met die van Potchefstroom, bezoldigt Ds. Jooste, terwijl de Hervormde Predikanten door den Staat worden onderhouden. En naar mijne gedachte zou het niet veel moeite kosten om haar ook voor de Zending naar vermogen te doen arbeiden. In onderscheidene dingen hebben de leden hunne liefde aan Zendingen bewezen, en het woord over de Zending is hun welkom.

Maar het eerst dat ik mij in aanraking gevoelde met de Zending zelve, was eens op eenen avond van de week, waarin ik de lieve Hartebeestfonteinse Gemeente verlaten had. Hoogst moeilij-

lijk was ons de reis gevallen over of liever *door* de turfgronden langs Sterkspruit, na eenen regen van een paar dagen die ons te Hartbeestfontein was overvallen. Als men het "oog", dat is de bron van de spruit, is voorbij gereisd, wordt de weg regt eenzaam, en eerst laat bevonden wij ons op de eerste plaats waar wij overnachten. De Kaffer, die ons bij afwezen van zijn "Oubaas" ontving, toonde zoo duidelijk dat hij den Heere Jezus kende en diende, en dat hij daarom onregt bestreed en geregtigheid najoeg, en zoo redelijke bekendheid met Gods Woord, dat hij ons moest uitleggen van waar dit alles kwam. Hij was als kind door zijn 'Oubaas' op de eene of andere wijs 'gekregen,' en deze had hem wat geleerd; maar wat hij weet en dat zijn hart Jezus lief heeft, dankt hij aan 'ou David,' wien hij soms bezoekt en hoort, als zijn 'Oubaas' hem met zich naar Potchefstroom neemt. De naam is u bekend en de persoon aan Broeder A. Murray. Deze Christen-Kaffer moet een man des geloofs wezen gelijk hij gewis een van ijver is in Gods dienst. Hij heeft de gave om Gods Woord duidelijk en krachtig te verklaren, en om Gods waarheid zonder aanzien des persoons, waar hem de gelegenheid in zijn werkkring te Potchefstroom wordt gegeven, ronduit te spreken.

Laat zaten wij zamen bij het vuur en menig staaltje van Davids werk en trouw werd ons verhaald. Hij heeft te Potchefstroom eene gemeente, maar met welk Kerkgenootschap die in verband staat, heb ik niet kunnen uitvinden van onzen kaffervriend en later is het mij ontsnapt, hiernaar navraag te doen.

Nu echter zijn wij niet verre van het eigenlijke Zendingveld. De naaste Zendingen zijn die van het Hanoversche Genootschap der Hermannsburgers. Dit Genootschap, hek ik vernomen, heeft met de Berlijnsche Zendingen het Transvaalsche Zending-terrein gedeeld. Terwijl de laatstgenoemden aan de Oostzijde van de Krokodil Rivier, die de Transvaal voor een groot deel in het midden doorsnijdt, arbeiden, doen dezen zulks aan de Westelijke zijde. En niet heel ver van waar wij dezen avond zijn, arbeidt een zendingel van dit Genootschap, dien wij echter niet aangetroffen hebben.

Ons pad loopt noordwaarts en vroeg in den morgen gaan wy daarop voort,—een hobbelig pad, doorsneden van modderpoelen. Wij treffen oude vrienden niet aan op hunne plaatsen, want Zondag is 't Heilig Avondmaal en zij zijn naar Rustenburg. Maar helder is de maan en wel wat teleurgesteld, dat wij dezen avond (Zaterdag) niet aan de Pilaansbergen konden zijn, rusten wij niet heel ver van Rustenburg, waarheen wij vroeg in den morgen ons begeven. Hier nemen wij krachtens eene uitnoodiging van mijnen vriend Ds. Swart, onzen intrek in de pastorie der Afgescheidenen, waar 's morgens en namiddag een klein gehoor uit hen en anderen zich rondom ons verzamelden en wij hun Gods Woord toespraken.

Op den avond van dien dag vond ik mij op eenmaal omgeven van een tal mijner oude vrienden, welke Ds. Andrew Murray en ik eerst in eenen tijd van groeten nood—de koorts van 1852—en later Ds. Louw en ik, toen zij, of velen hunner, reeds van de Kerk hunner vaders afvallig waren geworden, hadden bezocht. Sommigen, die toen nog trouw waren, lieten zich later meevoeren. Nu kunt gij wel denken met welk gevoel wij elkander ontmoetten. Zij noemen mij, althans velen, en op vele plaatsen in de Transvaal (waarschijn-

lijk omdat ik velen hunner had aangenomen) hunnen 'Ouden Leeraar.' Ik was daar geweest—en waarom had ik niet voor hen gepreekt, enz. enz.? Ach, de scheuring was mij onbeschrijfelijk pijnlijk, maar ik mogt, wilde ik niet de zielen in gevaar brengen; wilde ik niet het werk van de Broeders Cachet, Jooste en Kriel vernietigen; en wilde ik der waarheid getuigenis geven; ik zeg ik mogt met die Kerk geene gemeenschap houden. "Voor hen"—dit was mijn antwoord—"wilde ik prediken in het Gouvernementshuis, op de markt, waar zij wilden," maar niet in hunne Kerk.³⁴⁾

³⁴⁾ Die volle Verslag van hiendie reis, waarvan ons net die aanbelangende dele hier oorneem, verskyn op bl. 376, 385 en 404 van *De Kerkbode* van 1871. Voorts *De Kerkbode*, 1872, bl. 7 en 29.

Sinodale Argief, Pretoria.

197. Korrespondensie tussen Kaapse Kerk en Herv. Kerk insake Besoekreis van Di. J. H. du Plessis en A. I. Steytler.

Uittreksel uit

Uittreksel uit "De Kerk in het Transvaalsche, of Brieven en Rapporten voorgelezen ter Synodale Vergadering van de Nederd. Geref. Kerk, in de Kaapkolonie, betrekking hebbende op de Ned. Geref. en Ned. Herv. Kerken in de Z.A. Republiek." ³⁵⁾

Bladsy 12.

Pretoria, 28 Junij, 1872.

Aan de Hoog-Eerwaarde Synodale Commissie der Ned. Geref.
Kerk in de Kaapkolonie, Kaapstad.

Hoog-Eerwaarde Heeren!

De Commissie der Algemeene Kerkvergadering der Ned. Hervormde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek heeft de eer het navolgende ter uwer kennis en onder uw aandacht te brengen:—

Ooreenkomstig vroegere berigten, van uwentwege ontvangen, heeft de Commissie de komst afgewacht van twee predikanten, de heeren J. H. du Plessis en A. I. Steijtler, door de Synode der Kaapsche Ned. Geref. Kerk afgevaardigd om den stand van zaken in het kerkelijke in de Transvaalsche Republiek te onderzoeken. Op den 23sten en 24sten April van dit jaar heeft eene zamenkomst plaats gevonden van de twee afgevaardigden aan de eene zijde, en de Commissie der Algemeene Kerkvergadering van de Ned. Hervormde Kerk aan de andere zijde, terwijl een groot aantal leden van kerkeraden, oud-leden van kerkelijke vergaderingen, en van belangstellenden tegenwoordig was. De Commissie was besloten eene wettige zitting te houden, ten einde de twee afgevaardigden te ontmoeten, opdat alles ordelijk en regelmatig zou kunnen geschieden,

³⁵⁾ Hierdie pamflet van 18 bladsye het in 1873 in Kaapstad die lig gesien. Behalwe die twee stukke, wat hier daaruit oorgedruk word, bevat die pamflet die Verslag van die Kaapse Deputasie, wat te lees is in *De Kerkbode*, 1873, bl. 376. Ons neem aan dat dit daar toeganklik genoeg is vir die leser.

en de twee predikanten een wettig ligchaam van bestuur der Hervormde Kerk zouden aantreffen, om vragen te doen en inlichtingen te ontvangen.

Eene lange discussie heeft daaromtrent plaats gegrepen, omdat de twee predikanten liever eene geheime zamspreking schenen te verlangen, wat onmogelijk kon worden toegelaten, daar dit strijdig was met den vrijen Republikeinschen geest, die openbaarheid wil en licht. Toen dat punt eindelijk was vastgesteld, vraagde de Commissie aan de twee predikanten naar hunnen lastbrief, om aan het tegenwoordig zijnde publiek en ook aan de Commissie te doen kenbaar worden, door wien en met welk doel zij waren afgezonden, en hoe ver hunne bevoegdheid zich uitstreckte, om daardoor aan de Commissie het standpunt aan te wijzen, waarop men wederzijds stond, en de verhouding duidelijk te maken, die tegenover elkander moest worden in acht genomen. En het maakte een eenigzins pijnlike indruk op de vergadering, dat de twee predikanten niets anders konden toonen dan een Extract uit de Notulen der laatstgehoudene Synode, waarin hun die zending werd opgedragen. Zoo werd begrijpelijk, de onzekerheid, de aarzeling der twee predikanten, die door hunne houding duidelijk toonden, dat zij zelve met het doel hunner komst in de Transvaalsche Republiek in het onzekere waren.

Het is aan de Commissie duidelijk geworden, dat de twee afgevaardigden geheel en al onbekend waren met den oorsprong der Hervormde Kerk in deze Republiek, waardoor alleen de tegenwoordige stand van zaken juist kan worden begrepen; en daar misschien de leden der Kaapsche Synodale Commissie ook niet geheel en al op de hoogte zijn van het gebeurde in vroegeren, zoowel als in lateren tijd, zoo neemt de Commissie de vrijheid UHeerw. te herinneren, dat de Hervormde Kerk met de Emigranten is medegegaan uit de Kaapkolonie in het jaar 1835, toen de eerste uittocht plaats greep, teweeggebracht door de zucht om zich van het Britsche gezag te ontslaan. In het jaar 1835 bestond de naam van Ned. Hervormde Kerk; het is dus begrijpelijk, dat de Emigranten dien naam wenschten te behouden. Daarna, toen de stand van zaken zoodanig geworden was, dat men er toe konde overgaan, om der Kaapsche Synode formeel kennis te geven, dat de Hervormde Kerk zich als afgescheiden verklaarde, onafhankelijk en zelfstandig zooals de burgerlijke regering het was, heeft men dat schriftelijk gedaan, volgens besluit der Algemeene Kerkvergadering en op aandrang van de gemeente zelve, in een schrijven, gedateerd Pretoria, 3 September, 1861, waarin gemeld wordt, dat de Hervormde Kerk in Transvaal haar eigen bestuur zal hebben, met den wensch om voortdurend in gemeenschap te blijven met de Kaapsche Synode, terwijl het verzoek werd te kennen gegeven, om door de Synode als eene zusterkerk te worden erkend, en alzoo op hare voorlichting en inlichting te mogen rekenen. Dit besluit was voornamelijk genomen op aandrang van de gemeente zelve, die als redenen van afscheiding opgaf: 1. Het verlangen om geen Britsch gezag boven zich te hebben, dus ook geene Synode, die onder Britsch bestuur staat. 2. De vrees voor de gelijkstelling. 3. Het niet voorzien van predikanten voor de herderlooze gemeenten. Op dit schrijven van wege de Hervormde Kerk alhier, is een antwoord ingezonden door de Kaapsche Synode, gedateerd Kaapstad, 11 November, 1862, en de Commissie vraagt de aandacht van

UHEerw. uitdrukkelijk daarvoor, omdat die brief de grondslag is van alle onderhandelingen, de verhouding naauwkeurig aangeeft, die er tusschen de Ned. Gereformeerde Kerk in de Kaapkolonie en de Ned. Hervormde Kerk in Transvaal bestaat, nooit is teruggetrokken, en dus als nog van kracht zijnde moet worden beschouwd. In dat antwoord geeft de Synode te kennen, dat zij de afscheiding betreurt, als zijnde welligt door verkeerde voorstellingen in het leven geroepen, maar nu de afscheiding een feit geworden is, is zij genegen de Hervormde Kerk als eene zusterkerk te beschouwen, met verzoek om over en weder de lidmaten te erkennen.

Dit alles, Hoog-Eerw. Heeren, is herinnerd geworden aan de twee predikanten afgevaardigden, tijdens de Commissiezitting van 23 April, 1872. Daarna is de oprichting van eene Ned. Gereformeerde Kerk in Transvaal ter sprake gekomen. Maar de Commissie acht zich verplicht UHEerw. te doen opmerken, dat die betreurenswaardige geschiedenis niet ten volle kon behandeld worden, omdat de hoofdbewerker der scheuring, de predikant F. L. Cachet, niet tegenwoordig was, hetgeen wel als een opmerkelijk verschijnsel mag worden beschouwd, daar de komst der twee afgevaardigden toch sinds langen tijd was te gemoet gezien, en er dus gelegenheid zoude zijn, de zaak in geschil uitvoerig te bespreken. Evenwel moet de Commissie UHEerw., onder het oog brengen, dat de predikant Cachet wel eene vereeniging zocht te bewerken, maar onder voorwaarden, die aan de Hervormde Kerk onaannemelijk voorkwamen, terwijl het aan die Kerk wel zal worden toegelaten om te beoordeelen, of die voorwaarden aannemelijk waren of niet. Ook moet niet vergeten worden, dat de predikant Cachet gehandeld heeft geheel uit eigene beweging, zonder van eenigen lastbrief der Kaapsche Synode voorzien te zijn, terwijl zijne handelingen van die aard zijn, dat de Hervormde Kerk zoo min mogelijk met hem in aanraking wenscht te komen, of in eenige verbintenis met hem te staan.

Daarna werd aan de twee afgevaardigden gelegenheid gegeven om bedenkingen in te brengen tegen eene vereeniging der Hervormde Kerk alhier met de Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie. Omdat het eene officieele zitting der Commissie was spreekt het van zelve, dat niets ter sprake kon gebragt worden dan hetgeen in het openbaar gebeurd was, met bewijzen kon gestaafd worden, en alzoo waardig om onder de aandacht der vergadering te worden gebragt. Alles, wat van hooren zeggen was, en waarop de laster kon gebouwd worden, was natuurlijk uitgesloten. Het eerste punt, dat tegen de Hervormde Kerk werd aangevoerd, was, dat het den predikant T. F. Burgers van Hanover was toegelaten, om op de kansels der Hervormden te prediken. Volgens de twee afgevaardigden was die predikant geen man om hem toe te laten te prediken, daar hij een ketter was, verdacht van onregtzinnigheid. De Commissie vroegde, of de heer T. F. Burgers nog predikant was, en zitting had in de Kaapsche Synode, hetgeen toestemmend beantwoord werd, waarop de Commissie te kennen gaf, dat het eenigen predikant, wie hij zijn moge, zitting hebbende in de Kaapsche Synode, zou toegelaten worden om voor de Hervormden te prediken; dat de Hervormde Kerk niets te maken had met de processen in de Kaapsche Synode, en dat, wanneer eenig predikant niet waardig was om zitting in de Synode te hebben, men dan de kerkelijke tucht kon toepassen en

hem van onregtzinnigheid aanklagen. Zoolang dit niet was geschied, kon de Hervormde Kerk alhier niet iemand afwijzen, die door de Kaapsche Synode was erkend.

Het tweede punt, waaromtrent door de afgevaardigden inlichtingen verlangd werden, was dit, of eenig predikant thans in de Hervormde Kerk beroepen kon worden, zonder bij den Actuarius der Kaapsche Synode gelegitimeerd te zijn. De Commissie heeft geantwoord, dat de Hervormde Kerk alhier, als zijnde zelfstandig en onafhankelijk, een predikant beroepen kan, al is hij niet bij den Actuarius gelegitimeerd.

De zamenspreking was tot zoo verre gevorderd toen de twee afgevaardigden te kennen gaven, dat er genoeg inlichtingen gegeven waren, en geene vragen meer behoeften gedaan te worden. Gedurende die discussien bleek het, dat de thans bestaande kerkwet in het jaar 1869 is vastgesteld geworden, en de oude wet als zijnde onvolledig en gebrekkig, als onbruikbaar moest ter zijde gelegd worden. Gaarne heeft de Commissie erkend, dat de behoefte aan eene nieuwe wet door den drang der omstandigheden zeer werd gevoeld, en dat men zijn voordeel gedaan had met de ondervinding, zoodat in deze nieuwe Wet de grondslagen der Hervormde Kerk, hare wijze van regering, haar onderteekeningformulier, en wat verder tot de inwendige regeling der Kerk behoort, duidelijk werden omschreven.

De Commissie heeft toen van hare zijde aan de twee afgevaardigden de vraag gedaan, wat de belijdenis is der Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie, welke vraag gedaan werd met het oog op een misverstand, heerschende bij velen in de Transvaal, als zoude de Hervormde Kerk alhier zijn afgeweken van de leer der Vaderen, en de leden der Hervormde Kerk zouden te beschouwen zijn als afgedwaalde kinderen. Omdat de leer van eenige Kerk is uitgedrukt in hare belijdenisschriften, zoo kan om die reden de vraag als van eenig belang worden aangemerkt. De beide afgevaardigden gaven eenstemmig te kennen, dat de leer der Kaapsche Kerk niet beter kan worden uitgedrukt dan door het eerste artikel der Wet, in gebruik bij de Hervormde Kerk in Transvaal, zijnde van den navolgenden inhoud:—

“De Ned. Herv. Kerk bestaat uit al de Hervormde gemeenten in de Z.A. Republiek. Hare belijdenis staat uitgedrukt in de volgende formule: ‘De Ned. Herv. Kerk in de Z.A. Republiek grondt zich op de leer van den Bijbel, als Gods heilig Woord; den Heidelbergchen Catechismus; de 37 Artikelen der Nederlandsche Geloofsbelijdenis, en de vijf Dordtsche leerregels, zoo als die zijn vastgesteld in 1618 en 1619 te Dordrecht.’”

Daaruit blijkt dus ten duidelijkste, dat er hoegenaamd geen verschil bestaat tusschen de leer der Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie, en de leer der Ned. Herv. Kerk in Transvaal.

Daarna heeft de Commissie er op gewezen, hoe de Kaapsche Synode zelve, door hare houding tegenover de Herv. Kerk in Transvaal, oorzaak is geworden van verkoeling en vervreemding, vooral door de wijze waarop zij de Herv. broeders benoorden de Vaalrivier behandeld heeft en nog behandelt. Eenig teeken van belangstelling en deelneming heeft zij nooit, sedert het jaar 1853, mogen ontvangen; de legitimatie van de predikanten D. v. d. Hoff, A. J. Begemann en G. W. Smits is teruggetrokken zonder opgave

van redenen ja zelfs, zonder dat aan de belanghebbende personen eenige officieele kennisgeving was geschied; in de Synode werd op minachtende wijze van de "zoogenaamde" Hervormde Kerk gesproken, alles wat niet strekken kon tot aanhaling van den band, die tusschen de twee kerken bestond en nog bestaat. Neemt men daarbij in acht den grooten afstand, die de broeders van elkander verwijdert; vergeet men niet, hoe bedienaars van het Evangelie der liefde deze verre gewesten zijn doorgereisd, kwaad zaad strooiende, door de leden der gemeente op te zetten tegen hunne wettige predikanten, en dat wel door dienaars van het Evangelie, wonende in de Kaapkolonie, dan zijn er waarlijk wel redenen genoeg, die het begrijpelijk maken, waarom de gezindheid tegenover de Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie eenigzins gewijzigd is geworden.

Eindelijk heeft de Commissie er op gewezen, hoe de Hervormde Kerk, als de minste, de eerste is geweest om de hand aan te bieden tot vrede en vriendschap.

Zij heeft dat gedaan in de zekere verwachting, dat op een gemeenschappelijken grondslag, zijnde de Heilige Schrift, een gebouw kon worden opgetrokken van broederlijke gemeenschap, dat ruim genoeg zou wezen om allen te bevatten, die door hetzelfde geloof in den gezegenden Verlosser vereenigd zijn. Wederom wordt dezelfde hand aangereikt, en de Commissie laat het aan de conscientie der Synode over, of men liefde genoeg zal hebben, om de hand, in de naam van Jezus Christus aangeboden, aan te nemen. Overtuigd, dat de Commissie haar pligt gedaan heeft, ziet zij met vertrouwen de verdere gedragslijn der Synode te gemoet.

De Commissie heeft de eer zich met heilbede en met betuiging van verschuldigde hoogachting te noemen,

Hoog-Eerwaarde Heeren!

Uw dienstwillige dienaren,

G. W. SMITS,

Loco Praeses.

N. J. VAN WARMELO,

h.t. Scriba.

C. P. J. MEIJER, Ouderling.

J. P. PRINSLOO,

J. H. NEL,

Ouderlingen.

Kaapstad, November 1873.

Aan de Hoog-Eerw. Commissie van de Algemeene Kerkvergadering der Hervormde Kerk in de Z.A. Republiek.

Hoog-Eerwaarde Heeren,

Uwe missivè, d.d. Pretoria, 28 Junij 1873, is voor onze Synodale Vergadering gelegd en overwogen, in verband met het Verslag onzer Deputatie, benoemd om de Nederduitsch-Hervormde en

Nederduitsch-Gereformeerde Kerken in de Z.A. Republiek en Natal te bezoeken, enz.

Zonder te treden in eene beoordeeling van de groote en vele verscheidenheden, om niet te zeggen strijdigheden, voorkomende in uw Verslag van de zamenkomst met onze Deputatie en in dat door haar ons voorgelegd, en het aan haar latende om, waar zij zulks noodig acht, de vereischte ophelderingen te geven, acht onze Vergadering het noodig het navolgende op uwe missive te antwoorden:—

1. Moeten wij de voorstelling tegenspreken als zou de Kerk der Emigranten van 1833 en die, welke gij vertegenwoordigt in uw schrijven dat is te zeggen, de Hervormde Kerk, eene en dezelfde zijn geweest. Wij voeren geen strijd over namen. Maar er kan geene vraag zijn of onze Kerk en die der Emigranten was eene en dezelfde, en de oprigting onder hen van eenige andere Kerk moest eene afscheiding van de onze zijn.

2. In volstreekte tegenspraak met hetgeen er heeft plaats gevonden, staat de bewering of liever de beschuldiging, dat onze Kerk de herderlooze gemeenten in Transvaal aan zich zelven zou gelaten hebben. Hoe vele Deputaties zijn niet uit het midden onzer Kerken naar u gezonden? Mannen die beschouwd werden als door uw gemeenten hoogst geacht, werden telkens derwaarts afgevaardigd, en reisden daarheen. Zij weigerden niet voor maanden hunne gemeenten herderloos, hunne huisgezinnen vaderloos te laten. Zij ontzagen den zwaarsten arbeid, de grootste gevaren niet. Sommigen hunner gingen in gevorderden leeftijd heen. Hebben zij hun voordeel gezocht van onze Transvaalsche geloofsgenooten? Of was het dezen ontzegd eenen of meer uit hen, wien zij wilden, tot leeraren te kiezen en te beroepen? Of wat vermogt onze Kerk meer? Had zij regt leeraren te gelasten derwaarts als leeraars ter woon te gaan? Had zij de magt predikanten speciaal voor Transvaal te vormen? Zoo er gebrek was aan leeraren, leed onze Kerk aan deze zijde daarbij niet even veel als die aan gindsche zijde van de Vaal?

3. Er bestaat geen twijfel of pogingen zijn aangewend om de Leervrijheid in de Hervormde Kerk in Transvaal in te voeren, en dat die pogingen voor eenen tijd gelukt zijn. Klaagt men over gebrek aan broederlijkheid, over eenigszins scherpe uitdrukkingen, door sommigen onzer bij onze debatten gebezigd; of dat er leeraren zijn, die op hunne reizen tegen het gevaar daarvan en die het veroorzaakt hebben, meenden te moeten waarschuwen—gij noemt dat in uw missive “kwaad zaad strooijen”—men wijte dit hieraan. Wel is waar, uwe belijdenisformule is nu veranderd. Maar afgezien van de vrees, die door velen onzer wordt gekoesterd, dat die formule voor zeer vage verklaring vatbaar is, wijzen wij op de gegronde redenen, welke er gegeven zijn om te vreezen dat alles niet zuiver is, wat de leer aangaat, en op den pligt rustende op ieder Christen, en in het bijzonder op ieder leeraar, om tegen iets dat zoo verderfelijk kan werken voor tijd en eeuwigheid als de Leervrijheid te waarschuwen.

4. Wij hebben ons echter verheugd met dankbaarheid aan God over de bewijzen in den jongsten tijd ten uwent gegeven van ijver voor de waarheid en dat de oude liefde tot de Moederkerk van de Kolonie herleeft; en bij name daarover dat de kweekelingen van ons Theologisch Seminarium eene open deur onder u gevonden hebben. Wij hebben steeds met verlangen de ure te gemoet gezien, dat onze jonge leeraren in uwe behoeften zouden kunnen voorzien. Deze wensch is vervuld, althans er zijn er onder hen, die gereed staan zich ten dienste der Kerk in Transvaal te wijden. De uitkomst zullen wij biddend tegemoet zien. Maar zoo verre de zaak thans gevorderd is, is zij ons reeds stof tot groote vreugde en dank.

5. Wat nu onze gezindheid aangaat ten opzichte van de gemeenten in Transvaal, door u vertegenwoordigd, kunnen wij u verzekeren dat dezelve steeds onveranderd is gebleven. Wij zouden gaarne zien dat uwe leeraars door denzelfden weg der legitimatie gingen, eer zij beroepen worden, welken wij zelve bewandelen, als ook de B.B. in den Vrijstaat en Natal. Zo veel mogelijk wenschen wij u te helpen tegen de dwaling onzer dagen en de zoogenoemde Leervrijheid. Wij wenschen niet alleen onze geloofs-genooten, die zich Nederduitsche Gereformeerden noemen—wij wenschen allen, die hetzelfde dierbare geloof met ons deelachtig zijn, in te sluiten in de band der liefde, waarmede wij onderling en aan anderen verbonden zijn. Wij mogen wegens afstand, wegens staatsbelangen, als anderzins, niet uitwendig eene Kerk of een Kerkgenootschap kunnen vormen, maar wij kunnen het in den geest zijn. Wij kunnen alzoo wederkeerig met geestesgaven verrijkt en tot goed doen gesterkt worden. Het Rijk des gezegenden Heilands zou alzoo bekrachtigd, dat der dusternis beschaamd worden. Maar dat kan alleen bestaan op grond van de waarheid, en wanneer die hartelijk, vol, trouw aan beide kanten wordt beleden en beleefd.

Hiermede meenen wij het noodige te hebben gezegd op uwe missive, en noemen ons, met vurige heilbede,

Uwe Dienaren in Christus,

P. E. FAURE, Th. Dr.,

Moderator.

WM. ROBERTSON, Th. Dr.,

Scriba Synodi.

Uit *De Kerkbode*, 1873.
Bl. 165.

198. Brief van Ds. F. Lion Cachet by sy vertrek na Europa.

Royal Mail-Steamer *Roman*,
25 Mei, 1873.

Aan de Gemeenten der Neder. Geref. Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek in het algemeen, en de Gemeenten Utrecht, Amersfoort en Ermelo in het bijzonder.

Geliefden in den Heiland—Gereed om per Maalboot uit te zeilen naar Europa, kan ik niet anders dan u een biddend vaarwel toe te roepen. Ik weet dat vele gebeden door u voor ons zijn opgezonden tot den troon der genade, en de Heer heeft die gebeden verhoord, en ons tot dusverre eene voorspoedige en aangename reize gegeven. Ik heb zoo vele bewijzen van liefde en vriendelijkheid van u ontvangen, vooral in de laatste dagen van mijn verblijf in de Republiek, en de mij aangeboden adressen ademden zulk een geest van Christelijke waardering van mijn arbeid onder ulieden en liefelijke belangstelling in mijn welzijn en dat der mijnen, dat ik gedrongen word u daarvoor openlijk dank te zeggen.

Als ik terugzie op mijn twaalfjarigen arbeid in de Republiek, kan ik, hoe ook gevoelende mijne vele tekortkomingen, slechts *danken—danken* voor den zegen dien het den Heer behaagd heeft op mijn arbeid te schenken. Daaronder noem ik voornamelijk de herstelling van onze dierbare Nederd. Geref. Kerk in een land, waar het valschelijk dus genoemde liberalisme zijn zetel heeft gevestigd; verder een geregeld kerkbestuur, tegenover eene kerk even los in de leer als in de tucht, het onder ons steeds beter begrepen Vrijwillig Beginzel, en bovenal het vooruitzicht, dat eerlang al onze gemeenten bediend zullen worden door leeraren te Stellenbosch opgevoed. of in elk geval der waarheid van harte toegedaan. Ik verblijd mij u te mogen berigten dat, waar gij u reeds in mijne geliefde broeders. Di. Jooste en Kriel, moogt verheugen, een derde predikant zich gereed maakt om naar de Republiek te gaan om in onze kerk te arbeiden, en wel Ds. Hendrik Neethling, die gedurende mijne tijdelijke afwezigheid mijn dienstwerk te Utrecht, Ermelo en Amersfoort gaat waarnemen. Ik zeg gedurende mijn *tijdelijke afwezigheid* omdat gij geweigerd hebt mij mijn ontslag te geven. Volgens mijn gevoelens is mijn werk in de Republiek afgedaan. Volgens uw uitgedrukt gevoelens is dit niet het geval. Daarom heb ik u duidelijk te kennen gegeven, dat ik mij geheel ter beschikking des Heeren heb gesteld. Toont Hij het ulieden en mij, dat ik terugkeeren moet, om u nog wat langer te dienen, dan zal ik daartoe bereid zijn, *zelfs indien ik in het belang der kerk mijn betrekking te Utrecht zou*

nederleggen, en zonder een vaste standplaats in eenige gemeente voor en in onze kerk in de Republiek arbeiden. Doch wij zullen dit alles laten in de hand van onzen trouwen Leidsman Jezus.

Ulieden te verzekeren, dat de kerk in de Transvaai mij steeds op het hart zal zijn gebonden, zal evenmin noodig zijn, als u te vragen mijner in liefde te willen gedenken. "Banden door den Heer geknoopt, verbreekt te tijd niet."

Gods zegen worde uitgestort over zijne Kerk, bijzonder in de Transvaal. Hij geve dat onze gemeenten mogen zijn als lichten in eene duistere plaats. Niet *Getalsterkte*, maar *Geloofssterkte* moet onze leuze zijn. Wij hebben den kamp niet alleen tegen vleesch en bloed, maar tegen de "*geestelijke boosheden in de lucht*." De Heer beware onze kerk voor alle kwaad, en doe haar een zuurdeeg zijn in een land, waar satan zijn bijzonderen zetel vestigt, en groote pogingen doet en doen zal om zielen te verleiden en de oude waarheid, die door velen bemind wordt, omver te werpen.

En nu, geliefden in den Heer, medebroeders in de bediening, broeders Jooste en Kriel, vaart wel. Ouderlingen, diakenen, leden der gemeenten, God zij met u.

Mijne oude catechisanten, vooral te Utrecht en te Ermelo, God zij met u en zegene u! Bidt voor ons! Moge ik velen uwer eenmaal werzien, indien niet hier, dan in heerlijkheid als de Heer komt. Blijft gezamenlijk bij de waarheid die wij u verkondigd hebben. Het is Gods waarheid. Daarbij leven en sterven wij, en verwachten wij de komst des Heeren. Amen.

Uw. liefh. en heilb. Leeraar en Broeder,

F. LION CACHET.

De Kerkbode, 1873.

Bladsy 215.

199. Hoeksteenlegging op Jacobsdal.²⁶⁾

Mariko, Junij 3, 1873.

De dag van gisteren zal niet spoedig vergeten worden door de leden der Ned. Geref. Kerk te Mariko, want toen werd de hoeksteen gelegd van ons nieuw kerkgebouw te Jacobsdal in Klein Mariko. De gemeente en vele belangstellende vrienden kwamen in grooten getale op om de plegtigheid bij te wonen. Om tien uur was de bepaalde tijd. De consulent opende de plegtigheid met een gebed, het lezen van 1 Petr. 2 en een aanspraak. Hij vertoonde in den loop van zijn aanspraak een verzegelde flesch, bevattende: 1. Exemplaar onzer Kerkwetten. 2. Notulen der eerste en laatste vergaderingen onzer Kerk. 3. De jongste Kerkbode, en 4. Het volgende dokument, ondertekend door kerkeraad en gemeente:—

SOLI DEO GLORIA.

“Aan allen en een iegelijk, die het gedenkstuk zullen lezen of hooren lezen, zij het kennelijk dat op heden, den tweeden Junij van het jaar onzes Heeren een duizend acht honderd drie en zeventig de hoeksteen van het Kerkgebouw der Ned. Gereformeerde Gemeente te Mariko in de Zuid Afrikaansche Republiek gelegd is geworden op deze plaats, i.e. te Jakobsdal in Klein Mariko, door Ds. Jacobus Jooste, predikant bij de Ned. Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek en Consulent der gemeente te Mariko.

De gelegenheid wordt te baat genomen om voor het nageslacht de volgende mededeelingen te doen en verklaringen af te leggen:

De Ned. Geref. Kerk in die Zuid Afrikaansche Republiek, is een zuivere telg van de oude Ned. Geref. Kerk van Holland, zooals zij vastgesteld is geworden door de Nationale Synode van Dordrecht, gehouden A.D. 1618-19, alwaar de Bijbel erkend werd als Gods Onfeilbaar Woord en de Nederlandsche Geloofsbelydenis, Heidelbergse Catechismus en Dordtsche Leerregelen aangenomen werden als de uitdrukking van de Leer der Kerk, en verklaard te zijn geheel overeenkomstig de Heilige Schriften. Zij werd naar de Z.A. Republiek overgebracht door de eerste Emigranten, die sedert A.D. 1834 uit de Kaapkolonie over de Vaalrivier kwamen ten einde zich in dit land ter woon te vestigen. De Emigranten, meest allen behorende tot de Ned. Geref. Kerk van de Kaapkolonie, werden dan ook van tijd tot tijd bezocht door regtzinnige leeraren uit de Kaapkolonie, zooals Dr. W. Robertson, P. E. Faure, Di. A. Murray, Sr, A. Murray, Jr., J. Murray, J. H. Neethling, A. A. Louw en anderen. De Kerk was wel destijds nog niet behoorlijk georganiseerd, doch zij

²⁶⁾ Genoem na D. J. Jacobs. Lê omtrent 8 myl suid van Zeerust en het destyds met Zeerust (genoem na D. J. J. Coetzee) gewedywer om as hoofddorp van Mariko geproklameer te word. Jacobsdal is vandag baie agteruitgegaan; die kerkgeboutjie daar is onlangs afgebreek.

was, te zamen met de kerken in Natal en in den Vrijstaat, in één band met de Kaapsche Synode, en bedoelde en wenschte de regtzinnigheid te bevorderen. Daar de moederkerk in de Kolonie toen ter tijd nog geene geregelde voorziening kon maken in de geestelijke behoeften van de Transvaal, werd door eenige perzonen alhier een leeraar uit Holland ontboden, in 't jaar 1852. Die stap bleek later een geheel ongunstige en ongewenschte te zijn. Van sluimerende ontevredenheden (b.v. vrees voor Britsch gezag, de gelijkstelling van blanken en gekleurden, enz.) werd toen gebruik gemaakt om de dochter van de moeder op wreedaardige wijze los te rukken. Dit geschiedde dan ook spoedig. Men begon toen de kerk alhier op de leest der liberale Hervormde kerk van Holland te schoeijen, de belijdenis der Kerk werd verzwegen, ja ontkend, de tucht verwaarloosd, de naam der kerk veranderd en de weg opengezet om het liberalisme vrijen toegang te verschaffen. Later kwamen ook nog andere predikanten van dezelfde rigting, welke medearbeidden om de kerk alhier van het oude fondament der vaders los te maken. Toen de nood op het hoogst gerezen was zond de Heer uitkomst. Ds. Frans Lion Cachet werd predikant en consulent der gemeenten Lijdenburg en Utrecht; welke gemeenten nog altijd meer of min aan de waarheid getrouw waren gebleven. Hij maakte de gemeente op het gevaar opmerkzaam en deed in haren naam eene poging om ze met de Hervormde Kerk te vereenigen. De voorgestelde tot vereeniging waren: De belijdenis der Kerk moet vastgesteld worden, en meer bepaaldelijk die, welke ons de Synode van Dordt heeft voorgeschreven, en ook moet de aan de Kerk onttolten naam haar teruggegeven worden. Toen men aan die voorwaarden op geenerlei wijze wilde voldoen, vonden wij ons genoodzaakt en gerechtigd om tot onze oude geliefde moederkerk, de Ned. Gereformeerde, en tot hare dierbare waarheden terug te keeren. Aldus werd dan onze Kerk in dit land gesticht te Utrecht den 7den Dec. 1866. Aldaar werd—zooals uit de ingeslotene documenten blijkt—(1) de Bijbel erkend voor Gods Onfeilbaar Woord; (2) De Belijdenis der Kerk—t.w. 'de Ned. Geloofsbelijdenis, Heidelbergsche Catechismus en Dordtsche leerregelen'—verklaard te zijn geheel overeenkomstig Gods Woord, en (3) een streng Ondertekeningsformulier voor predikanten opgesteld. Het was een vreugdedag voor een groot deel van de inwoners der Z.A. Republiek. Onze Kerk was toen klein, vooral in het westelijk deel der Z.A. Republiek. Doch de Heere onze God was met ons. De handen van Ds. Cachet werden spoedig gesterkt. Ds. J. P. Jooste kwam in 1868 als leeraar der Ned. Geref. Kerk naar de Z.A. Republiek. De gemeenten begonnen snel aan te groeijen. Een kerkgebouw te Potchefstroom werd dadelijk begonnen en voltooid; en de gemeenten, vooral in het oostelijk deel des lands, vermenigvuldigten van dag tot dag.

De gemeente Mariko werd in Augustus 1868 bezocht door Di. Cachet, Jooste en A. H. Hofmeijr. Zij bestond toen uit meistens 10 of 12 leden, die aan de moederkerk getrouw gebleven waren. Wij ondervonden grooten tegenstand in het begin om het Woord Gods alhier te prediken. Doch de Heer der heirscharen was aan onze zijde. Onze kleine gemeente breidde zich snel uit. Wij tellen thans ongeveer 240 leden. Op dezen dag kunnen wij ons 'Ebenhaezer' uitroepen. Het fondament onzer nieuwe kerk, groot 80 bij 30 voet, is voltooid; en in Gods naam leggen wij heden den hoek.

steen. Ons vertrouwen is op den God Jakobs, die niet beschaamt degenen die Hem tot een toevlugt stellen. In Zijnen naam beginnen wij, in zijnen naam ook wenschen wij voort te gaan en te eindigen. Onze dankoffers worden heden den Heere aangebragt voor al zijne weldaden aan ons bewezen. 'Loof den Heere mijne ziel, en al wat binnen in mij is Zijnen heiligen naam.' Onze bede is dat de Koning der Kerk, onze Heiland Christus Jezus Zijne gemeente alhier van heden af en voortaan onder zijne bijzondere bescherming nemen moge.—Heer Jezus, bewaar de Ned. Gereformeerde Kerk van Mariko voor de listen van den vijand. Laat niet toe, dat zelfs in late nageslachten de dwaling alhier gepredikt zal worden. Verwek getrouwe Evangeliepredikers die het goede zaad des Woords met zegen alhier strooijen zullen. En wil uw Koninkrijk ook in deze gewesten bevestigen in en door ons, onze kinderen en onze kindskinderen, van nu aan tot in eeuwigheid—Amen.

De Ned. Geref. Kerk in de Z.A. Republiek heeft hare deuren wijd open gezet voor elk en een iegelijk, die nog aan de waarheid des Bijbels en der Vaderen wil vasthouden. Onze verhouding tegenover de leden van andere kerkgenootschappen is eene vriendschappelijke; en wij vertrouwen, dat velen onzer broeders en zusters, die heden nog tegenover ons staan eerlang met ons in een band vereenigd zullen zijn."

De Kerkbode, 1873.

Bladsy 295.

200. Reisindrukke van Ds. S. J. du Toit.

De volgende uittreksels zijn ontleend aan het journaal van den Eerw. Proponent S. J. du Toit:—

“LICHTENBURG, 16 Julij: Onze ondervinding tot hiertoe getuigt dat de partijdigheid bij de Gereformeerden sterker is dan bij de Hervormden. Bij voorbeeld, de Hervormden hebben er niets tegen, dat wij voor Gereformeerden en Hervormden tegelijk prediken; maar de Gereformeerden (velen althans) zijn er tegen. Ds. Jooste stemt ook mijne wijze van doen niet geheel toe:—hij wil namelijk, dat ik wel voor de Hervormden in hunne huizen, doch niet in hunne kerken prediken zal. Hij verzekert mij echter, dat zijn *doel* hetzelfde is, namelijk het heil zoowel der Hervormde als der Gereformeerde kerk.—De Hervormde *gemeenten* verlangen nog naar orthodoxie en vereeniging met de Gereformeerde Kerk. Zelfs velen (de meesten) onder de Gereformeerden verlangen ook naar hereeniging. Allen zien belangstellend uit naar de Synode van October in de Kaapstad, en wenschen dat de Synode wilde samenwerken om hier eene hereeniging tot stand te brengen.

MARICO, 21 Julij: Twee jonge dorpen zijn hier aangelegd, omtrent een uur van elkander verwijderd:—Jacobsdal door Gereformeerden en Zeerust door Hervormden,—het laatste door den Volksraad erkend. Marico is een vruchtbare bodem in het tijdelijke; er kan veel gedaan worden. Zoo ook in het geestelijke. De Geref. gemeente telt er tusschen de 200 en 300 leden: en de Hervormden tusschen de 300 en 400. Ds Jooste komt er *vier* en Ds. van der Hoff *twee* malen 's jaars. Eene vereeniging schijnt hier best mogelijk en zeer wenschelijk.

RUSTENBURG, 28 Julij: Ds. Smits ontving ons met voorbeeldelooze vriendelijkheid. Met hem schijnt samenwerking wenschelijk. Hij geeft het mij te kennen als zijne begeerte, dat de Hervormde Kerk mij toegang verleen wil. Hij schijnt werkelijk de invloedrijkste predikant in de Hervormde Kerk (zoo niet in geheel Transvaal) hetgeen wij toeschrijven aan zijne vriendelijkheid en erkende regtzinnigheid, want zeker is het dat hij algemeen in de Transvaal voor een regtzinnige doorgaat. De toestand van Pretoria is inderdaad treurig,—zijnde het in vier partijen verdeeld. Een deel heeft zich afgescheiden onder Ds. Smits, en weigert te hereenigen, voor zij zien welk een leeraar hier beroepen wordt. Een ander deel houdt vast aan Ds. Begemann, die 's Zondags in het kantoor predikt. Een derde deel volgt Ds. van Warmelo in zijne plannen, en het vierde deel wil bepaald een regtzinnige Leeraar hebben. De Heer zelf beslisde dien strijd, zoodat Zijn naam verheerlijkt worde,

Ik houde mij geheel onpartijdig,—laat mij niet met geschillen en partijschappen in, maar predik slechts het Evangelie waar er eene opening is.—Nu nog een enkel woord over den stand der kerkelijke partijen over het algemeen. De Kerkelijke scheuring (want anders kan, ik het niet noemen), onder Di. Cachet en Jooste vooral ontstaan, heeft eene groote dienst gedaan aan de zaak van Christus in de Transvaal, maar, aan de andere zijde, een groot nadeel te weeg gebracht. Tweederlei zijn de voordeelen, en tweederlei de nadelen door de oprigting der Ned. Geref. Kerk tegenover de Staatskerk ontstaan.

I. Voordeelen: 1. Zij heeft de Hervormde Kerk gedwongen onze Belijdenisschriften aan te nemen.

2. Zij heeft de Hervormde Kerk gedwongen gemeenschap te zoeken met onze Synode.

II. Nadeelen: 1. Zij heeft het heilzame zout dat er nog in de Staatskerk was, grootendeels reeds er uit gehaald, terwijl zij nog blijft roepen: "Komt uit! scheidt u af!"

2. Zij werkt leerheiligheid in de hand, in de Gereformeerde Kerk zelf. Men hoort vrij dikwels de Geref. spreken van hunne Kerk, als de *Ware Kerk*.

De groote roeping der Gereformeerde Kerk was mijns inziens, om de twee voordeelen zoo even genoemd te bewerken. Nu heeft zij uitgediend. Zal er nu verder iets gedaan worden, dan moet het in de Hervormde kerk zijn. Zelfs vele Gereformeerden zien zulks in. (Mogelijk heeft Ds. Cachet het ook reeds begrepen.) Zeer wenschelijk is het dat de Synode in October de belangen der Transvaalsche Gemeenten ernstig behartige; wenschelijk dat zij daartoe niet vrage naar de *namen*, maar naar de Belijdenisschriften der beide Kerken, die, met een klein verschil, gemakkelijk uit den weg te ruimen, dezelfde zijn;—wenschelijk, dat zij daartoe eene tweede Commissie zende, om de leeraren en ouderlingen der beide Kerken te ontmoeten en tot eene hereeniging te leiden;—wenschelijk, dat men, gelijk Paulus, "vergetende hetgeen achter is, en zich strekkende tot hetgeen voor is," de grieven van het voorleden een weinig terzijde stelle, om het heil van de toekomst. De harten van duizenden in de gemeenten der beide Kerken verlangen zuchtend daarnaar, dat de breuke tusschen ouders en kinderen, vrienden en bloedverwanten, toch eindelijk geheeld, en het Evangelie van Christus vrij en meer onbelemmerd verkondigd worde.—Broeders! als de zaak van de Transvaal in de Synode besproken wordt, denkt dan dat de oogen van duizenden alhier op u zien, en van u *ondersteuning verwachten*."

Staats-Biblioteek, Pretoria.

"De Volkstem," 4 July 1874.

201. Behoeftē aan Predikante.³⁷⁾

..... "De Commissie der Algemeene Kerkvergadering in de Transvaalsche Republiek van het Zuidelyk Binnenland van Afrika, laat berigten dat in hare kolonie, die zuiver Hollandsch is, en wier Staatskerk zich nog altyd als een dochter der Nederlandsch Hervormde beschouwt, gebrek is aan predikanten. Voor het tegenwoordige zyn er vier noodig.

"De Kerkvergadering verlangt gematigd liberalen, mannen van goede studie, vredelievend, verdraagzaam en zachtmoedig in den omgang, vol van lust om wat te doen voor 't koningryk der Hemelen, voorbeeldig van gedrag en vooral in de herderlyke zorg voor de gemeente gaarne werkzaam. Als vereischten moet nog genoemd worden een gezond ligchaam, tegen vele vermoeyenissen bestand. Het traktement, door het Gouvernement gewaarborgd, bedraagt ongeveer drie duizend gulden, en kan na eenigen tyd verhoogd worden. Tegen het midden van de volgende maand, Augustus, zal een uit de Transvaal daartoe opzettelyk afgevaardigde predikant, de heer N. J. van Warmelo, zich ongeveer twee maanden hier te lande ophouden, om zelf in onderhandeling te treden met hen, die zich vooral schriftelyk door franco brieven by my hebben aangemeld, waartoe by voorkeur Proponenten en ook ongehuwde Predikanten worden uitgenoodigd. Nu kan ik geene inlichtingen meer geven dan deze kennisgeving bevat. Aan allen, die zich aan my bekend maken, beloof ik geheimhouding.

Wil iemand my schryven onder het adres aan den afgevaardigde, dan zal ik hem gaarne den brief ongeopend ter hand stellen.

M. N. G. MOLTZER."

³⁷⁾ Deel van 'n brief uit die Nederlandse pers oorgeneem in die *Zuid Afrikaan* van 15 Okt. 1873 en in bogenoemde Blad.

Sinodale Argief, Pretoria.
(Geskrewe Stuk.)

202. „Christelike Gemeente Wakkerstroom” aan N.G. Sinode.

M.W.Stroom, 3 April 1875.

Aan den Hoog Eerwaarde Heer J. G. Kriel,
Scriba der Algemeene Kerkvergadering,
in de Z.A. Republiek.

Hoog Eerwaarde Heer!

Het is geloven wy U Eerw. goed bekend dat velen der leden dezer Gemeente vroeger met de Ned. Ger. Kerk verbonden waren; voor welke Kerk of liever voor de waarheid door haar beleden wy steeds hebben geeyverd naar de mate der genade ons gegeven, en van ganscher harte kunnen wy ook nu nog getuigen dat wy aan de Heer onzer Moeder Kerk getrouw zyn gebleven.

Omstandigheden, echter, hebben ons genoodzaakt voor eenige jaren buiten de gemeenschap der Kerk te staan: de redenen waarom zouden wy liever der vergetelheid prijs willen geven; gelovende, echter, dat by onpartijdig onderzoek blyken zal dat wij niet anders hebben kunnen handelen.

In het jaar 1869 hebben wy den Eerw. Heer J.R. Keet als onzen Leeraar beroepen, die dan ook sedert 1870 onder ons in het goede werk heeft gearbeid. Immer was het ook zyn trachten de Gemeente weder met de Ned. Ger. Kerk te vereenigen, gelijk blyken zal uit de gehoudene Kerkelyke Notulen en daar hy volgens de Wetten en Bepalingen der Kerk niet als Leeraar in dezelve erkend kan worden, zoo heeft hy besloten zelf zyne betrekking onder ons neder te leggen, indien daardoor de hinderpaal ter vereeniging uit den weg zou worden geruimd.

Zoo is daar nu door dezen ons nederig en ernstig verzoek om van de Leeraren der Ned. Ger. Kerk in deze gewesten te mogen weten of by resignatie van den Eerw. Heer Keet de gemeente alhier door de Ned. Ger. Kerk zou worden opgenomen? gelyk wy by dezen zulks van harte begeeren en dringend verzoeken, om door Uw Eerws. als leden der Ned. Ger. Kerk erkend en onder Uw Eerws. kerkelyk opzicht en leiding aangenomen te worden.

De Heere onze God geve dat ook in dezen Zyn wil geschiede; Hem ter eere en zielen tot heil.

Wij hebben de eer te zyn,

Hoog Eerwaarde Heer,

Uw Eerws. heilbiddende Dienaar,

Vertegenwoor-	{	H. D. SASSENBERG.
digers der		J. C. C. MOLL.
Christelyke		G. J. VILJOEN.
Gemeente.		D. J. STRUWEG.
		G. J. J. VISAGIE.

Staats-Biblioteek, Pretoria:

"De Volksstem," 26 Augustus 1879.

203. Ds. H. S. Bosman, Hollanders en Sondagsontheiliging.

"Open Brief aan Ds. Bosman, Pretoria."

Wel Eerw. Heer,—Met groot leedwezen en niet zonder verontwaardiging vernemen wy dat gy in eene half publieke vergadering ten uwen huize het noodig geacht hebt u zeer bitter en beleedigend over ons, Hollanders, uit te laten. Wy kunnen niet beoordeelen wat de ware redenen zyn die u tot zulk een onregtvaardig oordeel over ons bragten. Maar uit uwe uitdrukkingen zoude uw voor naamste grief tegen ons zyn dat wy, ofschoon meest leden der Ned. Herv. Kerk, weinig uwe Godsdienstoefeningen bywonen, en liever den Zondag voor een feestdag gebruiken.

Wy willen u hierop dit antwoorden: Vooreerst dat het ook u goed bekend moet zyn dat er als het ware twee fractien in de Ned. Herv. Kerk bestaan, welker opinie omtrent vele gewigtige kerkelyke vraagstukken zoo zeer uiteen loopen en tegenstrydig zyn, dat officiële afscheiding weldra onvermydelyk zyn zal en feitelyk eigenlyk reeds plaats heeft. Gy kunt toch niet verlangen dat wy met onze moderne inzichten zouden voortgaan met te gaan hooren verkondigen, wat wy niet gelooven. Wy verzekeren u dat wy, wanneer wy in de gelegenheid waren de dienst van God te hooren prediken naar de begrippen ons door eene geheiligde overtuiging geschonken, wy met belangstelling en stichting zoodanige godsdienstoefening zouden bywonen.

Wat het tweede punt aangaat, omtrent het gebruik dat wy van den Zondag maken, gaat gy buiten uwe roeping en treedt gy te veel in ons privaat leven. Zooals gy weten moet, door uw verblyf in Holland, hebben wy Hollanders, met de meeste bewoners van het vasteland van Europa, omtrent het gebruik van den Zondag een geheel ander denkbeeld dan de Engelschen en Afrikanen. Zelfs de meest Orthodoxe Hollander beschouwt den Zondag niet alleen als den dag byzonder aan de dienst des Heeren gewyd, maar ook als feestelyken rustdag, dat wil zeggen, als den dag waarop hy zich ontspant van den zesdaagschen arbeid, zorgen en beslommeringen ter zyde stelt, en met een dankbaar hart geniet wat de vrucht van zyn arbeid te genieten geeft. Geen bekrompen opvatting naar de letter der Mozaische Wet maar eene opvatting in den geest van den Grooten Hervormer lydt tot het ware begrip der Zondagsviering, en ofschoon het helaas waar is dat de Zondag veel maal ontheilgd en als rustdag misbruikt in plaats van gebruikt wordt, zoude het hoogst onregtvaardig zyn bovengenoemde inzichten omtrent de Zondagsviering onvoorwaardelyk te veroordeelen. Zoodanig begrip nu hebben ook wy omtrent den Zondag. Niet in de gelegenheid zynde

gedurende de weekdagen te rusten en ons te verlustigen in Gods vrye natuur, is ook voor ons de Zondag de dag by uitnemendheid tot ontspanning.

Wy begrypen volstrekt niet waarom uwe (hoofzakelyk Afrikaan-sche) hoorders overtuigd moesten worden van (volgens u) onze godsdienstloosheid en Sabbatsontheiliging. De uitdrukkingen door u gebezigd zullen het gevolg hebben dat Afrikanen (u onvoorwaardelyk geloovende) zich van Hollanders zullen vervreemden, tweedragt in plaats van eensgezindheid, haat in plaats van liefde treedt. Is dat de roeping van den Evangeliedienaar? Wy mogen by het vernemen van uwe ergerlyke taal als Christenen en als Hollanders niet zwygen. Als Christenen hebben wy eerbied voor ieders godsdienstige overtuiging, maar vragen dien ook voor ons zelve. Als Hollanders noemen wy Afrikanen liever onze vrienden dan onze vyanden, en hechten wy te veel aan onze eer.

Het is daarom dan dat wy door dezen met allen ernst protesteerden tegen het door u gesprokene.

Wy hebben de eer te zyn,

Uw Dw. Dienaren,

Vele Hollanders.

Pretoria, 22 Aug. 1878.

Staats-Biblioteek, Pretoria :

De Volksstem, 2 September 1879.

204. Antwoord aan „Vele Hollanders.”

Myne heeren.—Onder het lezen van uwen open brief aan my, werd ik onwillekeurig herinnerd aan de spreuk: “De bergen waren in barensnood, en ziet! een muis werd geboren”.

Ik had namelyk zoo veel gehoord van den vinnigen brief, welke er tegen my in de courant verschyne zou, dat ik waarlyk bevreesd was er niets tegen te zullen kunnen zeggen, vooral niet omdat die geschreven zou worden door *Vele Hollanders*. En hoe staat de zaak nu? Gy geeft my gelyk op elk punt van beschuldiging tegen u ingebracht! Gy regtvaardigt myne woorden ten volle, door openlyk in een nieuwsblad te gaan bevestigen en bekrachtigen alles wat ik omtrent u op myn lidmatencatechisatie gezegd heb! Waarlyk, ik kon myn gevoelens omtrent u niet sterker uitgesproken hebben, dan gy zelve zulks gedaan hebt.

By die gelegenheid handelde ik, naar aanleiding van het 4de gebod, over de verschillende wyzen van Sabbatsviering in zwang. Ik keurde zoo wel de zienswyze van de ultra Schotsche party hieromtrent af, als ook de manier waarop de Sabbat op het vasteland van Europa, meer bepaald in Holland, gevierd wordt. Ik voegde er by dat wy, Afrikanen, deze twee uitersten tot nog toe grootendeels vermeden, en daardoor den midden—en, myns inziens, beteren weg gekozen hebben. Ik liet er echter op volgen dat ik het ten zeerste betreunde om te zien dat de continentale wyze van Zondagsviering ook onder ons, vooral sedert de komst van de laatste Hollanders, al meer en meer in de mode kwam. Ik sprak niet eens van u als moderneren. Gy hebt echter goedgedacht openlyk en volmondig te erkennen dat gy het zyt. Goed zoo. Eerlykheid is altyd eene groote deugd, voornamelyk op kerkelyk en godsdienstig terrein. Ik dank u voor den helderen klank, dien gy uwe bazuin op dit punt. ongevraagd, laat geven. Nu versta ik heel goed, waarom vele Hollanders het kerkgaan verfoeijen, en anderen bespotten die wel ter kerke komen. Is dit laatste misschien het bewys dat gy levert, dat “gy, als christenen, eerbied hebt voor ieders godsdienstige overtuiging”? Ik sprak verder over de Sabbatsontheiliging door u. Gy loochent ook dit niet, maar beaamt myn gezegde ten volle. Ja, gy betreurt het zelfs met my, dat de Sabbat onder ons niet meer in eere gehouden wordt! Aan wiens voorbeeld is dit toch te wyten?

Wat is dan nu eigenlyk uwe klagte tegen my? Waar is het “bittere”, het “beledigende”, het “ergerlyke”, het “onregtvaardige” waarvan gy in uwen brief melding maakt? Hoe kunt gy spreken van “groot leedwezen en verontwaardiging”? Hoe kunt gy protesteren tegen hetgeen gy zelve geloofd, leert en doet? Ik erken dit niet te kunnen begrypen.

Indien uwe overtuiging werkelyk een "geheiligde" ware, zoudt gy ongetwyfeld meer gebruik maken van de openbare godsvereëring. Als myne prediking niet voldoet aan uwe behoeften, gaat dan toch naar andere kerken, en ik beloof u dat, zoodra gy door daden toont dat de godsvereëring, al is het in andere godsgedebouwen dan het onze, u waarlyk ernst is, ik u nooit weer te na zal komen op het punt van kerkgaan. Toont slechts, dat gy u des Zondags niet alleen in "Gods vrye natuur," maar ook in het huis, aan Gods dienst gewyd, verlustigen kunt. Doch ik ben bevreesd dat, aangezien de Christusvereëring u geheel en al onverschillig is, ook de Godsvereëring u niet al te na aan het harte ligt.

Wat betreft de uitwerking van myn gezegde op de gemoederen der Afrikaansche bevolking, heb ik slechts dit aan te merken:

Het zou my spyten indien daar kwaad uit geboren wordt, want ik weet dat er velen van de Hollanders zyn die niet uwen brief willen onderteekenen, en voor wie ik, zelfs uit een godsdienstig oogpunt beschouwd, eerbied heb; en het zou my hartelyk leed doen, in geval er aan dezulken kwaad—van welken aard dan ook—geschiedde, ten gevolge van uw openbaar schryven; en toch kunt gy, moderne Hollanders, nimmer ware vrienden van de Afrikanen zyn, omdat gy in de hoofdzaak zoo hemelsbreed van hen verschild. Deze twee strydende elementen zullen, kunnen niet goed met elkander mengen.

Gy leest my de les over myn pligt als Evangeliedienaar! Dank daarvoor; maar veroorlooft my te zeggen, dat het woord "Evangelie", in den mond van een moderne onzin is en geheel en al beteekenloos. Ik ga verder, en ontken ten eenemale dat een moderne, met eenigen schyn van recht en konsekwentheid, zich naar Christus naam een christen mag noemen.

Meent toch niet, dat myne gemeenteleden my onvoorwaardelyk gelooven. Ik zeg het hun gedurig dat wy, als Protestanten, niet op gezag iets mogen aannemen, maar door aanhoudend en grondig zelfonderzoek tot een eigene opinie aangaande al de hoofdwaaresheden des Christendoms behooren te komen. Neen, myne heeren, de Afrikanen willen niet langer by den neus geleid worden, noch door hunne predikanten, noch door Europeanen. Zy komen er al meer en meer toe om voor zich zelven te denken en te spreken. Een gulden eeuw breekt noch voor Zuid Afrika aan, zoodra hare eigene zonen het roer van zaken in handen hebben. "Met groot leedwezen en niet zonder verontwaardiging verneem ik," dat een van de moderne Hollanders van plan is regtzinnige predikanten voor de Transvaal uit Holland te ontbieden, omdat zy (de moderne Hollanders namelyk) "liever vrienden dan vyanden van de Afrikanen wenschen te blyven"! Hoe konsekwent! of dat plannetje ook lukken zal!

Ik heb de eer te zyn,

H. S. BOSMAN.

Sinodale Argief, Pretoria.

(Gedrukte Stuk.)

205. Die Gereformeerde Kerk en Kerkvereniging (1).

1882.

De Synode der Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, vergaderd te Pretoria, Zuid-Afrikaansche Republiek, den 10den April 1882 en volgende dagen, ontving door de Algemeene Vergadering in de Zuid-Afrikaansche Republiek respectief, eene correspondentie over Kerkvereniging en over het prediken, over en weer; had eene Commissie benoemd om haar te dienen met advies op beide punten.

Het advies dier Commissie heeft de Synode punt voor punt overwogen en na eene wijziging in zijn geheel aangenomen en besloten ten dienste der Synode en der gemeenten te laten drukken ter spoediger bekendstelling van dit gewichtig en belangrijk onderwerp.

De uitvoering hiervan is mij opgedragen, waaraan ik bij dezen voldoe.

D. POSTMA,
Algemeen Correspondent.

Aan de Eerwaarde Synode der Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika,
thans zitting houdende te Pretoria.

Eerwaarde Vergadering!

Uwe Commissie, benoemd tot het uitbrengen van advies in zake de Kerkvereniging, heeft alles in ernstige overweging genomen en acht zich genoopt de opmerking te maken, dat de stukken welke bij de Synode ingediend zijn niet rechtstreeks van eenige Kerk tot haar gekomen zijn; doch ter wille van de Algemeene Vergadering onzer Kerk in dit land, die ze bij u heeft ingediend om raad en inlichting, acht uwe Commissie het plichtmatig dat de Synode zich verklare hoe zij de vereeniging mogelijk zoude denken. Het advies dat uwe Commissie daartoe geeft, is als volgt:—

1. Dat zij, op grond van de organisatie der Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, eene partiële vereeniging altijd ten sterkste afkeuren moet, omdat de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika niet in fractiën bestaat, noch door verschil op kerkelijk gebied, noch door politieken invloed veroorzaakt, maar samengesteld is uit al de Gereformeerde gemeenten in de drie landen, Zuid-Afrikaansche Republiek, Oranje Vrijstaat en Kaapkolonie, die op het nauwst met elkander vereenigd zijn en alzoo een geheel uitmaken.

2. Is zij van oordeel, dat de grondslag der Gereformeerde Kerk, gelegd in 't jaar 1862, volgens de Synode van Dordrecht 1618, 1619, behouden en bewaard blijve; tevens zal het haar eene oorzaak van voortdurende vreugde en blijdschap zijn wanneer hare leden hunne gehechtheid daaraan blijven betoonen.

3. Naardien de Gereformeerde Kerk in hare "Openlijke Verklaring" altijd hartelijk uitnodigt degenen die met haar een even dierbaar geloof verkregen hebben door de genade des Heiligen Geestes en verklaart, dat zij wenscht met alle Kerken in dit werelddeel en in andere landen, die *hetzelfde* met haar belijden en betrachten de innigste broederlijke gemeenschap en correspondentie te onderhouden; en, naardien de Synode met blijdschap verneemt, dat er een geest van ontwaking tot eenheid in het geloof en tot overeenstemming in de uitoefening van den openbaren godsdienst is ontstaan, en zij oprechtelijk verlangt dat de vereeniging tot stand moge komen, zoo wenscht zij met bereidwilligheid daartoe mede te werken.

En om hiertoe te komen verklaart zij dat de vereeniging plaats vinden moet op:—

a. Zuiver Bijbelschen grondslag in *leer, dienst en tucht*, zooals die gelegd en vastgesteld is door de oude moederkerk te Dordrecht, Nederland, anno 1618 en 1619, te weten: de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk in Nederland, namelijk de Catechismus, de XXXVII Geloofsartikelen en de Leerregels der Dordtsche Synode tegen de Remonstranten, insgelijks de Liturgische schriften dier Kerk tot voorschrift in de uitoefening van den Heiligen dienst.

b. Dat in de kerkregeering, zooveel de omstandigheden van het land en de toestand der gemeenten het toelaten, de kerkorde, vastgesteld in de Synode van Dordrecht, anno 1618 en 1619, aangenomen moet worden; waartoe ook de Post-Acta dier Synode behooren.

c. Dat in de uitoefening van den openbaren godsdienst alleen gezongen zullen worden de 150 psalmen Davids en de gezangen van welke de tekst in Gods Woord staat uitgedrukt, namelijk, de berijming van de Tien Geboden tot en met het Gebed des Heeren ingesloten. Wel te verstaan de berijming van 1773 door de Gereformeerde Kerk in Nederland vervaardigd en in gebruik genomen.

d. Dat geen vrijmetselaar noch lid van eenig ander geheim genootschap lid van de Kerk kan zijn noch blijven, op grond van 2 Cor. 6:14-18; John 3:19-21.

4. Tot behartiging van deze zaak worde een Commissie benoemd van 6 leden, 3 predikanten en 3 ouderlingen, uit de ouderlingen en predikanten, leden dezer Synode, aan welke Commissie het opgedragen wordt:

a. De verschillende kerkgenootschappen in de Zuid-Afrikaansche Republiek, Oranje Vrijstaat en Kaapkolonie bekend te stellen met dit besluit.

b. Bij ontvangst van zoodanige officiële stukken, die goede gronden aangeven voor de mogelijkheid eener vereeniging, eene buitengewone Synode op te roepen op eene centrale plaats, opdat zij zelve handelen kan in deze zaak. Voor de Commissie echter hiertoe overgaat, moet het haar duidelijk zijn dat men begeert te ver-eenigen op de grondslag van Dordrecht, in *leer, dienst en tucht*.

Omtrent het over en weer prediken is zij van oordeel, dat het aan elken kerkeraad overgelaten moet worden voor welken Evangeliedienaar hij den kansel openstellen kan, met de opmerking dat de Kerkeraad voor zijne gemeente en bij de hoogere Kerkbesturen verantwoordelijk blijft en dat hij zorg draagt, dat hij geen en anderen prediker voor de gemeente laat optreden dan van wiens recht-zinnigheid en goede trouw hij zich ten volle verzekerd houdt.

Wat het prediken door hare predikanten bij andere kerkgenootschappen betreft, verwijst zij naar Art. 38, letter *a* der Algemeene Synodale Bepalingen.

Hopende hiermede aan de ons opgedragen taak voldaan te hebben, hebben wij de eer,

Eerwaarde Vergadering,

Met hoogachting te zijn,

Uwe dw. dienaars en broeders,

Get	D. POSTMA,	Praeses der Commissie.
,,	M. P. A. COETZEE, Jr.,	Scriba der Comm.
,,	M. P. A. COETZEE, Sen.,	lid der Comm.
,,	L. J. DU PLESSIS,	,, , ,
,,	T. F. DREYER,	,, , ,
,,	P. POSTMA,	,, , ,
,,	M. PELSER,	,, , ,

P.S.—De Commissie door de Synode benoemd, om de stukken te verzenden en de antwoorden te ontvangen en te beoordeelen, zijn:

Ds. P. Postma.

,, M. P. A. Coetzee, Jr.

,, J. de Ridder.

Oud. T. F. Dreyer.

,, Ph. Schutte.

,, G. Steenkamp.

Op order der Synode,

D. POSTMA, Algem. Corr.

Sinod. Argief, Pretoria.

Afskrif—geskrewe stuk.

206. Die Geref. Kerk en Kerkvereniging (2).

Pretoria, 8 Nov. 1882.

Den Wel Eerw. Heer Johs. de Ridder,
Scriba der Comm. voor Correspondentie
over Kerkvereniging.

Wel Eerw. Heer,

De vergadering inzake Kerkvereniging bestaande uit de Commn. der N. H. en N.G. Kerkgenootschappen heeft met leedwezen gezien, dat er geen Comm. der Geref. Kerk verschenen is om aan de pogingen tot vereeniging van de Holl. Kerken in de Z.A.R. deel te nemen. Door inlichtingen, van den plaatselyken leeraar uwer Kerk is de vergadering tot overtuiging gekomen dat het niet verschynen eener Comm. uwer Kerk moet toegeschreven worden aan misverstand aan beide zyden.

Nu deze vergadering haar leedgevoel uitspreekt over het niet deelnemen aan de pogingen tot vereeniging door eene Comm. uwer Kerk, wenscht zy nadrukkelyk te kennen te geven dat zulks wel gevoeld was en nog verlangd wordt.

Zij moet echter als haar gevoelens uitspreken dat, nu de onderhandelingen zoo ver zyn gevorderd, het meest verkiezelijk, en, mischien ook, wenschelyk zyn zal, om de poging tot vereeniging te doen plaats vinden nadat de Vereeniging tusschen de N.H. en N.G. Kerkgenootschappen zal tot stand zyn gebragt.

Ten slotte verzoekt de vergadering dat alle vragen of kennisgeving aangaande deze zaak zullen gerigt worden aan de scribas der verschillende Kerkgenootschappen.

Vertrouwende dat deze mededeeling dienstbaar zyn mag tot bevordering dezer belangryke zaak hebben wy de eer ons te mogen noemen.

Wel Eerw. Heer,

Namens de Vergadering,

Uw Dienstw. Dienaren,

H. L. NEETHLING, Voorzitter.

N. J. VAN WARMELO, Scriba.

Sinod. Argief, Pretoria.

(Geskrewe Stuk.)

207. Petiesie tydens Kerkvereniging.

Zuikerboskop, de 2d November '85,

D.S. Middelburg.

Aan de hoogerwaarde Voorsitter
en leedin van de Algemeene Kerk Vergadering.

Tans zitting neemende te Pretoria.

Wij ondergeteekende memorialisten koomen met dat eerbiedig verzoek tot u Edele hoog eerwaarde

Ten 1 Dat den naam van de Kerk Needer Deu Hervorm zal vasgesteld worde ver Altoos

Ten 2 Dat de aankoomende Predikanten niet behoefte gelegitimeert worden bij de Kaapsche sijnode.

Ten 3 Dat de Zindensvons³⁸⁾ zal geheel uit geschraap worde uit ons kerkwet.

Wij de ondergeteekende verzoek om de booven gemelde punten en een rijpe ooverweeging te nemen.

En dien niet voldoende aan deze verzoek zoo neemen wij ondergetekende geen deel met de vereenigen alzoodoende.

25 Name volg.

³⁸⁾ Sendingfonds.

Sinodale Argief, Pretoria.

(Geskrewe Stuk, blykbaar 'n kladkopie.)

208. Ds. H. L. Neethling oor Ontslag Ds. G. W. Smits.

Utrecht, 16 Februarie 1886.

Den Hoog Eerw. Heer N. J. van Warmelo,

Scriba der Alg. Kerkvergadering
van de Ned. Herv. of Geref. Kerk.

Hoog Eerw. Heer!

Hiermee word met dank erkend de ontvangst van Uw Hoog Eerw. schryven d.d. 11.2.86 inlichting gevende omtrent het ontslag van Ds. G. W. Smits van Rustenburg en zijne verhouding tot die gemeente en de consulent gemeenten tot 1 April e.k.

Terwijl ik U Hoog Eerw. zeer dankbaar ben voor de uitvoerige inlichting omtrent die zaak en de openhartige wyze waarop gy Uw gevoelens uitspreekt, moet ik toch van u verschillen en acht ik my verplicht om myn gevoelens duidelik en openhartig u bekend te stellen.

I. Ik moet te kennen geven dat naar myn gevoelens—de Ned. Herv. Kerk afzonderlik niet meer bestaat en daarom kan er ook geene sprake van haar afzonderlik bestaan meer zyn en daarom bestaat hare Commissie ook niet meer. Roep U Hoog Eerw. te binnen de reden waarom de Commissie van de Ned. Herv. Kerk eene zitting heeft gehouden voor de zamenstelling der Alg. Vergadering en ook waarom het rapport met de klagte tegen Ds. Smits niet aangenomen werd. Het denkbeeld dat de Commissie van de Ned. Herv. Kerk nog handelend zou kunnen optreden, schynt my in stryd te zyn met alles wat op de Alg. Verg. gedaan is en het bestaan van die vergadering, als vertegenwoordigster eener verenigde Kerk te vernietigen of onnoodig te maken.—Dat de Commissie der Ned. Herv. Kerk weer byeengekomen is en de Rustenburgse zaak in behandeling genomen heeft, mag tot haren lof verstreken, doch—myns inziens—had Ds. Smits even veel regt om gehoor aan die Commissie te weigeren als aan de Nieuwe Alg. Verg. of de nieuwe Kerkelyke Commissie. Daarom konden deze beide laatsten Ds. G. W. Smits ook niet dwingen tot de onderteekening der Formulier. Beiden hebben bedoeld hem de kans te geven. Dit heeft hy niet willen aannemen en daardoor heeft hy zichzelf uitgesloten, en is door die daad zelve van dat oogenblik niet langer predikant van Rustenburg en kon daarom geen ontslag van den Kerkeraad vragen, omdat die Kerkeraad nu niet langer tot de Ned. Herv. Kerk behoorde, maar wel tot de Ned. Herv. of Geref. Kerk, terwyl Ds.

Smits nog tot de Ned. Herv. Kerk behoorde. (Deze laatste bestond toen niet meer als afzonderlijk genootschap, en daarom ook geen van hare predikanten.)

Ik kan my onmogelyk met Uw Hoog Eerw. zienswys verenigen omtrent de verhouding van Ds. G. W. Smits tot de gemeente Rustenburg.

II. Moet ik zeggen dat ik niet instemmen kan met de beschouwing van U Hoog Eerw. omtrent de Gemeente Rustenburg. Die gemeente is nu een deel van de Ned. Herv. of Geref. Kerk en moet—nu hare afgevaardigden op de Alg. Vergadering erkend zyn—ook onder opzigt der Alg. Verg. staan en daarom ook hare bescherming genieten. Het schynt my ten eenen male een onbestaanbare toestand te zyn dat een leeraar ontslag hebben kan van eenen Kerke-raad en toch nog in de gemeente arbeiden in *den status van predikant*.

Zoodanige toestand kan aanleiding geven tot de grootste zedelyke en geestelyke schade welke over een Christelyke gemeente komen kan.

III. Moet ik om die [redenen]³⁹⁾ verklaren dat het nodig is dat de Kerkelyke Commissie zal tezamen komen om deze zaak in behandeling te nemen. Ik beleg hare vergadering te Heidelberg op Woensdag den 24sten Maart 1886, des morgens om 8 uur. De zitting zal ook kunnen wezen op Dinsdagavond indien al de leden tegenwoordig zyn of er zekerheid is dat een of meer der afwezigen niet komen zullen. Ten einde zeker te zyn, zend ik met dezen post de oproepingen uit.

Ik heb de eer my te noemen,

Hoog Eerw. Heer,

Uw Hoog Eer, dw. dr.,

H. L. NEETHLING.

³⁹⁾ Deur ons ingavul, om sin te maak.

Sinodale Argief, Pretoria.
(Geskrewe Stuk.)

209. Diaken Barnard oor Oorsake van Seker Memorie.

Kromrevier, 27 April 1886.

Aan Zyn WelEerwaarde N. J. van Warmelo, Scriba,
Van de Algemeene Kerkvergadering.

WelEerwaarde by deze gevoel ik myn verpligt u Eerwaarde de toestand van de gemeente van Rustenburg en myne wyk bekend te maken, ik doet het omdat u Eerwaarde altoos de belange niet van een gemeente op neem maar van ons ganse lant zyn gemeente, en dan is myn vrouwe Groot en u eerwaarde als ons waare Herder en Leeraard, de Gemeente is als het waare in een dwaling toen ik van Nachtmaal tehuis kom, was de memorie om de naam van de Kerk Hervorm en de oude Kerkwet niet te veranderd, onder Gemeente verstroei; het is de afskrif van de memorie van Gert Botha, en het is talryk door de een deel mense geteekend. Toen begin ik onder de Gemeente om hulle te reg te brengen, daar is ook veel van de onderteekenare die zeg hulle is misleid geworden door de voor mannen van de memorie, toen hulle te horen kom dat de memorie uit Gert Botha spruit en dat Botha werk om Ds. Smits als Predikant te behou.

Maar Eerwaarde de Gemeente is niet overeenkomstig met de Nuwe wets Artikelen, over de zendelingen en over de zendelingfons, dit word bykans met een woord gezeg al wat in de nuwet beskreven staat van zendelingen of zendelingfons moet daar uit; dit wil ons daarniet in onze kerk wet zien of lees, want ons heb genoeg te worstelen gehad met de Kafferstammen, ons werk hunne leer niet tegen en dat heb ons nog nooit ook gedaan, maar hulle name uit onze Kerk wet ook uit, ik heb zelf van andere wyke ook tijding daar is het dezelfde gevoel.

Nu Eerwaarde wat zou kan gedaan worden om de onstuimigheid onder de Hervormde Gemeente en ons land te stil, kan de Algemeene Kerkvergadering de vereeniging niet voor een tydje uitstel om te zien of de Gemeenten die de vereenigde Kerk bedank heeft en die nog niet vereenig heeft, ook kan tereg brengen door Commissies af te vaardig naar hulle, en dan en tussentyt die gemeenten te laat blyven zooals het vereenigd is.

Nu Eerwaarde, scriba, ik hoop en vertrouw dat dit eenvoudig schryven U Eerwaarde niet onaangenaam zal wezen, en hoop dat de Al Goede God u waarde zal Kracht verleen om de Gewigte zaak van vereeniging voor aanstaande Algemeene Vergadering waar nu zoo vele moeilijke werken en leg U eerwaarde zal geleid worden door Gods Geest.

Na Broeder groete verblyf ik U eerwaarde

Broeder in Chr.

J. H. BARNARD,
Diaken.

Synodale Argief, Pretoria.
(Geskrewe stuk.)

210. Ontslag Ds. G. W. Smits.

De Vergadering, gehoord hebbende de Correspondentien in zake het ontslag van Ds. G. W. Smits, het rapport der Commissie daarop uitgebracht, alsmede de inlichtingen, gegeven in den boezem der Vergadering door den destyds waarnemenden Consulnt, de afgevaardigden en den Consulnt van Rustenburg, besluit als volgt:—

I. Dat het Commissie Rapport juist is en gegrond op de stukken in handen der Commissie gelegd.

II. Dat volgens de gegebene inlichtingen Ds. G. W. Smits nog geen wettig ontslag ontvangen heeft maar slechts eene toezegging van ontslag, blijkbaar gedaan met goede bedoelingen.

III. Dat Ds. G. W. Smits door te weigeren het formulier der Ned. Herv. of Geref. Kerk te onderteekenen, volgens overeenkomst op Jan. 30—1885, gelijk hy gedaan heeft op 9 Jan. 1886, en door zijn later rustverstoorend gedrag op Kerkelijk gebied sedert de toezegging van ontslag gedaan is, geen recht heeft aanspraak te maken op eervol ontslag.

D. P. ACKERMAN,

Voorzitter.

H. J. L. DU TOIT,

Secretaris.

C. W. DU TOIT.

C. J. VERMAAS.

L. B. ROODE.

Pretoria, 22 Mei 1886.

Transvaalse Argief.

Byvoegsel tot de Staats-Courant der Z.A. Republiek, 23 Juny, 1886

211. Die Staat, die Verenigde Kerk en Witfontein.

Art. 322 "De Volksraad heeft met de grootste belangstelling kennis genomen van de brieven en stukken hem door de Regering toegezonden van wege de Synode der Nederduitsch-Hervormde of Gereformeerde Kerk en die van de Nederduitsch Hervormde Kerk, vergaderd te Witfontein, en meent zynen opregten dank te moeten uitspreken voor het vertrouwen door de eerwaardige kerkelyke besturen uitgesproken op de bescherming door de E.A. Volksraad. De Volksraad is diep doordrongen van het groote gewicht der werkzaamheden van de genoemde Synode en der kerkvergadering voor het heil van den Staat. Hy bidt haar van ganscher harte den zegen Gods toe op hare gewigtige taak, diep doordrongen van de overtuiging dat de Zuid-Afrikaansche Republiek alleen dan bloeijen kan wanneer zy steunt op de rots van Gods Woord.

"Alles wat in het vermogen van onze Vergadering ligt om de eerwaardige kerken in hare heerlyke taak te ondersteunen en te beschermen, verzekeren wy haar van ganscher harte en blymoedig te zullen doen; niet slechts de bescherming van onze wetten, maar zelfs meer dan dat, de bereidvaardige hulp waar het kan, door verleenng van stoffelyke hulp, noodig voor de oprigting van nieuwe gemeenten, zooals reeds herhaaldelyk en nog ten vorige jare kostbare erven in verschillende dorpen daartoe door den Volksraad zyn afgestaan. Was in vroegere jaren de band van den Staat tot de Nederduitsch-Hervormde Kerk een andere, het is de wensch des volks geweest hierin verandering te brengen, en de Volksraad heeft dien wensch moeten eerbiedigen. Staat het derhalve nu niet langer in de magt van den Volksraad aan eene der kerken het voorregt te verleenen om te zyn "de Kerk van den Staat," onveranderd blyft echter de verpligting van den Staat om alle vroegere aangegane verbindtenissen tegenover personen, zooals salarissen, te handhaven.

"De Volksraad verzoekt de Regering, by de Synode der Nederduitsch-Hervormde of Gereformeerde Kerk en by den Kerkeraad der Nederduitsch-Hervormde Kerk, de tolk te zyn van deze zyne gevoelens".

Sinodale Argief, Pretoria.

(Geskrewe stuk).

212. Herderlike Brief van N.G. Sinode (1888).

Aan de leden en Vrienden der Ned. Hervormde of Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek.

Pretoria, 31 Mei 1888.

Geliefden in den Heere,

Weken lang zijn wij alhier bezig geweest om de belangen der verschillende gemeenten van onze Kerk te bespreken. Duidelijk is het ons wederom gebleken dat het heil van onze Kerk, sedert de Vereeniging, grootliks bevorderd is geworden. De Kerkvereeniging is ongetwijfeld een bron van veel zegen voor ons land en volk geweest.

Lang hebben wij het gevoeld dat wij als Hollandsch sprekende Afrikaners niet alleen één moeten zijn op staatkundig, maar ook op Kerkelijk gebied.

Voor al zijn wij in deze meening gesterkt geworden na den Vrijheidsoorlog; want toen hebben wij het meer dan ooit gevoeld dat een-dracht macht maakt.

Wij betreuren het echter dat de gewenschte eenheid niet in al onze gemeenten gevonden wordt. Sedert onze laatste Algemeene Vergadering van 1886 zijn de gemoederen van sommigen in beroering gebracht in zake onze Vereenigde Kerk. Dit dunkt ons is te wijten aan verkeerde voorstellingen van de zaak. Het is ons derhalve eene aangename taak om aan het einde van ons samenzijn dit broederlijk schrijven aan u te richten en u met goeden raad in dezen veelbewogen tijd te dienen.

Daarbij is het ons ook een voorrecht u onzer aller heilgroete over te zenden en u de leiding en de kracht des Heeren toe te wenschen.

Allereeerst hebben wij u te waarschuwen tegen de bewering dat de Vereniging op geheime wijze werd tot stand gebracht door de Kerkeraden, zonder medeweten van de gemeentelieden, ja zelfs tegen den zin van velen.

De geschiedenis der Kerkvereeniging logenstraft deze beweringen. In eenen tijd van lijden en bidden, van strijd en overwinning heeft God de harten van ons volk eensgezind gemaakt. Die eens-

gezindheid werd zoo zeer gevoeld dat men bij de Algemeene Vergadering met talrijke geteekende memories aandrang op eene spoedige vereeniging van de Ned. Hervormde en de Ned. Gereformeerde Kerken.

Zo werd ook buiten af op Kerkeraadsleden en afgevaardigden invloed uitgeoefend om zoo spoedig mogelijk eene vereeniging te bewerkstelligen.

Het is u allen bekend dat er een Algemeen geroep was om vereeniging.

Meer dan vier jaren lang werd er gewerkt en gebeden om die vereeniging tot stand te brengen.

Vergaderingen werden gehouden met opene deuren. Afgevaardigden uit alle deelen van onze Republiek waren tegenwoordig; en de notulen van die vergaderingen werden gedrukt en verspreid. Hoe is het dan mogelijk dat het kan gezegd worden dat de Kerkvereeniging geschied is zonder medeweten onzer gemeenten!

Wij beroepen ons op hetgeen gij zelve weet, namelijk dat geene zaak beter bekend was bij onze gemeenten en in ons land, dan de Kerkvereeniging.

Dan waarschuwen wij u ook tegen de beschuldiging dat uwe afgevaardigden buiten hunne bevoegdheid zijn gegaan in de Kerkvereeniging.

Wij wijzen u er op dat wij staan onder presbyteriaansche Kerkbestuur. Dat is wij worden geregeerd door Kerkeraden als vertegenwoordigende onze gemeenten en handelende in naam der gemeenten.

In al die jaren van Kerkvereeniging kwam er geen enkel protest of tegenstem, integendeel er ging een juichkreet op uit aller monden over de zoo zeer gewenschte vereeniging.

En nadat de vereeniging werkelijk tot stand was gekomen, kwamen er slechts memories in om den naam der Kerk te veranderen en enkele wetsartikelen te wijzigen, doch tegen de Vereeniging zelve, kwam er geen enkele memorie.

Zelfs de gemeente Witfontein verklaarde eerst dertien maanden na den Dankstond wegens de Vereeniging dat zij niet met ons verder wilde medegaan.

Terwijl toch hare afgevaardigden drie jaren lang met ons hadden zaamgewerkt en geholpen om zelfs het laatste struikelblok uit den weg te ruimen. Of dit van harte geschied is, laten wij aan hun geweten over.

Wij van onzen kant echter hebben haar keer op keer de broederhand gereikt; doch die werd telkenmale afgewezen, zoo zelfs dat brieven van onze zijde aan haar gericht ongeopend werden teruggezonden.

Hoe kan men dan nog beweren dat bovengemelde gemeente te vroeg of te laat bij ons aanklopte.

Hierbij komt nog dat de Vereeniging tot stand kwam door drang der gemeenten.

Dus logenstrafft ook in dezen de geschiedenis de bewering dat de afgevaardigden buiten hunne bevoegdheid zijn gegaan in de Kerkvereeniging. Zij hebben gehandeld als twee wettig erkende contracteerende partijen met de voorkennis en samenwerking van de gemeenten.

Tevens moeten wij u waarschuwen tegen de beschouwing alsof de Vereenigde Kerk in gevaar verkeert van vreemde overheersching. Onze Kerk toch regeert zichzelf, en bestaat geheel en al onafhankelijk van eenig buitenlandsch Kerkgenootschap.

Voorts laat zij geen gelijkstelling toe, dat is alleen blanken worden door haar als leden opgenomen.

De Vereenigde Kerk is nu uw Kerk en wij hopen dat gij met ons waken zult om haar zuiver te houden, gelijk onze Heiland ons een voorbeeld gegeven heeft.

Eindelijk wenschen wij u er op te wijzen dat de Heere geen welgevallen heeft in verdeeldheid, maar wel in de eenheid der zijnen.³⁹⁾

³⁹⁾ Die orige deel van hierdie stuk, onderteken namens die "Alg. Verg. der N.H. of G. Kerk, Z.A.R." deur Di. H. L. Neethling en N. J. van Warmelo, is van bloot stigtelike aard.

Sinodale Argief, Pretoria.

213. Interdik in verband met Hervormde Eiendomme.

In het Hoog Geregts-hof
Der Zuid Afrikaansche Republiek.

Voor Z.H.Ed. Achtb. den Hoofd Rechter.

In Camera.

In re Ex parte Applicatie van

N. M. S. Prinsloo, A. D. W. Wolmarans.

J. J. H. Wolmarans en J. M. A. Wolmarans.

Pretoria, dezen 31sten dag van Mei, A.D. 1890.

Na den heer Holland als advokaat voor applicanten gehoord, en de petitie gelezen te hebben.

Zy het hierby bevolen—

Dat een Rule Nisi wordt en wordt mits dezen verleend, De Algemeene Kerkvergadering der Nederluitsche Hervormde of Gereformeerde Kerk der Z.A. Republiek oproepende om redenen aan te toonen, waarom een order van het Hof niet zal worden verleend haar of eenig harer beampten belettende eenige Eigendommen van de Hervormde Gemeente in de Z.A. Republiek te vervreemden, te bezwaren of te transporteeren, hangende eene actie te worden ingesteld.

Deze Rule Nisi te opereeren als een provisioneel Interdict belettende het vervreemden, bezwaren of transporteeren van de gemelde Eigendommen en inleverbaar te zyn by het Hooggeregts-hof op 16 Juni 1890. Copyen te worden bediend op den Registrateur van Acten, den Voorzitter en de Scriba van de Algemeene Kerk Vergadering voormeld.

Namens het Hof.

J. C. JUTA,
Griffier.

Sinodale Argief, Pretoria.

214. Regsgeleerde Opinie in Kerkstryd.

Johannesburg, 19.12.90.

Den Ed. Gestr. Heer Adv. Ew. Esselen,
Johannesburg.

Ed. Gestr. Heer!

Daar het ons gebleken is uit het algemeen besluit van de Proc. Commissie dd. 6 Oct. 1890, dat zy aanspraak maakt op de eigendommen van de vroegere Ned. Herv. Kerk in deze Republiek op grond

(1) Dat de Vereenigde Kerk (Ned. Herv. of Geref.) afgeweken is van de grondslagen, neergelegd in het Commissie rapport van 1882, in zake naams vaststelling.

(2) Dat zy geen Corporatie acte heeft aangevraagd by de wetgeving des lands.

Zoo verzoekt de commissie, met u thans in onderhandeling, uwe opinie te mogen weten ten opzichte van de beschuldiging in punt (1) voorkomende, en de noodzakelykheid van het verkrygen eener Corporatie acte (punt 2). Een daar door de tegenparty arbitrage wordt voorgeslagen, wenscht de commissie ook op dit punt uw advies te vernemen.

Hoogachtend

Ed. Gestr. Heer,

Uw. Dw. Dienaar

H. E. DU PLESSIS,

Secret. Commissie.

O P I N I E.

1. Ik ben van opinie dat in zake de naamsvaststelling der Vereenigde Kerk niet is afgeweken van de grondslagen neergelegd in het Commissie rapport van 1882.

2. Het feit dat de Vereenigde Kerk geene Corporatie acte heeft aangevraagd geeft de "procuratie Commissie" geen recht aanspraak te maken op de Eigendommen der vroegere Ned. Herv. Kerk.

3. Ik beschouw arbitrage in deze zaak onwenschlyk.

EWALD ESSELEN.

Johannesburg, 19.12.90.

Sinodale Argief, Pretoria.

215. Verslag en Konsep-voorstel insake Kerkvereniging.

1891.

Aan den Hoog Eerw. Voorzitter en Leden der Hoog Eerw. Algemene Kerkvergadering van de Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek, thans in buitengewone zitting vergaderd te Johannesburg.

Hoog Eerw. Heer!

De Commissie benoemd door de Hoog. Eerw. Kerkelyke Commissie om de Ned. Herv. of Geref. Kerk te vertegenwoordigen op eene zamenkomst, met de hoofd vertegenwoordigers der verschillende partyen—belegd door Z.H.Ed. den Staats President, "om te trachten op vredelievende wyze, en in liefde de thans bestaande Kerkkwesties ten einde en tot oplossing te brengen, door te trachten de Kerkvereniging, in liefde en vrede ten uitvoer te brengen en indien dat niet kan, dan in liefde en vrede, de verschillende bestaande geschillen uit den weg te ruimen en op te lossen"—heeft de eer het volgende als verslag van hare verrigtingen aan U Hoog Eerw. en ter overweging van de Hoog. Eerw. Alg. Kerkvergadering voor te leggen:

1. Zy heeft op 24 Aug. en volgende dagen, dezes jaars, te Pretoria, onder voorzitterschap van Z.H.Ed. den President, ontmoet twee Commissien uit de Kerkelyke partyen ontstaan sedert 1885 en thans staande tegenover de Ned. Herv. of Geref. Kerk en met haar geschil voerende over het regt, van de Goederen vroeger behoorende aan de Ned. Herv. Kerk, by nadere benaming:

1. Van de *Procuratie Commissie*, zich noemende, de vertegenwoordigster der Ned. Herv. Gemeente. Ds. C. W. du Toit, ouderlingen N. M. S. Prinsloo, H. J. Visser, D. J. Bodenstein, G. J. Engelbrecht en A. D. W. Wolmarans.

2. Van de Ned. Herv. Kerk Di. M. J. Goddefroy en Jac. v. Belkum, ouderlingen C. J. Joubert, F. G. Joubert, D. J. Weilbach en M. J. Prinsloo, als vertegenwoordigende de Ned. Herv. Kerk in de Z.A. Republiek.

2. Zy heeft by den aanvang der zamenkomst op hare vragen

(1) Of Z.H.Ed. de President en ook de Commissien der andere Kerkpartyen, de Vereeniging tusschen de Ned. Herv. en Geref. Kerkgenootschappen in 1885 tot stand gekomen, erkenden als een wettige en voltrokken vereeniging.

(2) Of Z.H.Ed. de President en de Commissien der andere Kerkpartyen uw afgevaardigden erkenden als de vertegenwoordigers van de Ned. Herv. of Geref. Kerk welke door de wettige en voltrokken vereeniging in 1885 is tot stand gekomen.

(3) Of Z.H.Ed. uw afgevaardigden wilde zeggen of zy in de beide andere Commissien de afgevaardigden ontmoetten van slechts een of twee Kerkgenootschappen, noch van Z.H.Ed. noch van de ander Commissie bevredigende antwoorden heeft kunnen krygen.

3. Dat zy, echter, niettegenstaande dit stremmende feit, in eene Beraadslaging ingetreden is, daar zy "behoudens hare regten en zonder prejudice" zy door geen besluit gebonden kon worden en op die zamenspreking met de genoemde Commissie heeft beraadslaagd, wegens den brief van samenroeping des Presidents over de volgende punten:

A. Hereeniging met de partyen welke zich aan de vereeniging van 1885 onttrokken hebben.

Het doet uwe Commissie leed te moeten zeggen dat zy zich genoodzaakt zag, door de houding en verklaringen der beide andere Commissien, van dit punt af te stappen en hetzelve voor hopeloos op te geven.

B. Schikking omtrent Kerkelyke eigendommen.

4. Dat in de bespreking van deze zaak de Gezamenlyke vergadering eene kleinere Commissie benoemd heeft tot het vinden van een voorstel op dit punt. Deze kleine Commissie bevatte in zich (a) Uit de Herv. Kerk ouderling F. G. Joubert (b) uit de Procuratie Commissie ouderlingen N. M. S. Prinsloo en A. D. W. Wolmarans en (c) uit uwe Commissie Di. N. J. v. Warmelo, H. S. Bosman en H. L. Neethling, en uit de beraadslagingen dezer personen tezamen met en onder voorzitterschap van Z.H.Ed. de President is opgemaakt het stuk genoemd.

"Concept-Voorstel der sub-Commissie". Met betrekking tot welk stuk het uwe Commissie leed doet te moeten zeggen dat de meerderheid harer leden daarover niet is kunnen eens worden en sommige zich genoodzaakt gezien hebben in het openbaar te zeggen dat zy het niet zullen aanbevelen.

Johannesburg, 13 November 1891.

H. J. L. DU TOIT.

N. J. VAN WARMELO.

H. L. NEETHLING.

H. S. BOSMAN.

B. J. J. VERMAAS.

F. L. NEETHLING, Senr.

Sinodale Argief, Pretoria.

Uittreksel uit

“OFFFICIEELE NOTULEN
van de
VERGADERING
belegd door
ZHED. DEN STAATSPRESIDENT,
op MAANDAG 24 AUGUSTUS 1891, en volgenden Dagen,
TER bespreking van de bestaande Kerkkwesie ”

Bladsy 52.

KONSEP-VOORSTEL.

De sub-Commissie, benoemd om de vergadering in sake eene schikking der kerkelijke eigendommen te dienen van advies, heeft de eer het navolgende aan de overweging aan te bieden:—

I. De begeerte is uitgesproken om door wederzijdsche toegewendheid tot eene schikking te komen.

II. Er wordt overeengekomen om de lidmaten, die in het jaar 1885 tot de Ned. Herv. Kerk behoorden, en hunne kinderen, die na dien tyd tot lidmaten aangenomen zyn, zoowel in de Ned. Herv. Kerk als in de Ned. Herv. of Geref. Kerk, te laten opnemen, om uit te vinden aan welke zijde zij wenschen te blijven. De Hervormde eigendommen zullen blijven behooren aan de meerderheid van die Hervormde lidmaten en hunne kinderen bovenbedoeld.

III. Er zal compensatie gegeven worden aan diegenen, die in de minderheid zijnde, hunne aanspraken dientengevolge opgeven. De uitvoering van deze schikking wordt opgedragen aan elken kerkeraad van elke gemeente of aan eene vereeniging van lidmaten der Ned. Herv. Kerk in eene gemeente, waar die kwesie bestaat, die eene commissie van twee of meer personen zal benoemen uit de gemeente om de stemmen op te nemen, zijnde die van alle lidmaten der Ned. Herv. Kerk.

IV. Dit voorstel tot schikking zal worden onderworpen aan de goed- of afkeuring der gemeenten der respectieve kerkpartijen, welke beslissing binnen drie maanden moet worden gegeven.

V. De bestaande toestanden zullen worden geëerbiedigd, totdat het besluit der verschillende kerkpartijen is bekend gemaakt. De goed- of afkeuring der gemeenten wordt ter kennisne gebracht van

de verschillende scribas dier partijen en, indien noodig, worden de drie commissien door die verschillende scribas uitgenoodigd om over eenige voorgestelde wijziging te beraadslagen.

VI. Op plaatsen waar kerkgebouwen zijn opgericht door de Vereenigde Kerk op gronden van zekere partij, hetzij Ned. Hervormd hetzy Ned. Gereformeerd, daar zal die partij hare stemmen over het eigendom van dien grond uitbrengen.

VII. Er wordt vastgesteld, dat deze regeling van toepassing is op de thans bestaande kerkpartyen, zoodat naderhand geene aanspraken op die plaatsen, waar de stemming gevallen is, meer kunnen worden erkend.

VIII. Wanneer beide partijen in een district overeenstemmen om plaatselijk te schikken, dan worde die schikking aanbevolen ter goedkeuring van de Algemeene Vergadering of in het geval van de Procuratiecommissie, aan de goedkeuring der gemeenten.

Den Secretaris werd nu opgedragen eene kopie van dit voorstel te zenden aan den Secretaris van de volle vergadering, waarna ZHEd. de Staatspresident de vergadering der sub-Commissie sloot.

Sinod. Argief, Pretoria.

216. Verslag insake Vrede in Kerkstryd.

1891.

De Commissie benoemd by besluit van de Algemeene Vergadering 17 November, 1891 om haar met een plan te dienen ter bevordering van den zoo zeer gewenschten vrede heeft de eer hiermede het volgende voorstel tot bereiking van dit doel der Vergadering voor te leggen—

Overwegende dat de Vereeniging, welke de tegenparty aanmerkt als oorzaak van al den onvrede, en de onrust in het Land, in afhankelijkheid van den Koning der Kerke en met het oog op Zyne Verheerlyking tot stand is gekomen.

Overwegende dat het verlangen voor Vereeniging in het hart des Volks ontstaan is in dagen van nood, en de Vereeniging Vrucht en Teeken der Dankbaarheid is voor geschonkene Verlossing.

Overwegende dat het de groote menigte was, en niet eenige weinigen, die by genoten Verlossing aandrang—broeders, voortaan niet slechts een in streven, in stryd, in liefde maar ook een in het Huis des Heeren.

Overwegende dat de Vereeniging niet in overhaast tot stand is gekomen, maar de uitkomst is van jaren langen Arbeid, en vurig Gebed!

Overwegende dat de Vereeniging langs wettigen weg met samenwerking der uitgewekenen niet alleen tot stand is gekomen, maar ook voltooid geworden.

Overwegende dat deze Algemeene Vergadering steeds met het oog op God, en in het belang van het heil van Land en Volk met de meeste toegevendheid en zachtmoedigheid getracht heeft de uitgewekenen tevreden te stellen, en voortdurend gezocht de breuke te heelen.

Overwegende dat al die welgemeende pogingen tot bevordering van vrede, en eensgezindheid steeds op de onhandelbaarheid en de ontoegeeflykheid der Ontevredenen afgesprongen, en by gevolg keer op keer waren mislukt.

Overwegende dat er ten grondslag van die betreurenswaardige scheuring niet dan verkeerde voorstelling en verdraaiing van recht en rechtvaardigheid liggen.

Overwegende dat eenige afwyking van den weg waarop de Vergadering tot nog toe gewandeld heeft de haar zo dierbare zaak,—de Kerkvereeniging,—ten uiterste zal kunnen schaden, en de deur open zetten voor nog grootere verdeeldheid, onrust, wanorde en vyandschap,—

Zoo besluit deze Vergadering dat zy den zoozeer gewenschten vrede op geene andere wyze *kan* bevorderen, dan op de wyze waartoe zy tot hiertoe gezocht heeft zulks te doen.

Doet zich echter eene gelegenheid voor om bestaande geschillen en oneenigheden uit den weg te ruimen, en zonder afbreuk van de Vereeniging vrede te bewerken, zoo beveelt deze Vergadering het te baat nemen van zoodanig middel niet slechts aan, maar zal zulks ook met dankbaarheid begroeten. Verder geeft de Vergadering aan de hand de maatregelen, die er mogen worden aangewend tot bevordering des vredes met behoorlyke toelichtingen te onderwerpen aan de inzage, de wyziging, de goed of afkeuring van de Kerkelyke Commissie.

Vertrouwende dat bovenstaande het gewenschte doel moge bereiken, en hiermede te hebben voldaan aan haar opdracht,

Heeft uwe Commissie de eer zich te noemen.

H. L. NEETHLING, Voorzitter.

H. S. BOSMAN.

P. A. CRONJE.

J. H. BARNARD.

J. C. HEFER, Secretaris.

Sinod. Argief, Pretoria.
Geskrewe Stuk.

217. Verslag van Eerw. T. J. A. Maré oor die Sending.

Elim, District Pretoria,

9 Mei, 1892.

Der Hoog Eerwaarde Zending Commissie der Ned. Herv. of Geref.
Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek thans te Pretoria.

Heil!

Hoog Eerwaarde Heeren en Broeders!

Zeer gaarne zou ik ditmaal mondelings verslag willen doen van mijne verschillende werkzaamheden en werkkringen, doch wegens ernstige ziekte in mijn huis, zal mij zulks misschien niet worden vergund.

Ik heb reeds een paard gehuurd om heden van hier naar Pretoria te vertrekken, doch gisteren werd een mijner kinderen ernstig ziek aan de Chronische-Influenza.

Wordt het kind beter, zal ik D.V. tegen Donderdag of Vrijdag op Pretoria zijn ten einde de H. Eerw. Commissie te ontmoeten.

Ondertusschen zal ik mits dezen het een en ander mededeelen omtrent mijn werk.

Ik begin dus met Elim; mijne hoofd stasie. De Godsdienst-oefeningen des ochtends en des avonds, alsmede de Catechisatie en school, worden hier door mij waargenomen. Wegens gebrek aan hulp, kan ik het werk ter dezer plaatse, niet naar wensch behartigen. Moet ik andere gemeenten bezoeken, staan de catechisatie en school stil.

Het vrouwenbiduur en Zondagschool worden door mijne echtgenoot geleid.

Gedurende de laatste paar jaren, laat mijne gezondheid veel te wenschen over.

Dientengevolge verzoek ik der Hoog Eerw. Commissie vriendelijk, mij toe te laten, hier eenen Evangelist aan te stellen, op rekening der kerk.

Deze gemeente telt ruim 280 zielen, en 96 leden; 29 kinderen ontvangen schoolonderwijs. De ouders nemen ze gewoonlijk uit, wanneer er geploegd of geoogst word. Er zijn nog dubbel zooveel kinderen die van de school gebruik kunnen maken, doch wegens gebrek aan huisvesting, enz. wordt zulks niet gedaan. Nu komt aan de beurt de gemeente in het District Middelburg.

Deze gemeente wordt door mij nu en dan bezocht. Ik ben er nu reeds drie malen geweest, en moest elke maal op eene andere plaats kerk houden, waarom ik den WelEd. Heer G. du Toit, Landdros te Middelburg verzocht, ons twee erven af te staan in de Locatie, om voor dat doel te worden gebruikt. Ik heb van Zed. hierop nog geen antwoord ontvangen.

Er is een weinig geestelijk leven in genoemde gemeente te bespeuren. Zij is echter geheel herderloos, omdat er nog geene kerkplaats is.

Zij telt omtrent 182 zielen en 7 leden.

Komatie.—Hier arbeidt een kleurling-onderwijzer nu reeds drie jaren lang, getrouw. Mijn nederig verzoek is, hem den titel van "Evangelist," toe te kennen, daar hy dien titel waardig is.

Alle onderwijzers onder kleurlingen worden Evangelist genoemd, doch ik wilde hem dien titel niet geven, zonder de toestemming der H.Eerw. Commissie.

Deze gemeente telt ruim 260 zielen en 60 leden.

Van tijd tot tijd, worden er van 15 tot 30 kinderen door den Onderwijzer-Evangelist onderwezen.

De alledaagsche Godsdienstoefeningen, des ochtends en des avonds, mitsgaders de openbare eerediensten, catechisiën, en Zondagscholen, worden door hem trouw waargenomen.

De WelEd. Heer A. van Wijk, heeft ons verleden jaar op mijn verzoek, het stukje grond afgestaan voor nog 5 jaren. De Heere zegene hem en gezin voor zijne belangstelling in ons werk!

De gemeente Komatie, gaat (mijns bedunkens), vooruit. Men komt mij hier afhalen, of liever de gemeente Middelburg, van waar de genoemde gemeente mij verder brengt.

Van mijne stasie tot weder op mijne stasie, moet ik soms op vier verschillende wagens over gaan, waarvan sommigen ondicht zijn, en schadelijk voor de gezondheid van mijne familie en mijzelf.

Het is twee malen gebeurd, dat ik persoonlijk eenen wagen op weg zoeken moest, of blijven waar ik was.

Mijn nederig doch zeer dringend verzoek aan de Hoog Eerw. Commissie is dus, om haren eenigen zendeling,⁴⁰⁾ te voorzien van eenen wagen, ten einde mij beter in staat te stellen, om de belangen der gemeenten te behartigen.

Ik bezit slechts een jong osje aan mijn eigen.

Waterberg.—Het getal zielen in deze gemeente, is mij onbekend, doch er arbeidt een Evangelist, (ik geloof), op rekening van den Wel Ed. Heer P. Potgieter, Naturellen Commissaris. In 1890 doopte ik er 5 volwassenen en een paar kinderen. Men zal op den 28sten dezer hier zijn, D.V. om mij af te halen.

De Evangelist schreef mij onlangs dat er een Evangelist der Wesleyaansche Kerk met gemeente in Waterberg denken over te gaan naar onze Kerk. Zeer gaarne wilde ik weten, hoe in deze gewigtige zaak te handelen.

Pretoria.—Hier begon ik een werk onder de Kaapsche kleurlingen, ruim 3 jaren geleden. De Heer W. Goch, vroeger Wesleyaansche Zending neemt vooreerst de diensten waar.

Mijn verslag is onvolledig wegens de ziekte van mijn kind; verleden nacht geen rust genoten.

Met hartelijke groeten en hoogachting.

Hoogeerwaarde Heeren en Broeders,

Uw Hoog Eerw des D.w.d. en Broeder in den Heer

T. J. A. MARÉ.

⁴⁰⁾ Die ander (Soutpansberg, ens.) Transvaalse Sendelinge het destyds nog vir rekening van die Kaapse Kerk gewerk.

Transvaalse Argief.

Locale Wetten 1890-1893, Z.A. Republiek, Bladzy. 832.

218. Ned. Herv. of Geref. Sinode aan President en Uitv. Raad.

Pretoria, 22 Juli 1893.

Aan den Hoogedelen den Staatspresident en de Leden van den Hooged. Uitvoerenden Raad der Zuid-Afrikaansche Republiek.

Hoogedele Heer en Heeren,

Wy, ondergetekenden, leeraren en afgevaardigden der verschillende gemeenten van de Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek, zitting houdende te Pretoria, hebben de eer het volgende besluit door ons genomen met verschuldigten eerbied voor uwe aandacht te brengen.

1. De vergadering, vernomen hebbende uit de verklaringen der verschillende afgevaardigden, dat de gemeenten de kerkvereeniging ongeschonden willen bewaren; wetende, dat de vereeniging niet slechts is een teeken van aan den Heere verschuldigde dankbaarheid voor geschonkene verlossing in dagen van nood, maar eene inrichting, die op heilige beginselen en rechtvaardige gronden rust, eene inrichting, wier geschiedenis toont, dat zy van God afkomstig is en langs wettig weg voltooid, in den geest van broederlyke liefde en broedertrouw en der voortdurende afhankelykheid van God, met het doel God te verheerlyken en de belangen van Christus' kerk en de eenheid en den bloei des lands te bevorderen;

2. Overtuigd zynde, dat de thans bestaande Hervormde Kerk in geen deele als een wettig lichaam met zuivere en billyke rechten beschouwd kan worden, maar wel, dat dat genootschap zyn ontstaan en voortbestaan aan een geest van scheuring en willekeur te danken heeft;

3. Overwegende, dat er reeds vele pogingen vruchteloos zyn aangewend om de scheuring uit den weg te ruimen en de breuk te heelen, en bygevolg geen heil er in ziende om op eenige wyze, voor het tegenwoordige althans, met genoemd genootschap te onderhandelen;

4. Vernomen hebbende uit de verslagen van de afgevaardigden der verschillende gemeenten, dat er groote zorgwekkende ontevredenheid over de uitspraak van het Hof in de Trichardsfontein kerkzaak bestaat, en dat wel om de volgende redenen:

a. Omdat de gemeenten meenen, dat die uitspraak op onverstaanbare gronden rust, en

b. dat het Hof geene billykheid in acht heeft genomen tegenover de Vereenigde Kerk; en

c. omdat er zeven maanden lang met het geven van de uitspraak werd getoef;

5. Vernomen hebbende, dat de groote meerderheid der gemeenteleden de uitspraak niet slechts onrechtvaardig acht, maar zich openlyk tegen afgifte van eenig eigendom verklaart. Bewys hiervoor:

a. het in bezit nemen van den sleutel van het kerkgebouw te Trichardsfontein en het weigeren om denzelven af te geven, krachtens gemeentevergadering besluit, in de wyk Waterval, district Standerton.

b. de opstand te Heidelberg door leden der Vereenigde Kerk in zake het weigeren van afgifte der pastorie;

c. eene memorie van sympathie met de houding aangenomen te Standerton en Heidelberg, gepubliceerd door een groot deel van de Vereenigde gemeente te Wakkerstroom;

6. Overtuigd, dat de ontevredenheid geopenbaard door gemeenteleden niet slechts een bloote bedreiging is, maar wetende, dat die reeds eene werkelykheid is geworden, en geene macht hebbende, volgens uitspraak van het Hof, om gemeenteleden te dwingen tot afgifte van eigendommen, of ze te verhinderen op den ingeslagen weg van onstuimigheid voort te gaan, en alzoo de gemoederen tot rust en onderwerping te brengen, hoewel zich bewust van de roeping als Christelyk kerkgenootschap om allen opstand tegen 's lands wetten te onderdrukken en alle wanordelykheid tegen te gaan;

7. Zoo besluit deze buitengewone algemeene vergadering opgeroepen tengevolge van de door de uitspraak ontstane moeilykheden, met het oog op den vrede en de welvaart van Kerk en Staat, land en volk, der HEd. Regeering van dezen hachelyken toestand kennis te geven, haar herinnerende aan hetgeen reeds by eene vorige gelegenheid door de Hooogerw. algemeene vergadering onder hare aandacht is gebracht, omtrent het bewaren en bevorderen van den vrede, en tevens haar eerbiedig doch dringend verzoekende dit stuk dadelyk voor den Edelachtb. Eersten Volksraad te leggen, om zoodanige maatregelen te nemen als berekend zyn het dreigend gevaar af te weren en rust en vrede te herstellen.

Wy noemen ons met verschuldigden eerbied,

Uwe HEd. 's dw. dienaren,

(w.g.) H. J. L. DU TOIT,

Voorzitter.

H. S. BOSMAN,

Scriba.

en 70 anderen.

Transvaalse Argief.

Staats Courant, Z.A. Republiek, 9 Augustus 1893. Bladzy 722.

219. Die Volksraad aan die Verenigde Kerk.

No. 206.

Gouvernements-Kennisgeving.

R8786/93.

Ter algemeene informatie wordt hiermede gepubliceerd het door de desbetreffende Commissie ingediende voorstel, van antwoord op het schryven dd. 22 Juli 1893 van de Leeraren en Afgevaardigden der verschillende gemeenten der Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde Kerk, vergaderd te Pretoria, aan ZHEd. den Staatspresident en den Ed. Achtb. Uitvoerenden Raad, welk voorstel werd aangenomen door den Ed. Achtb. Eersten Volksraad onder art. 935 der Notulen dd. 29 Juli 1893; verder geschiedt hiermede de publicatie van het daarop betrekking hebbende besluit, genomen onder art. 936 der Notulen van denzelfden datum.

Dr. W. J. LEYDS,

Staatssecretaris.

Gouvernementskantoor,

Pretoria, 7 Augustus 1893.

Voorstel van antwoord der Commissie, zooals aangenomen en goedgekeurd door den Ed. Achtb. Eersten Volksraad onder art. 935 der Notulen van 29 Juli 1893.

De Eerste Volksraad gelet hebbende op een door tusschenkomst van den Ed. Achtb. Uitvoerenden Raad ingekomen schryven van de te Pretoria zitting houdende vergadering der gemeenten van de Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde Kerk, drukt zyn leedwezen uit over de bestaande Kerkelyke geschillen, en heeft, het gewicht van de zaak inziende en gevoelende welke gewichtige belangen er voor Land en Volk aan gelegen zyn, dat dezelve zoo spoedig mogelyk op vredelievende en ordelyke wyze worden opgelost, zich geroepen geacht die zaak te behandelen in Comité-Generaal van de beide Volksraden, en geeft de Eerste Volksraad, als het gevoelen van gezegd Comité-Generaal omtrent dat schryven te kennen:

1. Wat betreft de bewering, als zoude de thans bestaande Hervormde Kerk in geenen deele als een wettig lichaam beschouwd kunnen worden, wyst de Eerste Volksraad er op, dat de Kerk wel erkend is by de Volksraadsbesluiten art. 322 van 1886, art. 547 van 1887, art. 267 van 1888, alsook in art. 52 van het Reglement van Orde van den Eersten Volksraad, als goedgekeurd en vastgesteld by besluit van den Eersten Volksraad, art. 300 van 5 Juni 1891.

In het byzonder is de Eerste Volksraad verder pynlyk getroffen en met innig leedwezen vervuld door de mededeeling van de meer

genoemde Eerwaarde Vergadering als zouden, volgens de berichten van de afgevaardigden naar de vergadering sommige gemeentelieden de uitspraak van het Hoog-Gerechtshof in de Trichardsfontein-zaak niet wenschen te eerbiedigen, zooals met name gemeld van de gemeenten Trichardsfontein, Heidelberg en Wakkerstroom, en wenscht de Eerste Volksraad tegenover die bewering nadrukkelyk te doen uitkomen dat het niet op zyne weg ligt op eene uitspraak van het Hoog Gerechtshof in te gaan, daar dit zou indruischen tegen de Wetten van ons Land en die van alle beschaafde volkeren, maar dat integendeel de Eerste Volksraad verplicht is zich by eene uitspraak van het Hoog Gerechtshof neer te leggen en eenig vonnis van dat Hof te eerbiedigen, en dat dit evenzoo de heilige plicht is van elk burger en ingezetene van onzen Staat.

Ten overvloede wenscht de Eerste Volksraad er by deze gelegenheid op te wyzen, dat wanneer een uitspraak van het Hoog Gerechtshof niet geëerbiedigd zoude worden door den Volksraad óf door de Regeering, de geheele wereld daaruit met recht zou afleiden dat er in de Zuid-Afrikaansche Republiek geen veiligheid of recht van eigendom, kapitaal en persoon te verkrygen is.

De Eerste Volksraad drukt dan ook het vertrouwen uit, dat de Eerwaarde voorgangers en leidsmannen der verschillende gemeenten, ieder in zyn kring, overeenkomstig Gods Woord, waar al noodig een elk het groote gewicht daarvan zullen duidelyk maken en vermanen zullen om de uitspraak van het Hoog Gerechtshof zonder eenige eenspraak te eerbiedigen.

3. De Eerste Volksraad wenscht verder te doen uitkomen dat het voor hem onmogelyk is om, zooals de meergemelde Eerwaarde Vergadering dit verzoekt, maatregelen te nemen om in den bestaanden toestand te voorzien, en hoopt en vertrouwt dat het nòch voor de Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde gemeenten, nòch voor de Nederduitsch Hervormde gemeenten nog noodig zal zyn verder eenige gerechtelyke stappen te nemen, maar dat, waar nog questies ower eigendommen als anderzins mochten bestaan, de gemeenten die op broederlyke en vriendschappelyke wyze door een schikking zullen weten op te lossen, waarby de Eerste Volksraad nog aanbevelen kan. dat in dien tusschentyd de verschillende eigendommen in berusting en gebruik zullen blyven van de party die ze nu in bezit heeft, name-lyk tot tyd en wyle op nieuw getracht zal zyn tot een schikking te geraken, met uitzondering van die gevallen waar reeds een uitspraak van het Hoog Gerechtshof gevallen is.

Ten slotte kan de Eerste Volksraad de verzekering geven dat hy, zoowel als de HEd. Regeering, genegen zullen worden bevonden om nog verdere stoffelyke ondersteuning te geven, zooals reeds in vroegere Volksraadsbesluiten is neergelegd.

Besluit van den Ed. Achtb. Eersten Volksraad onder art. 936 der Notulen van 29 Julie 1893.

De Eerste Volksraad besluit: met het oog op het nu gepasseerde besluit, dat in gemeenten waar schikkingen getroffen worden en door de beide gemeenten zyn goedgekeurd, deze schikkingen als finaal zullen worden beschouwd.

Transvaalse Argief.
(Pretoria, 1887.)

**220. Uittreksels uit „De Locale Wetten der Z.A. Republiek,
1849—1885.”**

Bladsy 22

VOLKSRAADSBESLUIT, RUSTENBURG, 10 AUG. 1853.

Art. 33. “Op verzoek van de Kerkraad om vrij te zijn van alle landsdiensten en daarmede gepaard gaande onkosten, besluit de Raad dit verzoek toe te staan, maar alle diensten en daarmede gepaarde onkosten voor de Kerk, zal de Eerw. Kerkraad zelve dragen. Dit besluit is geldig zoo lang als de leden in de Kerkraad zitten, maar bij aftreden staat dat lid weder onder landsdiensten. De Leeraar van zelf is van alles uitgesloten, n.l. landsdiensten en daarmede gepaarde onkosten, en ook in Kerk van alles voorzien worde, en geassisteerd door de Kerkraadsleden.”

Bladsy 30.

VOLKSRAADSBESLUIT, 18 JUNIJ 1855.

Art. 145. “De WEd. Volksraad nagezien hebbende het besluit der WEd. Volksraad van 9 Augustus 1853, Artikel 21, waarin bepaald wordt dat lasterlijke woorden tegen de Christelijke Kerk met eene geldboete van Rd. 500 gestraft zal worden.⁴¹⁾

“Zoo is het dat 10 leden der WEd. Volksraad zich onder die wetsbepaling bezwaard vinden om rede het strijdig is met onze Geloofsbelijdenis om de lastering van Christus kerk met geld te straffen of te laten afloopen.

“En wordt door HEd. voorgesteld om de genoemde wet te veranderen en die geldboete weg te nemen en geen anderen dan lijfstraffen tegen zoodanige lasteraars uit te oefenen. 2 Heeren leden de WEd. heer H. A. Pretorius en J. H. L. Koch stemmen hiertegen en begeeren dat de wet zal blijven zooals hij nu is totdat het publiek daartegen opkomt.”

⁴¹⁾ Daarna verwysing uit die land en, as hy terugkeer, voelvryverklaring. Die ultra-strenge toepassing van straf in daardie dae blyk ook uit die Huwelikswet (*Locale Wetten*: 1849-1885, bl. 15), waar neergelê word dat iemand wat bedrog pleeg om sy huwelik voltrek te kry, “zal vervallen in eene boete van niet minder dan £100, dan wel bannissement of transportatie.”

Bladzy 143

GOUVERNEMENTS BEKENDMAKING.⁴²⁾

Maatregelen van Voorzorg tegen Bedrog en Misleiding bij de Uitbreiding van het Evangelium onder de Heidenen.

Art. 1. Geen Zendeling onder de Heidenen zal binnen het grondgebied van Z.A. Republiek worden toegelaten, dan op verzoek der Heidenen zelve bij het Gouvernement.

2. Het Gouvernement zal eerst onderzoeken de wenschelijkheid en in zoodanige geval eenen Zendeling beroepen, die voldoet aan de vereischten van Art. 21 der Grondwet.

(Art. 21. Het volk verkiest in zijn midden geen Roomsche Kerken toe te laten, en ook geene andere Protestantsche, dan de zoodanige waarin dezelfde hoofdsom van christelijk geloof geleerd wordt, als is opgegeven in den Heidelbergschen Catechismus.)

3. Het Gouvernement behoudt zich het regt voor, de plaats aan te wijzen waar een Zendelingstatie mag worden opgericht en kan altijd, wanneer het belang van den Staat het vordert, eene Zendelingstatie doen verplaatsen of geheel doen vervallen.

4. Niemand zal het regt hebben op eenige grond binnen deze Republiek eene Zendelingstatie op te rigten zonder verlof der Regering verkregen te hebben, volgens Art. 38 der Veldcornets Instructien en dan nog volgens de boven vastgestelde regels.

5. Ieder Zendeling zal verplicht zijn zich te gedragen volgens de Grondwet en alle bestaande en nog te maken landswetten.

6. Ieder Zendeling of Kaptein is verplicht ieder persoon die door eenig ambtenaar der Republiek wordt opgeëischt, terstond uit te leveren.

7. Ieder Zendeling is verplicht om naauwkeurig toe te zien, indien er eenige plannen of ondernemingen tegen den Staat of zijne bewoners, door kleurlingen van hunne statien of van de stam waaronder zij verblijven, mogten gemaakt worden, hiervan onmiddellijk aan het Gouvernement of den naasten ambtenaar kennis te geven, zullende zij bij verzuim als medepligtigen in die plannen of ondernemingen worden beschouwd en behandeld.

Goedgekeurd en aangenomen door den Hoog-Ed. Achtbaren Volksraad in Art. 133 hunner notulen, in dato, Pretoria, 26 September 1860, en zullen deze maatregelen als wet worden vastgesteld nadat dezelve drie maanden lang in de "Gouvernements Courant" bekend gemaakt zullen zijn.

Op last van zijn Hoog-Ed. den

Fungerenden President,

J. H. M. STRUBEN,

Gouvts. Secretaris.

Gouvernementskantoor,

Pretoria, 8 October 1860.

⁴²⁾ Ook in *Staats Courant*, 26 Okt. 1860, bl. 4.

Bladsy 253.

VOLKSRAADSBESLUIT, 8 OCTOBER 1866.

Art. 341. "De Raad het rapport der Commissie, benoemd in zake den Eerw. heer Cachet, met betrekking tot het punt van salaris gezien hebbende, komt tot het besluit dat rapport aan te nemen, met bijvoeging echter dat geene gemeente in deze Republiek die zich afscheidt of niet is vereenigd met de Staatskerk, zooals vervat in Art. 23 der Grondwet, eenige aanspraak kan maken voor salaris van het Gouvernement dezer Republiek."

Bladsy 594.

VRIJWILLIG BEGINSEL VASTGESTELD.

VOLKSRAADSBESLUIT, 28 SEPTEMBER 1874.

Art. 26. "De Raad, zijn dank betuigende aan de commissie voor hare werkzaamheden en de moeite door haar besteed, kan zich echter thans met hare aanbeveling nu aan de orde niet vereenigen en besluit voortaan geen salaris van Staatswege aan leeraren van Kerkgenootschappen meer toe te staan, zullende evenwel de predikanten aan wien hetzelfde reeds verzekerd is, dit blijven behouden, zoolang zij als zoodanig in deze Republiek werkzaam zijn.

In die verdere "Locale Wetten der Z.A.R." het die volgende betrekking op ons studie:

Zondagswet: No. 2 van 1888, No. 16 van 1894, No. 28 van 1896.
Hazardspelen en Loteryen: No. 6 van 1889, No. 7 van 1890 en No. 1 van 1894.⁴⁴⁾

Godsdienst Onderwys: No. 8 (I 2) van 1892.
Drankwet ⁴⁵⁾: No. 12 van 1891, No. 13 van 1892, No. 12 van 1893 en No. 21 van 1894.

⁴⁴⁾ Art. 7 (b) van hierdie Wet trek die verskil tussen "hazardspel" en "spel door kunde of bekwaamheid beslist."

⁴⁵⁾ Die eerste Ordonnansie om Drankhandel te reël dateer van 1853 (*Locale Wetten*: 1849-1885), bl. 78. Daarna Wet No. 1, 1881 (*Locale Wetten*: 1849-1885), bl. 953.

Transvaalse Argief.

Locale Wetten der Zuid-Afrikaansche Republiek, 1896.

WET No. 28, 1896.⁴⁶⁾

Tot Vervanging van Wet No. 2—'88 en Wet No. 16—'94.

Goedgekeurd en vastgesteld door den Ed. Achtb. Eersten Volksraad onder Art. 2028 zijner notulen, dd. 13 November 1896.

221. Sondagswet.

Nademaal het wenschelyk bevonden is voorzienigen te maken voor het behoorlyk viere en teen het schenden van den Zondag, zoo wordt hiermede vastgesteld en bepaald als volgt:

Artikel 1. Als schuldig aan Zondagsschending wordt voor elke oortreding gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste één maand of met een geldboete van ten hoogste vyf pond sterling, by wanbetaling te vervangen door gevangenisstraf een maand niet te bovengaande:

- a. Hy die op Zondag veld- of tuinarbeid verricht, uitgezonderd wanneer zulks geschiedt tot behoud van veld- en andere vruchten, en in gevallen van dringende noodzakelykheid.
- b. Hy die op Zondag een geweer of ander vuurwapen afschiet, zonder daartoe, volgens Wet of anderszins behoorlyk gemachtigd te zyn, tenzy hy zulks doet tot zelfverdediging en tot bescherming van zyn eigendom.
- c. Hy die op Zondag met geweer, honden of andere dieren, jacht maakt op wild of ander gedierte. Het zal echter toegelaten zyn ongedierte te doodden hetwelk op Zondag kwaad doet op iemands grond.
- d. Een transportryder of bestuurder van een transportwagen, die op Zondag met zyn wagen binnen de grenzen van een dorp komt of in het dorp zynde met zyn wagen door het dorp trekt of op Zondag vracht oplaadt of aflaad, of doet opladen of afladen.
- e. Hy die op Zondag, hetzy door reizen of ryden, hetzy door het maken van geraas of gerucht, hetzy op andere wyze stoornis of hinder veroorzaakt.

⁴⁶⁾ "Deze wet werd voor de eerste maal gepubliceerd in Staatscourant van 25 November 1896 (no. 864)."

2. Als schuldig aan Zondagsschending wordt voor elke overtreding gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste honderd pond sterling, by wanbetaling te vervangen door gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden :

- a. Hy die op Zondag verkoopt of te koop aanbiedt of uitstelt goederen, koopwaren, vee of andere levende have.
- b. Hy die op Zondag een winkel, magazyn of andere plek open heeft met het doel om te verkoopen of te handelen of bezig zal zyn als haarsnyder, barbier of kapper.
- c. Hy die op Zondag werkt of laat werken met stoom- of andere machines.

Hiervan is uitgesloten het machinaal werken tot den publieken dienst, nl. op spoorwegen en tot verlichting en het pompen van water tot publiek gebruik.

- d. Hy, die op Zondag eenig werk verricht of doet verrichten in of by een myn.

Hiervan is uitgezonderd het pompen van water, en zoodanig ander volstrekt noodzakelyk werk, het uitstellen of afbreken waarvan het stoppen van de myn kan ten gevolge hebben. Het stampen van kwarts op den Zondag is verboden, tenzy daarby automatische (zelfwerkende) toestellen zyn aangebracht, en geen stoornis door wordt veroorzaakt en te zamen niet meer dan 5 per cent (vyf uit de honderd) der gewone werklieden der maatschappy gebezigt worden.

3. De goederen, koopwaren, het vee of de andere levende have, en de vuurwapenen, waarmede de overtreding (genoemd in artt. 1 en 2) is gepleegd, kunnen in beslag genomen worden door elken Vrederechter, Veldcornet, Assistent-Veldcornet, Constabel of Jachtopziener, en kunnen in geval van oplegging van boete, verkocht worden, om uit de opbrengst daarvan de boete te verhalen, indien de boete niet is betaald binnen drie weken na finaalwording van het vonnis.

4. Toegelaten en niet strafbaar is :

- a. Het op Zondag verkoopen van medicynen, door apothekers en drogisten, en het op dien dag door genoemde personen open houden van een winkel, magazyn of andere plek, met het doel om medicynen te verkoopen.
- b. Het door een gelicentieerden hotel- of logieshuis-houder op Zondag leveren van de noodige spys en drank aan reizigers en inwonenden.
- c. Het op Zondag vóór 9 uur des morgens verkoopen van vleesch, brood of visch door slachters, bakkers of vischhandelaars, en het op die uren door gemelde personen openhouden van winkel, magazyn of andere plek, met het doel om vleesch, brood of visch te verkoopen.
- d. Het op Zondag voor 9 uur des morgens en na 4 uur des namiddags verkoopen van melk door melkhandelaars en het op die uren door genoemde personen openhouden van

een winkel, magazyn of andere plek, met het doel om melk te verkoopen.

5. De Regeering heeft het recht om de levering van eetwaren of andere goederen op Zondag door een contractant der Regering toe te staan of te gebieden.

6. Als schuldig aan Zondagsschending wordt voor elke overtreding gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste dertig dagen of eene geldboete van ten hoogste vyf pond sterling, by wanbetaling te vervangen door gevangenisstraf van ten hoogste dertig dagen, de Marktmeester of andere personen, belast met de zorg voor of het toezicht op een markt, die op Zondag op een markt verkoopt, te koop aanbiedt of toelaat dat een ander persoon verkoopt of te koop aanbiedt goederen, koopwaren, vee of andere levende have; ook is het verboden om vee op Zondag te slachten.

7. De eigenaar, huurder of bestuurder van een publieke biljardkamer of andere publieke plaats van ontspanning, die toestaat of toelaat dat aldaar op Zondag het een of ander spel wordt gespeeld, of dat aldaar openbare vermakelykheden worden gehouden zooals schouwburg-voorstellingen, café-chantants, publieke danspartyen, concerten, behalve voor gewyde muziek, harddravieren, worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste één maand of geldboete van ten hoogste vyftig pond sterling, by wanbetaling te vervangen door gevangenisstraf een maand niet te bovengaannde.

8. Alle Landdrosten, Vrederechters, Veldcornetten, Assistent-Veldcornetten en Politie-beambten hebben het recht om personen uitte- en te dryven, op Zondag op een openbare of open plaats verzameld, om er te spelen of te dobbelen, of honden of hanen te laten vechten, om er wedrennen te houden of dieren tegen elkaar te laten loopen om weddenschappen hierover aan te gaan of om zoodanige gelegenheden by te wonen, alsmede in gevallen van bier- en danspartyen van naturellen, en om in beslag te nemen, te vernietigen, of op andere wyze te beschikken over de werktuigen, instrumenten of dieren daarby gebruikt. Alle personen, als voorzeggd, bezig met spelen, dobbelen, of het laten vechten van honden of hanen, of met het houden van wedrennen, of bezig met het tegen elkander laten loopen van dieren, of met het hierover aangaan van weddenschappen, of met het bywonen van zoodanige gelegenheden, kunnen worden gearresteerd en worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of met eene geldboete van ten hoogste honderd pond sterling, by wanbetaling te vervangen door gevangenisstraf zes maanden niet te bovengaannde.

9. Landdrosten, andere ambtenaren met gelyke jurisdictie en alle Resident-Vrederechters hebben jurisdictie in alle gevallen van overtreding dezer Wet.

10. De Regeering heeft de macht in elk byzonder geval te bepalen welk gedeelte van de boete, de verbeurdverklaarde goederen of de opbrengst daarvan zal worden toegekend aan den aanbrengrer en wie met het oog hierop, als de aanbrengrer zal worden beschouwd.

11. De wetten No. 2 van 1888 en No. 16 van 1894 zyn hierby herroepen.

12. Deze wet treedt in werking dadelyk na publicatie in de Staatscourant.

S. J. P. KRUGER,

Staatspresident.

Dr. W. J. LEYDS,

Staatssecretaris.

Gouvernementskantoor,

Pretoria, 19 November 1896.

Sinodale Argief, Pretoria.

Uittreksel uit "De Hervormer," Orgaan van de Ned. Herv. Kerk in de Z.A.R. van Dinsdag, 15 Mei, 1900.

222. Beroep op Kristelike Kerk in Anglo-Boere-oorlog.

Een beroep der Transvaalsche en Vrijstaatsche Kerken:

op de verschillende Christelyke Kerken in
Groot-Brittanie en Ierland.

Zeer Waarde Broeders en Zusters!

Met diepe smart en schaamte achten ondergeteekenden, vertegenwoordigende verschillende Christelike Kerken in de beide Republieken van Zuid-Afrika, zich geroepen hun stem te laten hooren in dagen van oorlog en ellende. Wij richten ons allereerst tot U, die met ons ééNZelfde dierbaar geloof deelachtig zijt; ofschoon ook tot allen in 't algemeen, die de gruwelen van den oorlog haten en de waarheid en den vrede liefhebben. Wij gelooven eene Heilige, Algemeene, Christelike Kerk; de gemeenschap der Heiligen! Ook onder U en in Uw midden is immers een deel van die Kerk! Zijn het niet alle leden van het lichaam des Heeren? En waar één lid lijdt, lijden daar niet allen mede?

Gij weet Broeders en Zusters! in welk een verschrikkelijken oorlog wij zijn gewikkeld; nu reeds bijna twee honderd dagen lang, zitten wij in al de ellende van een broederoorlog: immers van Christenen tegen Christenen; van Protestanten tegen Protestanten! Niemand kent de vreeselijke verwoestingen van den oorlog, dan die ze mede doorleeft; niemand kan haar beschrijven. Ach, de stem van het onschuldig bloed klimt elken dag hooger op naar de Hemel! Het geschrei van duizenden weduwen en weezen wordt met den dag hartverscheurender! Is het U niet bekend, dat volgens matige opgave, aan doden en gewonden nu reeds zijn gevallen van de zijde der Britten ongeveer *veertig duizend* menschen, en van de zijde der Boeren ongeveer *drie duizend* menschen: Vaders, Broeders en Kinderen!

Schreit het niet ten Hemel! Mag de Kerk des Heeren dit langer lijdelijk aanzien? Zijn wy niet verplicht onze stem ten ernstigste daartegen te verheffen? Worden wij niet door Gods Woord; door onze Belijdenis; en door ons geweten geroepen om als een eenig man op te staan en te protesteeren in den naam Gods en der menschelikheden tegen zulk een gruwelijk God- en mensch-onteerend bedrijf? Is het niet misdadig langer stilzwijgend aan te zien, dat de regering van een Christelijk land, met terzijdestelling van alle redelijke wegen en middelen, het Kainswapen hanteert? Is het werkelijk noodzakelijk, dat geschillen tusschen Christelijke natien, ter eerster instantie, gebracht worden voor de rechtbank van zwaard en lood! van dum-dum kogels! giftbommen en andere helsche werktuigen?

Broeders en zusters, wij weten beter; wij hebben anders geleerd; naar mate Gods Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn. Daarom meenen wij, dat het wel degelijk op den weg ligt van alle menschevrienden, om openlijk tegen verder bloedvergieten en zoogenaamd beschaafd oorlogvoeren te protesteerren; en dat wy overeenkomstig den eisch van Gods Woord en van onze eigene belijdenis, verplicht zijn de Regeringen eerbiedig te naderen met de bede: „houd toch op met dit gruwelijk bedrijf!” tegenover menschen: Christen menschen, die evenveel recht hebben om vrij op Gods vrijen aardbodem te leven en zich zelf te regeeren, als elk der onderdanen van het Groote Britsche Keizerrijk; te meer nu het bewezen kan worden dat, ook door het Britsche rijk, die vrijheid en onafhankelijkheid bij verschillende gelegenheden en door plechtige tractaten is erkend! Zijn niet de bewijzen voor handen, dat meermalen en op de meest bescheidene wijze de vrije Republieken in Zuid-Afrika verzocht, ja gesmeekt hebben, om indien daar ernstige geschillen of grieven mochten bestaan, deze op redelijke en vredelievende wijze op te lossen of te laten beslissen. Zegt men daartegen; dat de Republieken het eerst den oorlog verklaard hebben, welnu, is dan nu niet pas onlangs, tijdens den oorlog, opnieuw door de Hoofden van de vrije Republieken de vrede aangeboden?

Broeders, heeft niet uw groote Staatsman en Christus-belijder Gladstone eenmaal den Sultan van Turkije, omdat hij duizenden Armenische Christenen door het fanatisme van den Islam had laten vermoorden, genoemd: „De Grootmoordenaar van het Oosten”? Is het fanatisme van den Mammon minder gevaarlijk, minder wreed?

Broeders en Zusters, Gods oordeelen zijn op aarde. Gods Woord wordt versmaad en terzijde gesteld. Booze hartstochten worden opgezweept. De naam des Heeren wordt gelasterd! Gaat het U niet aan? Wat zal het einde zijn van deze dingen als wij op den ingeslagen weg voortgaan in dezen bloedigen oorlog? Ziet, wij vragen allereerst uw gebed; maar dan ook uw daad. Laat allen, die van goeden wille zijn, onmiddellijk opstaan en van hunne Vertegenwoordigers en van hun Regeering eischen dat, met behoud van eer en recht de zaak in geschil langs vreedzamen weg worde opgelost. De stem des volks zal toch zeker ook in Engeland nog wel gehoor vinden? Is niet het werk van den barmhartigen Samaritaan aan de Kerk des Heeren opgedragen? Daarom smeeken wij U. ondersteun onze zwakke pogingen om verder bloedvergieten te voorkomen: opdat in plaats van rassenhaat en broederkrijg, vrede en welvaart mogen heerschen en Gods naam mag worden gedankt en geprezen!

Zoo zij het!

Met oprechte zegenbede

noemen wij ons,

Uw nederige

Broeders in Christus.

Namens het Moderamen van de Ned. Herv. of Geref. Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek,

H. J. L. DU TOIT, Voorzitter.

H. S. BOSMAN, Scriba.

Namens het Moderamen van de Gereformeerde Kerk in die Zuid-Afrikaansche Republiek,

P. POSTMA, Korrespondent.

Namens het Moderamen van de Nederduitsche Hervormde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek,

M. J. GODDEFROY, Voorzitter.

JAC. VAN BELKUM, Scriba.

Namens het Moderamen van de Nederduitsche Gereformeerde Kerk in de Oranje Vrijstaat,

J. J. T. MARQUARD, Voorzitter.

J. A. JOUBERT, Scriba.

Pretoria-Kroonstad, April, 1900.

Bovenstaande schrijven is per laatste Europeesche post naar Engeland gezonden.

II.—ANDER BRONNE.

1. KOERANTE.⁴⁷⁾

a. *De Emigrant*, Weekblad der Z.A.R. Begin op 24 Junie 1862. Het nie lank bestaan nie. Onvolledig in die Staatsbiblioteek, Pretoria. Min van kerkgeskiedkundige belang.

b. *The Transvaal Argus*, Tweetalige weekblad van Mei 1866 tot Mei 1869. Heelwat berigte van kerklike en algemene belang.

c. *The Transvaal Advocate*, Tweetalige weekblad, Potchefstroom. Van 25 Mei 1869 tot begin van 1878. Die Redakteur verklaar by geleentheid "een grote afkeer voor Godsdiensitige redeneringen tussen Kerken" te hê. Ook hierin kom maar krummeltjies vir ons doel voor.

d. *De Volkstem*. Loop van 8 Aug. 1873 tot op datum. Het as tweetalige weekblad begin. Is volledig in die Staatsbiblioteek, Pretoria, en verreweg die belangrykste bron vir ons doel onder hierdie hoof.

e. *De Transvaal*, Nieuws- en Advertentieblad, Potchefstroom. Van Aug. 1877 tot 1881. Gedurende Julie en Augustus 1881 is daar enkele artikels oor Kerkvereniging. Verder nie veel nie. Het oorgegaan in (f) *De Potchefstroomer*.

⁴⁷⁾ Van groot belang onder hierdie hoof is *De Zuid Afrikaan*, 'n Kaapstadse nuusblad, in April 1830 begin en te sien in die Openbare Biblioteek, Kaapstad. Veral wys ons op die uitgawes van die volgende datums: 9/4/1846 (Artikel van Eerw. D. Lindley); 20/10/53, 16/1/54, 5/11/57 (Eene Stem uit de Kaapstad), 7/4/59, 30/1/60, 7 en 10/7/62 (Brief van Ds. A. Murray).

f. *De Potchefstroomer*, weekblad. Begin in 1883. Alleen in enkele los nommers voorhande in die Staatsbiblioteek. Nie van veel belang vir ons doel nie. (11 Junie 1884 en 14 Feb. 1885 bevat stukke oor "Kerkvereniging.")

2. TYDSKRIFTE EN PAMFLETTE.

a. *De Kerkbode*. Die vroegste jaargange van hierdie kerkblad bevat soveel van oorwegend belang vir die Transvaalse Kerkgeskiedenis, dat ons dit nodig ag om spesiaal die aandag te vestig op die volgende:⁴⁸⁾

De Geref. Kerkbode, Deel I: bl. 27, 77, 142, 151.⁴⁹⁾
 „ „ Deel II, bl. 85 (Sp. 86), 352 (Sp. 94).
 „ „ Deel III, bl. 61 (Sp. 98), 174 (Sp. 103).
 „ „ Deel V, bl. 345 (Sp. 129).
 „ „ Deel VIII, bl. 347 ("Eene Stem uit Moorrivier"⁵⁰⁾ en 372 (Beroep van Lydenburg om hulp aan Kerkraad, Kaapstad).
 „ „ Deel X, bl. 353 (Ds. Huet oor sy reis in Transvaal) en 404 (Kerkraad Lydenburg aan Kaapse Sinod. Sendingkommissie).
 „ „ Deel XI, bl. 109, 201, 222: Belangrike stukke in verband met die stigting van die Geref. Kerk in Transvaal.
 „ „ Deel XIII, bl. 403, 404 (Sp. bl. 246).

b. *De Vereeniging*.⁵¹⁾ Hierdie weeklikse kerkblad, spesiaal aan die "Verenigde" Kerk gewy, bevat baie belangrike gegewens. Die blad het geloop in koerantvorm van 1892 tot 15 Jan. 1896. Daarna in klein boekformaat tot 1899. Gedurende die Anglo-Boere-oorlog moes die blad gestaak word. Van 1903 tot 1910 het hy weer verskyn. Op 30 Junie 1910, skryf die toenmalige Redakteur (Ds. E. Z. J. de Beer), "Deze is de laatste uitgave van *De Vereeniging*."

c. *Het Zoeklicht*: 1923, bl. 141 en 180, "Kerkelike Toestanden in de Z.A.R." (Eerw. S. Hofmeyr).

1924, bl. 14, Herdruk, onder tiel "Hoe Ds. Cachet onder de Sambok kwam," van "Een kort Verhaal van hetgeen ons wedervaren is in het distrikt Marico, Z.A.R., van de 12de tot de 18de Aug. 1868; door de predikanten F. L. Cachet, J. P. Jooste en A. Hofmeyr," (Ludorf, 1868).

⁴⁸⁾ Ook die rubriek "Kerknieuws" moet nagesien word in hierdie Blad.

⁴⁹⁾ Oorgeneem in Ds. C. Spoelstra (wat ons voortaan as "Sp." sal aanhaal) se *Het Kerkelijk en Godsdienstig leven der Boeren na den Grooten Trek* (1915) op bl. 69, 71, 74 en 76.

⁵⁰⁾ Oorgeneem in *Elpis* (1858), bl. 47-56.

⁵¹⁾ Van 9 Jan. 1895 tot op die laaste uitgawe voorhande in die Transv. Sinodale Argief. Die nommer van 23 Aug. 1893 bevat 'n belangrike Manifest van die "Verenigde" Kerkraad, Rustenburg, aan die Herv. Kerkraad in verband met die Kerkvereniging.

1925, bl. 26, Herdruk, onder tiel "De Hervormde Afscheiding in Transvaal," van "Open Brief aan Ds. D. van der Hoff door Ds. J. P. Jooste," (Borrius, 1871).

d. *De Hervormer, Officieel Orgaan van de Ned. Herv. Kerk van Afrika.* Hierdie blad, wat enige jare ná die Driejarige Oorlog as *De Transv. Kerkbode* verskyn het, het van Mei 1909 onder sy teenswoordige tiel verskyn en is nou in sy twintigste jaargang. Bevat veel van kerkgeskiedkundige belang.⁵²⁾

e. Die tydskrif *Elpis* (Eerste Reeks, 1857-1862), bevat baie waardevolle bydraes vir ons doel. Veral verdien die aandag: JAARGANG 1857: "De Godsdienstige toestand der Z.A.R. sedert 1852," bl. 6-58: ["*Beroep* in 1853 op de Chr. hulpvaardigheid in Nederland", van die Amsterdamse Kommissie en 'n breedvoerige *Verslag* van die heer C. Hiddingh se reis in Transvaal in 1856.] JAARGANG 1858: "De Z.A.R. en de Kaapsche Synode," bl. 4-60. Die stuk self handel veral oor Van der Hoff en Smellekamp. Dan is daar sewe Bylaes: Korrespondensie tussen Di. A. Murray en J. H. Neethling (namens die Oorvaalse gemeentes) en die Volksraad; Korrespondensie tussen "Alg. Kerkverg. der Ned. Ger. Gemeenten in de Z.A.R." en die Kaapse Sinode; Korrespondensie tussen Lydenburg en die Kaapse Sinode; en "Eene Stem uit Mooirivier."

Voorts moet gelet word op *Het Nederd. Z.A. Tydschrift* wat geloop het van Maart 1824 tot Des. 1843 (veral die jaargange 1837-1839); *De Honigby*, 1838-1846, en in ons tyd *De Brandwag* (veral nommers van 24/12/1920 oor Transvaalse dorpe en 25/1/1921 oor "Schoemansdal.").

PAMFLETTE.⁵³⁾

a. *Eene Stem uit de Kaapstad*, door den Advokaat Brand, weerklonken in Mooirivier. Hierdie stuk is, sover ons weet, in sy oorspronklike vorm, net in besit van Prof. Dr. S. P. Engelbrecht, Pretoria. Gedeeltelik te vind in die *Zuid Afrikaan* van 5 Nov. 1857 en by Ds. F. L. Cachet, *De Worstelstryd den Transvalers* (1882) bl. 321, 322.⁵⁴⁾

b. *De Kerk in de Transvaal*, Kaapstad, 1872. Herdrukke uit *Het Volksblad* (21 Mei 1872) en *De Onderzoeker* (29 Mei 1872).

c. *Het Lot der Zwarten in Transvaal*, door Ds. P. Huet.

d. *De Ned. Herv. Kerk van Transvaal*, Historische Herinneringen door Prof. dr. P. J. Muller; 8 bl. (g'n plaas of datum nie).

⁵²⁾ Ook die Almanak van die Herv. Kerk bevat, in die jongste jaargange veral, 'n aantal kerkgeskiedkundige artikels. Albei uitgawes is in die T.U.K. Biblioteek (Pretoria), en in die Argief van die Herv. Kerk, Uniegebou, Pretoria, te sien.

⁵³⁾ Ons waarsku die leser weer dat ons nie 'n volledige lys gee nie. Ons probeer die rigting aanwys waarin *Boustowwe* moet gesoek word. Welbekende of reeds genoemde pamflette word hier nie almal genoem nie.

⁵⁴⁾ Dr. A. Murray se antwoord hierop verskyn onder die "Briewe en Stukke."

e. *De Kerkkwesie nie een Leer- maar een Levenskwesie*, door Ds. M. J. Goddefroy.⁵⁵⁾ (Tweede Druk, sonder datum.)

f. *Eenige Historische Feiten aangaande de Stichting en Ontwikkeling van de Kerk der Voortrekkers in Natal en Transvaal*, Pretoria, 1909. Opgestel deur die Moderatuur van die "Verenigde" Kerk.

g. C. Spoelstra, *Zijn de Boeren Vijanden der Zending?* Zwolle, 1901.

h. A. D. W. Wolmarans se twee deeltjies *Kerkhistoriese Feiten*, en Dr. H. S. Bosman se *Mijn Antwoord* is van resente datum en sal seker nie maklik verbygegaan word nie.

In verband met die "Afscheiding" van die Geref. Kerk noem ons

i. I. J. Herman, *Waarschuwing van de leden der Hollandsch. Geref. Kerk van Z.A. teen de aanvalle van den Zendeling D. Postma*, Kaapstad, 1859, en

j. Dr. S. Hofmeyr, *Hoe de Afscheiding ontstaan is*, Kaapstad, 1870.⁵⁶⁾

3. BOEKE.

Die meeste van die boekbronne, onder Natal en die Vrystaat aangegee, moet ook hier geraadpleeg word. Ons herhaal hulle dus nie. Voorts is daar:

a. P. L. A. Goldman: *Beredeneerde Inventarissen van de oudste Archief-Groepen der Z.A.R.*, Pretoria, 1927.

b. S. P. Engelbrecht: *Geschiedenis van de Ned. Herv. Kerk in Z.A.*, 2 Dele, Pretoria, 1920 en 1925. Die 63 Bylaes veral is van die hoogste waarde.⁵⁷⁾

c. C. Spoelstra: *Het Kerkelijk en Godsdienstig leven der Boeren na den Grooten Trek*: Historisch kritisch onderzocht. Kampen, 1915. Bevat baie belangrike stukke uit *De Kerkbode. Elpis*, e.a.⁵⁸⁾

⁵⁵⁾ Hierdie pamflet van 135 bl. is 'n antwoord op 'n korrespondensie tussen Ds. H. S. Bosman en Oud. C. J. Joubert wat onder die opskrif "De Leerkwesie" in 1889 gevoer is. In *De Volkstem* te lees.

⁵⁶⁾ Oor die Geref. Kerk in die algemeen is daar:

i. *De Geschiedenis der Geref. Kerk in de Z.A.R. sedert 1858* (Saul Solomon, Kaapstad, 1878).

ii. D. Postma, *De Geschiedenis der Geref. Kerk* (Paarl, 1905).

iii. *Gedenkboek der Geref. Kerk van Z.A.* (Potchefstroom, 1909).

iv. Prof. J. du Plessis, *De Geref. Kerk in Wording en Werking* (Paarl, 1925).

⁵⁷⁾ In 'n resensie van hierdie werk het Prof. J. du Plessis in *Het Zoeklicht*, 1926, bl. 62-64, veral op die "geestelike swaard"-politiek van Sir H. Smith gereageer.

⁵⁸⁾ Op hierdie werk het Prof. dr. S. P. Engelbrecht gereageer in sy brosjure, *Een histories-krities onderzoek histories krities onderzocht* (Utrecht, 1917).

d. H. S. Bosman, *Een Terugblik op Kerkelijke en Godsdienstige toestanden in de Transvaal*, Kaapstad, 1923. Moet in verband met Wolmarans se *Kerkhistoriese Feiten* (Deel I) gelees word. Hierdie sterk partywerke kan ons die atmosfeer van die stryd leer ken.⁵⁹⁾

e. H. A. Lugtenburg: *Geskiedenis van die Onderwys in die S.A.R.*, 1836-1900. Pretoria, 1925.

f. J. A. I. Agar Hamilton: *The Native Policy of the Voortrekkers*, Miller, 1928. Bevat belangrike stukke in verband met Livingstone, slawerny, ens.⁶⁰⁾

Ouere werke, soos
Lauts, *Landverhuizers*,
Stuart, *Hollandsche Afrikanen*,
Tromp, *Herinneringen uit Z.A.*,
Leyds, *De eerste Annexatie van de Transvaal*,
Mansvelt, *De betrekkingen tussen Nederland en Z.A., sedert de verovering van de K.K.*,
Van der Loo, *Geschiedenis der Z.A.R.* (1896),
Van der Loo, *Verzameling van officieele stukken* (1898) (veral die Memorie aan Sir G. Napier op bl. 40-50, deur Cachet 'n "apologetisch meesterstuk" genoem), sal die leser wel in elke goeie Bibliografie oor die Transvaal raakloop. Hulle bevat brokkies vir ons doel en moet help om die agtergrond van die kerkgeskiedenis te vorm.

⁵⁹⁾ Vgl. resensie in *De Volkstem*, 26/10/1923, deur G. S. P(reller).

⁶⁰⁾ Sien, in verband met die Sending, *Paul Kruger's Amptelike Briewe*, bl. 75, No. lxxxix. Voorts *De Kerkbode*, Nov. en Des. 1887 oor Soutpansberg.

Register van Name en Sake.

A

Ackerman, Ds. D. P.	188, 310, 374,	424
Adams, Dr. N.	3, 47,	52
"Advocate, The Transvaal"		773
Afskeiding (Geref. Kerk)	140,	141
Albertyn, Ds. P. K. (Sr.)		77
Almanak, Ned. Herv.		775
Amersfoort	410,	443
Amsterdamse Kommissie	28, 72, 213, 252, 565, 587, 601,	608
Annals, The, of Natal		72
Appel, na burgerlike regbank		359
Archbell, Eerw. J.	3, 72,	156
"Argus, The Transvaal"		773

B

Badenhorst, Wessel		624
Bantjes, J. G.		78
Barberton		464
Becker, Ds. H. C.		505
Begemann, Ds. A. J.	83, 187, 253, 260, 267, 270,	304
Beroeping van Predikante		345
Berrangé, Ds. J. F.		604
Bethal	430,	443
Bethlehem		175
Beyer, Ds. J.		170
Biccard, Ds. L. G. F.	71, 307, 344, 346,	416
Bird, John		72
Bloedrivier		529
Bloemfontein, Algemeen	78, 138,	148
Kerkbou		116
Kerkinwyding		117
Kerkvergadering	148,	151
Memorie		119
Bloemhof		347
"Bode, De Natal"	71,	72
Boekvereniging		573
"Boerenvriend, De Natal"		71
Boshof		78
Boshof, President J. N.	138, 613,	630
Boshoff, Ds. P. J. J.		464
Bosman, Ds. D. F.	3, 189,	356
Bosman, Ds. (Dr.) H. S.	312, 315, 424, 732, 775, 776,	777
Bothma, L. S.	136, 220, 296,	598
Brand, C. J.		533

"Brandwag, Die"	775
Brazilia	30, 31, 39
Bührmann, H. T.	136, 544, 555
Burger, Ds. A. P.	189, 418
Burger, Genl. Schalk	517
Burgers, Ds. T. F.	362, 719

C

Cachet, Ds. F. Lion	67, 71, 72, 148, 166, 188, 205, 264- 274, 286, 321, 332, 355, 360, 367, 689, 696, 699, 724
Chase, Kommissaris J. C.	55, 72
Christiana	430
Cilliers, Sarel	12, 73, 144, 156, 159, 666
Cloete, Kommissaris H.	36, 67
Coetzee, Ds. M. P. A., Jr.	527
<i>Colloquium Doctum</i>	301, 306, 377, 410
Craig, Ds. R.	351

D

Dagboek van Erasmus Smit	72
De Villiers, Ds. A. M. J.	442
De Vries, Ds. J.	375
De Wet, Ds. H. C.	9
Dingaansdag	427
Döhne, Eerw. J. L.	3, 15, 43, 45, 48, 49, 53
Doopgetuie	368
Doppers (Geref. Kerk)	240
Dordrecht, Gemeente aan Buffelsrivier	616, 619
Kerkorde	235, 242
Leerreëls	306
Sinode	235, 290, 383, 570, 610, 650, 656
Drank, Sterke	23, 41, 357, 412, 766
Du Plessis, Ds. H. E.	442, 751
Ds. (Prof.) J.	73, 182, 776
Ds. J. H.	305, 356, 480, 717
Du Toit, Ds. C. W.	21, 186, 396, 430, 496
Ds. E. A. J.	168
Ds. H. J. L.	186, 403
Ds. S. J.	393, 441, 729
Dyke, Eerw. H. N.	96, 107

E

Ebenhaezer Skool	393, 402, 428, 441, 462, 487
Edenburg	79
Eendrag	534, 559
"Elpis"	227, 600, 638, 774, 775
Emanuelsen, O. E.	73
Emigrant, De	773
Engelbrecht, Prof. dr. S. P.	185, 186, 697, 776
Engelse dienste in N.G. Kerk	42
Enigheid, Formuliere van	273, 325, 376, 696

Ennis, Ds. P. W.	429
Erasmus, H. en J.	548, 578
Ermelo	345
Esselen, Adv. Ewald	490, 497, 751
Evangelies Verbond	663
"Express, The"	90, 181
Eybers, Dr. G. W.	73, 182

F

"Fakkel, De"	181
Faure, Ds. (Dr.) A.	15, 43, 48, 72, 80, 212, 214, 582
Ds. (Dr.) H. E.	3, 59, 62, 65, 72, 187
Ds. (Dr.) P. E.	77, 78, 99, 185, 310, 544
Fauresmith, Algemeen	78, 80, 553
Konferensie op	145
Petesie van Kerkraad	98, 108
Ring van	89, 165
Federale Raad. (<i>Sien</i> Raad der Kerken).	
Formuliere van Enigheid. (<i>Sien</i> Enigheid.)	
Fraser, Ds. C.	149, 165, 344, 370
Fredoux, Eerw.	556
Freeman, Eerw.	555
"Friend, The, of the Sovereignty"	124, 181

G

Gebed, O.V.S.-Volksraad	106
Gedenkboek	181
Gelykstelling	375, 379, 526, 677
Gerdener, Dr. G. B. A.	72, 73, 77
Gereformeerde Kerk	6, 140, 210, 257, 263, 649, 651, 656, 660, 666, 683, 737, 740, 776
Vereniging met N.G. Kerk	252, 374
Gereformeerd of Hervormd?	161, 169, 193, 271, 324, 353, 364, 722
Gesangkweessie ..	210, 217, 223, 238, 577, 646, 656, 674, 738
Goddefroy, Ds. M. J.	481, 776
Godsdiens op Skool	671, 766
Goldman, P. L. A.	776
Gonin, Eerw. H.	146, 329
Goosen, Land	394
"Grahamstown Journal"	72
Grey, Sir George	138, 648, 669
Greytown	9, 66
Griesel, J. D.	138
Groenekloof (Fauresmith)	78, 108
Groenendaal, J.	553, 589, 593, 594
Grondwet (Transvaal)	228, 235

H

Ham, Ds. P. N.	28, 32, 39, 72
Hamilton, Agar ..	777
Harrismith	66

Hartebeestfontein	259, 278, 335,	348
Hefer, Ds. J. C.	429,	442
Heidelberg		188

Herderlike Brief:

Ned.-Herv. Kerk	259
Ned.-Herv. of -Geref. Kerk	747
Ring van Natal	66
Ring van Transgariep	572
Herman, I. J.	776

Hervormde Kerk:

Erkenning deur N.G. Kerk	358
Handelinge van	207-321, 391—403
Kerkwet van	531
“Hervormer, De”	775
Hiddingh, C.	217, 219, 609, 775
Hoedspruit	291, 693
Hoendervangers Priester	134
Hoffmann, Pres. J. P.	123
Hofmeyr, Ds. Arend	341, 727
Hofmeyr, Ds. (Dr.) S.	227-251, 683, 776
Hofmeyr, Eerw. S.	137, 299, 311, 339, 351, 416
Hofstede, H. J.	155, 182
“Honigby, De”	775
Huet, Ds. P. D. M.	9, 69, 70, 71, 72, 78, 186, 187, 640, 678, 775
Huisbesoek	287
Humpata	527, 531
Huwelikswet	764

I

Inglis, Eerw.	555
Interdik in Kerkstryd	750

J

Jacobs, D.	185, 207, 211
Jacobsdal (O.V.S.)	79, 168
(T.V.)-Zeerust	505, 726, 729
Jakkalsdans	372
Jerusalemangers	53
Jode, Werk onder	367, 411
Jooste, Ds. J. P.	339
Joubert, C.	391, 399, 481, 501, 775
Joubert, Genl. P. J.	279, 329, 373, 527

K

Kaapse Kerk, verhouding tot Transvaalse	207, 212, 251, 254, 303, 343, 576, 582, 599, 606, 620, 672, 676, 682, 685
--	---

Kalvyn	241
Kategismus, Heidelb.	524
Keet, Eerw. J. R.	189, 351, 732
Kerk en Staat	165, 256, 314
Kerkblad, in Ned.-Herv. Kerk	302, 318
in "Verenigde" Kerk	509, 530
"Kerkbode, De. Geref."	10, 11, 57, 68, 70, 72, 89, 138, 181, 182, 186, 356, 573, 600, 716, 717, 774, 777
Kerkbou	551, 552
Kerkskole	66
Kerkstryd, poging tot skikking	756
Kerkvereniging	315, 321, 371, 374-391, 407, 737, 741
Rapport oor	422, 532
Kerkvergadering op Bloemfontein	148, 151
Smithfield	91
Winburg	154
Klerksdorp	394
Klopper, B.	392, 399
Knobel, Ds. W. F.	505
Koerante, Bronne	71, 181, 773
Kollektelys	24, 35
"Kondsapper, De"	9, 72
Konsepvoorstel insake Kerkvereniging	752, 754
Konsulentsgemeente van Pretoria (ook Witfontein)	298, 424, 433
Kriel, Ds. A. P.	429
Ds. D. J.	464
Ds. J. G.	187, 345
Kroonstad	79, 143
Kruger, Pres. S. P. J.	207, 210, 220, 221-244, 498, 630, 643, 777
Krygsdiens, Vrywaring van	397
Kuruman	648, 669
Kweekskool (Bloemfontein)	138
(Stellenbosch). <i>Sien Teolog. Kweekskool.</i>	

L

Ladysmith	9, 66
Landman, K.P.	45, 62
Lauts, Prof. U.	215, 327, 543-559, 561, 563
Leervryheid	722
Legitimاسie van Predikante	404, 508
Leyds, Dr. W. J.	777
Liberalisme	148, 275, 364, 387, 615
Lindley, Eerw. D.	3, 4, 13, 35, 43, 46, 47, 52, 77, 185, 535, 537, 626, 773
Londense Sendinggenootskap	79

Loterye	766
Louw, Ds. A. A.	19, 79, 84, 124, 145, 148, 165, 169, 189, 227-251, 621, 677
Ds. A. J.	194, 199, 228, 464, 476
Ludorf, Eerw.	295, 339
Lugtenburg, H. A.	777
Lydenburg, Algemeen	11, 66, 186, 211, 218, 269, 289, 340, 348, 540, 595, 627, 651, 681, 693, 706, 709
Herv. Gemeente aldaar	189
Konvensie van	217
Verhouding tot Kaapse Sinode	338

M

“Maandblad, Gereformeerd”	72
Magaliesberg	185
Malan, J. H.	182
Malherbe, Dr. E. G.	73, 182
Malherbe, Ds. G. J.	442
Manifes, van Sir Harry Smith	92
Maré, J. P.	409
Maré, Eerw. T. J. A.	422, 526, 758
Maritz, G.	157
Marquard, J. D.	44
Martineau, L.	28, 72
Martins, Ds. J. M.	442
Martinus Wesselstroom. (<i>Sien</i> Wakkerstroom.)	
McCarter, Ds. J.	9, 335
McKidd, Eerw. A.	146, 689
Meiring, Ds. A. P.	169
Memorie: Engelse Amptenare	131
Kerkvereniging	428, 494, 744
Nuwe Dorpe	180
Roomse amptenare	132
Vrywillig beginsel	712
Middelburg	188
Moll, C.	221
Moorivier. (<i>Sien</i> Potchefstroom)	
Moorrees, Ds. (Prof.) A.	524
Moshesh	107, 156
Muller, Prof. Dr. P. J.	775
Murray, Ds. A.	367
Ds. (Dr.) A.	15, 77, 78, 79, 85, 101, 105, 116, 117, 119, 124, 138, 182, 185, 186, 271, 327, 498, 549, 550, 557, 580, 635, 773, 775
Ds. A., Sr.	77

Ds. (Prof.) J.	78, 117, 186
Ds. G.	498

N

Naam van Kerk in Natal	8
In Transvaal	264, 316, 382-389, 397, 434, 443, 465, 706
Nagmaal, in Ladysmith	62
Napier, Sir George	72, 777
Natal, Annals of	72
De, en Zuid-Oost Afrikaan	71
Kerk van	11, 22, 70
Ring van	332
“Natalier, De”	71
Naudé, Gerrit	16, 77, 710
Nazareth (-Middelburg)	348
Nederduits-Geref. Kerk in Transvaal	321 e.v., 403 e.v.
Geref. (later Herv.) Kerk in Transvaal	204, 207
Herv. of Geref. Kerk	206, 423—531
Neethling, Ds. H. J.	368, 374, 531
Ds. H. L.	194, 199, 374, 388, 424, 742
Ds. J. H.	117, 185, 186, 347, 549, 580, 621, 714, 775
Nieuwe Schotland	344
Nylstroom	313

O

Ohrig	27
Ondertekeningsformulier	276, 285, 358, 378, 405, 421
Onderwys, Algemeen	89, 111, 113, 317, 671, 766
Geskiedenis van	73, 182
Voorsiening vir	38, 163, 168, 176, 177, 363, 547, 561
“Onderzoeker, De”	775
Ongehinderde Godsdienst (O.V.S.)	123
Oorlog, Anglo-Boere	771
Opvoeding, Algemeen. (Sien ook Ebenhaezer Skool en Prospect Seminary.)	89, 113
In Pretoria	317
In Weenen	65
Ordonnansie van Kaapse Kerk	68

P

Paardekraal	319
“Patriot, The”	71
Philippolis	66, 79
Pienaar, B.	77

Pienaarsrivier (-Pretoria)	338, 345
Pierik, J.	121
Pietersburg	186
Pine, B. C. C.	19, 60
Poen, Willem	186, 335, 567
Politiek en Kerk	430
Postma, Ds. Dirk	3, 6, 141, 223-251, 256, 386, 642, 645, 646, 662, 674
Potchefstroom	185, 196, 211, 481, 536
"Potchefstroomer, De"	773
Potgieter, A. H.	157, 185, 536, 539, 542, 544, 550, 552, 556
C.	212
Evert	62
Predestinasie	50
Predikante, Behoeftes aan	28, 38, 537, 542, 604, 608, 731
Preller, G. S.	72, 73, 182, 777
Pretoria	66, 187, 217
Pretorius, Genl. A.	13, 52, 71, 109, 533
Pres. M. W.	217, 220, 271, 282, 579, 604, 610, 613, 618, 648, 670, 678
Prinsloo, M. J.	392, 398
N. M. S.	196, 310
Ptoes, B. C. E.	250
Prokurasie Kommissie	196, 489, 490, 752
Prospect Seminary	319, 393, 441
Protes teen naam	482
Psalms en Gesange	393

R

Raad der Kerken	531
Radloff, Ds. G.	525
Retief, P.	157
Ring, Herderlike Brief van	66
Natal	10, 70
Transgariëp	136, 383
Transvaal	203, 527
Vrystaat	89, 90
Robertson, Ds. (Dr.) W.	70, 77, 78, 99, 101, 103, 185, 310, 569
Robinson, W.	207, 209, 253
Roomse amptenare	132
Rooyards, Prof. H. T.	543
Rosa, G. H. L.	630
Roux, Ds. P.	78, 134, 135, 149, 173, 178
Rudolph, J. B.	42
Rustenburg	66, 186, 190, 191, 192, 193, 201, 211

S

Schoon, Ds. H. F.	9, 21, 22, 72, 182,	527
Sendingsaak	67, 73, 89, 91, 96, 164, 234, 240, 256, 356, 363, 366, 372, 411, 459, 505, 525, 555, 556, 569, 679, 685, 714, 741, 758, 765,	777
Shepstone, Sir T.		314
Sinode, Vrystaatse		161, 172
Sinodale Argief, Natal		12
Transvaal		204
Vrystaat		91
Skotse Kerk		22
Slawehandel		23, 341, 345
Smellekamp, J. A.	27, 32, 34, 39, 72, 215, 540, 587, 589, 592, 596, 606,	775
Smit, Eerw. E.	3, 4, 46, 54,	72
Smith, Ds. A.		665
Smith, Sir H.	92, 100, 101, 103,	109
Smithfield	78, 91, 103, 134,	135
Smits, Ds. G. W.	187, 253, 336, 435, 441, 501, 742,	745
Smuts, J. J. H.		563
Snyman, T.		107
Ds. C. J.		505
Sondagsontheiliging	147, 574, 733, 735, 766,	767
Soutpansberg. (<i>Sien onder Z.</i>)		
Spies, A.		62
Spoelstra, Ds. C.	9, 182, 774,	776
Spruyt, J. W.		590
Statistiek	349, 395, 442, 522,	758
Stellaland		394
"Stem uit Mooirivier"	622, 635,	775
Steytler, Ds. A. I.	305, 356,	717
Strasheim, Ds. J. W. G.		480
Ds. P. A.		480
Struben, Magistraat	56,	60
Stuart, C. U.		109
Stucki, Ds. A. C.	43,	53
Swart, Diaken J. (Amsterdam)	27, 28,	31
Swasieland		527

T

Taylor, Ds. J.		55
Teologiese Kweekskool	15, 525,	529
Theal, G. M.	73,	182
Transgariep	4, 10, 89, 136, 250, 383, 572, 676,	677

Transvaal, Algemeen	182, 611,	640
Ned. Geref. Kerk	321	e.v.
Ned. Geref. (later Herv.) Kerk		204
Ned. Herv. of Geref. Kerk		206
"Advocate"		773
Trekboere		368
Trichardtsfontein Kerksaak	510,	521
"Tyd, De"		181
Tydskrifte en pamflette	72, 181,	774

U

Utrecht, Algemeen	11, 66, 205, 264, 322, 347,	617
Republiek		11
Hervormde Gemeente		187
Uys, P. L.		3

V

Van Broekhuizen, Ds. H.	144, 149, 155,	335
Van der Hoff, Ds. D.	16, 62, 71, 83, 185, 191, 207,	
	227-251, 263, 274, 280, 318, 384,	
	548, 565, 576, 590, 592-598,	630
Van der Meer		110
Van der Merwe, Ds. H. W.		83
Van Heyningen, Ds. P. A. C.	83, 186, 228, 236, 246	
	251, 275, 290 e.v.	335
Van der Spuy, Ds. S. J.		442
Van de Wall, Ds. G.	147, 148, 162, 164, 169, 170,	464
Van Velden, Ds. A.		3, 344
Ds. D.	15, 56, 77, 79, 115, 117, 121, 124,	214
Van Warmelo, Ds. N. J.	187, 194, 260, 374, 400,	424
Van Wyk, Ds. J. H.		524
Vanwyksvlei (-Boshof)		78, 136
Venter, J. J.	140, 142,	232
Ventersdorp		443
"Verenigde" Kerk (Transvaal) Notule		423-531
Vereniging tussen N.G. en N.H. Kerke (Transvaal)	354, 364,	
	370, 374-391	
"Vereniging, De"		774
Verhouding, N.H. of G. en Herv. Kerke		530
Verowerde Gebied	174,	177
Viljoen, Kommandant		341
Ds. D. J.		505
Volksraad, Natal		36
Transvaal		762
Vrystaat		182

"Volkstem, De"	773,	777
Voortrekkers		776
"Voortrekker, Die"		72
Voortrekker Wetgewing		72
Vryheid	194,	197, 443
Vrymetselaar		738
Vrystaat, Kerk aldaar	76,	129, 133
Vereniging met Kaapse Kerk		148, 151
Vrywilling Beginsel	172, 179, 315, 342, 345, 355,	
	613, 704, 711, 713,	766
"Vyftien Jaar in Z.A."		72

W

Wakkerstroom	188, 205, 263, 266, 274, 279,	
	329, 690, 692, 702,	732
Warden, H. D.	96, 100,	111
Waterberg		187
Wederdopers		181
Weenen	9, 25, 26, 65,	66
Wette en Bepalinge, Transvaal		531, 632
Vrystaat		91
Locale van Transvaal		764
Williamse, J. E. J.		127
Winburg, Algemeen	66, 77, 124, 128,	182
Kerkvergadering op		154
Ring van		89
Witfontein	432, 442, 746,	748
"Witness, The Natal"		71
Wolmarans, A. D. W.	196, 490,	776
F. G.	185, 206, 236,	260
Wolwekop		79
Worst, Ds. G. D.		186
Worstelstryd der Transvalers		72
Wright, Eerw. P.		79

Z

Zeerust	304, 425, 430, 461, 726,	729
Zending. (Sien Sendingsaak.)		
"Zoeklicht, Het"		774, 776
Zoutpansberg	213, 258, 259, 346, 433, 462,	759
"Zuid Afrikaan"	39, 534, 563, 731,	773
Zuurfontein	80, 98,	104

